

HE 30/2015 vp

**HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION
TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2016**

HELSINKI 2015

ISSN 1237-4318

Editia Prima Oy, Helsinki 2015

Viitaten yleisperusteluihin ja yksityiskohtaisten perustelujen selvitysoosiin ehdotetaan,

että Eduskunta päättäisi hyväksyä oheen liitetyn ehdotuksen valtion talousarvion vuodelle 2016.

Helsingissä 28 syyskuuta 2015

Pääministerin sijainen, ulkoasiainministeri

TIMO SOINI

Valtiovarainministeri *Alexander Stubb*

SISÄLLYSLUETTELO

YLEISPERUSTELUT	Y	7
1. Yhteenvedo	Y	7
2. Talouden näkymät	Y	11
2.1 Suhdannenäkymät	Y	11
2.2 Julkisen talouden näkymät	Y	12
3. Hallituksen finanssipolitiikka	Y	14
3.1 Finanssipolitiikan tavoitteet	Y	15
3.2 Finanssipolitiikan toimenpiteet	Y	16
4. Talousarvioesityksen tuloarviot	Y	17
4.1 Keskeiset veroperustemuutokset vuonna 2016	Y	20
4.2 Veronalaisten tulojen ja muun veropohjan kehitys	Y	21
4.3 Verotuloarvioiden riski- ja herkkyystarkastelu	Y	22
4.4 Verotuet	Y	23
4.5 Muiden tulojen arviot	Y	23
5. Talousarvioesityksen määrärahat	Y	24
5.1 Talousarvioesitys ja valtiontalouden kehys	Y	25
5.2 Määrärahat hallinnonaloittain	Y	27
5.3 Budjetin investointimenot	Y	49
5.4 Tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikka	Y	51
5.5 Alueiden kehittäminen ja rakennerahastot	Y	54
6. Hallinnon kehittäminen	Y	55
6.1 Hallinnon toimintatapojen, rakenteiden ja prosessien kehittäminen	Y	56
6.2 Julkisen hallinnon ICT-toiminnan kehittäminen	Y	58
6.3 Valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikka	Y	58
7. Kuntatalous	Y	60
7.1 Vero- ja maksuperustemuutosten vaikutus kuntatalouteen	Y	60
7.2 Kuntien valtionavut	Y	62
7.3 Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen	Y	64
8. Budjetin ulkopuolinen valtiontalous	Y	66
8.1 Budjetin ulkopuoliset valtion rahastot	Y	66
8.2 Liikelaitokset	Y	71
8.3 Valtion omistajapolitiikka	Y	72
9. Valtion tuotto- ja kululaskelma ja tase	Y	73
9.1 Tuotto- ja kululaskelma	Y	73
9.2 Tase	Y	75
9.3 Liikenneväylien korjausvelka	Y	78
9.4 Valtion suoraan omistamat julkisesti noteeratut osakkeet	Y	79
9.5 Valtion negatiivinen oma pääoma	Y	80

VALTION TALOUSARVIO VUODELLE 2016	1
Taulukko-osa	1
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	26
Yleiset määräykset	26
Tuloarviot	1 35
11. Verot ja veronluonteiset tulot.	1 35
12. Sekalaiset tulot.	2 62
13. Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset.	4 92
15. Lainat	5 96
Määrärahat	6 99
21. Eduskunta.	6 99
22. Tasavallan presidentti.	7 109
23. Valtioneuvoston kanslia.	7 113
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	8 127
25. Oikeusministeriön hallinnonala	8 154
26. Sisäministeriön hallinnonala	9 197
27. Puolustusministeriön hallinnonala	10 256
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	11 282
29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	13 372
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	16 498
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	17 585
32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	19 633
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	21 721
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	24 828
36. Valtionvelan korot	25 871

Liite: Taloudellinen katsaus

YLEISPERUSTELUT

1. Yhteenveto

Talouden näkymät

Kansainvälisen talouden kehityksestä on aivan viime aikoina saatu jälleen huolestuttavia uutisia. Kiinan talouden kasvunäkymät ovat edelleen heikentyneet ja Venäjän talous jatkaa supistumistaan. Toisaalta monien Suomelle tärkeiden kauppakumppaneiden taloudet ovat kehittyneet suotuisasti. Yhdysvaltojen talouden ennustetaan kasvavan lähes kolmen prosentin vauhtia seuraavien parin vuoden aikana ja Isossa-Britanniassa kasvu on laaja-alaista. Euroalueellakin maltillinen talouskasvu on käynnistynyt. Keskuspankkien harjoittama rahapolitiikka on edelleen kasvua tukevaa. Energian, erityisesti öljyn, hinnan aleneminen edesauttaa energiaintensiivisen talouden, kuten Suomen, kasvunäkymiä.

Suomen talous on supistunut kolmena edellisenä vuotena. Kuluvana vuonna talous ei juurikaan kasva. Suomen talouskasvun arvioidaan myös seuraavina parina vuotena jäävän kilpailijamaitamme hitaammaksi. Vuoden 2016 kasvuksi ennustetaan 1,3 %. Kasvun taustalla on hyvin pitkälti investointien suotuisa kehitys. Investointien ennustaminen on kuitenkin useastakin syystä hankalaa, ja kasvuennusteeseen liittyy alasuuntainen riski. Työttömyysaste nousee 9,6 prosenttiin tänä vuonna. Vuonna 2016 työmarkkinoilla työllisten lukumäärä kääntyy hienoiseen nousuun suhdannetilanteen lievän kohenemisen myötä. Työttömyysasteeksi ennustetaan 9,4 %.

Talouspolitiikan linja

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen tavoitteena on nostaa Suomen talous kestäväen kasvun ja kokenevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan rahoitus. Hallitusohjelman mukaan julkisen talouden tasapainottaminen käynnistetään välittömästi. Velkaantumisen suhteessa bruttokansantuotteeseen taitetaan vaalikauden loppuun mennessä ja velaksi eläminen lopetetaan v. 2021. Hallitus sitoutuu julkisen talouden 10 mrd. euron kestävyysvajeen kattamiseen tarvittavien säästöjä ja rakenteellisia uudistuksia koskevien päätösten tekemiseen hallituskauden aikana. Verotuksen painopistettä siirretään työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti häittäveroihin. Kokonaisveroaste ei nouse vaalikauden aikana. Hallitusohjelmassa on sovitettu julkista taloutta välittömästi vahvistavasta sopeutusohjelmasta.

Määrärahat

Talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotetaan 54,1 mrd. euroa, mikä on 0,2 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2015 varsinaisessa talousarviossa. Hintatason nousu ja talousarvioesityksen rakennemuutokset huomioiden hallinnonalojen määrärahat kasvavat reaalisesti n. 0,4 % vuoden 2015 varsinaisen talousarvioon verrattuna.

Määrärahatasoa nostaa mm. valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, nousseet kustannukset kasvaneen työttömyyden ja maahanmuuton johdosta, puolustusmateriaalihankintojen ajoitusmuutokset sekä panostukset kärkihankkeisiin. Määrärahatasoa toisaalta alentaa hallitusohjelmassa tehdyt säästöpäätökset, jotka nettomääräisesti alentavat valtion menoja v. 2016 n. 0,7 mrd. eurolla.

Tuloarviot

Vuoden 2016 budjettitalouden tulojen (pl. nettolainanotto) arvioidaan olevan n. 49,1 mrd. euroa ja verotulojen n. 40,8 mrd. euroa. Varsinaiseen talousarvioon verrattuna verotulojen arvioidaan kasvavan 2 %, eli n. 0,9 mrd. euroa mutta budjettitalouden tulojen yhteensä alenevan n. 0,1 mrd. euroa. Muiden kuin verotulojen heikkenemistä selittää vuoden 2015 tuloarvioihin sisältyneet poikkeukselliset tuloerät, joista merkittävimmät liittyvät kertaluonteisiin osakemyyntituloihin.

Hidas talouskasvu rajoittaa veropohjien kasvua edelleen v. 2016. Vuonna 2016 voimaan tulevat veroperustemuutokset lisäävät verotulojen kertymää.

Valtiontalouden tasapaino ja velka

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2016 on 5,0 mrd. euroa alijäämäinen, mikä katetaan ottamalla lisää velkaa. Alijäämä pienenee runsaalla 200 milj. eurolla verrattuna vuodelle 2015 budjetoituun (ml. lisätalousarvioesitykset). Kansantalouden tilinpidon käsittein valtiontalouden alijäämän arvioidaan olevan v. 2016 n. 2,8 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Vuoden 2016 lopussa valtionvelan (ml. rahastotalouden velan) arvioidaan olevan n. 106 mrd. euroa, mikä on n. 50 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Valtionvelan korkomenoiksi arvioidaan n. 1,6 mrd. euroa, mikä on suunnilleen saman verran kuin vuodelle 2015 on arvioitu.

Budjettitalouden tuloarviot, määrärahat ja tasapaino, milj. euroa

	2014 tilinpäätös	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys	Muutos, % 2015—2016
Ansio- ja pääomatuloverot	9 117	8 866	9 217	4
Yhteisövero	2 433	2 467	2 877	17
Arvonlisävero	16 553	16 932	16 868	-0
Muut verot	11 168	11 646	11 820	1
Muut tulot	8 400	9 232	8 276	-10
Yhteensä	47 671	49 143	49 057	-0
Nettolainanotto ja velanhallinta ¹⁾	5 554	4 721	5 033	7
Tuloarviot yhteensä	53 225	53 864	54 090	0
Kulutusmenot	14 217	13 867	14 298	3
Siirtomenot	36 620	36 769	37 087	1
Sijoitusmenot	1 653	1 427	1 102	-23
Muut menot	1 745	1 801	1 603	-11
Määrärahat yhteensä	54 234	53 864	54 090	0
Tilinpäätösali jäämä (ml. edelliset vuodet)	-5 613			

¹⁾ Sisältää nettoutettuna velanhallinnan menoja 183 milj. euroa v. 2014, -50 milj. euroa v. 2015 ja -50 milj. euroa v. 2016.

Panostukset hallituksen kärkihankkeisiin

Hallitus on päättänyt 1,6 mrd. euron kertaluonteisista panostuksista kärkihankkeisiin ja korjausvelan pienentämiseen vv. 2016—2018. Kärkihankerahoituksesta kohdennetaan työllisyyteen ja kilpailukykyyn 170 milj. euroa, osaamiseen ja koulutukseen 300 milj. euroa, terveyteen ja hyvinvointiin 130 milj. euroa, biotalouteen ja puhtaisiin ratkaisuihin 300 milj. euroa sekä digitalisaatioon ja toimintatapojen muutokseen 100 milj. euroa. Lisäksi korjausvelan pienentämiseen ehdotetaan 0,6 mrd. euroa. Vuonna 2016 nämä panostukset lisäävät budjettitalouden menoja 323 milj. euroa. Kärkihankkeet rahoitetaan pääosin osinkotuloilla ja valtion osakeomistusten myynnillä.

Toimet valtiontalouden sopeuttamiseksi vuonna 2016

Määrärahoissa on huomioitu hallitusohjelmassa päätetyt sopeutustoimet, jotka kohdistuvat laaja-alaisesti eri hallinnonaloille. Hallitusohjelman liitteen 6 mukaiset säästöt, maksujen korotukset sekä eräät menolisäykset parantavat v. 2016 valtion budjettitalouden tasapainoa nettomääräisesti 0,8 mrd. eurolla. Suurimmat menosäästöt vuoden 2016 tasossa kohdistuvat esim.

- indeksikorotuksiin (-70 milj. euroa),
- kehitysyhteistyöhön (-200 milj. euroa)
- sairausvakuutuskorvauksiin (-70 milj. euroa),
- opetukseen sisältäen varhaiskasvatuksen, perus-, toisen asteen ja korkeakouluopetuksen (-150 milj. euroa),
- elinkeinoelämän tukiin (-80 milj. euroa),
- hallinto- ja ICT-menoihin (-50 milj. euroa).

Talousarvioesitykseen sisältyy hallitusohjelman liitteen 6 mukaisia menolisäyksiä

- sisäiseen turvallisuuteen (50 milj. euroa),
- puolustusvoimien materiaalihankintoihin (50 milj. euroa).

Veroperustemuutokset

Työn verotusta kevennetään erityisesti pieni- ja keskituloisilla korottamalla työtulovähennystä 450 milj. eurolla v. 2016. Lisäksi ansiotuloverotusta tarkistetaan v. 2016 ansiotasoindeksin muutosta vastaavasti. Autoverotusta kevennetään hallituskaudella yhteensä n. 200 milj. euroa. Kevennys toteutetaan asteittain vuosina 2016—2019.

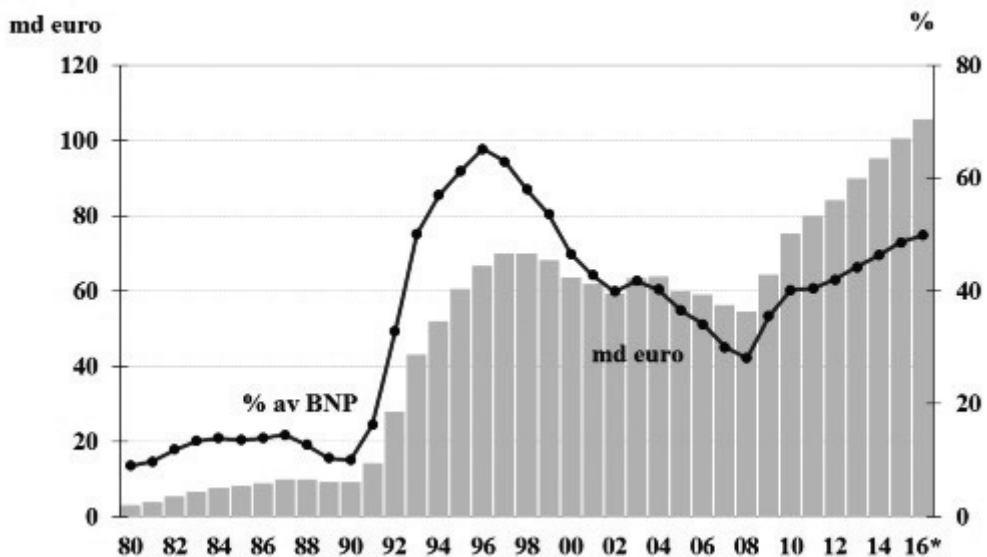
Tupakkaveroa, ajoneuvoveroa, jäteveroa sekä lämmitys, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroa korotetaan. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoista osuutta pienennetään. Lisäksi alennetaan valtion tuloveroasteikon ylimmän tuloluokan (ns. solidaarisuusveron) alarajaa 90 000 eurosta 72 300 euroon vuosille 2016 ja 2017 ja ylempää pääomatuloverokantaa korotetaan 33 prosentista 34 prosenttiin vuodesta 2016 alkaen.

Ehdotetut ja aikaisemmin päätetyt veroperustemuutokset lisäävät v. 2016 valtion verotuloja yhteensä n. 0,4 mrd. euroa vuositasolla.

Vaalikauden kehys ja jakamaton varaus

Vaalikauden kehys vuodelle 2016 on 44 611 milj. euroa. Talousarvioesityksen kehukseen luettaviksi määrärahoiksi ehdotetaan 44 105 milj. euroa. Näin ollen vuodelle 2016 jää 206 milj. euron jakamaton varaus 300 milj. euron lisätalousarviovarauksen ohella. Jakamattomaan varaukseen sisältyy varautuminen nettomääräiseen vajaan 50 milj. euron lisäykseen omais- ja perhehoidon kehittämiseksi v. 2016.

Kuvio 1. Valtionvelan kehitys, mrd. euroa ja suhteessa BKT:hen

Kuntatalous

Kuntien ja kuntayhtymien valtionapuihin osoitetaan v. 2016 yhteensä n. 11 mrd. euroa. Valtionosuuksia kasvattaa mm. valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus (yhteensä n. 300 milj. euroa) ja veromenetysten kompensatio. Lapsiperheiden kotiapuun ja lastensuojeluun osoitetaan 10 milj. euron lisäys, jolla tuetaan vuoden 2015 alusta voimaan tulleen sosiaalihuoltolain toimeenpanoa. Valtionosuuksia vähentävät hallitusohjelman mukaiset toimet, joilla pyritään alentamaan kuntien kustannuksia. Subjektiiivista päivähoidon oikeutta kavennetaan, varhaiskasvatuksen henkilöstömitoitusta muutetaan ja alueellista erikoissairaanhoidon tehostetaan. Valtionosuuksiin ei tehdä indeksikorotusta.

Sosiaali- ja terveystalouden, päivähoito- ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta perittäviin maksuihin ehdotetaan korotuksia, joiden arvioidaan vahvistava kuntataloutta n. 180 milj. eurolla v. 2016.

Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus kuntatalouteen on n. 290 milj. euroa vahvistava v. 2016. Kuntatalous pysyy kuitenkin edelleen selvästi alijäämäisenä v. 2016.

Julkinen talous

Suomen julkinen talous on muuttunut kuluvalle vuosikymmenellä pysyvästi alijäämäiseksi pitkään jatkuneen heikon suhdannetilanteen sekä pidempiaikaisten rakenneongelmien vuoksi. Julkinen talous pysyy alijäämäisenä vuosikymmenen loppuun saakka, joskin mittavat sopeutustoimet pienentävät alijäämää. Julkisyhteisöjen rahoitusasemaa kuormittaa jatkuvasti väestön ikääntymisestä aiheutuva menojen kasvu. Julkisen talouden alijäämän arvioidaan olevan 2,8 % v. 2016.

2. Talouden näkymät

Tässä luvussa esitellään tiiviisti valtiovarainministeriön makrotalouden kehitystä koskeva ennuste, johon hallituksen talousarvioesitys perustuu. Valtiovarainministeriön makrotalouden ennuste laaditaan ministeriön kansantalousosastolla riippumattomasti (869/2012, 2 a §). Talouden näkymät kuvataan kattavasti valtiovarainministeriön Taloudellisessa katsauksessa, joka annetaan eduskunnalle talousarvioesityksen liitteenä.

2.1. Suhdannenäkymät

Kansainvälisen talouden kehityksestä on viime aikoina saatu jälleen huolestuttavia uutisia. Kiinan talouden kasvunäkymät ovat edelleen heikentyneet ja kasvuvauhti taantuu 6,5 prosenttiin. Venäjän talous jatkaa supistumistaan ja seuraavien parin vuoden aikana talous ei kasva. Toisaalta monien Suomelle tärkeiden kauppakumppaneiden taloudet ovat kehittyneet suotuisasti. Yhdysvaltojen talouden ennustetaan kasvavan lähes 3 prosentin vauhtia seuraavien parin vuoden aikana ja Iso-Britanniassa kasvu on laaja-alaista. Euroalueellakin maltillinen talouskasvu on käynnistynyt. Keskuspankkien harjoittama rahapolitiikka on edelleen kasvua tukevaa. Energian, erityisesti öljyn, hinnan aleneminen edesauttaa energiantensiivisen talouden, kuten Suomen, kasvunäkymiä.

Suomen talouskasvu jää seuraavina parina vuotena kilpailijamaitamme hitaammaksi ja työttömyysaste on varsin korkealla tasolla. Suomen talous on supistunut kolmena edellisenä vuotena, ja kuluvana vuonna talous ei juurikaan kasva. Vuoden 2016 kasvuksi ennustetaan 1,3 %. Kasvun taustalla on hyvin pitkälti investointien suotuisa kehitys. Investointien ennustaminen on kuitenkin useastakin syystä hankalaa ja niiden ajoittumiseen liittyy riskitekijöitä. Osittain tästä syytä vuoden 2016 kasvuennusteeseen liittyy alasuuntainen riski. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu hieman kuluvasta vuodesta johtuen vaatimattomasta reaalityöiden kehityksestä.

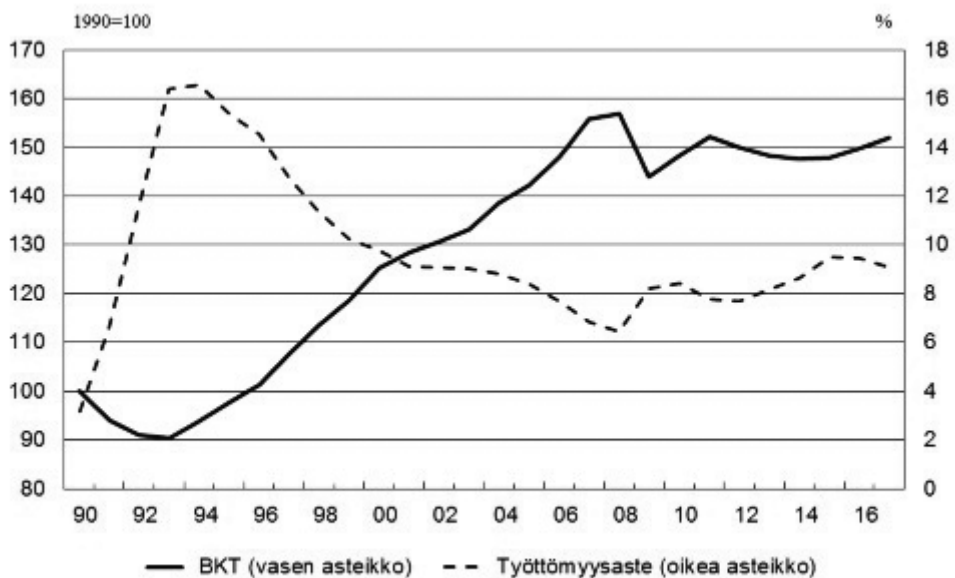
Työllisten määrä arvioidaan 0,7 % edellisvuotta alemmaksi v. 2015 ja työttömyysasteen vuosikeskiarvoksi ennustetaan 9,6 %. Erityisen huolestuttavaa on pitkäaikais- ja rakennetyöttömien määrän nopea nousu. Kuluttajahinnat laskevat v. 2015 0,1 %. Vuonna 2016 työmarkkinoilla työl-

listen lukumäärä kääntyy hienoiseen nousuun suhdannetilanteen lievän kohenemisen myötä. Työttömyysasteeksi ennustetaan 9,4 %. Kuluttajahintojen nousu kiihtyy mutta pysyy maltillisena ollen noin prosentin.

Kansantalouden kehitys

	2013*	2014*	2015**	2016**
BKT:n arvo, mrd. euroa	203	205	206	212
BKT, määrän muutos, %	-1,1	-0,4	0,2	1,3
Työttömyysaste, %	8,2	8,7	9,6	9,4
Työllisyysaste, %	68,5	68,3	67,9	68,2
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	1,5	1,0	-0,1	1,1
Pitkä korko, 10 v, %	1,9	1,4	0,7	1,0

Kuvio 2. BKT ja työttömyysaste 1990—2016

Lähde: Tilastokeskus, VM

2.2. Julkisen talouden näkymät

Suomen julkinen talous on muuttunut pysyvämmiin alijäämäiseksi pitkittyneen heikon suhdannetilanteen sekä pidempiaikaisten rakenneongelmien vuoksi. Viime vuonna alijäämä ylitti jo 3 prosentin viitearvon. Julkinen talous on alijäämäinen myös ensi vuonna joskin mittavat sopeutustoimet pienentävät sitä. Rahoitusasemaa kuormittaa väestön ikääntymisestä aiheutuva menojen kasvu. Julkisen talouden alasektoreista vain työeläkelaitokset on ylijäämäinen.

Julkisyhteisöjen menojen samoin kuin niiden saamien verojen suhde kokonaistuotantoon on v. 2015 hyvin korkea historiaan nähden. Vuonna 2016 sekä meno- että veroaste alenevat hieman. Julkisen velan suhde kokonaistuotantoon ylittää v. 2015 60 prosentin rajan ja kohoaa edelleen ensi vuonna.

Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja kansantalouden tilinpidon mukaan

% BKT:sta	2013	2014*	2015**	2016**
Verot ja sosiaaliturvamaksut	43,8	43,9	44,5	44,2
Julkisyhteisöjen menot	57,6	58,3	58,8	58,2
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-2,5	-3,3	-3,4	-2,8
— Valtionhallinto	-3,6	-3,9	-3,1	-2,8
— Paikallishallinto	-0,7	-0,8	-0,8	-0,8
— Työeläkelaitokset	1,8	1,7	1,0	1,1
— Muut sosiaaliturvarahastot	0,0	-0,3	-0,5	-0,3
Perusjäämä	-2,5	-3,1	-3,1	-2,6
Rakenteellinen jäämä	-1,0	-1,7	-1,8	-1,8
Julkisyhteisöjen bruttovelka	55,6	59,3	62,6	64,3
Valtionvelka	44,3	46,4	48,7	49,9

Keskeiset muutokset suhteessa kevään julkisen talouden suunnitelmaan

Sopeutustoimet kohentavat julkisen talouden rahoitusasemaa v. 2016 verrattuna kevään 2015 ns. tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Päätösperäisissä toimenpiteissä on otettu huomioon pääministeri Sipilän hallitusohjelman mukaisia sopeutustoimia siltä osin kun ne ovat riittävästi täsmentyneet.

Makroennusteen muutokset ovat toisaalta heikentäneet valtion, kuntien ja muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa. Myös päivittynyt tilastopohja vuodelta 2014 heikensi hieman valtion jäämää kevääseen verrattuna. Paikallishallinnon ennusteen muutokset ovat kokonaisuutena pieniä kevääseen 2015 verrattuna, ja ennusteessa on rahoitusasemaan vastakkaisiin suuntiin vaikuttavia tekijöitä. Lisääntyneet työttömyysmenot kevääseen verrattuna heikentävät muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa, mutta kesällä päätetty työttömyysvakuutusmaksun korotus kohentaa sitä.

Julkisen talouden rahoitusasemaan vaikuttavat muutokset suhteessa kevään 2015 julkisen talouden suunnitelmaan

Kansantalouden tilinpidon mukaan, % BKT:sta	2015	2016
Julkisen talouden rahoitusasema, kevät 2015	-3,4	-3,2
Valtio:		
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	-0,1
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	-0,1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,1
Muiden tekijöiden vaikutus	0,3	0,2

Julkisen talouden rahoitusasemaan vaikuttavat muutokset suhteessa kevään 2015 julkisen talouden suunnitelmaan

Kansantalouden tilinpidon mukaan, % BKT:sta	2015	2016
Paikallishallinto:		
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	-0,1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,2
Muiden tekijöiden vaikutus	0,1	0,0
Työeläkerahastot:		
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	-0,1
Muiden tekijöiden vaikutus	-0,1	-0,2
Muut sosiaaliturvarahastot:		
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,2	-0,2
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,4
Muiden tekijöiden vaikutus	0,1	0,1
Julkisen talouden rahoitusasema, syksy 2015	-3,4	-2,8

3. Hallituksen finanssipolitiikka

Suomen talouden tilanne on vakava. Bruttokansantuote on supistunut usean vuoden ajan, työttömyys kasvaa ja työttömyysjaksot pitenevät. Lisäksi väestön ikääntyminen heikentää talouden kasvun edellytyksiä sekä kasvattaa julkisia menoja. Julkinen talous on syvästi alijäämäinen. Julkisen talouden velka on kasvanut nopeasti ja se ylittää 60 % suhteessa BKT:seen kuluvana vuonna.

Hallituksen finanssipolitiikan linja

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman mukaan julkisen talouden tasapainottaminen käynnistetään välittömästi. Velkaantuminen suhteessa bruttokansantuotteeseen taitetaan vaalikauden loppuun mennessä, eikä lisävelkaa oteta enää vuoden 2021 jälkeen. Kokonaisveroaste ei nouse.

Hallitus sitoutuu julkisen talouden 10 mrd. euron kestävyysvajeen kattamiseen tarvittavien säästöjä ja rakenteellisia uudistuksia koskevien päätösten tekemiseen hallituskauden aikana.

Hallitusohjelmassa on sovittu julkista taloutta välittömästi vahvistavasta sopeutusohjelmasta. Julkisia menoja vähentävien ja maksutuloja lisäävien toimien ohella toteutetaan määrärahojen uudelleenkohdennuksia. Hallitusohjelman tavoitteena on näillä toimin nettomääräisesti vahvistaa julkista taloutta vuoden 2019 tasossa n. 4 mrd. eurolla.

Työllisyyden ja talouden kasvun edellytyksiä vahvistetaan verotuksen keinoin. Verotukseen tehtävät perustemuutokset muuttavat verotuksen rakennetta siten, että verotuksen painopiste siirtyy työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin. Hallitusohjelmassa tavoitteena on, että verotoimien yhteisvaikutus julkiseen talouteen olisi neutraali vuoden 2019 tasolla.

Hallitus käynnistää muutosohjelman hallituskauden strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategisia tavoitteita ovat terveys ja hyvinvointi, työllisyys, kilpailukyky ja kasvu, koulutus ja osaaminen, biotalous ja puhtaat teknologiat sekä toimintatapojen muuttaminen esimerkiksi edistämällä digitaalisuutta ja purkamalla turhaa sääntelyä ja byrokratiaa. Kärkihankkeisiin ja korjausvelan vähentämiseen kohdistetaan kertaluonteisesti 1,6 mrd. euroa, joka jaksotetaan kolmelle vuodelle päättyen vuoteen 2018.

Hallitus tavoitteli kattavaa yhteiskuntasopimusta, jota ei ponnisteluista huolimatta saavutettu. Hallitus kuitenkin pyrkii Suomen kilpailukyvyn parantamiseen edelleen yhteiskuntasopimusneuvottelujen päätyttyäkin ja tiedotti 8.9.2015 poikkeuksellisista toimista yksikkötyökustannusten alentamiseksi viidellä prosentilla sekä toimista työntekijöiden muutosturvan vahvistamiseksi. Pääministeri Sipilä tuo hallituksen esittelemät toimenpiteet kilpailukyvyn parantamiseksi eduskuntaan valtioneuvoston tiedonantona syyskuun 2015 loppuun mennessä. Tavoitteena on, että tarvittavat lakimuutokset on tehty viimeistään kesäkuussa 2016. Jos kilpailukykyä parantavilla toimenpiteillä ei saavuteta tavoiteltuja tuloksia, on hallitus varautunut toimeenpanemaan n. 4 mrd. euron sopeutuspäätösten lisäksi n. 1,5 mrd. euron menosäästöjä ja veronkorotukset.

Joidenkin hallituksen toimenpideohjelmien aikajänne säästövaikutuksineen ulottuu yli vaalikauden. Kuntien kustannuksia pyritään vähentämään 1 mrd. eurolla karsimalla lakisääteisiä tehtäviä sekä niiden toteuttamista ohjaavia velvoitteita. Sosiaali- ja terveystalouden uudistamisella tavoitellaan 3 mrd. euron säästöjä.

3.1. Finanssipolitiikan tavoitteet

EU-lainsäädäntö asettaa julkisen talouden hoidolle kolme finanssipoliittista sääntöä. Julkisen talouden alijäämä saa olla enintään 3 % ja velka enintään 60 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Lisäksi julkisen talouden rakenteelliselle rahoitusasemalle asetetaan keskipitkän aikavälin tavoite (MTO).

Kevään 2013 vakausohjelmassa asetettu keskipitkän aikavälin tavoite rakenteelliselle rahoitusasemalle, -0,5 % suhteessa BKT:seen, pidetään ennallaan. Suomelta edellytetty rakenteellinen sopeutus kohti keskipitkän aikavälin tavoitetta on v. 2015 0,1 % ja v. 2016 0,5 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2016—2019 hallitus on päättänyt seuraavista vaalikauden nimellisistä rahoitusasematavoitteistaan:

- valtiontalouden alijäämä korkeintaan ½ % suhteessa BKT:seen.
- kuntatalouden alijäämä korkeintaan ½ % suhteessa BKT:seen.
- työeläkerahastojen ylijäämä n. 1 % suhteessa BKT:seen.
- muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema n. 0 % suhteessa BKT:seen.

3.2. Finanssipolitiikan toimenpiteet

Julkisyhteisöjen rahoitusaseman koheneminen vaatii toimia, jotka lisäävät julkisyhteisöjen tuloja ja vähentävät julkisyhteisöjen menoja. Toimet voivat olla tuloihin ja menoihin kohdistuvia välitömiä sopeutustoimia tai toimia, jotka kohentavat talouden kasvun edellytyksiä.

Toimenpiteet finanssipolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi

Hallitusohjelmassa sovittiin menoja vähentävistä tai maksutuloja korottavista toimenpiteistä, joilla tavoitellaan julkisen talouden n. 4 mrd. euron nettomääräistä sopeutusta vuoden 2019 tasolla. Veroperustemuutosten vaikutukset eivät sisälly tähän kokonaisuuteen. Nämä hallitusohjelmassa sovitut sopeutustoimenpiteet on pääsääntöisesti sisällytetty vuoden 2016 talousarvioesitykseen. Toimenpiteiden vaikutukset ovat myös täsmentyneet valmistelun aikana. Esimerkiksi indeksikorotusten jäädyttämisillä saavutettavan säästön arvio on alentunut hallitusohjelman aikaisista vaikutusarvioista aiempaa matalampien hintaennusteiden takia. Lisäksi mm. ansiosidonnaisen työttömyysturvan 200 milj. euron säästön myöhentäminen vuoteen 2017 on korvattu muiden sopeutustoimien aikaistuksin tai niiden mittaluokan korotuksin. Hallitusohjelman mukaisten sopeutustavoitteiden saavuttamiseksi on myös tehty eräitä lisäsäästöpäätöksiä, kuten suurimpana KEL- ja elinkustannusindeksisidonnaisten etuuksien (pl. toimeentulotuki) indeksikorotusten jäädyttäminen myös 2017—2019. Päätettyjen menotoimenpiteiden ja maksutulokorotusten nettomääräinen vaikutus valtion budjettitalouteen on arviolta n. 0,8 mrd. euroa v. 2016. Jatkuvuosien osalta osa toimenpiteistä vaatii vielä täsmentämistä. Vaikutus valtion talouteen on arviolta n. 2,7 mrd. euroa ja vaikutus julkiseen talouteen n. 3,5 mrd. euroa vuoden 2019 tasolla.

Toisaalta hallitus on päättänyt kohdentaa 1,6 mrd. euroa kertaluonteisesti kärkihankkeisiin ja korjausvelan pienentämiseen vuosina 2016—2018. Vuonna 2016 nämä panostukset lisäävät budjettitalouden menoja 323 milj. euroa. Kärkihankkeet rahoitetaan pääosin osinkotuloilla ja valtion osakeomistusten myynnillä. Rahoituksesta 330 milj. euroa katetaan kehyksissä vuosille 2017—2018 varatun Pisararadan rahoituksen purkamisella.

Tuloarvioissa on huomioitu pääministeri Sipilän hallitusohjelmassa päätetyt veroperustemuutokset. Hallitusohjelman veropolitiikka tähtää kasvun, yrittäjyyden ja työllisyyden vahvistamiseen. Hallitusohjelmassa on sekä verotusta kiristäviä että verotusta keventäviä toimenpiteitä. Hallitusohjelman mukaisesti ansiotuloverotukseen tehdään vuosittain ansiotason nousua tai inflaatiota vastaavat tarkistukset. Pieni- ja keskituloisten verotusta kevennetään kasvattamalla työtulovähennystä. Julkisen talouden tasapainottamiseksi useita valmisteveroja korotetaan. Autoverotusta kevennetään asteittain. Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille. Aiemmin päätetyn mukaisesti kuntien yhteisöverosuuden määräaikainen viiden prosenttiyksikön korotus päättyy vuoden 2015 lopussa, mikä alentaa kuntien yhteisöverotuottoa ja vastaavasti korottaa valtion yhteisöverotuottoa v. 2016. Kiinteistövero korotetaan hallituskaudella asteittain. Hallituksen esittämät uudet verotuloja koskevat muutokset alentavat nettomääräisesti budjettitalouden tuloja 0,1 mrd. euroa v. 2016. Vuonna 2019 toimien vaikutuksen budjettitalouden tuloihin arvioidaan olevan nettomääräisesti neutraali. Nettovaikutuksessa on huomioitu uutena päätöksenä ansiotason nousun mukainen tarkistus ansiotuloverotukseen vuoden 2016 osalta. Vuosien 2017—2019 osalta tarkistukset ovat sisällyneet jo aiempien kehyspäätöksien tuloarvioihin.

Kasvavien eläke- ja työttömyysmenojen vuoksi sosiaaliturvamaksuihin on kohdistunut korotuspaineita. Osana perättäisten korotusten sarjaa yksityisten työntajien ja palkansaajien työeläkemaksut nousivat yhteensä 0,4 prosenttiyksikköä kuluvan vuoden alussa. Vuoden 2017 eläkeuudistus sopimuksen yhteydessä työmarkkinajärjestöt sopivat myös työeläkemaksun tasosta. Aiemmin vuodelle 2016 sovittu 0,4 prosenttiyksikön suuruinen korotus päätettiin siirtää vuodelle 2017 ja työeläkemaksu päätettiin jäädyttää tälle 24,4 prosentin tasolle vuosiksi 2017–2019. Työllisyys- ja kasvusopimuksen kolmannen vuoden palkankorotusten sopimisen yhteydessä työmarkkinakeskusjärjestöt esittivät, että työttömyysvakuutusmaksuun tehdään v. 2016 yhden prosenttiyksikön korotus, joka jakautuu puoliksi työnantajien ja palkansaajien kesken. Korotuksen on oletettu jäävän voimaan toistaiseksi.

Näkymät tavoitteiden saavuttamiseksi

Julkisen talouden alijäämä ylitti EU:n perussopimuksen 3 prosentin viitearvon v. 2014 ja viitearvo ylittyy myös kuluvana vuonna. Valtionvarainministeriön syyskuun ennusteen mukaan hallituksen vuodelle 2016 päättämät sopeutustoimet, kun ne toteutuvat täysimääräisinä, riittävät pienentämään julkisyhteisöjen alijäämän alle 3 prosentin v. 2016. Näin ollen Suomi täyttää alijäämää koskevan kriteerin, kuten Euroopan komissio arvioi kesäkuussa. Vaikka velka ylittää 60 prosentin rajan tänä vuonna ja velkakriteeri rikkoutuu vuodesta 2016 eteenpäin, kun viitearvon ylitys ei olisi enää selitettävissä solidaarisuusoperaatioilla tai suhdannetilanteella, velkakriteerin rikkominen ei yksinään johda vielä menettelyn käynnistämiseen. Myös Euroopan komissio arvioi kesäkuussa, että liiallisen alijäämän menettelyn käynnistäminen ei ole perusteltua alijäämä- tai velkakriteerin perusteella.

Suomi täytti laajasti ottaen ennaltaehkäisevän osan vaatimukset v. 2014. Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan Suomi noudattaa laajasti ottaen ennaltaehkäisevän osan vaatimuksia v. 2015. Vuonna 2016 rakenteellisen jäämän muutoksen poikkeama saattaa toteutuessaan muodostua merkittäväksi, mutta tämänhetkisen kokonaisarvion mukaan poikkeama ennaltaehkäisevän osan vaatimuksista ei ole merkittävä. Arvioon liittyy kuitenkin riskejä ja epävarmuuksia, joten merkitävän poikkeaman mahdollisuutta ei voida sulkea pois.

Hallituksen julkiselle taloudelle vuoteen 2019 asettamien alasektorikohtaisten rahoitusasematavoitteiden osalta valtiovarainministeriön ennusteen perusteella sekä paikallishallinto että valtiontalous eivät tule saavuttamaan tavoitteitaan. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että hallitusohjelman sisältämät sopeutustoimet täsmentyvät ja toteutuvat täysimääräisesti. Myös kuntien on jatkettava omia kuntataloutta vahvistavia toimiaan.

4. Talousarvioesityksen tuloarviot

Valtion budjettitalouden tuloiksi ilman nettolainanottoa arvioidaan 49,1 mrd. euroa v. 2016. Tuloista 40,8 mrd. euroa (83 %) on veroja ja veronluonteisia tuloja. Hidas talouskasvu rajoittaa veropohjien kasvua edelleen v. 2016. Valtion verotulojen kasvuksi arvioidaan n. 2 % v. 2016, eli n. 0,9 mrd. euroa vuodelle 2015 budjetoituun verrattuna (talousarvio ml. lisätalousarviot).

Suomen talous ei ole kasvanut kolmeen vuoteen. Valtiovarainministeriön talousennusteessa oletetaan, että talous kääntyisi hitaaseen kasvuun v. 2016. Kansainvälinen talous sekä Suomen kansantalous ovat kuitenkin yhä alttiita negatiivisille shokeille, mistä syntyy epävarmuutta myös ve-

rotuloarvioihin. Suomen talouskasvua koskevat riskit liittyvät edelleen reaalityalouden kehitykseen, erityisesti siihen missä määrin Suomen talouskasvu jää kilpailijamaita alhaisemmaksi.

Talouskehityksen ja verotuloja koskevien ennusteiden osuvuuteen liittyvät riskit kasvavat juuri suhdannekäänteiden yhteydessä.

Kuluttajien luottamus omaan ja kansantalouden kehitykseen on selvästi alle pitkän aikavälin keskiarvon. Odotukset omasta ja Suomen taloudesta ovat varovaiset ja kansantalouden työttömyyden osalta synkät. Myös teollisuuden luottamus on edelleen alhaisella tasolla.

Yksityisen kulutuksen kehitystä kuitenkin tukee poikkeuksellisen matalasta inflaatiosta johtuva kotitalouksien reaalityulojen kasvu.

Kotitalouksien velkaantumistasen ennakoitaan edelleen nousevan. Velkaantumista vauhdittaa v. 2015 pankkien markkinoimat asuntolainojen määräaikaista lyhennysvapaita.

Tuloarviot osastoittain vuosina 2014—2016¹⁾

Tunnus	Osasto	v. 2014	v. 2015	v. 2016	Muutos 2015—2016	
		tilinpäätös milj. €	varsinainen talousarvio milj. €	esitys milj. €	milj. €	%
11.	Verot ja veronluonteiset tulot	39 270	39 911	40 782	870	2
12.	Sekalaiset tulot	5 180	6 050	5 344	-706	-12
13.	Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset	2 597	2 768	2 451	-317	-11
15.	Lainat, pl. nettolainanotto ja velanhallinta	623	415	481	66	16
	Yhteensä	47 671	49 143	49 057	-86	-0
15.03.01	Nettolainanotto ja velanhallinta	5 554	4 721	5 033	312	7
	Yhteensä	53 225	53 864	54 090	226	0

¹⁾ Jokainen luku on pyöristetty erikseen tarkasta arvosta, joten laskutoimitukset eivät kaikilta osin täsmää.

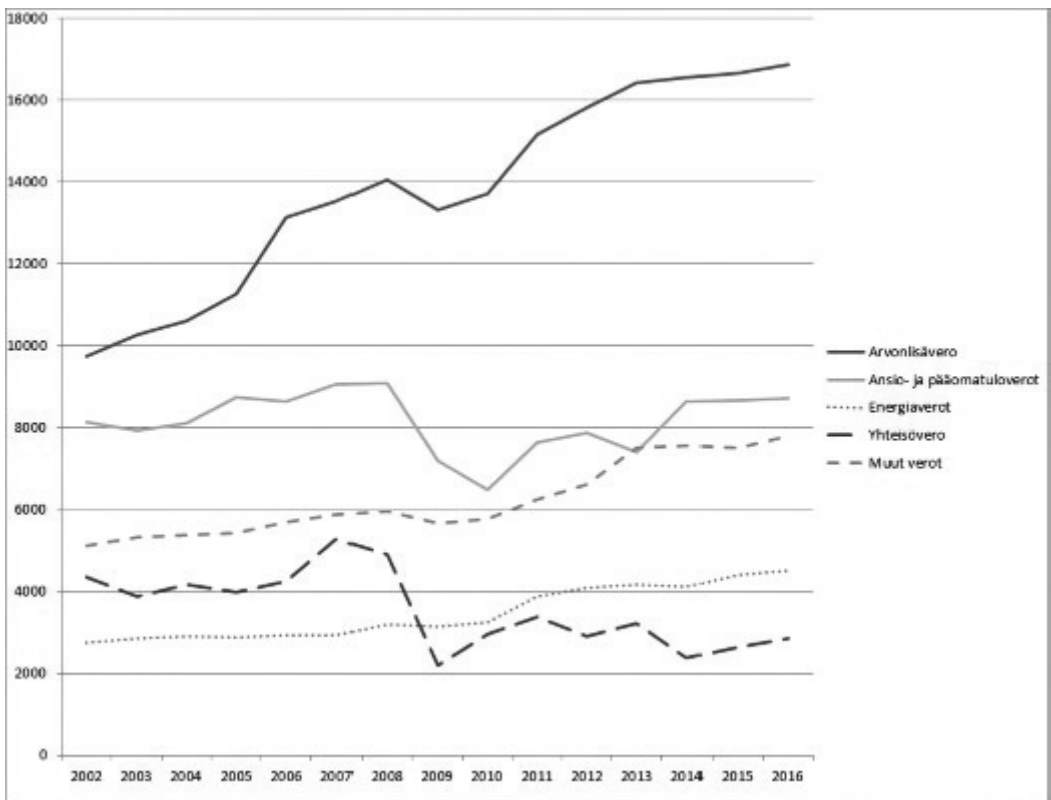
Vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna verotulojen arvioidaan kasvavan n. 0,9 mrd. euroa mutta budjettitalouden varsinaisten tulojen alenevan n. 0,1 mrd. euroa. Muiden kuin verotulojen heikkenemistä selittää vuoden 2015 tuloarvioihin sisältyneet poikkeukselliset tuloerät, joista merkittävimmät liittyvät kertaluonteisiin osakemyyntituloihin. Talousarvioesityksen mukainen nettolainanoton tarve on n. 5,0 mrd. euroa.

Vuoden 2015 ensimmäisessä, toisessa ja kolmannessa lisätalousarviossa varsinaisten tulojen (tuloarviot pl. nettolainanotto ja velanhallinta) arviot eivät nettomääräisesti juuri muuttuneet. Yhteensä näissä lisätalousarvioissa tuloarviot alentuivat 31 milj. euroa.

Kuviossa 3 on esitetty valtion verotulojen kehitys verolajeittain vuosina 2002—2016. Talouden kokonaistuotannon kehitys on ollut tarkastelujaksolla kaksijakoista. Vuoteen 2008 saakka talous-

kasvu oli kohtuullisen nopeaa, mikä laajensi veropohjia ja kasvatti verotuloja. Samaan aikaan esimerkiksi ansiotulon verotuksessa kuitenkin tehtiin veronkevennyksiä. Lisäksi yritys- ja pääomatuloverotusta uudistettiin vuoden 2005 alussa. Vuosina 2008—2009 koettu finanssikriisi aiheutti merkittävän kokonaistuotannon pienenemisen (reaalisesti n. 8 % v. 2009). Tämän jälkeen kokonaistuotannon kasvu on jäänyt vaatimattomaksi. Verokertymien kasvu finanssikriisin jälkeen onkin seurausta suureksi osaksi verotuksen kiristämisestä. Veronkiristykset on kohdistettu pääasiassa välilliseen verotukseen, tärkeimpänä arvonlisäveroon sekä energiaveroon. Arvonlisäveron suhteellinen osuus verojen kokonaiskertymästä kasvanut johtuen veropohjan (tärkeimpänä yksityinen kulutus) kasvusta sekä ALV-veroasteen korotuksesta v. 2013. Ansiotulo- ja pääomatuloveron tuotto ei ole juuri kasvanut, kun verotuotossa ei oteta huomioon v. 2013 käyttöön otettua yleisradioveroa. Yhteisöverotuoton pienenemiseen ovat vaikuttaneet yritysten heikon tuloskehityksen lisäksi yhteisöverokannan alentaminen vuosina 2012 ja 2014 sekä Suomen talouden tuotantorakenteen muutos.

Kuvio 3. Valtion verotulot verolajeittain vuosina 2002—2016 (milj. euroa)

4.1. Keskeiset veroperustemuutokset vuonna 2016

Pääministeri Sipilän hallitusohjelman veropolitiikka tähtää kasvun, yrittäjyyden ja työllisyyden vahvistamiseen. Hallitusohjelman mukaiset verotuksen kärkitavoitteet vaalikaudella ovat:

- Verotus kannustaa tekemään työtä, yrittämään, työllistämään, ottamaan riskiä, omistamaan, investoimaan ja sijoittamaan Suomessa. Kokonaisveroaste ei nouse vaalikauden aikana.
- Verotus on ennakoitavaa ja johdonmukaista. Verotuksen yleislinjasta sovitaan vaalikauden alussa ja vältetään epävarmuutta aiheuttavia linjanmuutoksia vaalikauden aikana.
- Verotuksen keventämisen painopiste on pieni- ja keskituloisissa. Kannustinloukkuja puretaan. Palkkatulojen verotus ei millään tulotasolla kiristy.
- Verotusta kehitetään niin, että yrittäminen, omistaminen ja investoiminen ovat nykyistä kannattavampaa. Verotuksen rakenne tukee Suomen kilpailukykyä ja hallituksen asettamia kärkitavoitteita. Verotuksen painopistettä siirretään työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin.
- Verotuksen peruseriaate on laaja veropohja, matalat verokannat. Suomi toimii aktiivisesti kansainvälisen veronkierron estämiseksi.
- Verotusmenettelyt ovat asiakaslähtöisiä ottaen huomioon verotuksen johdonmukaisuuden, ennakoitavuuden ja oikeusvarmuuden sekä tietojen saannin.

Hallitusohjelman veronkevennykset toteutetaan asteittain vaalikauden aikana. Vuonna 2016 valtiontaloutta tasapainotetaan toteuttamalla hallitusohjelmassa sovittuja veronkiristyksiä.

Työn verotusta kevennetään hallitusohjelman mukaisesti erityisesti pieni- ja keskituloisilla korottamalla työtulovähennystä 450 milj. euroa v. 2016. Lisäksi ansiotuloveroperusteita lievennetään v. 2016 ansiotasoindeksin muutosta vastaavasti. Luovutustappio säädetään vähennyskelpoiseksi kaikesta pääomatulosta, kun se on voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti vähennyskelpoista ainoastaan luovutusvoitosta. Ns. avainhenkilölain voimassaoloa jatketaan. Vuodeksi 2016 otetaan määräaikaisena käyttöön mahdollisuus ns. tehokkaaseen katumiseen verotuksessa. Yleisradioveron parametreja tarkistetaan Yleisradio Oy:lle siirrettävän määrärahan indeksijäädytyksen johdosta siten, että pienimmän maksuunpantavan veron määrää korotetaan 51 eurosta 70 euroon, jolloin alin tuloraja, jolla veroa aletaan maksaa, nousee n. 7 500 eurosta n. 10 300 euroon vuodessa.

Autoverotusta kevennetään hallituskaudella yhteensä n. 200 milj. euroa. Kevennys toteutetaan asteittain vuosina 2016—2019. Muutoksen asteittaisella voimaantulolla pyritään hillitsemään käyttäytymisvaikutuksia sekä välttämään kertaluonteisen suuren veromuutoksen aiheuttamia autokaupan markkinahäiriöitä ja varastoarvojen äkillistä alenemista sekä kuluttajien kannalta epäoikeudenmukaisia vaikutuksia.

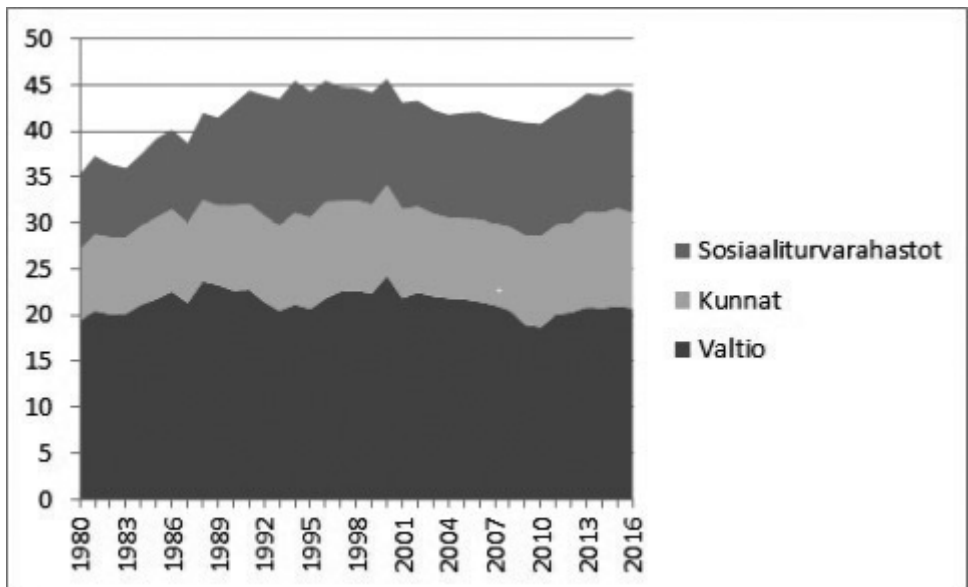
Tupakkaveroa, ajoneuvoveroa, jäteveroa sekä lämmitykseen käytettävien sekä voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroa korotetaan. Tupakkaveron korotus toteutetaan asteittain käyttäytymisvaikutusten hillitsemiseksi. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoista osuutta pienennetään. Vuodelle 2017 esitettävä ajoneuvoveron korotus kasvattaa verokertymää jo v. 2016 johtuen veronkannon jaksotuksista. Lisäksi valtion tuloveroasteikon v. 2012 väliaikaisena käyttöön otetun

ylimmän tuloluokan (ns. solidaarisuusveron) alarajaa alennetaan 90 000 eurosta 72 300 euroon vuosille 2016 ja 2017 ja ylempää pääomatulooverokantaa korotetaan 33 prosentista 34 prosenttiin vuodesta 2016 alkaen.

Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille.

Kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta korotettiin väliaikaisesti 5 prosenttiyksiköllä ja seurakuntien 0,4 prosenttiyksiköllä verovuosille 2012—2015. Valtion osuutta alennettiin vastaavasti. Kuntien yhteisvero-osuuden korotuksen päätyminen vuoden 2015 lopussa ja seurakuntien yhteisvero-osuuden siirtyminen valtiolle vuoden 2016 alusta kasvattavat valtion osuutta yhteisöveron tuotosta.

Kuvio 4. Julkisyhteisöjen verotulot sektoreittain suhteessa kokonaistuotantoon 1980—2016 (kokonaisveroaste)

4.2. Veronalaisten tulojen ja muun veropohjan kehitys

Verokertymiin vaikuttaa veroperustemuutosten ohella veropohjan kehitys, joka on puolestaan riippuvainen kansantalouden ja sen eri osien kehityksestä. Tuloarvioiden perustana käytetyt veropohjan kehitysarviot (oheinen taulukko) on johdettu talousarvioesityksen liitteessä olevan Taloudellisen katsauksen arvioista ja ennusteista.

Eräiden veronalaisiin tuloihin ja veropohjaan vaikuttavien tulo- ja kysyntäerien kehitys- arviot

	2013	2014	2015	2016
	vuosimuutos, %			
Veronalaiset ansio- ja pääomatulot	3,1	2,3	1,6	1,7
— palkkatulot	0,8	0,8	0,5	1,5
— eläkkeet ja muut sosiaalietuudet	6,6	3,8	3,2	2,4
— pääomatulot	12,6	2,2	8,3	2,6
Ansiotasoindeksi	2,1	1,4	1,1	1,2
Toimintaylijäämä	0	6,1	1,1	3,4
Kotitalouksien verollisten kulutus- menojen veropohja	-0,4	0,3	0,0	1,4
Arvonlisäveron pohja	0,7	0,1	0,1	1,8
Bensiinin kulutus	-2	-2½	-1½	-1½
Dieselöljyn kulutus	-0,8	-1,2	1½	1½
Sähkön kulutus	2,6	2,6	1	1½
Verollisen alkoholin kulutus	-4,3	0	-3½	-1
Verotettavat uudet henkilöautot (kpl)	100 250	101 100	103 000	106 000
Kuluttajahintaindeksi	1,5	1,0	-0,1	1,1

4.3. Verotuloarvioiden riski- ja herkkyydestarkastelu

Taloustarviesityksen verotuloarvio pohjautuu valtiovarainministeriön Taloudellisen katsauksen mukaiseen talousennusteeseen ja veropohjien kehitykseen. Peruslaskelmasta poikkeavan talouskehityksen vaikutukset kokonaisverokertymään riippuvat siitä, minkä talouden kysyntäerien ja tekijöiden osalta talousennuste poikkeaa aiemmin arvioidusta. Esimerkiksi muutokset kotimaisessa kysynnässä vaikuttavat verotulokertymään voimakkaammin kuin ulkoisen kysynnän kautta tulleet muutokset. Historiatietojen perusteella talouden kasvun hidastuminen prosenttiyksiköllä heikentäisi keskimäärin valtion rahoitusasemaa 0,2—0,3 prosenttiyksikköä suhteessa kokonaistuotantoon. Tästä valtaosa perustuu verotulojen heikkenemiseen. Vuoden 2016 kokonaistuotannon tasoon suhteutettuna prosenttiyksikön muutos talouskasvussa heijastuisi valtion rahoitusasemaan 0,5 mrd. euron vaikutuksena.

Oheisessa taulukossa on esitetty arvioita eräiden verolajien tuoton herkkyydestä veropohjassa tapahtuviin muutoksiin.

Verotuloennusteiden laatimista on selostettu tarkemmin valtiovarainministeriön 28.9.2015 päätetyssä muistiossa *Budjettitalouden tuloarvioiden laadintamenettelyt valtiovarainministeriössä* (www.vm.fi).

Eräiden veropohjaerien muutoksen vaikutus valtion verotuottoon

Verolaji	Veropohja / kysyntäerä	Muutos	Verotuoton muutos, milj. euroa
Ansiotuloverot	Palkkatulot	1%-yks.	379 (ml. maksut), josta valtio 127
	Eläketulot	1%-yks.	116, josta valtio 29
Pääomatulovero	Pääomatulot	1%-yks.	29
Yhteisövero	Toimintaylijäämä	1%-yks.	40, josta valtio 28
ALV	Yksityisen kulutuksen arvo	1%-yks.	118
Autovero	Uusien henkilöautojen myynti, kpl	1 000 kpl	6,5
Energiavero	Sähkön I kulutus	1 %	10
	Bensiinin kulutus	1 %	13
	Dieselin kulutus	1 %	14
Alkoholijuomavero	Alkoholin kulutus	1 %	14
Tupakkavero	Savukkeiden kulutus	1 %	7

4.4. Verotuet

Verotuet ovat verolainsäädännössä tukemistarkoituksessa määritellyjä poikkeuksia verotuksen normaalista perusrakenteesta. Verotukia on n. 190 kappaletta, joista kaikkien euromääräistä arvoa ei ole mahdollista arvioida. Verotukien arvioidaan alentavan verotuottoja n. 25,3 mrd. eurolla v. 2016. Valtion verotuottoihin tästä kohdistuu n. 16,6 mrd. euroa. Verotukien kokonaismäärää arvioidessa on otettava huomioon, että osa tuista on päällekkäisiä eikä verotuen poistaminen välttämättä lisää verotuloja vastaavalla määrällä, koska tuet vaikuttavat hintoihin ja käyttäytymiseen. Verotukia ja niiden vaikutuksia verotuottoihin on käsitelty verolajeittain tuloarviomomenttien selvitysosassa.

Eräitä verotukia ehdotetaan muutettavaksi v. 2016 (ks. luku 4.1).

4.5. Muiden tulojen arviot

	2014 tilinpäätös	2015 arvio	2016 esitys	2015—2016 muutos, %
Sekalaiset tulot, milj. euroa	5 137	6 016	5 344	-11
— siirto valtion eläkerahastosta	1 678	2 275	1 783	-22
— EU-tulot	1 209	1 270	1 119	-12
— valtion osuus veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista	535	541	537	-1
— Raha-automaattiyhdistyksen tuotto	413	426	427	0
— siirto valtion asuntorahastosta	117	66	47	-29
— muut	1 184	1 438	1 430	-1

Valtion sekalaisiksi tuloiksi v. 2016 arvioidaan 5 344 milj. euroa eli n. 670 milj. euroa vähemmän kuin on budjetoitu vuodelle 2015. EU:lta saatavien tulojen arvioidaan alenevan 12 % vuoteen 2015 nähden. Euroopan unionilta saatavista tuloista merkittävimmät erät koostuvat maatalouden

ja maaseudun kehittämisen tuista sekä rakennepoliittisesta tuesta. Valtion eläkerahastosta tuloutetaan valtion budjettitalouteen arvion mukaan 1 783 milj. euroa. Pankkiveron tuoton käyttöön tarkoitettun määrärahan peruminen lisäsi sekalaisia tuloja 266 milj. euroa v. 2015.

Korkotuloja ja voitontuloutuksia arvioidaan kertyvän 2 451 milj. euroa, mikä on n. 300 milj. euroa vähemmän kuin vuodelle 2015 budjetoitiin. Korkotuloiksi arvioidaan n. 135 milj. euroa. Valtion korkotulot kertyvät valtion myöntämistä pitkäaikaisten lainojen sekä päivittäisen tarpeen ylittävien kassareservien sijoitustoiminnan koroista. Valtion kassareservien arvioidaan olevan 5½ mrd. euroa ja keskituoton poikkeuksellisen alhainen, 0,2 %.

Osinkotuloiksi ja osakkeiden myyntituloiksi arvioidaan 1 967 milj. euroa, josta noin neljännes aiheutuu hallituksen kärkihankkeiden rahoituksen osana päätetyistä kertaluonteisista tuloutusta kasvattavista toimista. Kärkihankkeet rahoitetaan pääosin osinkotuloilla ja valtion osakeomistusten myynnillä. Suomen Pankista annetun lain mukaan Suomen Pankki tulouttaa valtiolle 50 % edellisen vuoden tuloksestaan. Pankkivaltuusto voi päättää tätä suuremman osuuden tulouttamisesta. Vuodelle 2016 on oletettu tuloutukseksi 130 milj. euroa. Valtion liikelaitosten voiton tuloutuksiksi arvioidaan 220 milj. euroa, josta Senaatti-kiinteistöjen osuus on 100 milj. euroa ja Metsähallituksen 120 milj. euroa.

	2014 tilinpäätös	2015 arvio	2016 esitys	2015—2016 muutos, %
Korkotulot ja voiton tuloutukset, milj. euroa	2 030	2 755	2 451	-11
— korkotulot	148	138	134	-3
— osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot	1 416	2 149	1 967	-8
— osuus Suomen Pankin voitosta	227	138	130	-5
— valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	240	330	220	-33

5. Talousarvioesityksen määrärahat

Talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotetaan 54,1 mrd. euroa, mikä on 0,2 mrd. enemmän kuin vuoden 2015 varsinaisessa talousarviossa ja n. 0,3 mrd. vähemmän kuin vuodelle 2015 on budjetoitu lisätalousarviot mukaan lukien. Hintatason nousu ja talousarvioesityksen rakennemuutokset huomioiden hallinnonalojen määrärahat kasvavat reaalisesti n. 0,4 % vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna ja alenevat n. 0,7 % vuodelle 2015 budjetoidusta.

Menotaso alentavat hallitusohjelman mukaiset säästöpäätökset ja menolisäykset, joiden nettovaikutus v. 2016 on 0,7 mrd. euroa. Lisäksi menotaso nostavat päätetyt lisäpanostukset hallituksen kärkihankkeiden toteuttamiseen, n. 320 milj. euroa v. 2016. Menoja lisäävät myös valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistus (n. 300 milj. euroa) ja kasvavat maahanmuuton kustannukset (runsaat 100 milj. euroa).

Määrärahat pääluokittain vuosina 2014—2016¹⁾

Tunnus	Pääluokka	v. 2014	v. 2015	v. 2016	Muutos 2015—2016	
		tilinpäätös milj. €	varsinainen talousarvio milj. €	esitys milj. €	milj. €	%
21.	Eduskunta	153	164	173	8	5
22.	Tasavallan presidentti	34	19	13	-6	-30
23.	Valtioneuvoston kanslia	111	186	208	21	11
24.	Ulkoasiainministeriön hallinnonala	1 378	1 212	1 048	-163	-13
25.	Oikeusministeriön hallinnonala	911	900	906	6	1
26.	Sisäministeriön hallinnonala	1 289	1 226	1 331	105	9
27.	Puolustusministeriön hallinnonala	2 671	2 659	2 886	227	9
28.	Valtiovarainministeriön hallinnonala	17 024	16 956	17 527	572	3
29.	Opetus- ja kulttuuri- ministeriön hallinnonala	6 593	6 773	6 770	-2	-0
30.	Maa- ja metsätalous- ministeriön hallinnonala	2 645	2 662	2 567	-95	-4
31.	Liikenne- ja viestintä- ministeriön hallinnonala	3 087	2 898	2 932	35	1
32.	Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	3 446	3 521	2 874	-648	-18
33.	Sosiaali- ja terveys- ministeriön hallinnonala	12 895	12 719	13 083	364	3
35.	Ympäristöministeriön hallinnonala	283	204	199	-5	-3
36.	Valtionvelan korot	1 713	1 766	1 573	-193	-11
	Yhteensä	54 234	53 864	54 090	226	0

¹⁾ Jokainen luku on pyöristetty erikseen tarkasta arvosta, joten laskutoimitukset eivät kaikilta osin täsmää.

5.1. Talousarvioesitys ja valtiontalouden kehys

Hallituksen ohjelmaan sisältyy budjettitalouden menojen kehitystä ohjaava koko vaalikauden kattava menosääntö. Se asettaa enimmäismäärän pääosalle, noin neljälle viidennekselle, talousarviomenoista. Menosääntöön ja sen pohjalta vahvistettavan valtiontalouden kehysten ulkopuolelle jäävät mm. suhdanteiden ja rahoitusautomaatiikan mukaisesti muuttuvat menot, valtionvelan korkomenot sekä finanssisijoitukset.

Hallituksen ensimmäinen kehyspäätös, vaalikauden kehys 2016—2019, annetaan eduskunnalle 28.9.2015. Siinä kehys asetetaan siten että kehysten piiriin kuuluvat valtion menot ovat v. 2019 1,3 mrd. euroa pienemmät kuin 2.4.2015 päätetyssä ns. teknisessä kehyspäätöksessä.

Huhtikuun 2015 ns. teknisessä kehyspäätöksessä vuosien 2016—2019 kehys muutettiin vuoden 2016 hinta- ja kustannustasoon lakisääteisesti ja sopimusperusteisesti indeksoitavien menojen osalta. Hinta- ja kustannusarviot ovat tarkentuneet tämän jälkeen. Toisaalta säästötoimena on

päätetty lakkauttaa lapsilisän ja opintotuen indeksisidonnaisuus, jäädyttää valtionosuuksien sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen indeksikorotukset kehyskaudella sekä jäädyttää KEL- ja kuluttajahinta/elinkustannusindeksiperusteiset indeksikorotukset 2016—2019. Myös Yleisradio Oy:n rahoituksen indeksikorotus jätetään tekemättä vuoden 2016 osalta. Näiden muutosten yhteisvaikutuksena lakisääteisesti ja sopimusperusteisesti indeksisidonnaisten menojen hintakorjausta alennetaan nettomääräisesti n. 170 milj. eurolla verrattuna huhtikuun kehyspäätökseen.

Kehyksen hinta- ja kustannustasotarkistukset, milj. euroa

	2016	2017	2018	2019
Tarkistus kehystasoon verrattuna kevääseen 2015: Lakisääteisesti indeksisidonnaiset menot (eläkkeet, kuntien valtionosuudet sekä muut lakisääteisesti indeksoitavat valtionavut, EU-jäsenmaksu)	-172,8	-172,8	-172,0	-172,4
Yhteensä	-172,8	-172,8	-172,0	-172,4

Vuoden 2016 kehystasossa otetaan lisäksi huomioon kehyksen rakenteellisia muutoksia, jotka alentavat vuoden 2016 kehystasoa n. 32 milj. eurolla kevään 2015 kehyspäätökseen verrattuna. Rakennemuutokset on eritelty tarkemmin seuraavassa taulukossa.

Kehyksen rakennemuutokset, milj. euroa

Momentti	Asia	2016	2017	2018	2019
25.01.05	Oikeusrekisterikeskuksen maksutulujen bruttobudjetointi, vastaavat tulot momentilla 12.25.99.	2,6	2,6	2,6	2,6
29.40.55	Ammattikorkeakoulujen alv-kompensaation tarkistus vuoden 2014 tilinpäätöstietoihin perustuen	-32	-32	-32	-32
29.01.29, 29.80.41	Tekninen siirto alv-momentilta siirtomenomomentille kehykseen kuuluvaksi menoksi	0,8	0,8	0,8	0,8
32.40.03	Tilintarkastusvalvonnan bruttorahoitus Patentti- ja rekisterihallituksessa, vastaava veronluonteinen tulo momentilla 11.19.09	2,3	2,3	2,3	2,3
32.60.41	Tuki LNG-terminaalien rakentamiseen, ajoitusmuutos	-5,5	5,5		
	Yhteensä	-31,8	-20,8	-26,3	-26,3

Jakamaton varaus

Kaikki edellä mainitut tarkistukset mukaan lukien vuoden 2016 kehystaso on 44 611 milj. euroa sisältäen 300 milj. euron lisätalousarviovarauksen.

Talousarvioesityksen kehykseen luettaviksi määrärahoiksi ehdotetaan 44 105 milj. euroa. Näin ollen vuoden 2016 jakamaton varaus on 206 milj. euroa. Siihen sisältyy varautuminen nettomää-

räiseen vajaan 50 milj. euron lisäykseen omais- ja perhehoidon kehittämisessä v. 2016. Lisäksi vuodelle 2016 on kehyksessä varattu 300 milj. euroa lisätalousarvioita varten.

Kehyksen ulkopuoliset menot

Valtiontalouden kehyksen ulkopuolella ovat ennen kaikkea suhdanteiden ja rahoitusautomaatiikan mukaisesti muuttuvat menot, kuten työttömyysturvamenot, palkkaturva, asumistuki, sekä valtion osuus toimeentulotukimenoista. Mainitut menot luetaan kuitenkin kehyksen piiriin niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta. Lisäksi kehyksen ulkopuolelle jäävät mm. valtionvelan korkomenot, arvonlisäveromenot, finanssisijoitukset sekä menot, joissa valtio toimii teknisenä ulkopuoliselta saatavan rahoitusosuuden välittäjänä.

Kehyksen ulkopuoliseksi menoksi ehdotetaan 10,0 mrd. euroa, mikä on n. 1,9 mrd. euroa vähemmän kuin vuodelle 2015 on budjetoitu (ml. lisätalousarvioesitykset). Pudotus aiheutuu lähinnä teknisistä muutoksista. Edellisten vaalikausien myötä syntyneet kuntien verotulomuutosten kompensatiot on vaalikauden vaihteessa siirretty momentin kehykseen kuuluvaan osaan (1,4 mrd. euroa). Myös Yleisradion rahoitus on siirretty kehykseen kuuluvaksi (0,5 mrd. euroa).

Finanssisijoitusmenot alenevat vuodesta 2015 siitä huolimatta, että osa kehitysyhteistyön rahoituksesta muutetaan finanssisijoituksiksi. Syynä on lähinnä viennin jälleenrahoituksen menojen aleneminen sekä edellisen vaalikauden kertaluonteisten kasvupanostusten poistuminen talousarviosta. Toisaalta vuoteen 2015 verrattuna kehyksen ulkopuoliset suhdanneluonteiset menot kasvavat. Tämä selittyy lähinnä rakenteisella muutoksella, jossa eläkkeensaajan asumistuki siirtyy maksettavaksi kehyksen ulkopuoliselta asumistukimomentilta.

Valtionvelan korkomenot ovat arviolta n. 1,6 mrd. euroa, eli suunnilleen saman verran kuin vuodelle 2015 on budjetoitu.

Kehyksen ulkopuolelle jäävät määrärahat, milj. euroa

	2016 esitys
Työttömyysturvamenot, asumistuki ja palkkaturva	4 330
Veronkevennysten kompensatiot kunnille	262
EU:lta saatavia tuloja vastaavat menot	1 073
Veikkausvoittovaroja ja RAY:n tuloutusta sekä totopeleistä kertyviä tuloja vastaavat menot	934
Korkomenot	1 573
Finanssisijoitukset	471
Tekniset läpivirtauserät	221
Arvonlisäveromäärärahat	1 136
Yhteensä	10 000

5.2. Määrärahat hallinnonaloittain

Hallitusohjelmassa on sovittu useasta toimintamenoja koskevasta säästöstä. Yleinen hallintomenojen säästö on 30 milj. euroa v. 2016. Hankintaprosessien tehostamisella tavoitellaan 3 milj. euron säästöä. Lisäksi edellisen vaalikauden perintönä hallinnonaloille kohdistuu toimintameno-

säästöjä n. 300 milj. euroa, koostuen mm. vuosittain 0,5 prosentilla kasvavasta tuottavuussäästöstä ja palkkaliukumasäästöstä.

Valtioneuvoston kanslia (pääluokka 23)

Valtioneuvoston kanslian pääluokkaan ehdotetaan määrärahoja yhteensä n. 208 milj. euroa, missä on lisäystä n. 21 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Lisäys johtuu pääosin valtioneuvoston hallintoyksikön perustamisen ja tutkimuslaitos- ja tutkimusrahoitusuudistuksen johdosta toteutettavista määrärahasiirroista pääluokkaan.

Hallitusohjelmassa todettujen säästöjen johdosta valtioneuvoston kanslian pääluokan määrärahat vähenevät n. 5 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Tästä 4,3 milj. euroa johtuu hallitusohjelman mukaisesta poliittisen toiminnan tukemisen määrärahasäästöstä. Viime vaalikaudella käytössä ollut ministereiden palkkioiden 5 prosentin alennusta ehdotetaan jatkettavaksi.

Lainsäädännön vaikutusarvioinnin parantamiseksi perustetaan toiminto valtioneuvoston kanslian yhteyteen, johon ehdotetaan 0,25 milj. euroa.

Ulkoasiainministeriön hallinnonala (pääluokka 24)

Hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 1 048 milj. euroa, missä on vähennystä n. 163 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Määrärahatasoa alentaa hallitusohjelman mukainen kehitysyhteistyömäärärahojen 200 milj. euron vähennys. Pääluokan määrärahoista ulkoasiainhallinnon osuus on 24 %, kansainvälisen kehitysyhteistyön 61 % ja kriisinhallinnan ja muiden menojen 15 %.

Ulkoasiainministeriön toimintamenoihin ehdotetaan 227 milj. euroa. Ulkoasiainhallinnon voimavaroja painotetaan niihin maihin, joiden poliittinen ja taloudellinen merkitys Suomen kannalta kasvaa. Suomen ulkoisen edustautumisen rakenteen ja toimintatapojen kehittämistä jatketaan. Kehittämistyössä otetaan huomioon mm. pohjoismainen yhteistyö, EU:n ulkosuhdehallinnon kehittyminen ja Team Finland -toimintamalli. Osana hallituksen kärkihankekokonaisuutta vahvistetaan Team Finland -verkostoa palkkaamalla kertaluontoisesti kaupallis-taloudellisiin kysymyksiin keskittyviä erityisasiantuntijoita valittuihin Suomen edustustojen toimipisteisiin, josta v. 2016 aiheutuu 1,8 milj. euroa lisämenoja. Suomi toimii v. 2016 puheenjohtajana Pohjoismaiden ministerineuvostossa.

Kriisinhallinta

Ulkoasiainministeriön hallinnonalan osuus suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenoista on 49 milj. euroa. Libanonin operaation johtovaltiovastuu jatkaa 31.5.2016 saakka. Siviilikriisinhallintaan ehdotetaan 15,4 milj. euroa. Määrärahaan sisältyy 0,5 milj. euron osuus rauhanhävittämiseen. Sotilaallisissa ja siviilikriisinhallintaoperaatioissa arvioidaan olevan palkattua henkilöstöä v. 2016 yhteensä n. 690 henkilöä.

Kehitysyhteistyö

Kansainväliseen kehitysyhteistyöhön ehdotetaan yhteensä 0,7 mrd. euroa. Kehitysyhteistyömäärärahojen tason arvioidaan v. 2016 olevan 0,35 % suhteessa bruttokansantuloon. Varsinaiseen kehitysyhteistyöhön ehdotetaan myönnettäväksi 498 milj. euroa sekä 320 milj. euron sitoumusvaltuuksia, joista aiheutuvat menot ajoittuvat vuoden 2016 jälkeisille vuosille. Kehitysyhteistyön finanssisijoituksiin ehdotetaan 140 milj. euroa.

Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot

Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen ja vapaaehtoisten rahoitusavustusten maksamiseen ehdotetaan 87 milj. euroa. Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyöhön ehdotetaan 1,6 milj. euroa. Toiminnassa painotetaan ensisijaisesti pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa, monenvälistä yhteistyötä pohjoisissa alueneuvostoissa ja hallituksen Venäjä-politiikan toimeenpanoa.

Oikeusministeriön hallinnonala (pääluokka 25)

Oikeusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 906 milj. euroa. Kun vuosittain vaihtelevia vaalimenoja ei oteta huomioon, hallinnonalan määrärahataso on n. 22 milj. euroa vuoden 2015 määrärahatasoa suurempi.

Oikeusturva

Tuomioistuimille, oikeusaputoimistoille, ulosottolaitokselle, syyttäjälaitokselle, Rikosseuraamuslaitokselle ja Oikeusrekisterikeskukselle ehdotetaan 17,5 milj. euron lisämäärärahaa vuodelle 2016 osana hallitusohjelman panostuksia sisäiseen turvallisuuteen ja oikeudenhoitoon.

Tuomioistuimille ja oikeusapuun esitetään yhteensä n. 13 milj. euron lisäystä turvapaikanhakijoiden oikeusturvan toteuttamiseen liittyvien tehtävien hoitamista varten.

Oikeudenhoidon uudistamisohjelman toimenpiteitä jatketaan. Ohjelman hankkeilla pyritään siihen, että oikeusturva voidaan varmistaa, vaikka oikeudenhoitoon kohdistuu menopaineita ja säästöjä.

Tuomioistuinmaksuja korotetaan ja maksullisuuden soveltamisalaa laajennetaan hallitusohjelman mukaisesti niin, etteivät muutokset heikennä vähävaraisten oikeusturvaa.

Ulosottoimen rakenneuudistusta jatketaan toimintasuunnitelman pohjalta tuottavuuden ja taloudellisuuden lisäämiseksi asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta. Julkisen oikeusavun toimintaa tehostetaan kehittämällä oikeudellista neuvontaa, sähköistä asiointia ja vaihtoehtoisia riidanratkaisumenetelmiä v. 2015 valmistuvan oikeusavun kokonaissuunnitelman mukaisesti.

Rikollisuuden torjunta

Vankien terveydenhuollon järjestämis- ja rahoittamisvastuu siirretään Rikosseuraamuslaitoksesta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisuuteen 1.1.2016 lukien.

Rikoksen uhreille tarjottavat tukipalvelut järjestetään uhridirektiivin edellyttämällä tavalla yhteistyössä sosiaali- ja terveyshallinnon ja palveluita tuottavien järjestöjen kanssa. Palvelutuotannon rahoittamiseksi otetaan käyttöön rikosuhrimaksu ja kehitetään siihen liittyvää valtionavustusjärjestelmää. Tukipalveluiden järjestämiseen osoitetaan lisämäärärahaa 2,7 milj. euroa vuodelle 2016. Valtion tulot kasvavat vastaavasti.

Rikosseuraamuslaitoksen toimitilarakennetta uudistetaan määrärahakehysten ja vankiluvun laskun edellyttämällä tavalla siten, että se mahdollistaa turvallisen toiminnan, tukee rangaistusten täytäntöpanolle asetettuja yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita ja edistää uusintarikollisuuteen vaikuttavan toiminnan jatkumista. Tavoitteena on säilyttää vankilaverkosto alueellisesti kattavana.

Saatetaan voimaan rikesakko- ja sakkomenettelylait sekä EU:n uhridirektiivi.

Sakon muuntorangaistuksen käyttöalan laajentaminen peruutetaan.

Sisäministeriön hallinnonala (pääluokka 26)

Sisäministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä n. 1,3 mrd. euroa, mikä on n. 105 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2015 varsinaisessa talousarviossa. Määrärahojen kasvu johtuu suurimmaksi osaksi pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoon tarvittavan arviomäärärahan tasokorotuksesta. Pääluokan määrärahoista poliisitoimen osuus on 56 %, rajavartiolaitoksen 18 %, pelastustoimen ja hätäkeskuslaitoksen 6 % sekä maahanmuuton 12 %.

Hallitusohjelmassa panostetaan sisäiseen turvallisuuteen ja oikeudenhoitoon. Vuoden 2016 talousarvioesitykseen sisältyy tästä lisäpanostuksesta 28,5 milj. euron lisäys sisäministeriön hallinnonalalle. Hallinnonalalla huolehditaan strategisesti tärkeiden operatiivisten tietojärjestelmä-hankkeiden toteuttamisesta.

Poliisitoimi

Poliisin hallintorakenteen uudistamishanketta (Pora III) jatketaan. Poliisitoiminnan toiminnallista tavoitetasoa ja poliisin resursseja arvioidaan uudelleen vastaamaan taloudellisia reunaehtoja. Poliisin kustannusrakennetta ja erityisesti toimipisteverkostoa tarkastellaan tavoitteena toimitilakustannusten alentaminen.

Kansalaisten luottamus poliisin kykyyn ehkäistä, paljastaa ja selvittää rikoksia pyritään säilyttämään korkeana.

Poliisi edistää toimillaan tietoverkkoturvallisuuden torjuntaa ja kyberturvallisuutta.

Suojelupoliisi siirtyy vuoden 2016 alusta lukien Poliisihallituksesta sisäministeriön suoraan alaisuuteen.

Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitoksen toimintaan vaikuttavat merkittävimmin tilanne Venäjällä ja Itämeren alueella sekä rajaliikenteen kehitys. Rajavartiolaitoksen toiminnan painopiste on itärajalalla, jossa ylläpidetään uskottava ja itsenäinen toimintakyky. Kriisivalmiudesta ja sotilaallisen maanpuolustuksen velvoitteista huolehditaan.

Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta

Pelastustointia kehitetään siten, että pelastustoimen valmiudet toimia erilaisissa onnettomuustilanteissa ja poikkeusoloissa ovat hyvällä tasolla. Pelastuslaitosten tavoitteena on saavuttaa pysyvä, vähintään 7,5 milj. euron vuosittainen säästö palvelutasoa heikentämättä vuoteen 2017 mennessä.

Hätäkeskustoimintaa kehitetään käyttöönottamalla viranomaisten yhteinen hätäkeskusjärjestelmä kaikissa hätäkeskuksissa maaliskuun 2017 loppuun mennessä.

Maahanmuutto

Maahanmuuttohallinnon toimintaan vaikuttaa turvapaikanhakijoiden lisääntynyt määrä. Vuoden 2016 hakijamäärää on vaikea ennakoida. Talousarvioesityksen määrärahat on mitoitettu 15 000 turvapaikanhakijan mukaan. Myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneet henkilöt sijoitetaan mahdollisimman nopeasti kuntiin. Kiintiöpakolaisten määrä vuositasolla on tarkoitus pitää 750—1 050 pakolaisessa. Myös EU:n yhteiset päätökset Välimeren alueen vaikean pakolaistilanteen johdosta uudelleen sijoittaa turvapaikanhakijoita vaikuttavat myös Suomeen.

Ulkomaalaisasioiden sähköisen asiankäsittelyjärjestelmän (UMA) tuoma tuottavuuden lisäys hyödynnetään täysimääräisesti työprosesseja kehittämällä. Sujuva ja nopea turvapaikkahakemusten käsittely hillitsee pitkällä tähtäimellä turvapaikanhakijoiden vastaanoton kokonaiskustannuksia, kun turvapaikanhakijoiden odotusaika vastaanottokeskuksissa ei pitkity.

Puolustusministeriön hallinnonala (pääluokka 27)

Puolustusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 2,9 mrd. euroa, missä on lisäystä 227 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna, lähinnä johtuen materiaalihankintojen ajoituksesta ja hallitusohjelman mukaisesta lisäyksestä.

Puolustusvoimien toimintamenoihin (pl. palkkamenot), puolustusmateriaalihankintoihin sekä sotilaallisen kriisinhallinnan menoihin on tehty vakiintuneen käytännön mukaisesti 1,5 % ennakkollinen kustannustasotarkistus. Sotilaallisen maanpuolustuksen osuus pääluokan määrärahoista on 85 % ja sotilaallisen kriisinhallinnan osuus on 1 %.

Vuoden 2016 talousarvioesityksen mukaisista uusista ja aiemmin myönnettyistä puolustusvoimien tilausvaltuuksista aiheutuu menoja v. 2016 yhteensä 733 milj. euroa ja talousarviovuoden jälkeisinä vuosina yhteensä 1 340 milj. euroa.

Sotilaallinen maanpuolustus

Puolustusvoimien toimintamenoihin ehdotetaan 1 866 milj. euroa, missä on lisäystä 23 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Muutos aiheutuu pääosin toimitilavuokrien nettomääräisestä lisäyksestä, jossa on otettu huomioon puolustusvoimien kestävän vuokratason saavuttamiseksi tarvittava lisäys Senaatti-kiinteistöjen vuokriin ja omakustannusperiaatteen toteuttamisesta Senaatti-kiinteistöjen vuokriin aiheutuva vähennys.

Puolustusmateriaalihankintoihin ehdotetaan määrärahoja 594 milj. euroa, mikä on 177 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2015 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu pääosin aikaisempina vuosina sidottujen tilausvaltuushankintojen maksatuksien myöhentymisestä ja hallitusohjelman mukaisesta puolustusbudjetin tasokorotuksesta (50 milj. euroa v. 2016) puolustusmateriaalihankintoihin.

Talousarvioesitys sisältää 314 milj. euron tilausvaltuuden sotilaallisen maanpuolustuksen suorituskyvyn parantamiseksi. Puolustusvoimien materiaalin kehittäminen 2016 -tilausvaltuuden menot ajoittuvat vuosille 2016—2020.

Sotilaallinen kriisinhallinta

Puolustusministeriön hallinnonalalle sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenoihin ehdotetaan määrärahoja 37 milj. euroa, missä on vähennystä 2 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Kriisinhallintaa käsitellään myös ulkoasiainministeriön hallinnonalan yleisperusteluissa kohdassa kriisinhallinta.

Valtiovarainministeriön hallinnonala (pääluokka 28)

Valtiovarainministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 17,5 mrd. euroa, missä on lisäystä n. 570 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Nousu aiheutuu etenkin kuntien peruspalvelujen valtionosuuksien sekä EU-maksun kasvusta. Hallinnonalan määrärahoista kunnille maksettavien avustusten osuus on 52 %, valtion maksamien eläkkeiden ja korvausten 27 % ja EU-maksujen 12 %.

Verotus ja tullitoimi

Tullille ehdotetaan 4 milj. euron määrärahalisäystä sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon menoihin. Takaisin maksettujen verojen määrärahoihin ehdotetaan 14,7 milj. euron lisäystä. Lisäys perustuu valtiovarainministeriön vuonna 2012 tekemään arvonlisäveroa koskevaan verohuojennuspäätökseen.

Palvelut valtioyhteisölle

Määrärahoja ehdotetaan vähennettäväksi vuoden 2015 talousarvioon verrattuna 6,2 milj. euroa, joka koostuu pääosin useista Valtiokonttoriin kohdistuvista säästöistä.

Tietohallinto- ja tuottavuushankkeet

Osana hallituksen kärkihankkeita hallinnon digitalisoinnin tukemiseen kohdennetaan 27 milj. euroa v. 2016. Kansallisen tulorekisterin toteuttamiseen suunnataan v. 2016 5,9 milj. euroa.

Tietohallinto- ja tietojärjestelmähankkeiden sekä tuottavuushankkeiden edistämisen määrärahaa ehdotetaan korotettavaksi 17 milj. euroa vuoden 2015 talousarvioon verrattuna. Talousarviossa varaudutaan rahoittamaan julkisen hallinnon tuottavuutta edistäviä tietohallintohankkeita, tutkimusten ja palveluiden hankkimista sekä keskeisiä tietojärjestelmähankkeita keskitetyn rahoituksen kautta. Tätä on käsitelty tarkemmin luvussa 6.2

Valtion alue- ja paikallishallinto

Valtion alue -ja paikallishallintoon ehdotetaan 88 milj. euroa, joka on 3 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2015 talousarviossa. Vähennys johtuu pääosin vuodelle 2015 myönnettyjen ympäristölupien kertaluonteisen ruuhkanpurkurahan 0,7 milj. euroa ja julkisen hallinnon yhteisen Asiakaspalvelu2014 -hankkeen pilotointiin myönnetyn 1,4 milj. euron määrärahan poistumisesta.

Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle

Ahvenanmaan maakunnalle maksettavat tulonsiirrot on arvioitu yhteensä 248 milj. euroksi, missä on vähennystä 1,4 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna tuloarvioiden muutoksista johtuen.

Valtion eläkemenot

Valtion maksamiin eläkkeisiin ja korvauksiin ehdotetaan 4 731 milj. euroa, missä on lisäystä 38 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Kasvu johtuu indeksitarkistuksista, eläkkeiden volyymikasvusta sekä muutoksesta korkoennusteessa.

EU ja kansainväliset järjestöt

Euroopan unionin maksujen määrärahaksi ehdotetaan 2 131 milj. euroa. Talousarvioesityksessä ehdotetaan uusia valtuuksia saada sitoutua Aasian infrastruktuuri-investointipankin jäsenyydestä aiheutuvaan peruspääoman merkintään, josta aiheutuu menoja vuosina 2016—2020 yhteensä 62 milj. Yhdysvaltain dollaria, sekä saada sitoutua Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääoman merkinnästä aiheutuvaan vaadittaessa maksettavaan pääomaan yhteensä 248,3 milj. Yhdysvaltain dollarin edestä. Uusista valtuuksista aiheutuisi 11 milj. euroa menoja v. 2016.

Kreikan toinen sopeutusohjelma päättyi kesäkuun 2015 lopussa ilman ohjelman loppuunsaattamista sovitusti. Tämän takia raukesi euroryhmän marraskuussa 2012 tekemä päätös siitä, että eu-

roalueen jäsenvaltiot siirtävät Kreikan valtionvelkakirjoihin osana Eurojärjestelmän arvopaperimarkkinaohjelmaa tehdyistä sijoituksista saatavia tuottoja vastaavan määrän Kreikan valtiolle. Tämän vuoksi talousarvioesityksestä on poistettu momentti Suomen Pankin eräiden sijoitustuotteiden siirto Kreikan valtiolle. Vuonna 2015 tähän tarkoitukseen on budjetoitu 27 milj. euroa.

Kuntien tukeminen

Kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen ehdotetaan 9 028 milj. euroa, missä on lisäystä 528 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Valtionosuutta kasvattaa eniten valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, 269 milj. euroa. Valtionosuutta lisäävät myös lisäpanostus lastensuojeluun ja lapsiperheiden kotiapuun, veroperustemuutosten kompensointi sekä asukasluvun ja laskentatekijöiden muutokset. Valtionosuutta puolestaan vähentävät edellisellä hallituskaudella päätetty valtionosuuden leikkaus sekä seuraavat kuntien kustannuksia alentavat toimenpiteet: alueellisen erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostaminen, subjektiivisen päivähoito-oikeuden muuttaminen ja varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksen muutos. Peruspalvelujen valtionosuuteen ei tehdä v. 2016 indeksikorotusta. Kuntien yhdistymisavustuksiin ehdotetaan 26 milj. euroa. Vuonna 2016 toteutetaan neljä kuntaliitosta.

Valtion talousarvioesityksen vaikutusta kuntatalouteen käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala (pääluokka 29)

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 6,8 mrd. euroa, määrärahataso on lähes ennallaan vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna.

Pääluokan määrärahoista korkeakouluopetuksen ja tutkimuksen valtionrahoituksen osuus on 47 %, yleissivistävän koulutuksen 11 %, ammatillisen koulutuksen 7 %, aikuiskoulutuksen 7 %, opintotuen 14 % sekä kulttuurin, taiteen, liikuntatoimen ja nuorisotyön 10 %.

Hallinnonalan valtionosuuksia koskevien toimenpiteiden sisältöä ja vaikutuksia käsitellään tarkemmin kuntataloutta koskevassa luvussa 7.

Varhaiskasvatus, yleissivistävä koulutus ja vapaa sivistystyö

Subjektiivista päivähoito-oikeutta muutetaan 1.8.2016 alkaen siten, että jatkossa jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa esiopetukseen asti. Kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen olisi oikeus, mikäli lapsen vanhempien tai muiden huoltajien työ, opiskelu, yrittäjäyys tai omassa työssä oleminen sitä edellyttäisi. Varhaiskasvatuksessa nostetaan yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien määrän suhdetta 1/7:stä 1/8:aan. Päivähoitomaksuja sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuja korotetaan 1.8.2016 alkaen. Samalla käynnistetään varhaiskasvatuksen kehittämisohjelma, jolla vahvistetaan varhaiskasvatuksen laatua ja pedagogiikkaa sekä lisätään määräraikaisesti lastentarhanopettajien koulutusta. Varhaiskasvatuksen kehittämisohjelman rahoitukseen osoitetaan yhteensä 7 milj. euroa.

Perusopetuksen voimavaroja suunnataan oppimistapoja ja -ympäristöjä kehittäviin toimenpiteisiin sekä varmistetaan perusopetuksen saavutettavuus. Laajennetaan oppimistapoja ottamalla käyttöön digitaalisia oppimisympäristöjä sekä uudistetaan pedagogiikkaa. Osana hallituksen kär-

kihankepanostuksia osoitetaan digitaalisen materiaalin käyttöönoton vauhdittamiseen sekä digioppimisen kokeiluihin ja kehittämiseen 6 milj. euroa sekä opettajien digitaalisen osaamisen lisäämiseen perus- ja täydennyskoulutuksella 9,5 milj. euroa v. 2016.

Valmistellaan lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän ja järjestäjaverkon uudistamista tavoitteena, että lukiokoulutuksen vaikuttavuus, laatu ja tehokkuus parantuvat ja, että lukiokoulutuksen alueellinen saatavuus turvataan.

Vapaassa sivistystyössä otetaan käyttöön uusi rahoitusjärjestelmä.

Ammatillinen koulutus

Valmistellaan ammatillisen koulutuksen rahoitus- ja ohjausjärjestelmän uudistamista tavoitteena yhtenäinen ammatillisen koulutuksen kokonaisuus yhdistämällä ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen sekä oppisopimuskoulutuksen erilliset säätely-, ohjaus- ja rahoitusjärjestelmät.

Käynnistetään koko ammatillisen koulutuksen järjestäjaverkkoa koskeva rakenteiden ja prosessien uudistaminen vapaaehtoisuuteen perustuen. Tavoitteena on aikaansaada toimintaedellytyksiltään vahvoja, monialaisia ammatillisen koulutuksen järjestäjiä, jotka kykenevät vastaamaan työelämän ja yksilöiden osaamistarpeisiin omalla toiminta-alueellaan.

Yliopistojen ja tieteen rahoitus

Korkeakoulut edistävät profiloitumista tukevaa työnjakoa ja tiivistävät yhteistyötä keskenään sekä yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa. Korkeakoulut jatkavat alakohtaista ja alojen välistä toiminnallista ja rakenteellista kehittämistä osaamisen kokoamiseksi ja epätarkoituksenmukaisen päällekkäisyyksien purkamiseksi. Korkeakoulujen toiminnan tehostamis- ja korkeakouluverkon rationalisointitoimenpiteen johdosta korkeakoulujen valtionrahoitusta vähennetään yhteensä 75 milj. eurolla.

Korkeakoulut nostavat koulutuksen laatua ja hyvän oppimisen edellytyksiä yhteistyötä lisäämällä, sekä uudistamalla koulutussisältöjä, opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä. Korkeakoulut hyödyntävät digitalisaation ja uuden pedagogiikan tuomia uusia mahdollisuuksia täysimääräisesti. Opetusta jaksotetaan uudella tavalla ympärivuotiseksi. Korkeakoulut kehittävät toimintaansa siten, että ne ovat kilpailukykyisiä, tasa-arvoisia, esteettömiä ja kiinnostavia työ- ja oppimisympäristöjä.

Tutkimusrahoituksella vahvistetaan huippututkimuksen edellytyksiä ja tutkimusinfrastruktuureja sekä kansallisia vahvuuksia tukevaa ja synnyttävää tutkimusta ja innovaatiotoimintaa. Tutkimuslaitosten ja -rahoituksen kokonaisuudistuksen puitteissa tehostetaan korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä ja sen vaikuttavuutta sekä suunnataan voimavaroja uudelleen yhteiskunnan muuttuneiden tarpeiden mukaisesti. Osana hallituksen kärkihankkeita Suomen Akatemian myöntövaltuutta lisätään 30 milj. eurolla korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistavien ja innovaatioiden kaupallistamista edistävien hankkeiden tukemiseksi.

Opintotuki

Opintotuen indeksisidonnaisuudesta luovutaan 1.8.2016 lukien. Itsenäisesti asuvien 18—19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden vanhempien tuloeroja korotetaan 13 % 1.1.2016 lukien. Opintotukijärjestelmän uudistamista valmistellaan siten, että uudistus astuu voimaan syksyllä 2016 hallitusohjelman mukaisesti.

Kulttuuri- ja taidepolitiikka

Huolehditaan taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallisten tehtävien toteuttamisedellytyksistä sekä taide- ja kulttuuripalveluiden alueellisesta saavutettavuudesta.

Kehitetään taide- ja kulttuurihallinnon virastojen toimintatapoja ja varmistetaan niiden toimintaedellytykset.

Nuoriso- ja liikuntapolitiikka

Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön palvelut pyritään varmistamaan ja samalla kehittämään kyseisiä työmuotoja vastaamaan entistä paremmin nuorten tarpeisiin. Tavoitteena on vahvistaa nuorten elämänhallintaa ja vähentää nuorisotyöttömyyttä.

Tavoitteena on koko väestön liikunnallisen elämäntavan edistäminen ja sen avulla osallisuuden kasvattaminen sekä väestön hyvinvoinnin ja terveyden lisääminen. Lisäksi tuetaan eettisesti vahvaa kansainväliseen menestykseen tähtäävää huippu-urheilua. Laajennetaan liikkuva koulu -hanketta valtakunnalliseksi tavoitteena, että liikutaan tunti päivässä. Tämän johdosta rahoitusta lisätään 7 milj. euroa.

Veikkausvoittovarojen käyttö

Veikkauksen voittovaroja arvioidaan kertyvän 537 milj. euroa, josta 16,5 milj. euroa on rahastoitua jakamattomia voittovaroja. Voittovaroista käytetään jakosuhdelain mukaisesti vähintään 25 % urheilun ja liikuntakasvatukseen edistämiseen, 9 % nuorisotyön edistämiseen, 17,5 % tieteen edistämiseen ja 38,5 % taiteen edistämiseen. Tieteen menoista 24 % rahoitetaan veikkauksen ja raha-arpajaisten tuotoilla. Taiteen, kulttuurin, liikuntatoimen ja nuorisotyön menoista yhteensä 64 % rahoitetaan veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala (pääluokka 30)

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä n. 2,57 mrd. euroa, missä on vähennystä 95 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Määrärahojen vähennys johtuu pääluokkaan kohdistetuista hallitusohjelman säästöistä sekä EU-ohjelmakauden 2007—2013 päättymisestä ja uuden ohjelmakauden 2014—2020 käynnistymisestä odotettua hitaammin. Talousarvioesitykseen sisältyy säästöjä n. 30 milj. euroa pääministeri Sipilän hallitusohjelmaan perustuen. Hallituksen biotalous ja puhtaat ratkaisut strategisen painopistealueen kärkihankkeiden lisärahoituksena on otettu huomioon 28,5 milj. euron lisäksi.

Tulokertymäärä arvio vuodelle 2016 on 970 milj. euroa, missä on vähennystä n. 177 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Muutos johtuu EU:lta saatavan tulokertymän vähennyksestä.

Pääluokan määrärahoista maaseudun kehittämisen osuus on 12 %, maa- ja elintarviketalouden 73 %, luonnonvaratalouden 8 % sekä maanmittaustoiminnan ja tietovarantojen 2 %.

Hallinto ja tutkimus

Luonnonvarakeskuksen määrärahat vähenevät 11,3 milj. eurolla johtuen valtion tutkimusrakennuudistuksesta sekä virastojen ja laitosten toimintamenoihin kohdistetuista säästöistä.

Maaseudun kehittäminen

Vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta sekä luodaan edellytyksiä monipuoliselle yrittäjyydelle ja liiketoiminnan kilpailukykyiselle kasvulle. Edistetään maatalouden rakenne- ja tuottavuuskehitystä. Keskeisenä välineenä on Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014—2020. Määrärahat vähenevät n. 92 milj. eurolla johtuen lähinnä ohjelmakauden 2007—2013 päättymisestä.

Maa- ja elintarviketalous

Parannetaan ruuan alkutuotannon ja jalostuksen toimintaedellytyksiä, turvataan ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä sekä edistetään eläinten hyvinvointia ja ruokaketjun vastuullisuutta. Määrärahat lisääntyvät 28,7 milj. eurolla, mistä 14 milj. euroa on talousarviosiirtoa Maatilatalouden kehittämisrahastoon kärkihankkeiden lisärahoituksena.

Luonnonvaratalous

Luonnonvaratalouden, jonka muodostavat kala-, riista-, metsä- ja vesitalous sekä yleiset luonnonvara-asiat, tavoitteena on uusiutuvien luonnonvarojen kestävä hoito ja käyttö ja niihin liittyvien riskien hallinta. Hallinnon toimilla luodaan edellytyksiä luonnonvarojen kestävään käyttöön perustuvalla kilpailukykyisellä liiketoiminnalla, sovitetaan yhteen luonnonvarojen käytön ja suojelun tarpeet sekä luodaan hyvinvointia luonnon virkistyskäytön avulla.

Määrärahojen lisäyksenä on otettu huomioon kärkihankkeiden lisärahoitus, yhteensä 13,5 milj. euroa. Luonnonvarataloudessa määrärahat vähenevät yhteensä n. 17 milj. euroa. Suurimmat vähennykset aiheutuvat Euroopan meri- ja kalatalousrahaston toimintaohjelman rahoitusosuusjärjestelyistä sekä säästöjen kasvusta.

Maanmittaus ja tietovarannot

Maanmittauslaitoksen organisaatiota ja tehtäviä uudistettiin vuoden 2015 alusta lukien. Maanmittauslaitoksen osaksi liitettyjen hallinnonalan tietotekniikan palvelukeskuksen sekä paikkatietokeskuksen toiminnan ja teknisen infrastruktuurin kehittämistä jatketaan. Määrärahat vähenevät n. 2 milj. eurolla. Kiinteistö- ja maastotietojärjestelmä turvaa osaltaan yksityisen maanomistuksen ja kansallisen vakuusjärjestelmän perustan sekä kiinteistöjä ja maastoa koskevan tiedon saatavuuden. Tietovarantojen avaamista jatketaan.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala (pääluokka 31)

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 2,9 mrd. euroa, missä on lisäystä 35 milj. euroa verraten vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon. Pääluokan määrärahoista liikennepolitiikan osuus on 67 %, viestintäpolitiikan 18 % ja tutkimustoiminnan 2 %.

Viestintäpolitiikka

Viestintäpolitiikalla edistetään edistyksellisten huippulaatuisten viestintäverkkojen ja uusien tietoperusteisten digitaalisten palveluiden syntymistä sekä markkinoiden kehitystä vapauttamalla alaa kilpailulle sekä joustavoittamalla normi- ja toimilupahajausta huolehtien samalla kuluttajan oikeuksista. Erityistä huomiota kiinnitetään digitaalisen tiedon hyödyntämisen edellytyksiin sekä siihen, että tietoturva ja yksityisyyden suojasta huolehditaan. Viestintäpolitiikalla vaikutetaan myös siihen, että tarjolla on monipuolisia, käyttäjien tarpeisiin vastaavia mediapalveluita. Yleisradio Oy:n julkista palvelua ja sen roolia median murroksessa arvioidaan.

Hallinnollisia tehtäviä hoitavan Viestintäviraston 32,9 milj. euron toimintamenot rahoitetaan pääosin viraston maksutuloilla. Määräraharahoituksen osuus on 11,4 milj. euroa. Suoraa tukea toimialalle ehdotetaan median innovaatiotukeen 10 milj. euroa. Valtakunnallista haja-asutusalueiden laajakaistahanketta toteutetaan aiemmilta vuosilta siirtyneillä määrärahoilla. Valtion televisio- ja radiorahastoon siirretään Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseksi 508 milj. euroa.

Liikennepolitiikka

Liikennepolitiikan tavoitteena on tukea elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä sekä taata kaikille mahdollisuudet toimivaan ja turvalliseen arkeen. Liikennepolitiikalla parannetaan liikenneverkon kuntoa ja mahdollistetaan liikennejärjestelmän uudistaminen digitalisaatiota hyväksi käyttämällä. Liikennepolitiikka perustuu jatkossa yhä enenevässä määrin liikenne palveluna -toimintamallille. Digitalisaation hyödyntämistä estävää sääntelyä uudistetaan, luodaan puitteita liikenteen palvelu- ja automaatiokokeiluille sekä edistetään avoimen tiedon käyttöä liikennepalveluissa.

Liikenteen palvelutason ylläpidosta valtion liikenneväylillä sekä liikennejärjestelmän toimivuudessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa vastaavan Liikenneviraston toimintamenoihin osoitetaan 79 milj. euroa. Perusväylänpidon menoksi arvioidaan 1 116 milj. euroa, josta määräraharahoituksen osuus on 1 065 milj. euroa. Mitoituksessa on otettu huomioon 100 milj. euron lisärahoitus perusväylänpitoon osana hallituksen panostuksia kärkihankkeisiin ja korjausvelan

vähentämiseen. Liikenneinvestointeihin ml. jälkirahoitus- ja elinkaarihankkeet ehdotetaan 505 milj. euroa. Vuonna 2016 ehdotetaan aloitettavaksi uutena investointihankkeena Helsingin rata-
pihan toiminnallinen parantaminen. Hankkeen tavoitteena on vähentää lähi- ja kaukojunaliikenteen häiriöitä Helsingin alueella ja muualla Suomessa sekä lisätä ratapihan kapasiteettia.

Liikennejärjestelmän turvallisuuteen, tietovarantoihin, toimintavarmuuteen ja markkinoihin liittyvistä liikenteen viranomaispalveluista vastaa Liikenteen turvallisuusvirasto. Liikenteen viranomaispalvelujen menoiksi arvioidaan 128 milj. euroa, josta 81 milj. euroa rahoitetaan maksutuloilla ja 48 milj. euron määrärahalta.

Liikenteen tukemiseen ja ostopalveluihin ehdotetaan 208 milj. euroa, josta merenkulun ja muun vesiliikenteen edistämiseen osoitetaan 100 milj. euroa, joukkoliikenteen palvelujen ostoihin ja kehittämiseen 84 milj. euroa sekä saariston yhteysalusliikennepalvelujen ylläpitoon, ostoihin ja ostosopimukseen 18 milj. euroa.

Tutkimus

Ilmatieteen laitoksen menoiksi arvioidaan 69 milj. euroa, josta 25 milj. euroa rahoitetaan tuloilla ja 44 milj. euroa määrärahalta. Ilmatieteen laitoksen toimintamäärärahoja vähentää valtion tutkimusrakenneuudistukseen liittyvät siirrot.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala (pääluokka 32)

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 2,9 mrd. euroa, jossa on vähennystä 648 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Määrärahojen tason lasku aiheutuu mm. säästötoimenpiteistä, viennin jälleenrahoituksen määrärahojen alenemisesta ja rakennerahastomäärärahojen vähenemisestä ohjelmakauden vaihtuessa. Pääluokan määrärahoista elinkeino- ja innovaatiopolitiikan osuus on 32 %, työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan osuus 26 %, alueiden kehittämisen ja rakennerahastopolitiikan osuus 9 % sekä energiapolitiikan osuus 13 %.

Hallinnonalan määrärahat sisältävät 99 milj. euroa hallituksen strategisten tavoitteiden mukaisten kärkihankkeiden lisäpanostuksia.

Hallinto

Hallinnon määrärahoiksi ehdotetaan 316 milj. euroa. Tästä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskukset) toimintamenoihin kohdistuu 191 milj. euroa, jossa on vähennystä 22 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon nähden. Vähennys aiheutuu aluehallintoon kohdistuvista tehostamistoimenpiteistä.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka

Hallitusohjelman säästöpäätösten mukaisesti Innovaatiorahoituskeskus Tekesin avustusvaltuudet vähenevät vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon nähden 360 milj. eurosta 231 milj. euroon. Tekesin lainavaltuudet myös laskevat kertaluonteisten lisäysten poistuessa 20 milj. eurolla. Tekes Pääomasijoitus Oy:n pääomitukseseen varattu määräraha kasvaa 10 milj. eurolla yhteensä 30 milj.

euron tasolle. Lisäys johtuu hallituksen kärkihankkeiden sisältämästä lisäpanostuksesta tutkimustulosten kaupallistamiseen.

Aiempien vuosien kertaluonteisten kasvupanostusten osin poistuessa Suomen Teollisuussijoitus Oy:n pääomittamisen määrärahat vähenevät 80 milj. eurosta 30 milj. euroon. Teollisuussijoituksen vuoden 2016 määräraha suunnataan suomalaisiin kasvuyrityksiin sijoitaviin rahastoihin pääomasijoitusmarkkinoiden kehittämiseksi ja monipuolistamiseksi Suomessa.

Osana hallitusohjelman säästöpäätöksiä kansainvälistymisavustusvaltuudesta luovutaan vuoden 2016 talousarviossa. Määräraha säilyy kuitenkin niin kauan kuin ennen vuotta 2016 tehdyistä myöntöpäätöksistä aiheutuu maksatuksia.

Finpron toiminnan rahoitus on budjetoitu omalle momentilleen (32.20.41), samalla muut kuin Finpron valtionavustukseen tarkoitetut yritysten kansainvälistymisen ja yrittäjyyden edistämisen avustuspääomamäärät on siirretty momentille 32.01.40. Finpron yleisavustukseen sisältyy 2 milj. euron suuruinen lisämääräraha hallituksen kärkihankkeiden kokonaisuudesta käytettäväksi Team Finland -verkoston vahvistamiseen. Finnvera Oyj ottaa käyttöön pk- ja mid cap -yritysten kasvua tukevan juniorilainaohjelman, mutta tästä ei arvioida koituvan tappiokorvausmenoja vielä v. 2016.

Valtionavustus yritysten kansainvälistymiseen ja yrittäjyyden edistämiseen sisältää osana hallituksen kärkihankkeita 8,5 milj. euron lisämäärärahan Team Finland -toimintaan. Erityisavustus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin sisältää kärkihankkeiden mukaisen 5 milj. euron lisävaltuuden biotalouden korkealuokkaisten tutkimus- ja pilot-infrastruktuurien rakentamiseen. Cleantech- ja biotalousratkaisujen sekä innovaatioiden kaupallistamisen tukemiseen ehdotetaan 30 milj. euroa kärkihankerahoitusta.

Suomen Vientiluotto Oy:n jälleenrahoitustoiminnan aiemmin myönnettyjen luottojen maksatukseen ehdotetaan 106 milj. euroa, jossa on lainojen nostojen poistumisen johdosta vähennystä 353 milj. euroa.

Joka toinen vuosi myönnettävän Kansainvälisen teknologiapalkinnon maksamiseen ehdotetaan 1 milj. euroa.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan määrärahaksi ehdotetaan 758 milj. euroa, jossa on lisäystä reilut 3 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon nähden.

Hallitus valmistelelee vuoden 2015 loppuun mennessä ehdotukset julkisen työvoima- ja yrityspalvelun kokonaisvaltaiseksi uudistamiseksi. Uudistuksessa resurssien käyttöä kohdennetaan työnhakijoiden aktivointiin. TE-toimiston tehtäväksi määritellään yritys- ja työnantajälähtöinen työnhakijoiden aktivointi. Hallitusohjelman mukaisesti TE-palvelujen digitalisoimista jatketaan aiempaa voimakkaammin, ja tämän johdosta TE-toimistojen toimintamenoihin ehdotetaan 10 milj. euron lisärahoitusta osana hallituksen kärkihankkeita.

Julkisen työvoima- ja yrityspalvelujen kokonaisuudistuksessa arvioidaan vaikeimmin työllistyvien työvoimapolkujen järjestämistä vastaavien ja resurssien siirtomahdollisuus kunnille. Monialai-

sessä yhteispalvelussa puolestaan lisätään ja kehitetään valtion ja kuntien yhteistyötä pitkäaikaisyöttömien palvelujen järjestämisessä ja niiden rahoittamisessa.

Julkisen työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahaksi ehdotetaan 557 milj. euroa, jossa on vähennystä 6 milj. euroa edellisvuoden varsinaiseen talousarvioon nähden. Mitoituksessa on otettu huomioon edeltäneiden hallitusten tekemien lisäysten päättymisen ja säästöpäätökset (-38 milj. euroa), vuoden 2015 hallitusohjelman välittömät sopeutustoimet (-50 milj. euroa), momentille sisältyvien arvonlisäverojen siirto momentilta 32.01.29 (+58 milj. euroa) ja muut kertaluonteiset lisäykset sekä heikentynyt työllisyystilanne. Momentin määräraha sisältää hallituksen kärkihankerahoitusta 5 milj. euroa, joka on tarkoitus käyttää hallitusohjelman mukaisesti yksityisten työnvälityspalveluiden lisäämiseen.

Osana hallituksen säästöjä yritysten kehittämishankkeiden tukemiseen varatusta valtuudesta luovutaan. Määräraha säilyy talousarviossa kuitenkin niin kauan kuin ennen vuotta 2016 tehdyistä myöntöpäätöksistä aiheutuu maksatuksia.

Energiapolitiikka

Energiapolitiikan määrärahoiksi ehdotetaan 387 milj. euroa, jossa on lisäystä 50 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon nähden.

Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki sisältää 20 milj. euroa hallituksen kärkihankkeiden mukaista lisärahoitusta. Uusiutuvan energian tuotantotuki kasvaa reilulla 34 milj. eurolla — määrärahatarpeen kasvuun vaikuttavat tuulivoimakapasiteetin kasvu ja turpeen verotason lasku.

Nesteytetyn maakaasun (LNG) terminaalien rakentamisella turvataan maakaasun jakelua ja saantia. LNG-terminaalien investointitukeen ehdotetaan määrärahaa 33 milj. euroa johtuen vuosien 2013 ja 2014 myöntämisvaltuuksien maksatuksista.

Muut politiikkalohkot

Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä -politiikkalohkon määrärahaksi ehdotetaan 86 milj. euroa.

Hallitusohjelman mukaisesti yrityksiin kohdistuvaa sääntelyä puretaan. Lisäksi toteutetaan hallinnonalan lupa- ja ilmoitusmenettelysäännösten karsiminen ja keventäminen.

Kilpailulainsäädäntöä tarkistetaan siten, että kilpailurikkomuksesta vahinkoa kärsineiden asema paranee. EU:n direktiivi uudistuksen mukaisesti saatetaan voimaan säännökset, jotka selkeyttävät ja helpottavat korvauksen hakemista kilpailurikkomuksesta aiheutuneesta vahingosta. Kuntien kuluttajaturvallisuusvalvonta valtiollistetaan Turvallisuus- ja kemikaalivirastoon 1.5.2016 alkaen.

Alueiden kehittämisen ja rakennerahastopolitiikan määrärahoiksi ehdotetaan 252 milj. euroa, jossa on vähennystä 193 milj. euroa, mikä johtuu ohjelmakauden 2007—2013 maksatusten väheneemisestä. Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020 Suomen rakennerahasto-ohjelmalla tuetaan erityisi-

sesti pk-yritysten kilpailukykyä, uuden tiedon ja osaamisen tuottamista ja hyödyntämistä, työllisyyttä ja työvoiman liikkuvuutta, koulutusta, ammattitaitoa ja elinikäistä oppimista sekä sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa. Maaseudun kehittämisen määrärahat on siirretty maa- ja metsätalousministeriön pääluokkaan. Politiikkalohkoon sisältyy hallituksen kärkihankkeiden 10 milj. euron lisärahoitus, joka käytetään alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistämiseen.

Kotouttamispolitiikan määrärahoiksi ehdotetaan 144 milj. euroa, joka on 47 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2015 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys johtuu korvausten piiriin kuuluvien henkilöiden määrän voimakkaasta kasvusta ja pakolaiskiintiön nostamisesta vuosina 2014 ja 2015.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala (pääluokka 33)

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 13,1 mrd. euroa, missä on lisäystä n. 360 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Määrärahatarpeen muutos aiheutuu hallitusohjelman mukaisten uudistusten toteuttamisesta sekä sosiaaliturva- ja toimeentuloturvaetuksien tarvearvioiden tarkistuksista.

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan osuus sosiaalimenoista on vajaa viidennes. Valtion ohella sosiaalimenoja rahoittavat kunnat, työnantajat ja vakuutetut. Valtion osuus kustannuksista vaihtelee järjestelmittain siten, että työnantajilta ja vakuutetuilta perittävin maksuin rahoitetaan ensisijaisesti ansiosidonnaisia etuuksia. Toimeentuloturvajärjestelmissä valtio vastaa perusturvan rahoituksesta kokonaisuudessaan toimeentulotukea, peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea lukuun ottamatta. Lisäksi valtio vastaa yrittäjäeläkejärjestelmien rahoituksen riittävydestä. Kunnat vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä sekä toimeentulotuesta, joiden rahoittamiseen valtio osallistuu.

Hallinnonalan määrärahoista käytetään eläkemenoihin 33 %, työttömyysturvaan 22 % sekä perhe- ja asumiskustannusten tasaukseen 25 %. Sairausvakuutuksen osuus määrärahoista on 9 %.

Perhe-, asumis- ja toimeentulokustannukset

Perhe- ja asumiskustannuksiin ja eräisiin palveluihin ehdotetaan vajaa 3,3 mrd. euroa, missä on lisäystä 606 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Kasvu aiheutuu pääasiassa Kansaneläkelaitoksen toimintakulujen keskittämisestä momentille 33.10.60, v. 2015 toteutetusta asumistuki uudistuksesta, asumistuessa käyttöön otetusta ansiotulojen suojaosasta sekä asumistukimenojen kasvusta.

Hallitusohjelman mukaisesti yleisen asumistuen perusteiden tarkistus vähentää määrärahatarvetta 21 milj. eurolla. Eläkkeensaajan asumistuen ja yleisen asumistuen yhdistäminen lisää yleisen asumistuen menoja 193 milj. euroa ja vähentää eläkkeensaajien asumistukimenoja kansaneläke-momentilla 224 milj. euroa. Yhdistäminen toteutetaan siten, että uudet tukipäätökset aiemmin eläkkeensaajien asumistukea saaneille tehdään 30.6.2016 mennessä ja uuden päätöksen mukainen asumistuki astuu voimaan kuuden kuukauden kuluttua päätöksestä. Omaisuuskriteerit otetaan jatkossa huomioon myös yleisessä asumistuessa, josta aiheutuvasta säästöstä 7,5 milj. euroa kohdennetaan vuositasolla eläkkeensaajien asumistuen laskun loiventamiseen. Lisäksi vaikutusten loiventamiseen kohdennetaan vuositasolla 30 milj. euroa. Vuonna 2016 loiventamiseen koh-

distetaan yhteensä 12,5 milj. euroa. Yleisen asumistuen menot huomioiden uudistus alentaa asumistukimenoja 18,5 milj. euroa v. 2016 ja vuositasolla 65 milj. euroa. Perustoimeentulotuen menojen arvioidaan lisääntyvän uudistusten johdosta v. 2016 yhteensä n. 8 milj. euroa, josta valtionosuus on 4 milj. euroa.

Lapsilisien indeksisidonnaisuus poistetaan. Lakisääteisten indeksitarkistusten vaikutus v. 2016 on -31 milj. euroa.

Sosiaalivakuutusmaksut

Sosiaalivakuutusmaksut, % palkasta

	2013	2014	2015	2016
Työnantajat:				
<i>Sairausvakuutus</i>				
Kaikki työnantajat	2,04	2,14	2,08	2,12
<i>Työttömyysvakuutus¹⁾</i>				
alempi maksu	0,80	0,75	0,80	1,00
ylempi maksu	3,2	2,95	3,15	3,90
<i>Työeläkevakuutus²⁾</i>				
Työnantajan keskimääräinen TyEL -maksu	17,35	17,75	18,00	18,10
Vakuutetut:				
<i>Sairausvakuutus</i>				
<i>Sairaanhoidovakuutus</i>				
— <i>Sairaanhoidomaksu</i>				
Etuudensaajat (eläke- ja etuustulot)	1,47	1,49	1,49	1,45
Palkansaajat ja yrittäjät	1,30	1,32	1,32	1,28
<i>Työtulovakuutus</i>				
— <i>Päivärahamaksu</i>				
Palkansaajat	0,74	0,84	0,78	0,82
Yrittäjät	0,88	0,97	0,91	0,91
<i>Työttömyysvakuutus</i>	0,60	0,50	0,65	1,15
<i>Työeläkevakuutus, alle 53-vuotiaat</i>	5,15	5,55	5,70	5,70
53 vuotta täyttäneet	6,5	7,05	7,20	7,20
Yrittäjät ja maatalousyrittäjät:				
<i>Työeläkevakuutus, alle 53-vuotiaat</i>	22,5	23,3	23,7	23,6
53 vuotta täyttäneet	23,85	24,8	25,2	25,1

¹⁾ Työnantajan alempaa maksua maksetaan palkkasumman tiettyyn rajaan saakka. Vuonna 2015 raja on 2 025 000 euroa ja v. 2016 2 044 500 euroa. Sen ylittävältä palkkasumman osalta maksetaan ylempää maksua.

²⁾ Työeläkemaksuissa on huomioitu tilapäinen alennus vuosina 2011, 2013 ja 2014, jolla on purettu työkyvyttömyyseläkemaksuista muodostunutta ylijäämää.

Sairausvakuutuskorvaukset

Sairausvakuutus on jaettu sairaanhoitovakuutukseen ja työtulovakuutukseen. Työtulovakuutuksen rahoittavat työnantajat ja palkansaajat sekä yrittäjät. Valtio osallistuu työtulovakuutuksen rahoitukseen rahoittamalla vähimmäismääräiset päivärahat, osuuden yrittäjien sekä maatalousyrittäjien työterveyshuollosta ja pienen (0,1 %) osuuden vanhempainpäivärahoista.

Sairaanhoitovakuutuksen kuluista valtio rahoittaa EU-maihin maksettavat sairaanhoitokorvaukset kokonaan, ulkomailla asuvien sairaanhoidosta kunnille aiheutuvat kustannukset sekä osan Kelan toimintakuluista. Sairaanhoitovakuutuksen rahoittavat vakuutetut arviolta 1 243 milj. euron osuudella ja valtio 1 020 milj. euron osuudella. Lisäksi valtio korvaa sairausvakuutusrahaston maksuvalmiuden.

Sairausvakuutuskorvausten maksaminen julkisissa tiloissa annettuun yksityiseen hoitoon jatkuu vuoden 2016 loppuun.

Sairausvakuutuskorvauksiin kohdistetaan säästöjä alentamalla matkakorvauksia, lääkäri- ja hammaslääkärikorvauksia sekä harkinnanvaraisen kuntoutuksen menoja perumalla AURA-kuntoutuksen voimaantulo. Näillä toimenpiteillä saavutetaan 124 milj. euron säästö julkiseen talouteen v. 2016, josta valtionosuus on 55 milj. euroa.

Lääkekustannuksiin kohdistetaan säästöjä ottamalla käyttöön alkuomavastuu, korottamalla lääkkeiden peruskorvausta 40 prosenttiin sekä useilla muilla lääkkeiden kustannusten kasvua hillitsevillä toimenpiteillä. Näillä toimenpiteillä saavutetaan n. 26 milj. euron säästö valtionosuuteen ja 58 milj. euron säästö julkiseen talouteen. Tämän lisäksi lääkekustannuksiin kohdistetaan uuden hallituksen päätösten mukaisesti 50 milj. euron säästö, josta valtionosuus on n. 22,5 milj. euroa.

Lääkinnällisen kuntoutuksen saantiedellytysten lieventämisen johdosta on määrärahan mitoituksessa otettu lisäyksenä huomioon 5,6 milj. euroa. Vaikutus julkiseen talouteen on 12,5 milj. euroa. Aikuisten kuntoutuspsykoterapian korvaustasoa korotetaan nuorten kuntoutuspsykoterapian korvaustasolle 1.1.2016 lukien. Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 5,3 milj. euroa. Vaikutus julkiseen talouteen on 11,6 milj. euroa.

Sairaus- ja vanhempainpäivärahojen määräytymisen tulorajoja ja korvausastetta muutetaan niin, että sairauspäivärahan 70 prosentin korvaustasoon oikeuttavan työtulon rajaa lasketaan nykyisestä ja vanhempainpäivärahan 30 ensimmäisen päivän ajalta maksettavaa korotettua päivärahaa alennetaan. Lisäksi vanhempainlomakausilta karttuvaa loma-oikeutta rajataan. Muutokset alentavat työtulovakuutuksen kustannuksia mutta eivät vaikuta valtion osuuteen.

Uusien lääkkeiden hyväksymiseksi erityiskorvattavien lääkkeiden luetteloon on varattu enintään 8,4 milj. euroa.

Eläkkeet

Työeläkkeet rahoitetaan pääosin työnantajien ja vakuutettujen vakuutusmaksuilla. Valtio osallistuu yrittäjä-, maatalousyrittäjä- ja merimieseläkkeiden rahoitukseen. Kansaneläkkeet rahoitetaan valtion varoista.

Eläkkeensaajan asumistuki lakkautetaan 1.1.2016 lukien siten, että eläkkeensaajat saavat jatkossa yleistä asumistukea. Lisäksi takuueläkettä korotetaan n. 23 eurolla kuukaudessa, jonka kustannusvaikutus on asumistukimenojen vähennys huomioon ottaen 26 milj. euroa v. 2016.

Merimieseläkejärjestelmä uudistetaan vastaamaan paremmin yleistä työeläkejärjestelmää.

Ruokavaliokorvaus lakkautetaan vuodesta 2016 lukien. Säästövaikutus on 10 milj. euroa.

Eläkkeiden indeksimuutokset ja palkkakerroin

Indeksit ja palkkakerroin

	2013	2014	2015	2016
Työeläkeindeksi	2 475	2 509	2 519	2 516
KEL-indeksi	1 609	1 630	1 637	1 630
KHI-indeksi, %	1,5	1,0	-0,1	1,1
Palkkakerroin	1,327	1,350	1,363	1,372

Työttömyysturva

Työttömyysturvaan ehdotetaan 2,85 mrd. euroa, missä on lisäystä 102 milj. euroa vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna, johtuen pääasiassa työttömyyden kasvusta. Vuorottelupaapain ehtoja muutetaan siten, että säästö on vuositasolla 50 milj. euroa julkiseen talouteen ja 10 milj. euroa valtiolle. Voimaantulovuonna 2016 valtiolle kertyvä säästö on arviolta 4 milj. euroa ja säästö julkiseen talouteen on 10 milj. euroa.

Työttömyysvakuutusmaksua korotetaan nykyarvion mukaan yhdellä prosentilla, josta palkansaajien maksukorotus on 0,5 prosenttiyksikköä ja työnantajien korotus saman verran. Korotus aiheutuu työttömyyden kasvusta. Kassoihin kuulumattomien palkansaajien työttömyysvakuutusmaksu ohjataan kansaneläkelaitokselle peruspäivärahan rahoitukseen. Maksun korotus alentaa valtion osuutta peruspäivärahan rahoitukseen 46 milj. eurolla v. 2016.

Veteraanit

Veteraanien tukemiseen ehdotetaan yhteensä 232 milj. euroa, josta 118 milj. euroa kohdentuu sotilasvammakorvauksiin, 60 milj. euroa sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin, 21 milj. euroa rintamalisiin ja 25 milj. euroa rintamaveteraanien kuntoutukseen. Sotainvalidien puolisoiden kuntoutukseen ehdotetaan 7 milj. euroa sekä valtion korvaukseksi sodista kärsineiden huoltoon 1,5 milj. euroa. Määrärahasa on huomioitu kunnallisiin avopalveluihin oikeuttavan haitta-asterajan alentaminen lievävammaisille sotainvalideille 20 prosentista 15 prosenttiin, jonka kustan-

nusvaikutus on 5 milj. euroa v. 2016. Rintamaveteraanien kuntoutusmäärärahan taso veteraania kohden nousee n. 50 euroa verrattuna vuoden 2015 tasoon. Sotilasvammalain mukaisten avo- huoltopalvelujen kustannusten korvaamiseen osoitetaan 30 milj. euroa Raha-automaattiyhdistyksen tuottovaroja.

Sosiaali- ja terveystaloudet

Hallituksen hyvinvointi ja terveys -kärkihankkeiden toteuttamiseen osoitetaan 23,5 milj. euroa vuodelle 2016. Kärkihankkeet sisältävät muun muassa palveluseteli- ja perustulokokeilut sekä asumisperusteisen sosiaaliturvan kohdentumisen arvioinnin. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon nuorten palvelujen toimintaprosessien uudistamiseen nuorisotakuun mukaisesti osoitetaan 1,5 milj. euroa v. 2016.

Lapsiperheiden kotipalvelujen saatavuutta turvataan kohdistamalla tarkoitukseen 10 milj. euron määräraha. Lastensuojelun toimintatapoja uudistetaan entistä paremmin asiakkaiden tarpeisiin keskittyväksi.

Julkista terveydenhuoltoa palvelevan lastensairaalan perustamiskustannuksiin ehdotetaan 25 milj. euron määrärahaa.

Valtiontalouden sopeuttamistoimiin sekä sektoritutkimusrahoituksen uudistamiseen liittyen eräitä valtionavustusmäärärahoja vähennetään vuoden 2015 talousarvioon verrattuna. Valtionavustuksiin kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin sekä SOTE-uudistuksen toimeenpanoon kohdennetaan 1,6 milj. euron määräraha. Valtion rahoitukseen terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen ehdotetaan 15 milj. euroa ja valtion korvaukseen terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin n. 99 milj. euroa.

Kuntataloutta, valtionapuja kunnille sekä valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntatalouteen käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Lomitustoiminta ja sijaisapu

Maatalousyrittäjien lomituksesta annettua lakia muutetaan siten, että toiminnan menot vähenevät yhteensä 20 milj. euroa. Menojen vähennys kohdistuu myös lomituspalvelujen hallintomenoihin.

Virastot ja laitokset

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan virastojen ja laitosten toimintamenomenteille ehdotetaan n. 191 milj. euroa, jossa on huomioitu yhteensä 18 milj. euron säästötoimenpiteet. Suurimpana säästönä on huomioitu Työterveyslaitoksen valtionavun leikkaus 5 milj. euroa, tutkimuslaitosuudistukseen liittyvinä siirtoina 6 milj. euroa, sektoritutkimusleikkauksina 3 milj. euroa ja muina toimintamenoisäästöinä 2 milj. euroa. Lisäksi työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenoihin sisältynyt 1,3 milj. euron määräraha harmaan talouden torjuntaan päättyi v. 2015.

Ympäristöministeriön hallinnonala (pääluokka 35)

Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Ympäristöministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä n. 199 milj. euroa, mikä on 5 milj. euroa vähemmän kuin v. 2015. Asumisen tuet maksetaan pääosin valtion asuntorahastosta. Korjausavustuksiin on osoitettu määrärahoja talousarvioesityksessä ja asuntorahastossa.

Osana hallituksen kärkihankkeita, lisärahoitusta osoitetaan ravinteiden kierrätyksen lisäämiseen ja siihen liittyvän sääntelyn valmisteluun sekä Itämeren ja vesien suojelemiseen. Lisäksi osana kärkihankkeita, Suomen 100-vuotisjuhlavuonna 2017 on määrä perustaa uusi kansallispuisto. Kärkihankkeena toteutetaan myös kansallinen pilaantuneiden maa-alueiden kunnostus- ja kokeiluohjelma.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) toimeenpano sekä Natura 2000 -verkoston ja aiemmin päätettyjen luonnonsuojeluohjelmien toteutus jatkuu käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa. Hallitusohjelman säästöpäätösten mukaisesti luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmäärärahoja vähennetään 20 milj. euroa. Aiemmat päätökset huomioiden hankinta- ja korvausmäärärahat vähenevät runsaat 30 milj. euroa vuodesta 2015. Metsähallituksen luontopalveluiden julkisiin hallintotehtäviin ehdotetaan kaikkiaan n. 38 milj. euroa, josta 8 milj. euroa on varattu luonnonsuojelualueiksi jo varattujen alueiden suojelutoimien loppuun viemiseksi.

Itämeren tilan parantamista edistetään kansainvälisenä ja kansallisena eri hallinnonalojen yhteistyönä, jossa tavoitteena on suojelutoimien mahdollisimman hyvä vaikuttavuus ja kustannustehokkuus. Itämeren ja sisävesien tilan parantamistoimet kohdentuvat erityisesti maataloudesta peräisin olevan ravinnekuperuormituksen vähentämiseen. Öljyntorjunta-alusten käyttöön ja ylläpitoon osoitetaan lisäpanostusta. Merentutkimusala Arandan peruskorjaus aloitetaan.

Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen

Valtion tukeman vuokra-asuntotuotannon lisäämiseksi Helsingin seudun aiesopimuskunnille voidaan myöntää määräaikaista käynnistysavustuksia yhteensä enintään 10 milj. euroa. Aiesopimusalueilla asuntotuotantoa edistetään lisäksi kunnallistekniikan rakentamisen avustuksilla, joita myönnetään enintään 15 milj. euroa. Korkotukivaltuuksia valtion tukemaan sosiaaliseen asuntotuotantoon kohdennetaan 1 170 milj. euroa sekä takauslainavaltuuksia 285 milj. euroa ja asunto-osakeyhtiöiden perusparannuslainojen valtiontakauksia 100 milj. euroa. Valtaosa valtion tukemasta asuntotuotannosta kohdistetaan suurimpiin kasvukeskuksiin, erityisesti Helsingin seudulle. Valtion asuntorahaston varoja käytetään lisäksi 200 milj. euroa asuntotoimen avustusten ja korkotukien maksamiseen. Valtion asuntorahastosta tuloutetaan talousarvioon 47 milj. euroa.

Erityisryhmien asuntojen rakentamista ja korjaamista tuetaan lisäksi 122,2 milj. euron investointiavustuksilla. Avustukset kohdennetaan ensisijaisesti heikoimpien ryhmien asuntotuotannon edistämiseen.

Korjausavustuksiin on varattu 25 milj. euroa, joka suunnataan pääosin vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausten sekä hissien jälkiasennusten tukemiseen.

Asumisneuvojatoimintaa avustetaan erityistä tukea asumisessa tarvitsevien tukemiseksi.

Määrärahat taloudellisen laadun mukaan vuosina 2014—2016¹⁾

Tunnus	Menolaji	v. 2014	v. 2015	v. 2016	Muutos 2015—2016	
		tilinpäätös milj. €	varsinainen talousarvio milj. €	esitys milj. €	milj. €	%
01-14	Toimintamenot	6 603	6 399	6 366	-33	-1
15-17	Eläkkeet	4 352	4 472	4 489	17	0
18-19	Puolustusmateriaalin hankkiminen	428	421	596	175	42
20-28	Muut kulutusmenot	1 655	1 448	1 710	261	18
29	Arvonlisäveromenot	1 179	1 126	1 136	10	1
01-29	Kulutusmenot	14 217	13 867	14 298	431	3
30-39	Valtionavut kunnille ja kuntayhtymille ym.	11 776	11 228	11 667	439	4
40-49	Valtionavut elinkeinoelämälle	3 448	3 674	3 733	59	2
50-59	Valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille	11 658	12 077	12 771	694	6
60	Siirrot talousarvion ulko- puolisiin valtion rahastoihin ja kansaneläkelaitokselle	5 627	5 795	5 404	-391	-7
61-65	EU:n rakennerahasto-osuudet, muiden EU:n rahastojen rahoitusosuudet, vastaavat valtion rahoitusosuudet ja muut siirrot kotimaahan	993	1 075	749	-326	-30
66-69	Siirrot EU:lle ja ulkomaille	3 117	2 919	2 764	-156	-5
30-69	Siirtomenot	36 620	36 769	37 087	319	1
70-73	Kaluston hankinta	66	74	25	-48	-66
74-75	Talonrakennukset	59	50	64	15	30
76	Maa-alueet, rakennukset ja kiinteistöt	21	35	36	2	4
77-79	Maa- ja vesirakennukset	567	461	505	44	10
70-79	<i>Reaalisijoitukset</i>	713	619	631	12	2
80-86	Valtion varoista myönnettävät lainat	585	650	248	-402	-62
87-89	Muut finanssisijoitukset	356	159	223	64	40
80-89	<i>Lainat ja muut finanssisijoitukset</i>	940	809	471	-338	-42
70-89	Sijoitusmenot	1 653	1 427	1 102	-325	-23

Määrärahat taloudellisen laadun mukaan vuosina 2014—2016¹⁾

90-92	Valtionvelan korot	1 696	1 729	1 536	-193	-11
93-94	Valtionvelan nettokuoletukset ja velanhallinta ²⁾	0	0	0	0	—
95-99	Muut ja erittelemättömät menot	48	72	67	-5	-7
90-99	Muut menot	1 745	1 801	1 603	-198	-11
	Yhteensä	54 234	53 864	54 090	226	0

¹⁾ Menot on koottu taloudellisen laadun mukaisiin ryhmiin momentin numerotunnuksen perusteella. Jokainen luku on pyöristetty erikseen tarkasta arvosta, joten laskutoimitukset eivät kaikilta osin täsmää.

²⁾ Velanhallinnan menot otetaan huomioon momentilla Nettolainanotto ja velanhallinta (15.03.01), mikäli talousarvio on alijäämäinen.

5.3. Budjetin investointimenot**Valtion budjettitalouden investointimenot**

Investoinnit ovat menoja, jotka liikekirjanpidossa aktivoidaan taseeseen ja kirjataan vaikutusai- kanaan poistoina kuluksi. Valtion talousarviossa investointeja rahoitetaan toimintamenoista (momentit 01—14), erillisiltä investointimomenteilta (reaalisijoitusmomentit 70—79) ja finanssisijoitusmomenteilta (momentit 80—89). Lisäksi investointimenoja voidaan budjetoida yksittäisille tiettyihin investointeihin kohdennetuille momenteille kuten puolustusvoimien materiaalihankinnat ja Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen investoinnit. Myös perusväylänpito sisältää osittain investointeja. Reaalisijoituksina käsiteltävät investoinnit voivat olla esimerkiksi kalustoa tai talonrakentamista. Finanssisijoitukset ovat valtion pääomasijoituksia kuten osakehankintoja ja lainanantoa. Investoinnit budjetoidaan joko siirtomäärärahana tai valtuuden käytöstä aiheutu- vana arviomäärärahana.

Talousarvioesityksen määrärahaehdotus on 54,1 mrd. euroa, josta investointimenot ovat 2,2 mrd. euroa. Taulukossa esitetään toimintameno-, reaali- ja finanssisijoitusmomenteille budjetoidut investointimenot, puolustusmateriaalihankinnat ja perusväylänpidon sisältämät investointimenot. Toteumatiedot perustuvat vuoden 2014 tilinpäätöstietoihin. Toteumatietoja ei ole eriteltyä toimintamenojen investointiosuuksista. Taulukossa kuvatut valtion budjettitalouden investointime- not antavat kattavan kokonaiskuvan valtion investointien rakenteesta ja määrästä. Investointime- nojen keräämiseen talousarvioprosessin yhteydessä liittyy kuitenkin epävarmuustekijöitä, kuten puuttuvia investointierittelyjä yksittäisten momenttien osalta. Toimintamenojen investointitiedot perustuvat ministeriöiden erikseen toimittamiin talousarvioehdotuksen liitetietoihin.

Valtion kiinteistövarallisuutta hoitavien valtion liikelaitosten Senaatti-kiinteistöjen ja Metsähäl- lituksen investoinnit ovat talousarvion ulkopuolella, minkä vuoksi suurin osa valtion kiinteistö- varallisuuteen liittyvistä investoinneista ei ole määrärahamomenteilla eivätkä ne käy ilmi taulu- kosta.

Valtion budjettitalouden investointimenot (1 000 euroa)

Pääluokka	Hallinnonala		2014 tilinpäätös	2015 arvio	2016 arvio
21.	Eduskunta	Investoinnit toimintamenoissa	-	0	0
		Reaalisijoitukset	30 800	36 000	44 390
		Finanssisijoitukset	0	0	0
		Yhteensä	30 800	36 000	44 390
22.	Tasavallan presidentti	Investoinnit toimintamenoissa	-	0	0
		Reaalisijoitukset	0	5 000	0
		Finanssisijoitukset	0	0	0
		Yhteensä	0	5 000	0
23.	Valtioneuvoston kanslia	Investoinnit toimintamenoissa	-	435	938
		Reaalisijoitukset	0	0	0
		Finanssisijoitukset	22 700	1 700	5 700
		Yhteensä	22 700	2 135	6 638
24.	Ulkoasianministeriö	Investoinnit toimintamenoissa	-	2 096	1 500
		Reaalisijoitukset	4 000	4 000	11 400
		Finanssisijoitukset	10 000	10 000	140 000
		Yhteensä	14 000	16 096	152 900
25.	Oikeusministeriö	Investoinnit toimintamenoissa	-	969	1 063
		Reaalisijoitukset	5 400	5 400	5 400
		Finanssisijoitukset	0	0	0
		Yhteensä	5 400	6 369	6 463
26.	Sisäministeriö	Investoinnit toimintamenoissa	-	26 370	22 858
		Reaalisijoitukset	750	12 310	14 710
		Finanssisijoitukset	0	0	0
		Yhteensä	750	38 680	37 568
27.	Puolustusministeriö	Investoinnit toimintamenoissa	-	3 048	1 448
		Reaalisijoitukset	0	0	0
		Finanssisijoitukset	0	0	0
		Puolustusmateriaalihankinnat	427 561	444 448	593 735
		Yhteensä	427 561	447 496	595 183
28.	Valtiovarainministeriö	Investoinnit toimintamenoissa	-	22 658	27 108
		Reaalisijoitukset	0	0	0
		Finanssisijoitukset	0	0	11 000
		Yhteensä	0	22 658	38 108
29.	Opetus- ja kulttuuri- ministeriö	Investoinnit toimintamenoissa	-	1 321	1 356
		Reaalisijoitukset	4 539	4 038	7 638
		Finanssisijoitukset	0	50 000	0
		Yhteensä	4 539	55 359	8 994
30.	Maa- ja metsätalous- ministeriö	Investoinnit toimintamenoissa	-	10 495	6 914
		Reaalisijoitukset	0	757	0
		Finanssisijoitukset	10	50	50
		Yhteensä	10	11 302	6 964

Valtion budjettitalouden investointimenot (1 000 euroa)

Pääluokka	Hallinnonala		2014 tilinpäätös	2015 arvio	2016 arvio
31.	Liikenne- ja viestintä- ministeriö	Investoinnit toimintamenoissa	-	10 770	10 376
		Reaalisijoitukset	587 578	549 878	539 997
		Finanssisijoitukset	0	0	0
		Perusväylänpito	426 543	400 000	410 000
		Yhteensä	1 014 121¹⁾	960 648	960 373
32.	Työ- ja elinkeino- ministeriö	Investoinnit toimintamenoissa	-	4 970	4 988
		Reaalisijoitukset	0	0	0
		Finanssisijoitukset	689 560	746 805	313 114
		Yhteensä	689 560	751 775	318 102
33.	Sosiaali- ja terveys- ministeriö	Investoinnit toimintamenoissa	-	3 752	4 084
		Reaalisijoitukset	0	0	0
		Finanssisijoitukset	0	0	1 000
		Yhteensä	0	3 752	5 084
35.	Ympäristöministeriö	Investoinnit toimintamenoissa	-	672	860
		Reaalisijoitukset	13 500	1 450	7 500
		Finanssisijoitukset	0	0	0
		Yhteensä	13 500	2 122	8 360
Yhteensä				2 359 392	2 189 127

¹⁾ Toteumatietiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia talousarvioesityksen luvussa 9 Valtion tuotto- ja kululaskelma ja tase esitettyjen investointitietojen kanssa johtuen laskelmien erilaisista rajuksista ja tarkastelunäkökulmasta.

Toimintamäärärahojen investoinnit momenteilta 01—14 liitteen III—9 mukaisesti, reaalisijoitukset momenteilta 70—79, finanssisijoitukset momenteilta 80—89, puolustusmateriaalihankinnat momentilta 27.10.18 ja perusväylänpidon investoinnit momentilta 31.10.20.

5.4. Tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikka

Tiede- ja innovaatiopolitiikalla (t&i) vahvistetaan kansainvälistä kilpailukykyä, kansalaisten hyvinvointia ja ympäristöllisesti kestävä kasvun edellytyksiä. Säästösyistä johtuen rahoitustilanne on haastava. Myös t&i-toimintaa sopeutetaan julkisen talouden reunaehtoihin toteuttaen samalla uudistuksia, joilla luodaan maailmanluokan edellytykset uuden tiedon luomiselle, menestyville innovaatioille, kasvuyrityksille sekä korkean jalostusarvon liiketoiminnalle. Tavoitteena on varmistaa rahoituksen riittävyys talouden, tuottavuuden ja työllisyyden kannalta tärkeimmissä kohteissa.

Politiikkatoimia ohjaavat hallitusohjelma ja tutkimus- ja innovaationeuvoston linjaus vuosille 2015—2020. Hallitusohjelmassa on määritelty viiden strategisen tavoitteen edistämiseksi 26 kärkihanketta. Näistä t&i:n kannalta oleellisia on 11. Neuvoston linjauksessa esitetään kansallinen t&i-politiikan uudistamisohjelma. Se rakentuu kuudelle pääkohdalle. Tärkeimmät ovat: 1) korkeakoulujärjestelmän radikaali uudistaminen, 2) t&i-toiminnan tulosten hyödyntämisen ja vaikuttavuuden edistäminen; 3) uusien kasvualueiden, aineettoman pääoman ja yritystoiminnan vahvistaminen. Muu kehittäminen kohdistuu 4) osaamistason laajapohjaiseen nostamiseen ja va-

likoivaan osaamiskärkien tukemiseen, 5) julkisen sektorin uudistamiseen ja poikkihallinnollisen yhteistyön tiivistämiseen sekä 6) t&k-rahoituksen riittävyteen ja kohdentamiseen.

Erityisesti yrityssektorin rahoituksen vähenemisestä johtuen t&k-intensiteetti (t&k-menot/BKT) laskee v. 2014 arviolta 3,1 prosenttiin. Hallituskauden puolivälissä suhde on nykytiedoin alle 3 %. Valtion t&k-rahoituksen BKT-suhde on 0,97 % v. 2015 ja pudonnee lähivuosina alle 0,9 prosenttiin.

Valtion tutkimuslaitosjärjestelmää ja t&k-rahoitusta on uudistettu vuosina 2014—2015 perustamalla Strategisen tutkimuksen neuvosto Suomen Akatemiaan, yhdistämällä Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos ja Kuluttajatutkimuskeskus Helsingin yliopistoon sekä Mittatekniikan keskus VTT:hen. VTT:sta muodostettiin osakeyhtiö. Kolme tutkimuslaitosta (Metla, MTT, RKTL) yhdistettiin Luonnonvarakeskukseksi ja Geodeettinen laitos liitettiin Maanmittauslaitokseen. Samalla tutkimuslaitoskentän rahoitusta on siirretty mittavasti eritoten Strategisen tutkimuksen rahoitukseen sekä koottu valtioneuvoston tutkimus-, ennakointi- ja selvitystarpeisiin.

Korkeakoulujen rahoitus- ja ohjausjärjestelmien uudistaminen jatkuu. Yliopistojen rahoitusmallin tarkistukset tehtiin v. 2015. Malli tukee tutkimuksen ja opetuksen laadun parantamista, nopeampaa siirtymistä työelämään, tutkimustulosten hyödyntämistä, kansainvälistymistä ja yliopistojen profiloitumista vahvuusaloilleen. Rahoitusmallia tarkistetaan seuraavan kerran v. 2017.

Korkeakoulujen profiloitumista ja työnjakoa tehostetaan sekä vahvistetaan tutkimuksen vaikutavuutta ja kaupallistamista. Korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä edistetään tutkimustulosten hyödyntämiseksi ja saattamiseksi innovaatioiksi. Kilpaillun rahoituksen osuutta lisätään korkeakoulujen rahoituksessa. Yliopistoja ja ammattikorkeakouluja pääomitetään painottaen kriteereissä korkeakoulujen tuottavuutta, laatua ja vaikuttavuutta sekä kykyä hankkia ulkopuolista rahoitusta.

Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten rakenteita kehitetään. Korkeakoulut ja tutkimuslaitokset suuntaavat voimavaroja osaamiskeskittymiin sekä lisäävät työnjakoaan ja tiivistävät yhteistyötään. Tutkijankoulutuksen ja tutkijanuran rakenteiden uudistaminen on yliopistoissa käynnissä, tavoitteena kansainvälisesti vetovoimaisempi koulutus ja selkeämmät urapolut.

Tutkimuksen infrastruktuurien kehittämiseksi ja EU:n yhteisiin tutkimusinfrastruktuureihin osallistumiseksi toteutetaan kansallista strategiaa ja tiekarttaa. Korkeatasoiset infrastruktuurit ovat välttämättömiä tutkimuksen kilpailukykyisyyden ja Suomen kansainvälisen houkuttelevuuden ylläpitämiseksi. Infrastruktuureja ja kehitysympäristöjä tuetaan puhtaissa ratkaisuisissa, biotaloudessa, terveysalalla ja muilla strategisilla painoaloilla. Julkisten tietovarantojen sekä tutkimusaineistojen, -menetelmien ja -tulosten avointa saatavuutta ja hyödyntämistä parannetaan.

EU:n Horisontti 2020 -hankkeiden valmistelussa ja kansainvälistä tasoa olevissa infrastruktuuriinvestoinneissa hyödynnetään Strategisen tutkimuksen neuvoston, Akatemian ja Tekesin rahoitusta sekä Euroopan strategista investointirahastoa (EFSI) ja EU:n rakennerahastoja. Koulutusvientiä kaikilta koulutusasteilta edistetään poistamalla tilauskoulutuksen esteet vaalikauden aikana ja nostamalla koulutusviennin volyyymiä. Hallitusohjelman mukaisesti otetaan käyttöön luku-kausimaksut ja stipendijärjestelmä EU/ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille. Ulkomaisia opiskelijoita kannustetaan jäämään Suomeen.

Terveysalan t&i-toiminnan kasvustrategian tiekarttaa toteutetaan kansainvälisesti kilpailukykyisen toimintaympäristön kehittämiseksi, terveysalan investointien ja alan viennin lisäämiseksi toteutetaan sekä osana osaamiskeskittymien vahvistamista ja tutkimustulosten kaupallistamisen edistämistä.

T&i- ja pääomarahoitajien työnjakoa ja yhteistyötä kirkastetaan edelleen. Tekesin rahoituksessa tapahtuu suuri muutos: Tekesin voimavaroja vähennetään n. 110 milj. eurolla, mikä tulee edellisellä hallituskaudella tehtyjen 126 milj. euron t&i-tukileikkausten päälle. Hallitus edistää markkinaehtoiseen tarpeeseen perustuvaa lisärahoituksen kokoa-mista yritysrahoitukseen. Tekes Pääomasijoitus Oy jatkaa sijoituksiaan pääomarahastoihin, jotka sijoittavat kotimaisiin alkuvaiheen yrityksiin vahvistaen pääomamarkkinoita.

Hallitusohjelman mukaisesti Strategisen huippuosaamisen keskittymien (SHOK) rahoituksesta luovutaan ja Innovatiiviset kaupungit (INKA) -ohjelma lakkautetaan. Keskittymäpolitiikkaa ja yhteistyöalustoja uudistetaan kokoamalla kotimaista osaaminen mm. hyödyntäen näiden instrumenttien parhaita kokemuksia ja käytäntöjä.

Team Finland -verkoston toimintaa tehostetaan tiivistämällä yhteistyötä ja tukemalla investointeja edistäviä kasvuhankkeita. Team Finland -palveluja kehitetään viennin vauhdittamiseksi, pk-yritysten kansainvälistymisen edistämiseksi ja ulkomaisten investointien saamiseksi Suomeen.

T&i-politiikan kokonaishallintaa vahvistetaan. Hallitus tekee esitykset keskushallinnon rakenteellisista uudistuksista.

Keskeisten tutkimus- ja kehittämismäärärahojen muutos, milj. euroa

	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys	2015—2016 muutos	2015—2016 muutos, %
Korkeakoulut ¹⁾	569	544	-25	-4
Valtion tutkimuslaitokset ²⁾	279	249	-30	-11
— josta VTT ³⁾	82	72	-10	-12
Tutkimusorganisaatioiden tutkimusmäärä- rahat, yhteensä	848	793	-55	-6
Suomen Akatemia	416	441	+25	+6
— josta strateginen tutkimus	56	56	0	0
Tekes - teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus	587	476	-111	-19
— josta t&k-rahoitus ⁴⁾	488	357	-131	-27
Rahoitusorganisaatiot yhteensä	1 003	917	-86	-9

Keskeisten tutkimus- ja kehittämismäärärahojen muutos, milj. euroa

	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys	2015—2016 muutos	2015—2016 muutos, %
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta	6	11	+5	+78
Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille erikoissairaanhoidon mukaiseen tutkimustoimintaan	22	15	-7	-31
Yhteensä	1 879	1 736	-143	-8
— vain t&k-rahoitus, yhteensä	1 780	1 617	-163	-9

¹⁾ T&K-määrärahojen kehityksen vertailukelpoisuuden parantamiseksi yliopistojen saamaan valtionrahoitukseen ei ole laskettu mukaan työnantajan työttömyysvakuutusmaksua ja arvonlisäverokompensaatiota. Luvussa on myös huomioitu Helsingin yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston erityisen valtionrahoituksen poistamisen laskennallinen vaikutus.

²⁾ Tutkimuslaitosten voimavarojen väheneminen selittyy valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonais-uudistuksella.

³⁾ VTT:n t&k-rahoitus on arvioitu vähentämällä talousarvion mukaisesta valtionavustuksesta siihen sisältyvä arvonlisäverosuus VTT:ltä ja Tilastokeskukselta saatujen tietojen perusteella.

⁴⁾ Osa Tekesin rahoituksesta kohdistuu muuhun kuin kansainväliset tilastokriteerit täyttävään t&k-toimintaan kuten innovaatio- ja pääomasijoitustoimintaan. Taulukkoon on merkitty erikseen vain t&k-rahoitus. Vuoden 2016 arviossa on oletettu, että Tekesin t&k- ja muun rahoituksen suhde ei merkittävästi muutu edellisestä vuodesta.

5.5. Alueiden kehittäminen ja rakennerahastot

Alueiden kehittäminen

Alueiden kehittämisestä vastaavat valtio, kunnat ja alueilla aluekehittämisviranomaisina toimivat maakunnan liitot. Alueiden kehittämistä suunnataan ja tärkeimmät toimenpiteet määritellään hallitusohjelmassa ja valtioneuvoston päätöksessä valtakunnallisista alueiden kehittämisen painopisteistä. Alueellista kehittämistyötä toteutetaan sekä kansallisilla että EU:n osittain rahoittamilla ohjelmilla ja toimenpiteillä. Kansallinen aluepolitiikka ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan toteuttaminen sovitetaan yhteen toimivaksi järjestelmäksi.

Alueiden kehittämisen toimintajärjestelmää sekä valtakunnallisia alueiden kehittämisen painopisteitä toteuttavia toimenpiteitä käsitellään tarkemmin työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan (32) luvussa 50.

EU:n rakennerahastojen toiminta Suomessa ja rakennerahastovararat vuoden 2016 talousarvioesityksessä

Rakennerahasto-ohjelmakauden 2007—2013 maksatukset päättyvät ja ohjelmat suljetaan v. 2016. Ohjelmakaudelle 2014—2020 laaditun Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020 Suomen rakennerahasto-ohjelman tavoitteena on alueiden elinkeinorakenteen uudistaminen ja monipuolistaminen sekä työllisyyden edistäminen, pk-yritysten kasvumahdollisuuksien parantaminen, uusiutuvan energian osuuden ja energiatehokkuuden lisääminen, rakenteellisen työttömyyden vähentäminen ja työelämän laadun kehittäminen, osaamisen ja uuden tiedon hyödyntäminen kilpailukyvyyn vahvistamiseksi, työmarkkinoiden ja elinkeinoelämän tarpeita vastaavan osaavan

työvoiman varmistaminen ja elinikäisen oppimisen tukeminen sekä sosiaalisen osallisuuden edistäminen. Rakennerrahasto-ohjelmalla toteutetaan Eurooppa 2020 -strategiaa ja sen kansallista ohjelmaa.

Ohjelmakauden 2014—2020 Euroopan alueellisen yhteistyön tavoitteen ja Eurooppalaisen naapurisuuden välineen rajayhteistyöosion (ENI CBC) toimenpitein tuetaan raja-alueiden ja laajempien yhteistyöalueiden kokemusten vaihtoa, yhteistyötä ja verkostojen syntymistä.

Rakennerrahastovaroja arvioidaan tuloutuvan valtion talousarvioon yhteensä 120 milj. euroa v. 2016. Tähän sisältyvät Euroopan aluekehitysrahastosta ja Euroopan sosiaalirahastosta ohjelmakaudelta 2007—2013 saatavat tulot sekä ohjelmakauden 2014—2020 ennakkomaksut.

EU:n rakennerrahasto-ohjelma 2014—2020 ja vuoden 2016 TAE:ssa esitetty rahoitus (EU:n ja valtion rahoitus yhteensä) milj. euroa

Ohjelma/-osio/prioriteetti	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys valuutena	Myöntämisvaltuus v. 2016
Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)	1 376,9	180,6
Euroopan sosiaalirahasto (ESR)	897,2	118,6
Eurooppalainen alueellinen yhteistyö (EAY) ja Eurooppalaisen naapurisuuden välineen rajayhteistyöosio (ENI CBC)	121,0	24,1
Eurooppalaisen avun rahasto (FEAD)	26,5	3,7
Yhteensä	2 421,6	327,0

6. Hallinnon kehittäminen

Hallintopoliittisten toimien tavoitteena on lisätä julkisen hallinnon tuottavuutta ja sitä kautta osaltaan tukea julkisen talouden kestävyyttä.

Kansalaisten oikeus hyvään hallintoon turvataan koko maassa. Avointa hallintoa edistetään valtionhallinnossa toimeenpanemalla kaksivuotista avoimen hallinnon toimintasuunnitelmaa: Avoin, vastuullinen ja osallisuutta edistävä hallinto. Poikkileikkaavina teemoina ovat lasten, nuorten ja ikääntyvien osallisuuden edistäminen sekä digitalisaatio ja tuottavuus.

Viranomaisten on huolehdittava siitä, että sähköinen palvelukanava on asiakkaalle houkuttelevin vaihtoehto, ja määrätietoisesti tuettava asiakkaita sähköiseen palvelukanavaan siirtymisessä. Keskeisiä toimeenpanon periaatteita ovat myös ne, että hallinto pyytää asiakkaalta tarvitsemansa tiedot vain yhden kerran ja palvelujen sähköistäminen tunnustetaan yhdenvertaisuuden mahdollistajana, ei sen uhkaajana.

Julkisen hallinnon johtamisen laadun parantamiseksi käynnistetään hallituskauden mittainen kehitysohjelma. Ohjelman avulla valtioneuvoston ja valtionhallinnon johtamisprosessit sovitetaan yhteen hallituksen strategisen ohjauksen ja päätöksenteon kanssa. Samalla vahvistetaan hallinnonalojen rajat ylittävää, tietoon perustuvaa johtamista ja toimeenpanoa.

6.1. Hallinnon toimintatapojen, rakenteiden ja prosessien kehittäminen

Valtion keskushallinto

Keskushallinnon uudistamista jatketaan vahvistamalla hallituksen strategista ohjaus- ja toimeenpanokykyä. Valtioneuvostoon perustetaan määräaikaaisesti asiantuntijayksikkö, jonka tehtävänä on auttaa ministeriöitä laatimaan vaikutusarvioita merkittävistä hallituksen esityksistä. Yksikkö tukee ministeriöitä neuvonnalla, ohjeilla, hyvien esimerkkien esiintuomisella, koulutuksella ja tarkastuksella.

Keskushallinnon virastorakenteen uudistamista jatketaan Virsu-hankkeessa omaksuttujen periaatteiden pohjalta. Tarkoituksena on yhtenäistää hallinnon rakenteita siten, että virastoja on helppompaa ohjata ja toiminnasta saadaan vaikuttavampaa ja tehokkaampaa. Valtion tulohajautusjärjestelmän uudistamista jatketaan kytkemällä tulohajautus aikaisempaa tiiviimmin hallituksen strategiaan tavoitteisiin.

Julkisen hallinnon asiakaspalvelun kehittäminen

Valtion ja kuntien yhteiset Asiointipistepilotit jatkavat toimintaansa v. 2016. Päätös toiminnan laajentamisesta tehdään pilotoinnista saatujen kokemusten perusteella syksyllä 2015.

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon uudistus

Kieku-tietojärjestelmän käyttöönotot on tavoitteena viedä loppuun suunnitellusti v. 2016. Kieku on keskitetysti rahoitettu talous- ja henkilöstöhallinnon toimintamallien muutoshanke. Yhteinen toimintamalli kattaa prosessit, tietorakenteet ja palvelukeskuspalveluiden vakioidun käytön sekä em. toimintoja tukevan tietojärjestelmäkokonaisuuden. Käyttöönottohanke toteutetaan Valtiokonttorin organisoimina yhteistyössä Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen (Palkeet), ministeriöiden ja virastojen kanssa. Ministeriöt varmistavat ohjauksellaan käyttöönottojen etenemisen määritellyssä aikataulussa räätälöityjä ratkaisuja välttämällä. Hankevaiheen päättämistä ja tietojärjestelmän omistajuuden siirtämistä Valtiokonttorista Palkeisiin valmistellaan niin, että siirto tapahtuisi vuoden 2017 alusta.

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon tuottavuutta kehitetään hallitusohjelman mukaisesti siirtämällä kirjanpidon ja tilinpäätöksen tehtäviä edelleen kirjanpitoyksiköiltä Palkeisiin sekä keskitämällä, yksinkertaistamalla ja sähköistämällä Hankinnasta maksuun -prosessia. Muutokset edellyttävät talousarviolainsäädännön muuttamista. Ministeriöt ohjaavat osaltaan hallinnonalaansa talous- ja henkilöstöhallinnon tehtävien siirtämiseksi palvelukeskuksen hoidettavaksi. Palvelukeskuksellisen selkeyttämiseksi Palkeiden ja virastojen välistä työnjakoa täsmennetään. Valtion taloushallintoa kehitetään Valtion taloushallinto 2020 -strategian periaatteiden mukaisesti. Valtiontalouden läpinäkyvyyttä ja avoimuutta parannetaan hallitusohjelman mukaisesti.

Valtion toimitilojen käytön tehostaminen

Tilatehokkuutta parannetaan valtion uuden toimitilastrategian mukaisesti vastaamaan asetettuja tilatehokkuustavoitteita, muuttuneita työnteon tapoja ja kansalaisten sähköisen asioinnin lisää-

tymistä. Tilatehokkuuden parantamisella tavoitellaan parempia työsuorituksia ja alempia vuokrakustannuksia.

Valtion uusi vuokrajärjestelmä otetaan käyttöön vuoden 2016 alusta. Uudistuksen seurauksena valtio siirtyy omakustannusperusteisiin vuokriin, mikä laskee Senaatti-kiinteistöjen vuokratuottoja noin 45 milj. eurolla vuodessa. Virastojen vuokranalennushyöty on vastaavasti leikattu toimintamenoista niin, että uudistus on mahdollisimman budjettineutraali. Senaatti-kiinteistöt toimii jatkossa valtion ainoana tilanhankintayksikkönä ja valtion olemassa olevien tilojen käyttö on säädetty ensisijaiseksi. Vuokrasopimusten joustavuutta on lisätty helpottamalla virastojen ja laitosten irtautumista tarpeettomista valtion omistamista tiloista. Senaatti-kiinteistöt voi myös tehokkaammin tarjota ratkaisuja eri virastojen tilatarpeisiin ja myydä valtiolle tarpeetonta tilaa.

Valtion hankintojen kehittäminen

Valtion hankintatoimen keskeisimmät kehittämistarpeet ja toimenpiteet on kartoitettu. Valtion hankintatoimen kehittämishanke saatetaan vuoden 2016 aikana loppuun ja aloitetaan tulosten toimeenpano. Tarkoitus on lisätä yhteishankintojen käyttöalaa ja käyttöastetta, yksinkertaistaa hankintojen toimintatapoja sekä kehittää hankintojen sähköistämistä tuottavuushyötyjen saamiseksi. Tavoitteena on myös päivittää valtion hankintakäsikirja. Valtion hankintatoimen neuvottelukunta seuraa hankintatoimen kehittämisen etenemistä ja konsernitavoitteiden saavuttamista.

Vuoden 2016 aikana aloitetaan sähköisen kilpailuttamisjärjestelmän käyttöönotto valtion virastoissa ja laitoksissa, sekä valmistaudutaan vuoden 2016 alkupuolella voimaan tulevan uuden hankintalain sähköisiä menettelyjä koskevien vaatimusten täyttämiseen.

Aluehallinto

Aluehallintoa kehitetään, ja sen järjestämistä yksinkertaistetaan hallitusohjelmaan perustuen valmisteltavan valtion aluehallinnon ja maakuntahallinnon yhteensovittamispäätöksen mukaisesti. Valtion aluehallinnon kehittämistä koordinoidaan erityisesti suhteessa sosiaali- ja terveystalouden uudistukseen, kuntien tehtävien ja velvoitteiden keventämiseen sekä valtion keskushallinnon kehittämiseen. Aluehallintovirastojen lupa- ja valvontatoiminnan toimintatapoja kehitetään hallitusohjelman kirjausten mukaisesti.

Hallintomenojen säästö toimintamenoista

Hallitusohjelman mukaisesti hallintomenoihin kohdistetaan 30 milj. euron säästö v. 2016. Vuoden 2016 ehdotus toimintameno säästöistä pohjautuu arvioon momenttikohtaisesta säästö- ja tuottavuuspotentiaalista. Arviossa on otettu huomioon mm. vanhuuseläkepoistuma (1.3.2015 henkilöstörakenteen mukaan), vuosien 2011—2014 henkilötyövuosikehitys, vuosien 2014—2015 irtisanomiset sekä hallituksen ohjelmassa päätetyt hallinnonaloihin kohdistuvat uudistukset joilla säästövaikutus, siirtyvien toimintamäärärahojen taso ja kehitys sekä nettobudjetoidussa toiminnassa henkilöstökustannusten kasvu.

6.2. Julkisen hallinnon ICT-toiminnan kehittäminen

Hallituskaudelle on asetettu tavoitteeksi käyttäjälähtöiset, tuottavuutta ja tuloksellisuutta nostavat yhden luukun digitaaliset julkiset palvelut. Vuonna 2016 toteutetaan kaikkia julkisia palveluita koskevia digitalisoinnin periaatteita, ja käynnistetään uusia hallinnon digitalisoinnin edistämishankkeita, kuten kansallisen tulorekisterin toteutus. Hallinnon sisäisten prosessien digitalisointi ja entisten prosessien purkaminen aloitetaan. Hallinnossa kerätyn ja käytetyn tiedon yhteiskäyttöä lisätään, ja julkisen hallinnon tietovarantojen avaamista jatketaan suunnitelmallisesti.

Kansallisen palveluarkkitehtuurin toteuttamista jatketaan. Vuonna 2016 otetaan käyttöön Kansalaisen palvelunäkymä beta.suomi.fi, julkaistaan yrittäjän palvelunäkymän betaversio ja tehdään päätös virkamiehen palvelunäkymän konseptista. Uusia palveluja liitetään palveluväylään ja kehitetään roolien ja valtuutusten hallinnan palvelua siten, että sillä pystyy tekemään rekisteripohjaisen asioinnin toisen henkilön puolesta sekä yrityksen roolissa valtuuttamaan henkilölle nimenkirjoitusoikeuden. Lisäksi vuoden 2016 aikana otetaan käyttöön kansalaisen tunnistamisen palvelu ja siirretään tunnistus.fi-palvelua käyttävät toimijat sen asiakkaiksi.

Vuonna 2016 hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta annetun lain (10/2015) mukaiset tieto- ja viestintätekniset palvelut sekä integraatiopalvelut siirretään Hallinnon tietotekniikkakeskus HALTIKista Valtion tieto- ja viestintäteknikkakeskus Valtoriin. Hallinnon turvallisuusverkko- palvelujen käyttöä laajennetaan valtioneuvostossa ja liitetään kunnalliset pelastustoimen ja ensihoidon viranomaiset turvallisuusverkon käyttäjiksi hätäkeskustietojärjestelmän ja viranomaisten yhteisen kenttäjohtamisjärjestelmän käytön mahdollistamiseksi.

Valtiovarainministeriö ohjaa uusien itsehallintoalueiden valmistelua ja tuottaa ohjauksen tarvitsemia linjauksia julkisen hallinnon viranomaisten ohjaustehtävänsä mukaisesti. Valtiovarainministeriö valmistelee toimialansa osalta kuntien tietohallinnon ohjaus- ja tukimallin, jonka avulla varmistetaan itsehallintoalueille siirrettävien tehtävien kuntien tietohallinnolle aiheuttaman muutoksen toteutuminen sekä kuntien toiminnan sopeutuminen jäljelle jäävien tehtävien järjestämisessä. Vuonna 2016 varmistetaan kuntien talous- ja toimintatietojen, tilastoinnin ja tietohuollon kehittämiseksi asetetun ohjelman kuntien taloutta ja toimintaa kuvaavien tietojen standardoinnin toteutuminen sekä valmistellaan esitys ohjausmallista ja rakenteista, joiden avulla ohjelmassa tuotetut määritykset otetaan kuntien tietotuotannossa käyttöön.

6.3. Valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikka

Valtion budjettitalouden piirissä työskentelee v. 2016 n. 73 500 henkilöä ja työvoimakustannukset ovat n. 4,4 mrd. euroa.

Valtion sopimusratkaisu vuosille 2014—2017 on työllisyys- ja kasvusopimuksen mukainen. Valtion virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti vuonna 2015 palkkoja tarkistettiin 1.8.2015 lukien yleiskorotuksella 0,40 prosentilla. Tämän korotuksen perintövaikutuksen johdosta virastojen toimintamenoja on tässä talousarviossa lisätty yhteensä 10,5 milj. eurolla. Työmarkkinoiden keskusjärjestöt ovat 15.6.2015 sopineet työllisyys- ja kasvusopimuksen toisen jakson palkkaratkaisusta. Valtion osalta on sen mukaisesti virka- ja työehtosopimuksella 1.9.2015 sovittu, että palkkoja korotetaan 1.2.2016 alkaen yleiskorotuksella, jonka suuruus pääsääntöisesti on 13 euroa

kuukaudelta, kuitenkin vähintään 0,43 prosenttia. Tästä johtuvat virastojen toimintamenolisäykset, yhteensä 19,9 milj. euroa, on otettu huomioon tässä talousarviossa.

Kevään 2014 julkisen talouden suunnitelman ja valtioneuvoston 28.5.2014 antaman päätöksen mukaan valtion palkkaliukuma rajoitetaan muiden työmarkkinoiden keskimääräiselle tasolle. Tästä johtuva säästö on vuoden 2016 osalta toteutettu vähentämällä virastojen budjettirahoitteisia määrärahoja yhteensä 23 milj. eurolla.

Valtion henkilöstöpolitiikan tavoitteena on kilpailukyvyyn vahvistaminen työnantajana ja henkilöstövoimavarojen joustava ja tarkoituksenmukainen käyttö valtionhallinnon sisällä. Henkilöstön saatavuutta edistetään sisäisiä työmarkkinoita kehittämällä ja hyvällä työnantajakuvalla. Valmistelu henkilöstövoimavarojen joustavasta käytöstä ja siihen liittyvistä virkamieslain mahdollisista muutoksista on käynnistetty.

Työelämän laatua, työn tuottavuutta sekä henkilöstön työhyvinvointia ja osaamista kehitetään yhteistyössä muiden työmarkkinatoimijoiden kanssa. Valtio tukee myös työnantajana kansantalouden kehitysedellytyksiä pidentämällä työuria valtionhallinnossa. Henkilöstön eläkkeellesiirtymisikä on noussut viime vuosina ja työhyvinvointi pysynyt hyvällä tasolla työtyytyväisyyttä ja sairauspoissaolojen kehitystä kuvaavien mittarien valossa.

Valtiolle on työnantajana tärkeää kyetä hankkimaan palvelukseensa, kehittämään ja kannustamaan päteviä johtajia, sillä johtajien eläkepoistuma on nopeaa lähivuosina. Ylimmän johdon uudistuksella tavoitellaan valtionhallinnon yhteisen voimavaran aikaansaamista. Tätä tuetaan tarkoituksenmukaisella virka- ja tehtävärakenteella ja kehittämistoimilla. Uudistuksen yleisiä lähtökohtia ovat poikkihallinnollisuus, ammattimainen ja tuloksellinen johtaminen sekä hallinnon tuottavuus ja kestävä kehitys.

Valtionhallinnon viranomaisten ja virkamiesten toiminnan eettisyys on keskeinen asia valtion toimintojen julkisen luotettavuuden kannalta. Virkamiesetiikan korkeaa tasoa edistetään parhaiten arvopohjaisella johtamisella ja ennakoivalla lähestymistavalla. Tätä kehitystä vahvistamaan valtiovarainministeriö on asettanut pysyvän neuvoa-antavan virkamieseettisen neuvottelukunnan.

Budjettitalouden henkilöstöä kuvaavia tunnuslukuja vuosina 2013—2016

Tunnusluku	2013	2014	2015 ¹⁾	2016
Henkilöstön lukumäärä	81 200	78 800	74 500	73 500
Muutos edell. vuodesta, %	-1,9	-3,0	-5,5	-1,3
Henkilötyövuodet, lukumäärä	80 400	78 600	73 500	72 500
Muutos edell. vuodesta, %	-1,3	-2,2	-6,5	-1,4
Palkkasumma, milj. euroa	3 758	3 755	3 554	3 531
Työvoimakustannukset, milj. euroa	4 662	4 693	4 426	4 352
Keskimääräinen kokonaisansio euroa/ kk/henkilö	3 750	3 845	3 890	3 915
Palkkojen sivukulut, %	61,2	61,7	61,1	59,5

Budjettitalouden henkilöstöä kuvaavia tunnuslukuja vuosina 2013—2016

Tunnusluku	2013	2014	2015 ¹⁾	2016
Valtion maksamat kaikki eläkemenot, milj. euroa	4 221	4 344	4 463	4 503
Naisten osuus, %	48,7	48,6	48,7	48,8
Henkilöstön keski-ikä, vuotta	46,1	46,3	46,3	46,2

¹⁾ Vuosien 2015 ja 2016 tiedot ovat arvioita. Vuonna 2015 on otettu huomioon Teknologian tutkimuskeskuksen VTT:n, Mittatekniikan keskuksen, Kuluttajatutkimuskeskuksen ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen siirtymiset valtion budjettitalouden ulkopuolelle, puolustusvoimien henkilövähennykset sekä vuosina 2015 ja 2016 arvioitu muut tuottavuuden parantamisen mahdollistamat valtion henkilöstön vähenemiset.

7. Kuntatalous

Kuntatalous pysyy lähivuodet kireänä. Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlasketusta tuloksesta arvioidaan muodostuvan hieman alijäämäinen v. 2016. Investointeja pitää edelleen korkealla tasolla mm. korjausvelka, sairaalainvestoinnit sekä kasvukeskusten suuret investointihankkeet. Toiminnan ja investointien rahavirta pysyy selvästi alijäämäisenä. Kuntataloutta vahvistavat sopeutustoimet hidastavat lainakannan kasvua, mutta eivät riitä kattamaan väestön ikärakenteen muutoksesta aiheutuvaa ikäsidonnaisten menojen kasvua. Kuntatalouden lainakannan arvioidaan nousevan 20 mrd. euroon v. 2016.

Kuntatalouden vakauden kannalta on tärkeää, että hallitusohjelmassa kaavailut kuntataloutta vahvistavat toimet saadaan täsmennettyä ja toteutettua. Erityisesti rakenteellisten uudistusten toteuttaminen mm. sosiaali- ja terveydenhuollossa on olennaista, jotta tulevia menopaineita voidaan hillitä. Myös kuntien tulee jatkaa omia sopeutustoimia ja rakenteellisia uudistuksia.

Kuntatalouden makro-ohjausta on vahvistettu. Julkisen talouden suunnitelmassa hallitus on päättänyt kuntatalouden rahoitusasematavoitteesta ja kuntatalouden menorajoitteesta vuosille 2016—2019.

7.1. Vero- ja maksuperustemuutosten vaikutus kuntatalouteen

Kunnallisvero

Vuonna 2016 ansiotuloveroperusteisiin tehdään ansiotasoindeksin nousua vastaava tarkistus, mikä vähentää myös kunnallisveron tuottoa. Tarkistus tehdään korottamalla valtion tuloveroasteikon tuloarvoja, perusvähennystä sekä työtulovähennystä. Pieni- ja keskituloisten verotusta kevennetään kasvattamalla työtulovähennystä. Yksityishenkilöiden korkeakouluille tekemät 850—500 000 euron suuriset lahjoitukset säädetään vähennyuskelpoisiksi. Asuntolainan korkojen vähennysoikeuden supistamista nopeutetaan. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti asuntolainan koroista vähennyuskelpoinen osuus supistuu 65 prosentista 60 prosenttiin v. 2016. Hallitusohjelman mukaisesti ehdotetaan, että vähennysoikeus supistuisi 55 prosenttiin v. 2016. Ns. avainhenkilölain voimassaoloa jatketaan. Edellisen hallituksen päättämä erityisvähennyksen supistaminen kasvattaa kuntien verotuloja.

Yhteisövero

Kuntien yhteisövero-osuuden määräaikainen viiden prosenttiyksikön korotus päättyy vuoden 2015 lopussa, mikä alentaa kuntien yhteisöverotuottoa 258 milj. euroa. Vaikutus vuoden 2016 kertymään jää ajoitustekijöiden takia pienemmäksi, 222 milj. euroon.

Kiinteistövero

Hallitusohjelman mukaisesti kiinteistöveroa korotetaan 100 milj. eurolla hallituskaudella. Korotus ehdotetaan toteutettavaksi asteittain, ja v. 2016 kiinteistöverotusta kiristetään 25 milj. eurolla.

Veroperustemuutosten vaikutukset kuntien verotuloihin on esitetty alla olevassa taulukossa. Taulukossa on mukana myös edellisten hallitusten päätökset, jotka vaikuttavat vuoden 2016 verokertymään. Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille. Valtionosuusjärjestelmän kautta tehtävä verotuottomenetysten kompensatio on 262 milj. euroa v. 2016.

Talousarvioesitykseen liittyvien veroperustemuutosten vaikutukset kuntien verotuloihin v. 2016 (milj. euroa)

Veroperusteiden indeksitarkistus	-49
Työtulovähennyksen korottaminen	-218
Korkeakoululahjoitusten vähennyskelpoisuus	-1
Merityötulovähennyksen supistaminen	5
Asuntolainan korkovähennyksen supistaminen	14
Ns. avainhenkilölain voimassaolon jatkaminen	-13
Yhteisöveron korotetun jako-osuuden päättyminen	-258
Kiinteistöveron kiristäminen	25
Yhteensä	-495

Maksuperusteiden muutokset

Sosiaali- ja terveystalouden asiakasmaksuja korotetaan siten, että maksutulot kasvavat 150 milj. euroa. Päivähoidon maksuja korotetaan siten, että maksutulot kasvavat 22 milj. euroa v. 2016 ja vuositasolla 54 milj. euroa vuodesta 2017 lähtien. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuja korotetaan siten, että maksujen korotus vahvistaa kuntien taloutta arviolta 10 milj. eurolla v. 2016 ja vuositasolla arviolta 26 milj. eurolla vuodesta 2017 lähtien.

7.2. Kuntien valtionavut

Kuntien ja kuntayhtymien valtionavut 2014—2016 (milj. euroa) ja muutos 2015—2016 (%)

	2014 budjetoitu ¹⁾	2015 budjetoitu	2016 esitys	2015—2016, %
Valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat laskennalliset valtionosuudet tasauserein				
VM	8 613	8 500	9 028	5,4
OKM	871	926	905	-2,3
— siitä kuntayhtymät	1 227	1 082	1 041	-3,8
Laskennalliset valtionosuudet yhteensä	9 483	9 426	9 933	5,4
Muut valtionavustukset				
OM, vaalimenot	8	9	0	
SM, palosuojelurahastosta kunnille maksettavat avustukset	5	6	5	
VM, kuntien yhdistymisavustukset	35	36	26	
VM, itsehallintoalueiden sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittäminen	1	0,4	0,4	
VM, paikallisten kuntakokeilujen rahoitus	1	1	1	
OKM, harkinnanvaraiset avustukset	312	208	159	
MMM:n hallinnonalan valtionavut	5	5	4	
LVM, joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen	44	38	35	
LVM:n muut valtionavut kunnille	1	1	1	
TEM, palkkatuki kunnille	48	70	62	
TEM, pakolaisista ja turvapaikan- hakijoista maksettavat korvaukset	107	96	141	
STM, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen			6	
STM, oikeuspsykiatriset tutkimukset sekä potilassiirrot	13	14	15	
STM, terveydenhoitolain mukainen tutkimus (EVO)	31	22	15	
STM, lääkäri- ja hammaslääkärikoulutus (EVO)	110	97	99	
STM, kehittämishankkeet (Kaste)	12	7	2	
STM, valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin	1	1	1	
STM, sotilasvammakorvaukset	35	35	34	
STM, rintamaveteraanien kuntoutus	36	31	25	
STM, perustoimeentulotuki	330	314	329	
STM, kuntouttava työtoiminta	26	34	32	
STM, valtion korvaus lääkärihelikopteri- toimintaan	33	29	29	

Kuntien ja kuntayhtymien valtionavut 2014—2016 (milj. euroa) ja muutos 2015—2016 (%)

	2014 budjetoitu ¹⁾	2015 budjetoitu	2016 esitys	2015—2016, %
STM, maatalousyrittäjien lomitus- palvelujen hallintomenot	17	16	13	
STM, sosiaalialan osaamiskeskukset	3	2	3	
STM, korvaus rikosasioiden sovittelun järjestämisen kustannuksiin	6	6	6	
STM, saamenkielisten sosiaali- ja terveys- palveluiden turvaaminen	0,5	0,5	0,5	
YM:n hallinnonalan valtionavut kunnille	29	35	35	
Muut valtionavustukset yhteensä	1 243	1 114	1 078	-3,2
Kuntien valtionavut yhteensä	10 727	10 540	11 011	4,5

¹⁾ Talousarvio ja lisätalousarviot

Kuntien ja kuntayhtymien valtionapuihin osoitetaan v. 2016 yhteensä n. 11 mrd. euroa. Laskennallisiin valtionosuuksiin ehdotetaan yhteensä n. 9,9 mrd. euroa ja muihin valtionavustuksiin n. 1,1 mrd. euroa. Valtionavut kasvavat vuoden 2015 varsinaiseen talousarvioon verrattuna n. 0,5 mrd. eurolla. Valtionosuuksia kasvattavat mm. valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus ja veromenetysten kompensaatio. Hallitusohjelman toimissa on sekä kuntien menoja lisääviä että vähentäviä toimenpiteitä. Valtionapujen tasoon vaikuttavat myös edellisen hallituksen päättämät toimet ja eräiden edellisen hallituksen tekemien lisäysten poistuminen.

Valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus lisää peruspalveluiden valtionosuutta 269 milj. eurolla ja OKM:n hallinnonalan kuntien valtionosuuksia 31 milj. eurolla. Veromenetysten kompensaatiot kasvattavat valtionosuuksia n. 260 milj. euroa. Toisaalta peruspalvelujen valtionosuutta vähentää edellisen hallituksen päättämä leikkaus, joka on 40 milj. euroa v. 2016. Valtionosuuksiin ei tehdä indeksikorotusta v. 2016.

Lastensuojeluun ja lapsiperheiden kotiapuun kohdistetaan kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen 10 milj. euron lisäys v. 2016. Lisäyksellä tuetaan varsinkin vuoden 2015 alusta voimaan tulleen sosiaalihuoltolain toimeenpanoa

Alueellisen erikoissairaanhoidon järjestämistä tehostetaan vuodesta 2016 lähtien tavoitteena hidastaa menojen kasvua. Eräitä vaativia toimenpiteitä ja vaativaa päivystystä keskitetään harvempiin terveydenhuollon toimintayksiköihin. Tämän arvioidaan vähentävän kuntien menoja 50 milj. eurolla v. 2016. Kuntien peruspalvelujen valtionosuutta vähennetään kustannussäästön perusteella 12,9 milj. eurolla v. 2016.

Subjektiiivista päivähoito-oikeutta muutetaan 1.8.2016 alkaen siten, että jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa esiopetukseen asti. Kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen olisi oikeus, mikäli lapsen vanhempien tai muiden huoltajien työ, opiskelu, yrittäjyys tai omassa työssä oleminen sitä edellyttäisi. Muutosten arvioidaan vähentävän vuositasolla kuntien menoja 62 milj. eurolla, jota vastaavasti peruspalvelujen valtionosuutta vähennetään 15,9 milj. eurolla. Vuonna 2016 kuntien menojen vähennys on 26 milj. euroa ja valtionosuuden vähennys 6,6 milj. euroa. Lisäksi varhaiskasvatuksessa kasvattajien ja yli 3-vuotiaiden lasten määrän

suhdetta muutetaan 1/7:stä 1/8:aan 1.8.2016 lähtien, mikä vähentää kuntien menoja asteittain vuodesta 2016 lähtien. Kuntien menojen arvioidaan vähenevän 25 milj. eurolla v. 2016, jota vastaava valtionosuuden vähennys on 6,5 milj. euroa. Vuositasolla kuntatalouden menojen arvioidaan vähentyvän n. 67 milj. euroa, jota vastaava valtionosuuden vähennys on n. 17 milj. euroa.

Ryhmäkokojen pienentämiseen perusopetuksessa suunnatut avustukset poistetaan. Tämän lisäksi luovutaan osittain muista yleissivistävään koulutukseen myönnettävistä avustuksista. Näiden ja aiempien päätettyjen muutosten seurauksena kuntien valtionavustukset vähenevät yhteensä 52 milj. euroa v. 2016.

Kirjastojen valtionavustuksiin osoitetaan 3,9 milj. euroa v. 2016. Teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuuksiin edellisellä hallituskaudella pysyviksi päätetyt säästöt toteutetaan yksikköhintoja alentamalla. Säästö valtionosuuksiin on 19,3 milj. euroa v. 2016.

Valtionavustukset nuorisotyöhön alenevat edellisen hallituskauden lisäpanostuksen poistuessa.

Maahanmuuttajista kunnille maksettavat korvaukset nousevat huomattavasti turvapaikanhakijoiden määrän kasvun seurauksena.

Osaamisen ja koulutuksen sekä hyvinvoinnin ja terveyden kärkihankkeisiin osoitetaan lisärahoitusta, josta osa kohdistuu kunnille. Arviot kärkihankkeiden vaikutuksista kuntiin ovat vielä alustavia, ja ne tarkentuvat valmistelun edetessä. Hyvinvoinnin ja terveyden kärkihankkeet kohdistuvat mm. palvelujen uudistamiseen asiakaslähtöisiksi, lapsi- ja perhepalvelujen muutokseen ja osatyökykyisten työllistymisen edistämiseen. Kunnille suunnattava rahoitus kohdistuu kuntakokeiluihin, esimerkiksi perustulokokeiluun ja ikäihmisten kotihoitoa tukevan palvelukokonaisuuden toteuttamiseen. Osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeista kuntiin vaikuttavat v. 2016 mm. digitaalisten materiaalien käyttöönoton vauhdittaminen ja digioppimisen kokeilut ja kehittäminen perusopetuksessa sekä Liikkuva koulu –hankkeen laajentaminen valtakunnalliseksi.

7.3. Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen

Oheinen taulukko sisältää pääministeri Sipilän hallituksen toimenpiteet sekä aiemmin päätetyt toimet, joilla on vaikutusta kuntatalouteen v. 2016. Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus on vajaat 290 milj. euroa kuntataloutta vahvistava.

Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen, milj. euroa, muutos 2015—2016¹⁾

	Menot	Tulot	Netto
1. Toiminnan muutokset ja budjettipäätökset			
Sipilän hallituksen toimet:			
VM, subjektiivisen päivähoito-oikeuden muutos 1.8.2016 lukien	-26	-7	19
VM, varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksen muutos 1.8.2016	-25	-6	19
VM, erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostaminen	-50	-13	27
VM, lisäys lastensuojeluun ja lapsiperheiden kotiapuun	10	10	0
VM, kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muutos	1	1	0

Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen, milj. euroa, muutos 2015—2016¹⁾

	Menot	Tulot	Netto
VM, valtionosuusindeksin jäädytys		-35	-35
OKM, osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeet	13	13	0
OKM, ryhmäkokojen pienentämiseen suunnattujen avustusten lopettaminen	-29	-29	0
OKM, muiden koulutuksen laadun parantamiseen suunnattujen avustusten vähentäminen	-14	-14	0
OKM, varhaiskasvatuksen kehittäminen	4	4	0
OKM, poistojen takuukorotuksen päätyminen ammatillisessa koulutuksessa ²⁾	-46	-19	27
OKM, teattereiden ja orkestereiden valtionosuuden tasomuutos	-2	-2	0
OKM, museoiden valtionosuuden tasomuutos	-4	-4	0
OKM, valtionosuusindeksin jäädytys		-5	-5
STM, hyvinvoinnin ja terveyden kärkihankkeiden kuntakokeilut	6	6	0
Muut toimet:			
VM, valtionosuusleikkaus (edellinen hallitus)		-40	-40
VM, päivitysjärjestelmän uudistus	-4	-1	3
VM, aikuisten hammashuollon säästötoimet	-6	-2	4
VM, valtionosuusmenetysten kompensatiot		-3	-3
OKM, koulutuksen laadun kehittäminen	-9	-9	0
OKM, eräiden määräaikaisten lisäysten poistuminen (koulujen kerhotoiminta, oppisopimuskoulutus, aikuisten osaamisperusta, ammatillinen koulutus)	-34	-26	8
OKM, nuorten yhteiskuntatakuun toimeenpano: lisämääräraha alueille, joilla tarjonta niukinta suhteessa ikäluokan kokoon	7	3	-4
OKM, lukiokoulutukseen valmistava koulutus maahanmuuttajille ja vieraskielisille	2	1	-1
OKM, nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö	-7	-7	0
OKM, Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlakirjaston perustaminen	3	3	0
STM, säästö kehittämishankkeissa (Kaste)	-6	-5	1
STM, oikeuspsykiatriset tutkimukset ja potilassiirrot	1	1	0
STM, koulutus-EVO-korvaukset	2	2	0
STM, kuntouttava työtoiminta	-2	-2	0
STM, perustoimeentulotuen muutokset	-19	-9	9
TEM, pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisen määräaikainen kokeilu	-20	-20	0
Yhteensä	-256	-217	39

2. Verotuksen ja maksujen muutokset

Tuloveroperustemuutoksista seuraava verotuottomenetytys ja niiden valtionosuuskompensaatio (262 milj. euroa)		0	0
Kuntien yhteisövero-osuuden määräaikaisen korotuksen päätyminen		-258	-258
Kiinteistöveron korottaminen		25	25

Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen, milj. euroa, muutos 2015—2016¹⁾

	Menot	Tulot	Netto
Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korottaminen		150	150
Päivähoitomaksujen korottaminen 1.8.2016 lukien		22	22
Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korottaminen 1.8.2016 lukien		10	10
Yhteensä		-51	-51
3. Kustannustenjaon tarkistus			
VM		269	269
OKM		31	31
Yhteensä		300	300
Valtion toimenpiteiden vaikutukset yhteensä	-256	32	288

¹⁾ Valtion budjetilla on kuntatalouteen myös välillisiä vaikutuksia, joita ei ole huomioitu tässä taulukossa. Taulukossa luvut on pyöristetty lähimpään täyteen miljoonaan euroon.

²⁾ Sisältää hallitusohjelmalinjauksen lisäksi voimassaolevaan lainsäädäntöön perustuvan muutoksen.

8. Budjetin ulkopuolinen valtiontalous

Kansantalouden tilinpidossa valtiosektoriin luetaan kuuluvaksi valtion budjettitalouden ohella budjettitalouden ulkopuolella olevat valtion rahastot (pl. Valtion Eläkerahasto, joka luokitellaan kansantalouden tilinpidossa työeläkelaitosten sektoriin) sekä yliopistot, Yleisradio Oy, Solidium Oy, Senaatti-kiinteistöt, yliopistokiinteistöyhtiöt (Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy, Aalto-yliopistokiinteistöt Oy, Suomen Yliopistokiinteistöt Oy), HAUS Kehittämiskeskus Oy, Leijona Catering Oy sekä Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy.

8.1. Budjetin ulkopuoliset valtion rahastot

Valtiolla on tällä hetkellä yksitoista talousarvion ulkopuolista rahastoa. Niiden yhteenlaskettujen tulojen arvioidaan v. 2016 olevan n. 5,1 mrd. euroa ja menojen n. 4,8 mrd. euroa. Rahastotalouden nettomääräiseksi ylijäämäksi muodostuu n. 354 milj. euroa v. 2016 (ilman Valtioneläkerahaston huomioon ottamista ylijäämä on n. 295 milj. euroa). Vuonna 2015 rahastotalous oli alijäämäinen, mitä selittää mm. talousarvioon tehty ylimääräinen tuloutus Valtion Eläkerahastosta.

Rahastoista ehdotetaan tuloutettavaksi valtion talousarvioon yhteensä n. 1,8 mrd. euroa ja niihin ehdotetaan siirrettäväksi n. 0,5 mrd. euroa v. 2016.

Valtion vakuusrahasto lakkautettiin vuoden 2015 alussa. Vuonna 2015 perustettiin uusi rahoitusvakuusrahasto, joka muodostuu vakuusmaksuin kartutettavasta kriisinratkaisurahastosta ja talletussuojamaksuin kartutettavasta talletussuojarahastosta. Kansallinen rahasto siirtää luottolaitosten vakuusmaksut edelleen EU:n vakuusmaksuina EU:n yhteiseen kriisinratkaisurahastoon.

Budjetin ulkopuoliset valtion rahastot, milj. euroa

	2014	2015**	2016**
Verot ja veronluonteiset tulot yhteensä	85	87	216
Sekalaiset tulot	610	314	152
Eläkemaksut	1 703	1 641	1 628
Korkotulot ja voiton tuloutukset	698	359	373
Siirrot talousarviosta	511	511	525
Tulot pl. rahoitustaloustoimet	3 608	2 912	2 895
Myönnettyjen lainojen takaisinmaksut	2 484	2 219	2 223
Tulot yhteensä	6 092	5 132	5 118
Kulutusmenot	574	247	159
Siirtomenot	825	836	949
Korkomenot	1	1	1
Siirrot talousarvioon	1 839	2 342	1 830
Muut menot	0	0	0
Menot pl. rahoitustaloustoimet	3 239	3 426	2 938
Myönnetyt lainat ja muut finanssisijoitukset	1 818	1 823	1 825
Menot yhteensä	5 058	5 249	4 763
Nettorahoitusyljäämä	1 034	-117	354

Valtion asuntorahasto (VAR)

Valtion talousarviossa hyväksytyn valtuuden nojalla sosiaaliseen asuntotuotantoon myönnettävät lainat, korkotuet, avustukset ja asuntolainojen valtiontakauksista aiheutuvat menot maksetaan valtion asuntorahaston varoista. Rahaston varoista maksetaan myös sen mahdollisten velkojen menot.

Rahasto saa varansa aravalainojen koroista ja lyhennyksistä sekä valtiontakauksiin liittyvistä takausmaksuista. Rahoitusta rahastolle voidaan hankkia myös osana valtion lainanottoa. Talousarviovuoden alussa rahasto on kuitenkin velaton eikä bruttovarainhankintatarvetta ole. Valtion asuntorahaston asuntolainasaatavien pääomien ennakoidaan olevan vuoden 2016 alussa n. 6,0 mrd. euroa ja rahastosta suoritettavan korkotuen piirissä olevan lainakannan n. 12,5 mrd. euroa. Takausvastuita rahastolla ennakoidaan olevan korkotukilainoissa n. 11 mrd. euroa, omistusasuntolainojen osatakauksissa n. 2,2 mrd. euroa, aravalainojen ensisijaislainoissa n. 0,1 mrd. euroa ja vanhojen aravalainojen konvertointitakauksista n. 0,3 mrd. euroa. Lisäksi vuokratalojen rakentamislainoista aiheutuvia vastuita ennakoidaan olevan n. 0,3 mrd. euroa. Korkotukilainojen takausvastuut kasvavat edelleen lähivuosina tuotantotukien muututtua korkotukilainoitukseksi ja erilaisten takausmallien lisääntyessä.

Vuonna 2016 rahaston tuloiksi asuntolainoista ja takausmaksuista ennakoidaan n. 540 milj. euroa. Uusien myönnettävien korkotukilainojen valtuudeksi ehdotetaan 1 170 milj. euroa, vuokra-asuntojen rakentamislainojen takausvaluudeksi 285 milj. euroa ja asunto-osakeyhtiöiden perusparantamislainojen takausvaluudeksi 100 milj. euroa. Rahastosta maksettavien avustusten, akordien ja kehittämisrahan valtuudeksi ehdotetaan yhteensä 161,2 milj. euroa. Vuonna 2016 rahast-

tosta ehdotetaan siirrettäväksi valtion talousarvioon 47 milj. euroa, joka vastaa valtion talousarvion puolella kannettavaa rahaston oman pääoman korkokustannusta.

Omistusasuntojen voimassa olevien lainatakausten enimmäismääräksi vapaarahoitteisissa ja asplainoissa vuoden 2016 lopussa ehdotetaan yhteensä 2,5 mrd. euroa, joka vastaa n. 13,6 mrd. euron lainakantaa.

Valtion eläkerahasto (VER)

Valtion Eläkerahaston avulla varaudutaan valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvien tulevien eläkkeiden maksamiseen ja pyritään tasaamaan tulevien vuosien eläkemenoja. Rahastoon kerätään työnantajan eläkemaksuina 1 168 milj. euroa vuonna 2016. Työntekijän eläkemaksuja kerätään rahastoon 385 milj. euroa, työttömyysvakuutusmaksuja 7 milj. euroa ja siirtymämaksuja 35 milj. euroa.

Valtion Eläkerahaston sijoitussalkku oli maaliskuun 2015 lopussa 18,7 mrd. euroa, mikä on n. 20 % suhteessa valtion eläkevastuuseen. Sijoitussalkun arvo kasvoi 2,2 mrd. eurolla edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Rahastolla on valtion eläkelaiissa säädetty rahastointitavoite. Lain mukaan rahastoa kartutetaan, kunnes rahaston arvo vastaa 25 % valtion eläkevastuusta. Valtion eläkevastuu oli vuoden 2014 lopussa 95,4 mrd. euroa.

Rahaston tuloista siirretään valtion talousarvioon vuosittain enintään 40 % valtion vuotuisesta eläkemenosta. Siirto talousarvioon on n. 1 783 milj. euroa v. 2016. Kun vuoden 2016 maksutulot ovat kaikkiaan arviolta 1 595 milj. euroa, rahaston nettomaksutulo on - 196 milj. euroa.

Valtiovarainministeriön asettama strateginen tulostavoite on, että Valtion Eläkerahaston sijoitustoiminta tuottaa pitkällä aikavälillä enemmän kuin valtion näkökulmasta riskitön sijoitusvaihtoehto, jolla tarkoitetaan valtion nettovelan kustannusta. Toiminnallisena tulostavoitteena on saavuttaa riskikorjattu sijoitustuotto, joka ylittää rahaston sijoitussuunnitelmassa määritellyn vertailuindeksin tuoton.

Maatilatalouden kehittämisrahasto (MAKERA)

Maatilatalouden rakenteen kehittämisen tavoitteena on maatalouden kannattavuuden ja kilpailukykyyn parantaminen. Investointitukea suunnataan pääasiassa kotieläin- ja kasvintuotannon rakentamisinvestointeihin, lisäksi tuetaan mm. salaojitusta, eläinten hyvinvoinnin ja työympäristön parantamista sekä edistetään kotimaisen, uusiutuvan energian käyttöä. Vuodesta 2015 alkaen Makerasta on rahoitettu ainoastaan kokonaan kansallisesti rahoitettavat avustukset. EU-osarahoitteiset avustukset rahoitetaan talousarviosta. Lisäksi Makerasta myönnetään eräitä lainoja. Maatalouden investointeihin ja nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamiseen myönnetään edelleen rahoitustukea valtion talousarviosta myös lainojen korkotukena.

Vuonna 2016 rahaston käytettävissä olevat varat ovat arviolta n. 94 milj. euroa, kun huomioon on otettu vuodelta 2015 siirtyväksi arvioidut erät. Vuonna 2016 talousarviosta siirretään rahastoon 14 milj. euroa. Avustuksia arvioidaan myönnettävän 24,5 milj. euroa.

Valtion ydinjätehuoltorahasto

Valtion ydinjätehuoltorahasto muodostuu kolmesta erillisvarallisuudesta, jotka ovat Varautumisrahasto, Ydinturvallisuustutkimusrahasto ja Ydinjätetutkimusrahasto. Varautumisrahaston pääoma muodostuu ydinjätehuoltomaksuista ja rahaston lainaustoiminnan voitosta. Rahastoinnin tavoitteena on varmistaa, että ydinjätehuollon vaatimat varat ovat käytettävissä. Ydinjätehuoltomaksuja ovat velvollisia suorittamaan ne, joiden toiminnasta aiheutuu ydinjätettä eli voimayhtiöt Teollisuuden Voima Oyj ja Fortum Power and Heat Oy sekä Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, jonka käytössä on FiR 1 -tutkimusreaktori. Varautumisrahaston tase on vuoden 2014 tilinpäätöksen mukaan n. 2,4 mrd. euroa.

Valtion ydinjätehuoltorahaston tehtävänä on lisäksi periä ydinenergialaissa määritellyt veronluonteiset maksut ja jakaa kaikki näin kerätyt varat vuosittain ydinturvallisuuteen ja ydinjätehuoltoon liittyville tutkimushankkeille. Ydinlaitosten haltijoilta vuonna 2015 kerättävät maksut ovat yhteensä n. 5,7 milj. euroa ja jätehuoltovelvollisilta kerättävät maksut 1,9 milj. euroa. Vuonna 2016 ydinlaitosten haltijoilta kerättävät maksut nousevat arviolta 3,2 milj. euroa ja jätehuoltovelvollisilta kerättävät maksut nousevat arviolta 1,5 milj. euroa. Yhteensä v. 2016 kerättävät maksut ovat arviolta n. 12,3 milj. euroa.

Huoltovarmuusrahasto

Huoltovarmuuskeskuksen hoidossa olevaan huoltovarmuusrahastoon tuloutetaan polttoaineiden ja sähkön valmisteverotuksen yhteydessä kannettava huoltovarmuusmaksu. Taloustaantumien aiheuttama sähkön kulutuksen laskun ja liikennepolttonesteiden kulutuksen pienenemisen johdosta maksun tuotto on alentunut n. 10 %, ja se on vakiintunut vajaan 45 milj. euroon vuodessa.

Rahaston varoilla turvataan kansalaisten, elinkeinoelämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömien taloudellisten toimintojen jatkuvuus normaaliaikojen vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa. Keskeisiä rahoitettavia toimintoja ovat varmuusvarastointi ja erilaiset tekniset varajärjestelyt, kriittisen infrastruktuurin turvaaminen sekä huoltovarmuuskriittisten toimipaikkojen varautumissuunnittelu.

Varmuusvarastoja kierrätetään kauppatoimilla, joiden tuotto vaihtelee. Öljyn varmuusvarastoissa on meneillään laaja ympäristönormien muuttumisesta johtuva kierrätysohjelma, joka jatkuu vuoteen 2016. Vuoden 2014 tilinpäätöksessä öljyvarastojen arvoja alennettiin 200 milj. eurolla öljyn maailmanmarkkinahintojen voimakkaan laskun johdosta. Samalla rahaston taseen loppusumma aleni n. 160 milj. eurolla 1 744 milj. euroon.

Valtioneuvoston alennettua öljyn ja viljan varmuusvarastointitavoitteita rahastosta on tarkoitus tulouttaa valtion talousarvioon vuoden 2016 loppuun mennessä arviolta 188 milj. euroa. Summa perustuu vuoden 2015 alun hintanoteerauksiin.

Valtiontakuurahasto

Valtiontakuurahaston tarkoituksena on turvata Finnvera Oyj:n antamien vientitakuiden, takausten ja muiden valtiontakuurahastosta annetun lain (444/1998) tarkoittamien sitoumusten täyttäminen. Rahaston varoista hoidetaan myös aiemmin syntyneet sitoumukset. Valtiontakuurahasto

saa varansa Valtiontakuukeskuksen ja sitä edeltäneiden laitosten antamista vientitakuisiin ja muihin vastuusitoumuksiin liittyvistä takuumaksuista ja takaisinperintäsaatavista sekä tarvittaessa valtion talousarviossa rahastolle siirrettävästä määrärahasta. Viime vuosina talousarviosiirtoja ei ole tehty.

Valtiontakuurahaston vastuulla oleva vientitakuu- ja erityistakauskanta oli vuoden 2014 lopussa n. 12,6 mrd. euroa. Vastuukanta kasvoi edellisen vuoden lopusta n. 1,5 mrd. euroa eli 14 %. Vastuukannasta ns. vanhan vastuukannan (Finnvera Oyj:n edeltäjien vastuukanta) osuus oli 4,9 milj. euroa ja sen arvioidaan päättyvän v. 2018. Valtiontakuurahastossa oli vuoden 2014 lopussa varoja n. 656,3 milj. euroa. Joulukuussa 2014 rahastosta tuloutettiin 100 milj. euroa valtion talousarviomomentille 12.32.30 (Siirrot valtion talousarvion ulkopuolisista rahastoista) pääministeri Kataisen hallituksen keväällä 2014, vuosia 2015—2018 koskevan julkisen talouden suunnitelman yhteydessä tekemän päätöksen mukaisesti.

Vuoden 2016 aikana rahaston kokonaisvastuiden määrä tulee kasvamaan ja vastuukanta saattaa kehittyä riskipitoisempaan suuntaan ottaen huomioon 1.7.2014 voimaan tulleet lakimuutokset Finnvera Oyj:n vienti- ja alusluottojen rahoitusvaltuuksien ja vientitakuuvaltuuksien merkittävästä lisäyksestä. Vientitakuiden ja suojautumisjärjestelyiden yhteenlaskettu enimmäisvaltuus korotettiin 12,5 mrd. eurosta 17 mrd. euroon. Toisaalta rahaston vastuulla olevien vientitakuu- ja erityistakauskannan vastuiden riskitaso on hieman alentunut (eli parantunut) johtuen pääasiassa jälleenvakuutuksista ja parantuneista luokituksista v. 2013. Lähivuosina kasvavat kokonaisvastuut, suuret toimialakohtaiset riskikeskittymät ja kansainvälisen talouden epävakaa tilanne lisäävät tarvetta ylläpitää rahaston likvidejä varoja tasolla, jolla maksuvalmius säilytetään riskipotiota vastaavana.

Rahoitusvakauserahasto

Vuonna 2015 perustettu Rahoitusvakauserahasto hallinnoi uutta talousarvion ulkopuolista rahoitusvakauserahastoa. Se muodostuu vakausermaksuin kartutettavasta kriisineratkaisurerahastosta ja talletussuojamaksuin kartutettavasta talletussuojarahastosta.

Luottolaitosten maksamat vakausermaksut tilitetään edelleen EU:n yhteiseen kriisineratkaisurerahastoon. Vuonna 2016 arvioidaan vakausermaksuja kertyvän yhteensä 95 milj. euroa. Yhteisen kriisineratkaisurerahaston varoja käytetään silloin, kun omistajan- ja sijoittajanvastuu ei riitä kattamaan laitoksen tappioita.

Uusi talletussuojarahasto kartutetaan luottolaitosten maksamilla talletussuojamaksuilla talletussuojadirektiivin edellyttämälle vähimmäistasolle 10 vuodessa. Talletussuojamaksuja arvioidaan kertyvän vuosittain 61 milj. euroa vuodesta 2015 alkaen. Rahoitusvakauserahasto päättää korvausten maksamisesta ja vastaa korvausten maksatuksesta tallettajille, jos tallettajien suojaamiseksi on tarpeen maksaa korvauksia talletussuojarahastosta.

Valtion televisio- ja radiorahasto

Valtion televisio- ja radiorahaston hallintoa hoitaa Viestintävirasto. Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseksi on vuodesta 2013 alkaen ollut käytössä yleisradiovero. Julkisen palvelun kustannukset katetaan valtion televisio- ja radiorahastoon tehtävällä siirrolla, jonka suu-

ruus vuonna 2016 on 508 milj. euroa. Yleisradio Oy:n rahoituksen indeksikorotus jätetään tekemättä vuoden 2016 osalta.

Maatalouden interventiorahasto (MIRA)

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisesta interventiovarastoinnista, interventio-ostoista ja -myynneistä Suomelle aiheutuvia menoja maksetaan maatalouden interventiorahastosta. Vuodesta 2012 lähtien interventioon hyväksytyjen tuotteiden varastoon ostoja tai varastosta myyntejä ei ole ollut.

Valtion talousarviosta interventiorahastoon tehtävällä siirrolla katetaan niitä rahaston menoja, joita ei rahoiteta EU:n maataloustukirahastosta. Vuonna 2016 valtion vastattavaksi arvioidaan jäävän 0,350 milj. euroa, joka on lähinnä interventiovarastoinnista aiheutuvia menoja.

Palosuojelurahasto

Palosuojelurahastolain (306/2003) mukaan tulipalojen ehkäisyn ja pelastustoiminnan edistämiseksi on Suomessa olevasta palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta vuosittain suoritettava palosuojelumaksu. Palosuojelumaksun on velvollinen suorittamaan jokainen, joka harjoittaa vakuutusliikettä Suomessa.

Palosuojelumaksukertymän arvioidaan v. 2016 olevan n. 10,6 milj. euroa.

Keskeisimmät avustuskohteet ovat pelastusalan järjestöjen valistus- ja koulutustoiminta, pelastusalan tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä pelastustoimen alueiden, kuntien ja sopimuspalokuntien paloasema- ja kalustohankkeet.

Öljysuojarahasto (ÖSRA)

Öljysuojarahastosta korvataan öljyvahingoista, niiden torjunnasta ja ympäristön ennallistamisesta, öljyntorjuntakaluston hankinnasta ja ylläpidosta sekä torjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuvia kustannuksia. Öljysuojarahasto saa varansa maahantuodusta ja Suomen kautta kuljetetusta öljystä perittävästä öljysuojamaksusta. Öljyisten maiden kunnostukseen siirretään lisäksi valtion talousarviossa öljyjättemaksuina kertyneitä tuloja. Rahastoon ehdotetaan siirrettäväksi 3,0 milj. euroa v. 2016. Öljyn merikuljetusten kasvu Suomenlahdella lisää valtion ja alueiden pelastustoimien torjuntavalmiushankintoja ja niistä aiheutuvia korvaustarpeita. Vuonna 2014 rahastosta maksettiin korvauksia lähes 21 milj. euroa. Öljysuojamaksu on 0,50 euroa öljytonnilta.

8.2. Liikelaitokset

Valtiolla on kaksi liikelaitosta, Metsähallitus ja Senaatti-kiinteistöt. Senaatti-kiinteistöihin sovelletaan vuoden 2010 lakia valtion liikelaitoksista (1062/2010). Kumottua vuoden 2002 liikelaitoslakia (1185/2002) sovelletaan Metsähallitukseen kunnes Metsähallituksesta toisin säädetään. Metsähallitusta koskeva lainsäädäntö on tarkoitus uudistaa v. 2016 vastaamaan EU:n vaatimuksia. Tämän edellyttämät muutokset vuoden 2016 talousarvioesitykseen otetaan huomioon täydentävässä talousarvioesityksessä. Tarkoituksena on, että uusi lainsäädäntö astuisi voimaan 1.4.2016. Liikelaitoslain (1062/2010) uudistamistarve arvioidaan syksyllä 2015.

Liikelaitosten talous on valtion talousarvion ulkopuolella. Liikelaitosten voitontuloutuksista vuodelta 2015 arvioidaan kertyvän valtion vuoden 2016 talousarvioon momentille 13.05.01 220 milj. euroa josta 100 milj. euroa Senaatti-kiinteistöiltä ja 120 milj. euroa Metsähallitukselta.

Senaatti-kiinteistöjen tuloutuksessa on huomioitu hallituksen säästö päätös, jonka mukaisesti Senaatti-kiinteistöjen investointivaltuutta rajataan. Toimenpide vähentää Senaatti-kiinteistöjen menoja. Senaatti-kiinteistöjen alkuvaiheessa saama hyöty, 5 milj. euroa v. 2016 tuloutetaan valtiolle. Senaatti-kiinteistöjen vuokraustoiminnan liikevaihtoa ja liikevoittoa alentaa siirtyminen omakustannusperiaatteiseen hinnoitteluun valtiosyhteisön asiakkaiden osalta.

Valtion liikelaitostoiminta v. 2016

Liikelaitos (konserni)	Liikevaihto		Tilikauden tulos		Sijoitetun pääoman tuotto	Oma-varaisuus-aste	Investointimenot	Henkilöstö keskim.
	milj. €	muutos, %	milj. €	liikevaihdosta (%)	(%)	(%)	milj. €	lkm
Senaatti-kiinteistöt (konserni)	572,0	-7,0	101,0	17,7	3,3	63,7	265	299
	580,0	-7,1	108,0	18,6	3,3	63,0		296
Metsähallitus (konserni)	348,0	0,8	120,2	34,5	4,8	98,0	25	843
	356,7	0,5	120,4	33,8	4,8	98,0		1 007
Yhteensä	920,0		221,2				290	1 142

Valtion liikelaitosten tuloutukset ja määrärahat v. 2016 (milj. euroa)

Liikelaitos	Senaatti-kiinteistöt	Metsähallitus	Yhteensä
Tuloutukset talousarvioon			
— takausmaksut	7,8	-	7,8
— korot	12,5	-	12,5
— voiton tuloutukset	100,0	120,0	220,0
— lainojen takaisinmaksut	68,8	-	68,8
Yhteensä	189,1	120,0	309,1
Erityistehtävien määrärahat	-	39,8	39,8

8.3. Valtion omistajapolitiikka

Valtion omistajapolitiikan lähtökohtana on yhteiskunnallisesti ja liiketaloudellisesti kestävä tulos. Tavoitteena on vahvistaa ja vakauttaa kotimaista omistusta kansallisesti tärkeissä yhtiöissä, ja valtio sitoutuu omistamiensa yritysten omistaja-arvon pitkäjänteiseen kasvattamiseen. Valtion aktiivisella omistajapolitiikalla tuetaan kasvua ja työllisyyttä ja edistetään näin yhteiskunnan kokonaisuutena. Omistajapolitiikalla voidaan tukea hallittua elinkeinorakenteen uudistamista ja yhteiskunnallisesti kestävä kehitystä ottamalla huomioon myös työntekijöiden aseman turvaamisen muutoksessa. Valtio noudattaa omistajaohjauksessaan osakeyhtiölain mukaista tehtävien ja vastuiden jakoa yhtiön toimielinten ja omistajan välillä. Omistusjärjestelyt harkitaan aina yhtiö-

kohtaisesti voimassa olevien eduskunnan antamien valtuuksien rajoissa. Valtio-omistajan tavoite on, että kaikki yhtiöt ottavat yritys vastuun koko liiketoimintaansa ohjaavaksi teemaksi, osaksi strategiaa, riskiarvioiteja sekä hallitus- ja johtoryhmätyöskentelyä sekä asettavat sille tavoitteet.

9. Valtion tuotto- ja kululaskelma ja tase

Talousarvioesityksen yleisperusteluihin on lisätty valtion tuotto- ja kululaskelmaa sekä valtion varallisuusasemaa eli tasetta koskeva uusi luku. Luvun tarkoituksena on hallitusohjelman mukaisesti lisätä valtiontalouden tilinpitokäytäntöjen läpinäkyvyyttä ja avoimuutta sekä kuvata valtiontalouden tilaa kansantaloudellisten tarkastelujen lisäksi yrityksissä ja muissa yhteisöissä yleisesti käytössä olevien tilinpäätöslaskelmien avulla. Luku sisältää talousarviotalouden tuotto- ja kululaskelman ja taseen sekä taseen keskeisiin eriin perustuvia laskelmia.

Valtiokonttorissa on vireillä talousarviotalouden, talousarvion ulkopuoliset rahastot ja valtion liikelaitokset kattavien konsernilaskelmien kehittäminen. Jatkossa tuotto- ja kululaskelmaa ja tasetta koskeva tarkastelu voidaan laajentaa koskemaan koko valtiontalouden kokonaisuutta.

9.1. Tuotto- ja kululaskelma

Valtion tuotto- ja kululaskelman mukainen tappio 1.1.2015—30.6.2015 oli n. 2,1 mrd. euroa. Tappio oli n. 1,0 mrd. euroa pienempi kuin vastaavana ajankohtana edellisenä vuotena. Merkittävimpiä positiivisesti vaikuttaneita tekijöitä olivat valtion toiminnan kulujen pienentyminen 0,41 mrd. euroa sekä verojen ja veronluonteisten maksujen kasvu n. 0,7 mrd. eurolla. Siirtotalouden tuotot kasvoivat 0,54 mrd. euroa, mutta vastaavasti siirtotalouden kulut lähes 0,45 mrd. euroa.

Valtion tuotto- ja kululaskelma / budjettitalous (1 000 euroa)

	1.1.-31.12. 2014	1.1.-30.6. 2014	1.1.-30.6. 2015	1.1.-30.6.2015— 1.1.-30.6.2014	%
Maksullisen toiminnan tuotot	924 521	415 954	373 758	-42 196	-10
Vuokrat ja käyttökorvaukset	47 314	20 581	19 782	-799	-4
Muut toiminnan tuotot	466 229	115 482	112 721	-2 761	-2
TOIMINNAN TUOTOT					
YHTEENSÄ	1 438 064	552 017	506 261	-45 756	-8
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-615 952	-260 662	-186 825	73 837	-28
Henkilöstökulut	-4 785 442	-2 465 805	-2 329 597	136 208	-6
Vuokrat	-773 114	-386 285	-372 056	14 230	-4
Palvelujen ostot	-2 537 469	-1 096 275	-1 122 000	-25 724	2
Muut kulut	-702 691	-337 493	-242 946	94 547	-28
Valmisteveraston lisäys (-) tai vähennys (+)	3 244	101	6	-95	-94
Valmistus omaan käyttöön (-)	89 290	19 508	23 662	4 155	21

Valtion tuotto- ja kululaskelma / budjettitalous (1 000 euroa)

	1.1.-31.12. 2014	1.1.-30.6. 2014	1.1.-30.6. 2015	1.1.-30.6.2015— 1.1.-30.6.2014	%
Poistot	-1 088 310	-549 657	-471 508	78 150	-14
Sisäisten kulujen oikaisu	242 062	53 136	88 702	35 565	67
TOIMINNAN KULUT					
YHTEENSÄ	-10 168 382	-5 023 432	-4 612 560	410 872	-8
JÄÄMÄ I	-8 730 318	-4 471 416	-4 106 299	365 117	-8
Rahoitustuotot	2 704 857	1 071 681	1 134 736	63 055	6
Rahoituskulut	-2 070 573	-591 347	-684 221	-92 875	16
RAHOITUSTUOTOT					
JA -KULUT YHT.	634 284	480 334	450 514	-29 820	-6
Satunnaiset tuotot	143 499	92 125	18 462	-73 663	-80
Satunnaiset kulut	-16 031	-7 836	-8 111	-275	4
SATUNNAISET TUOTOT					
JA KULUT YHT.	127 468	84 288	10 351	-73 937	-88
JÄÄMÄ II	-7 968 566	-3 906 794	-3 645 434	261 360	-7
Paikallishallinnolta	160 971	81 375	76 446	-4 929	-6
Sosiaaliturvarahastoilta	27 622	13 810	13 938	128	1
Elinkeinoelämältä	9 598	2 105	2 188	83	4
Voittoa tavoittelemattomilta yhteisöiltä	22 048	10 998	10 567	-432	-4
Kotitalouksilta	4 435	1 870	2 661	791	42
EU:n toimielimiltä ja muilta elimiltä	856 915	672 739	952 536	279 798	42
Ulkomailta	4 619	2	59	57	-
Valtionhallinnolta	1 950 639	872 203	1 141 326	269 123	31
Muut siirtotalouden tuotot	99	91	74	-16	-18
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT YHT.	3 036 946	1 655 192	2 199 794	544 602	33
Paikallishallinnolle	-11 010 810	-5 713 673	-6 214 424	-500 750	9
Sosiaaliturvarahastoille	-12 294 829	-6 199 376	-6 113 263	86 114	-1
Elinkeinoelämälle	-3 361 397	-966 620	-1 126 815	-160 195	17
Rahoitus- ja vakuutuslaitoksille	-10 944	-10 566	-85 585	-75 019	-
Voittoa tavoittelemattomille yhteisöille	-3 144 229	-1 509 164	-1 268 193	240 970	-16
Kotitalouksille	-4 992 039	-2 102 242	-2 091 989	10 253	0
EU:n toimielimille ja muille elimille	-2 029 748	-1 388 980	-1 124 814	264 166	-19
Ulkomaille	-978 220	-557 092	-585 973	-28 881	5
Valtionhallinnolle	-2 836 859	-2 417 970	-2 569 110	-151 141	6

Valtion tuotto- ja kululaskelma / budjettitalous (1 000 euroa)

	1.1.-31.12. 2014	1.1.-30.6. 2014	1.1.-30.6. 2015	1.1.-30.6.2015— 1.1.-30.6.2014	%
Muut siirtotalouden kulut	-127 532	-65 012	-68 979	-3 967	6
Siirtotalouden kulujen palautukset	212 044	130 262	-	-130 262	-100
SIIRTOTALOUDEN KULUT YHT.	-40 574 562	-20 800 432	-21 249 144	-448 712	2
JÄÄMÄ III	-45 506 183	-23 052 034	-22 694 784	357 250	-2
Verot ja veronluonteiset maksut	39 146 769	19 812 285	20 511 240	698 955	4
Muut pakolliset maksut	208 065	119 809	77 396	-42 413	-35
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA YHTEENSÄ	39 354 834	19 932 093	20 588 636	656 543	3
TILIKAUDEN TUOTTO-/ KULUJÄÄMÄ	-6 151 348	-3 119 940	-2 106 148	1 013 792	-32

9.2. Tase

Valtion taseen loppusumma kasvoi 1.1.—30.6.2015 yhteensä n. 4,7 mrd. euroa. Vieras pääoma lisääntyi n. 6,8 mrd. euroa. Rahoitusomaisuus kasvoi 4,6, mrd. euroa ja valtion negatiivinen oma pääoma 2,1 mrd.

Talousarviotalouden, talousarvion ulkopuolisten rahastojen ja valtion liikelaitosten taseiden ulkopuoliset vastuut sekä valtion toissijaiset vastuut (n. 1,3 mrd. euroa) olivat yhteensä n. 177,6 mrd. euroa 31.12.2014. Suurin yksittäinen vastuu oli valtion eläkevastuu, n. 95 mrd. euroa.

Valtion tase / budjettitalous (1 000 euroa)

VASTAAVAA	31.12.2013	31.12.2014	30.6.2015	30.6.2015— 30.6.2014	%
KANSALLISOMAISUUS	292 224	332 307	339 280	6 974	2
Maa- ja vesialueet	44 733	53 449	59 839	6 390	12
Rakennusmaa- ja vesialueet	16 201	16 124	16 124	0	0
Rakennukset	154 707	208 877	208 229	-648	0
Muu kansallisomaisuus	42 997	44 656	44 685	28	0
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	33 587	9 199	10 403	1 204	13
Aineettomat hyödykkeet	460 569	504 132	493 744	-10 388	-2
Tutkimus- ja kehittämismenot	292	38	25	-12	-33
Aineettomat oikeudet	53 587	45 152	44 519	-633	-1
Liikearvo	716	0	0	0	-

Valtion tase / budjettitalous (1 000 euroa)

	31.12.2013	31.12.2014	30.6.2015	30.6.2015— 30.6.2014	%
VASTAAVAA					
Muut pitkävaikutteiset menot	224 359	319 111	289 118	-29 994	-9
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	181 615	139 831	160 082	20 251	14
Aineelliset hyödykkeet	20 445 955	20 870 504	20 752 729	-117 774	-1
Maa- ja vesialueet	16 915	15 435	15 435	0	0
Rakennusmaa- ja vesialueet	1 020 902	1 039 932	1 044 209	4 277	0
Rakennukset	206 284	197 471	193 520	-3 950	-2
Rakennelmat	22 548	24 350	26 038	1 688	7
Rakenteet	17 095 046	17 491 508	17 244 382	-247 127	-1
Koneet ja laitteet	489 734	557 766	553 124	-4 642	-1
Kalusteet	16 285	13 272	12 510	-762	-6
Muut aineelliset hyödykkeet	12 348	12 225	12 269	44	0
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	1 565 894	1 518 544	1 651 242	132 698	9
Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset	22 013 113	22 465 680	22 379 237	-86 443	0
Käyttöomaisuusarvopaperit	14 194 446	14 639 684	14 516 799	-122 885	-1
Liikelaistosten peruspääomat	3 209 290	3 198 459	3 198 459	0	0
Liikelaistoksiin muun oman pääoman ehdoin sijoitetut pääomat	2 684 577	2 705 541	2 706 132	591	0
Annetut euromääräiset velka- kirjalainat	6 298	6 131	6 131	0	0
Muut pitkäaikaiset euro- määräiset sijoitukset	1 918 501	1 915 865	1 951 716	35 852	2
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄAIKAISET SIOITUKSET	42 919 637	43 840 316	43 625 711	-214 605	0
Vaihto-omaisuus	522 369	524 266	476 767	-47 499	-9
Aineet ja tarvikkeet	432 978	436 783	391 299	-45 484	-10
Keskeneräinen tuotanto	10 359	12 838	12 795	-43	0
Valmiit tuotteet/Tavarat	79 032	74 645	72 672	-1 973	-3
Pitkäaikaiset saamiset	6 058 286	6 043 632	5 976 786	-66 845	-1
Lyhytaikaiset saamiset	1 866 198	1 835 497	1 911 749	76 251	4
Myyntisaamiset	262 979	216 014	139 632	-76 382	-35
Euromääräiset lainasaamiset	0	0	127 449	127 449	-
Valuuttamääräiset lainasaami- set	239 860	267 362	145 138	-122 224	-46
Siirtosaamiset	148 359	144 12	92 033	-52 079	-36

Valtion tase / budjettitalous (1 000 euroa)

	31.12.2013	31.12.2014	30.6.2015	30.6.2015— 30.6.2014	%
VASTAAVAA					
Muut lyhytaikaiset saamiset	452 779	400 406	286 407	-113 999	-28
Ennakkomaksut	762 221	807 604	1 121 090	313 486	39
Rahoitusomaisuusarvo- paperit ja muut lyhytaikaiset sijoitukset	3 649 957	1 599 980	6 200 000	4 600 020	288
Muut euromääräiset sijoitukset	3 649 957	1 599 980	6 200 000	4 600 020	288
Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat	881 487	1 668 002	2 010 002	341 999	21
Kassatilit	1 921	1 861	2 089	228	12
Tulo- ja menotilit	386	438	929	491	112
Muut pankkitilit	761 905	1 524 744	1 847 824	323 079	21
Muut rahoitusvarat	117 275	140 959	159 160	18 201	13
VAIHTO- JA RAHOITUS- OMAIUUS YHT.	12 978 297	11 671 378	16 574 304	4 902 926	42
VASTAAVAA YHTEENSÄ	56 190 158	55 844 000	60 539 295	4 695 295	8
VASTATTAVAA					
	31.12.2013	31.12.2014	30.6.2015	30.6.2015— 30.6.2014	%
OMA PÄÄOMA	-44 170 439	-50 321 208	-52 427 536	-2 106 328	4
VALTION PÄÄOMA	-44 177 560	-50 328 908	-52 435 056	-2 106 148	4
Valtion pääoma 1.1.1998	-30 048 198	-30 048 198	-30 048 198	0	0
Edellisten tilikausien pääoman muutos	-7 013 631	-14 129 361	-20 280 710	-6 151 348	44
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	-7 115 731	-6 151 348	-2 106 148	4 045 200	-66
RAHASTOJEN PÄÄOMAT	7 121	7 701	7 521	-180	-2
Muut valtion rahastot ja lahjoitetut varat	7 121	7 701	7 521	-180	-2
VIERAS PÄÄOMA	100 360 597	106 165 208	112 966 831	6 801 623	6
PITKÄAIKAINEN	81 302 369	86 071 199	91 746 895	5 675 696	7
Otetut euromääräiset lainat	78 850 929	83 807 628	89 483 370	5 675 742	7
Otetut valuuttamääräiset lainat	1 807 301	1 642 218	1 642 218	0	0
Lainat talousarvion ulkopuolel- la olevilta valtion rahastoilta	299 500	0	0	0	-
Pitkäaikaiset siirtovelat	126 651	127 007	127 007	0	0
Muut pitkäaikaiset velat	217 988	494 347	494 301	-46	0

VASTATTAVAA	31.12.2013	31.12.2014	30.6.2015	30.6.2015— 30.6.2014	%
LYHYTAIKAINEN	19 058 228	20 094 008	21 219 935	1 125 927	6
Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen yhdytilit	1 498 002	1 333 183	1 543 943	210 760	6
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	7 056 477	7 862 155	6 914 908	-947 247	-12
Lyhytaikaiset euromääräiset lainat	3 750 439	4 208 262	3 307 465	-900 797	-21
Valtion hoitoon jätetyt vieraat varat	179 282	330 580	250 887	-79 693	-24
Saadut ennakot	449 087	415 713	194 720	-220 993	-53
Ostovelat	694 174	588 092	243 885	-344 207	-59
Kirjanpitoyksiköiden väliset tilitykset	98 556	100 506	202 507	102 000	101
Edelleen tilitettävät erät	760 800	730 572	913 136	182 564	25
Siirtovelat	1 858 748	1 865 222	1 806 702	-58 519	-3
Muut lyhytaikaiset velat	2 712 664	2 659 722	5 839 524	3 179 802	120
Virhetilit	0	0	2 258	2 258	-
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	56 190 158	55 844 000	60 539 295	4 695 295	8

9.3. Liikenneväylien korjausvelka

Liikenneväyliin liittyvän infrastruktuurin tasearvo oli n. 19,6 mrd. euroa 31.12.2014. Liikenneväyläomaisuus muodosti 44,6 % valtion käyttöomaisuudesta ja muista pitkäaikaisista sijoituksista (43,8 mrd. euroa).

Valtion käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset, mrd. euroa

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Väylärakenteet ja maapohjat	18,0	17,9	17,8	18,2	18,6	18,8	18,9	19,0	19,1	19,6
Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset	17,7	17,3	17,1	20,0	20,4	20,7	21,6	22,7	22,0	22,5
Muu käyttöomaisuus	2,0	1,9	1,8	1,6	1,7	1,6	1,7	1,7	1,8	1,8
Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset yht.	37,6	37,0	36,7	39,7	40,6	41,0	42,2	43,3	42,9	43,8

Vuosina 2000—2014 väylärakenteisiin ja niiden maapohjiin on investoitu n. 12,6 mrd. euroa. Poistot ovat olleet vastaavana ajankohtana n. 10,9 mrd. euroa. Väyläomaisuuden hankintameno-pohjainen arvo on siten kasvanut n. 1,7 mrd. euroa kyseisenä ajanjaksona.

Liikenneväyläinvestoinnit, poistot ja tasearvojen muutos vuosina 2000—2014, milj. euroa

	Tie			Rata			Vesi			Väylät yhteensä		
	Inves- toinnit	Poistot	Muutos	Inves- toinnit	Poistot	Muutos	Inves- toinnit	Poistot	Muutos	Inves- toinnit	Poistot	Muutos
2000	291	399	-107	282	203	78	5	15	-10	578	617	-38
2001	224	399	-175	143	211	-68	6	16	-10	372	626	-253
2002	591	488	103	250	224	26	15	14	1	857	726	131
2003	398	508	-110	290	229	61	8	14	-6	696	751	-55
2004	628	555	73	348	137	211	1	14	-12	977	706	271
2005	420	582	-161	303	148	155	6	12	-6	729	742	-13
2006	425	609	-184	255	141	115	11	12	0	692	761	-69
2007	455	633	-178	256	153	103	9	11	-2	721	797	-77
2008	642	484	158	363	162	202	6	12	-6	1 011	658	353
2009	753	507	245	357	179	178	5	12	-7	1 115	699	416
2010	542	515	27	381	239	142	29	10	19	951	764	188
2011	619	536	83	320	243	76	5	10	-5	944	789	155
2012	504	560	-56	372	246	126	0	10	-9	877	816	61
2013	481	562	-81	412	160	252	8	10	-2	901	732	169
2014	729	579	149	427	162	266	8	10	-2	1 164	751	413
Yht.	7 702	7 917	-214	4 760	2 837	1 923	123	181	-58	12 586	10 935	1 651

Väyläomaisuuden investoinnit sisältävät sekä uusinvestointeja että korvaus- ja korjausinvestointeja. Koko väyläomaisuuden hankintamenopohjaisen tasearvon kasvusta huolimatta väyliin liittyy korjausvelkaa. Tieväylien poistot ovat olleet tarkastelukaudella n. 214 milj. euroa suuremmat kuin investoinnit ja vesiväylien osalta vastaavasti n. 58 milj. euroa. Väylien investointien ja poistojen erotusta voidaan pitää hankintamenopohjaisessa tarkastelussa niiden 2000-luvulla syntyneenä minimikorjausvelkana.

Korjausvelan pienentäminen on yksi hallituskauden kärkihankkeista. Vuosien 2017—2019 julkisen talouden suunnitelmassa korjausvelan vähentämiseen osoitetaan yhteensä 964 milj. euroa. Vuoden 2016 talousarvion osuus tästä on 100 milj. euroa. Keskeisiä korjattavia kohteita ovat huonokuntoisten teiden päällysteiden ja siltojen korjaukset. Korjauksissa painotetaan elinkeinoelämän ja työssäkäyntialueiden tarpeita palvelevan väyläverkon kunnostusta, millä tuetaan samalla yritystoimintaa. Lisäksi tavoitteena on tehdä rakenteellisia uudistuksia, jotka estävät jatkossa korjausvelan kasvun sekä mahdollistavat uusia innovatiivisia toimintatapoja mm. liikenteen digitaalisten palveluiden kehittämisen.

9.4. Valtion suoraan omistamat julkisesti noteeratut osakkeet

Käyttöomaisuuteen ja muihin pitkävaikutteisiin sijoituksiin sisältyvät valtion suoraan omistamat julkisesti noteeratut Finnair Oyj:n, Fortum Oyj:n ja Neste Oil Oyj:n osakkeet. Niiden kirjanpitoarvo oli n. 5,7 mrd. euroa ja markkina-arvo 10,9 mrd. euroa 31.12.2014. Osakkeiden markkina-arvo 1.9.2015 oli n. 9,5 mrd. euroa.

Valtion suoraan omistamien julkisesti noteerattujen osakkeiden arvon kehitys vuosina 2005—2015, mrd. euroa

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Julkisesti noteerattujen osakkeiden markkina-arvo	19,4	25,2	28,0	8,8	10,4	12,1	8,6	7,8	9,5	10,9	9,5
Julkisesti noteerattujen osakkeiden kirjanpitoarvo	9,1	9,0	8,8	5,8	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7
Markkina-arvon ja kirjanpitoarvon erotus	10,2	16,3	19,3	2,9	4,8	6,4	3,0	2,2	3,9	5,2	3,8

9.5. Valtion negatiivinen oma pääoma

Valtiolla vuoden 1998 alusta käyttöön otetun liikekirjanpidon avaavan taseen mukainen valtion oma pääoma oli noin 30 mrd. euroa negatiivinen. Oman pääoman negatiivisuus johtui valtion ankarasta velkaantumisesta 1990-luvulla sekä aloittavaa tasetta laadittaessa tehdyistä ratkaisuksista kuten varovaisuuden periaatetta noudattaneista omaisuuden arvostusperiaatteista sekä siitä, että osa kansallisomaisuudesta jätettiin taseesta pois. Vieraaseen pääomaan velat otettiin samoin pääasiallisesti nimellisarvoon.

Vuosina 1998—2008 valtion tuotto- ja kululaskelmat olivat pääsääntöisesti positiivisia. Tämä vahvisti valtion varallisuusasemaa ja vuonna 2008 valtion oma pääoma oli enää 8,1 mrd. euroa negatiivinen.

Valtion oman pääoman kehitys vuosina 2005—2015, mrd. euroa

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Valtion oma pääoma 1.1.1998	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0
Edellisten tilikausien pääoman muutos	10,5	14,9	15,9	18,2	21,9	14,2	5,2	-0,4	-7,0	-14,1	-20,3
Tilikauden tuotto-/kuluja	4,4	1,0	2,3	3,8	-7,7	-9,1	-5,5	-6,6	-7,1	-6,2	-2,1
Valtion oma pääoma yhteensä	-15,2	-14,2	-11,9	-8,1	-15,8	-24,9	-30,4	-37,1	-44,2	-50,3	-52,4

Finanssikriisin vuoksi valtion tilinpäätökset ovat olleet tappiollisia vuodesta 2009 lähtien. Tämä on heikentänyt valtion varallisuusasemaa ja johtanut valtion negatiivisen oman pääoman kasvuun. Vuodesta 2012 alkaen valtion varallisuusasema on ollut nimellisarvoisesti heikompi kuin vuoden 1998 aloittavassa taseessa. Valtion omaisuus ei ole myöskään kasvanut samassa suhteessa kuin vieras pääoma. Muita kuin investointimenoja on katettu lainanotolla (kumulatiivisesti n. 37,8 mrd. euroa vuosien 2009—2015 aikana).

Valtion omaisuuden ja vieraan pääoman kehitys, mrd. euroa

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kansallisomaisuus	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Käyttöomaisuus ja pitkäaikaiset sijoitukset	37,6	37,0	36,7	39,7	40,6	41,0	42,2	43,3	42,9	43,8	43,6
Vaihto- ja rahoitus- omaisuus	11,5	11,5	11,5	11,5	13,8	15,7	15,7	14,7	13,0	11,7	16,6
Vastaavaa yhteensä	49,3	48,8	48,4	51,5	54,7	57,0	58,1	58,3	56,2	55,8	60,5
Poistot	1,1	1,1	1,1	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	0,6
Vieras pääoma (VPO)	64,5	62,8	60,2	59,5	70,5	81,9	88,6	95,4	100,4	106,2	113,0
VPO:n käyttö muihin kuin investointi- menoihin	-3,2	-2,2	-3,4	-4,7	6,8	8,2	4,5	5,6	6,1	5,1	1,6
Kumulatiivinen v. 2009 alkaen					6,8	14,9	19,5	25,1	31,2	36,3	37,8

Valtion talousarvio vuodelle 2016

TULOARVIOT

Osasto 11

€

11. VEROT JA VERONLUONTEISET TULOT	40 781 752 000
01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot	12 895 000 000
01. Ansio- ja pääomatuloverot	9 217 000 000
02. Yhteisövero	2 877 000 000
03. Korkotulojen lähdevero	91 000 000
04. Perintö- ja lahjaverot	710 000 000
04. Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut	17 812 800 000
01. Arvonlisävero	16 868 000 000
02. Eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero	785 000 000
03. Apteekkimaksut	159 800 000
08. Valmisteverot	7 059 000 000
01. Tupakkaverot	929 000 000
04. Alkoholijuomaverot	1 340 000 000
05. Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverot	257 000 000
07. Energiaverot	4 518 000 000
08. Eräiden juomapakkausten valmisteverot	15 000 000

Osasto 12

10. Muut verot	2 902 000 000
03. Autovero	839 000 000
05. Varainsiirtovero	698 000 000
06. Arpajaisvero	225 000 000
07. Ajoneuvovero	1 115 000 000
08. Jätevero	25 000 000
19. Muut veronluonteiset tulot	112 952 000
03. Ratavero	5 341 000
04. Eräät viestinnän maksut	28 570 000
05. Eräät liikenteen maksut	18 751 000
06. Väylämaksut	44 800 000
08. Öljyjättemaksu	4 000 000
09. Muut verotulot	6 000 000
10. Sähkö- ja maakaasuverkkomaksut ja Perämeren tuulivoima-alueella perittävä tuulivoimamaksu	3 090 000
11. Rahoitusvakausviraston hallintomaksut	2 400 000

Osasto 12

12. SEKALAISET TULOT	5 343 968 000
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	42 527 000
99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tulot	42 527 000
25. Oikeusministeriön hallinnonala	143 950 000
10. Tuomioistuintulot	46 400 000
15. Yleisen edunvalvonnan tulot	23 300 000
20. Ulosottomaksut	71 500 000
99. Oikeusministeriön hallinnonalan muut tulot	2 750 000
26. Sisäministeriön hallinnonala	24 924 000
98. EU:lta saatavat tulot	24 474 000
99. Sisäministeriön hallinnonalan muut tulot	450 000
27. Puolustusministeriön hallinnonala	5 226 000
01. Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tulot	8 000
20. Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä ja rojalTIMAKSUISTA	18 000
99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut tulot	5 200 000
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	2 243 186 000
10. Tullin tulot	2 500 000
11. Kuntien osuudet verotuskustannuksista	136 621 000
12. Kansaneläkelaitoksen osuus verotuskustannuksista	26 170 000
13. Evankelisluterilaisten seurakuntien osuudet verotuskustannuksista	15 081 000

20. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen eräät tulot	5 200 000
25. Metallirahatulot	15 000 000
50. Siirto valtion eläkerahastosta	1 782 500 000
51. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen hyvitykset	185 933 000
52. Vakuutusmaksuja vastaavat maksut	19 796 000
60. Työturvallisuusmaksu	900 000
92. Euroopan unionin perinteisten omien varojen kantopalkkiot	34 000 000
93. Euroopan unionilta saatavat tulot matkamenojen korvaamiseen	1 500 000
99. Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut tulot	17 985 000
29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	565 403 000
70. Opintotukitoiminnan tulot	24 000 000
88. Valtion osuus veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista	537 403 000
99. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan muut tulot	4 000 000
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	969 850 000
01. EU:n maataloustukirahastosta saatavat tulot	599 903 000
02. Maaseudun kehittämiseen saatavat tulot EU:lta	325 000 000
03. Elinkeinokalatalouden kehittämiseen saatavat tulot EU:lta	10 000 000
04. EU:lta saatavat muut tulot	477 000
20. Valtion osuus totopeleistä saadusta tulosta	1 040 000
40. Vesioikeudelliset kalatalousmaksut	3 000 000
41. Tenojoen kalastuslupamaksut	500 000
42. Hirvieläinten metsästysmaksut	3 400 000
44. Kalastonhoitomaksut	10 400 000
45. Riistanhoitomaksut	10 130 000
99. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan muut tulot	6 000 000
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	138 544 000
10. Liikenneviraston tulot	137 894 000
99. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut tulot	650 000
32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	268 815 000
20. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tulot	2 850 000
31. Palkkaturvamaksujen palautukset	42 865 000
50. EU:n rakennerahastoista ja muista koheesipolitiikan rahastoista saatavat tulot	120 000 000
99. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan muut tulot	103 100 000
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	523 393 000
02. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tulot	1 600 000
03. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tulot	500 000
90. Raha-automaattiyhdistyksen tuotto	426 788 000
98. Valtionapujen palautukset	93 200 000
99. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan muut tulot	1 305 000
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	52 650 000
10. Korvaukset ympäristövahinkojen torjuntatoimista	2 150 000

Osasto 13

20. Siirto valtion asuntorahastosta	47 000 000
99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut tulot	3 500 000
39. Muut sekalaiset tulot	365 500 000
01. Sakkotulot ja tulot hallinnollisista maksuseuraamuksista	188 000 000
02. Verotukseen liittyvät korkotulot	75 000 000
04. Siirrettyjen määrärahojen peruutukset	100 000 000
10. Muut sekalaiset tulot	2 500 000

Osasto 13

13. KORKOTULOT, OSAKKEIDEN MYYNTITULOT JA VOITON TULOUTUKSET	2 450 958 000
01. Korkotulot	133 958 000
04. Korot valtion lainoista liikelaitoksille	12 500 000
05. Korot muista lainoista	84 098 000
07. Korot talletuksista	3 300 000
09. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen ja valtion muille eläkelaitoksille maksamien ennakoiden korkotulot	34 060 000
03. Osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot	1 967 000 000
01. Osinkotulot, pääomanpalautukset ja osakkeiden myyntitulot	1 967 000 000
04. Osuus valtion rahalaitosten voitosta	130 000 000
01. Osuus Suomen Pankin voitosta	130 000 000
05. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	220 000 000
01. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	220 000 000

Osasto 15

15. LAINAT	5 513 756 000
01. Valtiolle takaisin maksettavat lainat	480 689 000
02. Takaisinmaksut valtion lainoista liikelaitoksille	68 800 000
04. Muiden lainojen lyhennykset	411 889 000
03. Valtion nettolainanotto ja velanhallinta	5 033 067 000
01. Nettolainanotto ja velanhallinta	5 033 067 000

Tuloarvioiden kokonaismäärä:**54 090 434 000**

MÄÄRÄRAHAT

Pääluokka 21		€
21. EDUSKUNTA		172 662 000
01. Kansanedustajat		21 783 000
01. Kansanedustajien toimintamenot (arviomääräraha)		21 783 000
10. Eduskunnan kanslia		120 873 000
01. Eduskunnan kanslian toimintamenot (arviomääräraha)		52 382 000
02. Peruskorjaukseen liittyvät toimintamenot (arviomääräraha)		4 937 000
29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)		15 000 000
51. Avustajatuki eduskuntaryhmille (arviomääräraha)		4 164 000
70. Tietohallinnon laitehankinnat ja kehittämishankkeet (siirtomääräraha 3 v)		2 390 000
74. Eduskunnan rakennusten peruskorjaukset (siirtomääräraha 3 v)		42 000 000
20. Eduskunnan oikeusasiamies		6 494 000
01. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian toimintamenot (arviomääräraha)		6 494 000
30. Ulkopoliittinen instituutti		3 608 000
01. Ulkopoliittisen instituutin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)		3 413 000
29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)		195 000
40. Valtiontalouden tarkastusvirasto		15 821 000
01. Valtiontalouden tarkastusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)		15 246 000
29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)		575 000
90. Eduskunnan muut menot		4 083 000
50. Eduskuntaryhmien ryhmäkanslioiden tukeminen (kiinteä määräraha)		4 083 000

Pääluokka 22

22.	TASAVALLAN PRESIDENTTI	13 475 000
01.	Tasavallan presidentti	2 875 000
01.	Tasavallan presidentin palkkio (kiinteä määräraha)	126 000
02.	Tasavallan presidentin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	199 000
20.	Vierailuista ja kokousmatkoista aiheutuvat menot (arviomääräraha)	2 550 000
02.	Tasavallan presidentin kanslia	10 600 000
01.	Tasavallan presidentin kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 500 000
02.	Eläkkeellä olevien presidenttien menot (siirtomääräraha 2 v)	600 000
29.	Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	2 500 000

Pääluokka 23

23.	VALTIONEUVOSTON KANSLIA	207 538 000
01.	Hallinto	163 903 000
01.	Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	125 608 000
02.	Ministereiden, heidän valtiosihteeriensä ja erityisavustajiensa palkkaukset (arviomääräraha)	5 593 000
03.	Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 000 000
20.	Pääministerin, kansliassa toimivien ministereiden ja heidän avustajiensa matkat (arviomääräraha)	867 000
22.	Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirtomääräraha 3 v)	11 400 000
29.	Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	19 435 000
10.	Omistajaohjaus	5 700 000
88.	Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)	5 700 000
20.	Poliittisen toiminnan avustaminen	29 635 000
50.	Puoluetoiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)	29 635 000
30.	Oikeuskanslerinvirasto	3 660 000
01.	Oikeuskanslerinviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 660 000
90.	Muut menot	4 640 000
21.	Kunniamerkit (arviomääräraha)	640 000
26.	Suomi 100 (siirtomääräraha 3 v)	4 000 000

Pääluokka 24

24.	ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	1 048 148 000
01.	Ulkoasiainhallinto	254 645 000
01.	Ulkoasiainhallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	226 561 000
21.	Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	1 155 000
29.	Ulkoasiainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	15 529 000
74.	Talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)	9 900 000
76.	Kiinteistöjen ja huoneistojen hankkiminen (siirtomääräraha 3 v) ...	1 500 000
10.	Kriisinhallinta	64 360 000
20.	Suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot (arviomääräraha)	49 000 000
21.	Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan (arviomääräraha)	15 360 000
30.	Kansainvälinen kehitysyhteistyö	638 093 000
50.	Valtionapu Teollisen yhteistyön rahasto Oy:lle	—
66.	Varsinainen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	498 093 000
89.	Kehitysyhteistyön finanssisijoitukset (siirtomääräraha 3 v)	140 000 000
90.	Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot	91 050 000
50.	Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)	1 344 000
51.	Hädänalaisten avustaminen (arviomääräraha)	45 000
66.	Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	86 961 000
67.	Kansainvälisen ilmastopimuksen alaisen yhteistyön menot (siirtomääräraha 3 v)	100 000
68.	Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	1 600 000
95.	Kurssivaihtelut (arviomääräraha)	1 000 000

Pääluokka 25

25.	OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	906 146 000
01.	Ministeriö ja hallinto	130 318 000
01.	Oikeusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	21 650 000
03.	Oikeusministeriön yhteydessä toimivien viranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 457 000
05.	Oikeusrekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 941 000
20.	Erytymenot (arviomääräraha)	11 032 000
21.	Oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	295 000

22. Toimisto- ja viestintäjärjestelmien valtavirtaistaminen (siirtomääräraha 3 v)	1 935 000
29. Oikeusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	56 494 000
50. Avustukset (kiinteä määräraha)	6 444 000
51. Eräät valtion maksamat korvaukset (arviomääräraha)	18 070 000
10. Tuomioistuimet ja oikeusapu	405 091 000
01. Korkeimman oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	9 017 000
02. Korkeimman hallinto-oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	12 686 000
03. Muiden tuomioistuinten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	254 823 000
04. Oikeusaputoimistojen ja kuluttajariitalautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	60 765 000
50. Yksityisille oikeusavustajille maksettavat korvaukset (arviomääräraha)	67 800 000
20. Maksuhäiriöt, ulosotto ja konkurssivalvonta	104 238 000
01. Ulosottolaitoksen ja konkurssivalvonnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	104 238 000
30. Syyttäjät	46 992 000
01. Syyttäjälaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	46 992 000
40. Rangaistusten täytäntöönpano	216 826 000
01. Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	211 426 000
74. Avolaitostyöt (siirtomääräraha 3 v)	5 400 000
50. Vaalimenot	2 681 000
20. Vaalimenot (arviomääräraha)	2 681 000

Pääluokka 26

26. SISÄMINISTERIÖN HALLINNONALA	1 330 904 000
01. Hallinto	102 526 000
01. Sisäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	14 817 000
03. Hallinnon tietotekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 000
20. Tietohallinnon yhteiset menot (siirtomääräraha 2 v)	8 917 000
23. Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiudet (siirtomääräraha 2 v) ...	1 439 000
24. EU:n osuus sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton hallintaan (siirtomääräraha 3 v)	13 080 000
29. Sisäministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	63 019 000

Pääluokka 27

50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)	215 000
66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja maksusuudet ulkomaille (arviomääräraha)	1 017 000
10. Poliisitoimi	750 316 000
01. Poliisitoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	717 972 000
02. Suojelupoliisin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	19 344 000
20. Maasta poistamis- ja noutokuljetuksista aiheutuvat menot (arviomääräraha)	6 000 000
21. KEJO-hankkeen yhteiset toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	7 000 000
20. Rajavartiolaitos	243 575 000
01. Rajavartiolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	228 865 000
70. Ilma- ja vartioalusten hankinta (siirtomääräraha 5 v)	14 710 000
30. Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta	76 246 000
01. Pelastustoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	12 774 000
02. Hätäkeskuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	52 966 000
20. Erityismenot (arviomääräraha)	2 406 000
43. Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot (siirtomääräraha 3 v) ...	8 100 000
40. Maahanmuutto	158 241 000
01. Maahanmuuttoviraston ja valtion vastaanottokeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	39 229 000
20. Paluumuuttajien muuttovalmennus (arviomääräraha)	876 000
21. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto (arviomääräraha)	87 652 000
63. Vastaanotto toiminnan asiakkaille maksettavat tuet (arviomääräraha)	30 484 000

Pääluokka 27

27. PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	2 885 927 000
01. Puolustuspolitiikka ja hallinto	385 578 000
01. Puolustusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	15 334 000
21. Puolustusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	2 875 000
29. Puolustusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	367 369 000
10. Sotilaallinen maanpuolustus	2 463 782 000
01. Puolustusvoimien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 866 418 000
18. Puolustusmateriaalihankinnat (siirtomääräraha 3 v)	593 735 000
19. Hawk Mk 51 -koneiden modifointi (siirtomääräraha 3 v)	2 000 000
50. Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)	1 629 000

30. Sotilaallinen kriisinhallinta	36 567 000
20. Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenot (siirtomääräraha 2 v)	36 557 000
95. Kurssivaihtelut (arviomääräraha)	10 000

Pääluokka 28

28. VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	17 527 005 000
01. Hallinto	138 788 000
01. Valtiovarainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	30 520 000
20. Valtion kiinteistöstrategian toteuttaminen ja hallinnonalan omistaja-ohjaus (siirtomääräraha 2 v)	315 000
21. Valtiovarainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	927 000
29. Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	107 026 000
10. Verotus ja tulli	621 475 000
01. Verohallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	407 776 000
02. Tullin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	170 099 000
63. Takaisin maksetut verot (arviomääräraha)	17 900 000
95. Verotukseen liittyvät korkomenot (arviomääräraha)	22 700 000
97. Autoveron vientipalautus (arviomääräraha)	3 000 000
20. Palvelut valtioyhteisölle	44 929 000
01. Valtiokonttorin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	25 253 000
02. Keskitettyjen valuuttatilien kurssierot (arviomääräraha)	1 000
06. Sähköisen asiointin ja hallinnon yhteiset palvelut (siirtomääräraha 2 v)	2 733 000
07. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	2 000 000
08. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen kehittämisen (siirtomääräraha 3 v)	1 942 000
09. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 000 000
10. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen investointimenot (siirtomääräraha 2 v)	10 000 000
88. Senaatti-kiinteistöt	—
30. Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisterihallinto	61 934 000
01. Tilastokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	50 546 000
02. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 740 000
03. Väestörekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 648 000

40. Valtion alue- ja paikallishallinto	88 071 000
01. Aluehallintoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	56 361 000
02. Maistraattien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	31 088 000
03. Alue- ja paikallishallinnon tukitoimet (siirtomääräraha 3 v)	622 000
50. Eläkkeet ja korvaukset	4 730 518 000
15. Eläkkeet (arviomääräraha)	4 465 784 000
16. Ylimääräiset eläkkeet (arviomääräraha)	2 144 000
17. Muut eläkemenot (arviomääräraha)	2 648 000
50. Vahingonkorvaukset (arviomääräraha)	39 949 000
63. Muiden eläkelaitosten vastattavaksi kuuluvat eläkemenot (arviomääräraha)	185 933 000
95. Muiden eläkelaitosten valtion puolesta maksamien eläkemenojen ja valtiolle maksamien ennakoiden korkomenot (arviomääräraha)	34 060 000
60. Valtionhallinnon yhteiset henkilöstömenot	12 170 000
02. Erikseen budjetoidut palkkamenot (arviomääräraha)	40 000
10. Työturvallisuuden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	900 000
12. Osaamisen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	11 000 000
60. Siirto Koulutusrahastolle (arviomääräraha)	230 000
70. Valtionhallinnon kehittäminen	105 325 000
01. Valtion ICT:n ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	3 000 000
02. Valtion talous-, henkilöstö- ja toimitilahallinnon tietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)	12 260 000
03. Kansallisen tietoalan ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	27 500 000
20. Tuottavuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	29 565 000
21. Kansallisen tulorekisterin toteutus (siirtomääräraha 3 v)	5 855 000
22. Hallinnon palveluiden digitalisoinnin tuki (siirtomääräraha 3 v)	27 145 000
80. Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle	247 758 000
30. Ahvenanmaan tasoitusmaksu (arviomääräraha)	220 758 000
31. Verohyvitys Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)	15 000 000
33. Arpajaisveron tuoton palauttaminen Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)	12 000 000
90. Kuntien tukeminen	9 057 947 000
20. Valtion ja kuntien yhteiset tietojärjestelmähankeet (siirtomääräraha 3 v)	3 000 000
22. Itsehallintoalueiden sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittäminen ja tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	400 000
30. Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen (arviomääräraha)	9 028 453 000
31. Kuntien yhdistymisen taloudellinen tuki (arviomääräraha)	25 574 000
34. Paikallisten kuntakokeilujen rahoitus (siirtomääräraha 3 v)	520 000
91. Työllisyyden ja elinkeinoelämän tukeminen	255 000 000
41. Energiaverotuki (arviomääräraha)	255 000 000

92. EU ja kansainväliset järjestöt	2 157 640 000
03. Rahoitusvakausviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 400 000
20. Euroopan unionin osallistuminen matkajen korvauksiin (siirtomääräraha 2 v)	1 500 000
40. Isäntämaakorvaus Pohjoismaiden Investointipankille (kiinteä määräraha)	10 770 000
67. Kansainvälisille rahoituslaitoksille annettujen sitoumusten lunastaminen (arviomääräraha)	170 000
69. Maksut Euroopan unionille (arviomääräraha)	2 131 000 000
87. Suomen osuus Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääomasta (arviomääräraha)	11 000 000
95. Valtion takaussuoritukset (arviomääräraha)	800 000
99. Erikseen budjetoidut valtionhallinnon menot	5 450 000
95. Satunnaiset säädosperusteiset menot (arviomääräraha)	300 000
96. Ennakoimattomat menot (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000
97. Valtion saatavien turvaaminen (arviomääräraha)	150 000

Pääluokka 29

29. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALA	6 770 186 000
01. Hallinto, kirkollisasiat ja toimialan yhteiset menot	220 066 000
01. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	18 962 000
02. Opetushallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	21 883 000
03. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen CIMOn toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 237 000
04. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 863 000
21. Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)	3 543 000
22. Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	14 263 000
29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	28 489 000
50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)	1 279 000
51. Avustukset kirkolliseen ja uskonnolliseen toimintaan (kiinteä määräraha)	3 321 000
52. Valtion rahoitus evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisiin tehtäviin (arviomääräraha)	114 000 000
66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)	2 226 000
10. Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus	767 453 000
01. Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	43 816 000
02. Ylioppilastutkintolautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 334 000

20.	Yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	17 872 000
30.	Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	702 453 000
51.	Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha)	978 000
20.	Ammatillinen koulutus	482 662 000
01.	Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 289 000
21.	Ammatillisen koulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	6 265 000
30.	Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	468 108 000
30.	Aikuiskoulutus	484 194 000
20.	Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot (siirtomääräraha 2 v)	19 527 000
21.	Aikuiskoulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	8 689 000
30.	Valtionosuus vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	157 820 000
31.	Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen lisäkoulutukseen (arviomääräraha)	131 805 000
32.	Valtionosuus ja -avustus oppisopimuskoulutukseen (arviomääräraha)	106 650 000
33.	Nuorten aikuisten osaamisohjelma (arviomääräraha)	37 347 000
51.	Valtionosuus ammatillisten erikoisoppilaitosten käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	16 055 000
53.	Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha)	6 301 000
40.	Korkeakouluopetus ja tutkimus	3 200 045 000
01.	Suomen Akatemian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	12 871 000
02.	Arkistolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	18 131 000
03.	Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 249 000
04.	Varastokirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 758 000
20.	Korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	54 960 000
22.	Tutkimusinfrastruktuurihankkeiden rahoitus (siirtomääräraha 3 v)	8 500 000
50.	Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	1 823 623 000
51.	Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (arviomääräraha)	232 133 000
52.	Erityinen valtionrahoitus Helsingin yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston opetus- ja tutkimustoimintaan (kiinteä määräraha)	31 679 000
53.	Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot tieteen edistämiseen (arviomääräraha)	103 359 000
54.	Strateginen tutkimusrahoitus (arviomääräraha)	34 000 000
55.	Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	857 774 000
66.	Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)	20 008 000

70. Opintotuki	932 865 000
01. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	649 000
52. Opintolainojen valtiontakaus (arviomääräraha)	31 200 000
55. Opintoraha ja asumislisä (arviomääräraha)	816 305 000
57. Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki (arviomääräraha)	31 411 000
59. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuki (arviomääräraha)	53 300 000
80. Taide ja kulttuuri	458 212 000
01. Taiteen edistämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) ..	4 289 000
03. Suomenlinnan hoitokunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) ..	2 205 000
04. Museoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	20 650 000
05. Näkövammaisten kirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) ...	5 474 000
06. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 522 000
16. Ylimääräiset taiteilija- ja sanomalehtimieseläkkeet (arviomääräraha)	18 848 000
20. Museoviraston kulttuuri- ja nähtävyyshankkeiden tilakustannukset (siirtomääräraha 2 v)	14 545 000
30. Valtionavustukset yleisten kirjastojen toimintaan (kiinteä määräraha)	3 900 000
31. Valtionosuus ja -avustus teattereiden ja orkestereiden käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	35 769 000
32. Valtionosuudet ja -avustukset museoille (arviomääräraha)	15 072 000
35. Valtionavustus Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden merkkihankkeen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	8 000 000
40. Korvaus Suomenlinnan huoltoliikenteen käyttötappioon (arviomääräraha)	252 000
41. Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	20 213 000
50. Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)	4 371 000
51. Apurahat taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille (arviomääräraha)	14 507 000
52. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen edistämiseen (arviomääräraha)	233 322 000
53. Valtionavustus tilakustannuksiin (kiinteä määräraha)	25 085 000
54. Valtionavustus taide- ja kulttuurilaitosten toimitilainvestointeihin (kiinteä määräraha)	5 300 000
55. Digitaalisen kulttuuriperinnön saatavuus ja säilyttäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 200 000
59. Eräät avustukset Kansallisgallerialle (siirtomääräraha 2 v)	10 000 000
72. Kansallisgallerian kokoelman kartuttaminen (siirtomääräraha 3 v)	739 000
75. Toimitilojen ja kiinteistövarallisuuden perusparannukset ja kunnossapito (siirtomääräraha 3 v)	6 899 000
95. Kulttuuriympäristön suojelusta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	50 000
90. Liikuntatoimi	155 366 000
30. Avustus Liikkuva koulu -ohjelmaan (siirtomääräraha 3 v)	7 000 000
50. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot urheilun ja liikuntakasvatukseen edistämiseen (arviomääräraha)	147 622 000
52. Valtionosuus liikunnan koulutuskeskuksille ja rahoitus liikuntatieteellisten hankkeiden arviointikustannuksiin (kiinteä määräraha) ..	744 000

91. Nuorisotyö	69 323 000
50. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot nuorisotyön edistämiseen (arviomääräraha)	53 100 000
51. Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö (siirtomääräraha 2 v)	15 523 000
52. Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta (siirtomääräraha 2 v) .	700 000

Pääluokka 30

30. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	2 567 254 000
--	----------------------

01. Hallinto ja tutkimus	135 626 000
---------------------------------	--------------------

01. Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	24 550 000
05. Luonnonvarakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	79 139 000
22. Tutkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 343 000
29. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan arvonnlisäveromenot (arviomääräraha)	27 238 000
66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	3 356 000

10. Maaseudun kehittäminen	318 304 000
-----------------------------------	--------------------

40. Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset (siirtomääräraha 3 v)	54 800 000
41. Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuki (arviomääräraha)	29 000 000
42. Luopumistuet ja -eläkkeet (siirtomääräraha 2 v)	72 630 000
43. Eläinten hyvinvointikorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	67 767 000
50. Valtionapu maaseudun elinkeinojen kehittämiseen (siirtomääräraha 3 v)	4 573 000
51. Porotalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	1 696 000
54. Hevostalouden edistäminen tolopeleistä valtion osuutena kertyvillä varoilla (siirtomääräraha 2 v)	872 000
55. Valtionapu 4H-toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	3 313 000
63. Maaseudun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 023 000
64. EU:n ja valtion rahoitusosuus alueelliseen ja paikalliseen maaseudun kehittämiseen (arviomääräraha)	82 630 000

20. Maa- ja elintarviketalous	1 862 007 000
--------------------------------------	----------------------

02. Elintarviketurvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	41 346 000
03. Maaseutuviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	23 561 000
20. Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhoojien torjunta (arviomääräraha) .	6 028 000
40. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v) ...	321 700 000
41. EU-tulotuki ja EU-markkinatuki (arviomääräraha)	597 000 000
43. Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja eituotannolliset investoinnit (siirtomääräraha 3 v)	300 043 000
44. Luonnonhaittakorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	546 888 000
46. EU:n osarahoittama ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	3 405 000
47. Kansallinen ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 169 000

60. Siirto interventiorahastoon (kiinteä määräraha)	350 000
61. Siirto Maatilatalouden kehittämisrahastoon (siirtomääräraha 3 v) .	14 000 000
62. Eräät valtionavut (siirtomääräraha 2 v)	5 517 000
40. Luonnonvaratalous	194 933 000
20. Kalakannan hoitovelvoitteet (siirtomääräraha 3 v)	3 000 000
21. Vesivarojen käytön ja hoidon menot (siirtomääräraha 3 v)	13 519 000
22. Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	16 880 000
31. Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	7 136 000
40. Eräät luonnonvaratalouden korvaukset (arviomääräraha)	1 245 000
41. Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	3 400 000
42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)	8 000 000
44. Tuki puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (arviomääräraha) .	55 230 000
45. Metsäluonnon hoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	3 027 000
46. Valtionapu Suomen metsäkeskukselle (siirtomääräraha 2 v)	40 800 000
50. Riistatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	10 130 000
51. Kalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	10 400 000
53. Eräät luonnonvaratalouden valtionavut (siirtomääräraha 2 v)	1 279 000
62. Elinkeinokalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	20 837 000
83. Lainat puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (siirtomääräraha 3 v)	50 000
63. Metsähallitus	5 754 000
50. Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)	5 754 000
70. Maanmittaus ja tietovarannot	50 630 000
01. Maanmittauslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	46 630 000
40. Kiinteistötoimitusten tukemisesta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	4 000 000

Pääluokka 31

31. LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA	2 932 266 000
01. Hallinto ja toimialan yhteiset menot	394 664 000
01. Liikenne- ja viestintäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	15 629 000
21. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	1 660 000
29. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	377 375 000

10. Liikenneverkko	1 708 314 000
01. Liikenneviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	78 917 000
20. Perusväylänpito (siirtomääräraha 2 v)	1 065 000 000
35. Valtionavustus länsimetron rakentamiseen (siirtomääräraha 3 v) ...	20 400 000
41. Valtionavustus eräiden lentopaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon (siirtomääräraha 3 v)	1 000 000
50. Valtionavustus yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen (siirtomääräraha 3 v)	3 000 000
76. Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset (arviomääräraha)	34 997 000
77. Väyläverkon kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	343 030 000
78. Eräät väylähankkeet (siirtomääräraha 3 v)	56 000 000
79. Elinkaarirahoitushankkeet (siirtomääräraha 3 v)	105 970 000
20. Liikenteen viranomaispalvelut	47 866 000
01. Liikenteen turvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	47 866 000
30. Liikenteen tukeminen ja ostopalvelut	207 738 000
42. Valtionavustus koulutuksesta (siirtomääräraha 3 v)	841 000
43. Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantaminen (arviomääräraha)	100 420 000
51. Luotsauksen hintatuki (siirtomääräraha 2 v)	4 200 000
63. Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	84 474 000
64. Saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostot ja kehittäminen (siirto- määräraha 3 v)	12 500 000
66. Yhteysalusliikennepalvelujen ostosopimukset (siirtomääräraha 3 v)	5 303 000
40. Viestintäpalvelut ja -verkot sekä viestinnän tukeminen	529 332 000
01. Viestintäviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	11 384 000
44. Median innovaatiotuki (siirtomääräraha 3 v)	10 000 000
50. Valtionavustus valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiseen (siirtomääräraha 3 v)	—
60. Siirto valtion televisio- ja radorahastoon (siirtomääräraha 3 v)	507 948 000
50. Tutkimus	44 352 000
01. Ilmatieteen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	44 352 000

Pääluokka 32

32.	TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA	2 873 689 000
01.	Hallinto	316 157 000
01.	Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	34 467 000
02.	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	190 735 000
20.	Siviilipalvelus (arviomääräraha)	4 939 000
21.	Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	116 000
29.	Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	30 622 000
40.	Valtionavustus yritysten kansainvälistymiseen ja yrittäjyyden edistämiseen (siirtomääräraha 3 v)	13 251 000
41.	Erytysavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin (siirtomääräraha 3 v)	3 500 000
42.	Cleantech- ja biotalousratkaisujen sekä innovaatioiden kaupallistamisen tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	30 000 000
60.	Siirrot hallinnonalan rahastoihin (arviomääräraha)	20 000
66.	Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	8 507 000
20.	Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka	929 345 000
01.	Geologian tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	32 890 000
06.	Innovaatorahoituskeskus Tekesin toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	38 448 000
28.	Materiaalitehokkuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	500 000
40.	Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen (arviomääräraha)	328 970 000
41.	Valtionavustus Finpron toimintaan (siirtomääräraha 3 v)	33 600 000
42.	Innovaatiokeskittymien kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	4 800 000
43.	Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin (arviomääräraha)	7 318 000
47.	Finnvera Oyj:n tappiokorvaukset (arviomääräraha)	56 735 000
48.	Korko- ja muu tuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille (arviomääräraha)	20 200 000
49.	Valtionavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	91 770 000
50.	Avustus kansainvälisen teknologiapalkinnon maksamiseen (siirtomääräraha 2 v)	1 000 000
80.	Lainat Suomen Vientiluotto Oy:n jälleenrahoitustoimintaan (arviomääräraha)	106 404 000
82.	Lainat Finnvera Oyj:n varainhankintaan (arviomääräraha)	10 000
83.	Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan (arviomääräraha)	141 700 000
87.	Pääomalaina Finnvera Oyj:lle (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000
88.	Pääomasijoitus Suomen Teollisuussijoitus Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)	30 000 000
89.	Pääomasijoitus Tekes Pääomasijoitus Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)	30 000 000

30. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka	758 499 000
01. Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) .	161 022 000
44. Alueellinen kuljetustuki (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000
45. Yritysten kehittämishankkeiden tukeminen (arviomääräraha)	29 018 000
51. Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut (siirtomääräraha 2 v)	557 459 000
64. Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin (arviomääräraha)	6 000 000
40. Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä	86 430 000
01. Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 058 000
03. Patentti- ja rekisterihallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	5 841 000
05. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	19 381 000
31. Korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä (siirtomääräraha 2 v)	4 731 000
50. Valtionavustus kuluttajajärjestölle (kiinteä määräraha)	827 000
51. Eräät merimiespalvelut (arviomääräraha)	2 572 000
52. Palkkaturva (arviomääräraha)	43 000 000
95. Eräät oikeudenkäyntikulut ja korvaukset (arviomääräraha)	20 000
50. Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka	252 324 000
40. Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen (siirtomääräraha 3 v)	10 000 000
64. EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin (arviomääräraha)	242 324 000
60. Energiapolitiikka	387 279 000
01. Energiaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 857 000
40. Energiatuki (arviomääräraha)	76 402 000
41. LNG-terminaalien investointituki (arviomääräraha)	32 650 000
42. Valtiontuki sähköhuollon varmistamiseksi (arviomääräraha)	1 310 000
43. Kioton mekanismit (arviomääräraha)	460 000
44. Uusiutuvan energian tuotantotuki (arviomääräraha)	247 600 000
45. Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki (siirtomääräraha 3 v)	20 000 000
70. Kotouttaminen	143 655 000
03. Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	2 246 000
30. Valtion korvaukset kunnille (arviomääräraha)	141 409 000

Pääluokka 33

33.	SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA	13 083 376 000
01.	Hallinto	93 572 000
01.	Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	28 797 000
02.	Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 242 000
03.	Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 513 000
04.	Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	576 000
05.	Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisten lastensuojeluyksiköiden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 016 000
06.	Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisen vankiterveydenhuollon yksikön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 659 000
25.	Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset sähköiset asiakastietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)	17 330 000
29.	Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	18 609 000
66.	Kansainväliset jäsenmaksut ja maksuosuudet (siirtomääräraha 2 v)	3 830 000
02.	Valvonta	64 795 000
03.	Säteilyturvakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	13 303 000
05.	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	11 758 000
06.	Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 088 000
07.	Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	26 082 000
20.	Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menot (arviomääräraha)	8 564 000
87.	Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)	1 000 000
03.	Tutkimus- ja kehittämistoiminta	108 770 000
04.	Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	56 228 000
31.	Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	23 500 000
50.	Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin (siirtomääräraha 2 v) ...	25 280 000
63.	Eräät erityishankkeet (siirtomääräraha 3 v)	3 762 000
10.	Perhe- ja asumiskustannusten tasaus ja eräät palvelut	3 254 480 000
50.	Äitiysavustus ja valtion tuki kansainväliseen adoptioon (arviomääräraha)	11 300 000
51.	Lapsilisät (arviomääräraha)	1 388 000 000
52.	Eräät valtion korvattavat perhe-etuudet (arviomääräraha)	3 300 000
53.	Sotilasavustus (arviomääräraha)	18 400 000
54.	Asumistuki (arviomääräraha)	1 247 600 000
55.	Elatustuki (arviomääräraha)	214 100 000

Päälukka 33

56. Vaikeavammaisten tulkkauspalvelut (arviomääräraha)	44 800 000
60. Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvarahastojen toimintakulut (siirtomääräraha 2 v)	326 980 000
20. Työttömyysturva	2 849 320 000
31. Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä (arviomääräraha)	31 784 000
50. Valtionosuus ansiopäivärahasta (arviomääräraha)	1 087 000 000
51. Valtionosuus peruspäivärahasta (arviomääräraha)	214 000 000
52. Valtionosuus työmarkkinatuesta (arviomääräraha)	1 394 000 000
55. Valtionosuus aikuiskoulutustuesta (arviomääräraha)	79 536 000
56. Valtionosuus vuorottelukorvauksesta (arviomääräraha)	43 000 000
30. Sairausvakuutus	1 157 800 000
60. Valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	1 157 800 000
40. Eläkkeet	4 254 300 000
50. Valtion osuus merimieseläkekassan menoista (arviomääräraha)	59 400 000
51. Valtion osuus maatalousyrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	644 600 000
52. Valtion osuus yrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	122 500 000
53. Valtion korvaus lapsen hoidon ja opiskelun ajalta kertyvästä eläkkeestä (arviomääräraha)	5 500 000
54. Valtion osuus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen kustannuksista (arviomääräraha)	15 000 000
60. Valtion osuus kansaneläkelaista ja eräistä muista laeista johtuvista menoista (arviomääräraha)	3 407 300 000
50. Veteraanien tukeminen	231 865 000
30. Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (arviomääräraha)	1 450 000
50. Rintamalisät (arviomääräraha)	20 460 000
51. Sotilasvammakorvaukset (arviomääräraha)	117 904 000
52. Valtion korvaus sota- ja sotilasinvalidien kuntoutus- ja hoitolaitosten kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	60 000 000
53. Valtionapu sotainvalidien puolisoitten kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)	3 100 000
54. Rintama-avustus eräille ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille (siirtomääräraha 2 v)	55 000
55. Eräät kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	3 500 000
56. Rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	17 988 000
57. Valtionapu rintamaveteraanien kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)	7 408 000

60. Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	535 614 000
30. Valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	500 000
31. Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin ja eräisiin muihin menoihin (siirtomääräraha 3 v)	1 600 000
32. Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen (kiinteä määräraha)	15 000 000
33. Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärinkoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	98 570 000
34. Valtion korvaus terveydenhuollon toimintayksiköille oikeuspsykiatrisista tutkimuksista sekä potilassiirroista aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	15 200 000
35. Valtionosuus kunnille perustoimeentulotuen kustannuksiin (arviomääräraha)	329 424 000
36. Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen turvaamiseksi (kiinteä määräraha)	480 000
40. Valtion rahoitus lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan menoihin (siirtomääräraha 3 v)	28 990 000
50. Valtionavustus valtakunnallista julkista terveydenhoitoa antavan lastensairaalan perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	25 000 000
52. Valtion rahoitus turvakotitoiminnan menoihin (siirtomääräraha 2 v)	11 550 000
63. Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan (kiinteä määräraha)	3 000 000
64. Valtion korvaus rikosasioiden sovittelun järjestämisen kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	6 300 000
 70. Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen	 30 920 000
20. Rokotteiden hankinta (siirtomääräraha 3 v)	23 790 000
21. Terveystalvonta (siirtomääräraha 2 v)	780 000
22. Tartuntatautien talvonta (siirtomääräraha 2 v)	590 000
50. Terveyden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 930 000
51. Valtion korvaus työterveyshuollon erikoislääkärinkoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	1 900 000
52. Valtionavustus UKK-instituutin toimintaan (siirtomääräraha 2 v) ..	930 000
 80. Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustoiminta	 186 640 000
40. Valtion korvaus maatalousyrittäjien lomitustalvelujen kustannuksiin (arviomääräraha)	170 600 000
41. Valtion korvaus turkistuottajien lomitustalvelujen kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	2 600 000
42. Valtion korvaus poronhoitajien sijaisavun kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	300 000
50. Valtion korvaus maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustalvelujen hallintomenoihin (kiinteä määräraha)	13 140 000
 90. Raha-automaattialvustukset	 315 300 000
50. Alvustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (arviomääräraha)	315 300 000

Pääluokka 35

35.	YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA	198 758 000
01.	Ympäristöhallinnon toimintamenot	67 209 000
01.	Ympäristöministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	28 491 000
04.	Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	30 014 000
29.	Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	6 970 000
65.	Avustukset järjestöille ja ympäristöhoitoon (siirtomääräraha 3 v)	1 734 000
10.	Ympäristön- ja luonnonsuojelu	103 543 000
20.	Ympäristövahinkojen torjunta (arviomääräraha)	5 900 000
21.	Eräät luonnonsuojelun menot (siirtomääräraha 3 v)	2 440 000
22.	Eräät ympäristömenot (siirtomääräraha 3 v)	15 825 000
52.	Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)	37 616 000
60.	Siirto öljysuojarahastoon (siirtomääräraha 3 v)	3 000 000
61.	Vesien- ja ympäristöhoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	5 842 000
63.	Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot (siirtomääräraha 3 v)	18 480 000
64.	EU:n ympäristörahasen osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)	4 500 000
65.	Öljyjätämaksulla rahoitettava öljyjätehuolto (siirtomääräraha 3 v)	1 000 000
66.	Kansainvälisen yhteistyön jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	1 440 000
70.	Alusinvestoinnit (siirtomääräraha 3 v)	7 500 000
20.	Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen	28 006 000
01.	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 956 000
55.	Avustukset korjaustoimintaan (siirtomääräraha 3 v)	22 200 000
60.	Siirto valtion asuntorahastoon	—
64.	Avustukset rakennusperinnön hoitoon (siirtomääräraha 3 v)	850 000

Pääluokka 36

36. VALTIONVELAN KOROT	1 573 100 000
01. Valtionvelan korko	1 536 000 000
90. Valtionvelan korko (arviomääräraha)	1 536 000 000
09. Muut menot valtionvelasta	37 100 000
20. Palkkiot ja muut menot valtionvelasta (arviomääräraha)	37 100 000

Määrärahojen kokonaismäärä:**54 090 434 000**

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

YLEISET MÄÄRÄYKSET

Brutto- ja nettobudjetointi

Valtion talousarviossa noudatetaan pääsääntönä bruttobudjetointia. Nettobudjetointi on talousarviosta annetussa laissa tarkoin rajoitettu poikkeus pääsäännöstä.

Talousarviossa voidaan nettobudjetoida

1) uudet valtionlainat, valtionlainoista saatavat emissiovoitot ja pääomavoitot ja valtionlainojen pääomaa suojaavista johdannaisista kertyvät tulot sekä valtionvelan kuoletukset, valtionlainoihin liittyvät pääomatappiot ja emissiotappiot ja valtionlainojen pääomaa suojaavista johdannaisista aiheutuvat menot;

2) valtionlainoista saatavat korkotulot ja valtionlainojen koronmaksua suojaavista johdannaisista kertyvät tulot sekä valtionlainoista aiheutuvat korkomenot ja valtionlainojen koronmaksua suojaavista johdannaisista aiheutuvat menot;

3) viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvät tulot ja siitä aiheutuvat menot;

4) osakkeiden myynnistä kertyvät tulot sekä myyntiin liittyvät myyntipalkkiot ja valtion ostajan puolesta vastattavaksi ottamat maksuvelvoitteet;

5) eläkelaitokselle lain nojalla maksettava maksuvalmiussuoritus ja suorituksen palautus valtiolle;

6) lakiin perustuva valtionapu kunnalle ja kunnan maksettavaksi valtiolle valtionapujärjestelmän määräytymisperusteiden mukaan tuleva määrä.

Viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvinä tuloina voidaan nettobudjetoida seuraavat tulot vähentämällä ne asianomaiselta toimintamomentilta, vaikka sille ei olisi momentin perusteissa merkitty myönnetyn nettomäärärahaa:

1) toimintamomentin vakiosisällön kuvauksessa mainitut virastolle työnantajana maksetut, mutta työntekijälle myönnetyt sairausvakuutuksen mukaiset sairaus- ja äitiyspäivärahat, työkyvyttömyyseläke ja kuntoutusraha silloin, kun virasto maksaa työntekijälle palkan sairaus- ja äitiysloman ajalta tai työkyvyttömyyseläkeajalta tai kuntoutusrahakaudelta sekä saadut korvaukset työterveydenhuollon kustannuksiin;

2) viraston tai laitoksen saamat vakuutus- ja vahingonkorvaukset;

3) viraston tai laitoksen saamat korvaukset työpaikkaruokaloiden käytöstä;

4) viraston tai laitoksen saamat tulot sen toimitilojen satunnaisesta luovuttamisesta ulkopuolisille yksittäisiä tilaisuuksia varten;

5) virastolle tai laitokselle maksetut korvaukset korkeakouluharjoittelijoista ja siviilipalvelusvelvollisista;

6) myyntituotot sellaisesta irtaimesta käyttöomaisuudesta, jonka hankinta rahoitetaan toimintamäärärahasta. Kiinteän omaisuuden, finanssisijoitusten (esim. osakkeet ym. arvopaperit) ja erillismomenteilta rahoitettavan irtaimen käyttöomaisuuden myyntituottoja ei saa kuitenkaan nettouttaa toimintamäärärahan kanssa.

Jos viraston tai laitoksen toimintamomentille on momentin perusteluissa merkitty myönnetyn nettomäärärahaa, tai jos viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvien tulojen ja siitä aiheutuvien menojen erotus on otettu nettomääräisenä tuloarviona tulomomentille, kuuluvat nettobudjetoinnin piiriin kaikki viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvät tulot ja siitä aiheutuvat, toimintamomentin vakiosisällön kuvauksen ja momentin perusteluiden päätösosan mukaiset menot. Nettobudjetoitavia tuloja ja menoja ovat tällöin muun muassa:

1) valtion maksuperustelain (150/1992) tai vastaavien erityislakien mukaista maksullista toimintaa harjoittavan viraston toiminnasta tai toiminnan osasta kertyvät tulot ja siitä aiheutuvat menot;

2) viraston tai laitoksen vastuulla toteutettavasta tutkimus- tms. yhteishankkeesta tai yhteisestä toiminnasta tuloina saatavat muiden osapuolten maksusuodet ja hankkeesta tai toiminnasta aiheutuvat menot;

3) viraston tai laitoksen toimintaan liittyvät EU:lta saatavat tulot ja näihin tuloihin liittyvät menot;

4) viraston tai laitoksen lahjoituksena ja testamentilla saamat varat sekä sponsoreilta saatavat tulot silloin, kun virastolla tai laitoksella on oikeus ottaa ne vastaan eikä kysymys ole viraston tai laitoksen tavanomaiseen toimintaan ja talouteen nähden epätavallisen suurista määristä; ja

5) valtion sisäiset palvelumaksut (esimerkiksi maksut palvelukeskuksille).

Jos viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvistä tuloista vain osa on budjetoitu toimintamomentille, jolle on momentin perusteluiden päätösosassa merkitty myönnetyn nettomäärärahaa, on asianomaisen momentin perusteluiden päätösosassa lisäksi yksilöity, mitkä tulot momentille on nettoutettu tai mitä tuloja ei ole momentille nettoutettu. Vastaavasti, jos nettobudjetoitu tulomomentti sisältää vain osan viraston tai laitoksen toiminnasta aiheutuvista menoista, on asianomaisen tulomomentin perusteluiden päätösosassa yksilöity, mitkä menot momentille on nettoutettu taikka mitä menoja ei sille ole nettoutettu.

Nettobudjetoitavia tuloja eivät ole verot, veronluonteiset maksut tai sakkomaksut. Nettobudjetoinnin kohteena eivät voi olla siirtomenot tai niiden palautukset lukuun ottamatta lain nojalla maksettavaa maksuvalmiussuoritusta eläkelaitokselle ja suorituksen palautusta sekä lakiin perustuvaa valtionapua kunnalle ja kunnan maksettavaksi valtiolle valtionapujärjestelmän määräytymisperusteiden mukaan tulevaa määrää. Nettobudjetoinnin kohteena eivät myöskään voi olla sijoitusmenot tai omaisuuden myyntitulot lukuun ottamatta osakkeiden myyntiä taikka viraston tai laitoksen toimintaan tarkoitettun irtaimen omaisuuden hankintaa tai irtaimen omaisuuden myyntiä.

Nettobudjetoidun toimintamenomomentin menojen vakiosisältöön kuuluvat jäljempänä ilmenevät toimintamenomomenttien vakiosisällön mukaiset menot.

Nettoutetusta toiminnasta kertyviä tuloja saa käyttää tästä toiminnasta aiheutuviin menoihin ilman, että siitä on mainintaa luku- tai momenttiperusteluissa.

Menomomentteja koskevat yleiset määräykset

Menot on jaettu talousarviossa momenteiksi tehtävän tai menojen laadun mukaan.

Tehtävän mukaan budjetoituja määrärahoja ovat jäljempänä käsiteltävät virastojen toimintameno määrärahat sekä eräät kulutusmenoihin luettavat projektiluonteiset määrärahat. Tehtävän mukaan budjetoitua määrärahaa saa käyttää kaikkiin kyseisestä tehtävästä säännönmukaisesti aiheutuviin menoihin, ellei talousarviosta muuta johdu.

Pääjaotteluna on seuraava menojen laadun mukainen pääryhmitys (suluissa vastaavat momenttien numerotunnukset):

1) kulutusmenot (01—29): menot, joiden välittömänä vastikkeena valtio saa varainhoitovuonna käytettäviä tuotannon tekijöitä, kuten työpanosta, tavaroita ja palveluksia,

2) siirtomenot (30—69): menot, joista valtio ei saa välitöntä vastiketta,

3) sijoitusmenot (70—89): menot, joiden välittömänä vastikkeena valtio saa pitkävaikutteisia tuotannon tekijöitä tai rahoitusvaateita, joista valtio saa tuloa tai muuta hyötyä useana varainhoitovuonna, ja

4) muut menot (90—99): edellä mainittuihin pääryhmiin kuulumattomat menot, kuten valtionvelan hoitomenot.

Momentin määrärahaa saa käyttää ainoastaan momentin numerotunnuksen osoittaman menoryhmän menoihin. Siten kulutusmenoihin tarkoitettua määrärahaa ei saa käyttää siirtomenoihin eikä siirtomenoihin tarkoitettua määrärahaa kulutusmenoihin, ellei momentin perusteluissa ole määrätty toisin.

Momentilla yksilöityyn käyttötarkoitukseen ei saa käyttää muuta käyttötarkoitukseltaan yleisempää määrärahaa (esim. toimintamenomomentin määrärahaa), vaikka kyseisen yleisemmän määrärahan perusteluissa mainittua yksilöityä käyttötarkoitusta ei olisi suljettu pois. Tästä voidaan poiketa, jos momentin perusteluissa on asiaa koskeva maininta.

Määrärahat henkilöstön palkkaamiseen on budjetoitu pääsääntöisesti toimintamenomenteille (01—14). Muun momentin määrärahaa saadaan käyttää henkilöstön palkkaamiseen virastoihin ja laitoksiin vain, jos palkkauksesta ja momentin määrärahalla palkattavien henkilöiden enimmäismäärästä ilmaistuna henkilötyövuosina on maininta momentin perustelujen päätösosassa. Milloin määrärahaa saa käyttää palkkoihin tai palkkioihin, sitä käytetään myös näihin liittyviin sosiaaliturva- ja eläkemaksuihin ja muihin henkilösivumenoihin. Määrärahaan, jota käytetään palkkoihin, voidaan nettobudjetoita palkkoihin liittyvät virastolle työnantajana maksetut, mutta työntekijälle myönnettyt sairausvakuutuksen mukaiset sairaus- ja äitiyspäivärahat, työkyvyttömyyselä-

ke ja kuntoutusraha silloin, kun virasto maksaa työntekijälle palkan sairaus- ja äitiysloman ajalta tahi työkyvyttömyyseläkeajalta tai kuntoutusrahakaudelta.

Menojen ja tulojen kohdentaminen varainhoitovuoteen kuuluviksi

Määrärahaa saa käyttää vain momentille sovellettavan kohdentamisperusteen mukaan varainhoitovuoteen kohdentuviin menoihin.

Jos asianomaisen momentin perusteluiden päätösoasassa ei ole toisin mainittu, on määrärahat ja tuloarviot kohdennettu talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi valtion talousarviosta annetun asetuksen 5 a ja 5 b §:ssä säädetyillä perusteilla.

Vakiosisältöiset menomomentit

Toimintamenomomenteille ja momenteille 29, 70, 74—75, 76 ja 77—79 on määritelty sellaisia vakiosisältöisiä käyttötarkoituksia, joihin ao. momenteille budjetoituja määrärahoja saa käyttää ilman, että siitä on maininta ao. momentin perusteluissa. Toimintamenomomentin vakiosisältöä sovelletaan myös silloin, kun toimintamenot on nettobudjetoinnin johdosta budjetoitu osittain tai kokonaan tulopuolelle osaksi nettotuloarviota.

Määrärahoja käytettäessä momenttien perustelut ovat vakiosisältömääritykseen nähden ensisijaisessa asemassa. Siten momentin perusteluissa voidaan poiketa vakiosisällöstä joko sulkemalla osa vakiokäyttötarkoituksista pois tai täydentämällä niitä muilla käyttötarkoituksilla. Vakiosisältöisten käyttötarkoitusten täydentäminen ilmaistaan ”myös”-sanalla.

Toimintamenomäärärahat

Viraston toiminnasta aiheutuvat menot budjetoidaan yhtenä määrarahana menomomenteille 01—14. Toimintamenomäärärahaa saa käyttää viraston tai laitoksen laissa tai asetuksessa säädettyjen tehtävien hoidosta aiheutuviin palkkausmenoihin ja muihin kulutusmenoihin, koneiden ja kaluston sekä muun aineellisen tai aineettoman käyttömaisuuden hankintamenoihin sekä muihin viraston toiminnasta välittömästi aiheutuneisiin menoihin, kuten leasingkorkoihin ym. korkomenoihin ja vahingonkorvauksiin.

Virastot ja laitokset voivat ilman niille talousarvion yhteydessä erikseen myönnettyä valtuutta tehdä lakisääteisten velvoitteidensa täyttämiseksi välttämättä tarvittavia, ehdoiltaan ja laajuudeltaan viraston tai laitoksen talouteen ja toimintaan nähden tavanomaisia sopimuksia ja sitoumuksia, joista voi aiheutua menoja myös tulevana varainhoitovuosina. Tällaiset sopimukset ja sitoumukset voivat koskea kulutusmenon luonteisia eriä, esimerkiksi vuokria ja tarvehankintoja.

Toimintamenomäärärahaa saa käyttää myös vähäisten, viraston tai laitoksen tavanomaiseen jatkuvaan toimintaan liittyvien ennakkomaksujen maksamiseen.

Erillisinä menojen laadun mukaisina määrarahoina on budjetoitu siirtomenot, talonrakennus- ja maa- ja vesirakennusinvestointimenot ja osakkeiden ja osuuksien hankinta- ja lainananto- ym. finanssisijoitusmenot sekä eräät poikkeuksellisen suuret kalustoinvestoinnit. Näihin ei siten saa käyttää toimintamenomäärärahaa, ellei määrärahan perusteluissa ole toisin määrätty.

Ellei tarkoitukseen ole osoitettu muuta määrärahaa, kuten rakennerahasto-ohjelmien määrärahaa, toimintamäärärahaa saa käyttää viraston toimialaan kuuluvien, EU:n hyväksymien ja osarahoittamien hankkeiden rahoittamiseen sekä ao. hankkeiden tarjouksiin osallistumisen edellyttämään rahoitukseen.

Toimintamomentille nettobudjetoidaan virastolle työnantajana maksetut, mutta työntekijälle myönnetty sairausvakuutuksen mukaiset sairaus- ja äitiyspäivärahat, työkyvyttömyyseläke ja kuntoutusraha silloin, kun virasto maksaa työntekijälle palkan sairaus- ja äitiysloman ajalta tahi työkyvyttömyyseläkeajalta tai kuntoutusrahakaudelta sekä saadut korvaukset työterveydenhuollon kustannuksiin. Lisäksi toimintamomentille nettobudjetoidaan viraston saamat kohdassa ”Brutto- ja nettobudjetointi” tarkoitetut irtaimen käyttöomaisuuden myyntituotot, korvaukset työpaikkaruokaloiden käytöstä ja viraston saamat vakuutus- ja vahingonkorvaukset, viraston saamat tulot sen toimitilojen satunnaisesta luovuttamisesta ulkopuolisille yksittäisiä tilaisuuksia varten sekä virastolle maksetut korvaukset korkeakouluharjoittelijoista ja siviilipalvelusvelvollisista.

Lisäksi toimintamomentin määrärahaa saa käyttää maksullisen toiminnan menoihin, mikäli viraston tai laitoksen maksullista toimintaa ei ole budjetoitu omaksi momentikseen.

Menojen laadun mukaiset momentit

Kulutusmenot (01—29)

Kulutusmenoja ovat menot, joiden välittömänä vastikkeena valtio saa varainhoitovuonna käytettäviä tuotannontekijöitä. Kulutusmenoihin luetaan valtion palveluksessa olevan henkilöstön palkkaukset, muut palkkiot, sosiaaliturvamaksut, eläkemaksut, tavaroiden ja palvelusten ostomenot, puolustusmateriaalin sekä arvoltaan vähäisten tai taloudelliselta pitoajaltaan lyhytikäisten koneiden, laitteiden ja kaluston hankintamenot sekä muut sellaiset valtion toiminnasta johtuvat tai toimintaan liittyvät menot, mikäli niitä ei ole luettava siirto- tai sijoitusmenoihin.

Kulutusmenoihin luetaan myös EU-ohjelmien vaatima tekninen apu.

Valtion henkilöstön palkkauksiin saa käyttää kulutusmenomomentteja seuraavasti:

a) toimintamomentteja (numerotunnus 01—14) ja

b) muita kulutusmenomomentteja työsopimussuhteisen henkilöstön ja valtion virkamieslain (750/1994) 9 §:n 1 momentissa tarkoitettujen määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettyjen virkamiesten palkkauksiin, jos momentin vakiokäyttötarkoituksessa tai päätösosassa on niin määrätty sekä

c) valtion virkamieslain mukaan valtioneuvoston käytettäväksi asetetun virkamiehen palkkaukseen kyseessä olevan hallinnonalan ministeriön toimintamomenttia.

Virkaan nimitettyjen virkamiesten palkkauksia ei saa maksaa muilta kuin toimintamomenteilta.

15—17. Eläkkeet

Momenteille on merkitty lakiin, asetukseen tai valtiota sitovaan sopimukseen perustuvat tai perusteluissa erikseen määritellyt vakinaiset eläkkeet, perhe-eläkkeet, ylimääräiset eläkkeet sekä eräät lähinnä eläkkeen luonteiset avustukset.

18—19. Puolustusmateriaalin hankkiminen

Momenteille on merkitty puolustusmateriaalin hankkimisesta aiheutuvat menot. Lisäksi momentille voidaan vähennyksenä merkitä viraston saamat puolustusmateriaalihankintoihin liittyvät vaakuutus- ja vahingonkorvaukset sekä sopimussakot, vaikka tästä ei olisi mainintaa momentin perusteluissa.

29. Arvonlisäveromenot

Määrärahaa saa käyttää pääluokassa 21 eduskunta ja pääluokassa 22 tasavallan presidentti tavaroitten ja palveluiden ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen sekä muissa pääluokissa valtioneuvoston ja ministeriöiden hallinnonalojen muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten virastojen ja laitosten tavaroitten ja palveluiden ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Jos menoa, johon liittyvä arvonlisävero maksetaan hallinnonalan arvonlisäveromenomäärärahas- ta, vastaan saadaan tuloa (kuten maksullinen toiminta, EU- ja muu yhteisrahoitus), tulon arvonlisäveromenoa vastaava osuus tuloutetaan momentille 12.39.10 Muut sekalaiset tulot. Valtion vi- raston tai laitoksen arvonlisäverollisten suoritteiden myynnistä arvonlisäverolain mukaan suori- tettava vero tuloutetaan kuitenkin momentille 11.04.01 Arvonlisävero.

Valtion kulutus- ja investointimenot (momentit 01—28 ja 70—79) on budjetoitu ilman arvonlisä- veroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrä- rahat verottomin hinnoin.

Siirtomenot (30—69)

Siirtomenoihin luetaan kunnille, muille julkisille yhteisöille, elinkeinoelämälle, kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille maksettavat valtionavut ja valtion välityksellä tapahtuvat varainsiir- rot sekä vastikkeetta tapahtuvat varainsiirrot talousarvion ulkopuolella oleviin valtion rahastoi- hin, kansaneläkelaitokselle ja ulkomaille. Valtio ei saa siirtomenoista välitöntä tai suoranaista ai- neellista vastiketta, kuten rahaa, tavaraa tai palvelusta siirron saajalta. Välillisesti siirtomenot edistävät valtion tehtävien toteuttamista. Siirtomenomenteilta maksettavat kulutus- ja inves- tointimenot budjetoidaan arvonlisäverollisina.

Siirtomenot on yleensä luokiteltu saajan mukaan. Valtionavut rakennustoimintaan sekä koneiden ja kaluston hankintaan on pyritty merkitsemään eri momenteille kuin kulutukseen tai muihin käyttötarkoituksiin menevät valtionavut. Mikäli määräraha koskee useaa siirronsaajaryhmää, on esitetty jaottelu saajaryhmittäin tarvittaessa edelleen jaoteltuna käyttötalouteen ja pääomatalou- teen tarkoitettuihin siirtoihin.

Momenteille 30—69 on budjetoitu korvaukset liiketoimintaa harjoittaville yksiköille niiden yleis- en edun vuoksi suorittamista tehtävistä, milloin etu koituu muille kuin valtiolle.

Lakisääteisesti määräytyvät ja harkinnanvaraiset siirtomenot on pyritty merkitsemään eri momenteille.

30—39. Valtionavut kunnille ja kuntayhtymille ym.

Momenteille on merkitty kunnille ja kuntayhtymille sekä Ahvenanmaan maakunnalle suoritettavat valtionavut.

40—49. Valtionavut elinkeinoelämälle

Momenteille on merkitty elinkeinoelämän edistämiseksi tarkoitetut valtionavut yrityksille ja yksityisille elinkeinonharjoittajille sekä yrittäjien ja elinkeinonharjoittajien yms. etuja edistäville keskusjärjestöille, yhdistyksille ym.

50—59. Valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille

Momenteille on merkitty siirrot kotitalouksille (yksityisille kuluttajille) sekä valtionavut yleishyödyllisille järjestöille, laitoksille, yhdistyksille, seuroille jne. Tällaisia ovat esimerkiksi urheilujärjestöt, yksityiset oppilaitokset, yksityiset sairaalat ja sellaiset yksityiset tutkimuslaitokset, jotka eivät välittömästi palvele liike- tai elinkeinoelämää.

60. Siirrot talousarvion ulkopuolisiin valtion rahastoihin ja kansaneläkelaitokselle

Momentille on merkitty siirrot talousarvion ulkopuolisiin valtion rahastoihin sekä siirrot kansaneläkelaitokselle.

61—65. EU:n rakennerahasto-osuudet, muiden EU:n rahastojen rahoitusosuudet, vastaavat valtion rahoitusosuudet ja muut siirrot kotimaahan

Momenteille on merkitty sellaiset erittelemättömät siirrot, joiden jakamista kuntien, elinkeinoelämän ja kotitaloussektorin kesken ei ole voitu edeltäkäs in suorittaa. EU:n osallistuminen rakennerahasto-ohjelmiin sekä vastaava valtion rahoitus on merkitty momentille 32.50.64.

66—69. Siirrot EU:lle ja ulkomaille

Momenteille on merkitty sellaiset ulkomaille siirrettävät varat, joista ei saada välitöntä vastiketta tai joiden vastike on vähäinen suhteessa menon suuruuteen. Tällaisia ovat esim. kehitysyhteistyötoiminnan puitteissa myönnettävät avustukset sekä kansainvälisten yhteisöjen jäsenmaksut ja muut sellaiset avustusluonteiset jäsenmaksut, jotka ao. yhteisöt käyttävät toimintansa rahoitukseen tai välittävät edelleen avustuksina kolmansille tahoille.

Sijoitusmenot (70—89)

Sijoitusmenoihin luetaan muut kuin puolustusmateriaalin ja arvoltaan vähäisten tai taloudelliselta pitoajaltaan lyhytikäisten koneiden, laitteiden ja kaluston hankintamenot, talonrakennusten sekä maa- ja vesirakenteiden rakentamismenot, arvopapereiden, maa-alueiden ja rakennusten hankintamenot sekä lainananto.

Reaalisijoitukset (70—79)

Reaalisijoituksiin luetaan sellaiset valtion käyttöomaisuuden hankinnat, jotka täyttävät jäljempänä eri vakiomomenttiryhmien kohdalla esitettyt tunnusmerkit. Koneiden, laitteiden ja kaluston

hankintamenot on merkitty momenteille 70—73. Talonrakennukset on merkitty momenteille 74—75 ja muut rakennustyöt momenteille 77—79. Maa-alueiden, rakennusten ja kiinteistöjen ostomenot on merkitty momentille 76.

70—73. Kaluston hankinta

Mikäli viraston tai laitoksen toimintamenot on budjetoitu toimintamenomomentille (01—14), on tälle yleensä sisällytetty myös määrärahat kaluston ja aineettoman käyttöomaisuuden hankintaan.

Poikkeustapauksissa (hankinnan suuruus, kertaluonteisuus, valtuuden käyttö, poikkeuksellinen hankintamenettely) voidaan momentilla erikseen määriteltävän kaluston hankintamenot budjetoida momentille 70 (Kaluston hankinta), jonka määrärahaa saa käyttää mainitunlaisten, viraston tai laitoksen (tai nimetyn hallinnonalan) toiminnan edellyttämien koneiden, laitteiden ja kaluston hankintamenoihin.

74—75. Talonrakennukset

Momenteille on merkitty ja niiden määrärahoja saa käyttää niiden perusteluiden mukaisista valtion uudisrakennustöistä ja rakennusten perusparannustöistä aiheutuviin tarpeellisiin muun kuin vakinaisesti virkaan nimitetyn henkilöstön palkkausmenoihin ja muihin rakentamismenoihin. Perusparannuksiksi katsotaan sellaiset muutos- tai korjaustyöt, joiden johdosta rakennuksen arvo lisääntyy oleellisesti. Määrärahoja saa käyttää myös rakennusten turva- ja muista teknisistä järjestelmistä aiheutuviin menoihin. Momenttien määrärahoja saa käyttää myös uudisrakennustöiden ja perusparannustöiden suunnittelusta ja siihen liittyvien konsulttipalvelujen ostoista aiheutuviin menoihin, lukuun ottamatta sitä hankkeittain erittelemätöntä suunnittelutyötä, jota vastaavat palkkausmenot on merkitty toimintamenomomentille.

Momenteilla yksilöityjen hankkeiden kustannusarviot vastaavat rakennuskustannusindeksin pistelukua, joka ilmoitetaan kehyspäättöksen yhteydessä. Jos hankkeesta on tehty urakkasopimus, kustannusarvio perustuu sopimukseen. Kustannusarviot eivät sisällä arvonlisäveroa.

76. Maa-alueet, rakennukset ja kiinteistöt

Momentille on merkitty maa-alueiden, rakennusten ja kiinteistöjen ostomenot.

77—79. Maa- ja vesirakennukset

Momenteille on merkitty ja niiden määrärahoja saa käyttää niiden perusteluiden mukaisten muiden valtion rakennustöistä kuin talonrakennuksista aiheutuviin muun kuin vakinaisesti virkaan nimitetyn henkilöstön palkkausmenoihin ja muihin menoihin. Tällaisia töitä voivat olla esim. maanteiden, rautateiden, satamien, kanavien ja siltojen rakentamis- ja peruskorjaustyöt, maankuivatus- ja viemärijohtotyöt, koskien ja vesiväylien perkaamis-, uittoväylien rakentamis- sekä pengerrys- ja patoamistyöt. Momenttien määrärahoja saa käyttää myös mainitunlaisten rakennustöiden suunnittelusta ja siihen liittyvien konsulttipalvelujen ostoista aiheutuviin menoihin, lukuun ottamatta sitä hankkeittain erittelemätöntä suunnittelutyötä, jota vastaavat palkkausmenot on merkitty toimintamenomomentille.

Lainat ja muut finanssisijoitukset (80—89)**80—86. Valtion varoista myönnettävät lainat**

Momenteille on merkitty valtion varoista myönnettävät lainat.

87—89. Muut finanssisijoitukset

Momenteille on merkitty osakkeiden ja muiden arvopapereiden ostomenot sekä oman pääoman ehtoiset sijoitukset osakeyhtiöihin ym. finanssisijoitukset.

Muut menot (90—99)

Muihin menoihin luetaan valtionvelan korot sekä muut kulutus-, siirto- ja sijoitusmenoihin kuumattomat menot.

90—92. Valtionvelan korot

Momenteille on merkitty valtionvelan korot.

93—94. Valtionvelan nettokuoletukset ja velanhallinta

Momenteille on merkitty valtionvelan nettokuoletukset, pääomatappiot ja emissiotappiot nettotettuina.

95—99. Muut ja erittelemättömät menot

Momenteille on merkitty edellä luokittelemattomat menot, kuten alijäämän kattamiseen tarkoitettut menot.

TULOARVIOT

Osasto 11

VEROT JA VERONLUONTEISET TULOT

Selvitysosa: Valtiolle arvioidaan kertyvän verotuloja noin 40,8 mrd. euroa vuonna 2016. Verotulojen arvioidaan kasvavan noin 2 % vuodelle 2015 budjetoituun (talousarvio ml. lisätalousarviot) verrattuna. Verotulojen kehitykseen vaikuttavat veropohjien kehitys sekä veroperusteisiin tehtävät muutokset. Arviot keskeisten veropohjaerien kehityksestä vuonna 2016 on esitetty tuloarviomomenttien selvitysosissa. Verotuloennusteiden laatimista on selostettu tarkemmin valtiovarainministeriön 28.9.2015 päivätyssä muistiossa *Budjettitalouden tuloarvioiden laadintamenettelyt valtiovarainministeriössä* (www.vm.fi).

Hallituksen veropolitiikka ja keskeiset veroperustemuutokset

Pääministeri Sipilän hallitusohjelman veropolitiikka tähtää kasvun, yrittäjyyden ja työllisyyden vahvistamiseen. Hallitusohjelman mukaiset verotuksen kärkitavoitteet vaalikaudella ovat:

- Verotus kannustaa tekemään työtä, yrittämään, työllistämään, ottamaan riskiä, omistamaan, investoimaan ja sijoittamaan Suomessa. Kokonaisveroaste ei nouse vaalikauden aikana.
- Verotus on ennakoitavaa ja johdonmukaista. Verotuksen yleislinjasta sovitaan vaalikauden alussa ja vältetään epävarmuutta aiheuttavia linjanmuutoksia vaalikauden aikana.
- Verotuksen keventämisen painopiste on pieni- ja keskituloisissa. Kannustinloukkuja puretaan. Palkkatulojen verotus ei millään tulotasolla kiristy.
- Verotusta kehitetään niin, että yrittäminen, omistaminen ja investoiminen ovat nykyistä kannattavampaa. Verotuksen rakenne tukee Suomen kilpailukykyä ja hallituksen asettamia kärkitavoitteita. Verotuksen painopistettä siirretään työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin.

— Verotuksen peruseriaate on laaja veropohja, matalat verokannat. Suomi toimii aktiivisesti kansainvälisen veronkierron estämiseksi.

— Verotusmenettelyt ovat asiakaslähtöisiä ottaen huomioon verotuksen johdonmukaisuuden, ennakoitavuuden ja oikeusvarmuuden sekä tietojen saannin.

Veroperustemuutokset vuonna 2016

Vuonna 2016 veropolitiikan liikkumavaraa rajoittavat valtiontalouden suuri alijäämä sekä julkisen talouden sopeutustarve. Julkisen talouden kestävyys tukemiseksi hallitusohjelman veronkevennykset toteutetaan asteittain vaalikauden aikana. Vuonna 2016 valtiontaloutta tasapainotetaan toteuttamalla hallitusohjelmassa sovittuja veronkiristyksiä.

Työn verotusta kevennetään hallitusohjelman mukaisesti erityisesti pieni- ja keskituloisilla korottamalla työtulovähennystä 450 milj. euroa vuonna 2016. Lisäksi ansiotuloveroperusteita lievennetään vuonna 2016 ansiotasoindeksin muutosta vastaavasti. Luovutustappio säädetään vähennyskelpoiseksi kaikesta pääomatulosta, kun se voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti on vähennyskelpoista ainoastaan luovutusvoitosta. Ns. avainhenkilölain voimassaoloa jatketaan. Vuodeksi 2016 otetaan määräaikaisena käyttöön mahdollisuus ns. tehokkaaseen katumiseen verotuksessa. Yleisradioveron parametreja tarkistetaan Yleisradio Oy:lle siirrettävän määrärahan indeksijäädetyksen johdosta siten, että pienimmän maksuunpantavan veron määrää korotetaan 51 eurosta 70 euroon, jolloin alin tuloraja, jolla veroa aletaan maksaa, nousee noin 7 500 eurosta noin 10 300 euroon vuodessa. Autoverotusta kevennetään hallituskaudella yhteensä noin 200 milj. euroa. Kevennys toteutetaan asteittain vuosina 2016—2019. Muutoksen asteittaisella voimaantulolla pyritään hillitsemään käyttäytymisvaikutuksia sekä välttämään kertaluonteisen suuren veromuutoksen aiheuttamia autokaupan markkinahäiriöitä ja varastoarvojen äkillistä alenemista sekä kuluttajien kannalta epäoikeudenmukaisia vaikutuksia.

Tupakkaveroa, ajoneuvoveroa, jäteveroa sekä lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroa korotetaan. Tupakkaveron korotus toteutetaan asteittain käyttäytymisvaikutusten hillitsemiseksi. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoista osuutta pienennetään. Lisäksi valtion tuloveroasteikon v. 2013 väliaikaisena käyttöön otetun ylimmän tuloluokan (ns. solidaarisuusveron) alarajaa alennetaan 90 000 eurosta 72 300 euroon vuosille 2016 ja 2017 ja ylempää pääomatuloverokantaa korotetaan 33 prosentista 34 prosenttiin vuodesta 2016 alkaen.

Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille.

Taulukossa esitetään vuonna 2016 voimaan tulevien veroperustemuutosten vaikutus valtion verotuloihin. Veronkannon ja verontilitysten ajoituksesta johtuen veroperustemuutosten voimaantulovuonna niiden vaikutus budjettitalouden kassakertymään on usein pienempi kuin pysyvä vuositason vaikutus.

Veroperustemuutosten vaikutus valtion verotuottoon vuonna 2016 (milj. euroa)

	Vaikutus vuonna 2016	Vaikutus vuositasolla
Ansio- ja pääomatuloverot		
— ansiotuloverotuksen indeksitarkistus ansiotason nousua vastaavasti	-105	-115
— työtulovähennyksen korottaminen	-190	-210
— yle-veron tasokorjaus	-18	-20
— ns. solidaarisuusveron alarajan alentaminen	31	34
— ylemmän pääomaverokannan korottaminen	17	34
— yksityishenkilöiden korkeakouluille tekemien lahjoitusten vähennys- kelpoisuus	-3	-3
— asuntolainan korkovähennysoikeuden rajoittaminen, pääministeri Sipilän hallituksen päätös	10	11
— asuntolainan korkovähennysoikeuden rajoittaminen, edellisen eduskunnan hyväksymä laki	10	11
— luovutustappion vähennyskelpoisuus kaikesta pääomatulosta	-10	-20
— avainhenkilölain jatkaminen ¹⁾	9	10
— tehokas katuminen	7	10
Yhteisövero		
— kuntien ja seurakuntien korotetun yhteisöveron jako-osuuden päätyminen, edellisen eduskunnan hyväksymä laki	305	357
Valmisteverot		
— tupakkaveron korotus	35	68
— lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veron korotus	78	85
— nestekaasun verottomuuden poisto, edellisen eduskunnan hyväksymä laki	9	10
— turpeen veron alentaminen, edellisen eduskunnan hyväksymä laki ²⁾	-11	-12
Ajoneuvovero		
— ajoneuvoveron korotus v. 2016, edellisen eduskunnan hyväksymä laki	100	180
Autovero		
— autoveron alennus	-31	-31
Jätevero		
— jäteveron korotus	4	5
Yhteensä		
— josta verotuottoa lisäävät	615	815
— josta verotuottoa vähentävät	-368	-411

¹⁾ Avainhenkilölain mukaisesti verovelvollinen on lähdeveron (35 %) piirissä sen sijaan, että ansiotulot verotettaisiin normaaliin tapaan valtion- ja kunnallisverotuksessa. Koska lähdevero kertyy yksinomaan valtiolle, laki lisää valtion verotuloja mutta vähentää muiden veronsaajien verotuloja.

²⁾ Turpeen vero alenee, jos EU-komissio hyväksyy metsähakkeen tukijärjestelmän muutoksen.

Ehdotetut ja aikaisemmin päätetyt veroperustemuutokset lisäävät v. 2016 valtion verotuloja yhteensä noin 0,4 mrd. euroa vuositasolla.

Verotulojen kehitys

Valtion verotulot verolajeittain vuosina 2013—2016 (milj. euroa)

	2013 tilinpäätös	2014 tilinpäätös	2015 TA+ I LTA+ II LTA+ III LTAE	2016 esitys
Tuloon ja varallisuuteen perustuvat verot	12 062	12 328	12 606	12 895
Liikevaihtoon perustuvat verot	17 298	17 459	17 576	17 813
Valmisteverot	6 573	6 563	6 870	7 059
Muut verot ja veronluonteiset tulot	2 807	2 921	2 876	3 015
Yhteensä	38 740	39 271	39 927	40 782

Verotuksen kokonaistason vaikuttavat valtion päätösten lisäksi kuntien veropäätökset ja sosiaalivakuutusmaksujen taso. Alla olevassa taulukossa on esitetty kansantaloudessa kertyvät verot yhteensä suhteessa bruttokansantuotteeseen (kokonaisveroaste) sekä sektoreittain että verolajeittain jaoteltuna. Kokonaisveroasteen ennakoidaan pysyvän suunnilleen viime vuosien tasolla.

Julkisyhteisöjen saamat verotulot sektoreittain ja verolajeittain, % BKT:sta

	2014	2015	2016
Sektoreittain:			
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä	43,9	44,5	44,2
Valtio	20,8	21,0	20,8
Kunnat	10,3	10,6	10,3
Soturahastot	12,8	13,0	13,1
Verolajeittain:			
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä	43,9	44,5	44,2
Välittömät verot	16,7	17,2	16,8
Tuotannon ja tuonnin verot	14,4	14,4	14,3
Sosiaalivakuutusmaksut	12,8	13,0	13,1

Verotuet

Verotuet ovat verolainsäädännössä määrättyjä poikkeuksia verotuksen perusrakenteesta eli ns. normiverojärjestelmästä. Käytännössä verotuilla tarkoitetaan verovapauksia, verovähennyksiä, alempia verokantoja ja muita niihin rinnastettavia keinoja, joiden avulla tuetaan jotain tiettyä elinkeinoa tai verovelvollisryhmää. Toisin kuin suorat tuet, verotuet eivät pääasiassa näy budjetin menomomenteilla, vaan tuki toteutuu saamatta jääneinä verotuloina. Verotukien tarkkaa määrää ei pystytä useimmissa tapauksissa täsmällisesti laskemaan, joten niiden seuranta perustuu tukien määristä laadittuihin arvioihin. Joidenkin verotukien määrästä ei pystytä laatimaan euromääräistä arviota lainkaan, johtuen saatavilla olevien tietoaineistojen puutteellisuudesta. Verotukien määritelmät, sekä arviot niiden vaikutuksista verotuottoihin ovat riippuvaisia verotukilaskennassa käytetystä normiverojärjestelmästä ja laskentamenetelmistä. Verotuet lasketaan säännökohtaisesti ja staattisen laskelman avulla. Tässä esitettyjen verotukilaskelmien perustana olevaa normiverojärjestelmää ja laskentamenetelmiä on kuvattu Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen valmisteluraportissa *Verotuet Suomessa 2009* (www.vatt.fi).

Verotukia tarkasteltaessa on huomioitava, että verotuen poistaminen ei välttämättä lisäisi verotuloja vastaavalla määrällä. Osa tuista on päällekkäisiä, joten ne vaikuttavat toistensa suuruuteen. Tuet vaikuttavat myös hintoihin ja käyttäytymiseen, mitä staattisessa verotukilaskennassa ei pystytä ottamaan huomioon. Yksittäisen verotuen poistamisen lopullisia vaikutuksia on näistä syistä johtuen vaikea arvioida. Verotukien seuranta on kuitenkin tärkeää, koska niiden kautta ohjataan merkittävää julkista tukea eri kohteisiin. Verotuet myös kaventavat veropohjaa ja usein monimutkaistavat verojärjestelmää.

Verotukia on tällä hetkellä määritelty vajaat 190 kappaletta. Näistä noin kolmasosalle ei pystytä esittämään euromääräistä arviota ja osalle voidaan esittää vain suuruusluokka-arvio. Vuonna 2016 verotukien kokonaismääräksi arvioidaan noin 25,3 mrd. euroa, josta 16,6 mrd. euroa kohdistuu valtion verotuloihin. Alla olevassa taulukossa esitetään verotukien kappalemäärät sekä arviot niiden euromääräisestä suuruudesta vuosina 2015 ja 2016. Kunkin verotuloarviomomentin selvitysosassa esitetään merkittävimmät momentin tuottoa alentavat verotuet.

Vuonna 2016 verotukia kasvattaa esitetty työtulovähennyksen korottaminen. Asuntolainan korkovähennyksen supistaminen pienentää verotukien euromäärää. Yksityishenkilöiden korkeakouluille tekemien lahjoitusten verovähennyskelpoisuudesta muodostuu uusi verotuki. Nestekaasun verottomuudesta aiheutuva verotuki puolestaan poistuu.

Verotuet 2015 ja 2016

	2015, kpl	2015, milj. euroa	2016, kpl	2016, milj. euroa
Henkilöverotus	50	15 465	51	16 139
Elinkeinoverotus	28	871	28	897
Maa- ja metsätalouden verotus	20	122	20	127
Varainsiirtoverotus	12	2 099	12	2 099
Kiinteistöverotus	7	623	7	600
Perintö- ja lahjaverotus	15	227	15	237
Arvonlisäverotus	20	2 921	20	3 015
Valmisteverotus	28	2 099	27	2 147
Sosiaalivakuutusmaksut	6	ei voida laskea	6	ei voida laskea
Yhteensä	186	24 427	186	25 261

Osaston tuloarviot vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot	12 328 027	11 993 000	12 895 000	902 000	8
01. Ansio- ja pääomatuloverot	9 117 056	8 866 000	9 217 000	351 000	4
02. Yhteisövero	2 432 759	2 467 000	2 877 000	410 000	17
03. Korkotulojen lähdevero	141 652	120 000	91 000	-29 000	-24
04. Perintö- ja lahjaverot	499 060	540 000	710 000	170 000	31
(05.) Pankkivero	137 500	—	—	—	0
(06.) Voimalaitosvero	—	—	—	—	0

Osaston tuloarviot vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
04. Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut	17 458 906	17 849 500	17 812 800	-36 700	0
01. Arvonlisävero	16 552 721	16 932 000	16 868 000	-64 000	0
02. Eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero	749 584	760 000	785 000	25 000	3
03. Apteekkimaksut	156 601	157 500	159 800	2 300	1
08. Valmisteverot	6 562 808	7 107 000	7 059 000	-48 000	-1
01. Tupakkavero	785 292	863 000	929 000	66 000	8
04. Alkoholijuomavero	1 393 981	1 384 000	1 340 000	-44 000	-3
05. Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmistevero	256 794	264 000	257 000	-7 000	-3
07. Energiaverot	4 112 704	4 581 000	4 518 000	-63 000	-1
08. Eräiden juomapakkausten valmistevero	14 037	15 000	15 000	—	0
10. Muut verot	2 760 124	2 853 000	2 902 000	49 000	2
03. Autovero	917 993	993 000	839 000	-154 000	-16
05. Varainsiirtovero	702 164	614 000	698 000	84 000	14
06. Arpajaisvero	218 395	225 000	225 000	—	0
07. Ajoneuvovero	877 619	957 000	1 115 000	158 000	17
08. Jätevero	43 954	64 000	25 000	-39 000	-61
19. Muut veronluonteiset tulot	160 497	108 810	112 952	4 142	4
(02.) Lästimaksut	1 051	—	—	—	0
03. Ratavero	18 057	5 450	5 341	-109	-2
04. Eräät viestinnän maksut	28 204	28 783	28 570	-213	-1
05. Eräät liikenteen maksut	15 862	18 429	18 751	322	2
06. Väylämaksut	87 587	42 628	44 800	2 172	5
(07.) Katsastustoiminnan valvontamaksu	0	—	—	—	0
08. Öljyjättemaksu	3 429	4 000	4 000	—	0
09. Muut verotulot	3 442	3 500	6 000	2 500	71
10. Sähkö- ja maakaasuverkko- maksut ja Perämeren tuuli- voima-alueella perittävä tuulivoimamaksu	2 865	3 020	3 090	70	2
11. Rahoitusvakausviraston hallintomaksut	—	3 000	2 400	-600	-20
Yhteensä	39 270 364	39 911 310	40 781 752	870 442	2

01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot

01. Ansio- ja pääomatuloverot

Momentille arvioidaan kertyvän 9 217 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu tuloverolakiin (1535/1992). Momentille kertyvät luonnollisten henkilöiden ansiotuloista valtion progressiivisen tuloveroasteikon mukaan maksettava vero ja pääomatulovero, jossa on vuodesta 2012 lähtien ollut kaksiportainen veroasteikko. Lisäksi momentille kertyvät rajoitetusti verovelvollisten maksama lähdevero sekä henkilön yleisradiovero.

Verotuloennusteen pohjana ovat viimeksi valmistuneen verotuksen eli verovuoden 2013 ansio- ja pääomatuloverojen määrät. Ennuste vuoden 2016 verotuotosta perustuu vuosien 2014 ja 2015 verokertymätietoihin sekä ennusteeseen veronalaisten tulojen kehityksestä vuosina 2014—2016. Ennusteessa huomioidaan myös veroperusteisiin vuosina 2014 ja 2015 tehdyt sekä vuodelle 2016 esitetyt muutokset.

Ansiotulojen merkittävin erä on palkkatulot, joiden kehitykseen vaikuttavat työllisyyden ja ansiotason kehitys. Toinen merkittävä ansiotuloerä on eläketulot, joiden arvioidaan kasvavan palkkatuloja nopeammin lähivuosina eläkkeelle siirtyvien määrän kasvaessa ja keskimääräisen eläketulon noustessa. Pääomatuloja ovat mm. luovutusvoitot, osinkotulot, vuokratulot, puun myyntitulot sekä yritystulon pääomatulo-osuus. Merkittävin pääomatuloerä on luovutusvoitot, joita syntyy muun muassa arvopaperi- ja kiinteistökaupasta ja joiden kehitys riippuu varallisuusarvojen kehityksestä.

Veronalaisten ansio- ja pääomatulojen arvioitu kehitys

Veronalaiset tulot, taso ja muutos	2014		2015		2016	
	ennuste milj. €	%	ennuste milj. €	%	ennuste milj. €	%
Ansiotulot, mistä	123 098	2,3	125 085	1,6	127 209	1,7
— palkkatulot	81 744	0,8	82 152	0,5	83 382	1,5
— eläketulot	28 702	3,8	29 627	3,2	30 343	2,4
Pääomatulot, mistä	11 530	2,2	12 488	8,3	12 816	2,6
— luovutusvoitot	3 700	-5,1	4 028	8,9	4 149	3,0
— osinkotulot	3 695	9,4	4 274	15,7	4 381	2,5

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen vuoden 2016 tuloveroasteikkolaiksi sekä laeiksi eräiden muiden lakien muuttamisesta sekä talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi yleisradioverosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta. Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelman mukaisesti pieni- ja keskituloisten verotusta kevennetään kasvattamalla työtu-
lovähennystä 450 milj. euroa, josta valtion osuus on 210 milj. euroa. Lisäksi ansiotuloveroperusteisiin tehdään vuonna 2016 ansiotasoindeksin muutosta vastaava tarkistus kaikilla tulotasolla. Luovutustappio säädetään vähennyskelpoiseksi kaikesta pääomatulosta, kun se nykyisin on vähennyskelpoista ainoastaan luovutusvoitoista. Asuntolainan korkovähennys-
oikeuden supistamista nopeutetaan verrattuna edellisen hallituksen tekemään päätökseen. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti asuntolainan koroista vähennyskelpoinen osuus supistuu 65 prosentista 60 prosenttiin vuonna 2016. Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelman mukaisesti ehdotetaan, että vähennysoikeus supistuisi 55 prosenttiin vuonna 2016. Vuosina 2017—2019 vä-

hennys oikeus supistuisi 10 prosenttiyksikköä vuodessa niin, että vuonna 2019 asuntolainan korista vähennyskelpoista olisi 25 %. Valtion tuloveroasteikon v. 2013 väliaikaisena käyttöön otetun ylimmän tuloluokan (ns. solidaarisuusveron) alarajaa alennetaan 90 000 eurosta 72 300 euroon vuosiksi 2016 ja 2017. Ylempää pääomatuloverokantaa korotetaan 33 prosentista 34 prosenttiin. Vuodeksi 2016 otetaan määräaikaisesti käyttöön ns. tehokasta katumista koskevat säännökset. Luonnollinen henkilö tai kuolinpesä välttyisi veropetosta koskevilta rikosoikeudellisilta seuraamuksilta, jos hän oma-aloitteisesti ilmoittaa verotuksesta aikaisemmin puuttuneita tuloja tai varoja vuoden 2016 aikana. Ns. avainhenkilölain voimassaoloa jatketaan. Lisäksi yksityishenkilöiden korkeakouluille tekemät 850—500 000 euron lahjoitukset säädetään vähennyskelpoisiksi. Yleisradioveron parametreja tarkistetaan Yleisradio Oy:lle siirrettävän määrärahan indeksijäädityksen johdosta siten, että pienimmän maksuunpantavan veron määrää korotetaan 51 eurosta 70 euroon, jolloin alin tuloraja, jolla veroa aletaan maksaa, nousee noin 7 500 eurosta noin 10 300 euroon vuodessa.

Muutosten vaikutus valtion ansio- ja pääomatuloverojen tuottoon on esitetty alla olevassa taulukossa.

Ansio- ja pääomatuloverotukseen esitettävien veroperustemuutosten vaikutus valtion verotuottoon vuonna 2016 ja vuositasolla (milj. euroa)

	Vaikutus vuonna 2016	Vaikutus vuositasolla
Ansiotuloverotuksen indeksitarkistus	-105	-115
Työtulovähennyksen korotus	-190	-210
Ns. solidaarisuusveron alarajan alentaminen	31	34
Ylemmän pääomaverokannan korottaminen	17	34
Luovutustappion vähennyskelpoisuus kaikesta pääomatulosta	-10	-20
Yksityishenkilöiden korkeakouluille tekemien lahjoitusten vähennyskelpoisuus	-3	-3
Asuntolainan korkovähennysoikeuden rajaaminen, pääministeri Sipilän hallituksen päätös	10	11
Asuntolainan korkovähennysoikeuden rajaaminen, edellisen eduskunnan hyväksymä laki	10	11
Tehokas katuminen	7	10
Avainhenkilölain jatkaminen	9	10
Yle-veron tasokorjaus	-18	-20
Yhteensä	-242	-258
— josta verotuottoa lisäävät	84	110
— josta verotuottoa vähentävät	-326	-368

Kunkin verovuoden ansio- ja pääomatulovero kertyy useamman kalenterivuoden aikana, joten momentin kertymä koostuu eri verovuosilta maksuunpantujen verojen tilityksistä. Momentin kertymään vaikuttavat myös verontilityksissä sovellettavat veronsaajien jako-osuudet ja niiden mahdolliset oikaisut. Ansio- ja pääomatuloverojen kertymäaikataulua, sekä jako-osuuksia ja niiden merkitystä tuloennusteessa on kuvattu tarkemmin valtiovarainministeriön 28.9.2015 päivätyssä muistiossa *Budjettitalouden tuloarvioiden laadintamenettelyt valtiovarainministeriössä* (www.vm.fi).

Verovuosina 2013—2016 maksuunpantujen verojen määrät (milj. euroa)

	2013 toteutuma	2014 ennakkotieto	2015 ennuste	2016 ennuste
Progressiivinen tulovero	5 654	5 696	5 726	5 570
Pääomatulovero	2 211	2 417	2 542	2 662
Yleisradiovero	487	499	509	493

Arvio valtion ansio- ja pääomatuloveron kertymästä vuonna 2016 (milj. euroa)

Ansio- ja pääomatulovero	8 374
Rajoitetusti verovelvollisten maksama lähdevero	350
Yleisradiovero	493
Yhteensä	9 217

Ansio- ja pääomaverotuloennusteeseen liittyvät riskit aiheutuvat suurelta osin pääomatuloennusteen epävarmuudesta sekä mahdollisista jako-osuuksien oikaisuisista. Pääomatulojen kehitys on epätasaisempaa kuin ansiotulojen ja ne reagoivat talouden suhdanteisiin ansiotuloja voimakkaammin. Lisäksi pääomatulojen ennustamista vaikeuttaa se, että niistä saadaan suhteellisen vähän toteutumatietaa ennen verotuksen valmistumista. Vuoden 2016 talousarvioesitystä laadittaessa tuoreimmat tiedot pääomatuloista ovat vuodelta 2013. Talousarviovuoteen ja sitä edeltävään verovuoteen liittyvät jako-osuuksien oikaisut saattavat muuttaa momentin kertymää useilla kymmenillä tai jopa sadoilla miljoonilla euroilla. Etenkin suhdannekäänteiden yhteydessä näitä muutoksia on vaikea ennakoita.

Ansio- ja pääomatuloverotuksessa on määritelty 50 verotukea, joista 39:lle pystytään esittämään arvio tuen määrästä. Vaikutukset on arvioitu kaavamaisesti muiden verotukien vaikutuksista irrallaan, eikä yksittäisen verotuen poistaminen välttämättä kasvattaisi verotuloja tuen määrää vastaavasti. Osa ansio- ja pääomatuloverotuksen verotuista on luonteeltaan enemmän verotuksen yleiseen tasoon vaikuttavia vähennyksiä, kuin suppealle ryhmälle kohdennettuja tukia. Tällaisia vähennyksiä ovat esimerkiksi ansiotulovähennys ja työtulovähennys, joilla säädellään työhön kohdistuvaa verorasitusta, sekä eläketulovähennykset, joilla säädellään eläkkeiden verotuksen tasoa. Erityistapaus on laskennallisen asuntotulon verovapaudesta muodostuva verotuki, joka on ennemminkin teoreettinen verotuki kuin varsinainen verotuksessa myönnettävä huojennus.

Ansio- ja pääomaverotuksen verotukien arvioidaan vähentävän kaikkien veronsaajien verotuottoja yhteensä noin 16,1 mrd. euroa (sisältäen laskennallisen asuntotulon verovapaudesta muodostuvan verotuen, noin 3,4 mrd. euroa) v. 2016. Tästä valtion veroihin kohdistuva vaikutus on noin 8,4 mrd. euroa.

Ansio- ja pääomatuloverotuksen verotukien euromäärää kasvattaa vuonna 2016 työtulovähennyksen kasvattaminen. Asuntolainan korkovähennyksen supistaminen pienentää verotukien euromäärää. Yksityishenkilöiden korkeakouluille tekemien lahjoitusten verovähennyskelpoisuudesta muodostuu uusi verotuki.

Arvio ansio- ja pääomatuloverotuksen verotuista vuosina 2014—2016 (milj. euroa)

	2014	2015	2016
Lakisääteisten eläke-, työttömyysvakuutus- ja sairausvakuutusmaksujen vähennyskelpoisuus	2 615	2 760	2 815
Työtulovähennys	2 060	2 105	2 590
Kotitalousvähennys	345	345	350
Työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen vähennyskelpoisuus	200	200	205
Valtionverotuksen eläketulovähennys	285	280	305
Vapaaehtoisen eläkevakuutusmaksun vähennyskelpoisuus	105	110	110
Lapsilisien verovapaus	540	500	505
Eräiden muiden sosiaalietuuksien verovapaus	875	885	885
Asuntolainan korkojen vähennyskelpoisuus	280	240	230
Laskennallisen asuntotulon verovapaus	3 200	3 300	3 350
Oman asunnon myyntivoiton verovapaus (suuruusluokkarvio)	1 300	1 300	1 300
Muut	3 280	3 440	3 494
Yhteensä	15 085	15 465	16 139

2016 talousarvio	9 217 000 000
2015 II lisätalousarvio	303 000 000
2015 talousarvio	8 866 000 000
2014 tilinpäätös	9 117 056 165

02. Yhteisövero

Momentille arvioidaan kertyvän 2 877 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu tuloverolakiin (1535/1992). Verovuodesta 2014 lähtien vero on ollut 20 % yhteisön verotettavasta tuloksesta. Momentille kertyy valtion osuus vuoden aikana kertyvästä yhteisöjen tuloverosta ja yhteisön yleisradioverosta. Yhteisöveron muita veronsaajia olivat kunnat ja seurakunnat vuoden 2015 loppuun saakka. Vuodesta 2016 alkaen yhteisöveron saajia ovat valtio ja kunnat, sillä seurakuntien yhteisövero-osuus korvataan indeksiin sidotulla määrärahalta.

Yhteisöveroennusteen perusteena ovat tuoreimmat toteutumätiedot ja arviot kunkin verovuoden lopullisesta verosta. Verovuoden 2016 yhteisöveron määrää ennustetaan arvioidun yritysten tuloskehityksen perusteella vuodesta 2014 vuoteen 2016. Arvio verovuoden 2014 lopullisen yhteisöveron määrästä perustuu verotuksen valmistumisesta saatuihin ennakkotietoihin ja toteutuneisiin kertymiin. Yritysten tuloskehitystä arvioidaan lähinnä kansantalouden tilinpidon toimintaylijäämän muutoksen avulla. Yritysten tuloskehitys ei täysin seuraa toimintaylijäämän muutoksia. Varsinkin voimakkaiden suhdannevaihteluiden oloissa toimintaylijäämän antama kuva yritysten tuloksista saattaa poiketa huomattavasti todellisuudesta. Ennusteen laadinnassa toimintaylijäämä tarjoaa kuitenkin luontevan lähtökohdan tarkasteltaessa yhteisöverokertymän kehitystä suhteessa koko talouden aktiviteettia kuvaavaan kasvuennusteeseen. Yhteisöveroennustetta täydennetään tarvittaessa yritysten tulostietojen ja kertymätietojen pohjalta. Yhteisövero on suhdanneherkimpää veromuotoja, jonka tuotto on vaihdellut muita veromuotoja enemmän. Muutokset talouskasvussa ja yritysten tulostietojen voivat nopeasti aiheuttaa suuriakin muutoksia yhteisöveron tuottoon.

Toimintaylijäämän, yritysten tuloskehityksen ja yhteisöveron lopullisen veron arvioitu kehitys

	2013	2014 ennuste	2015 ennuste	2016 ennuste
Toimintaylijäämän muutos, %	0,0	6,1	1,1	3,4
Verovuoden lopullinen vero, milj. euroa	4 640	4 319	4 120	4 232
— valtion osuus yhteisöveron tuotosta, %	68,16	61,63	60,35	69,08

Kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta korotettiin väliaikaisesti 5 prosenttiyksiköllä ja seurakuntien 0,4 prosenttiyksiköllä verovuosille 2012—2015. Valtion osuutta alennettiin vastaavasti. Kuntien yhteisövero-osuuden korotuksen päätyminen vuoden 2015 lopussa ja seurakuntien yhteisövero-osuuden siirtyminen valtiolle vuoden 2016 alusta kasvattavat valtion osuutta yhteisöveron tuotosta. Yhteensä näiden muutosten arvioidaan kasvattavan valtion verotuloja n. 305 milj. euroa.

Valtiolle suoritettavalla vuotuisella verolla on kerätty Yleisradio Oy:n toiminnan rahoittamiseksi tarvittavat varat vuodesta 2013 alkaen. Yhteisön yleisradioverolla on tarkoitus kerätä noin 20 milj. euroa vuositasolla.

Verovuoden vero kertyy useamman kalenterivuoden aikana ja näin ollen momentin kertymä koostuu eri verovuosilta tilitetystä yhteisöverosta. Verovuoden lopullisesta yhteisöverosta yleensä runsaat 80 % kertyy saman vuoden aikana ennakoina. Verovuoden päättymisen jälkeen ennen verotuksen valmistumista oma-aloitteisesti maksettavien ennakon täydennysmaksujen määrä vaihtelee vuosittain huomattavasti. Yrityksille myös palautetaan hakemuksesta ennakoita ennen verotuksen valmistumista. Verotuksen valmistumisen jälkeen kertyy jäännösveroja, ja kertymää pienentävät maksettavat ennakonpalautukset. Vuonna 2016 kertyy vielä veroja verovuosilta 2015 ja 2014.

Ennuste yhteisöveron kertymästä vuonna 2016

Yhteisöveron kertymät eri verovuosilta, milj. euroa	
— verovuodelta 2017	336
— verovuodelta 2016	3 622
— verovuodelta 2015	198
— aikaisemmilta verovuosilta	35
Yhteensä	4 191
— josta valtion osuus	2 877

Elinkeinoverotukseen sisältyy useita verotukia. Näistä merkittävimpiä ovat irtaimen käyttöomaisuuden poistojärjestelmään sisältyvä verotuki, noin 550 milj. euroa ja käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapaus, noin 290 milj. euroa. Edellä esitetyt verotukien määrät ovat suuruusluokka-arvioita. Lisäksi käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapaudesta aiheutuvan verotuen määrä voi vaihdella suurestikin vuosittain riippuen osakekauppojen määrästä.

2016 talousarvio	2 877 000 000
2015 II lisätalousarvio	210 000 000
2015 talousarvio	2 467 000 000
2014 tilinpäätös	2 432 758 665

03. Korkotulojen lähdevero

Momentille arvioidaan kertyvän 91 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu korkotulojen lähdeverosta annettuun lakiin (1550/1992). Veron määrä on 30 % talletukselle tai joukkovelkakirjalainalle Suomeen maksetusta korosta. Verovelvollisia ovat luonnolliset henkilöt.

Kotitalouksien talletukset muodostavat veropohjasta suurimman osan. Vuoden 2014 lopussa suomalaisten kotitalouksien talletusten kanta Suomen rahalaitoksissa oli noin 78 mrd. euroa ja niiden keskiporko oli noin 0,4 %. Kotitalouksien lähdeverollisten talletusten kannan ja keskiporkon arvioidaan kehittyvän taulukossa esitetyn mukaisesti:

	2014 toteutuma	2015 ennuste	2016 ennuste
Lähdeverollisten talletusten kannan muutos, %	-0,4	0,4	2,3
Kotitalouksien talletusten keskiporko, %	0,42	0,32	0,25

2016 talousarvio	91 000 000
2015 talousarvio	120 000 000
2014 tilinpäätös	141 651 894

04. Perintö- ja lahjavero

Momentille arvioidaan kertyvän 710 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu perintö- ja lahjaverolakiin (378/1940) ja siinä oleviin perintö- ja lahjaveroasteikkoihin. Lahjaveron osuudeksi momentin kertymästä arvioidaan noin 20 %.

Vuodesta 2013 voimassa ollut yli 1 000 000 euron perintöjä ja lahjoja koskeva veroluokka on säädetty pysyväksi vuoden 2016 alusta lukien. Tämän arvioidaan lisäävän verotuloja noin 10 milj. euroa vuositasolla.

Perintö- ja lahjaverotukseen kohdistuu 15 erilaista verotukea, joista merkittävimmän, yritysten sukupolvenvaihdoshuojennuksen määräksi arvioidaan noin 117 milj. euroa vuonna 2016.

2016 talousarvio	710 000 000
2015 III lisätalousarvio	40 000 000
2015 II lisätalousarvio	60 000 000
2015 talousarvio	540 000 000
2014 tilinpäätös	499 060 109

04. Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut

01. Arvonlisävero

Momentille arvioidaan kertyvän 16 868 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu arvonlisäverolakiin (1501/1993). Merkittävimmän osan arvonlisäverotuksen veropohjasta muodostaa kotitalouksien kulutus, josta kertyy lähes 70 % arvonlisäveron tuotosta. Arvonlisäveroa kertyy myös valtiosektorin ja julkisen sektoriin luettavien sosiaaliturvarahastojen välituotekäytöstä. Kuntien ja kuntayhtymien välituotekäytöstä kerätään myös arvonlisäveroa, mutta koska kerätyt verot palautetaan paikallishallinnolle, ne eivät lisää valtion arvonlisäverotuottoja. Merkittävä verokertymän erä on myös ns. muun verovapaan toiminnan välituotekäytöstä kerättävä arvonlisävero. Tähän sisältyy mm. rahoitus- ja vakuutustoiminnan, asuntojen omistuksen ja vuokrauksen sekä yksityisen terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen välituotekäytön arvonlisävero. Kotitalouksien kulutuksesta, valtion ja sosiaaliturvarahastojen sekä muun verovapaan toiminnan välituotekäytöstä kertyy yhteensä noin 86 % valtion arvonlisäverokertymästä. Arvonlisäveroa kertyy lisäksi mm. kotitalouksia palvelevien voittoja tavoittelemattomien yhteisöjen välituotekäytöstä ja investoinneista.

Arvonlisäveron veropohjan keskeisten erien muutos, %

	2014	2015 ennuste	2016 ennuste
Kotitalouksien verollisten kulutusmenojen veropohja	0,3	0,0	1,4
Valtiosektorin ja sosiaaliturvarahastojen toiminnan välituotekäyttö	-0,8	-0,3	1,0
Muun verovapaan toiminnan välituotekäyttö	1,2	0,2	2,5

Arvonlisäveron kertymä koostuu Verohallinnon ja Tullin kantamista arvonlisäveroista sekä muiden valtion tilivirastojen suoraan arvonlisäveromomentille kirjaamista määristä. Tulli kantaa arvonlisäveroa Euroopan unionin ulkopuolisesta tuonnista. Kertymästä vähennettävät arvonlisäveronpalautukset koostuvat arvonlisäverovelvollisille ilmoitusten, hakemusten ja muutosten johdosta palautetuista veroista. Varsinaisen veron lisäksi palautuksiin sisältyy kunnille palautettu arvonlisävero.

Arvonlisäveron kertymät (milj. euroa)

	2014 tilinpäätös	2015 talousarvio	2016 esitys
Verohallinnon bruttokertymä	25 048	25 139	25 711
Tullilaitoksen nettokertymä	2 395	2 325	2 432
Arvonlisäverokertymä muista valtion tilivirastoista	59	59	60
Verohallinnon maksamat palautukset	-10 949	-10 865	-11 335
Arvonlisäverokertymä yhteensä	16 553	16 658	16 868

Arvonlisäveroennusteen osuvuus riippuu keskeisesti siitä, miten kulutuksen kokonaisarvon kehitys ja kohdentuminen kyetään ennakoimaan. Muutokset kulutuksessa vaikuttavat nykyisen kulutuksen lisäksi ennustettuun tulevaan kulutukseen ja sitä kautta ennustettuun arvonlisäveropohjaan.

Tuottoennusteessa on otettu huomioon arvonlisäveron verotuet, jotka muodostuvat alennetuista verokannoista. Verotuiksi määritellään myös joitain EU:n arvonlisäverodirektiivistä poikkeavia eräiä sekä arvonlisäveron alarajaan liittyvä huojuus. Arvonlisäverotukseen kohdistuu 20 verotukea vuonna 2016. Niiden kokonaissummaksi arvioidaan noin 3 mrd. euroa.

Arvonlisäveroon kohdistuvat verotuet (milj. euroa)

	2014	2015	2016
Elintarvikkeiden ja rehujen alennettu alv-kanta (14 %)	1 191	1 181	1 196
Lääkkeiden alennettu alv-kanta (10 %)	324	323	328
Henkilökuljetusten alennettu alv-kanta (10 %)	253	258	266
Tilattujen sanoma- ja aikakauslehtien sekä yhdistysten jäsenlehtien painoksen myynnin alennettu alv-kanta (10 %)	118	117	119
Ravintola- ja ateriapalvelujen alennettu alv-kanta (14 %)	509	519	533
Muut verotuet	520	523	573
Verotuet yhteensä	2 915	2 921	3 015

2016 talousarvio	16 868 000 000
2015 II lisätalousarvio	-274 000 000
2015 talousarvio	16 932 000 000
2014 tilinpäätös	16 552 721 016

02. Eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero

Momentille arvioidaan kertyvän 785 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta eli vakuutusmaksuverolakiin (664/1966). Vero on tarkoitettu ensi vaiheessa vakuutuslaitosten kannettavaksi ja siirrettäväksi vakuutuksenottajien rasitukseksi. Vakuutusmaksuvero täydentää arvonlisäveroa, koska arvonlisäverotuksessa vakuutuspalvelut on jätetty verotuksen ulkopuolelle. Vakuutusmaksuveron verokanta on seurannut yleisen arvonlisäverokannan kehitystä. Vuonna 2016 vero on 24 % vakuutusmaksuista, joihin vero ei sisälly.

2016 talousarvio	785 000 000
2015 talousarvio	760 000 000
2014 tilinpäätös	749 584 418

03. Apteekkimaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 159 800 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat apteekkimaksusta annetun lain (148/1946) mukaisia maksuja.

Apteekkimaksusta annetun lain taulukkoa on tarkoitus tarkistaa siten, että tarkistus perustuu toteutuneeseen kokonaisliikevaihdon muutokseen vuodesta 2013 vuoteen 2014. Tarkistettua apteekkimaksutaulukkoa sovelletaan apteekkimaksuun, joka määrätään vuoden 2015 liikevaihdon perusteella.

2016 talousarvio	159 800 000
2015 talousarvio	157 500 000
2014 tilinpäätös	156 601 052

08. Valmisteverot

01. Tupakkaverot

Momentille arvioidaan kertyvän 929 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin tupakkaverosta (1470/1994). Lain mukaan savukkeista kannetaan yksikköperusteista veroa 33,50 euroa 1 000 kappaletta kohti ja arvoon perustuvaa veroa 52 % vähittäismyyntihinnasta laskettuna, kuitenkin vähintään 177,00 euroa 1 000 kappaletta kohti. Sikareista ja pikkusikareista vero on 30 % vähittäismyyntihinnasta. Piippu- ja savuketupakasta veroa kannetaan 24,50 euroa kilolta ja lisäksi 48 % vähittäismyyntihinnasta. Savukkeiksi käärittävästä hienoksi leikatusta tupakasta kannetaan veroa 23,50 euroa kilolta ja lisäksi 52 % vähittäismyyntihinnasta, kuitenkin vähintään 107,50 euroa kilolta. Muista tupakkaa sisältävistä tuotteista ja savukepaperista kannetaan lisäksi valmisteveroa, joka on 60 % vähittäismyyntihinnasta.

Tupakkaverot on korotettu vuosina 2009, 2010, 2012, 2014 ja 2015. Veronkorotusten ja muiden tupakan kulutusta vähentävien toimenpiteiden seurauksena savukkeiden veropohja on supistunut noin 10 % vuodesta 2008.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen tupakkaverolain muuttamisesta. Esityksen mukaisen veronkorotuksen seurauksena tupakkaveron tuoton arvioidaan kasvavan vuositasolla 68 milj. euroa.

Tupakkaveron kertymän arvioitu kehitys (milj. euroa)

	2014 tilinpäätös	2015 talousarvio	2016 esitys
Savukkeet	694	766	820
Muut tupakkatuotteet	91	97	109
Yhteensä	785	863	929

Tupakkaveroon ei kohdistu verotukia.

2016 talousarvio	929 000 000
2015 talousarvio	863 000 000
2014 tilinpäätös	785 291 870

04. Alkoholijuomaverot

Momentille arvioidaan kertyvän 1 340 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin alkoholi- ja alkoholijuomaverosta (1471/1994). Veron määrä on väkevien alkoholijuomien osalta 45,55 euroa litralta laskettuna sataprosenttisena alko-

holina. Välituotteiden vero (21 tilavuusprosenttia) on vastaavasti 31,90 euroa ja viinien vero (11 tilavuusprosenttia) 30,82 euroa litralta laskettuna sataprosenttisenä alkoholina. Oluen vero litras-
sa sataprosenttista alkoholia on 32,05 euroa.

Alkoholiveroa on korotettu vuonna 2008, kahdesti vuonna 2009, vuonna 2012 ja vuonna 2014.

Alkoholijuomien kulutusarviot perustuvat valtiovarainministeriön yhteistyössä eri toimijoiden kanssa laatimiin ennusteisiin alkoholin kulutuksesta.

Alkoholin verollisen kulutuksen arvioitu kehitys

	2014 tilinpäätös	2015 ennuste	2016 ennuste
Alkoholin verollisen kulutuksen muutos, %	0	-3½	-1

Alkoholijuomaveron verokertymän kehitys (milj. euroa)

	2014 tilinpäätös	2015 talousarvio	2016 esitys
Etyylialkoholi	430	413	400
Olut	610	602	600
Viinit ja muut käymisteitse valmistetut tuotteet sekä väli- tuotteet	354	341	340
Yhteensä	1 394	1 356	1 340

Alkoholijuomaveron verotuottoa pienentää pienpanimoiden verohuojennus, jota kasvatettiin vuoden 2015 alusta alkaen. Verotuen määrä on noin 7 milj. euroa vuonna 2016.

2016 talousarvio	1 340 000 000
2015 III lisätalousarvio	-28 000 000
2015 I lisätalousarvio	-400 000
2015 talousarvio	1 384 000 000
2014 tilinpäätös	1 393 980 835

05. Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmistevero

Momentille arvioidaan kertyvän 257 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverosta (1127/2010). Veron määrä on makeisilla ja jäätelöllä 95 senttiä kilogrammaa kohti ja virvoitusjuomilla 11 tai 22 senttiä litralta valmista juomaa. Veroa kannetaan makeisista, makeisten kaltaisista valmisteista, suklaasta, kaakaota sisältävistä tuotteista, jäätelöstä, mehujäädästä ja alkoholittomista tai vain vähän alkoholia sisältävistä juomista. Makeisten ja jäätelön osalta vero tuli voimaan vuoden 2011 alusta alkaen. Samassa yhteydessä virvoitusjuomien veroa korotettiin. Makeisten ja jäätelön veroa korotettiin vuonna 2012 ja virvoitusjuomien veroa vuosina 2012 sekä 2014.

Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveron verokertymän kehitys (milj. euroa)

	2014 tilinpäätös	2015 talousarvio	2016 esitys
Makeiset	77	76	76
Jäätelö	34	33	33
Virvoitusjuomat	146	147	148
Yhteensä	257	256	257

Verotukena momentin kertymää pienentää kliinisten ravintovalmisteiden, äidinmaidonkorvikkeiden ja vieroitusvalmisteiden, lastenruokien, laihdutusvalmisteiden ja ravintolisien vapautus verosta. Verotuen määrän arvioidaan olevan verotuottojen kannalta vähäinen.

2016 talousarvio	257 000 000
2015 III lisätalousarvio	-8 000 000
2015 talousarvio	264 000 000
2014 tilinpäätös	256 794 269

07. Energiaverot

Momentille arvioidaan kertyvän 4 518 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta (1472/1994) sekä lakiin sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta (1260/1996).

Energiaverojen tuottoennusteessa hyödynnetään laajasti työ- ja elinkeinoministeriön energiasostolla laadittavaa energiatasetta. Sen laadinnassa käytetään valtiovarainministeriön ja eri tutkimuslaitosten suhdanne-ennusteita sekä koko kansantalouden tasolla että toimialatasolla.

Energiaverojen veropohjan keskeisten erien arvioitu kehitys (%)

	2014 tilinpäätös	2015 ennuste	2016 ennuste
Moottoribensiinin kulutus	-2½	-1½	-1½
Dieselöljyn kulutus	-1,2	1½	1½
Sähkön kulutus	2,6	1	1½

Energiaveroja on korotettu viime vuosina merkittävästi. Vuoden 2015 alusta korotettiin sähköveroluokan I, liikennepolttoaineiden sekä lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroja. Kaivostoiminnan sähköverotasoksi määritettiin sähköveroluokan I mukainen taso aiemman alennetun sähköveroluokka II sijaan. Lisäksi piensähköntuotannon rajoihin tehtiin muutoksia ja turpeen veroa alennettiin. Turpeen vero alenee vuonna 2016, mikäli EU-komissio hyväksyy metsähakkeen tukijärjestelmän muutoksen. Nestekaasulle asetetaan muiden lämmityspolttoaineiden tapaan vero.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta annetun lain sekä sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroa korotetaan vuonna 2016 sekä kaivostoiminnan sähköveroa alennetaan vuonna 2017. Lämmitys-, voimalai-

tos- ja työkonepolttoaineiden veron korotuksen arvioidaan kasvattavan valtion verotuloja vuositasolla nettomääräisesti noin 75 milj. eurolla.

	Verotaso vuonna 2015 (sis. huoltovarmuusmaksun)	Verotaso 1.1.2016 alkaen
Moottoribensiini, snt/l	68,13	68,13
Dieselöljy, snt/l	50,61	50,61
Kevyt polttoöljy, snt/l	18,74	21,40
Raskas polttoöljy, snt/kg	22,12	25,36
Sähkö I (kotitaloudet, palveluala jne.), snt/kWh	2,253	2,253
Sähkö II (teollisuus), snt/kWh	0,703	0,703
Kivihiili, €/t	154,42	178,54
Maakaasu, €/MWh	15,444	17,424
Nestekaasu, snt/kg	0	24,93
Polttoturve, €/MWh	3,40	1,90 ¹⁾

¹⁾ Turpeen vero alenee, jos EU-komissio hyväksyy metsähakkeen tukijärjestelmän muutoksen.

Verokertymän arvioitu kehitys energiatuotteittain (milj. euroa)

	2014 tilinpäätös	2015 talousarvio	2016 esitys
Moottoribensiini ¹⁾	1 298	1 295	1 280
Diesel	1 246	1 293	1 350
Sähkö	977	1 147	1 100
Muut	592	645	708
Yhteensä	4 113	4 380	4 518

¹⁾ Sisältää korvaavat biopolttoaineet.

Energiaveromomentille kohdistuu 11 verotukea, joiden kokonaismääräksi arvioidaan n. 2,1 mrd. euroa vuonna 2016. Alla olevassa taulukossa esitettyjen merkittävimpien energiaverotukien lisäksi muita momentille kohdistuvia verotukia ovat liikenteessä käytetyn sähkön ja maakaasun normia alemmat verokannat, konesalien sähkön alempi verokanta, kiinteiden ja kaasumaisten biopolttoaineiden verottomuudet ja raideliikenteen sähkön verottomuus.

Merkittävimmät verotuet (milj. euroa)

	2014	2015	2016
Dieselpolttoaineen alempi verokanta ¹⁾	724	734	743
Työkoneissa käytetyn kevyen polttoöljyn dieseliä alempi verokanta	516	504	480
Turpeen alempi verokanta ²⁾	74	105	114
Teollisuuden ja kasvihuoneiden sähkön alempi verokanta	448	563	591
CHP-laitosten puolitettu CO2-vero	71	86	103
Muut	37	44	34

¹⁾ Tämän verotuen osalta on otettava huomioon verosanktioksi luettava henkilö- ja pakettiautojen ajoneuvoveron käyttövoimavero.

²⁾ Turpeen vero ei noudata nykyistä energiaveromallia.

Lisäksi energiaverotuiksi luetaan maa- ja puutarhatalouden energiaverotuki, jonka määrä on noin 34 milj. euroa, sekä energiaintensiivisten yritysten veronpalautus, jonka suuruus on noin 221 milj. euroa vuonna 2016. Edellä mainitut verotuet kuuluvat kuulumattomille 28.91.41 eivätkä siten vähennä energiaverojen tulomomentin verokertymää.

2016 talousarvio	4 518 000 000
2015 III lisätalousarvio	-39 000 000
2015 II lisätalousarvio	-160 000 000
2015 I lisätalousarvio	-2 000 000
2015 talousarvio	4 581 000 000
2014 tilinpäätös	4 112 704 123

08. Eräiden juomapakkausten valmistevero

Momentille arvioidaan kertyvän 15 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin eräiden juomapakkausten valmisteverosta (1037/2004). Alkoholijuomien, virvoitusjuomien, vesien ja eräiden muiden sellaisenaan juotavien juomien eri materiaalista valmistetut juomapakkaukset, lukuun ottamatta nestepakkauskartongista valmistetuja pakkauksia, ovat veronalaisia. Verosta vapaita puolestaan ovat juomapakkaukset, jotka ovat uudelleenkäytettäviä ja kuuluvat panttiin perustuvaan palautusjärjestelmään. Kertakäyttöisten, hyväksytyyn palautusjärjestelmään kuulumattomien juomapakkausten vero on 51 senttiä litralta. Veronalaisten pakkausten määrän oletetaan säilyvän vuonna 2016 likimain vuoden 2015 tasolla.

2016 talousarvio	15 000 000
2015 talousarvio	15 000 000
2014 tilinpäätös	14 037 332

10. Muut verot

03. Autovero

Momentille arvioidaan kertyvän 839 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu autoverolakiin (1482/1994). Vuoden 2008 alusta sekä uusien että käytettyjen henkilöautojen autovero on määräytynyt hiilidioksidipäästön perusteella. Vero määräytyy yleisestä kuluttajahinnasta ja sen osuus vaihtelee 5—50 prosentin välillä hiilidioksidipäästöstä riippuen. Pakettiautojen verotus vastaa henkilöautojen verotusta, mutta kookkaiden pakettiautojen veroa alennetaan kokonaisuudessaan perusteella. Autoveron tasoa tarkistettiin vuonna 2012 keskimääräisen CO₂-tason alenemisen tuottovaikutuksen kompensoimiseksi ja ympäristöohjauksen tehostamiseksi.

Autoveron tuoton kehitys riippuu sekä verotettavien ajoneuvojen määrän että keskimääräisen veron kehityksestä. Autoveron tuoton kannalta uusien henkilöautojen myynnin kehityksellä on suurin merkitys. Uusia henkilöautoja ennakoitaan verotettavan noin 103 000 kpl vuonna 2015. Vuonna 2016 uusien autojen hankinnan oletetaan kasvavan vuodesta 2015 muutamalla tuhannella kappaleella.

Autoveron veropohjan keskeisten erien arvioitu kehitys

	2014		2015 ennuste		2016 ennuste	
	kpl	keskim. vero, euroa	kpl	keskim. vero, euroa	kpl	keskim. vero, euroa
Uudet henkilöautot	101 100	7 200	103 000	7 000	106 000	6 500
Uudet pakettiautot	10 600	6 100	10 000	5 900	11 000	5 700

Uusien henkilöautojen keskimääräinen hiilidioksidipäästö vuonna 2014 oli 127,7 g/km. Uusien henkilöautojen hiilidioksidipäästöt ovat laskeneet tasaisesti vuodesta 2008 lähtien. Laskun odotetaan edelleen kiihtyvän autoverotuksessa tehtävien kevennysten johdosta. Keskimääräisten päästöjen lasku pienentää verokertymää veroprosentin määräytyessä päästöjen perusteella.

Autoveron arvioitu kertymä eri ajoneuvoryhmistä (milj. euroa)

	2014 tilinpäätös	2015 talousarvio	2016 ennuste
Henkilöautot	827	808	766
Pakettiautot	69	69	68
Moottoripyörät	14	14	15
Muut ajoneuvot	8	8	8
Autoveron palautukset	-	-12	-18
Yhteensä	918	888	839

Autoveroon liittyvien palautusten arvioidaan vaikuttavan verotuottoihin lähivuosina. Vuonna 2015 palautusten arvioidaan vähentävän momentille kertyviä verotuottoja noin 12 milj. euroa, ja vuonna 2016 noin 18 milj. euroa.

Merkittävin autoveroennusteen riski liittyy verotettaviksi tulevien ajoneuvojen kysyntään. Uusien henkilöautojen kysynnän poikkeaminen ennustetusta 10 000 kappaleella vaikuttaisi verotuottoon noin 65 milj. euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen autoverolain muuttamisesta. Hallitusohjelman mukaisesti autoverotusta on määrä keventää hallituskaudella yhteensä noin 200 milj. euroa. Kevennys toteutetaan asteittain vuosina 2016—2019. Muutoksen asteittaisella voimaantulolla pyritään hillitsemään käyttäytymisvaikutuksia sekä välttämään kertaluonteisen suuren veromuutoksen aiheuttamia autokaupan markkinahäiriöitä ja varastoarvojen äkillistä ale-
nemista sekä kuluttajien kannalta epäoikeudenmukaisia vaikutuksia.

Autoveron verotukien yhteismääräksi arvioidaan noin 102 milj. euroa vuonna 2016.

Autoveron arvioitu verotuki (milj. euroa)

	2014 tilinpäätös	2015 ennuste	2016 ennuste
Muuttoautojen verotuki	16	8	8
Taksien verotuki	38	12	12
Invalidien autoverotuki	4	4	4
Pelastusautojen, sairausautojen, invataksien, matkailuautojen sekä muiden ajoneuvojen vero- tuet	78	78	78
Yhteensä	136	102	102

2016 talousarvio	839 000 000
2015 II lisätalousarvio	-105 000 000
2015 talousarvio	993 000 000
2014 tilinpäätös	917 993 352

05. Varainsiirtovero

Momentille arvioidaan kertyvän 698 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu varainsiirtoverolakiin (931/1996). Vuonna 2016 varainsiirtoveron määrä on 4 % kiinteistöjen kauppahinnasta. Asunto-osakeyhtiön, keskinäisen kiinteistöosaakeyhtiön ja kiinteistöyhtiön osakkeiden omistusoikeuden luovutuksesta suoritettavan varainsiirtoveron määrä on 2 % kauppahinnasta tai muun vastikkeen arvosta. Muiden kuin asunto- tai kiinteistöyhtiöiden osakkeiden omistusoikeuden luovutuksesta suoritettavan varainsiirtoveron määrä on 1,6 % kauppahinnasta tai muun vastikkeen arvosta.

Varainsiirtoveron tuotosta suurin osa kertyy asunto- ja kiinteistökaupasta. Varainsiirtoveron tuotto vaihtelee vuosittain huomattavasti johtuen muun muassa veron piiriin kuuluvien yritysjärjestelyjen määrän vaihtelusta samoin kuin asunto- ja kiinteistömarkkinoiden suhdannevaihteluista. Talousarvioesityksessä on käytetty oletusta, että vuonna 2016 sekä asunto- että kiinteistökaupan arvo nousisi 4,0 %. Varainsiirtovero tulee suorittaa 2—6 kuukauden kuluessa, uusien asunto-osakkeiden tapauksessa tätäkin myöhemmin, minkä johdosta asunto- ja kiinteistökaupassa tapahtuvat muutokset näkyvät varainsiirtoveron kertymässä jopa vuoden viiveellä.

Varainsiirtoveroon kohdistuu 12 verotukea, joista neljälle pystytään laskemaan arvo. Merkittävimmät varainsiirtoverotuksen verotuet ovat ensiasunnon ostajien vapautus varainsiirtoverosta ja se, että julkisen kaupankäynnin kohteena olevien arvopaperien kauppa ei kuulu varainsiirtoveron piiriin.

Varainsiirtoverotuksen merkittävimmät verotuet (milj. euroa)

	2014	2015	2016
Ensiasunnon luovutuksen varainsiirtoverovapaus	95	95	95
Julkisesti listatun arvopaperin varainsiirtoverovapaus	2 000	2 000	2 000
Muut	4	4	4
Yhteensä	2 099	2 099	2 099

2016 talousarvio	698 000 000
2015 III lisätalousarvio	50 000 000
2015 talousarvio	614 000 000
2014 tilinpäätös	702 163 570

06. Arpajaisvero

Momentille arvioidaan kertyvän 225 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu arpajaisverolakiin (552/1992). Vero on 12 % yksinoikeudella toimeenpantujen arpajaisten ja totopelien tuotosta. Vero kertyy lähes kokonaan yksinoikeudella toimeenpannuista arpajaisista, joista vero kerätään rahapanosten ja maksettujen voittojen erotuksesta.

2016 talousarvio	225 000 000
2015 talousarvio	225 000 000
2014 tilinpäätös	218 395 165

07. Ajoneuvovero

Momentille arvioidaan kertyvän 1 115 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu ajoneuvoverolakiin (1281/2003). Veron päivää kohden kannettava määrä on perusveron osuus lisätyn käyttövoimaveron osuudella.

Perusveroa kannetaan henkilö- ja pakettiautoista. Perusvero on määräytynyt vuoden 2011 maaliskuusta alkaen ajoneuvon hiilidioksidipäästön perusteella. Jos hiilidioksidipäästön määrästä ei ole merkintää ajoneuvorekisterissä, vero perustuu ajoneuvon suurimpaan sallittuun kokonaisuun massaansa. Käyttövoimaveroa määrätään ajoneuvolle, jota käytetään muulla voimalla tai polttoaineella kuin moottoribensiinillä. Veroa kannetaan vaan niiltä päiviltä, joilta ajoneuvo on ilmoitettu liikennekäyttöön.

Käyttövoimaveron tarkoituksena on tasata eri polttoaineiden tai käyttövoiman toisistaan poikkeavasta verotuksesta johtuvaa vuoden aikana maksettavaksi tulevaa verojen määrää. Tämä koskee henkilöautoja. Koska käyttövoimavero on kiinteä ja polttoaineverotus taas riippuu ajoneuvokohdaisesta polttoainekulutuksesta ja ajosuoritteesta, verorasituksen tasaus toteutuu keskimääräisyyskiin perustuvilla oletuksilla. Muiden ajoneuvojen kuin henkilöautojen käyttövoimaverolla on fiskaalisia ja EU-oikeudellisia perusteita.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen ajoneuvoverolain muuttamisesta. Ajoneuvoveroa ehdotetaan korotettavaksi 100 milj. euroa vuoden 2017 alusta alkaen. Koska ajoneuvovero kannetaan etukäteen juoksevalta 12 kuukauden mittaiselta verokaudelta, on korotuksella vaikutusta jo vuoden 2016 ajoneuvoverokertymään.

Paketti- ja henkilöautojen perusveroa korotetaan edellisen hallituksen esityksen mukaisesti vuoden 2016 alusta 180 milj. eurolla, mikä heijastuu vastaavasti verokertymiin osaksi jo v. 2015.

Ajoneuvoveron kertymän jakautuminen perusveroon ja käyttövoimaveroon ajoneuvo- lajeittain (milj. euroa)

	2014 tilinpäätös	2015 talousarvio	2016 esitys
Perusvero			
— henkilöautot	432	492	610
— pakettiautot	87	99	123
— kuorma-autot	-	-	-
Käyttövoimavero			
— henkilöautot	261	266	278
— pakettiautot	28	29	30
— kuorma-autot	56	57	60
Maksutapalisä	14	14	14
Yhteensä	878	957	1 115

Ajoneuvoverotuksen merkittävin verotuki on invalidien vapaus ajoneuvoveron perusverosta. Verotukien yhteismääräksi arvioidaan 7 milj. euroa.

2016 talousarvio	1 115 000 000
2015 talousarvio	957 000 000
2014 tilinpäätös	877 618 781

08. Jätevero

Momentille arvioidaan kertyvän 25 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu jäteverolakiiin (1126/2010). Lakia uudistettiin vuoden 2011 alusta alkaen, jolloin jätevero korotettiin 30 eurosta 40 euroon jätetonnilta ja veron veropohjaa laajennettiin koskemaan yleisten kaatopaikkojen lisäksi myös yksityisiä kaatopaikkoja. Samassa yhteydessä päätettiin jäteveron korottamisesta 50 euroon jätetonnilta vuonna 2013. Vuonna 2015 jäteveroa korotettiin 50 eurosta 55 euroon jätetonnilta. Jäteveron veropohja on kutistunut vuoden 2011 veromuutoksen jälkeen alle puoleen ja sen arvioidaan puolittuvan edelleen vuoden 2016 alusta orgaanisen jätteen kaatopaikkasijoittamisen kiellon myötä.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen jäteverolain muuttamisesta. Esityksen mukaisen veronkorotuksen seurauksena jäteveron tuoton arvioidaan kasvavan vuositasolla noin 5 milj. euroa.

2016 talousarvio	25 000 000
2015 III lisätalousarvio	-9 000 000
2015 II lisätalousarvio	-22 000 000
2015 talousarvio	64 000 000
2014 tilinpäätös	43 953 564

19. Muut veronluonteiset tulot

03. Ratavero

Momentille arvioidaan kertyvän 5 341 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan suoriteperusteisena.

Selvitysosa: Ratavero perustuu rataverosta annettuun lakiin (605/2003).

Rataveroa ei peritä sähkö- eikä dieselvetoisessa tavaraliikenteessä vuosina 2015—2017. Valtion verotulovaikutuksen arvioidaan olevan vuositasolla noin 13,3 milj. euroa. Rataverolain 5 §:n muuttamisesta annetun lain perusteella momentilta 31.10.78 rahoitetun Kerava—Lahti -oikoradan käytöstä peritään investoinnin rataveroa, jonka tuotto on arvioitu 4 200 000 euroksi. Henkilöliikenteeltä perittäväksi rataveroksi arvioidaan 1 141 000 euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle esityksen laeiksi rautatielain ja ratalain muuttamisesta. Esitys sisältää muutoksia ratamaksujärjestelmään. Arvio perustuu nykymuotoiseen ratamaksujärjestelmään.

2016 talousarvio	5 341 000
2015 talousarvio	5 450 000
2014 tilinpäätös	18 056 787

04. Eräät viestinnän maksut

Momentille arvioidaan kertyvän 28 570 000 euroa.

Selvitysosa: Tietoyhteiskuntamaksu 3 800 000 euroa sekä televisio- ja radiotoiminnan valvontamaksu 1 238 000 euroa perustuvat tietoyhteiskuntakaareen (917/2014). Postitoiminnan valvontamaksu 1 533 000 euroa perustuu postilakiin (415/2011). Varmennemaksu 208 000 euroa perustuu lakiin vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009). Edellä mainittuja maksuja arvioidaan kertyvän yhteensä 6 779 000 euroa. Näistä toiminnoista aiheutuvat menot on otettu huomioon momentin 31.40.01 määrärahan mitoituksessa.

Toimilupamaksu, yhteensä 21 791 000 euroa, perustuu eräiden radiotaajuuksien huutokaupoista annettuun lakiin (462/2009). Viestintävirasto perii 800 megahertsin taajuusalueella vuonna 2013 toteutetun taajuushuutokaupan tuloksen perusteella toimiluvan saaneilta teleyrityksiltä lain edellyttämän toimilupamaksun. Toimilupamaksut tuloutetaan tasaerissä toimilupakauden viiden ensimmäisen vuoden aikana. Samoin Viestintävirasto perii vuonna 2009 toteutetun huutokaupan tuloksen perusteella toimiluvan saaneilta teleyrityksiltä lain edellyttämän toimilupamaksun.

2016 talousarvio	28 570 000
2015 talousarvio	28 783 000
2014 tilinpäätös	28 203 802

05. (11.19.05 ja 07) Eräät liikenteen maksut

Momentille arvioidaan kertyvän 18 751 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin tuloarvion mitoituksessa on otettu huomioon aiemmin tälle momentille budjetoitu lentoliikenteen valvontamaksu ja momentille 11.19.07 budjetoitu katsastustoiminnan valvontamaksu. Lentoliikenteen valvontamaksu 11 451 000 euroa perustuu lakiin lentoliikenteen valvontamaksusta (1249/2005). Katsastustoiminnan valvontamaksu 7 260 000 euroa perustuu lakiin katsastustoiminnan valvontamaksusta (960/2013).

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi kaupunkiraideliikenteestä. Laissa säädetään toimijakohtaisesta Liikenteen turvallisuusvirastolle suoritettavasta vuosimaksusta. Vuosimaksun suuruus on 40 000 euroa. Näistä toiminnoista aiheutuvat menot on otettu huomioon momenttiin 31.20.01 määrärahan mitoituksessa.

Momentin nimike on muutettu.

2016 talousarvio	18 751 000
2015 talousarvio	18 429 000
2014 tilinpäätös	15 862 128

06. Väylämaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 44 800 000 euroa.

Selvitysosa: Väylämaksu perustuu väylämaksulakiin (1122/2005), jonka perusteella Suomen vesialueella kauppamerenkulkua harjoittavasta aluksesta suoritetaan valtiolle väylämaksua.

Väylämaksu puolitettiin vuosina 2015—2017 osana rikkikompensaatiota ja työmarkkinaratkaisua siten, että väylämaksua alennettiin lastialuksia ja parhaita jääluokkia painottaen. Lisäksi väylämaksua alennettaessa otettiin huomioon valtion tulojen vähentyminen 0,8 milj. eurolla lästimaksujärjestelmän kumoamisen vuoksi. Lakimuutoksessa otettiin huomioon myös jäänmurtopalveluiden vapauttaminen väylämaksusta. Valtion verotulovaikutuksen väylämaksun puolittamisen osalta arvioitiin olevan vuositasolla noin 42,1 milj. euroa ja jäänmurtopalveluiden vapauttamisen väylämaksun osalta noin 0,3 milj. euroa. Vuoden 2016 arvio väylämaksukertymästä perustuu vuoden 2015 toteutuma-arvioon siten, että vuonna 2016 liikenteen määrän on arvioitu kasvavan 1,5 %, mikä korottaa tulokertymää noin 1,0 %.

2016 talousarvio	44 800 000
2015 talousarvio	42 628 000
2014 tilinpäätös	87 586 896

(07.) Katsastustoiminnan valvontamaksu

Selvitysosa: Momentti ja sen tuloarvio ehdotetaan yhdistettäväksi momenttiin 11.19.05.

08. Öljyjättemaksu

Momentille arvioidaan kertyvän 4 000 000 euroa.

Selvitysosa: Maksu perustuu öljyjättemaksusta annettuun lakiin (894/1986). Maksun suuruus on 5,75 senttiä voiteluöljykilolta. Öljyjättemaksulla rahoitettavat vastaavat menot on budjetoitu momenteille 35.10.60 ja 65.

2016 talousarvio	4 000 000
2015 talousarvio	4 000 000
2014 tilinpäätös	3 429 367

09. Muut verotulot

Momentille arvioidaan kertyvän 6 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan kaikki sellaiset verot ja veronluonteiset tulot, joiden osalta ei ole katsottu kertymän vähäisyyden vuoksi tarpeelliseksi pitää omaa tulomomenttia. Momentille kertyy lähinnä ennen vuotta 2014 voimassa olleiden veroperusteiden mukaisia veroja ja maksuja. Momentille tuloutetaan myös lakiin säätiön valvontamaksusta (1048/2013) perustuvat tulot.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi tilintarkastajan vuosimaksusta ja laadunvalvonnan maksuista, jonka mukaiset tulot tuloutetaan niin ikään momentille. Näillä maksuilla rahoitettavat menot on otettu huomioon momentilla 32.40.03.

2016 talousarvio	6 000 000
2015 talousarvio	3 500 000
2014 tilinpäätös	3 441 726

10. Sähkö- ja maakaasuverkkomaksut ja Perämeren tuulivoima-alueella perittävä tuulivoimamaksu

Momentille arvioidaan kertyvän 3 090 000 euroa.

Selvitysosa: Sähkö- ja maakaasuverkkomaksut perustuvat lakiin sähkö- ja maakaasuverkkomaksusta (950/2012). Verkkomaksuilla rahoitettavat menot on otettu huomioon momentilla 32.60.01.

Perämeren tuulivoima-alueelta perittävä tuulivoimamaksu perustuu lakiin tuulivoiman kompensatioalueista (490/2013).

2016 talousarvio	3 090 000
2015 talousarvio	3 020 000
2014 tilinpäätös	2 865 483

11. Rahoitusvakaustaviraston hallintomaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 2 400 000 euroa.

Selvitysosa: Maksu perustuu Rahoitusvakaustaviraston hallintomaksusta annettuun lakiin (1197/2014). Momentille tuloutetaan Rahoitusvakaustaviraston luottolaitoksilta ja sijoituspalveluyrityksiltä perimät hallintomaksut, joilla katetaan viraston toiminnasta aiheutuvat kulut.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.92.03.

2016 talousarvio	2 400 000
2015 talousarvio	3 000 000

Osasto 12 SEKALAISET TULOT

Selvitysosa:

Osaston tuloarviot vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	9 379	59 620	42 527	-17 093	-29
99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tulot	9 379	59 620	42 527	-17 093	-29
25. Oikeusministeriön hallinnonala	112 276	125 750	143 950	18 200	14
10. Tuomioistuintulot	33 455	31 400	46 400	15 000	48
15. Yleisen edunvalvonnan tulot	—	22 200	23 300	1 100	5
20. Ulosottomaksut	78 477	72 000	71 500	-500	-1
99. Oikeusministeriön hallinnonalan muut tulot	344	150	2 750	2 600	1733
26. Sisäministeriön hallinnonala	16 984	14 920	24 924	10 004	67
98. EU:lta saatavat tulot	6 934	14 470	24 474	10 004	69
99. Sisäministeriön hallinnonalan muut tulot	10 051	450	450	—	0
27. Puolustusministeriön hallinnonala	5 091	4 076	5 226	1 150	28
01. Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tulot	10	8	8	—	0
20. Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä ja rojaltimaksuista	18	18	18	—	0
99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut tulot	5 063	4 050	5 200	1 150	28

Osaston tuloarviot vuosina 2014—2016

	v. 2014	v. 2015	v. 2016	Muutos 2015—2016	
	tilinpäätös 1000 €	varsinainen talousarvio 1000 €	esitys 1000 €	1000 €	%
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	2 194 313	2 751 567	2 243 186	-508 381	-18
10. Tullin tulot	2 696	4 013	2 500	-1 513	-38
11. Kuntien osuudet verotus- kustannuksista	144 148	141 097	136 621	-4 476	-3
12. Kansaneläkelaitoksen osuus verotuskustannuksista	27 613	27 028	26 170	-858	-3
13. Evankelisluterilaisten seura- kuntien osuudet verotus- kustannuksista	21 997	21 531	15 081	-6 450	-30
20. Valtion tieto- ja viestintä- tekniikkakeskuksen eräät tulot	0	3 200	5 200	2 000	63
25. Metallirahatulot	15 038	20 000	15 000	-5 000	-25
50. Siirto valtion eläke- rahastosta	1 728 242	2 274 512	1 782 500	-492 012	-22
51. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläke- menojen hyvitykset	147 782	170 300	185 933	15 633	9
52. Vakuutusmaksuja vastaavat maksut	18 322	19 846	19 796	-50	0
60. Työturvallisuusmaksu	892	920	900	-20	-2
(87.) Tulot rahoitusmarkkinoiden vakauttamisesta	20 948	1 100	—	-1 100	-100
92. Euroopan unionin perinteisten omien varojen kantopalkkiot	42 356	46 300	34 000	-12 300	-27
93. Euroopan unionilta saatavat tulot matkamenojen korvaamiseen	2 309	2 900	1 500	-1 400	-48
99. Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut tulot	21 970	18 820	17 985	-835	-4
29. Opetus- ja kulttuuri- ministeriön hallinnonala	581 188	565 419	565 403	-16	0
70. Opintotukitoiminnan tulot	22 072	20 300	24 000	3 700	18
88. Valtion osuus veikkauksen ja raha-arpajaisten voitto- varoista	541 734	541 119	537 403	-3 716	-1
99. Opetus- ja kulttuuri- ministeriön hallinnonalan muut tulot	17 382	4 000	4 000	—	0

Osaston tuloarviot vuosina 2014—2016

	v. 2014	v. 2015	v. 2016	Muutos 2015—2016	
	tilinpäätös 1000 €	varsinainen talousarvio 1000 €	esitys 1000 €	1000 €	%
30. Maa- ja metsätalous-					
ministeriön hallinnonala	630 057	1 146 475	969 850	-176 625	-15
01. EU:n maataloustuki-					
rahastosta saatavat tulot	519 715	534 003	599 903	65 900	12
02. Maaseudun kehittämiseen					
saatavat tulot EU:lta	71 974	556 000	325 000	-231 000	-42
03. Elinkeinokalatalouden					
kehittämiseen saatavat tulot					
EU:lta	3 703	5 000	10 000	5 000	100
04. EU:lta saatavat muut tulot	510	2 492	477	-2 015	-81
20. Valtion osuus totopeleistä					
saadusta tulosta	924	1 080	1 040	-40	-4
(32.) Kasvinjalostusmaksut	176	280	—	-280	-100
40. Vesioikeudelliset kala-					
talousmaksut	3 067	2 900	3 000	100	3
41. Tenojoen kalastuslupa-					
maksut	435	500	500	—	0
42. Hirvieläinten metsästys-					
maksut	3 573	3 400	3 400	—	0
44. Kalastonhoitomaksut	9 313	9 580	10 400	820	9
45. Riistanhoitomaksut	10 120	10 240	10 130	-110	-1
99. Maa- ja metsätalous-					
ministeriön hallinnonalan					
muut tulot	6 546	21 000	6 000	-15 000	-71
31. Liikenne- ja viestintä-					
ministeriön hallinnonala	50 716	8 802	138 544	129 742	1474
10. Liikenneviraston tulot	49 814	8 192	137 894	129 702	1583
99. Liikenne- ja viestintä-					
ministeriön hallinnonalan					
muut tulot	902	610	650	40	7
32. Työ- ja elinkeino-					
ministeriön hallinnonala	468 437	227 797	268 815	41 018	18
20. Turvallisuus- ja kemikaali-					
viraston tulot	3 713	2 970	2 850	-120	-4
(30.) Siirrot valtion talousarvion					
ulkopuolisista rahastoista	100 000	—	—	—	0
31. Palkkaturvamaksujen					
palautukset	40 467	42 327	42 865	538	1
50. EU:n rakennerahastoista ja					
muista koheesiopolitiikan					
rahastoista saatavat tulot	215 877	114 000	120 000	6 000	5
99. Työ- ja elinkeinoministeriön					
hallinnonalan muut tulot	108 380	68 500	103 100	34 600	51

Osaston tuloarviot vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
33. Sosiaali- ja terveys- ministeriön hallinnonala	533 702	522 753	523 393	640	0
02. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tulot	1 751	1 460	1 600	140	10
03. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tulot	50	500	500	—	0
90. Raha-automaatti- yhdistyksen tuotto	421 695	426 288	426 788	500	0
98. Valtionapujen palautukset	108 151	93 200	93 200	—	0
99. Sosiaali- ja terveys- ministeriön hallinnonalan muut tulot	2 055	1 305	1 305	—	0
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	100 522	74 150	52 650	-21 500	-29
10. Korvaukset ympäristö- vahinkojen torjuntatoimista	0	4 650	2 150	-2 500	-54
20. Siirto valtion asunto- rahastosta	90 000	66 000	47 000	-19 000	-29
99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut tulot	10 522	3 500	3 500	—	0
39. Muut sekalaiset tulot	477 209	548 500	365 500	-183 000	-33
01. Sakkotulot ja tulot hallinnollisista maksu- seuraamuksista	133 326	105 000	188 000	83 000	79
02. Verotukseen liittyvät korko- tulot	80 989	75 000	75 000	—	0
04. Siirrettyjen määrärahojen peruutukset	244 010	366 000	100 000	-266 000	-73
10. Muut sekalaiset tulot	18 884	2 500	2 500	—	0
Yhteensä	5 179 875	6 049 829	5 343 968	-705 861	-12

24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala

99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 42 527 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät hallinnonalan viisumien käsittelymaksuista kertyvistä tuloista, kiinteistöjen myyntituloista, kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen ja maksuosuuksien sekä kehitysavun palautuksista, YK:n sotilaallisesta kriisinhallinnasta maksamista palkkausmenokorvauksista sekä muista tuloista, joita ei ole nettoutettu hallinnonalan menomomenteille.

Tuloista 500 000 euroa on ministeriön ja Itävallan kehitysyhteistyöviraston (ADA), 11 000 000 euroa ministeriön ja Iso-Britannian kehityspoliittisen osaston (DFID) ja 2 000 000 euroa Euroo-

pan komission osuuksista ao. yhteistoimintahankkeisiin. Yhteistoimintahankkeista saatavilla tuloilla katetaan ao. yhteistoimintahankkeiden menot, jotka on budjetoitu momentille 24.30.66.

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Viisumien käsittelymaksut	19 800 000
Kiinteistöjen myyntitulot	3 300 000
Kehitysyhteistyön yhteistoimintahankkeiden tulot	13 500 000
Sotilaallisen kriisinhallinnan palkkauskorvaukset YK:lta	4 427 000
Muut tulot	1 500 000
Yhteensä	42 527 000
2016 talousarvio	42 527 000
2015 II lisätalousarvio	-460 000
2015 I lisätalousarvio	-14 630 000
2015 talousarvio	59 620 000
2014 tilinpäätös	9 379 100

25. Oikeusministeriön hallinnonala

10. Tuomioistuintulot

Momentille arvioidaan kertyvän 46 400 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annettuun lakiin (701/1993) ja vastaavaan asetukseen (1057/2013), lakiin kaupanvahvistajista (573/2009) sekä avioliittoasetukseen (820/1987).

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	33 179	31 200	46 200
— muut tuotot	260	200	200
Tuotot yhteensä	33 439	31 400	46 400
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	65 536	54 000	65 000
— osuus yhteiskustannuksista	35 191	34 000	30 000
Kustannukset yhteensä	100 727	88 000	95 000
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-67 288	-56 600	-48 600
Kustannusvastaavuus, %	33	36	49

2016 talousarvio	46 400 000
2015 talousarvio	31 400 000
2014 tilinpäätös	33 455 279

15. Yleisen edunvalvonnan tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 23 300 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat lakiin holhoustoimesta (442/1999), lakiin holhoustoimen edunvalvontapalveluiden järjestämisestä (575/2008) ja asetukseen edunvalvojan palkkion suuruudesta (696/2012).

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot		
— suoritteiden myyntituotot	22 200	23 300
— muut tuotot	-	-
Tuotot yhteensä	22 200	23 300
— tästä toimintamenomomentille nettouttamattomat tuotot	22 200	23 300
Tuotot yhteensä	22 200	23 300
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset		
— erilliskustannukset	18 400	19 100
— osuus yhteiskustannuksista	10 500	10 900
Kustannukset yhteensä	28 900	30 000
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-6 700	-6 700
Kustannusvastaavuus, %	77	78

2016 talousarvio	23 300 000
2015 talousarvio	22 200 000

20. Ulosottomaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 71 500 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat lakiin ulosottomaksuista (34/1995) ja vastaavaan asetukseen (35/1995).

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	78 571	72 000	71 500
— muut tuotot	77	-	-
Tuotot yhteensä	78 648	72 000	71 500

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	42 743	43 500	43 500
— osuus yhteiskustannuksista	23 161	25 500	25 500
Kustannukset yhteensä	65 904	69 000	69 000
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	12 744	3 000	2 500
Kustannusvastaavuus, %	119	104	104

2016 talousarvio	71 500 000
2015 talousarvio	72 000 000
2014 tilinpäätös	78 477 235

99. Oikeusministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 750 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat oikeusministeriön asetukseen oikeusministeriön ja eräiden hallinnonalailla toimivien viranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2014—2015 (1020/2013), oikeusministeriön asetukseen julkisen notaarin suoritteiden maksuista (841/2012) ja oikeusministeriön asetukseen eräistä tietosuojavaltuutetun toimiston maksullisista suoritteista (329/2014). Lisäksi momentille kertyvät konkurssilain mukaan valtiolle tilitettävät velkojien menettämät jako-osuudet ja Oikeusrekisterikeskuksen ns. viranomaistoiminnan tulot. Oikeusrekisterikeskuksen viranomaistoiminnan tulot on aiemmin nettobudjetoitu momentille 25.01.05.

2016 talousarvio	2 750 000
2015 talousarvio	150 000
2014 tilinpäätös	343 584

26. Sisäministeriön hallinnonala*98. EU:lta saatavat tulot*

Momentille arvioidaan kertyvän 24 474 000 euroa.

Selvitysosa: Suomeen vuoden 2016 aikana tuloutuvaksi arvioitu kertymä koostuu:

— ulkorajarahaston, paluurahaston, kotouttamisrahaston sekä pakolaisrahaston vuosiohjelman 2013 loppumaksuista

— sisäisen turvallisuuden rahaston ja turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston ennakkomaksuista sekä uudelleensijoittamisen tuen sekä teknisen avun maksatushakemukseen perustuvista korvauksista. Uudelleensijoittamistukeen mukaanlaskettavien vastaanotettujen pakolaisten määräksi arvioidaan seurantajaksolla 950 henkilöä, joista 75 % arvioidaan oikeuttavan korkeampaan tukimäärään.

Euroopan pakolais-, ulkoraja-, kotouttamis- ja paluurahastojen tuloista tehtävät maksatukset on budjetoitu vuoteen 2015 saakka momentille 26.01.22. Yleisohjelman 2007—2013 alaisten rahastojen tulot ja menot tasapainottuvat ohjelmien loppuun mennessä.

Sisäisen turvallisuuden rahaston ja turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston tuloista tehtävät maksatukset on budjetoitu momentille 26.01.24. Rahoitusohjelmakauden 2014—2020 alaisten rahastojen tulot ja menot tasapainottuvat ohjelmien loppuun mennessä.

Tulojen arvioitu kertymä (1 000 euroa)

	Ennakkomaksut komissiolta vuodelle 2016	Maksatushakemukseen perustuvat korvaukset komissiolta vuosilta 2014—2015	Yhteensä
Sisäisen turvallisuuden rahasto	3 631	350	3 981
Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto	2 207	8 900	11 107
Yhteensä	5 838	9 250	15 088

2016 talousarvio	24 474 000
2015 talousarvio	14 470 000
2014 tilinpäätös	6 933 578

99. Sisäministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 450 000 euroa.

Selvitysosa: Vuoden 2016 aikana tuloutuvaksi arvioitu kertymä koostuu vastaanottokeskuksille myönnettyjen turvapaikanhakijoiden määrään perustuvien edellisten talousarviovuosien määrärahojen palautuksista, takavarikoitujen esineiden myyntituloista ja muista tuloista.

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Vastaanottokeskuksille myönnettyjen määrärahojen palautukset	350 000
Takavarikoitujen esineiden myyntitulot	50 000
Muut tulot	50 000
Yhteensä	450 000

2016 talousarvio	450 000
2015 talousarvio	450 000
2014 tilinpäätös	10 050 761

27. Puolustusministeriön hallinnonala

01. Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän nettotuloa 8 000 euroa.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää myös peruskorjaus- tai perusparannusmenojen väliaikaiseen rahoittamiseen.

Selvitysosa:

Toiminnalliset tulostavoitteet

Rakennuslaitoksen tulokellisuus muodostuu useasta tekijästä: toimitilojen ja laitteiden käytettävyyden ja energiatehokkuuden parantumisesta, oman työn tehokkuuden lisäämisestä, hintakehityksestä verrattuna markkinoiden hintakehitykseen, ulkoistettujen toimintojen kilpailutuksen onnistumisesta, asiakastyytyväisyydestä sekä työtyytyväisyydestä.

Toiminnallinen tehokkuus

Varmistetaan puolustushallinnolle järjestettävien palvelujen laatu, kilpailukyky, saatavuus ja toimintavarmuus. Lisätään palvelujen markkinaehtoisuutta turvallisuus ja valmiuskyky huomioon. Kiinteistöjen ylläpidon, energiapalvelujen ja ympäristönsuojelun tunnusluvuille asetetaan seuraavat tavoitetasot:

Tunnusluku	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 arvio
Kiinteistöpalvelut			
Kiinteistönhoidon hintakehityksen vertailu, % ¹⁾	1,7	0,3	-0,5
Siivouspalvelut			
Siivouspalvelujen hintakehityksen vertailu, % ²⁾	-2,0	-1,0	-1,0
Siivouspalvelujen ulkoistamisaste, % ³⁾	42	42	45
Tekniset palvelut			
Teknisten palveluiden ulkoistamisaste, %	74	75	75
Energiapalvelut			
Lämmön ominaiskulutus, kWh/rm ³ /L	38,0	38,2	37,5
Sähkön ominaiskulutus, kWh/rm ³ /S	15,9	16,0	15,8
Veden ominaiskulutus, l/rm ³ /L	78,5	79,5	79,0
Ympäristötavoitteet			
Sekajätteen määrä, %	39	39	38
Hiilidioksidipäästöjen määrä, kgCO ₂ / MWh ⁴⁾	229	220	208

Tunnusluku	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 arvio
Uusiutuvan energian osuus energiantuotannossa, %			
— lämmönhankinta yhteensä	32,5	32,2	33,0
— lämpö, osto	36,6	35,0	35,5
— lämpö, oma tuotanto	10,8	12,0	15,0
— sähkö	30,0	40,0	40,0

¹⁾ Kiinteistönhoidon hintakehityksen vertailu markkinahintojen kehitykseen

²⁾ Siivouspalvelujen hintakehityksen vertailu markkinahintojen kehitykseen

³⁾ Rakennuslaitos on ulkoistanut kaikki ne siivouskohteet, joiden ulkoistamiseen on saatu lupa joukko-osastoilta.

⁴⁾ Tunnusluku on arvioitu lämpöenergian kulutuksen perusteella.

Tuotokset ja laadunhallinta

Tunnusluku	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 arvio
Kiinteistöpalvelut			
Huoneistoala (milj. htm ²), puolustushallinto	2,7	2,6	2,6
Huoneistoala (milj. htm ²), muut	0,2	0,1	0,1
Siivouspalvelut			
Siivousala (milj. sm ²), puolustushallinto	1,2	1,2	1,2
Siivousala (milj. sm ²), muut	0,1	0,1	0,1
Tekniset palvelut			
Vuosikorjausprojektit (kpl) ¹⁾	1 300	950	1 000
Erillistilausprojektit (kpl)	928	400	500
Pieninvestointiprojektit (kpl)	138	200	200
Energiapalvelut			
Toimitettu lämpö (MWh)	327 776	324 000	340 000
Toimitettu sähkö (MWh)	258 132	248 000	245 000
Toimitettu vesi (1 000 m ³)	962	945	940
Ympäristötavoitteet			
Päivitetyt jätehuoltosuunnitelmat, kpl	0	3	1
Uudet jätehuoltosuunnitelmat, kpl	3	1	1
Rakennuttamispalvelut			
Valmistuneet hankesuunnitelmat (kpl)	41	25	25
Valmistuneet hankkeet (kpl)	46	25	25
Asiakastyytyväisyys (1—5)	4,04	3,9	3,9

¹⁾ Vuosikorjausprojektien määrä alenee vuonna 2015 säästöohjelman, varuskuntien lakkauttamisten sekä suunniteltujen projektien laajentamisen johdosta.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Parannetaan työtyytyväisyyden tasoa panostamalla valittuihin henkilöstöpolitiikan painopiste-alueisiin.

Tunnusluku	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 tavoite
Työtyytyväisyys (1—5)	3,5	3,5	3,6
— naiset	3,7	3,5	3,6
— miehet	3,5	3,5	3,6

Rakennuslaitoksen tulot kertyvät valtion maksuperustelain (150/1992) ja Puolustushallinnon rakennuslaitoksen maksullisista suoritteista annetun puolustusministeriön asetuksen (1003/2013) mukaan hinnoiteltavista suoritteista, joita puolustushallinnolle tuotetaan omakustannushintaan ja ulkopuolisille liiketaloudellisin perustein.

Toiminnan tulot ja menot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttotulot	175 935	144 252	157 253
Bruttomenot	175 925	144 244	157 245
Nettotulot	10	8	8

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	174 935	144 252	157 253
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	175 925	144 244	157 245
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	10	8	8
Kustannusvastaavuus, %	100	100	100

2016 talousarvio	8 000
2015 talousarvio	8 000
2014 tilinpäätös	9 723

20. Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä ja rojaltimaksuista

Momentille arvioidaan kertyvän nettotuloa 18 000 euroa.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää irtaimen omaisuuden hankinta- ja huoltomenoihin, kotimaisen puolustusteollisuuden kanssa tehtävistä materiaalin vaihtosopimuksista aiheutuviin menoihin sekä irtaimen omaisuuden myynnistä aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Momentille kertyvät tulot ovat irtaimen omaisuuden myyntituloja, häviämiskorvauksia sekä puolustusvoimien rahoittamasta tuotekehityksestä perittäviä rojaltimeksuja.

Tulot ja menot (euroa)

Bruttotulot	
Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä, häviämiskorvauksista ja rojaltimeksuja	4 758 000
Bruttomenot	
Irtaimen omaisuuden myynti-, hankinta- ja huoltomenot	4 740 000
Nettotulot	18 000
<hr/>	
2016 talousarvio	18 000
2015 talousarvio	18 000
2014 tilinpäätös	18 000

99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 5 200 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille kertyvät tulot ovat YK:n suorittamia kustannusten korvauksia kriisinhallintaoperaatioista ja niissä muille osanottajamaille tuotetuista palveluista perittyjä maksuja, hankintaennakkojen viivästyskorkoja, FMS-maksujärjestelyjen palautuksia ja korkotuottoja sekä hallinnonalan kirjanpitoyksikköjen sellaisia tuloja, joita ei ole budjetoitu muille momenteille.

2016 talousarvio	5 200 000
2015 talousarvio	4 050 000
2014 tilinpäätös	5 063 201

28. Valtiovarainministeriön hallinnonala

10. Tullin tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 500 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat seuraaviin säädöksiin:

- 1) tullilaki (1466/1994)
- 2) valtiovarainministeriön asetus Tullin suoritteiden maksullisuudesta (1116/2014).

Momentille tuloutetaan myös muiden viranomaisten puolesta kannettujen maksujen kantopalkkiot.

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Julkisoikeudelliset suoritteet	1 552 700
Liiketaloudelliset suoritteet	292 800
Muiden viranomaisten puolesta kannettujen maksujen kantopalkkiot	150 000
Muut sekalaiset tulot	504 500
Yhteensä	2 500 000

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myyntituotot	2 329	1 846	1 846
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	2 153	1 897	1 897
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	175	-52	-52
Kustannusvastaavuus, %	108	97	97

Osa Tullin julkisoikeudellisista suoritteista myydään kohtuusyistä omakustannushintaa alhaisemmalla hinnalla. Ko. suoritteet ovat:

- tietyt ennakkoratkaisut
- tietyt rekisteröintiä koskevat päätökset
- pienille tuontierille asetetut valvonta ja tutkimusmaksut.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus			
Liiketaloudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus, %	114	110	110

2016 talousarvio	2 500 000
2015 talousarvio	4 013 000
2014 tilinpäätös	2 696 428

11. Kuntien osuudet verotuskustannuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 136 621 000 euroa.

2016 talousarvio	136 621 000
2015 talousarvio	141 097 000
2014 tilinpäätös	144 147 898

12. Kansaneläkelaitoksen osuus verotuskustannuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 26 170 000 euroa.

2016 talousarvio	26 170 000
2015 talousarvio	27 028 000
2014 tilinpäätös	27 612 747

13. Evankelisluterilaisten seurakuntien osuudet verotuskustannuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 15 081 000 euroa.

2016 talousarvio	15 081 000
2015 talousarvio	21 531 000
2014 tilinpäätös	21 996 595

20. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen eräät tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 5 200 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen kehittämis- ja laajennusinvestointeja varten osoitetun määrärahan käyttöä vastaavaan, useammalle vuodelle jaksettuihin tuloutukseen.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.20.10.

2016 talousarvio	5 200 000
2015 talousarvio	3 200 000
2014 tilinpäätös	—

25. Metallirahatulot

Momentille arvioidaan kertyvän nettotuloa 15 000 000 euroa.

Momentille tuloutetaan metallirahojen liikkeeseenlaskusta ja niiden lyöntioikeuksien luovutuksesta syntyvät tulot ja palautuneiden rahojen metalliseosten myynnistä syntyvät tulot.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää metallirahojen valmistuksesta tehtyjen sopimusten mukaisten valmistus-, rahoitus- ja varastointikustannusten maksamiseen sekä metallirahojen takaisinlunastukseen sekä rahojen varastoinnista ja hävityksestä aiheutuviin menoihin.

Momentille merkitään myös juhla- sekä keräilyrahoista saatavien tulojen ja niistä aiheutuvien menojen erotus.

Selvitysosa:

Tulot ja menot (euroa)

Toiminnan tulot	20 050 000
Toiminnan erillismenot	5 050 000
Nettotulot	15 000 000

2016 talousarvio	15 000 000
2015 talousarvio	20 000 000
2014 tilinpäätös	15 038 172

50. Siirto valtion eläkerahastosta

Momentille arvioidaan kertyvän 1 782 500 000 euroa.

Siirron kuukausittaisen määrän päättää Valtion Eläkerahasto.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Siirrosta säädetään valtion eläkerahastosta annetun lain (1297/2006) 6 § 1 momentissa. Valtion eläkerahastosta siirretään vuosittain valtion talousarvioon määrä, joka on 40 % lain piiriin kuuluvaan palvelukseen perustuvista eläkkeistä aiheutuvasta vuotuisesta menosta.

Tuloarvio on laskettu vuodelle 2016 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2516).

2016 talousarvio	1 782 500 000
2015 talousarvio	2 274 512 000
2014 tilinpäätös	1 728 242 095

51. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen hyvitykset

Momentille arvioidaan kertyvän 185 933 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Momentille kertyy tuloja muiden eläkelaitosten valtiolle suorittamina niiden vastuulla olevien eläkemenojen korvauksena valtion eläkelain (1295/2006) nojalla.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.50.63.

Tuloarvio on laskettu vuodelle 2016 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2516).

2016 talousarvio	185 933 000
2015 talousarvio	170 300 000
2014 tilinpäätös	147 781 697

52. Vakuutusmaksuja vastaavat maksut

Momentille arvioidaan kertyvän 19 796 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät Valtiokonttorista annetun lain (305/1991) perusteella valtion virastoilta ja laitoksilta sekä valtion liikelaitoksilta perittävistä Valtiokonttorin suorittamista tapaturmakorvauksista, ryhmähenkivakuutusta vastaavista eduista, liikennevahinkokorvauksista sekä muita korvauksia vastaavista maksuista.

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Tapaturmat (tapaturmamaksut)	16 516 000
Ryhmähenkivakuutusta vastaava etu	1 250 000
Vanhat liikelaitokset	30 000
Työvoimapalvelulaki, maahanmuutto, lautamiehet	550 000
Liikennevahingot	1 450 000
Yhteensä	19 796 000

Tuloarviossa on otettu huomioon valtion henkilöstömäärän väheneminen sekä Metsähallituksen vastuumaksun lakkaaminen.

2016 talousarvio	19 796 000
2015 talousarvio	19 846 000
2014 tilinpäätös	18 322 204

60. Työturvallisuusmaksu

Momentille arvioidaan kertyvän 900 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloarvio perustuu lakiin työsuojelurahastosta (407/1979), tapaturmavakuutuslakiin (608/1948) ja lakiin Valtiokonttorista (305/1991). Tuloarvio lasketaan siten, että se on 0,23 promillea valtion henkilöstölle maksetuista palkoista. Tuloarviossa on otettu huomioon valtion henkilöstömäärän väheneminen ja toisaalta virka- ja työehtosopimusneuvotteluissa sovittujen palkankorotusten vaikutus palkkasummaan.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.60.10.

2016 talousarvio	900 000
2015 talousarvio	920 000
2014 tilinpäätös	892 426

(87.) Tulot rahoitusmarkkinoiden vakauttamisesta

Selvitysosa: Momentti ja sen tuloarvio ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	1 100 000
2014 tilinpäätös	20 947 512

92. Euroopan unionin perinteisten omien varojen kantopalkkiot

Momentille arvioidaan kertyvän 34 000 000 euroa.

Selvitysosa: Euroopan unionin neuvoston tekemän omien varojen päätöksen (2007/436/EY) mukaan jäsenvaltiot saavat unionin puolesta keräämiään tullituloja, maatalousmaksuja ja sokerimaksuja EU:lle tilittäessään vähentää kertyneistä tuloista 25 % jäsenvaltiolle aiheutuvien ke-ruukustannusten kattamiseen.

Vuosia 2014—2020 koskevan EU:n rahoituskehityksen mukaan jäsenvaltioiden kantopalkkioita alennetaan 20 prosenttiin. Muutoksen odotetaan tulevan voimaan vuoden 2016 alusta.

2016 talousarvio	34 000 000
2015 talousarvio	46 300 000
2014 tilinpäätös	42 356 309

93. *Euroopan unionilta saatavat tulot matkamenojen korvaamiseen*

Momentille arvioidaan kertyvän 1 500 000 euroa.

Selvitysosa: Euroopan unioni maksaa matkamenojen korvauksen ennakoon jäsenmaille. Jäsenvaltio saa vuotuisen kokonaismäärärahan, joka on kullekin jäsenvaltiolle vahvistettu prosentuaalinen osuus EU:n talousarvion yleiset kokouskulut -alamomentin määrärahasta.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.92.20.

2016 talousarvio	1 500 000
2015 talousarvio	2 900 000
2014 tilinpäätös	2 308 695

99. *Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut tulot*

Momentille arvioidaan kertyvän 17 985 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Tulot perustuvat seuraaviin säädöksiin:

1) vakuutuskorvausten regressit: tapaturmavakuutuslaki (608/1948) ja sotilastapaturmalaki (1211/1990)

2) valtionperinnöt: perintökaari (40/1965)

3) liikelaitosten ottamista lainoista perityt takausmaksut: laki valtion lainanannosta sekä valtiontakauksesta ja valtioneuvoston (449/1988)

4) eläkkeiden palautukset: valtion eläkelaki (1295/2006)

5) maksettujen oikeudenkäynnin viivästysshyvitysten perintätulot: laki oikeudenkäynnin viivästy-
misestä (362/2009).

Momentille kertyy myös Senaatti-kiinteistöjen lainojen valtioneuvoston takauksesta perittäviä maksuja.

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Vakuutuskorvausten regressit	2 800 000
Valtionperinnöt	4 000 000
Saadut maksut myönnetystä takauksista	7 800 000
Eläkkeiden palautukset	800 000
Investointirahastolainasaamiset	20 000

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Maksettujen oikeudenkäynnin viivästyshyvitysten perintätulot	100 000
Muut tulot	2 465 000
Yhteensä	17 985 000

2016 talousarvio	17 985 000
2015 talousarvio	18 820 000
2014 tilinpäätös	21 969 839

29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala*70. Opintotukitoiminnan tulot*

Momentille arvioidaan kertyvän 24 000 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Vuonna 2016 maksettujen takausvastuiden lyhennykset	2 000 000
Takausvastuusaatavien lisäys	17 000 000
Korkotulot	5 000 000
Yhteensä	24 000 000

2016 talousarvio	24 000 000
2015 talousarvio	20 300 000
2014 tilinpäätös	22 072 474

88. Valtion osuus veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista

Momentille arvioidaan kertyvän 537 403 000 euroa.

Momentille saa kirjata tuloina veikkausvoittovaroista myönnettyjen siirtomenojen palautukset.

Selvitysosa: Tulot ovat arpajaislain (1047/2001) mukaisia raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien tuottoja. Veikkaus Oy:n arvioitu tuloutus on 537 403 000 euroa, josta 16 500 000 euroa on rahastoituja jakamattomia voittovaroja. Tuloja vastaavasti momenteilta 29.40.53, 29.80.52, 29.90.50 ja 29.91.50 myönnetään määrärahoja urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen ja nuorisotyön edistämiseen.

2016 talousarvio	537 403 000
2015 talousarvio	541 119 000
2014 tilinpäätös	541 734 232

99. *Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan muut tulot*

Momentille arvioidaan kertyvän 4 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille kertyvät tulot ovat hallinnonalan sellaisia tuloja, joita ei ole budjetoitu muille momenteille.

2016 talousarvio	4 000 000
2015 talousarvio	4 000 000
2014 tilinpäätös	17 381 721

30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

01. *EU:n maataloustukirahastosta saatavat tulot*

Momentille arvioidaan kertyvän 599 903 000 euroa.

Tulojen kohdentamisperusteena ovat EU:n toimielimen varainhoitovuonna tekemät maksupäätökset.

Selvitysosa: EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ja kalastuspolitiikan toteuttamiseksi Suomen osuuden Euroopan maatalouden tukirahastosta (maataloustukirahasto) arvioidaan olevan yhteensä 600 403 000 euroa. Kun tästä tuloutetaan talousarvion ulkopuoliseen Maatalouden interventiorahastoon 500 000 euroa, momentille arvioidaan tuloutuvan 599 903 000 euroa. Tuloarviota nostaa vuoteen 2015 nähden momentilla 30.20.41 olevan EU-tulotuen maksuaikataulun muutos.

Maidontuotannon maakiintiön ylityksen rahoittamiseksi tuottajilta perittävät maksut on tuloutettu tälle momentille. Koska komissio on vähentänyt maksuja vastaavasti Suomelle suoritettavia maataloustukirahaston osuuksia, maksuilla ei ole ollut vaikutusta momentin tulokertymään. Maikiintiöjärjestelmä päättyi 1.4.2015.

Tulokertymässä ei ole otettu huomioon Ahvenanmaan tuloja sen toimivaltaan kuuluvien tehtävien osalta.

Arvio maataloustukirahaston tuloista

	Yhteensä milj. €	Vastaavia menoja momenteilla
Talousarvioon		
EU-tulotuki	591,000	30.20.41
EU-markkinatuki	6,000	30.20.41
Tuottajaorganisaatiot	2,200	30.20.46

Arvio maataloustukirahaston tuloista

	Yhteensä milj. €	Vastaavia menoja momenteilla
Hunajantuotanto	0,103	30.20.46
Menekinedistäminen	0,600	30.20.46
Yhteensä	599,903	
Maatalouden interventiorahastoon	0,500	Maatalouden interventio- rahastossa
Kaikki yhteensä	600,403	

2016 talousarvio	599 903 000
2015 I lisätalousarvio	-19 000 000
2015 talousarvio	534 003 000
2014 tilinpäätös	519 715 036

02. Maaseudun kehittämiseen saatavat tulot EU:lta

Momentille arvioidaan kertyvän 325 000 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Tulokertymä sisältää Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) valtion talousarvioon tuloutuvan Manner-Suomen maaseudun kehittämissuhteen loppumaksun ohjelmakauden 2007—2013 osalta sekä kolmannen ennakon ja välimaksut ohjelmakauden 2014—2020 osalta. Ohjelmakauden 2007—2013 loppumaksun määräksi arvioidaan noin 93 000 000 euroa, josta tuloutuu talousarvioon 78 000 000 euroa ja Makeraan 15 000 000 euroa. Ohjelmakauden 2014—2020 tulojen määräksi arvioidaan noin 247 000 000 euroa, josta ennakon määrä on noin 23 597 000 euroa.

2016 talousarvio	325 000 000
2015 talousarvio	556 000 000
2014 tilinpäätös	71 974 106

03. Elinkeinokalatalouden kehittämiseen saatavat tulot EU:lta

Momentille arvioidaan kertyvän 10 000 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Euroopan kalatalousrahastosta (EKTR) arvioidaan tuloutuvan ohjelmakauden 2007—2013 tuloja yhteensä 5 000 000 euroa sekä Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta (EMKR) uuden ohjelmakauden tuloja yhteensä 5 000 000 euroa.

EU:lta saatavien tulojen mitoituksessa on otettu huomioon myös Ahvenanmaan osuus.

2016 talousarvio	10 000 000
2015 talousarvio	5 000 000
2014 tilinpäätös	3 702 853

04. EU:lta saatavat muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 477 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin tuloina on otettu huomioon EU:lta maa- ja metsätalousministeriön tehtävääalueelle saatavat muut kuin momenteille 12.30.01 ja 12.30.02 sekä laitosten rahoittamiin hankkeisiin EU:sta tuloutuvat tulot. Tulot kertyvät EU-säädösten mukaisesti.

Arvio tuloista

	Tulot €	Momentti
Eläintaudit ja kasvintuhoajat, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 652/2014, josta	477 000	
— TSE-, AI-, BT-ohjelmat ja mikrobilääkeresistenssiseurantaohjelmat	182 000	30.20.02
— Rabies-ohjelma	210 000	30.20.02
Kasvinsuojelutoimien tukeminen	85 000	30.20.02

Momentille tuloutuvat EU:n osarahoittamien TSE-, AI-, BT- ja mikrobilääkeresistenssiseurantaohjelmien sekä rabies-ohjelman tukemisesta EU:lta saatavat tulot.

2016 talousarvio	477 000
2015 talousarvio	2 492 000
2014 tilinpäätös	509 953

20. Valtion osuus totopeleistä saadusta tulosta

Momentille arvioidaan kertyvän 1 040 000 euroa.

Totopelien tuottojen käyttämisestä annetun lain (1055/2001) mukaisten käyttötarkoitusten lisäksi valtion osuutena saadusta tulosta voidaan käyttää 168 000 euroa hevostalouden tutkimukseen.

Tuloarvio budjetoidaan suoriteperusteisena.

Selvitysosa: Tulot perustuvat arpajaislakiin (1047/2001). Totopeleistä arvioidaan kertyvän valtion osuutena 1 040 000 euroa. Tuloja vastaavasti myönnetään määrärahoja 872 000 euroa momentilla 30.10.54 hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen sekä 168 000 euroa momentilla 30.01.05 Luonnonvarakeskukselle hevostalouden tutkimukseen.

2016 talousarvio	1 040 000
2015 talousarvio	1 080 000
2014 tilinpäätös	924 439

(32.) Kasvinjalostusmaksut

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta. Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi siemenkauppalain muuttamisesta ja laiksi kasvinjalostustoiminnan edistämisestä annetun lain kumoamisesta. Momentille aikaisemmin tuloutetut puutarhakasvien jalostusmaksutulot on otettu huomioon momentin 12.30.99 tulokertymässä.

2015 talousarvio	280 000
2014 tilinpäätös	175 620

40. Vesioikeudelliset kalatalousmaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 3 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät vesilain (587/2011) 3 luvun 14 ja 22 §:n sekä ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla määrätyistä kalatalousmaksuista sekä muista vastaavista maksuista. Vastaavat menot on merkitty momentille 30.40.20.

2016 talousarvio	3 000 000
2015 talousarvio	2 900 000
2014 tilinpäätös	3 067 473

41. Tenojoen kalastuslupamaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 500 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä Norjan kuningaskunnan kanssa tehdyn sopimuksen (Sops 94/1989) 5 artiklan ja kalastussäännön 2 §:n mukaisista kalastuslupamaksuista. Vuoden 2015 tulokertymää vastaavista menoista valtiolle kuuluva osuus on merkitty momentille 30.40.22 sekä kalastuskunnille ja muille yksityisille vesialueen omistajille kuuluva osuus momentille 30.40.40.

2016 talousarvio	500 000
2015 talousarvio	500 000
2014 tilinpäätös	434 572

42. Hirvieläinten metsästysmaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 3 400 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 4 §:n mukaisista pyyntilupamaksuista saatavina tuloina. Aikuisen hirven pyyntilupamaksu on 120 euroa ja hirvenvasan 50 euroa riistanhoitomaksuista ja pyyntilupamaksuista annetun valtioneuvoston asetuksen (491/2007) 2 §:n mukaan. Maksujen taso säilyy ennallaan. Vastaavat menot on momentilla 30.40.41.

2016 talousarvio	3 400 000
2015 talousarvio	3 400 000
2014 tilinpäätös	3 573 173

44. Kalastonhoitomaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 10 400 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat 1.1.2016 voimaan tulevan uuden kalastuslain (379/2015) 79 §:ään.

Kalastonhoitomaksu on 39 euroa kalenterivuodelta, 12 euroa seitsemän vuorokauden kalastusjaksolta ja viisi euroa vuorokaudelta. Kun kalenterivuotta koskevia kalastonhoitomaksuja arvioidaan vuonna 2016 kertyvän 250 000 kpl, seitsemän vuorokauden maksuja 50 000 kpl ja vuorokausimaksuja 10 000 kappaletta, momentille arvioidaan kertyvän yhteensä 10 400 000 euroa.

Koska kalastuslain (379/2015) 133 § ei määrittele talousarvioon otettavan määrärahan määrää, momentille 30.40.51 on otettu tarvearvion perusteella 7 255 000 euroa.

Momentin nimike on muutettu.

2016 talousarvio	10 400 000
2015 talousarvio	9 580 000
2014 tilinpäätös	9 313 189

45. Riistanhoitomaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 10 130 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 1 §:ään. Jokaisen, joka harjoittaa metsästystä tai toimii metsästyslain (615/1993) 28 §:ssä tarkoitettuna metsästyksen johtajana, on metsästysvuosittain suoritettava valtiolle riistanhoitomaksu. Riistanhoitomaksun suuruus on 33 euroa ja arvioitu metsästäjämäärä vuodelle 2016 on noin 307 000. Arvioitu kertymä on siten 10 130 000 euroa. Riistatalouden edistämiseen käytettävät menot on merkitty momentille 30.40.50.

2016 talousarvio	10 130 000
2015 talousarvio	10 240 000
2014 tilinpäätös	10 120 351

99. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 6 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulokertymässä otetaan huomioon ne hallinnonalan tulot, joita varten ei ole erillistä tulomomenttia tai joita ei oteta huomioon nettoutettavina tuloina. Lisäksi momentille tuloutetaan aiemmin momentille 12.30.32 tuloutetut puutarhakasvien jalostusmaksutulot, joita vastaava meno on momentilla 30.01.05 sekä momentin 30.10.64 takaisinperinnästä aiheutuvat erät.

2016 talousarvio	6 000 000
2015 talousarvio	21 000 000
2014 tilinpäätös	6 546 425

31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

10. Liikenneviraston tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 137 894 000 euroa.

EU:n suoran tuen tuloutukset budjetoidaan maksuperusteisena. Momentille budjetoidaan myös tulot, joita elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset saavat liikenteen harjoittajilta käyttöoikeussopimuksella järjestämästään linja-autoliikenteestä.

Selvitysosa: Tulot ovat jäänmurtajan myyntituloja, muiden osapuolten osuuksia yhdessä valtion kanssa rahoitettaviin väylähankkeisiin sekä lipputuloja, jotka ELY-keskukset saavat bruttomallilla järjestämästään linja-autoliikenteestä.

Tuloarvioon sisältyy jäänmurtajan myyntituloja 128 000 000 euroa, Seinäjoen kaupungin rahoitusosuus vt 19 Seinäjoen itäinen ohikulkutie hankkeesta 1 224 000 euroa ja Helsingin kaupungin osuus Pisara-radnan suunnittelusta 1 870 000 euroa. Joukkoliikenteen lipputuloja arvioidaan kertyvän 3 700 000 euroa. Lisäksi tuloarvioon sisältyy EU:n suoran rakentamistuen vuoden 2012 tukipäätöksen loppusuoritus 3 100 000 euroa hankkeelle Talvimerenkulku merten moottoriteillä (WINMOS).

2016 talousarvio	137 894 000
2015 talousarvio	8 192 000
2014 tilinpäätös	49 814 135

99. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 650 000 euroa.

Selvitysosa: Hallinnonalan muiden sekalaisten tulojen arvioidaan olevan noin 50 000 euroa.

Lentoliikenteen päästökauppadirektiivin (2008/101/EY) mukaisia tuloja arvioidaan kertyvän 600 000 euroa.

2016 talousarvio	650 000
2015 talousarvio	610 000
2014 tilinpäätös	901 946

32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

20. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 850 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat työ- ja elinkeinoministeriön asetukseen Turvallisuus- ja kemikaaliviraston maksullisista suoritteista (636/2013), sähköturvallisuuslakiin (410/1996), lakiin tuotteiden ekologiselle suunnittelulle ja energiamerkinnälle asetettavista vaatimuksista (1005/2008), lakiin vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa (387/

2013), painelaitelakiin (869/1999), lakiin vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005), kemikaalilakiin (599/2013), lakiin kasvinsuojeluaineista (1563/2011), kuluttajaturvallisuuslakiin (920/2011), lakiin kosmeettisista valmisteista (492/2013), maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999), lakiin pelastustoimen laitteista (10/2007), mittauslaitelakiin (707/2011), lakiin jalometallituotteista (1029/2000), ympäristönsuojelulakiin (527/2014) sekä kaivoslakiin (621/2011).

2016 talousarvio	2 850 000
2015 talousarvio	2 970 000
2014 tilinpäätös	3 712 792

31. Palkkaturvamaksujen palautukset

Momentille arvioidaan kertyvän 42 865 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat palkkaturvalain (866/1998) 31 §:n ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) 29 §:n mukaisia työttömyysvakuutusrahaston suorituksia sekä työnantajilta ja niiden konkurssipesiltä kyseisen vuoden aikana takaisin perittyjen saatavien pääomia. Palkkaturvalain ja merimiesten palkkaturvalain mukaiset menot 43 000 000 euroa on budjetoitu momentille 32.40.52.

2016 talousarvio	42 865 000
2015 talousarvio	42 327 000
2014 tilinpäätös	40 467 184

50. EU:n rakennerahastoista ja muista koheesipolitiikan rahastoista saatavat tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 120 000 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan suoriteperusteisena.

Selvitysosa: Tulokertymä sisältää Euroopan komission maksamat Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) maksut ohjelmakauden 2014—2020 Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020 Suomen rakennerahasto-ohjelmaan sekä ohjelmakauden 2007—2013 alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoitetta toteuttaviin Itä-Suomen, Pohjois-Suomen, Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen -toimenpideohjelmiin sekä Manner-Suomen ESR -ohjelmaan.

Tulokertymä sisältää lisäksi Euroopan komission maksamat vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahaston (FEAD) maksut Vähävaraisten avun toimenpideohjelmaan 2014—2020 sekä Euroopan globalisaattiorahaston (EGR) maksut.

Tulot koostuvat Euroopan komission EU-ohjelmiin maksamista alku-, väli- ja loppumaksuista.

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

EAKR	70 000 000
ESR	45 000 000
Muut	5 000 000
Yhteensä	120 000 000

2016 talousarvio	120 000 000
2015 talousarvio	114 000 000
2014 tilinpäätös	215 877 014

99. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 103 100 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Innovaatorahoituskeskus Tekesin tulot	1 500 000
Royalty-tulot	3 000 000
Palkkaturvapalautusten korot	1 000 000
Korontasaustoiminnan korkohyvitykset ja suojaustulot	27 100 000
Päästöoikeuksien huutokauppatulot	70 000 000
Muut tulot	500 000
Yhteensä	103 100 000

Momentille kertyy tuloja Innovaatorahoituskeskus Tekesin osallistumisesta eurooppalaisiin yhteistyöhankkeisiin sekä rahoituksen takaisinperinnöistä ja vahingonkorvauksista. Vastaavat menot on merkitty momentille 32.20.40.

Royalty-maksuista saatavat tulot perustuvat lakiin valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa toisen omaksi valtion omistamia kivennäislöydöksiä sekä niiden hyväksikäyttöä varten tarvittavia maa-alueita (174/1940).

Palkkaturvapalautusten korot ovat palkkaturvalain (866/1998) 17 §:n ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) 15 §:n mukaan palkkaturvana maksetuille määrille kertyviä korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisia korkoja, jotka työnantaja tai tämän konkurssipesä on velvollinen maksamaan.

Korontasaustoiminnan korkohyvitykset ja suojaustulot liittyvät Suomen Vientiluotto Oy:n OECD-ehtoisten vienti- ja alusluottojen korontasaustoimintaan (1543/2011, 1137/1996).

Päästöoikeuksien huutokauppatulot perustuvat päästökauppalakiin (311/2011) sekä komission huutokauppa-asetukseen (EU) N:o 1031/2010.

2016 talousarvio	103 100 000
2015 talousarvio	68 500 000
2014 tilinpäätös	108 380 237

33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

02. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 1 600 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määrittämien perusteiden mukaisia alkoholilain (1143/1994) tarkoittamia lupa- ja valvontamaksuja, tupakkalain (693/1976) 25 §:n mukaisia käsittelymaksuja, terveydensuojelulain (763/1994) 20 b ja 28 a §:ssä tarkoitettujen suoritteiden maksuja sekä valtioneuvoston määrittämien perusteiden mukaisia geeniteknikkalain (377/1995) tarkoittamia tarkastusmaksuja.

2016 talousarvio	1 600 000
2015 talousarvio	1 460 000
2014 tilinpäätös	1 750 979

03. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 500 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 7 §:n mukaisia maksuja ja sekalaisia tuloja.

Tulot kertyvät rokotteiden myynnistä ja välitystoiminnasta sekä sekalaisista tuloista. Vastaavat menot on merkitty momenteille 33.03.04 ja 33.70.20.

2016 talousarvio	500 000
2015 talousarvio	500 000
2014 tilinpäätös	50 478

90. Raha-automaattiyhdistyksen tuotto

Momentille arvioidaan kertyvän 426 788 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat arpajaislain (1047/2001) 3 §:n 4 momentin mukaisia tuottoja. Tuloja vastaavasti momentilta 33.90.50 myönnetään 315 300 000 euroa avustuksina yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen sekä momenteilta 33.50.52, 55 ja 56 yhteensä 81 488 000 euroa valtion korvauksena sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin, eräisiin kuntoutustoiminnan menoihin ja rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menoihin. Edelleen viitaten momentin 33.50.51 perusteluihin tuloarvion mitoituksessa on otettu huomioon 30 000 000 euroa kunnille ja kuntayhtymille korvattavien avohuoltokustannusten kattamiseen.

2016 talousarvio	426 788 000
2015 talousarvio	426 288 000
2014 tilinpäätös	421 695 000

98. Valtionapujen palautukset

Momentille arvioidaan kertyvän 93 200 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ja sosiaalivakuutuksen erityislakien nojalla maksettujen valtionapujen ja valtion osuuksien palautuksia.

2016 talousarvio	93 200 000
2015 talousarvio	93 200 000
2014 tilinpäätös	108 151 041

99. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 1 305 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Kuntien avopalveluennakoiden palautukset (sotilasvammalaki 404/1948)	800 000
Sotilasvammakorvauksiin liittyvät regressit (sotilasvammalaki 404/1948)	330 000
Muut tulot	175 000
Yhteensä	1 305 000

2016 talousarvio	1 305 000
2015 talousarvio	1 305 000
2014 tilinpäätös	2 054 895

35. Ympäristöministeriön hallinnonala*10. Korvaukset ympäristövahinkojen torjuntatoimista*

Momentille arvioidaan kertyvän 2 150 000 euroa.

Selvitysosa: Öljysuojarahastosta annetun lain (1406/2004) 10 ja 18 §:n mukaisina korvauksina arvioidaan saatavan jääolosuhteiden öljyntorjuntalaitteiden ja puuttuvan avomeritorjuntakaluston hankinnasta 1 500 000 euroa sekä muun öljyvahinkojen torjuntakaluston hankinnasta ja öljyntorjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuneista menoista 500 000 euroa.

Ympäristövahinkojen torjuntakustannuksista arvioidaan vahingonkorvausvelvollisilta saatavan korvauksina 150 000 euroa.

2016 talousarvio	2 150 000
2015 talousarvio	4 650 000
2014 tilinpäätös	—

20. Siirto valtion asuntorahastosta

Momentille siirretään 47 000 000 euroa.

Selvitysosa: Rahastosta tehdään valtion lainanoton korkokustannuksiin ja rahaston oma-pääomaeriin perustuva tuloutus valtion talousarvioon. Korollisen pääoman pohjana käytetään vuoden 2014 vahvistetun tilinpäätöksen mukaista omaa pääomaa, josta on vähennetty ne summat, yhteensä noin 1,35 mrd. euroa, jotka valtion talousarviosta on vuosina 1990—1993 siirretty rahastoon. Valtion lainanoton korkokustannuksena käytetään vuoden 2014 valtion euromääräisen pitkäaikaisen lainanoton efektiivistä, nimellistä korkokustannusta (0,6 %) siten, että sen muutoksesta on otettu huomioon puolet. Jälleenrahoituskoron lähtötaso on 1,26 %. Näin jälleenrahoituskorko vuodelle 2015 on 0,93 %. Rahastosta tehtävää tuloutusta vähentää rahaston yhdistyksen saldolle samoin perustein laskettu korko, joka on noin 3,1 milj. euroa.

2016 talousarvio	47 000 000
2015 talousarvio	66 000 000
2014 tilinpäätös	90 000 000

99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 3 500 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille arvioidaan kertyvän 2 500 000 euroa lähinnä EU:n ympäristöra-haston (LIFE) rahoituskauden 2007—2013 ja uuden kauden 2014—2020 tuloja. Vastaavina me-noina on budjetoitu aiemmilta vuosilta siirtyvät määrärahat huomioon ottaen 4 500 000 euroa momentille 35.10.64. Muut tulot perustuvat ympäristöministeriön suoritteista annettuun maksu-asetukseen (83/2013) ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen suoritteista annettuun mak-suasetukseen (84/2013). Lisäksi momentille tuloutetaan ympäristöministeriön, Suomen ympäris-tokeskuksen ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen sekalaiset tulot.

Momentille tuloutetaan myös Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle kylmälaitteiden sekä sammu-tus- ja torjuntalaitteiden huoltajien ja jätehuollosta vastaavien pätevyysilmoituksista tulevat tulot.

2016 talousarvio	3 500 000
2015 talousarvio	3 500 000
2014 tilinpäätös	10 521 571

39. Muut sekalaiset tulot

01. Sakkotulot ja tulot hallinnollisista maksuseuraamuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 188 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan sakkorangaistuksista sekä rangaistusluonteisista hal-linnollisista maksuseuraamuksista kertyvät tulot.

Rikesakkoja ja päiväsakkojen rahamäärää korotetaan. Hallitus antaa eduskunnalle esityksen rikoslain (39/1889) muuttamisesta. Esityksen tultua hyväksytyksi valtioneuvosto antaa asetuksen rikesakkorikkomuksista ja asetuksen päiväsakon rahamäärästä annetun valtioneuvoston asetuk-

sen (609/1999) muuttamisesta. Rikesakkoja koskevien muutosten arvioidaan lisäävän momentin tuloarviota 40 milj. euroa ja päiväsakkoja koskevien muutosten 48 milj. euroa v. 2016.

2016 talousarvio	188 000 000
2015 talousarvio	105 000 000
2014 tilinpäätös	133 326 125

02. Verotukseen liittyvät korkotulot

Momentille arvioidaan kertyvän 75 000 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan verotuksen toimittamiseen liittyvät korkotulot, kertyneet viivekorot ja jäämämaksut, verotilin viivästyskorot sekä verontilityslain mukaiset korkotulot. Momentille kertyvien erien korko on sidottu korkolain mukaiseen viitekorkoon.

2016 talousarvio	75 000 000
2015 talousarvio	75 000 000
2014 tilinpäätös	80 989 303

04. Siirrettyjen määrärahojen peruutukset

Momentille arvioidaan kertyvän 100 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan käyttämättä jääneet siirretyt siirtomäärärahat, joita tilinpäätöksessä ei enää voida siirtää seuraavalle vuodelle.

2016 talousarvio	100 000 000
2015 talousarvio	366 000 000
2014 tilinpäätös	244 009 596

10. Muut sekalaiset tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 500 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan sellaiset sekalaiset tulot, joita ei voida tulouttaa muille momenteille.

2016 talousarvio	2 500 000
2015 talousarvio	2 500 000
2014 tilinpäätös	18 883 700

Osasto 13

KORKOTULOT, OSAKKEIDEN MYYNTITULOT JA VOITON TULOUTUKSET

Selvitysosa:

Osaston tuloarviot vuosina 2014—2016

	v. 2014	v. 2015	v. 2016	Muutos 2015—2016	
	tilinpäätös 1000 €	varsinainen talousarvio 1000 €	esitys 1000 €	1000 €	%
01. Korkotulot	163 728	138 600	133 958	-4 642	-3
04. Korot valtion lainoista liikelaitoksille	19 983	15 900	12 500	-3 400	-21
05. Korot muista lainoista	107 635	87 000	84 098	-2 902	-3
07. Korot talletuksista	10 923	6 500	3 300	-3 200	-49
09. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen ja valtion muille eläkelaitoksille maksamien ennakoiden korkotulot	25 187	29 200	34 060	4 860	17
03. Osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot	1 983 652	2 149 000	1 967 000	-182 000	-8
01. Osinkotulot, pääomanpalautukset ja osakkeiden myyntitulot	1 983 652	2 149 000	1 967 000	-182 000	-8
04. Osuus valtion rahanlaitosten voitosta	180 000	150 000	130 000	-20 000	-13
01. Osuus Suomen Pankin voitosta	180 000	150 000	130 000	-20 000	-13
05. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	270 000	330 000	220 000	-110 000	-33
01. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	270 000	330 000	220 000	-110 000	-33
Yhteensä	2 597 379	2 767 600	2 450 958	-316 642	-11

01. Korkotulot

04. Korot valtion lainoista liikelaitoksille

Momentille arvioidaan kertyvän 12 500 000 euroa.

Selvitysosa: Korot kertyvät Senaatti-kiinteistöille lainaehdoin annetun vieraan pääoman koroista. Liikelaitosten lainoista tehtävät lyhennykset kirjataan momentille 15.01.02.

2016 talousarvio	12 500 000
2015 talousarvio	15 900 000
2014 tilinpäätös	19 982 531

05. Korot muista lainoista

Momentille arvioidaan kertyvän 84 098 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloarviossa on otettu huomioon valtion talousarvion määrärahoista myönnettyjen lainojen korot. Näitä lainoja ovat mm. Kreikan valtioille myönnettyt lainat, peruskuivaus- ja metsänparannuslainat, Vientiluoton alustoimitusten lainat sekä viennin jälleenrahoitus- ja Tekesin lainat. Muista lainoista tehtävät lyhennykset kirjataan momentille 15.01.04.

2016 talousarvio	84 098 000
2015 talousarvio	87 000 000
2014 tilinpäätös	107 634 667

07. Korot talletuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 3 300 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) mukaisia tuloja. Momentin tuloiksi merkitään yli päivittäisen tarpeen olevien valtion kassareservien sijoitustoiminnasta kertyvät korkotulot.

	2014	2015 talousarvio	2016 esitys
Keskikassa, milj. euroa	7 000	6 500	6 000
Keskimääräinen korkotaso, %	0,2	0,1	0,06

Momentin toteutuma saattaa poiketa merkittävästi arviosta, koska tulevien sijoitusten korkotaso ja velanhallinnan tulevat operaatiot eivät ole etukäteen tiedossa.

2016 talousarvio	3 300 000
2015 talousarvio	6 500 000
2014 tilinpäätös	10 923 275

09. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen ja valtion muille eläkelaitoksille maksamien ennakoiden korkotulot

Momentille arvioidaan kertyvän 34 060 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Valtio saa korkotuloa VILMA-kustannustenjaosta maksamistaan muiden eläkelaitosten vastuulla olevista eläkemenoista sekä maksamistaan kustannustenjaon ennakoista. Korkokantana käytetään TyEL:n 179 §:n 4 momentissa tarkoitettujen perusteiden mukaista perustekorkoa.

Momentille kirjataan myös mahdollinen valtioneuvoston asetuksessa 784/2010 1 §:n 3 momentissa tarkoitettu korkotulo.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.50.95.

2016 talousarvio	34 060 000
2015 talousarvio	29 200 000
2014 tilinpäätös	25 187 118

03. Osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot

01. Osinkotulot, pääomanpalautukset ja osakkeiden myyntitulot

Momentille arvioidaan kertyvän 1 967 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät osinkotuloina valtion osakeomistuksen perusteella sekä pääomanpalautuksina. Osinkopolitiikan yleisenä lähtökohtana on, että valtionyhtiöt ja osakkuusyhtiöt maksavat osinkoa, joka osinkosuhteella mitattuna vastaa pörssiyritysten normaalia tasoa.

Momentin nimike on muutettu.

2016 talousarvio	1 967 000 000
2015 talousarvio	2 149 000 000
2014 tilinpäätös	1 983 651 866

04. Osuus valtion rahalaitosten voitosta

01. Osuus Suomen Pankin voitosta

Momentille arvioidaan kertyvän 130 000 000 euroa.

Selvitysosa: Suomen Pankista annetun lain (214/1998) mukaan osa pankin voitosta siirretään käytettäväksi valtion tarpeisiin. Lain mukaan voitosta käytetään puolet vararahaston kartuttamiseen ja muu osa siirretään käytettäväksi valtion tarpeisiin. Pankkivaltuusto voi kuitenkin lain mukaan päättää voiton käyttämisestä toisin, jos se on pankin taloudellisen aseman tai vararahaston suuruuden vuoksi perusteltua. Valtiolle tuloutettava osuus sisältää 21 milj. euroa Kreikan val-

tionvelkakirjoista saatavia tuottoja. Nämä sijoitukset on toteutettu Euroopan keskuspankkijärjestelmän arvopaperimarkkinaohjelman puitteissa.

	2012	2013	2014	2015
Suomen Pankin voiton tuloutus, milj. euroa	185	227	180	138
Osuus edellisen vuoden voitosta, %	73	67	75	92

2016 talousarvio	130 000 000
2015 II lisätalousarvio	-12 500 000
2015 talousarvio	150 000 000
2014 tilinpäätös	180 000 000

05. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset

01. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset

Momentille arvioidaan kertyvän 220 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät valtion liikelaitoksista annetun lain (1185/2002) mukaisesti voitontuloutuksina vuoden 2015 tuloksien perusteella.

Voitontuloutukseksi arvioidaan 220 milj. euroa, josta Metsähallituksen osuus on noin 120 milj. euroa.

Liikelaitosten voiton tuloutus (milj. euroa)

Senaatti-kiinteistöt	100
Metsähallitus	120
Yhteensä	220
2016 talousarvio	220 000 000
2015 talousarvio	330 000 000
2014 tilinpäätös	270 000 000

Osasto 15 LAINAT

Selvitysosa:

Osaston tuloarviot vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
01. Valtiolle takaisin maksettavat lainat	623 191	414 500	480 689	66 189	16
02. Takaisinmaksut valtion lainoista liikelaitoksille	80 033	78 500	68 800	-9 700	-12
04. Muiden lainojen lyhennykset	543 158	336 000	411 889	75 889	23
03. Valtion nettolainanotto ja velanhallinta	5 554 309	4 720 839	5 033 067	312 228	7
01. Nettolainanotto ja velanhallinta	5 554 309	4 720 839	5 033 067	312 228	7
Yhteensä	6 177 499	5 135 339	5 513 756	378 417	7

01. Valtiolle takaisin maksettavat lainat

Selvitysosa: Valtion lainasaatavaa hoitavalla viranomaisella on oikeus yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) 78 §:ssä tarkoitetun vapaaehtoisen velkajärjestelyn yhteydessä luopua osasta valtion myöntämän lainan pääomaa ja korkoa.

02. Takaisinmaksut valtion lainoista liikelaitoksille

Momentille arvioidaan kertyvän 68 800 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010) mukaisten liikelaitosten aloittavassa taseessa valtiolta liikelaitoksille myönnettyiksi merkittyjen lainojen takaisinmaksusta. Liikelaitoksista vain Senaatti-kiinteistöillä on valtion lainaa. Liikelaitosten lainojen korkotulot kirjataan momentille 13.01.04.

2016 talousarvio	68 800 000
2015 talousarvio	78 500 000
2014 tilinpäätös	80 032 986

04. Muiden lainojen lyhennykset

Momentille arvioidaan kertyvän 411 889 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloarvio koostuu valtion talousarviossa myönnettyjen lainojen lyhennyksistä. Tuloarvio sisältää mm. valtion liikelaitoksista valtion yhtiöiksi muutetuille yhtiöille sekä muille valtion yhtiöille myönnettyjen lainojen lyhennyksiä sekä valtion liikelaitosten eläkemaksulainojen lyhennyksiä. Tuloarvioon sisältyy myös maatala-, maankäyttö- ja maanhankintalain mukaan muodostettujen tilojen kauppaja- ja lunastushintojen lyhennykset sekä peruskuivatus- ja metsänparannuslainojen lyhennykset. Tuloarvioon sisältyy myös lyhennykset Vientiluoton lainoista kotimaisille alustoimituksille sekä viennin jälleenrahoituksen ja Tekesin lainojen lyhennykset. Tuloarviossa on huomioitu myös muille valtioille myönnettyjen lainojen lyhennykset. Momentin lainojen korkotulot kirjataan momentille 13.01.05.

2016 talousarvio	411 889 000
2015 talousarvio	336 000 000
2014 tilinpäätös	543 157 624

03. Valtion nettolainanotto ja velanhallinta

Selvitysosa: Valtion velanhoidon strategisena tavoitteena on velasta aiheutuvien kustannusten minimointi siten, että velanhoidollisten toimenpiteiden ja itse velkasalkun riskit pysyvät hyväksyttävällä tasolla ja siten, että valtion maksuvalmius turvataan kaikissa olosuhteissa. Kustannuksia minimoidaan muokkaamalla aktiivisesti velkasalkun korkorakennetta siten, että velasta aiheutuvia korkomenoja voitaisiin hallitusti vähentää. Lisäksi pidetään yllä mahdollisimman likvidit viitelainamarkkinat edullisen rahoituksen turvaamiseksi.

01. Nettolainanotto ja velanhallinta

Momentille merkitään nettotuloa 5 033 067 000 euroa.

Tuloina otetaan huomioon uusien valtionlainojen nimellisarvot, emissiovoitot, pääomavoitot sekä velan riskiaseman säätelemiseksi tehdyistä johdannaissojimuksista saatavat tulot.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää:

- 1) valtionvelan kuoletusten ja takaisinostojen maksamiseen
- 2) valtion lainanotossa esiintyvien emissiotappioiden ja velan takaisinostoissa esiintyvien pääomatappioiden sekä valtionlainojen ottamista ja takaisinmaksua suojaavista johdannaisista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Tulot ovat valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) mukaisia tuloja.

Budjettitalouden velan nimellisarvon kehitys vuosina 2013—2016 (mrd. euroa)

	2013 tilinpäätös	2014 tilinpäätös	2015 budjetoitu	2016 esitys
Budjettitalouden velka, nimellisarvo	89,8	95,1	100,4	105,7

Momentin nettotuloarvio vastaa muista kuin velanhallinnasta aiheutuvista eristä syntyvää nettolainanottotarvetta. Momentille kertyy nettotuloja uusista valtionlainoista saatavista tuloista vähennettynä velan takaisinmaksuista aiheutuvilla menoilla. Nettotuloon sisällytetään lisäksi valtion lainanotossa esiintyvien emissiotappioiden ja velan takaisinostoissa esiintyvien pääomatappioiden sekä lainan ottamista tai takaisinmaksuhintaa suojaavista johdannaissovimuksista aiheutuvat erät.

Budjettitalouden velan pitkäaikaisten lainojen kuoletuksia arvioidaan maksettavan 9,4 mrd. euroa vuonna 2016. Tämän lisäksi arvioidaan erääntyvän velkasitoumuksia ja lyhytaikaista luottoa 4,8 mrd. euroa. Uusista lainoista saatavan määrän, ml. emissiotappiot, arvioidaan olevan 19 247 067 000 euroa ja lainojen kuoletuksiin ja takaisinmaksuun, ml. pääomatappiot, käytettävän määrän 14 214 000 000 euroa.

Tulot ja menot (milj. euroa)

Tulot	
Nimellisarvoinen nettolainanotto	5 083
Menot	
Emissiotappiot (netto)	-40
Pääomatappiot (netto)	-10
Nettotulot	5 033
2016 talousarvio	5 033 067 000
2015 III lisätalousarvio	51 519 000
2015 II lisätalousarvio	55 939 000
2015 I lisätalousarvio	445 469 000
2015 talousarvio	4 720 839 000
2014 tilinpäätös	5 554 308 684

MÄÄRÄRAHAT

Pääloukka 21 EDUSKUNTA

Selvitysosa:

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014	v. 2015	v. 2016	Muutos 2015—2016	
	tilinpäätös 1000 €	varsinainen talousarvio 1000 €	esitys 1000 €	1000 €	%
01. Kansanedustajat	21 273	21 866	21 783	-83	0
01. Kansanedustajien toimintamenot (arviomääräraha)	21 273	21 866	21 783	-83	0
10. Eduskunnan kanslia	102 021	112 627	120 873	8 246	7
01. Eduskunnan kanslian toimintamenot (arviomääräraha)	51 995	55 940	52 382	-3 558	-6
02. Peruskorjaukseen liittyvät toimintamenot (arviomääräraha)	6 809	7 087	4 937	-2 150	-30
29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	12 416	13 600	15 000	1 400	10
51. Avustajatuki eduskuntaryhmille (arviomääräraha)	—	—	4 164	4 164	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
70. Tietohallinnon laite- hankinnat ja kehittämis- hankkeet (siirtomääräraha 3 v)	4 300	4 000	2 390	-1 610	-40
74. Eduskunnan rakennusten peruskorjaukset (siirto- määräraha 3 v)	26 500	32 000	42 000	10 000	31
20. Eduskunnan oikeusasia- mies	5 902	6 214	6 494	280	5
01. Eduskunnan oikeusasia- miehen kanslian toiminta- menot (arviomääräraha)	5 902	6 214	6 494	280	5
30. Ulkopoliittinen instituutti	3 535	3 568	3 608	40	1
01. Ulkopoliittisen instituutin toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	3 338	3 383	3 413	30	1
29. Arvonlisäveromenot (arvio- määräraha)	197	185	195	10	5
40. Valtiontalouden tarkastusvirasto	15 882	15 889	15 821	-68	0
01. Valtiontalouden tarkastus- viraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	15 307	15 307	15 246	-61	0
29. Arvonlisäveromenot (arvio- määräraha)	575	582	575	-7	-1
90. Eduskunnan muut menot	4 005	4 005	4 083	78	2
50. Eduskuntaryhmien ryhmä- kanslioiden tukeminen (kiinteä määräraha)	4 005	4 005	4 083	78	2
Yhteensä	152 618	164 169	172 662	8 493	5

01. Kansanedustajat*01. Kansanedustajien toimintamenot (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 21 783 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kansanedustajien palkkiot	15 933 000
Kansanedustajien kulukorvaukset	3 690 000
Kansanedustajien kotimaan matkat	2 160 000
Yhteensä	21 783 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eduskuntavaalien tuloksen vaikutus kansanedustajien toimintamenoihin	-83
Yhteensä	-83

2016 talousarvio	21 783 000
2015 talousarvio	21 866 000
2014 tilinpäätös	21 273 311

10. Eduskunnan kanslia*01. Eduskunnan kanslian toimintamenot (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 52 382 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahaan sisältyy eduskunnan kansliaan palvelussuhteessa olevien kansanedustajien avustajien palkkaus- ja muita henkilöstömenoja, matkakustannuksia ja matkapuhe-linkuluja yhteensä 3 055 000 euroa. Lisäksi määrärahaa voidaan käyttää eduskuntaryhmien toiminnan edellyttämien tilojen, kalusteiden ja laitteiden ylläpitoon ja hankintaan sekä henkilökunnan työterveyshuoltoon siten kuin kansliatoimikunta päättää.

Eduskuntaryhmien palveluksessa olevien avustajien tukirahaa varten on avattu uusi momentti 21.10.51. Momentille siirretään 4 164 000 euroa eduskunnan kanslian toimintamenomomentilta.

Momentilta 21.10.70 siirretään eduskunnan kanslian toimintamenomomentille 1 590 000 euroa vuosikuluiksi kirjattavien laitteiden hankintaa varten.

Peruskorjauksesta johtuvat kiinteistötoimiston ja tietohallintotoimiston käyttömenot maksetaan momentilta 21.10.02.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 21.10.51	-4 164
Siirto momentilta 21.10.70	1 590
Vuoden 2015 ETYJ-kokouskulujen vähennys	-678
Tasomuutos	-306
Yhteensä	-3 558

2016 talousarvio	52 382 000
2015 talousarvio	55 940 000
2014 tilinpäätös	51 994 909

02. Peruskorjaukseen liittyvät toimintamenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 4 937 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää peruskorjauksesta johtuviin tila- ja aluevuokriin, kalusteiden korjaus- ja kunnossapitokustannuksiin, väistötilojen muutos-, tietojärjestelmä- ja laitekustannuksiin, urakoiden vähäisiin jälkitöihin, kalusteiden täydennyshankintoihin, rakennusaikaisiin vakuutuksiin, peruskorjauksesta johtuvan määräaikaisen henkilökunnan palkkaukseen, asiantuntija- ja suunnittelukustannuksiin sekä muutto- ja kuljetuskustannuksiin.

Selvitysosa: Määrärahasta osoitetaan ohjeellisesti kiinteistötoimiston käyttöön 4 326 000 euroa ja tietohallintotoimiston käyttöön 611 000 euroa. Tarvittaessa määrärahaa voidaan käyttää myös muiden, kuten turvallisuusyksikön vastuulla oleviin kustannuksiin.

Peruskorjaushankkeeseen sisältyvien kaluste- ja laitteistokustannusten arvioidaan olevan kymmenen vuotta kestävä hankkeen aikana yhteensä noin 14 milj. euroa. Tilapäistilojen ja -järjestelyjen, jälkitöiden sekä muuttojen kustannusten arvioidaan olevan yhteensä noin 25 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Peruskorjauksen toimintamenojen muutos	-2 170
Siirto momentilta 21.10.70	20
Yhteensä	-2 150

2016 talousarvio	4 937 000
2015 talousarvio	7 087 000
2014 tilinpäätös	6 809 264

29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 15 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille on budjetoitu koko pääluokan arvonlisäveromenot lukuun ottamatta momenteille 21.30.29 ja 21.40.29 budjetoituja arvonlisäveromenoja.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arvonlisäveromenojen muutos	1 400
Yhteensä	1 400

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	15 000 000
2015 talousarvio	13 600 000
2014 tilinpäätös	12 416 388

51. Avustajatuki eduskuntaryhmille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 4 164 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kansliatoimikunnan ns. ryhmäkansliamallia koskevan päätöksen (4.3.2015 § 3) mukaisen tuen maksamiseen niille eduskuntaryhmille, joiden kansanedustajien avustajat ovat siirtyneet ryhmäkanslioiden palvelukseen.

Kansliatoimikunta antaa tarvittaessa tarkentavia ohjeita ryhmäkansliamalliin liittyvän tuen suuruudesta, siirtymisen ehdoista ja ajankohdista sekä muista malliin liittyvistä periaatteista.

Selvitysosa: Ryhmäkansliamallin tukisumma on toiminnan alkaessa 23.4.2015 suuruudeltaan 3 469,25 euroa edustajaa kohden. Korvaussummaa tarkistetaan vuosittain siihen sisältyvien palkkaus- ja henkilöstösivukulujen, ateriaedun verotusarvon, matkakustannusten ja hallintokulujen muutosten mukaisesti. Tarkistukset tehdään virkatyönä hallinto- ja palveluosastolla.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 21.10.01	4 164
Yhteensä	4 164
2016 talousarvio	4 164 000

70. Tietohallinnon laitehankinnat ja kehittämishankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 390 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tietohallinnon kone- ja laitehankintoihin sekä niiden käyttöön liittyvien uusien tai nykyisiä sovellutuksia korvaavien kehittämishankkeiden maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan pieneneminen merkittävästi edellisiin vuosiin nähden johtuu kirjaustavan muutoksesta. Yksikköhinnaltaan alle 10 000 euron laitteet kirjataan vuosikuluiksi ja maksetaan toimintamäärärahasta. Aiemmin yhteissummaltaan suuremmat työasemahankinnat on maksettu tältä investointimomentilta ja kirjattu käyttöomaisuuteen. Vuodelle 2016 tällaisia hankintoja on 1 590 000 euron edestä ja kulut on budjetoitu momentille 21.10.01. Lisäksi vastaavanlaisia hankintoja on peruskorjauksessa 20 000 euron edestä, joiden kulut on budjetoitu momentille 21.10.02.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 21.10.01	-1 590
Siirto momentille 21.10.02	-20
Yhteensä	-1 610
2016 talousarvio	2 390 000
2015 talousarvio	4 000 000
2014 tilinpäätös	4 300 000

74. Eduskunnan rakennusten peruskorjaukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 42 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää eduskunnan rakennusten peruskorjausten ja muutostöiden suunnittelu- ja rakentamiskustannuksiin.

Selvitysosa: Peruskorjausohjelman mukaan vuoden 2016 määrarahasta käytetään Eduskuntatalon peruskorjaukseen 38,5 milj. euroa. Maanalaisten tilojen logistiikka- ja hissitöihin sekä jälkitöihin käytetään arviolta 3,5 milj. euroa. Molempiin summiin sisältyy suunnittelukustannuksia.

Vuonna 2007 alkaneen ja vuonna 2017 valmistuvan peruskorjaushankkeen kokonaiskustannukset ovat arviolta yhteensä 272,5 milj. euroa. Ne jakaantuvat siten, että maanpäällisten tilojen rakentamiskustannukset ovat 195,2 milj. euroa ja maanalaisten tilojen 77,3 milj. euroa. Vuodesta 2007 vuoden 2014 loppuun mennessä peruskorjauksen toteutuneet menot ovat olleet 147,6 milj. euroa.

Lisäksi hankkeeseen sisältyy kaluste- ja laitekustannuksia, tilapäistilojen ja -järjestelyjen sekä muuttojen kustannuksia, jotka maksetaan momentilta 21.10.02.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Peruskorjauksen eteneminen suunnitelmien mukaisesti	10 000
Yhteensä	10 000
2016 talousarvio	42 000 000
2015 II lisätalousarvio	10 000 000
2015 talousarvio	32 000 000
2014 tilinpäätös	26 500 000

20. Eduskunnan oikeusasiamies

01. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian toimintamenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 494 000 euroa.

Selvitysosa: Määrarahasta 5 924 000 euroa käytetään oikeusasiamiehen kanslian perustehävien hoidosta aiheutuviin menoihin sekä kahteen meneillään olevaan tietojärjestelmän kehittämishankkeeseen. Pääasialliset syyt määrärahan kasvuun ovat OPCAT-tehtävän edellyttämien asiantuntijoiden käyttöön varatut palkkiot sekä em. tietojärjestelmän kehittämishankkeet. Kanslian yhteydessä toimivan Ihmisoikeuskeskuksen menot ovat 570 000 euroa. Pääasialliset syyt määrärahan kasvuun ovat yhden viran, vammaisoikeuden erityisasiantuntijan, perustaminen uusien lakisäätteisten tehtävien hoitamiseksi sekä viestintä- ja tiedotuspalveluun varattavat määrarahat. Ihmisoikeuskeskus on toiminnallisesti itsenäinen perus- ja ihmisoikeuksia edistävä valtiollinen toimielin.

Oikeusasiamiehen kanslian tehtävät laajenivat eduskunnan 5.4.2013 hyväksyttyä lakimuutoksen, jolla oikeusasiamies nimettiin YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisessa pöytäkirjassa tarkoitetuksi kansalliseksi valvontaelimeksi (ns. OPCAT-tehtävä). Suljettujen ja hoitolaitosten valvontatehtävä edellyttää lisäresursseja. Määrärahassa on otettu huomioon asiantuntijapalkkioiden kasvu. Lisäksi eduskunta hyväksyi 3.3.2015 oikeusasiamieslain muutoksen, jolla YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista joulukuussa 2006 tehdyn yleissopimuksen 33 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaisen rakenteen tehtävistä huolehtiminen säädettiin Ihmisoikeuskeskuksen ja sen valtuuskunnan sekä oikeusasiamiehen tehtäväksi. Tehtävänä on yleissopimuksen täytäntöönpanon edistäminen, suojelu ja seuranta. Tehtävien hoitaminen edellyttää henkilöstöresurssien lisäämistä tehtäväalueella ja henkilöstön osaamisen vahvistamista.

Ihmisoikeuskeskus aloitti toimintansa v. 2012 ja ihmisoikeusvaltuuskunta nimitettiin eduskunnan oikeusasiamiehen päätöksellä 29.3.2012 ja siinä on lain mukaan 20—40 jäsentä. Ihmisoikeuskeskuksen johtaja toimii valtuuskunnan puheenjohtajana. Valtuuskunnan ja sen jaostojen sihteeristönä toimii Ihmisoikeuskeskus.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Uusien tehtävien johdosta lisäys toimintamenoihin	280
Yhteensä	280
2016 talousarvio	6 494 000
2015 talousarvio	6 214 000
2014 tilinpäätös	5 902 342

30. Ulkopoliittinen instituutti

01. Ulkopoliittisen instituutin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 413 000 euroa.

Selvitysosa: Arvioituina toiminnan tuloina on otettu huomioon mm. julkaisutoiminnan tilaustuotot sekä tutkimusten ulkopuolinen hankerahoitus ja kustannusten korvaukset yhteensä 587 000 euroa. Vuosien 2014—2016 tutkimusagenda koostuu kolmesta ohjelmasta, joiden aiheina ovat Euroopan unioni, erityisesti sen ulkosuhteiden, talouden ja poliittisen järjestelmän tutkimus, Euroopan unionin itäinen naapurusto ja Venäjä sekä globaali turvallisuus. Merkittävin tiedossa oleva hanke vuonna 2016 on v. 2013 alkanut Jane ja Aatos Erkon säätiön rahoittama Yhdysvaltojen tutkimukseen keskittyvä monivuotinen projekti. Lisäksi on meneillään pieni määrä tutkimusohjelmat poikkileikkaavia tutkimusprojekteja, joista yksi liittyy erityisesti Suomen ulkopoliittikan tutkimukseen. Instituutilla on myös Jane ja Aatos Erkon säätiön tuella ylläpidettävä Yhdysvaltojen vallan tutkimukseen keskittyvä pienimuotoinen keskus.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	3 881	4 021	4 000
Bruttotulot	568	638	587
Nettomenot	3 313	3 383	3 413
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	435		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	460		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimitilavuokran sekä muiden vuokramenojen nousun huomiointi	19
Palkkausten tarkistukset	11
Yhteensä	30
2016 talousarvio	3 413 000
2015 talousarvio	3 383 000
2014 tilinpäätös	3 338 000

29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 195 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arvonlisäveromenojen muutos	10
Yhteensä	10

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	195 000
2015 talousarvio	185 000
2014 tilinpäätös	196 676

40. Valtiontalouden tarkastusvirasto**01. Valtiontalouden tarkastusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)**

Momentille myönnetään 15 246 000 euroa.

Selvitysosa: Tarkastusviraston talousarvioehdotus perustuu siihen, että viraston tehtäviksi perustuslaissa säädetty ulkoiset tarkastustehtävät ja muiksi lakisääteiksi tehtäviksi säädetty finanssipolitiikan valvonta sekä puolue- ja vaalirahoituksen valvonta ja uutena tehtävänä rahoitus-

vakauseräviranomaisen toiminnan tarkastaminen hoidetaan kansliatoimikunnan vahvistamien talouden ja henkilöstösuunnittelun linjausten ja kehyksen mukaisten määrärahojen tason puitteissa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Uusien tehtävien johdosta lisäys toimintamenoihin	153
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-214
Yhteensä	-61

2016 talousarvio	15 246 000
2015 talousarvio	15 307 000
2014 tilinpäätös	15 307 000

29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 575 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arvonlisäveromenojen muutos	-7
Yhteensä	-7

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	575 000
2015 talousarvio	582 000
2014 tilinpäätös	575 274

90. Eduskunnan muut menot

50. Eduskuntaryhmien ryhmäkanslioiden tukeminen (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 4 083 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää eduskuntaryhmistä annetun lain (979/2012) mukaisen tuen maksamiseen ryhmien toiminnalle välttämättömän henkilöstön palkkaamiseen ja ryhmien toiminnasta aiheutuviin muihin menoihin.

Kansliatoimikunta antaa tarvittaessa määrärahan käyttöperiaatteita koskevia tarkentavia ohjeita.

Selvitysosa: Määräraha jaetaan ryhmien kesken siten, että jokaista edustajaa kohden suoritetaan 1 575 euroa kuukaudessa, minkä lisäksi kullekin vuoden 2015 eduskuntavaalien tuloksen perusteella muodostetulle eduskuntaryhmälle vaalikauden loppuun asti suoritetaan kahden edustajan kuukausisummaa vastaava määrä kuukaudessa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ryhmäkansliamäärärahan tarkistus	78
Yhteensä	78

Momentin määräraha on muutettu kiinteäksi määrärahaksi.

2016 talousarvio	4 083 000
2015 talousarvio	4 005 000
2014 tilinpäätös	4 004 640

Pääluokka 22

TASAVALLAN PRESIDENTTI

Selvitysosa:

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
01. Tasavallan presidentti	1 080	2 875	2 875	—	0
01. Tasavallan presidentin palkkio (kiinteä määräraha)	126	126	126	—	0
02. Tasavallan presidentin toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	199	199	199	—	0
20. Vierailuista ja kokous- matkoista aiheutuvat menot (arviomääräraha)	755	2 550	2 550	—	0
02. Tasavallan presidentin kanslia	32 976	16 275	10 600	-5 675	-35
01. Tasavallan presidentin kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 549	8 175	7 500	-675	-8
02. Eläkkeellä olevien presidenttien menot (siirto- määräraha 2 v)	600	600	600	—	0
29. Arvonlisäveromenot (arvio- määräraha)	5 927	2 500	2 500	—	0
(75.) Perusparannukset (siirto- määräraha 3 v)	18 900	5 000	—	-5 000	-100
Yhteensä	34 056	19 150	13 475	-5 675	-30
Henkilötyövuodet	69,7	70,0	70,0		

01. Tasavallan presidentti

01. Tasavallan presidentin palkkio (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 126 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tasavallan presidentin palkkiosta annetun lain (1152/2011) 1 §:n mukaisen tasavallan presidentin palkkion maksamiseen.

2016 talousarvio	126 000
2015 talousarvio	126 000
2014 tilinpäätös	126 000

02. Tasavallan presidentin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 199 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muista kuin tasavallan presidentin kanslian toimintamenomomentille tai momentille 22.01.20 budjetoiduista tasavallan presidentin järjestämistä tilaisuuksista tai tasavallan presidentin toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen.

2016 talousarvio	199 000
2015 talousarvio	199 000
2014 tilinpäätös	199 000

20. Vierailuista ja kokousmatkoista aiheutuvat menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 550 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) tasavallan presidentin ulkomaille suuntautuvista vierailuista ja kokousmatkoista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) Suomeen suuntautuvista vierailuista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) näihin vierailuihin ja matkoihin liittyvän tilapäisen työvoiman palkkioiden ja työnantajamaksujen maksamiseen.

2016 talousarvio	2 550 000
2015 talousarvio	2 550 000
2014 tilinpäätös	754 955

02. Tasavallan presidentin kanslia

Selvitysosa: Tasavallan presidentin kansliasta annetun lain (100/2012) mukaisesti kanslian tehtävänä on avustaa tasavallan presidenttiä hänen tehtävänsä hoidossa, järjestää tasavallan presidentin ja hänen perheensä tarvitsemat palvelut sekä huolehtia tasavallan presidentin ja hänen käytössään olevien tilojen turvallisuudesta. Lisäksi tasavallan presidentin kanslia järjestää tarvittavat hallintopalvelut.

Tasavallan presidentin kanslia järjestää eläkkeellä oleville presidenteille tasavallan presidentin eläkeoikeudesta annetun lain (40/1994) mukaiset palvelut.

Tasavallan presidentin kanslia on valtion kiinteistöyksikkö, joka huolehtii ja vastaa Presidentinlinnan, Mäntyniemen virka-asunnon ja Kultarannan huvilatilan kiinteistöjen ylläpidosta sekä tarpeellisista ja välttämättömistä vuosi- ja peruskorjauksista sekä perusparannuksista.

01. Tasavallan presidentin kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 7 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös tasavallan presidentin kanslian hallussa olevien valtion antiikki- ja taide-esineiden kunnossapidosta ja Kultarannan huvilatilan puutarha- ja viljelytoiminnasta aiheutuvien tarpeellisten ja välttämättömien menojen maksamiseen sekä vuosittain järjestettävistä valtiollisista edustustilaisuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentille kertyy tuloja pääasiassa asuntojen vuokrauksesta ja Kultarannan viljelytoiminnasta. Lisäksi vähäisiä tuloja kertyy muun muassa henkilöstöruokailusta.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	7 550	8 225	7 550
Bruttotulot	48	50	50
Nettomenot	7 502	8 175	7 500
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 299		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 345		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-3
Palkkausten tarkistukset	3
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-42
Tasomuutos	-633
Yhteensä	-675

2016 talousarvio	7 500 000
2015 talousarvio	8 175 000
2014 tilinpäätös	7 549 000

02. Eläkkeellä olevien presidenttien menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tasavallan presidentin eläkeoikeudesta annetun lain (40/1994) 1 §:n 2 momentin mukaisten eläkkeellä olevien presidenttien käytettäväksi osoitetuista palveluista aiheutuvien menojen maksamiseen.

2016 talousarvio	600 000
2015 talousarvio	600 000
2014 tilinpäätös	600 000

29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 500 000 euroa.

Selvitysosa: Momentilta maksetaan pääluokan kaikki arvonlisäveromenot.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	2 500 000
2015 talousarvio	2 500 000
2014 tilinpäätös	5 926 808

(75.) Perusparannukset (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	5 000 000
2014 tilinpäätös	18 900 000

Pääluokka 23

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Selvitysosa: Valtioneuvoston kanslia vastaa toimialaansa kuuluvina pääministerin avustamisesta valtioneuvoston yleisessä johtamisessa sekä hallituksen ja eduskunnan työn yhteensovittamisesta; Euroopan unionissa päätettävien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta sekä Euroopan unionin kehittämisen kannalta keskeisistä horisontaalisista ja institutionaalisista asioista; valtioneuvoston viestinnästä ja valtionhallinnon viestinnän yhteensovittamisesta; valtioneuvoston organisoinnista, hallituksen toiminnasta ja valtioneuvoston yleisten toimintaedellytysten järjestämisestä; valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden yleisestä omistajapolitiikasta; valtion sektoritutkimuksen tavoitteiden yhteensovittamisesta päätöksenteon tueksi; valtioneuvoston yhteisestä tilannekuvasta, varautumisesta ja turvallisuudesta sekä häiriötilanteiden hallinnan yleisestä yhteensovittamisesta; valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhteisen toiminta- ja taloussuunnittelun, hankintatoimen, talous- ja henkilöstöhallinnon, henkilöstön kehittämisen sekä matkahallinnon ohjauksesta, kehittämisestä ja yhteensovittamisesta; valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhteisestä tietohallinnosta, mukaan lukien ulkoasiainhallinnon ulkomaanedustustojen tieto- ja viestintäteknisistä peruspalveluista, ja asiakirjahallinnosta sekä niihin liittyvästä hyvän tiedonhallintatavan ja yhteentoimivuuden ohjauksesta, kehittämisestä ja yhteensovittamisesta sekä arkistonmuodostajan tehtävistä; valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhteisen verkkopalvelun ja sisäisen verkkoviestinnän kehittämisestä ja yhteensovittamisesta; valtioneuvoston ja sen ministeriöiden toimitila-asioista; valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhteisistä sisäisistä palveluista. Valtioneuvoston kanslian toiminnassa noudatettavia arvoja ovat asiantuntemus, avoimuus, dynaamisuus ja vastuullisuus.

Toimintaympäristö

Valtioneuvoston kanslia hoitaa toimialansa mukaiset tehtävät kulloinkin voimassa olevan hallitusohjelman mukaisesti. Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman mukaan Suomi vuonna 2025 on uudistuva, välittävä ja turvallinen maa, jossa jokainen meistä voi kokea olevansa tärkeä. Yhteiskunnassamme vallitsee luottamus.

Euroopan ja Itämeren alueen turvallisuustilanne on heikentynyt etenkin Ukrainan kriisin seurauksena. Keskinäisriippuvuus ja uudet turvallisuusuhat, kuten kyberuhat ja hybridivaikuttaminen sekä ilmastonmuutoksen seuraukset edellyttävät koko yhteiskunnalta uudenlaista varautumista ja valmiutta.

Suomella on rikas kieli- ja kulttuuriperintö ja vaalimme kaksikielistä Suomea perustuslain ja arvojemme mukaisesti.

Suomi on osa eurooppalaista ja pohjoismaista arvoyhteisöä. Vaikutamme aktiivisesti eurooppalaiseen ja globaaliin toimintaympäristöön.

Valtioneuvosto hyväksyi 5.9.2013 yleisistunnessaan periaatepäätöksen valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksesta. Periaatepäätöksessä on määritelty tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen uudistuksen toimenpidekokonaisuudet ja täsmennetty kunkin vastuuministeriöt. Valtioneuvoston kanslian tehtävänä on huolehtia toimeenpanon kokonaiskoordinaatiosta ja toimeenpanon seurannasta. Uudistuksen toimenpidekokonaisuuksia ovat rakenteelliset uudistukset ja tutkimusrahoitusta koskevat uudistukset sekä uudistuksen toimeenpano ja seuranta. Uudistus toteutetaan vuosina 2014—2017.

Valtioneuvoston hallintoyksikkö johtaa, sovittaa yhteen ja kehittää valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhteisiä hallinto- ja palvelutoimintoja, sisäistä toiminnan ja talouden suunnittelua ja toimintatapoja sekä tuottaa yhteisiä palveluja ja kehittää valtioneuvoston yhteistä toimintakulttuuria. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää muutoksia paitsi rakenteissa myös prosesseissa ja toimintakulttuurissa.

Valtioneuvoston kanslian yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Pääministerin toiminnan tukeminen valtioneuvoston johtamisessa: Hallituspolitiikan keskeiset tavoitteet toteutuvat ja hallitus pystyy päättämään tarvittavista politiikkatoimista hyvän tiedon pohjalta ja oikea-aikaisesti kaikissa tilanteissa.

Suomen tavoitteita Euroopan unionissa edistetään ennakoivasti, aktiivisesti ja tuloksellisesti.

Valtion yritysvarallisuutta hoidetaan tuloksellisesti ja ammattitaitoisesti.

Suomen taloudellisia ulkosuhteita, suomalaisten yritysten kansainvälistymistä, Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja sekä Suomen maakuvaan koskevat julkisrahoitteiset toiminnot on organisoitu tehokkaasti ja tuloksellisesti.

Valtioneuvoston päätöksenteon tukeminen tutkimus- ja selvitystiedolla.

Valtioneuvoston yhteisten hallinto- ja palvelutoimintojen käyttöönoton vakiinnuttaminen ja niiden yhtenäisyyden lisääminen.

Oikeuskanslerinvirasto

Oikeuskanslerinvirasto on itsenäinen virasto, jonka määrärahat ovat valtioneuvoston kanslian pääluokassa omassa luvussaan, jossa todetaan myös viraston yhteiskuntapoliittiset ja toiminnalliset tavoitteet.

Oikeuskanslerinvirasto tukee oikeuskansleria ja apulaisoikeuskansleria valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatointien lainmukaisuuden valvonnassa, tuomioistuinten, muiden viranomaisten ja muiden julkista tehtävää hoitavien laillisuusvalvonnassa sekä asianajajien toiminnan valvonnassa.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
23.90.26	<i>Suomi 100</i> (siirtomääräraha 3 v) — sopimusvaltuus	5,0	-

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

		v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
					1000 €	%
01.	Hallinto	48 946	146 421	163 903	17 482	12
01.	Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	33 603	114 712	125 608	10 896	9
02.	Ministereiden, heidän valtiosihteeriensä ja erityisavustajiensa palkkaukset (arviomääräraha)	5 176	6 744	5 593	-1 151	-17
03.	Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 000	1 000	1 000	—	0
20.	Pääministerin, kansliassa toimivien ministereiden ja heidän avustajiensa matkat (arviomääräraha)	510	867	867	—	0
22.	Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirtomääräraha 3 v)	5 000	6 400	11 400	5 000	78
29.	Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	3 657	16 698	19 435	2 737	16
10.	Omistajaohjaus	22 700	1 700	5 700	4 000	235
88.	Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)	22 700	1 700	5 700	4 000	235
20.	Poliittisen toiminnan avustaminen	34 000	32 000	29 635	-2 365	-7
50.	Puoluetoiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)	34 000	32 000	29 635	-2 365	-7
30.	Oikeuskanslerinvirasto	3 717	3 699	3 660	-39	-1
01.	Oikeuskanslerinviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 717	3 699	3 660	-39	-1

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
90. Muut menot	1 655	2 640	4 640	2 000	76
21. Kunniamerkit (arviomääräraha)	555	640	640	—	0
26. Suomi 100 (siirtomääräraha 3 v)	1 100	2 000	4 000	2 000	100
Yhteensä	111 019	186 460	207 538	21 078	11

Henkilöstön kokonaismäärä 320 600 650¹⁾

¹⁾ Valtioneuvoston kanslian henkilötyövuosiarvio on 575 henkilötyövuotta, oikeuskanslerinviraston 37 henkilötyövuotta sekä 34 erityisavustajaa ja 4 valtiosihteeriä. Valtioneuvoston jäsenet eivät sisälly henkilötyövuosiin.

01. Hallinto

Selvitysosa: Tavoitteena on:

- 1) Pääministerin käytössä on valtioneuvoston johtamisessa tarvittavat tiedot ja välineet sekä yhteen sovitettu valtioneuvoston strateginen viestintä. Valtioneuvoston kanslia huolehtii pääministerin ja hallituksen toiminnan teknisistä ja juridisista puitteista ja viestinnän toimimisesta.
- 2) Hallituksen päätöksenteko-, yhteensovittamis- ja seurantaprosessien toimivuus sekä tutkimustiedon tuottaminen hallitukselle ja tiedon hyödyntäminen taataan kaikissa olosuhteissa.
- 3) Valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksesta 5.9.2013 annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen toimeenpano.
- 4) Vahvistetaan tulevaisuus- ja ennakointinäkemysten tuottamista sekä vahvistetaan digitalisaatioon, normien purkamiseen ja sääntelyn uudistamiseen sekä kokeilutoimintaan liittyvää koordinaatiota.
- 5) Suomen kilpailukykyä, kasvua ja työllisyyttä vahvistava EU-politiikka. Tämän lisäksi tavoitteena on EU-oikeudellisten asioiden koordinoitumpi hoitaminen valtioneuvostossa sekä EU:ssa esille nousevien asioiden vaikutusten systemaattinen ja ennakoiva arviointi.
- 6) Valtioneuvoston kanslialla on vastuu ja keskeinen rooli valtioneuvoston toiminnan yhtenäistämässä ja sisäisten toimintatapojen kehittämisessä.

Inhimillinen pääoma

Valtioneuvoston kanslian inhimillisen pääoman osalta henkilöstösuunnittelun tavoitteena on oikein mitoitettu ja osaava henkilöstö, joka työskentelee ilmapiiriltään innostavassa työyhteisössä, jonka tuloksia seurataan ja jonka toimintaa kehitetään asetettujen tavoitteiden mukaisesti vuosittain. Inhimillisen pääoman mittarit ovat valtion sisäisesti yhtäläiset. Työyhteisön kehittämisen tu-

kena käytetään myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa sekä toiminnallista tasa-arvo-ryhmää. Tasa-arvotavoitteita edistetään rekrytoinneissa.

Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Henkilötyövuosien määrä	320	600	650
Osaaminen (koulutustasoindeksi)	5,5	5,5	5,5
Henkilöstön jaksaminen ja hyvinvointi			
— henkilöstön työtyytyväisyysindeksi	3,5	3,5	3,7
— johtajuusindeksi	3,4	3,5	3,7
— osaamisen johtamisindeksi	3,5	3,5	3,5
— työolojen johtamisindeksi	3,8	4,0	4,0
— sairauspoissaolot työpäivää/htv	7	7	7
Innostava johtaminen ja esimiestyö			
— johdon toiminta esimerkkinä ja suunnannäyttäjänä	3,2	3,5	3,7
— töiden yleinen organisointi työyhteisössä	3,3	3,5	3,8
Osaamisen kehittyminen ja uudistuminen/indikaattorit			
— tulos- ja kehityskeskustelujen toimivuus	3,0	3,5	3,7
— esimiesten ja johdon asettamat mahdollisuudet uudistua töissä	3,2	3,5	3,7
Henkinen, fyysinen, sosiaalinen ja eettinen työkyky			
— työyhteisön avoimuus asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa	3,3	3,5	3,9
— työn innostavuus ja työssä koettu ilo	3,6	3,7	3,7

01. Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 125 608 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

1) valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhteisiin hallinto- ja palvelutehtäviin, joihin on varattu 99 200 000 euroa

2) talousneuvostosta, ruotsinkielenlautakunnasta, arvonimilautakunnasta tai muista vastaavista lautakunnista aiheutuviin kuluihin.

Selvitysosa:

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	34 055	114 737	126 058
Bruttotulot	675	25	450
Nettomenot	33 380	114 712	125 608

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 493		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 716		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Edustustilojen vuokrien hinnankorotus			201
Kestävän kehityksen pääsihteeristö (siirto momentilta 35.01.01) (1 htv)			100
Lainsäädännön vaikutusarvointi (HO 2015)			250
Ministeriöiden kulunvalvontahankkeen loppuunsaattamisen poistuminen			-500
Siirto momentille 23.01.02			-75
SM Kirkkokatu 12, peruskorjaus (siirto momentilta 26.01.01)			250
TEM Aleksanterinkatu 4-10, peruskorjaus (siirto momentilta 32.01.01)			350
Vanhan hallituksen virkamiespalvelujen poistuminen			-285
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 24.01.01 (12 htv)			5 278
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 25.01.01 (2 htv)			849
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 26.01.01 (5 htv)			894
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 27.01.01 (3 htv)			714
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 28.01.01 (5 htv)			1 512
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 29.01.01 (5 htv)			1 234
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 30.01.01 (3 htv)			1 032
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 31.01.01 (3 htv)			777
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 32.01.01 (7 htv)			2 077
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 33.01.01 (5 htv)			1 488
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 35.01.01 (3 htv)			770
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentilta 35.01.04			24
VN linna A ja B, peruskorjaus (siirto momentilta 28.01.01)			200
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)			-51
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa			-5 639
Palkkaliukumasäästö			-145
Palkkausten tarkistukset			126
Toimintamenojen tuottavuussäästö			-154
Toimintameno säästö (HO 2015)			-450
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen (siirron palautus momentilta 28.20.01)			2
Vuokramenojen indeksikorotus			653
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö			-586
Yhteensä			10 896
2016 talousarvio			125 608 000
2015 I lisätalousarvio			—
2015 talousarvio			114 712 000
2014 tilinpäätös			33 603 000

02. Ministereiden, heidän valtiosihteeriensä ja erityisavustajiensa palkkaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 5 593 000 euroa.

Henkilöstön määrä on enintään 52, josta 14 valtioneuvoston jäsentä, 4 valtiosihteeriä ja 34 erityisavustajaa.

Selvitysosa: Momentilta maksetaan ministereiden palkkio (Palkkiolaki 1096/2006), poliittisten valtiosihteerien ja ministerien erityisavustajien palkat sivukuluineen. Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi valtioneuvoston jäsenille maksettavista palkkioista ja korvauksista annetun lain 1 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ja 2 §:n muuttamisesta. Muutoksella jatketaan valtioneuvoston jäsenten palkkioiden 5 %:n alennusta.

Pääministerin matkat ja vieraanvaraus maksetaan momentin 23.01.20 määrärahoista.

Pääministerin erityisavustajien matkat maksetaan momentilta 23.01.20 ja muut menot valtioneuvoston kanslian toimintamäärärahoista.

Valtioneuvoston kansliassa toimivien muiden ministereiden kanslian toimialasta johtuvat matkat ja vieraanvaraus maksetaan momentilta 23.01.20 samoin kuin muun ministerin yksinomaan valtioneuvoston kanslian toimialalla toimivan erityisavustajan matkat.

Muiden ministereiden ja heidän erityisavustajiensa sekä valtiosihteeriensä matkat, työterveys, koulutus- ja muut vastaavat menot maksetaan sijoitusministeriöiden toimintamäärärahoista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ministereiden 5 %:n palkkioiden lasku	-68
Poliittinen toiminta (HO 2015)	-1 983
Siirto momentilta 23.01.01	75
Siirto momentilta 26.01.01	75
Siirto momentilta 27.01.01	75
Siirto momentilta 28.01.01	150
Siirto momentilta 29.01.01	75
Siirto momentilta 30.01.01	75
Siirto momentilta 32.01.01	150
Siirto momentilta 33.01.01	150
Siirto momentilta 35.01.01	75
Yhteensä	-1 151
2016 talousarvio	5 593 000
2015 talousarvio	6 744 000
2014 tilinpäätös	5 175 842

03. Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Euroopan unionin toimielimissä toimivien suomalaisten kansallisten asiantuntijoiden palkkaus- ja sosiaaliturvakustannusten maksamiseen
- 2) eräissä tapauksissa tiettyjen päivärahojen maksamiseen sellaisille kansallisille asiantuntijoille, joille Euroopan unioni ei maksa korvauksia.

Selvitysosa: Tarkoitus on, että hallinnonalat voivat täydentää soveltuvista toimintameno- määrärahoistaan kansallisten asiantuntijoiden rahoittamista, jos keskitetty rahoitus ei riitä kattamaan kaikkia tarpeellisina pidettyjen asiantuntijoiden kustannuksia.

2016 talousarvio	1 000 000
2015 talousarvio	1 000 000
2014 tilinpäätös	1 000 000

20. Pääministerin, kansliassa toimivien ministereiden ja heidän avustajiensa matkat (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 867 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Eurooppa-neuvoston kokouksista sekä pääministerin ja muiden kansliassa toimivien ministerien matkoista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) pääministerin ja muiden valtioneuvoston kansliassa toimivien ministerien valtioneuvoston kanslian toimialasta johtuvaan vieraanvaraisuuteen
- 3) pääministeriä ja muita kansliassa toimivia ministereitä välittömästi avustavien henkilöiden ja turvamiesten sekä muun ministerin yksinomaan valtioneuvoston kanslian toimialalla toimivan erityisavustajan matkustusmenojen korvaamiseen.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

2016 talousarvio	867 000
2015 talousarvio	867 000
2014 tilinpäätös	510 456

22. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 11 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtioneuvoston ja sen ministeriöiden selvitys- ja tutkimustoimintaan
- 2) selvitys- ja tutkimustoiminnasta aiheutuvien kulutusmenojen maksamiseen
- 3) valtionavustusten maksamiseen tutkimuslaitoksille, yliopistoille ja muille vastaaville tutkimustoimintaa harjoittaville yhteisöille.

Määrärahaa saa käyttää enintään kahdeksaa henkilötyövuotta vastaavan valtioneuvoston kanslian henkilöstön palkkausmenojen maksamiseen, josta enintään kolme henkilötyövuotta hallituksen strategisia tavoitteita edistävän kokeilutoiminnan koordinointiin. Määrärahaa saa käyttää myös määrääikäisen enintään 80 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen valtion virastoissa ja laitoksissa.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Momentille saa nettobudjetoida virastolle työnantajana maksetut tulot.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 28.30.02	69
Siirto momentilta 29.40.03	17
Siirto momentilta 30.01.05	1 461
Siirto momentilta 30.20.02	14
Siirto momentilta 30.70.01	91
Siirto momentilta 31.50.01	330
Siirto momentilta 32.20.01	196
Siirto momentilta 32.20.49	1 617
Siirto momentilta 33.02.03	58
Siirto momentilta 33.03.04	582
Siirto momentilta 33.03.50	332
Siirto momentilta 35.01.04	233
Yhteensä	5 000
2016 talousarvio	11 400 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	6 400 000
2014 tilinpäätös	5 000 000

29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 19 435 000 euroa.

Selvitysosa: Momentilta maksetaan pääluokan kaikki arvonlisäveromenot.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 24.01.29	830
Siirto momentilta 25.01.29	137
Siirto momentilta 26.01.29	122
Siirto momentilta 27.01.29	107
Siirto momentilta 28.01.29	240
Siirto momentilta 29.01.29	183
Siirto momentilta 30.01.29	162
Siirto momentilta 31.01.29	119
Siirto momentilta 32.01.29	327
Siirto momentilta 33.01.29	227

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 35.01.29	125
Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	8
Tasomuutos	150
Yhteensä	2 737

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	19 435 000
2015 talousarvio	16 698 000
2014 tilinpäätös	3 656 851

10. Omistajaohjaus

Selvitysosa: Tavoitteena on:

1) Yhtiöiden kehittäminen ja pitkäjänteisen kasvun tukeminen eli koordinoitumpi omistajaohjaus. Tavoite toteutetaan kaikkien valtio-omisteisten yhtiöiden omistajaohjauksen käytäntöjen ja yhteistyön koordinoinnilla ja kehittämisellä.

2) Omistaja-arvon kasvattaminen. Tavoite toteutuu, kun valtion osakesalkun sijoitetun pääoman tuotto kasvaa. Valtion suoraan omistamien pörssiyhtiöiden arvonkehitys on sen toimialaindeksiä parempi.

3) Edelläkäviisyys yritysvastuuasioissa. Tavoite toteutetaan siten, että kaikki valtio-omisteiset yhtiöt raportoivat yritysvastuuasioista ja ovat ottaneet yritysvastuut osaksi liiketoimintastrategiaansa.

4) Molempien sukupuolien 40 prosentin edustus määräysvalta-yhtiöiden hallituksissa.

5) Osinko-, pääomanpalautus- ja myyntituloutukset budjettitalouteen. Momentille 13.03.01 arvioidaan tuloutettavaksi yhteensä 1,1 mrd. euroa.

88. *Osakehankinnat* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) niiden osakkeiden merkintähinnan maksamiseen, joita valtio merkitsee valtioenemmistöisten yhtiöiden tai valtion osakkuusyhtiöiden osakeannissa taikka uusia valtio-omisteisia yhtiöitä perustettaessa

2) muiden omistus- ja yritysjärjestelyistä aiheutuvien menojen sekä valtion osakemyynteihin ja omistajaohjaukseen liittyvien, muiden kuin toimintamenomomentille kuuluvien menojen maksamiseen

3) osakeyhtiölain (624/2006) 10 luvussa tarkoitettujen osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien, kuten vaihtovelkakirjalainojen, merkitsemiseen tai johdannaissopimuksista aiheutuvien vä-

littömien menojen maksamiseen. Jos merkintä perustuu lainaan, osakkeiksi muutettavissa oleva laina saa olla vakuudeton.

Selvitysosa: Omistus- ja yritysjärjestelyistä ja osakemyynneistä aiheutuvia tai niihin liittyviä menoja ovat järjestelyistä ja toimenpiteistä sekä niiden valmistelusta aiheutuvien kustannusten lisäksi sellaiset kauppahinnan osittaiset palautukset, jotka perustuvat kauppakirjassa oleviin hinnantarkistusta tai myyjän maksettavaksi tulevia korvauksia koskeviin sopimusehtoihin. Omistajaohjaukseen liittyviä menoja ovat osakkeiden ja arvo-osuuksien hallinnointikustannukset, valtion tarvitsemien neuvonantaja- ja koulutuspalvelujen kustannukset, hallitusjäsenien rekrytointiin ja koulutukseen liittyvät kustannukset, omistajaohjauksen toimiala- ja yritysjärjestelyosaamisen ylläpitämiseen liittyvät kustannukset sekä omistajaohjauksen kansainväliseen yhteistyöhön ja omistajien keskinäiseen yhteistyöhön liittyvät kustannukset.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Myyntipalkkioiden siirto momentilta 13.03.01	4 000
Yhteensä	4 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	5 700 000
2015 talousarvio	1 700 000
2014 tilinpäätös	22 700 000

20. Poliittisen toiminnan avustaminen

Selvitysosa: Valtiovalta kuuluu perustuslain mukaan kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Puolueilla on Suomen poliittisessa järjestelmässä vakiintunut asema. Johtuen puolueiden merkittävästä asemasta valtiollisessa toiminnassa on niiden asemasta ja puolue toiminnan tukemiseen tarkoitettun määrärahan jakamisesta säädetty puoluelailla. Puoluerahoitus sisältää yleisen tuen puolueiden toimintaan sekä tuen puolueiden tiedotustoimintaan ja viestintään.

50. Puolue toiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 29 635 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää puoluelain (10/1969) 9 §:n sekä puolueiden toiminnan tukemiseen myönnettävistä avustuksista annetun asetuksen (27/1973) 1 §:n mukaisesti avustuksiin eduskunnassa edustettuina oleville puolueille niiden säännöissä ja yleisohjelmissa määritellyn julkisen toiminnan tukemiseen. Määrärahasta 29 487 000 euroa on tarkoitettu käytettäväksi puolueiden poliittisen toiminnan tukemiseen sekä puolueiden tiedotustoiminnan ja viestinnän tukemiseen. Tästä 5 prosenttia on tarkoitettu puolueille naisten poliittiseen toimintaan sekä samoin 5 prosenttia puolueille niiden piirijärjestöjen toimintaan samojen perusteiden mukaisesti kuin edellä mainitut avustukset. Määrärahasta saa käyttää 148 000 euroa avustuksena Ahvenanmaan maakuntahallitukselle poliittisen toiminnan ja tiedotustoiminnan tukemiseen Ahvenanmaan maakunnassa.

Selvitysosa: Momentin perustelujen päätösosassa on huomioitu oikeusministeriön vaali- ja puoluerahoituslainsäädännön tarkistamista käsitelleen työryhmän (29/2015) esitykset puolueen poliittisen toiminnan tukemisen sekä tiedotustoiminnan ja viestinnän tukemisen yhdistämisestä. Jatkossa naistoiminnan ja piirien toiminnan tuki säilytetään samalla tasolla kuin aiemmin muutamalla kiintiöityä määrää 5 prosentiksi yhdistetystä tuesta. Aiemmin vastaava osuus oli 10 prosenttia puolueiden poliittisen toiminnan tukemisen määrärahasta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Poliittinen toiminta (HO 2015)	-2 365
Yhteensä	-2 365
2016 talousarvio	29 635 000
2015 talousarvio	32 000 000
2014 tilinpäätös	34 000 000

30. Oikeuskanslerinvirasto

Selvitysosa: Oikeuskansleri seuraa, että asiat ratkaistaan valtioneuvostossa laillista järjestystä ja voimassa olevia säännöksiä noudattaen. Valvonnassa tarkastetaan yleisistuntojen ja tasavallan presidentin istuntojen esittelylistat ennakolta siten, että havaitut virheet voidaan korjata. Tavoitteena on, että valvonta ei sinänsä hidasta tai hankaloita valtioneuvoston toimintaa. Viikoittain tarkastetaan kaikki lista-asiat. Vuonna 2014 tarkastettiin 2 127 lista-asiata. Kanteluasioiden osalta tavoitteena on käsitellä asiat mahdollisimman nopeasti ja antaa oikeita, asianmukaisesti perusteltuja ja laadukkaita ratkaisuja. Vuosittain pyritään ratkaisemaan vähintään sama määrä asioita kuin mitä on saapunut.

Kanteluasiat

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
saapuneet	2 215	2 200	2 200
ratkaistut	2 443	2 200	2 200

Saapuneiden kanteluiden määrissä on ollut suurta vuosittaista vaihtelua. Vuonna 2014 kanteluasioiden käsittelyajan mediaani oli 5,1 viikkoa ja keskiarvo 18,8 viikkoa. Vuonna 2014 ns. seuraamusratkaisujen osuus on ollut 16 % selvittämistoimia edellyttäenistä kanteluasioista.

Omat aloitteet ja tarkastukset

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
aloitteet	12	15	15
tarkastukset	8	10	10

Omista aloitteista ja tarkastus- ja tutustumiskäynneistä aiheutui vuonna 2014 yhteensä 13 seuraamusta.

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Rangaistustuomioiden tarkastus	3 286	5 000	5 000

Oikeusrekisterikeskus lähettää annettujen ohjeiden mukaisesti muodostuvan otoksen rangaistustuomioista tarkastettavaksi. Rangaistustuomioiden tarkastuksen perusteella pantiin vuonna 2014 vireille 66 asiaa.

Asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonta

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
saapuneet	588	600	600
tutkitut	690	600	600

01. Oikeuskanslerinviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 660 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

OKV/VN-linnan remontin kertamenot (väistötila/muutto)	10
Palkkaliukumasäästö	-13
Palkkausten tarkistukset	22
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-18
Toimintamenoosäästö (HO 2015)	-40
Yhteensä	-39

2016 talousarvio	3 660 000
2015 talousarvio	3 699 000
2014 tilinpäätös	3 717 000

90. Muut menot

21. Kunniamerkit (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 640 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion virkamiehille ja muille lunastuksetta annettavien kunniamerkkien kustannusten korvaamiseen.

2016 talousarvio	640 000
2015 talousarvio	640 000
2014 tilinpäätös	555 445

26. Suomi 100 (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden valmistelun edellyttämän enintään kuuden henkilötyövuoden palkkaus- ja muihin kuluihin
- 2) hankintoihin tai harkinnanvaraisten valtionavustuksien maksamiseen kuluista, jotka aiheutuvat juhlavuoden suunnittelusta ja toteutuksesta.

Valtuus

Mikäli vuoden 2015 valtuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osuudesta tehdä sitoumuksia vielä vuonna 2016.

Selvitysosa: Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden suunnittelu, toteutus ja järjestelyt suhteutetaan juhlavuoden arvoon ja merkitykseen. Tavoitteena on, että juhlavuoden suunnittelun ja valtakunnallisen yhteisen toteutuksen kustannukset katetaan valtion talousarvioon varattavilla määrärahoilla vuosina 2014—2018.

Suomen valtiollisesta itsenäistymisestä tulee vuonna 2017 kuluneeksi 100 vuotta. Juhlavuoden ohjelma rakennetaan teemalla Yhdessä eri toimijoiden kanssa. Valmistelussa ovat mukana yhteiskunnan eri osa-alueet eri puolilla Suomea. Satavuotisjuhlavuoden vietto kattaa koko Suomen ja se huomioidaan myös kansainvälisessä toiminnassa. Juhlavuoden ohjelmasisällön tavoitteena on syventää ymmärrystä koko itsenäisyyden ajasta ja kansakunnan kehityksestä, Suomen ja suomalaisuuden merkityksestä nykypäivänä sekä kansakunnan tulevaisuuden haasteista ja uudesta suunnasta. Valtioneuvoston kanslian asettaman hankkeen sihteeristön tehtävänä on valmistella juhlavuotta koskevat ehdotukset työtä ohjaavalle juhlavuoden hankkeen hallitukselle. Juhlavuoden tapahtumien toteutuksessa pääsääntönä on hankintamenettely. Määrärahaa voidaan harkinnan mukaan osin käyttää juhlavuoden eri toimijoiden toteuttamasta ohjelmasta aiheutuvien menojen maksamiseen harkinnanvaraisena valtionavustuksena.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	2 000
Yhteensä	2 000

2016 talousarvio	4 000 000
2015 talousarvio	2 000 000
2014 tilinpäätös	1 100 000

Pääluokka 24

ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa:

Toimintaympäristö ja hallinnonalan strategiset painopistealueet

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteena on vahvistaa maamme kansainvälistä asemaa, turvata Suomen itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus sekä parantaa suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia. Suomi edistää keskinäisriippuvuuksien maailmassa kansainvälistä vakautta, rauhaa, demokratiaa, ihmisoikeuksia, oikeusvaltioperiaatetta ja tasa-arvoa.

Suomi harjoittaa aktiivista ulkopoliittikkaa, jonka peruspilareina ovat tiivis kansainvälinen yhteistyö ja vastuunkanto sekä laaja-alainen kahdenvälinen ja monenkeskinen vaikuttaminen. Suomen kansainvälisen yhteistyön tärkeimpinä puitteina ovat Pohjoismaat, Euroopan unioni, Nato-kumppanuus, Etyj ja YK. Suomi ylläpitää hyviä kahdenvälisiä suhteita muihin valtioihin. Kansainvälisen oikeuden sekä sääntöihin ja sopimuksiin perustuvan monenkeskisen järjestelmän merkitys Suomen turvallisuudelle ja hyvinvoinnille on suuri.

Suomen kansainvälinen toimintaympäristö on voimakkaassa murroksessa. Turvallisuuspoliittinen tilanne Euroopassa on jännittynyt. Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on varauduttava myös tuleviin, Suomesta riippumattomiin muutoksiin. Suomen turvallisuutta pyritään kaikissa oloissa vahvistamaan yhtä lailla lähialueilla, Euroopassa kuin laajemmassa kansainvälisessä yhteistyössä. Turvallisuuden ja hyvinvoinnin lisäämiseen tarvitaan taloudellisia ulkosuhteita, kestävää kehitystä ja ratkaisuja suuriin globaalihaasteisiin. Näihin toisiinsa kiinteästi liittyviin kysymyksiin vastaamisessa moderni, ajassa kiinni oleva ulkoasiainhallinto on avainasemassa.

Ulkoasiainhallinnon kannalta keskeiset strategiset kysymykset ovat:

- Lähialueiden vakaus ja Suomen kansainvälinen asema
- Pohjoismainen turvallisuuspoliittinen yhteistyö, Nato-kumppanuus ja EU turvallisuusyhteisönä
- Taloudelliset ulkosuhteet, kestävä kehitys ja ihmiskunnan yhteiset haasteet
- Moderni ja tehokas ulkoasiainhallinto.

Strategisten painopistealuiden lisäksi toimintaa ohjaavat ministeriön arvot: yhteistyö, luovuus ja tuloksellisuus. Hallitusohjelman ja ministeriön omien linjausten mukaisesti periaatteena on tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen ministeriön kaikessa toiminnassa.

Lähialueiden vakaus, EU turvallisuusyhteisönä ja Suomen kansainvälinen asema

— Edistetään Pohjolan ja Itämeren alueen vakautta ja vahvistetaan pohjoismaista turvallisuuspoliittista yhteistyötä, erityisesti Ruotsin kanssa.

— Jatketaan aktiivista yhteistyötä ja vaikuttamista arktisiin alueisiin liittyvissä kysymyksissä, ml. EU:n ulkosuhteet.

— Myötävaikutetaan Ukrainan kriisin ratkaisuun.

— Noudatetaan EU:n yhteisiä Venäjä-linjauksia. Ylläpidetään monipuolisia ja toimivia kahdenvälisiä suhteita Venäjän kanssa.

— Vahvistetaan EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja sen osana yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikka sekä uudistetaan unionin turvallisuusstrategiaa.

— Edellytetään tiukkaa kriteerien noudattamista EU:n laajentumispolitiikassa.

— Vahvistetaan laaja-alaista transatlanttista yhteistyötä sekä kahdenvälisesti että EU:n kautta.

— Vahvistetaan Nato-kumppanuutta entisestään. Suomi ylläpitää mahdollisuutta hakea Nato-jäsenyyttä, jonka vaikutukset arvioidaan ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon valmistelun yhteydessä.

— Jatketaan aktiivista osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan. Sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan sekä kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun ja rauhanvälityksen yhteensovittamista korostetaan turvaten samalla humanitaarisen toiminnan riippumattomuus.

Taloudelliset ulkosuhteet, kestävä kehitys ja ihmiskunnan yhteiset haasteet

— Edistetään kansainvälisessä yhteistyössä sääntöihin ja avoimuuteen perustuvaa vapaakauppaa ja maailmantaloutta.

— Vaikutetaan pakotevalmisteluissa aktiivisesti EU:n yhteiseen päätöksentekoon.

— Korostetaan taloudellisissa ulkosuhteissa vienninedistämistä, erityisesti pienten ja keskisuuren suomalaisyritysten kansainvälistymistä sekä investointien saamista Suomeen muun muassa kehittämällä Team Finlandin palveluita.

— Vahvistetaan kaupan ja kehityksen yhteisvaikutusta konkreettisilla ohjelmilla ja rahoitusinstrumenteilla.

— Pidemmän aikavälin tavoitteena on nostaa kehitysrahoitus YK:n tavoitteiden mukaiseen 0,7 %-osuuteen bruttokansantulosta, vaikka kehitysrahoitukseen kohdistuu hallituskaudella säästöjä.

— Kiinnitetään kansainvälisessä toiminnassa laaja-alaisesti huomiota suuriin globaalihaasteisiin kuten ilmastomuutoksen hillitsemiseen, köyhyiden vähentämiseen, ruokaturvaan sekä puhtaan veden ja kestäväen energian saannin turvaamiseen.

— Lisätään kehityspolitiikassa kehitysmaiden oman vastuullisen yritystoiminnan ja veropohjien vahvistamisen painoarvoa.

— Parannetaan kehitysyhteistyön tuloksellisuutta, vaikuttavuutta ja mitattavuutta tulosohjauksen keinoin.

Moderni ja tehokas ulkoasiainhallinto

— Oma edustustoverkko on Suomelle tärkeä. Ulkoasiainhallinnon voimavaroja painotetaan niihin maihin, joiden poliittinen ja taloudellinen merkitys kasvaa.

— Suomen ulkoisen edustautumisen rakenteen ja toimintapojen kehittämistä jatketaan. Kehittämistyössä otetaan huomioon yhteistyömahdollisuudet Pohjoismaiden, Baltian maiden ja EU:n ulkosuhdehallinnon kanssa, Team Finland -toimintamalli ja uudistettu konsulipalvelulaki.

— Digitalisaation tarjoamia mahdollisuuksia hyödynnetään koko hallinnonalalla, erityisesti tietojärjestelmien kehittämisessä ja kansalaispalveluissa.

— Ulkoasiainhallinnon viestintäherkkyyttä nostetaan. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusratkaisuista viestitään tehokkaasti ajanmukaisin keinoin.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Ulkoasiainministeriön hallinnonalalla sitoudutaan edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa päätöksenteossa hallinnonalan erityispiirteet huomioon ottaen.

Ulkoasiainministeriön hallinnonalan määrärahoista noin 62 % on siirtomenoja, joiden vaikutukset sukupuolten asemaan riippuvat rahoituksen saajien päätöksistä.

Kehityspolitiikassa edistetään läpileikkaavasti naisten ja tyttöjen oikeuksia sekä sukupuolten välistä tasa-arvoa. YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 "Naiset, rauha ja turvallisuus" kansallisen toimintaohjelman toimeenpanossa kiinnitetään huomiota naisten aseman vahvistamiseen ja osallistumiseen konfliktien ehkäisyyn, ratkaisemiseen ja rauhanrakentamiseen.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2015	
		varsinainen talousarvio	2016 esitys
24.30.50	<i>Valtionapu Teollisen yhteistyön rahasto Oy:lle</i>		
	— kehitysyhteistyövaltuus	168,19	168,19
	— kehitysyhteistyövaltuus	100,00	100,00
24.30.66	<i>Varsinainen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)</i>		
	— kehitysyhteistyövaltuus	487,67	320,00

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
01. Ulkoasiainhallinto	244 206	250 674	254 645	3 971	2
01. Ulkoasiainhallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	217 061	233 201	226 561	-6 640	-3
21. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	974	1 155	1 155	—	0
29. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	22 171	12 318	15 529	3 211	26
74. Talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)	4 000	4 000	9 900	5 900	148
76. Kiinteistöjen ja huoneistojen hankkiminen (siirtomääräraha 3 v)	—	—	1 500	1 500	0
10. Kriisinhallinta	71 077	68 140	64 360	-3 780	-6
20. Suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpito- menot (arviomääräraha)	54 215	52 780	49 000	-3 780	-7
21. Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan (arviomääräraha)	16 862	15 360	15 360	—	0
30. Kansainvälinen kehitysyhteistyö	971 245	808 422	638 093	-170 329	-21
50. Valtionapu Teollisen yhteistyön rahasto Oy:lle	0	0	—	—	0
66. Varsinainen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	961 245	798 422	498 093	-300 329	-38
(88.) Finnfundin (Teollisen yhteistyön rahasto Oy) pääoman korottaminen (siirtomääräraha 3 v)	10 000	10 000	—	-10 000	-100
89. Kehitysyhteistyön finanssisi- sijoitukset (siirtomääräraha 3 v)	—	—	140 000	140 000	0
90. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot	91 902	84 350	91 050	6 700	8
50. Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)	1 752	1 650	1 344	-306	-19
51. Hädänalaisten avustaminen (arviomääräraha)	37	45	45	—	0
66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	86 507	79 455	86 961	7 506	9

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
67. Kansainvälisen ilmasto- sopimuksen alaisen yhteis- työn menot (siirtomääräraha 3 v)	500	100	100	—	0
68. Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	3 200	2 100	1 600	-500	-24
95. Kurssivaihtelut (arvio- määräraha)	-94	1 000	1 000	—	0
Yhteensä	1 378 431	1 211 586	1 048 148	-163 438	-13

Henkilöstön kokonais-
määrä¹⁾

1 555   1 419   1 384

¹⁾ Hallinnonalla arvioidaan olevan lisäksi siviilikriisinhallintaan palkattua henkilöstöä vuonna 2016 noin 120 henkilöä ja ulkomaanedustuksen toimipisteisiin asemamaasta palkattua henkilöstöä vuonna 2016 noin 980 henkilöä.

01. Ulkoasiainhallinto*Selvitysosa:**Tuotokset ja laadunhallinta*

— Hallinnonalan johtamisen kehittämistä jatketaan tavoitteena toiminnan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden entistä järjestelmällisempi ohjaaminen ja arviointi. Voimavarat ohjataan hallinnonalan strategisten painopistealueiden mukaisesti. Hallinnonalan sisäisiä prosesseja keskitetään ja kevennetään niin kotimaassa kuin edustustoverkossakin.

— Oma edustustoverkko on Suomelle tärkeä. Ulkoasiainhallinnon voimavaroja painotetaan niihin maihin, joiden poliittinen ja taloudellinen merkitys Suomen kannalta kasvaa. Suomen ulkoisen edustautumisen rakenteen ja toimintatapojen kehittämistä jatketaan Suomen edustautumisen tavat ja mallit (TAMA) -hankkeen linjausten pohjalta. Kehittämistyössä otetaan huomioon muun muassa pohjoismainen yhteistyö, EU:n ulkosuhdehallinnon kehittyminen ja Team Finland -toimintamalli.

— Ulkoasiainhallinnon tarjoamia kansalaispalveluita kehitetään ottamalla huomioon uudistettu konsulipalvelulaki ja hyödyntämällä uusia digitaalisia ratkaisuja. Maahantulopalveluiden järjestämisessä, laittoman maahantulon ja ihmiskaupan torjunnan tehostamisessa sekä kriisiasioissa hyödynnetään viranomaisten välistä yhteistyötä sekä pohjoismaisen ja EU-yhteistyön tuomia mahdollisuuksia.

— Ulkoasiainministeriön ympäristöstrategia ja -ohjelman toimeenpanon seuranta ja tavoitteiden tarkistusmekanismia kehitetään osana ministeriön sitoutumista kestävän kehityksen edistämiseen.

— Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan painopisteiden, kansainvälisten vahvuuksien sekä ulkoasiainhallinnon ja sen palveluiden tunnettuutta, näkyvyyttä ja vaikuttavuutta lisätään viestinnän keinoin. Maakuvatyöllä tuetaan Suomen poliittisia ja kaupallis-taloudellisia tavoitteita, keskeisenä keinona Finland Promotion Boardin toiminnan kehittäminen ja Team Finland -yhteistyö.

— Vuoden 2016 aikana valmistaudutaan sekä Suomen itsenäisyyden että ulkoasiainministeriön 100-vuotisjuhlavuosiin.

— Suomi toimii vuonna 2016 puheenjohtajana Pohjoismaiden ministerineuvostossa ja valmistautuu Arktisen neuvoston puheenjohtajuuteen vuosina 2017—2019.

Toiminnallinen tehokkuus

— Osana ministeriön suunnittelujärjestelmää jatketaan toiminnan tuloksellisuuden ja tuottavuuden mittaamisen, ml. toimintolaskenta, kehittämistä. Vuonna 2016 otetaan käyttöön valtionhallinnon Kieku-järjestelmän henkilöstöhallinto-osuus, mikä osaltaan edistää mm. toimintolaskennan kehittämistä.

— Ulkoasiainhallinnon toimialariippuvia tietojärjestelmiä kehitetään vastaamaan hallinnonalan tehtäväkenttää, tavoitteena käyttäjäystävällisyys ja korkeatasoinen tietoturva. Tietoturvallisuuden kehittämistä jatketaan kansainvälisten velvoitteiden asettamien reunaehtojen mukaisesti. Muita kehittämiskohteita ovat edelleen asiakirjallisen tiedon hallinnan välineet, ulkoasiainhallinnon tiedon läpinäkyvyyttä ja käytettävyyttä lisäävä tietovarastohanke sekä viisumitoimintojen tietojärjestelmien kehittäminen.

— Osana uudistettua valmius- ja tilannekuvaorganisaatiota jatketaan ulkoasiainhallinnon keskitetyn päivystyskeskusjärjestelyn pilotointia. Johtopäätöksen järjestelyn toimivuudesta tehdään vuonna 2017.

— Ulkoasiainministeriö hallinnoi kirjanpitoarvoltaan n. 246 milj. euron kiinteistöomaisuutta ulkomailta. Hallinnonalan kiinteistöstrategian mukaisesti tavoitteena on entistä parempi taloudellisuus, tuottavuus ja tarkoituksenmukaisuus kiinteistöjen hallinnassa. Ministeriön kuntokartoitusohjelmaa jatketaan ulkomailta sijaitsevien kiinteistöjen kunnan ja arvon tarkentamiseksi.

— Viisumitoimintojen kehittäminen jatkuu VIISKE-hankkeessa muun muassa digitalisaatiota hyödyntäen. Tavoitteena on erityisesti Venäjän toimintoihin liittyvän Kouvolan viisumipalvelukeskuksen toiminnan ja resurssoinnin kehittäminen ottaen huomioon viisumikysynnän vaihtelut.

— Osana valtionhallinnon säästötoimia jatketaan ydintoimintojen läpikäyntiä ja priorisointia sekä tukitoimintojen kehittämistä. Vuonna 2016 hallinnonalalta vähennetään 60 tehtävää, joista 32 uusia vähennyksiä kehitysyhteistyötehtävistä liittyen hallitusohjelman mukaiseen 300 milj. euron vähennykseen kehitysyhteistyömenoista.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

— Hyvä henkilöstöpolitiikka ja -hallinto edistää ulkoasiainhallinnon työn tuloksellisuutta. Tehtäväkuvien ja osaamisen kehittäminen, sujuva tehtäväkierto, johdonmukainen urakehitys ja työhyvinvointi ovat keskeisiä tuloksellisuuden osatekijöitä. Henkilöstövoimavarat, ml. rekrytointi, kohdennetaan entistä paremmin hallinnonalan painopistealueille kokonaisvaltaisen resurssisuunnittelun keinoin.

— Ulkoasiainhallinnon henkilöstöstrategian 2015—2020 toimeenpanoa jatketaan. Johtajapolitiikassa kiinnitetään erityistä huomiota ministeriön vahvistamien hyvän johtajuuden periaatteiden toteuttamiseen kaikessa esimiestyötä hyödyntäen muun muassa 360-arviointien tuloksia.

— Työhyvinvoinnin valtavirtaistamista jatketaan muun muassa hyödyntämällä työtyytyväisyysbarometrin tuloksia työhyvinvoinnin arvioinnissa. Keskeisenä tavoitteena on henkilöstön työhyvinvoinnin säilyttäminen saavutetulla korkealla tasolla.

— Hallinnonalan tavoitteena on ottaa käyttöön valtionhallinnon yhteisen Kieku-järjestelmän henkilöstöhallinto-osuus vuoden 2016 loppupuolella.

Ulkoasiainhallinnolle asetettujen tavoitteiden mukaiset tunnusluvut

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 tavoite
<i>Kansalaispalvelut</i>			
Hädänalaisten avustaminen	Tapaus aloitettu 24 h kuluessa tiedoksi saamisesta	Tapaus aloitettu 24 h kuluessa tiedoksi saamisesta	Tapaus aloitettu 24 h kuluessa tiedoksi saamisesta
Kriisipäivystys/tehostettu tilanneseuranta	Käynnistetty 1 h kuluessa tiedoksi saamisesta	Käynnistetty 1 h kuluessa tiedoksi saamisesta	Käynnistetty 1 h kuluessa tiedoksi saamisesta
Matkustustiedotteet	Päivitetty joka toinen kuukausi ja vähintään 10 h kuluessa siitä, kun toimialueen turvallisuustilanteessa on tapahtunut muutos	Päivitetty joka toinen kuukausi ja vähintään 10 h kuluessa siitä, kun toimialueen turvallisuustilanteessa on tapahtunut muutos	Päivitetty joka toinen kuukausi ja vähintään 10 h kuluessa siitä, kun toimialueen turvallisuustilanteessa on tapahtunut muutos
Konsulikomennuskuntien lähtövalmius/vastaanottaminen	Korkeintaan 6 h kuluessa lähettämispäätöksestä	Korkeintaan 6 h kuluessa lähettämispäätöksestä	Korkeintaan 6 h kuluessa lähettämispäätöksestä
<i>Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen</i>			
Työtyytyväisyysbarometrin johtajuusindeksi ¹⁾	-	3,6	3,6
Työtyytyväisyysbarometrin osaamisen johtamisindeksi	-	3,7	3,7
Työhyvinvointi-indeksi	-	3,8	3,8
Työtyytyväisyysbarometrin vastausprosentti ²⁾	-	UM 85 % UE 70 %	UM 85 % UE 70 %
Terveysprosentti (sairauspäivättömien osuus henkilöstöstä)	54 %	55 %	55 %

¹⁾ Vuonna 2014 ei toteutettu työtyytyväisyysbarometria.

²⁾ UM= ulkoasiainministeriö, UE= ulkomaanedustustot

01. Ulkoasiainhallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 226 561 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kunniakonsulien menojen maksamiseen
- 2) valtion virastoille maksettavien tutkimus- ja kehittämistoiminnasta aiheutuvien kulutusmenojen maksamiseen
- 3) ulkoasiainhallinnon toimialaan liittyvien tutkimusapurahojen maksamiseen
- 4) Suomeen suuntautuvien ministerivierailujen menojen ja niihin liittyvän tilapäisen työvoiman palkkioiden ja työnantajamaksujen maksamiseen
- 5) Team Finland -verkoston vahvistamisesta määräaikaikaisilla kaupallistaloudellisilla asiantuntijoilla aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Ulkoasiainhallinnon toimintamenot vuonna 2016 (euroa)

Ministeriö, 834 henkilötyövuotta	72 632 000
Toimintamenot	14 581 000
Henkilöstömenot	58 051 000
Edustustot, 88 toimipistettä, 550 henkilötyövuotta¹⁾	139 343 000
Toimintamenot	74 235 000
Henkilöstömenot	65 108 000
Hallinnonalan toimialavastaavat menot	14 586 000
Tietohallinto	12 208 000
Kiinteistöhallinto	698 000
Turvallisuus	1 680 000
Yhteensä	226 561 000

¹⁾ Toimipisteiden lukumäärä alueittain: Eurooppa 30, Itä 7, Aasia ja Amerikka 26, Afrikka ja Lähi-itä 20 ja pysyvät ja erityisedustustot 5 toimipistettä

Edustustojen henkilöstömenoissa on esitetty lähetetyn henkilökunnan peruspalkkojen lisäksi seuraavat ulkomaan edustautumisen korvaukset: paikallis-, puoliso- ja lapsikorvaus, olosuhdekorvaus, lasten koulutuskorvaukset, hautajais-, kotiloma- ja tapaamismatkat, lähetetyn henkilöstön terveydenhuoltoon liittyvät korvaukset, varustamiskorvaus, päivähoitokorvaus sekä muuttokorvaus. Paikalta palkatun henkilöstön henkilöstömenot sisältyvät edustustojen toimintamenoihin.

Hallinnonalan yhteisillä menoilla katetaan vuoden mittaan ko. toimialojen menoja sekä ministeriössä että edustustoissa.

Hallinnonalan julkisoikeudellisista suoritteista saamat tulot kertyvät pääasiassa edustustoista saatavista passi- ja oleskelulupatulosta ja ne esitetään osana edustustojen toimintamenoja.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	263 992	243 407	236 378
Bruttotulot	50 881	10 206	9 817
Nettomenot	213 111	233 201	226 561
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	12 956		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	16 906		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma, julkisoikeudelliset suoritteet (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	46 086	5 300	5 752
— suoritteiden myyntituotot mom.12.24.99 (viisumien käsittelymaksut)	-	43 440	19 800
Tuotot yhteensä	46 086	48 740	25 552
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	16 356	17 422	11 277
— osuus yhteiskustannuksista	17 033	18 896	14 086
Kustannukset yhteensä	33 389	36 318	25 363
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	12 697	12 422	189
Kustannusvastaavuus, %	138	134	101

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina tuloina ulkoasiainhallinnon suoritteiden maksuista annetun asetuksen (377/2014) mukaiset tulot sekä edustustojen pankkitilien korkotulot. Vuodesta 2015 lähtien viisumien käsittelymaksut on bruttobudjetoitu momentille 12.24.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Edustustojen sulkemisten välttäminen	-2 700
IAEA-erityisasiantuntija Suomen Wienin suurlähetystössä (siirto momentille 32.01.01)	-22
IMO-erityisasiantuntija Suomen Lontoon suurlähetystössä (siirto momentilta 31.20.01)	283
Maksullisen toiminnan tulojen vähentyminen (viisumien käsittelymaksut)	2 000
Oikeusalan erityisasiantuntija Suomen Tallinnan suurlähetystössä (siirto momentilta 25.30.01)	39
Siirto momentille 24.90.66	-1 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Työllisyys ja kilpailukyky: Team Finland -verkoston määräaikainen vahvistaminen kaupallistaloudellisilla asiantuntijoilla	1 796
Ulkomaan edustustojen kiinteistöjen vaihdoista aiheutuvat vuokra- ja käyttömenolisykset (Haag, Reykjavik, Buenos Aires)	157
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01 (-12 htv)	-5 278
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-71
Palkkaliukumasäästö	-635
Palkkausten tarkistukset	748
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-1 207
Toimintameno säästö (HO 2015)	-750
Yhteensä	-6 640

2016 talousarvio	226 561 000
2015 I lisätalousarvio	325 000
2015 talousarvio	233 201 000
2014 tilinpäätös	217 061 000

21. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 155 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ministeriön hallinnonalan tuottavuuden edistämiseen tähtäävien investointien, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palvelujen hankkimiseen.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä aiheutuneita säästöjä vastaavat määrärahat.

2016 talousarvio	1 155 000
2015 talousarvio	1 155 000
2014 tilinpäätös	974 000

29. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 15 529 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kehitysyhteistyöhön käytettyjen ja kotimaasta hankittujen palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäveromenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Arvonlisäverolain mukaan ministeriöiden kehitysyhteistyötä varten kotimaasta ostamat palvelut ovat arvonlisäverollisia. Jotta arvonlisäverolla ei rasiteta Suomen kehitysyhteistyötä arvonlisäveromenot budjetoidaan erikseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 23.01.29	-830
Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	157
Tasomuutos	3 884
Yhteensä	3 211

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	15 529 000
2015 II lisätalousarvio	6 000 000
2015 talousarvio	12 318 000
2014 tilinpäätös	22 171 222

74. Talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 9 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkoasiainhallinnon toimitilojen rakennus- ja korjaushankkeisiin.

Määrärahaa saa käyttää myös valtiolle vuokrattujen tilojen peruskorjausluonteisten korjaus- ja muutostöiden maksamiseen.

Momentilta voidaan maksaa myös ennakkomaksuja. Niiden osalta määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Suomen New Delhin suurlähetystön kiinteistö peruskorjataan vuosina 2015—2018. Hankkeen kokonaiskustannusarvio on 12,1 milj. euroa.

Ulkoasiainministeriö myy omistamansa Suomen Haagin ja Reykjavikin suurlähetystöjensä kansliakiinteistöt ja siirtyy vuokratiloihin. Uudet vuokratilat vaativat muutostöitä ja turvallisuusparannuksia soveltuakseen ulkoasiainhallinnon käyttöön. Ulkoasiainministeriö myy myös omistamansa Suomen Buenos Airesin suurlähetystön virka-asunnon ja hankkii tilalle uuden. Uusi omistuskäyttöön vaatii muutostöitä ja turvallisuusparannuksia soveltuakseen ulkoasiainhallinnon käyttöön.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Buenos Airesin suurlähetystön virka-asunnon muutostyöt	100
Haagin suurlähetystön kanslian muutostyöt	500
New Delhin kiinteistöhanke	5 000
Reykjavikin suurlähetystön kanslian muutostyöt	300
Yhteensä	5 900

2016 talousarvio	9 900 000
2015 talousarvio	4 000 000
2014 tilinpäätös	4 000 000

76. Kiinteistöjen ja huoneistojen hankkiminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Suomen Buenos Airesin suurlähetystön virka-asunnon hankintaan.

Selvitysosa: Ulkoasiainministeriö luopuu Suomen Buenos Airesin suurlähetystön nykyisestä virka-asunnosta ja hankkii tilalle uuden. Nykyisen virka-asunnon myynnistä saadut tulot on budjetoitu momentille 12.24.99.

2016 talousarvio	1 500 000
------------------	-----------

10. Kriisinhallinta

Selvitysosa: Suomi osallistuu kansainväliseen kriisinhallintaan ulko- ja turvallisuuspoliittisin perustein osana kansainvälistä vastuunkantoa ja yhteisen turvallisuuden rakentamista. Kriisinhallinnassa painotetaan kokonaisvaltaisuutta sekä niin sotilaallisenkin kuin siviilikriisinhallinnan roolia. Osallistumisella kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan vahvistetaan myös kansallista puolustuskykyä. Sotilaallisiin ja siviilikriisinhallintatehtäviin palkattua henkilöstöä arvioidaan vuonna 2016 olevan n. 690 henkilöä.

Sotilaallisessa kriisinhallintaosallistumisen alueelliset painopisteet ovat Libanonissa ja Afganistanissa, mutta myös muualla Lähi-idässä sekä Afrikassa. Suomen toiminnassa korostuu kriisialueiden omien turvallisuusrakenteiden ja oikeusvaltiokehityksen tukeminen ja turvallisuustoimijoiden kouluttaminen. Operaatio-osallistumisen ohella pyritään panostamaan lisääntyvästi kriisinhallinnan koulutusosaamisen viemiseen. Tavoitteena on vahvistaa kehittyvien maiden omaa kriisinhallintakykyä, ml. Afrikassa.

Siviilikriisinhallinnassa osallistumisen alueelliset painopisteet ovat Ukrainassa, Afganistanissa, Kosovossa ja Georgiassa. Suomen osallistuminen keskitetään niihin ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden kannalta merkittäviin operaatioihin, jossa Suomen panoksella voidaan saavuttaa erityistä lisäarvoa ja vaikuttavuutta. Suurin osa Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisesta suuntautuu Euroopan unionin operaatioihin. Etyjin siviilikriisinhallintaosuus on kasvanut Ukrainan konfliktiin liittyvän Etyjin SMM-monirointimission myötä.

20. Suomalaisen kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 49 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitetun kriisinhallintahenkilöstön palkkaus-, päiväraha-, muonanparannusraha- ja koulutusmenojen sekä valtion eläkemaksun ja kriisinhallintahenkilöstölle palvelusajaksi otetun henkilövakuutuksen kustannusten maksamiseen sekä sotilaallisen kriisinhallintahenkilöstön ryhmätapaturmavakuutusta vastaavien etuuksien maksamiseen ja niistä aiheutuvien hallintokulujen maksamiseen
- 2) kansainvälisen kriisinhallintayhteistyön puitteissa annettavaan koulutukseen ja sen materiaalikuluihin
- 3) kansainvälisen kriisinhallintatyön puitteissa yksittäisille maille annettavaan tukeen puolustussektorilla ja vakauttamistehtäviin konfliktien jälkeen
- 4) sellaisten kansainvälisten kriisinhallintaoperaatioiden taloudelliseen tukemiseen, joihin Suomi ei lähetä henkilöstöä tai muutoin osallistu.

Käyttösuunnitelma (euroa)

01.	EU:n taisteluosastojen koulutus- ja valmiusajan menot	2 345 000
04.	Suomen Kosovon kriisinhallintajoukon menot (KFOR-operaatio)	2 190 000
05.	Yhteiset menot	5 057 000
06.	Suomen Bosnia-Hertsegovinan kriisinhallintajoukon menot (EUFOR/ALTHEA-operaatio)	990 000

Käyttösuunnitelma (euroa)

08.	Resolute Support -operaatio, Afganistan	4 228 000
09.	Varalla käynnissä olevien operaatioiden lisämenoihin ja niiden jatkamiseen, mahdollisiin uusiin kriisinhallintaoperaatioihin sekä muihin kriisinhallintamenoihin	575 000
10.	Atalanta-operaation menot	715 000
11.	EUTM/Somalian koulutusoperaation menot	1 164 000
14.	Libanonin kriisinhallintaoperaation menot	26 750 000
15.	EUTM/Malin koulutusoperaation menot	1 210 000
16.	Malin YK-operaation menot (MINUSMA)	676 000
18.	Irakin koulutusoperaation menot	3 100 000
Yhteensä		49 000 000

Selvitysosa: Operaatioiden määrärahat on mitoitettu Suomen kriisinhallintajoukkojen vahvuuksien ja tehtävävaatimusten mukaisesti ottaen huomioon ne kriisinhallintaoperaatiot, joihin Suomi todennäköisesti tulee osallistumaan vuonna 2016. Näissä operaatioissa toimivan henkilöstön määrän arvioidaan vuonna 2016 olevan noin 570 sotilasta.

Pääosa momentin määrärahoista siirretään puolustusvoimien käyttöön. Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenot budjetoidaan puolustusministeriön pääluokkaan momentille 27.30.20.

Jatkossa vähennetään osallistumista sotilaallisiin rauhanturvaoperaatioihin, keskittyen sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa Suomen kannalta merkityksellisimpiin ja vaikuttavimpiin operaatioihin. Tämän johdosta määrärahatarve vähenee vuodesta 2016 asteittain.

YK:n maksamat palkkausmenekorvaukset on budjetoitu momentille 12.24.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Aiempiin kehyspäätöksiin perustuvat muutokset	-9 780
Siirto momentilta 27.30.20	6 000
Yhteensä	-3 780

2016 talousarvio	49 000 000
2015 II lisätalousarvio	—
2015 I lisätalousarvio	5 847 000
2015 talousarvio	52 780 000
2014 tilinpäätös	54 215 220

21. Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 15 360 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) kriisinhallintatoimintaan ulkomailta osallistuvasta suomalaisesta siviilihenkilöstöstä aiheutuvien erityismenojen ja Suomen siviilikriisinhallintatoiminnasta aiheutuvien muiden menojen maksamiseen

- 2) vaalitarkkailijoiden aiheuttamien menojen maksamiseen
- 3) siviilikriisinhallinnan tehtävissä toimivalle henkilöstölle otetun henkilövakuutuksen kustannusten maksamiseen
- 4) siviilikriisinhallinnan projekteihin ja koulutukseen
- 5) sellaisen rauhanvälittämistoiminnan menoihin ja siihen liittyvän kapasiteetin vahvistamiseen, johon Suomi osallistuu.

Momentilta voidaan myöntää valtionavustusta.

Käyttösuunnitelma (euroa)

01.	Siviilikriisinhallinta	14 660 000
02.	Vaalitarkkailijat	250 000
03.	Rauhanvälittäminen	450 000
Yhteensä		15 360 000

Selvitysosa: Suomi on osallistunut siviilikriisinhallintaan viime vuosina 100—150 asiantuntijan vuotuisella vahvuudella. Nykyisellä määrärahasolla tavoitteena on vakiinnuttaa Suomen lähettämien siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden lukumäärä keskimäärin 115—120 henkilöön.

Järjestöiltä saatavat tulot on budjetoitu momentille 12.24.99.

2016 talousarvio	15 360 000
2015 talousarvio	15 360 000
2014 tilinpäätös	16 862 065

30. Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Selvitysosa: Suomi edistää keskinäisriippuvuuksien maailmassa kansainvälistä vakautta, rauhaa, demokratiaa, ihmisoikeuksia, oikeusvaltioperiaatetta ja tasa-arvoa.

Suomi kantaa globaalia vastuuta ja vahvistaa turvallisuuttaan edistämällä kansainvälisessä yhteistyössä kestävästä kehityksestä, rauhan rakentamisesta sekä naisten ja tyttöjen asemaa mm. YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauseelman 1325 mukaisesti. Näitä tavoitteita edistetään aktiivisen kehityspolitiikan ja ulkopolitiikan keinoin. Suomi kantaa vastuuta myös humanitaarisista kriiseistä.

Suomi parantaa myös sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan, kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun ja rauhanvälityksen yhteensovittamista turvaten samalla humanitaarisen toiminnan riippumattomuuden.

Suomi korostaa kaikessa yhteistyössä ihmisoikeuksia, demokratiaa ja hyvää hallintoa. Hallitus kiinnittää erityistä huomiota ihmiskunnan suurten uhkien, kuten ilmastonmuutoksen, köyhyyden sekä ruoka-, vesi- ja energiapulan torjuntaan.

Tärkeänä viitekehyksenä Suomen kehityspolitiikan tavoitteille toimii YK:ssa määriteltävä kestävä kehityksen toimenpideohjelma. YK:n huippukokouksessa New Yorkissa syyskuussa 2015 hyväksytyyn agendan toimeenpano ja seuranta alkaa vuonna 2016 ja tulee koskemaan kaikkia YK:n jäsenmaita. Sen toimeenpanoa tuetaan kehityspolitiikan ja -yhteistyön keinoin, joita tulee samalla uudistaa vastaamaan muuttuviin tarpeisiin.

Hallitusohjelman mukaisesti painottuvat erityisesti:

- naisten ja tyttöjen asema
- demokratian, ihmisoikeuksien, oikeusvaltion, rauhan rakentamisen, vapaan median ja korruption vastaisen työn vahvistaminen sekä kehitysmaiden veropohjan vahvistaminen
- energia, vesi ja ruoka osana kestävästä kehityksestä, ml. ilmastomuutokseen vastaaminen
- kehitysmaiden oman yrityssektorin edistäminen, vastuullisen yritystoiminnan ja yritysten toimintaympäristön vahvistaminen.

Kehitysyhteistyön tuloksellisuuden, vaikuttavuuden ja mitattavuuden parantaminen on painopiste. Kehitysyhteistyön tulosohjausta vahvistetaan ohjausjärjestelmien kehittämisen kautta hyödyntäen mm. maaohjelmia ja kansainvälisiä järjestöjä koskevia vaikuttamissuunnitelmia.

Osana julkisen talouden sopeutustoimia leikataan kehitysyhteistyöhön käytettäviä määrärahoja 200 milj. eurolla. Lisäksi avustusmuotoisesta tuesta muutetaan 130 milj. euroa lainaksi ja Finnfundin pääomittamiseen, joita finanssisijoituksina ei lasketa menoiksi kansantalouden tilinpidossa. Päästöhuutokauppatuloja ei enää ohjata kehitysyhteistyöhön vuodesta 2016 lähtien. Kehitysyhteistyön henkilöstömitoitusta tarkastellaan.

Humanitaariseen apuun osoitetaan säästötoimista huolimatta merkittävä osuus kokonaisrahoituksesta.

Vaikka kehitysrahoitukseen kohdistuu hallituskaudella säästöjä, niin pidemmän aikavälin tavoitteena on kehitysrahoituksen nostaminen YK:n tavoitteiden mukaiseen 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta. Vuoden 2016 kehitysyhteistyömäärärahojen tasoksi on talousarvioesityksessä arvioitu noin 0,35 % bruttokansantulosta. Suomi on osana Euroopan unionia sitoutunut 0,7 prosentin BKTL-tavoitetasoon sekä vähiten kehittyneiden maiden (LDC) 0,2 %-osuuden BKTL-tavoitetasoon saavuttamiseen kestävä kehityksen toimintaohjelman aikana (2016—2030). LDC-tavoite otetaan huomioon kehitysyhteistyön suunnittelussa ja sen saavuttamista seurataan säännöllisesti.

Suomen kansainvälinen ilmastorahoitus toteutetaan kehitysyhteistyövaroista. Pitkän aikavälin julkisen ilmastorahoituksen volyymin tai taakanjaosta ei ole vielä kansainvälisellä tasolla sovittu. Arvioiden mukaan Suomen vuotuinen budjettirahoitteinen maksuosuus on 70—200 milj. euron välillä. Lyhyellä tähtämellä Suomen ilmastorahoituksen tason tulisi pysyä vähintään lyhyen aikavälin ilmastorahoituskauden kokonaisrahoituksen keskimääräisellä tasolla.

Julkisen kehitysavun määrärahat ja maksatukset (milj. euroa) sekä maksatusten %-osuus BKTL:sta

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Määrärahat yhteensä	830,4	915,6	965,6	1 073,8	1 173,1	1 118,3	1 102,7	1 012,3
Maksatukset	808,2	926,5	1 006,4	1 013,3	1 026,7	1 081,1	1 232,0	
%-osuus BKTL:sta	0,42	0,51	0,53	0,51	0,51	0,53	0,60	

Valtion kehitysyhteistyöhön kohdistettavat määrärahat vuonna 2016 hallinnonaloittain (1 000 euroa)

Ulkoasiainministeriön hallinnonalalla momentilla 24.30.66	484 593
Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muilla momenteilla	111 464
Sisäministeriön hallinnonalalla	8 820
Valtiovarainministeriön hallinnonalalla	102 562
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla	1 447
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla	210
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla	1 068
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla	1 420
Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön hallinnonalalla	1 514
Ympäristöministeriön hallinnonalalla	481
Yhteensä	713 579

50. Valtionapu Teollisen yhteistyön rahasto Oy:lle

Momentille ei myönnetä määrärahaa.

Valtuus

Valtioneuvosto voi Teollisen yhteistyön rahasto Oy:stä annetun lain (291/1979) 3 §:n 4 momentin ja 3 a ja b §:n nojalla antaa määräämillään ehdoilla yhtiölle sitoumuksia siitä, että valtio korvaa yhtiölle sen luotonanto- ja takaustoiminnassa mahdollisesti syntyneitä tappioita sekä osake- ja osuussijoitusten menetyksiä ja arvonalennuksia ja valtio maksaa yhtiön ottamasta muusta kuin euromääräisestä lainasta mahdollisesti aiheutuvan kurssitappion. Sitoumuksia saa antaa siten, että niiden piiriin kuuluvien maksettujen luottojen, osake- ja osuussijoitusten ja takausten yhteinen pääomamäärä saa olla vasta-arvoltaan enintään 168 187 926 euroa ja nostettujen muiden kuin euromääräisten lainojen yhteinen pääoma enintään 100 000 000 euroa.

2016 talousarvio	—
2015 talousarvio	—
2014 tilinpäätös	—

66. Varsinainen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 498 093 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) käyttösuunnitelmassa yksilöidyistä käyttötarkoituksista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) kehitysyhteistyöhallintoon liittyvien valtion kulutusmenojen, ei kuitenkaan palkkausmenojen, maksamiseen

3) humanitaariseen apuun, johon tarkoitettuja määrärahoja voidaan käyttää muiden kuin kehitysmaiden avustamiseen vain poikkeuksellisen laajan humanitaarisen kriisin niin edellyttäessä kyseisen maan apupyynnön pohjautuen ja vain mikäli valtioneuvosto niin päättää

4) Finnfundin toteuttamaan erityisriskirahoituksen tappioiden korvaamiseen

5) ministeriön ja Iso-Britannian kehityspoliittisen osaston (DFID), Itävallan kehitysyhteistyöviraston (ADA) ja Euroopan komission yhteistoimintahankkeiden menojen maksamiseen

6) Tekesin hallinnoimaan BEAM-kehitysinnovaatio-ohjelmaan. Ohjelmassa yrityksille myönnettävään valtiontukeen sovelletaan valtioneuvoston asetusta tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoituksesta

7) kansainvälisissä järjestöissä, rahoituslaitoksissa tai näitä vastaavissa organisaatioissa toimivien asiantuntijoiden rahoittamiseen.

Momentin määräraha budjetoidaan maksupäätösperusteisena.

Momentin määrärahoista veloitetaan valtion virastojen ja laitosten osallistumisesta kehitysyhteistyöhön annetussa laissa (382/1989) tarkoitetuista kehitysyhteistyötehtävistä virastolle tai laitokselle aiheutuvat kustannukset.

Momentilta voidaan myöntää valtionavustusta.

Momentilta maksettaviin kulutus- ja investointimenoihin liittyvät arvonnäisäveromenot maksetaan hallinnonalan arvonnäisäveromomentilta 24.01.29.

Käyttösuunnitelma (euroa)

1.	Monenkeskinen kehitysyhteistyö	119 310 000
2.	Maa- ja aluekohtainen kehitysyhteistyö ¹⁾	148 003 000
3.	Euroopan kehitysrahasto	45 000 000
4.	Maittain kohdentamaton kehitysyhteistyö	36 660 000
5.	Humanitaarinen apu	70 000 000
6.	Kehitysyhteistyön suunnittelu ja tukitoiminnot sekä kehityspoliittinen tiedotus	5 020 000
7.	Kehitysyhteistyön evaluointi ja sisäinen tarkastus	2 300 000
8.	Tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle, Kehitysyhteistyön Palvelukeskukselle (KePa) ja kehitysyhteistyötiedotukselle	65 000 000
9.	Korkotuki-instrumentti	6 800 000
Yhteensä		498 093 000

¹⁾ Sisältää ministeriön ja Iso-Britannian kehityspoliittisen osaston (DFID) yhteistoimintahankkeen menoja 11 000 000 euroa, ministeriön ja Itävallan kehitysyhteistyöviraston (ADA) yhteistoimintahankkeen menoja 500 000 euroa sekä ministeriön ja Euroopan komission yhteistoimintahankkeen menoja 2 000 000 euroa.

Valtuus

Vuoden 2016 aikana saa tehdä uusia kehitysyhteistyösopimuksia ja antaa sitoumuksia, joista aiheutuu menoja vuoden 2016 jälkeisille vuosille yhteensä enintään 320 000 000 euroa.

Myöntö- ja sopimusvaltuuksien jakautuminen (euroa)

1.	Monenkeskinen kehitysyhteistyö	220 000 000
2.	Maa- ja aluekohtainen kehitysyhteistyö	68 000 000
3.	Euroopan kehitysrahasto	-
4.	Maittain kohdentamaton kehitysyhteistyö	3 000 000
5.	Humanitaarinen apu	-
6.	Kehitysyhteistyön suunnittelu ja tukitoiminnot sekä kehityspoliittinen tiedotus	-
7.	Kehitysyhteistyön evaluointi ja sisäinen tarkastus	-
8.	Tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle, Kehitysyhteistyön Palvelukeskukselle (KePa) ja kehitysyhteistyötiedotukselle	29 000 000
9.	Korkotuki-instrumentti	-
Yhteensä		320 000 000

*Selvitysosa:***Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)**

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Kehitysyhteistyövaltuus						
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	453 076	386 788	215 042	167 079	760 204	1 982 188
Vuoden 2016 sitoumukset	-	23 821	54 468	64 962	176 749	320 000
Menot yhteensä	453 076	410 609	269 510	232 041	936 953	2 302 188

Momentilta rahoitettavat erät tilastoidaan ja raportoidaan kokonaisuudessaan Suomen julkisena kehitysapuna (Official Development Assistance, ODA) taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestölle (OECD). Suomen tekemää kehitysyhteistyötä tulosjohdetaan maa-, järjestö- ja hanke-tasolla. Tulosoajasmekanismia kehitetään ja laajennetaan.

Kehitysyhteistyön riskienhallintaa vahvistetaan edelleen. Kehitysyhteistyön toteuttamismuotoja tarkastellaan talousarviovuonna.

Kehitysyhteistyön tietojärjestelmien keskinäistä yhteensopivuutta parannetaan ja niiden hallintointia edelleen tehostetaan.

1. Monenkeskinen kehitysyhteistyö

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 119 310 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2016 jälkeisille vuosille yhteensä 220 000 000 euroa.

Tuki kohdennetaan kansainvälisille kehitysrahoituslaitoksille sekä YK:n alaisille järjestöille, ohjelmille ja rahastoille.

Merkittävä osa määrärahoista käytetään Suomen maksuosuuksiin Maailmanpankin ja alueellisten kehitysrahoituslaitosten lisärahoituksissa. Toinen kanava ovat yleisavustukset YK:lle. Käyttösuunnitelmakohdalta voidaan rahoittaa myös mainittujen toimijoiden kanssa tehtävää maailman-

laajuista teemakohtaista kehitysyhteistyötä sekä niiden jäsenmaksuja ja kumppanuusohjelmia. Tuettavien monenkeskisten toimijoiden määrää vähennetään talousarviovuonna.

Käyttösuunnitelmakohdasta rahoitetaan mm. Maailmanpankkiryhmää, YK:n väestö-rahastoa (UNFPA), Afrikan kehityspankkiryhmää, YK:n lastenrahastoa (UNICEF) ja YK:n tasa-arvojärjestöä (UN Women).

Monenkeskisellä kehitysyhteistyöllä osallistutaan globaalien ja rajat ylittävien ympäristö-, ilmastoto- ja kehityskysymysten ratkaisemiseen sekä tuetaan kokonaisvaltaisesti kehitysmaiden taloudellista kehitystä. Lisäksi tuetaan Suomen tavoitteita ihmisoikeuksien, tasa-arvon, naisten ja lasten aseman, haavoittuvien ryhmien aseman, demokratia- ja oikeusvaltiokehityksen ja hyvän hallinnon parantamiseksi.

Suomen kehitysyhteistyö tärkeimpien monenkeskisten toimijoiden kanssa perustuu vaikuttamissuunnitelmiin, joita on laadittu kehitysyhteistyön tulosohjauksen puitteiksi. Tärkeimmillä Suomen tukemilla monenkeskisillä toimijoilla on käytössään tulosperustainen toimintamalli.

Käyttösuunnitelmakohdan myöntö- ja sopimusvaltuudet suunnitellaan käytettäväksi Maailmanpankin IDA-18 lisärahoitukseen sekä Afrikan kehitysrahaston (ADF-14) lisärahoitukseen.

2. Maa- ja aluekohtainen kehitysyhteistyö

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 148 003 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2016 jälkeisille vuosille yhteensä 68 000 000 euroa.

Tuki kohdennetaan Suomen pitkäaikaisille ja muille kumppanimaille sekä alueelliseen kehitysyhteistyöhön. Tuettavien maiden ja alueiden määrää vähennetään aiemmasta talousarviovuodesta. Lähtökohtana ovat kumppaneiden kehityssuunnitelmat ja köyhyydenvähentämisstrategiat. Suomen kehitysyhteistyö tärkeimpien kumppaneiden kanssa perustuu maaohjelmiin, joita on laadittu kymmenen: Tansania, Mosambik, Afganistan, Nepal, Sambia, Etiopia, Kenia, Palestiinalaisalueet, Myanmar ja Vietnam.

Määrärahoja käytetään Suomen ja yhteistyömaiden hallitusten välisiin ohjelmiin ja hankkeisiin. Käyttösuunnitelmakohdasta voidaan rahoittaa myös kumppanimaiden sektoriohjelmien yhteisrahastoja, sektoribudjettitukea kumppanimaiden hallituksille, kehitysrahoituslaitosten ja YK-toimijoiden kanssa tehtävää maakohtaista tai alueellista temaattista kehitysyhteistyötä sekä valtionavustuksia suomalaisille tai kansainvälisille kansalaisjärjestöille, yrityksille, tutkimuslaitoksille, yliopistoille ja säätiöille. Määrärahoja voidaan käyttää myös edustustoissa paikallisen yhteistyön hankkeisiin. Yleistä budjettitukea ei talousarviovuonna anneta.

Yhteistyön tuloksia arvioidaan hankearviointien ja maaohjelmamekanismin kautta. Jokaisesta hankkeesta suoritetaan pääsääntöisesti myös vähintään yksi tilintarkastus ja evaluointi. Yksittäisiä hankkeita koskevat tilintarkastukset ja evaluoinnit voidaan rahoittaa käyttösuunnitelmakohdasta.

Maa- ja aluekohtaisessa kehitysyhteistyössä hyödynnetään Suomen ja suomalaisten toimijoiden tarjoamaa lisäarvoa.

3. Euroopan kehitysrahasto

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 45 000 000 euroa.

Euroopan kehitysrahastosta (EKR) rahoitetaan Cotonoun sopimukseen perustuvaa EU:n sekä Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maiden (AKT-maat) välistä kehitysyhteistyötä. Tuki kohdennetaan Eurooppalaisen kehityspoliittisen konsensuksen ja Cotonou-kumppanuussopimuksen linjausten mukaisesti Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen neljännessä osassa tarkoitettujen merentakaisen maiden ja alueiden kanssa tehtävään yhteistyöhön.

EKR:n tavoitteena on AKT-maiden kestävä kehitys, niiden asteittainen integroituminen maailmantalouteen, köyhyyden vähentäminen, EU-AKT-suhteiden edistäminen sekä rauhan, turvallisuuden, vakauden ja demokratian vahvistuminen AKT-maissa.

Osaa varoista hallinnoi Euroopan investointipankki (EIB). Suomi toimii sisäisen rahoitussopimuksen mukaisesti EIB:n kautta takaajana AKT-maille myönnettävissä lainoissa. EKR-osuuden maksukaton lisäksi varaudutaan mahdollisiin lainatakausmaksuihin.

Euroopan kehitysrahaston tuloksellisuutta seurataan Euroopan komission maastrategioiden tuloksellisuusarvioiden pohjalta. Euroopan tilintarkastustuomioistuimien seuraa toimintaa säännöllisin tilintarkastuksin ja mahdollisin erityistilintarkastuksin.

4. Maittain kohdentamaton kehitysyhteistyö

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 36 660 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2016 jälkeisille vuosille yhteensä 3 000 000 euroa.

Käyttösuunnitelmakohdasta voidaan rahoittaa kehitysinnovaatio- ja liikekumppanuusohjelmia, humanitaarista miinanraivausta sekä YK:n alaisten järjestöjen, ohjelmien ja rahastojen ja kehitysrahoituslaitosten muita kuin tiettyyn maahan tai alueeseen liittyviä temaattisia hankkeita.

Käyttösuunnitelmakohdasta voidaan myöntää tukea myös Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen (CIMO) hallinnoimiin korkeakouluohjelmiin sekä myöntää valtionavustuksia kansainvälisille kansalaisjärjestöille (INGOT) ja kuntasektorin kehitysyhteistyöhön.

5. Humanitaarinen apu

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 70 000 000 euroa.

Humanitaarinen apu ohjataan YK-järjestöjen, kansainvälisen Punaisen Ristin ja Punaisen puoli-kuun liikkeen sekä Euroopan komission sertifioimien kotimaisten humanitaaristen avustusjärjestöjen kautta.

Käyttösuunnitelmakohdasta rahoitetaan yleisavustukset keskeisille kansainvälisille humanitaarisille järjestöille, joita ovat mm. YK:n pakolaisjärjestö (UNHCR), YK:n Palestiinan pakolaisten avustusjärjestö (UNRWA), YK:n humanitaarisen avun koordinaatioyksikkö (OCHA), YK:n keskitetty hätäapurahasto (CERF) ja YK:n kansainvälinen strategia tuhojen vähentämiseksi (UNISDR). Määrärahasta rahoitetaan myös Punaisen Ristin Kansainvälistä Komiteaa (ICRC) ja Maailman elintarvikeohjelmaa (WFP).

Yleisavustusten lisäksi käyttösuunnitelmakohdasta tuetaan avustusoperaatioita.

Humanitaarisen avun tavoitteena on ihmishenkien pelastaminen, ihmisten hädän lievittäminen ja kaikkein heikoimmassa asemassa olevien auttaminen. Tuki kohdennetaan tarvelähtöisesti luonnonkatastrofien, humanitaaristen kriisien ja aseellisten konfliktien uhreille puolueettomuuden, tasapuolisuuden ja humanisuuden periaatteita noudattaen.

Humanitaarisen avun tuloksellisuutta seurataan avustusjärjestöjen omien tuloksellisuutta arvioivien tunnuslukujen sekä vaikuttamissuunnitelmien avulla.

6. Kehitysyhteistyön suunnittelu ja tukitoiminnot sekä kehityspoliittinen tiedotus

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 5 020 000 euroa.

Käyttösuunnitelmakohdan määrärahaa voidaan käyttää kehitysyhteistyön tietojärjestelmien ja muun kehitysyhteistyöhallinnon kehittämiseen, kehitysyhteistyön henkilöstön koulutukseen, kehitysviestintään ja kehityskasvatukseen, kehityspoliittiseen suunnittelu- ja tutkimustoimintaan sekä asianajokuluihin ja asian selvittämisestä aiheutuviin muihin kuluihin väärinkäyttöepäilytapauksissa.

Käyttösuunnitelmakohdan määrärahoja voidaan käyttää myös vapaaehtoisrahoituksena OECD:n kehitysapukomitean alaiseen työhön, kansainvälisen kehitysyhteistyön avoimuutta, korruption vastaista työtä ja kehitystä tukevaa politiikkajohdonmukaisuutta koskevien aloitteiden rahoittamiseen sekä Suomen Akatemian hallinnoimaan kehitystutkimukseen.

7. Kehitysyhteistyön evaluointi ja sisäinen tarkastus

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 2 300 000 euroa.

Evaluointitoiminnan tavoitteena on tietoperustainen päätöksenteko. Kehitysyhteistyön evaluointitoimi on järjestelmällistä ja kattaa kaikki kehitysyhteistyömuodot ja rahoituskanavat. Käyttösuunnitelmakohdasta rahoitetaan kehitysyhteistyötä koskevat keskitetyt evaluoinnit. Käyttösuunnitelmakohdan määrärahaa voidaan käyttää myös evaluointitietokannan kehittämiseen.

Kehitysyhteistyön sisäinen tarkastus vastaa sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan arvioinnista sekä varainkäytön tehokkuuden, taloudellisuuden, tarkoituksenmukaisuuden, vaikuttavuuden ja hallintomenettelyjen säännönmukaisuuden arvioinnista. Talousarviovuonna käyttösuunnitelmakohdan määrärahoilla suoritetaan yksi maaohjelmatarkastus sekä useampia pienempiä keskitettyjä toiminnan ja tilintarkastuksia.

8. Tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle, Kehitysyhteistyön Palvelukeskukselle (KePa) ja kehitysyhteistyötiedotukselle

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 65 000 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2016 jälkeisille vuosille yhteensä 29 000 000 euroa.

Kansalaisjärjestöjen kautta kanavoitavalla avulla vahvistetaan kehitysmaiden elinvoimaista, moniarvoisuuteen ja oikeusperustaisuuteen pohjautuvaa ja aktiivista kansalaisuutta edistävää yhteiskuntaa. Tukea myönnetään hankkeisiin, jotka täyttävät asetetut laatuksiteerit ja edistävät Suomen kehityspoliittisten tavoitteiden toteutumista.

Merkittävin osa määrärahoista kohdennetaan suomalaisten kumppanuusjärjestöjen kautta ohjelmatukena. Käyttösuunnitelmakohdalta rahoitetaan myös muiden suomalaisten kansalaisjärjestö-

jen hankkeita. Tuettavien hankkeiden määrää vähennetään talousarviovuonna. Käyttösuunnitelmakohdan määrärahaa voidaan käyttää myös kansalaisjärjestöjen Suomessa tapahtuvaan kehitysviestintään ja globaalikasvatukseen. Talousarviovuonna ei määrärahoja kuitenkaan käytetä tähän tarkoitukseen. Lisäksi tukea voidaan myöntää kansainvälisille kansalaisjärjestöille (INGOt) ja EU-rahoitteisten hankkeiden kansallisiin osuuksiin.

Käyttösuunnitelmakohdasta myönnettävien valtionavustusten hakijoille asetetaan pääsääntöisesti vaatimus 15 % omarahoitusosuudesta.

9. Korkotuki-instrumentti

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 6 800 000 euroa.

Määrärahat kohdennetaan tukemaan kehitysmaiden taloudellista ja sosiaalista kehitystä OECD:n vientiluottoja ja korkotukiluottoja koskevan niin sanotun konsensussopimuksen mukaisesti. Kehitysmaihin myönnettävistä korkotukiluotoista on säädetty laissa kehitysmaihin myönnettävistä korkotukiluotoista (1114/2000). Käyttösuunnitelmakohdan määrärahaa voi käyttää myös myönnettyjen luottojen käytön seurantaan ja valvontaan, hanke-esitysten valmisteluun ja arviointiin sekä hankkeisiin liittyvän teknisen avun tukemiseen. Talousarviovuonna kehitetään ja uudistetaan korkotuki-instrumenttia uusiin kehityshaasteisiin vastaamiseksi.

Yhteistoimintahankkeista saatavat tulot on merkitty momentille 12.24.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Yhteistoimintahankkeiden menot	300
Säästö päätös	-330 000
Tasomuutos	29 371
Yhteensä	-300 329
2016 talousarvio	498 093 000
2015 I lisätalousarvio	4 160 000
2015 talousarvio	798 422 000
2014 tilinpäätös	961 245 000

(88.) *Finnfundin (Teollisen yhteistyön rahasto Oy) pääoman korottaminen* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 24.30.89	-10 000
Yhteensä	-10 000
2015 talousarvio	10 000 000
2014 tilinpäätös	10 000 000

89. *Kehitysyhteistyön finanssisijoitukset* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 140 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää finanssisijoituksiin osana Suomen kehitysyhteistyötä.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään julkisen kehitysyhteistyön (ODA) kriteerien mukaisesti. Määrärahasta on tarkoitus käyttää 130 000 000 euroa Finnfundin (Teollisen yhteistyön rahasto Oy) pääomaa korottamalla tai muulla tavalla tehtäviin finanssisijoituksiin ja 10 000 000 euroa Inter-American Investment Corporationin pääomarahoitukseen.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio

140 000 000

90. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot

Selvitysosa:

Kioton joustomekanismit

Tavoitteena on vahvistaa Suomen toimintaa kansainvälisessä ympäristöpolitiikassa, mihin pyritään mm. toteuttamalla Kioton pöytäkirjan joustomekanismeja kehitys- ja muissa maissa. Ulkoasiainministeriö huolehtii ns. puhtaan kehityksen mekanismin kautta hankittavista päästövähene- mistä hallituksen energia- ja ilmastopoliittisen strategian mukaisesti.

Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö

Alueelliseen yhteistyöhön osallistuminen on Suomelle tärkeä keino edistää vakautta, kestävästä kehitystä ja talouskasvua Itämeren, Barentsin ja arktisella alueella. Toiminnassa painotetaan pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa sekä monenvälistä yhteistyötä pohjoisissa alueneuvostoissa, kuten Itämeren valtioiden neuvostossa, Barentsin euroarktisessa neuvostossa ja Arktisessa neuvostossa. Lisäksi tuetaan hallituksen Venäjä-politiikan toimeenpanoa.

Pohjoisen ulottuvuuden puitteissa sovittuja tavoitteita ovat ympäristönsuojelu, terveyden edistäminen sekä alueellisten liikenne- ja logistiikkaratkaisujen kehittäminen. Lisäksi yhteistyötä pohjoisilla alueilla ohjaavat EU:n Itämeren alueen strategia ja Suomen arktisen strategian tavoitteet.

50. *Eräät valtionavut* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 344 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustusten maksamiseen käyttösuunnitelmassa mainituille yhteisöille.

Käyttösuunnitelma (euroa)

Kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedotus	374 000
Suomen YK-liitto	238 000
Saamelaisneuvosto	59 000
Etyjin toimintaa tukevat järjestöt sekä ihmisoikeusjärjestöt	25 000

Käyttösuunnitelma (euroa)

SPR:n kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja Geneven sopimusten tunnetuksi tekeminen Suomessa	57 000
Kansalaisjärjestöjen konfliktinehkäisyverkosto KATU ja Ety-yhdistys STETEn tuki	139 000
Suomen Atlantti-seura	98 000
Crisis Management Initiative ry	277 000
Kuurojen Maailmanliitto	43 000
Muut kansainvälistä toimintaa harjoittavat järjestöt	34 000
Yhteensä	1 344 000

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Suomen YK-liitto; erityisavustus Suomen YK-juhlavuoteen	-100
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-206
Yhteensä	-306

2016 talousarvio	1 344 000
2015 talousarvio	1 650 000
2014 tilinpäätös	1 752 400

51. Häädänalaisten avustaminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 45 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) konsulipalvelulain mukaan häädänalaisessa asemassa olevien henkilöiden kotiuttamisesta ja avustamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) edellisistä aiheutuviin tileistä poistoihin
- 3) avustuksien maksamiseen ulkomailla.

2016 talousarvio	45 000
2015 talousarvio	45 000
2014 tilinpäätös	37 198

66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 86 961 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkoasiainministeriön toimialaan liittyvien järjestöjen jäsenmaksujen ja vapaaehtoisten rahoitusavustusten maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Maksuusuus Pohjoismaiden ministerineuvoston talousarvioon	22 437 000
Maksuusuus YK:n talousarvioon	12 941 000
Maksuusuus YK:n rauhanturvajoukoille	29 226 000
Maksuusudet muille YK:n alaisille järjestöille ja rahastoille	2 593 000
Kemiallisen aseiden kieltojärjestön jäsenmaksu (OPCW)	360 000
Euroopan Neuvoston jäsenmaksut	3 380 000
OECD:n jäsenmaksu	2 689 000
WTO:n jäsenmaksu	1 025 000
Maksuusudet Etyjin talousarvioihin	5 285 000
Ydinkoekieltosopimus; Suomen maksuusuus valmistelukomitean kustannuksista	688 000
Maksuusuus kansainväliselle rikostuomioistuimelle (ICC)	1 123 000
Muut jäsenmaksut	5 214 000
Yhteensä	86 961 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 24.01.01	1 000
Tasomuutos	6 506
Yhteensä	7 506

2016 talousarvio	86 961 000
2015 I lisätalousarvio	-5 000 000
2015 talousarvio	79 455 000
2014 tilinpäätös	86 507 000

67. Kansainvälisen ilmastopimuksen alaisen yhteistyön menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansainvälisen ilmastopimuksen alaiseen yhteistyöhön kehitysmaiden kanssa
- 2) Suomen Kioton joustomekanismeja koskevan koeohjelman ja sen hankkeiden kustannuksiin.

Selvitysosa: Energia- ja ilmastopoliittisen strategian mukaisesti ulkoasiainministeriö huolehtii ns. puhtaan mekanismin kautta hankittavista päästövähennyksistä. Koeohjelman kustannusten osalta määrärahat osoitetaan ulkoasiainministeriölle. Koeohjelman kustannuksiin kuuluu myös eräitä ns. yhteistoteutushankkeisiin kuuluvia kustannuksia.

2016 talousarvio	100 000
2015 talousarvio	100 000
2014 tilinpäätös	500 000

68. Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa tukeviin hankkeisiin
- 2) Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen monenvälisiin hankkeisiin
- 3) hallituksen Venäjä-politiikan toimeenpanoa tukeviin hankkeisiin
- 4) kansainvälisten rahoituslaitosten yhteydessä toimivien rahastojen tukemiseen
- 5) kansainvälisissä järjestöissä, rahoituslaitoksissa tai näitä vastaavissa organisaatioissa toimivien asiantuntijoiden rahoittamiseen
- 6) Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyöhön sekä Venäjä-politiikan toimeenpanon tukemiseen liittyvien valtion kulutusmenojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään kuutta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin Suomen tulevaa Arktisen neuvoston puheenjohtajuutta tukevien valtion virastojen ja laitosten hankkeita varten.

Selvitysosa:

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Valtuus		
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	300	300
Menot yhteensä	300	300

Määrärahalla edistetään Suomen kansallisia tavoitteita Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyössä. Suomen asemaa arktisena toimijana vahvistetaan. Tavoitteena on myös edistää kansainvälisen rahoituksen ohjautumista Suomelle tärkeisiin hankkeisiin.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Itämeren alueen ja pohjoisen ulottuvuuden yhteistyö	400 000
Arktisen ja Barentsin alueen yhteistyö	600 000
Venäjä-politiikan toimeenpano	300 000
NEFCO:n ympäristökehitysrahasto	300 000
Yhteensä	1 600 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Suomen puheenjohtajuus Arktisessa neuvostossa 2017-2019	-500
Yhteensä	-500

2016 talousarvio	1 600 000
2015 talousarvio	2 100 000
2014 tilinpäätös	3 200 000

95. *Kurssivaihtelut* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtiolla käytössä olevien taloushallinnon tietojärjestelmien valuuttatietojen ja pankkien virallisten päivänkurssien välisten laskennallisten kurssierojen kattamiseen
- 2) muiden valuuttamääräisten ulkomaisten maksujen laskennallisten kurssierojen kattamiseen.

2016 talousarvio	1 000 000
2015 talousarvio	1 000 000
2014 tilinpäätös	-94 205

Pääluokka 25

OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa:

Hallinnonalan toimintaympäristö

Oikeusjärjestelmän vakaa ja luotettava toiminta on yhteiskunnan ja kansantalouden suotuisan kehityksen perusedellytys. Oikeudenmukainen yhteiskunta perustuu luottamukseen ja yhteistoi-
mintaan.

Korkealaatuinen ja tehokas oikeuslaitos lisää hyvinvointia sekä yhteiskunnan kilpailukykyä ja hallinnon toimivuutta. Se myös säästää kustannuksia muilla hallinnonaloilla ja edistää yhteiskun-
nan taloudellista toimivuutta ja voi myös osaltaan estää syrjäytymiskehitystä. Oikeuslaitoksen
toimintakyvystä huolehditaan. Luodaan edellytyksiä sille, että oikeudenhoidon resursseja voi-
daan kohdentaa tarkoituksenmukaisesti muun muassa siten, että tuomioistuinten käsiteltäväksi
päätyvät vain ne asiat, joissa on todellista oikeussuojan tarvetta. Voimavarojen käytön kannalta
merkitystä on myös sillä, miten joustavasti tuomioistuimien voi valita tarkoituksenmukaisimman rat-
kaisukokoonpanon.

Valtion talous kärsii tällä hetkellä hitaan kasvun, tuotantorakenteen muutoksen sekä väestön
ikäntymisen epäsuotuisista vaikutuksista. Työttömien määrä, kotitalouksien velkaantumisaste ja
tulottomien kotitalouksien määrät ovat jatkaneet kasvuaan eikä merkittävää muutosta ole nähtä-
vissä. Tämä yleinen heikko taloudellinen tilanne heijastuu koko oikeuslaitoksen toimintaan.
Asia- ja velallismäärät kasvavat, mikä vaikuttaa työmääriin ja toiminnan kustannuksiin. Kasvavat
erot voivat myös olla haaste kansanvallan ja perusoikeuksien toteutumiselle.

Uusien maksuhäiriömerkintöjen ja luottotietorekisteriin merkittyjen henkilöiden määrä on pit-
kään ollut kasvussa. Kuluttajien uusista maksuvaikeuksista kertovat velkomistuumiot lisäänty-
vät voimakkaasti vuoteen 2013 asti, jolloin kasvu taittui.

Tuomioistuinlaitoksen toimintaympäristön ulkoiset muutokset, kuten kansainvälistyminen ja
monikulttuuristuminen, yhä monimutkaistuvampi oikeudellinen sääntely, EU-oikeuden merki-
tyksen lisääntyminen tuomioistuinten toiminnassa ja erityisalojen syvällistä asiantuntemusta vaa-
tivien asioiden lisääntyminen asettavat tuomioistuinten toiminnalle suuria haasteita.

Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan toimintaympäristön ulkoiset muutokset kuten väestön
ikäntyminen, heikentyneestä taloustilanteesta aiheutuva syrjäytyminen ja asiakaskunnan kan-

sain-välistyminen lisäävät oikeudellisen palvelun tarvetta ja edellyttävät oikeusavulta ja yleiseltä edunvalvonnalta aiempaa laajempaa asiantuntemusta.

Ulosoton asia- ja velallismäärät ovat edelleen korkealla tasolla. Yhteiskunnan heikon taloudellisen tilanteen arvioidaan heijastuvan ulosottolaitoksen toimintaan kasvattamalla asia- ja velallismääriä sekä toiminnan kustannuksia.

Suomen rikollisuustilanne on pysynyt viime vuosina vakaana ja kaikkien rikosten väkilukuun suhteutettu määrä on kansainvälisesti vertaillen alhainen. Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tulleiden rikosten määrässä ei tapahtunut vuonna 2014 suuria muutoksia edellisvuoteen verrattuna. Rikosten määrä väheni 1,6 %. Netissä tapahtuvien petosten sekä maksuvälinepetosten määrä on ollut viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvussa.

Suomessa vankiluku, yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien määrä ja tilastoidun rikollisuuden määrä ovat kaikki laskussa. Tämä vallitseva kriminaalipoliittinen kehitys on eurooppalaisittain ainutlaatuinen.

Oikeusministeriön hallinnonalan yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat. Kansalaiset osallistuvat ja vaikuttavat valmisteluun ja päätöksentekoon. Julkinen hallinto on avoin ja herättää luottamusta.

— Oikeusjärjestelmä muodostaa johdonmukaisen kokonaisuuden, joka tukee ennakoitavuutta ja yhdenvertaisuutta. Lainsäädäntö on selkeää.

— Lainsäädäntö mahdollistaa kansalaisten toiminnan ja valinnan vapauden ja siten lisää toimekkaisuutta ja hyvinvointia.

— Heikomman osapuolen suojasta huolehditaan.

— Sähköinen asiointi ja palvelut ovat asiakaslähtöisiä.

— Oikeusturva toteutuu käytännössä.

— Rikosvastuu toteutuu tehokkaasti. Rikollisuus ja sen haitat vähenevät, turvallisuus ja sen tunne lisääntyvät.

Oikeusministeriön hallinnonalan toiminnalliset tulostavoitteet

— Valtioneuvostossa noudatetaan hyvän lainvalmistelun menettelytapoja.

— Organisaatorakenne ja toimitilaverkosto ovat tarkoituksenmukaiset ja tukevat henkilöstön osaamisen vahvistamista.

— Käsittelyketjut ja -menettelyt määräytyvät asian laadun ja vaativuuden mukaan.

— Tietojärjestelmät ovat käyttäjäystävällisiä ja tukevat toimintaa.

— Kokonaisarkkitehtuuria noudatetaan ja yhteisiä alustoja hyödynnetään.

— Hallinnonalan sisäinen ja poikkihallinnollinen yhteistyö ja kehittäminen lisäävät toiminnan vaikuttavuutta.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteita ja toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteita toteuttavat keskeisimmät toimenpiteet esitetään luvuissa 25.01, 25.10, 25.20, 25.30 ja 25.40.

Vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon

Rikosseuraamuslaitoksessa otetaan huomioon naisvankien toiminnalliset tarpeet ja kehitetään naiseryistä toimintaa, kuten naisille suunnattua ohjelmatoimintaa ja perhetyötä. Naisvankien suunnitelmallista vapauttamista avolaitosten ja valvotun koevapauden kautta edistetään. Osana Rikosseuraamuslaitoksen toimitilarakenteen kehittämistä tavoitteena on käynnistää Hämeenlinnan vankilan peruskorjaushanke, jonka myötä Hämeenlinnan vankilasta tulisi jatkossa kokonaan naisvankien tarpeet huomioon ottava suljettu vankila.

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
01. Ministeriö ja hallinto	129 349	124 856	130 318	5 462	4
01. Oikeusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	27 661	22 775	21 650	-1 125	-5
(02.) Oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1	—	—	—	0
03. Oikeusministeriön yhteydessä toimivien viranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 144	7 361	7 457	96	1
(04.) Tutkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	—	—	—	—	0
05. Oikeusrekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	—	3 359	6 941	3 582	107
20. Erityismenot (arviomääräraha)	11 337	11 191	11 032	-159	-1
21. Oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	251	295	295	—	0
22. Toimisto- ja viestintäjärjestelmien valtavirtaistaminen (siirtomääräraha 3 v)	—	—	1 935	1 935	0
29. Oikeusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	58 150	57 309	56 494	-815	-1
50. Avustukset (kiinteä määräraha)	4 238	4 406	6 444	2 038	46
51. Erät valtion maksamat korvaukset (arviomääräraha)	17 567	18 160	18 070	-90	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
10. Tuomioistuimet ja oikeus- apu	379 319	372 724	405 091	32 367	9
01. Korkeimman oikeuden toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	8 999	9 009	9 017	8	0
02. Korkeimman hallinto- oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 970	10 909	12 686	1 777	16
03. Muiden tuomioistuinten toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	260 048	247 710	254 823	7 113	3
04. Oikeusaputoimistojen ja kuluttajariitalautakunnan toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	38 846	60 076	60 765	689	1
50. Yksityisille oikeus- avustajille maksettavat korvaukset (arviomäärä- raha)	60 456	45 020	67 800	22 780	51
20. Maksuhäiriöt, ulosotto ja konkurssivalvonta	105 377	103 723	104 238	515	0
01. Ulosottolaitoksen ja konkurssivalvonnan toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	105 377	103 723	104 238	515	0
30. Syyttäjät	45 923	46 223	46 992	769	2
01. Syyttäjälaitoksen toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	45 923	46 223	46 992	769	2
40. Rangaistusten täytäntöön- pano	234 606	234 346	216 826	-17 520	-7
01. Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	229 206	228 946	211 426	-17 520	-8
74. Avolaitustyöt (siirtomäärä- raha 3 v)	5 400	5 400	5 400	—	0
50. Vaalimenot	16 769	17 899	2 681	-15 218	-85
20. Vaalimenot (arviomäärä- raha)	16 769	17 899	2 681	-15 218	-85
Yhteensä	911 343	899 771	906 146	6 375	1
Henkilöstön kokonaismäärä	9 122	9 077	8 753		

01. Ministeriö ja hallinto

Selvitysosa: Oikeusministeriö toiminta-ajatuksensa mukaisesti osana valtioneuvostoa luo oikeuspolitiikan linjoja, kehittää säädöspolitiikkaa ja ohjaa hallinnonalaansa. Oikeusministeriön tavoitteena on avoin, aktiivinen ja turvallinen yhteiskunta, jossa jokainen voi luottaa oikeuksiensa toteutumiseen. Oikeusministeriö asettaa toiminnalleen seuraavat alustavat tavoitteet vuodelle 2016.

Valtiollinen järjestelmä ja säädöspolitiikka

Oikeusministeriö edistää yhteisten menettelytapojen ja työvälineiden käyttöä lainvalmistelutyön suunnittelussa, johtamisessa ja seurannassa valtioneuvostossa. Osallistutaan aktiivisesti lainvalmistelutyön osaamisen parantamiseen koulutuksella ja ohjeistuksella. Valtioneuvostossa laaditut säädösehdotukset tarkastetaan oikeusministeriössä lakitekniseltä kannalta.

Huolehditaan oikeusministeriön hallinnonalalle kuuluvista Ahvenanmaan asioista sekä yhteensovitetään valtioneuvostossa ministeriöiden hallinnonaloille kuuluvia Ahvenanmaan asioita. Jatketään työtä Ahvenanmaan itsehallintojärjestelmän nykyaikaistamiseksi.

Demokratia ja perusoikeudet

Vuonna 2016 valmistellaan demokrationpoliittinen toimintaohjelma v. 2014 annetun demokrationasielonteon pohjalta. Toimintaohjelma sisältää konkreettisia hankkeita erityisesti osallistumiseen, yhdenvertaisuuteen ja avoimuuteen liittyen. Vuonna 2016 demokrationaverkkopalvelut ovat valmistuneet, ja niiden toimivuutta seurataan. Osallistutaan kansalaisyhteiskunnan ja vapaaehtoistyön toimintaedellytysten kehittämiseen.

Vaalien osalta valmistaudutaan toteuttamaan lainsäädännön ja vaalijärjestelmän kehittämishankkeita esimerkiksi nettiäänestystä kunnallisissa kansanäänestyksissä koskevan kokeilun toteuttamiseksi sitä koskevien linjausten pohjalta.

Valmistellaan toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma vuoden 2016 loppuun mennessä. Jatketään perus- ja ihmisoikeusindikaattoreiden kehittämistä ja systemaattisen seurannan juurruttamista perus- ja ihmisoikeuspolitiikan työvälineenä. Jatketään työtä EU:n perusoikeuslupavuuden vahvistamiseksi käytännön toiminnassa ja vahvistetaan yhteistyötä EU:n perusoikeusviraston kanssa.

Kansalliskielistrategian toimeenpanoa jatketaan ja valmistellaan tältä osin erillinen toimintaohjelma. Saamen kielilain uudistustarpeet selvitetään. Kerätään tietoa viittomakielilain soveltamisesta. Käynnistetään oikeusministeriön uuden yhdenvertaisuussuunnitelman toteuttaminen. Tuotetaan aineistoa yhdenvertaisuuslain soveltamiseen ja hyvien etnisten suhteiden edistämiseen.

Oikeusturvan saatavuus

Oikeusturvaa kehitetään ja sopeutetaan kiristyviin talouden reunaehtoihin v. 2013 valmistuneen vuosille 2013—2025 laaditun oikeudenhoidon uudistamisohjelman ja siitä tehtyjen linjausten pohjalta. Jatketään syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentinhallintajärjestelmän kehittämistä tietojärjestelmähankeella (AIPA), jonka aineistopankilla tuotetaan näille nykyistä paremmat työvälineet. Valmistellaan myös hallintotuomioistuinten asianhallintajärjestelmien uudistamista.

Jatketaan tuomioistuinten hallintoa koskevien säädösten yhtenäistämistä tuomioistuinlakityöryhmän esityksen (mietintöjä ja lausuntoja 26/2014) ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta tehtävien linjausten perusteella. Tavoitteena on antaa asiasta hallituksen esitys syksyllä 2015, joten voimaantulo ajoittunee vuodelle 2016.

Sakon ja rikesakon määräämistä koskevan lainsäädännön voimaantulosta säädetään niin, että lainsäädäntö voi tulla voimaan vuoden 2016 aikana.

Jatketaan valmistelua oikeudenkäyntimenettelyä hallintoasioissa koskevan sääntelyn uudistamiseksi täsmällisemmäksi ja informatiivisemmäksi. Tavoitteena on korvata nykyinen hallintolainkäyttölaki uudella lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa. Lisäksi jatketaan yhdessä muiden ministeriöiden kanssa työtä hallinnon muutoksenhaun kehittämiseksi laajentamalla oikaisuvaatimus- ja valituslupajärjestelmiä uusiin asiaryhmiin.

Jatketaan oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa mainittujen oikeudenkäynnin tehostamistoimenpiteiden toteuttamista ja ohjelmassa mainittujen rakenteiden uudistamista.

Kehitetään julkisen oikeusavun oikeudellista neuvontaa, sähköistä asiointia ja vaihtoehtoisia riidanratkaisumenetelmiä vuonna 2015 valmistuvan oikeusavun kokonaissuunnitelman mukaisesti. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa palveluja tuotetaan nykyistä asiakaslähtöisemmin, monipuolisemmin eri palvelukanavia ja menetelmiä hyödyntäen niin että palvelut ovat helposti kansalaisyhteiskunnan saavutettavissa.

Osallistutaan ulosoton rakenneuudistushankkeen (URA) toteutukseen sen johtoryhmässä ja eri työryhmissä. Jatketaan tarvittavia lainsäädäntötoimia ja käynnistetään mahdolliset virkaehtosopimusneuvottelut.

Kriminaalipolitiikka

Kriminaalipolitiikan tietopohjaa vahvistetaan edistämällä kriminologista tutkimusta ja sen sovellettavuutta. Tehostetaan kriminaalipolitiikan ja eri rikoksantorjuntamenetelmien vaikuttavuutta koskevan tiedon keräämistä ja analysointia sekä edistetään tutkimustiedon hyödyntämistä päätöksenteossa.

Paikallista rikoksantorjuntaa ja asuinalueiden turvallisuutta kehitetään. Asuinalueiden turvallisuuden ja viihtyisyyden parantamiseksi edistetään asukkaiden osallisuutta ja kansalaisvaikuttamista.

Laaditaan uusi rikoksantorjuntaohjelma.

Rikoksen uhreille tarjottavat tukipalvelut järjestetään uhridirektiivin edellyttämällä tavalla yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden ja palveluita tuottavien järjestöjen kanssa.

Palvelutuotannon rahoittamiseksi otetaan käyttöön rikosuhrimaksu ja kehitetään siihen liittyvää valtionavustusjärjestelmää.

Oikeusministeriö toimii korruption vastaisen työn koordinaatioviranomaisena. Tavoitteena on edelleen lisätä keskeisten viranomaisten ja yksityisen sektorin välistä yhteistyötä ja tietoisuutta korruptiosta. Laaditaan korruption vastainen strategia.

Korkean uusimisriskin omaavien vankien vapauttamismenettelyä kehitetään. Poikkihallinnollista yhteistyötä lisätään rangaistusta suorittavien normaalipalveluihin pääsyn tehostamiseksi.

Valmistellaan lainsäädäntö, joka mahdollistaa matkustuskiellon sähköisen valvonnan ja muiden tutkintavankeuden vaihtoehtojen käyttämisen. Toteutetaan vankirahajärjestelmää koskeva uudistus. Sakon muuntorangaistuksen kokonaisprosessia uudistetaan. Tavoitteena on selkeyttää ja tehostaa muuntorangaistusmenettelyä, joka nykymuodossaan on monimutkainen ja työllistää useita eri viranomaisia.

Rikosprosessin tehostamiseksi ja nopeuttamiseksi parannetaan poliisin, syyttäjän ja tuomioistuinten yhteistyötä. Oikeusministeriö osallistuu edelleen harmaan talouden torjuntaan yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Tehostetaan rikoshyödyn menettämistä koskevaa lainsäädäntöä.

Kansalaisten oikeussuhteet

Perheoikeuden alalla selvitetään lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muutostarpeet.

Yhtiöoikeuden alalla selvitetään tarvetta tarkistaa asunto-osakeyhtiölain mukaista päätöksentekomenettelyä koskevaa sääntelyä muun muassa kaupunkirakenteen tiivistämiseen liittyvän päätöksenteon helpottamiseksi.

Rakenteiden uudistaminen ja henkilöstömuutosten tuki

Oikeudenhoidon uudistamisohjelman mukaan tuomioistuinverkoston uudistamista on syytä jatkaa. Käräjäoikeusverkostoa tarkastellut virkamiestyöryhmän ehdotus tähtää tasakokoisempiin tuomioistuihin, jolloin resurssit voidaan jakaa tarkoituksenmukaisemmin väestö- ja juttumäärän sekä laadun mukaan. Vahvemmissa tuomioistuimissa osaamista voidaan kehittää paremmin kuin pienemmissä ja haavoittuvuus vähenee. On myös selvitetty korkeimpien oikeuksien yhdistämisen hyötyjä ja haittoja. Asiaa arvioineen työryhmän näkemyksen mukaan yhdistetyllä ylimmällä tuomioistuimella olisi nykyistä tilannetta paremmat edellytykset ohjata oikeus- ja hallintokäytäntöä yhdenmukaisin perustein minkä lisäksi tuomioistuinten asiantuntemus olisi paremmin hyödynnettävissä. Näillä molemmilla puolestaan olisi vaikutuksensa lainkäytön laatuun ja kansalaisten oikeusturvaan. Tuomioistuinverkostoa ja ylimpiä tuomioistuihin koskevat kehittämislinjaukset on tarkoitus tehdä syksyllä 2015.

Valtakunnansyyttäjänvirasto selvittää mahdollisuuksia vähentää edelleen virastojen määrää. Tavoitteena on hallinnollisen työn keskittäminen ja osaamisen vahvistaminen.

Ulosottolaitoksessa on meneillään suuri rakenneuudistus, jonka yhteydessä tarkastellaan myös toimenkuvia ja menettelytapoja. Lisäksi rakenneuudistuksessa valmistellaan ulosottoon yhden viraston mallia, jolla kevennettäisiin organisaatorakennetta sekä helpotettaisiin tehtävien tarkoituksenmukaista järjestelyä. Alueellista toimintaa varten viraston on suunniteltu toimivan alueellisina yksikköinä. Uudistuksessa voitaneen saada sekä tehokkuus- että oikeusturvahyötyjä tiettyjen toimintojen keskittämisestä. Tärkeää on koko ajan huolehtia asianosaisten oikeusturvasta ja ulosoton hyvän tuloksen säilymisestä.

Oikeusapua kehitetään oikeudellisen neuvonnan, oikeusavun ja vaihtoehtoisen riidanratkaisun kokonaishankkeessa.

Rikosseuraamusalalla on toteutettu viimeisen 15 vuoden aikana kolme isoa organisaatiouudistusta ja Rikosseuraamuslaitoksen organisaatorakenteet ovat kunnossa. Rikosseuraamuslaitoksen toimitilarakennetta uudistetaan siten, että se tukee Rikosseuraamuslaitokselle asetettuja toiminnallisia ja yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita ja mahdollistaa uusintarikollisuuteen vaikuttavan toiminnan jatkumisen alenevista määrärahoista huolimatta.

Henkilöstöpolitiikassa olennaista on tukea rakennemuutoksia sekä toiminnan ja työyhteisöjen kehittämistä pitkäjänteisesti, kannustavasti sekä hyvään ja tasapainoiseen henkilöstöpolitiikkaan kuuluvien periaatteiden mukaisesti.

Tietoja henkilöstöstä

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Oikeusministeriö			
Henkilötyövuodet	259	245	243
Keski-ikä	46,6	46,5	46,5
Naisten osuus, %	69	69	69
Työtyytyväisyysindeksi	3,7	3,7	3,7
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	6,2	6,0	6,0
Muut erillisvirastot			
Henkilötyövuodet	189	195	200
Keski-ikä	45,6	45,5	45,5
Naisten osuus, %	67	67	67
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	10,2	10,0	10,0

01. Oikeusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 21 650 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisten yhteisöjen jäsenmaksujen ja maksuosuuksien maksamiseen sekä oikeusministeriön hyväksymien tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoittamiseen.

Selvitysosa:

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	27 525	23 175	22 050
Bruttotulot	473	400	400
Nettomenot	27 052	22 775	21 650

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 565		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 174		

Määrärahan arvioitu käyttö päätoiminnoittain

	htv	%
Yhteiskuntapolitiittiset tehtävät, sidosryhmäyhteistyö ja ulkoinen viestintä	18	8
Säädösvalmistelu	46	19
EU- ja kansainvälinen yhteistyö	24	10
Ministeriön ja hallinnonalan ohjaus ja kehittäminen	60	25
Ministeriön muut hallintotehtävät	24	10
Ministeriön sisäinen hallinto	36	15
Palkallinen poissaolo	32	13
Yhteensä	240	100

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Rikosuhripalvelujen valtionavun hallinnointi (0,5 htv)	100
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01 (-2 htv)	-849
Vuoden 2015 kertaluonteinen määräraha (vaalitutkimus)	-200
Vuoden 2015 siirron momentille 25.01.50 peruuttaminen (siirto momentilta 25.01.50)	45
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-21
Palkkaliukumasäästö	-110
Palkkausten tarkistukset	123
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-131
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-97
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen (siirron palautus momentilta 28.20.01)	15
Yhteensä	-1 125

2016 talousarvio	21 650 000
2015 talousarvio	22 775 000
2014 tilinpäätös	27 661 000

03. (25.01.03 ja 04) Oikeusministeriön yhteydessä toimivien viranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 7 457 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lapsiasiavaltuutetun toimiston, tasa-arvovaltuutetun toimiston, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston, tietosuojavaltuutetun toimiston, onnettomuustutkintakeskuksen, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan, tietosuojalautakunnan sekä Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimivan Euroopan Kriminaalipolitiikan instituutin toimintamenojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös Euroopan Kriminaalipolitiikan instituutin jakamien apurahojen maksamiseen.

Nettobudjetoinnissa ei ole otettu huomioon tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) 305 §:ssä säädetystä valvontatehtävistä perittävistä maksuista kertyviä tuloja.

Selvitysosa: *Lapsiasiavaltuutetun* tehtävänä on yhteistyössä muiden viranomaisten sekä toimialansa järjestöjen ja vastaavien muiden toimijoiden kanssa arvioida ja edistää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista yleisellä hallinnon, yhteiskuntapolitiikan ja lainsäädännön tasolla sekä edistää Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen hyväksymän lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59-60/1991) toteutumista. Lasten aseman ja oikeuksien sekä niitä koskevan viranomaisten yhteistyön edistämistä varten lapsiasiavaltuutetun apuna toimii *lapsiasianeuvottelukunta*.

Tasa-arvovaltuutettu valvoo naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) noudattamista ja edistää aloitteiden, neuvojen ja ohjeiden avulla lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvovaltuutettu antaa tietoja tasa-arvolaista ja sen soveltamisesta sekä seuraa naisten ja miesten tasa-arvon toteutumista yhteiskuntaelämän eri aloilla.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain noudattamista sen mukaan kuin sanotussa laissa säädetään sekä muutoinkin edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää. Lisäksi valtuutettu toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana. Yhdenvertaisuuden yleisen edistämisen ja syrjinnän ehkäisemisen kannalta merkittävien toimijoiden ja viranomaisten tietojenvaihtoa sekä yhdenvertaisuuteen liittyvien kysymysten käsittelyä varten yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä on *yhdenvertaisuusasioiden neuvottelukunta*.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta käsittelee ja ratkaisee yhdenvertaisuuslain sekä naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain mukaan sille kuuluvat asiat.

Tietosuojavaltuutetun tehtävänä on käsitellä ja ratkaista henkilötietojen ja luottotietojen käsittelyä koskevat asiat siten kuin henkilötietolaissa (523/1999) ja luottotietolaissa (527/2007) säädetään sekä hoitaa muut mainituista laeista johtuvat tehtävät. Tietosuojavaltuutetun toimisto ylläpitää ja edistää perusoikeutta yksityisyyteen ja luottamusta yhteiskunnan palveluihin sekä osallistuu tietoyhteiskunnan kehittämiseen Suomessa ja EU:ssa.

Tietosuojalautakunta käsittelee ja ratkaisee asiat, jotka henkilötietolain mukaan kuuluvat sen päätettäväksi sekä seuraa henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kehittämistarvetta ja tekee tarpeelliseksi katsomiaan aloitteita.

Onnettomuustutkintakeskuksen tehtävänä on turvallisuustutkintalain (525/2011) mukaan kehittää ja ylläpitää onnettomuuksien tutkintavalmiutta, selvittää tehokkaasti ja luotettavasti onnettomuuksien syitä ja antaa niiden perusteella turvallisuussuosituksia sekä seurata turvallisuussuositusten toteutumista.

Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva *Euroopan Kriminaalipolitiikan instituutti* tuottaa kansainvälisiä asiantuntijapalveluja kriminaalipolitiikan alalla. Laitoksen toimintaa ohjaavat keskeisesti YK:n kriminaalipoliittinen ohjelma ja siihen liittyvät linjapäätökset.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	18 256	7 761	7 857
Bruttotulot	7 535	400	400
Nettomenot	10 721	7 361	7 457
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 698		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 121		

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Lapsiasiavaltuutetun toiminta		630
Tasa-arvovaltuutetun toiminta		1 010
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toiminta		1 430
Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta		240
Lapsiasianeuvottelukunta		20
Tietosuojavaltuutetun toiminta		1 700
Tietosuojalautakunta		15
Onnettomuustutkimuskeskus		1 590
Kriminaalipolitiikan instituutti		530
Palvelukeskusten maksut		292
Yhteensä		7 457

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Muu muutos		6
Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen palkkausten tarkistukset (siirto momentille 29.40.50)		-3
Onnettomuustutkimuskeskuksen henkilöstörakenteen muutos		200
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)		-7
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa		-54
Palkkaliukumasäästö		-17
Palkkausten tarkistukset		34
Toimintamenojen tuottavuussäästö		-26
Toimintameno säästö (HO 2015)		-34
Vuokramenojen indeksikorotus		5
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö		-8
Yhteensä		96

2016 talousarvio	7 457 000
2015 talousarvio	7 361 000
2014 tilinpäätös	10 144 000

(04.) Tutkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan yhdistettäväksi momenttiin 25.01.03.

05. Oikeusrekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 6 941 000 euroa.

Selvitysosa: Oikeusrekisterikeskus toimii oikeusministeriön hallinnonalan tietojärjestelmien ja rekisterien rekisterinpitäjänä sekä välittää hallinnonalan viranomaisten ilmoittamia tietoja muille viranomaisille. Käytetyimpiä rekisterejä ovat rikosrekisteri, sakkorekisteri, konkurssi- ja yrityssaneerausrekisteri sekä velkajärjestelyrekisteri. Oikeusrekisterikeskus huolehtii sakkoihin, menettämisseuraamuksiin, maksuihin ja saataviin liittyvistä täytäntöönpanotehtävistä ja käyttää valtion puhevaltaa näissä tehtävissä. Lisäksi Oikeusrekisterikeskus huolehtii hallinnonalan tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä yhteistyössä hallinnonalan virastojen kanssa siten kuin palvelusopimuksissa on sovittu. Oikeusrekisterikeskus hoitaa myös hallinnonalan lomakesuunnitteluun liittyviä tehtäviä.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	11 359	11 741
Bruttotulot	8 000	4 800
Nettomenot	3 359	6 941

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kirjanpitoyksikkörakenteen muutos sekä valtion yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmän (Kieku) käyttöönotto	135
Rikosuhripalveluiden valtionavun hallinnointi	70
Sakkomenettelylain soveltamiseen liittyvät muutokset	340
Sisäinen turvallisuus (HO)	146
Tasokorotus toiminnan turvaamiseksi	300
Viranomaistoiminnan tulojen bruttobudjetointi	2 600
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-4
Palkkaliukumasäästö	-16
Palkkausten tarkistukset	27
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-16
Yhteensä	3 582

2016 talousarvio	6 941 000
2015 talousarvio	3 359 000

20. *Eriyismenot* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 11 032 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) turvallisuustutkintalaista (525/2011), Euroopan unionin lainsäädännön ja Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten mukaan turvallisuustutkintaa varten asetetuista tutkintaryhmistä sekä kansainvälisenä yhteistyönä toimitettavasta tutkinnasta aiheutuvien palkkioiden ja muiden kulutusmenojen maksamiseen

2) konkurssiasiamiehen vähävaraisessa konkurssipesässä ottamaan kuluvastuuseen liittyen ulkomaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa antamasta sitoumuksesta mahdollisesti johtuvan korvausvastuun toteuttamiseen

3) viranomaistoiminnasta lakien ja asetusten nojalla aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen ja alaikäiselle asianosaiselle esitutkintaa varten edunvalvojan määräämisestä aiheutuneiden kulujen sekä edunvalvojan palkkioiden ja kulujen maksamiseen

4) valtion maksettavaksi vahingonkorvauslain (412/1974) nojalla määrättyjen korvausten maksamiseen

5) oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain (362/2009) nojalla aiheutuvien hyvitysten maksamiseen

6) oikeusapulain (257/2002) mukaisesti hoidettavien asioiden tulkkaus- ja käännöskulujen maksamiseen

7) oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annetun lain (378/2005) 19 §:n ja 20 §:n mukaisten korvausten maksamiseen

8) siirtomenojen maksamiseen yleisen edunvalvonnan ostopalvelujen päämiehille arvonnlisäveron määrää vastaavana hyvityksenä.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Oikeudenkäynnin viivästymisestä annetun lain mukaisten korvausten maksatus (siirto momentille 28.50.50)	-100
Oikeudenkäynnin viivästymishyvitysten käyttöalan kasvu	100
Oikeusgeneettiset isyystutkimukset (siirto momentilta 25.10.04)	156
Onnettomuustutkintakeskuksen henkilöstörakenteen muutos	-315
Yhteensä	-159

2016 talousarvio	11 032 000
2015 talousarvio	11 191 000
2014 tilinpäätös	11 337 394

21. Oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 295 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ministeriön hallinnonalalla tuottavuutta edistävien investointien, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palvelujen hankintaan.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin tuottavuustoimien edistämiseksi.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä aiheutuneita säästöjä vastaavat määrärahat. Määräraha on tarkoitus käyttää tuottavuutta edistävien hankkeiden rahoittamiseen.

2016 talousarvio	295 000
2015 talousarvio	295 000
2014 tilinpäätös	251 000

22. Toimisto- ja viestintäjärjestelmien valtavirtaistaminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 935 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää toimisto- ja viestintäjärjestelminä valtavirtatuotteiden käyttöönotosta oikeusministeriön hallinnonalalla aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Oikeusministeriön hallinnonalalla on tarkoitus ottaa käyttöön toimisto- ja viestintäjärjestelminä valtion yhteiset niin sanotut valtavirtatuotteet, kun tällä hetkellä hallinnonalalla on käytössä niistä poikkeavia tuotteita. Hankkeesta on tehty oikeusministeriön ja valtiovarainministeriön välillä tuottavuuden lisäämistä koskeva yhteistoimintasopimus.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Yhteisten ICT-palveluiden käyttöönotto (valtavirtaistamishanke) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	1 935
Yhteensä	1 935

2016 talousarvio	1 935 000
------------------	-----------

29. Oikeusministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 56 494 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös momentilta 25.10.50 yksityisille oikeusavustajille maksettaviin korvauksiin liittyvien arvonnalisäveromenojen maksamiseen.

*Selvitysosa:***Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)**

Arvolisäveromenojen tason muutos (eduskuntavaalit v. 2015)	-843
Siirto momentille 23.01.29	-137
Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	165
Yhteensä	-815

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	56 494 000
2015 talousarvio	57 309 000
2014 tilinpäätös	58 150 214

50. Avustukset (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 6 444 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) avustuksiin saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen
- 2) avustuksiin rikollisuutta ehkäisevää työtä tekeville yhteisöille sekä rikollisuutta ehkäisevän työn arviointiin
- 3) avustuksiin rikosten uhrien tukipalveluja tuottaville yhteisöille
- 4) avustuksiin Julkisen Sanan Neuvostolle ja säädösaineistoa julkaisuille yhteisöille
- 5) avustuksiin oikeusjärjestyksen ja demokratian kehittämistä ja tunnetuksi tekemistä tukevaan toimintaan.

Määrärahaa saa käyttää myös valtionhallinnon laitosten ja Helsingin yliopiston kanssa rikoksensorjuntaan ja rikoksensorjunnan arviointiin liittyvistä hankkeista aiheutuviin menoihin.

Käyttösuunnitelma (1 000 euroa)

Avustukset rikosten uhrien tukipalveluja tuottaville yhteisöille (enintään)	3 090
Avustukset saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen (enintään)	3 164
Muut avustukset (enintään)	190
Yhteensä	6 444

*Selvitysosa:***Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)**

	2016	2017	2018	2019	2020	2021 lukien
Saamelaiskulttuurikeskuksen vuokrasopimus-						
valtuus						
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	1 481	1 481	1 481	1 481	1 481	1 481/vuosi
Vuoden 2016 sitoumukset	-	-	-	-	-	-
Menot yhteensä	1 481	1 481	1 481	1 481	1 481	1 481/vuosi

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtionavustus rikoksen uhrien tukipalveluihin	2 500
Vuoden 2015 kertaluonteinen määräraha (rikosuhripäivystys)	-100
Vuoden 2015 siirron momentilta 25.01.01 peruuttaminen (siirto momentille 25.01.01)	-45
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-121
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-207
Vuokramenojen indeksikorotus	11
Yhteensä	2 038

2016 talousarvio	6 444 000
2015 talousarvio	4 406 000
2014 tilinpäätös	4 237 607

51. Eräät valtion maksamat korvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 18 070 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) rikosvahinkolain (1204/2005) nojalla maksettaviin rikosvahinkokorvauksiin
- 2) syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain (422/1974) nojalla maksettaviin korvauksiin sekä niihin liittyvien vähäisten asiamiespalkkioiden maksamiseen
- 3) valtion korvauksesta eräille internoiduille siviilihenkilöille annetun lain (510/2014) nojalla maksettaviin korvauksiin.

*Selvitysosa:***Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)**

Indeksitarkistus rikoksen uhreille maksettaviin korvauksiin	70
Valtion korvaukset eräille internoiduille siviilihenkilöille	-160
Yhteensä	-90

2016 talousarvio	18 070 000
2015 talousarvio	18 160 000
2014 tilinpäätös	17 566 829

10. Tuomioistuimet ja oikeusapu

Selvitysosa: Riippumattomat sekä hyvin ja tehokkaasti toimivat tuomioistuimet ovat edellytys perus- ja ihmisoikeusvaatimusten mukaisen oikeusturvan toteutumiselle sekä oikeusvarmuudelle, jota vaaditaan niin talouselämässä kuin kansalaisten keskinäisten suhteiden järjestämisessä. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilyttäminen sekä ristiriitojen selvittäminen tasapuolisin menettelyin ennalta asetettujen yleisten sääntöjen pohjalta edellyttävät hyvin toimivaa oikeusjärjestelmää.

Kansallisen lainsäädännön lisäksi oikeusturvatehtävistä on säädetty kansainvälisin sopimuksin. Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuin arvioi oikeuskäytännössään sitä, miten jäsenvaltiot noudattavat kansainvälistä ihmisoikeussopimusta.

Tietotekniikan kehitys ja videoneuvottelulaitteiden käyttö antavat mahdollisuuden tehostaa työtä ja parantaa sähköisiä oikeuspalveluja. Lainkäytön laadun parannushankkeita on jatkettava sekä tuomioistuinten työmenetelmiä kehitettävä käyttäen hyväksi tietotekniikan tarjoama mahdollisuus. Vuonna 2016 tavoitteena on valmistella muutosjohtamista siten, että uudet työmenetelmät voidaan ottaa joustavasti ja tehokkaasti käyttöön uusien asiankäsitelyjärjestelmien valmistuessa.

Yleisissä tuomioistuimissa riita-asioiden määrät ovat kasvaneet. Suppealla haastehakemuksella vireille tulleita velkomusasioita on saapunut muutaman vuoden takaiseen nähden selkeästi enemmän. Pikaluottojen ja muiden pienten ja lyhytaikaisten luottojen antamiseen liittyvää lainsäädäntöä on tiukennettu. Erityisesti näihin luottoihin säädetty korkokatto vaikuttaa vähentäneen pikavippien antamiseen liittyvää yritystoimintaa, mikä puolestaan on vähentänyt käräjäoikeudessa vireille tulleiden suppeiden riita-asioiden lukumäärää. Asiamäärän arvioidaan kuitenkin v. 2016 olevan edelleen korkea muutaman vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna. Asiamäärään vaikuttaa edelleen huonona jatkuva taloustilanne.

Tuomioistuinten käsiteltäväksi tulee yhä useammin laajoja ja oikeudellisesti vaativia asioita sekä uudenlaisia oikeudellisia kysymyksiä. Yhtenä syynä tähän on EU-säädösten ulottuminen vähitellen yhä laajemmalle hallintolainkäytössä sekä yksityis- ja rikosoikeudellisissa asioissa. Niin ikään puhtaasti kansallisessa lainsäädännössä tapahtuu jatkuvasti muutoksia, jotka vaativat perehtymistä ja tulkintaa tuomioistuimissa. Myös oikeusturvaa koskevat odotukset ovat kasvaneet. Kaikki tämä asettaa yhä suurempia vaatimuksia niin lainkäyttöjärjestelmän toimivuudelle kuin henkilöstön ammatillisille taidoillekin.

Jotta oikeudenkäynnit eivät pitkittyisi, on tärkeää, että voimavarat on kohdennettu oikein tuomioistuimille ja niitä käytetään tehokkaasti. Keskimääräiset käsittelyajat ovat tuomioistuimissa kohtuulliset, mutta osa oikeudenkäynneistä kestää liian pitkään. Oikeusturvan yhtäläisen saataavuuden kannalta on tärkeää, että yksikkökohtaiset käsittelyajat eivät samantyyppisissä asioissa poikkea merkittävästi koko maan keskiarvosta ja että oikeudenkäynnin kokonaiskesto on kohtuullinen. Kokonaiskäsitelyajasta tulee ottaa vastuu asian käsittelyn kaikissa vaiheissa muun mu-

assa seuraamalla erityisesti kussakin tuomioistuinsteessa yli vuoden viipyneitä asioita ja edistämällä niiden nopeaa käsittelyä.

Tuomiopiirijakojen tarkoituksenmukaisuutta on tarkasteltava jatkossa, jotta voidaan luoda paremmat mahdollisuudet tuomioistuinten yleis- ja erityisosaamisen kehittämiseen yhä vaativammassa oikeusympäristössä. Myös henkilöstöresurssit voi helpommin kohdentaa tarkoituksenmukaisesti suuremmista tuomioistuinyksiköistä koostuvassa tuomioistuinrakenteessa. Käräjäoikeudet ottavat toiminnan suunnittelussa huomioon työryhmän esitykseen perustuvan mahdollisen verkoston uudistamisen.

Tavoitteena on myös kehittää tuomioistuinten tehtäväkenttää siten, että ne voivat keskittyä erityisesti tuomitsemistoimintaan oikeusturvan kannalta keskeisissä asioissa. Tavoitteena on valmistella riidattomien asioiden käsittelyn keskittämistä.

Yleisissä tuomioistuimissa käsitellään ja ratkaistaan rikosoikeudellista vastuuta koskevat syyteasiat sekä yksityisoikeudellisia oikeussuhteita koskevat riita-asiat ja hakemusasiat. Yleiset tuomioistuimet huolehtivat siten rikosvastuun toteuttamisesta kaikilla yksityisen ja yhteiskunnallisen toiminnan aloilla. Ne vastaavat myös oikeussuojan antamisesta yksityishenkilöille, yrityksille ja muille yhteisöille niiden keskinäisissä suhteissa sekä myös suhteissa julkisyhteisöihin silloin, kun kysymys ei ole hallinto-oikeudellisen lainsäädännön soveltamisesta.

Hovioikeuksien käytössä olevan jatkokäsittelylupamenettelyn käyttöalaa laajennetaan 1.10.2015 lukien siten, että yhä useampi asia kuuluu jatkokäsittelylupasäännösten soveltamispiiriin. Menettelyn tavoitteena on luoda edellytyksiä sille, että voimavaroja kohdennetaan enemmän asioihin, joissa on selkeä oikeussuojatarve. Tavoitteena on kehittää hovioikeuksien toimintatapoja siten, että uudistuksen tavoitteet toteutuvat ja siitä saatavat hyödyt voidaan saavuttaa.

Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentinhallintajärjestelmän (AIPA) kehittämistä jatketaan. Tavoitteena on toteuttaa tietojärjestelmä, joka tukee tehokkaita työmenetelmiä ja mahdollistaa tuottavuuden parantamisen.

Hallintotuomioistuimilta haetaan muutosta viranomaisten eri hallinnonaloilla ja -tasoilla tekemiin päätöksiin. Hallinnossa tehdään vuosittain noin 20—30 milj. päätöstä, joista hallintotuomioistuimiin saapuu valitusasioina käsiteltäviksi noin 30 000 asiaa. Näistä noin 4 000 asiassa valitetaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Muutoksenhakutuomioistuimissa käsiteltävien asioiden määrä on hallintopäätösten kokonaismäärään nähden vähäinen, mikä osoittaa, että hallinto toimii hyvin. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisut, mutta myös muiden hallintotuomioistuinten ratkaisut ohjaavat koko julkisen vallankäytön lainmukaisuutta ja oikeusturvan toteutumista. Ratkaisuilla on myös vaikutuksia yhteiskunnan toimintaan ja kilpailukykyyn. Esimerkiksi verotusta ja taloudellista kilpailua, julkisia hankintoja, maankäytön suunnittelua, rakentamista ja liikenneyhteyksiä, ympäristölupa-asioita sekä ulkomaalaisasioita koskevilla ratkaisuilla on usein myös välittömiä kansantaloudellisia vaikutuksia. Niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta on tärkeää turvata asioiden joutuisa käsittely ja päätösten oikeusvarmuus. Pitkät oikeusprosessit saattavat vaikuttaa heikentävästi kilpailukykyyn erilaisten investointipäätösten viivästyessä.

Aloitetaan hallintotuomioistuinten uuden toiminnanohjaus- ja dokumentinhallintajärjestelmän (HAIPA) toteutus.

Tietoja henkilöstöstä

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Yleiset tuomioistuimet			
Henkilöstömäärä, htv	2 479	2 480	2 430
Keski-ikä	46,6	46,0	46,0
Naisten osuus, %	69,7	69,0	69,0
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	7,3	8,0	8,0
Hallintotuomioistuimet			
Henkilöstömäärä, htv	671	680	720
Keski-ikä	47,8	47,0	47,0
Naisten osuus, %	71,0	70,0	70,0
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	8,5	8,0	8,0

Oikeusavun tavoitteena on, että jokainen saa tarpeellisen avun oikeudellisen ongelman ratkaisuun mahdollisimman aikaisin, vaikka hänen taloudellinen asemansa olisi heikko. Oikeusapua tarjotaan siten, että se on kokonaistaloudellisesti tarkoituksenmukaista. Valtion oikeusaputoimistojen tehtävänä on oikeusapupäätösten tekeminen ja asianajo oikeusapuasioissa. Valtion oikeusaputoimistoista kansalainen voi saada itselleen oikeudellisten asioiden hoitamista varten avustajan kokonaan tai osittain valtion varoilla. Oikeusaputoimistojen käsittelemistä asioista keskimäärin 69 % hoidetaan korvauksetta ja osakorvausta vastaan oikeusapua annetaan 24 prosentissa asioista.

Oikeusaputoimistoissa hoidettavista asioista suurimman osan muodostavat perhe- ja perintöoikeudelliset asiat. Oikeudenkäyntiasioissa julkista oikeusapua antavat myös asianajajat ja muut yksityiset lakimiehet.

Vuonna 2015 valmistuu oikeusavun kokonaissuunnitelma oikeudellisen neuvonnan ja sähköisen asioinnin, vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien sekä julkisen oikeusavun kehittämiseksi. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa palveluja tuotetaan nykyistä asiakaslähtöisemmin, monipuolisemmin eri palvelukanavia ja menetelmiä hyödyntäen, sekä palvelut ovat helposti kansalaisen saavutettavissa.

Oikeusaputoimistojen organisaatorakenne uudistetaan. Oikeusavun sähköistä asiointipalvelua, kuten etäpalvelua ja sähköistä ajanvarausta kehitetään ja kansalaisia ohjataan käyttämään monipuolisesti eri palvelumuotoja. Arvioidaan ja kehitetään oikeusavun asianajoprosessia parhaiden käytäntöjen mukaiseksi.

Oikeusaputoimistojen keskimääräinen jonotusaika on lyhentynyt yhdellä päivällä ja on noin 13 päivää. Oikeusaputoimistojen ajanvarausjärjestelmän käytäntöjä kehitetään edelleen. Tavoitteena on, että ajanvaraus on nykyistä joustavampaa ja nopeampaa sekä jonotusaika lyhyempi.

Yleisen edunvalvonnan asiakkaita ovat henkilöt, jotka eivät kykene valvomaan etujaan tai hoitamaan taloudellisia asioitaan sairauden tai muun syyn takia. Edunvalvojan toiminta on luonteeltaan yksityisoikeudellisten asioiden hoitoa, kuten sopimusten tekemistä, kirjanpitoa, sijoitustoi-

mintaa, laskujen maksua ja etuuskien hakemista. Edunvalvojan määrää maistraatti tai käräjäoikeus. Edunvalvojaksi voidaan määrätä joko yksityinen tai yleinen edunvalvoja.

Kuluttajariitalautakunta toteuttaa oikeusturvaa antamalla kirjallisia ratkaisusuosituksia kuluttajien ja elinkeinoharjoittajien välisiin sekä asuntoa koskeviin yksityisten välisiin erimielisyyksiin. Kuluttajariitalautakunta ennaltaehkäisee, sovittelee ja ratkaisee lautakunnan toimivaltaan kuuluvia riita-asioita puolueettomasti, asiantuntevasti ja taloudellisesti. Lautakunnan tavoitteena on joutuisa asian käsittely. Vakiintuneella ratkaisukäytännöllään ja periaatteellisesti tärkeillä täysistuntoratkaisuillaan lautakunta linjaa ja ohjaa kuluttajaoikeutta. Annetaan hallituksen esitys EU:n kuluttajariitojen vaihtoehtoista riidanratkaisua koskevan direktiivin (2013/11/EU) täytäntöönpanemiseksi. Direktiivin voimaan saattamisen johdosta kuluttajariitalautakunnan sähköistä asiointia ja menettelytapoja kehitetään.

Tietoja henkilöstöstä

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Oikeusaputoimistot ja yleinen edunvalvonta			
Henkilöstömäärä, oikeusaputoimistot, htv	954	950	962
Keski-ikä	48,6	49,0	49,0
Naisten osuus, %	82,1	83,0	83,0
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	9,8	10,0	10,0
Kuluttajariitalautakunta			
Henkilöstömäärä, htv	32	32	32
Keski-ikä	45,1	45,1	45,1
Naisten osuus, %	56,8	57,0	57,0
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	15	15,0	15,0

01. Korkeimman oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 9 017 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon EU:lta saatavat tulot sekä yhteistoiminnasta virastojen, laitosten ja talousarvion ulkopuolisten osapuolten kanssa saatavat tulot.

Selvitysosa: Korkein oikeus on ylin tuomioistuin riita- ja rikosasioissa. Sen tehtävänä on valituslupajärjestelmän pohjalta yksittäisiä valitusasioita tutkimalla ja ratkaisemalla antaa oikeuskäytäntöä ohjaavia ja yhtenäistäviä ennakkopäätöksiä lain tulkinnasta ja soveltamisesta. Lisäksi korkein oikeus käsittelee ja ratkaisee ylimääräistä muutoksenhakua koskevia asioita sekä antaa tasavallan presidentille lausuntoja armahdusasioissa ja Ahvenanmaan itsehallintoa koskeissa asioissa. Korkein oikeus valvoo alempien tuomioistuinten lainkäyttöä.

Korkeimpaan oikeuteen saapuvissa asioissa on havaittavissa sovellettavien oikeussääntöjen moninaistuminen, kuten eurooppaoikeuden ja muun kansainvälisen oikeuden kasvava merkitys. Sääntelyn ja muiden oikeuslähteiden lisääntyminen, muuttuminen ja juttujen monimutkaistuminen sekä lainsäädännön epäajantasaisuus vaikuttavat jatkuvasti lainkäytössä esiin tulevien kysymysten sisältöön ja prejudikaattitarpeisiin.

Korkeimpaan oikeuteen arvioidaan v. 2016 saapuvan 2 550 asiaa. Tavoitteena on, että valitusluvan myöntämistä tai epäämistä koskeva päätös annetaan mahdollisimman joutuisasti, jotta niissä asioissa, joissa valituslupaa ei myönnetä, ratkaisun lainvoimaisuus ei viivästy tarpeettomasti. Tietyissä oikeudellisissa asioissa on tarpeen saada nopeasti ennakkoratkaisu, jolla on alemmissa asteissa ratkaisuja yhtenäistävä ja muutoksenhakua vähentävä vaikutus. Tavoitteena on, että vuoden 2016 lopussa vireillä olevista valitusasioista (valitusluvan saaneet ja suorat valitukset) enintään 70 % on ollut vireillä yli 12 kuukautta. Pidemmän aikavälin tavoitteena on, että vireillä olevista valitusasioista vähintään 33 % on ollut vireillä alle 9 kuukautta, noin 33 % 9—12 kuukautta ja enintään 33 % yli 12 kuukautta.

Tunnuslukutaulukko

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite/arvio
Ratkaistut asiat, kpl	2 617	2 350	2 350
— myönnetyt valitusluvut	122	130	130
— annetut asiaratkaisut valitusasioissa	136	130	130
— julkaistut ratkaisut	103	105	105
Keskimääräinen käsittelyaika (kk)			
— kaikki asiat	6,0	7,0	7,5
— valituslupa-asiat	4,8	6,0	7,0
— asiaratkaisut	21,1	21,0	20,0
Toiminnallinen tehokkuus			
— taloudellisuus (€/asia)	3 439	3 950	3 750
— tuottavuus (asia/htv)	35	32	32

Korkeimman oikeuden päätöksistä lain 701/1993 mukaisesti perittävinä maksuina arvioidaan kertyvän 320 000 euroa momentille 12.25.10.

Toiminnan menot ja tulot

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	9 024	9 012	9 020
Bruttotulot	24	3	3
Nettomenot	9 000	9 009	9 017
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	758		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	757		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)		-3
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa		-215
Palkkaliukumasäästö		-30
Palkkausten tarkistukset		54
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)		282

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintamenojen tuottavuussäästö	-45
Toimintameno säästö (HO 2015)	-40
Vuokramenojen indeksikorotus	14
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-9
Yhteensä	8

2016 talousarvio	9 017 000
2015 talousarvio	9 009 000
2014 tilinpäätös	8 999 000

02. Korkeimman hallinto-oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 12 686 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon EU:lta saatavat tulot sekä yhteistoiminnasta virastojen, laitosten ja talousarvion ulkopuolisten osapuolten kanssa saatavat tulot.

Selvitysosa: Korkein hallinto-oikeus ratkaisee hallintopäätöksistä tehdyt valitukset ylimpänä oikeusasteena. Korkein hallinto-oikeus myös valvoo hallintolainkäyttöä.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisemista asioista lähes 90 % koskee alueellisten hallinto-oikeuksien antamia päätöksiä. Lisäksi korkein hallinto-oikeus ratkaisee muun muassa markkinaoikeuden sekä valtioneuvoston ja ministeriöiden päätöksistä tehtyjä valituksia. Korkeimpaan hallinto-oikeuteen saapuvista asioista suurimpia asiaryhmiä ovat ulkomaalaisasiat, sosiaali- ja terveydenhuolto, rakentaminen ja ympäristö, verotus, valtio-oikeus ja yleishallinto sekä taloudellinen toiminta kuten kilpailuasiat ja julkiset hankinnat. Ulkomaalaisasioista suurin osa koskee hallinto-oikeuden kielteistä ratkaisua turvapaikkaa koskevissa asioissa. Vuonna 2014 saapui 416 turvapaikka-asiaa. Turvapaikka-asioiden määrän oletetaan kasvavan merkittävästi v. 2016. Tavoitteena on kuitenkin pitää keskimääräinen käsittelyaika näissä asioissa alle 8 kuukaudessa (8,1 kk v. 2014).

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävät asiat ovat merkittäviä paitsi yksilön oikeusturvalle koko yhteiskunnan toimivuudelle. Päätöksillä ohjataan oikeus- ja hallintokäytäntöä. Korkeimman hallinto-oikeuden on voitava vastata oikeusturvatehtävänsä ratkaisemalla muutoksenhakuasiat joutuisasti ja perustellusti sekä julkaisemalla päätöksiään.

Oikeusturvan kannalta vähimmäistavoitteena on, että korkein hallinto-oikeus voi ratkaista vähintään saman verran asioita, kun uusia tulee vireille. Valituslupaa lisäävät lainsäädäntömuutokset kohdistuvat määrällisesti pieniin asiaryhmiin, ja siirtymäsäännöksistä johtuen niiden vaikutus näkyi korkeimmassa hallinto-oikeudessa vuosien viiveellä.

Ratkaistavien asioiden keskimääräinen käsittelyaika on niukoista voimavaroista huolimatta saatava pysymään enintään 12 kuukaudessa. Asioista 30 % ratkaistaan alle 6 kuukaudessa ja 20 % 6–9 kuukaudessa. Yli 24 kuukauden käsittelyaikoja voi olla vain poikkeuksellisesti, lähinnä Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisua odottavissa asioissa.

Tunnuslukutaulukko

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite/arvio
Ratkaistut asiat, kpl	4 272	3 700	5 500
Keskimääräinen käsittelyaika (kk)	11,3	12,0	11,0
Toiminnallinen tehokkuus			
— taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	2 489	2 970	2 650
— tuottavuus (ratkaistut asiat/htv)	44	39	43

Korkeimman hallinto-oikeuden suoritteista lain 701/1993 mukaisesti perittävänä maksuina arvioidaan kertyvän 600 000 euroa momentille 12.25.10.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	10 644	10 919	12 696
Bruttotulot	12	10	10
Nettomenot	10 632	10 909	12 686
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	677		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 015		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan liittyvät menot	1 700
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-4
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-191
Palkkaliukumasäästö	-38
Palkkausten tarkistukset	63
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	349
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-54
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-49
Vuokramenojen indeksikorotus	12
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-11
Yhteensä	1 777

2016 talousarvio	12 686 000
2015 talousarvio	10 909 000
2014 tilinpäätös	10 970 000

03. Muiden tuomioistuinten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 254 823 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetusta laista (715/2011) aiheutuviin menoihin ja siirtomenojen maksamiseen asianajajayhdistykselle lain 24 §:n 2

momentin mukaisesti. Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta suoriteperustetta vastaavalla perusteella.

Nettobudjetoinnissa ei oteta tuloina huomioon tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain (701/1993) eikä avioliittoasetuksen (820/1987) mukaisesti perittäviä maksuja.

Perustetaan 1.4.2016 lukien yksi hovioikeudenneuvoksen (T14) virka edellyttäen, että samasta ajankohdasta lukien lakkautetaan yksi hovioikeudenlaamannin (T16) virka.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen tuomioistuinmaksulaiksi sekä talousarvioesitykseen liittyvän esityksen yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laeiksi sopimuksen alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen väliaikaisesta soveltamisesta tehdyn pöytäkirjan hyväksymisestä sekä patenttilain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Tuomioistuinmaksulain muutoksella on tarkoitus korottaa mm. oikeudenkäyntimaksuja ja hakemusasioiden käsittelystä perittäviä maksuja sekä laajentaa maksullisuuden soveltamisalaa. Muutoksilla toteutetaan tuomioistuinmaksutulojen vähintään 20 prosentin kokonaisvastaavuus tuomioistuinten kokonaismenotasosta. Muutosten tuloja lisääväksi vaikutukseksi arvioidaan 15 milj. euroa vuodessa. Uudistus on tarkoitus saattaa voimaan 1.1.2016.

Lokakuun alusta 2015 lukien tulee voimaan laki oikeudenkäymiskaaren 25 ja 25 a luvun muuttamisesta (386/2015). Muutoksenhakua koskevia säädöksiä muutetaan siten, että aiempaa suurempi osuus hovioikeuteen tulevista asioista kuuluu jatkokäsittelylupamenettelyn piiriin. Uudistuksen arvioidaan mahdollistavan vuositasolla 2 milj. euron kustannussäästöt. Muutoksen arvioidaan vähentävän työ määrää ja siten mahdollistavan lainkäyttöhenkilöstön virkojen vähentämisen. Säästöjä arvioidaan saatavan palkkausmenojen vähentymisen lisäksi hallinnon yleiskustannusten alentumisesta.

Hovioikeuksiin saapui yhteensä 10 176 asiaa v. 2014 (9 689 asiaa v. 2013). Saapuvien asioiden määrän arvioidaan pysyvän samalla tasolla v. 2016. Vuonna 2014 saapuneista asioista oli 37 % siviiliasioita ja 63 % rikosasioita. Keskimääräinen käsittelyaika on lyhentynyt 5,8 kuukauteen. Asioista 60 % käsiteltiin alle 6 kuukaudessa ja 11 % viipyi hovioikeudessa yli vuoden. Yksittäisen hovioikeuden keskimääräinen käsittelyaika ylitti enimmillään 1,1 kuukautta koko maan keskiarvon v. 2014. Tavoitteena on, että alueelliset käsittelyaikaerot pienenevät. Vanhojen, yli vuoden vireillä olleiden asioiden määrään kiinnitetään erityistä huomiota ja tavoitteena on, että näiden osuus vireillä olevista asioista on alle 7 %.

Tavoitteena on estää asioiden kokonaiskäsittelyajan pitkittyminen. Pitkään esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja käräjäoikeusvaiheessa viipyneiden asioiden kokonaiskäsittelyaika tulee ottaa huomioon. Hovioikeudet pyrkivät siihen, että aiemmissa vaiheissa yli kolme vuotta kestäneiden asioiden käsittelyaika hovioikeusvaiheessa on enintään 12 kuukautta.

Käräjäoikeuksiin saapui v. 2014 noin 491 000 rikos- ja siviilioikeudellista asiaa. Siviilioikeudellisia asioita saapui noin 412 000, joista 85 % tuli vireille suppealla haastehakemuksella. Näitä ns. summaarisia asioita on viime vuosina ollut paljon ja taloudellisen tilanteen vuoksi asiämäärä säilynee korkeana.

Pääkäsittelyssä ratkaistavien laajojen riita-asioiden osalta tavoitteena on, että asioista 35 % ratkaistaan alle 6 kuukaudessa ja enintään 25 prosentissa käsittelyaika on yli vuoden. Yksinkertaiset rikosasiat voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä pääkäsittelyä toimittamatta. Kirjallisesti ratkaistavien rikosasioiden osuuden arvioidaan v. 2016 olevan aiempien vuosien tasolla (n. 33 %).

Rikosasioiden pääkäsittelyn peruuntumisten osalta tavoitteena on, että peruuntumisosuus vähenee nykyisestä noin 20 prosentista. Istuntojen peruuntumistarpeen arvioidaan vähentyvän muun muassa videokuulemisia lisäämällä. Videoyhteyksien käytännöjärjestelyjä pyritään yhdenmukaistamaan asiaa selvittäneen työryhmän esitysten mukaisesti.

Vuoden 2014 lopussa vanhoja, yli vuoden vireillä olleita laajoja riita-asioita oli 3 235 kappaletta eli 38 % vireillä olevista laajoista riita-asioista. Tavoitteena on, että vanhojen asioiden osuus on v. 2016 tätä pienempi. Keskimääräinen käsittelyaika rikosasioissa v. 2014 oli 4,1 kuukautta ja pääkaupunkiseudun suurissa käräjäoikeuksissa 4,3—8,4 kuukautta. Vuonna 2016 tavoitteena on, ettei minkään käräjäoikeuden keskimääräinen käsittelyaika rikosasioissa ole yli 3 kuukautta koko maan keskiarvoa pidempi. Lisäksi tavoitteena on, että 45 prosentissa rikosasioista käsittelyaika on enintään 2 kuukautta, ja että käsittelyaika ylittää 9 kuukautta enintään 10 prosentissa rikosasioista.

Vuoden 2014 lopussa yli vuoden vireillä olleita rikosasioita oli 2 877 kappaletta eli 16 % vireillä olevista asioista. Tavoitteena on, että vanhojen vireillä olevien asioiden osuus on v. 2016 tätä pienempi.

Tavoitteena on estää asioiden kokonaiskäsittelyajan pitkittyminen. Pitkään esitutkinnassa ja syyteharkinnassa viipyneiden asioiden kokonaiskäsittelyaika tulee rikosasioissa ottaa huomioon. Keskimääräinen käsittelyaikatavoite on 9 kuukautta niissä asioissa, joissa esitutkinta ja syyteharkinta ovat kestäneet yhteensä yli kaksi vuotta. Sama tavoite koskee kaikkia rikosasioita ja tukee näin ollen harmaan talouden torjuntaohjelman tavoitteita. Varsinaisten rikosasioiden käsittelyyn kohdennetaan voimavaroja ruuhkautumisen välttämiseksi siten, että niitä ratkaistaan yhtä paljon kuin niitä saapuu.

Asiantuntija-avusteinen lasten huoltoriitojen sovittelumenettely otettiin käyttöön 1.5.2014 lukien koko maassa. Menettely vakinaistetaan ja sitä sovelletaan tarkoituksenmukaisessa laajuudessa v. 2016.

Hallinto-oikeuksiin saapui 20 488 asiaa v. 2014. Vuonna 2014 suurimpia asiaryhmiä olivat sosiiaali- ja terveydenhuolto (30 %), ulkomaalaisasiat (17 %) ja verot (11 %). Vuonna 2016 asiarkenteessa ei arvioida tapahtuvan merkittäviä muutoksia aiempaan nähden.

Keskimääräinen käsittelyaika oli 8,0 kuukautta v. 2014. Asioista 43 % käsiteltiin alle kuudessa kuukaudessa ja 24 % viipyi hallinto-oikeudessa yli vuoden. Yksittäisen hallinto-oikeuden keskimääräinen käsittelyaika ylitti enimmillään 1,3 kuukautta koko maan keskiarvon v. 2014. Tavoitteena on, että alueelliset käsittelyaikaerot säilyvät kohtuullisina. Vanhojen, yli vuoden vireillä olleiden asioiden määrään kiinnitetään erityistä huomiota ja tavoitteena on, että näiden osuus vireillä olevista asioista pysyy alle 10 prosentissa (vuoden 2014 lopussa 1 723 asiaa eli 12 %).

Ulkomaalaisasiat muodostavat merkittävän osan hallinto-oikeuksiin saapuvista asioista. Turvapaikka-asiat kuuluvat ulkomaalaisasioiden ryhmään ja niitä käsittelee yksinomaan Helsingin hallinto-oikeus. Turvapaikka-asioita saapui yli 1 000 v. 2014. Turvapaikka-asioiden määrän oletetaan kasvavan merkittävästi v. 2016. Tavoitteena on, että turvapaikka-asiat käsitellään joutuisasti siten, että keskimääräinen käsittelyaika näissä asioissa on alle 6 kuukautta.

Vakuutusoikeyteen saapui 6 765 asiaa v. 2014 (6 696 v. 2013). Asiamäärän arvioidaan pysyvän lähes samalla tasolla.

Markkinaoikeuteen saapuneiden asioiden määrä tulee kasvamaan v. 2016, kun eurooppalaisen patenttitoimioistuimen jaosto perustetaan markkinaoikeuden yhteyteen.

Työtuomioistuimeen on 2000-luvulla saapunut vuosittain 100—190 asiaa. Vuonna 2014 saapuneiden asioiden määrä oli 157 ja asiamäärän arvioidaan pysyvän samalla tasolla v. 2016.

Talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä oikeusministeriö on asettanut vuodelle 2016 seuraavat alustavat arviot ja toiminnalliset tavoitteet:

Tunnuslukutaulukko

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite/arvio
Hovioikeudet			
Ratkaistut asiat, kpl	9 942	10 000	9 500
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	5,8	6,0	6,0
Taloudellisuus (€/työmäärä)	1 560	1 700	1 700
Tuottavuus (työmäärä/htv)	55	55	55
Käräjäoikeudet			
Ratkaistut asiat yhteensä, kpl	499 575	450 000	460 000
— Rikosasiat	54 246	60 000	60 000
— Laajat riita-asiat	10 513	10 500	10 500
— Summaariset asiat	360 517	300 000	300 000
Keskimääräinen käsittelyaika, kk			
— Rikosasiat	4,1	3,8	4,0
— Laajat riita-asiat	10,1	10,0	10,0
— Summaariset asiat	2,5	2,5	2,5
— Velkajärjestelyasiat	5,8	6,0	6,0
Taloudellisuus (€/työmäärä)	632	640	650
Tuottavuus (työmäärä/htv)	115	120	125
Hallinto-oikeudet			
Ratkaistut asiat, kpl	19 727	21 400	24 400
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	8,0	8,0	7,5
Taloudellisuus (€/työmäärä)	1 094	1 080	1 100
Tuottavuus (työmäärä/htv)	74	73	73
Vakuutusoikeyteen			
Ratkaistut asiat, kpl	6 760	7 000	7 000

Tunnuslukutaulukko

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite/arvio
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	13,1	12,0	12,0
Taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	1 167	1 100	1 100
Tuottavuus (ratkaistut asiat/htv)	65	68	68
Markkinaoikeus			
Ratkaistut asiat, kpl	941	700	950
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	5,8	6,0	6,0
Taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	4 124	5 000	4 500
Tuottavuus (ratkaistut asiat/htv)	21	16	20
Työtuomioistuim			
Ratkaistut asiat, kpl	191	180	180
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	6,2	6,0	6,0
Taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	5 001	5 400	5 400
Tuottavuus (ratkaistut asiat/htv)	22	21	21

Tuomioistuinten suoritteista lain 701/1993 mukaisesti perittävinä maksuina arvioidaan kertyvän noin 45,48 milj. euroa momentille 12.25.10. Niiden suoritteiden kokonaiskustannuksista, joista edellä mainitun lain perusteella maksuja peritään, voidaan maksuilla kattaa noin 49 %.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	248 436	248 210	255 323
Bruttotulot	713	500	500
Nettomenot	247 723	247 710	254 823
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	24 383		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	36 709		

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

<i>Yleiset tuomioistuimet</i>			
Hovioikeudet			37 500
Käräjäoikeudet			139 000
Työtuomioistuim			1 000
<i>Yhteensä</i>			<i>177 500</i>
<i>Hallintotuomioistuimet</i>			
Hallinto-oikeudet			37 300
Markkinaoikeus			4 000
Vakuutusosoikeus			8 000
<i>Yhteensä</i>			<i>49 300</i>

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

<i>Tietohallinto- ja muut menot</i>	28 023
Yhteensä	254 823

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Aineistopankkihanke (AIPA) (siirto momentilta 28.70.20)	6 000
Harmaan talouden torjunta	-1 561
Jatkokäsittelylupauudistus (HO)	-2 000
Maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan asiat	2
Teollis- ja tekijänoikeusasioiden (IPR) keskittäminen markkinaoikeuteen	-300
Tietoluovutusten maksuttomuus (siirto momentille 28.10.01)	-64
Turun HO:n (Akatemiatalo) peruskorjauksesta aiheutuva vuokramenojen kasvu	200
Turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan liittyvät menot	2 800
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-86
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-2 623
Palkkaliukumasäästö	-797
Palkkausten tarkistukset	1 412
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	6 391
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-1 234
Toimintameno säästö (HO 2015)	-1 124
Vuokramenojen indeksikorotus	345
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-248
Yhteensä	7 113

2016 talousarvio	254 823 000
2015 I lisätalousarvio	116 000
2015 talousarvio	247 710 000
2014 tilinpäätös	260 048 000

04. Oikeusaputoimistojen ja kuluttajariitalautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 60 765 000 euroa.

Momentille nettoutettavista tuloista oikeusavun saajan hävinneen vastapuolen korvaukset oikeudenkäyntikuluista budjetoidaan maksuperusteisena.

Määrärahaa saa käyttää myös holhustoimen edunvalvontapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa (575/2008) tarkoitettujen edunvalvontapalveluiden järjestämisestä valtiolle aiheutuvien menojen maksamiseen.

Momentin nettobudjetoinnissa ei ole otettu huomioon holhustoimen edunvalvontapalveluiden järjestämisestä annetun lain 8 §:ssä tarkoitettuja yleisen edunvalvonnan päämiehen varoista perittäviä palkkioita ja korvauksia.

Selvitysosa: Oikeusaputoimistoihin saapui noin 46 400 oikeusapuasiaa v. 2014. Saapuneista asioista 84 % oli siviili- ja hallinto-oikeudellisia asioita ja rikosasioita 16 %. Perhe- ja perintöoikeudelliset asiat olivat suurin asiaryhmä (49 %). Vuonna 2015 arvioidaan saapuvan noin 47 900 asiaa ja v. 2016 noin 48 000 asiaa. Oikeusaputoimistojen keskimääräinen jonotusaika oli koko maassa 12,9 päivää v. 2014. Tavoitteena on, että koko maan keskimääräinen jonotusaika on

12 päivää v. 2015 ja 11 päivää v. 2016. Turvapaikanhakijoiden määrä on kasvanut edellisistä vuosista. Turvapaikanhakijoista yli puolet on hakenut julkista oikeusapua turvapaikka-asiaansa. Turvapaikanhakijoiden oikeusapupäätöksiä yksityisille asiamiehille tehdään arvion mukaan 7 000 vuonna 2015 ja 7 500 vuonna 2016. Tavoitteena on jonotusajan alueellisten erojen kaventaminen oikeusavun henkilöstöresurssien oikealla mitoituksella sekä etäpalvelulla ja muilla tehostamistoimilla. Tavoitteena on, että oikeusapupalvelun alueellinen saatavuus turvataan ja palvelua saadaan tasapuolisesti koko maassa.

Oikeusaputoimistojen yleisen edunvalvonnan päämiesmäärä oli noin 36 800 päämiestä v. 2014. Oikeusaputoimistoissa hoidettiin noin 33 100 päämiehen edunvalvontaa ja ostopalveluina noin 3 700 päämiehen edunvalvontaa. Päämiehistä täysi-ikäisiä oli 93 %. Ostopalveluja tarvitaan täydentämään oikeusaputoimistojen virkatyönä tuottamaa edunvalvontaa. Palveluja ostetaan erityisesti silloin, kun se on tarpeen palveluiden alueellisen saatavuuden turvaamiseksi.

Kuluttajariitalautakuntaan saapui noin 5 900 valitusta v. 2014. Lautakuntaan valitettiin eniten henkilökuljetuksista (lennon viivästyminen, peruuttaminen), asuntoasioista (rakentaminen ja remontointi) ja autokaupoista. Vuonna 2015 arvioidaan saapuvan noin 6 300 asiaa ja v. 2016 noin 6 400 asiaa. Kuluttajariitalautakunnan keskimääräinen kokonaiskäsittelyaika oli 9,2 kk v. 2014. Tavoitteena on, että kokonaiskäsittelyaika on 10 kk v. 2015 ja 9,5 kk v. 2016. Valitusten sähköistä käsittelyprosessia kehitetään kokonaiskäsittelyajan lyhentämiseksi.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen oikeusministeriö on alustavasti asettanut oikeusaputoimistoille ja kuluttajariitalautakunnalle seuraavat toiminnalliset tavoitteet vuodelle 2016:

Oikeusapu

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Käsitellyt asiat, kpl	46 734	47 700	47 700
Oikeusapuohjaus, kpl	7 127	8 000	8 000
Oikeusapupäätökset yksityisille asiamiehille, kpl	23 354	31 000	32 500
Taloudellisuus (euroa/painotettu työmäärä)	115	120	125
Tuottavuus (painotettu työmäärä/htv)	473	500	505

Yleinen edunvalvonta

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Päämiesten määrä, kpl	36 817	37 700	38 500
— oikeusaputoimisto edunvalvojana	33 126	33 800	34 400
— edunvalvonta ostopalveluna	3 691	3 900	4 100
Taloudellisuus (bruttomeno/päämies)	836	838	840
Tuottavuus (päämiesmäärä/htv)	61	63	63

Kuluttajariitalautakunta

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Käsittelyt valitukset, kpl	4 838	4 900	5 000
Taloudellisuus (€/käsitelty asia)	455	440	440
Tuottavuus (käsittelyt asiat/htv)	151	157	157
Käsittelyaika, kk	9,2	10,0	9,5

Yleisen edunvalvonnan palveluista lain 575/2008 mukaisesti perittävinä palkkioina arvioidaan kertyvän noin 23 300 000 euroa momentille 12.25.15. Edunvalvontapalkkioiden määrä vastaa noin 70 % yleisen edunvalvonnan kokonaismenoista.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	64 729	65 276	65 965
Bruttotulot	28 355	5 200	5 200
Nettomenot	36 374	60 076	60 765
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	20 260		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	22 732		

Oikeusavun maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (Julkisoikeudellinen toiminta, 1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	3 717	3 700	3 700
— muut tuotot	65	-	-
Tuotot yhteensä	3 782	3 700	3 700
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	6 765	6 450	6 500
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-2 984	-2 750	-2 800
Kustannusvastaavuus, %	56	57	57

Oikeusavun maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (Liiketaloudellinen toiminta, 1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	1 492	1 500	1 530
— muut tuotot	21	-	-
Tuotot yhteensä	1 513	1 500	1 530
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	1 721	1 616	1 700
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-208	-116	-170
Kustannusvastaavuus, %	88	93	90

Oikeusavun palkkioista säädetään valtioneuvoston asetuksessa oikeusavun palkkioperusteista (290/2008).

Yleisen edunvalvonnan maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	23 250	22 200	23 300
— muut tuotot	7	-	-
Tuotot yhteensä	23 257	22 200	23 300
— tästä toimintamomentille nettouttamattomat tuotot	-	22 200	23 300
Tuotot yhteensä	23 257	22 200	23 300
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	30 026	28 900	30 000
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-6 769	-6 700	-6 700
Kustannusvastaavuus, %	77	77	78

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Oikeusgeneettiset isyystutkimukset (siirto momentille 25.01.20)	-156
Siirto momentille 25.30.01	-400
Turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan liittyvät menot	400
Yleisen edunvalvonnan bruttobudjetointi	332
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-67
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-152
Palkkaliukumasäästö	-227
Palkkausten tarkistukset	393
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	1 742
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-300

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintameno säästö (HO 2015)	-867
Vuokramenojen indeksikorotus	50
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-59
Yhteensä	689

2016 talousarvio	60 765 000
2015 talousarvio	60 076 000
2014 tilinpäätös	38 845 682

50. Yksityisille oikeusavustajille maksettavat korvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 67 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) oikeusapulaissa (257/2002)
- 2) yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (57/1993)
- 3) oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) säädettyjen korvausten maksamiseen
- 4) enintään 1 100 000 euroa konkurssilain (120/2004) mukaisten julkisselvittäjien ja pesänhoitajien palkkioihin sekä julkisselvityksestä aiheutuvien muiden konkurssimenettelyn menojen maksamiseen.

Momentille budjetoituihin yksityisille oikeusavustajille maksettaviin korvauksiin liittyvät arvonnalisäveromenot maksetaan momentilta 25.01.29.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Oikeusapu ja puolustus	61 400 000
Asianomistajan avustaminen	200 000
Yksityishenkilön velkajärjestely	1 600 000
Syytteestä vapautetun oikeudenkäyntikulujen korvaus	3 500 000
Konkurssilain mukaisten julkisselvittäjien ja pesänhoitajien palkkiot sekä julkisselvityksestä aiheutuvat muut konkurssimenettelyn menot (enintään)	1 100 000
Yhteensä	67 800 000

Yksityishenkilön velkajärjestelyasiassa määrätyn selvittäjän palkkioperusteista säädetään oikeusministeriön asetuksella (1212/2001). Palkkioita korotetaan 26 prosentilla 1.1.2016 lukien.

Vuonna 2014 yksityiset oikeusavustajat hoitivat noin 31 900¹⁾ oikeusapuasiaa. Yksityisille asiamiehille oikeusavusta suoritettavista kustannuksista 82 % kertyi yleisiltä tuomioistuimilta ja 12 % hallintotuomioistuimilta. Oikeusavun tuomioistuinasioista rikosasiat ovat määrällisesti ja kustannuksiltaan suurin asiaryhmä. Turvapaikanhakijoiden määrä on kasvanut edellisistä vuosista. Turvapaikanhakijoista yli puolet hakee julkista oikeusapua turvapaikka-asiaansa. Turvapai-

¹⁾ Tilastoitu yhtenä asiana. Yhden asian käsittely voi sisältää useamman käsittelyn esim. käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa.

kanhakijoiden oikeusapupäätöksistä 98 % tehdään yksityisille asiamiehille. Turvapaikanhakijoiden oikeusapupäätöksiä on arvion mukaan 7 000 vuonna 2015 ja 7 500 vuonna 2016. Yksityishenkilön velkajärjestelylain mukaiset korvaukset olivat noin 2,2 milj. euroa. Syyteestä vapautettujen oikeudenkäyntikulujen korvaukset olivat noin 6,4 milj. euroa. Konkurssilain mukaisten julkisselvittäjien palkkiot olivat noin 1,5 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Julkisselvityksestä aiheutuneen konkurssimenettelyn kertaluonteinen vuoden 2015 talousarvion meno (Avilon Fibres Oy)	-220
Turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan liittyvät menot	8 000
Tasomuutos	15 000
Yhteensä	22 780

2016 talousarvio	67 800 000
2015 talousarvio	45 020 000
2014 tilinpäätös	60 456 245

20. Maksuhäiriöt, ulosotto ja konkurssivalvonta

Selvitysosa: Ulosoton tavoitteina ovat tehokas velkojen perintä samalla asianosaisten oikeusturvasta huolehtien, hyvä maksumoraali yhteiskunnassa ja hyvät toimintaedellytykset luottoyhteiskunnalla. Yhdessä konkurssiasiamiehen toimiston kanssa tavoitteena on, että taloudellisten väärinkäytösten tekemis- ja hyötymismahdollisuudet ovat vähentyneet.

Ulosottolaitoksessa on aloitettu v. 2012 ulosottotoimen rakenneuudistushanke (URA). Hankkeen tavoitteena on tuottavuuden ja taloudellisuuden lisääminen asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta. Hankkeen käytännön toteutusta jatketaan Valtakunnanvoudinviraston toteuttamissuunnitelman pohjalta. Erityisesti keskitytään sähköisen asioinnin ja automaation lisäämiseen, eri henkilöstöryhmien tarkoituksenmukaiseen hyödyntämiseen ulosottoprosessissa sekä virka- ja palkkausrakenteen, käsittelyketjujen ja organisaatorakenteen kehittämiseen. Hankkeeseen liittyvä lainsäädäntöuudistuksen toista vaihetta valmistellaan. Oikeusministeriön asettamien tavoitteiden mukaan hanke on valmis v. 2018.

Talousrikollisuuden torjunnassa ja harmaan talouden vastaisessa toiminnassa jatketaan tehokasta velkojen maksamisen välttelyyn liittyvien väärinkäytösten käsittelyä, väärinkäytösten ennaltaehkäisyä sekä erikoisperintään liittyvän viranomaisyhteistyön kehittämistä. Erikoisperinnän ja vaativan perinnän avulla pyritään puuttumaan aikaa vieviin ja laajaa selvitystyötä edellyttäviin tapauksiin, joissa ulosottoa pyritään tarkoituksellisesti välttelemään erilaisin omaisuusjärjestelyin.

Konkurssimenettelyä voidaan konkurssiasiamiehen hakemuksesta jatkaa julkisselvityksenä, jos sitä voidaan pitää perusteltuna pesän vähävaraisuuden taikka velalliseen tai konkurssipesään kohdistuvien selvitystarpeiden vuoksi. Erityistarkastusten kohteena ovat raukeavat ja vähävaraiset konkurssipesät, joihin erityistarkastus tehdään konkurssivelallisen tekemien talousrikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi. Sekä julkisselvitysmenettelyllä että erityistarkastuksilla pyritään torjumaan harmaata taloutta ja talousrikollisuutta. Erityistarkastusmenoista arvioidaan saatavan

perityksi valtiolle takaisin 15 %. Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaan liittyvää viranomaisyhteistyötä jatketaan ja hyvää pesänhoitotapaa kehitetään pesänhoitajien koulutuksella sekä hyvää pesänhoitotapaa koskevien suositusten päivityksellä yhdessä konkurssiasiaain neuvottelukunnan kanssa.

Tietoja henkilöstöstä

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Valtakunnanvoudinvirasto			
Henkilötyövuodet	25	26	26
Keski-ikä	44	45	45
Naisten osuus, %	64	65	65
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	6,6	5,0	5,0
Ulosottovirastot			
Henkilötyövuodet	1 233	1 214	1 094
Keski-ikä	48	48	48
Naisten osuus, %	67	66	66
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	8,9	9,0	9,2
Konkurssiasiamiehen toimisto			
Henkilötyövuodet	10	11 ¹⁾	11 ¹⁾
Keski-ikä	49	49	50
Naisten osuus, %	40	36	36
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	5,6	5,6	5,6

¹⁾ Lisätty yksi työ- ja elinkeinoministeriön rahoittama Talvivaaran julkisselvitykseen liittyvä määräaikainen virka 1.5.2015—31.12.2016.

01. Ulosottolaitoksen ja konkurssivalvonnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 104 238 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Valtakunnanvoudinviraston, ulosottovirastojen, Ahvenanmaan maakunnanvoudinviraston ja konkurssiasiamiehen toimiston toimintamenojen maksamiseen.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon EU:lta saatavat tulot, yhteistoiminnasta virastojen, laitosten ja talousarvion ulkopuolisten osapuolten kanssa saatavat tulot sekä konkurssiasiamiehen toimiston erityistilintarkastuksista takaisin perittävät korvaukset.

Selvitysosa: Ulosottoon arvioidaan v. 2016 saapuvan 2,9 milj. asiaa (v. 2014 2,7 milj. asiaa, v. 2015 arviolta 2,8 milj. asiaa). Vuosittain ulosotossa olevien velallisten määrä on viime vuodet pysynyt melko tasaisena (529 000 eri velallista v. 2012, 538 000 eri velallista v. 2013 ja 536 000 eri velallista v. 2014). Uusia velallisia eli velallisia, joilla ei ole ollut asioita vireillä edeltävän vuoden aikana, oli v. 2014 yhteensä 160 835 (162 835 v. 2013). Vuoden 2014 lopussa ulosotossa oli kaikkiaan 238 600 velallista, joista pitkäkestoisessa ulosotossa eli yli kolme vuotta ulosotossa yhtäjaksoisesti oli ollut 19 %.

Konkurssien määrä laski v. 2014 edellisvuoden tasosta. Vireillä olevien asioiden määrä on kuitenkin pysynyt korkealla tasolla. Isoja ympäristön kannalta ongelmallisia konkurssitapauksia on

tullut konkurssiasiamiehen toimiston käsiteltäväksi, mikä on lisännyt toimiston työmäärää. Vuoden 2015 keväällä konkurssiasiamiehen toimiston valvonnassa oli noin 3 700 vireillä olevaa konkurssimenettelyä, joista 470 oli julkisselvitystä.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen oikeusministeriö on asettanut ulosottolaitoksen ja konkurssiasiamiehen toimiston toiminnalle vuodelle 2016 alustavasti seuraavat tulostavoitteet:

Tunnuslukutaulukko

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite/arvio
Käsitellyt asiat (1 000 kpl)	2 828	2 700	2 500
Peritty (milj. euroa)	1 058	1 000	930
Perityn euron kustannukset (euroa)	0,1	0,1	0,1
Perittyjen ja varattomien rahasaamisten suhde			
Asiamääristä, %	52	45	44
Rahamääristä, %	50	45	44
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	7,1	7,3	7,5
Taloudellisuus (euroa/käsitelty asia)	37	38	37
Tuottavuus (käsitellyt asiat/htv)	2 412	2 224	2 280
Erikoisperinnästä tilitetty suoraan velkojille (milj. euroa)	18	20	10
Erikoisperinnän käsiteltäväksi otettu euromäärä (milj. euroa)	212	100	70
Konkurssipesien erityistarkastuksia	117	130	125
Aloitetaan konkurssipesien julkisselvityksiä	64	70	70
Ulosottokanteluiden määrä	69	70	70
Ulosottokanteluiden käsittelyaika, kk	6	6	6

Ulosottomaksutuloina arvioidaan momentille 12.25.20 kertyvän 71 500 000 euroa. Ulosottomaksutulojen määrä vastaa noin 70 % ulosottovirastojen kokonaismenoista.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	105 432	103 843	104 358
Bruttotulot	226	120	120
Nettomenot	105 206	103 723	104 238
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	10 105		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	10 276		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Harmaan talouden torjunta, lisärahoituksen päätyminen	-1 343
Kirjanpitoyksikkö-rakenteen muutos sekä valtion yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmän (Kieku) käyttöönotto	135
Tietoluovutusten maksuttomuus (siirto momentille 28.10.01)	-6
Täytäntöönpanon aloittamistehtävien keskittäminen Rikosseuraamuslaitokselle (siirto momentille 25.40.01)	-109
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-37
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-610
Palkkaliukumasäästö	-368
Palkkausten tarkistukset	658
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	3 001
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-511
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-274
Vuokramenojen indeksikorotus	80
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-101
Yhteensä	515

2016 talousarvio	104 238 000
2015 talousarvio	103 723 000
2014 tilinpäätös	105 377 000

30. Syyttäjät

Selvitysosa: Syyttäjälaitoksen vaikuttavuustavoitteena on huolehtia rikosvastuun toteuttamisesta osana rikosasioiden käsittelyketjua tehokkaasti ja laadukkaasti asianosaisten oikeusturva huomioon ottaen. Asianosaisten kannalta keskeisiä mitattavissa olevia laatuun ja yhdenvertaisuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat käsittelyn nopeus ja erot syyttäjänvirastojen välisissä syyteharkinta-ajoissa.

Rikosprosessin laatua ja nopeutta parannetaan kehittämällä syyttäjän ja poliisin esitutkintayhteistyötä ja käyttämällä tarkoituksenmukaisinta prosessimenettelyä. Vuoden 2014 alusta voimaan tulleen uuden esitutkintalain velvoitteet sitovat syyttäjien työpanosta enenevässä määrin esitutkintayhteistyöhön, mutta nopeuttavat siirtymävaiheen jälkeen syyteharkintaa. Vuoden 2015 alusta voimaan tullut syyteneuvottelumenettely aiheuttaa lisätyötä syyttäjille, mutta säästää aikaa puolestaan asioiden tuomioistuinkäsittelyssä.

Paikallissyöttäjille saapui v. 2014 yhteensä 84 409 asiaa. Ratkaistujen asioiden määrä oli 84 846 asiaa. Lisäksi ratkaistiin noin 210 000 rangaistusmääräystä. Jos sakon ja rikesakon määräämisestä annettu laki (754/2010) tulee voimaan vuoden 2016 alusta, syyttäjät käsittelevät jatkossa noin 70 000 summaarista asiaa. Sekä saapuvien että ratkaistujen asioiden määrän arvioidaan pysyvän noin 85 000 asiassa. Painotetulla työmäärällä laskettuna työmäärän arvioidaan edelleen kasvavan, mikä johtuu vaativien asioiden osuuden sekä laajuuden kasvusta.

Tietoja henkilöstöstä

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Syyttäjälaitos			
Henkilötyövuodet	537	535	544
— joista syyttäjiä ¹⁾	367	367	373
— joista paikallissyöttäjät	346	346	352
Keski-ikä	46,8	46,8	46,4
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	6,4	7,0	7,0

¹⁾ Syyttäjiin lasketaan myös valtakunnansyyttäjänviraston neuvotteleva virkamies, ylitarkastajat ja lakimies.

01. Syyttäjälaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 46 992 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtakunnansyyttäjänviraston, syyttäjänvirastojen ja Ahvenanmaan maakunnansyyttäjänviraston toimintamenojen maksamiseen.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon EU:lta saatavat tulot sekä yhteistoiminnasta virastojen, laitosten ja talousarvion ulkopuolisten osapuolten kanssa saatavat tulot.

Selvitysosa: Talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä oikeusministeriö on asettanut syyttäjälaitoksen toiminnalle vuodelle 2016 alustavasti seuraavat tavoitteet:

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Joutuisuus			
— keskimääräinen syyteharkinta-aika, kk	2,0	2,0	2,0
— yli 6 kk syyteharkinnassa olleita asioita avoimna	2 173	2 200	2 200
— yli vuoden syyteharkinnassa olleita asioita avoimna	209	200	170
Tuottavuus			
— ratkaistut asiat/htv (koko henkilöstö)	171	171	171
— ratkaistut asiat (painotettu työmäärä/htv, koko henkilöstö ¹⁾)	899	827	827
— ratkaistut asiat/htv (syyttäjät)	245	248	248
— ratkaistut asiat (painotettu työmäärä/htv, syyttäjät)	1 316	1 223	1 270
Taloudellisuus			
— toimintamenot/ratkaisu, euroa	464,5	458,0	458,0
— toimintamenot/ratkaisu (painotettu työmäärä), euroa	95,0	102,0	102,0

¹⁾ Painotetussa työmäärässä huomioidaan se, että tietyt juttutyypit ovat toisia työläämmät ja sitovat enemmän resursseja. Painotettu työmäärä lasketaan ratkaistuista jutuista, joiden aiheuttama työmäärä arvioidaan rikosnimikkeidensä perusteella keskimääräisen työmäärän mukaan. Painotettuun työmäärään vaikuttavat myös vähintään viisi istuntopäivää kestäneet käräjäoikeuskäsittelyt.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	45 932	46 283	47 032
Bruttotulot	38	60	40
Nettomenot	45 894	46 223	46 992
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	6 097		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	6 126		

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Valtakunnansyyttäjänvirasto		4 901
Paikalliset syyttäjäyksiköt		40 000
Yhteiset menot		2 091
Yhteensä		46 992

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Harmaan talouden torjunta		-3 296
Kirjanpitoyksikkörakenteen muutos sekä valtion yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmän (Kieku) käyttöönotto		135
Tallinnan yhteyssyyttäjä (siirto momentille 24.01.01)		-39
Tasomuutos (vastaa harmaan talouden torjuntaan vuoden 2015 talousarviossa osoitettua määrärahaa), josta 400 000 euroa on siirtoa momentilta 25.10.04		3 300
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)		-17
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa		-303
Palkkaliukumasäästö		-168
Palkkausten tarkistukset		280
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)		1 302
Toimintamenojen tuottavuussäästö		-213
Toimintamenojen säästö (HO 2015)		-206
Vuokramenojen indeksikorotus		40
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö		-46
Yhteensä		769
2016 talousarvio		46 992 000
2015 talousarvio		46 223 000
2014 tilinpäätös		45 923 000

40. Rangaistusten täytäntöönpano

Selvitysosa: Vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa huolehditaan täytäntöönpanon varmuudesta, luotettavuudesta ja turvallisuudesta. Rangaistusta suorittavien edellytyksiä rikoksettomaan elämäntapaan parannetaan ja riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin vähennetään. Rangaistusten täytäntöönpanon sisältöjä kehitetään erityisesti tehostamalla yhteiskunnan normaalipalvelujen käyttöä jatkumoiden turvaamiseksi.

Vankiluvun arvioidaan v. 2016 pysyvän edellisen vuoden tasolla. Valvotun koevapauden ja valvontarangaistuksen käytön lisääminen alentaa vankilassa olevien vankien määrää. Pitkäaikais-, tutkinta- ja ulkomaalaisten vankien suhteellinen osuus on koko 2000-luvun ajan noussut. Elinikautisvankien määrän kasvu näyttää kuitenkin taittuneen. Toisaalta enemmistöllä vangeista vankilassaoloaika on enintään kolme kuukautta. Yhdyskuntapalvelu on korvannut suuren osan lyhyistä vankeusrangaistuksista. Seuraamuksiin liittyvien asiantuntijalausuntojen ja yhdyskuntaseuraamusten määrän arvioidaan laskevan vuoden 2015 tasosta.

Toiminnan laajuus

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Vankeja keskimäärin	3 097	3 090	3 090
Vapaudesta vankilaan tulleet	5 749	5 740	5 740
Yhdyskuntaseuraamuksia täytäntöönpanossa keskimäärin	3 137	3 100	3 050
Täytäntöön pantaviksi tulleet yhdyskuntaseuraamukset	4 136	4 050	3 980
Seuraamuksiin liittyvät pyydetty asiantuntijalausunnat	7 319	7 150	7 000

Rikosseuraamuslaitos jatkaa v. 2016 sopeuttamissuunnitelmansa toteuttamista. Toiminnan taso sopeutetaan käytettävissä olevien voimavarojen mukaiseksi.

Rikosseuraamuslaitoksen toimitilarakennetta uudistetaan siten, että se tukee Rikosseuraamuslaitokselle asetettuja yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita ja mahdollistaa uusintarikollisuuteen vaikuttavan toiminnan jatkumisen alenevista määrärahoista huolimatta. Tavoitteena on säilyttää vankilaverkosto alueellisesti kattavana ja huolehtia siitä, että vangeille järjestettävissä sosiaali-, terveys-, koulutus ja muissa kuntouttavissa palveluissa voidaan nykyistä enemmän tukeutua yhteiskunnan normaalipalveluihin ja varmistaa kuntoutuksen jatkuminen vapautumisen jälkeen. Rakenteellisten uudistusten myötä päästään eroon myös viimeisistä ilman wc-tiloja olevista ns. paljuselleistä.

Resursseja kohdennetaan valvontarangaistuksen toimeenpanoon, valvotun koevapauden valmisteluun ja valvontaan sekä vapauttamisvaiheen verkostoyhteistyöhön. Vapautumista suoraan suljetuista vankiloista vähennetään. Tavoitteena on, että v. 2016 valvotussa koevapaudessa on päivittäin keskimäärin 190 vankia. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon sisältöjä kehitetään. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kehittämis- ja asiakastietojärjestelmähankkeessa (Roti) jatketaan tuottavuutta parantavien toiminta- ja työprosessien kehittämistä.

Vankien terveydenhuollon järjestämis- ja rahoittamisvastuu siirretään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisuuteen 1.1.2016 lukien. Samalla vankiterveydenhuollon organisaatiovalvonta säädettäisiin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) ja aluehallintovirastojen teh-

täväksi. Rikosseuraamuslaitos osallistuu poikkihallinnolliseen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaan, jonka tavoitteena on vähentää rangaistuksista vapautuvien asunnottomuutta.

Tietoja henkilöstöstä

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Henkilöstömäärä, htv	2 733	2 709	2 491
Keski-ikä	45,4	45,6	45,8
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	13,8	13,5	13,2

01. Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 211 426 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Rikosseuraamuslaitoksen ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen toimintamenojen maksamiseen.

Määrärahasta saa käyttää Rikosseuraamuslaitoksen toiminnallisista tarpeista aiheutuvien henkilökunnan asuntojen vuokraosuuksien alentamiseen enintään 2 000 000 euroa.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen lainsäädännöksi vankiterveydenhuollon järjestämisestä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla.

Talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä oikeusministeriö on asettanut vuodelle 2016 alustavasti seuraavat tavoitteet:

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Toiminnalliset tavoitteet			
Laitosten säilytysvarmuus, %	99,4	99,2	99,2
Vangeista avolaitoksissa keskimäärin päivässä, %	36	38	40
Vankeusvangeista toiminnoissa keskimäärin päivässä, %	64	60	62
Valvotun koevapauden loppuun suorittaneet, % aloitetuista	84	82	80
Yhdyskuntapalvelun loppuun suorittaneet, % päättäneistä	84	83	85
Tuottavuus			
Vangit, keskimäärin päivässä/htv	1,32	1,44	1,60
Yhdyskuntaseuraamuksia täytöntöönpanossa, keskimäärin päivässä/htv	13,0	12,9	12,8
Seuraamuksiin liittyvät pyydetty asiantuntijalausunnat vuodessa/htv	244	260	260
Taloudellisuus			
Toimintamenot (netto)/vanki	63 896	65 878	59 500
Toimintamenot (netto)/yhdyskuntaseuraamusta suorittava	5 629	6 370	5 800

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Rangaistusten täytäntöönpano	186 771
Täytäntöönpanon ohjaus, kehittäminen ja hallinto (keskushallinto)	6 798
Rikosseuraamusalan koulutuskeskus	2 376
Täytäntöönpanoyksikkö	1 711
Ostopalvelut palvelukeskuksilta	13 770
Yhteensä	211 426

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	239 407	242 716	225 196
Bruttotulot	14 741	13 770	13 770
Nettomenot	224 666	228 946	211 426
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	11 614		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	16 154		

Rikosseuraamuslaitoksen maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)¹⁾

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	9 850	9 358	9 170
— muut tuotot	992	942	924
Tuotot yhteensä	10 842	10 300	10 094
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	10 155	9 647	9 454
— osuus yhteiskustannuksista	10 143	9 636	9 443
Kustannukset yhteensä	20 298	19 283	18 897
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-9 456	-8 983	-8 803
Kustannusvastaavuus, %	53	53	53

¹⁾ Sisältää työtoiminnan ja laitosmyymälöiden kustannusvastaavuuslaskelmat.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toiminnan kehittämis- ja asiakastietojärjestelmähanke (Roti) (siirto momentilta 28.70.20)	3 200
Toiminnan kehittämis- ja asiakastietojärjestelmähanke (Roti) (vuoden 2015 talousarvion siirto momentilta 28.70.20)	-530
Toimitilahankkeet	-270

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Täytäntöönpanon aloitustehtävien keskittäminen Rikosseuraamuslaitokselle (siirto momentilta 25.20.01)	109
Vankien terveydenhuollon valvonnan uudet tehtävät (siirto momentille 28.40.01)	-75
Vankiterveydenhuolto (siirto momentille 33.01.06)	-16 409
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-149
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-6 806
Palkkaliukumasäästö	-657
Palkkausten tarkistukset	1 290
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	4 287
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-1 150
Toimintameno säästö (HO 2015)	-559
Vuokramenojen indeksikorotus	406
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-207
Yhteensä	-17 520

2016 talousarvio	211 426 000
2015 I lisätalousarvio	-25 000
2015 talousarvio	228 946 000
2014 tilinpäätös	229 206 000

74. Avolaitostyöt (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 400 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää enintään 1 700 000 euroa avolaitostöihin kunnan, seurakunnan tai yleishyödyllisen yhteisön työkohteissa. Määrärahaa saa käyttää myös maanrakennustöihin ja kansallisomaisuuden kunnan ylläpitämiseen. Työkohteet ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita tai niihin voidaan liittää kuntouttavaa toimintaa, jonka kustannuksiin asianomainen yhteisö osallistuu. Määrärahaa voi käyttää erityisesti pitkäaikaishankkeissa myös avolaitostyönä toteutettavien rakentamisprojektien edellytysten luomiseksi vaadittavien tarpeellisten tukitoimintojen meinoihin, kuten vankien asuintilojen kunnostamiseen.

Selvitysosa: Avolaitosmäärärahalla kyetään työllistämään vankeja ja kunnostamaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita. Tavoitteena on työllistää keskimäärin 165 avolaitosvankia. Avolaitosten majoituskapasiteettia käytetään myös ko. laitoksiin sijoitettavien arviolta keskimäärin 40 laitoksen ulkopuolella siviilityössä tai opiskelemissa käyvän vangin majoittamiseen. Työllistämisen- ja ylläpitomenot ovat noin 31 000 euroa vankia kohti vuodessa.

2016 talousarvio	5 400 000
2015 talousarvio	5 400 000
2014 tilinpäätös	5 400 000

50. Vaalimenot

20. Vaalimenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 681 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) vaalilain (714/1998) mukaisten yleisten vaalien ja menettelystä neuvonantavissa kansanäänestyksissä annetussa laissa (571/1987) tarkoitettujen valtiollisten kansanäänestysten toimittamisesta ja niihin liittyvästä tiedottamisesta ja tietopalvelusta, vaalitietojärjestelmän ja vaalivalmiuden ylläpidosta, vaalijärjestelmän ja vaalitietojärjestelmän kehittämisestä sekä äänestysaktiivisuuden vahvistamiseen liittyvistä toimenpiteistä aiheutuvien menojen maksamiseen

2) siirtomenojen maksamiseen kunnille vaalilain 188 §:n 2 momentissa tarkoitettuna kertakorvauksena ja saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) tarkoitetuista saamelaiskäräjävaaleista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Kuntavaalit 2017, valmistelumenot v. 2016	75
Vaalitietojärjestelmän menot	2 200
Muut vaalimenot	406
Yhteensä	2 681

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ei säännönmukaisia vaaleja vuonna 2016	-15 214
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-4
Yhteensä	-15 218

2016 talousarvio	2 681 000
2015 talousarvio	17 899 000
2014 tilinpäätös	16 769 179

Pääluokka 26

SISÄMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Sisäministeriö on sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton ministeriö, jonka tehtävänä on vastata:

— yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä, poliisihallinnosta, yksityisestä turvallisuusalasta, pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan ohjaamisesta, rajaturvallisuudesta ja meripelastustoiminnasta, siviilikriisinhallinnan koulutuksesta ja kotimaan valmiuksista sekä aluehallinnon yhteisestä varautumisesta poikkeusoloihin ja häiriötilanteisiin

— Suomen kansalaisuutta, maahanmuuttoa, paluumuuttoa ja kansainvälistä suojelua koskevista asioista.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi on maailman turvallisin maa asua, yrittää ja tehdä työtä.

Tavoitteen saavuttamiseksi toiminnassa ovat painopistealueina:

— sisäisen turvallisuuden strategisista ydintehtävistä huolehtiminen ja keskeiset kansalaisille tarjottavat palvelut

— kansainvälinen toiminta

— digitalisaatio ja kyber-tulevaisuus

— lisäksi pyritään toimintaa tehostamalla ja rakenteita uudistamalla varmistamaan toimintakyvyn turvaaminen ydintehtävissä.

Toimintaympäristön kuvaus

Sisäisen turvallisuuden ylläpito ja hallitun maahanmuuton edistäminen ovat valtion perustehtäviä, joihin kohdistuu vaatimuksia niin koko yhteiskunnan kuin hallinnonalan eri toimijoiden taholta. Maamme hyvän turvallisuustason säilyttäminen edellyttää yhtä lailla yhteiskuntapoliittisia toimia kuin muutoksia yksilöiden ja organisaatioiden toimintatavoissa. Julkisten turvallisuuspalveluiden vaikuttavuuden ja laadun kannalta keskeistä on huomion kiinnittäminen eri tahojen yhteistyömahdollisuuksiin ja toimintatapojen uudistamiseen. Uudistuminen ja luovuus ovat tulevaisuuden keskeisimpiä muutostekijöitä.

Väestörakenteemme muutoksesta huolimatta Suomen oletetaan pysyvän myös lähitulevaisuudessa rauhallisena kansalaisyhteiskuntana, jossa kunnioitetaan oikeudenmukaisen ja tasa-arvoisen yhteiskunnan perinnettä ja ymmärretään julkisten palvelujen merkitys. Sosiaalisen rakenteen polarisaatio on kiistämätön tosiasia ja tässä suhteessa ihmisten yhteenkuuluvuuden tunteen vahvis-

taminen on keskeistä pyrittäessä estämään köyhyyden ja huono-osaisuuden kasautumista. Ihmisten asenteisiin, arvoihin ja käyttäytymiseen vaikuttaminen on keskeinen keino turvallisen yhteiskunnan arvopohjan vahvistamisessa.

Kansainvälistyminen, teknologinen kehitys ja ympäristötietoisuuden sekä toisaalta riskitietoisuuden lisääntyminen saattavat muuttaa sisäisen turvallisuuden tehtäväkenttää jo lähitulevaisuudessa. Keskeisenä haasteena on poliittisen, taloudellisen, teknologisen, sosiaalisen ja ekologisen kehityksen ennakoiminen sekä nopean ja joustavan muutoksiin reagoinnin varmistaminen. Myös kansainvälistyminen on tuonut mukanaan joukon ulkoisia tekijöitä, joiden huomioiminen on välttämätöntä. Globaalit haasteet korostavat yhteistyön merkitystä niin ympäristöuhkien, kansainvälisen rikollisuuden kuin terrorisminkin laajenemisen torjumisessa. Teknisten järjestelmien systemiset riskit ovat merkittävä uhka yhteiskunnalle ja sisäiselle turvallisuudelle.

Euroopan unionin merkitys kaikilla yhteiskunnan sektoreilla on huomattava. Julkisen talouden sopeuttamistoimet pyritään sisäministeriön hallinnonalalla toteuttamaan siten, että hallinnonalan viranomaisten toimintakyky tärkeimmissä tehtävissä kyetään turvaamaan.

Maahanmuuton avulla voidaan ehkäistä mahdollista tulevaa työvoiman niukkuutta ja vahvistaa myös osaamis pohjaa, jota väestön ikääntyminen maan eri alueilla voisi muuten kaventaa. Monilla toimialoilla maahanmuutolla on jo huomattava merkitys työvoiman saatavuuden kannalta.

Maahanmuuttohallinnon toimintaan vaikuttaa turvapaikanhakijoiden lisääntynyt määrä. Vuoden 2016 hakijamäärää on vaikea ennakoida. Talousarvioesityksen määrärahat on mitoitettu n. 15 000 turvapaikkahakijan mukaan. Myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneet henkilöt sijoitetaan mahdollisimman nopeasti kuntiin. Kiintiöpakolaisten määrä vuositasolla on tarkoitus pitää 750—1 050 pakolaisessa. Myös EU:n yhteiset päätökset Välimeren alueen vaikean pakolaistilanteen johdosta uudelleen sijoittaa turvapaikanhakijoita vaikuttavat myös Suomeen.

Hallinnonala on työvoimavaltainen. Se on myös riippuvainen toimivista ICT- ja valvontajärjestelmistä sekä asiakaspalvelutiloista ja toimintakykyisestä kalustosta. Toimintaympäristön ulkoiset muutokset, kuten kansainvälistyminen ja monikulttuuristuminen, yhä monimutkaistuvampi oikeudellinen sääntely, EU-oikeuden merkityksen lisääntyminen, erityisalojen syvällistä asiantuntemusta vaativien asioiden lisääntyminen sekä henkilöstön eläköityminen asettavat talustilanteen ohella haasteita toiminnalle.

Hallinnonalalla pyritään merkittävään toiminnan tehostamiseen ja rakenteellisiin uudistuksiin niin, että sisäinen turvallisuus voidaan säilyttää. Yhtäältä toimintaympäristön muutokset luovat uusia mahdollisuuksia kehittää toimintaa ja parantaa palvelutasoa ja laatua, toisaalta niukkeneva rahoitus vaikuttaa toimintapuitteisiin.

Käytettävissä olevan henkilötyövuosimäärän supistuminen edellyttää toimintojen tehostamista ja rationalisointia sekä työn tuottavuuden parantamista. Työelämän uudistaminen ja innovatiivisen julkisen hallinnon kehittäminen ovat keskeisiä muutostekijöitä myös sisäministeriön hallinnonalalla.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Valtioneuvosto asettaa sisäministeriön hallinnonalalle seuraavia yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita vuodelle 2016:

- Sisäisen turvallisuuden palvelut sekä viranomaisten toimintakyky turvataan koko maassa.
- Sisäisen turvallisuuden palvelutasoa parannetaan digitalisaation ja uusien teknologioiden avulla. Uudistuksia tehdään asiakaslähtöisesti ja alueellista yhdenvertaisuutta edistäen.
- Hätätilanteissa avun saaminen nopeasti edellyttää hätäkeskuksen tehokkaan toiminnan lisäksi turvallisuustoiminnan painopisteen siirtämistä edelleen kiinteistä toimipisteistä liikkuviin yksiköihin.
- Rajaturvallisuuden ja sisäisen turvallisuuden resursseja tarkistetaan ja uudelleen kohdennetaan huomioiden uudentyypiset uhkakuvat ja turvallisuuspoliittinen tilanne.
- Löydetään yhteiset keinot terrorismin, kansainvälisen rikollisuuden ja hybridiuhkien torjumiseksi.
- Maahanmuutto on hallittua. Viranomaisprosesseja turvapaikkahakemusten käsittelyssä nopeutetaan, päätökset palauttamisineen tehdään viipymättä ja väärinkäytöksiä torjutaan.

Poliisitoimi

Poliisitoimen osalta painotetaan rikosten, järjestyshäiriöiden ja onnettomuuksien ennaltaehkäisemistä ja vähentämistä, järjestäytyneen ja talousrikollisuuden sekä harmaan talouden torjuntaa sekä poliisin toimintavalmiuden, palvelukyvyn ja näkyvyyden turvaamista. Lisäksi poliisitoimi edistää osaltaan myönteistä turvallisuusajattelua sekä kansalaisten turvallista elinympäristöä. Torjutaan sellaiset hankkeet ja rikokset, jotka voivat vaarantaa valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta.

Kehityskuvaaja

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Rikoslakirikosten määrä, enintään	474 532	475 000	475 000
Katuturvallisuusindeksin arvo, vähintään (1999=100) ¹⁾	97,5	85	84
Liikenneturvallisuusindeksin arvo, vähintään (1999=100) ²⁾	175,3	170	170
Kansalaisten luottamus poliisin toimintaan, keskiarvo, vähintään asteikolla 1—4 ³⁾	3,3	-	3,3
Kansalaisten kokema turvallisuuden tunne, keskiarvo, vähintään asteikolla 1—4 ⁴⁾	3,0	-	2,9

Kehityskuvaaja

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Terroritekojen määrä, kpl	-	-	-
Kansalaisten luottamus Suojelupoliisiin, %	80	85	85
Suojelupoliisin toiminnan onnistuminen, %	69	80	80

¹⁾ Katuturvallisuusindeksissä painotetaan poliisille ilmoitettujen ryöstöjen, pahoinpitelyjen, vahingontekojen sekä ratti- ja liikennejuopumuksien lukumäärät ja lasketaan yhteen. Saatu summaluku suhteutetaan alueen asukaslukuun. Mitä suurempi indeksiluku, sitä parempi tilanne on verrattuna valtakunnalliseen keskiarvoon vuodelta 1999.

²⁾ Liikenneturvallisuusindeksi on rekisteröityjen autojen ja moottoripyörien määrä jaettuna liikenteessä kuolleiden ja loukkaantuneiden painotetulla lukuarvolla.

³⁾ Kansalaisten luottamusta poliisin toimintaan mitataan Poliisibarometri-tutkimuksen kysymyksellä "Missä määrin luotatte seuraavien viranomaisten toimintaan...?", 1 = erittäin vähän, 2 = melko vähän, 3 = melko paljon, 4 = erittäin paljon. Lähde: Poliisibarometri 2012 ja 2014. Joka toinen vuosi tehtävä kansalaishaastattelu.

⁴⁾ Kansalaisten turvallisuuden tunnetta mitataan Poliisibarometri-tutkimuksen kysymyksellä "Kuinka vakavana ongelmana pidätte rikollisuutta lähiympäristössä?", 1 = erittäin vakava, 2 = melko vakava, 3 = ei kovin vakava, 4 = ei lainkaan vakava. Lähde: Poliisibarometri 2012 ja 2014. Joka toinen vuosi tehtävä kansalaishaastattelu.

Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitoksen yhteiskunnallisina vaikuttavuustavoitteina on ylläpitää rajaturvallisuutta, varmistaa sujuva rajaliikenne, tuoda viranomaisapua rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille, lisätä merellistä turvallisuutta ja osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen. Nämä vaikuttavuustavoitteet tuotetaan kustannustehokkaasti maalla, merellä ja ilmassa vaikeissakin luonoloissa myös yhteiskunnan kaikissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Tunnusluku/mittari	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Yhteiskunnallinen vaikuttavuus (ind)	109	103	106
Vaikuttavuus (ind)	99	95	94
— Rajaturvallisuuden ylläpitäminen (1—5)	4,1	3,9	3,9
— Sujuvan rajaliikenteen varmistaminen (1—5)	4,8	4,8	4,8
— Merellisen turvallisuuden lisääminen (1—5)	4,5	4,0	4,0
— Sotilaalliseen maanpuolustukseen osallistuminen (1—5)	3,8	3,9	3,9
— Viranomaisavun tuominen rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille (1—5)	3,8	3,4	3,4
Kustannusvaikuttavuus (ind)	119	111	118

Pelastustoimi

Pelastustoimen keskeisenä yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on vähentää onnettomuuksia, erityisesti tulipaloja ja niistä aiheutuvia henkilö- ja omaisuusvahinkoja. Onnettomuuksien tapahtuessa pelastustoimen tehtävänä on antaa kiireellistä ja tehokasta apua sekä pyrkiä pienentämään onnettomuuksista aiheutuneita vahinkoja.

Tunnusluku	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Tulipalojen määrä, enintään (pl. metsä- ja maastopalot) (kpl)	10 514	11 000	11 000
— josta rakennuspalojen määrä, enintään (kpl) ¹⁾	5 956	5 400	5 400
Palokuolemien määrä, 5 vuoden keskiarvo, enintään (hlö)	75	72	69
Pelastuslaitosten kiireellisten tehtävien keskimääräinen toimintavalmiusaika, enintään	9:36	9:31	9:20
Luottamus pelastustoimeen, % väestöstä ²⁾	98	-	-

¹⁾ Sisältää rakennuspalovaarat.

²⁾ Lähde: TNS Gallup-tutkimus, joka toteutetaan joka kolmas vuosi.

Hätäkeskustoiminta

Hätäkeskustoiminnan keskeisenä yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on edistää osaltaan väestön turvallisuutta. Järjestelmää kehitetään käyttöönottamalla viranomaisten yhteinen hätäkeskustietojärjestelmä kaikissa hätäkeskuksissa maaliskuun 2017 loppuun mennessä.

Tunnusluku	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Hätäkeskus vastaa hätäpuheluun nopeasti			
Hätäpuheluun vastataan 10 sekunnissa (x %:ssa hätäpuheluista)	95	90	85
Hätänumeroon soittaneet ovat tyytyväisiä hätäkeskuslaitoksen palveluihin			
Hätänumeroon soittaneiden tyytyväisyys hätäkeskusten tuottamiin palveluihin (asteikolla 1—5), vähintään	4,42	-	4,0
Hätäkeskustietojärjestelmän toimintavarmuus			
Hätäkeskustietojärjestelmän toimintavarmuus (käyttöaste), (%)	100	100	100

Maahanmuutto

Maahanmuutto on ennakoitua ja hallittua. Viranomaisprosesseja turvapaikkahakemusten käsittelyssä nopeutetaan, päätökset palauttamisineen tehdään viipymättä ja väärinkäytöksiä torjutaan. Törkeisiin rikoksiin syyllistyneiden, rikoksen uusijoiden ja yleiselle järjestykselle vaarallisten ulkomaalaisten maasta poistamista nopeutetaan. Suomen työllisyyttä ja julkistaloutta vahvistavaa, huoltosuhdetta kohentavaa sekä talouden kansainvälistymistä edistävää työperusteista maahanmuuttoa edistetään. Perheenyhdistämisen kriteereitä tarkennetaan EU:n perheen yhdistämisdirektiivin mukaisesti. Kiintiöpakolaisten määrä pidetään ainakin viime vuosien tasolla ja tällä osallistumme kansainväliseen taakanjakoon. Varmistamme kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden nopean kuntaan siirtymisen yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

Tunnusluku	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Käsittelyaika keskimäärin (vrk)			
Maahanmuutto			
— työntekijän oleskelulupa (sis. TE-toimiston osapäätöksen)	86	65	65
— oleskelulupa, opiskelija	21	30	30
Kansainvälinen suojelu, kokonaiskäsittelyaika ilman muutoksenhakua			
— turvapaikkahakemukset	170	180	140
Kansalaisuushakemukset, kokonaiskäsittelyaika			
— kansalaisuushakemukset	224	244	238
Maahanmuuttoviraston päätösten pysyvyys muutoksenhaussa (%) ¹⁾	> 95	> 95	> 95
Kuntaan sijoituksen odotusaika vastaanotto-keskuksissa, keskimäärin enintään kk ²⁾	1,5	2,0	2,0

¹⁾ Tavoitteena on, että niiden muutoksenhakutuomioistuinten päätösten, joissa Maahanmuuttoviraston päätös kumotaan sillä perusteella, että virasto on tehnyt laintulkinta- tai menettelyvirheen on alle 5 % valitusten kokonaismäärästä. Niitä päätöksiä, joissa Maahanmuuttoviraston päätös kumotaan olosuhteiden perusteella, ei oteta tässä huomioon.

²⁾ Oleskeluluvan myöntämisen tiedoksisaannista kuntaan muuttoon kuluva aika.

Sisäministeriön hallinnonalan henkilötyövuodet

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Sisäministeriö	256	210	203
Hallinnon tietotekniikkakeskus	411	420	375
Poliisitoimi	10 078	10 173	10 116
Rajavartiolaitos	2 685	2 711	2 705
Pelastusopisto (ml. CMC)	129	141	118
Hätäkeskuslaitos	664	627	590
Maahanmuuttovirasto	293	289	469
Valtion vastaanottokeskukset	90	120	120
Yhteensä	14 606	14 691	14 696

Tasa-arvoaikutukset

Henkilöstön yhdenvertainen kohtelu on osa hyvää henkilöstöpolitiikkaa ja liittyy kaikkeen työntantajatoimintaan. Sisäministeriön hallinnonalalla noudatetaan hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa ja sisäasiainhallinnon yleisiä linjauksia yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevien tavoitteiden toteutumista seurataan osana toiminnan ja talouden suunnittelua ja seurantaa. Seurantaa koordinoi sisäministeriön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden koordinaatioryhmä.

Ministeriössä sukupuolinäkökulma otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa edistetään tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luodaan ja vakiinnutetaan sellaiset toimintatavat, joilla varmistetaan tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Ministeriö tulee päivittämään vuoden 2015 aikana sekä yhdenvertaisuus- että tasa-arvosuunnitelmat vastaamaan uutta yhdenvertaisuuslakia ja muuttunutta tasa-arvolakia.

Hallinnon tietotekniikkakeskus HALTIKissa on laadittu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2014—2016. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa arvioidaan vuosittain ja henkilöstön tasa-arvoista kohtelua seurataan säännöllisiin kyselyihin sekä tilastoaineistoihin pohjautuen.

Poliisihallinnossa sukupuolten välistä tasa-arvoa pyritään edistämään tulosohjauksen sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien avulla. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma laaditaan uuden yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain muutosten vuoksi vuonna 2015. Vuonna 2014 toteutettiin poliisin hallintorakenteen uudistaminen, joka on poliisihallinnon olennaisin vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman toimenpide. PORA III -hankkeen tavoitteena on ollut ensisijaisesti säilyttää poliisitoiminnan nykyinen hyvä taso. Tavoitteiden mukaisesti poliisin operatiivisen toiminnan htv-vähennykset ovat olleet mahdollisimman pieniä, mutta tukitoimintojen tulosalueelle sen sijaan on kohdistettu hankkeelle asetettujen tavoitteiden mukaisesti mahdollisimman laajat vähennystavoitteet. Naiset työskentelevät poliisihallinnossa pääosin toimisto- ja lupahallinnon tehtävissä ja naisten osuus poliisimiehistä on verrattain pieni. Tuki- ja hallintotehtäviin kohdistuvat vähennysvelvoitteet näin ollen ovat kohdistuneet naisvaltaisiin henkilöstöryhmiin, vaikkakin muussa kuin poliisihenkilöstössä on tapahtunut vähenemää myös miesten henkilöstövuosimäärissä.

Rajavartiolaitoksen toiminnan lähtökohtana on jokaisen ihmisen tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtelu, niin viranomaisena kuin työnantajana. Yhdenvertaisuuden toteutuminen liittyy erityisesti rajanylitysmatkoissa kohdattavien ihmisten kohteluun. Rajavartiomiesten koulutuksessa eri etnistä alkuperää olevien ja eri kulttuureista tulevien henkilöiden kohtaamiseen yhdenvertaisina kiinnitetään erityistä huomiota. Rajavartiolaitoksen henkilöstöstä 86 % työskentelee sotilasviroissa ja naisten osuus sotilasviroissa on 4 % (vuonna 2014). Naisten määrää pyritään edelleen lisäämään erityisesti rajavartijarekrytoinnissa positiivisen erityiskohtelun keinoin. Rajavartiolaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään vuoden 2015 aikana ottaen huomioon vuoden alussa voimaan tulleet tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön muutokset. Toimenpiteitä ruotsin- ja saamenkielisten palveluiden parantamiseksi jatketaan.

Pelastusopistolla on yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma sekä oppilaitoksen toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma, jossa pääpainopistealueena on opiskelijoiden tasa-arvoiseen kohteluun liittyvät asiat. Molempia suunnitelmia päivitetään ja ajantasaistetaan käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus otetaan huomioon kaikessa toiminnassa ja aiheesta järjestetään tiedotus- ja koulutustilaisuuksia sekä henkilöstölle että opiskelijoille. Opiskelijoiden osalta yhteistyötä tehdään oppilasyhdistyksen kanssa.

Hätäkeskuslaitoksessa on tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2014—2015. Suunnitelma päivitetään syksyllä 2015. Operatiivisessa koulutuksessa sekä rekrytoinnissa toimitaan sukupuolineutraalisti ja henkilöstön sukupuolijakaumaa seurataan. Tällä hetkellä operatiivisiin tehtäviin hakeutuu enemmän naisia kuin miehiä. Kokonaishenkilöstömäärästä naisia on lähes kaksi kolmasosaa. Hätäkeskuslaitoksen henkilöstölle tehdään vuosittain henkilöstökysely, jonka sisältää tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen liittyviä kysymyksiä. Havaittuihin ongelmakohtiin puututaan ja ryhdytään toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi.

Maahanmuuttovirastossa ja kaikissa vastaanottokeskuksissa on laadittu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat. Maahanmuuttoviraston suunnitelma päivitetään joka kolmas vuosi laajemmin. Vastaanottokeskuksien suunnitelmat tarkistetaan vuosittain. Turvapaikanhakijat tilastoi-

daan sukupuolen perusteella. Vuosittain turvapaikanhakijoista miehiä on noin 70 %. Vastaanoton kustannukset hakijoiden sukupuolijakaumasta johtuen kohdentuvat enemmän miehiin kuin naisiin. Vastaanottokeskukset ovat kuitenkin pyrkineet toiminnassaan kuitenkin ottamaan huomioon tasa-arvon myös turvapaikanhakijoiden kohtelussa sekä naisten ja lasten aseman mahdollisena haavoittuvassa asemassa olevana ryhmänä.

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
01. Hallinto	138 577	99 772	102 526	2 754	3
01. Sisäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	21 774	16 409	14 817	-1 592	-10
03. Hallinnon tietotekniikka-keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	21	22	22	—	0
20. Tietohallinnon yhteiset menot (siirtomääräraha 2 v)	12 890	8 917	8 917	—	0
(22.) EU:n osuus yhteisvastuun ja maahanmuuttovirtojen hallintaan (siirtomääräraha 3 v)	21 500	4 603	—	-4 603	-100
23. Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiudet (siirtomääräraha 2 v)	1 439	1 739	1 439	-300	-17
24. EU:n osuus sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton hallintaan (siirtomääräraha 3 v)	10 480	6 288	13 080	6 792	108
29. Sisäministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	69 716	60 529	63 019	2 490	4
50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)	—	248	215	-33	-13
66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja maksusuudet ulkomaille (arviomääräraha)	757	1 017	1 017	—	0
10. Poliisitoimi	742 041	741 980	750 316	8 336	1
01. Poliisitoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	731 422	734 180	717 972	-16 208	-2
02. Suojelupoliisin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	—	—	19 344	19 344	0
20. Maasta poistamis- ja noutokuljetuksista aiheutuvat menot (arviomääräraha)	3 619	3 800	6 000	2 200	58
21. KEJO-hankkeen yhteiset toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	7 000	4 000	7 000	3 000	75

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
20. Rajavartiolaitos	230 689	242 123	243 575	1 452	1
01. Rajavartiolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	229 939	229 813	228 865	-948	0
70. Ilma- ja vartioalusten hankinta (siirtomääräraha 5 v)	750	12 310	14 710	2 400	19
30. Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta	96 570	80 494	76 246	-4 248	-5
01. Pelastustoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 362	14 398	12 774	-1 624	-11
02. Hätäkeskuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	70 157	55 590	52 966	-2 624	-5
20. Erityismenot (arviomääräraha)	1 951	2 406	2 406	—	0
43. Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot (siirtomääräraha 3 v)	8 100	8 100	8 100	—	0
40. Maahanmuutto	81 278	61 667	158 241	96 574	157
01. Maahanmuuttoviraston ja valtion vastaanotto-keskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	26 809	26 355	39 229	12 874	49
20. Paluumuuttajien muuttovalmennus (arviomääräraha)	567	876	876	—	0
21. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto (arviomääräraha)	43 984	25 852	87 652	61 800	239
63. Vastaanotto toiminnan asiakkaille maksettavat tuet (arviomääräraha)	9 918	8 584	30 484	21 900	255
Yhteensä	1 289 155	1 226 036	1 330 904	104 868	9
Henkilöstön kokonaismäärä	14 606	14 691	14 696		

01. Hallinto

Selvitysosa:

Sisäministeriö

Sisäministeriö toteuttaa hallitusohjelman mukaisesti poliisitoimen, Rajavartiolaitoksen, pelastustoimen, Häätokeskuslaitoksen sekä maahanmuuttohallinnon strategisia tavoitelinjauksia ja toiminnallisia tulostavoitteita, jotka on tarkemmin kerrottu pääluokan eri lukujen perusteluissa.

Hallinnonalan tietohallinto

Sisäministeriön tietohallinto vastaa ministeriön ja hallinnonalan yhteisen tietohallinnon kehittämisestä, strategisesta ohjauksesta, valvonnasta ja tietoturvallisuudesta. Sen tulosohtaukseen kuuluva Hallinnon tietotekniikkakeskus (HALTIK) hankkii, kehittää ja ylläpitää hallinnonalan strategisena palvelukeskuksena hallinnonalan virastojen ja laitosten korkean käytettävyyden ja turvallisuuden tieto- ja viestintätekniiset palvelut.

EU:n rahastot

Sisäministeriö vastaa Euroopan unionin yhteisvastuuta ja maahanmuuttovirtojen hallintaa koskevan yleisohjelman 2007 kansallisesta hallinnoinnista. Vuoden 2016 aikana yleisohjelmaa toimenpanevista rahastoista rahoitettavien hankkeiden toimeenpano on päättynyt ja viimeiset vuosiohjelmat raportoidaan.

Rahoitusohjelmakaudelle 2014—2020 on perustettu EU:n sisäasioiden alalle kaksi uutta rahastoa: Sisäisen turvallisuuden rahasto ja Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto. Sisäisen turvallisuuden rahasto jakautuu kahteen rahoitusvälineeseen: ulkorajoja ja viisumipolitiikkaa koskeva rahoitusväline ja poliisiyhteistyötä, rikollisuuden ehkäisemistä ja torjuntaa sekä kriisinhallintaa koskeva rahoitusväline. Sisäisen turvallisuuden rahastosta voidaan rahoittaa hankkeita tai toimia, joilla tuetaan yhteistä viisumipolitiikkaa ja rajavalvontaa, tuetaan jäsenvaltion valmiuksia poliisiyhteistyön, rikollisuuden torjunnan ja ehkäisemisen sekä kriisinhallinnan alueilla EU:n sisäisen turvallisuuden strategian mukaisesti. Tuen tavoitteena on jäsenvaltioiden toimintakyvyn vahvistaminen, todistajien ja rikosten uhrien suojelu- ja tukitoimien kehittäminen, yhteistyön ja koordinaation edistäminen tiedonvaihdon osalta, eurooppalaisen lainvalvontaviranomaiskulttuurin edistäminen koulutuksen kautta, riskien ja uhkien perusteellisen kartoittamisen vahvistaminen jäsenvaltioissa, tehokkaampi koordinaatio EU- ja kansallisella tasolla kriisien osalta ja jäsenvaltioiden kriittisten infrastruktuurierojen suojelukapasiteetin vahvistaminen kaikilla aloilla. Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastosta voidaan tukea toimia, jotka vahvistavat ja kehittävät yhteistä turvapaikkajärjestelmää, tukevat laillista maahanmuuttoa ja edistävät kotoutumista, kehittävät palauttamisstrategioita ja lisäävät jäsenvaltioiden yhteisvastuuta ja vastuunjakoa. Sisäministeriö vastaa rahastojen kansallisesta hallinnoinnista.

Siviilikriisinhallinta

Sisäministeriö vastaa Suomen valmiuksista osallistua kansainväliseen siviilikriisinhallintatoimintaan. Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksia kehitetään ja ylläpidetään, jotta lähetettävien asiantuntijoiden osallistumistaso ja asiantuntemus vastaavat Suomen prioriteetteja. Siviilikriisinhallintatoiminnoissa edistetään kokonaisvaltaisuutta yhteistyöllä sotilaallisten ja siviilivoimavarojen käytössä. Laajalla sidosryhmäyhteistyöllä edistetään hallinnonalojen ja kansalaisjärjestöjen välistä kanssakäymistä ja tietojenvaihtoa siviilikriisinhallinnasta.

01. Sisäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 14 817 000 euroa.

Selvitysosa: Sisäministeriö asettaa toiminnalleen seuraavat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Tuotokset ja laadunhallinta

— Toteutetaan hallitusohjelmaa ja sisäisen turvallisuuden strategiaa.

— Ministeriön toimialan ohjaus edistää yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteiden toteutumista.

— Toimitaan hallinnonalan osalta sekä muiden ministeriöiden kanssa yhteistyössä hallitusohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi sellaisten toimintasektoreiden osalta, joiden voidaan katsoa kuuluvan ensisijaisesti sisäministeriön vastuualueelle.

— Ministeriön ja sen hallinnonalan toiminnan ja talouden suunnittelu sekä seuranta on systemaattista ja kokonaisvaltaista.

— Ministeriön lainsäädäntötyö täyttää valtioneuvoston asettamat laatuvaatimukset. Vahvistetaan suunnitelmallisuutta, yhteistyötä ja osaamista lainsäädännön valmistelussa.

Toiminnallinen tehokkuus

— Luodaan edellytyksiä ministeriön vaikuttavuuden ja tuottavuuden paranemiselle. Toteutetaan ministeriön hallinnonalan vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman mukaisia hankkeita.

Henkisten voimavarojen kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Henkilötyövuodet	256	210	203
Sairauspoissaolot (pv/htv)	7,5	7,5	7,5
Työtyytyväisyysindeksi (1—5)	3,7	3,8	3,8

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	22 558	16 909	15 017
Bruttotulot	920	500	200
Nettomenot	21 638	16 409	14 817
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 941		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 077		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

POHAn vuokramenot (siirto momentille 26.10.01)	-355
Poliittinen toiminta (HO 2015)	-65
Siirto momentille 23.01.02	-75
Siirto momentilta 26.10.01 (2 htv)	175
Siirto momentilta 26.30.01 (1 htv)	65
SM Kirkkokatu 12, peruskorjaus (siirto momentille 23.01.01)	-250
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01 (-5 htv)	-894
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-8
Palkkaliukumasäästö	-97
Palkkausten tarkistukset	112
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-108
Toimintameno säästö (HO 2015)	-100
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen (siirron palautus momentilta 28.20.01)	8
Yhteensä	-1 592

2016 talousarvio	14 817 000
2015 I lisätalousarvio	-295 000
2015 talousarvio	16 409 000
2014 tilinpäätös	21 774 000

03. Hallinnon tietotekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 22 000 euroa.

Selvitysosa: Hallinnon tietotekniikkakeskus (HALTIK) tuottaa valtioneuvostolle ja turvallisuusviranomaisille korkean käytettävyyden ja turvallisuuden tieto- ja viestintätekniisiä (ICT) palveluja sekä niihin liittyviä integraatiopalveluja.

HALTIK:n palvelutoiminnan tulot ja menot on nettobudjetoitu tälle momentille. Momentille ker-tyvillä palvelu- ja asiantuntijatuloilla rahoitetaan toiminnasta aiheutuvat menot.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

HALTIK:n keskeisin tavoite on palvelutuotannon turvaaminen asiakastarpeiden ja laatuvaatimusten mukaisesti. Turvallisuusverkon käyttäjillä on merkittäviä tietohallintohankkeita ja järjestelmien kokonaisuudistuksia, joiden onnistuminen on kriittisten järjestelmien ylläpidon ohella koko kehyskauden tärkeimpiä tavoitteita.

Palvelukohtaiset tavoitteet:

— Tietoliikennepalvelu tuottaa muiden palveluiden käytön edellyttämät tietoliikenneyhteydet ja palvelut. Tietoliikenteen palvelutaso säilytetään korkealla tasolla ja poikkeamatilanteiden lukumäärää kyetään pienentämään.

— Datacenterpalvelu tuottaa kapasiteetti- ja laitetilapalveluita, joilla säilytetään ja varmistetaan tietojärjestelmien kokonaistoimivuus korkealla tasolla.

— Integraatio- ja sovellusalustapalveluilla mahdollistetaan asiakkaiden tietojärjestelmien joustava sijoitus sekä järjestelmäriippumaton tiedonvaihto.

— Tietojärjestelmien ylläpitopalvelu painottuu turvallisuuskriittisten tietojärjestelmien ylläpitoon ja kehittämiseen.

— Päätelaittepalvelu tuottaa vakioitujen, varmennettujen ja hyväksytyjen päätelaitteiden elinkaarimallin mukaisen palvelun taloudellisesti ja toiminnallisesti tehokkaasti.

— Viestintäpalvelu varmistaa, että sisäisen turvallisuuden toimijoiden viestintäratkaisujen käytettävyys säilyy korkealla tasolla ja viranomaisten tavoitettavuus on teknisesti mahdollista.

— ServiceDesk -palvelu tuottaa yhtenäisen prosessin mukaiset toimivat palvelut tehokkaasti.

— Aluepalvelu tuottaa tietoteknisiä tukipalveluita alueellisesti asiakkaiden operatiivisten tehtävien tukemiseksi joustavasti ja tehokkaasti.

— HALTIK toteuttaa turvallisuusverkon käyttäjien keskeiset kehityshankkeet menestyksekkäästi.

Toiminnallisen tuloksellisuuden toimenpiteet

— Tietoliikenteen häiriötön toiminta turvataan kaikissa oloissa ja verkkoturvallisuutta parannetaan.

— Keskitetään palvelimia ja rationalisointia pääsaleihin jatketaan.

— Kehitetään järjestelmien käytön tukea ja ongelmanratkaisua edelleen.

— Palvelupyynnöt vastaanotetaan asiakkaan näkökulmasta yhdessä virtuaalisesti toimivassa palvelupisteessä.

— Parannetaan palvelun laatua ja kehitetään toimintaa edistämällä palvelunhallinnan prosesseja.

— Projektitoiminnan laatua parannetaan yhtenäistämällä projektikäytäntöjä, testausprosesseja ja käyttöönottamalla järjestelmäarkkitehtuurien hallinnan ja järjestelmäkehityksen työkaluja.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet mittareilla esitettynä	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus			
Tuettavien päätelaitteiden lkm/htv	164	228	229
Virtualisointisuhde (loogisia palvelimia/fyysinen palvelin)	5,77	6,00	6,20
Vastaanotetut palvelupyynnöt/htv	11 064	11 000	11 000
Vastaanotetut palvelupyynnöt (SLA-%)	92,8	87,5	88,0
Suoritteet ja julkishyödykkeet			
Tuettavat päätelaitteet, kpl	19 309	30 000	30 000
Videoneuvottelut, kpl	178 982	250 000	260 000
Vastaanotetut palvelupyynnöt, kpl	221 278	240 000	240 000
Palvelukyky ja laatu			
Asiakastytyväisyys (1—5)	2,90	3,03	3,10

Henkilöstövoimavarojen hallinnan ja kehittämisen tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkiset voimavarat			
Työtyytyväisyysindeksi	3,0	3,5	3,5
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	10,4	8	7,8
Henkilöstö yhteensä, htv	411	420	375
— josta vakinaisessa palvelussuhteessa	352	358	316
Naisia, %-osuus	32	36	36

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	65 857	63 000	60 700
Bruttotulot	65 625	62 978	60 678
Nettomenot	232	22	22
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	230		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	19		

2016 talousarvio	22 000
2015 talousarvio	22 000
2014 tilinpäätös	21 000

20. Tietohallinnon yhteiset menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 8 917 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sisäasiainhallinnon runkoverkon ja ministeriön lähiverkon, yhteiskäytössä olevien tietojärjestelmien ylläpito- ja kehittämismenoihin, Turvallisuusverkko-hankkeen (TUVE) käyttömenoihin sekä S-TUVE-verkon ylläpitomenoihin.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Sisäiset palveluostot (TUVE)	6 400 000
Verkkomaksut (S-TUVE)	2 400 000
Muut sisäministeriön hallinnonalan yhteiset tietohallintomenot	117 000
Yhteensä	8 917 000
2016 talousarvio	8 917 000
2015 talousarvio	8 917 000
2014 tilinpäätös	12 890 000

(22.) EU:n osuus yhteisvastuun ja maahanmuuttovirtojen hallintaan (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	4 603 000
2014 tilinpäätös	21 500 000

23. Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiudet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 439 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksiin liittyvään toimintaan
- 2) EU-rahastojen tuella toteutettavien siviilikriisinhallintahankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen
- 3) enintään 33 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

Nettobudjetoinnissa otetaan huomioon yhteisrahoitteisesta toiminnasta saatavat tulot.

Momentille voidaan nettobudjetoida Kriisinhallintakeskuksen vastuulla toteutettavista tutkimushankkeista tuloina saatavat muiden osapuolten maksuosuudet ja hankkeesta aiheutuvat menot.

Selvitysosa: Pelastusopiston yhteydessä toimiva Kriisinhallintakeskus vastaa sisäministeriön ohjauksessa kokonaisvaltaisesti siviilikriisinhallinnan operatiivisesta toiminnasta: koulutuksesta, rekrytoinnista, tutkimus- ja kehittämistoiminnasta, materiaali- ja logistiikkavalmiuksista sekä vaadittavasta tilannekuvasta.

Siviilikriisinhallintatoimintaan ulkomailla osallistuvien henkilöiden aiheuttamat menot maksetaan momentilta 24.10.21.

Sisäministeriö asettaa toiminnalle seuraavat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

— Kriisinhallintakeskus kouluttaa Suomen osallistumistasoa vastaavan määrän siviiliasiantuntijoita lähetettäväksi siviilikriisinhallintatehtäviin.

— Kriisinhallintakeskus lähettää vuositasolla asiantuntijoita siviilikriisinhallintatehtäviin valtioneuvoston linjausten mukaisesti.

— Naisten osuus lähetettävistä asiantuntijoista pysyy edelleen Euroopan unionin jäsenvaltioiden keskitasoa korkeammalla.

— Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien toiminta on suunnitelmallista ja kustannustehokasta kohdistuen perustehtäviin.

Toiminnan tunnuslukuja

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Siviilikriisinhallintakoulutettavapäivät	2 239	1 400	1 400
Koulutettavapäivän hinta	361	375	375
Hyväksytyt/ehdolle asetetut asiantuntijat	0,44	0,6	0,6

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	1 481	1 789	1 509
Bruttotulot	38	50	70
Nettomenot	1 443	1 739	1 439
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	99		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	95		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kriisinhallintakeskus, kertaluonteisen erän poisto			-300
Yhteensä			-300

2016 talousarvio	1 439 000
2015 talousarvio	1 739 000
2014 tilinpäätös	1 439 000

24. EU:n osuus sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton hallintaan (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 13 080 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Euroopan unionin rahoitusohjelmakauden 2014—2020 sisäasioiden uusien sisäisen turvallisuuden rahaston ja turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 513—516/2014) toteuttamiseen
- 2) edellä mainittujen rahastojen toteuttamiseen tarvittavan teknisen avun ja näihin tehtäviin kohdennettavan, enintään 16 henkilötyövuotta vastaavan, henkilöstön palkkausmenojen maksamiseen sekä rahastojen toteuttamisen kannalta muiden välttämättömien kulutusmenojen maksamiseen
- 3) hankkeisiin ja toimiin sisältyvien arvonlisäveromeno-osuuksien maksamiseen Euroopan unionin asetusten salliessa
- 4) siirtomenojen maksamiseen.

Momentille voidaan nettouttaa virastolle työnantajana maksetut tulot.

Selvitysosa: Rahoitusohjelmakaudelle 2014—2020 perustettiin EU:ssa sisäasioiden alalle kaksi uutta rahastoa: sisäisen turvallisuuden rahasto sekä turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto. Jäsenvaltion velvollisuudet rahastoihin liittyen määritellään rahastokohtaisissa asetuksissa (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 513/2014, 515/2014 ja 516/2014) sekä hallinnointia koskevassa horisontaalasetuksessa (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 514/2014). Sisäministeriö vastaa rahastojen kansallisesta koordinoimisesta ja toimii rahastojen nimettynä vastuu- ja tarkastusviranomaisena.

Komissiosta saatavat tulot on budjetoitu momentille 12.26.98. Rahoitusohjelmakauden 2014—2020 rahastojen tulot ja menot tasapainottuvat ohjelmien loppuun mennessä.

Rahastoista rahoitettavilla hankkeilla ja toimilla tulee pääsääntöisesti olla kansallista rahoitusta niiden toimeenpanoa varten.

Sisäisen turvallisuuden rahasto jakaantuu kahteen rahoitusvälineeseen: ulkorajoja ja viisumipolitiikkaa koskevaan rahoitusvälineeseen sekä poliisiyhteistyötä, rikollisuuden ehkäisemistä ja torjuntaa sekä kriisinhallintaa koskevaan rahoitusvälineeseen.

Rahastot, joissa on perusosa, sisältävät myös ns. muuttuvan osan. Tällöin rahastoista on mahdollista saada kansallisiin ohjelmiin perusosan lisäksi rahoituksen muuttuvaa osaa tiettyjen erityistoimen toteuttamiseen sekä turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastosta uudelleensijoitettujen pakolaisten vastaanottamiseen. Erityistoimista mahdollisesti saatavan rahoitusosuu- den suuruus ei ole vielä tiedossa. Kunkin maan rahoitusosuudet määritellään rahastokohtaisissa asetuksissa.

Uudelleensijoitettujen pakolaisten vastaanotosta saatava rahoitus voi kasvattaa merkittävästi Suomen rahastosta saamaa määrärahaa. Rahoitus myönnetään jäsenvaltioille kahden vuoden välein ja sen saamiseksi pakolaisten on tullut saapua Suomeen rahoituksen myöntämistä edeltävällä kahden vuoden ajanjaksolla. Yhdestä uudelleensijoitetusta pakolaisesta maksettava kertakorvaus on 6 000 euroa tai EU:n uudelleensijoittamisohjelman painopisteiden mukaisten ryhmien osalta 10 000 euroa pakolaista kohti.

Teknisen avun suuruus tulee koostumaan perusosan lisäksi noin 5 %:n osuudesta jäsenvaltiolle myönnetyn rahaston kokonaissummasta (perusosa + muuttuva osa). Teknistä apua käytetään yksinomaan rahastojen hallinnoinnista vastuuviranomaiselle aiheutuviin kustannuksiin.

Vuosina 2014—2020 toteutettavien sisäasioiden rahastojen kansallisten ohjelmien rahoituksen kokonaismääräksi arvioidaan muodostuvan noin 113 milj. euroa.

Vuosien 2014—2015 maksatukset siirtyvät osittain vuodelle 2016 ohjelmien viivästyneen käynnistymisen takia.

Koko ohjelmakauden 2014—2020 arvioidut rahoitusosuudet (perusosat) (1 000 euroa)

Rahastot	
Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto, perusosa	23 489
Sisäisen turvallisuuden rahasto, ulkorajoja ja viisumipolitiikkaa koskeva rahoitusväline, perusosa ¹⁾	36 935
Sisäisen turvallisuuden rahasto, poliisiyhteistyötä, rikollisuuden ehkäisemistä ja torjuntaa sekä kriisinhallintaa koskeva rahoitusväline	15 682

¹⁾ Jäsenvaltio voi käyttää enintään 40 prosenttia perusosasta rahoittaakseen operatiivista tukea.

Rahastojen arvioidut maksatukset vuonna 2016 (1 000 euroa)

	2016
Sisäisen turvallisuuden rahasto	7 000
Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto	6 080
Yhteensä	13 080

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusaikataulujen muuttuminen	8 384
Tasomuutos	-1 592
Yhteensä	6 792

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	13 080 000
2015 talousarvio	6 288 000
2014 tilinpäätös	10 480 000

29. Sisäministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 63 019 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 23.01.29	-122
Valtori (siirto momentille 28.01.29)	-1 388
Tasomuutos	4 000
Yhteensä	2 490

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	63 019 000
2015 talousarvio	60 529 000
2014 tilinpäätös	69 715 872

50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 215 000 euroa.

Käyttösuunnitelma (euroa)

Suomen meripelastusseura	204 000
Ålands Sjöräddningssällskap	11 000
Yhteensä	215 000

*Selvitysosa:***Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)**

Järjestötukien säästö (HO 2015)	-33
Yhteensä	-33

2016 talousarvio	215 000
2015 talousarvio	248 000

66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja maksuosuudet ulkomaille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 017 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sisäasiainhallinnon kansainvälisten järjestöjen (Interpol, FATF¹⁾, IGC²⁾, IOM, ICMPD³⁾, COSPAS-SARSAT⁴⁾ ja ICAO PKD⁵⁾) jäsenmaksujen, maksuosuuksien ja vastaavien velvoitteiden suorittamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Poliisin kansainvälisessä yhteistyössä ja sen kehittämisessä erityinen pääpaino on EU:n puitteissa suoritettavalla poliisiyhteistyöllä sekä lainsäädännön että käytännön toiminnan tasolla. Huomiota kiinnitetään myös lähialueyhteistyön, YK:n ja Euroopan neuvoston sekä muiden kansainvälisten organisaatioiden piirissä tapahtuvaan poliisin toimialaan liittyvään kehitykseen.

IGC:ssä käsitellään kaikkia kansainvälisten maahanmuuttovirtojen hallintaan liittyviä merkittäviä kysymyksiä. Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö (IOM) on hallitustenvälinen järjestö, joka harjoittaa laaja-alaista siirtolaisuuteen liittyvää toimintaa. ICMPD on riippumaton hallitustenvälinen tutkimuslaitos. Se pyrkii edistämään kestävästä maahanmuuttopolitiikkaa ja keskittyy Länsi- ja Itä-Euroopan kannalta tärkeisiin maahanmuuttokysymyksiin ja toimii Budapest-prosessin sihteeristönä.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Interpol	526 000
FATF	30 000
IGC	120 000
IOM	265 000
ICMPD	5 000
COSPAS-SARSAT	45 000
ICAO PKD	26 000
Yhteensä	1 017 000

¹⁾ FATF = Financial Action Task Force

²⁾ IGC = Inter-Governmental Consultations on Asylum, Refugee and Migration Policies in Europe, North America and Australia

³⁾ ICMPD = International Centre for Migration Policy Development

⁴⁾ COSPAS-SARSAT = satellittipaikannusta maalla, merellä ja ilmassa hyödyntävä maailmanlaajuinen etsintä- ja pelastusjärjestelmä

⁵⁾ ICAO PKD = kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön sähköinen varmennepankki

2016 talousarvio	1 017 000
2015 talousarvio	1 017 000
2014 tilinpäätös	757 013

10. Poliisitoimi

Selvitysosa: Poliisi turvaa oikeus- ja yhteiskuntajärjestystä, ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta, estää ennalta, paljastaa ja selvittää rikoksia sekä saattaa ne syyteharkintaan.

Poliisitoiminnan eri osa-alueiden tuloksellisella toiminnalla osaltaan vaikutetaan siihen, että Suomi on edelleen yksi Euroopan turvallisimmista maista.

PORA III v. 2014 alkanut toimeenpanovaihe viedään täysimääräisesti loppuun tehtyjen linjausten mukaisesti. Poliisin maksullisen toiminnan kehittämismahdollisuudet tarkastellaan. Poliisihallinnon sisäisten toimenpiteiden lisäksi tarvitaan myös laajempaa arviointia turvallisuusviranomaisten erilaisista organisatorisista ratkaisumalleista sekä selvitystä poliisin resursseja säästävästä sisäministeriön ja muiden ministeriöiden hallinnonalan säädösmuutosmahdollisuuksista. Tämä edellyttää poliisin ydintehtävien selkeää määrittelyä.

Suojelupoliisi siirtyy Poliisihallituksen alaisuudesta suoraan sisäministeriön alaiseksi poliisiyksiköksi 1.1.2016. Tavoitteena on korostaa Suojelupoliisin erityistehtävien hoitamista ja vahvistaa toiminnan strategista ja poliittista ohjausta sekä selkeyttää viraston asemaa kansallisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Suojelupoliisin tehtävänä on torjua sellaisia hankkeita ja rikoksia, jotka voivat vaarantaa valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta sekä suorittaa tällaisten rikosten tutkintaa. Se myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta valtakunnan turvallisuutta vaarantavan toiminnan estämiseksi. Suojelupoliisin ja muun poliisitoiminnan yhteistyöstä huolehditaan.

Poliisi toimii asiakaslähtöisesti ja eettisesti korkeatasoisesti pyrkien siihen, että kansalaisten luottamus toimintaan säilyisi mahdollisimman korkeana. Poliisin arvot eli oikeudenmukaisuus, ammattitaito, palveluperiaate ja henkilöstön hyvinvointi toteutuvat sekä toiminnassa että viestinnässä. Viestintä on strategisen johtamisen väline ja luonnollinen osa johtamista.

Poliisi reagoi toimintaympäristön muutoksiin sekä kohdistaa turvallisuusriskien analysointiin, tietojohtoisuuteen ja oikeaan tilannekuvaan perustuen yhdessä muiden turvallisuusalan toimijoiden kanssa ennakoivat toimet ja voimavarat turvallisuuden kannalta kriittisiin asioihin.

Poliisin peruspalveluiden saatavuus, mukaan lukien kielelliset palvelut, palveluiden laatu ja niiden toimintaedellytykset kansalaisille koko maassa asuinpaikasta riippumatta, tulee vähän laskemaan kehyskaudella. Palvelun laatu heikkenee hieman resurssien vähetessä. Poliisin näkyvyyden vähentyminen voi vaikuttaa negatiivisesti kansalaisten kokemaan turvallisuuden tunteeseen. Poliisin maksullisten julkisoikeudellisten lupapalveluiden, joiden maksut määrätään suoritteiden tuottamisen omakustannusarvon mukaan, saatavuus ja palvelun laatu on kuitenkin mahdollista turvata käytettävänä sähköisinä palveluina sekä kohtuullisina käyntiasioinnin palveluina poliisin omaa palveluverkostoa ja muiden viranomaisten yhteistoimintaa hyödyntäen.

Poliisi vaikuttaa aktiivisesti tietojenvaihdon ja operatiivisen yhteistyön tehostamiseksi Euroopan unionin jäsenvaltioiden kesken ja lähialueiden maiden kanssa ja hyödyntää kansainvälistä yhteistyötä sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseksi ja parantamiseksi. Kansainvälisellä yhteistyöllä torjutaan Suomeen ulottuvaa ja Suomesta käsin toimivaa kansainvälistä rikollisuutta mukaan lukien talousrikollisuus. Kansainvälisen poliisiyhteistyön keinoin torjutaan ulkopuolelta Suomeen kohdistuvaa rikollisuutta jo lähtömaissa. Poliisitoiminnassa hyödynnetään täysipainoisesti Euroopan unionin rahoitusmahdollisuudet.

Poliisi osallistuu eri rikoslajit huomioivan järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategian toimeenpanoon. Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistyötä, samoin yhteistyötä syyttäjäviranomaisten kanssa arvioidaan uudelleen organisatorisen järjestämistavan ja muun muassa kustannusvaikutusten osalta. Toimivalla kansainvälisellä yhteistyöllä erityisesti lähialueiden viranomaisten kanssa turvataan rikosvastuun toteutuminen tekijän kotimaassa.

Päivitetystä terrorismin torjuntastrategiassa esitettyjen toimenpiteiden täytäntöönpanoa ja väkivaltaisen ekstremismin torjuntaa jatketaan. Poliisi torjuu väkivaltarikollisuutta painopisteenä vakavat väkivaltarikokset, perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä nuorten väkivaltaisuuden vähentäminen. Haavoittuviin ryhmiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseen kiinnitetään huomiota ja jatketaan naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishankkeen toimeenpanoa. Niin sanotun kunniaväkivallan sanoi kuin pakkoavioliittojen kohteeksi joutumisen riskien tunnistamista tehostetaan.

Ennalta estävän toiminnan strategian toimeenpanoa jatketaan, mutta resursointia ennalta estävään toimintaan hieman supistetaan.

Poliisi jatkaa rasismien ja suvaitsemattomuuden vastaista työtään ja torjuntaa muun muassa tunnistamalla viharikoksia.

Poliisi jatkaa lupahallinnon kehittämistä lupahallintostrategian, hallinnonalan TTS-asiakirjan ja lupahallinnon kehittämishankkeen linjauksia noudattaen: poliisi kehittää ydintehtäviinsä kuuluvien lupa-asioiden prosessit tehokkaiksi, asiakasystävällisiksi ja vaikuttaviksi hyödyntäen myös palveluntuottajien mahdollisuuksia toimia avustavissa ja teknisluonteisissa tehtävissä poliisin asiakaspalvelun tukena. Asiakasaloitteiset lupapalvelut saatetaan sähköisten lupapalveluiden piiriin ja niiden käyttöasteen kasvuun vaikutetaan suunnitelmallisesti. Sähköisten palveluiden käyttömahdollisuudet viranomaisaloitteisissa asioissa selvitetään. Poliisin lupahallinnon palvelut ovat henkilökohtaisesti saatavilla pääsääntöisesti ajanvarausta käyttämällä niin, että ylimpien laillisuusvalvojien näkemykset hyvän hallinnon toteutumisesta tulevat huomioituksi. Poliisi huolehtii näiden tehostamistoimenpiteiden seurannaisvaikutusten hallinnasta suunnitelmallisesti ja ennakkoiden. Näillä kehittämistoimilla toteutetaan hyvää hallintoa sekä tuetaan asiakaspalvelun joustavaa saatavuutta. Lupahallinnon palvelut toimivat kustannustehokkaasti, taloudellisesti ja tuottavasti siten, että asiakasaloitteisen lupapalvelun kustannusvastaavuus, toimialan kehittäminen ja toimintamallit ovat varmistetut.

Poliisi tekee osaltaan monialaista viranomais- ja sidosryhmäyhteistyötä paikallisten ja alueellisten turvallisuussuunnitelmien toteuttamiseksi, kuntien turvallisuuden ylläpitämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden ylläpitämiseksi. Poliisin resurssit kohdennetaan kuitenkin enenevässä määrin poliisin ydintehtäviin.

PTR-toiminnan avulla poliisi on saavuttanut hyviä tuloksia ja viimeisimmän, vuoden 2014 alussa voimaan tulleen PTR-rakennemuutoksen avulla toimintaa on pystytty tehostamaan entisestään, kun uudessa PTR-toiminnassa poliisilaitokset ovat tiiviissä yhteistyössä PTR-toimijoiden kanssa.

Tietoverkkojen avulla tehtävien rikosten torjuntatoimenpiteitä jatketaan yhteistyössä eri tahojen kanssa. Poliisi osallistuu osaltaan Suomen kyberturvallisuusstrategian toimeenpanoon ja huolehtii, että poliisilla on edellytykset ennalta ehkäistä, paljastaa ja selvittää kybertoimintaympäristöön kohdistuvia ja sitä hyödyntäviä rikoksia.

Poliisin sisäisellä laillisuusvalvonnalla varmistetaan kansalaisten perus- ja ihmisoikeuksien sekä poliisin toiminnan laillisuuden ja laadun toteutuminen.

Uskottava poliisitoiminta edellyttää tehokasta puuttumista sekä poliisin tietoon tulevaan rikollisuuteen että piilorikollisuuteen.

01. Poliisitoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 717 972 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

1) poliisihallinnosta Ahvenanmaan maakunnassa annetun asetuksen (1177/2009) 2 §:n nojalla suoritettavien korvausten maksamiseen Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi sakon muuntorangaistuksen laajentamisen peruuttamisesta (sakon täytäntöönpanosta annettu laki 672/2002, muut. 671/2015). Sakon muuntorangaistusta koskeva lainsäädäntöuudistus jää toteutumatta, jonka vuoksi poliisin lisäresurssitarve säädösmuutoksien toteuttamiseksi poistuu.

Sisäministeriö asettaa poliisille seuraavat alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Valvonta- ja hälytystoiminta sekä liikenneturvallisuus

PORA III -linjausten mukaiset toiminnalliset tulostavoitteet on tarkistettu vastaamaan taloudellisia reunaehtoja. Kiireellisten hälytyspalvelujen saatavuus pyritään säilyttämään lähes entisellä tasolla. Yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvän valvonnan taso kuitenkin laskee käytettävien resurssien pienentyessä, jolloin yleisillä paikoilla tapahtuneiden järjestyshäiriöiden, vahingontekojen ja pahoinpitelyjen määrä voi lisääntyä. Yleisvalvonta ja kansalaisten kokemaa turvallisuuden tunne heikkenevät. Muihin kuin kiireellisiin tehtäviin käytettävä aika vähenee. Virka-apuihin vastaaminen vaikeutuu ja hidastuu. Poliisin työturvallisuus heikkenee erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Laittoman maahantulon tilanne pysyy Suomessa hallittuna ja toimenpiteet laittoman maahantulon torjumiseksi ovat uskottavia ja tehokkaita. Turvapaikkamenettelyn prosessia kehitetään.

Liikennekuolemien määrä on kääntynyt nousuun vuonna 2015; Valtioneuvoston tavoite liikennekuolemien puolittamisesta (tavoite 136 kpl/v. 2020 mennessä) vaarantuu. Sen sijaan henkilövahinkoon johtaneiden liikennevahinkojen määrän kehitys on myönteisempää. Liikenneturvallisuusindeksin nousu pysähtyy. Liikennevalvonnan tuottavuus sekä poliisin paljastamien rattijuopumusten ja törkeiden liikenneturvallisuuden vaarantamisten taso pyritään säilyttämään. Teknisin välinein tehtävän liikennevalvonnan vaikuttavuutta parannetaan, sen sijaan poliisimie-

hen tekemän liikennevalvonnan määrä vähenee hieman. Raskaan liikenteen valvonnan taso pidentään entisellään.

Valvonta	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Tuottavuus			
Tuottavuus (yjt-tehtävät/htv)	435	408	412
Liikennevalvonnan tuottavuus, kpl/htv	744	757	814
Taloudellisuus			
Toimintamenomääräraha, 1 000 euroa	173 982	174 918	175 918
Henkilötyövuodet	2 407	2 454	2 425
Valvonnan kustannukset, 1 000 euroa	217 627	217 735	217 450
Taloudellisuus (kustannukset/yjt-tehtävät), euroa	208	222	217
Palvelukyky ja laatu			
Onnistuminen kotiväkivaltaan puuttumisessa, keskiarvo vähintään, arvosana 1—4 ¹⁾	2,9	-	2,9
Onnistuminen liikennevalvonnassa, keskiarvo vähintään, arvosana 1—4	3,0	-	2,9
Onnistuminen poliisin partioinnissa ja muussa näkyvässä toiminnassa, keskiarvo vähintään, arvosana 1—4	2,9	-	2,8
Liikennevalvontaan käytetty työaika, htv	612	602	590
— josta raskaan liikenteen valvontaan käytetty työaika, htv	47	54	54
Automaattisen liikennevalvonnan suoritteet, kpl	338 518	400 000	440 000
Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen, tapaukset enintään, kpl	3 844	4 000	3 800
Henkilövahinkoon johtaneet liikenneonnettomuudet enintään, kpl	5 500	5 400	5 400
Rattijuopumusrikosten määrä enintään, kpl	18 497	20 000	19 000
Ulkomaalaisvalvontaan käytetty työaika, htv, pl. rajatarkastustoiminta ²⁾	19	20	11
Turvapaikkatutkinnan tutkinta-aika, päätetyt jutut, keskiarvo, vrk	27	30	90
Suoritteet			
Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden (yjt) tehtävämäärä, kpl	1 046 888	980 000	1 000 000
— josta oma-aloitteiset tehtävät, %	20	20	17
Oma-aloitteellisuus (%) eräissä taajamavalvontaan liittyvissä tehtävissä (03 Pahoinpity, tappelu 15 Vahingonteko 34 Päihtynyt henkilö 35 Häiriökäyttäytyminen ja ilkivalta)	9,4	10,0	9,0

¹⁾ Lähde: Poliisibarometri 2012 ja 2014

²⁾ 2015 alkaen rajatarkastustoiminta kirjattu omalle koodilleen

Hälytystoiminta	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Tuottavuus			
Tuottavuus (hälytystehtävät, määrä/htv)	880	828	848
Taloudellisuus			
Toimintamenomääräraha, 1 000 euroa	87 261	88 194	89 952
Henkilötyövuodet	1 190	1 182	1 180
Hälytystoiminnan kustannukset, 1 000 euroa	110 370	110 777	111 740
Taloudellisuus (kustannukset/hälytystehtävät A+B), euroa	169	148	172

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Hälytystoiminta			
Palvelukyky ja laatu			
Toimintavalmiusaika A-luokan tehtävissä, min	9,5	10,1	10,1
Toimintavalmiusaika A- ja B-luokan tehtävissä, min	17,9	18,0	18,7
Toimintavalmiusaika alle 20 min (% , A+B -tehtävistä)	70,9	72,0	70,0
Toimintavalmiusaika alle 45 min (% , A+B -tehtävistä)	92,2	90,0	89,0
Onnistuminen kiireellisissä hälytystehtävissä, keskiarvo vähintään, arvosana 1—4 ¹⁾	3,1	-	3,2
Suoritteet			
Perheväkivaltaan liittyvät hälytystehtävät enintään, kpl	25 237	25 000	25 000
A ja B hälytystehtävien määrä enintään, kpl	653 140	750 000	650 000
A, B ja C hälytystehtävien määrä enintään, kpl	1 046 888	980 000	1 000 000

¹⁾ Lähde: Poliisibarometri 2012 ja 2014

Rikostorjunta

Poliisin mahdollisuudet panostaa mm. sarjoittamistyötä edellyttävään ns. pimeänä poliisin tietoon tulleiden rikosten selvittämiseen heikkenivät. Tämä osaltaan heikentää omaisuusrikosten selvitysasteita. Tämä on huolestuttavaa ottaen huomioon mm. voimakas kasvutrendi ulkomaisen ns. hit and run -tyyppisen omaisuusrikollisuuden vallatessa yhä enemmän alaa Suomen rikollisuuskentässä. Poliisin mahdollisuudet aikaa ja resursseja vaatimaan pitkäjänteiseen työhön piilorikollisuuden paljastamiseksi tulevat jonkin verran heikkenemään. Tämä tulee näkymään etenkin törkeän huumerikollisuuden vähentyneenä paljastamisena. Resurssien vähentyminen voi näkyä selvitysasteen heikkenemisen ja piiloon jäävän rikollisuuden lisääntymisen lisäksi myös pidentyneinä tutkinta-aikoina. On myös huomioitava, että v. 2014 alussa tulleet keskeiset esi- ja poliisitutkintaa säätelevät säädösuudistukset (poliisi-, esitutkinta- ja pakkokeinolait) sekä niiden ohella EU:n piirissä annetun käänös- ja tulkkausdirektiivin voimaan saattaminen asettavat poliisille velvoitteita, jotka ovat omiaan jo sinällään pidentämään tutkinta-aikoja.

PTR-toiminnan rakennetta on uudistettu vuoden 2014 alussa ja toiminnasta on saatu myönteisiä kokemuksia. PTR-toiminnassa tapahtuvassa rikostorjunnassa poliisin yksiköt ovat kiinteästi mukana päivittäistoiminnassa, poliisiyksiköihin on perustettu RTA-yksiköitä.

Kansalaisten luottamus poliisin kykyyn ehkäistä, paljastaa ja selvittää rikoksia pyritään säilyttämään korkeana. Rikosasioiden pitkiin käsittelyaikoihin kiinnitetään huomiota. Talousrikostorjunnassa pyritään reaaliaikaiseen rikostutkintaan, avoinna olevien juttujen määrän vähentämiseen, tutkinta-aikojen lyhentämiseen ja takaisin saadun rikoshyödyn määrän kasvuun käytettävissä olevan kokonaisrahoituksen puitteissa. Rikosten ennalta estävää toimintaa toteutetaan lisäämällä moniviranomaisyhteistyötä, ihmisten omaa varautumista rikosuhkiin ja vastuuta rikostorjunnasta sekä kolmannen sektorin toimijoiden mukanaoloa. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten sekä seksuaalirikosten kokonaismäärää pyritään vähentämään ennalta estävällä toiminnalla ja rikostapausten paremmalla tunnistamisella. Järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä heikennetään muun muassa hallinnollisten toimien mukaan ottamisella. Järjestäytyntä rikollisuutta torjutaan yhteistyöllä Tullin ja Rajavartiolaitoksen kanssa sekä toimivalla kansainvälisellä yhteistyöllä. Tietoverkkorikollisuuden torjuntaan panostetaan osana järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa ja ennalta ehkäisevää nettipoliisitoimintaa. Poliisi puuttuu rasistisia piirteitä omaavaan ja muuhun viharikollisuuteen sekä ihmiskauppaan. Poliisi ylläpitää muiden lainvalvontaviranomaisten, hallinnollisten viranomaisten sekä yksityisen sektorin toimi-

joiden kanssa tilannekuva rikollisuudesta yleisesti sekä sen tietyistä erityisalueista, mm. terrorismi ja järjestäytynyt rikollisuus.

Rikostorjunta reagoi toimintaympäristön muuttuviin tarpeisiin ja kykenee estämään ennalta rikoksia, paljastamaan piilossa olevaa rikollisuutta sekä toteuttamaan rikosvastuuta.

Rikostorjunta	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Tuottavuus			
Tuottavuus (selvitetyt rikoslakirikokset/htv)	75	73	72
Taloudellisuus			
Toimintamääräraha, 1 000 euroa	282 552	284 426	261 526
Henkilötyövuodet	3 885	3 929	3 662
Rikostorjunnan kustannukset, 1 000 euroa	360 645	360 599	342 699
Taloudellisuus (kustannukset/selvitetyt rikoslakirikokset), euroa	1 242	1 255	1 293
Palvelukyky ja laatu			
Rikoslakirikosten selvitystaso (pl. liikenne rikokset), %, vähintään	47,5	45,0	43,0
Rikoslakirikosten tutkinta-aika (pl. liikenne rikokset), ka, vrk	112	113	115
Omaisuusrikosten selvitystaso, %, vähintään	36,1	35,9	34,5
Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten selvitystaso, %, vähintään	75,7	75,6	74,0
Päätettyjen talousrikosjuttujen sisälläoloaika, ka, vrk, enintään	469	453	500
Talousrikostorjunnan henkilötyövuodet	427	417	330
Järjestäytyneiden rikollisryhmien määrä (EU- ja muut ryhmät), kpl	73	73	73
Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien henkilöiden määrä, kpl	950	950	950
Onnistuminen väkivaltarikosten selvittämisessä ja torjunnassa, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4 ¹⁾	2,9	-	2,9
Onnistuminen talousrikosten torjunnassa, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	2,6	-	2,6
Onnistuminen huumerikosten selvittämisessä/paljastamisessa, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	2,8	-	2,8
Onnistuminen asuntomurtojen selvittämisessä, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	2,7	-	2,6
Onnistuminen autovarkauksien selvittämisessä, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	2,6	-	2,6
Onnistuminen rasismiin viittaavien rikosten paljastamisessa ja tutkinnassa, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	2,7	-	2,7
Verkossa tapahtuva poliisitoiminta (esim. vihjepalvelu, verkko-poliisi), keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	3,5	-	3,3
IT-tutkintaan käytetyt henkilötyövuodet	40	40	50
Suoritteet			
Kaikki selvitetty rikokset, määrä, sis. liikenne rikokset	621 248	667 293	640 000
Selvitetyt rikoslakirikokset, määrä	290 455	287 432	265 000
Haltuun saatu rikoshyöty kaikissa rikoksissa (netto), milj. euroa	58,2	55	45
Haltuun saatu rikoshyöty talousrikoksissa (netto), milj. euroa	47,7	45	35
Päätettyjen talousrikosten määrä, kpl	1 973	1 844	1 600
Avoimena olevien talousrikosten määrä, kpl	2 201	2 133	2 200

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Rikostorjunta			
Päätettyjen järjestäytyneen rikollisuuden juttujen määrä, kpl	643	573	560
Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten määrä, kpl	35 299	32 847	33 000
Poliisiin tietoon tulleet törkeät huumausainerikokset, määrä	864	1 049	830

¹⁾Lähde: Poliisibarometri 2012 ja 2014

Lupahallinto

Lupahallinto vaikuttaa lupaharkinnan ja -valvonnan keinoin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilymiseen ja tukee poliisin ennalta estävää toimintaa. Asehallinto ja turvallisuusalan valvonta toimivat luotettavasti ja yhteiskunnan turvallisuusintressit huomioiden. Vaikutukset ulottuvat myös yksityisen turva-alan luotettavaan toimintaan. Erityisesti ampuma-aseturvallisuuden parantamista tuetaan kehittämällä yhtenäisiä lupaprosesseja. Ulkomaalaislupa-asioiden toimivalan siirtoa Maahanmuuttovirastolle valmistellaan. Lisäksi saatetaan loppuun ajokorttiasioiden siirto poliisilta Liikenteen turvallisuusvirastolle v. 2016 alusta lukien. Henkilöllisyyttä osoittavan asiakirjan hakijan luotettavaan tunnistamiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Poliisin lupahallinnon palvelut noudattavat hyvän hallinnon periaatteita. Tietojärjestelmät, menettelyt ja rakenteet tukevat päätösten yhdenmukaisuutta sekä sujuvaa, yhdenmukaista, taloudellisesti tehokasta ja oikeudenmukaista päätöksentekoa. Asiakaskäyntien määrää vähennetään mm. sähköisiä palveluita kehittämällä ja tavoitteiden mukainen käyttöaste varmistamalla. Lupapalveluiden kustannusvastaavuus, kehittäminen ja kysyntää vastaava resursointi varmistetaan.

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Lupahallinto			
Tuottavuus			
Tuottavuus (poliisin myöntämät luvat/htv)	1 651	1 693	1 540
Lupahallinnon tuottotavoite, 1 000 euroa	64 370	61 000	51 725
Taloudellisuus			
Toimintamenomääräraha, 1 000 euroa			
Henkilötyövuodet	843	852	756
Lupahallinnon kustannukset, 1 000 euroa	60 634	61 000	51 725
Taloudellisuus (kustannukset/poliisin myöntämät luvat), euroa	44	42	44
Lupahallinnon kustannusvastaavuus, %	106	100	100
Palvelukyky ja laatu			
Onnistuminen lupahallinnossa, arvosana 1—4 ¹⁾	3,3	-	3,3
Suoritteet			
Poliisin myöntämät luvat yhteensä, kpl	1 392 128	1 442 700	1 164 000
— Matkustusasiakirjat (passit ja henkilökortit yhteensä)	857 267	936 000	980 000
— Ajoluvat	355 524	326 000	-
— Aseluvat	55 432	57 000	60 000
— Turva-alan luvat	56 841	61 000	62 000
— Ulkomaalaisluvat	55 043	50 000	50 000
— Muut luvat	12 021	12 700	12 000

¹⁾Lähde: Poliisibarometri

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Lupavalvonta			
Taloudellisuus			
Henkilötyövuodet (sisältyvät lupahallinnon kokonaishtv-määrään)	206	205	205
Toimintamenomääräraha, 1 000 euroa	-5 816	6 615	8 777
Lupavalvonnan kustannukset (maksuttomat lupapalvelut), 1 000 euroa	16 644	16 808	17 200
Suoritteet			
Valvonnalliset toimenpiteet yhteensä, kpl	-	72 000	72 000

Poliisikoulutus

Poliisikoulutuksen tavoitteena on vastata poliisin henkilöstö- ja osaamistarpeeseen. Poliisiammattikorkeakoulun uusien opiskelijoiden määrä sovitetaan määrärahapuitteisiin. Poliisikoulutusta annetaan edelleen molemmilla kansalliskielillä. Koulutuksessa kehitetään kansainvälisen poliisiyhteistyön ja monikulttuurisuuden edellyttämää ammattitaitoa. Koulutuksen tuottavuutta parannetaan laajentamalla verkko-opetuksen käyttöä. Poliisiammattikorkeakoulu tuottaa tutkimustietoa poliisitoiminnan, sisäisen turvallisuuden ja oppilaitoksen opetuksen kehittämiseen.

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Poliisikoulutus			
Tuottavuus			
Vuoden aikana suoritettujen tutkintokoulutuksen opintopisteet/ opettajien kokonaishtv	192	290	413
Julkaisut/tutkimuksen htvt	3,0	3,8	3,5
Taloudellisuus			
Poliisikoulutuksen kokonaiskustannukset, 1 000 euroa	25 900	25 200	25 000
Henkilötyövuodet	203	199	193
Perustutkinto/poliisi (AMK) - koulutuksen koulutuspäivän hinta, enintään, euroa	278	230	200
Poliisipäällystötutkinto/poliisi (YAMK) - koulutuspäivän hinta, enintään, euroa	276	260	260
Palvelukyky ja laatu			
Perustutkintokoulutuksesta tavoiteajassa valmistuneet, %	94,7	97,0	97,0
Suoritteet			
Perustutkintokoulutukseen hakijoiden määrä aloituspaikkaa kohden	13,4	6,0	9,0
Perustutkintokoulutuksen aloittaneiden määrä, hlöä	146	320	160
Perustutkintokoulutuksesta valmistuvien määrä, hlöä	133	154	67

Yhteiset palvelut - tukitoiminnot ja muut tehtävät

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Yhteiset palvelut - tukitoiminnot¹⁾			
Taloudellisuus			
Toimintamääräraha, 1 000 euroa	134 987	134 496	130 788
Henkilötyövuodet	1 043	1 055	1 016
Yhteiset palvelut - muut tehtävät²⁾			
Taloudellisuus			
Toimintamääräraha, 1 000 euroa	46 624	46 302	44 611
Henkilötyövuodet	710	701	675
Muiden tehtävien kustannukset, 1 000 euroa	58 096	58 063	58 085

¹⁾ Tukitoiminnot = taloushallinto, henkilöstöhallinto, materiaalitoinnot, tietotekniikka, tutkimus- ja analyysitoiminto, koulutus, työhyvinvointi, konsernipalvelut

²⁾ Muut tehtävät = vartijat, vankilatoiminnot, vankikuljetukset, virka-avut, löytötavaratoiminto, kantelu- ja valitusasiat

Henkiset voimavarat

Poliisin organisaatiota, toimintaa ja prosesseja kehitetään taloudellisemmaksi ja tuottavammaksi. Organisaatiomuutoksen toimeenpano varmistetaan pitkän aikavälin henkilöstösuunnittelulla. Poliisin henkilöstömäärä on sovitettu taloudellisiin reunaehtoihin. Poliisin palkkausjärjestelmä otetaan tarkasteluun.

Henkiset voimavarat	2014 toteutuma ¹⁾	2015 arvio	2016 tavoite
Henkilötyövuodet ²⁾	10 078	9 966	9 716
Naisia, %-osuus	29,4	29,5	29,5
Poliisimiehet, htv	7 426	7 325	7 100
Naisia, %-osuus	15,6	15,7	15,7
Opiskelijat, htv ³⁾	166	161	173
Naisia, %-osuus	27,7	27,8	24,8
Muu henkilöstö, htv	2 486	2 480	2 443
Naisia, %-osuus	70,6	70,7	70,7
Naisten %-osuus alipäällystössä, päällystössä ja päällikkötasolla	10,3	10,4	10,4
Sairauspoissaolot, pv/htv	10,4	10,0	10,0
Työtyytyväisyysindeksi	-	-	3,3

¹⁾ Lähde PolStat, kaikki momentit. Vuoden 2013 toteutuksessa poliisin momentilta 26.10.01 palkattujen osuus yht. 10 219 htv, muilta momenteilta palkattujen osuus yht. 144,9 htv. Vuoden 2014 arvioissa muilta momenteilta palkattujen osuus yht. 144,9 htv. Vuoden 2014 arvioissa muilta momenteilta palkattavien osuus yht. 150 htv. Vuoden 2015 tavoitteessa muilta momenteilta palkattavien osuus yht. 100 htv (75 htv poliisit + 25 htv muita virkoja).

²⁾ Vuoden 2014 ja 2015 htv-määrässä mukana Suojelupoliisi (n. 240 htv)

³⁾ Opiskelijoilla tarkoitetaan käytettävissä olevaan työvoimaan luettavat opiskelijat, jotka ovat työssäoppimisjaksolla työ- tai kenttäharjoittelussa.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	805 473	812 680	786 467
Bruttotulot	85 411	78 500	68 495
Nettomenot	720 062	734 180	717 972
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	14 293		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	25 653		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	72 510	70 120	60 115
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	70 009	70 120	60 115
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	2 501	-	-
Kustannusvastaavuus, %	104	100	100

Määrärahan tasokorotus vajaat 20 milj. euroa vuonna 2016 on osa sisäisen turvallisuuden resurssien lisäystä ja sillä on tarkoitettu rahoitettavan myös Vitja-tietojärjestelmän tarpeita ja maan ylimmän johdon henkilösuojauksen tehostamistarpeita.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

POHAn vuokramenot (siirto momentilta 26.01.01)	355
Poliisin terrorismin torjunnan lisämääräraha vuodelle 2015	-2 700
Poliisiopiskelijoiden ateriatuen muutos	-26
Poliisiopiskelijoiden korkeakoulutuen muutos	-312
PORA-hanke (siirto momentilta 28.40.01)	75
Siirto momentille 26.01.01 (-1 htv)	-175
Siirto momentille 26.10.02	-19 006
Tietoluovutusten maksuttomuus (siirto momentille 28.10.01)	-120
Turvapaikkamenojen lisäys	4 500
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-266
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-6 048
Palkkaliukumasäästö	-2 384
Palkkausten tarkistukset	4 296
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	19 953
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-3 611
Toimintameno säästö (HO 2015)	-4 112
Vuokramenojen indeksikorotus	570

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-697
Tasomuutos	-6 500
Yhteensä	-16 208

2016 talousarvio	717 972 000
2015 III lisätalousarvio	1 366 000
2015 I lisätalousarvio	770 000
2015 talousarvio	734 180 000
2014 tilinpäätös	731 422 000

02. Suojelupoliisin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 19 344 000 euroa.

Selvitysosa: Sisäministeriö asettaa Suojelupoliisille seuraavat alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Suojelupoliisin keskeisenä tavoitteena on kansallista turvallisuutta uhkaavien tekojen ja hankkeiden ennalta estäminen ja oikea-aikaisen tiedon tuottaminen yhteiskunnan turvallisuuden edistämiseksi ja päätöksenteon tueksi. Suojelupoliisin suorituskyvyn ylläpitäminen ja parantaminen on keskeistä, jotta valtion turvallisuus saadaan varmistettua muuttuvassa toimintaympäristössä ja toimintaympäristön asettamiin haasteisiin voidaan vastata myös tulevaisuudessa.

Operatiivinen toiminta

Suomessa ei tehdä eikä valmistella terroritekoja tai terrorismiin tähtäviä hankkeita. Suomea ei käytetä terroritekojen suunnitteluun muualla tehtäväksi eikä Suomea käytetä terrorismin logistisena tai muuna tukialueena. Kansalaiset luottavat poliisin kykyyn torjua terrorismia. Ulkovaltojen Suomeen suuntaama tiedustelutoiminta kartoitetaan ja rikoslain 12 luvussa tarkoitetut rikokset estetään.

Kehitetään kyberuhkien torjuntavalmiuksia kehittämällä suorituskykyä sekä syventämällä yhteistyökumppanuuksia ja selkeyttämällä rooleja.

Joukkotuhoaseiden sekä niiden valmistamiseen tarvittavan asiantuntemuksen, materiaalin ja välineistön kansainvälisten sopimusten vastainen vienti estetään Suomesta ja Suomen kautta toimijoille, joiden tarkoituksena on hankkia tai kehittää joukkotuhoaseita. Valtion sisäiseen turvallisuuteen vaikuttavien hankkeiden seuranta ei heikkene eikä tämän alan rikosten määrä lisääny.

Turvallisuusselvitykset ja lausunnot

Suojelupoliisin antamat turvallisuusselvitykset ja lausunnot tähtäävät omalla alueellaan siihen, että turvallisuuden taso ja ihmisten kokemus turvallisuuden tunne eivät heikkene.

Tiedonkeruu ja raportointitoiminta

Suojelupoliisiin kohdistuu entistä enemmän odotuksia ennakoivan tiedon hankkijana, tulkitsijana ja raportijana. Suojelupoliisi sopii sisäministeriön kanssa tiedonhankintaprioriteeteista, joilla määritetään ennakkoon vuosittaiset painopisteet kansallista turvallisuutta palvelevalle tiedonhankinnalle. Tiedonhankintaprioriteetit muodostuvat keskeisesti ulko- ja turvallisuuspoliittisen joh-

don tietotarpeista ja niiden avulla tuetaan ajantasaista tietoa sekä suojataan yhteiskunnan etuja. Tiedonkeruu ja raportointitoiminta hyödyntävät käytettävissä olevia lähteitä tehokkaasti ja tuottavat valtiojohdolle ja muille asiakkaille/toimijoille päätöksenteon kannalta merkityksellistä tietoa.

Suojelupoliisin kehittäminen

Varmistetaan Suojelupoliisin alueellinen toimintakyky siten, että kaikki tehtävät pystytään jatkossakin hoitamaan eri puolella Suomea yhtä tehokkaasti ja tuloksellisesti. Suojelupoliisi jatkaa toimenpiteitä nykyisen toiminnallisen tietojärjestelmän uusimiseksi ja laajentamiseksi. Kaikissa uusissa tietojärjestelmien käyttöönotoissa otetaan huomioon Suojelupoliisin erityistarpeet ja yhteistoimintavaatimukset muiden poliisin tietojärjestelmien kanssa. Aloitetaan Suojelupoliisin 2020 -luvulle tähtäävän toimitilahankkeen hankesuunnittelu määriteltyjen tarpeiden mukaisesti.

Henkiset voimavarat

Laaditaan pitkän tähtäimen henkilöstösuunnitelma sisältäen henkilöstöressurssien määrää, laatua ja kehittämistä koskevat tavoitteet ja toimenpiteet. Henkilöstön hyvinvoinnista huolehditaan muutosprosessissa.

Suojelupoliisi	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Taloudellisuus			
Operatiivisen toiminnan toimintamääräraha, 1 000 euroa	12 540	14 560	14 560
Operatiivisen toiminnan henkilötyövuodet	163,1	185	177
Operatiivisen toiminnan kustannukset, 1 000 euroa	18 511	19 800	18 779
Suoritteet			
Turvallisuusinformaatiotilaisuudet, kpl	204	170	170
Turvallisuusselvitykset, kpl	19 203	15 500	15 500
Kansalaisuusasia -lausunnot, kpl	115	80	80
Oleskelu- ja työlupahakemuksia koskevat lausunnot, kpl	408	350	350
Viisumihakemuksia koskevat lausunnot, kpl	8 300	9 000	9 000
Tuotetut raportit, kpl	129	120	120
Henkiset voimavarat			
Henkilötyövuodet	226	252	234
Poliisimiehet, htv	138	156	148
Muu henkilöstö, htv	98	96	86
Sairauspoissaolot, pv/htv	5,8	7,5	7,5
Työtyytyväisyysindeksi	-	3,5	-

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2016 esitys
Bruttomenot	19 354
Bruttotulot	10
Nettomenot	19 344

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 26.10.01	19 006
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-6
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-130
Palkkaliukumasäästö	35
Palkkausten tarkistukset	60
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	470
Toimintameno säästö (HO 2015)	-88
Vuokramenojen indeksikorotus	12
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-15
Yhteensä	19 344

2016 talousarvio 19 344 000

20. Maasta poistamis- ja noutokuljetuksista aiheutuvat menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) poliisiin vastuulla olevien maasta poistettavien henkilöiden maasta poistamiskuljetuksista aiheutuviin menoihin
- 2) turvapaikanhakijoiden tulkkaus- ja käännöspalveluista aiheutuviin menoihin
- 3) Suomeen luovutettavien rikosentekijöiden noutokuljetuksista aiheutuviin menoihin
- 4) turvapaikanhakijoiden identiteetin ja kansalaisuuden varmistamisesta sekä iänmäärityksen ja kielitestiä tekemisestä aiheutuviin menoihin
- 5) turvapaikkatutkinnan valmiusryhmän käytöstä aiheutuneiden matka- ja majoitusmenojen korvaamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Maasta poistamiskuljetukset	4 600 000
Tulkkaus- ja käännöspalvelut	550 000
Noutokuljetukset	250 000
Henkilöllisyyden selvittäminen	300 000
Valmiusryhmän käyttö	300 000
Yhteensä	6 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Paluukuljetusten lisäys	2 200
Yhteensä	2 200

2016 talousarvio	6 000 000
2015 talousarvio	3 800 000
2014 tilinpäätös	3 618 815

21. KEJO-hankkeen yhteiset toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 7 000 000 euroa.

Valtuus

Mikäli vuoden 2013 talousarviossa tai vuoden 2014 kolmannessa lisätalousarviossa kenttäjohtajärjestelmän hankintaan tarkoitettua valtuutta on jäänyt käyttämättä vuonna 2014, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä sitoumuksia vuonna 2016.

Selvitysosa: Poliisin, pelastustoimen, sosiaali- ja terveystoimen, Rajavartiolaitoksen, Puolustusvoimien sekä Tullin yhteisen kenttäjohtajärjestelmähankkeen (KEJO) tavoitteena on hankkeeseen osallistuvien keskeisten turvallisuusviranomaisten yhteisen kenttäjohtajärjestelmän käyttöönotto ja sovittaminen osaksi viranomaisten yhteistä sähköistä tapahtumankäsittelykokonaisuutta ja verkottunutta hätäkeskusmallia.

Viranomaisten yhteisen kenttäjohtajärjestelmän keskeisimpiä tavoitteita ovat viranomaisten toiminnan ja viranomaisyhteistyön tehostuminen, viranomaisten yhteisen tilannekuvan mahdollistaminen, uusien työprosessien käyttöönotto kenttäolosuhteissa, kenttäjohtamisen ja viranomaisten välisen reaaliaikaisen tiedonvaihdon ja viestinnän tehostuminen sekä viranomaisten yhteisen kenttäjärjestelmäratkaisun myötä saavutettava kustannustehokkuus. Hanke ajoittuu vuosille 2013—2016 ja sen kokonaiskustannukset ovat n. 19,16 milj. euroa. Valtiovarainministeriö rahoittaa hanketta yhteensä 15 milj. eurolla tuottavuuden edistämiseen tarkoitettulla määrärahalta vuosina 2013—2016 erikseen laaditun KEJO-hankkeeseen osallistuvien ministeriöiden (sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, puolustusministeriö ja valtiovarainministeriö) välisen yhteistyöpöytäkirjan mukaisesti.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Turvallisuusviranomaisten yhteinen kenttäjohtajärjestelmä					
Ennen vuotta 2015 tehdyt sitoumukset	7 000	-	-	-	7 000
Menot yhteensä	7 000	-	-	-	7 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusten ajoitusmuutos	4 000
Viranomaisen kenttäjohtamisjärjestelmä (v. 2015 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-4 000
Viranomaisen kenttäjohtamisjärjestelmä (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	3 000
Yhteensä	3 000

2016 talousarvio	7 000 000
2015 I lisätalousarvio	-4 000 000
2015 talousarvio	4 000 000
2014 tilinpäätös	7 000 000

20. Rajavartiolaitos

Selvitysosa: Rajavartiolaitos toimii sekä sisäisen että ulkoisen turvallisuuden alueilla. Rajavartiolaitos on yhteistyökykyinen ja kansainvälisesti arvostettu rajaturvallisuuden ja meripelastuksen asiantuntija. Rajavartiolaitoksen tavoitteina on ylläpitää rajaturvallisuutta, varmistaa sujuva rajaliikenne, lisätä merellistä turvallisuutta, osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen ja tuoda viranomaisapua rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille. Rajavartiolaitos toimii maalla, merellä ja ilmassa, turvana kaikissa oloissa.

Rajavartiolaitoksen toimintaan vaikuttavat merkittävimmin tilanne Venäjällä ja Itämeren alueella sekä hallituksen toimenpiteet julkisen talouden vakauttamiseksi. EU:n yhdenmetyt rajaturvallisuusjärjestelmän ja meripolitiikan kehitykseen vaikuttaminen on Rajavartiolaitokselle tärkeää.

Rajavartiolaitoksen tavoitteena on vahvistaa sisäistä ja ulkoista turvallisuutta itärajalla. Rajanylitysliikenne pidetään sujuvana ja varaudutaan liikenteen kasvuun. Rajavartiolaitos pitää kriisivalmiuden ja kyvyn sotilaalliseen maanpuolustukseen korkealla tasolla.

Itämeren pitäminen turvallisena on Suomelle tärkeää. Kasvava alusliikenne lisää monialaisen merellisen onnettomuuden riskiä. Rajavartiolaitoksen jatkuva johtamisvalmius, toimintakuntoinen valvontajärjestelmä sekä alus- ja ilma-aluskaluston uudistukset takaavat valmiustason säilymisen onnettomuuksien ennaltaehkäisyssä ja hallinnassa. Itämeren maiden yhteisvastuullisuutta riskien hallinnassa edistetään.

Muuttuneessa turvallisuustilanteessa itsenäisesti hoidetun ja uskottavan ulkorajavalvonnan merkitys korostuu. Julkishallinnon säästöt yhdessä kustannustason nousun kanssa kaventavat merkittävästi Rajavartiolaitoksen talouden liikkumavaraa huolimatta Rajavartiolaitoksen aikaansaamista kumppanuushyödyistä rajaturvallisuuden ja sotilaallisen maanpuolustuksen alueilla.

01. Rajavartiolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 228 865 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) Rajavartiolain (578/2005) 81 §:n nojalla työsuhdeasuntojen vuokratkompensatioon
- 2) Merivartiomuseon toiminnan tukemiseen.

Selvitysosa: Sisäministeriö asettaa Rajavartiolaitokselle seuraavat alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Laatu ja palvelukyky (ind)	99	95	94
Tuottavuus (ind)	130	116	121
Taloudellisuus (ind)	119	111	118
Henkilötyövuodet	2 685	2 711	2 705
Kustannukset (milj. euroa)	250,3	244,6	241,6

Rajaturvallisuuden ylläpitäminen

Suomen rajavalvonta on järjestetty tehokkaasti. Rajavalvonnan tilannetietoisuus mahdollistaa resurssien tehokkaan käytön. Kaikki Schengen-alueen ulkorajan ylittävät henkilöt tarkastetaan. Schengen-alueen sisärajoilla ylläpidetään valmius rajatarkastusten palauttamiseen. Maahantulo ja maastalähtö vastoin säädettyä järjestystä paljastetaan. Luvattomat rajanylitykset ja muu laitton toiminta paljastetaan rajanylityspaikkojen välialueilla. Rajat ylittävään rikollisuuteen puututaan tehokkaasti.

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Rajaturvallisuuden ylläpitäminen (1—5)	4,1	3,9	3,9
Yhdyshenkilötoiminta ja kansainväliset operaatiot			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	3,9	3,8	3,8
Yhdyshenkilötoiminnan perusteella estetyt luvattomat rajanylitykset (kpl)	3 336	4 020	4 040
Yhteistyö naapurimaiden viranomaisten kanssa			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	5,0	3,5	3,5
Rajavalvonta			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,1	4,0	4,0
— Rajatarkastusten kattavuus saapuva (1—5)	5,0	5,0	5,0
— Rajatilannekuvan laatu (1—5)	3,9	3,8	3,7
— Rajatarkastusten laatu (1—5)	1,8	2,4	2,4
— Rajatapahtumien estäminen (1—5)	4,0	4,1	3,9
— Rajatapahtumien paljastaminen (1—5)	2,7	3,2	3,1
— Rajatarkastusten oikeusturva (1—5)	5,0	4,9	4,9
— Laittoman maahantulon järjestämisten ja ihmiskaupparikosten selvitystaso (1—5)	3,1	4,4	4,5
— Rikostorjunnan oikeusturva (1—5)	5,0	4,8	4,8
Partiointi (h)	229 418	232 005	222 465
Tekninen valvonta (h)	881 094	952 500	977 500
Rajatarkastukset (milj.hlöä)	16,2	13,7	14,4
Pääsyn epääminen (kpl)	1 305	1 347	1 372
Käännyttämispäätös (kpl)	296	313	318
Rikosilmoitus (kpl)	1 067	1 180	1 215
Valtionrajarikos (kpl)	221	301	321
Laittoman maahantulon järjestäminen ja ihmiskauppa (kpl)	121	118	123
Muu rikos tai rikkomus (kpl)	6 204	7 279	7 329

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Rajaturvallisuuden ylläpitäminen			
Kustannukset (milj. euroa) ko vuoden hintatasossa	228,9	227,7	224,9
Henkilötyövuodet	2 455	2 524	2 518
Tuottavuus (ind)	131	115	120
Taloudellisuus (ind)	120	110	117

Sujuvan rajaliikenteen varmistaminen

Turvataan sujuva rajanylitysluotto. Matkustaja kokee rajanylityksen sujuvaksi. Matkustajan odotusaika rajatarkastukseen on itärajalalla ja satamissa enintään 15 minuuttia ja lentoasemilla enintään 10 minuuttia. Rajatarkastuksissa ja rajatarkastuksiin liittyvässä tutkinnassa sekä hallintopäätöksissä huolehditaan henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksista sekä oikeusturvasta.

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Sujuvan rajaliikenteen varmistaminen (1—5)			
Itärajan rajanylityspaikat			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,8	4,8	4,8
Rajatarkastusten sujuvuus RVL:n toimenpiteet (min)	9	9	9
Rajatarkastuksen sujuvuus kokonaisuus (min)	46	46	46
Lentoasemien rajanylityspaikat			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,8	4,8	4,7
Rajatarkastusten sujuvuus RVL:n toimenpiteet (min)	8	9	9
Rajatarkastuksen sujuvuus kokonaisuus (min)	10	10	10
Satamien rajanylityspaikat			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,5	4,8	4,7
Rajatarkastusten sujuvuus RVL:n toimenpiteet (min)	13	9	9
Rajatarkastuksen sujuvuus kokonaisuus (min)	14	14	14

Merellisen turvallisuuden lisääminen

Merivartiostoissa on jatkuva johtamis-, viestitys- ja suoritusvalmius meripelastustoimen etsintä- ja pelastustehtäviin. Kaikkiin merellä tapahtuviin hätätilanteisiin kyetään osoittamaan apua. Muiden meripelastusviranomaisten voimavarat hyödynnetään. Meripelastuksen osaaminen varmistetaan koulutuksella, katselmoinneilla ja tarkastuksilla. Merellinen ympäristön valvonta sekä ympäristörikosten selvittäminen ja tutkinta ennalta ehkäisevät tehokkaasti merellisen ympäristön saastumista. Valmius avomerellä tapahtuvaan öljy- ja kemikaalitorjuntaan on hyvä.

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Merellisen turvallisuuden lisääminen (1—5)			
Meripelastus			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,5	4,1	4,1
Meripelastustehtävät (kpl)	1 466	1 532	1 532
Pelastettu henkilö (kpl)	3 581	4 200	4 200
Merellisen ympäristön suojele			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	-	3,5	3,5
Aluspäästöpausten määrä (kpl)	39	55	55

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Merellisen turvallisuuden lisääminen			
Kustannukset (milj. euroa)	10,7	6,6	6,6
Henkilötyövuodet	115	73	73
Tuottavuus (ind)	104	108	109
Taloudellisuus (ind)	96	104	106

Sotilaalliseen maanpuolustukseen osallistuminen

Rajavartiolaitoksella on ajanmukaiset puolustussuunnitelmat, tilanteen edellyttämä johtamis- ja toimintavalmius sekä valmius rajajoukkojen perustamiseen. Rajavartiolaitoksen kriisivalmius sekä kyky alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen rauhan aikana on jatkuvaa. Rajavartiolaitoksen henkilökunta, varusmiehet ja reserviläiset on koulutettu kriisiajan tehtäviin ja sijoitettu rajajoukkoihin.

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Sotilaalliseen maanpuolustukseen osallistuminen (1—5)	3,8	3,9	3,9
Häiriö- ja poikkeusolovalmiuden ylläpito			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,1	4,2	4,3
Rajavartiolaitoksen joukkotuotanto ja sotilaallisen maanpuolustuksen koulutus			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	3,5	3,6	3,6
Koulutusvuorokaudet asevelvolliset (kpl)	84 775	86 545	87 340
Koulutusvuorokaudet henkilöstö (kpl)	-	5 731	5 212
Sotilaalliseen maanpuolustukseen osallistuminen			
Kustannukset (milj. euroa) ko. vuoden hintatasossa	10,7	10,3	10,1
Henkilötyövuodet	115	114	114
Tuottavuus (ind)	105	130	126
Taloudellisuus (ind)	96	124	123

Viranomaisavun tuominen rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille

Rajaseudun ja saariston ihmiset ja sidosryhmät kokevat Rajavartiolaitoksen toiminnan lisäävän turvallisuutta. Rajavartiolaitos on tavoitettavissa. Rajavartiolaitos tuottaa ydintehtävien ohessa monialaista viranomaisapua rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille. Ilma-aluksilla tuetaan muita vastuuviranomaisia tarvittaessa koko valtakunnan alueella. Painopiste on kiireellisissä Rajavartiolaitoksen erityisosaamista tai -materiaalia välttämättä vaativissa tehtävissä.

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Viranomaisavun tuominen rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille (1—5)	3,8	3,4	3,4
Turvallisuuden tunne			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	3,7	3,4	3,3
Viranomaisavun antaminen			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	3,9	3,5	3,5

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Turvallisuuspalvelut harva-alueilla (poliisi- ja virka-aputehtävät) (kpl)	638	590	605
Etsinnät maa-alue (kpl)	398	333	333
Pelastustehtävät maa-alue (kpl)	493	516	526
Sairaankuljetus, muu kuin meripelastus (kpl)	556	566	576

Henkiset voimavarat

Rajavartiolaitoksen henkilöstörakenne, henkilöstömäärä ja henkilöstön osaaminen pidetään tehtävien edellyttämällä tasolla.

Henkiset voimavarat	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Ammattitaidon ylläpito (koulpv/htv)	7	11	7
Lähtövaihtuvuus (%)	0,2	0,3	0,3
Kenttäkelpoisuus (1—5)	4,4	4,4	4,4
Fyysinen kunto (1—5)	4,3	4,3	4,3
Sairastavuus (sa pv/htv)	9,2	8,2	8,5
Tapaturmat (sa pv/htv)	0,6	0,8	0,6
Työilmapiiri (1—5)	3,5	3,6	3,6
Henkilöstön keski-ikä (vuotta)	40	40	40
Koulutustasoindeksi	4,2	4,1	4,2
Sukupuolijakauma (% naisia)	13	12	13

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	239 900	237 313	236 365
Bruttotulot	9 284	7 500	7 500
Nettomenot	230 616	229 813	228 865
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	28 904		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	28 227		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	2 339	2 580	2 380
— muut tuotot	21	20	20
Tuotot yhteensä	2 360	2 600	2 400

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	2 299	2 600	2 400
— osuus yhteiskustannuksista	1 515	1 800	1 600
Kustannukset yhteensä	3 814	4 400	4 000
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-1 454	-1 800	-1 600
Kustannusvastaavuus, %	62	59	60

Määrärahan tasokorotus 5,5 milj. euroa vuonna 2016 on osa sisäisen turvallisuuden resurssien lisäystä ja sillä on tarkoitettu rahoitettavan mm. rajavartioiden lisäämistä vuositasolla 1,3 milj. eurolla.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteinen lisäys vuodelle 2015	-2 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-93
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-2 366
Palkkaliukumasäästö	-744
Palkkausten tarkistukset	1 473
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	5 500
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-1 143
Toimintamenoasäästö (HO 2015)	-1 530
Vuokramenojen indeksikorotus	180
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-225
Yhteensä	-948

2016 talousarvio	228 865 000
2015 II lisätalousarvio	—
2015 I lisätalousarvio	1 900 000
2015 talousarvio	229 813 000
2014 tilinpäätös	229 939 000

70. Ilma- ja vartioalusten hankinta (siirtomääräraha 5 v)

Momentille myönnetään 14 710 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Rajavartiolaitoksen AB/B 412 helikopterien uusimiseen
- 2) AS 332 Super Puma meripelastushelikopterien modifikaatioon ja G-huoltoon
- 3) kahden AB/B 412 helikopterin ja niiden varaosavaraston yhdenmukaistamiseen
- 4) ulkovartiolaivan varustamiseen liittyviin hankintoihin ja mahdollisiin muihin toiminnallisiin muutostarpeisiin
- 5) Dornier-valvontalentokoneiden navigointijärjestelmän uusimiseen

6) kevyen aluskaluston nopeiden veneiden uusimiseen ja niiden tarvitsemien varusteiden ja varaosien hankintaan

7) indeksien ja valuuttakurssien muutoksista aiheutuviin hankintasopimusten mukaisiin menoihin.

Tilausvaltuuksista aiheutuvien indeksien ja valuuttakurssien noususta aiheutuvat lisätarpeet sekä indeksien ja valuuttakurssien alenemisesta syntyvät vähennykset budjetoidaan talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi maksuperusteisina.

Momentille voidaan myös tulouttaa sopimuksista aiheutuvia sopimussakkoja tai muita vastaavia korvauksia.

Selvitysosa: Vuoden 2012 toisessa lisätalousarviossa Rajavartiolaitos sai tilausvaltuuden AS 322 Super Puma meripelastushelikopterien modifikaatioon ja G-huoltoon. Valtuuden perusteella tehtiin vuonna 2013 sopimus modifikaatiosta ja huollosta. Hanke ajoittuu vuosille 2013—2019 ja sen kokonaiskustannusarvio on 33 710 000 euroa.

Rajavartiolaitoksen merivartioasemien kevyt aluskalusto muodostuu useilla vuosikymmenillä hankituista nopeista veneistä ja apuveneistä. Kalusto on kirjavaa ja pääosin vanhentunutta, mikä aiheuttaa huomattavia käyttö- ja ylläpitomenoja. Merivartioasemien nykyinen noin 50 veneen kalusto korvataan noin 20 uudella nopealla veneellä. Hanke ajoittuu vuosille 2016—2019 ja sen kokonaiskustannusarvio on 7 200 000 euroa.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Super Puma modifikaatio ja G-huolto					
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	-	7 000	6 700	4 500	18 200
Menot yhteensä	2 300	7 000	6 700	4 500	18 200

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Super Puma modifikaatio ja G-huolto	2 400
Yhteensä	2 400

Momentin määräraha on muutettu viisivuotiseksi siirtomäärärahaksi.

2016 talousarvio	14 710 000
2015 I lisätalousarvio	2 500 000
2015 talousarvio	12 310 000
2014 tilinpäätös	750 000

30. Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta

Selvitysosa: Pelastustoimen tehtävänä on tulipalojen ehkäiseminen ja pelastustoiminta normaali- ja poikkeusoloissa sekä häiriötilanteissa, pelastustoimelle kuuluvat kansainvälisiin sopimuksiin perustuvat väestönsuojelutehtävät sekä varautuminen näihin tehtäviin. Lisäksi pelastustoimi osallistuu yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa onnettomuuksien ehkäisytyöhön. Pelastustoimella on valmius kansainvälisen avun antamiseen ja vastaanottamiseen.

Pelastustoimi vastaa osaltaan kansallisen hyvinvoinnin ja kilpailukyvyn kannalta tärkeän sisäisen turvallisuuden turvallisuuden ylläpitämisestä. Pelastustoimella on koordinoituvastuu sen toimialaan soveltuvassa varautumisessa erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeustilanteisiin.

Vastuun pelastustoimen eri tehtävien hoitamisesta jakavat valtio ja kuntien ylläpitämät pelastuslaitokset. Valtion talousarviosta rahoitetaan Pelastusopiston toiminta sekä sisäministeriön johtama pelastustoimen valtakunnallinen kehittämistoiminta. Pelastuslaitosten rahoituksesta vastaavat kunnat. Rakennepoliittisen ohjelman mukaisesti pelastuslaitosten tavoitteena on saavuttaa pysyvä, vähintään 7,5 milj. euron vuosittainen säästö palvelutasoa heikentämättä vuoteen 2017 mennessä.

Hätäkeskuslaitoksen tehtävänä on hätäkeskuspalvelujen tuottaminen sekä hätäkeskuspalvelujen tuottamiseen liittyvä pelastustoimen, poliisitoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen viranomaisten toiminnan tukeminen, kuten tehtävän välittämiseen liittyvät toimenpiteet, viestikeskustehtävät, väestön varoittamistoimenpiteiden käynnistäminen äkillisessä vaaratilanteessa sekä muut viranomaisten toiminnan tukemiseen liittyvät tehtävät. Hätäkeskuslaitoksen tehtävänä on myös hätäkeskuspalveluihin liittyvien tehtävien ja toimintatapojen kehittäminen ja valvonta.

Hätäkeskusten ja hätäkeskuspalveluita käyttävien viranomaisten toimintaa yhdenmukaistetaan hälytyspalveluiden osalta valtakunnan tasolla. Tavoitteena on parantaa hätäkeskusten toimintaa ja viranomaisyhteistyötä ja sitä kautta väestön turvallisuuspalveluja. Hätäkeskustoiminta ja tietojärjestelmät uudistetaan maaliskuun 2017 loppuun mennessä siten, että verkottuneet hätäkeskukset voivat tukea toisiaan ruuhka- ja häiriötilanteissa.

01. Pelastustoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 12 774 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) pelastuslain (379/2011) 107 §:n mukaisten erityisten palon- tai onnettomuuden syiden tutkimusten aiheuttamien menojen suorittamiseen
- 2) pelastuslain 100 §:n 1 momentin nojalla suoritettavien korvausten maksamiseen
- 3) pelastuslain 97 §:ssä tarkoitettulla tavalla valmiuden ylläpitämiseen
- 4) pelastustoimeen liittyvään standardisointitoiminnan edistämiseen ja standardisointityöhön osallistumisesta johtuviin menoihin.

Momentille saa nettobudjetoida siirtotalouden tuottoina Palosuojelurahastolta tutkimus- ja kehittämistoimintaan saadut erityisavustukset.

Selvitysosa: Sisäministeriö asettaa pelastustoimelle seuraavat alustavat tuloksellisuustavoitteet:

Onnettomuuksien ehkäisy

Pelastustoimen tehtävä on erityisesti tulipalojen ehkäisy. Toimiala osallistuu myös muiden onnettomuuksien ehkäisyyn. Onnettomuuksia ja niiden seurauksia pyritään ehkäisemään parantamalla ihmisten ja yhteisöjen omatoimista varautumista, lisäämällä väestön turvallisuustietoisuutta ja -osaamista sekä toteuttamalla pelastuslaitosten laatimien valvontasuunnitelmien mukaisia toimia. Pelastuslain vaikutuksia pelastusviranomaisten toimintaan seurataan.

Onnettomuuksien ehkäisy	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Tuotokset			
Erheellisten paloilmoitusten määrä (kpl), enintään	18 120	17 200	16 300
Neuvontaa ja valistusta saaneiden osuus väestöstä (%), vähintään	16	20	20

Pelastustoiminta ja varautuminen

Pelastustoimi kykenee toimimaan nopeasti ja riskejä vastaavasti onnettomuustilanteissa, antamaan pelastustoimeen kuuluvaa apua suuronnettomuustilanteissa myös ulkomailla ja varautumaan avun vastaanottamiseen. Pelastustoimen toimintavalmiutta pyritään ylläpitämään vähintään sillä tasolla, joka on määritelty pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohjeessa.

Pelastustoimen palvelutasopäätökset noudattavat pelastuslakia ja ohjetta palvelutasopäätöksen sisällöstä ja rakenteesta.

Pelastustoimella on yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisesti uhka-arvio pelastustoimen valtakunnallista koordinaatiota edellyttäviä erityistilanteita varten osana kansallista riskiarviota. Pelastustoimen osuutta yhteiskunnan turvallisuusstrategiasta toteutetaan. Tavoitteena on saada strategian päämäärät ulottumaan nykyistä laajemmin myös alue- ja paikallishallintoon.

Ministeriö vahvistaa yhteistyötä aluehallintovirastojen pelastustoimen ja varautumisen vastuualueiden kanssa. Keskus- ja aluehallinnon uudistaminen vaikuttaa myös pelastustoimeen ja erityisesti aluehallintovirastojen rooliin pelastustoimen järjestelmässä.

Väestön suojaamista kehitetään ottaen huomioon puolustus- ja turvallisuuspoliittisen selonteon linjaukset.

Pelastustoiminta ja varautuminen	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Tuotokset			
Pelastuslaitosten hälytysluonteisten tehtävien määrä, kpl, arvio, josta ¹⁾	99 074	96 900	96 900
— tulipaloista (pl. maastopalot) aiheutuvat tehtävät	10 516	11 000	11 000
— maastopaloista aiheutuvat tehtävät	3 511	2 900	2 900
— tarkistus- ja varmistustehtävät	30 345	21 000	21 000

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Pelastustoiminta ja varautuminen			
— ensivastetehtävät (pl. sairaankuljetustehtävät)	21 156	30 000	30 000
— muut tehtävät	33 546	32 000	32 000
Toiminnan laatu ja palvelukyky			
Pelastuslaitosten kiireellisten tehtävien toimintavalmiusaika			
1. riskialueella ensimmäisen yksikön mukaan, % tavoitteesta	60	50	50
Pelastuslaitosten kiireellisten tehtävien toimintavalmiusaika			
2. riskialueella ensimmäisen yksikön mukaan, % tavoitteesta	86	50	50

¹⁾ Pelastuslaitoksen eri tehtävätyypeille ei aseteta tavoitteita, vaan niiden kehitystä seurataan.

Koulutus- ja tutkimustoiminta

Pelastusopistossa annettavan tutkintoon johtavan koulutuksen avulla varmistetaan pelastus- ja hätäkeskushenkilöstön oikeanlainen osaaminen.

Pelastusopiston jatko- ja täydennyskoulutusjärjestelmä tukee pelastustoimen osaamista ja pelastustoiminnan kansainväliseen avunantoon varautumista.

Vahvistetaan pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnan koordinoitua. Lisätään pelastustoimen kotimaista tutkimustoimintaa ja kansainvälisen tutkimuksen sekä uusien toimintamethodien ja tekniikoiden hyödyntämistä.

Pelastustoimi	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Tuotokset			
Pelastusopiston ammatillisen peruskoulutuksen koulutettavapäivien määrä, kpl, vähintään	49 308	43 560	46 080
Pelastusopiston tutkintojen määrä, kpl, vähintään	205	172	172
AMK-tutkintojen määrä, kpl	23	40	30
Panokset			
Momentin 26.30.01 henkilötyövuodet, josta	115,7	110,6	96,7
— Pelastusopiston henkilötyövuodet	105	101	88
— Sisäministeriön henkilötyövuodet	2	1	-
— Turvallisuus- ja kemikaaliviraston henkilötyövuodet	3,7	3,7	3,7
— Kriisinhallintakeskuksen henkilötyövuodet (kv. pelastustoimi)	5	4,9	5
Koulutuksen kokonaiskustannukset (1 000 euroa)	12 622	12 500	12 200
Toiminnan tehokkuus			
Pelastusopiston koulutettavapäivät/henkilötyövuodet	985	995	1 050
Pelastusopiston koulutettavapäivät/opettaja	1 409	1 320	1 600
Pelastusopiston ammatillisen peruskoulutuksen opiskelija-kohtainen vuosikustannus, euroa, enintään	27 386	27 100	26 500
Pelastusopiston ammatillisen peruskoulutuksen koulutettavapäivän hinta, euroa, enintään	152	152	148
Toiminnan laatu ja palvelukyky			
Pelastusopiston tutkintopalaute (asteikolla 1—4)	3,27	3,08	3,00
Hakeneiden lukumäärä/aloituspaiikat	5,71	5,0	5,0

Pelastustoimi	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Henkiset voimavarat			
Pelastusopiston henkilöstön määrä	104	101	89
Kriisinhallintakeskuksen henkilöstön määrä (kv. pelastuspalvelu)	6	6	6
Työtyytyväisyys, indeksi (asteikko 1—5)	3,5	3,4	3,5
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv, enintään	4,7	6,5	6,5

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	19 765	18 544	16 900
Pelastustoimen bruttotulot	5 043	4 146	4 126
Nettomenot	14 722	14 398	12 774
— Pelastusopisto	12 967	12 493	10 903
— Sisäministeriö	1 342	1 455	1 421
— Kansainvälinen pelastuspalvelu	413	450	450
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 624		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 265		

Pelastustoimen maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot, suoritteiden myyntituotot	1 265	1 200	1 400
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	392	532	444
— osuus yhteiskustannuksista	714	968	831
Kustannukset yhteensä	1 106	1 501	1 275
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	159	-301	125
Kustannusvastaavuus, %	114	80	110

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Palopäällystökoulutus, kertaluonteisen erän poistuminen			-250
Siirto momentille 26.01.01 (-1 htv)			-65
Ylimääräisen hätäkeskuspäivystäjäkursion järjestäminen, kertaluonteisen erän poistuminen			-1 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)			-10
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa			-551
Palkkaliukumasäästö			-47
Palkkausten tarkistukset			43

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	393
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-66
Toimintameno säästö (HO 2015)	-80
Vuokramenojen indeksikorotus	22
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-13
Yhteensä	-1 624

2016 talousarvio	12 774 000
2015 talousarvio	14 398 000
2014 tilinpäätös	16 362 000

02. Häätokeskuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 52 966 000 euroa.

Selvitysosa: Sisäministeriö asettaa Häätokeskuslaitokselle seuraavat alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Häätokeskuslaitos jatkaa toiminnan yhdenmukaistamista yhdessä häätokeskuspalveluita käyttävien viranomaisten kanssa. Yhdenmukaistaminen tulee saattaa tasolle, joka mahdollistaa verkottuneen toimintamallin käyttöönoton uudella tietojärjestelmällä. Uuden häätokeskustietojärjestelmän kehitystyötä ja käyttöönoton valmistelua jatketaan siten, että käyttöönotto voidaan toteuttaa maaliskuun 2017 loppuun mennessä.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Häätokeskustietojärjestelmän hankinta, valtuus				
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	2 628	5 723	-	8 351
Häätokeskustietojärjestelmän hankinta, lisä- valtuus (2015 II LTA)				
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	5 000	1 750	250	7 000
Menot yhteensä	7 628	7 473	250	15 351
		2014	2015	2016
Häätokeskuslaitos		toteutuma	arvio	tavoite
Tuotokset				
Ilmoitusten määrä, kpl, josta		3 890 000	3 890 000	3 890 000
— hätäpuheluun määrä, kpl		2 811 000	2 800 000	2 800 000
— välitettyjen tehtävien määrä, kpl		1 740 000	1 750 000	1 750 000
Panokset				
Häätokeskustoiminnan kokonaismenot, brutto, 1 000 euroa		72 079	68 679	54 925
Henkilötyövuodet		664	627	590

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Hätäkeskuslaitos			
Toiminnan tehokkuus			
Hätäilmoitusten määrä/hätäkeskuspäivystäjä (pl. vuoromestarit)	7 700	8 200	8 800
Hätäkeskustoiminnan kustannukset, euroa/asukas, enintään	11,4	10,7	9,7
Hätäkeskustoiminnan kustannukset, euroa/hätäilmoitus, enintään	15,9	14,7	13,2
Toiminnan laatu ja palvelukyky			
Hätäkeskuslaitoksen yhteistyöviranomaisten tyytyväisyys, indeksi, vähintään (asteikko 1—5)	3,34	-	3,34
Henkiset voimavarat			
Henkilöstön määrä	647	630	600
Työtyytyväisyys, indeksi (asteikko 1—5)	3,16	3,18	3,2
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv, enintään	17,5	18	16

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	72 031	58 646	56 026
Bruttotulot	2 975	3 056	3 060
Nettomenot	69 056	55 590	52 966
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	12 425		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	13 526		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2013 toteutuma	2014 varsinainen talousarvio	2015 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myyntituotot	2 851	3 000	3 000
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	1 359	2 110	2 110
— osuus yhteiskustannuksista	897	820	820
Kustannukset yhteensä	2 256	2 930	2 930
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	595	70	70
Kustannusvastaavuus, %	126	102	102

Määrärahan tasokorotus 1,44 milj. euroa on tarkoitus vuonna 2016 käyttää Erica-tietojärjestelmän lisääntyneiden menojen kattamiseen. Tarkoitukseen ehdotetaan siirrettäväksi lisäksi 3,5 milj. euroa momentilta 28.70.20.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Erica-tietojärjestelmä (siirto momentilta 28.70.20)	3 500
Hätäkeskusuudistuksen johdosta vapautuneet tilat, omavastuu	-148
Hätäkeskusuudistuksen johdosta vapautuneiden tilojen vuokrasäästö	-461
TOTI-investointi, kertaluonteisen erän poistuminen	-4 256
Uuden hätäkeskustietojärjestelmän käyttöönotto, kertaluonteisen erän poistuminen	-2 441
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-10
Palkkaliukumasäästö	-181
Palkkausten tarkistukset	322
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	1 440
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-244
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-150
Vuokramenojen indeksikorotus	53
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-48
Yhteensä	-2 624

2016 talousarvio	52 966 000
2015 II lisätalousarvio	—
2015 I lisätalousarvio	-436 000
2015 talousarvio	55 590 000
2014 tilinpäätös	70 157 000

20. Eryitysmenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 406 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) pelastuslain (379/2011) 97 §:ssä tarkoitetulla tavalla toimintakustannuksiin, jotka aiheutuvat ilma-alusten käytöstä etsintä- ja pelastustehtäviin sekä poliisiviranomaisen johtamiin etsintä- tai muihin vastaaviin virka-aputehtäviin ja niistä aiheutuvan valmiuden ylläpitämiseen sekä ilma-alusten käyttöön liittyvän hälytys- ja johtamisjärjestelmän välittömien kustannusten korvaamisesta Finavialle

2) pelastuspalveluavun sekä asiantuntija- ja materiaaliavun antamisesta ja vastaanottamisesta sekä siihen varautumisesta aiheutuviin kustannuksiin Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen yhteistyössä sekä Suomen kahden- ja monenvälisten pelastuspalvelun yhteistoimintasopimusten perusteella, mihin luetaan myös Suomen osallistuminen Euroopan unionin, YK:n sekä NATO:n euroatlanttisen kumppanuusneuvoston pelastuspalvelun asiantuntijatehtäviin niistä aiheutuvine palkkaus- ja toimintakustannuksineen. Määrärahaa saa käyttää enintään 7 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkauksiin

3) pelastuslain 31 §:n mukaisesti metsäpalojen tähytystoiminnasta ja sen valmiuden ylläpidosta aiheutuneisiin kustannuksiin.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

1) Ilma-alusten käyttö etsintä- ja pelastustehtäviin	706 000
2) Kansainvälisen hätäavun antaminen ja vastaanottaminen sekä siihen varautuminen	1 100 000
3) Metsäpalojen tähystystoiminta	600 000
Yhteensä	2 406 000

2016 talousarvio	2 406 000
2015 talousarvio	2 406 000
2014 tilinpäätös	1 950 749

43. Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 8 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää viranomaisradioverkon hintatuen ja alijäämätuen maksamiseen Suomen Virveverkko Oy:lle.

Selvitysosa: Momentilta myönnetyn rahoituksen tavoitteena on turvata viranomaisradioverkon toiminta.

2016 talousarvio	8 100 000
2015 talousarvio	8 100 000
2014 tilinpäätös	8 100 000

40. Maahanmuutto

Selvitysosa: Sisäministeriö ohjaa ja kehittää maahanmuuttohallintoa ja vastaa maahanmuuttopolitiikan sekä maahanmuuttoa ja kansalaisuutta koskevan lainsäädännön valmistelusta ja edustaa maahanmuuttoasioissa Suomea Euroopan unionissa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Sisäministeriö yhteensovittaa maahanmuuttoasioihin liittyvää toimintaa hallinnonalojen välillä.

Sisäministeriö vastaa turvapaikanhakijoiden vastaanoton ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton yleisestä kehittämisestä, suunnittelusta, ohjauksesta, seurannasta ja yhteensovittamisesta.

Sisäministeriö huolehtii Maahanmuuttoviraston toimintaedellytyksistä. Maahanmuuttovirasto käsittelee ja ratkaisee ulkomaalaisten maahantuloon, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen ja kansalaisuuteen liittyviä asioita, vastaa turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta ja suunnittelusta, säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanon ohjauksesta. Lisäksi Maahanmuuttovirasto ylläpitää ulkomaalaisasioiden sähköistä asiankäsittelyjärjestelmää (UMA) ja tuottaa tietoja viranomaisille ja kansainvälisille järjestöille. Turvapaikanhakijoiden vastaanottopalvelut tuotetaan kahdessa valtion vastaanottokeskuksissa sekä ostopalveluina.

Maahanmuuttoa kuvaavat tunnusluvut	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Suomessa asuvat ulkomaalaiset ¹⁾	219 675	228 000	236 000
Maahanmuutto/ulkomaalaiset ²⁾	23 647	22 000	22 000
Nettomaahanmuutto/ulkomaalaiset ²⁾	18 176	17 000	17 000
Suomen kansalaisuuden saaneet/vuosi ³⁾	8 499	8 500	8 500

¹⁾ Vuosi 2014: Tilastokeskus/Väestörakenne 2014. Vuodet 2015 ja 2016: SM:n arvio, joka on arvioitu mm. Tilastokeskuksen vuosien 2014 ja 2015 tammi—huhtikuun väestön ennakkotilastoista toteutuneen muutoksen perusteella.

²⁾ Vuosi 2014: Tilastokeskus/Muuttoliike 2014. Vuodet 2014 ja 2015: SM:n arvio, joka on arvioitu mm. Tilastokeskuksen vuosien 2014 ja 2015 tammi—huhtikuun väestön ennakkotilastoista toteutuneen muutoksen perusteella.

³⁾ Taulukossa on esitetty Suomen kansalaisuuden hakemuksesta tai ilmoituksesta saaneiden henkilömäärä. Momentin 26.40.01 perusteluissa oleva taulukko kuvaa Maahanmuuttovirastossa vireille tulevien ja ratkaistujen hakemusten määrää. Samassa hakemuksessa voi olla useita henkilöitä.

Maahanmuuttopolitiikka

Maahanmuuttopolitiikka perustuu hallitusohjelman linjauksiin.

Keskeiset strategiset tavoitelinjaukset ovat:

— Edistämme Suomen työllisyyttä ja julkistaloutta vahvistavaa, huoltosuhdetta kohentavaa sekä talouden kansainvälistymistä edistävää työperusteista maahanmuuttoa. Lievennämme EU-alueen ulkopuolisen työvoiman tarveharkintaa, kun se on työllisyyden ja julkistalouden kannalta perusteltua, mahdollistaen yritysکوhtaisesti erityisosaajien työllistämisen nopeuttamisen, alueellisen ja alakohtaisen työvoiman turvaamisen sekä käytännön prosessien helpottamisen.

— Tarkennamme perheenyhdistämisen kriteerejä EU:n perheen yhdistämisdirektiivin mukaisesti.

— Osallistumme kansainväliseen taakanjakoon pitämällä kiintiöpakolaisten määrän ainakin viime vuosien tasolla.

— Nopeutamme viranomaisprosesseja turvapaikkahakemusten käsittelyssä, teemme päätökset palauttamisineen viipymättä ja torjumme väärinkäytöksiä.

— Nopeutamme törkeisiin rikoksiin syyllistyneiden, rikoksen uusijoiden ja yleiselle järjestykselle vaarallisten ulkomaalaisten maasta poistamista.

Maahanmuuttopolitiikan toteutusta ohjaavan Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategian mukaisesti maahanmuutto on ennakoitua ja hallittua. Maahanmuutto edistää väestön hyvinvointia ja vahvistaa Suomen kilpailukykyä. Maahanmuuttajat voivat hyödyntää osaamistaan ja osallistuvat yhteiskunnan rakentamiseen. Kansainvälistyvässä Suomessa arvostetaan moninaisuutta, ja yhdenvertaisuus sekä tasa-arvo kuuluvat kaikille.

Maahanmuuttohallinnon tuloksellisuutta parannetaan muun muassa viranomaisyhteistyötä kehittämällä sekä toteuttamalla ulkomaalaislupa-asioita ja turvapaikkamenettelyn alkuvaihetta koskeva toimivallan siirto poliisilta Maahanmuuttovirastolle. Tavoitteena on, että maahanmuuttohallinto kykenee vastaamaan lakisääteisiin käsittelyaikatavoitteisiin maahanmuuton lupahakemusten käsittelyssä. Tavoitteena on kehittää edelleen turvapaikanhakijoiden vastaanotto toiminnan kustannustehokkuutta.

Sisäministeriön hallinnonalan toimijoiden yhteistyötä ulkomaalaisten maahantuloon ja maassa oleskeluun liittyen tehostetaan. Yhteistyössä hyödynnetään maahanmuuttoviranomaisten moniviranomaismallia (MPR), joka antaa puitteet Maahanmuuttoviraston, poliisin ja Rajavartiolaitoksen väliselle yhteistyölle.

Maahanmuuttohallinnossa kehitetään maahanmuuton tieto- ja analyysipalveluja osana Maahanmuutto 2020 -strategian toimenpideohjelman toteutusta.

Kehitetään edelleen ulkomaalaisasioiden sähköistä asiankäsittelyjärjestelmää (UMA), jotta pystytään tarjoamaan kattavasti lupaprosesseihin liittyvät sähköiset asiointipalvelut hakija-asiakkaille sekä automatisoidaan mahdollisuuksien mukaan lupaprosesseja.

Maahanmuutto

Maahantuloon liittyvää viranomaisyhteistyötä vahvistetaan. Oleskelulupajärjestelmän kehittämisessä tavoite on menettelyn selkeyttäminen. Työvoiman maahanmuuton osalta on tärkeää vastata oikea-aikaisesti työmarkkinoiden tarpeisiin, jolloin käsittelyaikoihin kohdistuu erityinen huomio. Työntekijän oleskelulupajärjestelmää kehitetään hallitusohjelmassa linjatulla tavalla. Lupatoiminnalla on erittäin tärkeä merkitys työehtojen ennakoivalvonnassa. Jälkivalvonnassa kyse on käytännössä pitkälti poliisin ja työsuojeluhallinnon tarkastustoiminnan resursseista ja niiden kohdentamisesta.

Yhteistyötä opetushallinnon kanssa jatketaan EU:n ulkopuolelta tulevien ulkomaalaisten opiskelijoiden maahantuloon liittyen. Väärinkäytösten määrä tulee pitää pienenä. Opiskelupaikkojen kohdentamisessa tulisi ottaa huomioon ne alat, joilla mahdollisesti esiintyy ulkomaisen työvoiman tarvetta tulevaisuudessa. Tämä vaatii myös kotimaisten kielten opintojen lisäämistä opiskelun aikana.

Perheenyhdistämisen kriteerejä tarkennetaan EU:n perheen yhdistämisdirektiivin mukaisesti.

Vaikutetaan siihen, että EU-maiden maahanmuutto-, pakolais- ja turvapaikkapolitiikka pystytään sovittamaan entistä paremmin yhteen kehitys- ja ihmisoikeuspolitiikan tarpeisiin. EU-maiden maahanmuuttopolitiikan yhteyttä EU-maiden oman työvoimapolitiikan tarpeisiin vahvistetaan. EU:n yhteisessä maahanmuuttopolitiikassa tapahtuvassa lainsäädännön harmonisoinnissa Suomi huolehtii kansallisten etujen huomioon ottamisesta.

Ongelmina laittoman maahanmuuton lisääntyessä ovat myös laittoman työnteon ja ihmiskaupan sekä muun eriateisen hyväksikäytön lisääntyminen. Toteutetaan laittoman maahantulon vastaista toimintaohjelmaa. Tehostetaan viranomaisyhteistyötä laittoman maahantulon torjunnassa sekä huolehditaan tarvittavan lainsäädännön kehittämisestä. Keskeisiin maahanmuuttomaihin pyritään sijoittamaan maahanmuuton yhdyshenkilöitä. Laittoman maahanmuuton ongelmat näkyvät osaltaan myös lieveilmiöiden lisääntymisenä pidempiaikaisen maassa oleskelun tilanteissa henkilöiden jäädessä kotouttamistoimien ja yhteiskunnan palvelujen ulkopuolelle. Tehokas laittoman maahanmuuton torjunta ehkäisee näistä ongelmista yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia. Palauttamispolitiikkaa tehostetaan erityisesti nopeuttamalla rikoksiin syyllistyneiden maasta poistamista.

Kansainvälinen suojelu

Seurataan turvapaikkamenettelyä ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevien säännösten toimivuutta ja valmistellaan mahdolliset lainmuutokset. Kehitetään edelleen eri viranomaisten välistä yhteistyötä turvapaikkaprosessin tehostamiseksi ja nopeuttamiseksi.

Jatketaan yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän kehittämistä ja osallistutaan EU-jäsenvaltioiden yhteistyöhön sen toimeenpanemiseksi käytännössä. Lainsäädännön kehittämisen ohella tiivistetään jäsenvaltioiden turvapaikkaviranomaisten välistä käytännön yhteistyötä erityisesti tukemalla Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) toimintaa.

Turvapaikkapolitiikan kehittämisessä vahvistetaan johdonmukaisuutta eri maahanmuuton politiikkalohkojen, kuten rajavalvonnan, laittoman maahanmuuton torjunnan ja palautuspolitiikan kanssa.

Kiintiöpakolaispolitiikan toimeenpanoa jatketaan uudelleen sijoittamalla Suomeen kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ulkomaalaisia (ulkomaalaislaki 301/2004 90 §). Uudelleen sijoittamisen perusteet (voimavarat kiintiöpakolaisten ottamiselle ja kiintiöpakolaisten määrä) vahvistetaan vuosittain valtion talousarviossa. Vuoden 2016 pakolaiskiintiö on 750 henkilöä.

Jatketaan valmisteluja paluuta koskevien yhteistyöpöytäkirjojen solmimiseksi lähtömaiden kanssa ja toteutetaan vapaaehtoisen paluun toimintamalli. Turvapaikanhakijoiden määrää on vaikea ennustaa.

Vastaanottokeskusten paikkaluku keskimäärin vuodessa

	2014	2015 arvio	2016
Vastaanottokeskusten paikkaluku yhteensä	2 656	3 000	12 570
— valtion vastaanottokeskukset	640	670	700
— yksityisen, kunnan tai järjestön ylläpitämät keskukset	1 946	2 260	11 800
— säilöönottoyksikkö	70	70	70
— käyttöaste keskimäärin %	92,0	90,0	90,0
Ryhmäkotien ja tukiasuntojen paikkaluku yhteensä	77	155	1 000
— ryhmäkodit	63	95	470
— tukiasunnot	14	60	530
— käyttöaste keskimäärin %	97,0	95,0	90,0

Vastaanottopalvelujen saajat	2014	2015 arvio	2016
Keskimäärin vastaanoton piirissä olevia / henkilöä / vuosi	3 102	3 820	10 670
— Vastaanottokeskuksiin majoitettuja	2 159	2 700	8 400
— Alaikäisiä yksintulleita	81	150	1 000
— Säilöön otetut ulkomaalaiset	53	70	70
— Yksityismajoituksessa	809	900	1 200

Vastaanoton kustannukset / euroa / vuosi	2014 tilinpäätös	2015 talousarvio	2016 esitys
Vastaanoton kokonaiskustannukset	61 941 314	43 819 000	127 783 000
Vastaanottokeskusten kokonaiskustannukset	58 879 991	41 643 000	118 543 000
— vastaanottokeskusten yksikkökustannus / hlö	20 368	16 367	17 657
— alaikäisen kustannus ryhmäkodissa / hlö	69 573	82 487	84 775
— alaikäisen kustannus tukiasunnossa / hlö	22 124	33 376	33 070
— säilöön otetun kustannus / hlö	51 570	50 856	62 857
— yksityismajoituksen kustannukset	5 803 791	4 003 817	6 033 600
— yksityismajoituksen kustannus / hlö	7 051	4 003	5 028
Lasten edustaminen	153 280	134 000	540 000
Pakolaisten maahantuloon liittyvät kustannukset	1 231 158	946 000	3 300 000
Muut maahantuloon liittyvät menot ¹⁾	1 676 885	1 100 000	5 400 000

¹⁾ Tulkkauk- ja käännöspalkkiot, Maahanmuuttoviraston ulkopuolella suoritettavat turvapaikkapuhuttelut, DNA-testit ja sähköiset palvelut (Umarek).

01. Maahanmuuttoviraston ja valtion vastaanottokeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 39 229 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) enintään 500 000 euroa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 31 §:n mukaisten matka- ja muiden avustusten maksamiseen
- 2) enintään 350 000 euroa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 33 §:n mukaisen ihmiskaupan uhrien auttamispalveluiden ostamiseen
- 3) maahanmuuttohallinnon toiminnan kehittämiseen.

Selvitysosa: Maahanmuuttovirasto käsittelee ja ratkaisee maahantuloon, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen sekä Suomen kansalaisuuteen liittyviä asioita hyödyntäen ja kehittäen ulkomaalaisasioiden sähköistä asiankäsittelyjärjestelmää viranomaisten ajantasaisena asianhallintaja tietopalvelurekisterinä. Virasto tuottaa ajankohtaista tietoa maahanmuutto- ja kansalaisuusasioista. Virasto vastaa turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta ja suunnittelusta, säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanon ohjauksesta.

Sisäministeriö asettaa Maahanmuuttovirastolle alustavasti seuraavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Maahanmuuttovirasto ja valtion vastaanottokeskukset	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Tuotokset			
Päätökset	56 230	57 550	67 750
Panokset			
Toimintamenot (1 000 €)			

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Maahanmuuttovirasto ja valtion vastaanottokeskukset			
Maahanmuuttovirasto	17 660	18 314	29 549
Valtion vastaanottokeskukset	9 149	9 241	9 647
Henkilötyövuodet			
Maahanmuuttovirasto	293,2	289	469
Valtion vastaanottokeskukset	90,4	120	120
Tehokkuus			
Toiminnallinen tuloksellisuus			
— tuottavuus (pääöstä/Maahanmuuttoviraston htv)	192	199	205
— taloudellisuus (nettomenot €/pääös)	309	300	300
— maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus (%)	79	84	84

Nopea ja oikeusvarma päätöksenteko

Vireille tulleiden hakemusten läpivientiajat lyhenevät. Perheenyhdistämishakemusten käsittelyaika on enintään yhdeksän kuukautta. Asiakkaiden oikeusturva säilyy hyvänä. Henkilö- ja teknisiä resursseja käytetään joustavasti ja tehokkaasti. Päätöksentekoprosessit ovat laadullisesti mitattavia sekä läpinäkyviä, ohjaavia ja rutiinityötä säästäviä. Soveltamiskysymykset linjataan sisäisellä ohjeistuksella.

Vireille tulleet ja ratkaistut asiat 2014—2016

	2014		2015		2016	
	toteutuma Vireille tulevat	Ratkaistut	talousarvio Vireille tulevat	Ratkaistut	tavoite Vireille tulevat	Ratkaistut
Maahanmuutto yhteensä	22 076	21 287	22 000	23 000	24 500	24 500
— työntekijän oleskelulupa	5 928	5 829	6 000	6 000	6 000	6 000
— opiskelijan oleskelulupa	6 045	5 902	6 000	6 000	6 000	6 000
— muut oleskeluluvat (sis. kv. suojelu)	10 103	9 556	10 000	11 000	12 500	12 500
Maasta poistaminen	7 302	7 751	6 000	6 000	7 500	7 500
Kansainvälinen suojelu yhteensä	11 180	11 574	23 750	13 650	27 750	27 750
— turvapaikkahakemukset	3 652	3 714	15 000	6 000	15 000	15 000
— kiintiöpakolaiset	1 050	1 034	1 050	1 050	750	750
— matkustusasiakirjat	5 209	4 246	5 600	5 600	5 600	5 600
Kansalaisuus yhteensä	13 315	11 072	8 000	10 000	12 500	12 500
— kansalaisuushakemukset	11 426	9 426	7 000	9 000	11 000	11 000
Yhteensä	53 873	51 684	59 750	52 650	72 250	72 250

Käsittelyaika keskimäärin (vrk)

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Maahanmuutto			
— työntekijän oleskelulupa (sis. TE-toimiston osapäätöksen)	86	65	65
— oleskelulupa, opiskelija	21	30	30
Kansainvälinen suojelu, kokonaiskäsittelyaika ilman muutoksenhakua			
— turvapaikka	170	180	140

Käsittelyaika keskimäärin (vrk)

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Kansalaisuushakemukset, kokonaiskäsittelyaika			
— kansalaisuushakemukset	224	244	238
Ratkaistut/vireille tulleet (%)	104	110	100

Maahanmuuttohallinnon prosessien sähköistäminen

Maahanmuuttohallinnon kaikkien viranomaisten sähköistä asianhallintajärjestelmää (UMA) käytetään tehokkaasti ja sen ylläpidosta huolehditaan. Sähköisten palvelujen käyttöä laajennetaan ja samalla nopeutetaan prosessien kulkua automatisoinnin mahdollisuuksia hyödyntäen. Järjestelmän toimintoja kehitetään vastaamaan ulkomaalaislain muutoksia.

*Henkisten voimavarojen hallinta***Henkiset voimavarat, Maahanmuuttovirasto**

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Henkilötyövuodet	293,2	289	469
Sairauspoissaolot (työpäivää/htv)	9,9	9,9	9,6
Työtyytyväisyysindeksi (1—5)	3,57	3,51	3,52

Henkiset voimavarat, Valtion vastaanottokeskukset

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Henkilötyövuodet	90,4	120	120
Sairauspoissaolot (työpäivää/htv)	11,1	10	10
Työtyytyväisyysindeksi (1—5)	3,60	3,70	3,60

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	34 407	34 055	47 129
Bruttotulot	8 902	7 700	7 900
Nettomenot	25 505	26 355	39 229
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 190		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 494		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tietoluovutusten maksuttomuus (siirto momentille 28.10.01)	-7
Turvapaikkamenojen lisäys	14 100
Turvapaikkapäätöksenteon nopeuttamiseksi palkattu määräaikainen resurssi, erän poistaminen	-2 700
Ulkomaalaisasioiden sähköisen asiankäsittelyjärjestelmän (UMA) jatkokehityshanke (UMA4) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	1 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-26
Palkkaliukumasäästö	-135
Palkkausten tarkistukset	139
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	744
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-118
Toimintameno säästö (HO 2015)	-120
Vuokramenojen indeksikorotus	22
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-25
Yhteensä	12 874

2016 talousarvio	39 229 000
2015 III lisätalousarvio	1 646 000
2015 II lisätalousarvio	703 000
2015 I lisätalousarvio	1 200 000
2015 talousarvio	26 355 000
2014 tilinpäätös	26 809 000

20. Paluumuuttajien muuttovalmennus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 876 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ulkomaalaislain (301/2004) 48 §:n perusteella järjestettävään paluumuuttovalmennukseen
- 2) suomen tai ruotsin kielen taidon testaamiseksi laaditun kielitutkinnon järjestämiseen ja muihin menoihin
- 3) enintään 40 000 euroa asiantuntijapalkkioiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään neljää henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkausmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan suoriteperusteisena.

Selvitysosa: Ulkomaalaislain 48 §:n perusteella oleskelulupaa Suomesta hakevalta edellytetään todistusta Suomen viranomaisen järjestämän kielitutkinnon hyväksytystä suorittamisesta, jollei kielitutkintoon osallistumista ole pidettävä hakijan olosuhteet huomioon ottaen kohtuuttomana. Kielitutkintoja järjestetään useamman kerran vuodessa ja tutkintoihin osallistuu enimmillään noin 2 000 henkilöä vuodessa. Kielitutkintoon valmistavaa paluumuuttovalmennusta on tarjottu järjestää noin 600 henkilölle vuodessa.

Asiantuntijapalkkioina maksetaan kielikokeen arvioijien matkakustannuksia ja palkkioita sivukuluneen.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Paluumuuttovalmennus	836 000
Asiantuntijapalkkiot (enintään)	40 000
Yhteensä	876 000
2016 talousarvio	876 000
2015 talousarvio	876 000
2014 tilinpäätös	566 720

21. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 87 652 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) (vastaanottolaki) 7 §:n mukaisesti vastaanotto- ja järjestelykeskusten perustamis- ja ylläpitokustannusten sekä palveluntuottajalle vastaanottopalveluiden järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamiseen, ilman kotikuntalaisissa (201/1994) tarkoitettua kotikuntaa Suomessa olevan ihmiskaupan uhrin auttamisesta aiheutuvien kulujen korvaamiseen vastaanottorahaa lukuun ottamatta ja alaikäisen, jolla ei ole oleskelulupaa Suomessa, edustajan palkkion maksamiseen sekä kansainvälistä suojelua hakevien yleisen oikeudellisen neuvonnan kustannuksiin
- 2) säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 3 luvun mukaisen toimeentulon ja huolenpidon järjestämiseen säilöön otetuille ulkomaalaisille käyttörahaa lukuun ottamatta
- 3) vastaanottopalveluna järjestettyyn työ- ja opintotoimintaan osallistuvien henkilöiden vastaanottolain 30 §:n mukaisten tapaturmakorvausten ja ryhmävastuuvakuutusten sekä Valtiokonttorin näistä perimien hoitokulujen maksamiseen
- 4) vastaanoton toteuttamiseksi erityistilanteissa tarpeellisten palvelujen hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen sekä vastaanottojärjestelmän kehittämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen ja vastaanotto toiminnan kehittämistä tukeviin EU:n rahoittamiin hankkeisiin
- 5) turvapaikkapuhuttelujen tulkkaus- ja käännösmenoihin sekä vapaaehtoisesta paluusta aiheutuviin kuluihin
- 6) Maahanmuuttoviraston toimipisteiden ulkopuolella suoritettavien turvapaikkapuhuttelujen matkakustannusten, perhesiteen selvittämiseksi tehtävien DNA-testien ja oikeuslääketieteellisten testien kustannuksiin sekä kotipaikan tai kansalaisuuden selvittämiseksi tehtävien kielianalyysien kustannuksiin
- 7) kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 86 §:n mukaisesti kiintiöpakolaisten ja heidän perheenjäsentensä maahantulomatkojen järjestämisestä, lähtömaassa suoritettavista terveystarkastuksista ja koulutuksesta (kulttuuriorientaatiosta) sekä vastaanottoa edistävän koulutuksen ja tiedotustoiminnan järjestämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisesti.

Vuoden 2016 pakolaiskiintiö on 750 henkilöä.

Selvitysosa: Kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottopalvelut järjestää vastaanottokeskus vastaanottolain 13 §:n nojalla. Laajamittaisen maahantulon yhteydessä vastaanottopalvelut järjestetään vastaanottolain 12 §:n mukaisesti. Maahanmuuttovirasto sopii kuntien, kuntayhtymien ja muiden yhteisöjen tai säätiöiden kanssa vastaanottopalvelujen järjestämisestä ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta.

Vastaanottolain 31 §:n nojalla vapaaehtoisen paluun tukemiseksi voidaan kansainvälistä suojelua hakeneelle kolmannen maan kansalaiselle, tilapäistä suojelua saaneelle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntalain mukaista kotipaikkaa Suomessa sekä oleskeluluvan ulkomaalaislain 51 §:n nojalla saaneelle, korvata kohtuulliset matka- ja muuttokustannukset kotimaahan tai muuhun maahan, johon hänen pääsynsä on taattu. Tilapäistä suojelua saava tai ihmiskaupan uhri voi olla myös unionin kansalainen tai tähän rinnastettava. Vapaaehtoisen paluun järjestäminen toteutetaan ostopalveluna.

Turvapaikkapuhuttelujen tulkkaus- ja käännöskustannukset vaihtelevat turvapaikanhakijoiden määrän ja hakijoiden kielen mukaan. Turvapaikkahakemuslomakkeella selvitetään hakemuksen perusteet ennen turvapaikkapuhuttelua. Hakijan täyttämä lomake sekä hakijan vieraskieliset asiakirjat ja selvitykset käännetään Maahanmuuttovirastossa. Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhuttelussa käytetään hakijan äidinkieltä tai hänen ymmärtämänsä kielen tulkkausta.

Ulkomaalaislain (301/2004) 65 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto voi varata hakijalle ja perheenkokoajalle tilaisuuden osoittaa biologinen sukulaisuus toteen valtion varoista kustannettavan DNA-tutkimuksen avulla, jos biologiseen sukulaisuuteen perustuvasta perhesiteestä ei muutoin voida saada riittävää selvitystä ja jos DNA-tutkimuksen avulla on mahdollista saada olennaista näyttöä perhesiteestä. Ulkomaalaislain 6 a §:n mukaan oleskelulupaa hakevan ulkomaalaisen tai perheenkokoajan iän selvittämiseksi voidaan tehdä oikeuslääketieteellinen tutkimus jos on olemassa ilmeisiä perusteita epäillä hänen itsestään antamien tietojen luotettavuutta. Perheenkokoajille, joiden henkilöllisyyttä ei ole voitu varmistaa, voi olla tarpeen joissakin tapauksissa osana henkilöllisyyden selvittämistä tehdä kielianalyysi hakijan kielellisen identiteetin ja taustan ja sitä kautta kotiseudun selvittämiseksi. Kielianalyysin avulla selvitetään, täyttyvätkö perheenyhdistämisen edellytykset perheenyhdistämishakemusten käsittelyn yhteydessä.

Kiintiössä otettavat pakolaiset voidaan valita talousarviovuonna ja he voivat saapua maahan sinä vuonna sekä sitä seuraavien kahden vuoden aikana. Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö (IOM) järjestää kiintiöstä valittujen pakolaisten maahantulomatkat ostopalveluna. Sopimus sisältää matkustusta varten tehtävän terveystarkastuksen. Vastaanoton erityistilanteissa korvataan erityispalveluja, kuten matkan aikana tarvittavat lääkäripalvelut tai kauttakulku- tai maasta poistumiseen vaadittavien viisumien kustannukset.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kuntien, kuntayhtymien, järjestöjen vastaanottokustannukset	61 000 000
Vastaanoton muut menot	17 952 000
— palvelujen ostot	4 674 000
— terveydenhuolto	12 902 000
— muut menot	376 000
Vastaanottokustannukset yhteensä	78 952 000

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Muut maahantuloon liittyvät menot	5 400 000
Pakolaisten maahantuloon liittyvät kustannukset	3 300 000
Yhteensä	87 652 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vastaanottomenojen lisäys	61 800
Yhteensä	61 800

2016 talousarvio	87 652 000
2015 II lisätalousarvio	19 500 000
2015 I lisätalousarvio	146 000
2015 talousarvio	25 852 000
2014 tilinpäätös	43 984 404

63. Vastaanotto toiminnan asiakkaille maksettavat tuet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 30 484 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkomaalaiselle kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) (vastaanottolaki) ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) perusteella myönnettävän vastaanottorahan, käyttörahan ja toimeentulotuen maksamiseen.

Selvitysosa: Kansainvälistä suojelua hakevalle ja tilapäistä suojelua saavalle sekä ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, myönnetään vastaanottoraha välttämättömän toimeentulon turvaamiseksi ja itsenäisen selviytymisen edistämiseksi, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa muulla tavalla. Jos vastaanottokeskus järjestää täyden ylläpidon, ilman huoltajaa olevalle lapselle myönnetään vastaanottorahan sijasta käyttöraha.

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle annetaan käyttörahaa, jos hänellä ei ole käytettävissään omia varoja eikä hän voi saada käyttövaroja muulla tavalla. Säilöön otetulle ulkomaalaiselle voidaan poikkeuksellisesti myöntää täydentävää vastaanottorahaa siten kuin vastaanottolaissa säädetään tai toimeentulotukea siten kuin toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetään.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Vastaanottoraha	28 945 000
Täydentävä vastaanottoraha	1 207 000
Käyttöraha	332 000
Yhteensä	30 484 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vastaanottomenojen lisäys	21 900
Yhteensä	21 900

2016 talousarvio	30 484 000
2015 talousarvio	8 584 000
2014 tilinpäätös	9 917 930

Pääluokka 27

PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa:

Toimintaympäristön kuvaus

Suomen puolustusta ylläpidetään ja kehitetään toimintaympäristössä, jossa toimijoiden keskinäisriippuvuus kasvaa ja puolustukseen käytettävissä olevat voimavarat säilyvät rajallisina. Sotilaallisia suorituskykyjä kehitetään Suomen sotilaallisen puolustamisen lähtökohdista. Puolustusvoimien tulee kyetä vastaamaan sekä konventionaalisiin sotilaallisiin että laaja-alaisempiin uhkiin. Näihin uhkiin ei voida vastata ilman kattavaa kansainvälistä yhteistyötä.

Toimintaympäristön muutosnopeus, ennakoimattomuus sekä epävarmuus ovat lisääntyneet ja strategiset yllätykset ovat mahdollisia. Sodankäynnin keinovalikoima laajentuu ja käyttömahdollisuudet monipuolistuvat. Sodankäynnin vaikutukset kohdistuvat koko yhteiskuntaan, ei pelkääseen asevoimiin. Sotilaallisen voimankäytön mahdollisuus on aina otettava huomioon. Sodan alkamishetken tunnistaminen ja erityisesti ennakoiminen vaikeutuvat. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen, kriisinsietokyky ja huoltovarmuus sekä puolustusyhteistyön merkitys korostuvat toimintaympäristön muutoksessa.

Venäjän toimet Ukrainassa ovat esimerkki niin kutsutusta hybridisodankäynnistä, jossa yhdistyvät sotilaalliset ja ei-sotilaalliset keinot, peiteoperaatiot, hyökkäykselliset informaatio-operaatiot, kyberhyökkäykset, taloudellinen, poliittinen ja sotilaallinen painostus, väestön sisäisten ristiriitojen lietsominen sekä epämääräisyyden ja epätasapainon luominen. Erikoisjoukkoja käytetään aiempaa laajemmin ja monipuolisemmin heti kriisin alkuvaiheesta alkaen.

Baltian maiden ja Itämeren alueen geostrateginen merkitys on kasvanut. Sotilaallinen aktiivisuus Itämeren alueella on lisääntynyt korostaen erityisesti ilma- ja merivalvonnan merkitystä. Pidemmällä aikavälillä on otettava huomioon myös arktisten alueiden merkityksen kasvu uusien merireittien avautumisen myötä. Suomen geostrateginen asema sotilasliiton rajalla ja suurvallan naapurina on otettava huomioon puolustuksen kehittämisessä.

Taistelun kuvan kehitykseen vaikuttaa muun muassa joukkojen määrän väheneminen taistelukentällä, jolloin nopeus, tulivoima, ulottuvuus ja toimintavalmius korostuvat. Asevoimien kehittämisen painopisteenä on yhteisoperaatiokyky, jonka kehittämisessä korostuvat kaikki ulottuvuudet (maa, meri, ilma, avaruus, informaatio) kattava taistelutilan hallintakyky, kaukovaikuttamiskyky, ohjuspuolustuskyky ja kyberkyvyt. Suurvallat hyödyntävät ilma-, avaruus- ja

informaatioulottuvuutta ja pyrkivät tietoylivoimaan. Rauhan ajan asevoimien ryhmityksen merkitys vähenee.

Suomen puolustuskyvyn ylläpidon ensisijaisena päämääränä on muodostaa ennaltaehkäisevä kynnys sotilaallisen voiman käytölle ja sillä uhkaamiselle, sekä kyky torjua maahamme kohdistuvat hyökkäykset. Ennaltaehkäisykyvyn ylläpitäminen säilyy puolustuksen prioriteettina myös tulevaisuudessa. Tämä edellyttää puolustusvoimilta kykyä ennakoivaan puolustusvalmiuden kohottamiseen, ja tehtävää vastaavaa todellista suorituskykyä.

Puolustusvoimien tulee kyetä vastaamaan sekä konventionaalisiin sotilaallisiin että laaja-alaisempiin uhkiin. Joukkotuhoaseiden käytön mahdollisuus ja muut CBRN-uhkat on otettava huomioon puolustuskyvyn kehittämisessä ja käytössä.

Suomi on riippuvainen kansainvälisestä yhteistyöstä sotilaallisten suorituskykyjen kehittämisessä ja ylläpitämisessä. Puolustusyhteistyön tiivistäminen on välttämätöntä suorituskykyjen turvaamiseksi.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Puolustusministeriön hallinnonalalle asetetaan seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet:

Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka

Puolustuspolitiikka ohjaa puolustuskyvyn ylläpitoa, kehittämistä ja käyttöä. Puolustuspolitiikalla edistetään valtion ja väestön turvallisuutta, tuetaan valtionjohdon päätöksentekoa sekä osallistutaan kansainväliseen päätöksentekoon ja yhteistoimintaan. Puolustuspolitiikka tukee ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämääriä.

Puolustuspolitiikan tavoitteena on puolustuskyky, joka muodostaa ennaltaehkäisevän kynnyksen sotilaallisen voiman käytölle ja sillä uhkaamiselle.

Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä

Puolustuskyky perustuu puolustusjärjestelmän suorituskykyihin, ja niille kansallisella ja kansainvälisellä yhteistyöllä saatavaan tukeen. Puolustusjärjestelmä on kokonaisuus, jonka tärkeimmät osat ovat johtamisjärjestelmä, tiedustelu- ja valvontajärjestelmä, logistiikkajärjestelmä sekä maa-, meri- ja ilmavoimien joukoista ja järjestelmistä koostuva taistelujärjestelmä. Joukkotuo-
tantojärjestelmällä sekä toiminnanohjausjärjestelmällä tuetaan puolustusjärjestelmän suorituskykyjen suunnittelua, rakentamista ja ylläpitoa sekä käyttöä. Puolustusjärjestelmän suorituskykyjä käytetään puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien mukaisesti.

Tavoitetilassa suorituskykyinen puolustusjärjestelmä ennaltaehkäisee ja tarvittaessa torjuu maahamme kohdistuvat sotilaalliset uhkat turvaten valtiollisen itsenäisyyden ja valtionjohdon toimintavapauden.

Turvallinen yhteiskunta

Suorituskykyisen puolustusjärjestelmän tuottamisen ohella puolustushallinto tukee muuta yhteiskuntaa omilla suorituskyvyillään, voimavaroillaan ja osaamisellaan. Puolustushallinto edistää toiminnallaan yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta.

Puolustusministeriön yhteydessä sijaitseva Turvallisuuskomitean sihteeristö sovittaa yhteen kokonaisturvallisuutta, jonka tavoitteena on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana.

Kokonaisturvallisuuden yhteensovittamisen päämääränä on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitäminen kaikissa tilanteissa. Yhteensovittamisessa noudatetaan Yhteiskunnan turvallisuusstrategian periaatteita.

Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

Kriisinhallinta on Suomen turvallisuuspolitiikan keskeinen keino, jolla Suomi osaltaan pyrkii edistämään maailman konfliktialueiden vakautta. Sotilaallinen kriisinhallinta on osa Suomen puolustusta. Kansainvälisellä kriisinhallinnalla ennaltaehkäistään ja rajoitetaan kriisejä ja niiden vaikutusten ulottumista Suomeen. Osallistuminen operaatioihin kehittää Suomen puolustuksessa ja Suomeen vaikuttavissa kriiseissä tarvittavia valmiuksia ja kykyjä. Suomi pyrkii vahvistamaan kriisinhallintatoimintansa vaikuttavuutta sekä kykyjään osallistua myös vaatimaan kansainväliseen kriisinhallintatoimintaan kokonaisvaltaisella ja Suomen vahvuudet huomioon ottavalla tavalla.

Vaikuttavuustavoitteisiin liittyvät puolustusministeriön hallinnonalan menot (milj. euroa)¹⁾

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 arvio
Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka	12	13	10
Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä	2 293	2 266	2 464
Turvallinen yhteiskunta	5	3	5
Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen	52	42	39
Yhteensä	2 361	2 323	2 519

¹⁾ Vuoden 2014 osalta kassaperusteinen toteutuma. Ei sisällä arvonlisäveromenoja eikä UM:n pääluokkaan budjetoituja kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenoja.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Puolustusministeriön hallinnonalalla sitoudutaan edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa kaikessa päätöksenteossa huomioiden hallinnonalan erityispiirteet.

Puolustusministeriössä, puolustusvoimissa ja puolustushallinnon rakennuslaitoksessa ylläpidetään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia, jotka on suunnattu hallinnonalan palkatulle henkilöstölle sekä puolustusvoimissa myös kriisinhallintahenkilöstölle ja asevelvollisille. Tavoitteena on edistää tasa-arvoisen työympäristön ja johtamisen kehittymistä mm. puuttamalla ja poistamalla toimintatapoja, jotka voivat johtaa epä-tasa-arvoon. Toiminnassa seurattavia kohteita eri työntekijä- ja ikäryhmät huomioiden ovat mm. palkkaus, urasuunnittelu, koulutus, poissaolot, työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, työpaikkakiusaaminen sekä häirintä eri muodoissa. Puolustushallinnon palkatun henkilöstön tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista seurataan säännönmukaisesti toteutettavilla työilmapiirikyselyillä ja varusmiesten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilannetta varusmiesten loppukyselyillä.

Puolustushallinto toteuttaa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” -periaatteita kaikissa sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa. Päätöslauselmassa 1325 ja sitä tukevassa kansallisessa toimintaohjelmassa korostetaan sitä, että kriisinhallinnassa ja muussa yhteiskunnan jälleenrakentamisessa tulisi huomioida aikaisempaa paremmin naisten asema ja erityisongelmat, taata heidän turvallisuutensa ja tukea heidän osallisuuttaan erilaisissa poliittisissa prosesseissa. Puolustushallinnon tavoitteena on sulauttaa tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmat entistä kokonaisvaltaisemmin kriisinhallintatoimintaan jo koulutusvaiheessa. Sekä naisten osuutta kriisinhallintahenkilöstöstä että Gender-neuvonantajien ja yhdyshenkilöiden määrää pyritään lisäämään kriisinhallintatehtävissä. Lisäksi puolustushallinto on mukana NORDEFECO-yhteistyössä kehittämässä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävää kriisinhallintatoimintaa.

Hallinnonalan henkilötyövuosimäärä

Hallinnonalan henkilötyövuosimäärän väheneminen noin 200 henkilötyövuodella johtuu pääosin puolustusvoimauudistukseen liittyvien henkilöstötoimien loppuunsaattamisesta.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
27.10.01	<i>Puolustusvoimien toimintamenot</i> (siirtomääräraha 2 v) — tilausvaltuus	741,5	146,6
27.10.18	<i>Puolustusmateriaalihankinnat</i> (siirtomääräraha 3 v) — tilausvaltuus	194,8	314,1
27.10.19	<i>Hawk Mk 51 -koneiden modifiointi</i> (siirtomääräraha 3 v) — tilausvaltuus	15,2	-

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
01. Puolustuspolitiikka ja hallinto	320 613	354 323	385 578	31 255	9
01. Puolustusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	20 183	16 245	15 334	-911	-6
21. Puolustusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	2 315	2 875	2 875	—	0
29. Puolustusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	298 115	335 203	367 369	32 166	10

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
10. Sotilaallinen maan-					
puolustus	2 292 898	2 265 898	2 463 782	197 884	9
01. Puolustusvoimien toiminta-					
menot (siirtomääräraha 2 v)	1 863 259	1 843 060	1 866 418	23 358	1
18. Puolustusmateriaali-					
hankinnat (siirtomääräraha					
3 v)	427 561	416 810	593 735	176 925	42
19. Hawk Mk 51 -koneiden					
modifiointi (siirtomääräraha					
3 v)	—	4 000	2 000	-2 000	-50
50. Maanpuolustusjärjestöjen					
toiminnan tukeminen					
(kiinteä määräraha)	2 078	2 028	1 629	-399	-20
30. Sotilaallinen kriisin-					
hallinta	57 272	38 568	36 567	-2 001	-5
20. Sotilaallisen kriisin-					
hallinnan kalusto- ja					
hallintomenot (siirtomäärä-					
raha 2 v)	57 266	38 558	36 557	-2 001	-5
95. Kurssivaihtelut (arvio-					
määräraha)	6	10	10	—	0
Yhteensä	2 670 783	2 658 789	2 885 927	227 138	9
Henkilöstön kokonaismäärä	14 440	12 930	13 260		

01. Puolustuspolitiikka ja hallinto

Selvitysosa:

PUOLUSTUSMINISTERIÖ

Puolustusministeriö vastaa valtioneuvoston osana ja hallinnonalsansa ohjaajana puolustuspolitiikan, sotilaallisen maanpuolustuksen, kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittamisen sekä sotilaalliseen kriisinhallinnan ja rauhanturvaamistoiminnan suunnittelusta ja valmistelusta sekä toimeenpanosta ja seurannasta.

Toiminnan painopisteenä on 2020-luvun sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytysten turvaaminen osana kokonaisturvallisuutta.

Toiminnalliset tulostavoitteet

Puolustusministeriölle asetetaan seuraavat, pääluokkaperusteluissa esitetyjä hallinnonalan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita edistävät, alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka

- Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjausten toteuttaminen
- Puolustuskyvyn pitkän aikavälin kehittämisperusteiden valmistelu ja siihen liittyvä ohjaus
- Monikansallisen, alueellisen ja kahdenvälisen puolustusyhteistyön syventäminen ja monipuolistaminen
- Hallinnonalan toimintaedellytyksiin vaikuttavien keskeisten lainsäädäntöhankkeiden jatkovalmistelu ja toteuttaminen

Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä

- Lakisäätöiden tehtävien edellyttämä ja toimintaympäristön muutoksiin vastaava puolustuskyky uudistetuilla puolustusvoimien rauhan ajan rakenteilla ja toimintatavoilla
- Hallitusohjelman linjausten toimeenpano puolustushallinnossa sekä strategisten suorituskykyhankkeiden kokonaisuuden hallinta
- Puolustuskyvyn kehittämistä ja huoltovarmuutta turvaava kansainvälinen yhteistoiminta erityisesti EU:n, Naton ja pohjoismaiden kanssa
- Materiaalipoliittisten linjausten toteutuminen keskeisten hankkeiden ja kehittämisohjelman toimeenpanossa
- Toimintaedellytykset hallinnonalan henkilöstöjärjestelmän ja asevelvollisuuden ylläpidolle ja kehittämiselle pitkäjänteisesti
- Tilahallinnan ja ympäristönsuojelun kehittämislinjausten toteutuminen kokonaistarkastelun ja puolustusvoimauudistuksen mukaisesti
- Valtionhallinnon ja erityisesti turvallisuusviranomaisten yhteisten ICT-palveluiden kehittäminen ja käyttöönotto hallinnonalalla

Turvallinen yhteiskunta

- Kokonaisturvallisuuden yhteensovittaminen ja kehittäminen yhteiskunnan turvallisuusstrategian periaatteiden mukaisesti

Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

- Toimintaedellytykset osallistumiselle sotilaalliseen kriisinhallintaan sekä siihen liittyvä toimeenpanon ohjaus

PUOLUSTUSHALLINNON RAKENNUSLAITOS

Rakennuslaitoksen toiminta-ajatuksena on järjestää maanpuolustukselle laadukkaat ja tarkoituksenmukaiset kiinteistöpalvelut kaikissa oloissa. Rakennuslaitos toimii puolustushallinnon kiinteistöalan osaamiskeskuksena, josta puolustushallinto saa tarvitsemansa kiinteistö- ja ympäristöalan asiantuntemuksen ja niihin liittyvät palvelut.

Toiminnalliset tulostavoitteet

Puolustushallinnon rakennuslaitokselle asetetaan seuraavat, pääluokkaperusteluissa esitettyjä hallinnonalan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita edistävät, alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä

— Rakennuslaitosta kehitetään ottaen huomioon valtiokonsernin linjaukset, puolustushallinnon strategiat, puolustusvoimauudistus ja tilahallinnan kokonaistarkastelusta tehdyt linjaukset.

— Rakennuslaitos tehostaa puolustusministerin 5.5.2014 tekemän päätöksen mukaisesti toimintaansa sekä yhteistyötä puolustusvoimien ja Senaatti-kiinteistöjen kanssa tavoitteena yhteensä 7 milj. euron vuositason kustannussäästöt vuoden 2018 loppuun mennessä.

— Rakennuslaitoksen organisaatio, tehtävät sekä henkilöstörakenne ja henkilöstön määrä sopeutetaan muutosjohtamisen menettelytapoja käyttäen vastaamaan puolustusvoimien rauhan ajan ja poikkeusolojen suorituskykyvaatimuksia sekä puolustusvoimien logistiikkajärjestelmän muutosta siten, että kustannustehokkuus toteutuu ja henkilöstön osaaminen, toimintakyky ja työhyvinvointi varmistetaan.

— Rakennuslaitos järjestää puolustusministeriön räjähdevarastoinnin kehittämispäätöksestä (FI.PLM.2013-4162) aiheutuvat puolustusvoimien ja kumppanien tilaamat rakentamis- yms. toimenpiteet.

— Rakennuslaitos on mukana kehittämässä ja käyttöön ottamassa valtionhallinnon ja erityisesti turvallisuusviranomaisten yhteisiä ICT-palveluja.

Turvallinen yhteiskunta

— Rakennuslaitoksen sopimushallinnalla, turvallisuusjärjestelyillä ja koulutuksella varmistetaan rakennuslaitoksen ja alihankkijoiden palvelutuotanto häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

— Rakennuslaitos kehittää kykyään tukea puolustusvoimia sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa toimeksiantojen mukaisesti.

01. Puolustusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 15 334 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) räjähtävän materiaalin turvallisuuteen keskittyvän järjestön (Munitions Safety Information Analysis Center) ja Euroopan puolustusviraston sekä muiden kansainvälisten yhteisöjen jäsenmaksujen ja maksuosuuksien maksamiseen
- 2) ETY-järjestön luottamusta ja turvallisuutta lisäävien toimien täytäntöönpanosta sekä näistä johtuvista hallinnollisista toimista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) Turvallisuuskomitean sihteeristön menojen maksamiseen.

*Selvitysosa:***Toiminnalliset tulostavoitteet¹⁾**

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 arvio
Toiminnallinen tehokkuus			
Taloudellisuus			
Menot toimintoalueittain (1 000 euroa)			
Puolustuspolitiikka	4 487	1 834	2 071
Sotilaallinen maanpuolustus	1 162	597	392
Kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen	1 447	1 219	780
Sotilaallinen kriisinhallinta	316	224	126
Ohjaustoiminnot	11 978	6 298	5 609
Tukitoiminnot		7 065	7 360
Yhteensä	19 390	17 237	16 338

Tuottavuus**Henkilötyövuodet toimintoalueittain**

Puolustuspolitiikka	36	16	21
Sotilaallinen maanpuolustus	8	5	4
Kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen	12	9	8
Sotilaallinen kriisinhallinta	2	3	2
Ohjaustoiminnot	89	45	45
Tukitoiminnot		53	55
Yhteensä	147	131	135

¹⁾ Tiedot ovat kassamenopohjaisia ja vuoden 2014 osalta tukitoiminnot on vyyrytetty ydin- ja ohjaustoiminnoille.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 tavoite
Työtyytyväisyys (1—5)	3,71	3,6	3,7
— naiset	3,36		
— miehet	3,96		

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	19 390	16 277	15 366
Bruttotulot	-	32	32
Nettomenot	19 390	16 245	15 334
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 323		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 116		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Poliittinen toiminta (HO 2015)	-65
Siirto momentille 23.01.02	-75
Siirto momentilta 27.10.01 (2 htv)	180
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01 (-3 htv)	-714
Palkkaliukumasäästö	-95
Palkkausten tarkistukset	77
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-99
Toimintameno säästö (HO 2015)	-120
Yhteensä	-911

2016 talousarvio	15 334 000
2015 talousarvio	16 245 000
2014 tilinpäätös	20 183 000

21. Puolustusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 875 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää puolustusministeriön hallinnonalan tuottavuutta edistävien investointien, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palveluiden hankkimiseen samoin kuin tuottavuushankkeiden toimeenpanoon.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä kertyneitä säästöjä 75-prosenttisesti vastaavat määrärahat. Määrärahaa on tarkoitettu käyttämään hankkeisiin, joilla tuetaan hallinnonalan virastojen ja laitosten tuottavuuden paranemista.

2016 talousarvio	2 875 000
2015 talousarvio	2 875 000
2014 tilinpäätös	2 315 000

29. Puolustusministeriön hallinnonalan arvonnlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 367 369 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arvonlisäveron korotus	-1 928
Eduskunnan tekemistä päätöksistä aiheutuva lisätarve ALV-menoihin	24 205
Ennakollisen kustannustason tarkistuksen vaikutus	6 024
Kunnossapidon kumppanuus (Millog) -tilausvaltuudesta aiheutuva muutos	-3 800
Libanonin operaation johtovaltiovastuun jatko	2 640
Puolustusbudjetin tasokorotus (HO 2015)	12 000
PURU:n yhtiöittämisestä aiheutuva ALV-menojen lisäys	-78
PVKEH 2015 Pansio-luokan miinalauttojen peruskorjaus (LTA I 2015)	1 440
Siirto momentille 23.01.29	-107
Toimintameno säästön ALV-osuus (HO 2015)	-1 318
Valtori (siirto momentille 28.01.29)	-3 069

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vuoden 2012 kolmanteen lisätalousarvioon sisältyneiden tilausvaltuuksien menojen muutos ALV-osuus	-139
Vuoden 2014 toteutuneesta indeksikehityksestä aiheutuva muutos ALV-menojen tarpeeseen	-2 530
Vuokrasopimusten ennenaikaisten päättymiskorvausten ALV-osuus	-1 174
Yhteensä	32 166

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	367 369 000
2015 talousarvio	335 203 000
2014 tilinpäätös	298 114 921

10. Sotilaallinen maanpuolustus

Selvitysosa: Puolustusvoimat ylläpitää ja kehittää koko maan kattavaa alueellista puolustusjärjestelmää sekä yleistä asevelvollisuutta puolustuksen perusratkaisuin. Puolustuskyky perustuu puolustusjärjestelmän suorituskykyihin ja niille kansallisella ja kansainvälisellä yhteistyöllä saatavaan tukeen.

Puolustusvoimien kehittäminen mitoitetaan siten, että maahamme kohdistuvat eriaisteiset uhat kyetään hallitsemaan kaikissa tilanteissa yhteistoiminnassa muiden viranomaisten kanssa. Ennaltaehkäisy- ja torjuntakyvyn perustana on oltava joukkojen riittävä suorituskyky. Osassa järjestelmiä on ylläpidettävä korkea valmius, jolla kyetään kiistämään yllätys ja estämään lamautus. Joukot on varustettava ja koulutettava riittävällä ja ajanmukaisella puolustusmateriaalilla.

Puolustusvoimien tehtävien toteuttaminen edellyttää muuttuneessa turvallisuusympäristössä hybridisodankäytinkyvyn lisäksi nykyistä korkeampaa valmiutta ja taistelunkestävyyttä.

Yleisen asevelvollisuuden edellytykset turvataan ja asevelvollisuutta hyödynnetään nykyistä laaja-alaisemmin. Koko palveluskelpoinen miespuolinen ikäluokka koulutetaan. Asevelvollisten osaamista ja toimintakykyä kehitetään määrällisesti ja laadullisesti riittävällä varusmies- ja kertausharjoituskoulutuksella. Varusmiesten ja reserviläisten siviilioaamista hyödynnetään täysimääräisesti.

Puolustusvoimat osallistuu aktiivisesti viranomaisten väliseen yhteistyöhön. Kansainvälisellä yhteistyöllä tuetaan kansallisten sotilaallisten suorituskykyjen ylläpitoa ja kehittämistä sekä lisätään puolustusvoimien henkilöstön ja reserviläisten ammattitaitoa eriaisteisten kriisien hallitsemiseksi.

Puolustuskyvyn pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen ylläpito ja kehittäminen edellyttävät tasapainoa materiaalisen valmiuden menojen, henkilöstömenojen ja muiden toimintamenojen välillä.

Toiminnalliset tulostavoitteet

Sotilaalliselle maanpuolustukselle asetetaan seuraavat pääluokkaperusteluissa esitettyjä hallinnonalan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita edistävät, alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä

- Puolustusvoimilla on riittävän ennakkovaroituksen antava sotilasstrateginen tilannekuva.
- Puolustusvoimat valvoo alueellista koskemattomuutta sekä ennalta ehkäisee ja tarvittaessa torjuu alueloukkaukset.
- Puolustusvoimilla on valmius torjua sotilaallisen voiman käyttö ja sillä uhkaaminen koko maan alueella.
- Puolustusvoimat kykenee muodostamaan painopisteen kulloisenkin tilanteen vaatimusten mukaisesti torjuessaan sotilaallisen voiman käyttöä.
- Puolustusvoimat jatkaa asevelvollisuuden ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämistä yhteistyössä puolustusministeriön ja muiden hallinnonalojen kanssa.
- Kansainvälistä puolustusyhteistyötä syvennetään ja laajennetaan tukemaan puolustuskyvyn ylläpitämistä ja kehittämistä. Meri- ja ilmatilannekuvayhteistyötä syvennetään ja niiden kehittämistä jatketaan. Puolustusvoimat hyödyntää resurssien puitteissa monikansallisen harjoitusyhteistyön tarjoamat mahdollisuudet ja kehittää osallistumistaan harjoitustoimintaan.
- Puolustusvoimat suuntaa kiinteistö- ja ympäristöinvestoinnit kustannustehokkaasti painopisteenä terveys, turvallisuus ja poikkeusolojen vaatimukset.
- Puolustusvoimat toteuttaa puolustusministeriön räjähdevarastoinnin kehittämispäätöksen (FI.PLM.2013-4162) mukaiset toimenpiteet.
- Puolustusvoimat toteuttaa julkisen hallinnon turvallisuusverkko toimintaa koskevan lain edellyttämät toimenpiteet.
- Puolustusvoimat on mukana kehittämässä valtionhallinnon ja erityisesti turvallisuusviranomaisten yhteisiä ICT- palveluita ja keskittää toimialariippumattomat ICT- tehtävät valtionhallinnon yhteiseen palvelukeskukseen.
- Puolustusvoimat toteuttaa isäntämaatuen antamisen edellyttämät järjestelyt ja jatkaa avun antamisen ja ulkopuolisen sotilaallisen avun vastaanottamisen edellyttämien järjestelyjen toimeenpanoa osana puolustuskyvyn kehittämistä.
- Puolustusvoimat toteuttaa puolustusministeriön materiaalipoliittiset linjaukset käynnissä olevissa ja suunniteltuihin tilausvaltuuksiin sisältyvissä keskeisissä hankkeissa.

Turvallinen yhteiskunta

- Puolustusvoimilla on valmius tukea muita viranomaisia.
- Puolustusvoimat kehittää yhteistoimintakykyä ja menettelytapoja muiden viranomaisten kanssa mm. valtakunnallisessa turvallisuusvalvonnassa. Lisäksi puolustusvoimat kehittää turvallisuusvalvontaa keskittämällä toimintoja ja yhdenmukaistamalla turvallisuustekniikkaa ottaen huomioon yhteistoiminnan muiden viranomaisten kanssa.
- Puolustusvoimat osallistuu kansallisen kyberstrategian toimeenpanoon ja kehittämiseen hallinnonalan toimeenpano-ohjelman mukaisesti.

01. Puolustusvoimien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 866 418 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) ulkomaalaisille oppilaille annettavasta sotilaskoulutuksesta ja puolustusvoimien joukkojen kansainvälisestä harjoitustoiminnasta ja sen valmisteluista sekä muusta puolustusvoimien kansainvälisestä yhteistoiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) enintään 4 800 000 euroa palvelussuhdeasuntojen vuokraosuuksien maksamiseen puolustusvoimien toiminnallisiin tarpeisiin perustuen tai puolustusministeriön määräämäksi siirtymäajaksi puolustushallinnon rakennemuutoksen henkilöstöjärjestelyihin liittyvistä syistä tai muihin puolustushallinnon vastaaviin tarpeisiin perustuen
- 3) enintään 155 000 euroa sotainvalideille ja sotaveteraaneille, maanpuolustustyölle, partiolais-toimintaan sekä merkittävälle urheilu- ja muille vastaaville tapahtumille suoritettavan liiketaloudellisin perustein hinnoitellun maksullisen toiminnan hintojen alentamiseen
- 4) puolustusvoimien toimintaan liittyvien kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin ja monikansallisten yhteishankintajärjestelyjen kuluosuuksiin
- 5) Vapaudenristin Ritarikunnan menoihin
- 6) kotimaisen puolustusteollisuuden vientiedellytysten ja kansainvälistymisen tukemiseen liittyvien menojen maksamiseen
- 7) puolustusvoimien tarpeita vastaavaan museotoimintaan liittyvien menojen maksamiseen.

Valtuudet

- 1) Vuonna 2016 saa tehdä puolustusvoimien toiminnan edellyttämiä materiaalin ja palvelujen hankintaan liittyviä pitkäaikaisia sopimuksia siten, että niistä saa aiheutua valtion talousarvion voimaantulopäivän valuuttakurssitasolla valtiolle menoja vuosina 2016—2021 enintään 146 576 000 euroa.
- 2) Vuonna 2016 saa tehdä sopimuksia aiemmin hyväksytyjen tilausvaltuuksien käyttämättä olevaa määrää vastaavasti kunkin valtuuden kokonaismäärän puitteissa.
- 3) Aiemmin hyväksytyistä tilausvaltuuksista saa aiheutua valtiolle menoja valtuuksissa olevista vuosittaisista enimmäismääristä poiketen, mutta pysyen kuitenkin kunkin valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

Uusiin tilausvaltuuksiin sisältyvien tavaroiden ja palvelujen hintojen tarkistuksista aiheutuvien lisämenojen maksamiseen käytetään puolustusvoimien toimintamenoihin vuosittain myönnettäviä määrärahoja.

Tilausvaltuuksien maksatusmäärärahat sekä niihin liittyvät indeksien ja valuuttakurssien noususta aiheutuvat lisätarpeet tai alenemisesta syntyvät vähennykset budjetoidaan talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi maksuperusteisina.

Selvitysosa: Momentin bruttomenojen 1 898,3 milj. euroa arvioidaan jakautuvan seuraavasti: palkkausmenot 791,2 milj. euroa, materiaallisen valmiuden menot (pl. palkat) 404,9 milj. euroa, kiinteistömenot 262,7 milj. euroa, asevelvollisten koulutuksen ja ylläpitohuollon menot (pl. palkat) 173,6 milj. euroa sekä muut toimintamenot 265,9 milj. euroa.

Toiminnalliset tulostavoitteet

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 arvio
Toiminnallinen tehokkuus			
Taloudellisuus			
Varusmiespäivän hinta (euroa)	50	58	55
Reserviläispäivän hinta (euroa)	224	166	168
HN lentotunnin hinta (euroa)	8 348	9 500	9 750
NH-90 lentotunnin hinta (euroa)	7 956	8 100	8 500
Tuottavuus			
Pääesikunnan, puolustushaarojen ja sotilaslääniäen esikuntien henkilötyövuosimäärä/puolustusvoimien henkilötyövuosimäärä yhteensä (%)	11	11	10
Koulutetut varusmiehet/varusmiespalvelukseen tulleet (%)	85	83	85
Kannattavuus			
Maksuperustelain mukaisen maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus-% on vähintään	89	105	105

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 arvio
Tuotokset ja laadunhallinta			
Koulutetut varusmiehet (lkm)	21 418	21 300	21 200
Varusmiesten sotaharjoitusperusteiset maastovuorokaudet (lkm)	26	35	35
Kouluttajien määrä/koulutusjoukkue (lkm)	2,6	2,5	2,5
Kertausharjoituksissa koulutetut reserviläiset (lkm)	5 818	18 000	18 000
Kertausharjoituskoulutetut reserviläiset/SA-joukkoihin sijoitetut (%)	1,6	7,8	7,8
HN lentotunnit (lkm)	7 998	8 900	8 900
NH-90 lentotunnit (lkm)	1 271	1 650	1 850
Taistelualus IA valmiusvuorokaudet (lkm)	1 158	1 400	1 400

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
--	------	------	------	------	-------	--------------------------------------

Vanhat tilausvaltuudet

Peruslentokoulutus VN-kalustolla -tilausvaltuus	4 581	3 502	2 424			10 507
Vuoden 2013 toimintamenojen tilausvaltuus	14 373					14 373
Puolustusvoimien logistiikka 2013 (PVLOG 2013) -tilausvaltuus	30 520	9 750				40 270
Vuoden 2014 toimintamenojen tilausvaltuus	22 400					22 400
KASI-järjestelmän ylläpito -tilausvaltuus	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	15 000
Vuoden 2015 toimintamenojen tilausvaltuus	70 811	31 638	10 207			112 656
Kunnossapidon kumppanuus (Millog) -tilausvaltuus	99 254	97 214	95 559	95 131	93 897	481 055

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Alkeis- ja peruslentokoulutuksen koulutusjärjestelmän hankinta						
-tilausvaltuus	2 000	22 000	15 000			39 000
Vanhat tilausvaltuudet yhteensä	246 939	167 104	126 190	98 131	96 897	735 261
Uusi tilausvaltuus						
Vuoden 2016 toimintamenojen tilausvaltuus		94 529	47 837	3 010	1 200	146 576
Uusi tilausvaltuus yhteensä		94 529	47 837	3 010	1 200	146 576
Valtuudet yhteensä	246 939	261 633	174 027	101 141	98 097	881 837

Momentilta palkattavan henkilöstön määrä vähenee 209 henkilötyövuotta vuoteen 2015 verrattuna. Vähennys aiheutuu pääosin siitä, että v. 2015 henkilöstöä on vielä puolustusvoimauudistuksen henkilöstötoimien seurauksena ylivahvuudessa.

Vuoden 2016 toimintamenojen tilausvaltuudella on tarkoitus hankkia varaosia ja materiaalin kunnossapitopalveluja maa-, meri- ja ilmavoimille.

Uusi tilausvaltuus kaikkine taloudellisine seurannaisvaikutuksineen toteutetaan puolustusministeriön hallinnonalalle vahvistettujen valtiontalouden kehysten puitteissa.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	1 888 125	1 870 714	1 898 284
Bruttotulot	30 579	27 654	31 866
Nettomenot	1 857 546	1 843 060	1 866 418
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	121 390		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	127 104		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	1 118	3 336	1 637
— muut tuotot	12 383	13 032	14 731
Tuotot yhteensä	13 501	16 368	16 368

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	13 536	13 577	13 897
— osuus yhteiskustannuksista	1 651	1 937	1 718
Kustannukset yhteensä	15 187	15 514	15 615
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-1 686	854	753
Kustannusvastaavuus, %	89	106	105
Hintatuki	351	200	200
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen	-1 335	1 054	953

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ennakollinen kustannustasotarkistus (2016)	16 353
Senaatti-kiinteistöjen vuokrien korotus	36 000
Siirto momentille 27.01.01 (2 htv)	-180
Siirto momentilta 27.10.18	10 620
Terveystalouden valvonnan uudet tehtävät (siirto momentille 28.40.01) (1 htv)	-75
Toteutunut kustannustasotarkistus (2014)	-4 995
Vuokrasopimusten ennenaikaisten päättymisten vaikutukset	-4 893
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-548
Omakustannuseräpäätteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-22 604
Palkkaliukumasäästö	-7 263
Palkkausten tarkistukset	6 757
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-5 370
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen (siirron palautus momentilta 28.20.01)	10
Vuokramenojen indeksikorotus	1 412
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-1 866
Yhteensä	23 358

2016 talousarvio	1 866 418 000
2015 I lisätalousarvio	-5 020 000
2015 talousarvio	1 843 060 000
2014 tilinpäätös	1 863 259 000

18. Puolustusmateriaalihankinnat (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 593 735 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) puolustusmateriaalin hankkimisesta ja puolustusvoimien turvallisuushankinnoista aiheutuvien menojen maksamiseen sekä hankittujen järjestelmien testaukseen ja käyttökoulutukseen

2) puolustusmateriaalihankintoihin ja puolustusvoimien turvallisuushankintoihin välittömästi liittyvään tutkimus- ja kehittämistoimintaan

3) puolustusmateriaalin sodan ajan välttämättömän varastotarpeen mukaisten varaosien ja vaihtolaitteiden hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Muihin puolustusmateriaalihankintoihin kuin tilausvaltuuksista aiheutuvien menojen tai niihin liittyvistä indeksi- ja valuuttakurssimuutoksista aiheutuvien menojen maksamiseen määrärahaa saa käyttää enintään 98 034 000 euroa.

Valtuus

1) Vuonna 2016 saa tehdä sotilaallisen maanpuolustuksen suorituskyvyn parantamiseksi puolustusvoimien materiaaliseen kehittämiseen liittyen uusia sopimuksia siten, että niistä saa aiheutua talousarvion voimaantulopäivän valuuttakurssitasolla valtiolle menoja vuosina 2016—2020 enintään 314 100 000 euroa (Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen 2016 -tilausvaltuus, PVKEH 2016).

PVKEH 2016 -tilausvaltuuden enimmäismäärän mukaiset suoritukset voidaan sitoa alaa kuvaavaan hintakehitykseen vuoden 2016 ensimmäisestä vuosineljänneksestä alkaen.

2) Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen 2012 (PVKEH 2012) -tilausvaltuuden maksatusaikaa pidennetään vuoteen 2019 saakka tilausvaltuuden enimmäismäärää yhteensä 280 826 000 euroa muuttamatta.

3) Vuonna 2016 saa tehdä sopimuksia aiemmin hyväksytyjen tilausvaltuuksien käyttämättä olevaa määrää vastaavasti kunkin valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

4) Aiemmin hyväksytyistä tilausvaltuuksista saa aiheutua valtiolle menoja valtuuksissa olevista vuosittaisista enimmäismääristä poiketen, mutta pysyen kuitenkin kunkin valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

Tilausvaltuuksien maksatusmäärärahat ja niihin liittyvät indeksien noususta aiheutuvat lisätarpeet tai alenemisesta syntyvät vähennykset budjetoidaan talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi maksuperusteisina.

Selvitysosa:

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Vanhat tilausvaltuudet						
Valmiusyhtymien varustaminen (VYV 1) -tilausvaltuus	14 175	9 800	19 100			43 075
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2007) -tilausvaltuus	24 107					24 107
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2009) -tilausvaltuus	22 042	15 000				37 042
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2012) -tilausvaltuus	66 782	11 541	6 057	5 000		89 380

**Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot
(1 000 euroa)**

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2013) -tilausvaltuus	129 436	66 152				195 588
Tekninen tutkimus, tuotekehitys ja hankevalmistelu 2013 (TTK-PROTO 2013) -tilausvaltuus	8 160					8 160
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2014) -tilausvaltuus	97 600	71 300	58 000	53 000	22 000	301 900
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2015) -tilausvaltuus	84 462	60 050	8 775	12 700		165 987
Vanhhat tilausvaltuudet yhteensä	446 764	233 843	91 932	70 700	22 000	865 239
Uusi tilausvaltuus						
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2016) -tilausvaltuus	37 100	108 050	76 350	53 200	39 400	314 100
Uusi tilausvaltuus yhteensä	37 100	108 050	76 350	53 200	39 400	314 100
Valtuudet yhteensä	483 864	341 893	168 282	123 900	61 400	1 179 339

Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen perustuu seuraaviin puolustusvoimien kehittämisohjelmiin sekä niissä kehitettäviin suorituskykyihin:

Kehittämishjelma / Suorituskyky / Tavoite
Puolustusvoimien johtamisen kehittämisohjelma

Rakennetaan puolustusvoimien yhteinen suorituskykyjen käyttöä tukeva johtamisjärjestelmä sekä tuetaan yhteisoperaatioiden johtamista kehittämällä yhteistä tilannetietoisuutta ja varmennettuja operatiivisia tietoteknisiä palveluita.

— korvataan puolustushaarojen itsenäisiä järjestelmiä ja sovelluksia yhteisellä johtamisjärjestelmällä

— luodaan edellytyksiä operaatioiden johtamiselle muuttamalla ja uusimalla teknisiä rakenteita ja palveluita

— kehitetään integroitua tiedustelun, valvonnan ja johtamisen tiedonsiirtoa ja tietoteknisen alustan liityntäkykyä

— uudistetaan tietohallintoa, toteutetaan tietotekninen integraatio, lisätään hallinnollisissa tietopalveluissa valtionhallinnon keskinäistä yhteistoimintaa ja muita kumppanuusratkaisuja sekä siirretään henkilöstövoimavaroja hallinnollisista tietopalveluista operatiiviseen tietojenkäsittelyympäristöön

— laajennetaan toiminnanohjausjärjestelmien hyödyntämistä tavoitteena toimintavarmuuden ja kustannustehokkuuden lisääminen

— jatketaan puolustusvoimien 2020-luvun tarpeita vastaavan puolustushaarojen yhteisen tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmän arkkitehtuurin luomista, jolla mahdollistetaan sähköinen, kansainvälinen tieto- ja tilannekuvavaihto

— kehitetään kyberpuolustuskykyä.

Puolustusvoimien tiedustelun, valvonnan ja maalittamistuen kehittämisohjelma

Ylläpidetään ja kehitetään päätöksenteon ja yhteisoperaatioiden johtamisen tukena tarvittavaa ennakkovaroituskkyä, toimintaympäristötietoisuutta sekä valvonta- ja maalitilannekuvaa.

— ylläpidetään ja kehitetään tiedonhankinta- ja analysointikykyä

— ylläpidetään ilmalvalvonnan kauko- ja keskivalvontaa

— ylläpidetään ja kehitetään ilmasta tapahtuvaa tiedustelu- ja valvontakykyä

— ylläpidetään tiedustelun tietojärjestelmää

— ylläpidetään puolustusvoimien yhteisen maalitilannekuvan luomista

— kehitetään sotilastiedustelun kykyä tukea tulenkäyttöä ja vaikuttamista.

Puolustusvoimien taistelujärjestelmän yhteisten suorituskykyjen kehittämisohjelma

Rakennetaan ja ylläpidetään suorituskykyjä, joilla vaikutetaan operatiivisesti merkittäviin kohteisiin.

— hankitaan kaukovaikuttamisen ampumatarvikkeita

— jatketaan puolustusvoimien erikoisjoukkojen ja helikopterijärjestelmän rakentamista.

Puolustusvoimien logistiikan kehittämisohjelma

Ylläpidetään puolustusvoimien yhteinen logistinen järjestelmä, jolla varmistetaan joukkojen toimintakyky.

— luodaan puolustusvoimille yhtenäiset logistiikan rakenteet, toimintatavat ja osaaminen sekä integroidaan puolustushaarojen huoltojärjestelmät tiiviimmin kansainvälistyvään elinkeinoelämään yhteensopivaksi

— kehitetään ja ylläpidetään ilmakuljetuskykyä ml. hyödyntämällä kansainvälisen strategisen kuljetuskyyvyn hankkeita

— jatketaan alueellisten joukkojen materiaalihankintoja täydennys-, kuljetus- ja kunnossapitojärjestelmän puutteiden korvaamiseksi.

Maapuolustuksen taistelujärjestelmän kehittämisohjelma

Kehitetään alueellisten joukkojen tulivoimaa, suojaa ja liikkuvuutta sekä ylläpidetään operatiivisten joukkojen suorituskykyä.

— kehitetään alueellisia joukkoja toteuttamalla poistuvien suorituskykyjen korvaaminen sekä kokonaisrakenteen uudistus

— täydennetään, ylläpidetään ja kehitetään operatiivisia joukkoja

— kehitetään suojelukykyä ja uusitaan panssarintorjunta-aseistusta

— jatketaan jalkaväkimiinojen suorituskyvyn korvaavien järjestelmien hankintoja.

Meripuolustuksen taistelujärjestelmän kehittämisohjelma

Kehitetään meriyhteyksien turvaamiskykyä, miinantorjuntakykyä ja rannikkojoukkojen liikkuvuutta.

- otetaan käyttöön uudet miinantorjunta-alukset
- ylläpidetään taistelualuskaluston suorituskyky
- ylläpidetään miina-asetta
- kehitetään rannikkojoukkojen liikkuvuutta ja tulivoimaa
- jatketaan ampumarvikkeiden hankintoja.

Ilmapuolustuksen taistelujärjestelmän kehittämisohjelma

Ylläpidetään ilmatorjunnan sekä Hornet-järjestelmän suorituskykyä.

- jatketaan Hornet-torjuntahävittäjien elinjaksopäivitystä (MLU2) sekä hankitaan hävittäjäkallustojen elinkaaren turvaavia kriittisiä koneiden sekä moottoreiden vaihtolaitteita ja osia
- rakennetaan ilmasta maahan -suorituskyky
- saatetaan päätökseen erittäin lyhyen kantaman ilmatorjuntaohjusten hankinnat
- saatetaan päätökseen keskikantaman ilmatorjuntaohjus-hanke.

Puolustusvoimien joukkotuotantojärjestelmän kehittämisohjelma

Rakennetaan ja ylläpidetään joukkorakenteen mukaisia suorituskykyisiä joukkoja sekä luodaan edellytyksiä uusien joukkojen perustamiselle.

- aloitetaan taistelukoulutuksen oppimisympäristön simulaattorihankinnat.

Puolustusvoimien toiminnanohjausjärjestelmän kehittämisohjelma

Kehitetään kattavia ohjausmenettelyjä ja yhtenäisiä periaatteita, joilla edistetään kokonaisuusien hallintaa, läpileikkaavuutta, tuloksellisuutta, tuottavuutta ja kustannustehokkuutta.

- tuotetaan tutkimustietoa ensisijaisesti puolustusvoimien strategisen suunnittelun tarpeisiin.

Sekä aiemmin hyväksytyt tilausvaltuudet että uusi PVKEH 2016 -tilausvaltuus kaikkine taloudellisine seurannaisvaikutuksineen toteutetaan puolustusministeriön hallinnonalalle vahvistettujen valtiontalouden kehysten puitteissa.

PVKEH 2016 -tilausvaltuuteen sisältyvät kehittämisohjelmien suurimmat hankkeet

Puolustusvoimien tiedustelun, valvonnan ja maalittamisen tuen kehittämisohjelmassa saatetaan meritiedustelukomppanioiden suorituskyky tasolle, jossa vähenevien rannikkojoukkojen jättämää operaatioaluetta tyhjiyttä kyetään valvomaan ja vaikuttamisen edellyttämä maalinosoitus ja tuho vaikutuksen arviointi tyydyttävästi toteuttamaan.

Puolustusvoimien johtamisen kehittämisohjelmassa varustetaan operatiivisten ja alueellisten taisteluosastojen siirtymiskykyiset johtamispaikat sekä jatketaan ilmapuolustuksen tulenkäytön johtamisjärjestelmän kehittämistä siten, että ITTH-järjestelmästä voidaan luopua.

Puolustusvoimien taistelujärjestelmän yhteisten suorituskykyjen kehittämisohjelmassa luodaan puolustusvoimien vaikuttamiskyvyn perusta rakentamalla tärkeimmät vaikuttamisen asejärjestelmät sekä laatimalla ja testaamalla puolustusvoimien yhteisen vaikuttamisen operatiivinen konsepti osana tutkimus- ja operatiivista harjoitustoimintaa. Operatiivisen tulenkäytön hankkeilla hankitaan pitkän kantaman ampumatarvikkeita.

Maapuolustuksen kehittämisohjelmassa täydennetään Leopard 2A6 -taistelupanssarivaunujen osajärjestelmiä, lisätään joukkojen taistelunkestävyyttä hankkimalla naamioverkkoja sekä täydennetään erillisyyksiköiden varustusta hankkimalla henkilökohtaista varustusta ja ryhmäaseistusta.

Meripuolustuksen kehittämisohjelmassa peruskorjataan Jurmo-luokan venekalusto.

Ilimapuolustuksen taistelujärjestelmän kehittämisohjelmassa ylläpidetään Hornet-kaluston kykyä toimia operatiivisesti toimivana järjestelmänä koko elinkaarensa ajan sekä parannetaan Hawk-kaluston koulutusarvoa ja sen pysymistä toimivana sekä käytettävänä järjestelmänä koko elinkaarensa ajan.

PVKEH 2012 -tilausvaltuuden menoajoitusmuutoksella ja maksatusaikaa pidentämällä saadaan määrärahat vastaamaan paremmin Hornet-torjuntahävittäjäkalustolle hankittavan pitkän kantaman ilmasta maahan -ohjusten arvioitua toimitusaikataulua.

Momentin määrärahasta arvioidaan käytettävän 483 864 000 euroa tilausvaltuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen, 11 837 000 euroa tilausvaltuuksiin liittyvistä indeksi- ja valuuttakurssimuutoksista aiheutuvien menojen maksamiseen sekä 98 034 000 euroa muihin puolustusmateriaalihankintoihin, jotka sisältävät hallitusohjelman mukaisen puolustusbudjetin tasokorotuksen vuoden 2016 osuuden.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ennakollinen kustannustasotarkistus (2016)	8 047
Menoajoitusmuutokset	129 226
Pansio-luokan miinalautojen peruskorjaus (LTA I 2015)	6 000
Puolustusbudjetin tasomuutos (HO 2015)	50 000
Siirto momentille 27.10.01	-10 620
Toteutunut kustannustasotarkistus (2014)	-5 728
Yhteensä	176 925
2016 talousarvio	593 735 000
2015 I lisätalousarvio	-2 362 000
2015 talousarvio	416 810 000
2014 tilinpäätös	427 561 000

19. Hawk Mk 51 -koneiden modifiointi (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 000 000 euroa.

Valtuus

Vuonna 2016 saa tehdä sopimuksia aiemmin hyväksytyyn Hawk Mk 51 -koneiden modifiointi -tilausvaltuuden käyttämättä olevaa määrää vastaavasti tämän valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

Tilausvaltuuden maksatusmäärärahat sekä niihin liittyvät indeksien ja valuuttakurssien noususta aiheutuvat lisätarpeet tai alenemisesta syntyvät vähennykset budjetoidaan talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha perustuu vuoden 2015 talousarviossa hyväksytyyn Hawk Mk 51 -koneiden modifiointi -tilausvaltuuteen.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Hawk Mk 51 -koneiden modifiointi -tilausvaltuus	2 000	4 600	4 600			11 200
Valtuus yhteensä	2 000	4 600	4 600			11 200

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtuuden vuosiosuuden muutos	-2 000
Yhteensä	-2 000

2016 talousarvio	2 000 000
2015 talousarvio	4 000 000

50. Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 629 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukemiseen
- 2) Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle (MPK) myönnettävään valtionavustukseen sille laissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007) säädettyjen julkisten hallintotehtävien hoitamisesta aiheutuviin toimintamenoihin
- 3) kaatuneiden muiston vaalimistyöstä aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa:

Toiminnalliset tulostavoitteet

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 tavoite
--	-------------------	-------------------	-----------------

Taloudellisuus

MPK:n julkisten hallintotehtävien vuosikustannukset (pl. puolustusvoimien tilaama sotilaallinen koulutus)/ko. toiminnan koulutusvuorokausimäärä (pl. puolustusvoimien tilaama sotilaallinen koulutus) (euroa)

41   53   53

Tuottavuus

MPK:n julkisten hallintotehtävien mukaisen koulutuksen koulutusvuorokausimäärä (pl. puolustusvoimien tilaama sotilaallinen koulutus)/ko. toimintaan kohdistettu MPK:n palkatun henkilöstön henkilötyövuosimäärä (pl. puolustusvoimien tilaama sotilaallinen koulutus) (vrk)

1 869   1 360   1 360

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 tavoite
--	-------------------	-------------------	-----------------

Tuotokset ja laadunhallinta

MPK:n julkisten hallintotehtävien mukaisen koulutuksen koulutusvuorokausimäärä (pl. puolustusvoimien tilaama sotilaallinen koulutus) (vrk)

55 961   45 000   45 000

MPK:n koulutuksen laadun parantamiseksi annettavan kouluttajakoulutuksen määrä koulutuspäivinä

6 700   3 000   3 000

MPK:n kurssityytyväisyys (oppilastyytyväisyys) asteikolla 1—5

4,33   4,00   4,00

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertalisäyksen poisto			-150
Järjestötukien säästö (HO 2015)			-249
Yhteensä			-399

2016 talousarvio	1 629 000
2015 talousarvio	2 028 000
2014 tilinpäätös	2 078 000

30. Sotilaallinen kriisinhallinta

Selvitysosa: Määrärahat suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenoihin budjetoidaan ulkoasiainministeriön pääluokassa momentille 24.10.20 (sisältää EU:n taisteluosastojen koulutus- ja valmiusajan menot sekä operaatioihin lähdeittäessä palkkausmenot). Määrärahat sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenoihin sekä tarkkailijatoiminnan menoihin budjetoidaan puolustusministeriön pääluokassa momentille 27.30.20.

Kriisinhallinta on turvallisuus- ja puolustuspolitiikan keskeinen keino, jolla edistetään Suomen turvallisuutta ja maailman konfliktialueiden vakautta. Puolustusvoimien osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan on osa puolustusvoimien toimintaa ja suorituskyvyn kehittämistä. Puolustusvoimat käyttää kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan samoja suorituskykyjä kuin Suomen puolustamiseen. Suorituskykyjä on kyettävä käyttämään vaativissa ja nopeasti käynnistettävissä eri organisaatioiden operaatioissa. Puolustusvoimat kehittää valmiuksia osallistua myös koulutus-, neuvonta- ja tukitehtäviin kriisialueilla.

Toiminnalliset tulostavoitteet

Sotilaalliselle kriisinhallinnalle asetetaan seuraavat, pääluokkaperusteluissa esitetyt hallinnonalan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita edistävät, alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

- Puolustusvoimat on toteuttanut sille osoitetut kriisinhallintatehtävät.
- Puolustusvoimilla on valmius osallistua uusiin operaatioihin ja koulutus- ja neuvontatehtäviin.
- Puolustusvoimat käyttää sotilaallisessa kriisinhallinnassa ensisijaisesti joukkoluettelon evaluoituja yksiköitä.
- Suorituskykyjä on kyettävä käyttämään vaativissa ja nopeasti käynnistettävissä eri organisaatioiden operaatioissa.

Sotilaallisen kriisinhallinnan menot (milj. euroa)¹⁾

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 arvio
Suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot (UM)	54,2	52,8	49,0
Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja ylläpitomenot (PLM)	47,1	38,6	36,6
Yhteensä	101,3	91,4	85,6

¹⁾ Vuoden 2014 osalta kassaperusteinen toteutuma. Ei sisällä kriisinhallintaan käytetyn kansallisen puolustuksen materiaalin hankkimisesta aiheutuvia menoja eikä arvonlisäveromenoja. Kriisinhallintajoukkojen suorituskyky perustuu pääosin kansallisen puolustuksen materiaaliin, jota täydennetään momentin 27.30.20 määrärahoilla hankitulla, olosuhteiden ja tehtävien kannalta välttämättömällä erikoismateriaalilla.

20. *Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 36 557 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitetun kriisinhallintahenkilöstön palkkaus-, päiväraha-, muonaparannusraha- ja koulutusmenojen sekä valtion eläkemaksun ja kriisinhallintahenkilöstölle palvelusajaksi otetun henkilövakuutuksen kustannusten maksamiseen sekä sotilaallisen kriisinhallintahenkilöstön ryhmätapaturmavakuutusta vastaavien etuuksien maksamiseen ja niistä aiheutuvien hallintokulujen maksamiseen
- 2) EU:n taisteluosastojen koulutusajan palkkaus-, muutto- ja asumismenoihin sekä siirtokorvauksiin
- 3) sotilastarkkailijoiden palkkojen ja kansallisen päivärahan maksamiseen
- 4) valmiusjoukon palkkaus-, koulutus-, ylläpito-, varustamis-, hallinto- ja muiden kulutusmenojen sekä kansainvälisten kriisinhallintakurssien menojen maksamiseen
- 5) suomalaisten kriisinhallintajoukkojen henkilöstön matkakustannusten, terveydenhoito-, kuljetus-, varustamis-, huolto-, edustus- ja hallintomenojen maksamiseen
- 6) Suomen kansainväliseen kriisinhallintaan nimeämien joukkojen varustamisesta aiheutuviin menoihin
- 7) kansainvälisen kriisinhallintayhteistyön puitteissa annettavaan koulutukseen ja sen materiaalikuluihin
- 8) kansainvälisen kriisinhallintatyön puitteissa yksittäisille maille annettavaan tukeen puolustussektorilla ja vakauttamistehtäviin konfliktien jälkeen
- 9) sellaisten kansainvälisten kriisinhallintaoperaatioiden materiaaliseen tukemiseen, joihin Suomi ei lähetä henkilöstöä tai muuten osallistu
- 10) SALIS-sopimuksen mukaisen ilmakuljetusjärjestelyn Suomen maksuosuuden hallinnollisten kulujen maksamiseen
- 11) Strategic Airlift Capability (SAC) -sopimuksen hallinto- ja käyttökustannuksista aiheutuviin menoihin
- 12) Suomen osallistumisesta kansainväliseen helikopterirahastoon aiheutuviin menoihin
- 13) Suomen osallistumisesta Pohjoismaiden Base Camp -pooliin aiheutuviin menoihin
- 14) kansallisesta kriisinhallinnan veteraanikortista aiheutuviin menoihin.

Käyttösuunnitelma (euroa)

01.	Suomen Kosovon kriisinhallintajoukon menot (KFOR-operaatio)	993 000
02.	Suomen Bosnia-Hertsegovinan kriisinhallintajoukon menot (EUFOR/ALTHEA-operaatio)	275 000
03.	Sotilastarkkailijatoiminnan menot	3 355 000
04.	Resolute Support -operaatio, Afganistan	4 772 000
05.	Irakin koulutusoperaation menot	6 700 000
07.	Kriisinhallintaoperaatioiden yhteiset menot	6 048 000

Käyttösuunnitelma (euroa)

08.	Kriisinhallinnan joukkojen kehittämisohjelma	1 000
09.	EU:n taisteluosastojen koulutusajan palkkaus-, muutto- ja asumismenot sekä siirtokorvaukset	300 000
11.	EUTM/Somalialan koulutusoperaation menot	310 000
13.	Atalanta-operaation menot	250 000
15.	Libanonin kriisinhallintaoperaation menot	10 680 000
16.	EUTM/Malin koulutusoperaation menot	513 000
17.	Malin YK-operaation menot (MINUSMA)	240 000
20.	Varalla käynnissä olevien operaatioiden lisämeneihin ja niiden jatkamiseen, kansainvälisestä helikopterirahastosta aiheutuviin menoihin, Pohjoismaiden Base Camp -pooliin osallistumisesta aiheutuviin menoihin, kansallisesta kriisinhallinnan veteraanikortista aiheutuviin menoihin, mahdollisiin uusiin kriisinhallintaoperaatioihin sekä muihin kriisinhallintameneihin	2 120 000
Yhteensä		36 557 000

Selvitysosa: Määräraha on mitoitettu Suomen kriisinhallintajoukkojen vahvuuksien ja tehtävävaatimusten mukaisesti ottaen huomioon ne kriisinhallintaoperaatiot, joihin Suomi todennäköisesti tulee osallistumaan vuonna 2016. Näissä operaatioissa toimivan henkilöstön määrän arvioidaan olevan noin 570 henkilötyövuotta.

Jatkossa vähennetään osallistumista sotilaallisiin rauhanturvaoperaatioihin, keskittyen sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa Suomen kannalta merkityksellisimpiin ja vaikuttavimpiin operaatioihin. Tämän johdosta määräraharahatarve vähenee vuodesta 2016 asteittain.

Sotilaallisen kriisinhallinnan kustannusten korvaukset ja muut tulot tuloutetaan momentille 12.27.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Aiempiin kehyspäätöksiin perustuvat muutokset	-6 564
Ennakollinen kustannustasotarkistus (2016)	699
Keski-Afrikan kriisinhallintaoperaatio	-1 040
Libanonin operaation johtovaltiovastuun jatko 31.5.2016 asti	11 000
Siirto momentille 24.10.20	-6 000
Toteutunut kustannustasotarkistus (2014)	-296
Säästö päätös	-5 000
Tasomuutos	5 200
Yhteensä	-2 001

2016 talousarvio	36 557 000
2015 I lisätalousarvio	8 864 000
2015 talousarvio	38 558 000
2014 tilinpäätös	57 266 000

95. Kurssivaihtelut (arviomääräraha)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 10 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää suomalaisista kriisinhallintajoukoista aiheutuvien puolustusministeriön hallinnonalan menojen laskutuksessa syntyviin kurssieroihin.

2016 talousarvio	10 000
2015 talousarvio	10 000
2014 tilinpäätös	5 950

Pääluokka 28

VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa:

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Valtiovarainministeriö asettaa toimialalleen seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet. Lukuperusteluissa on kuvattu toimenpiteitä, joilla edistetään yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista.

Valtiontalous

— Hallituksen talouspolitiikkaa tukemalla valtiontalous vahvistuu, kestävyysvaje pienee ja velkaantumisasaste pienenee

Kuntatalous

— Kuntatalouden rahoitusasema paranee

Verotus

— Verovaje on alhainen

Valtion alue- ja paikallishallinto

— Alue- ja paikallishallinto on selkeä ja yksinkertainen

Hallinnon sisäiset palvelut

— Valtionhallinnon keskitettyjen palveluiden kustannukset alenevat ja tuottavuus paranee toimintalahallinnon, tietotekniikkapalveluiden sekä talous- ja henkilöstöhallintopalveluiden osalta.

Valtiovarainhallinto

Valtiovarainhallinnolla on strateginen vastuu tasapainoisen ja kestävä kasvun talouspolitiikasta, valtiontalouden hyvästä hoidosta, kestävä kuntatalouden toimintaedellytyksistä sekä tuloksellisesta julkisesta hallinnosta.

Valtiovarainhallinto on talouden, julkisen hallinnon ja julkisten palvelujen uudistaja ja ohjaaja. Valtiovarainhallinnon toiminnan tavoitteena on kestävä, kilpailukykyinen ja innovatiivinen kansantalous, jonka julkinen sektori on tehokas ja laadukas. Valtiovarainhallinto turvaa osaltaan tulevien sukupolvien talouden perustan ja valinnanmahdollisuudet.

Valtiovarainhallinnon toiminta perustuu vahvaan tietopohjaan ja näkemykseen tulevaisuuden muutostarpeista ja niitä tukevista ohjausprosesseista, asiakaslähtöisten julkisten palvelujen tehokkaaseen tuottamiseen sekä valtion yhteisten palvelujen tehokkaaseen järjestämiseen.

Valtiovarainministeriö suunnittelee ja johtaa toimintaansa seuraavina kokonaisuuksina:

- talouspolitiikan valmistelu
- hallintopolitiikan valmistelu
- hallinnonalan ohjaus.

Talouspolitiikan valmistelu

Valtiovarainministeriö valmistelee ja toteuttaa hallituksen talouspolitiikkaa. Ministeriö myös valmistelee Suomen osalta EU:n talouspolitiikan koordinointia ja euroalueen talouspolitiikkaa.

Taloustutkimus ja talouden ennustaminen

Talouspolitiikan valmistelu edellyttää talouden kehityksen seuranta, analysointia ja ennustamista. Valtiovarainministeriö kehittää talouden ennustamista ja julkaisutoimintaa vastaamaan yhä paremmin yhteiskunnan muuttuvia tarpeita. Ministeriö tekee tiiviisti yhteistyötä Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen kanssa ja hyödyntää enenevässä määrin tutkimuskeskuksen asiantuntevasta talouspolitiikan valmistelutyössä. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen tutkimusalueita ovat julkisten palvelujen vaikuttavuus, julkisen talouden rahoitus ja tulonsiirrot sekä työmarkkinat ja kestävä kasvua tukeva politiikka.

Julkinen toiminta ja talous

Valtiovarainministeriö tiivistää talouspolitiikan valmistelun yhteyttä hallintopolitiikan valmisteluun. Ministeriö kohdentaa resurssiaan enenevässä määrin julkisen toiminnan ja talouden analyysiin ja jatkaa toimenpiteitä julkisen talouden tasapainon vahvistamiseksi. Keskeistä on hallitusohjelman menolinjauksen noudattaminen. Valtion- ja yleisemmin julkistaloudelle asetettavien tavoitteiden lisäksi keskeinen tehtävä on hallituksen meno- ja kehysääntöjen sekä julkisen talouden suunnitelman valmistelu.

Peruspalvelujen turvaaminen edellyttää rakenteellisia muutoksia väestön ikärakenteen muuttuessa ja kuntien menopaineiden kasvaessa. Rakenteellisia muutoksia toimeenpannaan hallitusohjelman mukaisesti. Julkisessa toiminnassa keskeistä on vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden parantaminen mm. lisäämällä sähköisiä toimintaprosesseja, keskittymällä ydintoimintoihin sekä valtion ja kuntien välisen työnjaon ja rahoitussuhteiden tarkistaminen.

EU:n budjetti

Valtiovarainministeriö vaikuttaa EU:n budjetin valmisteluun nettomaksajan näkökulmasta. Ministeriö pyrkii vaikuttamaan siihen, että EU:n toimintaa ja voimavaroja kohdennetaan asioihin, joissa EU:n ja jäsenvaltioiden yhteistyö saa aikaan lisäarvoa unionille.

Rahoitusmarkkinoiden säätely

Rahoitusmarkkinapolitiikalla valtiovarainministeriö vahvistaa ja luo rahoitusmarkkinoille toimintapuitteet ja pelisäännöt, jotka ylläpitävät yleisön luottamusta rahoitusmarkkinoiden toimintaan Suomessa ja kansainvälisesti. Suomen tavoitteena EU:n taluskriisin ajan on ollut euroalueen taloudellisen vakauden, kasvun ja työllisyyden turvaaminen sekä Suomen riskien rajaaminen pienimpään mahdolliseen turvaten suomalaisten veronmaksajien edut.

Verotus ja tulli

Veropolitiikan tavoitteena on Suomen verojärjestelmän kilpailukyvyyn säilyttäminen ja veropohjan turvaaminen eri veromuodoissa. Valtiovarainministeriön tehtävänä on kehittää verojärjestelmiä ja arvioida veropoliittisten toimenpiteiden vaikutuksia.

Verohallinto toimittaa verotusta ja tilittää verot ja veronluonteiset maksut veronsaajille. Tulli turvaa yritysten ulkomaankaupan sujuvuuden, huolehtii EU:n kauppapolitiikan ja kansallisen tavaverotuksen täytäntöönpanosta sekä takaa tuloksellisen rikostorjunnan.

Valtion varainhallinta

Valtiovarainministeriö vastaa valtion velanhoidon strategisesta ohjauksesta ja tavoitteenasettelusta ja Valtiokonttori toteuttaa velanhoidossa tarvittavat rahoitusoperaatiot. Valtion budjettitalouden velanhallinnan strategisena tavoitteena on tyydyttää valtion budjettitalouden rahoitustarve ja minimoida velasta aiheutuva kustannus pitkällä aikavälillä hyväksyttäväksi katsottavalla riskitasolla. Toiminnon merkitys korostuu valtion siirryttyä velkojensa lyhentämisestä uusien velkojen ottajaksi.

Valtion eläkerahaston (VER) avulla valtio varautuu eläkemenojen maksamiseen ja niistä aiheutuvien vuosittaisten menojen tasaamiseen. VER on valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, josta voidaan siirtää varoja talousarvion katteeksi.

Tilastotoimi

Tilastokeskus huolehtii tilastojen laadinnasta sekä kansallisen tilastotoimen kehittämisestä yhteistyössä muiden tilastoja laativien valtion viranomaisten kanssa.

Hallintopolitiikan valmistelu

Valtiovarainministeriö valmistelee julkisen hallinnon kehittämisen yleiset periaatteet poliittiseen päätöksentekoon. Valmistelu ulottuu valtionhallinnon lisäksi kuntien toiminnan yleisten edellytysten kehittämiseen. Tavoitteena on hallitusohjelman tavoiteasettelun pohjalta kehittää hallinnon rakenteita ja ohjausjärjestelmiä, parantaa ministeriöiden tulos- ja talousohjausta, kehittää tietohallintoa ja julkishallinnon informaatioteknologian hyödyntämistä sekä syventää konserniohjausta ja -ratkaisuja.

Valtionhallinnon konserniohjaus ja yhteisten palvelujen kehittäminen

Valtion yhteisiä toimintoja ja palveluja ohjataan ja kehitetään tavoitteena yhtenäisesti toimiva, liisääarvoa ja mittakaavaetuja tuottava, osaamista yhdistävä valtiokonserni.

Valtiovarainministeriö luo valtion vastuulla olevan palvelutuotannon konserniperiaatteita ja konsernipalveluja.

Henkilöstövoimavarojen käytön ohjaus ja tietotekniikan tehokkaampi hyödyntäminen korostuvat sekä palvelutuotannossa että valtionhallinnon sisäisissä järjestelmissä.

Valtiovarainministeriö varmistaa valtiolle yhtenäisen ja taloudellisen hankinta-, toimitila- ja matkustuspolitiikan.

Valtiovarainhallinto edistää valtion kilpailukykyä työnantajana. Valtiovarainministeriö valmistelee valtion työnantajapolitiikkaa ja eläketurvaa koskevat säädökset.

Konsernipalvelujen tuottajana Valtiokonttorin toiminnan painopisteenä on virastojen yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmäkokonaisuuden (Kieku) toteutus ja käyttöönotto.

Talous- ja henkilöstöhallinnon tehtävien uudistamista jatketaan. Palvelukeskusprosesseja ja toimintakulttuuria yhdenmukaistetaan tehokkuushyötyjen saavuttamiseksi.

Valtion tieto- ja viestintäteknikkakeskus Valtori tuottaa ja kehittää valtionhallinnolle suunnatut toimialariippumattomat ICT-palvelut valtiovarainministeriön ohjauksessa.

Julkisen hallinnon viranomaisten tietohallinnon yleinen ohjaus

Valtiovarainministeriö vastaa julkisen hallinnon tieto- ja viestintäteknisten toimintojen (ICT) ohjaamisesta ja kehittämisestä. Valtiovarainministeriö ohjaa julkisen hallinnon viranomaisten tietohallintoa JulkICT-strategian mukaisesti. Ohjauksen tavoitteena on yhteentoimiva, kustannustehokas, asiakaslähtöinen ja tietoturvallinen julkisen hallinnon tiedonhallinta. Valtiovarainministeriö huolehtii julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annetun lain edellyttämien julkisen hallinnon yhteentoimivuuden ja kokonaisarkkitehtuurin määrittelystä, suunnittelusta ja kuvaamisesta, näiden ylläpidosta ja muiden tietohallintoon liittyvien yhteisten palvelujen, hankkeiden ja toimenpiteiden ohjauksesta. Vuonna 2016 jatketaan Kansallinen palveluarkkitehtuuri -ohjelmaa, jossa luodaan arkkitehtuurin kannalta keskeisiä yhteentoimivuuden komponentteja kuten kansallinen palveluväylä, kansallinen sähköinen tunnistusratkaisu, kansalliset ratkaisut yritysten, muiden organisaatioiden ja luonnollisten henkilöiden roolien ja valtuutusten hallintaan, yhteiset palvelunäkymät (kansalaisille, yrityksille ja viranomaisille) sekä ohjaus- ja hallintamallit. Tavoitteena on, että palveluväylän valmistuttua kansalaisilla on mahdollisuus omien keskeisten tietojen tarkasteluun sähköisesti. Kuntiin kohdistuvalla IT-toiminnan ohjauksella edistetään valtakunnallisiin ratkaisuihin perustuvaa kunnallishallinnon tietoteknologian yhteen sovittamista. Valtiovarainministeriö ohjaa ja yhteen sovittaa myös julkisen hallinnon ja erityisesti valtionhallinnon tietoturvallisuuden kehittämistä. Lisäksi valtiovarainministeriö vastaa hallinnon turvallisuusverkotoiminnan yleishallinnollisesta, strategisesta, taloudellisesta ja tieto- ja viestintäteknisen varautumisen, valmiuden ja turvallisuuden ohjauksesta ja valvonnasta sekä julkisen hallinnon sähköisen asioinnin yleisestä ohjauksesta.

Hallinnonalan ohjaus

Hallinnonalan ohjaus on ministeriön ydintoimintaa, jossa painottuvat strategisesti tärkeät kysymykset, kuten hallinnonalan keskeiset substanssiasiat, hallinnonalan rakenteiden ja toimintatapojen kehittäminen sekä valtiokonsernin strategiset, vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden ja laadun parantamiseen tähtäävät hankkeet.

Hallinnonalalla toimeenpannaan vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmassa valmisteltuja uudistamistoimia. Tavoitteena on hallinnollisen taakan vähentäminen sekä inhimillisten voimavarojen kokonaisuuden hyvä hallinta ja johtaminen.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Valtiovarainministeriön pääluokan menoista noin 95 % on erilaisia säädös- tai sopimusperusteisiä etuuksia, jäsenmaksuja ja tukia, joihin ei liity välittömiä sukupuolivaikutuksia.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla otetaan huomioon sukupuolivaikutukset lainsäädännön valmistelussa, henkilöstö- ja työnantajapolitiikassa, hankkeissa, talousarvion valmistelussa ja virastojen tulosohtauksessa.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
28.60.02 <i>Erikseen budjetoidut palkkamenot</i> (arviomääräraha) — sopimusvaltuus	-	4,6
28.70.21 <i>Kansallisen tulorekisterin toteutus</i> (siirtomääräraha 3 v) — hankesopimusvaltuus	-	24,2
28.90.20 <i>Valtion ja kuntien yhteiset tietojärjestelmähankkeet</i> (siirtomääräraha 3 v) — hankesopimusvaltuus	5,0	-
28.92.87 <i>Suomen osuus Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääomasta</i> (arviomääräraha) — sopimusvaltuus	-	54,6

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
01. Hallinto	168 173	163 480	138 788	-24 692	-15
01. Valtiovarainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	40 862	30 996	30 520	-476	-2
(13.) Julkisen hallinnon yhteisten tietojärjestelmien ja -palvelujen käyttöönottojen tuki (siirtomääräraha 3 v)	3 031	1 844	—	-1 844	-100
20. Valtion kiinteistöstrategian toteuttaminen ja hallinnonalan omistaja-ohjaus (siirtomääräraha 2 v)	415	315	315	—	0
21. Valtiovarainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	30	400	927	527	132
29. Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonnisäveromenot (arviomääräraha)	83 835	102 925	107 026	4 101	4
(69.) Suomen Pankin eräiden sijoitustuottojen siirto Kreikan valtiolle (kiinteä määräraha)	35 000	27 000	—	-27 000	-100
(89.) Suomen Erillisverkot Oy:n pääomittaminen (siirtomääräraha 3 v)	5 000	—	—	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
10. Verotus ja tulli	648 341	603 469	621 475	18 006	3
01. Verohallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	463 123	410 566	407 776	-2 790	-1
02. Tullin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	166 359	164 003	170 099	6 096	4
63. Takaisin maksetut verot (arviomääräraha)	4 603	3 200	17 900	14 700	459
95. Verotukseen liittyvät korkomenot (arviomääräraha)	12 488	22 700	22 700	—	0
97. Autoveron vientipalautus (arviomääräraha)	1 768	3 000	3 000	—	0
20. Palvelut valtioyhteisölle	50 650	51 135	44 929	-6 206	-12
01. Valtiokonttorin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	31 237	28 089	25 253	-2 836	-10
02. Keskitettyjen valuuttatilien kurssierot (arviomääräraha)	18	1	1	—	0
(03.) Valtiovarain controller-toiminnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	—	—	—	—	0
06. Sähköisen asioinnin ja hallinnon yhteiset palvelut (siirtomääräraha 2 v)	4 418	3 804	2 733	-1 071	-28
07. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	1 779	2 000	2 000	—	0
08. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	3 198	4 241	1 942	-2 299	-54
09. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 000	3 000	3 000	—	0
10. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen investointimenot (siirtomääräraha 2 v)	6 000	10 000	10 000	—	0
88. Senaatti-kiinteistöt	—	0	—	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
30. Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisterihallinto	66 486	62 714	61 934	-780	-1
01. Tilastokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	51 779	50 356	50 546	190	0
02. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 191	4 044	3 740	-304	-8
03. Väestörekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 516	8 314	7 648	-666	-8
40. Valtion alue- ja paikallishallinto	90 735	91 398	88 071	-3 327	-4
01. Aluehallintoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	58 594	58 524	56 361	-2 163	-4
02. Maistraattien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	31 917	31 092	31 088	-4	0
03. Alue- ja paikallishallinnon tukitoimet (siirtomääräraha 3 v)	224	1 782	622	-1 160	-65
50. Eläkkeet ja korvaukset	4 546 515	4 692 967	4 730 518	37 551	1
15. Eläkkeet (arviomääräraha)	4 330 532	4 448 533	4 465 784	17 251	0
16. Ylimääräiset eläkkeet (arviomääräraha)	2 011	2 205	2 144	-61	-3
17. Muut eläkemenot (arviomääräraha)	1 805	2 720	2 648	-72	-3
50. Vahingonkorvaukset (arviomääräraha)	39 412	40 009	39 949	-60	0
63. Muiden eläkelaitosten vastattavaksi kuuluvat eläkemenot (arviomääräraha)	147 711	170 300	185 933	15 633	9
95. Muiden eläkelaitosten valtion puolesta maksamien eläkemenojen ja valtiolle maksamien ennakoiden korkomenot (arviomääräraha)	25 044	29 200	34 060	4 860	17

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
60. Valtionhallinnon yhteiset henkilöstömenot	13 455	4 538	12 170	7 632	168
02. Erikseen budjetoidut palkkamenot (arviomääräraha)	38	3 418	40	-3 378	-99
10. Työturvallisuuden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	900	920	900	-20	-2
12. Osaamisen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	12 328	—	11 000	11 000	0
60. Siirto Koulutusrahastolle (arviomääräraha)	189	200	230	30	15
70. Valtionhallinnon kehittäminen	54 975	68 295	105 325	37 030	54
01. Valtion ICT:n ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	11 163	4 600	3 000	-1 600	-35
02. Valtion talous-, henkilöstö- ja toimitilahallinnon tietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)	8 652	10 560	12 260	1 700	16
03. Kansallisen tietoalan ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	13 000	32 000	27 500	-4 500	-14
(04.) Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen tietojärjestelmien tietoturvallisuus ja varautuminen (siirtomääräraha 3 v)	4 350	8 600	—	-8 600	-100
20. Tuottavuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	17 810	12 535	29 565	17 030	136
21. Kansallisen tulorekisterin toteutus (siirtomääräraha 3 v)	—	—	5 855	5 855	0
22. Hallinnon palveluiden digitalisoinnin tuki (siirtomääräraha 3 v)	—	—	27 145	27 145	0
80. Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle	273 544	249 145	247 758	-1 387	-1
30. Ahvenanmaan tasoitusmaksu (arviomääräraha)	215 807	221 145	220 758	-387	0
31. Verohyvitys Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)	5 279	15 000	15 000	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
(32.) Ylimääräinen määräraha Ahvenanmaan maakunnalle (siirtomääräraha 3 v)	41 000	—	—	—	0
33. Arpajaisveron tuoton palauttaminen Ahvenan- maan maakunnalle (arvio- määräraha)	11 458	13 000	12 000	-1 000	-8
90. Kuntien tukeminen	8 681 520	8 547 037	9 057 947	510 910	6
20. Valtion ja kuntien yhteiset tietojärjestelmähankkeet (siirtomääräraha 3 v)	16 995	9 465	3 000	-6 465	-68
22. Itsehallintoalueiden sekä hallinto- ja palvelu- rakenteiden kehittäminen ja tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	600	600	400	-200	-33
30. Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen (arviomäärä- raha)	8 629 503	8 500 317	9 028 453	528 136	6
31. Kuntien yhdistymisen taloudellinen tuki (arvio- määräraha)	33 902	36 135	25 574	-10 561	-29
34. Paikallisten kuntakokeilujen rahoitus (siirtomääräraha 3 v)	520	520	520	—	0
91. Työllisyyden ja elinkeino- elämän tukeminen	290 612	251 000	255 000	4 000	2
41. Energiaverotuki (arvio- määräraha)	290 612	251 000	255 000	4 000	2
92. EU ja kansainväliset järjestöt	2 001 067	2 154 876	2 157 640	2 764	0
03. Rahoitusvakausrastin toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	—	3 000	2 400	-600	-20
20. Euroopan unionin osallistuminen matka- menojen korvauksiin (siirto- määräraha 2 v)	2 500	2 900	1 500	-1 400	-48
40. Isäntämaakorvaus Pohjois- maiden Investointipankille (kiinteä määräraha)	9 139	9 976	10 770	794	8
(60.) Siirto rahoitusvakausras- tastoon (siirtomääräraha 3 v)	—	170 500	—	-170 500	-100

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
67. Kansainvälisille rahoituslaitoksille annettujen sitoumusten lunastaminen (arviomääräraha)	0	170	170	—	0
(68.) Suomen osuus Kansainvälisen jälleenrakennus- ja kehityspankin peruspääoman korottamisesta (arviomääräraha)	3 474	2 530	—	-2 530	-100
69. Maksut Euroopan unionille (arviomääräraha)	1 981 963	1 965 000	2 131 000	166 000	8
87. Suomen osuus Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääomasta (arviomääräraha)	—	—	11 000	11 000	0
95. Valtion takaussuoritukset (arviomääräraha)	3 992	800	800	—	0
99. Erikseen budjetoidut valtionhallinnon menot	138 092	15 450	5 450	-10 000	-65
(87.) Pankkiveron tuoton käyttö (siirtomääräraha 3 v)	133 000	—	—	—	0
95. Satunnaiset säädösperusteiset menot (arviomääräraha)	0	300	300	—	0
96. Ennakoimattomat menot (siirtomääräraha 3 v)	5 000	5 000	5 000	—	0
97. Valtion saatavien turvaaminen (arviomääräraha)	92	150	150	—	0
(98.) Kassasijoitusten riskinhallinta (siirtomääräraha 3 v)	—	10 000	—	-10 000	-100
Yhteensä	17 024 166	16 955 504	17 527 005	571 501	3
Henkilöstön kokonaismäärä	11 945	12 768	12 149		

01. (28.01 ja 20, osa) Hallinto

Selvitysosa: **Valtiovarainministeriö** vastaa valtioneuvoston osana

- tasapainoisen ja kestäväen kasvun talouspolitiikasta
- julkisen talouden hyvästä hoidosta
- julkisen hallinnon vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta.

Hallinnonalansa tulosohjaajana valtiovarainministeriö vastaa hallinnonalansa toiminnan tuloksellisuudesta sekä siitä, että konserniohjauksen linjaukset toimeenpannaan omalla hallinnonalalla.

Valtiovarainministeriön strategisena tavoitteena on

- julkisen talouden vakauttaminen ja talouden kestäväen kasvun turvaaminen
- varmistaa julkisten palvelujen ja hallinnon vaikuttavuus ja tuloksellisuus
- taata henkilöstön hyvinvoinnin ja johtamisjärjestelmien kehittämällä tehokas ja tuloksellinen työnteke siten, että valtiovarainministeriö on hyvä paikka työskennellä.

Strategisten tavoitteiden kohteena ovat poliittiset päätöksentekijät, valtionhallinto, kunnat, kuntayhtymät ja muu julkishallinto, EU ja muut kansainväliset tahot, työmarkkinaosapuolet sekä välillisesti myös yritykset, yhteisöt ja kansalaiset.

Valtiovarainministeriö toimii siten, että valtiontalouden ja -hallinnon kokonaisuuden edut ja tavoitteet valtion yhteisissä palveluissa ja toiminnoissa tunnustetaan ja edistetään niiden ottamista huomioon eri hallinnonaloilla, niiden virastoissa, laitoksissa ja rahastoissa. Valtiovarainministeriö luo ja toimeenpanee toimialueellaan yhteisiä pelisääntöjä sekä järjestää ja ohjaa hallinnonalan virastoja, Senaatti-kiinteistöjä ja Hansel Oy:tä järjestämään toimialallaan valtioyhteisölle yhteisiä, sisäisiä palveluja sekä työ- ja toimintaprosesseja siten, että niiden avulla hallinnonala voi saavuttaa ja tuottaa taloudellista ja toiminnallista hyötyä ja hyvää toiminnan laatua.

01. (28.01.01 ja 20.03) Valtiovarainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 30 520 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) vastikkeettomien menojen maksamiseen kansainvälisille yhteisöille
- 2) EU-yhteistyöhön hallinnon kehittämisessä.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon siirtyvän omaisuuden väliaikaisesta hallinnasta valtiovarainministeriölle saatavat tulot.

Selvitysosa: Valtiovarainministeriö asettaa toiminnalleen seuraavat vaikuttavuustavoitteisiin liittyvät tulostavoitteet:

Tulostavoitteet	Toimenpiteet
Valtiovarainministeriö turvaa julkisen talouden kestävän rahoituksen	Toteutetaan hallitusohjelmaan sisältyvät säästö-tavoitteet. Laaditaan toimenpideohjelma kuntien poistettavista tehtävistä ja velvoitteista.
Valtiovarainministeriö luo suotuisimmat puitteet talouden kasvulle	Toteutetaan työn tekemistä ja työllisyyttä tukevaa veropolitiikkaa.
Valtiovarainministeriö vahvistaa finanssipolitiikan ohjausmekanismeja	Hallituksen menokehyssääntöä toteutetaan osana talousarvio- ja kehysprosessia ja sen ohjausta.
Valtionhallinto toimii joustavana verkostona	Keskushallinnon virastorakenteen uudistusta jatketaan tukeutuen Kehu- ja Virsu-hankkeissa omaksuttuihin kehittämisperiaatteisiin.
Julkiset palvelut ja niiden asiakaslähtöisyys turvataan ja hallinnon rakenteita uudistetaan	Julkisen aluehallinnon järjestämistä yksinkertaistetaan.
ICT on julkisten palvelujen strateginen voimavara ja tukee palveluja ja hallintoa	Luodaan kaikkia julkisia palveluita koskevat digitoinnin periaatteet.

Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Henkilöstömäärä, htv	346	314	306
Sairauspoissaolot, pv/htv	5,8	6	6
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VM Baro	-	3,6	3,6

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	40 988	32 846	32 370
Bruttotulot	1 868	1 850	1 850
Nettomenot	39 120	30 996	30 520
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 797		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 539		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

HARE-järjestelmän uudistus	-1 090
JHTT-lautakunta (siirto momentille 32.40.03)	-125
JTS-analysoinnin resurssilisäys	500
Poliittinen toiminta (HO 2015)	-65
Siirto momentille 23.01.02	-150
Siirto momentilta 28.01.21	1 500
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01 (-5 htv)	-1 512

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

VN linna A ja B, peruskorjaus (siirto momentille 23.01.01)	-200
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-12
Palkkaliukumasäästö	-174
Palkkausten tarkistukset	195
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-192
Toimintameno säästö (HO 2015)	-370
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen (siirron palautus momentilta 28.20.01)	4
Tasomuutos	1 215
Yhteensä	-476

2016 talousarvio	30 520 000
2015 I lisätalousarvio	2 400 000
2015 talousarvio	30 996 000
2014 tilinpäätös	40 862 000

(13.) *Julkisen hallinnon yhteisten tietojärjestelmien ja -palvelujen käyttöönottojen tuki* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	1 844 000
2014 tilinpäätös	3 031 000

20. *Valtion kiinteistöstrategian toteuttaminen ja hallinnonalan omistajaohjaus* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 315 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kiinteistövarallisuuden liittyvistä omaisuus- ja omistusjärjestelyistä aiheutuviin menoihin
- 2) kiinteistövarallisuuden hallinnoinnista ja käytön tehostamisesta aiheutuviin menoihin
- 3) omistus- ja yritysjärjestelyistä aiheutuvien menojen sekä omaisuuden hallinnointiin ja omistajaohjaukseen liittyvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon kiinteistöstrategian mukaisiin hallinnansiirtoihin liittyvistä arvioinneista ja lausunnoista aiheutuvat menot sekä muut valtion kiinteistövarallisuuden hoidosta ja käytön tehostamisesta sekä investoinneista aiheutuvat menot. Lisäksi mitoituksessa on otettu huomioon omistus- ja yritysjärjestelyjen toimenpiteistä sekä niiden valmistelusta aiheutuvat kulut, kuten osakkeiden hallinnointi- ja valtion tarvitsemien asian- tuntijapalvelujen kulut.

Valtiovarainministeriön hallinnonalan omistajaohjauksessa on Fingrid Oyj, Aalto-yliopistokiinteistöt Oy, Hansel Oy, HAUS Kehittämiskeskus Oy, Helsingin yliopistokiinteistöt Oy, Suomen yliopistokiinteistöt Oy sekä Tietokarhu Oy.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kiinteistöstrategian toteuttaminen	215 000
Omistajaohjauksen menot	100 000
Yhteensä	315 000

2016 talousarvio	315 000
2015 I lisätalousarvio	800 000
2015 talousarvio	315 000
2014 tilinpäätös	415 000

21. Valtiovarainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 927 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtiovarainministeriön hallinnonalalla tuottavuuden edistämiseen tärkeitävien investointien, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palveluiden hankkimiseen.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä aiheutuneita säästöjä vastaavat määrärahat. Määrärahaa on tarkoitettu käyttämään hankkeisiin, joilla tuetaan hallinnonalan tuottavuuden paranemista. Hallinnonalan virastot saavat rahoittaa määrärahalla hankkeita, joista valtiovarainministeriö on erikseen sopinut viraston kanssa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 28.01.01	-1 500
Siirto momentille 28.10.01	-625
Siirto momentille 28.10.02	-260
Siirto momentille 28.20.01	-350
Siirto momentille 28.30.01	-125
Siirto momentille 28.30.02	-100
Siirto momentille 28.30.03	-220
Siirto momentille 28.40.02	-850
Tasomuutos	4 557
Yhteensä	527

2016 talousarvio	927 000
2015 I lisätalousarvio	-400 000
2015 talousarvio	400 000
2014 tilinpäätös	30 000

29. Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 107 026 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 23.01.29	-240
Tarkentunut arvio	-430
Valtori (siirto momenteilta 26.01.29, 27.01.29, 29.01.29, 30.01.29, 32.01.29 ja 33.01.29 sekä momenteille 23.01.29, 24.01.29, 25.01.29, 31.01.29 ja 35.01.29)	4 771
Yhteensä	4 101

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	107 026 000
2015 talousarvio	102 925 000
2014 tilinpäätös	83 835 205

(69.) Suomen Pankin eräiden sijoitustuottojen siirto Kreikan valtiolle (kiinteä määräraha)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	27 000 000
2014 tilinpäätös	35 000 000

10. Verotus ja tulli

Selvitysosa: **Verohallinto** on yhteiskunnan suurin verojen ja maksujen kerääjä ja siten ratkaiseva toimija julkisen talouden rahoitustoiminnan näkökulmasta. Verohallinnon perustehtävä on toimittaa verotus ja tilittää verot ja veronluonteiset maksut veronsaajille siten, että veronsaajat saavat verotulonsa oikean määräisinä, oikea-aikaisesti ja kustannustehokkaasti. Verotus toimitetaan niin, että se aiheuttaa varsinaisten verojen lisäksi mahdollisimman vähän kustannuksia ja haittaa asiakkaan taloudelliselle toiminnalle.

Tullin tehtävänä on huolehtia tulliselvityksestä, tulli-, valmiste- ja autoverotuksesta, maahan tuonnin arvonlisäverotuksesta, maahan tuotavien ja maasta vietävien tavaroiden ja ulkomaanliikenteen tullivalvonnasta, tullirikosten estämisestä ja paljastamisesta sekä muista tullitoimenpiteistä ja sen mukaan kuin erikseen säädetään toimittaa muuta verotusta ja suorittaa tullirikosten esitutkintaa. Lisäksi Tulli huolehtii ulkomaankaupan tilastoinnista, muusta toimialaansa liittyvästä tilastoinnista ja tehtävissään tarvitsemistaan laboratoriotutkimuksista. Tulli edistää tavara-kaupan sujuvuutta ja varmistaa sen oikeellisuuden, kantaa tehokkaasti tavaraverot, tarjoaa palveluitaan asiakaslähtöisesti ja suojaa yhteiskuntaa, ympäristöä ja kansalaisia.

Valtiovarainministeriö asettaa Verohallinnolle ja Tullille seuraavat alustavat vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2016:

Vaikuttavuustavoitteet	Toimenpiteet
<p>Verotulojen kertymä turvataan edistämällä veronmaksumyönteisyyttä, antamalla ennakoivaa ohjausta ja hoitamalla verovalvonta uskottavasti. Verotulojen kertymä turvataan helpottamalla asiointia, antamalla ennakoivaa ohjausta ja valvomalla, että verot tulevat maksetuiksi.</p>	<p>Verotustoimenpiteet kohdennetaan veronmaksajien tilanteiden ja toiminnan edellyttämällä tavalla. Segmentoinnin avulla tunnistetaan eri asiakasryhmien erilaiset neuvonta-, ohjaus- ja valvontatarpeet. Verotukseen liittyvä neuvonta annetaan kullekin asiakasryhmälle kohdennetusti. Keinoja ovat esim. sähköiset uutiskirjeet, ohjaus- ja valvontakampanjat, verohallintoaloitteinen ohjaus puhelimitse sekä verovälittäjä- ja tilitoimistoyhteistyön kehittäminen. Verohallinto panostaa veroja kerryttävään valvontaan, kuten suurten ja kansainvälisten yhtiöiden valvontaan sekä siirtohinnoittelun valvontaan. Kansainvälistä tietojenvaihtoa kehitetään edelleen. Verovajeen kokonaismäärän ja eri osatekijöiden selvittämistä jatketaan. Digitaaliset palvelut rakennetaan helppokäyttöisiksi ja ohjaamaan oikeaan toimintaan mahdollistaen mm. palveluverkoston supistamisen.</p> <p>Harmaan talouden toimintaedellytyksiä ennaltaehkäistään tehokkaalla valvonnalla, yleiseen mieliteeseen vaikuttavalla tiedottamisella ja kehittämällä verojen ilmoittamisen ja maksamisen menettelyjä. Konkreettisia keinoja ovat mm. Verohallinnon ylläpitämä julkinen veronumerorekisteri, rakennuslalla käyttöön otettu työntekijä- ja urakkatietojen kuukausittainen ilmoittamisvelvollisuus sekä verovelkatietojen julkistaminen verovelkarekisterin avulla. Viranomaistiedon käytettävyyttä lisätään velvoitteidenhoitoselvityksiin liittyvällä viranomaistietopalvelurajapintahankkeella ja kehitetään viranomaisten välistä yhteistyötä edelleen.</p>
<p>Harmaan talouden torjuntaa tehostetaan kehittämällä verotustoimintoja, tehostamalla valvontaa ja parantamalla yhteistyötä viranomaisten välillä.</p>	

Vaikuttavuustavoitteet

Asiakasvaikuttavuutta parannetaan ja sähköistä asiointia edistetään.

EU:n laajuisten sähköisten tullitoimintojen käyttöön ottaminen varmistetaan uudistetun tulli-koodeksin edellyttämässä aikataulussa. Yhteiskuntaa suojataan varmistamalla tavara-turvallisuus ja torjumalla rajat ylittävää rikollisuutta.

Toimenpiteet

Asiointitarvetta vähennetään edelleen mm. joustavia sähköisiä palveluita ja menettelytapoja kehittämällä. Henkilöasiakkaiden tarvetta veroasiointiin vähennetään hankkimalla mahdollisimman suuri osa verotukseen tarvittavista tiedoista heidän puolestaan. Tietoja toimittavien tahojen kustannuksia ja hallinnollista taakkaa kevennetään kehittämällä yhtenäisiä sähköisiä palveluja ja ratkaisuja, joiden avulla tiedot välittyvät Verohallinnon järjestelmiin automaattisesti ja mahdollisimman reaaliaikaisesti. Verotustietojen kerääminen ja käsittely tapahtuu sähköisessä muodossa. Sähköinen käsittely mahdollistaa mm. tehokkaat toimintaprosessit, valtakunnalliset työjonot ja valtakunnallisesti tasa-puolisen työnjaon.

Tulli osallistuu EU-tasoiseen valmisteluun ja kehittää tietojärjestelmiä EU-aikataulujen mukaisesti.

Kehitetään valvonnan toimintamalleja ja toteutetaan tarvittavat teknologiauudistukset.

01. Verohallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 407 776 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin
- 2) kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien maksuosuuksien maksamiseen.

Valtuus

Mikäli verotusjärjestelmien kokonaisuudistamiseen liittyvään valmisohjelmistohankintaan myönnettyä valtuutta on jäänyt käyttämättä vuonna 2015, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä sopimuksia vuonna 2016 enintään 19 260 000 eurolla.

Selvitysosa:

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Vaikuttavuus			
Asiakkaiden osuus, jotka maksavat mielellään veronsa, %	73	70	70
Asiakkaiden osuus, joiden mielestä pimeän työn teettäminen ja kuitittomat ostokset ovat väärin, %	57	60	62
Asiakkaiden osuus, joiden mielestä valvonta on tehokasta, %	79	80	80
Tuotokset ja laadunhallinta			
Asiakaskohtaisen perinnän kertymä, %	54	50	50
Suurten ja keskisuurten yritysten tarkastuskattavuus, %	15	15	15
Sähköisten alv-ilmoittajien osuus, %	86	85	85

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Sähköisten tuloveroilmoitusten osuus, henkilöasiakkaat, %	46	50	52
Sähköisten verokorttimuutosten osuus, %	48	49	50
Toiminnallinen tehokkuus			
Tuottavuusindeksi, parivuosi ¹⁾	103,1	99,9	103,1
Taloudellisuusindeksi, parivuosi	98,6	104,3	101,4
Siirtohinnoitteluvantoon kohdistettava työaika, htv	39	43	52
Harmaan talouden tarkastuksiin kohdistettavan työajan osuus, %	34	30	30
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet yhteensä	4 865	4 980	4 865
Htv:t tehtävittäin			
— Harmaan talouden torjunnan lisätehtävät (HO:n vaatimukset)	92	128	128
— Hallinnon rakenneuudistukset; 87 henkilöstön siirtyminen Valtoriin ²⁾	-73	-87	-87
Sairauspoissaolot, pv/htv	10,6	9,0	8,0
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,50	3,50	3,52

¹⁾ Indeksiluvut on laskettu parivuosimenetelmällä, jolloin edellisen vuoden vertailuluku on 100. Indeksikaavat: tuottavuusindeksi = tuotosindeksi/työpanosindeksi ja taloudellisuusindeksi = kustannusindeksi/tuotosindeksi.

²⁾ Henkilötyövuositasossa on huomioitu 87 henkilöstön siirtyminen Valtorin palvelukseen 1.3.2014 alkaen.

Verohallinto on valmistellut kokonaisarkkitehtuurinsa uudistusta, joka kattaisi kaikki nykyiset verolait ja niiden käsittelyä hoitavat verotusohjelmistot. Uudistus perustuu tuotepohjaiseen toiminnanohjausjärjestelmään. Tämän ns. valmisohjelmistouudistuksen arvioidaan turvaavan parhaiten verotuksen pidemmän aikavälin häiriöttömän toiminnan.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	28 762	31 828	60 590
Vuoden 2016 sitoumukset	400	18 860	19 260
Menot yhteensä	29 162	50 688	79 850

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	410 136	415 066	411 676
Bruttotulot	5 980	4 500	3 900
Nettomenot	404 156	410 566	407 776

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	61 722		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	120 689		

Määrärahan mitoituksessa on huomioitu:

- 1) alle omakustannusarvon hinnoitelluista ennakkopäätöksistä ja julkisoikeudellisista suoritteista aiheutuvien menojen kattaminen
- 2) Ahvenanmaan ajoneuvoverotuksen kustannukset vuonna 2016
- 3) tulot yhteistoiminnasta muiden viranomaisten kanssa
- 4) tietojärjestelmien kokonaisuudistus.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Asiakirjahallinto 2018 (investointihanke)	880
Harmaan talouden torjunnan muiden tehtävien jatkorahoitus	3 465
Harmaan talouden torjunta	2 860
Kv. verotustietojen tietojenvaihdon uudet vaatimukset: tehtävän laajennus	700
Metsänhoitomaksun poistuminen 2016	-540
Strategiset kehittämishankkeet (siirto momentilta 28.01.21) (investointihanke)	625
Tietoluovutusten maksuttomuus (siirto momenteilta 25.10.03, 25.20.01, 26.10.01, 26.40.01, 28.30.01, 30.01.05 ja 32.20.06)	369
Toiminnan turvaaminen (v. 2015 rahoitus)	-2 500
Toiminnan turvaaminen (v. 2016 rahoitus)	8 000
Vakiomuotoisten tietoluovutusten maksuttomuus 2016 (kompensaatio)	156
Valmisohjelmistouudistushanke (v. 2015 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	-13 900
Valmisohjelmistouudistushanke (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	18 700
Yritystietorajapinta viranomaiskäyttöön (v. 2015 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-500
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-62
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-1 731
Palkkaliukumäsäästö	-1 583
Palkkausten tarkistukset	2 018
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-1 981
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-3 330
Vuokramenojen indeksikorotus	294
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-391
Tasomuutos	-14 339
Yhteensä	-2 790

2016 talousarvio	407 776 000
2015 I lisätalousarvio	2 500 000
2015 talousarvio	410 566 000
2014 tilinpäätös	463 123 000

02. Tullin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 170 099 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon:

- 1) huumekeiratoimintaan saatavat lahjoitukset
- 2) EU:lta saatavat tulot pois lukien EU:lle kannettavista kolmansien maiden tulleista saatava kantopalkkio
- 3) mahdolliset tulot viranomaisyhteistyöstä
- 4) tullin käsikirjojen ja muiden vastaavien tuotteiden myynnistä saatavat julkaisupalkkiot
- 5) tullialan ammattitutkinnon valmistavasta koulutuksesta saatavat tulot.

Selvitysosa:

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Palvelukyky ja laatu			
Asiakastyytyväisyys tulliselvityksessä (asteikko 1—5)	3,7 ¹⁾	4,0	4,0
Asiakastyytyväisyys valmisteverotuksessa (asteikko 1—5)	3,6	4,0	4,0
Asiakastyytyväisyys autoselvityksessä (asteikko 1—5)	3,24	4,0	4,0
Oikaistujen päätösten osuus tuonti-, valmiste- ja auto- verotuksessa (%)	2,1	2,0	2,0
Tullirikosten selvittämistaso (%)	93	93	93
Takaisin saatu rikoshyöty (milj. euroa)	17,5	20	22
Elintarvike- ja kulutustavaravalvonnan osuvuus (%)	19	23	23
Verojäämä (%)	0,07	0,1	0,1
Tuottavuus			
Tuottavuusindeksi	100	102	104
Henkilöstövoimavarat			
Henkilötyövuodet (peruslaskelman mukaiset)	2 252	2 199	2 110
Sairauspoissaolot (pv/htv)	11,4	11,0	10,5
Työtyytyväisyysindeksi (asteikko 1—20, työterveys- laitoksen tutkimus)	-	13,3	13,5

¹⁾ Vuoden 2013 toteutuma

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	168 950	164 513	170 609
Bruttotulot	1 022	510	510
Nettomenot	167 928	164 003	170 099
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	10 799		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	9 230		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toiminnan turvaaminen	2 500
Tulliselvitysjärjestelmien kokonaisuudistus (ICT-hankinnan investointimenot) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	5 400
Valmisterverotusmuutokset (siirto momentilta 28.01.21)	260
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-41
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-1 372
Palkkaliukumasäästö	-528
Palkkausten tarkistukset	1 001
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	4 000
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-799
Toimintamenoasäästö (HO 2015)	-860
Vuokramenojen indeksikorotus	137
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-166
Tasomuutos	-3 436
Yhteensä	6 096

2016 talousarvio	170 099 000
2015 I lisätalousarvio	310 000
2015 talousarvio	164 003 000
2014 tilinpäätös	166 359 000

63. Takaisin maksetut verot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 17 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) veron takaisin maksamiseen tapauksissa, joissa maksuvelvollinen on sosiaalisista tai muista veronhuojennussäännöksissä taikka verosopimuksissa tarkoitetuista syistä valtiovarainministeriön, Verohallinnon ja Tullin päätöksen nojalla oikeutettu saamaan takaisin jo maksetun veron
- 2) tuomioistuimen päätöksellä palautettavaksi määrättyjen verojen, korkojen ja oikeudenkäyntikulujen maksamiseen tapauksissa, joissa vastaavaa tulo- tai muuta momenttia ei ole käytettävissä
- 3) EU:lle korvattavien perimättä jääneiden tullien ja niistä aiheutuvien korko- ja muiden kulujen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahan merkittävä lisäys perustuu valtiovarainministeriön vuonna 2012 tekemään arvonlisäveroa koskevaan huojennuspäätökseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtiovarainministeriön vuonna 2012 tekemä arvonlisäveroa koskeva huojennuspäätös	14 700
Yhteensä	14 700

2016 talousarvio	17 900 000
2015 talousarvio	3 200 000
2014 tilinpäätös	4 603 049

95. Verotukseen liittyvät korkomenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 22 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää verotukseen liittyvien korkomenojen maksamiseen.

Korkomenot perustuvat seuraaviin säädöksiin:

- 1) verontilityslaki (532/1998)
- 2) veronkantolain 22 § ja siihen liittyvä voimaantulosäännös (609/2005)
- 3) autoverolain (1482/1994) 65 §
- 4) valmisteverotuslain (182/2010) 49 §:n 1 momentti
- 5) tullilain 39 §:n 2 momentti (1258/2009)
- 6) arvonlisäverolain 101 §:n 2 momentti (1486/1994)
- 7) verotililain 31 § ja siihen liittyvä voimaantulosäännös (604/2009).

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

2016 talousarvio	22 700 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	22 700 000
2014 tilinpäätös	12 487 985

97. Autoveron vientipalautus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ajoneuvon arvossa jäljellä olevan autoveron palauttamiseen, kun Suomessa käytössä ollut ajoneuvo viedään maasta pysyvästi ulkomaille käytettäväksi. Vientipalautusta voidaan myöntää vain niille ajoneuvoille, jotka on ensiverotettu lain 5/2009 voimaantulon jälkeen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha perustuu autoverolakiin (1482/1994).

Autoveroa palautetaan se määrä, joka ajoneuvon arvossa on jäljellä vientiajankohtana. Vientipalautusta ei voida maksaa enempää kuin ajoneuvosta on maksettu autoveroa. Palautuksen edellytyksenä on myös, että ajoneuvon ensimmäisestä käyttöönotosta on kulunut enintään 10 vuotta ja että ajoneuvo on käyttökelpoinen.

2016 talousarvio	3 000 000
2015 talousarvio	3 000 000
2014 tilinpäätös	1 768 257

20. (28.20, osa) Palvelut valtioyhteisölle

Selvitysosa: Valtiovarainministeriön hallinnonalan keskitetysti koko valtioyhteisölle tuotettavia palveluja ovat mm. valtion rahoituksen hankinta, valtion myöntämien lainojen hoito, valtion eläkejärjestelmä, valtion yhteiset IT-palvelut, talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut sekä toimitilapalvelut. Valtion yhteisiä toimintoja ja palveluja kehitetään tavoitteena yhtenäisesti toimiva, osaamista yhdistävä valtiokonserni, joka tuottaa lisäarvoa ja mittakaavaetuja.

Valtiokonttorin tehtävänä on toimia valtionhallinnon sisäisten palveluiden kehittäjänä ja tuottajana. Valtiokonttori mahdollistaa toiminnallaan toimintameno- ja toteutumista ja tuottavuuden kasvua valtion virastoissa ja laitoksissa sujuvilla ja tehokkailla sisäisillä palveluilla sekä osallistumalla aktiivisesti näiden palveluiden ja prosessien kehittämiseen. Palveluiden ja prosessien kehittäminen tapahtuu yhteistyössä Palkeiden, valtiovarainministeriön ja asiakkaiden kanssa.

Valtiokonttorin hoidossa olevia valtion sisäisiä palveluita ovat:

- valtion rahoitustoiminnot
- valtion keskuskirjanpidon hoito sekä laskentatoimen ja maksuliikkeen ohjaus
- valtionhallintotason talous- ja henkilöstötiedon tuottaminen ja raportointi
- valtionhallintotason talous- ja henkilöstöhallinnon prosessit ja tietojärjestelmät
- valtion virastojen ja laitosten lakisääteistä vahinkovakuuttamista vastaava vahinkoturva samoin kuin niihin liittyvät työnantajapalvelut
- valtion vastuulla olevien vahinkojen korvaustoiminta
- valtion henkilöstön työkykyä ylläpitävän toiminnan tuki
- valtion henkilöstön liikkuvuutta ja uudelleensijoittumista tukevat palvelut
- valtionperinnöt.

Valtiokonttori tuottaa palveluita yksityisille kansalaisille ja yrityksille:

- sotilasvammakorvaukset
- rikosvahinkokorvaukset ja korvaukset syyttömästi vangituille sekä vahingonkorvaukset eräille erityisryhmille ym. korvaukset
- tietopalvelut kansalaisille (Suomi.fi ja Netra)
- kansalaisten neuvontapalvelut
- maksuvapautuspäätökset.

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet tuottaa talous- ja henkilöstöhallinnon tuki- ja asiantuntijapalveluja valtion virastoille, laitoksille ja valtion liikelaitoksille sekä valtion kokonaan omistamille valtiolle palveluja tuottaville osakeyhtiöille. Rahoitus muodostuu asiakaslaskutuksesta, joka perustuu omakustannushintaiseen palvelujen hinnoitteluun. Omakustannushinta sisältää palvelujen tuottamisesta ja kehittämisestä aiheutuneet kustannukset. Omakustannushintaan ei sisälly varautumista liiketoimintariskeihin, jotka valtion sisäisessä liiketoiminnassa voivat liittyä mm. tietojärjestelmien toimintahäiriöihin tai yleisen kustannustason enakoimattomaan nousuun, jonka vaikutus voidaan viedä hintoihin vasta viiveellä. Kieku-tietojärjestelmän ja -toimintamallin käyttöönottoon liittyvä työ edellyttää tilapäisen lisätyöpäönoksen vuosittain, joka rahoitetaan momenteilta 28.20.07 ja 28.20.08. Bruttomenoissa, -tuloissa tai htv-määrissä on huomioitu tiedossa olevat muutokset, jotka aiheutuvat mahdollisista Kiekun toimintamallin muutoksista tai tuotantoon tulevista uusista palveluista.

Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori tuottaa ja kehittää yhteisiä valtionhallinnon toimialariippumattomia perustietotekniikkapalveluja ja niihin liittyviä omaisuudenhallintapalveluja. Lisäksi Valtori tuottaa ja kehittää valtion yhteisiä sähköisen asioinnin ja hallinnon tukipalveluja. Valtoriin on koottu valtionhallinnon toimialariippumattomat ICT-tehtävät vuoden 2015 loppuun mennessä. Hallinnon turvallisuusverkkolain mukaiset tieto- ja viestintätekniset palvelut sekä integraatiopalvelut siirretään Valtoriin vuoden 2016 loppuun mennessä. Valtori laskuttaa toiminnastaan aiheutuneet kustannukset asiakkailtaan.

Senaatti-kiinteistöt on valtiovarainministeriön hallinnonalalla toimiva liikelaitos, joka huolehtii valtion kiinteistövarallisuuden hallinnasta, kehittämisestä ja toimitilojen vuokraamisesta pääosin valtioyhteisöön kuuluville yksiköille. Senaatti-kiinteistöt muodostaa liikelaitoskonsernin, johon kuuluu tytäryhtiönä toimivia kiinteistöosakeyhtiötä. Senaatti-kiinteistöjen arvoperusta on yhteiskuntavastuullinen toiminta osana valtioyhteisöä. Tehtävässään Senaatti-kiinteistöt toimii valtioyhteisön sisäisenä työympäristö- ja toimitila-asiantuntijana. Valtionhallinnolle yhteisiä toimitila- ja asiantuntijapalveluja tarjoavaa Senaatti-kiinteistöt -liikelaitosta ohjataan siten, että virastojen ja laitosten tilat tukevat toimintaa kustannustehokkaasti, valtion kokonaisuus ja toiminnan yhteiskuntavastuullisuus varmistetaan sekä virastojen ja laitosten saatavana on tilakysymyksiin liittyviä asiantuntijapalveluita rakenteellisten ja toiminnallisten muutosten tueksi. Vuodesta 2016 alkaen Senaatti-kiinteistöt hinnoittelee tilavuokrat omakustannusperiaatteella valtioyhteisön yksiköille.

Senaatti-kiinteistöjen tehtävänä on tarjota tilapalveluja, jotka ovat taloudelliselta, sosiaaliselta ja ympäristön näkökulmasta vastuullisesti tuotettuja ja hinnoiteltuja. Tavoitteena on tarjota entistä asiakaskeskeisempiä työympäristöihin liittyviä asiantuntijapalveluita sekä muita toimitiloihin lä-

heisesti liittyviä palveluja. Toiminnan keskeisiä painopistealueita ovat valtion työympäristö- ja toimitila-asiantuntijan roolin haltuunotto, kestävä kehityksen haasteisiin vastaaminen ja sisäisen tehokkuuden parantaminen. Työympäristö- ja toimitila-asiantuntijana toimiminen konkretisoituu asiakaskumppanuutena, jossa yhteistyössä kehitetään toiminnalle soveltuvia työympäristöjä sekä asiakkaille mittakaavaetuina mm. toimitilahankintamenojen säästöinä. Toimitilojen tehokkaaseen johtamiseen ja kehittämiseen tarvitaan kattavaa ja yhtenäistä tietoa tiloista, niiden määrästä, kustannuksista ja energiankulutuksesta. Tätä tarkoitusta varten Senaatti-kiinteistöt on rakentanut koko valtionhallinnon käyttöön tilahallinnan tietopalvelun.

Valtion kiinteistöhallinnan kokoamista ja tehostamista jatketaan samoin kuin virastojen ja laitosten työympäristöjen parantamista valtion toimitilastrategian mukaisesti. Valtion tilankäyttöä ja toimitiloihin liittyvää energiankulutusta voidaan seurata ja ohjata tehokkaammin, kun yhteisen tietojärjestelmän tietopohja täydentyy. Tavoitteena on toimitila- ja energiatehokkuuden parantaminen.

Valtion yhteishankintayksikkö **Hansel Oy:n** tehtävänä on koota valtionhallinnon hankintavolyymejä, kilpailuttaa tavaroiden ja palveluiden puitesopimuksia, tuottaa virastoille ja laitoksille hankintoihin liittyviä maksullisia asiantuntijapalveluita sekä tukea omalta osaltaan valtion hankintastrategian toimeenpanoa.

Yhtiön tavoitteena on toiminnallaan edistää avointa kilpailua, laadukkaiden hankintojen tekemistä ja valtion yhteistä etua sekä tukea asiantuntemuksellaan virastojen ja laitosten hankintaprojekteja sekä aikaansaada valtionhallinnolle kustannussäästöjä. Hansel Oy:n toimintaa kehitetään siten, että nykyistä palvelumaksutasoa voidaan keskipitkällä aikavälillä hieman vielä laskea päästen edelleen vähintään nollatulokseen ja säilyttäen asiakastyytyväisyys ja palvelujen laatutaso hyvinä. Tavoitteena on saada Hansel Oy:n puitejärjestelyt mukaan valtion sähköiseen tilaustenhallintajärjestelmään.

Valtionhallinnon hankintatoimen tuottavuutta lisätään nostamalla yhteishankintojen käyttöastetta ja laajentamalla yhteishankintojen käyttöalaa. Valtiovarainministeriö tukee valtion hankintatoimen kehittämistä valtion hankintastrategian mukaisesti.

HAUS kehittämiskeskus Oy on valtion omistama julkisen hallinnon ja palvelutoimintojen kouluttaja, kehittäjä ja valmentaja. HAUSin toimintaa sekä palvelusisältöä ja -valikoimaa kehitetään siten, että virastot ja laitokset voivat jatkossa hyödyntää palveluja laajemmin mm. sisäisen koulutuksensa korvaajana.

Valtiovarainministeriö asettaa valtioyhteisön palveluille seuraavat alustavat vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2016:

Vaikuttavuustavoitteet

Toimenpiteet

Valtion rahoitustoiminta

Valtion rahoitustoimet hoidetaan kustannus-
tehokkaasti pitäen riskit hyväksyttävällä tasolla.

Valtiokonttori toteuttaa velanhoidossa ja maksu-
valmiuden ylläpitämisessä tarvittavat rahoitus-
operaatiot valtiovarainministeriön asettamien
tavoitteiden mukaisesti.

Valtiokonttori hoitaa luotonmyöntäjävirastojen
päätoisten pohjalta luottojen elinkaaren aikaisen
hallinnon.

Valtiokonttori panostaa ennakoivaan ja kokonais-
valtaiseen riskienhallintaan.

Valtion talous- ja henkilöstöjohtaminen

Valtion talous-, henkilöstö- ja muut tukitoiminnot
hoidetaan koko valtionhallinnossa tehokkaasti ja
organisaatioiden johtamiseen on tältä osin hyvät,
yhteiset edellytykset.

Valtiokonttori parantaa valtion talous- ja henkilöstö-
toimintojen tuottavuutta jatkamalla talous- ja
henkilöstöprosessien yksinkertaistamista, ohjaamalla
toimintojen keskittämiseen sekä jatkamalla
parhaiden käytäntöjen kehittämistä ja ohjaamalla
niiden käyttöönottoa. Valtiokonttori saattaa Kieku-
toimintamallin käyttöönotot loppuun, siirtää tieto-
järjestelmän tuotanto- ja ylläpitotehtävät valtion
talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukseen
sekä valmistelee suunnitelman valtion yhteisen
talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmän
jatkokehittämisestä ja mahdollisten laajennusten
toteuttamisesta. Valtiokonttori tukee virastoja valtion
talous- ja henkilöstöhallinnon strategisten
tuottavuustavoitteiden saavuttamisessa ja tuottaa
tietoa virastokohtaisista tavoitetasoista ja toteumista.
Valtiokonttori tuottaa hallinnonalojen ja virastojen
tarpeita vastaavia työhyvinvoinnin, työsuojelun,
muutoksen tuen sekä henkilöstön uudelleen-
sijoittamisen palveluita. Valtiokonttori tuottaa,
analysoi ja raportoi valtion toimintaa, taloutta ja
henkilöstöä koskevaa tietoa ja tukee tiedolla
johtamista valtionhallinnossa.

Kansalaispalvelut

Valtiokonttori tuottaa kansalais- ja yhteisöpalvelut
asiakaslähtöisesti, tehokkaasti ja oikeudenmukaisesti
hyödyntäen sähköisiä palvelumahdollisuuksia.

Valtiokonttori hoitaa luotettavasti ja tehokkaasti sen
vastuulla olevat valtion vahingonkorvausasiat sekä
kehittää korvaustoimintaa hyödyntämällä
digitalisoinnin mahdollisuuksia.

Valtiokonttori tuottaa kansalaisille julkisen hallinnon
neuvontapalvelua sovitussa laajuudessa tavoitteiden
mukaisesti ja on valmis neuvontakonseptin
laajennukseen.

Vaikuttavuustavoitteet**Hallintopalvelut**

Hallinnon palveluja tuotetaan laadukkaasti ja kustannustehokkaasti varmistaen hyvä asiakaskokemus.

Tuottavuuden positiivinen kehitys varmistetaan palveluja ja prosesseja kehittämällä yhteistyössä asiakkaiden ja Valtiokonttorin kanssa.

Yhteiset perustietotekniikka- ja järjestelmäpalvelut

ICT-palvelut ovat kilpailukykyisiä, laadukkaita, ekologisia, tietoturvallisia ja asiakastarpeet täyttäviä. Laadukkaiden, toimintavarmojen ja yhdenmukaisten infrastruktuuripalveluiden avulla palvelukeskuksen asiakkaat kykenevät tuottamaan laadukkaat ja toimintavarmat palvelut kansalaisille ja yhteisöille.

Palvelukeskuksella on valmius tuottaa asiakkailleen julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta annettavan lain mukaisia palveluita.

Virastojen ja laitosten tietohallintojohto voi keskittyä ydintoimintojen tietojärjestelmien kehittämiseen. Palvelukeskuksen toiminnassa tavoitellaan toimialariippumattomien ICT-palvelujen tuottamisen säästöjä.

Henkilöstö on motivoitunut ja tyytyväinen.

Toimenpiteet

Monikanavaisen palvelukanavamallin kehittämistä jatketaan.

Palveluvalikoimaa kehitetään ja uusia palveluja tuotteistetaan käyttäjakeskeisen suunnittelun periaatteiden mukaisesti.

Kieku-järjestelmän käyttöönottoja jatketaan hyväksytyin aikataulun mukaisesti. Varmistetaan yhtenäisen Kieku-toimintamallin käyttöönotto tuotannossa. Jatketaan päästä päähän prosessien optimointia ja rajapintojen selkeyttämistä yhteistyössä asiakasvirastojen ja Valtiokonttorin kanssa. Automaatiota ja itsepalvelua lisätään prosesseissa. Viedään käytäntöön Taloushallinto 2020 -strategian tavoitteita. Nostetaan Palkeiden palvelujen käyttöastetta. Vahvistetaan vastuuta ICT-järjestelmistä ja -toiminnoista. Kevennetään kirjanpitoyksikön ja Palkeiden välisiä sopimusmenettelyjä.

Osaamista ja johtamista kehitetään niin, että ne vastaavat uusien toimintamallien ja kokonaisuuden hallinnan tarpeita.

Tehokasta palvelutuotantoa tukeva palveluverkkorakenteen 2. vaihe toteutetaan.

Palvelut tuotetaan siten, että tuottamisessa huomioidaan erityisesti valtionhallinnon turvallisuuden ja varautumisen erityistarpeet.

Toimintaa tehostetaan ottamalla käyttöön yhdenmukaiset toimintatavat ja ratkaisut.

Palvelukeskuksessa otetaan käyttöön yhteinen palvelunhallintajärjestelmä.

Toteutetaan palveluiden tuotteistus.

TUVE-toimintamallien suunnittelu ja toteutus.

Palvelukeskuksessa otetaan käyttöön tavoitteiden, erityisesti tehostamistavoitteiden, suunnittelu ja seuranta.

Palvelukeskuksessa toteutetaan henkilöstön kehittämistoimenpiteitä siten, että henkilöstöllä on hyvät kehitymis- ja uramahdollisuudet.

Vaikuttavuustavoitteet**Toimenpiteet****Yhteiset sähköisen asioinnin ja hallinnon tukipalvelut**

Sähköisen asioinnin palvelut ovat palveluarkkitehtuurin mukaisia, Suomen kilpailukykyä edistäviä, yhteisiä, kansallisia, yhteentoimivia ja tietoturvallisia.	Palveluiden rakentamisen sidosryhmäverkostot kartoitetaan ja varmistetaan sidosryhmätoimijoiden tietämys palveluarkkitehtuurista ja sen tavoitteista ja vaikuttavuudesta.
Palveluita hankitaan ja rakennetaan ketterin menetelmin yhteistyössä sidosryhmien kanssa.	Edistetään ketterän kehittämisen osaamista.
Palveluiden tuotantotapojen ja toimintamallien muuttuessa varmistetaan asiakkaille katkeamaton palvelutuotanto.	Varmistetaan sähköisen asioinnin häiriötön tuotanto ja jatkuvuus.
Palvelutuotanto on kustannustehokasta.	Sähköisen asioinnin palveluiden tuottamisen ansaintamalli on sovittu.

01. Valtiokonttorin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 25 253 000 euroa.

*Selvitysosa:***Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet**

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Vaikuttavuus			
Velanhallinnan tulos	>0	>0	>0
Taloudellisuustiedot kirjanpitoyksikköjen tilinpäätöksissä oikeita ja riittäviä, %		>90	>91
Talous- ja henkilöhallinnon tehtävien työmäärä suhteessa virastojen kokonaishtv:iin (Indeksi 2011—2014=100, lasketaan Kieku-virastoista, %)		97	92
Tuotokset ja laadunhallinta			
Asiakastyytyväisyyden painottamattomien yleisarvosanojen keskiarvo, asteikko 4—10	7,9	7,5	7,5
Valtiokonttorin maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus, %	98,8	>90	>90
Tapaturmakorvausten käsittelyaika 80 %:ssa päätöksistä, pv	59	24	18
Elinkoron oikaisujen käsittelyaika, kk	2,8	1,5	1,5
Rikosvahinkokorvausten käsittelyaika, kk	5,6	6	5
Suomi.fi käyttömäärän seuranta, käyntejä/kk	284 668	280 000	280 000
Toiminnallinen tehokkuus			
Kiekun levinneisyysaste, htv käyttöönotaneissa kirjanpitoyksiköissä	20 500	40 350	63 000
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Toimintamenomomentin henkilötyövuodet, htv	285	305	313
Sairauspoissaolot, pv/htv	10,7	8	8
Työtyytyväisyysindeksi, VMBaro, asteikko 1—5	3,3	3,5	3,6

Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon maksullisesta toiminnasta saatavat tulot.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	39 495	43 780	44 925
Bruttotulot	13 804	15 691	19 672
Nettomenot	25 690	28 089	25 253
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 702		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	10 249		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	4 945	4 685	4 553
— muut tuotot	8 845	11 006	15 119
Tuotot yhteensä	13 790	15 691	19 672
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	9 482	12 541	16 191
— osuus yhteiskustannuksista	4 481	6 867	6 555
Kustannukset yhteensä	13 963	19 408	22 746
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-173	-3 717	-3 074
Kustannusvastaavuus, %	99	81	86

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tulot, muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	20 760	16 833	8 291
Hankkeiden kokonaiskustannukset	16 694	13 473	6 700
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	4 067	3 361	1 591
Omarahoitusosuus, %	24	25	24

Laskelma sisältää erillisrahoituksella rahoitettavia taseen aktivoitavia eriä vuonna 2014 9,0 milj. euroa, vuonna 2015 9,2 milj. euroa ja vuonna 2016 2,5 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

TIA-vahingonkorvausjärjestelmän uusiminen (siirto momentilta 28.01.21)	350
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen (siirron palautus momenteille 23.01.01, 25.01.01, 26.01.01, 27.10.01, 28.01.01, 29.01.01, 30.01.01, 32.01.01, 33.01.01 ja 35.01.01)	-52
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-41
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-298
Palkkaliukumasäästö	-72
Palkkausten tarkistukset	107
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-127
Toimintameno säästö (HO 2015)	-230
Vuokramenojen indeksikorotus	21
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-25
Tasomuutos	-2 469
Yhteensä	-2 836

2016 talousarvio	25 253 000
2015 talousarvio	28 089 000
2014 tilinpäätös	31 237 000

02. Keskitettyjen valuuttatilien kurssierot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Valtiokonttorin virastojen ja laitosten puolesta keskitetysti hoitamien valuuttatilien käytöstä aiheutuvien kurssierojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtiokonttori hankkii keskitetysti virastojen ja laitosten valuuttamääräisiin hankintoihin tarvittavat valuutat. Toimintamallilla tavoitellaan valuutanvaihdon prosessin tehostumisen sekä osaamisen ja skaalaetujen hyödyntämisen myötä huomattavia kustannussäästöjä valtiolla.

Momentille kirjataan keskitetysti hoidettujen valuuttamääräisten pankkitilien saldojen kurssierot. Kurssiero syntyy esimerkiksi silloin, kun hyödykkeen valuuttamääräinen hankintameno kirjataan kirjanpitoon suoriteperusteella käyttäen Euroopan keskuspankin edellisen päivän keskikurssia ja meno maksetaan valuutalla, joka on viety kirjanpitoon valuuttamääräisen tulon kertymispäivän arvolla tai jonka hankinta on viety kirjanpitoon valuuttaerästä maksetulla euomäärällä. Varainhoitovuoden aikana syntynyt kumulatiivinen kurssiero voi olla tilinpäätöksessä joko positiivinen, jolloin se tuottaa valtiolle tuloa, tai negatiivinen, jolloin se aiheuttaa valtiolle menoa, jota varten talousarviossa on osoitettava määräraha.

2016 talousarvio	1 000
2015 talousarvio	1 000
2014 tilinpäätös	18 005

(03.) *Valtiovarain controller -toiminnon toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan yhdistettäväksi momenttiin 28.01.01.

06. *Sähköisen asioinnin ja hallinnon yhteiset palvelut* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 733 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yhteisten sähköisen asioinnin ja hallinnon palvelujen keskitettyyn hankintaan.

Selvitysosa: Momentin määrärahalla hankitaan keskitetysti Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin tai muiden organisaatioiden tuottamia sähköisen asioinnin ja hallinnon yhteisiä palveluja. Tällaisia palveluja ovat mm. kansalaisen tunnistamis- ja maksamispalvelu (VE-TUMA), kansalaisen asiointitili ja avoimen datan portaali.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sähköisen asioinnin ja hallinnon yhteiset palvelut (siirto momentille 28.70.01)	-1 070
Tasomuutos	-1
Yhteensä	-1 071
2016 talousarvio	2 733 000
2015 talousarvio	3 804 000
2014 tilinpäätös	4 418 000

07. *Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen toimintamenot* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 2 000 000 euroa.

Selvitysosa: Määräraha mahdollistaa palvelukeskuksen hinnoittelukäytännön edellyttämän liikkumavaran. Palvelukeskuksen toiminnan tavoitteena on, että toiminnan kustannusvastaavuus toteutuu siirtomäärärahauden aikana. Määräraha tulee käytettäväksi vain, jos asiakasmaksutulo eivät yksittäisenä varainhoitovuonna riitä kattamaan toiminnasta aiheutuvia menoja.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Ostolaskut, kpl	1 344 068	1 280 000	1 230 000
Myyntilaskut (kaikki), kpl	564 727	615 000	615 000
Palkkalaskelmat, kpl	1 201 442	1 130 000	1 100 000
Asiakastyytyväisyys	-	3,8	3,8
Toiminnallinen tehokkuus			
Ostolaskut, kpl/htv	11 914	12 800	13 100
Myyntilaskut (kaikki), kpl/htv	19 599	24 300	24 800
Palkkalaskelmat, kpl/htv, muut	8 452	8 700	8 900
Palkkalaskelmat, kpl/htv, Kieku	4 459	4 400	5 900
Kokonaistuottavuusindeksi (perusvuosi 2011=100)	103,91	102,80	102,80

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet			
— Perustoiminta	717	719	697
— Kiekun lisätarve	-	4	4
— Uudet palvelut, lisätarve	-	10	20
Sairauspoissaolot, pv/htv	10,5	< 10	< 10
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	-	3,4	-

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	52 792	61 598	62 504
Bruttotulot	53 013	59 598	60 504
Nettomenot	-221	2 000	2 000
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 000		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 000		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot, suoritteiden myyntituotot	53 013	59 598	60 504
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	52 792	61 598	62 504
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	221	-2 000	-2 000
Kustannusvastaavuus, %	100	97	97

2016 talousarvio	2 000 000
2015 talousarvio	2 000 000
2014 tilinpäätös	1 779 257

08. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 942 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion yhteisen henkilöstö- ja taloushallintojärjestelmän käyttöönotosta palvelukeskukselle aiheutuviin menoihin sekä järjestelmän keskeneräisyydestä aiheutuvan lisätyön kulujen rahoittamiseen.

Selvitysosa: Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus ja Valtiokonttori toteuttavat Kieku-tietojärjestelmän käyttöönottopalvelun. Momentin rahoitusta käytetään Kieku-tieto-

järjestelmän ja yhtenäisten Kieku-prosessien käyttöönotosta aiheutuviin menoihin sekä järjestelmän keskeneräisyydestä palvelukeskukselle aiheutuviin lisätyön kulujen rahoittamiseen. Käyttöönottoihin tarvittavat resurssit joudutaan osittain hankkimaan lisärekrytoineina ja ostopalveluina.

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilötyövuodet	25	40	36

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos			-2 299
Yhteensä			-2 299

2016 talousarvio	1 942 000
2015 talousarvio	4 241 000
2014 tilinpäätös	3 198 000

09. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 000 000 euroa.

Selvitysosa: Palvelukeskuksen juoksevan palvelutoiminnan tulot ja menot on nettobudjetoitu tälle momentille. Momentille kertyvillä asiakasmaksu- ja muilla tuloilla rahoitetaan palveluiden tuottamisesta aiheutuvat menot. Määrärahaa on tarkoitus käyttää ennalta arvaamattomiin liiketoimintatarkeihin.

Palvelukeskuksen palveluksessa arvioidaan vuoden 2016 lopussa olevan 1 000 henkilöä. Valtorin toiminnan tuottojen arvioidaan nousevan noin 170 milj. euroon vuonna 2016 kulujen ollessa noin 173 milj. euroa.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	Mittayks./ asteikko	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta				
Asiakastyytyväisyys	1—5	3,2	4,0	4,0
Toiminnallinen tehokkuus ja palvelukyky				
Työasemapalvelut		Palveluiden tuotteistaminen aloitettu	Palvelut on tuotteistettu	Palvelut on käytössä väh. 20 000 työasemassa
Käyttöpalvelut		Palveluiden tuotteistaminen aloitettu	Palvelut on tuotteistettu	Palvelut on käytössä väh. 30 virastossa

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	Mittayks./ asteikko	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Käytettävyys				
VY-verkko (KYTKY) käytettävyys		100,00	98,98	98,98
VyVi — käytettävyys		99,63	99,90	99,90
Sähköiset palvelut käytettävyys		99,95	99,90	99,90
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen				
Sairauspoissaolot	pv/htv	6,9	8,0	8,0
Työtyytyväisyys	1—5	3,1	3,5	3,6
Henkilötyövuodet		467	625	1 000

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	84 337	237 683	173 260
Bruttotulot	82 600	234 683	170 260
Nettomenot	1 737	3 000	3 000
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	-		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 263		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	82 600	234 683	170 260
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	84 337	237 683	173 260
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-1 737	-3 000	-3 000
Kustannusvastaavuus, %	98	99	98

2016 talousarvio	3 000 000
2015 talousarvio	3 000 000
2014 tilinpäätös	4 000 000

10. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen investointimenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 10 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää palvelukeskuksen ja sen tuottamien palveluiden korvaus-, kehittämis- ja laajennusinvestoinneista aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään palvelukeskuksen ja sen tuottamien palveluiden kehittämis- ja laajennusinvestoinneista aiheutuviin menoihin sekä palvelutuotannon korvausinvestointeihin.

tointeihin kuten laite- ja lisenssihankintoihin. Palvelukeskus sisällyttää momentin määrärahan käyttöä vastaavat kustannukset asiakashintoihin. Palvelukeskus tulouttaa määrärahan käyttöä vastaavan määrän useammalle vuodelle jaksotettuna. Palvelukeskuksen tuloutuksesta kertyvät tulot on budjetoitu momentille 12.28.20.

2016 talousarvio	10 000 000
2015 talousarvio	10 000 000
2014 tilinpäätös	6 000 000

88. Senaatti-kiinteistöt

Momentille ei myönnetä määrärahaa.

1. Palvelu- ja muut toimintatavoitteet

Senaatti-kiinteistöt on valtiovarainministeriön hallinnonalalla toimiva valtion liikelaitos. Valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010) mukaan Senaatti-kiinteistöjen tehtävänä on tuottaa tila- palveluja ja niihin välittömästi liittyviä muita palveluja valtion virastoille ja laitoksille, valtion talousarvion ulkopuolisille rahastoille ja muille valtion liikelaitoksille samoin kuin eduskunnalle sekä sen alaisuudessa, valvonnassa ja yhteydessä toimiville yksiköille sekä huolehtia hallinnassa olevasta valtion kiinteistövarallisuudesta. Liikelaitos voi tuottaa palveluja myös sellaisille yhteisöille, joiden toiminta rahoitetaan pääosin valtion talousarvioon otetuilla määrärahoilla.

2. Investoinnit

Senaatti-kiinteistöjen investoinneista saa aiheutua menoja vuonna 2016 enintään 265 milj. euroa. Lisäksi Senaatti-kiinteistöt saa tehdä sitoumuksia, joista saa aiheutua menoja seuraavina varainhoitovuosina enintään 218 milj. euroa. Investoinnit painottuvat rakennuskannan arvoa säilyttäviin ja sen toimin-takelpoisuutta parantaviin peruskorjausinvestointeihin sekä toimitilatehokkuutta kasvattaviin investointeihin. Investointikehys ei sisällä maankäyttömaksuja eikä varain-siirtoveroja.

Senaatti-kiinteistöt saa antaa vastavakuutta vaatimatta omavelkai-sia takauksia tytäryhtiöiden lainoista yhteen-sä enintään 50 milj. euron arvosta.

3. Lainanotto

Senaatti-kiinteistöt oikeutetaan ottamaan vuoden 2016 aikana toimintansa rahoittamiseksi valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010) 5 §:n 1 momentissa tarkoitettua lainaa nettomääräisesti enintään 50 milj. euroa.

Selvitysosa: Valtiovarainministeriö on huomioon ottaen palvelu- ja muut toimintatavoitteet asettanut alustavasti Senaatti-kiinteistöjen vuokraustoiminnan tulostavoitteeksi 55 milj. euroa vuodelle 2016. Vuokraustoiminnan liikevaihtoa ja liikevoittoa alentaa siirtyminen omakustannuseriaatteen hinnoitteluun valtioyhteisön asiakkaiden osalta.

Vuonna 2016 Senaatti-kiinteistöt tulouttaa valtion talousarvioon yhteensä 189,1 milj. euroa takausmaksuina, lainan korkoina ja lyhennyksinä sekä vuoden 2015 voiton tuloutuksena. Vuoden 2016 rahoitussuunnitelmassa valtion lainojen korkojen ja lainanlyhennysten osuudeksi on arvioitu 81,3 milj. euroa ja voiton tuloutukseksi 100,0 milj. euroa ja takausmaksujen suuruudeksi 7,8 milj. euroa. Lähinnä investointien rahoittamiseen tarvittavan lainanoton määrä on nettomääräisesti enintään 50,0 milj. euroa ja bruttomääräisesti enintään 900,0 milj. euroa.

Bruttomääräinen luku kasvaa merkittävästi, koska suuri osa nykyisistä rahoituslaitoslainoista maksetaan ennaikaisesti takaisin ja korvataan Valtiokonttorin kautta otettavaksi rahoitukseksi. Järjestelyllä voidaan alentaa merkittävästi Senaatti-kiinteistöjen rahoituskustannuksia. Järjestely ei itsessään kasvata Senaatti-kiinteistöjen velan määrää.

Senaatti-kiinteistöjen maksuvalmiuteen vaikuttaa merkittävästi kiinteistöjen realisoinneista saatava kassavirta. Kiinteistökaupoista syntyvä kassavirta on muuttunut epävarmemmaksi ja maksuajat ovat pidentyneet. Tämä on huomioitu nettomääräisen lainanottovaltuuden määrittelyssä.

Tulos- ja rahoitussuunnitelmaan perustuva alustava investointisuunnitelma vuodelle 2016 (milj. euroa)

Rakennuskannan arvoa ja käyttökelpoisuutta parantavat korjausinvestoinnit	175
Uudisrakennusinvestoinnit	90
Yhteensä	265

Tunnuslukutaulukko (sis. myyntivoitot ja -tappiot)

	2014		2015		2016	
	toteutuma liikelaitos	konserni	ennakoitu liikelaitos	konserni	arvio liikelaitos	konserni
Liikevaihto, milj. €	625	635	615	624	572	580
— Vuokraus	609	619	599	608	555	563
— Palvelut	16	16	16	16	17	17
Liiketoiminnan muut tuotot	35	36	52	52	50	50
Vuokraustoiminnan vuokratate, milj. €	363		346		296	
— % liikevaihdosta	59,5		57,8		53,3	
Poistot (sis. arvonalentumiset)	190		181		196	
Liikevoitto, milj. €	198	177	209	205	144	140
— % liikevaihdosta	31,7	27,9	34,0	32,9	25,2	24,1
Tilikauden tulos, milj. €	137	145	162	169	101	108
— % liikevaihdosta	21,9	22,8	26,3	27,1	17,7	18,6
Taseen loppusumma	4 738	4 809	4 729	4 799	4 779	4 849
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. €	140		150		100	
Investoinnit, milj. €	234		270		265	
Investoinnit % liikevaihdosta	37,4		43,9		46,3	
Sijoitetun pääoman tuotto, % koko toiminnasta	4,2	4,2	4,7	4,7	3,3	3,3
Sijoitetun pääoman tuotto, % vuokraus-toiminnasta	3,5		3,6		2,2	
Oman pääoman tuotto, %	4,5	4,8	5,3	5,5	3,3	3,5
Omavaraisuusaste, %	63,9	63,1	64,2	63,4	63,7	63,0
Henkilöstömäärä	281	284	287	290	296	299

Liikelaitosta koskevat tulomomentit (milj. euroa)

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 arvio
Tuloutus tulomomenteille			
12.28.99 Takausmaksut	6,7	7,0	7,8
13.01.04 Korot valtion lainoista	20,0	16,3	12,5
13.05.01 Voiton tuloutus	140,0	150,0	100,0
15.01.02 Takaisinmaksut lainoista	80,0	81,0	68,8
Yhteensä	246,7	254,3	189,1

2016 talousarvio —

2015 II lisätalousarvio —

2015 talousarvio —

2014 talousarvio —

30. Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisterihallinto

Selvitysosa: Valtion tilastotoimen tehtävänä on vastata yhteiskuntaoloja ja niiden kehitystä kuvaavien tilastojen laatimisesta yleistä käyttöä varten. Tilastokeskus on valtion tilastotoimen yleisviranomaisena, joka tilastojen laadinnan lisäksi huolehtii kansallisen tilastotoimen kehittämisestä yhteistyössä muiden tilastoja laativien valtion viranomaisten kanssa. Tilastotuotannossa tavoitteena on yhdistää mahdollisimman hyvin kotimaiset tietotarpeet ja kansainväliset velvoitteet. Euroopan tilastojärjestelmään vaikutetaan niin, että tilastoja uudistettaessa vältettäisiin päällekkäistä tilastointia ja tilastosäädösten vaatimuksia yksinkertaistettaisiin ja karsittaisiin. Kansainvälisessä tilastoyhteistyössä edistetään hyvien käytäntöjen leviämistä ja omaksumista.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) tekee päätöksentekoa palvelevaa soveltavaa taloustieteellistä tutkimusta ja talouspoliittista analyysiä Suomen kansantalouden ja talouspolitiikan päätösten kannalta tärkeistä aiheista.

Väestörekisterikeskus

Väestörekisterikeskuksen (VRK) tehtävänä on mahdollistaa väestötietojärjestelmän tietojen ja Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asiointin palvelujen käyttö yhteiskunnan toimintojen ja tietohuollon tukena. VRK edistää toiminnallaan yksityiselämän ja henkilötietojen suojaamista ja tietoturvallisuutta sekä hyvän tietojenkäsittely- ja tiedonhallintatavan kehittämistä ja noudattamista. VRK on yhdessä maistraattien kanssa väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjä. VRK ylläpitää ja kehittää väestötietojärjestelmää, sen tietoja ja tietojen laatua sekä varmennettua sähköistä asiointia. VRK tarjoaa väestötietojärjestelmän tietopalveluja ja varmennepalveluja.

Valtiovarainministeriö asettaa tilastotoimelle, valtion taloudelliselle tutkimukselle ja Väestötietokeskukselle seuraavat vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2016:

Vaikuttavuustavoitteet	Toimenpiteet
Tilastokeskuksen tuottamat tilastot, tietoaineistot ja palvelut ovat luotettavia ja relevantteja	Tuotantoa kohdennetaan asiakkaiden välttämättömien tietotarpeiden mukaisesti budjetti-rajoitteet huomioiden. Yrityskuvatutkimuksella ja käyttäjäkyselyillä selvitetään luottamusta tilastoihin ja asiakastarpeita.
Tilastokeskuksen tilastotuotanto tukee yhteiskunnan, yritysten ja kansalaisten tosiasioihin perustuvaa päätöksentekoa	Ajankohtaisen ja helppokäyttöisen tiedon tarjontaa lisätään kunta- ja aluepalveluita kehittämällä. Tilastojen käyttövalmiuksia yhteiskunnassa vahvistetaan neuvonnalla ja viestinnällä. Tilastojen oikeaa tulkintaa tuetaan osallistumalla ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun.
Tilastokeskus edistää tietoaineistojen käyttöä tutkimukseen ja jatkojalostukseen.	Tutkijapalveluita kehitetään edelleen kansalliseksi palveluksi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Avattuja tietovarantoja laajennetaan uusimmilla tiedoilla ja rajapintapalveluita kehitetään edelleen. Avoimen datan määrän lisäämistä jatketaan. Tutkijapalveluita kehitetään kansalliseksi palveluksi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.
Tietoaineistojen hyödynnettävyyttä ja saatavuutta edistetään kansallisen tietopolitiikan ja sovittujen kehittämislinjausten mukaisesti. VATT:n tutkimus tukee päätöksentekoa, joka vastaa Suomen kansantalouden tärkeimpiin haasteisiin.	VATT tuottaa tieteellistä tutkimusta ja soveltavaa analyysiä julkis palvelujen tuottavuudesta ja tehokkuudesta, julkisyhteisöjen rakenteista, verojen ja tulonsiirtojen vaikutuksesta yritysten ja kotitalouksien käyttäytymiseen ja erityisesti työn tarjontaan, työmarkkinoiden, työvoimapolitiikan ja sosiaalipolitiikan toimivuudesta, ympäristö- ja energiapolitiikan tehokkuudesta ja vaikutuksista kansantalouden rakenteeseen, asuntopolitiikasta, tulojaosta, koulutuksesta, julkisen talouden kestäväyydestä sekä Suomen kansantalouden pitkän aikavälin rakennemuutoksista.
VATT varmistaa tutkimuksen ja soveltavan analyysin laadun käyttämällä akateemista vertaisarviointia sekä sisäistä ohjausta. VATT varmistaa tutkimus- ja asiantuntijatiedon välittymisen talouspolitiikan valmisteluun.	VATT pyrkii nostamaan julkaisutoiminnan tuotosindeksillä mitattuna tuotosta. Indeksi perustuu julkaisujen laatu painotettuun yhteismäärään. VATT tiedottaa tutkimuksistaan ja analyyseistään kotisivuillaan ja erillisissä tiedotustilaisuuksissa sekä avoimissa tutkimusseminaareissa. VATT julkaisee asiantuntijaraportteja talouspoliittisesti ajankohtaisista aiheista. VATT:n johto ja tutkijat ovat esitelmäitsijöinä käytettävissä valtioneuvoston ministeriöiden tilaisuuksissa. VATT järjestää yhdessä valtiovarainministeriön kanssa yhteisiä seminaareja talouspolitiikkaa tukevista analyyseistä.

Vaikuttavuustavoitteet

Väestötietojärjestelmän (VTJ) ja varmennepalvelujen luotettavuus säilyy sekä käytettävyys ja hyödyntäminen lisääntyvät.

Kansallisella palveluarkkitehtuurilla mahdollistetaan Suomen digitalisoinnin eteneminen. Asiakkaat voivat Väestörekisterikeskuksen palvelujen avulla tehostaa ja tukea toimintaansa.

Väestökirjanpidon ja sen tietojärjestelmien kehittämisellä edistetään yhteiskunnan perusrekisteritietojen laatua ja kustannustehokasta saatavuutta ottaen erityisesti huomioon tietosuoja- ja tietoturvanäkökohdat.

Toimenpiteet

VTJ:n ja varmennejärjestelmien käytettävyys varmistetaan yhteistyössä Valtorin kanssa ja saattamalla VTJ:n käyttöpalveluiden ja aineistonhallinnan päivittäminen, KÄYPÄ-hanke, päätökseen.

Väestötietojen hyödyntämistä lisätään avaamalla rakennustietoja. Rakennusten sijainti- ja osoitetiedoista muodotetaan julkinen ja maksuton aineisto yleisesti saataville. Myös ei-julkisten rakennus- ja huoneistotietojen maksuttomuutta edistetään.

Toteutetaan tietojen maksuttomuuden seuraavia askeleita sovittujen linjausten mukaisesti.

Toteutetaan perheoikeudellisten lainsäädäntöuudistusten vaikutukset väestötietojärjestelmään lakien voimaantulon määräämässä aikataulussa.

Kehitetään Suomen ja Viron välistä muuttotietojen rekisteröintiä Pohjoismaitten välillä toimivan menettelyn kaltaiseksi. VRK tuottaa lakisääteisesti varmenteet myös sosiaalihuollon tarpeisiin.

Toteutetaan Tunnistamis- ja luottamuspalveluista annetun asetuksen (eIDAS-asetus) mukaiset varmennetuotteet.

Jatketaan Kansallisen palveluarkkitehtuurin (KaPA) hankkeiden (palveluväylä, palvelunäkymät, tunnistaminen, rooli ja valtuutus) toteuttamista määritettyjen tavoitteiden mukaisesti.

Järjestelmien ja sovellusten toteuttamistyön ohella toiminnan pääpaino on sidosryhmien (valtion organisaatiot, kunnat, yritykset) asiakastietojen ja palveluiden integroinnissa palveluväylään, palvelunäkymiin ja palvelutietovarantoon, uuteen tunnistamisen palveluun sekä rooli- ja valtuutuspalveluun.

Edistetään VTJ:n käyttöä palveluväylän kautta ja kehittämällä tunnistamisen ja varmentamisen ratkaisuja ja yhteistyötä Viron kanssa.

Käynnistetään Väestötietojärjestelmän henkilö-tietojen uudistaminen, HETI-hanke, käytettävissä olevan rahoituksen puitteissa hankesuunnitelman vaiheistuksen mukaisesti.

Jatketaan kehittämissuunnitelman toteuttamista tietoturvan korotetun tason saavuttamiseksi ydintietojärjestelmissä ja niihin liittyvissä palveluissa.

01. Tilastokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 50 546 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) jäsenmaksujen maksamiseen
- 2) EU-jäsenyyteen liittyvien tilastohankkeiden rahoitukseen.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon

- 1) maksullisen toiminnan tulot
- 2) EU:lta ja yhteishankkeista talousarvion ulkopuolisilta tahoilta saatavat tulot.

Selvitysosa:

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Julkistusten lukumäärä, kpl	640	558	550
Toimeksiantopalveluiden määrä, kpl (yli 500 €)	788	820	750
Oikea-aikaisten julkistusten osuus, %	97	99	99
Virheettömien julkistusten osuus, %	95	96	97
Tutkijapalveluiden käyttölujarahakemusten määrä, kpl	255	295	340
Toiminnallinen tehokkuus			
Tuottavuuden muutos, %	-0,9	0,5	0,5
Kiinteiden kustannusten osuus kokonaiskustannuksista, %	76	76	73
Tilastotietojen tuotantomienot tilastojulkistusta kohti, 1 000 €	91	101	102
Maksullisen palvelutoiminnan kustannusvastaavuus, %	105	100	100
Internet-lomakkeilla tai automaattisella raportoinnilla vastanneiden osuus vastanneista yritystiedonkeruissa, %	81	95	95
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet virasto yhteensä	832	770	730
Sairauspoissaolot, pv/htv	10,1	9,0	9,0
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,38	3,50	3,50

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	62 151	59 906	58 446
Bruttotulot	9 549	9 550	7 900
Nettomenot	52 602	50 356	50 546
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 444		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 621		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	7 014	7 000	7 000
— muut tuotot	562	500 ¹⁾	-
Tuotot yhteensä	7 576	7 500	7 000
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	7 210	7 500	7 000
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	366	-	-
Kustannusvastaavuus, %	105	100	100

¹⁾ Muut tuotot sisältävät RVL:ltä saatavat vuokratulot.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksutasetilastoinnin siirto Suomen Pankista Tilastokeskukseen	600
Pakollisten EU-säädösten vaatimusten toteuttaminen (siirto momentilta 28.01.21)	125
Tietoluovutusten maksuttomuus (siirto momentille 28.10.01)	-160
YK:n Oslon ryhmän puheenjohtajuus (siirto momentilta 32.01.01)	60
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-10
Palkkaliukumasäästö	-341
Palkkausten tarkistukset	298
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-254
Toimintameno säästö (HO 2015)	-440
Vuokramenojen indeksikorotus	45
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-51
Tasomuutos	318
Yhteensä	190
2016 talousarvio	50 546 000
2015 talousarvio	50 356 000
2014 tilinpäätös	51 779 000

02. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 740 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös talouspolitiikan arviointineuvoston toimintamenojen sekä selvitys- ja tutkimustoiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen.

*Selvitysosa:***Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet**

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Asiakastyytyväisyys paranee	3,2		3,3
Julkaisujen lukumäärä			
— kansainväliset artikkelit ja artikkelikokoelmat, kpl	19	20	21
— VATT:n omien julkaisusarjojen julkaisut, kpl	26	42	43
— muut julkaisut, kpl	36	38	40
Toiminnallinen tehokkuus			
Kokonaisuustuottavuusindeksin muutos, keskim. +1 %/v (3 vuoden keskiarvona)		1	1
Julkaisutoiminnan tuottavuusindeksin muutos, keskim. +1 %/v (3 vuoden keskiarvona)		1	1
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet, htv	55	53	53
Sairauspoissaolot, pv/htv	4,1	4,0	4,0
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,36	3,38	3,39

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	5 697	5 494	5 490
Bruttotulot	1 255	1 450	1 750
Nettomenot	4 442	4 044	3 740
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 762		
— siirtyy seuraavalle vuodelle	1 511		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ammatti- ja koulutusrakenteen ennakkoinnin vahvistaminen (siirto momentilta 28.01.21)			100
Arviointineuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta			100
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)			-3
Palkkaliukumasäästö			-25
Palkkausten tarkistukset			24
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)			-389
Toimintamenojen tuottavuussäästö			-18
Toimintameno-säästö (HO 2015)			-30
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)			-69
Vuokramenojen indeksikorotus			3

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-4
Tasomuutos	7
Yhteensä	-304

2016 talousarvio	3 740 000
2015 I lisätalousarvio	100 000
2015 talousarvio	4 044 000
2014 tilinpäätös	4 191 000

03. Väestörekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 7 648 000 euroa.

Selvitysosa:

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus			
Tietopalvelun tuottavuus, 1 000 €/htv	480	425	425
Varmennepalvelun tuottavuus, 1 000 €/htv	316	330	341
Tuotokset ja laadunhallinta			
Sähköisen identiteetin oikeellisuus, %	100	100	100
Sovelluskyselyssä luovutetut tietoyksiköt, milj. kpl	12,4	11,5	13
Väestötietojärjestelmän suorakäytön käytettävyys, %	99,97	99,95	99,95
Varmennejärjestelmien käytettävyys, %	100	99,95	99,95
Muuttoilmoitus internetissä, %	67	66	69
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet, virasto yhteensä	122	125	127
Sairauspoissaolot, pv/htv	11,1	9	9
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,26	3,45	3,45

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	24 600	24 414	24 528
Bruttotulot	15 084	16 100	16 880
Nettomenot	9 516	8 314	7 648
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	346		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 346		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa) (Tietopalvelu)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myynti- tuotot	1 072	1 235	1 159
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	1 177	1 285	1 212
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-105	-50	-53
Kustannusvastaavuus, %	91	96	96
Liiketaloudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myynti- tuotot	8 061	7 700	7 450
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	2 609	3 230	3 200
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	5 452	4 470	4 250
Kustannusvastaavuus, %	309	238	233

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa) (Varmennepalvelu)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myynti- tuotot	6 476	7 175	7 475
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	6 786	7 175	7 475
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-310	-	-
Kustannusvastaavuus, %	95	100	100
Liiketaloudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myynti- tuotot	1 062	1 400	1 400
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	1 077	1 400	1 400
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-15	-	-
Kustannusvastaavuus, %	99	100	100

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Avoin data, julkisten tietovarantojen avaaminen	500
Muuttopuhelinpalvelu (siirto momentilta 28.40.02)	200
Sosiaali- ja terveydenhuollon varmennepalvelu (siirto momentilta 28.01.21)	220
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-7
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-43
Palkkaliukumasäästö	-15
Palkkausten tarkistukset	17
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-35
Toimintameno säästö (HO 2015)	-100
Vuokramenojen indeksikorotus	2
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-8
Tasomuutos	-1 397
Yhteensä	-666
2016 talousarvio	7 648 000
2015 I lisätalousarvio	170 000
2015 talousarvio	8 314 000
2014 tilinpäätös	10 516 000

40. Valtion alue- ja paikallishallinto

Selvitysosa: **Aluehallintovirasto** toteuttaa alueellista yhdenvertaisuutta edistämällä oikeusturvaa, hyvinvointia ja turvallisuutta yhteistyössä muiden tahojen kanssa.

Aluehallintovirastot hoitavat tehtäviä seuraavilla toimi- ja tehtäväaloilla: sosiaali- ja terveydenhuolto, ympäristöterveydenhuolto, opetus- ja kulttuuritoimi, kuluttaja- ja kilpailuhallinto, ympäristönsuojelu- ja vesilainsäädännön alaan kuuluvat lupa- ja muut hakemusasiat, työsuojelun valvonta ja kehittäminen, työssä käytettävien tuotteiden tuotevalvonta sekä työsuojelulainsäädännön noudattamisen valvonta työsuojeluviranomaisena, pelastustoimi, varautumisen yhteensovittaminen alueella, peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi ja maistraattien ohjaus, valvonta ja kehittäminen.

Maistraatit tuottavat laadukkaita oikeusturva- ja yhteiskunnan tietohuoltopalveluja. Maistraattien tehtävänä on varmistaa järjestyneen yhteiskunnan toimivuutta ja yhteiskäyttöisen tiedon saatavuutta eri asiakkaiden tarpeisiin huolehtimalla maistraattien vastuulla olevista rekistereistä ja niiden tietosisällöstä sekä turvata asiakkaiden perusoikeuksien toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa. Maistraatit vastaavat toimialueensa väestötiedoista, holhousasioista, kauppa- ja yhdistysrekisteristä ja valtakunnallisesta kuluttajaneuvonnasta. Maistraateissa suoritetaan myös julkisen notaarin tehtäviä ja hoidetaan siviilivihkimisiä ja parisuhteen rekisteröintejä, kaupanvahvistuksia sekä vaaleihin ja kansanäänestyksiin liittyviä tehtäviä. Muita maistraatin tehtäviä ovat muun muassa nimenmuutosasiat, avioliiton esteiden tutkinta ja perukirjojen osakasluetteloiden vahvistaminen.

Valtiovarainministeriö asettaa valtion alue- ja paikallishallinnolle seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2016:

Vaikuttavuustavoitteet	Toimenpiteet
Peruspalvelujen saatavuus turvataan ja alueen asukkaiden hyvinvointi lisääntyy.	Kuntien ohjaus ja valvontaohjelmien toimeenpanoon osallistuminen hyvinvointi- ja terveyserojen vähentämiseksi ja informaatio-ohjaus sekä kuntien tukeminen koulutus- ja sivistyspalvelujen tasavertaiseksi edistämiseksi.
Perusoikeudet ja oikeusturva toteutuvat.	Valtakunnallisten valvontaohjelmien toimeenpano ja informaatio-ohjaus syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kanteluiden käsittelyn tehostaminen ja valvonnan painopisteen siirtäminen ennaltaehkäisyyn. Lupien, valvonnan ja kanteluiden yhdenmukaisten menettelyjen kehittäminen ja käyttöönotto, käsittelyprosessien tehostaminen sekä ratkaisukäytäntöjen yhtenäisyyden parantaminen.
Asuin-, työ- ja elinympäristön terveellisyys ja turvallisuus paranee.	Valvontaohjelmien toimeenpano. Markkinoiden toimivuuden valvonta. Kuntien ohjaus ja valvonta ympäristöterveydenhuollossa. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ja eläinlääkintähuoltopalvelujen ohjaus ja valvonta. Ympäristön pilaantumisen ehkäisy sekä vesivarojen ja vesiympäristön kestävä käytön edistäminen. Varautumisen ja valmiussuunnittelun yhteensovittaminen ja yhteistoiminnan järjestäminen. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpano. Pelastustoimen valvonta ja yhteistoiminnan edistäminen.
Maistraatti on luotettava toimija reaaliaikaisen tiedon välittäjänä osana julkisen sektorin asiakaspalvelukokonaisuutta.	Viranomaisyhteistyö harmaan talouden torjunnassa. Maistraatit ylläpitävät väestötietojärjestelmän tietosisältöä omalta osaltaan mahdollisimman korkeatasoisena siten, että väestötietojärjestelmän vakinaisten osoitetietojen oikeellisuus on 99 %. Sähköistä tietopalvelua lisätään maistraateissa ja sähköistä tietopalvelua annetaan keskitetysti valtakunnallisena palveluna.
Yhdenmukaiset palveluprosessit koko maassa.	Ulkomaalaisten rekisteröintiprosessia yhdenmukaistetaan maistraateissa. Parannetaan asunto-osakeyhtiötietojen rekisteröintikäytäntöjen yhdenmukaisuutta maistraateissa.

Vaikuttavuustavoitteet	Toimenpiteet
Asiakkaat saavat laadukkaita ja oikein kohdentuvia palveluja riittävästi koko maassa.	Maistraatti huolehtii edunvalvonnan oikeasta kohdentumisesta ja laadun parantamisesta. Maistraatit kehittävät ja yhtenäistävät todistaja-palveluprosessia siten, että asiakkaat saavat luotettavia palveluja koko maassa. Maistraatit varmistavat, että kuluttajaneuvonta toimii yhtenäisesti ja laadukkaasti koko maassa ja että resurssit on kohdennettu oikein.
Maistraatit toimivat tehokkaasti ja taloudellisesti.	Maistraatit parantavat toiminnan tuottavuutta, vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta kehittämällä tietojohtamista, ohjausjärjestelmää ja toimintakulttuuria. Maistraattien palveluverkkoa sopeutetaan turvaten palvelujen saatavuus yhteisten asiakaspalvelupisteiden kautta.

01. Aluehallintoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 56 361 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) hankkeisiin, joihin saadaan EU-rahoitusta
- 2) eräiden terveyden- ja sairaanhoidon tehtävien hallinnosta Ahvenanmaan maakunnassa annetussa asetuksessa (1179/2009) määritellyistä tehtävistä aiheutuvien kustannusten korvaamiseen Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi kuluttajaturvallisuuslain sekä laiksi terveydenhuoltolain 21 §:n muuttamisesta.

Aluehallintovirastoille asetetaan strategisissa tulossopimuksissa toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet, joiden toteutumista arvioidaan ministeriöiden, keskushallintoviranomaisten ja aluehallintovirastojen välisissä tulosneuvotteluissa ja arviointiraporteissa.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Käsittelyajat keskimäärin, kk			
Kantelut	10,5	8	8
Opetus- ja kulttuuritoimen valitukset ja lausunnot	2,5	3	3
Alkoholiluvat	0,9	1	1
Yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien luvat	2,1	2	2
Ympäristönsuojelu- ja vesilain mukaiset asiat	14,5	10	10
Asiakaskyselyn tulokset, asteikko 0—5			
Asiakastyytyväisyys palvelualltiuteen ja yhteistyökykyyn	4 ¹⁾	4	4
Maanpuolustuskurssien laatu	4,1	4	4

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus			
Valvontakäynnit sekä toteutetut arvioinnit ja tarkastukset, toteutumisaste %			
Yksityisen ja julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden valvonta, valvontakäynnit ympärivuorokautista hoitoa antavat toimintayksiköt	9,0	10	10
Ympäristöterveydenhuollon ohjaus ja valvonta: kuntien ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmista arvioidaan (valvontaohjelma-kauden aikana) ja toteutetaan (vuosittain)	86,7	100	100
Eläinten hyvinvoinnin ja täydentävien ehtojen otantatarkastusten toteutumisaste	93,3	100	100
Kuluttaja-, kilpailu- ja elinkeino-oikeudellisten tehtävien toimintasuunnitelman toteutumisaste	89,2	100	100
Kustannusvastaavuus, %			
Alkoholiluvat sekä sosiaali- ja terveydenhuollon luvat	80,1	100	100
Ympäristösuojelulain ja vesilain mukaiset asiat	37,9	50	50
Henkilöstövoimavarojen hallinnan ja kehittämisen tavoitteet			
Henkilötyövuodet, yhteensä	1 253	1 261	1 219
josta aluehallintoviraston toimintamenot	772	782	775
Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenot, momentti 33.02.07	450	459	429
Muut momentit	31	20	20
Sairauspoissaolot, pv/htv	8,8	9,0	9,0
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,5	3,5	3,5

¹⁾ Vuoden 2012 toteutuma

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	68 118	70 564	68 741
Bruttotulot	12 325	12 040	12 380
Nettomenot	55 793	58 524	56 361
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 334		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	7 135		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot	11 797	12 000	12 000
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	22 055	20 100	20 100
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-10 258	-8 100	-8 100
Kustannusvastaavuus, %	53	60	60
Liiketaloudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot	24	40	30
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	20	30	25
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	4	10	5
Kustannusvastaavuus, %	120	133	120

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kirjasto-, liikunta- ja nuorisotoimen tehtävät (siirto momentille 32.01.02)	-63
Kuluttajaturvallisuusvalvonnan siirtoon liittyvä säästö	-17
Kuluttajaturvallisuusvalvonnan siirtäminen kunnilta ja aluehallintovirastoilta	
Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle 1.5.2016 alkaen (siirto momentille 32.40.05)	-83
Rikos ja eräiden riita-asioiden sovittelutehtävät (siirto momentille 33.03.04) (-2 htv)	-150
Siirto momentille 33.03.04	-20
Toimitiloihin tarkoitettu määräraha PORA III -hankkeen johdosta (siirto momentille 26.10.01)	-75
Vankien ja Puolustusvoimien terveyden huollon valvonta (siirto momentilta 25.40.01) (1 htv)	75
Vankien ja Puolustusvoimien terveyden huollon valvonta (siirto momentilta 27.10.01) (1 htv)	75
Ympäristölupien kertaluonteinen ruuhkanpurku vuonna 2015	-700
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-72
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-692
Palkkaliukumasäästö	-258
Palkkausten tarkistukset	366
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-288
Toimintamenoasäästö (HO 2015)	-300
Vuokramenojen indeksikorotus	75
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-56
Tasomuutos	20
Yhteensä	-2 163

2016 talousarvio	56 361 000
2015 I lisätalousarvio	-25 000
2015 talousarvio	58 524 000
2014 tilinpäätös	58 594 000

02. Maistraattien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 31 088 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kuluttajaneuvontaa koskevien tehtävien hoitamisesta Ahvenanmaalla annetussa asetuksessa (720/2014) määritellyistä tehtävistä aiheutuvien kulujen korvaamiseen Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle.

Selvitysosa: Maistraateille asetetaan strategisissa tulossopimuksissa toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet, joiden toteutumista arvioidaan Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksikön ja maistraattien välisissä tulosneuvotteluissa ja arviointiraporteissa.

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Tuotokset ja laadunhallinta			
Edunvalvontaan määrääminen			
— maistraatin päätöksellä ratkaistut, aika keskimäärin	3,4 kk	4 kk	4 kk
Edunvalvonta-tilintarkastus			
— vuositilit tarkastettu tilin saapumisesta maistraattiin, aika keskimäärin	3,5 kk	6 kk	6 kk
Lupa-asiat			
— ratkaisut hakemuksen saapumisesta maistraattiin, aika keskimäärin	1,2 kk	2 kk	2 kk
Julkisen notaarin palvelut			
— palvelujen saanti, aika enintään	1 pv	2 pv	2 pv
Kuluttajaneuvonta			
— valtakunnallinen puhelinneuvonta, soittoyrityksistä vastataan vähintään	71,5 %	80 %	80 %
Toiminnallinen tehokkuus			
Maksullinen julkisoikeudellinen tietopalvelu			
— tuottavuus: suoritetta/htv	6 241	7 200	7 200
— taloudellisuus: euroa/suorite	15,34		
Maksuttomat henkilö-, perhe- ja perintöoikeudelliset palvelut			
— tuottavuus: suoritetta/htv	7 308	8 375	8 375
— taloudellisuus: euroa/suorite	13,10		
Kuluttajaneuvontapalvelut, neuvonta			
— tuottavuus: suoritetta/htv	2 051	2 320	2 320
— taloudellisuus: euroa/suorite	47,47		

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Henkilövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet virasto, yhteensä	711	696	624
Sairauspoissaolot, pv/htv	11,2	9	9
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,3	3,3	3,3

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	49 138	45 773	45 738
Bruttotulot	16 621	14 681	14 650
Nettomenot	32 517	31 092	31 088
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	5 468		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 868		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot	15 857	11 650	14 400
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	21 920	16 400	18 600
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-6 063	-4 750	-4 200
Kustannusvastaavuus, %	72	71	77
Liiketaloudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot	659	380	250
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	151	342	225
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	508	38	25
Kustannusvastaavuus, %	437	111	111

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maistraattien rekisterien uusiminen, sähköinen asiointikokonaisuus (MERP) ja VAKAVA-kassajärjestelmä (siirto momentilta 28.01.21)		850
Muuttopuhelinpalvelu (siirto momentille 28.30.03)		-200
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)		-43
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa		-470
Palkkaliukumasäästö		-220
Palkkausten tarkistukset		262
Toimintamenojen tuottavuussäästö		-156

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintameno säästö (HO 2015)	-350
Vuokramenojen indeksikorotus	36
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-32
Tasomuutos	319
Yhteensä	-4

2016 talousarvio	31 088 000
2015 I lisätalousarvio	100 000
2015 talousarvio	31 092 000
2014 tilinpäätös	31 917 000

03. Alue- ja paikallishallinnon tukitoimet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 622 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtion keskushallinnon toimintojen alueellistamisen hallinnointiin
- 2) valtion alueellisten ja paikallisten hallintorakenteiden kehittämiseen
- 3) viranomaisten yhteisten asiakaspalvelumuotojen kehittämiseen ja yhteispalvelun hallinnointiin
- 4) enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen
- 5) julkisen hallinnon yhteisen asiakaspalvelun järjestämisestä kunnille koituvien kulujen korvaamiseen
- 6) julkisen hallinnon yhteisen asiakaspalvelun käyttöön tarkoitettujen ICT-järjestelmien hankintaan ja ylläpitoon.

Selvitysosa: Julkisen hallinnon yhteisen asiakaspalvelun pilotointi jatkuu vuoden 2016 aikana.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Julkisen hallinnon yhteisen asiakaspalvelun pilotointi	340
Yhteinen asiakaspalvelu, tietojärjestelmät	-1 500
Yhteensä	-1 160

2016 talousarvio	622 000
2015 talousarvio	1 782 000
2014 tilinpäätös	224 000

50. Eläkkeet ja korvaukset

Selvitysosa: Ikääntymiskehitys aiheuttaa merkittävää kasvupainetta valtion eläkemenoihin seuraavien parin vuosikymmenen ajan. Tavoitteena on parantaa eläkkeiden rahoituksen kestävyttä ja nostaa pitkällä aikavälillä keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikää 2—3 vuodella. Valtio-konttorin Kaiku-toiminnalla, joka rahoitetaan virastoilta perittävällä työturvallisuusmaksulla, pyritään torjumaan työkyvyn alenemisen riskiä ja siten vaikutetaan valtion eläkemenojen kasvun hidastumiseen.

15. Eläkkeet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 4 465 784 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion eläkelain (1295/2006) ja siihen liittyvän lainsäädännön mukaisten

1) eläkkeiden, perhe-eläkkeiden, kuntoutustukien ja muiden kuntoutusetuuksien (ml. mahdolliset arvonlisäverot) ja niiden lisien

2) eri lakien nojalla valtion toimintojen kunnallistamisen yhteydessä suoritettujen eläkejärjestelyjen korvausten

3) viivästyskorotusten

4) mahdollisten oikeudenkäyntikulujen

5) viimeisen eläkelaitoksen periaatteesta johtuvien ennakkomenojen

6) viimeisen eläkelaitoksen periaatteesta johtuvien selvittelyerien

maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös eräiden omistajanvaihdostilanteiden johdosta aikaisempaan valtion palvelukseen perustuvien eläkkeen osien korvaamiseen kunnalliselle eläkelaitokselle. Korvaus suoritetaan VILMA-kustannustenjaon yhteydessä.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha on laskettu vuodelle 2016 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2516).

Momentin suuruinen määrä siirretään katteeksi Kevalle momentilla rahoitettavien eläkkeiden maksamista tai korvaamista varten.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtion, kunnan, seurakunnan, yksityisen palveluksen perusteella myönnetty eläkkeet, kuntoutuset ja perhe-eläkkeet sekä valtionapulaitosten, liikelaitosten ja liiketoimintaa harjoittavien valtion virastojen ja laitosten vastaavat eläkkeet	4 442 698 000
Kansanedustajien eläkkeet ja perhe-eläkkeet	13 551 000
Valtion eläketurvan piiriin kuuluville henkilöille myönnetty kuntoutusetuudet	2 000 000
Korvaus kunnalliselle eläkelaitokselle	7 535 000
Yhteensä	4 465 784 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläkkeiden volyymikasvusta aiheutuva muutos	22 549
Indeksikorotuksen vaikutus	-5 298
Yhteensä	17 251

2016 talousarvio	4 465 784 000
2015 talousarvio	4 448 533 000
2014 tilinpäätös	4 330 532 123

16. Ylimääräiset eläkkeet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 144 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ylimääräisten eläkkeiden maksamiseen voimassa olevien valtioneuvoston päätösten mukaisesti sekä aiemmin myönnettyjen ylimääräisten eläkkeiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää enintään 9 000 euroa eduskunnan kansliatoimikunnan myöntämien ylimääräisten eläkkeiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha on laskettu vuodelle 2016 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2516).

Momentin suuruinen määrä siirretään katteeksi Kevalle momentilla rahoitettavien eläkkeiden maksamista varten.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Ylimääräiset eläkkeet	2 135 000
Eduskunnan kansliatoimikunnan ylimääräiset eläkkeet (enintään)	9 000
Yhteensä	2 144 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksikorotusten vaikutus	-3
Uusi arvio	-58
Yhteensä	-61

2016 talousarvio	2 144 000
2015 talousarvio	2 205 000
2014 tilinpäätös	2 011 441

17. Muut eläkemenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 648 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) korvausten maksamiseen Nokia Oyj:lle, Vapo Oy:lle, Vammas Oy:lle ja Lapua Oy:lle siitä valtion eläkelain tasoisen eläketurvan säilyttämisestä syntyvästä lisärasituksesta, joka näille yhtiöille aiheutuu 31.8.1976 Televan, 31.12.1983 Valtion polttoainekeskuksen, 31.12.1990 Vammaskosken tehtaan ja Lapuan patruunatehtaan palveluksessa olleen henkilöstön siirrosta yhtiöiden palvelukseen

2) korvausten maksamiseen yrityskauppojen tai vastaavien yritysten omistuspohjan uudelleenjärjestelyjen yhteydessä tai konsernin sisällä yhtiöstä toiseen vanhana työntekijänä ennen 1.1.1994 siirretyn henkilön työnantajalle sekä Patria Vammas Oy:n tai Patria Lapua Oy:n palveluksesta yrityskauppojen, liikkeen luovutuksen tai vastaavien uudelleenjärjestelyjen yhteydessä vanhana työntekijänä siirretyn henkilön työnantajalle, jolloin vanhana työntekijänä tarkoitetaan 31.12.1990 Vammaskosken tehtaan tai Lapuan patruunatehtaan palveluksesta Vammas Oy:n tai Patruunatehdas Lapua Oy:n palvelukseen ja myöhemmin Patria-konserniin siirtyneitä henkilöitä

3) eläkeoikeuden siirtämisestä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä suoritettuihin eläkeoikeuksien pääoma-arvojen siirtoihin valtion eläkejärjestelmäs-
tä asiaa koskevan lain (165/1999) mukaisesti.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Korvaukset maksetaan pääasiassa vakuutusmatemaattisin perustein laskettui-
na kertasuorituksina, joista Keva voi sopia. Korvauksia voidaan maksaa myös jatkuvina suorituksina.

Momentin suuruinen määrä siirretään katteeksi Kevalle momentilla rahoitettavien eläkkeiden maksamista tai korvaamista varten.

Määrärahaa ei tulla käyttämään eläkekorvausten maksamiseen vuoden 1992 jälkeen perustettaville yhtiöille.

Määräraha on laskettu vuodelle 2016 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2516).

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Korvaus Nokia Oyj:lle	50 000
Korvaus Vapo Oy:lle	400 000
Korvaus Vammas Oy:lle	250 000
Korvaus Lapua Oy:lle	300 000
Muut korvaukset	20 000
Eläkeoikeuksien pääoma-arvojen siirrot Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmiin	1 628 000
Yhteensä	2 648 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksikorotusten vaikutus	-3
Muun kuin indeksikorotusten mukainen muutos	-69
Yhteensä	-72

2016 talousarvio	2 648 000
2015 talousarvio	2 720 000
2014 tilinpäätös	1 805 034

50. Vahingonkorvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 39 949 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) tapaturmakorvauksiin
- 2) liikennevahinkokorvauksiin
- 3) ryhmähenkivakuutusta vastaavaan etuun
- 4) valtion virkamiesten toistuviin korvauksiin
- 5) valtion henkilöstölle aiheutuvien eräiden kustannusten ja vahinkojen korvauksiin
- 6) rautatien käytöstä johtuvan vahingon vastuusta annetun lain mukaisiin korvauksiin
- 7) oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain (362/2009) nojalla aiheutuvien hyvitysten maksamiseen
- 8) vahingonkorvauksen maksamiseen sovellettaessa valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettua lakia
- 9) tapaturma- ja liikennevahinkojen korvauksiin liittyviin asiantuntijapalkkioihin
- 10) valtioneuvoston erikseen päättäessä luonnonkatastrofien johdosta katastrofialueilla tehdyistä pelastus- ja evakuointitoimista, evakuointi-tilennoista ja annetusta sairaanhoidosta sekä surmansa saaneiden kotimaahan kuljettamisesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha perustuu seuraaviin säädöksiin:

1) tapaturmakorvaukset: tapaturmavakuutuslaki (608/1948), ammattitautilaki (1343/1988), valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annettu laki (449/1990), julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) 6 luvun 14 §, sotilastapaturmalaki (1211/1990), valtion eläkelain (1295/2006) 26 §, käräjäoikeuslaki (581/1993) sekä tapaturmakorvausjärjestelmään liittyvä muu lainsäädäntö

2) liikennevahinkokorvaukset: liikennevakuutuslaki (279/1959) ja liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annettu laki (626/1991)

3) valtion virkamiesten toistuvat korvaukset: valtion virkamieslaki (750/1994) ja eroraha-asetus (1350/1994)

4) valtion henkilöstölle aiheutuvien eräiden kustannusten ja vahinkojen korvaukset: eräistä oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta annettu laki (269/1974) ja valtion virantoimituksesta tai työtehtävästä aiheutuneiden eräiden vahinkojen korvaamisesta annettu laki (794/1980)

5) rautatienkäytöstä johtuvan vahingon vastuusta annettu laki (8/1898)

6) laki oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä (362/2009)

7) laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta (978/2014).

Tapaturma- ja liikennevahinkojen korvauksiin liittyvien asiantuntijapalkkioiden menovaikutus on noin 10 000 euroa vuodessa.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tapaturmakorvaukset	35 000 000
Liikennevahinkokorvaukset	2 350 000
Ryhmähenkivakuutusta vastaavan edun korvaukset	1 400 000
Valtion virkamiesten toistuvat korvaukset	70 000
Valtion henkilöstölle aiheutuvien eräiden kustannusten ja vahinkojen korvaukset	100 000
Rautatien käytöstä johtuvan vahingon vastuusta annetun lain mukaiset korvaukset	140 000
Lapuan patruunatehtaan onnettomuuden tapaturmakorvaukset	75 000
Oikeudenkäynnin viivästyshyvitykset	400 000
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen	414 000
Yhteensä	39 949 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Oikeudenkäynnin viivästymisestä annetun lain mukaisten korvausten maksatus (siirto momentilta 25.01.20)	100
Tarkentunut arvio	-160
Yhteensä	-60

2016 talousarvio	39 949 000
2015 talousarvio	40 009 000
2014 tilinpäätös	39 411 919

63. *Muiden eläkelaitosten vastattavaksi kuuluvat eläkemenot* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 185 933 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion eläkelain (1295/2006) nojalla viimeisen eläkelaitoksen periaatteesta johtuvien, valtion toisten eläkelaitosten puolesta myöntämien eläkkeiden maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös niiden valtion eläkkeisiin sisältyvien määrien maksamiseen, joista Keva eräiden omistajanvaihdostilanteiden johdosta suorittaa korvauksen VILMA-kustannustenjaon yhteydessä.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha on laskettu vuodelle 2016 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2516).

Vastaavat tulot on budjetoitu momentille 12.28.51.

Momentin suuruinen määrä siirretään katteeksi Kevalle momentilla rahoitettavien eläkkeiden maksamista varten.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläkkeiden volyymikasvusta aiheutuva muutos	15 836
Indeksikorotusten vaikutus	-203
Yhteensä	15 633

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	185 933 000
2015 talousarvio	170 300 000
2014 tilinpäätös	147 710 631

95. *Muiden eläkelaitosten valtion puolesta maksamien eläkemenojen ja valtiolle maksamien ennakoiden korkomenot* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 34 060 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden eläkelaitosten valtion puolesta maksamien eläkemenojen korkoihin sekä muiden eläkelaitosten valtiolle maksamien ennakoiden korkoihin.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Valtio maksaa korkoa VILMA-kustannustenjakoon muiden eläkelaitosten maksamista valtion eläkelain mukaisista eläkkeistä sekä saaduista kustannustenjaon ennakoista. Korkokantana käytetään TyEL:n 179 §:n 4 momentissa tarkoitettujen perusteiden mukaista perustekorkoa.

Momentille kirjataan myös mahdollinen VnA 784/2010 1 §:n 3 momentissa tarkoitettu korkomeno.

Vastaavat tulot on budjetoitu momentille 13.01.09.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläkkeiden volyymikasvusta aiheutuva muutos	2 207
Indeksikorotusten vaikutus	-35
Muutos korkoennusteessa	2 688
Yhteensä	4 860

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	34 060 000
2015 talousarvio	29 200 000
2014 tilinpäätös	25 044 322

60. Valtionhallinnon yhteiset henkilöstömenot

Selvitysosa: Luku sisältää keskitetysti koko valtionhallinnon puolesta budjetoituja henkilöstömenoja.

02. Erikseen budjetoituidut palkkamenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 40 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) välttämättömän lisähenkilökunnan palkkausten maksamiseen sellaisissa tapauksissa, joissa henkilöstön lisätarve ei ole ollut tiedossa varsinaista talousarvioesitystä laadittaessa
- 2) valtiovarainministeriön tekemistä virkasuhteen ehtoja koskevista päätöksistä aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) lakkautuspalkkalain (182/1931) mukaisten lakkautuspalkkojen maksamiseen

Valtuus

Vuonna 2016 voidaan rakennemuutoksissa perustettujen valtion virastojen uusia palkkausjärjestelmiä käyttöön otettaessa sitoutua enintään 4 600 000 euron määräisiin vuotuisiin menoihin, jotka aikaisintaan vuonna 2021 aiheutuvat palkkausten harmonisoinnin erityisistä kustannuksista. Sitoutuminen on tehtävä ehdolla, että näitä kustannuksia vähentävät siihen käytettävät virastoerät ja muu virka- ja työehtosopimusrahoitus, kunnes kustannukset on niillä kokonaan katettu.

Selvitysosa: Valtionhallinnon rakennemuutoksissa, joissa uusia virastoja perustetaan, otetaan käyttöön niitä koskevat palkkausjärjestelmät. Ne aiheuttavat lisäkustannuksia, koska siirtyvän henkilöstön palkat on turvattu ja osalle henkilöstöstä kohdistuu palkkausten korotuksia. Tähän asti nämä korotukset ovat tapahtuneet sen mukaan kuin valtion sopimusratkaisuissa on tullut toteutettaviksi virastokohtaisia eriä. Valtionhallinnon maltillisten palkkaratkaisujen kaudella tämä johtaa hyvin pitkiin siirtymäkausiin ja tarve palkkausten harmonisointiin nopeammin korostuu. Valtuus tarvitaan, jotta näiden virastokohtaisten sopimusten neuvottelut voidaan myös harmonisoinnin osalta käydä ja sopimukset tehdä virastotasolla. Tämä on tarkoituksenmukaista sen asemesta, että valtiovarainministeriö tekisi nämä sopimukset keskitetysti ja ne erikseen alistettaisiin valtioneuvoston ja eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hyväksyttäväksi, mitä tavanomainen menettely edellyttäisi.

Virastokohtaisia sopimuksia tehtäessä sopimukseen otetaan asiasta lausekkeet, jotka pysyvät valtuuden puitteissa. Valtiovarainministeriö varmistaa asian kunkin sopimuksen tarkastaessaan ja hyväksyessään. Samalla täsmennetään virastolle talousarvion kautta kunkin vuonna tuleva rahamäärä ja sen väheneminen siten kuin päätösosassa on sanottu. Valtuuden perusteella tehdyistä sopimuksista johtuva edellä mainittu kustannus rahoitetaan kunkin viraston talousarvion kautta, asianomaisina vuosina.

Valtuuden määrä on mitoitettu talousarvioesitystä annettaessa tiedossa olevien neljän tällaisen viraston tilanteen perusteella (Luonnonvarakeskus, Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori, Kilpailu- ja kuluttajavirasto sekä Kansallinen koulutuksen arviointikeskus). Valtuuden virastokohtainen määrä ratkaistaan erikseen.

Valtuuden käytöstä arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja 4 600 000 euroa vuodessa vuodesta 2021 lähtien.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Lisähenkilökunnan palkkaus ja virkasuhteen ehtoja koskevista päätöksistä aiheutuvat menot	10 000
Lakkautuspalkat	30 000
Yhteensä	40 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen siirron palautus momentille 28.60.12	-3 328
Tasomuutos	-50
Yhteensä	-3 378

2016 talousarvio	40 000
2015 talousarvio	3 418 000
2014 tilinpäätös	38 389

10. Työturvallisuuden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) työsuojelua, työhyvinvointia ja työterveyshuoltoa edistävään tietojen keräämiseen ja tutkimukseen valtionhallinnossa
- 2) valtiotyönantajan ja sen palveluksessa olevan henkilöstön välisiä työelämysuhteita edistävään tutkimukseen ja kehittämiseen
- 3) edellä mainittuja koskevaan koulutukseen ja tiedottamiseen.

Selvitysosa: Määräraha perustuu lakiin työsuojelurahastosta (407/1979), tapaturmavakuutuslakiin (608/1948) ja lakiin Valtiokonttorista (305/1991). Määräraha lasketaan siten, että se on 0,23 promillea valtion henkilöstölle maksetuista palkoista. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon valtion henkilöstömäärän väheneminen ja toisaalta virka- ja työehtosopimusneuvotteiluissa sovittujen palkankorotusten vaikutus palkkasummaan. Tavoitteena on turvallisen työn te-

kemisen edellytysten parantaminen valtion työpaikoilla sekä valtion henkilöstön työhyvinvoinnin tukeminen rahoittamalla aihepiiriin liittyvää tiedotusta, tutkimusta ja kehittämishankkeita. Valtion työelämäneuvottelukunta päättää vuosittain määrärahan kohdistamisen painopistealueista.

Vastaavat tulot on budjetoitu momentille 12.28.60.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	-20
Yhteensä	-20
2016 talousarvio	900 000
2015 talousarvio	920 000
2014 tilinpäätös	900 000

12. Osaamisen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 11 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää koulutuksen korvaamisesta annetussa laissa (1140/2013) tarkoitetun korvauksen maksamiseen valtionhallinnon virastoille ja laitoksille sekä työttömyysvakuutusrahastolle.

Selvitysosa: Määrärahasta voidaan maksaa valtionhallinnon virastoille ja laitoksille korvausta niiden järjestämästä koulutuksesta henkilöstölleen. Lisäksi määrärahasta voidaan maksaa korvausta työttömyysvakuutusrahastolle määrä, jonka rahasto on hyvittänyt työnantajille koulutuskorvauksina. Koulutuksen järjestäminen ja siihen liittyvä taloudellinen kannuste liittyvät työmarkkinoiden raamisopimuksen sekä työmarkkinakeskusjärjestöjen kesken sovitun osaamisen kehittämisen toimintamallin toteutukseen.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuonna 2015 maksettujen korvausten toteutunut määrä sekä työttömyysvakuutusrahaston arvio vuonna 2016 maksettavista korvauksista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen siirron palautus momentilta 28.60.02	3 328
Tasomuutos	7 672
Yhteensä	11 000
2016 talousarvio	11 000 000
2015 I lisätalousarvio	25 000 000
2014 tilinpäätös	12 328 000

60. Siirto Koulutusrahastolle (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 230 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Koulutusrahastosta annetun lain (1306/2002) 13 §:n mukaisen valtion maksun maksamiseen Koulutusrahastolle.

Selvitysosa: Valtio suorittaa palveluksessaan olevan henkilöstönsä osalta Koulutusrahastolle sen tilinpäätöksessä vahvistetut valtion henkilöstölle myönnettyistä ammattitutkintostipendeistä aiheutuneet kustannukset.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toteutuman perusteella tarkentunut arvio	30
Yhteensä	30

2016 talousarvio	230 000
2015 talousarvio	200 000
2014 tilinpäätös	188 868

70. Valtionhallinnon kehittäminen

Selvitysosa: Julkisen hallinnon ICT-toiminnan kehittäminen perustuu julkisen hallinnon ICT-strategiassa tunnistettuihin kehittämiskohteisiin. Kohteet sisältyvät viiteen linjausalueeseen:

- Palveluinnovaatioiden ekosysteemit
- Avoin tieto ja tiedon yhteiskäyttö
- Kyky hyödyntää ICT:tä
- Selkeät tietohallinnon rakenteet
- Toimintavarma ja kustannustehokas ICT-infrastruktuuri.

Valtiovarainministeriön toimialaan kuuluu valtionhallinnon tietohallinnon ohjaus ja sähköisen asioinnin ja tietoturvallisuuden yleiset perusteet. Julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annetun lain mukaan valtiovarainministeriön tehtävänä on julkisen hallinnon viranomaisten tietohallinnon yleinen ohjaus. Valtiovarainministeriö ohjaa valtion yhteisten tieto- ja viestintätekniisten palvelujen järjestämistä ja palvelujen laatua sekä näiden palvelujen yhteentoimivuutta ja kokonaisarkkitehtuurin mukaisuutta. Valtiovarainministeriö vastaa julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnon ohjauksesta.

Keskeisiä hallinnonala- ja virastokohtaisia ICT-hankkeita, joilla kehitetään organisaatioita, prosesseja, palveluja ja tietotekniikkaa, tuetaan tuottavuusmäärärahalla momentilta 28.70.20. Kyseiseltä momentilta siirretään määrärahoja hallinnonalojen ja virastojen käyttöön vuosittain talousarviossa.

Valtiovarainministeriö asettaa valtionhallinnon ICT-kehittämiselle seuraavat alustavat **vaikutta-**
vuustavoitteet vuodelle 2016:

- Hyödynnetään ICT:n mahdollisuuksia niin, että julkisen hallinnon järjestämisvastuulla olevat palvelut kyetään tuottamaan entistä enemmän organisaatorajat ylittävänä prosesseina ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa
- Kehitetään operatiivista reagointikykyä
- Lisätään tietoturvaluustoiminnan vaikuttavuutta mm. tietoturvaluusasetuksen ja kyberturvaluusstrategian toimeenpanolla sekä tietoturvaluuden arvioinneilla
- Edistetään kokonaisarkkitehtuuria ja yhteentoimivuutta sekä yhteisiä palveluja
- Kehitetään Kansallista palveluarkkitehtuuria yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

01. Valtion ICT:n ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtion yhteisten tietojärjestelmä uudistusten sekä yhteisten ICT-palvelujen ja -ratkaisujen toteuttamiseen
- 2) julkisen hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin ja hallinnon tukipalvelujen kehittämiseen ja toteuttamiseen
- 3) julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annetun lain (634/2011), valtion yhteisten tieto- ja viestintätekniisten palvelujen järjestämisestä annetun lain (1226/2013) ja julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta annetun lain (10/2015) edellyttämään ohjaukseen ja kehittämiseen
- 4) julkisen hallinnon tieto- ja kyberturvaluuden, varautumisen ja tietoturvaluapalveluiden ohjaamiseen ja kehittämiseen
- 5) enintään seitsemää henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen (2 vuotta) lisähenkilöstön palkkaamiseen julkisen hallinnon ICT-strategiaan ja avoimen tiedon ohjelmaan, valtion ympärivuorokautisen tietoturvaluotoiminnon suunnitteluun ja toteutukseen sekä julkisen hallinnon tieto- ja kyberturvaluuden ja varautumisen ohjaamiseen
- 6) tarvittaessa ostopalveluna toteutettavaan ICT-menojen, toteutuneiden hyötyjen ja hankkeiden seurantaan virastoissa ja laitoksissa paikanpäällä tehtävän selvitystyön tai muun erillisen raportoinnin avulla
- 7) ICT:n sekä tieto- ja kyberturvaluuden ohjaukseen liittyvään kansainväliseen toimintaan ja yhteistyöhankkeisiin.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu julkisen hallinnon tietohallinnon yhteisten palvelujen ja muiden tietohallintoon liittyvien yhtenäisen toiminnan kannalta tarpeellisten toimenpiteiden sekä tieto- ja kyberturvaluuden ja varautumisen kehittämisohjelmien ja -hankkeiden toteuttamiseen sekä valtion ICT:n ohjaamista tukevaan ostopalveluiden hankintaan kaupallisilta ja hallinnon sisäisiltä palveluntuottajilta.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet**Toimenpiteet**

Julkisen hallinnon tuottaman tiedon hyödyntämistä lisätään. Tavoitteena on perustietovarantojen maksuton ja tekninen saatavuus viranomaisille, sujuvat tietovirrat kuntien ja valtion välillä sekä tietojen hyödyntäminen laajasti yhteiskunnassa ottaen huomioon lainsäädännön rajoitukset.

Yhteentoimivuuden avulla tehdään viranomaisten välinen yhteistyö sujuvaksi, huolehditaan tietojen laajasta käytöstä ja vähennetään päällekkäisten tietojärjestelmien käyttöä ja kustannuksia. Kehitetään julkisen hallinnon kyvykkyyttä hyödyntää tietoa ja teknologiaa toiminnan kehittämässä.

Selkeytetään koko julkisen hallinnon tietohallinnon rakenteita, ohjausta ja eri toimijoiden rooleja siten, että toiminta on vaikuttavampaa ja tehokkaampaa.

Parannetaan julkisen hallinnon toiminnan jatkuvuutta, riskien hallintaa ja laatua kehittämällä tietoturvallisuutta ja varautumista. Tavoitteena on, että julkisen hallinnon tiedot ovat tarkoituksenmukaisesti suojattuja ja käytettävissä sekä viranomaisten toimintakyky säilyy kaikissa olosuhteissa. Yhteiset, kustannustehokkaasti tuotetut ja käyttö-tarkoitusta vastaavat tieto- ja viestitekniset palvelut laajasti julkisen hallinnon käytössä.

Jatketaan ja tuetaan tietovarantojen avaamista suunnitelmallisesti. Avoindata.fi kehitetään avoimen tiedon ja yhteentoimivuuden palveluna. Suunnitellaan keskeisten perustietovarantojen tuotannon, hallinnan ja palvelujen yleinen malli. Selvitetään ja arvioidaan perustietovarantojen maksuttomuuden mahdollisuudet, kustannukset ja vaikutukset.

Ylläpidetään ja kehitetään julkisen hallinnon ja valtionhallinnon kokonaisarkkitehtuureja. Ohjataan ja tuetaan arkkitehtuurityötä, kokonaisarkkitehtuuri-menetelmän käyttöönottoa ja arkkitehtuurin suunnittelua julkisen hallinnon organisaatioissa. Otetaan käyttöön julkisen hallinnon metatieto-palvelut ja kehitetään yhteentoimivuuspalveluiden toiminnallisuutta, sisältöä ja käyttöä. Kehitetään yhteisiä ratkaisuja julkisen hallinnon yhteisten perustietovarantojen käyttöön ja hyödyntämiseen. Valmistellaan tietohallintolain mukaisia asetuksia yhteentoimivuuden parantamiseksi. Uudistettujen julkisen hallinnon IT-hankintojen yleisten sopimus-ehtojen käyttöönottoa vauhditetaan viestinnällä ja ohjauksella.

Saatetaan loppuun valtion yhteisten tieto- ja viestintäteknisten palveluiden keskittäminen siirtämällä julkisen hallinnon turvallisuusverkon tieto- ja viestintätekninen palvelutuotanto Hallinnon tietotekniikkakeskus HALTIKista Valtion tieto- ja viestintäteknikkakeskus Valtoriin. Kehitetään toimintaa yhteiskunnanturvallisuus-strategian ja kyberturvallisuusstrategian tavoitteiden mukaisesti.

Sähköisen asioinnin ja hallinnon tukipalveluja kehitetään edelleen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteinen säästö	5 000
Siirtyvien erien leikkaus	-3 000
Sähköisen asioinnin ja hallinnon yhteiset palvelut (siirto momentilta 28.20.06)	1 070
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-1 000
Tasomuutos	-3 670
Yhteensä	-1 600

2016 talousarvio	3 000 000
2015 talousarvio	4 600 000
2014 tilinpäätös	11 163 000

02. Valtion talous-, henkilöstö- ja toimitilalahallinnon tietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 12 260 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionhallintoa palvelevien talous-, henkilöstö- ja toimitilalahallinnon prosessien ja tietojärjestelmien kehittämiseen, hankintaan ja toimeenpanoon.

Valtuus

Mikäli valtion keskitetysti hankittavan talous- ja henkilöstöjärjestelmän toisen vaiheen järjestelmälisenssien hankintaan ja palvelujen ostoon myönnettyä valtuutta on jäänyt käyttämättä vuonna 2015, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä sopimuksia vuonna 2016.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus käyttää valtionhallinnon yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon Kieku-tietojärjestelmäohjelman toimeenpanoon ja järjestelmän käyttöönottojen ja alkuvaiheen käytön tukemiseen virastoissa ja laitoksissa sekä välttämättömien integraatioiden ja tietojen siirron aikaansaamiseen virastojen ja laitosten muihin tietojärjestelmiin. Virastojen ja laitosten aikataulun mukaisen käyttöönoton varmistamiseksi ja säästöjen aikaansaamiseksi on tarkoituksena rahoittaa keskitetysti virastojen ja laitosten keskeisten tietojärjestelmien integraatioita ja tietojen siirtoja talous- ja henkilöstöhallinnon Kieku-järjestelmään. Valtuudesta, kokonaismäärältään 30 821 000 euroa, arvioidaan aiheutuvan menoja vuoden 2015 loppuun mennessä noin 20,5 milj. euroa.

Määrärahaa on tarkoitus käyttää vähäisessä määrin myös talousarvion ja valtiontalouden kehyspäätösten valmistelua tukevan tietojärjestelmän kehittämisestä aiheutuviin menoihin. Järjestelmän vuosittaisia ylläpitomenoja maksetaan momentilta 28.01.01. Lisäksi määrärahaa on tarkoitus käyttää muihin valtion yhteisten talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmien kehittämiseen ja uudistamiseen, ml. sähköiset matkahallinta- ja laskujen käsittelyjärjestelmät.

Hankkeiden erittely ja määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Talous- ja henkilöstöhallinnon Kieku-tietojärjestelmä sekä valtioneuvoston budjetointi- ja kehysjärjestelmä	7 000 000
Kieku-tietojärjestelmän tuottavuuden kehittäminen	1 200 000
Muiden yhteisten talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmien toimeenpano	4 060 000
Yhteensä	12 260 000

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	2 719	-	-	-	2 719
Vuoden 2016 sitoumukset	7 585	-	-	-	7 585
Menot yhteensä	10 304	-	-	-	10 304

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	1 700
Yhteensä	1 700
2016 talousarvio	12 260 000
2015 talousarvio	10 560 000
2014 tilinpäätös	8 652 000

03. Kansallisen tietotalan ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 27 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää menojen maksamiseen, jotka aiheutuvat:

- 1) tietotalan (ICT) kansallisten ratkaisujen, kuten kansallisen palveluarkkitehtuurin sisältäen palveluväylän, sähköisen identiteetin, tietoturvan ja palvelunäkymien kehittämisestä ja ohjauksesta
- 2) tietotalan (ICT) kansallisten ratkaisujen edellyttämän enintään 25 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamisesta
- 3) tietotalan (ICT) kansallisten ratkaisujen käyttöönottoa eri hallinnonaloilla tukevista toimenpiteistä
- 4) tietotalan (ICT) kansallisten ratkaisujen kehittämiseen liittyvästä kansainvälisestä yhteistyöstä
- 5) harkinnanvaraisista valtionavustuksista tietotalan (ICT) kansallisten ratkaisujen kehittämisestä ja käyttöönottoa tukevista toimenpiteistä
- 6) palkinnoista tietotalan (ICT) kansallisten ratkaisujen kehittämisessä.

Määrärahaa saa käyttää enintään 100 000 euroa edellä kohdassa 6) mainittujen palkintojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtiovarainministeriö ohjaa kansallisen tietotalan toimialat ylittävien tietoteknologisten palveluiden kehittämistä ja toimeenpanee kansallista tietopolitiikkaa. Ohjausrakenteiden vahvistamisella varmistetaan kansallisten ratkaisujen tehokas kehittäminen ja laaja käyttöönotto.

Kansallinen palveluarkkitehtuuri on merkittävä kokonaisuus, jonka luominen mahdollistaa tietojärjestelmien ja tietojen yhteentoimivuuden vahvistamisen ja tietoteknologisten ratkaisujen kautta toiminnan tehostumisen kattaen koko julkisen hallinnon ja soveltuvien osin yritys- ja kolmannen sektorin.

Momentin määrärahoilla kehitettävät tietotalan ratkaisut ovat uusia kansallisia keskeisiä infrastruktuuripalveluita, jotka ovat yhteiskunnan kehittyneen digitalisoinnin edellytyksiä.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet**Toimenpiteet**

Hallinnon digitalisointi mahdollistetaan kansallisella palveluarkkitehtuurilla. Tavoitteena on asiointitarpeen vähentäminen ja sähköisen asioinnin ensisijaisuus julkisessa hallinnossa.

Palveluväylä mahdollistaa tiedon välityksen organisaatioiden välillä yhdenmukaisesti sovitulla tavoilla. Tavoitteena on, että päällekkäisestä tiedon tallennuksesta ja yksittäisistä integraatoratkaisuista päästään keskitettyyn malliin, joka mahdollistaa tietojärjestelmien kehittämisen kustannus-
tehokkaammin ja nopeammin.

Kansallisen palveluarkkitehtuurin toimivuus ja sähköisten palvelujen kehittäminen ja tuottaminen edellyttävät luotettavaa ja helppokäyttöistä sähköistä tunnistamista sisältäen organisaatioiden roolitunnistamisen. Tavoitteena on, että kansalaisen tunnistamisratkaisu sekä roolien ja hallinnan palvelut ovat tuotantokäytössä.

Kansallisen palveluarkkitehtuurin mukaiset ratkaisut edellyttävät tietoturvan varmistamista.

Otetaan käyttöön Kansalaisen palvelunäkymä beta.suomi.fi. Kehitetään kansalaisen palvelunäkymää siten, että kansalainen voi hakea palveluita, koota omia tietojaan näkymäänsä, viestiä viranomaisen kanssa ja saada suosituksia ja muistutuksia palveluistaan. Julkaistaan yrittäjän palvelunäkymä ja valmistellaan virkamiehen palvelunäkymän toimintamalli ja määritellään sen toteutustapa. JulkICT Labin eli palvelukehittämisen ja innovaatio-
toiminnan alustan palvelukokonaisuutta laajennetaan ja toteutetaan julkisen hallinnon innovaatiotoimintaa ja avoimen lähdekoodin käyttöä tukevat rajapintojen- ja tuotteenhallinnan palvelut ja menetelmät.

Laaditaan selkeä palveluväylän hyödyntäjien liityntäprosessi ja toteutetaan palveluväylään 45 liityntää.

Siirretään kansalaisen tunnistamisen palveluun tunnistus.fi-palvelua käyttävät sekä VETUMA-asiakkaista Kansaneläkelaitos. Kehitetään roolien ja valtuutusten hallinnan palvelua siten, että sillä pystyy tekemään rekisteripohjaisen puolesta asioinnin toisen henkilön puolesta sekä yrityksen roolissa valtuuttamaan henkilölle nimenkirjoitusoikeuden.

Rakennetaan palveluarkkitehtuurin toiminnan kannalta välttämättömät tietoturvaratkaisut ja luodaan tarvittavat ohjausmallit ja -rakenteet

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-4 500
Yhteensä	-4 500

2016 talousarvio	27 500 000
2015 talousarvio	32 000 000
2014 tilinpäätös	13 000 000

(04.) Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen tietojärjestelmien tietoturvallisuus ja varautuminen (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	8 600 000
2014 tilinpäätös	4 350 000

20. Tuottavuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 29 565 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) julkisen hallinnon tuottavuuden edistämiseen tähtäävien tietohallintohankkeiden, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palvelujen hankkimiseen
- 2) hallinnonalojen keskeisten tietojärjestelmähankkeiden kehittämiseen.

Määrärahaa saa käyttää enintään 25 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus käyttää sellaisten hallinnon tuottavuutta lisäävien hankkeiden rahoittamiseen, joista valtiovarainministeriö on tehnyt asianomaisen ministeriön kanssa tuottavuuden lisäämistä ja tuottavuushyötyjen toteuttamista koskevan yhteistoimintasopimuksen. Ministeriössä, virastoissa ja laitoksissa käytössä olevien tietojärjestelmien uudistamisella ja toimintojen automatisoinnilla voidaan saavuttaa tuottavuuden lisääntymistä, edistää sähköiseen asiointiin siirtymistä ja korvata vanhentuneita järjestelmiä. Määrärahaa voidaan myös käyttää tuottavuutta lisäävien keskeisten tietojärjestelmähankkeiden kehittämistyöhön ja valtionhallinnon yhteiseen käyttöön tulevien tietojärjestelmien kehittämishankkeisiin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Asiakastietojärjestelmähanke (ROTI, ex-ATJ) (v. 2015 rahoitus) (siirto momentilta 25.40.01)	530
Asiakastietojärjestelmähanke (ROTI, ex-ATJ) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 25.40.01)	-3 200
Erica-tietojärjestelmä (siirto momentille 26.30.02)	-3 500
Kertasäästö	-25 000
Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten aineistopankki (AIPA) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 25.10.03)	-6 000
Sähköisen hallinnon ja Terhikki-rekisterin uudistamishanke (SAMPO) (v. 2015 rahoitus) (siirto momentilta 33.02.05)	825
Todennetun osaamisen rekisterin ylläpito (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 29.01.02)	-880
Tulliselvitysjärjestelmien kokonaisuudistus (ICT-hankinnan investointimenot) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.10.02)	-5 400
Ulkomaalaisasioiden sähköisen asiankäsitelyjärjestelmän (UMA) jatkokehityshanke (UMA4) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 26.40.01)	-1 000
Valtavirtatuotteiden käyttöönotto oikeusministeriön hallinnonalalla (siirto momentille 25.01.22)	-1 935
Verohallinnon valmisohjelmisto ja ohjelmistouudistushanke (v. 2015 rahoitus) (siirto momentilta 28.10.01)	13 900
Verohallinnon valmisohjelmisto ja ohjelmistouudistushanke (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.10.01)	-18 700
Vesihuollon tiedonhankintahanke (v. 2015 rahoitus) (siirto momentilta 30.40.21)	150
Viranomaisten kenttäjohtamisjärjestelmä (v. 2015 rahoitus) (siirto momentilta 26.10.21)	4 000
Viranomaisten kenttäjohtamisjärjestelmä (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 26.10.21)	-3 000
Vuoden 2015 talousarviossa tehty kertasäästön palautus	15 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vuoden 2015 talousarviossa tehty vähennyksen palautus	10 000
Ympäristötiedon hankinnan, varastoinnin ja jakelun kehittämishanke Envibase (v. 2015 rahoitus) (siirto momentilta 35.01.04)	2 610
Ympäristötiedon hankinnan, varastoinnin ja jakelun kehittämishanke Envibase (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 35.01.04)	-2 270
Yritystietopalvelurajapinta viranomaiskäyttöön (v. 2015 rahoitus) (siirto momentilta 28.10.01)	500
Julkisen hallinnon atk-menosäästö, II-kohdennus (HO)	10 000
Tasomuutos	30 400
Yhteensä	17 030

2016 talousarvio	29 565 000
2015 I lisätalousarvio	-2 080 000
2015 talousarvio	12 535 000
2014 tilinpäätös	17 810 000

21. Kansallisen tulorekisterin toteutus (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 855 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kansallisen tulorekisterin hankintaan ja kehittämiseen. Määrärahaa saa käyttää tulorekisterihankkeen hankehallintaan, rekisterin ja sen hallinnoinnin vaatimusmäärittelyyn, hankintaprosessiin sekä rekisterin määrittelyyn, suunnitteluun, toteutukseen ja testaukseen.

Määrärahaa saa käyttää enintään 10 henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen.

Valtuus

Vuonna 2016 saa tehdä tulorekisterin toteutukseen liittyviä sopimuksia siten, että niistä saa aiheutua valtiolle menoja vuosina 2016—2018 enintään 24 204 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään kansallisen tulorekisterin toteuttamiseen osana hallinnon palveluiden digitalisoinnin kärkihanketta. Tulorekisterin perustaminen liittyy laajempaan kansalliseen kokonaisinfrastruktuurin kehittämishankkeeseen. Tulorekisteri on yksi tärkeimmistä kansallisen palveluarkkitehtuurin toiminnoista ja kattaa lähes kaikki kansalaiset. Tulorekisteri mahdollistaa tulotietojen reaaliaikaisen välittämisen, vähentää tulotietojen raportointia ja tehostaa yksityisen ja julkisen sektorin toimintaa. Tulorekisterihankkeen organisoinnista ja asettamisesta vastaa valtiovarainministeriö.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Vuoden 2016 sitoumukset	5 855	10 828	7 521	24 204
Menot yhteensä	5 855	10 828	7 521	24 204

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Digitalisaatio, kokeilut ja normien purku: Hallinnon sisäisten prosessien digitalisointi ja entisten prosessien purku	5 855
Yhteensä	5 855

2016 talousarvio 5 855 000

22. Hallinnon palveluiden digitalisoinnin tuki (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 27 145 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) digitalisaation edellytysten ja digitalisaation edistämistä tukevien hankkeiden suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen
- 2) harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin digitalisaatiota tukevien hankkeiden suunnittelussa, kehittämisessä ja toteuttamisessa.

Määrärahaa saa käyttää enintään 25 henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstömäärän palkkaamiseen.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus käyttää julkisten palveluiden digitalisoinnin edistämiseen erityisesti vaikutukseltaan merkittävimpien prosessien kehittämisessä julkisen sektorin organisaatioiden toimittamien hakemusten perusteella. Määrärahaa voidaan käyttää myös digitalisaation edellytysten luomiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Digitalisaatio, kokeilut ja normien purku: Hallinnon sisäisten prosessien digitalisointi ja entisten prosessien purku	27 145
Yhteensä	27 145

2016 talousarvio 27 145 000

80. Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle

Selvitysosa: Yleisiä veroja ja maksuja koskeva lainsäädäntövalta sekä oikeus kantaa veroja kuuluvat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan valtakunnalle. Tämän vuoksi Ahvenanmaan maakunnalle suoritetaan itsehallinnosta aiheutuvien menojen kattamiseksi vuosittain valtion varoista määrä, joka vahvistetaan itsehallintolain tarkoittamassa tasoituksessa. Ahvenanmaan valtuuskunta toimittaa tasoituksen vuosittain jälkikäteen kultakin kalenterivuodelta. Tasoitussumma lasketaan siten, että valtion tilinpäätöksen mukaiset asianomaisen vuoden tulot lukuun ottamatta uusia valtion lainoja, kerrotaan itsehallintolain mukaisella tasoitusperusteella, joka on 0,45 %.

Tasoiusmäärästä maksetaan vuosittain ennakkoa, joka on otettava valtion talousarvioesitykseen. Ahvenanmaan valtuuskunta vahvistaa ennakon suuruuden. Myös vuotuisen ennakon arvioitu määrä lasketaan edellä tarkoitettulla tavalla.

Ahvenanmaan maakunnalle voidaan itsehallintolain mukaan myöntää myös ylimääräistä määrärahaa, verohyvitystä ja erityistä avustusta itsehallintolaissa tarkemmin säädetyin perustein. Myös näistä määrärahoista päättää Ahvenanmaan valtuuskunta. Itsehallintolain mukaan tasavallan presidentti vahvistaa tasoitusta koskevan valtuuskunnan päätöksen sekä edellä tarkoitettuja muita määrärahoja koskevat valtuuskunnan päätökset. Ahvenanmaan valtuuskunnan päätökset on vahvistettava niitä muuttamatta tai jätettävä vahvistamatta.

30. Ahvenanmaan tasoiusmaksu (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 220 758 000 euroa.

Määrärahaa saa Ahvenanmaan valtuuskunnan päätöksen mukaisesti käyttää Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaista tasoitusta ja tasoiusmäärää koskevien ennakkomaksujen suorittamiseen. Kun tasoius lain mukaan suoritetaan jälkikäteen, saattavat tällöin vielä vahvistamattomien tasoitusten määrät nousta ennakkomaksuja suuremmiksi. Tämän johdosta määrärahaa saa käyttää ennen lopullisen tasoituksen vahvistamista myös lisäennakon myöntämiseen varainhoitovuotta edeltäneiden vuosien menoihin.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tuloarvioiden muutokset	-387
Yhteensä	-387
2016 talousarvio	220 758 000
2015 III lisätalousarvio	27 000
2015 II lisätalousarvio	-4 000
2015 I lisätalousarvio	-162 000
2015 talousarvio	221 145 000
2014 tilinpäätös	215 807 393

31. Verohyvitys Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 15 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Ahvenanmaan itsehallintolain 49 §:n mukaisen verohyvityksen maksamiseen Ahvenanmaan maakunnalle.

Selvitysosa: Ahvenanmaan itsehallintolain 49 §:n mukaan Ahvenanmaan maakunnalle on maksettava ylimenevä osa, jos maakunnassa verovuodelta maksuunpantu tulo- ja varallisuusvero ylittää 0,5 % vastaavasta verosta koko maassa (verohyvitys).

2016 talousarvio	15 000 000
2015 I lisätalousarvio	-8 000 000
2015 talousarvio	15 000 000
2014 tilinpäätös	5 278 521

33. (28.80.40) *Arpajaisveron tuoton palauttaminen Ahvenanmaan maakunnalle* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 12 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaisveron tuoton palauttamiseen Ahvenanmaan maakunnalle.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arvion tarkentuminen	-1 000
Yhteensä	-1 000

2016 talousarvio	12 000 000
2015 talousarvio	13 000 000
2014 tilinpäätös	11 458 227

90. Kuntien tukeminen

Selvitysosa: Kunnan peruspalvelujen valtionosuudella ja verotuloihin perustuvalla valtionosuuden tasauksella pyritään turvaamaan kuntien mahdollisuudet pitää yllä riittävät peruspalvelut eri osissa maata ja tasapainottamaan kuntien lakisääteisiä tehtäviä ja niiden kokonaisrahoitusta alueittain ja kuntaryhmittäin. Valtionosuuden perusteena olevat laskennalliset kustannukset perustuvat keskeisesti ikäryhmittäisiin kustannuksiin ja sairastavuuteen. Sairastavuuskertoimen osatekijöitä ovat terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuolto. Muita laskennallisten kustannusten määräytymistekijöitä ovat työttömyyskerroin, vieraskielisyyskerroin, kaksikielisyys, saaristisuus, asukastiheyskerroin ja koulutustaustakerroin.

Kriteerien toinen osa muodostuu lisäosista, jotka ovat saamelaisten kotiseutualueen kunnan, syrjäisyyden ja työpaikkaomavaraisuuden lisäosat.

Kuntien yhdistymisavustuksilla edistetään vapaaehtoiselta pohjalta kuntien yhdistymisiä sekä muita sellaisia kunta- ja seururakenteen muutoksia, jotka edesauttavat laadukkaiden ja tasavertaisten kunnallisten peruspalveluiden tuottamista taloudellisemmin.

Keskeiset uudistukset

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi varhaiskasvatustalain (36/1973) muuttamisesta. Hallitusohjelman mukaisen subjektiivisen päivähoito-oikeuden kaksivaiheisen rajaamisen sijaan jokaiselle lapselle säädetään oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa.

Hallitusohjelman mukaisesti lastensuojeluun ja lapsiperheiden kotipalveluihin osoitetaan lisärahoitusta.

Vaikuttavuustavoitteet

Ehkäisevän toiminnan tavoitteena on terveyttä, sosiaalista turvallisuutta, elämänhallintaa ja itsestä selviytymistä tukevien olosuhteiden ja ympäristön luominen, ihmisten työ- ja toimintakyvyn edistäminen, elämänlaadun parantaminen, sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ennaltaehkäisy, väestöryhmien välisten terveyserojen vähentäminen sekä ympäristöterveydenhuollon toimintaedellytysten parantaminen. Tavoitteisiin pyritään johtamista ja rakenteita kehittämällä sekä tuottamalla ja levittämällä työvälineitä ja hyvän toiminnan malleja kuntien käyttöön. Vaikuttavuustavoitteita kuvataan tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan pääluokkaan kuuluvassa luvussa 33.60.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen tavoitteena on julkisen vallan järjestämisvastuulla olevien, pääosin verovaroin kustannettavien sosiaali- ja terveyspalvelujen toimivuuden, saatavuuden ja kattavuuden sekä perustoimeentulon turvaaminen koko maassa. Peruspalveluita vahvistetaan ja uudistetaan, ikäihmisille turvataan ihmisarvoinen vanhuus sekä panostetaan mielenterveys- ja päihdepalveluihin.

Kuntien järjestämän esi- ja perusopetuksen sekä yleisten kirjastojen ja kulttuuritoimen lähtökohdanna on koulutuksen perusturvan sekä kirjasto- ja kulttuuripalveluiden takaaminen ja vahvistaminen kaikille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta koko maan kattavasti. Kunnille myönnettävän rahoituksen keskeisiä tavoitteita ovat sivistyksellisten perusoikeuksien turvaaminen jokaiselle oppilaalle ja opiskelijalle hänen kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaan sekä osana kansalaisten sivistyksellisiä oikeuksia turvata jokaiselle mahdollisuus kehittää itseään koko maan kattavilla kirjasto- ja tieto- ja kulttuuripalveluilla sekä varmistaa väestön tasavertainen tiedon ja kulttuurin saatavuus.

Taiteen perusopetuksen tavoitteena on tarjota kunnan asukkaille mahdollisuus osallistua taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla.

Laskennallisten kustannusten laskennassa käytettäviä tietoja

	2015 arvio	2016 arvio
Laskennalliset kustannukset		
0—5-vuotiaat euroa/asukas	8 484,92	8 675,06
6-vuotiaat euroa/asukas	8 940,00	9 196,48
7—12-vuotiaat euroa/asukas	7 266,05	7 543,09
13—15-vuotiaat euroa/asukas	12 471,90	12 946,42
16—18-vuotiaat euroa/asukas	3 975,89	4 129,97
19—64-vuotiaat euroa/asukas	1 035,28	1 063,97
65—74-vuotiaat euroa/asukas	2 129,17	2 183,79
75—84-vuotiaat euroa/asukas	5 717,11	5 905,02
85-vuotiaat ja vanhemmat euroa/asukas	19 112,65	19 799,69
Sairastavuuden mukaan	1 125,29	1 167,69
Työttömyysasteen mukaan euroa/asukas	87,44	90,73
Kaksikielisyysasteen mukaan euroa/asukas	269,61	279,77

Laskennallisten kustannusten laskennassa käytettäviä tietoja

	2015 arvio	2016 arvio
Vieraskielisyyden mukaan euroa/asukas	1 893,80	1 965,15
Asukastiheyden mukaan euroa/asukas	38,10	39,54
Saaristoisuuden mukaan euroa/asukas	371,08	385,06
Koulutustaustan mukaan euroa/asukas	409,82	425,26
Lisäosat		
Syrjäisyys euroa/asukas	207,12	208,16
Saamelaisten kotiseutualueen kunnat euroa/asukas	2 630,69	2 643,84
Työpaikkaomavaraisuus euroa/asukas	62,86	63,17

20. Valtion ja kuntien yhteiset tietojärjestelmähankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kuntien informaatioteknologiaan kohdennettuihin, kuntien tietovarantojen hyväksikäytön edellytyksiä parantaviin kehittämishankkeisiin sekä tietoteknisten palveluiden järjestämiseen ja jo toteutettujen ratkaisuiden käyttöönoton tukemiseen
- 2) harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin sekä EU:n hyväksymien ja rahoittamien hankkeiden maksamiseen
- 3) muuhun yhteiseen julkisen tietohallinnon kehittämiseen
- 4) enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen kuntien talous- ja toimintatietojen, tilastoinnin ja tietohuollon kehittämisohjelmaan.

Selvitysosa: Määrärahalla tuetaan ja nopeutetaan kuntien tietohallintokehitystä tavoitteena parantaa tuottavuutta sekä edistää kuntien ja julkishallinnon yhteisiä informaatioteknologian kehittämishankkeita sekä sähköisten toimintatapojen käyttöönottoa. Määrärahaa käytetään Julkisen hallinnon suositusten ja lakiin julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta (634/2011) perustuvien standardien laadintaan sekä muuhun yhteiseen julkisen hallinnon tietohallinnon kehittämistoimintaan. Määrärahalla voidaan tukea ja edistää julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annetun lain mukaisen julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurityön käynnistystä, arkkitehtuurikuvausten toteutusta, työvälineiden käyttöönottoa sekä toteutettujen tulosten julkaisua arkkitehtuurityölle asetettujen tavoitteiden ja hyötyjen aikaansaamiseksi.

Hankkeiden erittely ja määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kuntien informaatioteknologian kehittämishankkeet	2 000 000
Muu julkisen hallinnon tietohallintoyhteistyö	1 000 000
Yhteensä	3 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteinen uudelleenkohdentaminen	2 000
Siirto momentille 28.90.30	-1 855
Tasomuutos	-6 610
Yhteensä	-6 465

2016 talousarvio	3 000 000
2015 talousarvio	9 465 000
2014 tilinpäätös	16 995 000

22. *Itsehallintoalueiden sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittäminen ja tukeminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) itsehallintoalueiden valmisteluun sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittämiseen ja niihin liittyviin hankkeisiin

2) enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen hallinto- ja palvelurakennemuutosten ohjaus-, asiantuntija- ja hanketehtäviin. Nämä voidaan toteuttaa henkilötyövuositavoitteiden ulkopuolella.

Selvitysosa: Määrärahalla toteutetaan hallitusohjelman perusteella valmisteltavien uusien itsehallintoalueiden sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittämistyötä. Määrärahaa voidaan käyttää myös kunnille jäävien tehtävien osalta hallinnon ja talouden uudistamiseen liittyviin hankkeisiin.

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Muutostukihankkeet	300
Viestintä ja kenttätyö alueilla	100
Yhteensä	400

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Itsehallintoalueiden perustamisen valmistelu	400
Tasomuutos	-600
Yhteensä	-200

Momentin nimike on muutettu.

2016 talousarvio	400 000
2015 talousarvio	600 000
2014 tilinpäätös	600 000

30. Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 9 028 453 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) mukaisen valtionosuuden maksamiseen
- 2) verotuloihin perustuvan valtionosuuksien tasauksen maksamiseen
- 3) enintään 30 200 000 euroa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettujen lakien (635/1998 ja 1705/2009) mukaisten ennen vuotta 2016 oppilaitosten perustamishankkeisiin myönnettujen valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen
- 4) enintään 3 500 000 euroa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettujen lakien (635/1998 ja 1705/2009) mukaisten ennen vuotta 2016 yleisten kirjastojen perustamishankkeisiin myönnettujen valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	
<i>Laskennalliset kustannukset</i>	26 695 921
— ikärakenne	18 790 016
— sairastavuus	6 343 113
— työttömyys	496 766
— kaksikielisyys	99 502
— vieraskielisyys	587 460
— asukastiheys	195 683
— saaristoisuus	14 821
— koulutustausta	168 560
<i>Kuntien rahoitusosuus</i>	-19 883 119
Valtionosuus	6 812 802
Lisäosat	312 448
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	683 745
V. 2015 järjestelmämuutoksen tasaus	29 034
Valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen liittyvä kotikuntakorvausten siirtymäjärjestely	1 628
Kotikuntaa vailla olevien 6—15 v. kotikuntakorvaukset (valtio korvaa)	5 666
Yksityisten opetuksen järjestäjien ja yliopistojen arvonnisävero	5 382
Valtionosuuteen tehtävät lisäykset ja vähennykset	1 177 748
Yhteensä	9 028 453

Kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti on 25,52. Valtionosuuksien määräytymisen perusteena oleva vuodenvaihteen 2014/2015 asukasluku on 5 442 837.

Määrärahan mitoitukseen liittyvät hallituksen esitykset

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) muuttamisesta siten, että kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti muuttuu 25,44 prosentista 25,52 prosenttiin vuonna 2016. Valtionosuusprosentin muutoksessa on otettu huomioon vähennyksenä 0,15 prosenttiyksikköä liittyen valtionosuuden 40 000 000 euron leikkaukseen. Muutoksessa on otettu huomioon lisäyksenä 0,03 prosenttiyksikköä liittyen hallitusohjelman mukaiseen lisäykseen lastensuojeluun ja lapsiperheiden kotiapuun siten, että valtionosuusprosentti on 100, sekä 0,20 prosenttiyksikköä liittyen valtion ja kuntien väliseen kustannustenjaon tarkistukseen. Määrärahan mitoituksessa on lain muutoksen johdosta otettu huomioon lisäyksenä 21 300 000 euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi varhaiskasvatustalain (36/1973) muuttamisesta. Hallitusohjelman mukaisen subjektiivisen päivähoito-oikeuden kaksivaiheisen rajaamisen sijaan jokaiselle lapselle säädetään oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa. Kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen olisi oikeus, mikäli lapsen vanhempien tai muiden huoltajien työ, opiskelu, yrittäjyys tai omassa työssä oleminen sitä edellyttäisi. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vähennyksenä 6 636 000 euroa lain muutoksen johdosta.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) muuttamisesta siten, että yksityisen hoidon tuen maksaminen rajataan puolipäiväiseksi silloin, kun toinen vanhemmista hoitaa perheen toista lasta äitiys-, isyys-, vanhempain- tai hoitovapaalla tai kotihoidontuella. Esitys ei vaikuta määrärahan mitoitukseen.

Hallitus antaa talousarvioesitykseen liittyvän esityksen kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) muuttamisesta. Lain muutoksella toimeenpannaan kansallisesti vammaisia koskevan YK:n yleissopimuksen edellyttämät muutokset. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon lisäyksenä 820 000 euroa lain muutoksen johdosta.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi kuluttajaturvallisuuslain (920/2011) muuttamisesta siten, että kuluttajapalveluiden valvontatehtävät siirtyvät kunnilta ja aluehallintovirastoilta Turvallisuus- ja kemikaalivirastoon. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vähennyksenä 867 000 euroa lain muutoksen johdosta.

Valtioneuvoston asetusta erityistason sairaanhoidon järjestämisestä ja keskittämisestä (336/2011) ja sosiaali- ja terveysministeriön asetusta kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen järjestämisen erikoisalakohteisista edellytyksistä (782/2014) muutetaan siten, että eräitä vaativia toimenpiteitä ja vaativaa päivystystä keskitetään harvempiin terveydenhuollon toimintayksiköihin. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vähennyksenä 12 860 000 euroa asetusten muutoksen johdosta.

Lisäksi asetusta lasten päivähoidosta (239/1973) muutetaan siten, että yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien määrän suhdetta nostetaan 1/7:stä 1/8:aan. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vähennyksenä 6 470 000 euroa asetuksen muutoksen johdosta.

Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen, laskentaperusteet (1 000 euroa)

Perushinta	Laskennallinen kustannus
Ikärakenteen mukaan	
— 0—5-vuotiaat (8 675,06 euroa/as)	3 124 705
— 6-vuotiaat (9 196,48 euroa/as)	560 498
— 7—12-vuotiaat (7 543,09 euroa/as)	2 676 613
— 13—15-vuotiaat (12 946,42 euroa/as)	2 264 407
— 16—18-vuotiaat (4 129,97 euroa/as)	748 404
— 19—64-vuotiaat (1 063,97 euroa/as)	3 431 564
— 65—74-vuotiaat (2 183,79 euroa/as)	1 336 632
— 75—84-vuotiaat (5 905,02 euroa/as)	2 008 628
— 85-vuotiaat ja vanhemmat (19 799,69 euroa/as)	2 638 566
Sairastavuuden mukaan (1 167,69 euroa/as)	6 343 113
Työttömyyden mukaan (90,73 euroa/as)	496 766
Kaksikielisyyden mukaan (279,77 euroa/as)	99 502
Vieraskielisyyden mukaan (1 965,15 euroa/as)	587 460
Asukastiheyden mukaan (39,54 euroa/as)	195 683
Saaristoisuuden mukaan (385,06 euroa/as)	14 821
Koulutustaustan mukaan (425,26 euroa/as)	168 560
Yhteensä	26 695 921

Kuntien rahoitusosuus

Asukasluku	5 442 837
Rahoitusosuus, euroa/as	3 653,08
Rahoitusosuus, 1 000 euroa	19 883 119

Syrjäisyyden, työpaikkaomavaraisuuden sekä saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosat (1 000 euroa)

Perushinta	
Syrjäisyyden mukaan (208,16 euroa/as)	112 395
Työpaikkaomavaraisuuden mukaan (63,17 euroa/as)	196 479
Saamelaisten kotiseutualueen kunnan mukaan (2 643,84 euroa/as)	3 574
Yhteensä	312 448

Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus (1 000 euroa)

Lisäykset	Vähennykset	Netto
1 269 242	-585 497	683 745

V. 2015 järjestelmämuutoksen tasaus (1 000 euroa)

Lisäykset	Vähennykset	Netto
67 514	-38 480	29 034
Valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen liittyvä kotikuntakorvauksen siirtymäjärjestely		1 628

Muut valtionosuuteen tehtävät vähennykset ja lisäykset (1 000 euroa)

Valtionosuuden vähennykset		
— vakimuotoisten tietoluovutusten hinnoittelumuutos		-1 301
— verotulotasauksen muutoksen neutralisointi		-11 103
— lääkintä- ja lääkärihelikopteritoiminnan rahoitus		-22 233
— valtion ja kuntien yhteisten tietojärjestelmähankkeiden rahoitus		-2 917
— siirto momentille 29.01.02		-1 875
— järjestelmämuutoksen kustannusneutraalisuuteen liittyvä vähennys		-29 010
— indeksikorotuksen jäädytys		-34 394
— valtionosuusuudistukseen liittyvä yksityisten opetuksenjärjestäjien kotikuntakorvausten tasausjärjestelmän rahoitus		-653
Vähennykset yhteensä		-103 486

Valtionosuuden lisäykset		
— työmarkkinatukeen liittyvä korjauserä		29 549
— v. 2010 järjestelmämuutoksen tasaus		497
— v. 2010 verotulomenetysten kompensatio		375 000
— v. 2011 verotulomenetysten kompensatio		129 000
— v. 2012 verotulomenetysten kompensatio		299 000
— v. 2013 verotulomenetysten kompensatio		11 500
— v. 2014 verotulomenetysten kompensatio		9 500
— v. 2015 verotulomenetysten kompensatio		131 000
— v. 2016 verotulomenetysten kompensatio		262 000
— maakuntien liittojen tehtäviin liittyvä lisäys		488
— oppilaitosten perustamiskustannusten valtionavustusten siirto		30 200
— kirjastojen perustamiskustannusten valtionavustusten siirto		3 500
Lisäykset yhteensä		1 281 234

Muu rahoitus (1 000 euroa)

Kotikuntaa vailla olevien 6—15 v. kotikuntakorvaukset	5 666
Yksityisen opetuksen järjestäjien ja yliopistojen arvonlisävero	5 382

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Aikuisten hammashuollon säästötoimet	-1 431
Alueellisen erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostaminen (HO)	-12 860
Asukasluvun ja laskentatekijöiden muutos	55 285
Edellisen hallituksen päättämä valtionosuuden vähennys	-40 000
Isemääräämisoikeuslainsäädännön toimeenpano	-1 500

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kehitysvammalain muutos	820
Kirjastojen perustamiskustannusten siirto	3 500
Kuluttajaturvallisuusvalvonnan siirtäminen kunnilta ja aluehallintovirastoilta	
Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle 1.5.2016 alkaen (siirto momentille 32.40.05)	-867
Lastensuojelu ja lapsiperheiden kotiapu (HO)	10 000
Muut muutokset	-3 946
Opiskelijavalintapalvelut (siirron palautus momentilta 29.01.02)	131
Oppilaitosten perustamiskustannusten valtionavustukset	200
Päivystysjärjestelmän uudistaminen	-1 000
Siirto momentilta 28.90.20	1 855
Subjekttiivisen varhaiskasvatusoikeuden muutos	-6 636
Valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus	269 055
Veroperustemuutosten kompensatio	262 000
Yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien määrän suhteen muutos	-6 470
Yhteensä	528 136

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	9 028 453 000
2015 talousarvio	8 500 317 000
2014 tilinpäätös	8 629 502 931

31. Kuntien yhdistymisen taloudellinen tuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 25 574 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kuntarakennelain (1698/2009) 43 §:n mukaisesti laskennallisiin yhdistymisavustuksiin
- 2) lain 44 §:n mukaisten valtionosuuksien vähenemisen korvaamiseen
- 3) enintään 1 000 000 euroa kuntarakennelain 16 §:n mukaisten erityisiin selvityksiin.

Selvitysosa: Säännökset yhdistymisavustusten muodosta ja tasosta on uudistettu vuoden 2008 alusta ja sen jälkeen toteutettavissa kuntajaon muutoksissa. Samalla on luovuttu kuntajaon muutosten yhteydessä erikseen maksettavasta investointi- ja kehittämishankkeiden tuesta.

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Yhdistymisavustus	
— vuoden 2016 kuntien yhdistymiset, 4 liitosta	5 200
— vuoden 2015 kuntien yhdistymiset, 3 liitosta	3 174
— vuoden 2014 kuntien yhdistymiset, 0 liitosta	-
Yhteensä, 7 liitosta	8 374
Valtionosuusmenetysten kompensatio	
— vuoden 2016 yhdistymiset	-
— vuoden 2015 yhdistymiset	839
— vuoden 2014 yhdistymiset	-
— vuoden 2013 yhdistymiset	15 361
— vuoden 2012 yhdistymiset	-

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Yhteensä	16 200
Kuntarakennelain mukaiset selvityskustannukset ja yhdistymisiin liittyviin esiselvityksiin myönnettävä avustus (enintään)	1 000
Kaikki yhteensä	25 574

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio
Kuntien yhdistymisiä	-	3	4
Kuntien määrän vähennys	-	3	4
Määräraha, milj. €	33,9	36,1	25,6
— josta ko. vuoden yhdistymisten osuus, milj. €	-	5,7	5,2

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kaupunkiseutuselvitykset	-200
Kuntarakennelain mukaiset selvitykset	-600
Valtionosuusmenetysten kompensatio	-2 611
Yhdistymisavustukset	-7 150
Yhteensä	-10 561

2016 talousarvio	25 574 000
2015 talousarvio	36 135 000
2014 tilinpäätös	33 901 729

34. Paikallisten kuntakokeilujen rahoitus (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 520 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kuntien lakisääteisten tehtävien perusteella säädettyjen velvoitteiden vähentämisen toimintaohjelman tueksi käynnistettävien paikallisten kuntakokeilujen valmisteluun, ohjaukseen, seurantaan ja arviointiin
- 2) paikallisiin kuntakokeiluihin osallistuville kunnille kohdennettaviin avustuksiin projektipäälliköiden palkkaamiseksi
- 3) enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen paikallisten kuntakokeilujen ohjaus- ja hanketehtäviin. Nämä voidaan toteuttaa henkilötyövuositavoitteiden ulkopuolelta.

Kohdassa 1 ja 2 tarkoitetut valtionavustukset voidaan myöntää yleisavustuksena.

Selvitysosa: Määrärahalla toteutetaan kuntauudistukseen ja kuntien tehtävien arviointiin liittyviä kuntien velvoitteiden vähentämisen toimintaohjelman tueksi käynnistettäviä paikallisia kokeiluja. Niiden avulla on tarkoitus vähentää kuntien velvoitteita. Paikallisissa kuntakokeiluissa ministeriöt ja kunnat sopivat yhdessä palveluja koskevat tavoitteet.

Kokeilun tuloksia hyödynnetään kuntien tehtävien arviointiryhmän työssä.

2016 talousarvio	520 000
2015 talousarvio	520 000
2014 tilinpäätös	520 000

91. Työllisyyden ja elinkeinoelämän tukeminen

Selvitysosa: Työllisyyttä ja elinkeinoelämää tuetaan energiaverotuella.

Yleisillä energiaverotuilla edistetään ammattimaisen toiminnan ja energiaintensiivisen teollisuuden kilpailukykyä sekä uusiutuvien energialähteiden kilpailukykyä ja käyttöä. Maa- ja puutarhatalouden energiaverotuella tuetaan maatalouden tulonmuodostusta.

41. Energiaverotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 255 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valmisteverojärjestelmän kautta maksettavaan

- 1) maatalouden tukeen
- 2) energiaintensiivisten yritysten veronpalautukseen.

Selvitysosa: Määräraha perustuu seuraaviin säädöksiin:

1) maatalouden tuki: laki maataloudessa käytettyjen eräiden energiatuotteiden valmisteveron palautuksesta (603/2006)

2) energiaintensiivisten yritysten veronpalautus: laki sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta (1168/2002 8 a §).

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

1. Maatalouden tuki	34 000 000
2. Energiaintensiivisten yritysten veronpalautus	221 000 000
Yhteensä	255 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Päivitetty arvio	4 000
Yhteensä	4 000

2016 talousarvio	255 000 000
2015 talousarvio	251 000 000
2014 tilinpäätös	290 611 755

92. EU ja kansainväliset järjestöt

Selvitysosa: Vuosi 2016 on vuosia 2014—2020 koskevan EU:n monivuotisen rahoituskehityksen kolmas varainhoitovuosi. Vuosien 2014—2020 rahoituskehityksen toimeenpano vaatii vielä omien varojen päätöksen hyväksymisen ja ratifioinnin kansallisissa parlamenteissa ja sen odotetaan tulevan voimaan vuonna 2016. Eräille muille nettomaksajamaille hyväksytyistä maksualennuksista vuoden 2016 talousarvioon sisältyy Yhdistyneen kuningaskunnan maksualennuksen jatkuminen. Lisäksi edellä mainittuun alennukseen osallistumisesta myönnetty alennukset Saksalle, Itävallalle, Alankomaille ja Ruotsille jatkuvat ennallaan keskeytyksettä. Myös uusien arvonnalisäveropohjaan perustuvien alennusten ja kertakorvausalennusten odotetaan tulevan takautuvasti maksuun omien varojen päätöksen hyväksymisen jälkeen vuoden 2016 aikana. Myös uusi kansantalouden tilinpitojärjestelmä (ESA2010) otetaan käyttöön omien varojen järjestelmän uuden päätöksen tultua voimaan.

03. Rahoitusvakauseräviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin
- 2) kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien maksuosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa: Rahoitusvakauserävirasto on luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten elvytystä ja kriisinratkaisua koskevan EU-direktiivin johdosta Suomeen perustettu uusi viranomaisorganisaatio. Virastolle on säädetty direktiivissä ja yhteistä kriisinratkaisumekanismia koskevassa asetuksessa tarkemmin määritellyt kriisinratkaisun ennakointiin liittyvät viranomaistehtävät ja valtuudet ongelmalaitosten toiminnan hallittuun uudelleenjärjestelyyn ja mahdolliseen alasajoon. Rahoitusvakauseräviraston toimivaltaan kuuluu myös talletussuojajärjestelmän ylläpito, mukaan lukien talletussuojarahaston hallinnointi. Viraston myötä on perustettu uusi talletussuojarahasto, johon se kerää talletussuojamaksuja. Viranomaisen toiminnasta aiheutuvat kulut katetaan täysin toimialalta kerättävin veronluonteisin hallintomaksuin.

Vastaavat tulot on budjetoitu momentille 11.19.11.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen		
Henkilötyövuodet virasto yhteensä	5	10
Htv:t tehtävittäin		
— Kriisinratkaisusuunnittelu	2	6
— Hallinto	2	2
— Rahaston hallinnointi	1	2

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2015 tavoite	2016 tavoite
Sairauspoissaolot, pv/htv	9	9
Työtyytyväisyysindeksi	3,30	3,30

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkennettu arvio määrärahatarpeesta	-600
Yhteensä	-600

2016 talousarvio	2 400 000
2015 talousarvio	3 000 000

20. Euroopan unionin osallistuminen matkamenojen korvauksiin (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää EU:n jäsenvaltioiden valtuuskuntien matkakulujen korvaamisesta annetun päätöksen mukaisten matkustusmenojen sekä matkustusmenoihin liittyvien arvonlisäveromenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Euroopan unioni maksaa neuvoston ja sen työryhmien kokouksiin osallistumisesta aiheutuvien matkamenojen korvauksen ennakkoon jäsenmaille. Jäsenvaltio saa vuotuisen kokonaismäärärahan, joka on kullekin jäsenvaltiolle vahvistettu prosentuaalinen osuus EU:n talousarvion yleiset kokouskulut -alamomentin määrärahasta. Siltä osin kuin matkustamisesta aiheutuu menoja, joita EU ei hyväksy korvattavaksi, ne maksetaan toimintameno määrärahoista. Jäsenvaltioiden on toimitettava vuosittain helmikuun loppuun mennessä neuvoston pääsihteerille tilitys jäsenvaltiolle osoitetun määrärahan käytöstä.

Vastaavat tulot on budjetoitu momentille 12.28.93.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	-1 400
Yhteensä	-1 400

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	1 500 000
2015 talousarvio	2 900 000
2014 tilinpäätös	2 500 000

40. Isäntämaakorvaus Pohjoismaiden Investointipankille (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 10 770 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sen taloudellisen hyödyn korvaamiseksi, minkä Suomen Pohjoismaiden Investointipankin isäntämaana katsotaan saavan.

Selvitysosa: Suomen katsotaan hyötyvän Pohjoismaiden Investointipankin sijainnista Helsingissä vuosittain noin 10 770 000 euroa, mikä vastaa pankin vuonna 2014 henkilökuntansa palkoista pidättämien verojen määrää. Määrärahan tarkoituksena on vahvistaa pankin asemaa erityisesti kansainvälisillä markkinoilla. Sitä ei ole tarkoitettu käytettäväksi lisätujen antamiseksi pankin henkilökunnalle. Järjestelystä sovittiin aikanaan 10.11.1997 Helsingissä pidetyssä Pohjoismaiden valtiovarainministereiden kokouksessa. Koska Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhdistiön ja Pohjoismaiden kehitysrahaston työntekijät ovat muodollisesti Pohjoismaiden investointipankin palkkaamia, sisältyy isäntämaakorvaukseen myös edellä mainittujen instituutioiden työntekijöiden maksamat palkkaverot.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	794
Yhteensä	794

2016 talousarvio	10 770 000
2015 talousarvio	9 976 000
2014 tilinpäätös	9 138 653

(60.) *Siirto rahoitusvakausrahastoon* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	170 500 000
------------------	-------------

67. *Kansainvälisille rahoituslaitoksille annettujen sitoumusten lunastaminen* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 170 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansainvälisille rahoituslaitoksille jäsenyyden perusteella vuosina 1982—1986 annettujen sitoumusten lunastamiseen sekä lunastamisesta aiheutuvien kustannusten maksamiseen
- 2) vuoden 1986 jälkeen annettujen sitoumusten lunastamisen yhteydessä aiheutuvien valuuttakurssitappioiden ja lunastamiskustannusten maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Vuosina 1982—1986 annettuja sitoumuksia oli 31.12.2014 lunastamatta noin 1,0 milj. euroa.

2016 talousarvio	170 000
2015 talousarvio	170 000
2014 tilinpäätös	—

(68.) Suomen osuus Kansainvälisen jälleenrakennus- ja kehityspankin peruspääoman korottamisesta (arviomääräraha)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	2 530 000
2014 tilinpäätös	3 473 896

69. Maksut Euroopan unionille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 131 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Euroopan unionille suoritettavien arvonlisäveropohjaan ja bruttokansantuloon perustuvien Suomen maksuosuuksien maksamiseen
- 2) Yhdistyneelle Kuningaskunnalle myönnettävän maksuhelpotuksen rahoitusosuuden maksamiseen.

Selvitysosa: EU:n talousarvion rahoittamiseen annettavista varoista ja jäsenvaltioiden maksuosuuksista säädetään EU:n omia varoja koskevassa neuvoston päätöksissä (2007/436/EY) ja (2014/335/EU).

EU:n omat varat sisältävät

- 1) sekalaisia tuloja ja perinteisiä omia varoja eli tulleja ja sokerin tuotantomaksuja
- 2) jäsenvaltioiden suoritettavat arvonlisäveropohjaan ja bruttokansantuloon perustuvat maksut (ALV-maksu ja BKTL-maksu).

Suomen EU:n puolesta keräämät perinteiset omat varat eivät kantopalkkioita lukuun ottamatta sisälly Suomen valtion talousarvioon.

ALV-maksun ja BKTL-maksun tarkemmat laskentaperusteet sisältyvät seuraaviin neuvoston asetuksiin (EY)

- 1) N:o 1150/2000: asetus EU:n omista varoista tehdyn päätöksen soveltamisesta
- 2) N:o 1553/1989: asetus arvonlisäverosta kertyvien omien varojen kannon lopullisesta menettelystä
- 3) N:o 2223/1996: asetus markkinahintaisen bruttokansantulon muodostamisesta.

Määrärahataso perustuu vuosia 2014—2020 koskevaan rahoituskehykseen sekä neuvoston kantaan EU:n talousarvioesityksestä vuodelle 2016.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Arvonlisäveropohjaan perustuvat maksut	280 000 000
Bruttokansantuloon perustuvat maksut	1 714 000 000
Yhdistyneelle Kuningaskunnalle myönnettävän maksuhelpotuksen rahoitus	137 000 000
Yhteensä	2 131 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arvion tarkennus	174 000
Indeksitarkistus EU-BKT 1 %	-8 000
Yhteensä	166 000

2016 talousarvio	2 131 000 000
2015 I lisätalousarvio	-10 000 000
2015 talousarvio	1 965 000 000
2014 tilinpäätös	1 981 962 642

87. Suomen osuus Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääomasta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 11 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääoman merkinnästä aiheutuvan vuoden 2016 Suomen osuuden ensimmäisen maksuerän maksamiseen.

Valtuus

Vuonna 2016 saadaan sitoutua Aasian infrastruktuuri-investointipankin jäsenyydestä aiheutuvaan peruspääoman merkintään, josta aiheutuu menoja vuosina 2016—2020 yhteensä 62 milj. Yhdysvaltain dollaria. Vuonna 2016 saadaan sitoutua Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääoman merkinnästä aiheutuvaan vaadittaessa maksettavaan pääomaan yhteensä 248,3 milj. Yhdysvaltain dollarin edestä.

Selvitysosa: Aasian infrastruktuuri-investointipankin (AIIB) jäsenyyden johdosta saadaan yllä olevilla valtuuksilla merkitä osakkeita ja sitoutua vaadittaessa maksettavaan eli takuupääomaan Suomelle tulevan osuuden verran.

Suomi on 29.6.2015 allekirjoittanut AIIB:n perustamissopimuksen tarkoituksena liittyä pankin perustajajäseneksi. AIIB:n peruspääoma on 100 mrd. Yhdysvaltain dollaria. Peruspääoma jaetaan maksettuihin osakkeisiin ja vaadittaessa maksettaviin osakkeisiin. Vaadittaessa maksettavasta osakepääomamerkinnästä voidaan vaatia maksua vain silloin, kun pankki tarvitsee suoritusomien sitoumustensa täyttämiseksi. Liittyessään perustajajäseneksi Suomi merkitsee peruspääomaa 310,3 milj. Yhdysvaltain dollaria, mikä vastaa 0,3161 prosentin osuutta pankin kokonaispääomasta. Kun maksettavan pääoman osuus on 20 %, Suomi maksaa 62 milj. Yhdysvaltain dollarin eli noin 55 milj. euron osuutensa tasaerissä viiden vuoden aikana lopun 248,3 milj. Yhdysvaltain dollarin eli noin 219 milj. euron jäädessä vaadittaessa maksettavaksi pääomaksi eli takuupääomaksi.

AIIB on kansainvälinen rahoituslaitos ja sen tehtävänä on tukea taloudellista kehitystä, luoda vaurautta ja edistää alueellista yhteistyötä Aasiassa investoimalla infrastruktuurihankkeisiin. Pankki on investointipankki, jonka on määrä toimia etupäässä kaupallisin perustein myöntämällä markkinaehtoisia lainoja, tekemällä pääomasijoituksia sekä antamalla takauksia. AIIB:n on tarkoitus aloittaa toimintansa vuoden 2016 alussa.

Perustamissopimus mahdollistaa jäsenyydestä eroamisen milloin tahansa. Jäsenyys loppuu jäsenen ilmoittamana päivänä, mutta viimeistään kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun pankki on saanut ilmoituksen jäsenyyden lopettamisesta. Jäsen vastaa sellaisista suorista ja epäsuorista velvoitteista, jotka ovat syntyneet ennen kuin ilmoitus jäsenyyden lopettamisesta pankille on tehty. Kun valtio lakkaa olemasta pankin jäsen, pankki sitoutuu järjestämään osakkeiden takaisinlunastuksen ja osakkeiden takaisinostohinta on pankin kirjanpidon osoittama arvo jäsenyyden lakkauspäivänä.

Ottaen huomioon, että AIIB tulee toimimaan pääsääntöisesti kaupallisin perustein myöntämällä markkinaehtoista rahoitusta ja koska sopimus mahdollistaa jäsenyydestä irtautumisen, Suomen merkittäväksi tulevan pääomaosuuden maksettava osuus, eli yhteensä noin 55 milj. euroa, voidaan tehdä finanssisijoituksena.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen Aasian infrastruktuuri-investointipankin perustamisesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Momentin vasta-arvot on laskettu 23.6.2015 valuuttakurssilla EUR/USD 1,1345.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Vuoden 2016 sitoumukset	11 000	11 000	11 000	22 000	55 000
Menot yhteensä	11 000	11 000	11 000	22 000	55 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio 11 000 000

95. Valtion takaussuoritukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Pietari-säätiölle annetusta takauksesta aiheutuvien takaussuoritusten maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan tarve aiheutuu Pietari-säätiölle 21.8.2008 annetusta 10 milj. euron ja 17.9.2009 annetusta 3,5 milj. euron suuruudesta takauksesta kuluvana vuonna mahdollisesti aiheutuvista takaussuorituksista.

Pietari-säätiö ylläpitää Suomen Pietarin kulttuuri-instituuttia. Säätiö on ajautunut talousvaikeuksiin sen ylläpitämän Pietarin Suomi-talon peruskorjauksen tultua arvioitua kalliimmaksi.

2016 talousarvio	800 000
2015 talousarvio	800 000
2014 tilinpäätös	3 991 590

99. Erikseen budjetoidut valtionhallinnon menot

Selvitysosa: Luku sisältää keskitetysti koko valtionhallinnon puolesta budjetoituja menoja. Osalla lukuun sisältyvistä määrärahoista varaudutaan harkinnanvaraisiin tai säädöspерusteisiin ennakoimattomiin menoihin.

(87.) *Pankkiveron tuoton käyttö* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	—
2014 tilinpäätös	133 000 000

95. *Satunnaiset säädöspерusteiset menot* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sellaisten lakiin tai asetukseen perustuvien menojen maksamiseen, joita varten talousarvioon ei ole erikseen myönnetty määrärahaa.

2016 talousarvio	300 000
2015 talousarvio	300 000
2014 tilinpäätös	—

96. *Ennakoimattomat menot* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sellaisten edeltä arvaamattomien välttämättömien menojen maksamiseen, joita varten talousarviossa ei ole erikseen määrärahaa.

2016 talousarvio	5 000 000
2015 talousarvio	5 000 000
2014 tilinpäätös	5 000 000

97. *Valtion saatavien turvaaminen* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 150 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtion laina- ja takaussaatavien sekä muiden saatavien perintään
- 2) valtion laina-, takaus- ja muiden saatavien sekä perintöomaisuuden turvaamiseen ja hoitoon
- 3) aiheettomasti maksettujen etuuksien takaisin perimisestä ja valtion takautumisoikeuden käytämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen
- 4) kiinnityksen haltijan vastuuvakuutuksen maksamiseen
- 5) kiinteistön tai muun omaisuuden ostamiseen konkurssi- tai pakkohuutokaupassa tai muussa realisointijärjestelyssä, milloin se on valtion laina-, takaus- tms. saatavien turvaamiseksi tai takausvastuiden minimoimiseksi tarpeen sekä valtiolle näin tulleen omaisuuden hoidosta ja realisoinnista aiheutuvien menojen maksamiseen.

2016 talousarvio	150 000
2015 talousarvio	150 000
2014 tilinpäätös	92 209

(98.) *Kassasijoitusten riskinhallinta* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	10 000 000
------------------	------------

Pääluokka 29

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALA

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla myönnettävät valtionosuudet budjetoidaan vuonna 2016 myöntöpäätöksen perusteella poiketen tulojen ja menojen kohdentamista koskevista yleisistä määräyksistä. Valtuusmenettelyn piiriin kuuluvat valtionosuudet ja -avustukset budjetoidaan kuitenkin maksuperusteisesti.

Selvitysosa:

Hallinnonalan toimintaympäristö

Koulutuksen, tutkimuksen ja kulttuurin toimintaympäristö on muutoksessa. Suomen talouden rakennemuutos, kasvun pysähtyminen, velkaantuminen ja julkisen sektorin sopeuttamistoimet asettavat ministeriön toimialoille tiukat reunaehdot. Hallinnonalalle kohdistuu merkittävä määrärahavähennys vuoteen 2020 mennessä. Osaamiseen ja luovuuteen perustuvassa taloudessa koulutus, tutkimus ja kulttuuri ovat entistä tärkeämpiä yhteiskunnan uudistamisen, hyvinvoinnin ja kestäväen kasvun tekijöitä. Yhteiskunnan sivistys- ja osaamisperustan vahvistaminen edellyttää kärkihankkeiden nopeaa toimeenpanoa, toimintojen uudelleen arviointia sekä rakenteiden, ohjauksen ja toimintatapojen uudistamista.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toteuttavia kärkihankkeita ovat:

- Uudet oppimisympäristöt ja digitaaliset materiaalit peruskouluihin
- Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi
- Työelämään siirtymisen nopeuttaminen
- Taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantaminen
- Korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistaminen innovaatioiden kaupallistamiseksi
- Nuorisotakuun uudistaminen yhteisötakuun suuntaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan rooli on keskeinen myös hallitusohjelman muiden strategisten tavoitteiden ja niitä koskevien kärkihankkeiden toteuttamisessa. Ministeriön hallinnonalan toiminnalla edistetään myös terveyttä ja hyvinvointia, työllisyyttä, kilpailukykyä ja kasvua, biotaloutta ja puhtaita teknologioita sekä toimintatapojen uudistamista koskevien tavoitteiden saavuttamista.

Hallinnonalan yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Koulutus- ja tiedepolitiikka

Korkea sivistystaso, toimivat varhaiskasvatuspalvelut sekä laadukas ja maksuton koulutus ovat suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusta. Tasapuoliset mahdollisuudet laadukkaaseen koulutukseen varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen on turvattava koko maassa. Tavoitteena on väestön koulutus- ja osaamistason kohottaminen siten, että suomalaiset ovat maailman osaavin kansa vuonna 2020. Toisen asteen koulutuksen palvelukykyä edistetään. Suomalaisten koulutustasoa kehitetään siten, että tavoitevuonna 2020 työikäisestä aikuisväestöstä 88 prosenttia on suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon ja 30 prosenttia korkeakoulututkinnon. Vastaavasti 30-vuotiaista 94 prosenttia olisi suorittanut perusasteen jälkeisen ja 42 prosenttia korkeakoulututkinnon.

Toteutetaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi. Ammatillisen koulutuksen yhteiskunnallista merkitystä vahvistetaan. Koulutuksen rahoitusta ja rakenteita uudistetaan jatko-opintokelpoisuus säilyttäen. Huolehditaan alueellisesti kattavasta koulutuksesta sekä tiivistetään koulutuksen ja työelämän välistä yhteistyötä. Poistetaan koulutuksen päällekkäisyyksiä. Poistetaan nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen raja-aidat ja kootaan koulutustarjonta, rahoitus ja ohjaus yhtenäiseksi kokonaisuudeksi opetus- ja kulttuuriministeriön alle.

Jo lähitulevaisuudessa osaavan työvoiman saatavuudesta tulee pulaa ainakin joillain aloilla. Eriytyisen suuria saatavuusongelmia tulee olemaan sosiaali- ja terveysalalla, mutta myös esimerkiksi joillain tekniikan ja liikenteen aloilla. Koulutusjärjestelmään kohdentuvilla toimenpiteillä pidenetään työuria niiden alkupäästä ja kohdennetaan koulutustarjontaa siten, että se vastaa työvoiman alakohtaiseen tarpeeseen. Tavoitteena on, että nuorten kokonaiskoulutuspolku on aikaisempaa lyhyempi ja että he kouluttautuvat aloille, joilla työllistymisen edellytykset ovat hyvät. Koulutuksen ala- ja aluekohtaista tarjontaa suunnataan uudelleen väestökehityksen ja työvoiman tarpeen mukaisesti. Opettaja- ja täydennyskoulutuksen kehittämisohjelmat käynnistetään.

Varmistetaan nuorisotakuun toteutuminen ja toteutetaan nuorten aikuisten osaamisohjelmaa. Edistetään nuorten oppisopimuskoulutusta ja nuorten oppilaitosmuotoisen koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen yhdistämistä.

Tavoitteena on, että

- Varhaiskasvatukseen osallistuvien määrä on 95 % 4-vuotiaista vuoteen 2020 mennessä
- Esiopetukseen osallistuneiden osuus 6-vuotiaista on 100 %
- Kaikki perusasteen päättävät aloittavat perusasteen jälkeiset opinnot
- Puolet uusista ylioppilaista jatkaa opintojaan samana vuonna
- Korkeakouluista valmistuneiden keskimääräinen ikä laskee
- Koulutuksen läpäisyä parannetaan kaikilla koulutusasteilla.

Työvoiman saatavuuteen vaikutetaan nuorten koulutuksen lisäksi aikuiskoulutuspalveluita kehittämällä. Aikuiskoulutuksella tuetaan työssä jaksamista ja työssä viihtymistä. Tavoitteena on, että vuosittain 60 prosenttia aikuisista osallistuu koulutukseen ja aikuiskoulutuksen osallistumis pohja laajenee.

Perusopetuksen päättäneiden välitön sijoittuminen koulutukseen (%)

	2011	2012	2013	2014 arvio	2015 arvio	2016 arvio
Ammatilliseen koulutukseen sijoittuneet	44,3	44,6	43,2	43,3	43,5	44,0
— perustutkintoon johtava koulutus ¹⁾	41,2	41,5	40,3	41,0	41,0	41,5
— valmentavat koulutukset ²⁾	3,1	3,1	2,9	2,3	2,5	2,5
Lukiokoulutukseen sijoittuneet	49,6	50,0	50,8	52,0	52,0	53,0
Perusopetuksen lisäopetukseen sijoittuneet ³⁾	2,5	3,3	3,1	2,1	2,5	3,0
<i>Tutkintoon johtavat koulutukset yhteensä</i>	90,8	91,5	91,1	93,0	93,0	94,5
<i>Lisäopetus ja valmentavat koulutukset yhteensä</i>	5,6	6,4	6,0	4,4	5,0	5,5
Yhteensä	96,4	97,9	97,1	97,4	98,0	100,0

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus.

²⁾ Lähde: valtionosuusjärjestelmän tilastot (myös vuoden 2014 luku on toteutumatiieto).

³⁾ Peruskoulujen yhteydessä järjestettävän lisäopetuksen luvut ovat Tilastokeskuksen oppilasmäärätilastojen perusteella tehtyjä arvioita. Kansanopistoissa järjestettävän lisäopetuksen luvut ovat valtionosuustilaston oppilasmäärien perusteella tehtyjä arvioita.

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden keski-ikä (mediaani)¹⁾

	2011	2012	2013	2014 arvio	2015 arvio	2016 arvio
Ammattikorkeakoulututkinto	25,2	25,2	25,2	24,9	24,9	24,9
Ylempi korkeakoulututkinto	27,6	27,7	27,8	27,6	27,4	27,4

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus. Ammattikorkeakoulujen osalta nuorten koulutus.

Tavoiteajan kuluessa valmistuneiden osuus (%) aloittaneista¹⁾

	2011	2012	2013	2014 arvio	2015 arvio	2016 arvio
Lukiokoulutus (3 vuotta)	79,2	79,5	79,6	82,0	83,0	84,0
Ammatillinen perustutkinto (3 vuotta)	61,5	61,2	63,0	64,0	65,0	66,0
Ammattikorkeakoulututkinto (5 vuotta)	57,5	56,0	57,0	58,0	59,0	60,0
Alempi ja ylempi korkeakoulututkinto (7 vuotta)	51,1	51,8	52,0	53,0	54,0	55,0

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus. Mukana vain opetushallinnon alainen koulutus. Ei sisällä näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavaa koulutusta eikä oppisopimuskoulutusta. Tarkoittaa alemmissa ja ylemmissä korkeakoulututkinnoissa tavoitetutkinnon suorittaneiden osuutta, ylin tutkinto, johon uusi opiskelija on saanut tutkinnon suorittamisoikeuden. Vuoden 2013 luku on ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen osalta arvio.

Opiskelijat ja tutkinnot¹⁾

	2011	2012	2013	2014 arvio	2015 arvio	2016 arvio
Päivähoito						
— lapset	206 350	208 300	211 550	212 050	212 550	213 050
Esiopetus						
— oppilasmäärä	58 910	58 800	59 800	60 420	62 500	62 000
Perusopetus						
— uudet oppilaat	58 700	58 820	60 150	59 940	60 500	60 500
— päättötodistuksen saaneet	63 090	60 850	59 580	57 660	61 000	61 000
— oppilasmäärä	526 930	522 000	526 850	530 000	531 000	531 000
Lukiokoulutus						
— uudet opiskelijat	36 790	35 780	35 820	38 000	38 000	38 000
— suoritettut ylioppilastutkinnot ²⁾	32 280	31 450	31 540	33 000	33 000	33 000
— opiskelijamäärä	107 400	106 000	105 120	103 000	108 000	107 000
Ammatillinen peruskoulutus (oppilaitosmuotoinen)						
— uudet opiskelijat	61 020	61 430	60 790	61 000	61 000	60 000
— suoritettut tutkinnot	40 160	41 810	42 200	43 100	44 300	44 500
— opiskelijamäärä ³⁾	150 560	150 300	150 470	150 240	149 200	148 200
Ammatillinen peruskoulutus (oppisopimuskoulutus)⁴⁾						
— uudet opiskelijat	8 438	7 651	7 854	8 000	8 000	8 000
— suoritettut tutkinnot	5 985	4 084	4 045	4 100	4 100	4 100
— opiskelijamäärä	23 378	19 776	20 279	22 000	22 000	22 000
Ammatillinen lisäkoulutus⁵⁾						
— uudet opiskelijat	31 801	31 141	29 672	31 000	31 000	30 000
— suoritettut tutkinnot	16 153	17 468	16 609	17 100	17 200	17 000
— opiskelijamäärä oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa	35 190	35 402	35 852	37 500	38 000	38 000
— opiskelijamäärä oppisopimuskoulutuksessa	33 356	35 670	31 068	31 500	31 500	30 500
Ammattikorkeakoulun perustutkinnot						
— aloittaneet ⁶⁾	31 007	29 983	30 600	30 600	30 000	30 000
— suoritettut tutkinnot	22 123	22 800	22 778	22 800	22 800	22 800
— opiskelijamäärä	131 374	129 636	128 751	129 300	129 300	129 300
Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot						
— aloittaneet ⁷⁾	2 826	2 905	3 285	3 400	3 400	3 400
— suoritettut tutkinnot	1 521	1 708	1 948	2 100	2 100	2 100
— opiskelijamäärä	7 308	7 820	8 541	9 200	9 200	9 200
Yliopiston perustutkinnot⁸⁾						
— uudet opiskelijat	19 853	20 233	20 900	20 900	20 200	20 200
— suoritettut alemmat korkeakoulututkinnot	13 014	13 017	13 500	13 900	14 200	14 200

Opiskelijat ja tutkinnot¹⁾

	2011	2012	2013	2014 arvio	2015 arvio	2016 arvio
— suoritettut ylempät korkeakoulu- tutkinnot	13 830	14 444	14 855	15 000	15 000	15 000
— opiskelijamäärä	143 505	141 756	142 000	142 000	142 000	142 000
Yliopiston tohtorintutkinnot	1 649	1 724	1 860	1 700	1 635	1 635

¹⁾ Opetushallinnon alainen koulutus. Esiopetuksen, perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen (pl. oppisopimuskoulutus) opiskelijamäärät ovat valtiosuosuusjärjestelmän mukaisia opiskelijamääriä. Päivähoidon, esiopetuksen, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen luvut eivät sisällä Ahvenanmaata.

²⁾ Ei sisällä IB-lukioiden eikä Reifeprüfung-tutkintoja.

³⁾ Sisältää myös muun kuin tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijat.

⁴⁾ Sisältää ammatilliseen perustutkintoon johtavan oppisopimusmuotoisen koulutuksen sekä opetussuunnitelmaperusteisena että näyttötutkintoon valmistavana koulutuksena.

⁵⁾ Uudet opiskelijat ja suoritettut tutkinnot sisältävät ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistavan oppilaitosmuotoisen ja oppisopimusmuotoisen koulutuksen.

⁶⁾ AMK-tutkinnon aloittaneilla tarkoitetaan v. 2010 lähtien opiskelijoita, jotka ovat kyseisenä tilastovuonna ensimmäistä kertaa kirjautuneet amk-tutkintoon johtavan koulutuksen läsnäoleviksi ko. ammattikorkeakouluun.

⁷⁾ Ensimmäistä kertaa ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen läsnä oleviksi ko. ammattikorkeakouluun kirjoittautuneet.

⁸⁾ Sisältää alemman ja ylempään korkeakoulututkinnon opiskelijat ja tutkinnot.

Taide- ja kulttuuripolitiikka

Taide ja kulttuuri kuuluvat arvokkaan elämän, sivistyksen ja yhteiskunnan kehittämisen perustaan. Vahvistamalla kulttuurin perustaa, luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä, kansalaisten kulttuuriosallistumisen mahdollisuuksia ja kulttuurin taloutta, edistetään sivistystä, luovuutta, osaamista ja innovatiivisuutta, väestön elämänlaatua ja hyvinvointia, alueiden elinvoimaisuutta sekä työllisyyden ja kansantalouden kehitystä. Taide- ja kulttuuripolitiikan kehittämistoimissa itseisarvoiset ja välineelliset tavoitteet pidetään tasapainossa.

Keskeiset kulttuuripolitiikan alat ovat taide- ja taiteilija-, kulttuuriperintö-, kirjasto-, kulttuuri-
vienti-, tekijänoikeus- ja audiovisuaalinen politiikka sekä kunnallinen kulttuuritoiminta.

Kulttuuriosallistuminen on Suomessa lisääntynyt ja väestöryhmien väliset osallistumiserot ovat tasoittuneet. On kuitenkin ryhmiä, joissa osallistuminen on hyvin vähäistä. Kulttuuripalvelut keskittyvät suurimpiin kaupunkeihin, jolloin palveluiden saatavuus vaihtelee maan eri osissa. Kirjastoissa ja teattereissa käyminen on eurooppalaisesti vertaillen erityisen aktiivista mutta lukemisaktiivisuus on vähenemässä. Kiinnostus kulttuuriperintöön on vähäisempää kuin Euroopassa keskimäärin. Kotimaisten elokuvien katsojaosuus on Suomessa suurempi kuin monissa muissa maissa, vaikka kokonaisuutena elokuvissa käyminen on hieman vähäisempää kuin EU:ssa keskimäärin. Tietoisuus taiteen ja kulttuurin myönteisistä vaikutuksista väestön hyvinvointiin ja kulttuurilähteiden menetelmien hyödyntäminen yhteiskunnallisen toiminnan eri alueilla on lisääntynyt.

Taideammateissa työskentelevien määrä on kasvanut edelleen viime vuosien aikana, vaikka laajemmin määritellyissä kulttuuriammateissa työskentelevien määrä on hieman laskenut. Kulttuurialan tutkinnon suorittaneiden työttömyys on kuitenkin suurempaa kuin koulutetun työvoiman työttömyys keskimäärin. Kulttuurin toimialojen osuus Suomen työllisistä oli n. 4,1 prosenttia vuonna 2012.

Kulttuuristen ja taiteellisten ilmaisu- ja osallistumismuotojen ja kulttuurin kulutustarpeiden moninaistuminen sekä digitalisoituminen leimaavat taiteen ja kulttuurin kehitystä. Digitaalisuus vaikuttaa läpileikkaavasti kulttuurin ja taiteen tuotantoon, jakeluun, säilyttämiseen ja kuluttamiseen. Kulttuurin talous nähdään osana luovaa taloutta.

Taiteen ja kulttuurin toimialalla kohdistuu säästöjä sekä virastoihin ja laitoksiin ja muuhun budjettirahoitteiseen toimintaan, valtionosuuksiin että veikkausvoittovaroin rahoitettaviin toimintoihin.

Kulttuuripolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet ovat:

1. Kulttuurin perusta säilyy elinvoimaisena

Pyritään vahvistamaan kulttuurin perustaa edistämällä kulttuurin ja tiedon infrastruktuuria ja saatavuutta, kulttuuriperinnön ja -ympäristöjen säilymistä, taide-, kulttuuriperintö- ja mediakasvatusta sekä kansallisen, alueellisen ja paikallisen taide- ja kulttuurihallinnon toimivuutta ja kulttuurin kansainvälistymistä ottaen huomioon toimintaympäristön globaalit, teknologiset ja kestävä kehityksen haasteet sekä toimialalle kohdistuvat säästöt.

2. Luovan työn tekijöiden toimintaedellytykset turvataan

Turvataan luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä kehittämällä taiteen ja kulttuurin tukijärjestelmiä, monipuolistamalla taiteilijoiden toimeentulomahdollisuuksia, kehittämällä toimivia tekijänoikeusjärjestelmää sekä vahvistamalla kulttuuri- ja luovien alojen yrittäjyyden edellytyksiä.

3. Turvataan kaikkien väestöryhmien ja parannetaan vähän osallistuvien mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin

Turvataan kaikkien väestö- ja kansalaisryhmien osallisuutta kulttuuriin ja kulttuuriosallistumisen mahdollisuuksia huolehtimalla kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti taide- ja kulttuuripalveluiden ja kulttuuriperinnön saatavuudesta ja saavutettavuudesta, lisätään osallistumista edistäviä toimia vähän osallistuvissa ryhmissä sekä edistetään kulttuurisen moninaisuuden kehitystä (ml. kulttuuripalvelut).

4. Kulttuurin talous ja luova talous vahvistuvat

Vahvistetaan kulttuurin taloutta ja luovan talouden kehitysedellytyksiä ja työllisyysvaikutuksia kehittämällä ja laajentamalla kulttuurin rahoitus- ja tietopohjaa, parantamalla tekijänoikeuksien hyödyntämistä sekä panemalla toimeen aineetonta arvonluontia koskevia linjauksia.

Kulttuuripolitiikan tunnuslukuja

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 arvio
1. Kulttuurisen perustan vahvistaminen			
Valtionosuuden piirissä olevien teattereiden			
— laskennalliset henkilötyövuodet	2 469	2 474	2 474
— esitysten määrä	13 047	12 675	12 800
Valtionosuuden piirissä olevien orkestereiden			
— laskennalliset henkilötyövuodet	1 033	1 037	1 037
— konserttien määrä	2 138	2 354	2 400
Suomen Kansallisoopperan			
— kuukausipalkkaisen henkilöstön määrä	526	532	537
— esitysten määrä	444	468	305
Suomen Kansallisteatterin			
— henkilöstön määrä	326	326	315
— esitysten määrä	641	781	700
Kansallisgallerian			
— henkilöstön määrä	243	224	230
— kokoelma- ja erikoisnäyttelyiden määrä	18	19	17
Valtionosuuden piirissä olevien museoiden laskennalliset henkilötyövuodet	1 183	1 183	1 183
2. Luovan työn tekijät			
Vuosiapurahan saajien/hakemusten määrä	289/2 294	298/2 416	300/2 400
Pääkaupunkiseudulla asuvien osuus valtion taidetoimikuntien apurahojen saajista, %	53		55
Taiteilijaeläkkeiden kokonaismäärä (31.12.)	1 056	1 061	1 061
— Uusien taiteilijaeläkkeiden saajien määrä suhteessa hakijoiden määrään, %	12,32	11,99	11,99
Kulttuuriammateissa työskentelevät (työvoimatutkimus)	83 463		
3. Kulttuuri ja kansalaiset			
Valtionosuuden piirissä olevien teattereiden kävijät, 1 000 henk.	2 227	2 168	2 200
Suomen Kansallisteatterin yleisökontaktit, 1 000 henk.	176	177	175
Valtionosuuden piirissä olevien orkestereiden kuulijat, 1 000 henk.	772	925	950
Suomen Kansallisoopperan yleisökontaktit, 1 000 henk.	267	257	290
Kansallisgallerian kokonaiskävijämäärä, 1 000 henk.	472	584	480
Museoiden kävijät valtionosuuden piirissä olevissa ja muissa päätoimisesti hoidetuissa museoissa, 1 000 henk.	5 482	5 385	5 300
Kotimaisten elokuvien teatteriensi-illat	35	32	25
Kotimaisten elokuvien katsojat elokuvateattereissa, 1 000 henk.	1 819	2 031	1 900
Pää- ja sivukirjastojen määrä, kpl	778	756	756
Yleisten kirjastojen kokonaislainaus, 1 000 kpl	92 776	90 870	91 000
Fyysiset kirjastokäynnit, 1 000 kpl	51 293	50 379	51 000
Kirjastojen verkkokäynnit, 1 000 kpl	52 969	40 389	41 000
Kirjastojen järjestämien tapahtumien osallistujat, 1 000 henk.	756	812	850

Kulttuuripolitiikan tunnuslukuja

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 arvio
4. Kulttuuri ja talous			
Audiovisuaalisen alan kansainvälinen rahoitus ja myyntitulot (1 000 euroa)		-	38
Musiikin alan talouden arvo (1 000 euroa)	863	-	862
Kulttuurialan yritysten toimipaikat	22 178		22 500
Kulttuurialan yritysten henkilöstö	60 342		61 000
Kulttuurialan yritysten liikevaihto (1 000 euroa)	1 286		1 300

Liikuntapolitiikka

Liikunta tuottaa elämyksiä ja iloa, lisää yhteisöllisyyttä sekä edistää terveyttä ja hyvinvointia. Liikunnallinen elämäntapa on osa sivistysperustaa. Huippu-urheilu antaa elämyksiä ja lisää myös kiinnostusta oman liikuntaharrastuksen aloittamiseksi. Liikuntapolitiikan päämääränä on liikunnan edistäminen ja tämän myötä osallisuuden kasvattaminen sekä liikunnan avulla väestön hyvinvoinnin lisääminen. Liikunnalla ja urheilulla on myös taloudellisia sekä työ- ja toimintakykyä lisääviä vaikutuksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa liikuntapolitiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä liikunnan yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa. Kunnat luovat edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle järjestämällä liikuntapalveluja eri kohderyhmät huomioiden, tukemalla seuratoimintaa ja rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja. Liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa liikunta-alan järjestöt ja urheiluseurat. EU:n koulutus-, nuoris- ja liikunta-alan Erasmus+-ohjelman puitteissa eurooppalainen yhteistyö urheilun alalla lisääntyy.

Liikuntapolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet ovat:

1. Liikunta on yhdenvertaisesti saavutettavissa

Liikunta kuuluu sivistyksellisiin perusoikeuksiin. Liikuntapalveluiden tarjoamisen edellytyksiin vaikuttavat julkisen talouden kiristyminen, kuntaliitokset ja muuttovirrat sekä liikuntahallinnossa ja -kulttuurissa tapahtuvat muutokset. Tavoitteena on turvata liikuntapalveluiden ja liikuntapaikkapalveluiden saavutettavuus koko maassa ja varmistaa, että liikunnan edistäminen huomioidaan kuntien strategioissa. Tavoitteena on lisätä liikunnan kansalaistoiminnan laatua ja elinvoimaisuutta sekä kansalaistoimintaan osallistumista paikallisesti etenkin sellaisilla väestöryhmillä, joiden osallistumisen esteenä ovat sosiaaliset, taloudelliset tai kulttuuriset tekijät.

2. Liikunta ja urheilu lisäävät osallistumista

Suomalaiset osallistuvat liikunta- ja urheiluseurojen toimintaan aktiivisesti, etenkin lasten ja nuorten määrä urheiluseuratoiminnassa on suuri. Seuratoimintaan osallistumisessa, sitoutumisessa ja liikunta-aktiivisuudessa on kuitenkin eroja eri väestöryhmien kesken. Tarve liikuntajärjestöjen toimintakulttuurin ja -tapojen uudistamiselle kasvaa, kun sitoutuminen liikunnan järjestö- ja seuratoimintaan vähenee ja tilalle tulee vapaita toimintaryhmiä ja muita uusia osallistumisen tapoja. Lisäksi eettisten periaatteiden toteutuminen liikuntajärjestöjen toiminnassa on entistään tärkeämpää. Huippu-urheilu on osa suomalaista kulttuuria, sen perusta luodaan liikunta- ja urhei-

luseuratoiminnassa. Huippu-urheilu synnyttää elämyksiä, fanikulttuuria ja esikuvia. Urheilun suurtapahtumien järjestämisellä on myös kansantaloudellista merkitystä. Suomalaisen huippu-urheilun toimintamalleja on uudistettu vastaamaan yhä kovenevaan kansainväliseen kilpailuun. Tavoitteena on lisätä suomalaisten urheilijoiden menestystä sekä Suomessa järjestettävien urheilun suurtapahtumien vaikuttavuutta. Aktiivisella kansainvälisellä toiminnalla edesautetaan liikunnan ja huippu-urheilun eettisen perustan ja kilpailukyvyn vahvistamista.

3. Liikunnallinen elämäntapa yleistyy

Yhteiskunnan muutos ja mm. teknologinen kehitys ovat vähentäneet väestön fyysistä aktiivisuutta ja toimintakykyä merkittävästi. Riittämätön liikunta näkyy kansanterveydellisenä ja -taloudellisenä uhkatekijänä yksilöllisten haittojen lisäksi. Liikunnalla on myönteisiä vaikutuksia yksilön terveyteen ja hyvinvointiin. Aktiivisella liikunnan harrastamisella on myös yhteiskunnallisia ja kansantaloudellisia vaikutuksia työurien pidentymisen ja työhyvinvoinnin edistämiseksi. Tavoitteena on, että liikunnan edistäminen ja sen vaikutukset huomioidaan kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja sisällytetään kaikkien ministeriöiden hallinnonalojen toimintaan. Kohderyhmänä ovat etenkin lapset ja nuoret, joiden liikunta-aktiivisuus luo perustan koko elämänkaaren mittaiselle liikunnalliselle elämäntavalle. Keskeisiä kohderyhmiä ovat myös riittämättömästi liikkuvat eri ikäryhmissä ja liikunnasta syrjäytymisvaarassa olevat.

4. Tiedolla johtaminen vahvistuu liikuntapolitiikassa ja -hallinnossa

Liikunta-alan ohjauksessa ja liikuntapoliittisessa päätöksenteossa korostuu strategisen tason ohjaus ja koordinaatio sekä toimenpiteiden vaikutusten seuranta ja arviointi. Haasteet liikuntakulttuurissa edellyttävät aiempaa laaja-alaisempaa liikunta-alaan liittyvää asiantuntemusta ja osaamista. Tavoitteena on, että liikuntakulttuurissa toimitaan tiedolla johtamisen periaatteen mukaisesti ja että toimenpiteiden kehittäminen ja uudistaminen perustuu riittävän laadukkaaseen ja relevanttiin tietotuotantoon.

Liikuntapolitiikan tunnuslukuja

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 arvio
--	-------------------	-------------------	---------------

Liikuntaa vapaa-ajalla vähintään 4 krt/vko vähintään puoli tuntia

kerrallaan harrastavat, %¹⁾

8—9-luokkalaiset yhteensä	61	61	64
— Pojat	63	63	65
— Tytöt	60	60	63
Lukion 1—2-luokkalaiset yhteensä	59	59	62
— Pojat	60	60	62
— Tytöt	57	57	60
Ammattiin opiskelevat 1—2-luokkalaiset yhteensä	44	44	46
— Pojat	45	45	46
— Tytöt	43	43	45

Liikuntapolitiikan tunnuslukuja

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 arvio
Vapaa-ajan liikuntaa vähintään 4 krt/vko harrastavat 15—64-vuotiaat %²⁾			
— miehet	33	31	35
— naiset	34	36	36
Palvelukseen astuvien miesten juoksutestin keskiarvo (m)³⁾	2 440	2 433	2 400
Liikunnan harrastaminen liikunta- ja urheiluseuroissa %⁴⁾			
7—14-vuotiaat	63	63	64
15—18-vuotiaat	37	37	38
19—	12	12	13
Arvokisamitalit, lkm			
Olympiakisat	-	5	2
MM-kisat			
— olympialajit	7	1	2
— ei-olympialajit	129	107	95
EM-kisat (olympia- ja ei-olympialajit)	134	119	120

¹⁾ Kouluterveyskysely. Tutkimus toteutetaan kahden vuoden välein, joten vuoden 2014 luvut perustuvat vuoden 2013 tuloksiin.

²⁾ Aikuisväestön terveyskäyttätymiskysely, AVTK

³⁾ Santtila et. al. Medicine & Science in Sports & Exercise 2006, mukaillen PEHENKOS, VM-kuntotestitulostot

⁴⁾ Perustuu LIKES-tutkimuskeskuksen tutkimuskoosteeseen ja keskiarvoihin liikunnan kansalaistoimintaa käsittelevistä tutkimuksista.

Nuorisotyö ja -politiikka

Nuorisotyön ja -politiikan tavoitteena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Nämä nuorisolain tavoitteet koskevat kaikkia Suomessa asuvia alle 29-vuotiaita. Tavoitteiden lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. Keskeisenä ohjelma-asiakirjana on valtioneuvoston joka neljäs vuosi hyväksymä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma, joka toteuttaa myös EU:n nuorisotalouden yhteisiä tavoitteita.

Kiristynyt taloustilanne kasvattaa nuorten välistä eriarvoisuutta ja edellyttää uudenlaisia ratkaisuja nuorisotyössä ja -politiikassa. Nuorten mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa ovat viime vuosien aikana kehittyneet. Alueelliset erot ovat edelleen huomattavia, kuten myös nuorisoryhmien väliset erot. Nuorten osallistuminen tapahtuu nykyisin aiempaa enemmän perinteisen järjestötoiminnan ulkopuolella, erityisesti verkkoyhteisöissä.

Nuorisopolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet ovat:

1. Nuorten aktiivinen kansalaisuus kasvaa

Edistetään nuorten tavoitteellista toimintaa yhteiskunnassa. Luodaan edellytyksiä nuorten osallistumiselle ja vaikuttamiselle sekä harrastustoiminnalle.

2. Nuorten sosiaalinen vahvistaminen lisääntyy

Parannetaan nuorten arjen hallintaa ja ehkäistään syrjäytymistä. Tavoitteena on saada jokainen nuori mukaan yhteiskunta- ja työelämään.

3. Nuorten kasvu- ja elinolot paranevat

Pyritään yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa saamaan nuorten elinolot samalle tasolle muiden väestöryhmien kanssa.

Nuorisotyön ja -politiikan tunnuslukuja

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 arvio
Nuorten aktiivinen kansalaisuus			
— Nuorisovaltuustojen tms. kattavuus kunnista (Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry), %	75	70 ¹⁾	85
Nuorten sosiaalinen vahvistaminen			
— Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut, kattavuus kunnista, %	69	67	75
— Työpajojen kattavuus kunnista, %	86	88	90
— Nuoria (alle 29 v.) työpajoissa	14 720	13 885	13 000
— Alle 29 v. työttömät (TEM:n työllisyyskatsaus)	44 229	50 400	50 000
— Etsivän nuorisotyön tavoittamat nuoret/joista pitempiäaikaista etsivän nuorisotyön tukea tarvitsevat	27 117/	24 579/	22 000/
— Etsivä nuorisotyö, kattavuus kunnista, %	16 627	16 848	15 000
Nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen			
— Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, kattavuus kunnista, %	83	90	100
Peruskouluikäiset, joilla ei ole yhtään läheistä ystävää (Kouluterveyskysely THL) ²⁾ , %	8	8	7
Terveystilansa erittäin tai melko hyväksi kokevat peruskouluikäiset (Kouluterveyskysely THL), %	84	84	85

¹⁾ Nuorisovaltuustoja on Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry:n mukaan yhdistetty.

²⁾ THL:n kouluterveyskyselyä ei tehty vuonna 2014.

Kirkollisasiat

Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena on turvata toimintaedellytykset evankelis-luterilaiselle ja ortodoksiselle kirkolle sekä muille uskonnollisille yhdyskunnille, edistää mahdollisuuksia uskonnon tunnustamiseen ja harjoittamiseen sekä muilla tavoin edistää uskonnonvapauden toteutumista. Hautaustoimen yleisessä järjestämisessä lähtökohtana on uskonnonvapauden ja yhdenvertaisuuden sekä arvokkuuden ja kunnioittavuuden toteutuminen.

Kansainvälinen yhteistyö

Vahvistetaan suomalaisen koulutuksen ja osaamisen vientiä hyödyntämällä olemassa olevaa kansainvälistä kiinnostusta sekä suomalaisten koulutuksen järjestäjien ja muiden toimijoiden korkeaa osaamista.

Vaikutetaan Euroopan unionissa sekä kansainvälisissä järjestöissä Suomen tavoitteiden edistämiseen koulutus- ja tutkimuspolitiikkaa, kulttuuri-, audiovisuaali-, liikunta- sekä nuorisopolitiikkaa koskevista asioista.

Valtionosuusmäärärahat opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla (1 000 euroa)

Mom.	Toimintamuoto	2014	2015	2016	2015/2016 muutos
29.10.30	Yleissivistävä koulutus ¹⁾	844 023	731 212	702 453	-28 759
29.10.34	Koulurakentaminen ²⁾	46 400	0	0	0
29.20.30	Ammatillinen koulutus	722 067	492 096	468 108	-23 988
29.30.30	Vapaa sivistystyö	164 818	156 545	157 820	1 275
29.30.31	Ammatillinen lisäkoulutus ³⁾	138 075	133 006	131 805	-1 201
29.30.32	Oppisopimuskoulutus	124 843	110 042	106 650	-3 392
29.30.33	Nuorten aikuisten osaamisohjelma	52 000	57 440	37 347	-20 093
29.30.51	Ammatilliset erikoisoppilaitokset	15 879	16 055	16 055	0
29.80.30	Kirjastot	4 713	4 750	3 900	-850
29.80.31 ja 52	Teatterit ja orkesterit	80 851	78 465	75 833	-2 632
29.80.32 ja 52	Museot	36 811	35 764	34 425	-1 339
29.80.33	Kuntien kulttuuritoiminta	106	106	0	-106
29.80.34	Kirjastorakentaminen	4 500	4 500	0	-4 500
29.90.50 ja 52	Liikunnan koulutuskeskukset	18 630	17 963	18 150	187
29.90.50	Kuntien liikuntatoimi	19 200	19 327	19 399	72
29.91.50	Kuntien nuorisotyö	8 099	8 061	8 048	-13
Yhteensä		2 281 015	1 865 332	1 779 993	-85 339

Arvio valtionosuuksien ja -avustusten jakautumisesta

Kunnat ja kuntayhtymät	1 117 697	914 013	872 197	-41 816
— Kunnat	-382 252	-312 592	-298 291	14 301
— Kuntayhtymät	1 499 950	1 226 605	1 170 488	-56 117
Yksityiset	1 163 318	951 319	907 796	-43 523

¹⁾ Momenttien 29.10.30, 29.20.30 ja 29.30.32 mitoituksessa on otettu huomioon vuodesta 2015 lukien ammattikorkeakoulujen rahoitusuudistuksesta aiheutuva kuntien rahoitusosuuden kasvun vaikutus valtionosuuksiin, yhteensä -291 milj. euroa.

²⁾ Avustukset perustamishankkeisiin on siirretty momentille 28.90.30 oppilaitosten osalta vuodesta 2015 lukien ja kirjastojen vuodesta 2016 lukien. Uusia hankkeita ei rahoiteta.

³⁾ Työvoimakoulutuksen hankintaan liittyvät määrärahat ehdotetaan siirrettäväksi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle vuodesta 2017 lukien.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukainen kunnan omarahoitusosuus lukiokoulutuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen käyttökustannuksiin on 58,11 % lisättyä 290 948 000 eurolla kunnan rahoitusosuuden ammattikorkeakoulujen rahoituksesta poistamisen johdosta. Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen opetus- ja

kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) muuttamiseksi siten, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla valtionosuusindeksin korottaminen jätetään säästösyistä tekemättä vuonna 2016, museoiden, teattereiden ja orkestereiden yksikköhintoja alennetaan menosäästön toteuttamiseksi pysyvällä tavalla vuodesta 2016 lukien ja että museoille, teattereille ja orkestereille vuosina 2012—2015 kohdistettujen säästöjen pysyvä säästövaikutus varmistetaan.

Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot

Arpajaislain (1047/2001) mukaisesti raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien tuotto käytetään tieteen, taiteen, urheilun ja liikuntakasvatuksen sekä nuorisotyön edistämiseen. Veikkausvoittovarot muodostavat keskeisen rahoituslähteen tieteen, taiteen, urheilun ja liikuntakasvatuksen sekä nuorisotyön sektoreilla. Arpajaislain mukaan em. pelejä toimeenpanevan rahapeliyhdistyksen asianomaisen tilikauden voittoa sekä voittovaroista myönnettyistä lainoista kertyviä kuoletuksia ja korkoja vastaavaksi arvioitu määräraha otetaan vuosittain valtion talousarvioon.

Veikkaus Oy:n varsinainen tuottoarvio vuodelle 2016 on 520,9 milj. euroa. Varsinaisen tuottoarvion lisäksi Veikkaus Oy:n jakamattomien voittovarojen rahastoa puretaan yhteensä 16,5 milj. euroa, jolloin veikkausvoittovaroja on käytettävissä vuonna 2016 yhteensä 537,403 milj. euroa eli noin 3,7 milj. euroa vähemmän vuoden 2015 talousarvioon verrattuna. Tuottoarvio on kohdennettu edunsaajille jakosuhdelain mukaisesti.

Voittovaroista ehdotetaan myönnettäväksi momentilta 29.40.53 tieteen tukemiseen 103,4 milj. euroa, momentilta 29.80.52 taiteen tukemiseen 233,3 milj. euroa, momentilta 29.90.50 liikunnan tukemiseen 147,6 milj. euroa ja momentilta 29.91.50 nuorisotyön tukemiseen 53,1 milj. euroa.

Tieteen, taiteen, liikunnan ja nuorisotyön valtionrahoituksen määräksi luvuissa 29.40, 80, 90 ja 91 vuodelle 2016 ehdotetaan 1 114,9 milj. euroa, josta 537,4 milj. euroa eli 48,2 % myönnetään veikkausvoittovaroista.

Veikkausvoittovarot ja samoihin tarkoituksiin myönnettyt muut määrärahat, milj. euroa

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	TP	TP	TP	TP	TP	TP	TP	TA	TAE
Kirjastojen käyttökustannusten valtionosuus	115,2	119,5	-	-	-	-			
— veikk.varat	24,7	13,1	-	-	-	-			
— budj.varat	90,5	106,4	1)	-	-	-			
Tiede	283,7	332,1	355,1	388,3	409,9	398,8	308,6	314,7	432,1
— veikk.varat	77,1	86,9	95,8	100,3	101,2	102,2	102,4	102,6	103,4
— budj.varat ²⁾	206,6	245,2	259,3	288,0	308,7	296,6	205,4	212,1	328,7
Taide	311,2	363,9	400,6	425,1	432,6	451,8	458,3	471,5	458,2
— veikk.varat	164,5	191,3	209,3	220,3	222,4	224,6	237,0	237,0	233,3
— budj.varat	146,7	172,6	191,3	204,8	210,2	227,2	221,3	234,5	224,9
Liikunta	106,7	127,6	137,6	142,5	153,6	151,7	187,4	188,8	155,4
— veikk.varat	104,0	124,3	135,8	141,9	150,9	151,6	147,3	148,2	147,6

Veikkausvoittovarot ja samoihin tarkoituksiin myönnettyt muut määrärahat, milj. euroa

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	TP	TP	TP	TP	TP	TP	TP	TA	TAE
— budj.varat	2,7	3,3	1,8	0,6	2,7	0,1	40,1	40,6	7,7
Nuoriso	47,0	55,6	69,3	65,2	71,8	73,9	74,3	74,8	69,3
— veikk.varat	37,4	44,7	51,3	51,5	51,9	52,4	52,8	53,4	53,1
— budj.varat	9,6	10,9	18,0	13,7	19,9	21,5	21,5	21,4	16,2
Veikkausvoittovarot yhteensä	383,0	447,2	492,2	514,0	526,4	530,8	539,5	541,1	537,4
ilman kirjastoa	383,0	447,2	492,2	514,0	526,4	530,8	539,5	541,1	537,4
Veikkausvoittovarot yhteensä	407,7	460,3	492,2	514,0	526,4	530,8	539,5	541,1	537,4

¹⁾ Kirjastojen käyttökustannusten valtionosuus on siirretty vuodesta 2010 lukien rahoitettavaksi valtiovarainministeriön pääluokasta.

²⁾ Määrärahoihin ei sisälly yliopistojen valtionrahoituksen mom. 29.40.50 määrärahat.

Eräisiin käyttötarkoituksiin varatut määrärahat veikkausvoittovaroista ja muilta talousarvion momenteilta (euroa)

	Veikkausvoittovarot	Yleiset budjettivarat	Yhteensä
Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot	3 627 000	1 259 000	4 886 000
Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat	70 673 000	232 133 000	302 806 000
Valtionosuus ja -avustus teattereille ja orkestereille	40 064 000	35 769 000	75 833 000
Valtionosuudet museoille	19 380 000	15 072 000	34 452 000
Liikunnan koulutuskeskukset	16 914 000	664 000	17 578 000
Nuorten työpajatoiminnan kehittäminen ja etsivä nuorisotyö	6 000 000	15 523 000	21 523 000

Hallinnonalan tietohallinto

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla ja toimialalla yhteisen tietopohjan vahvistamista sekä toiminnan ja toimintatapojen kehittämistä digitalisaation avulla jatketaan.

Talousarvioesitykseen liittyvät sukupuolivaikutukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan määrärahoista yli puolet on siirtomenoja, joiden vaikutukset sukupuolten asemaan riippuvat rahoituksen saajien päätöksistä.

Naisten ja miesten koulutustaso eroaa nuorissa ikäryhmissä varsin huomattavasti naisten eduksi. Perusopetuksen suorittamatta jättäminen, pelkän perusopetuksen varaan jääminen sekä ammatillisen tai korkeakoulutuksen keskeyttäminen on tyypillistä erityisesti poikaoppilaille ja miesopiskelijoille. Perusopetuksen laadun parantamisen, joustavan perusopetuksen käytäntöjen sekä ammatilliseen koulutukseen valmistavan koulutuksen arvioidaan pienentävän erityisesti ilman ammatillista koulutusta jäävien osuutta väestöstä ja siltä osin sukupuolten koulutustasoeroja.

Tyttöjen ja poikien opiskeluvalinnat pitävät yllä työelämän segregaatiota. Jatketaan toimia, joilla vaikutetaan tyttöjen ja poikien opiskeluvalintoihin.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toiminnot suuntautuvat lähtökohtaisesti sukupuolineutraalisti. Liikuntatoimen valtionavustuspolitiikan lähtökohtana on liikuntalain mukainen tasa-ar-

von edistäminen, ja tämä otetaan huomioon avustuskriteereissä. Tasa-arvo sisältyy myös nuorisolain arvoihin. Nuorisotyössä avustusta suunnataan tarvittaessa eriytetysti tyttöjä ja poikia koskeviin hankkeisiin. Monikulttuurisuuden lisääntyessä eriytetyn toiminnan tarve nuorisotyössä kasvaa. Kulttuuriala on sekä toimijoiden että palvelujen käytön ja harrastamisen osalta naisvaltaista, mutta miesten osuus kulttuuripalveluiden käyttäjinä on noussut 2000-luvulla. Toisaalta naisten toimeentulo taiteen aloilla on keskimäärin miehiä heikompaa, ja asia on tarkoitus huomioida luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä parannettaessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa tilastoinnin ja tutkimusten avulla hallinnonalansa toimintojen sukupuolivaikutuksia ja ottaa nämä huomioon talousarviota laadittaessa.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
29.40	Korkeakouluopetus ja tutkimus		
	— Suomen Akatemian tutkimushankevaltuus	318,8	338,4
29.40.54	<i>Strateginen tutkimusrahoitus</i> (arviomääräraha)		
	— tutkimushankevaltuus	55,6	55,6
29.80.34	<i>Valtionosuus ja -avustus yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin</i> (siirtomääräraha 3 v)		
	— perustamishankevaltuus	13,5	-
29.80.75	<i>Toimitilojen ja kiinteistövarallisuuden perusparannukset ja kunnossapito</i> (siirtomääräraha 3 v)		
	— perusparannus- ja pienhankevaltuus	1,3	6,3
29.90	Liikuntatoimi		
	— perusparannus- ja pienhankevaltuus	51,8	-

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
01. Hallinto, kirkollisasiat ja toimialan yhteiset menot	122 471	108 669	220 066	111 397	103
01. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	27 776	20 645	18 962	-1 683	-8
02. Opetushallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 668	22 235	21 883	-352	-2
03. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen CIMOn toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 655	8 422	8 237	-185	-2
04. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 575	3 891	3 863	-28	-1

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
21. Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)	3 726	3 526	3 543	17	0
22. Eräät käyttöoikeus- korvaukset (siirtomääräraha 3 v)	14 263	14 263	14 263	—	0
(23.) Opetus- ja kulttuuri- ministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirto- määräraha 2 v)	1 994	—	—	—	0
29. Opetus- ja kulttuuri- ministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arvio- määräraha)	33 717	29 198	28 489	-709	-2
50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)	748	998	1 279	281	28
51. Avustukset kirkolliseen ja uskonnolliseen toimintaan (kiinteä määräraha)	3 298	3 293	3 321	28	1
52. Valtion rahoitus evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisiin tehtäviin (arviomääräraha)	—	—	114 000	114 000	0
66. Rahoitusosuudet kansain- välisille järjestöille (arvio- määräraha)	2 051	2 198	2 226	28	1
10. Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus	952 430	792 236	767 453	-24 783	-3
01. Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	50 524	46 754	43 816	-2 938	-6
02. Ylioppilastutkintolauta- kunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 349	2 270	2 334	64	3
20. Yleissivistävän koulutuksen ja varhais- kasvatuksen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	12 717	10 697	17 872	7 175	67
30. Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin (arvio- määräraha)	829 537	731 212	702 453	-28 759	-4
(34.) Valtionosuus ja -avustus oppilaitosten perustamis- kustannuksiin (siirtomäärä- raha 3 v)	56 000	—	—	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
51. Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha)	1 303	1 303	978	-325	-25
20. Ammatillinen koulutus	731 598	504 675	482 662	-22 013	-4
01. Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 494	6 314	8 289	1 975	31
21. Ammatillisen koulutuksen kehittäminen (siirtomäärä- raha 2 v)	4 365	6 265	6 265	—	0
30. Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin (arvio- määräraha)	718 739	492 096	468 108	-23 988	-5
30. Aikuiskoulutus	528 269	506 491	484 194	-22 297	-4
20. Opetustoimen henkilöstö- koulutus ja eräät muut menot (siirtomääräraha 2 v)	23 147	19 147	19 527	380	2
21. Aikuiskoulutuksen kehittäminen (siirtomäärä- raha 2 v)	7 010	6 890	8 689	1 799	26
30. Valtionosuus vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin (arvio- määräraha)	164 502	156 545	157 820	1 275	1
31. Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen lisä- koulutukseen (arviomäärä- raha)	136 199	133 006	131 805	-1 201	-1
32. Valtionosuus ja -avustus oppisopimuskoulutukseen (arviomääräraha)	116 012	110 042	106 650	-3 392	-3
33. Nuorten aikuisten osaamisohjelma (arvio- määräraha)	58 234	57 440	37 347	-20 093	-35
51. Valtionosuus ammatillisten erikoisoppilaitosten käyttö- kustannuksiin (arviomäärä- raha)	15 800	16 055	16 055	—	0
53. Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha)	7 366	7 366	6 301	-1 065	-14

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
40. Korkeakouluopetus ja tutkimus	2 675 161	3 209 077	3 200 045	-9 032	0
01. Suomen Akatemian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	12 332	10 423	12 871	2 448	23
02. Arkistolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	19 102	18 688	18 131	-557	-3
03. Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 999	1 464	1 249	-215	-15
04. Varastokirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 869	1 863	1 758	-105	-6
20. Korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	41 414	48 040	54 960	6 920	14
22. Tutkimusinfrastruktuurihankkeiden rahoitus (siirtomääräraha 3 v)	8 500	8 500	8 500	—	0
50. Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	1 894 935	1 904 269	1 823 623	-80 646	-4
51. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (arviomääräraha)	143 809	139 097	232 133	93 036	67
52. Erityinen valtionrahoitus Helsingin yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston opetus- ja tutkimustoimintaan (kiinteä määräraha)	29 144	30 299	31 679	1 380	5
53. Veikkauksen ja raharpajaisten voittovarain tieteiden edistämiseen (arviomääräraha)	102 361	102 601	103 359	758	1
54. Strateginen tutkimusrahoitus (arviomääräraha)	—	14 631	34 000	19 369	132
55. Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	402 357	861 787	857 774	-4 013	0
66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)	17 340	17 415	20 008	2 593	15
(86.) Valtion rahoitus ammattikorkeakoulujen pääomaan (kiinteä määräraha)	—	50 000	—	-50 000	-100

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
70. Opintotuki	862 949	916 437	932 865	16 428	2
01. Opintotuen muutoksen- hakulautakunnan toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	705	700	649	-51	-7
52. Opintolainojen valtion- takaus (arviomääräraha)	26 591	30 200	31 200	1 000	3
55. Opintoraha ja asumislisä (arviomääräraha)	748 398	800 076	816 305	16 229	2
57. Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki (arviomääräraha)	30 228	31 361	31 411	50	0
(58.) Avustus vuokra- kustannusten korvaamiseen (siirtomääräraha 2 v)	5 877	2 100	—	-2 100	-100
59. Lukiokoulutuksen ja ammattillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatka- tuki (arviomääräraha)	51 150	52 000	53 300	1 300	3
80. Taide ja kulttuuri	458 315	471 451	458 212	-13 239	-3
01. Taiteen edistämiskeskuksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	4 601	4 382	4 289	-93	-2
03. Suomenlinnan hoitokunnan toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	2 973	2 524	2 205	-319	-13
04. Museoviraston toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	19 793	19 422	20 650	1 228	6
05. Näkövammaisten kirjaston toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	5 812	5 649	5 474	-175	-3
06. Kansallisen audio- visuaalisen instituutin toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	7 511	6 935	6 522	-413	-6
16. Ylimääräiset taiteilija- ja sanomalehtimieseläkkeet (arviomääräraha)	18 093	18 848	18 848	—	0
20. Museoviraston kulttuuri- ja nähtävyyshkohteiden tila- kustannukset (siirtomäärä- raha 2 v)	16 950	16 945	14 545	-2 400	-14
30. Valtionavustukset yleisten kirjastojen toimintaan (kiinteä määräraha)	4 713	4 750	3 900	-850	-18

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
31. Valtionosuus ja -avustus teattereiden ja orkestereiden käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	41 040	38 401	35 769	-2 632	-7
32. Valtionosuudet ja -avustukset museoille (arviomääräraha)	17 431	16 411	15 072	-1 339	-8
(33.) Valtionavustukset kuntien ja alueiden kulttuuritoiminnan kehittämiseen (arviomääräraha)	106	106	—	-106	-100
(34.) Valtionosuus ja -avustus yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	4 500	4 500	—	-4 500	-100
35. Valtionavustus Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden merkkihankkeen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	1 000	5 000	8 000	3 000	60
40. Korvaus Suomenlinnan huoltoliikenteen käyttötappioon (arviomääräraha)	157	252	252	—	0
41. Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	4 075	19 225	20 213	988	5
50. Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)	1 160	1 122	4 371	3 249	290
51. Apurahat taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille (arviomääräraha)	13 893	14 470	14 507	37	0
52. Veikkauksen ja raharpajaisten voittovarot taiteen edistämiseen (arviomääräraha)	237 010	236 962	233 322	-3 640	-2
53. Valtionavustus tilakustannuksiin (kiinteä määräraha)	28 369	29 837	25 085	-4 752	-16
54. Valtionavustus taide- ja kulttuurilaitosten toimittainvestointeihin (kiinteä määräraha)	7 210	8 177	5 300	-2 877	-35

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
55. Digitaalisen kulttuuri- perinnön saatavuus ja säilyttäminen (siirtomäärä- raha 3 v)	2 200	2 200	2 200	—	0
59. Eräät avustukset Kansallis- gallerialle (siirtomääräraha 2 v)	14 670	11 245	10 000	-1 245	-11
(70.) Kaluston hankinta (siirto- määräraha 3 v)	500	150	—	-150	-100
72. Kansallisgallerian kokoelman kartuttaminen (siirtomääräraha 3 v)	739	739	739	—	0
75. Toimitilojen ja kiinteistö- varallisuuden perus- parannukset ja kunnossapito (siirtomääräraha 3 v)	3 800	3 149	6 899	3 750	119
95. Kulttuuriympäristön suojelusta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	10	50	50	—	0
90. Liikuntatoimi	187 402	188 751	155 366	-33 385	-18
30. Avustus Liikkuva koulu -ohjelmaan (siirtomäärä- raha 3 v)	—	—	7 000	7 000	0
50. Veikkauksen ja raha- arpajaisten voittovarot urheilun ja liikunta- kasvatuksen edistämiseen (arviomääräraha)	147 295	148 194	147 622	-572	0
52. Valtionosuus liikunnan koulutuskeskuksille ja rahoitus liikuntatieteellisten hankkeiden arviointikustan- nuksiin (kiinteä määräraha)	107	557	744	187	34
(54.) Avustus Helsingin Olympiastadionin perus- parannukseen (siirtomäärä- raha 3 v)	40 000	40 000	—	-40 000	-100
91. Nuorisotyö	74 337	74 762	69 323	-5 439	-7
50. Veikkauksen ja raha- arpajaisten voittovarot nuorisotyön edistämiseen (arviomääräraha)	52 787	53 362	53 100	-262	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
51. Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö (siirto- määräraha 2 v)	21 000	21 000	15 523	-5 477	-26
52. Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta (siirto- määräraha 2 v)	550	400	700	300	75
Yhteensä	6 592 933	6 772 549	6 770 186	-2 363	0
Henkilöstön kokonaismäärä	2 825	2 814	2 782		

01. (29.01, osa) Hallinto, kirkollisasiat ja toimialan yhteiset menot

Valtio saa luopua yksinomistuksestaan CSC-Tieteen tietotekniikan keskus Oy:ssä.

Selvitysosa: CSC-Tieteen tietotekniikan keskus Oy on valtion sataprosenttisesti omistama yhtiö, jonka omistajapohjaa on tarkoituksena laajentaa yliopistolain (558/2009) 1 §:ssä mainituilla yliopistoilla ja ammattikorkeakoululain (932/2014) 7 §:n mukaisen toimiluvan saaneilla ammattikorkeakouluilla, jotta yhtiön palvelut saadaan tukemaan tieteen ja tutkimuksen resurssien hyödyntämistä nykyistä tehokkaammalla tavalla.

01. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 18 962 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös opiskelijoiden oikeusturvalautakunnan menoihin.

Selvitysosa: Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa osana valtioneuvostoa koulutus-, tiede-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan kehittämisestä ja kansainvälisestä yhteistyöstä. Ministeriö vahvistaa toiminnallaan yhteiskunnan osaamisen ja luovuuden perustaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toiminnallista tuloksellisuutta koskevat tavoitteet:

1. Ministeriön strateginen toiminta on toimintaympäristön muutoksia ennakoivaa ja ministeriön toimialaa ohjaavaa. Tiedolla johtaminen tukee ministeriön päätöksentekoa ja strategista toimintaa.

2. Lainsäädäntöprosessi on selkeästi ja suunnitelmallisesti johdettu. Lainsäädännön valmistelu on laadukasta ja asiantuntevaa.

3. Toiminnan ja talouden suunnittelussa varaudutaan talouden ja työllisyyden kehityksestä sekä muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä aiheutuviin vaikutuksiin. Jatketaan hallinnonalan rakenteen uudistamista. Toimialan ohjaus edistää yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteiden toteutumista.

4. Ministeriön johtaminen ja toimintatavat tukevat asetettujen tulostavoitteiden saavuttamista ja henkilöstön työhyvinvointia. Kehitetään ministeriön henkilöstöstrategian mukaisesti pitkäjänteistä ja ennakoivaa henkilöstösuunnittelua ja johtamista.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	28 400	20 845	19 162
Bruttotulot	748	200	200
Nettomenot	27 652	20 645	18 962
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	8 057		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	8 181		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Poliittinen toiminta (HO 2015)		-65
Siirto momentille 23.01.02		-75
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01 (-5 htv)		-1 234
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)		-24
Palkkaliukumasäästö		-119
Palkkausten tarkistukset		137
Toimintamenojen tuottavuussäästö		-132
Toimintameno säästö (HO 2015)		-165
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen (siirron palautus momentilta 28.20.01)		2
Tasomuutos		-8
Yhteensä		-1 683

2016 talousarvio	18 962 000
2015 talousarvio	20 645 000
2014 tilinpäätös	27 776 000

02. Opetushallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 21 883 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) oppimateriaalin kehittämiseen ja tuottamiseen
- 2) enintään 650 000 euroa ruotsinkielisen ja muun vähälevikkisen oppimateriaalimyynnin liikeluonteellisten suoritteiden hintojen alentamiseen
- 3) enintään 50 000 euroa avustuksina jaettavaksi vähälevikkisen ruotsinkielisen oppimateriaalin tuottamiseen
- 4) 500 000 euroa avustuksena saamelaiskäräjille saamenkielisen oppimateriaalin tuottamiseen

5) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Opetushallitus toimii asiantuntijakeskusvirastona, joka vastaa toimialaansa kuuluvan varhaiskasvatuksen ja koulutuksen kehittamisestä, edistää koulutuksen tuloksellisuutta sekä seuraa varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestämistä. Opetushallitus toteuttaa toimialansa opetussuunnitelmien, tutkintojen ja valmentavien koulutusten valmistelu-, päätös- ja toimeenpanotehtävät, valmistelee varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä toteuttaa koulutuksen tuloksellisuuden parantamiseen tähtäävää informaatio-ohjausta ja hanketoimintaa. Opetushallitus toteuttaa virastolle erikseen säädettyt ja määrätyt hallinto- ja palvelutehtävät. Opetushallitus vastaa ulkomailla suoritettujen korkeakoulututkintojen rinnastamisesta ja toisessa EU/ETA-maassa hankitun ammattipätevyyden tunnustamisesta sekä auktorisoitujen kääntäjien ja kielitutkintojen tutkintojärjestelmien kehittamisestä ja valvonnasta. Opetushallituksen yhteydessä toimii 26 koulustoitimikuntaa ja 147 tutkintotoimikuntaa, joiden hallintotehtävistä Opetushallitus huolehtii. Opetushallitus tulosohjaa Opetushallituksen kirjanpitoyksikköön kuuluvia valtion oppilaitoksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa Opetushallitukselle seuraavat tavoitteet:

Koulutuksen normatiivinen ohjaus

- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden valmistelu
- Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanon tukeminen
- Lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden valmistelu
- Ammatillisten tutkintojen ja valmistavien koulutusten perusteiden uudistaminen ja muiden määräysten uudistaminen uusien säädösten mukaiseksi
- Ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittäminen ja tutkintorakenne-esitysten valmistelu
- Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden rakenteistaminen ja sähköistaminen.

Informaatio-ohjaus ja hanketoiminta

- Kehittäm-, kokeilu- ja käynnistämishankkeiden toteuttaminen koulutuspoliittisten ohjelmien mukaisesti
- Hyvien käytäntöjen, toimintamallien ja -menetelmien tuottaminen ja levittäminen yhteistyössä koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten kanssa
- Nuorten oppisopimuskoulutuksen ja työssäoppimisen kehittäminen sekä yksilöllisten opintopolkujen ja joustavien tutkinnon suorittamistapojen vahvistamiseen osallistuminen
- Osaamisperusteisen, työelämän tarpeita vastaavan, yksilöllisen ja joustavan ammatillisen koulutuksen kehittämisen tukeminen
- Tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön edistäminen
- Oppilaitosten työrauhaa sekä oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskevien uudistusten toimeenpanon tuki.

Koulutuksen järjestäminen ja koulutuksen tuloksellisuuden parantaminen

— Koulutuspoliittisen päätöksenteon ja koulutuksen kehittämisen tietoperustaisuuden vahvistaminen sekä indikaattori- ja tilannekatsaustuotanto päätöksentekijöiden ja koulutuksen kehittäjien tarpeisiin

— Mallien ja käytäntöjen levittäminen ja juurruttaminen opintojen läpäisyasteen nostamiseksi ja opintojen nopeuttamiseksi

— Ennakointitiedon tuottaminen, määrällisen ja laadullisen ennakkoinnin yhteensovittaminen

— Ammatillisen koulutuksen laatustrategian toimeenpano

— Paikallisen ja alueellisten kehittämissuunnitelmien valmistelun tukeminen opetustoimen johdon kehittämisohjelmalla sekä kehittämisverkoston avulla tavoitteena opetushallinnon tehokkuuden ja tuottavuuden parantaminen sekä koulutuksen järjestäjäkentän muutoksesta nousevien opetushallinnon uudistamistarpeiden tukeminen hallitusohjelman ja sen toimintasuunnitelman mukaisesti

— Jatketaan Opintopolku.fi -palvelukokonaisuuden kehittämistä ja laajentamista. Kehitetään uutta todennetun osaamisen rekisteriä. Korkeakoulujen sähköistä hakujärjestelmää kehitetään toisen vaiheen edellyttämin toiminnallisuuksiin.

Rakenteellinen kehittäminen

— Kehittämistoiminnan kokoaminen laajoihin, kansallista koulutuspolitiikkaa tukeviin hankkeisiin

— Opetustoimen henkilöstökoulutuksen kehittäminen tukemaan eri koulutusmuotojen ja koko opetustoimen kansallisia kehittämisohjelmia siten, että yhteyttä opettajien peruskoulutukseen tiivistetään

— Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rakenteellisen kehittämisen tukeminen

— Tutkintotoimikuntien toiminnan kehittäminen ja määrän vähentäminen sekä Opetushallituksen yhteyteen perustettavan näyttötutkintosihteeristön toiminnan organisointi

— Koulutustoimikuntien toiminnan kehittäminen.

Toiminnallinen tehokkuus

— Opetushallitus kehittää rakenteitaan, toimintatapojaan ja -prosessejaan sekä palveluitaan tehokkaan ja laadukkaan toiminnan turvaamiseksi keskittyen ydintehtäviinsä

— Opetushallitus kehittää toimintaansa Opetushallituksen sopeuttamissuunnitelman mukaisesti

— Opetushallitus tukee maksullisella palvelutoiminnallaan koulutuspoliittisten tavoitteiden toteutumista ja edistää opetustoimen tuloksellisuutta

— Opetushallitus turvaa vähälevikkisen oppimateriaalin saatavuuden

— Opetushallituksen liiketaloudellisen toiminnan tavoitteena on taloudellisen kannattavuuden säilyminen.

*Tuotokset ja laadunhallinta***Opetushallituksen suoritteet (kpl)**

	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
1. Perustoiminnan tuotoksia					
Opetussuunnitelmien perusteet	2	-	3	-	1
Tutkinnon perusteet/ammattikoulutus					
— Perustutkinnot	1	1	52	52	15
— Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot	45	40	30	30	30
— Ammatillisen, lukiokoulutuksen, ammattikorkeakoulun ja yliopistojen yhteishaun hakijamäärät	314 500	349 035	281 130	262 000	260 000
— Opintopolku-palvelun käyttäjämäärät				2 500 000	3 000 000
— Opetustoimen henkilöstön täydennys- koulutuksiin osallistuneiden määrät	33 042	27 946	35 068	20 000	20 000
2. Maksullisen palvelutoiminnan tuotokset					
Julkisoikeudelliset suoritteet					
— Opetushallinnon tutkinto	345	460	349	300	300
— Päätös korkeakoulututkinnon tunnustamisesta	720	897	853	850	850
— Valtionhallinnon kielitutkinnot	1 200	1 249	1 034	1 200	1 200
— Aikuiskoulutuksen näyttötutkintojen tutkimomaksut (kpl)	48 000	49 419	49 000	47 000	47 000
Liiketaloudelliset suoritteet					
— Koulutettavapäivät	12 995	10 922	10 671	10 000	10 000
— Tilatut konsultoinnit ja arvioinnit	59	27	4	4	4
— Myydyt julkaisut ja oppimateriaali- tuotteet	69 140	73 672	62 771	60 000	60 000
— Ulkomaisten tutkintojen vastaavuus- lausunnot	71	60	51	50	50
3. Palvelukyvyn tunnuslukuja					
— Tutkinnon tunnustamista koskevien päätösten käsittelyaika (kk)	3,5	3,5	3,0	3,5	3,5
— Maksullisten koulutusten asiakas- tyytyväisyys (1—5)	4,3	4,3	4,3	4,1	4,1

Henkilöstövoimavarat

— Opetushallituksen henkilöstön asiantuntijuus ja osaaminen perustuvat tietoperusteisuuteen, verkostoitumiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen.

— Opetushallitus kehittää johtamista ja esimiestyötä.

— Opetushallitus edistää työhyvinvointia ottamalla huomioon työntekijöiden ikään ja elämäntilanteeseen liittyvät tekijät.

— Opetushallitus turvaa riittävät resurssit ydintehtävien hoitamiseen kehittämällä henkilöstörakennetta, henkilöstösuunnittelua, työtä ja osaamista sekä toimimalla verkostoyhteistyössä.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Henkilötyövuodet (mom. 29.01.02)	264	261	251	217	232
Henkilötyövuodet (muut momentit)	23	24	20	20	20
Määräaikaiset koko henkilöstömäärästä, %	8,2	15,5	9,8	6,1	9,0
Työtyytyväisyysindeksi	3,4	3,5	3,3	3,6	3,4
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	8,6	8,1	7,7	8,0	7,5
Koulutustasoindeksi	6,1	6,2	6,2	6,0	6,1

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	31 505	30 235	29 483
Bruttotulot	8 027	8 000	7 600
Nettomenot	23 478	22 235	21 883
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 230		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 420		

Maksullisen palvelutoiminnan kustannusvastaavuuslaskelma, liiketaloudelliset suoritteet, vähälevikkinen oppimateriaalituotanto (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	1 289	1 250	1 280
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	1 807	1 900	1 930
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-518	-650	-650
Kustannusvastaavuus, %	71	66	66
Hintatuki	330	650	650
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen, %	90	100	100

Maksullisen palvelutoiminnan kustannusvastaavuuslaskelma, muut liiketaloudelliset suoritteet (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	2 245	2 550	2 550
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	1 866	2 100	2 300

Maksullisen palvelutoiminnan kustannusvastaavuuslaskelma, muut liiketaloudelliset suoritteet (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	379	450	250
Kustannusvastaavuus, %	120	121	111

Maksullisen palvelutoiminnan kustannusvastaavuuslaskelma, julkisoikeudelliset suoritteet (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	3 618	3 500	3 550
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	3 576	3 500	3 550
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	42	-	-
Kustannusvastaavuus, %	101	100	100

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Opiskelijavalintapalvelut (siirron palautus momenteille 28.90.30, 29.10.01, 29.20.30 ja 29.30.21)			-150
Perustoiminnan turvaaminen (siirto momentilta 29.30.20)			325
Säästöjen jaksottaminen (siirron palautus momentille 29.10.01)			-525
Säästöjen jaksottaminen (siirron palautus momentille 29.30.20)			-500
Todennetun osaamisen rekisteri (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)			880
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa			-196
Palkkaliukumasäästö			-56
Palkkausten tarkistukset			86
Toimintamenojen tuottavuussäästö			-99
Toimintameno säästö (HO 2015)			-97
Vuokramenojen indeksikorotus			15
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö			-22
Tasomuutos			-13
Yhteensä			-352

2016 talousarvio	21 883 000
2015 I lisätalousarvio	880 000
2015 talousarvio	22 235 000
2014 tilinpäätös	22 668 000

03. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen CIMOn toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 8 237 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

1) 1 600 000 euroa ulkomailla tapahtuvan Suomen kielen ja kulttuurin opetuksen järjestämiseen ja tunnettuuden lisäämiseen mukaan lukien ulkomailla palvelevien yliopisto-opettajien sekä muiden asiantuntijoiden, yhteensä enintään 47 henkilön, palkkaukseen

2) 2 870 000 euroa opiskelija-, harjoittelija-, opettaja-, nuoriso- ja asiantuntijavaihtoon sekä virkamiesvaihtoon myönnettäviin stipendeihin, apurahoihin ja avustuksiin.

Momentille saa nettobudjetoida Euroopan unionin rahoittaman Erasmus + -ohjelman ja Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittaman Nordplus-ohjelman apurahoja koskevat tulot ja menot.

Selvitysosa: Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO on asiantuntija- ja palveluvirasto, jonka tehtävänä on edistää suomalaisen yhteiskunnan kansainvälistymistä koulutuksen, työelämän, kulttuurin ja kansalaistoiminnan alueilla sekä nuorison keskuudessa erilaisten liikkuvuus- ja yhteistyöinstrumenttien sekä tiedon avulla.

Toiminnan tavoitteena on aidosti kansainvälinen ja avarakatseinen yhteiskunta, jonka jäsenet osaavat ja haluavat toimia monikulttuurisessa yhteisössä ja näkevät erilaisuuden rikkautena.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMOLle seuraavat tavoitteet:

Toiminnallinen tuloksellisuus

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO

— toimeenpanee apuraha- ja muita liikkuvuus- ja yhteistyöohjelmia sekä vastaa Euroopan unionin Erasmus + -ohjelman sekä Luova Eurooppa -ohjelman, Kansalaisten Eurooppa ja Management Partnership -ohjelman kansallisesta toimeenpanosta ja pohjoismaisen Nordplus- ja Nordkurs-ohjelman toimeenpanosta

— vahvistaa kansainvälistä liikkuvuutta ja yhteistyötä sekä edistää suomalaisen koulutuksen ja kulttuurin kansainvälistä näkyvyyttä ja kilpailukykyä varsinkin painopistealueina olevien Brasilian, Kiinan, Pohjois-Amerikan sekä Venäjän kanssa

— koordinoi Science without Borders -ohjelman opiskelijaliikkuvuusosiota Brasilian kanssa solmitun sopimuksen mukaisesti

— kehittää Suomen kielen ja kulttuurin opetusta ulkomaisissa yliopistoissa sekä järjestää ulkomaisille yliopisto-opiskelijoille suomen kielen kurseja Suomessa

— vahvistaa omaa asiantuntijarooliaan, lisää eri kohderyhmille tarkoitettujen ohjelmien osallistujamääriä sekä tehostaa informaation ja tiedon tuottamista ja levittämistä koskien suomalaisten ja ulkomaisten toimijoiden liikkuvuutta ja yhteistyötä

— edistää kansalaisten tasa-arvoisia mahdollisuuksia osallistua ohjelmiin tiedottamalla kansainvälistymisen mahdollisuuksista ja seuraamalla toiminnan kansallista ja alueellista vaikuttavuutta.

Määrälliset tavoitteet

	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
EU:n Erasmus + -ohjelma ¹⁾	21 998	22 056	23 521	18 990	19 570
— Suomesta lähteneet	15 236	14 941	13 553	10 900	11 400
— Suomeen saapuvat ²⁾	6 762	7 115	7 030	7 000	7 050
— Nuoriso-ohjelmaan osallistujat				1 090	1 120
EU:n nuorisotoimintaohjelmaan (YiA) osallistuvat³⁾	3 744	3 954	2 938		
Rahoitus Pohjoismaiden ministerineuvoston ohjelmista					
— Nordplus Högre utbildning (opiskelijoiden ja opettajien liikkuvuus)			3 428	3 800	3 800
Rahoitus kansallisista määrärahoista					
— Eurooppa			154	300	200
— Aasia ⁴⁾	126	200	322	250	200
— Pohjois-Amerikka	116	250	136	250	200
— Venäjä	889	500	870	850	850
— Muut apurahat ja kansainvälinen harjoittelu	686	510	259	360	300
North-South -kehitysmäärahjelma	492	300	459	450	450
Suomen kielen ja kulttuurin edistäminen					
— kesäkurssiapurahat ja opetusvierailut	223	270	233	270	230
Yhteensä	28 274	28 040	29 382	25 520	25 800

¹⁾ Vuoteen 2013 EU:n Elinikäisen oppimisen ohjelma, vuodesta 2014 yhdistetty Erasmus + -ohjelma

²⁾ Seurantaindikaattori. Rahoitus ei tule Suomesta.

³⁾ Vuodesta 2014 yhdistetty Erasmus + -ohjelma

⁴⁾ Vuodesta 2013 vain Kiina

Toiminnallinen tehokkuus

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen CIMOn tuottavuuden lisäämiseksi jatketaan toimintaprosessien ja sähköisten palveluiden kehittämistä sekä vahvistetaan kestävästä kehityksen mukaista toimintaa.

CIMO tiivistää yhteistyötä hallinnonalan muiden toimijoiden kanssa tuottavuuden ja tehokkuuden parantamiseksi.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Toiminnan tuloksellisuutta tuetaan panostamalla henkilöstökoulutukseen ja osaamisen kehittämiseen päämääränä tasa-arvoinen, ammatillisesti korkeatasoinen työyhteisö, jossa henkilöstön asiantuntijuus kasvaa sisäisen ja ulkoisen vuorovaikutuksen avulla.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Henkilötyövuodet:					
— CIMO	109,4	107,0	106,1	107,0	107,0
— Ulkomaanlehtorit	20,8	19,3	17,1	19,0	18,0
<i>Yhteensä</i>	<i>130,2</i>	<i>126,3</i>	<i>123,2</i>	<i>126,0</i>	<i>125,0</i>
Määräaikaiset koko henkilöstömäärästä, %	21,4	18,9	17,7	19,0	18,0
Työtyytyväisyysindeksi (asteikko 1—5)	3,3	3,6	3,4	3,6	3,6
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	8,7	9,3	11,1	8,0	8,0
Koulutustasoindeksi	6,1	6,2	6,2	6,2	6,2

Päätösoosan kohdassa 1) tarkoitetut palkkausmenot määräytyvät soveltuvin osin ulkomailta työskentelevien Suomen kielen ja kulttuurin yliopisto-opettajien ohjesäännön mukaisesti.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	35 777	38 962	39 779
Bruttotulot	27 744	30 540	31 542
Nettomenot	8 032	8 422	8 237
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 346		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 968		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-7
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-86
Palkkaliukumasäästö	-8
Palkkausten tarkistukset	22
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-43
Toimintamenojen indeksikorotus (HO 2015)	-60
Vuokramenojen indeksikorotus	5
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-8
Yhteensä	-185

2016 talousarvio	8 237 000
2015 talousarvio	8 422 000
2014 tilinpäätös	8 655 000

04. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 863 000 euroa.

Selvitysosa: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus toimii koulutuksen ja varhaiskasvatuksen ulkopuolista arviointia suorittavana riippumattomana asiantuntijaorganisaationa, joka tuottaa tietoa koulutuspoliittista päätöksentekoa sekä varhaiskasvatuksen ja koulutuksen kehittämistä varten.

Arviointikeskuksen tehtävänä on:

— toteuttaa varhaiskasvatukseen ja koulutukseen sekä opetuksen, koulutuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjien ja korkeakoulujen toimintaan liittyviä arviointeja arviointisuunnitelman mukaisesti

— tehdä arviointisuunnitelman mukaisesti perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden saavuttamista koskevia oppimistulosten arviointeja, ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman perusteiden ja ammatillisen aikuiskoulutuksen tutkinnon perusteiden sekä taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden saavuttamista koskevia oppimistulosten arviointeja

— tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä sekä korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa

— kehittää koulutuksen ja varhaiskasvatuksen arviointia

— huolehtia muista tehtävistä, jotka säädetään tai määrätään sen tehtäviksi.

Arviointikeskuksen yhteydessä toimiva arviointineuvosto osallistuu arviointikeskuksen strategiseen suunnitteluun, päättää laajakantoisista tai periaatteellisesti merkittävistä lausunnoista ja aloitteista, laatii esityksen arviointisuunnitelmasta arvioitavista kohteista aikatauluineen sekä esityksen arviointisuunnitelman muutoksista.

Arviointineuvoston yhteydessä toimiva korkeakoulujen arviointijaosto päättää korkeakouluja koskevien arviointien hankesuunnitelmasta, suunnittelu- ja arviointiryhmien kokoonpanosta sekä korkeakoulujen laatu järjestelmien auditointien lopputulosten hyväksymisestä.

Arviointikeskuksen asettaman arviointiasiajn neuvottelukunnan tehtävänä on edistää arviointikeskuksen ja sidosryhmien välistä yhteistyötä sekä arviointikeskuksen tuottaman arviointitiedon hyödyntämistä.

Arviointikeskuksen toimintaperiaatteena on:

— noudattaa arvioinnin riippumattomuuden ja kehittävän arvioinnin periaatetta

— julkistaa käyttämänsä arviointiperusteet ja arviointiensä tulokset

— huolehtia tiedonvälityksestä sidosryhmille

— toimittaa arvioinnissa mukana olleille oppilaitoksille, varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä korkeakouluille niitä koskevat arviointitulokset

— osallistua kansainväliseen arviointitoimintaan ja yhteistyöhön

— osallistua säännöllisesti oman toimintansa ulkopuoliseen arviointiin.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tavoitteena on:

— suorittaa vuosille 2016—2019 vahvistettavaan arviointisuunnitelmaan vuodelle 2016 sisältyvät tehtävät

— käynnistää oppimistulosten arvioinnin sähköisten järjestelmien suunnittelu toimialan kokonaisarkkitehtuurin mukaisesti yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa

— parantaa auditointien vaikuttavuutta.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, suoritteet

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Arvioinnit ja auditoinnit, kpl	31	43	45
— yleissivistävä	8	11	12
— ammatillinen	14	18	19
— korkeakoulutus	6	9	9
— sektorirajat ylittävät	3	5	5
Arviointiraportit, kpl	11	26	35
— yleissivistävä	8	6	9
— ammatillinen	3	9	11
— korkeakoulutus		8	10
— sektorirajat ylittävät		3	5
Tiedotus- ja julkistamistilaisuudet, kpl	6	20	30
Tilaisuuksien osallistujat	475	600	600

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	3 320	3 991	3 963
Bruttotulot	621	100	100
Nettomenot	2 699	3 891	3 863
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 037		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 913		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)			-2
Palkkaliukumasäästö			-11
Palkkausten tarkistukset			23
Toimintameno-säästö (HO 2015)			-38
Yhteensä			-28

2016 talousarvio	3 863 000
2015 talousarvio	3 891 000
2014 tilinpäätös	3 575 000

21. Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 543 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) menoihin, jotka aiheutuvat osallistumisesta kansainvälisten järjestöjen toimintaan ja pohjoismaiseen kulttuuriyhteistyöhön
- 2) kulttuurisopimusten ja vaihto-ohjelmien toimeenpanosta aiheutuviin menoihin
- 3) ulkomaille suuntautuvan kulttuuri- ja sivistystoiminnan edellyttämiin palkkaus- ja ohjelmamenoihin tarkoitettujen avustusten ja apurahojen maksamiseen henkilöille ja yhteisöille, jotka edistävät opetus-, tiede- ja kulttuurivaihtoa sekä Suomen kulttuurin tunnetuksi tekemistä ulkomailla.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Fulbright-stipendivaihtotoiminta	269 000
Suomen puheenjohtajuus Pohjoismaiden ministerineuvostossa	500 000
Muut kansainväliset hankkeet	2 774 000
Yhteensä	3 543 000

Määrärahalla rahoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan monenkeskiseen ja kahdenväliseen kansainväliseen yhteistyöhön, ulkosuomalaistoimintaan sekä sukukansayhteistyöhön liittyviä hankkeita.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maailman lehdistönvapauden konferenssi 2016	160
Menosäästön uudelleenkohdennus	-100
Suomen puheenjohtajuus Pohjoismaiden ministerineuvostossa	500
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-543
Yhteensä	17

2016 talousarvio	3 543 000
2015 talousarvio	3 526 000
2014 tilinpäätös	3 726 000

22. (29.01.22, osa) Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 14 263 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tekijänoikeuslakiin (404/1961) perustuvien kopiointi- ja muiden käyttöoikeuskorvausten sekä kopiointia, tallennusta ja käyttöoikeuksia koskevan tiedotus- ja selvitystoiminnan menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahaa maksetaan tekijänoikeuslakiin perustuvia korvauksia valtionhallinnossa ja oppilaitoksissa tapahtuvasta suojatun aineiston käytöstä tekijänoikeuksien haltijoita edustavien järjestöjen kanssa tehtävien sopimusten mukaisesti.

2016 talousarvio	14 263 000
2015 talousarvio	14 263 000
2014 tilinpäätös	14 263 000

29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 28 489 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 23.01.29	-183
Siirto momentille 29.80.41	-838
Valtori (siirto momentille 28.01.29)	-339
Tasomuutos	651
Yhteensä	-709

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	28 489 000
2015 talousarvio	29 198 000
2014 tilinpäätös	33 716 873

50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 279 000 euroa.

Käyttösuunnitelma (euroa)

1.	Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä annetun lain (1331/2003) mukainen valtionavustus	575 000
2.	Paasikivi-Seura	10 000
3.	Tammenlehvän perinneliitto	63 000
4.	Ruotsinkielisen viittomakielen elvytysohjelma	131 000
5.	Vähemmistökielisen sanomalehdistön tuki	500 000
Yhteensä		1 279 000

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vähemmistökielisen sanomalehdistön tuki (siirto momentilta 31.40.42)	500
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-119
Tasomuutos	-100
Yhteensä	281

2016 talousarvio	1 279 000
2015 talousarvio	998 000
2014 tilinpäätös	748 000

51. *Avustukset kirkolliseen ja uskonnolliseen toimintaan* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 3 321 000 euroa.

Käyttösuunnitelma (euroa)

1.	Avustus ortodoksiselle kirkolle (L 985/2006, 119 §)	2 543 000
2.	Avustukset Suomen Merimieskirkolle — mistä merimieskirkkojen rakennusavustuksiin ja rakennuslainojen hoitoon (enintään)	134 000 52 000
3.	Avustukset eräiden siirtoväen sankarihautojen hoitoon ja luovutetun alueen hautausmaiden kunnostamiseen	32 000
4.	Avustus rekisteröidyille uskonnollisille yhdyskunnille	532 000
5.	Avustus uskontojen vuoropuhelun edistämiseen	80 000
Yhteensä		3 321 000

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksikorotus ortodoksisen kirkon avustukseen	33
Kertaluonteisen lisäyksen poistuminen	-150
Rotterdamin merimieskirkon peruskorjauksen rahoituksen päätyminen	-400
Tasokorotus liittyen kirkon yhteiskunnallisten tehtävien rahoitusuudistukseen	1 000
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-503
Tasomuutos	48
Yhteensä	28

2016 talousarvio	3 321 000
2015 I lisätalousarvio	100 000
2015 talousarvio	3 293 000
2014 tilinpäätös	3 298 000

52. *Valtion rahoitus evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisiin tehtäviin* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 114 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion rahoituksesta evankelis-luterilaiselle kirkolle eräisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin annetun lain (430/2015) mukaiseen rahoitukseen.

Selvitysosa: Evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisten tehtävien rahoitus uudistuu. Seurakuntien oikeus yhteisöveron tuottoon poistuu ja tilalle tulee lakisääteinen valtion rahoitus evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisiin tehtäviin. Rahoituksen perusteena ovat hautaus-toimeen, väestökirjanpitoon ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja irtaimiston ylläpitoon liittyvät laissa säädetyt tehtävät. Rahoituksen määräksi vuonna 2016 on laissa säädetty

114 000 000 euroa. Rahoituksen määrää korotetaan vuosittain kuluttajahintaindeksin mukaista yleisen hintatason muutosta vastaavasti.

2016 talousarvio

114 000 000

66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 226 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Unescon ja muiden hallitustenvälisen monenkeskisen sivistyksellisen yhteistyön järjestöjen ja ohjelmien jäsenmaksujen ja rahoitusosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Unescon jäsenmaksu	1 478 000
Suomen maksuosuus Euroopan nuorisosäätiöön	37 000
Suomen maksuosuus Euroopan neuvoston nuorisokortin osittaissopimuksesta	5 000
Suomen maksuosuus WIPOlle	110 000
Suomen maksuosuus ICCROMille	22 000
Maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelua koskevasta sopimuksesta aiheutuvat menot	15 000
OECD/CERI jäsenmaksu	26 000
Suomen maksuosuus Euroopan neuvoston EURIMAGES-rahastoon	320 000
Suomen maksuosuus Euroopan audiovisuaaliselle observatoriolle	22 000
Suomen maksuosuus Euroopan nykykielten keskukselle	32 000
Suomen maksuosuus WADAlle	57 000
OECD/INES jäsenmaksu	28 000
Suomen maksuosuus kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemista ja edistämistä koskevasta Unescon yleissopimuksesta	20 000
Suomen maksuosuus urheilun dopinginvastaisesta Unescon yleissopimuksesta	20 000
Suomen maksuosuus aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevasta Unescon yleissopimuksesta	16 000
Suomen maksuosuus Euroopan neuvoston urheilua koskevasta laajennetusta osittaissopimuksesta	18 000
Yhteensä	2 226 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valuuttakurssimuutoksiin varautuminen Unescon jäsenmaksussa	28
Yhteensä	28

2016 talousarvio	2 226 000
2015 talousarvio	2 198 000
2014 tilinpäätös	2 051 498

10. Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus

Selvitysosa:

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Varhaiskasvatuksen ja yleissivistävän koulutuksen (esiopetus, perusopetus, lisäopetus, lukiokoulutus, taiteen perusopetus ja aamu- ja iltapäivätoiminta) tavoitteena on turvata sivistykselliset perusoikeudet jokaiselle lapselle, oppilaalle ja opiskelijalle sekä edistää heidän hyvinvointiaan, kehitystään ja oppimistaan. Varhaiskasvatuksen ja yleissivistävän koulutuksen kehittämisen lähtökohtana on yhdenvertaisten mahdollisuuksien luominen sekä laadukkaan kasvatuksen ja koulutuksen takaaminen kaikille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Tavoitteena on varhaiskasvatuksen sekä koulu- ja oppilaitosverkon toimintakyvyn ja saavutettavuuden sekä toiminnan vaikuttavuuden turvaaminen.

Varhaiskasvatus koostuu kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudesta. Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on laaja-alaiseen, monitieteiseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Varhaiskasvatuksella luodaan vahvaa perustaa lapsen persoonallisuuden sekä taitojen, kykyjen ja arvopohjan tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle, elinikäiselle oppimiselle sekä hyvinvoinnille ja terveydelle. Tavoitteena on vahvistaa varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen jatkumoa. Varhaiskasvatuspalveluilla tuetaan työn ja perheen yhteensovittamista. Subjektiiivinen päivähoito-oikeus muuttuu siten, että jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa esiopetukseen asti. Lapsella olisi kuitenkin oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen, mikäli lapsen vanhemmat tai muut huoltajat työskentelevät kokoaikaisesti taikka päätoimisesti opiskelevat, toimivat yrittäjänä tai ovat omassa työssä. Varhaiskasvatuksessa nostetaan yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien määrän suhdetta 1/7:stä 1/8:aan.

Päivähoitomaksuja sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuja korotetaan. Päivähoitomaksuista syntyvä lisätulo arviolta 22 milj. euroa vuonna 2016 ja vuositasolla 54 milj. euroa vahvistaa kuntien taloutta. Asiasta annetaan lakiesitys kevätistuntokaudella 2016 ja muutokset tulevat voimaan 1.8.2016. Aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korotus puolestaan vahvistaa kuntien taloutta arviolta 10 milj. eurolla vuonna 2016 ja vuositasolla arviolta 25,7 milj. eurolla. Korotus toteutetaan antamalla hallituksen esitys perusopetuslain muuttamisesta vuoden 2015 aikana.

Esiopetuksessa varmistetaan laadukas oppimisen ja kehityksen jatkumo varhaiskasvatuksesta perusopetukseen kaikille lapsille. Esiopetus lisää koulutuksellista tasa-arvoa ja vähentää syrjäytymistä. Perusopetuksen lähtökohtina ovat laadukas ja turvallinen lähikoulu sekä yhtenäinen peruskoulu. Tavoitteena on kehittää koulua lasten ja nuorten oppimista ja hyvinvointia edistävänä yhteisönä. Tämä saavutetaan turvaamalla ammattitaitoinen ja laadukas opetus, ohjaus ja tukitoimet, oppilas- ja opiskelijahuolto sekä turvallinen oppimisympäristö.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistaminen alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu esi- ja perusopetuksessa, toisen asteen koulutuksessa sekä muussa yleissivistävässä koulutuksessa. Esi- ja perusopetus sekä lukiokoulutus toteutetaan laadukkaasti ja tuloksellisesti siten, että oppilaat ja opiskelijat saavuttavat jatko-opintojen edellyttämät valmiudet ja koulutuksen keskeyttäminen vähennee. Koulutuksellista tasa-arvoa edistetään. Yhteiskunnallista vaikuttavuutta kuvataan kansallisilla ja kansainvälisillä arviointi- ja tutkimustuloksilla.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Varhaiskasvatustalain ja varhaiskasvatusta koskevien asiakasmaksusäännösten valmistelua jatetaan.

Parannetaan peruskoulun edellytyksiä toimia kaikkien lasten oppivelvollisuuskouluna huomiomalla koulujen toimintaympäristö niiden rahoituksessa.

Suunnataan voimavaroja perusopetuksen oppimistapoja ja -ympäristöjä kehittäviin toimenpiteisiin ja varmistetaan perusopetuksen saavutettavuus myös jatkossa. Tuetaan aamu- ja iltapäivätoiminnan tarjontaa perusopetuksen 1.—2. luokan oppilaille sekä erityistä tukea tarvitseville. Suunnataan esi- ja perusopetukseen kehittämistoimia, joilla parannetaan oppimistuloksia sekä tuetaan oppimisen ja pedagogiikan kehittämistä lähikouluperiaatetta vahvistaen. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen arviointia kehitetään. Luonnontieteiden ja matematiikan osaamista ja kiinnostusta oppimiseen vahvistetaan jatkamalla valtakunnallisen kehittämissohjelman toteuttamista. Jatetaan kielitaidon vahvistamista tukemalla kielikylpytoimintaa. Tuetaan tehostetun ja erityisen tuen piirissä olevien oppilaiden oppimisen ja hyvinvoinnin tukea osana yleisopetusta sekä koulupudokkuutta estäviä toimia. Parannetaan perusopetuksen oppimistuloksia sekä kavennetaan niissä syntyneitä eroja.

Tuetaan lukiolaisten nopeaa valmistumista sekä siirtymää työelämään. Kehitetään lukiokoulutuksen järjestäjaverkon rakennetta vapaaehtoisuuden pohjalta. Järjestäjaverkon kehittäminen tapahtuu nykyisten määrärahojen puitteissa eikä siihen ole tarkoitus myöntää erillisrahoitusta. Valmistellaan rahoitusjärjestelmän uudistamista siten, että suoritusten ja vaikuttavuuden painoarvo rahoituksen perusteena on merkittävä. Rahoitusjärjestelmä tukee, kannustaa ja ohjaa koulutuksen järjestäjiä toiminnan vaikuttavuuden, laadun ja tehokkuuden parantamiseen ja turvaa koulutuksen alueellisen saatavuuden. Rahoitus maksetaan koulutuksen järjestäjälle.

Lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistamista jatketaan siten, että ne voidaan ottaa käyttöön 1.8.2016. Lisätään lukiokoulutuksen ja korkea-asteen välistä yhteistyötä.

Toteutetaan lukiokoulutuksen kehittämishanke, jolla pyritään muun muassa lisäämään merkittävästi tieto- ja viestintätekniikan käyttöä, monipuolistamaan opiskelu- ja opetusmenetelmiä sekä lisäämään toiminnallista yhteistyötä muiden koulumuotojen ja työelämän kanssa.

Vahvistetaan lasten ja nuorten emotionaalisia ja psykososiaalisia taitoja sekä jatketaan toimia koulukiusaamisen vähentämiseksi. Jatketaan psykososiaalisen hyvinvoinnin ja elämänhallintataitojen edistämiseen sekä kiusaamisen ja sen vaikutusten vähentämiseen liittyvän Kaikki Mukaan (KaMu) -toimenpideohjelman kehittämistä lukioissa vuonna 2016. Panostetaan kouluviihtyvyyteen sekä koulurauhaan ja nostetaan lasten ja nuorten henkisen sekä fyysisen hyvinvoinnin tasoa.

Ylioppilastutkintoa kehitetään tukemaan koulutuksen yleissivistäviä tavoitteita ja mahdollistamaan tutkinnon laajempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Valmistellaan tieto- ja viestintätekniikan asteittaista käyttöönottoa. Ensimmäiset kokeet (saksa, filosofia ja maantiede) järjestetään tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntäen syksyllä 2016 ja koko tutkinto keväällä 2019. Uudistetaan äidinkielen, vieraiden kielten ja matematiikan kokeita. Matematiikan kokeen rakenteellinen uudistus toteutetaan 2016 ja äidinkielen koeuudistukset 2018.

Tuetaan oppimisympäristöjen kehittämistä ja monipuolistamista sekä kehitetään vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen pedagogiikkaa ja edistetään opetushenkilöstön osaamista sekä painotetaan tulevaisuuden taitopohjaa. Laajennetaan oppimistapoja ottamalla käyttöön digitaalisia oppimisympäristöjä sekä uudistetaan pedagogiikkaa. Edistetään yleissivistävässä koulutuksessa siirtymistä kohti digitaalisia materiaaleja ja kehitetään tapoja tukea opettajien omaa oppimateriaalien tuotantoa ja levitystä muidenkin käyttöön. Edistetään koulutuspalveluiden standardointia ja kehitetään alaikäisten tunnistautumiskäytäntöä osana kansallista palveluarkkitehtuuria.

Järjestetään varhaiskasvatuksen ja yleissivistävän koulutuksen seminaareja Suomen toimiessa Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajanaan vuonna 2016.

OECD:n PISA-tutkimuksen tulokset Suomen osalta 2003—2012 ja tavoite vuodelle 2015

	2003 toteutuma	2006 toteutuma	2009 toteutuma	2012 toteutuma	2015 ¹⁾ tavoite
Lukutaito	543	547	536	524	538—550
Matematiikka	544	548	541	541	538—550
Luonnontiede	548	563	554	554	550—560

¹⁾ Tutkimuksen tekovuodet. Tietojen julkistamisvuodet ovat 2004, 2007, 2010, 2013 ja 2016.

Päivähoitoon osallistuvien määrät sekä yleissivistävän koulutuksen oppilasmäärät, opetus-tunnit ja ohjaustunnit vuosina 2013—2016

	2013 toteutuma	2014 arvio	2015 arvio	2016 tavoite
Päivähoito ¹⁾	211 550	212 050	212 550	213 050
Esiopetus ²⁾	59 800	60 420	62 500	62 000
Perusopetus	526 850	530 000	531 000	531 000
Lisäopetus	1 840	1 230	2 060	2 060
Vaikeimmin kehitysvammaiset oppilaat	1 470	1 450	1 470	1 470
Muut vammaisoppilaat	10 260	10 200	10 430	10 430
Maahanmuuttajien valmistava opetus	2 800	3 020	3 050	3 100
Joustavan perusopetuksen oppilaat (enintään)	1 840	1 860	2 000	2 000
Sisäoppilaitoslisä	530	450	540	540
Vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä sekä heidän muun opetuksensa tukeminen (enintään)	20 690	22 610	24 000	24 000
Nuorten lukiokoulutus	99 460	97 800	102 000	101 000
Aikuisten lukiokoulutus	25 650	25 240	26 000	26 000
— josta yli 18-vuotiaat	5 650	6 000	7 100	7 000
— aikuislukioiden/-linjojen aineopiskelijoiden suorittamien lukion pakollisten ja syventävien/valinnaisten kurssien lukumäärien perusteella lasketut opiskelijat	1 150	1 190	1 200	1 200
Taiteen perusopetus ³⁾				
— musiikkioppilaitosten tunnit	1 653 000	1 653 000	1 653 000	1 653 000
— muun taiteen perusopetuksen tunnit	140 800	140 800	140 800	140 800

Päivähoitoon osallistuvien määrät sekä yleissivistävän koulutuksen oppilasmäärät, opetus-tunnit ja ohjaustunnit vuosina 2013—2016

	2013 toteutuma	2014 arvio	2015 arvio	2016 tavoite
Aamu- ja iltapäivätoiminta ³⁾				
— osallistuvat lapset	56 000	56 000	56 000	56 000
— ohjaustunnit	3 390 000	3 390 000	3 390 000	3 390 000

¹⁾ Kuntien järjestämä päivähoito, sisältää koko- ja osapäivähoidossa päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevat lapset yhteensä.

²⁾ Esi- ja perusopetuksen luvut ovat toteutumavuoden syksyn valtionosuustietoja (kunnat, kuntayhtymät, yksityiset opetuksen järjestäjät)

³⁾ Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä ohjaustuntien määrä

Ylioppilastutkintoon osallistuu vuonna 2016 noin 77 850 kokeilasta, ja heidän arvioidaan suorittavan yhteensä noin 196 300 koetta.

Luvun nimike on muutettu.

01. Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 43 816 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) Eurooppa-koulujen opettajien ja hallintohenkilökunnan palkkausmenojen ja muiden menojen maksamiseen
- 2) valtion yleissivistävien oppilaitosten kansainvälistämiseen, maahanmuuttajien täydentävään opetukseen, VALTERI-koulun palvelu- ja kehittämiskeskustoimintaan sekä avustuksina oppimisympäristöjen kehittämiseen ja monipuolistamiseen
- 3) Helsingin eurooppalaisen koulun toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 4) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Suomalais-venäläinen koulu ja Helsingin ranskalais-suomalainen koulu toimivat esi-, perus- ja lukio-opetuksen kouluina. Koulut kehittävät kulttuuriyhteyksien ja verkottumisen kautta koulujen kielten- ja kulttuuriopetusta. Valtion yleissivistävää erityiskoulua (VALTERI-koulu) kehitetään. Helsingin eurooppalaisen koulun tehtävänä on tarjota Eurooppa-koulujen opetussuunnitelmiin perustuvaa opetusta.

Oppilasmäärät

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Helsingin ranskalais-suomalainen koulu	814	803	840	815
Suomalais-venäläinen koulu	683	696	705	689
Valtion yleissivistävä erityiskoulu (VALTERI-koulu)	454	401	403	383
Eurooppa-koulut (suomalaiset oppilaat)	606	598	620	620

Oppilasmäärät

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Koulukotien perusopetus	141	120	128	120
Helsingin eurooppalainen koulu	267	276	270	283
Yhteensä	2 965	2 894	2 966	2 910

VALTERI-koulun ohjaustoiminnan tunnusluvut

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Ohjaustoiminta kentällä				
— ohjauskäyntejä	1 108	1 505	1 535	1 569
— oppilaita	918	842	798	802
Tilapäinen opetus ja kuntoutus				
— Tukijaksopäivät	3 258	3 830	3 653	3 679
— Tukijaksojen oppilaat	445	443	445	449

Henkilötyövuodet

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Helsingin ranskalais-suomalainen koulu	75,6	76,2	76	76
Suomalais-venäläinen koulu	81,1	82,7	81	81
Valtion yleissivistävä erityiskoulu (VALTERI-koulu)	616,3	614,9	610	608
EU:n Eurooppa-koulut	33	32	32	32
Helsingin eurooppalainen koulu	59,8	60,5	61	61
Yhteensä	865,8	866,3	860	858

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kielikoulut	3 705 000
VALTERI-koulu	34 317 000
Koulukotien perusopetus	1 592 000
EU:n Eurooppa-koulut	1 700 000
Helsingin eurooppalainen koulu	2 502 000
Yhteensä	43 816 000

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	67 539	66 754	64 816
Bruttotulot	21 199	20 000	21 000
Nettomenot	46 340	46 754	43 816

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Siirtyneet erät			
— edelliseltä vuodelta siirtyneet	13 067		
— seuraavalle vuodelle siirtyneet	17 251		

Kuntien rahoitusosuus valtion yleissivistävän lukiokoulutuksen kustannuksiin, 1 136 000 euroa, on otettu huomioon momentin 29.10.30 mitoituksessa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Onerva Mäen koulun kertamenon poistuminen			-1 250
Onerva Mäen koulun lisävuokran tarkistus			750
Onerva Mäen koulun lisävuokravaltuuden päättyminen			-190
Onerva Mäen koulun väliaikaistilojen vuokrauksen päättyminen			-820
Opetushallituksen toimintamenojen turvaaminen (siirron palautus momentilta 29.01.02)			525
Opiskelijavalintapalvelut (siirron palautus momentilta 29.01.02)			7
Suomalais-venäläisen koulun lisävuokran päättyminen			-50
Suomalais-venäläisen koulun peruskorjauksen lisävuokravaltuuden päättyminen			-400
Ylioppilastutkinnon sähköistäminen (siirto momentille 29.10.02)			-100
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)			-59
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa			-1 220
Palkkaliukumasäästö			-192
Palkkausten tarkistukset			271
Toimintamenojen tuottavuussäästö			-227
Vuokramenojen indeksikorotus			77
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö			-44
Tasomuutos			-16
Yhteensä			-2 938
2016 talousarvio			43 816 000
2015 I lisätalousarvio			—
2015 talousarvio			46 754 000
2014 tilinpäätös			50 524 000

02. Ylioppilastutkintolautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 2 334 000 euroa.

Selvitysosa:

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	8 869	9 568	9 492
Bruttotulot	6 868	7 298	7 158
Nettomenot	2 001	2 270	2 334
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 078		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 426		

Nettobudjetoitavat tulot kertyvät ylioppilastutkintolautakunnan suoritteista perittävistä maksuisista annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen mukaan.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ylioppilastutkinnon sähköistäminen (siirto momentilta 29.10.01)	100
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-4
Palkkaliukumasäästö	-2
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-9
Toimintameno säästö (HO 2015)	-20
Vuokramenojen indeksikorotus	1
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-2
Yhteensä	64
2016 talousarvio	2 334 000
2015 talousarvio	2 270 000
2014 tilinpäätös	2 349 000

20. Yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 17 872 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen sekä niihin liittyvien kokeilu-, tutkimus-, kehittämis- ja arviointihankkeista aiheutuvien suunnittelu-, käynnistämis- ja toimintamenojen sekä avustusten maksamiseen
- 2) EU:n ja OECD:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien tutkimus- ja koulutushankkeiden maksamiseen
- 3) yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen tilastoinnin, tietoteknisten palvelujen sekä toiminnan seurannan ja ohjauksen tietojärjestelmien rahoittamiseen

4) digitaalisten oppimateriaalien käyttöönoton vauhdittamisesta, digioppimisen kokeiluista ja kehittämisestä sekä taiteen perusopetuksen saavutettavuuden edistämisestä aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen

5) enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Digitaalisuutta hyödyntävien työtapojen päivittämisen tukeminen opetuksessa	375
Osaaminen ja koulutus: Digitaalisten materiaalien käyttöönoton vauhdittaminen ja digioppimisen kokeilut ja kehittäminen	6 000
Osaaminen ja koulutus: Taiteen perusopetuksen saavutettavuuden edistäminen	800
Yhteensä	7 175

Momentin nimike on muutettu ja momentin määräraha on muutettu kolmevuotiseksi siirtomäärärahaksi.

2016 talousarvio	17 872 000
2015 talousarvio	10 697 000
2014 tilinpäätös	12 717 000

30. Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 702 453 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen

2) enintään 3 800 000 euroa edellä mainitun lain 13 §:n 3 momentin mukaisille muille kuin opivivollisille järjestettävän perusopetuksen aineenopetuksen käyttökustannuksiin

3) enintään 2 386 000 euroa avustuksina yksityisten opetuksen järjestäjien käyttökustannuksiin

4) enintään 6 000 000 euroa joustavan perusopetuksen käyttökustannuksiin

5) enintään 1 300 000 euroa opetus- ja kulttuuriministeriön määräämin perusteiden edellä mainitun lain 44 §:n mukaisten avustusten maksamiseen opetustuntikohtaista taiteen perusopetuksen valtionosuutta saaville opetuksen järjestäjille

6) enintään 150 000 euroa muiden kuin opetustuntikohtaista valtionosuutta saavien taiteen perusopetuksen järjestäjien harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin

7) enintään 5 575 000 euroa yleissivistävän koulutuksen innovatiivisiin oppimisympäristöihin, digitaalisiin koulutuspilvipalveluihin, tieto- ja viestintätekniikan opetusvälineiden edistämiseen sekä sen hyödyntämisen kehittämiseen ylioppilastutkinnon suorittamisessa ja ylioppilastutkintolautakunnan tieto- ja viestintätekniologiseen varustamiseen sekä koulujen ja oppilaitosten kansainväliseen toimintaan

8) enintään 3 700 000 euroa varhaiskasvatuksen kehittämiseen

9) enintään 7 645 000 euroa avustuksina esi- ja perusopetuksen erityisopetuksen laadun kehittämiseen ja siihen liittyvään koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen

10) enintään 10 540 000 euroa koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin

11) enintään 842 000 euroa avustuksina kielikylpytoiminnan laajentamiseen

12) enintään 2 865 000 euroa avustuksina koululaisten kerhotoiminnan tukemiseen

13) Suomen ja Ruotsin välillä yhteistyöstä ulkomaanopetuksen alalla tehdyn sopimuksen mukaisten menojen maksamiseen

14) enintään 11 975 000 euroa opetus- ja kulttuuriministeriön määräämin perustein edellä mainitun lain 45 §:n mukaisten avustusten maksamiseen täydentävän vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen sekä heidän muun opetuksensa tukemiseen

15) opetus- ja kulttuuriministeriön määräämin perustein edellä mainitun lain 45 §:n mukaisten avustusten maksamiseen saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden äidinkielen opetuksen järjestämiseen

16) enintään 120 000 euroa saamelaiskäräjien käytettäväksi valtionavustuksen maksamiseen saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitetuille saamelaisten kotiseutualueen kunnille saamenkielisten lasten varhaiskasvatuspalveluiden turvaamiseksi

17) rahoituslain 45 §:n 1 momentin ja saamenkieliseen ja saamen kielen opetukseen perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista annetun valtioneuvoston asetuksen (1769/2009) mukaisten valtionavustusten maksamiseen

18) Euroopan kemikaaliviraston henkilöstön lasten varhaiskasvatuksen järjestämiseen Suomessa samoin edellytyksin kuin muilla kunnassa asuvilla

19) Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan -hankkeen toteutukseen liittyvien koulupudokkuutta ehkäisevien yleissivistävän koulutuksen menojen ja avustusten maksamiseen.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisen aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä ohjaustuntien määrä on enintään 3 390 000 tuntia. Ohjaustuntien hinta on 26,00 euroa.

Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä tuntimäärä on musiikin perusopetuksessa enintään 1 653 000 ja muussa opetustuntiperusteisen valtionosuuden piiriin kuuluvassa taiteen perusopetuksessa enintään 140 800 tuntia.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009), kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) ja perusopetuslain (628/1998) muuttamisesta.

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

1) Laskennalliset kustannukset (opiskelijamäärä * yksikköhinta)	621 138 000
— kunnallinen lukiokoulutus (88 200 * 6 071,83 €)	535 534 000
— yksityinen lukiokoulutus (9 800 * 6 399,43 €, sis. alv.)	62 716 000
— kunnallinen yli 18-vuotiaana aloittaneiden lukiokoulutus (5 400 * 3 381,79 €)	18 262 000
— yksityinen yli 18-vuotiaana aloittaneiden lukiokoulutus (1 300 * 3 558,41 €, sis. alv.)	4 626 000

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Kuntien rahoitusosuus	-448 521 000
Perusopetus, vaikeimmin kehitysvammaiset	45 818 000
Perusopetus, muut vammaisoppilaat	202 655 000
Maahanmuuttajien valmistava opetus	50 588 000
Lisäopetus	17 068 000
Muiden kuin oppivelvollisten esi- ja perusopetus	14 905 000
Sisäoppilaitoslisä	1 672 000
Koulukotikorotus	1 078 000
Aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuus	50 240 000
Opetustuntikohtainen taiteen perusopetuksen valtionosuus	78 807 000
Ulkomailla toimivien koulujen valtionosuus	3 384 000
Yksityisen opetuksen järjestäjän alkavan ja laajenevan toiminnan rahoitus	3 358 000
2) Muiden kuin oppivelvollisten perusopetuksen aineenopetus (enintään)	3 800 000
3) Avustukset yksityisten opetuksen järjestäjien käyttökustannuksiin (enintään)	2 386 000
4) Joustavan perusopetuksen lisä (enintään)	6 000 000
5) Avustukset opetustuntikohtaista taiteen perusopetuksen valtionosuutta saaville opetuksen järjestäjille (enintään)	1 300 000
6) Avustukset muille kuin opetustuntikohtaista valtionosuutta saaville taiteen perusopetuksen järjestäjille (enintään)	150 000
7) Yleissivistävän koulutuksen innovatiivisiin oppimisympäristöihin, digitaalisiin koulutuspalveluihin, tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön edistämiseen sekä sen hyödyntämisen kehittämiseen ylioppilastutkinnon suorittamisessa ja ylioppilastutkintolautakunnan tieto- ja viestintäteknologiseen varustamiseen sekä koulujen ja oppilaitosten kansainväliseen toimintaan (enintään)	5 575 000
8) Varhaiskasvatuksen kehittämiseen (enintään)	3 700 000
9) Esi- ja perusopetuksen erityisopetuksen laadun kehittämiseen ja siihen liittyvään koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen (enintään)	7 645 000
10) Koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin (enintään)	10 540 000
11) Kielikylpytoiminnan laajentaminen (enintään)	842 000
12) Kerhotoiminnan tukeminen (enintään)	2 865 000
13) Ulkomaanopetuksen menot	190 000
14) Vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen sekä heidän muun opetuksensa tukeminen (enintään)	11 975 000
15) Rahoituslain 45 §:n mukaiset avustukset saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden äidinkielen opetuksen järjestämiseen	75 000
16) Saamenkielisten lasten varhaiskasvatuspalveluiden turvaamiseen saamelaisten kotiseutualueen kunnissa (enintään)	120 000
17) Rahoituslain 45 §:n 1 momentin ja saamenkieliseen ja saamen kielen opetukseen perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa myönnettävän valtioneuvoston perusteista annetun valtioneuvoston asetuksen (1769/2009) mukaisten valtioneuvostusten maksamiseen	2 200 000
18) Euroopan kemikaaliviraston henkilöstön lasten varhaiskasvatuksen järjestämisen tuki	500 000
19) Osaaminen ja koulutus: Nuorisotakuusta yhteiskuntatakuun suuntaan	400 000
Yhteensä	702 453 000

Varhaiskasvatuspalvelun EU:n kemikaaliviraston henkilöstön lapselle tuottavalla kunnalla on oikeus periä palvelun tuottamisesta aiheutuneiden kokonaiskustannusten ja perheen maksuosuuden välinen erotus Suomen valtiolta.

Määrärahan mitoituksessa käytetyt arviot (ei sis. alv)

Kotikuntakorvauksen perusosa	6 732,39 euroa/asukas
Lukiokoulutus	6 060,06 euroa/opisk.
Taiteen perusopetus	
— opetustuntikohtainen yksikköhinta	76,16 euroa/opetustunti
Aamu- ja iltapäivätoiminta	26,00 euroa/ohjaustunti

Valtionosuuden mitoituksessa huomioon otettu kuntien rahoitusosuus sisältää 9 107 000 euroa kuntien osuutena lukiokoulutuksesta harjoittelukouluissa ja valtion yleissivistävissä oppilaitoksissa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluontoisten erien nettomuutos valtionavustuksista	-9 950
Lukiokoulutukseen valmistava koulutus	1 000
Lukiokoulutuksen opiskelijamääräarvion alentaminen	-9 183
Maahanmuuttajien perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilasmääräarvion lisäys	4 110
Osaaminen ja koulutus: Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan	400
Perusopetuksen opetusryhmäkoon pienentämisen avustuksista luopuminen	-30 000
Valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistus, lukiokoulutus ja taiteen perusopetus	1 767
Valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistus, perusopetus	24 397
Varhaiskasvatuksen kehittäminen	3 700
Yleissivistävän koulutuksen laadun parantamiseen myönnetty avustukset	-15 000
Yhteensä	-28 759

2016 talousarvio	702 453 000
2015 I lisätalousarvio	6 050 000
2015 talousarvio	731 212 000
2014 tilinpäätös	829 537 328

51. Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 978 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen kodin ja koulun yhteistyöstä huolehtiville järjestöille, Kerhokeskus - Koulutyön tuki ry:lle, koulun vapaan harrastustoiminnan tukemiseen, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto ry:lle, Ympäristökasvatuksen seura ry:lle, Kesälukioseura ry:lle, Suomi-koulujen Tuki ry:lle ja Suomi-koulujen toimintaan ja kehittämiseen sekä kotiperuskoulu/hemgrundskola -toimintaan, sekä vaihto-oppilasjärjestöjen ja lukiolaisten tieteolympiatoiminnan tukemiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertamenson poistuminen	-175
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-150
Yhteensä	-325
2016 talousarvio	978 000
2015 talousarvio	1 303 000
2014 tilinpäätös	1 303 000

20. Ammatillinen koulutus

Selvitysosa: Ammatillisen koulutuksen päämääränä on vahvistaa työ- ja elinkeinoelämän kilpailukykyä ja yhteiskunnan hyvinvointia kansainvälistyvässä ja nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä vastaamalla työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeisiin, parantamalla väestön ammatillista osaamista sekä tukemalla elinikäistä oppimista ja työelämälähtöistä innovaatiotoimintaa. Työelämä- ja asiakaslähtöisyys sekä toiminnan joustavuus ja ketteryys ovat keskeisiä tekijöitä, joilla vahvistetaan ammatillisen koulutuksen vaikuttavuutta, laatua ja osuvuutta.

Työkäisen väestön osaamisperustan vahvistaminen, osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen ja yhteisötakuun toteutuminen edellyttävät sekä nuorille että aikuisille soveltuvia joustavia hakeutumis- ja koulutusväyliä, riittävää, työelämän ja yksilöiden tarpeiden kannalta oikein kohdentuvaa ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen tarjontaa sekä oppisopimuskoulutuksen ja muiden työvaltaisten opiskelumuotojen ja digitaalisten oppimisympäristöjen monipuolista hyödyntämistä.

Ammatillisen koulutuksen yhteiskunnallista merkitystä vahvistetaan. Koulutuksen rahoitusta ja rakenteita uudistetaan jatko-opintokelpoisuus säilyttäen. Huolehditaan alueellisesti kattavasta koulutuksesta sekä tiivistetään koulutuksen ja työelämän välistä yhteistyötä. Poistetaan koulutuksen päällekkäisyyksiä. Poistetaan nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen raja-aidat ja kootaan koulutustarjonta, rahoitus ja ohjaus yhtenäiseksi kokonaisuudeksi opetus- ja kulttuuriministeriön alle. Lisätään ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen välistä yhteistyötä.

Tehdään ammatillisen koulutuksen rahoitus- ja ohjausjärjestelmästä yhtenäinen kokonaisuus yhdistämällä ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen sekä oppisopimuskoulutuksen erilliset säätely-, ohjaus- ja rahoitusjärjestelmät. Uudistus valmistellaan vuoden 2016 aikana. Jatkossa ammatillista koulutusta säädellään yhdellä toimintalailla ja yhdellä järjestämisluvalla, joihin sisältyvät kokonaisuudessaan ammatillinen perus- ja lisäkoulutus sekä oppisopimuskoulutus. Lisäksi käynnistetään tulosneuvotteluihin perustuvan tulosohjausmenettelyn kokeiluhankkeet vuonna 2016. Ammatillisen koulutuksen säätelyprosesseja tehostetaan ja päätöksenteon läpinäkyvyyttä lisätään ministeriön ja koulutuksen järjestäjien välisellä sähköisellä päätöksenteko- ja asiointijärjestelmällä.

Ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen sekä oppisopimuskoulutuksen erilliset rahoitusjärjestelmät uudistetaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Ammatillisen koulutuksen rahoitus myönnetään suoraan koulutuksen järjestäjälle. Tavoitteena on vahvistaa koulutuksen työelämävastaavuutta ja osaamisperusteisuutta, turvata koko ikäluokan kouluttaminen ja työelämän tarpeisiin vastaava aikuiskoulutus sekä lisätä toiminnan joustavuutta. Kannustetaan koulutuksen järjestäjiä toiminnan tehostamiseen lisäämällä koulutuksen vaikuttavuuden (työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen), opiskelijoiden osaamisen kertymisen (suoritetut tutkinnot ja tutkinnon osat) ja toiminnan tehokkuuden (läpäisy, aikaisemman osaamisen tunnustaminen) painoarvoa rahoituksessa. Lisätään työpaikoilla tapahtuvaa oppimista ja koulutuksen joustavuutta kehittämällä rahoitusta siten, että se mahdollistaa koulutuksen eri muotojen joustavan yhdistelyn työelämän ja yksilöiden tarpeiden mukaisesti. Uudistuksella pyritään lisäksi turvaamaan rahoituksen ennakoitavuus ja riittävä vakaus.

Ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmä muodostuu selkeästä, joustavasta, elinikäistä oppimista tukevasta ja työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin nopeasti reagoivasta tutkintorakenteesta ja tutkinnoista. Ammatillisen koulutuksen tutkintorakennetta kehitetään kokonaisuutena tiiviissä yhteistyössä työelämän kanssa päällekkäisyyksien poistamiseksi ja nykyistä laaja-alaisempien tutkintojen muodostamiseksi. Opintopolkujen joustavoittamiseksi ja monipuolistamiseksi yksilölliset valinnan mahdollisuudet lisääntyvät siten, että tutkintoihin voi sisällyttää osia muista tutkinnoista yli tutkintorajojen ja paikallisiin ammattitaitovaatimukseen perustuvia tutkinnon osia. Ammatillisten tutkintojen ja niiden osien tuottaman osaamisen laajuus määritellään osaamisperusteisesti eurooppalaiseen opintosuoritusten siirtojärjestelmään (ECVET) perustuvina osaamisasteina. Ammatillisen koulutuksen järjestäjiä tuetaan uudistuksen toimeenpanossa. Lisäksi edistetään tutkinnon osien suorittamismahdollisuutta, kuitenkin siten että jokaiselle vailla ammatillista tutkintoa olevalle ensisijaiseksi tavoitteeksi asetetaan koko tutkinnon suorittaminen.

Toteutetaan koko ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkkoa koskeva rakenteiden ja prosessien uudistaminen vapaaehtoisuuden perustuvana prosessina siten, että uudistus tulee voimaan 1.1.2017. Toiminnan päällekkäisyydet nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen järjestämisessä puretaan ja koulutuksen järjestäjien hallintoa virtaviivaistetaan. Uudistuksella pyritään lisäämään ammatillisen koulutuksen vaikuttavuutta, joustavuutta ja kustannustehokkuutta sekä varmistamaan yksilöiden ja työelämän tarpeisiin vastaavien koulutuspalveluiden saatavuus maan kaikissa osissa ja molemmissa kieliryhmissä. Uudistetaan ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjä ja koulutuksen järjestäjien toimintaprosesseja hyödyntämällä digitaalisia ratkaisuja.

Tavoitteena on aikaansaada toimintaedellytyksiltään vahvoja monialaisia ammatillisen koulutuksen järjestäjiä, jotka kykenevät vastaamaan omalla toiminta-alueellaan työelämän ja yksilöiden osaamistarpeisiin asiakaslähtöisesti ja tehokkaasti käyttäen hyödyksi koko ammatillisen koulutuksen palveluvalikoimaa. Lisäksi järjestäjäverkkoon voi kuulua erikoistuneita, toimintaedellytyksiltään vahvoja koulutuksen järjestäjiä, jotka kykenevät tarjoamaan valtakunnallisesti, toimialakohtaisesti tai muutoin merkittäviä koulutuspalveluja. Aikuiskoulutus kuuluu lähtökohtaisesti kaikkien ammatillisen koulutuksen järjestäjien tehtäviin ja osaamisalueisiin.

Toiminnan tuloksellisuus

Perusasteen päättäneiden ja vailla toisen asteen tutkintoa tai koulutuspaikkaa olevien pääsy ammatilliseen peruskoulutukseen turvataan. Opiskelijavalintojen uudistamista jatketaan yhtenäistämällä ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen pääsy- ja soveltuvuuskokeita. Yhteishaun ulkopuolisten koulutusten ja aikuiskoulutuksen hakupalvelut keskitetään Opintopolkuun.

Opintopolun palvelut mahdollistavat myös yhteishakujen ulkopuolella tapahtuvan koulutukseen hakeutumisen, koulutuspaikan vaihtamisen ja opiskelijaksi ottamisen prosessit.

Ammatillisen koulutuksen tuottamaan osaamiseen kohdistuvat vaatimukset lisääntyvät samanaikaisesti, kun koulutukseen käytettävät resurssit vähenevät ja uusien opiskelijoiden yksilölliset erot ovat yhä suurempia. Tämä edellyttää opiskelijan ja työelämän tarpeista lähteviä joustavia opintopolkuja sekä tavoitteellista oppimista tukevia monimuotoisia oppimisympäristöjä ja pedagogisia toimintamalleja sekä riittävästi opinto-ohjausta ja muita ohjaus- ja tukipalveluja. Vuonna 2015 käynnistetyllä uudella ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavalla koulutuksella voidaan tehostaa jouhevaa siirtymistä perusopetuksen jälkeiseen ammatilliseen koulutukseen, tukea nuorten koulutusvalintoja ja mahdollistaa yksilöllisten opintopolkujen muodostaminen. Koulutuksen työelämävastaavuutta vahvistetaan kehittämällä perustutkinnon suorittamiseen malleja, joissa hyödynnetään nykyistä laajemmin ja monipuolisemmin työvaltaisia opiskelumenetelmiä, työpaikalla tapahtuvaa opiskelua sekä koulutuksen eri järjestämismuotoja.

Tavoitteeksi asetetaan, että ammatillisen peruskoulutuksen keskeyttämisaste laskee 7 prosenttiin vuonna 2016, kun se oli 8,5 % vuonna 2013¹⁾. Läpäisyaste pyritään nostamaan 66 prosenttiin vuonna 2016, kun se oli arviolta 63 % vuonna 2013²⁾.

Ammatillisen koulutuksen laadun, tehokkuuden ja vaikuttavuuden varmistamiseksi koulutuksen järjestäjien tulee kehittää johtamis- ja toimintajärjestelmiään vuonna 2015 tehdyn laadunhallintajärjestelmien itsearvioinnin tulosten pohjalta.

Toiminnan laajuus

Koko tutkinnon suorittamiseen tähtäävän ammatillisen peruskoulutuksen tarjonta mitoitetaan siten, että perusopetuksen päättävälle ikäluokalle voidaan tarjota mahdollisuus lukio- tai ammatillisiin opintoihin. Lisäksi ammatillisen peruskoulutuksen opiskelupaikkoja varataan riittävästi lukion jälkeen ammatilliseen koulutukseen hakeutuville, aiemman koulutuksen keskeytymisen tai muun syyn johdosta ilman tutkintoa jääneille nuorille, ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta tarvitseville sekä työelämästä tai muutoin koulutusjärjestelmän ulkopuolelta tuleville ilman ammatillista tutkintoa oleville aikuisille. Koulutustarjontaa voidaan suunnata lisäksi ammatillisen perustutkinnon jo suorittaneille silloin, kun se tukee alueen/väestön työllisyyttä.

Ammatillisen peruskoulutuksen uusien opiskelijoiden, tutkintojen ja opiskelijamäärien sekä koulutuksen järjestäjien lukumäärien arvioidaan kehittyvän seuraavasti:

---

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus. Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneistä osa siirtyy muiden sektoreiden koulutukseen, joten kokonaan opiskelunsa keskeyttäneiden osuudeksi tavoitellaan noin 6,0 prosenttia vuonna 2016, kun se oli 7,6 % vuonna 2013. Tilasto ei sisällä näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavaa koulutusta, oppisopimus-koulutusta eikä erityisoppilaitoksissa järjestettävää koulutusta.

²⁾ Lähde: Tilastokeskus. Läpäisyaste tarkoittaa tässä kolme vuotta tilastointivuotta aikaisemman kalenterivuoden uusista opiskelijoista niiden osuutta, jotka ovat suorittaneet ammatillisen perustutkinnon enintään kolmessa vuodessa. Tilasto ei sisällä näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavaa koulutusta eikä oppisopimuskoulutusta.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavan/valmistavan koulutuksen uudet opiskelijat (oppilaitosmuotoinen koulutus)¹⁾

	2011 toteutuma	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 arvio	2015 arvio	2016 arvio
Perustutkintoon johtava/valmistava koulutus yhteensä	61 022	61 429	60 793	61 000	61 000	60 000
— perustutkintoon johtava koulutus (nuorten koulutus)	49 858	49 381	47 204	45 500	45 500	45 000
— näyttötutkintona suoritettavaan perustutkintoon valmistava koulutus (aikuiskoulutus)	11 164	12 048	13 589	15 500	15 500	15 000

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus. Vain opetushallinnon alainen valtionosuusrahoitteinen koulutus. Oppisopimusmuotoisen peruskoulutuksen tavoitteenasettelu esitetään luvussa 29.30.

Ammatillisen perustutkinnon suorittaneet (oppilaitosmuotoinen koulutus)¹⁾

	2011 toteutuma	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 arvio	2015 arvio	2016 arvio
Perustutkinnot yhteensä	40 155	41 813	42 197	43 100	44 300	44 500
— peruskoulutuksessa suoritettututkinnot (nuorten koulutus)	34 581	35 773	35 440	35 800	36 000	35 000
— näyttötutkintona suoritettututkinnot (aikuiskoulutus)	5 574	6 040	6 757	7 300	8 300	9 500

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus. Vain opetushallinnon alainen valtionosuusrahoitteinen koulutus. Oppisopimusmuotoisen peruskoulutuksen tavoitteenasettelu esitetään luvussa 29.30.

Ammatillisen peruskoulutuksen vuosiopiskelijamäärät (oppilaitosmuotoinen koulutus)¹⁾

	2011 toteutuma	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Peruskoulutus yhteensä	150 557	150 295	150 470	150 238	149 200	148 200
— josta erityisopetus	21 264	21 904	22 660	23 256	23 500	23 500
1. Nuorten peruskoulutus yhteensä	132 595	131 281	129 830	127 053	125 000	123 500
1.1. Tutkintoon johtava koulutus	126 055	124 881	123 553	120 934	118 800	117 300
1.2. Valmentavat koulutukset ²⁾	6 540	6 400	6 277	6 120	6 200	6 200
2. Aikuisten peruskoulutus (näyttötutkintona suoritettavaan perustutkintoon valmistava koulutus)	17 962	19 014	20 640	23 185	24 200	24 700

¹⁾ Lähde: valtionosuusjärjestelmä. Vuosiopiskelijamäärä on kevään ja syksyn tilastointipäivien opiskelijamäärien aritmeettinen keskiarvo. Oppisopimusmuotoisen peruskoulutuksen tavoitteenasettelu esitetään luvussa 29.30.

²⁾ Syksyllä 2015 alkavasta koulutuksesta lukien ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus (ammattistartti), vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus, talouskouluopetus sekä oppisopimuskoulutuksen ennakkojakso yhdistettiin yhdeksi ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi (VALMA). Samassa yhteydessä osasta vammaisten valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta muodostettiin erillinen työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA).

Ammatillisen peruskoulutuksen rahoituksen perusteena olevat opiskelijamäärät (oppilaitosmuotoinen koulutus)¹⁾

	2011 toteutuma	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Peruskoulutus yhteensä	148 235	148 971	149 640	149 755	148 600	147 700
1. Kunnallinen ammatillinen koulutus	118 446	119 134	119 289	119 022	118 000	117 320
— josta kuntajärjestäjien	23 851	23 843	30 362	30 760	30 960	31 400
— josta kuntayhtymäjärjestäjien	94 595	95 291	88 927	88 262	87 040	85 920
2. Yksityinen ammatillinen koulutus	29 648	29 693	30 199	30 592	30 460	30 240
3. Valtion järjestämä ammatillinen koulutus	141	144	152	141	140	140

¹⁾ Lähde: valtiosuusjärjestelmä. Oppilaitosmuotoisessa peruskoulutuksessa rahoituksen perusteena oleva opiskelijamäärä perustuu kevään ja syksyn tilastointipäivien opiskelijamäärien painotettuun keskiarvoon (kevään opiskelijamäärä kerrotaan 7:llä ja syksyn opiskelijamäärä 5:llä). Koulutuksen järjestämislupien enimmäisopiskelijamäärään ylittävä opiskelijamääräosuus ei sisälly rahoituksen perusteena olevaan opiskelijamäärään.

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien lukumäärät (oppilaitosmuotoinen koulutus)¹⁾

	2011 toteutuma	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio
Kaikki järjestäjät yhteensä	139	137	134	131	130	125
— kuntajärjestäjät	12	11	11	11	10	9
— kuntayhtymäjärjestäjät	39	38	36	35	34	34
— yksityiset järjestäjät	87	87	86	84	85	81
— valtio koulutuksen järjestäjänä	1	1	1	1	1	1

¹⁾ Kalenterivuoden alun tilanne.

Ammatillisen koulutuksen kokonaisuuden jäsentyminen eri osa-alueisiin ilmenee seuraavasta taulukosta. Ammatillista koulutusta rahoitetaan tämän luvun lisäksi myös luvun 29.30 (Aikuis-koulutus) momenteilta. Taulukossa on mainittu talousarvion luku, jolta koulutusta vuonna 2016 rahoitetaan.

Ammatillinen koulutus

Peruskoulutus				Lisäkoulutus		
Oppilaitosmuotoinen koulutus			Oppisopimuskoulutus	Oppilaitosmuotoinen koulutus		Oppisopimus-koulutus
Perus-tutkintoon johtava koulutus	Koulutukseen ja työhön valmentavat koulutukset	Näyttötutkintoon valmistava koulutus	Perus-tutkintoon johtava koulutus	Näyttötutkintoon valmistava koulutus	Näyttötutkintoon valmistava koulutus	Näyttötutkintoon valmistava koulutus
rahoitus kokonaan luvussa 29.20	rahoitus kokonaan luvussa 29.20	rahoitus luvuissa 29.20 ja 29.30 ¹⁾	rahoitus kokonaan luvussa 29.30	rahoitus kokonaan luvussa 29.30	rahoitus kokonaan luvussa 29.30	rahoitus kokonaan luvussa 29.30

¹⁾ Näyttötutkintona suoritettavaan perustutkintoon valmistavan koulutuksen valtiosuusrahoitus on luvussa 29.20 ja valtiosuusrahoitus luvussa 29.30.

01. Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 8 289 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

1) Saamelaisalueen koulutuskeskuksen ja Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen kansainvälistämiseen, oppimisympäristöjen kehittämiseen ja tietoverkkojen rakentamiseen sekä tieto- ja viestintätekniikan käyttöön opetuksessa ja opiskelussa, maahanmuuttajien tukiopetukseen, ammatilliseen lisäkoulutukseen, työnantajille maksettaviin koulutuskorvauksiin ja EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen

2) enintään 1 550 000 euroa Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen liiketaloudellisten suoritteiden hintojen alentamiseen.

Selvitysosa: Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus tuottaa merenkulkuelinkeinon, viranomaisten ja vesillä liikkuvien kansalaisten turvallisuustasoa parantavaa ja ylläpitävää sekä ympäristöönnettomuuksia ehkäisevää turvallisuuskoulutusta pelastautumiskoulutusyksikössä Lohjalla ja palokoulutusyksikössä Upinniemiessä. Tavoitteena on, että vuonna 2016 Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus kouluttaa yhteensä 3 800 henkilöä.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävänä on lisätä saamelaisväestön ammatillista osaamista, järjestää saamelaisalueen elinkeinoelämän tarpeita vastaavaa koulutusta ja edistää alueen työllisyyttä sekä säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria ja saamen kieltä. Koulutuskeskuksen erityistehtävänä on palvella Euroopan unionin ainutta alkuperäiskansaa. Vuonna 2016 koulutuskeskuksen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärä on noin 140 ja ammatillisessa lisäkoulutuksessa toteutetaan noin 4 800 opiskelijatyöpäivää. Saamen kielen ja kulttuurin lukuvoimakoulutuksessa toteutetaan noin 7 200 opiskelijatyöpäivää ja kurssitoiminnassa 5 250 opiskelijatyöpäivää.

Henkilötyövuodet

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Saamelaisalueen koulutuskeskus	70,2	71,2	71	70
Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus	23,3	23,6	24	25
Yhteensä	93,5	94,8	95	95

Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen liiketaloudellisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	825	850	1 700
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	3 114	3 250	3 250
— osuus yhteiskustannuksista	889	950	950
Kustannukset yhteensä	4 003	4 200	4 200

Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen liiketaloudellisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 esitys
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-3 178	-3 350	-2 500
Kustannusvastaavuus, %	21	20	40
Hintatuki	-	2 400	1 550
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen, %	21	77	77

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Saamelaisalueen koulutuskeskus	4 929 000
Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen hintatuki	1 550 000
Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen muut menot	1 810 000
Yhteensä	8 289 000

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	11 046	8 114	10 839
Bruttotulot	1 675	1 800	2 550
Nettomenot	9 371	6 314	8 289
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 003		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 126		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen säästön palautus	2 000
Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tilojen peruskorjaus- ja muutostyöt	150
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-149
Palkkaliukumasäästö	-15
Palkkausten tarkistukset	17
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-41
Vuokramenojen indeksikorotus	21
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-8
Yhteensä	1 975

2016 talousarvio	8 289 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	6 314 000
2014 tilinpäätös	8 494 000

21. Ammatillisen koulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 6 265 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ammatillisen koulutuksen kokeilu-, tutkimus-, kehittämis- ja arviointihankkeista aiheutuvien suunnittelu-, käynnistämis- ja toimintamenojen sekä avustusten maksamiseen
- 2) työpaikalla tapahtuvan oppimisen sekä työvaltaista oppimista ja koulutuksen eri järjestämis- muotoja joustavasti yhdistävien koulutusmallien kehittämishankkeiden menojen ja avustusten maksamiseen
- 3) EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien tutkimus- ja koulutushankkeiden maksamiseen
- 4) enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

2016 talousarvio	6 265 000
2015 III lisätalousarvio	5 000 000
2015 talousarvio	6 265 000
2014 tilinpäätös	4 365 000

30. Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 468 108 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten sekä muiden avustusten maksamiseen
- 2) enintään 6 072 000 euroa edellä mainitun lain 44 §:ssä tarkoitettuihin avustuksiin sekä avustuksina ammatillisen koulutuksen yhteisiin tehtäviin ja laatupalkintoihin ja Örebron kuulovammaisten oppilaitoksen suomalaisten ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kustannusten kattamiseen
- 3) enintään 851 000 euroa avustuksina ammatillisen erityisopetuksen kehittämiseen ja työelämä- lähtöisyyden vahvistamiseen
- 4) enintään 1 825 000 euroa ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen ja koulutuksen järjestäjien toimintaprosessien kehittämiseen digitaalisten ratkaisujen avulla.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Laskennalliset kustannukset (opiskelijat * omistajatyypin mukainen yksikkö- hinta)	1 565 347 000
— kunnallinen ammatillinen koulutus (117 320 * 9 854,77 €)	1 156 162 000
— yksityinen ammatillinen koulutus (30 240 * 13 531,27 €, sis. alv.)	409 185 000
Kuntien rahoitusosuus	-1 106 987 000
Arvonlisäverojen takaisin maksamisesta aiheutuvien kulujen kompensointi	1 000 000

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Rahoituslain mukaiset avustukset, yhteiset tehtävät, laatupalkinnot sekä Örebron kuulovammaisten oppilaitos (enintään)	6 072 000
Eriyisopetuksen kehittäminen ja työelämälähtöisyyden vahvistaminen (enintään)	851 000
Ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen ja koulutuksen järjestäjien toimintaprosessien kehittäminen digitaalisten ratkaisujen avulla (enintään)	1 825 000
Yhteensä	468 108 000

Valtionosuuden määräytymisperusteena käytetty ammatillisen peruskoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta on 10 465,32 euroa opiskelijaa kohden.

Valtionosuuden mitoituksessa huomioon otettu arvio kuntien rahoitusosuudesta sisältää kuntien osuutena Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa ja Pelastusopistossa annettavan koulutuksen kustannuksiin yhteensä 2 457 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Menövähennys opiskelijamääriä sopeuttamalla	-8 130
Muut muutokset	41
Nuorisotakuun toteuttaminen opiskelijamäärää asteittain lisäämällä	4 065
Poistojen takuukorotuksen päättymisen vuoteen 2015 nykyisen lain 1705/2009 23 b §:n mukaisesti	-8 683
Poistojen takuukorotuksen päättymisen vaikutus HE 304/2014 perustelujen mukaisesti täysimääräisenä (HO 2015), rahoituslain muutos	-16 200
Valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus	4 919
Yhteensä	-23 988

2016 talousarvio	468 108 000
2015 talousarvio	492 096 000
2014 tilinpäätös	718 739 040

30. Aikuiskoulutus

Selvitysosa: Tämän luvun momenteilta rahoitetaan ammatillista lisäkoulutusta, oppisopimuskoulutusta, vapaata sivistystyötä, sivistys- ja neuvontajärjestöjä, opetustoimen henkilöstökoulutusta sekä aikuiskoulutuksen kehittämistä. Aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön voimavaroja sisältyy opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla lisäksi lukujen 29.10, 29.20, 29.40 ja 29.90 määrärahoihin.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Aikuiskoulutuspolitiikan tehtävänä on työvoiman saatavuuden ja osaamisen turvaaminen, koko aikuisväestön koulutus- ja sivistysmahdollisuuksista huolehtiminen sekä yhteiskunnan eheyden ja tasa-arvon vahvistaminen. Aikuiskoulutuspolitiikalla tuetaan pyrkimyksiä työurien pidentämiseen, työllisyysasteen nostamiseen, tuottavuuden parantamiseen, aikuiskoulutuksen suhteen ali-edustettujen ryhmien osallistumisen lisäämiseen, monikulttuurisuuden vahvistamiseen sekä elinikäisen oppimisen edellytysten toteutumiseen. Aikuiskoulutusta suunnataan myös opetustoimen

henkilöstön osaamisen varmistamiseen sekä maahanmuuttajien työllistymisen ja integraation tukemiseen. Vapaa sivistystyö vahvistaa toiminnallaan yhteiskunnan eheyttä, aktiivista kansalaisuutta sekä elinikäistä oppimista. Vapaa sivistystyö vastaa muutoin koulutustarjonnan ulkopuolelle jäävien ryhmien sivistyksellisiin tarpeisiin.

Tavoitteeksi asetetaan, että vuosittain koulutukseen osallistuvien osuus työikäisestä aikuisväestöstä kasvaa 60 prosenttiin. Tavoitteena on, että mikään osa aikuisväestöstä ei jää aikuiskoulutuksen ulkopuolelle.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Toteutetaan nuorten aikuisten osaamisohjelmaa ja nuorisotakuun toimenpiteitä. Edistetään nuorten oppisopimuskoulutusta ja nuorten oppilaitosmuotoisen koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen yhdistämistä suoritettavissa tutkinnoissa.

Otetaan käyttöön vapaan sivistystyön uusi rahoitusjärjestelmä, joka lisää rahoituksen ennakoitavuutta. Edistetään vapaan sivistystyön ylläpitäjäverkoston rakenteellista kehittämistä. Maahanmuuttajataustaisen ja maahanmuuttajien opetuksessa toimivan opetustoimen henkilöstön SPECIMA-tyyppistä täydennyskoulutusohjelmaa jatketaan.

Opetushenkilökunnan mahdollisuuksia ammatillisen osaamisen kehittämiseen parannetaan jatkamalla Osaava-täydennyskoulutusohjelmaa. Tavoitteena on, että vuonna 2016 osaamista parantavaan täydennyskoulutukseen osallistuu 70 000 opetustoimen henkilöstöön kuuluvaa.

Elinikäistä oppimista tukevia tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluja kehitetään.

Toiminnan laajuus

Opetushallinnon alaista aikuiskoulutusta järjestetään kaikilla koulutussektoreilla. Tutkintoon johtavassa ammatillisessa aikuiskoulutuksessa opiskelee vuosittain noin 120 000 opiskelijaa. Näistä runsas puolet opiskelee oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa ja vajaa puolet oppisopimuskoulutuksessa. Vapaana sivistystyönä järjestettyyn koulutukseen osallistuu vuosittain noin miljoona henkilöä. Näistä kansalaisopistojen opiskelijoita on noin 600 000.

Omaehtoisen aikuiskoulutuksen opiskelijamäärä ja suoritettut tutkinnot koulutusmuodoittain opetushallinnon alaisessa aikuiskoulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä

Koulutusmuoto	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 arvio	2015 arvio	2016 arvio
Aikuisten perusopetus					
tutkinto-opiskelijat	2 530	2 440	2 500	2 500	2 500
aineopiskelijat	1 561	1 619	1 600	1 600	1 600
Aikuisten lukiokoulutus					
tutkinto-opiskelijat	9 357	9 043	10 000	10 000	10 000
aineopiskelijat	18 586	18 245	18 000	18 000	18 000
Ammatillinen peruskoulutus					
näyttötutkintoon valmistava oppilaitosmuotoinen koulutus, opiskelijat	28 759	31 851	32 000	32 000	32 000
oppisopimuskoulutus, opiskelijat	19 776	20 279	22 000	22 000	22 000
suoritettut tutkinnot, yhteensä	10 483	11 182	13 000	13 000	13 000

Omaehtoisen aikuiskoulutuksen opiskelijamäärä ja suoritettut tutkinnot koulutusmuodoittain opetushallinnon alaisessa aikuiskoulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä

Koulutusmuoto	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 arvio	2015 arvio	2016 arvio
Ammatillinen lisäkoulutus					
näyttötutkintoon valmistava koulutus, opiskelijat	35 402	35 852	37 500	38 000	38 000
oppisopimuskoulutus, opiskelijat	35 670	31 068	31 500	31 500	30 500
suoritettut tutkinnot	17 468	16 609	17 100	17 200	17 000
ei-tutkintoon valmistava lisäkoulutus, muu kuin oppisopimuskoulutus ¹⁾	3 278	3 306	3 100	3 100	3 100
ei-tutkintoon valmistava lisäkoulutus, oppisopimuskoulutus	4 654	1 896	2 000	2 000	2 000
Ammattikorkeakoulujen aikuis-					
koulutus					
amk-tutkinto, opiskelijat	21 598	21 827	21 500	21 500	21 500
ylempi amk-tutkinto, opiskelijat	7 820	8 541	9 200	9 200	9 200
avoin ammattikorkeakoulu, opiskelijat ²⁾	8 368	10 105	10 000	10 000	10 000
suoritettut amk-tutkinnot	3 759	4 011	4 100	4 100	4 100
suoritettut ylemmät amk-tutkinnot	1 708	1 948	2 100	2 100	2 100
Yliopistojen aikuiskoulutus					
avoin yliopisto-opetus ja erilliset opinnot, opiskelijat ³⁾	82 629	84 646	85 000	85 000	85 000
Vapaan sivistystyön oppilaitokset⁴⁾					
kansalaisopistot, opiskelijat	1 140 455	1 158 271	1 100 000	1 100 000	1 100 000
kansanopistot, opiskelijat	138 702	119 546	110 000	110 000	110 000
kesäyliopistot, opiskelijat	53 008	53 249	50 000	50 000	50 000
opintokeskukset, opiskelijat	238 507	228 480	220 000	220 000	220 000
liikunnan koulutuskeskukset, opiskelijat	86 842	103 337	100 000	100 000	100 000

¹⁾ Henkilötyövuosia.

²⁾ Mukana ainoastaan ulkopuoliset osallistujat, ei amk:n omia tutkinto-opiskelijoita, jotka suorittavat amk:n opintoja.

³⁾ Luvut eivät sisällä ikäihmisten yliopistossa opiskelevia, joita ei tilastoida vuodesta 2010 lähtien. Rahoitus perustuu muiden kuin yliopiston omien opiskelijoiden suorittamiin opintosuorituksiin.

⁴⁾ Vapaan sivistystyön oppilaitosten opiskelijamäärät ovat osallistujien bruttomääriä, nettomäärät ovat tässä esitettyjä pienempiä.

20. Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 19 527 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) opetustoimen (ml. varhaiskasvatus) ja sitä tukevan henkilöstön henkilöstö- ja lisäkoulutukseen, näyttötutkintomestari- ja lisäkoulutukseen sekä niiden seurantaan ja arviointiin
- 2) kielitutkintojen kehittämiseen ja toimeenpanoon, auktorisoitujen kääntäjien koulutuksen ja tutkintojen kehittämiseen sekä oikeustulkinkeskustien kehittämiseen
- 3) erityisryhmien koulutukseen

4) enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkausmenojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös siirtomenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi oikeustulkikirekisteristä. Rekisterin ylläpitämisestä aiheutuvat kustannukset katetaan rekisteröintiä koskevilla hakemusmaksuilla.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

1. Opetustoimen henkilöstökoulutus

Yleissivistävään koulutukseen liittyvä henkilöstökoulutus, ml. varhaiskasvatus	4 510 000
Ammatilliseen koulutukseen liittyvä henkilöstökoulutus	1 733 000
Aikuiskoulutukseen ja vapaaseen sivistystyöhön liittyvä henkilöstökoulutus	950 000
Aluehallinnon toteuttama henkilöstön täydennyskoulutus	605 000
Koko opetustoimen henkilöstöä koskeva täydennyskoulutus	1 733 000
Opetustoimen henkilöstökoulutuksen neuvottelukunnan kustannukset sekä opetustoimen henkilöstökoulutuksen seurannan ja arvioinnin kehittäminen	197 000
Maahanmuuttajataustaisen opetus- ja opetuksen tukihenkilöstön koulutus (Specima)	1 500 000
Opetushenkilöstön erikoistumiskoulutus	1 600 000
Opetustoimen henkilöstön Osaava-ohjelma (ml. TALIS 2013)	5 675 000
Yhteensä	18 503 000

2. Kielitutkintojen ja oikeustulkikirekisterin kehittäminen ja toimeenpano

Kielitutkintojen kehittäminen ja toimeenpano	372 000
Oikeustulkikirekisterin kehittäminen	50 000
Auktorisoitujen kääntäjien tutkintojärjestelmän kehittäminen	102 000
Yhteensä	524 000

3. Erityisryhmien koulutus

Suomessa asuvien ulkomaalaisten opetus	500 000
Yhteensä	500 000

Kaikki yhteensä 19 527 000

Valtion rahoittamaan opetustoimen lyhyt- ja pitempikestoiseen perus- ja toisen asteen sekä ammatillisen aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön henkilöstökoulutukseen osallistuu yhteensä noin 70 000 henkilöä vuonna 2016. Opetustoimen henkilöstön ammatillisen osaamisen varmistamiseksi jatketaan Osaava-ohjelmaa, jonka tarkoituksena on edistää työurien pidentämistä sekä lisätä ammatillista kehittymistä, parantaa työolosuhteita ja edistää koulutukseen osallistumista. Jatketaan direktiivissä 2010/64/EU tarkoitettua oikeustulkikirekisterin kehittämistoimia.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ammattitutkintojen kehittäminen ja toimeenpano (siirto momentille 29.30.21)	-1 395
Kertaluontoisen siirron poistuminen (29.01.02)	500
Kertaluontoisen siirron poistuminen (29.10.30)	2 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Näyttötutkintojärjestelmän ylläpitäminen ja kehittäminen (siirto momentille 29.30.21)	-400
Perustoiminnan turvaaminen (siirto momentille 29.01.02)	-325
Yhteensä	380

2016 talousarvio	19 527 000
2015 talousarvio	19 147 000
2014 tilinpäätös	23 147 000

21. Aikuiskoulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 8 689 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) aikuiskoulutuspolitiikkaa, aikuisopiskelua, tutkintojärjestelmiä, koulutustarjontaa ja elinikäistä oppimista koskevasta valtakunnallisesta tutkimus-, kehittämis- ja kokeilutoiminnasta, maahanmuuttajien koulutuksen kehittämisestä sekä aikuisopiskelun tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden kehittämisestä aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen

2) muista kuin rakennerahastoista rahoitettavista EU:n tutkimus- ja koulutushankkeista aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen sekä OECD:n toteuttaman aikuisten osaamista mittaavan kansainvälisen aikuistutkimuksen (PIAAC) kansallisesta toimeenpanosta ja käytöstä aiheutuviin kustannuksiin

3) korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen toteuttamiseen ja siirtymävaiheen tukemiseen

4) rakennemuutoksen johdosta käynnistettävien täydennyskoulutusohjelmien ja erikoistumiskoulutusten rahoittamiseen

5) enintään neljäätoista henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkausmenojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Ammatillisen aikuiskoulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen kehittäminen	310 000
Korkeakoulujen aikuiskoulutuksen kehittäminen	300 000
Vapaan sivistystyön ja yleissivistävän aikuiskoulutuksen kehittäminen	180 000
Maahanmuuttajien koulutuksen kehittäminen	190 000
Elinikäisen oppimisen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden kehittäminen	154 000
Aikuisopiskelua ja elinikäistä oppimista koskeva tutkimus, arviointi ja seuranta (ml. PIAAC, aikuiskoulutustutkimus)	750 000
Aikuiskoulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen liittyvä EU- ja kansainvälinen yhteistyö	390 000
Muu elinikäisen oppimisen ja aikuiskoulutusjärjestelmän kehittäminen	170 000
Korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen kehittäminen ja siirtymävaiheen tukeminen	4 000 000
Ammattitutkintojen kehittäminen ja toimeenpano	1 395 000

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Näyttötutkintojärjestelmän ylläpitäminen ja kehittäminen	400 000
ICT-alan rakennemuutoksen haittavaikutusten minimoimiseksi käynnistettäviin täydennyskoulutusohjelmiin ja erikoistumiskoulutukseen	450 000
Yhteensä	8 689 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ammattitutkintojen kehittäminen ja toimeenpano (siirto momentilta 29.30.20)	1 395
Näyttötutkintojärjestelmän ylläpitäminen ja kehittäminen (siirto momentilta 29.30.20)	400
Opiskelijavalintapalvelut (siirron palautus momentilta 29.01.02)	4
Yhteensä	1 799

2016 talousarvio	8 689 000
2015 III lisätalousarvio	1 350 000
2015 talousarvio	6 890 000
2014 tilinpäätös	7 010 000

30. Valtionosuus vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 157 820 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) mukaisen valtionosuuden maksamiseen kansalaisopistoille, kansanopistoille, opintokeskuksille ja kesäyliopistoille sekä Snellman-korkeakoulu -nimiselle oppilaitokselle

2) enintään 6 156 000 euroa edellä mainitun lain 14 §:n mukaisiin avustuksiin.

Valtionosuuteen oikeuttavat yksiköt

	enimmäismäärä	yksikkö
Valtionosuus kansalaisopistojen käyttökustannuksiin	1 793 046	opetustunti
Valtionosuus kansanopistojen käyttökustannuksiin	255 658	opiskelijaviikko
Valtionosuus opintokeskusten käyttökustannuksiin	168 128	opetustunti
Valtionosuus kesäyliopistojen käyttökustannuksiin	55 747	opetustunti

Kansanopistojen valtionosuuteen oikeuttavista laskennallisista opiskelijaviikoista suunnataan enintään 5 750 opiskelijaviikkoa Lehtimäen opisto -nimiselle kansanopistolle ja enintään 4 400 opiskelijaviikkoa Snellman-korkeakoulu -nimiselle vapaan sivistystyön oppilaitokselle. Tuntitai opiskelijaviikkokiintiön estämättä määrärahaa saa käyttää oikaisupäätöksistä aiheutuvien valtionosuuksien maksamiseen.

*Selvitysosa:***Valtionosuuksien ja -avustusten arvioitu jakautuminen (euroa)**

	Valtionosuus	Valtionavustus	Yhteensä
Kansalaisopistot	85 974 000	3 186 000	89 160 000
Kansanopistot	46 165 000	2 770 000	48 935 000
Opintokeskukset	14 263 000	150 000	14 413 000
Kesäyliopistot	5 262 000	50 000	5 312 000
Yhteensä	151 664 000	6 156 000	157 820 000

Määräraha käytetään vapaan sivistystyön oppilaitosten tehtävään järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Valtionavustusten painotuksena on tukea vapaan sivistystyön rakenteellista kehittämistä, laatua ja vaikuttavuutta sekä koulutuspoliittisesti tärkeiden kohderyhmien koulutusmahdollisuuksia. Nuorisotakuun opintoteliavustukset suunnataan nuorten maahanmuuttajien opiskelu- ja kielitaitoa parantavaan koulutukseen. Kansanopistojen valtionavustuksista suunnataan ylimääräisenä opintoteliavustuksena 440 000 euroa Lehtimäen opisto nimiselle opistolle korvaamaan ylimenokaudeksi alentunutta valtionosuusprosenttia.

Määrärahan mitoituksessa käytetyt keskimääräiset yksikköhinnat

Kansalaisopistot	83,60 euroa/opetustunti
Kansanopistot	299,51 euroa/opiskelijaviikko
Opintokeskukset	130,51 euroa/opetustunti
Kesäyliopistot	157,96 euroa/opetustunti

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertameno poistuminen	-200
Muut muutokset	-67
Yksikköhintojen tarkistus 2013 toteutuneiden kustannusten perusteella, kansalaisopistot ja opintokeskukset	1 542
Yhteensä	1 275

2016 talousarvio	157 820 000
2015 talousarvio	156 545 000
2014 tilinpäätös	164 501 592

31. Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen lisäkoulutukseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 131 805 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen

2) enintään 1 550 000 euroa koulutuksen laadun kehittämiseen, näyttötutkintojärjestelmän kehittämiseen ja koe- ja materiaalipalveluihin sekä edellisiin vuosiin kohdistuviin loppusuorituksiin ja oikaisuihin.

Valtionosuuteen oikeuttavia laskennallisia opiskelijatyövuosia on enintään 16 200. Opiskelijatyövuosiin estämättä määrärahaa saa käyttää oikaisupäätöksistä aiheutuvien valtionosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtionosuus käyttökustannuksiin	130 255 000
Valtionavustus työelämän palvelutoiminnan ja koulutuksen laadun kehittämiseen, näyttötutkintojen koe- ja materiaalipalveluihin sekä edellisuusvuosien loppusuorituksiin ja oikaisuihin (enintään)	1 550 000
Yhteensä	131 805 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ammatillisen koulutuksen poistojen takuukorotuksen päättymisen vaikutus yksikköhintaan (HO 2015)	-2 905
Omaehtoisen ammatillisen lisäkoulutuksen suhteellisen osuuden kasvu rahoitettavista suoritteista	1 704
Yhteensä	-1 201

2016 talousarvio	131 805 000
2015 III lisätalousarvio	1 000 000
2015 talousarvio	133 006 000
2014 tilinpäätös	136 198 614

32. Valtionosuus ja -avustus oppisopimuskoulutukseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 106 650 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten valtionosuuksien ja enintään 13 350 000 euroa valtionavustusten maksamiseen.

Oppisopimusopiskelijoiden enimmäismäärä ammatillisessa lisäkoulutuksessa on 21 262. Oppisopimuksena järjestettävän ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen yksikköhinta on 3 268,70 euroa ja muun ammatillisen lisäkoulutuksen 2 360,73 euroa opiskelijaa kohden.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Peruskoulutuksen laskennalliset kustannukset (opiskelijat * yksikköhinta)	95 080 000
— kunnallinen ammatillinen koulutus (10 167 * 6 868 €)	69 826 000
— yksityinen ammatillinen koulutus (3 495 * 7 226 €, sis. alv)	25 254 000
Kuntien rahoitusosuus	-66 454 000

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Lisäkoulutus	
— ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistava koulutus (15 946 * 3 268,70 €)	52 124 000
— muu lisäkoulutus (5 316 * 2 360,73 €)	12 550 000
Valtionavustus nuorten oppisopimuskoulutuksen edistämiseen, tuettuun oppisopimuskoulutukseen ja muuhun kehittämiseen	5 850 000
Valtionavustus korotettuun koulutuskorvaukseen	5 000 000
Valtionavustus työpaikkaohjaajien koulutukseen	2 500 000
Yhteensä	106 650 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ammatillisen koulutuksen poistojen takuukorotuksen päättymisen vaikutus yksikköhintaan (HO 2015)	-792
Määräaikainen lisäys ammatilliseen lisäkoulutukseen	4 900
Siirto momentille 32.30.51	-7 500
Yhteensä	-3 392

2016 talousarvio	106 650 000
2015 I lisätalousarvio	-1 500 000
2015 talousarvio	110 042 000
2014 tilinpäätös	116 011 714

33. Nuorten aikuisten osaamisohjelma (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 37 347 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten oppisopimuksena järjestettävän ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavan ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuuksien maksamiseen

2) enintään 32 378 000 euroa valtionavustuksina näyttötutkintoon valmistavaan ammatilliseen peruskoulutukseen, ammattitutkintoon valmistavaan koulutukseen ja erikoisammattitutkintoon valmistavaan koulutukseen, tutkintotilaisuuksien järjestämiseen sekä tuki-, ohjaus- ja neuvontapalveluihin. Rahoitusta voidaan käyttää tutkinnon osien suorittamiseen.

Oppisopimusopiskelijoiden enimmäismäärä ammatillisessa lisäkoulutuksessa on enintään 1 520. Oppisopimuksena järjestettävän ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen yksikköhinta on 3 268,70 euroa.

Suoritekiintiöiden estämättä määrärahaa saa käyttää oikaisupäätöksistä aiheutuvien sekä valtionavustusten enimmäismäärästä myöntämättä jätetyn euromäärän suuruisten valtionosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa: Nuorten aikuisten osaamisohjelman mukaisesti määrärahaa käytetään vailla perusasteen jälkeistä koulutusta olevien 20—29 -vuotiaiden nuorten aikuisten oppilaitosmuotoisesti tai oppisopimuskoulutuksena järjestettävään ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistavaan koulutukseen, näyttötutkintoon valmistavaan oppilaitosmuotoiseen ammatilliseen

peruskoulutukseen sekä tutkinnon osiin ja aikuisille suunnattujen ohjaus- ja neuvontapalvelujen vahvistamiseen. Tavoitteena on, että ohjelmakauden aikana opintonsa aloittaisi vuosittain noin 4 000 kohderyhmään kuuluvaa opiskelijaa.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtionavustus oppilaitosmuotoisen koulutuksen kustannuksiin sekä ohjaus- ja neuvontapalveluihin (enintään)	32 378 000
Valtionosuus oppisopimuksena järjestettävän koulutuksen käyttö-kustannuksiin	4 969 000
Yhteensä	37 347 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Määräaikaisen lisäyksen poistuminen	-20 093
Yhteensä	-20 093

Momentin nimike on muutettu.

2016 talousarvio	37 347 000
2015 I lisätalousarvio	1 500 000
2015 talousarvio	57 440 000
2014 tilinpäätös	58 233 924

51. Valtionosuus ammatillisten erikoisoppilaitosten käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 16 055 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisen valtionosuuden maksamiseen.

Valtionosuuteen oikeuttavia laskennallisia opiskelijatyöpäiviä on yhteensä enintään 221 530, josta Suomen Ilmailuopiston osuus on enintään 11 600 opiskelijatyöpäivää.

Selvitysosa: Valtionosuuden perusteena käytettävä yksikköhinta on 72,47 euroa opiskelijatyöpäivää kohden.

2016 talousarvio	16 055 000
2015 talousarvio	16 055 000
2014 tilinpäätös	15 800 305

53. Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 6 301 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) eräiden naisjärjestöjen valtionavusta annetun lain (663/2007) mukaisiin valtionavustuksiin
- 2) avustusten maksamiseen Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:lle, Marttaliitto ry:lle ja Käsi- ja taideteollisuusliitto TAITO ry:lle ja niiden edelleen jaettavaksi piiri- tai jäsenjärjestöilleen, Fin-

lands svenska Marthaförbund rf:lle, Sami Duodji ry:lle, järjestöille sivistystyöhön, Karjalan Liitto ry:lle, Sofian kannatusyhdistys ry:lle sekä Kriittiselle korkeakoululle.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Eräiden naisjärjestöjen valtionavusta annetun lain (663/2007) mukaisiin valtionavustuksiin	269 000
Kotitalousneuvontajärjestöjen toimintaan	1 920 000
Käsi- ja taideteollisuusjärjestöjen toimintaan	2 201 000
Opintokeskusta ylläpitävien järjestöjen sivistys- ja kulttuuritoimintaan	1 119 000
Karjalan Liitolle	131 000
Vapaan sivistystyön keskusjärjestöjen toimintaan ja muiden järjestöjen sivistystoimintaan	500 000
Sofian kannatusyhdistys ry:n ulkosuomalaisten sivistystoimintaan	83 000
Kriittisen korkeakoulun toimintaan	78 000
Yhteensä	6 301 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertalisäyksen poistuminen	-100
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-965
Yhteensä	-1 065

2016 talousarvio	6 301 000
2015 talousarvio	7 366 000
2014 tilinpäätös	7 366 000

40. Korkeakouluopetus ja tutkimus

Valtuus

Suomen Akatemian momenteilta 29.40.51 ja 29.40.53 rahoitettaviin tutkimushankkeisiin ja Akatemian rahoittamaan tutkimuksen edistämiseen saa vuonna 2016 hyväksyä sitoumuksia 338 376 000 euron arvosta. Valtuudesta vähintään 10 000 000 euroa on tarkoitettu kansallisen, kansainvälisen tason tutkimusinfrastruktuurien vahvistamiseen ja vähintään 10 000 000 euroa on tarkoitettu tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-ohjelman (ICT) toteuttamiseen, 50 000 000 euroa yliopistojen profiloitumisen vahvistamiseen ja 30 000 000 euroa korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistamiseksi innovaatioiden kaupallistamisen edistämiseksi. Lisäksi mikäli vuoden 2015 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta hyväksyä sitoumuksia vuonna 2016.

Tieteellisten seurain valtuuskunnalle voidaan edelleen luovuttaa tilat vastikkeetta.

*Selvitysosa:***Yhteiskunnallinen vaikuttavuus**

— Yliopistot ja ammattikorkeakoulut edistävät toiminnallaan suomalaista kilpailukykyä, hyvinvointia ja sivistystä sekä kestäväää kehitystä. Toiminta on korkealaatuista, kansainvälistä, vaikuttavaa, eettistä ja tukee monikulttuurisen yhteiskunnan kehitystä.

— Suomen tieteen kansainvälinen taso, tieto- ja osaamis pohja vahvistuvat sekä kansantalouden innovaatiokapasiteetti kasvaa.

— Tuetaan ennakkointien pohjalta yhteiskunnan, kulttuurin ja työelämän uudistumista sekä turvataan korkeasti koulutetun työvoiman ja tutkijakunnan saatavuus.

— Korkeakoulutuksen ja korkeakoulututkintojen sisältöjä kehitetään määrällisesti ja laadullisesti paremmin yhteiskunnan ja työelämän muuttuvia tarpeita vastaavaksi. Opintoprosesseja ja joustavia opiskelumahdollisuuksia kehitetään siten, että työurat pitenevät.

— Edistetään tutkimusaineistojen, tutkimustulosten ja osaamisen laajaa hyödyntämistä ja avoimuutta, mukaan lukien kaupallistaminen.

— Edistetään monitieteistä, ratkaisukeskeistä ja päätöksentekoa tukevaa tutkimusta.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Korkeakoulut (yliopistot ja ammattikorkeakoulut) kehittävät toimintaansa kansainvälisinä ja vetovoimaisina oppimis- ja tutkimusympäristöinä. Korkeakoulut profiloituvat omille vahvuusalueilleen ja niiden rooli eurooppalaisen korkeakoulu- ja tutkimusalueen toimijoina vahvistuu. Yliopistoja ja ammattikorkeakouluja kehitetään edelleen tutkintojen erilaisten tavoitteiden ja sisältöjen pohjalta.

Korkeakoulut järjestävät toimintansa taloudellisesti, tuottavasti ja tehokkaasti. Korkeakoulut edistävät profiloitumista tukevaa työnjakoa ja tiivistävät yhteistyötä keskenään sekä yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa. Korkeakoulut jatkavat alakohtaista ja alojen välistä toiminnallista ja rakenteellista kehittämistä osaamisen kokoamiseksi ja epätarkoituksenmukaisten päällekkäisyyksien purkamiseksi. Korkeakoulut keskittävät voimavaroja harvempiin, vaikuttavampiin ja taloudelliselta kantokyvyltään aiempaa vahvempiin toiminnallisiin yksiköihin. Korkeakoulut vahvistavat osaamisellaan eri toimijoita yhdistäviä alue- ja alakohtaisia innovaatio- ja osaamiskeskittymiä. Korkeakoulut luovat tutkimuslaitosten kanssa pitkäjänteisesti yhteisiä tutkimusympäristöjä, joilla on edellytykset menestyä kansainvälisessä ja monitieteisessä toimintaympäristössä. Huippututkimuksen edellytyksiä vahvistetaan ja luodaan edellytyksiä nousevien alojen kehittämiseksi. Yliopistot edistävät tutkijanuraa. Korkeakoulut tiivistävät yritysten kanssa keskinäistä yhteistyötä koulutuksessa, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa.

Korkeakoulut suunnittelevat koulutustarjontansa ja -rakenteensa siten, että tutkintoon johtava koulutus ja muu koulutus muodostavat työelämän tarpeisiin vastaavan yhtenäisen elinikäistä oppimista tukevan kokonaisuuden. Korkeakoulujen opiskelijavalintoja uudistetaan siten, että ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakevien osuutta sisäänotettavista lisätään. Saatetaan loppuun vuosina 2014—2015 hakijasuman purkamiseksi toteutettu korkeakoulujen yhteensä noin 3 000 aloituspaikan määräaikainen lisäys. Korkeakoulupaikkojen käytön tehostamiseksi kehitetään korkeakoulujen yhteistä sähköistä hakujärjestelmää. Tutkinon jälkeisen koulutuksen kehittämällä tuetaan osaamisen uusintamista ja työurien pidentämistä.

Korkeakoulut nostavat koulutuksen laatua ja hyvän oppimisen edellytyksiä yhteistyötä lisäämällä, sekä uudistamalla koulutussisältöjä, opetusmenetelmiä, ja oppimisympäristöjä. Korkeakoulut hyödyntävät digitalisaation ja uuden pedagogiikan tuomia uusia mahdollisuuksia täysimääräisesti. Opetusta jaksotetaan uudella tavalla ympärivuotiseksi kolmannelle lukukaudelle. Korkeakoulut kehittävät toimintaansa siten, että ne ovat kilpailukykyisiä, tasa-arvoisia, esteettömiä ja kiinnostavia työ- ja oppimisympäristöjä.

Tiedepoliittisin instrumentein edistetään vahvojen ja verkottuneiden tutkimus- ja osaamiskeskitymien muodostumista, kansainvälistymistä ja kytkeytymistä EU:n ja globaaleihin tutkimus- ja osaamisverkostoihin. Tutkimusrahoituksella vahvistetaan huippututkimuksen edellytyksiä ja tutkimusinfrastruktuureja sekä kansallisia vahvuuksia tukevaa ja synnyttävää tutkimusta ja innovaatiotoimintaa. Tutkimuslaitosten ja -rahoituksen kokonaisuudistuksen puitteissa tehostetaan korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä ja sen vaikuttavuutta sekä suunnataan voimavaroja uudelleen yhteiskunnan muuttuneiden tarpeiden mukaisesti.

Edistetään tutkimuksen media- ja kansalaisnäkyvyyttä, tiedekasvatusta sekä tutkimustulosten hyödyntämistä elinkeinoelämän kehittämisessä ja julkisessa päätöksenteossa.

Tutkimustoiminnan ja tietoyhteiskunnan kehittäminen turvataan korkeatasoisilla tukipalveluilla ja tutkimuksen tietohuollolla. Tutkimusaineistojen avointa saatavuutta parannetaan. Avointa tieteellistä julkaisuutoimintaa sekä aineistojen haettavuutta ja pitkäaikaissäilyttämistä edistetään hallinnonalojen välisenä yhteistyönä.

Tutkimuksen laatu ja vaikuttavuus

	2010	2011	2012	2013	2014 arvio	2015 arvio	2016 arvio
T&K-menojen BKT-osuus (%)	3,73	3,64	3,43	3,32	3,13	3,10	3,10
Tutkimushenkilöstön osuus työllisistä (%)	2,44	2,35	2,35	2,35	2,35	2,35	2,35
Tieteelliset julkaisut miljoonaa asukasta kohden (kpl) ¹⁾	1 900	2 000	2 100	2 100	2 100	2 200	2 200

¹⁾ Lähde Thomson Reuters, Web of science tietokannat, vuoden 2013 tieto arvio

Tutkimushankkeiden myöntämisvaltuuden käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

Vuosi	Myöntämisvaltuus		Menot					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
2009	258,5	1,8						
2010	369,1	17,8	2,4					
2011	316,1	45,9	12,6	3,7				
2012	282,4	70,6	36,7	11,3	3,9			
2013	302,6	82,7	73,6	39,8	17,6	4,5		
2014	280,0	64,4	72,6	69,0	42,5	13,5	3,8	
2015	318,8	19,8	70,9	75,9	85,9	57,7	8,6	
2016	338,4		28,7	74,0	92,0	78,9	56,4	8,4
Yhteensä	303,0	297,5	273,7	241,9	154,6	68,8	8,4	

Myöntämisvaltuuden muutoksessa on otettu lisäyksenä huomioon 30 000 000 euroa osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeen Vahvistetaan korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä innovaatioiden kaupallistamisen edistämiseksi johdosta, 3 000 euroa työmarkkinaratkaisusta ja vähennyksenä 10 000 000 euroa hallitusohjelman mukaisena menosäästönä, 6 000 euroa palkkaliukumäsäästönä ja 452 000 euroa 1-vuotisten hankkeiden rahoituksen osuutena, jota ei sisällytetä myöntövaltuuteen.

01. Suomen Akatemian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 12 871 000 euroa.

Selvitysosa: Suomen Akatemia on tieteellisen tutkimuksen keskeinen rahoittaja Suomessa ja aktiivinen toimija kansallisessa ja kansainvälisessä tiede- ja innovaatiopolitiikassa. Suomen Akatemian yhteydessä toimii strategisen tutkimuksen neuvosto, jonka hallinnolliset palvelut tuottaa Akatemian hallintovirasto.

Toiminnallinen tuloksellisuus

— Suomen Akatemia kohdentaa tutkimusrahoitusta suomalaisen tutkimuksen vahvuusalueisiin huolehtien samalla tieteen monimuotoisuudesta ja uudistumisesta. Akatemia tukee kaikissa rahoitusmuodoissa uusia tieteellisiä avauksia ja läpimurtoja sekä innovaatioiden syntymistä.

— Akatemia tukee riittävän ja kansainvälisesti kilpailukyisen tutkijakunnan kehittymistä ottamalla huomioon Suomen tutkimuksen vahvuusalueet sekä tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän tarpeet.

— Akatemia tukee tutkimusyhteistyötä strategisesti valittujen kohdemaitten kanssa. Akatemia edistää tutkijoiden kansainvälistä liikkuvuutta ja verkostoitumista tukemalla tutkijoiden ja tutkimusorganisaatioiden osallistumista eurooppalaiseen ja globaaliin tutkimusyhteistyöhön.

— Akatemia edistää tieteellisten aineistojen ja julkaisujen avointa saatavuutta.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

— Suomen Akatemia kehittää työyhteisöään tavoitteena henkilöstön hyvä työkyky ja -hyvinvointi. Akatemia kehittää rakenteitaan, toimintatapojaan ja päätöksentekojärjestelmäänsä tehokkaan ja laadukkaan toiminnan turvaamiseksi keskittyen ydintehtäviinsä.

Tunnuslukuja	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Yhteiskunnallinen vaikuttavuus				
Hankekanan volyymi, strateginen painotus (%)				säilyy
Akatemian tutkimusohjelmat	8	6	kasvaa	ennallaan
Huippuyksikköohjelmat	8	9	kasvaa	säilyy
Tutkimusinfrastruktuurit	2	4	kasvaa	ennallaan
Tuotokset ja laadunhallinta				
Käsiteltyjen hakemusten määrä ¹⁾	3 800	4 186	3 800	4 600
Tutkimusohjelmat/joissa kv. rahoitusyhteistyötä	11/11	13/11	12/12	13/13

Tunnuslukuja	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus				
Rahoitustoiminnan kokonaiskustannukset/rahoitus- päätökset (%)	3,4	3,2	<3,5	<3,5
Henkisten voimavarojen hallinta				
Sairauspäivien lkm/htv	10,3	9,5	<8	<8
Henkilötyövuodet ²⁾	135,3	137,5	<=151	<=147

¹⁾ Vuoden 2015 luku ei sisällä syksyllä 2014 toimintansa aloittaneen strategisen tutkimuksen neuvoston käsittelemiä hakemuksia.

²⁾ Vuoden 2015 tavoiteluku sisältää enintään 16 htv:n lisäyksen strategisen tutkimuksen neuvoston hallinnointiin.

Suomen Akatemian tulostavoitteiden toteuttamiseen käytetään myös momenttien 29.40.22, 29.40.51, 29.40.53, 29.40.54 ja 29.40.66 määrärahoja.

Tulot maksullisesta palvelutoiminnasta perustuvat opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseen Suomen Akatemian suoritteista perittävistä maksuista.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	12 835	10 623	13 081
Bruttotulot	545	200	210
Nettomenot	12 290	10 423	12 871
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	7 802		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	7 844		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen säästön palautus		3 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)		-48
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa		-194
Palkkaliukumasäästö		-66
Palkkausten tarkistukset		59
Toimintamenojen tuottavuussäästö		-59
Toimintameno-säästö (HO 2015)		-245
Vuokramenojen indeksikorotus		14
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö		-13
Yhteensä		2 448

2016 talousarvio	12 871 000
2015 talousarvio	10 423 000
2014 tilinpäätös	12 332 000

02. Arkistolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 18 131 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) arkistolaitoksen kansainvälisen yhteistyön edellyttämien järjestöjen ja ohjelmien jäsenmaksujen ja rahoitusosuuksien maksamiseen
- 2) EU:n hyväksymien hankkeiden menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Arkistolaitos on asiantuntija- ja palveluorganisaatio, jonka toiminnan tavoitteena on, että yhteiskunnan ja yksilön kannalta merkittävä arkistoaines säilyy suppeassa ja käytökelpoisessa muodossa ja on tehokkaasti käytettävissä. Arkistolaitoksen tehtävänä on varmistaa kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien asiakirjojen säilyminen ja niiden käytettävyys, tukea tutkimusta ja kehittää arkistotointa.

Toiminnallinen tuloksellisuus

— Arkistolaitos kehittää ja ohjaa arkistotointa siten, että julkisen sektorin asiakirjahallintoa ja arkistotointa hoidetaan tehokkaasti ja taloudellisesti.

— Arkistolaitos säilyttää hallussaan olevat arkistoaineokset tehokkaasti ja turvallisesti sekä parantaa niiden käytettävyyttä ja saatavuutta.

— Arkistolaitos tarjoaa asiakkailleen monipuolista, luotettavaa ja nopeaa tietopalvelua kehittämien sähköistä tilaus- ja asiakaspalvelua.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

— Arkistolaitos kehittää työyhteisöään tavoitteena henkilöstön hyvä työkyky ja -hyvinvointi. Arkistolaitos kehittää rakenteitaan, toimintatapojaan ja organisaatiotaan tehokkaan ja laadukkaan toiminnan turvaamiseksi keskittyen ydintehtäviinsä.

Tulot maksullisesta palvelutoiminnasta perustuvat opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseen arkistolaitoksen suoritteiden maksuista (1064/2013).

Tunnuslukuja	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Yhteiskunnallinen vaikuttavuus				
Arkistoaineoksen kokonaismäärä (hyllymetriä)	195 292	200 631	204 000	208 000
Digitoitu aineisto (kuvatiedostojen määrä)	21 495 535	27 169 3185	23 100 000	37 000 000
Tutkijasalikäynnit (kpl)	37 160	34 272	35 000	33 000
Aineiston verkkokäyttö (latauksia kpl)	33 740 000	44 213 096	40 000 000	60 000 000
Tuotokset ja laadunhallinta				
Aineistojen kartunta (hm/vuosi)	5 339	5 674	4 000	4 000
Digitointi (kuvatiedostoja/vuosi)	4 706 756	5 673 783	1 000 000	5 000 000
Annettu koulutus (luentotunnit/osallistujat)	266/1 004	306/618		
Annetut todistukset ja selvitykset (kpl)	23 120	22 088	22 000	23 000
Toiminnallinen tehokkuus				
Arkistoaineoksen kokonaismäärä hm/htv	837	860	946	1 005

Tunnuslukuja	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkisten voimavarojen hallinta				
Sairauspäivien lkm/htv	7,2	9,7	<8	<8
Henkilötyövuodet ¹⁾	239,5	242,3	220	215

¹⁾ Sisältää myös määräaikaisten hankkeiden henkilöstön.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	19 407	19 388	18 831
Bruttotulot	600	700	700
Nettomenot	18 807	18 688	18 131
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	749		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 044		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tekninen tarkistus	-5
Uuden keskusarkiston muuton valmistelu, varustaminen ja aineistohallinta-järjestelmä	515
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-11
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-1 047
Palkkaliukumasäästö	-50
Palkkausten tarkistukset	91
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-94
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-100
Vuokramenojen indeksikorotus	71
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-18
Tasomuutos	91
Yhteensä	-557

2016 talousarvio	18 131 000
2015 I lisätalousarvio	820 000
2015 talousarvio	18 688 000
2014 tilinpäätös	19 102 000

03. Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 249 000 euroa.

Selvitysosa: Kotimaisten kielten keskus on asiantuntija- ja palveluorganisaatio, joka huoltaa suomea ja ruotsia sekä koordinoi saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen huoltoa. Kotimaisten kielten keskuksen tehtävänä on lisäksi neuvonta, sanakirjatyö sekä kielenhuoltoon ja sanakirjatyöhön liittyvä tutkimus.

Tunnuslukuja	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Julkaisutoiminta, kpl	527	553	300	300
Tietopalvelutehtävät, kpl	1 338	1 548	1 000	1 000
Sähköiset aineistot ¹⁾	44 395	56 061	51 000	116 000
Sairauspäivien lkm/htv	5,9	7,2	<8	<8
Henkilötyövuodet	76,1	85,5	<88	<88

¹⁾ Aineiston määrän ja jalostusasteen kehittyminen kumulatiivisesti.

Kotimaisten kielten keskuksen tulostavoitteiden toteuttamiseen käytetään myös momentin 29.40.53 määrärahoja.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	2 877	2 064	1 749
Bruttotulot	733	600	500
Nettomenot	2 144	1 464	1 249
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 384		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 239		

Tulot maksullisesta palvelutoiminnasta perustuvat opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseen Kotimaisten kielten keskuksen suoritteiden maksuista (1063/2013).

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-1
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-84
Palkkaliukumasaästö	-3
Palkkausten tarkistukset	7
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-93
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-7
Toimintamenoasäästö (HO 2015)	-20
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)	-17
Vuokramenojen indeksikorotus	4
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-1
Yhteensä	-215

2016 talousarvio	1 249 000
2015 talousarvio	1 464 000
2014 tilinpäätös	1 999 000

04. Varastokirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 758 000 euroa.

Selvitysosa: Varastokirjaston tehtävänä on vastaanottaa ja säilyttää tieteellisistä ja yleisistä kirjastoista siirrettävää aineistoa sekä asettaa se käyttöön. Varastokirjasto vastaa osaltaan valtakunnallisen kokoelmapolitiikan kehittämisestä. Toiminnan tarkoituksena on vähentää kaikkien Suomen kirjastojen kokoelmatilan tarvetta ottamalla vastaan niiden aineistoa.

Tunnuslukuja	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Vastaanotetun aineiston määrä (hm)	6 459	6 766	5 000	5 000
Tilausten määrä	80 871	83 038	81 000	83 000
Sairauspäivien lkm/htv	13,3	15,8	<8	<8
Henkilötyövuodet ¹⁾	22,3	23,7	19	19

¹⁾ Vuoden 2014 htv luku sisältää 3,7 htv:tä määräaikaista aineistojen rästäiprojektityötä.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	1 701	1 869	1 763
Bruttotulot	4	6	5
Nettomenot	1 697	1 863	1 758
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	78		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	250		

Tulot maksullisesta palvelutoiminnasta perustuvat opetusministeriön asetukseen Varastokirjaston suoritteista perittävistä maksuista (1346/2006).

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-1
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-92
Palkkaliukumasäästö	-4
Palkkausten tarkistukset	7
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-9
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-10
Vuokramenojen indeksikorotus	6
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-2
Yhteensä	-105
2016 talousarvio	1 758 000
2015 talousarvio	1 863 000
2014 tilinpäätös	1 869 000

20. Korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 54 960 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ammattikorkeakouluja, yliopistoja ja tiedelaitoksia koskevan tutkimus-, arviointi-, selvitys- ja kehittämistoiminnan menojen ja avustusten maksamiseen sekä CIMOn kanssa erikseen sovittaviin korkeakoulujen kansainvälistymistä edistäviin apurahoihin
- 2) korkeakoulujen ja tieteen yhteisten tietoteknisten palvelujen ja tietoverkon rahoittamiseen, korkeakoulujen ja tieteen toiminnan seurannan ja ohjauksen tietojärjestelmien sekä muiden vastaavien yhteisten menojen keskitettyyn rahoittamiseen
- 3) EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien tutkimus- ja koulutushankkeiden maksamiseen
- 4) enintään 186 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin
- 5) enintään 18 000 000 euroa avustuksina korkeakoulutuksen aloituspaikkojen määräaikaiseen lisäykseen
- 6) rakennemuutoksen johdosta käynnistettävien tutkintoon johtavien muuntokoulutusohjelmien rahoittamiseen
- 7) opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen uudistamisesta sekä digipedagogisen täydennyskoulutusohjelman toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen
- 8) enintään 3 300 000 euroa avustuksiin lastentarhanopettajakoulutuksen määrän lisäämiseksi.

Selvitysosa: Kehittämistoimilla tuetaan erityisesti korkeakoulu- ja tutkimusjärjestelmän rakenteellista kehittämistä ja uudistamista. Tavoitteena on korkeakoulujen ja tieteen yhteisillä tai yhtenäisillä tietoteknisillä palveluilla kohottaa tukitoimintojen palvelutasoa, alentaa kustannuksia ja edistää sähköistä asiointia. Opintojen nopeuttamiseksi ja opintojen aloitusiän alentamiseksi kehitetään uutta korkeakoulujen sähköistä hakujärjestelmää. Korkeakouluopintoihin sijoittumisen nopeuttamiseksi korkeakoulutuksen aloituspaikkoja on lisätty määräaikaaisesti yhteensä noin 3 000 vuosina 2014—2015. Aloituspaikkalisäykset on kohdennettu ennakoitien mukaisesti aloille, joilla on työvoimakysyntää ja aloille, joilla on merkitystä tulevaisuuden kasvupotentiaalin kannalta.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tutkimus-, arviointi-, selvitys- ja kehittämistoiminta	6 210 000
Korkeakoulujen ja tieteen yhteiset tietotekniset palvelut ja tietoverkko	17 950 000
Korkeakoulutuksen aloituspaikkojen määräaikainen lisäys (enintään)	18 000 000
Kärkihankkeen Opettajien osaamisloikka opettajankoulutuksella rahoitukseen	9 500 000
Lastentarhanopettajakoulutuksen määräaikainen lisäys (enintään)	3 300 000
Yhteensä	54 960 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteiset lisäykset	-5 880
Lastentarhanopettajakoulutuksen määrän kertaluonteinen lisääminen	3 300
Osaaminen ja koulutus: Opettajien osaamisloikka opettajankoulutuksella	9 500
Yhteensä	6 920

2016 talousarvio	54 960 000
2015 talousarvio	48 040 000
2014 tilinpäätös	41 414 000

22. Tutkimusinfrastruktuurihankkeiden rahoitus (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 8 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tutkimusinfrastruktuurihankkeista aiheutuvien palkkaus- ym. menojen ja valtionavustusten maksamiseen sekä tutkimusinfrastruktuurihankkeiden kansainväliseen yhteistyöhön osallistumisesta ja kansainvälisten järjestöjen rahoitusosuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös arvioinneista aiheutuvien menojen maksamiseen. Määräraha budjetoidaan maksupäätösperusteisesti.

Selvitysosa: Rahoituksella vahvistetaan tutkimuksen infrastruktuureja ja edistetään kansallista infrastruktuuripolitiikkaa. Rahoituksen suuntaamisessa otetaan huomioon tutkimusinfrastruktuurien tiekartta vuosille 2014—2020, jossa on tunnistettu Suomen kansallisesti ja kansainvälisesti keskeisimmät tutkimusinfrastruktuurit.

2016 talousarvio	8 500 000
2015 talousarvio	8 500 000
2014 tilinpäätös	8 500 000

50. Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 823 623 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yliopistoille yliopistolain (558/2009) mukaisena rahoituksena:

- 1) 1 592 690 000 euroa laskennallisin perustein määräytyvään perusrahoitukseen
- 2) 157 273 000 euroa korvausta yliopistoille aiheutuneisiin arvonlisäverolain (1501/1993) 39 ja 40 §:ssä tarkoitettuihin koulutuspalveluihin sekä yliopistojen muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvien arvonlisäverojen kustannuksiin
- 3) 46 660 000 euroa Aalto-yliopistolle toiminnan lisärahoitukseen
- 4) 27 000 000 euroa muiden kuin Aalto-yliopiston toiminnan lisärahoitukseen.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen yliopistolain (558/2009) väliaikaisesta muuttamisesta siten, että mitä lain 49 §:n 2 momentissa säädetään ei sovelleta vuosina 2016—2019 yliopistoindeksin vaikutuksen huomioon ottamisen osalta menosäästön johdosta. Lisäksi vuonna 2016 toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti 50 milj. euron pysyvä menosäästö korkeakoulujärjestelmän ja tutkimustoiminnan kustannustehokkuuden parantamisen ja hallinnon sekä korkeakouluverkon rationalisoinnin perusteella. Yliopistojen val-

tionrahoitus määräytyy yliopistolain (558/2009) 49 §:n, yliopistoista annetun valtioneuvoston asetuksen (770/2009) ja yliopistojen perusrahoituksen laskentakriteereistä annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (182/2012) perusteella. Perusrahoitusta kohdennetaan yliopistoille laskennallisin perustein ottaen huomioon toiminnan laajuus, laatu ja vaikuttavuus (75 %) sekä muiden koulutuksen ja tiedepolitiikan tavoitteiden perusteella (25 %). Toiminnan laajuuden, laadun ja vaikuttavuuden perusteella määräytyvä rahoitusosio jakaantuu koulutuksen osuuteen, joka on 41 prosenttia koko perusrahoituksesta ja tutkimuksen osuuteen, joka on 34 prosenttia koko perusrahoituksesta. Valtion rahoituksella kannustetaan yliopistoja profiloitumisen ja jatkuvan laadun parantamisen ohella tuottavaan ja taloudelliseen toimintaan.

Yliopistojen rahoitusmalli korostaa laatua, vaikuttavuutta, tuloksellisuutta ja kansainvälistymistä. Valtion rahoitusta kohdennetaan erityisesti suoritettujen tutkintojen ja opintopisteiden sekä tieteellisten julkaisujen ja kilpaillun tutkimusrahoituksen perusteella. Kansainvälistyminen otetaan huomioon useamman kriteerin kautta. Muut koulutus- ja tiedepolitiikan tavoitteet ottavat huomioon yliopistojen valtakunnalliset tehtävät, alakohtaisuuden, harjoittelukoulut ja Kansalliskirjaston toiminnan. Tähän kokonaisuuteen liittyy myös strategiaperusteinen rahoitus, joka perustuu yliopistojen strategiatyöhön ja sen keskeisiin painopisteisiin sekä yliopistojen profiloitumiseen.

Kohdan 2 korvausta tarkistetaan vuosittain viimeksi toteutuneen yliopistokohtaisen euromääräisen arvonnlisäverokertymän perusteella.

Kohdassa 4 tarkoitettu rahoitus kohdennetaan yliopistojen kesken yliopistoista annetun valtioneuvoston asetuksen 5 ja 6 §:n mukaisten rahoitusperusteiden mukaisessa suhteessa.

Helsingin yliopiston yhteydessä toimii Kansalliskirjasto, jonka tehtävistä säädetään yliopistolaisissa (558/2009) ja kulttuuriaineistojen tallentamisesta ja säilyttämisestä annetussa laissa (1433/2007). Tavoitteena on vahvistaa Kansalliskirjaston roolia kirjastoalan kansallisena kehittäjänä ja koko kirjastoverkon peruspalvelujen tarjoajana.

Opettajankoulutusta järjestävissä yliopistoissa on opetusharjoittelua ja opettajankoulutuksen kehittämistä varten harjoittelukouluja, joiden tavoitteena on opettajankoulutusta palvelevan toiminnan korkea taso ja läheinen vuorovaikutus yliopiston muun toiminnan kanssa. Harjoittelukoulujen oppilasmäärä on noin 8 100, josta reilu 2 200 on lukiolaisia.

Valtio on varautunut pääomittamaan yliopistoja kolminkertaisesti yliopistojen keräämään yksityiseen pääomaan nähden, kuitenkin enintään 150 milj. eurolla. Valtion vastinrahoitukseen oikeuttava varainkeruu toteutetaan 1.11.2014—30.6.2017 välisenä aikana siten, että vastinrahoituspäätökset tehdään yhdellä kertaa loppuvuodesta 2017.

Yliopistojen toiminnallisen tuloksellisuuden tunnuslukuja ja määrälliset tavoitteet

	2010 toteutuma	2012 toteutuma	2014 toteutuma	2016 ¹⁾ tavoite
Alemmat korkeakoulututkinnot	12 300	13 014	13 500	14 200
Ylemmät korkeakoulututkinnot	14 384	13 829	14 855	15 000
Tohtorintutkinnot	1 518	1 649	1 860	1 635

Yliopistojen toiminnallisen tuloksellisuuden tunnuslukuja ja määrälliset tavoitteet

	2010 toteutuma	2012 toteutuma	2014 toteutuma	2016 ¹⁾ tavoite
Ulkomaalaiset tutkinto-opiskelijat ²⁾	7 809	9 628	9 700	8 950
Vaihto-opiskelijat (lähteneet ja saapuneet, yli 3 kk)	10 444	10 661	10 942	11 950
Tieteelliset julkaisut/opetus- ja tutkimushenkilökunta	1,57	1,68	1,72	1,75
Tohtorintutkinnot/tutkijanuravaihe IV, htv	0,57	0,63	0,74	0,72
Opettaja- ja tutkijavierailut/opetus- ja tutkimushenkilökunta	0,36	0,39	0,40	0,42
Ylemmät kk-tutkinnot/opetus- ja tutkimushenkilökunta	0,78	0,77	0,83	0,88
Lukuvuodessa vähintään 55 opintopistettä suorittaneiden osuus	26,0 %	26,9 %	30,0 %	31,7 %

¹⁾ Määrällisissä tavoitteissa vuoden 2016 arvo on keskimääräinen tavoite vuosille 2013—2016.

²⁾ Vuoden 2014 luku arvio.

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Yliopistojen laskennallinen perusrahoitus	1 592 690 000
— Kansalliskirjasto	16 377 000
— Harjoittelukoulut	47 533 000
— Yliopistojen muu laskennallinen perusrahoitus	1 528 780 000
Aalto-yliopiston toiminnan lisärahoitus	46 660 000
Muiden yliopistojen kuin Aalto-yliopiston toiminnan lisärahoitus	27 000 000
Arvonlisäverolain (1501/1993) 39 § ja 40 §:ssä tarkoitettuihin koulutus- palveluihin sekä yliopistojen muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvien arvonlisäverojen osuus yliopistoille aiheutuneista kustannuksista	157 273 000
— Arvio vuoden 2016 ALV-kompensaatioksi	150 059 000
— Vuoden 2014 korvauksiin kohdennetun ALV-kompensaation ja toteutuman välisen eron mukainen tarkistus	7 214 000
Yhteensä	1 823 623 000

Kuntien rahoitusosuus harjoittelukouluissa annettavan lukiokoulutuksen kustannuksiin, 7 970 000 euroa, on otettu huomioon momentin 29.10.30 mitoituksessa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

ALV-kompensaation tarkentuminen	-4 402
Kasvutoimi (siirto momentille 29.40.51)	-5 000
Kertaluonteisen lisäyksen poistuminen	-11 189
Kuluttajatutkimuskeskuksen siirto Helsingin yliopistoon, palkkausten tarkistus	4
Kustannustehokkuuden parantaminen ja hallinnon sekä korkeakouluverkon rationalisointi (HO 2015)	-50 000
Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen palkkausten tarkistukset (siirto momentilta 25.01.03)	3
Vuodelle 2014 ennustetun ja toteutuneen yliopistoindeksin (0,9 %) muutoksen mukainen tarkistus	-8 615
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-1 447
Yhteensä	-80 646

2016 talousarvio	1 823 623 000
2015 talousarvio	1 904 269 000
2014 tilinpäätös	1 894 935 000

51. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 232 133 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) akatemiaprofessorien ja akatemiatutkijoiden tehtävistä, tutkimusohjelmista, tutkimuksen huipputyöryhmistä, tutkijankoulutuksesta, tutkimuksen infrastruktuureista, muista tutkimushankkeista ml. korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistavista ja innovaatioiden kaupallistamista edistävistä hankkeista, tutkimuksen erityisrahoituksesta, valtionavustuksista ja apurahoista sekä kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien menojen maksamiseen

2) kansainvälisten järjestöjen rahoitusosuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen

3) EU:n hyväksymien tutkimus- ja koulutushankkeiden menojen maksamiseen

4) Suomen Akatemian rahoittamiin tutkimushankkeisiin ja ohjelmiin liittyviin palkkaus-, eläkemaksu- ja muihin kulutusmenoihin, laite- ja ohjelmistohankintojen menoihin ja yleiskustannuksiin yhdessä momentin 29.40.53 kanssa enintään 11 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkausmenoihin.

Kohdassa 1 tarkoitettu tutkimusrahoitus budjetoidaan maksupäätösperusteisena. Tutkimusrahoituksesta saadaan maksaa ennakoita talousarvion ulkopuolisille rahoituksen saajille.

Selvitysosa: Arviomäärärahan kasvu verrattuna vuoden 2015 määrärahaan johtuu siitä, että aikaisemmilta vuosilta siirtyneitä määrärahoja ei ole enää käytettävissä.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kasvutoimi (siirto momentilta 29.40.50)	5 000
Osaaminen ja koulutus: Vahvistetaan korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä innovaatioiden kaupallistamisen edistämiseksi	2 000
Valtuuden maksatuksen ajoituksen muutoksen vaikutus määräraharapeeseen (sis. 1-vuotisten hankkeiden määrärahalaskennan)	86 038
Palkkaliukumasäästö	-6
Palkkausten tarkistukset	4
Yhteensä	93 036

2016 talousarvio	232 133 000
2015 I lisätalousarvio	-12 000 000
2015 talousarvio	139 097 000
2014 tilinpäätös	143 809 000

52. Erityinen valtionrahoitus Helsingin yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston opetus- ja tutkimustoimintaan (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 31 679 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yliopistolain 75 ja 92 a §:n mukaisten korvausten maksamiseen Helsingin yliopistolle ja Itä-Suomen yliopistolle apteekkiliikkeen harjoittamisesta.

Selvitysosa: Yliopistolain perusteella valtio korvaa Helsingin yliopistolle ja Itä-Suomen yliopistolle vuosittain määrän, joka vastaa niiden apteekkiliikkeen harjoittamisesta saadun elinkeinotulon perusteella maksamaa yhteisöveroa. Valtio korvaa lisäksi vuosittain yliopistolle määrän, joka vastaa yliopiston apteekkiliikkeestä suorittamaa apteekkimaksua. Määräraha on mitoitettu vuoden 2014 toteutuman, 30 813 000 euroa, perusteella ottaen huomioon lisäyksenä 866 000 euroa vuoden 2014 korvauksiin budjetoidun määrän ja toteutuman välisenä erotuksena.

Määrärahasta on tarkoitus myöntää Helsingin yliopistolle 30 510 000 euroa ja Itä-Suomen yliopistolle 1 169 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Apteekkikompensaation tarkentuminen	1 380
Yhteensä	1 380
2016 talousarvio	31 679 000
2015 talousarvio	30 299 000
2014 tilinpäätös	29 144 000

53. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot tieteen edistämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 103 359 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) akatemiaprofessorien ja akatemiatutkijoiden tehtävistä, tutkimusohjelmista, tutkimuksen huipputyöryhmistä, tutkijankoulutuksesta, tutkimuksen infrastruktuureista, muista tutkimushankkeista, tutkimuksen erityisrahoituksesta, valtionavustuksista ja apurahoista sekä kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien menojen maksamiseen

2) arvioinneista, tieteellisestä julkaisu- ja tiede- ja tutkimustoiminnasta ja tieteen tunnetuksi tekemisestä aiheutuvien menojen maksamiseen

3) Suomen Akatemian käytettäväksi myöntämisvaltuuteen sisällyttömänä enintään 5 207 000 euroa 1-vuotisiin hankkeisiin: kansainvälisten järjestöjen rahoitusosuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen, EU:n hyväksymien tutkimus- ja koulutushankkeiden menojen maksamiseen, tutkimusrahoituksen tietojärjestelmien kehittämis- ja ylläpitomaksuihin sekä muihin 1-vuotisiin hankkeisiin

4) Suomen Akatemian rahoittamiin tutkimushankkeisiin ja ohjelmiin liittyviin palkkaus-, eläkemaksu- ja muihin kulutusmenoihin, laite- ja ohjelmistohankintojen menoihin ja yleiskustannuksiin yhdessä momentin 29.40.51 kanssa enintään 11 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkausmenoihin

- 5) yksityisten arkistojen valtionavusta annetun lain mukaisten menojen maksamiseen
- 6) Kotimaisten kielten kesuksesta annetun lain 8 §:n 1 momentin mukaisesti viraston toiminnasta aiheutuviin menoihin. Määrärahaa saa käyttää yhdessä momentin 29.40.03 kanssa enintään 88 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön, myös virkaan nimitettyjen virkamiesten palkkausmenoihin
- 7) päätöksentekoa tukevaa yhteiskunnallista tutkimusta tekeville yhteisöille ja tutkimuslaitoksille myönnettävien valtionavustusten maksamiseen
- 8) kansainväliseen yhteistyöhön osallistumisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 9) tieteen edistämiseksi, tieteen ja yhteiskunnan sekä kansalliskielten ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen edistämiseksi myönnettävien valtionavustusten, -palkintojen ja apurahojen, tieteellisen kirjallisuuden kääntämis- ja painattamismenojen, tiedonjulkistamisen ja tutkimusetiikan edistämismenojen sekä tieteen tukemiseen liittyvistä tutkimuksista, selvityksistä ja julkaisuista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 10) tutkimusaineistojen käytön saatavuuden parantamiseksi ja tutkimuksen infrastruktuurihankkeisiin myönnettäviin valtionavustuksiin ja valtion laitosten vastaavien hankkeiden menojen maksamiseen sekä enintään 7 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin
- 11) tiedeyhteisöjen käytössä olevien valtion toimitilojen vuokriin.

Kohdassa 1 tarkoitettu tutkimusrahoitus budjetoidaan maksupäätösperusteisena. Tutkimusrahoituksesta saadaan maksaa ennakoita talousarvion ulkopuolisille rahoituksen saajille.

Kohdassa 6 tarkoitettujen henkilöiden osalta työnantajalle maksetut sairausvakuutuksen mukaiset etuudet otetaan nettobudjetoitaessa tuloina huomioon.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Suomen Akatemian käytettäväksi tutkimushankkeiden rahoittamiseen ja tieteellisen tutkimuksen edistämiseen	70 673 000
Yksityisten arkistojen valtionavusta annetun lain mukaisiin menoihin	5 599 000
Kotimaisten kielten kesuksen toimintaan	3 627 000
Tiedeinstituuttien ja tutkimuslaitosten, Tiedekeskus Heurekan sekä eräiden tieteellisten seurojen ja yhdistysten toiminta-avustuksiin	11 900 000
Päätöksentekoa tukevaa yhteiskunnallista tutkimusta tekeville yhteisöille ja tutkimuslaitoksille myönnettäviin avustuksiin	600 000
Eräisiin kansainvälisen tieteellisen yhteistyön menoihin, jäsenmaksuihin ja rahoitusosuuksiin	2 080 000
Tieteen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen edistämiseen ja muihin tieteen tukemisesta aiheutuviin menoihin	8 200 000
Avustusten maksamiseen niiden tiedeinstituuttien tilakustannuksiin, jotka maksavat vuokraa Senaatti-kiinteistöille	680 000
Yhteensä	103 359 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	758
Yhteensä	758

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	103 359 000
2015 talousarvio	102 601 000
2014 tilinpäätös	102 360 717

54. Strateginen tutkimusrahoitus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 34 000 000 euroa.

Valtuus

Vuonna 2016 uusia rahoituspäätöksiä saa tehdä enintään 55 631 000 euron arvosta.

Valtuutta ja määrärahaa saa käyttää valtioneuvoston päättämien teema-alueiden ja painopisteiden mukaisesti kohdentamalla kilpailun kautta strategiseen tutkimukseen, millä tarkoitetaan pitkäjän-teistä, ongelmakeskeistä ja tieteellisesti korkeatasoista yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnan toimintojen kehittämistä palvelevaa tutkimusta, jonka tarkoituksena on löytää ratkaisuja merkittäviin yhteiskunnan haasteisiin ja ongelmiin.

Valtuutta ja määrärahaa saa käyttää strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamien tutkimushankkeiden ja -ohjelmien, tutkimuksen infrastruktuureista, apurahoista ja kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien palkkaus- ynnä muiden menojen ja valtionavustusten maksamiseen myös ulkomaiselle organisaatiolle.

Valtuutta ja määrärahaa saa käyttää myös arvioinneista aiheutuvien kulutusmenojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kansallisena vastinrahoituksena EU-hankkeiden ja muiden kansainvälisten tutkimusrahoittajien hankkeisiin, jos hankkeet ovat valtioneuvoston päättämien teema-alueiden ja painopisteiden sekä neuvoston ohjelmarakenteen mukaisia.

Määräraha budjetoidaan maksupäätösperusteisesti. Tutkimusrahoituksesta saadaan maksaa ennakkoita talousarvion ulkopuolisille rahoituksen saajille lukuun ottamatta yrityksiä.

Selvitysosa: Rahoituksella on tarkoitus vahvistaa yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnan toimintojen kehittämistä. Rahoitusta kohdennetaan tutkimukseen, jonka tarkoituksena on etsiä ratkaisuja merkittäviin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Rahoitusta kohdennetaan laaja-alaisesti erilaisten yhteiskunnan merkittävien ja suurien haasteiden tutkimukseen ja muun muassa tutkimukseen, joka palvelee elinkeinoelämän uudistamista ja kilpailukykyä, työelämän kehittämistä julkisen sektorin kehittämistä palvelevaan tutkimukseen jne. Rahoitus mahdollistaa tutkimuksen suuntaamisen yhteiskunnan muuttuvien tietotarpeiden mukaisesti sekä tutkimuksen katvealueille. Tutkimushankkeita rahoitetaan yhteiskunnallisen merkityksen, vaikuttavuuden ja tutkimuksen laadun perusteella.

Strategisen tutkimuksen neuvoston tutkimushankkeiden myöntämisvaltuuden käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa), arvio

Vuosi	Valtuus	2015	2016	2017	2018	2019
2015	55 631	14 631	24 000	17 000		
2016	55 631		10 000	20 000	20 500	5 131
Yhteensä		14 631	34 000	37 000	20 500	5 131

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Määrärahan tarpeen ajoituksen muutos	-4 631
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momenteilta 28.30.02, 29.40.03, 30.01.05, 30.20.02, 30.70.01, 31.50.01, 32.20.01, 32.20.49, 33.02.03, 33.03.04, 33.03.50 ja 35.01.04)	28 000
Säästö päätös	-4 000
Yhteensä	19 369

2016 talousarvio	34 000 000
2015 talousarvio	14 631 000

55. Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 857 774 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ammattikorkeakouluille ammattikorkeakoululain mukaisena rahoituksena:

- 1) 786 019 000 euroa laskennallisin perustein määräytyvään perusrahoitukseen
- 2) 36 235 000 euroa korvaukseen ammattikorkeakouluille aiheutuneisiin arvonlisäverolain (1501/1993) 39 ja 40 §:ssä tarkoitettuihin koulutuspalveluihin sekä ammattikorkeakoulujen muihin kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja tilavuokriin sisältyviin arvonlisäverokustannuksiin
- 3) 28 356 000 euroa hakemuksesta myönnettävään korvaukseen arvonlisäverolain 30 §:n muutoksesta aiheutuviin vuokrien arvonlisäverokustannuksiin
- 4) 7 164 000 euroa ammattikorkeakoululain 68 §:n mukaiseen korvaukseen.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen ammattikorkeakoululain (932/2014) väliaikaisesta muuttamisesta siten, että mitä lain 43 §:n 2 momentissa säädetään ei sovelleta vuosina 2016—2019 ammattikorkeakouluindeksin vaikutuksen huomioon ottamisen osalta menosäästön johdosta. Lisäksi vuonna 2016 toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti 25 milj. euron pysyvä menosäästö korkeakoulujärjestelmän ja tutkimustoiminnan kustannustehokkuuden parantamisen ja hallinnon sekä korkeakouluverkon rationalisoinnin perusteella. Ammattikorkeakoulujen valtionrahoitus määräytyy ammattikorkeakoululain (932/2014) 43 §:n, ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (1129/2014) ja opetus- ja kulttuuriministeriön ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen laskentakriteereistä annetun asetuksen (1457/2014) perusteella. Perusrahoitusta kohdennetaan ammattikorkeakouluille laskennallisin perustein ottaen huomioon toiminnan laatu, vaikuttavuus ja laajuus sekä muiden koulutuspolitiikan ja tutkimus- ja kehittämispolitiikan tavoitteiden perusteella. Valtion rahoituksen

määräytymisperusteissa huomioidaan koulutuspolitiikan sekä tutkimus- ja kehitystyöpolitiikan tavoitteet. Koulutuksen perusteella määräytyvä rahoitusosuus perustuu suoritettuihin ammattikorkeakoulututkintoihin (46 %) ja suoritettuihin ammatillisiin opettajankoulutusopintoihin (2 %), suoritettuihin opintopisteisiin (24 %), avoimessa ammattikorkeakouluopetuksessa tai muutoin erillisinä opintoina ja maahanmuuttajien valmentavassa koulutuksessa suoritettuihin opintopisteisiin (4 %), opiskelijapalautteeseen (3 %), kansainväliseen opiskelijaliikkuvuuteen (3 %) sekä ammattikorkeakoulusta valmistuneiden työllisten määrään (3 %).

Soveltavan tutkimus- ja kehitystyön perusteella määräytyvä rahoitusosuus perustuu julkaisuihin (2 %), suoritettuihin ylempiin ammattikorkeakoulututkintoihin (4 %), henkilöstön kansainväliseen liikkuvuuteen (1 %) sekä tutkimus- ja kehitystyön ulkopuoliseen rahoitukseen (8 %).

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli korostaa tuloksellisuutta, laatua, vaikuttavuutta ja kansainvälistymistä. Valtion rahoitusta kohdennetaan erityisesti suoritettujen tutkintojen ja opintopisteiden sekä ulkopuolisen tki-toiminnan rahoituksen perusteella. Rahoitusmalli huomioi ammattikorkeakoulujen aluevaikuttavuuden ja työelämäyhteistyön useamman kriteerin kautta, joita ovat mm. tutkinnot, ulkopuolinen tki-toiminnan rahoitus, valmistuneet työlliset sekä suoritettavat ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot.

Kohdan 2 korvaus perustuu viimeksi toteutuneen vahvistetun tilinpäätöksen tietoihin. Arvonlisäverolain 30 §:n muutoksen perusteella vuoden 2015 lisätalousarviossa määrärahalisäyksenä otetaan huomioon ammattikorkeakoulujen vuosien 2014 ja 2015 vuokrien arvonlisäveromenot ja vuoden 2016 talousarviossa vuoden 2016 vuokrien arvonlisäveromenot vuokrasopimuksiin perustuen.

Ammattikorkeakoulujen toiminnallisen tuloksellisuuden tunnuslukuja ja määrälliset tavoitteet

	2010 toteutuma	2012 toteutuma	2014 toteutuma	2016 ¹⁾ tavoite
Ammattikorkeakoulututkinnot	20 581	22 123	22 778	22 800
Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot	1 253	1 708	2 115	2 100
Ammatillinen opettajankoulutus, valmistuneet	1 684	..	..	1 600
Ulkomaalaiset tutkinto-opiskelijat	7 746	9 378	..	7 775
Vaihto-opiskelijat (lähteneet ja saapuneet, yli 3 kk)	8 390	8 679	8 875	9 150
Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet viiden vuoden kuluttua aloittamisesta, % aloittaneista	57,5	56,0	..	..
Lukuvuodessa vähintään 55 op suorittaneet opiskelijat, % amk-tutkinnon opiskelijoista	36,5	41,0	..	44,8
Tutkinnot/opetus- ja t&k-henkilökunta	2,88	3,07	3,5	3,41
Opettajien ja asiantuntijoiden kv-liikkuvuus/opettajat ja t&k-henkilöstö	0,93	1,01	..	1,09
T&k-hankkeissa suoritettavat opintopisteet/läsnä olevat opiskelijat	4,83	7,07	..	8,44

¹⁾ Määrällisissä tavoitteissa vuoden 2016 arvo on keskimääräinen tavoite vuosille 2013–2016.

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Ammattikorkeakoulujen laskennallinen perusrahoitus	786 019 000
Arvonlisäverolain (1501/1993) 39 § ja 40 § tarkoitettuihin koulutuspalveluihin sekä ammattikorkeakoulujen muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvien arvonlisäverojen osuus ammattikorkeakouluille aiheutuneista kustannuksista	36 235 000
Arvonlisäverolain 30 §:n muutoksesta aiheutuva vuokrien arvonlisäverokustannuksia vastaava kompensatio	28 356 000
Ammattikorkeakoululain 68 §:n mukaiseen korvaukseen	7 164 000
Yhteensä	857 774 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ammattikorkeakoululain 68 §:n mukainen korvaus	7 164
Arvonlisäveron tarkentuminen	-9 131
Kertaluonteinen lisäys	-5 402
Kustannustehokkuuden parantaminen ja hallinnon sekä korkeakouluverkon rationalisointi (HO 2015)	-25 000
Vuokrien arvonlisäveromenojen huomioon ottaminen	28 356
Yhteensä	-4 013

2016 talousarvio	857 774 000
2015 talousarvio	861 787 000
2014 tilinpäätös	402 356 776

66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 20 008 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Suomen maksuosuuksien maksamiseen Euroopan hiukkasfysiikan tutkimuskeskukselle (CERN), Euroopan eteläiselle observatoriolle (ESO), Euroopan molekyylibiologian laboratoriolle (EMBL), Euroopan molekyylibiologian konferenssille (EMBC), Euroopan Yliopistoinstituutille (EUI) ja eurooppalaiselle synkrotonisäteilykeskukselle (ESRF) sekä vastaaville kansainvälisille tieteellisille järjestöille.

Selvitysosa: Jäsenmaksuosuudet määräytyvät pääsääntöisesti jäsenmaiden kansantuoteosuuksien perusteella järjestöjen hallintoelinten tekemien päätösten mukaisesti.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kansantuoteosuuksien ja valuuttakurssimuutosten aiheuttama jäsenmaksujen nousu	2 593
Yhteensä	2 593

2016 talousarvio	20 008 000
2015 talousarvio	17 415 000
2014 tilinpäätös	17 339 644

(86.) *Valtion rahoitus ammattikorkeakoulujen pääomaan* (kiinteä määräraha)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio

50 000 000

70. Opintotuki

Selvitysosa: Opintotukilain (65/1994) mukainen opintotuki koostuu opintorahasta, opintotuen asumislisästä ja opintolainan valtiontakauksesta. Opintoraha on veronalainen etuus. Lisäksi opintolainojen erääntyneet korot voidaan maksaa korkoavustuksena valtion varoista ilman takaisinmaksuvelvollisuutta. Opintolainan saaneella on oikeus opintolainavähennykseen verotuksessa. Opintolainahyvitykseen on oikeus opintolainaa saaneella henkilöllä, joka on ottanut opiskelupaikan vastaan ensimmäistä korkeakoulututkintoa varten 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen.

Opintotukitoiminnan tavoitteena on opiskeluaikaisen toimeentulon turvaaminen ja opintotuen mitoittaminen siten, että tuetaan omaehtoiseen koulutukseen hakeutumista ja päätoimista opiskelua. Opintotukea kehitetään koulutuspoliittisten tavoitteiden pohjalta. Tavoitteena on riittävä ja kannustava opintotuki, jolla edistetään suunnitelmallista ja päätoimista opiskelua ja opintoaikojen lyhenemistä.

Koulumatkatuen tarkoituksena on korvata lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden kohtuulliset päivittäiset koulumatkakustannukset. Tukea myönnetään, kun opiskelijan yhdensuuntainen koulumatka on vähintään kymmenen kilometriä ja koulumatkakustannukset ovat yli 54 euroa kuukaudessa. Opiskelijan omavastuuosuus on 43 euroa kuukaudessa. Koulumatkakustannusten laskentaperusteista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Opintotuen toimeenpanotehtävät hoitaa Kansaneläkelaitos. Korkeakoulujen opintotukilautakunnat voivat myöntää opintotuen oman korkeakoulunsa opiskelijoille Kansaneläkelaitoksen kanssa solmitun sopimuksen perusteella. Kansaneläkelaitos maksaa korvauksen sopimuksen perusteella korkeakouluissa hoidettavista tehtävistä. Myös muilla oppilaitoksilla on opintotukiasioiden hoitamiseen liittyviä tehtäviä. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa opintotukitoiminnan yleisestä johtamisesta, ohjauksesta ja kehittämisestä.

Opintotukimäärärahat ja opintotuen saajat

	2012	2014	2016 arvio
Opintotukimenot (milj. euroa)			
Opintoraha			
— korkea-aste	343,3	345,2	385,6
— toinen aste	131,5	137,1	147,7
Asumislisä	259,7	266	283
Koulumatkatuki	47,9	51,2	53,3
Ateriatuki	27,8	30,2	31,4

Opintotukimäärärahat ja opintotuen saajat

	2012	2014	2016 arvio
Opintotuen saajat			
Opintoraha			
— korkea-aste	185 900	184 034	188 000
— toinen aste	137 271	135 347	144 000
Asumislisä			
— korkea-aste	151 500	151 248	153 000
— toinen aste	65 984	66 618	69 000
Koulumatkatuki	68 399	67 604	69 000
Valtiontakauksen saajat			
Korkea-aste	183 251	181 272	185 000
Toinen aste	41 733	44 297	45 000

Valtion takaamien opintolainojen lainakanta oli vuoden 2014 lopussa 1 773,9 milj. euroa, josta ns. vanhojen opintolainojen osuus oli 0,77 milj. euroa. Opintolainaa oli vuoden 2014 lopussa 362 182 henkilöllä. Keskimääräinen opintolainan määrä oli ammatillisen perustutkinnon suorittaneella 4 500 euroa, ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneella 7 000 euroa ja ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneella 9 000 euroa.

Määrärahan mitoitusperusteet

Keskimääräinen opintotuki	2012	2014	2016 arvio
Opintoraha, €/kk			
— korkea-aste	287	290	312
— toinen aste	151	160	163
Asumislisä, €/kk	192	193	193
Koulumatkatuki, €/kk	161	171	174

Vuonna 2016 määrärahan mitoituksessa säännönmukaisesti opintorahaa saavien määräksi arvioidaan 238 000, joista korkeakouluopiskelijoita 137 300 ja muita opiskelijoita 100 700. Asumislisän saajamääräksi arvioidaan 162 700. Koulumatkatuen säännönmukaisen saajamäärän arvioidaan olevan 35 400 opiskelijaa.

Opintorahan perusmäärä eri koulutusasteilla 1.8.2016 lukien (euroa/kk)

Korkeakouluopiskelijat		
— vanhempiensa luona asuvat, alle 20-vuotiaat		55,96
— vanhempiensa luona asuvat, 20 vuotta täyttäneet		124,12
— muualla asuvat, alle 18-vuotiaat		147,52
— muualla asuvat, 18 vuotta täyttäneet		303,19
Muissa oppilaitoksissa opiskelevat		
— vanhempiensa luona asuvat, alle 20-vuotiaat		38,66
— vanhempiensa luona asuvat, 20 vuotta täyttäneet		81,39
— muualla asuvat, alle 18-vuotiaat		101,74
— muualla asuvat, 18 vuotta täyttäneet		250,28

Opintorahan määrä korkea-asteella opiskelijalla, joka on ottanut ensimmäisen opiskelupaikan vastaan korkeakoulussa 1.8.2014 tai sen jälkeen (euroa/kk)

1.8.2016

Korkeakouluopiskelijat

— vanhempiensa luona asuvat, alle 20-vuotiaat	62,06
— vanhempiensa luona asuvat, 20 vuotta täyttäneet	137,35
— muualla asuvat, alle 18-vuotiaat	163,80
— muualla asuvat 18 vuotta täyttäneet	336,76

Opintotuen asumislisän määrä on 80 prosenttia määritellystä asumismenosta. Asumislisää myönnettäessä asumismenoja ei oteta huomioon 252 euron ylittävältä osalta. Ulkomailla opiskelevan asumislisän määrä on enintään 210 euroa kuukaudessa.

Hallitus antaa talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi opintotukilain muuttamisesta 1.8.2016 lukien. Itsenäisesti asuvien 18—19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden opintorahaan vähentävästi vaikuttavia vanhempien tulorajoja ehdotetaan korotettavaksi 13 prosentilla sekä luovuttavaksi opintorahan indeksisidonnaisuudesta. Valmistellaan opintotukijärjestelmän uudistamista siten, että uudistus astuu voimaan syksyllä 2016 hallitusohjelman mukaisesti. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa eräiden koulumatkakustannusten laskentaperusteista säädettäviä laskennallisten kustannusten perusteita voidaan tarkistaa kustannuskehityksen perusteella 1.1.2016 lukien.

Opintotuen saajamäärän ja käyttöasteen arvioitu kehitys

	2012	2014	2016 arvio
Lukio	28 950 (26 %)	27 367 (25 %)	25 800 (25 %)
Ammatillinen koulutus	107 670 (66 %)	107 315 (65 %)	110 500 (68 %)
Ammattikorkeakoulu	90 474 (69 %)	88 867 (70 %)	90 500 (72 %)
Yliopisto	89 536 (63 %)	87 571 (62 %)	90 500 (64 %)

01. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 649 000 euroa.

Selvitysosa: Opintotuen muutoksenhakulautakunta toimii ensimmäisenä muutoksenhakuasteena opintotukiasioissa. Vuonna 2016 arvioidaan valituksia tulevan vireille noin 3 000. Valitusten tavoitteellinen keskimääräinen käsittelyaika on korkeintaan 5,5 kuukautta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poistuminen (atk-laitteiden uusiminen ja tietoliikennekustannukset)	-50
Palkkaliukumasäästö	-2
Palkkausten tarkistukset	4
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-3

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vuokramenojen indeksikorotus	1
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-1
Yhteensä	-51

2016 talousarvio	649 000
2015 talousarvio	700 000
2014 tilinpäätös	705 000

52. Opintolainojen valtiontakaus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 31 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opintotukilain (65/1994) mukaisista valtiontakauksista aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Opintolainahyvitys	1 000 000
Takausvastuusuoritukset	20 000 000
Maksuvapautukset	4 000 000
Tileistä poistot	6 000 000
Korkoavustukset	200 000
Yhteensä	31 200 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lainahyvityksen käyttöönotto	1 000
Yhteensä	1 000

1.8.2014 tai sen jälkeen ensimmäisen korkeakoulututkinnon aloittaville ja määräajassa valmistuville korkeakoulututkinnon suorittaneille myönnettävä opintolainahyvitys lisää momentin menoja 1 milj. euroa.

2016 talousarvio	31 200 000
2015 talousarvio	30 200 000
2014 tilinpäätös	26 591 178

55. Opintoraha ja asumislisä (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 816 305 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opintotukilain (65/1994) mukaisten opintorahojen ja opintotuen asumislisän maksamiseen.

*Selvitysosa:***Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)**

Korkeakouluopiskelijoiden opintorahat	385 580 000
Muiden oppilaitosten opiskelijoiden opintorahat	147 725 000
Asumislisä	283 000 000
Yhteensä	816 305 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksikorotus 1.8.2015 (0,4 %) kokovuotinen vaikutus	917
Itsenäisesti asuvien 18-19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden vanhempien tulo- rajan korotus 13 prosentilla 1.1.2016 lukien	10 300
Korkeakoulujen aloituspaikkojen määräaikainen lisäys	2 500
Opintorahan korottaminen 11 prosentilla ja tukiajan lyhentäminen viidellä kuukaudella korkeakouluopiskelijoilla, jotka ottavat opiskelupaikan vastaan ensimmäisen kerran 1.8.2014 tai sen jälkeen	7 200
Opintotuen rakenteellinen muutos 1.8.2014 alkaen (L1243/2013, A 360/2014)	-5 000
Poliisiammattikorkeakouluopiskelijoiden siirtyminen tuen piiriin	312
Yhteensä	16 229

2016 talousarvio	816 305 000
2015 talousarvio	800 076 000
2014 tilinpäätös	748 398 133

57. Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 31 411 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) avustuksen maksamiseen opiskelijaravintoloille Suomessa suomalaisessa korkeakoulussa alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa, ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden sekä opintotukeen oikeuttaviin korkeakoulujen ammatillisiin täydennyskoulutusohjelmiin, erikoistumiskoulutusohjelmiin taikka ammatilliseen kelpoisuuteen tai virkakelpoisuuteen tähtääviin lisäopintoihin osallistuvien opiskelijoiden aterioiden hinnan alentamiseksi 1,94 eurolla ateriala kohti

2) ylimääräisen avustuksen maksamiseen muualla kuin korkeakoulun tiloissa sijaitsevan opiskelijaravintolan pitäjälle enintään 1 euroa, kuitenkin enintään opiskelijaruokailusta aiheutuvien tila- ja laitekustannusten määrä, sellaista ateriala kohden, josta maksetaan ateriatukea.

*Selvitysosa:***Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)**

Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki	29 211 000
Opiskelijaravintoloiden ylimääräinen avustus	2 200 000
Yhteensä	31 411 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ateriatuen käytön kasvu	50
Yhteensä	50

2016 talousarvio	31 411 000
2015 talousarvio	31 361 000
2014 tilinpäätös	30 227 609

(58.) *Avustus vuokratustannusten korvaamiseen (siirtomääräraha 2 v)*

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	2 100 000
2014 tilinpäätös	5 877 000

59. *Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuki (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 53 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain (48/1997) mukaisen tuen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Matkalippujen hinnan nousu ja taksa-asetuksen tarkistus 1.8.2016	1 300
Yhteensä	1 300

2016 talousarvio	53 300 000
2015 talousarvio	52 000 000
2014 tilinpäätös	51 150 128

80. (29.80 ja 29.01, osa) Taide ja kulttuuri

Selvitysosa: Kulttuuripolitiikan tavoitteena on vahvistaa kansallisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä kulttuurin perustaa, parantaa luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä, lisätä kansalaisten kulttuuriosallistumisen mahdollisuuksia sekä tukea kulttuurin taloutta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteuttaa näitä tavoitteita taide- ja taiteilija-, kulttuuriperintö-, kirjasto-, kulttuurivienti-, tekijänoikeuspolitiikan sekä audiovisuaalisen politiikan keinoin. Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävä on huolehtia erityisesti kulttuurin toimialan lainsäädännöstä, hallintorakenteesta ja -käytännöistä, rahoituksesta, strategisesta ohjauksesta ja muista yleisistä toiminnan edellytyksistä. Valtion ohella kuntien rooli kulttuuripolitiikan toteuttamisessa on merkittävä. Myös kotitaloudet ohjaavat valinnoillaan kulttuuripolitiikkaa sijoittamalla kulttuuriin ja

joukkoviestintään yli kuusinkertaisesti valtion ja kuntien yhteenlaskettuun kulttuuritukeen verrattuna.

Kulttuuripolitiikan keinoin edistetään myös eri hallinnonaloja läpäisevien kehittämistehtävien, kuten kestävän kehityksen, perus- ja ihmisoikeuksien, maahanmuuttajien kaksisuuntaisen kotoutumisen, taiteilijapolitiikan, luovuus-, elinkeino- ja innovaatiopolitiikan, matkailu- ja alueiden kehittämispolitiikan, lapsi- ja nuorisopolitiikan sekä terveys- ja hyvinvointipolitiikan toimeenpanoa. Samalla huolehditaan kaikkien väestöryhmien kulttuuristen oikeuksien toteutumisesta.

Taiteen ja kulttuurin perustan vahvistamisen haasteita ovat taidehallinnon rakenteellisten uudistusten tavoiteltujen vaikutusten varmistaminen, taiteen ja kulttuurin toimialan perustan ja elinvoimaisuuden säilyttäminen rahoituksen vähentyessä sekä rahoitusjärjestelmien kehittäminen. Huolehditaan monikulttuurisen yhteiskunnan kehittämistarpeista taiteen ja kulttuurin toimialoilla sekä turvallisen mediaympäristön kehittämisestä.

Luovan työn tekijöiden ja taiteilijoiden toiminta- ja toimeentuloedellytyksiä pyritään monipuolistamaan.

Kansalaisten kulttuuriosallistumisen tavoitealueella haasteena on vahvistaa eri väestöryhmien, erityisesti vähän osallistuvien osallisuutta ja osallistumista kulttuuriin, turvata kirjasto-, kulttuuri- ja tietopalvelujen tasavertainen saatavuus ja saavutettavuus maan eri osissa sekä kulttuuriperintöaineistojen digitaalinen saatavuus ja säilyttäminen. Kulttuuripalvelujen tuottamiseen ja osallistumisen lisäämiseen tarvitaan uusia malleja ja tapoja. Tekijänoikeusratkaisuilla tuetaan opetusta ja tutkimusta sekä kirjastojen, arkistojen ja museoiden toimintaa.

Kulttuurin ja luovan talouden haasteita ovat taiteen ja kulttuurin sekä audiovisuaalisen alan kotimarkkinoiden ja kulttuuriviennin vahvistaminen, kulttuurin ja matkailun toimialojen yhteistyön lisääminen, kulttuurin kansainvälisten suur tapahtumien tukijärjestelyt sekä audiovisuaalisen ja muiden kulttuuri- ja taidealojen tuote- ja palvelukehitysrahoituksen ja yrittäjyyden edellytysten, kuten osaamisen, tuote- ja palvelukehityksen parantaminen. Tekijänoikeusjärjestelmää kehittämällä parannetaan luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä ja edistetään kulttuuria ja luovaa taloutta.

Kulttuuripolitiikan tavoitteet ja keskeisimmät toimenpiteet vuonna 2016 ovat:

Kulttuuripolitiikan tavoitteet	Keskeisimmät toimenpiteet
Kulttuurin perustan vahvistaminen:	<ul style="list-style-type: none"> — Tuetaan Taiteen edistämiskeskuksen toiminnan vakiintumista ja tehostumista. — Edistetään medialukutaitoa, media- ja elokuvakasvatusta ja yleisten kirjastojen mediakasvatustyötä. Vahvistetaan elokuva- ja audiovisuaalisen alan rakenteita, uudistetaan lainsäädäntöä ja kehitetään tukirakenteita. — Parannetaan digitaalisten kulttuuriperintö- ja kirjastoaineistojen saatavuutta ja pitkäaikais-säilytystä osana kansallista digitaalista kirjastoa.

Kulttuuripolitiikan tavoitteet	Keskeisimmät toimenpiteet
Luovan työn tekijöiden toimintaedellytysten parantaminen:	<ul style="list-style-type: none"> — Annetaan hallituksen esitys uudeksi kirjastolaiksi huomioiden maakuntakirjastojen määrän vähentäminen. — Tuetaan taiteen ja kulttuurin aluetoimijoita sekä viranomais- ja muiden toimijoiden yhteistyötä. — Vastataan maailmanperintöstrategian toimeenpanosta. — Laaditaan museopoliittinen ohjelma. — Käynnistetään muinaismuistolainsäädännön uudistaminen. — Hyödynnetään kulttuuripoliittista sektori-tutkimusta. — Edistetään taiteilijoiden, kulttuurialan toimijoiden ja teosten kansainvälistä liikkuvuutta sekä toimijoiden kansainvälistä verkostoitumista. — Kehitetään taiteen ja kulttuurin tukirakenteita ottaen huomioon vapaan ammattilaiskentän tarpeet. — Edistetään julkisen rakentamisen ns. prosentti taiteeseen -periaatetta. — Edistetään audiovisuaalisen kulttuurin rahoitus-pohjan laajentamista. — Museoiden, orkestereiden ja teattereiden valtion-osuusjärjestelmän kehittämistä jatketaan. — Parannetaan kulttuuripalveluiden tasa-arvoista saatavuutta, saavutettavuutta ja moninaisuutta sekä eri väestöryhmien osallistumismahdollisuuksia mm. kulttuuripassi-järjestelmällä. — Lisätään lasten kulttuurikompetenssia ja mahdollisuuksia osallistua taiteeseen ja kulttuuriin. — Jatketaan kulttuuritapahtumien avustus-käytänteiden uudistamista. — Edistetään kirjasto- ja tietopalveluja väestön kunnallisina perus- ja lähipalveluina. — Tuetaan taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaa. — Edistetään aineettoman kulttuuriperinnön elinvoimaisena säilymistä. — Tuetaan kulttuuriyrittäjyyttä ja -vientä tavoitteena luovien alojen työpaikkojen syntyminen sekä luovien alojen elinkeinotoiminnan ja kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen vahvistaminen. — Toimeenpannaan valtioneuvoston periaate-päätöstä aineettoman arvonluonnin kehittämis-ohjelmasta. — Tuetaan kulttuurin ja luovan talouden asemaa pohjoismaisessa ja Venäjä-yhteistyössä. — Jatketaan resurssien puitteissa CreaDemo-tuki-ohjelman kehittämistä. — Edistetään digitaalisten markkinoiden toimivuutta ja vähennetään laitonta verkkojakea.
Kaikkien väestö- ja kansalaisryhmien kulttuuri-osallistumisen edellytysten lisääminen:	
Kulttuurin ja luovan talouden edistäminen:	

01. Taiteen edistämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 4 289 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää enintään 10 000 euroa maksullisen palvelutoiminnan tukemiseen.

Selvitysosa: Taiteen edistämiskeskus kehittää suomalaisen taiteen laatua, monimuotoisuutta, kansainvälistä tasoa ja uudistumista sekä lisää taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta. Taiteen edistämiskeskuksen työ edistää hyvinvointia, kulttuuria ja sen moninaisuutta. Toiminnan tavoitteena on vahvistaa taiteen ja kulttuurin asemaa ja arvostusta yhteiskuntaa uudistavana monimuotoisena voimavarana ja merkitysten luojana.

Tavoitteen saavuttamiseksi Taiteen edistämiskeskus edistää taidetta ja kulttuuria kansallisesti ja kansainvälisesti toteuttamalla kehittämishankkeita, nimittämällä läänintaiteilijoita, myöntämällä rahoitusta ja tukea yhteisöille. Taiteen edistämiskeskus edistää myös taiteilijoiden kansallisia ja kansainvälisiä työskentelyedellytyksiä tukemalla taiteilijoiden verkottumista, residenssitoimintaa ja toteuttamalla kehittämishankkeita. Virasto osallistuu asiantuntijana myös taiteilijoiden toimeentulomahdollisuuksien edistämiseen. Virasto vastaa yhteydessään olevien itsenäistä päätöksentekovaltaa käyttävien luottamuselinten kuten valtion taidetoimikuntien, alueellisten taidetoimikuntien ja erillislautakuntien sekä taideneuvoston hallinnosta ja niille kuuluvien asioiden valmistelusta, päätösten esittelystä ja toimeenpanosta.

Henkilöstön hyvinvointia ja organisaation osaamista edistetään henkilöstösuunnittelulla ja koulutuksella sekä työhyvinvointihankkeita toteuttamalla.

Taidetoimikuntien tehtävänä on myöntää apurahoja, toimia oman toimialansa asiantuntijana ja osallistua viraston strategioiden laadintaan. Rahoitus on määräaikaista ja perustuu taiteellisen laadun vertaisarviointiin ja laajaan taidepoliittiseen asiantuntemukseen. Apurahapolitiikassa otetaan huomioon hakijakunnan sukupuoli-, ikä-, kieli- ja alueellinen jakauma sekä erityisesti nuorten taiteilijoiden asema apurahan hakijoina ja saajina.

Taideneuvoston tehtävänä on päättää valtion taidetoimikuntien määrästä, niiden tarkemmista nimistä ja toimialoista. Taideneuvosto myös nimeää jäsenet valtion taidetoimikuntiin ja alueellisiin taidetoimikuntiin ja esittää taiteen akateemikon arvonimeä. Taideneuvosto voi tukea kokeilu- ja kehittämishankkeita.

Tuloksellisuuden tunnusluvut

	2013 toteutuma	2014 toteuma	2016 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
<i>Taiteen edistämiskeskus ja alueyksiköt</i>			
Yhteisöjen valtionavustushakemukset	2 300	2 070	2 300
— myönteiset päätökset	990	997	900
Lausunnot valtionavustushakemuksista	850	825	600
Hankekokonaisuudet	80	9	9
Kansainväliset residenssit	5	4	0
Julkaisut ja vaikuttavuuden arvioinnit	4	2	0
Lausunnot, kannanotot ja aloitteet	50	35	35

Tuloksellisuuden tunnusluvut

	2013 toteutuma	2014 toteuma	2016 tavoite
<i>Valtion taidetoimikunnat ja erillislautakunnat</i>			
Apurahahakemukset	8 200	8 337	8 000
— myönteiset päätökset	1 700	2 402	2 300
Lausunnot valtionavustushakemuksista	1 015	800	800
<i>Alueelliset taidetoimikunnat</i>			
Apurahahakemukset	2 800	3 385	3 200
— myönteiset päätökset	600	707	600
Lausunnot valtionavustushakemuksista	650	950	950
Toiminnallinen tehokkuus			
Apuraha-/avustushakemuksen käsittelyaika (keskimäärin viikkoa)	20	18	17
Henkisten voimavarojen hallinta			
Henkilötyövuodet	106,3	100	95

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	4 713	4 402	4 309
Bruttotulot	116	20	20
Nettomenot	4 597	4 382	4 289
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	409		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	413		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-13
Julkisten tietovarantojen avaaminen (HO)	-10
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-32
Palkkaliukumasäästö	-25
Palkkausten tarkistukset	23
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-21
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-15
Vuokramenojen indeksikorotus	4
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-4
Yhteensä	-93

2016 talousarvio	4 289 000
2015 I lisätalousarvio	70 000
2015 talousarvio	4 382 000
2014 tilinpäätös	4 601 000

03. Suomenlinnan hoitokunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 2 205 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) perusparannushankkeiden rahoittamiseen
- 2) kalusto- ja laitehankintoihin.

Selvitysosa: Suomenlinnan hoitokunta vastaa Unescon maailmanperintöluetteloon otetun Suomenlinnan restauroinnista, ylläpidosta ja käyttämisestä sekä maailmanperintökohteen perustiedon tuottamisesta ja jakamisesta yleisölle.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Tavoitteena on kansallisesti merkittävän Suomenlinnan rakennuskulttuurimuistomerkin ja Unescon maailmanperintökohteen hoito, ylläpito ja esittely siten, että linnoitusalue säilyy elinvoimaisena ja vetovoimaisena. Yhteisön elinvoimaisuuden säilyttämiseksi tavoitteena on tukea monipuolista asukasrakennetta ja säilyttää alueella riittävät palvelut.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Toiminnallisen tehokkuuden tavoitteena on Suomenlinnan kunnostusohjelman (2016—2019) mukaisesti vajaakäytössä olevien tai korjauksen takia tyhjillään olevien huoneistojen käyttökuntoon saattaminen. Tavoitteena on vuokratuottojen 1 % kasvu sekä 98 % käyttöaste vuokra-asunnoissa.

Vuokrien kustannusvastaavuusprosentin tavoitteessa otetaan huomioon maailmanperintökohteen kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden tilojen epätyypillisuus, joka vaikuttaa hoito- ja käyttökustannuksiin.

Tuotosten ja laadunhallinnan tavoitteena ovat suunnittelun ja rakentamisen taso, asukastyytyväisyys, Lonnan saaren asteittainen käyttöönotto, linnoitukselle soveltuvat kulttuuriohjelmat ja kävijäpalveluiden kehittäminen sekä Suomenlinnan saavutettavuushankkeen saattaminen valmiiksi. Maailmanperintökohteen tunnetuksi tekemisessä noudatetaan Unescon edellyttämän hallinta- ja hoitosuunnitelman mukaisia toimia.

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 tavoite
Yhteiskunnallinen vaikuttavuus			
Matkailijamäärät sesongin ulkopuolisina kuukausina (loka—huhtikuu)	184 000	196 000	190 000
Linnoitusmuureista parhaassa kuntoluokassa koko linnoitusmäärästä (52 800 m ²), %	51	25	48
Toiminnallinen tehokkuus			
Maksuperustelain mukaisten vuokrien kustannusvastaavuus, %	74,51	81,72	84
Vuokra-asuntojen käyttöaste, %	94,26	96	98
Vuokratuotot, kasvu %	2,97	11,2	1
Henkisten voimavarojen hallinta			
Henkilötyövuodet	91	90,3	81
Työtyytyväisyysindeksi (VMbaro)	3,5	3,5	3,8

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	8 607	8 089	8 335
Bruttotulot	6 003	5 574	6 130
Nettomenot	2 604	2 524	2 205
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	92		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	461		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertamenon poisto	-180
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-12
Julkisten tietovarantojen avaaminen (HO)	-10
Palkkaliukumasäästö	-8
Palkkausten tarkistukset	16
Säästöpäätös	-100
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-11
Toimintameno säästö (HO 2015)	-20
Tasomuutos	6
Yhteensä	-319

2016 talousarvio	2 205 000
2015 talousarvio	2 524 000
2014 tilinpäätös	2 973 000

04. Museoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 20 650 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kalusto- ja laitehankintoihin.

Selvitysosa: Museovirasto on kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristön asiantuntija, viranomainen ja tiedontuottaja. Museovirasto vastaa kulttuuriympäristön ja kulttuuriomaisuuden suojelusta sekä toimii aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijana yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Museovirastoon kuuluu Kansallismuseo, joka vastaa kulttuurihistoriallisesta kansalliskokoelmasta ja järjestää kohteissaan näyttely- ja yleisöpalveluja.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Kulttuurin perustan elinvoimaisuutta lisätään

— tarjoamalla tietoa ja osaamista kulttuuriperinnön ja -ympäristön kehittämiseksi ja suojelemiseksi

— osallistumalla aktiivisesti kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön kulttuuriperinnön merkityksen ja mahdollisuuksien tunnistamiseksi ja hyödyntämiseksi

Kaikkien väestöryhmien mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin turvataan

— korostamalla museotoiminnassa asiakaslähtöisyyttä, palvelukykyä sekä fyysistä, tiedollista ja kulttuurista saavutettavuutta

— kehittämällä arkisto-, kirjasto- ja kokoelmapalveluiden sekä aineistojen sähköistä saatavuutta ja käyttöä.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Toimialaa kehitetään kulttuuriympäristöstrategian, maailmanperintöstrategian ja museopoliittisen ohjelman linjausten mukaisesti. Kulttuuriympäristötyössä painotetaan valtakunnallisia ja maakunnallisia kysymyksiä, ennakoivaa ja vuorovaikutteista toimintaa, ohjelmallista suojelupoliittikkaa sekä tiedon avoimuutta ja vuorovaikutteisuutta. Kansainvälisessä yhteistyössä toimitaan aktiivisesti erityisesti Unescon maailmanperintökomitean jäsenenä.

Kansalliskokoelman hoidon ja säilyttämisen olosuhteita parannetaan kokoelma- ja konservointikeskuksen käyttöönotolla. Kansallismuseon perusnäyttely uudistetaan itsenäisyyden juhlavuoden päähankkeena. Arkisto-, kirjasto- ja kokoelmapalveluiden sekä aineistojen sähköistä saatavuutta ja käyttöä edistetään.

Tuloksellisuuden tunnusluvut	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Tutkimuslupa-asiodien käsittelyaika, pv	-	41	45
Lausuntojen käsittelyaika, pv	36	35	38
Verkkopalveluiden käyttöaika, tuntia	-	69 452	60 000
Sähköisesti luetteloitujen kuvien saatavuus internetissä	-	81 000	140 000
Toiminnallinen tehokkuus			
Museo- ja linnassakäynnin keskihinta, euroa	2,6	2,4	2,5
Museo- ja linnassakäynnin keskitulo, euroa	2,9	3,1	2,6
Henkisten voimavarojen hallinta			
Työtyytyväisyysindeksi	3,46	3,56	3,55
Henkilötyövuodet	299	292	275

Toiminnan tulot ja menot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	26 125	22 722	23 950
Bruttotulot	4 966	3 300	3 300
Nettomenot	21 159	19 422	20 650
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	5 842		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 476		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kansallismuseon perusnäyttelyn uudistaminen	400
Kokoelma- ja konservointikeskuksen vuokra , II osa	1 200
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-23
Julkisten tietovarantojen avaaminen (HO)	-10
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-123
Palkkaliukumasäästö	-115
Palkkausten tarkistukset	126
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-91
Toimintameno säästö (HO 2015)	-170
Vuokramenojen indeksikorotus	52
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-18
Yhteensä	1 228

2016 talousarvio	20 650 000
2015 I lisätalousarvio	100 000
2015 talousarvio	19 422 000
2014 tilinpäätös	19 793 000

05. Näkövammaisten kirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 5 474 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kalusto- ja laitehankintoihin
- 2) enintään 4 000 euroa maksullisen palvelutoiminnan hintatukeen.

Selvitysosa: Näkövammaisten kirjasto Celia on asiantuntija saavutettavien kirjastopalveluiden tarjoajana ja saavutettavien aineistojen tuottajana (äänikirjat, Daisy Trio -kirjat, pistekirjat, e-kirjat, koskettelukirjat, kohokuvat). Sen toiminnan tavoitteena on näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden tasa-arvo kirjallisuuden ja tiedon saannissa.

Kirjasto tuottaa lukemisesteisten koululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden tarvitsemat oppikirjat sekä tutkintoa suorittavien korkea-asteen opiskelijoiden tutkintovaatimuksissa olevat kirjat. Tuotettavien uusien oppikirjojen määrä on noin 450 nimekettä. Oppikirjoja myydään maksupestupäätöksen mukaisesti kaikkien lukemisesteisten käyttöön 9 000 kappaletta.

Kirjasto tuottaa uusia nimekkeitä määrän, joka vastaa noin 27 % Suomessa vuosittain julkaistavasta yleisestä kirjallisuudesta. Kirjasto välittää kirjallisuutta asiakkaiden käyttöön postitse ja tietoverkon kautta noin miljoona kertaa yhteistyössä yleisten kirjastojen kanssa. Asiantuntija- ja konsultointitoiminnan painopisteenä on yhteistyön vakiinnuttaminen yleisten kirjastojen kanssa.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Näkövammaisten kirjaston ja yleisten kirjaston yhteistyömallin maanlaajuinen käyttöönotto mahdollistaa uusien asiakkaiden ohjaamisen yleisistä kirjastoista Näkövammaisten kirjaston palveluiden käyttäjiksi. Saavutettavaa julkaisemista edistetään laajasti yhteiskunnassa Suoraan saavutettavaksi -hankkeella.

Tuloksellisuuden tunnusluvut	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 tavoite
Vaikuttavuus, tuotokset ja laadunhallinta			
— kirjatuotanto/nimekettä	2 217	1 675	1 700
— lainojen määrä, kauno- ja tietokirjat	1 018 300	1 004 000	900 000
— oppikirjatoimitukset/kpl	13 100	14 300	14 500
— verkkotoimitusten osuus kokonaislainauksesta/%	11	17	30
— asiakastyytyväisyys (arvosana 1—5)	4,42	4,19	4,1
Toiminnallinen tehokkuus			
— kirjailijan keskihinta/euroa	5,1	4,13	5,0
— oppikirjatoimituksen keskihinta/euroa	137	140	136
Henkisten voimavarojen hallinta			
— Henkilötyövuodet	50,9	54,7	52

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	6 382	5 829	5 637
Bruttotulot	304	180	163
Nettomenot	6 078	5 649	5 474
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 490		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 224		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Käyttökorvausten tasomuutos		-12
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)		-4
Palkkaliukumasäästö		-23
Palkkausten tarkistukset		26
Säästöpäätös		-100
Toimintamenojen tuottavuussäästö		-26
Toimintameno säästö (HO 2015)		-40
Vuokramenojen indeksikorotus		4
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö		-6
Tasomuutos		6
Yhteensä		-175

2016 talousarvio	5 474 000
2015 talousarvio	5 649 000
2014 tilinpäätös	5 812 000

06. *Kansallisen audiovisuaalisen instituutin toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 6 522 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kalusto- ja laitehankintoihin
- 2) avustusten maksamiseen
- 3) enintään 170 000 euroa esitystoiminnan ja muun maksullisen palvelutoiminnan hintatukeen.

Selvitysosa: Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI) tallettaa ja säilyttää elokuvia, televisio- ja radio-ohjelmia, edistää audiovisuaalista kulttuuriperintöä sekä turvaa lasten kehitystä ja hyvinvointia mediaympäristössä.

Hankitaan kokoelmiin lakisäateisen talletusvelvollisuuden alaisen filmi- ja videotuotannon esityskopiot ja oheismateriaalit vuodelta 2012 sekä originaalimateriaali vuonna 2010 tarkastetuista elokuvista. Video- ja dvd-kokoelmaa kartutetaan noin 2 000 tallenteella.

Tallennetaan digitaalisesti radion ja television ohjelmavirtaa opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän suunnitelman mukaisesti, aineistoa kertyy noin 62 teratavua. Lisäksi otetaan vastaan kotimaisten radio- ja tv-ohjelmien alkuperäislaatuisia tallenteita lakisäateisinä talletuksina. Jatketaan YLE:n jo digitoitujen radio- ja tv-aineistojen käyttöönottoa RTVA:n yleisöpalvelun kautta ja kehitetään tietokantaa haettavuuden parantamiseksi.

KAVI valvoo kuvaohjelmien tarjoamista ja kuvaohjelmaluokittelijoiden työtä julkisen valvontasuunnitelman mukaisesti, ylläpitää rekisteriä kuvaohjelmien tarjoajista ja kuvaohjelmaluokittelijoista sekä julkista kuvaohjelmaluetteloja. Tarjotaan koulutusta, ohjausta ja tukipalveluita kuvaohjelmaluokittelijoille ja kuvaohjelmien tarjoajille sekä ylläpidetään ja kehitetään luokitteluohjelmistoa.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

— Aineistojen käytettävyyttä ja saavutettavuutta lisätään digitoimalla aineistoja ja kokoelmia sekä tarjoamalla digitoituja kokoelmia yleisön saataville Elonetin ja Kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymä FINNAN kautta.

— Lasten mediataitoja ja -kriittisyyttä kehitetään sekä tuetaan mm. tuottamalla mediakasvatusmateriaalia.

— Elokuvakulttuuria edistetään elokuvien esitystoiminnalla ja elokuvakasvatuksella.

Tuloksellisuuden tunnusluvut	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
— Kokoelmien hoito/arkistoidut elokuvat, lkm	159 666	128 095	131 700
— Kirjasto-, tieto-, laina- ja asiakaspalvelut, lkm	37 120	39 070	38 000
— Maksulliset palvelut/esitystoiminta, katsojamäärät	46 572	52 963	50 000
— Digitaalisesti talletettu ohjelmavirta, teratavua (RTVA)	266	328	463
— Mediakasvatuksen tiedotuskampanjat, lkm	5	11	10

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 tavoite
Tuloksellisuuden tunnusluvut			
— Luokitellut ja ilmoitetut ohjelmat, lkm	22 557	19 147	21 000
— Tarjoamisen valvontaan liittyvät tapahtumat, lkm	30	68	40
— Valvontaan liittyvät uudelleen luokitellut	210	275	200
Toiminnallinen tehokkuus			
— Kokoelma- ja arkistotyö yht., euroa/elokuva	22,13	22,68	23,54
— Maksullinen palvelu: esitystoiminnan subventio	267 650	165 686	221 400
— Radio- ja tv-arkisto yht. euroa/talletettu ohjelmavirta teratavua	6 184	4 683	3 435
— Kuvaohjelmista saadun yleisöpalautteen käsittely, euroa / käsittely	33	118	120
— Kuvaohjelmien luokittelun kustannukset, euroa / ohjelma	157	92	104
— Luokitelijoiden valvonnan kustannukset, euroa / ohjelma	230	92	93
Henkisten voimavarojen hallinta			
— Henkilötyövuodet	87	88	85

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	8 104	7 781	7 311
Bruttotulot	1 078	846	789
Nettomenot	7 026	6 935	6 522
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	452		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	937		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Digitaalisten palveluiden kehittämistä ja niiden turvallista käyttöä, itsesääntelytoimenpiteitä sekä viestintävalmiuksia edistävät hankkeet (siirto momentilta 31.01.40)		84
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)		-5
Julkisten tietovarantojen avaaminen (HO)		-15
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa		-98
Palkkaliikumasaästö		-36
Palkkausten tarkistukset		36
Säästö päätös		-300
Toimintamenojen tuottavuussäästö		-33
Toimintameno säästö (HO 2015)		-50
Vuokramenojen indeksikorotus		10
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö		-6
Yhteensä		-413

2016 talousarvio	6 522 000
2015 talousarvio	6 935 000
2014 tilinpäätös	7 511 000

16. *Ylimääräiset taiteilija- ja sanomalehtimieseläkkeet* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 18 848 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) aiemmin myönnettyjen ylimääräisten taiteilija- ja sanomalehtimieseläkkeiden sekä taiteilija-eläkkeisiin liittyvien perhe-eläkkeiden maksamiseen
- 2) enintään 1 015 000 euroa uusiin taiteilijaeläkkeisiin sekä taiteilijaeläkkeisiin liittyviin perhe-eläkkeisiin siten, että enintään saadaan myöntää täyttä eläkettä vastaavina 51 ylimääräistä taiteilijaeläkettä.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha on laskettu vuoden 2016 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2516).

2016 talousarvio	18 848 000
2015 talousarvio	18 848 000
2014 tilinpäätös	18 093 140

20. *Museoviraston kulttuuri- ja nähtävyysskohteiden tilakustannukset* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 14 545 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Museoviraston käytössä olevien kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kulttuuri- ja nähtävyysskohteiden tilakustannuksiin.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-2 579
Vuokramenojen indeksikorotus	179
Yhteensä	-2 400

2016 talousarvio	14 545 000
2015 talousarvio	16 945 000
2014 tilinpäätös	16 950 000

30. *Valtionavustukset yleisten kirjastojen toimintaan* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 3 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kirjastolain (904/1998) ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten kirjastojen valtionavustusten maksamiseen
- 2) yleisille kirjastoille tuotettujen tietokanta- ja aineistopalvelujen ostoon ja yleisten kirjastojen erityistehtävien valtionavustusten maksamiseen sekä kirjastojen sisältötuotantoon liittyvien valtionavustusten maksamiseen
- 3) viittomakielisen kirjaston toimintaan liittyvien valtionavustusten maksamiseen.

*Selvitysosa:***Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)**

Avustukset keskus- ja maakuntakirjastoille	2 580 000
Kirjastojen sisältötuotantoon	300 000
Yleisten kirjastojen tietokanta ja -aineistopalvelujen tuottaminen ja avustukset muihin erityistehtäviin	800 000
Avustus viittomakielisen kirjaston toimintaan	220 000
Yhteensä	3 900 000

Yleisten kirjastojen tavoitteena on tarjota väestölle yhtäläiset mahdollisuudet sivistyksen, tietojen ja taitojen ja kansalaisvalmiuksien hankkimiseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastamiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Kirjaston tehtävänä on myös tarjota mahdollisuus virtuaalisten ja vuorovaikutteisten verkkopalvelujen käyttöön ja opastaa käytössä.

Valtionavustuksilla tuetaan kirjasto- ja tietopalvelujen alueellisesti tasavertaista tuottamista ja kehittämistä. Tavoitteena on turvata palveluverkon toimivuus, kirjasto- ja tietopalvelujen laatu sekä koko väestön kattava tiedon ja kulttuurin saatavuus ja saavutettavuus.

Kirjastotoimen vaikuttavuutta arvioidaan kirjastojen käytön, aineistohankintojen, henkilöstövoimavarojen ja saatavuuden indikaattoreilla.

Eräitä kirjastotoimen tunnuslukuja	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 arvio
Kirjahankinta, kpl/1 000 asukasta	297	288	290
Muu aineistohankinta, kpl/1 000 asukasta	54	50	50
Henkilötyövuodet, htv/1 000 asukasta	0,8	0,8	0,8
Aukiolotunnit, 1 000 tuntia	1 362	1 365	1 370
Fyysiset käynnit, kpl/asukas	9,5	9,3	9,3
Verkkokäynnit, kpl/asukas	9,9	7,5	8
Lainaukset, kpl/asukas	17,2	16,8	17
Toimintakustannukset, euroa/asukas	59	58	59

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maakuntakirjastojen vähentäminen	-350
Säästöpäätös	-500
Yhteensä	-850

2016 talousarvio	3 900 000
2015 talousarvio	4 750 000
2014 tilinpäätös	4 713 000

31. Valtionosuus ja -avustus teattereiden ja orkestereiden käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 35 769 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten teattereiden ja orkestereiden valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen.

Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä henkilötyövuosien määrä on teattereilla enintään 2 469 ja orkestereilla enintään 1 033.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta siten, että teattereiden ja orkestereiden yksikköhintoja alennetaan menosäästön toteuttamiseksi pysyvällä tavalla vuodesta 2016 lukien ja että teattereille ja orkestereille vuosina 2012—2015 kohdistettujen säästöjen ml. indeksijääditysten pysyvä säästövaikutus varmistetaan.

Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä keskimääräinen arvonlisäveroton yksikköhinta on teattereilla 52 771 euroa ja orkestereilla 52 503 euroa henkilötyövuotta kohden.

Lakisääteisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin on lisäksi myönnetty 40 094 000 euroa momentilla 29.80.52.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertameno poistuminen	-50
Menosäästö	-2 590
Muutokset arviomäärärahan määräytymistekijöissä	67
Yksikköhintojen tason tarkistus	5 841
Tasomuutos	-5 900
Yhteensä	-2 632

2016 talousarvio	35 769 000
2015 talousarvio	38 401 000
2014 tilinpäätös	41 040 000

32. Valtionosuudet ja -avustukset museoille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 15 072 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten museoiden valtionosuuksien maksamiseen

2) enintään 461 000 euroa avustusten maksamiseen liikenne- ja viestintäalan museoille.

Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä henkilötyövuosien määrä on enintään 1 183.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta siten, että museoiden yksikköhintoja alennetaan menosäästön toteuttamiseksi pysyvällä tavalla vuodesta 2016 lukien ja että

museoille vuosina 2012—2015 kohdistettujen säästöjen ml. indeksijäädytysten pysyvä säästövaikutus varmistetaan.

Valtionosuuden perusteena käytettävä keskimääräinen arvonlisäveroton yksikköhinta on 64 650 euroa henkilötyövuotta kohden.

Lakisääteisiin valtionosuuksiin on lisäksi myönnetty 19 380 000 euroa momentilla 29.80.52.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Avustukset liikenne- ja viestintäalan museoille (siirto momentilta 31.01.40)	461
Menosäästö	-960
Muutokset arviomäärärahan määräytymistekijöissä	-117
Yksikköhintojen tason tarkistus	4 737
Tasomuutos	-5 460
Yhteensä	-1 339

2016 talousarvio	15 072 000
2015 talousarvio	16 411 000
2014 tilinpäätös	17 431 000

(33.) *Valtionavustukset kuntien ja alueiden kulttuuritoiminnan kehittämiseen (arviomääräraha)*

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	106 000
2014 tilinpäätös	106 000

(34.) *Valtionosuus ja -avustus yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)*

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	4 500 000
2014 tilinpäätös	4 500 000

35. *Valtionavustus Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden merkkihankkeen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)*

Momentille myönnetään 8 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) nojalla Suomen itsenäisyyden 100-vuotiskirjaston rakentamiseen myönnettävän valtionavustuksen maksamiseen Helsingin kaupungille.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	3 000
Yhteensä	3 000

2016 talousarvio	8 000 000
2015 talousarvio	5 000 000
2014 tilinpäätös	1 000 000

40. Korvaus Suomenlinnan huoltoliikenteen käyttötappioon (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 252 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää korvauksen maksamiseen Suomenlinnan huoltoliikenteen käyttötappioon.

Selvitysosa: Valtion ja Helsingin kaupungin kesken solmitun Suomenlinnan liikenteen hoitoa koskevan sopimuksen mukaisesti valtio ja kaupunki yhdessä vastaavat Suomenlinnan huoltoliikenteen käyttötappiosta.

2016 talousarvio	252 000
2015 talousarvio	252 000
2014 tilinpäätös	156 960

41. (29.80.41 ja 01.22, osa) Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 20 213 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) enintään 11 000 000 euroa tekijänoikeuslain (404/1961) mukaiseen yksityisen kopioinnin hyvityksen järjestämiseen
- 2) enintään 9 213 000 euroa suojattujen teosten tekijöille maksettavaan lainauskorvaukseen ja sen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Määrärahasta maksetaan tekijänoikeudella suojattujen teosten tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille hyvitystä teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön sekä tekijänoikeuslakiin perustuvia korvauksia kirjastoissa tapahtuvasta teosten lainaamisesta sekä julkisen rahoituksen piirissä olevissa kulttuuriperintölaitoksissa tapahtuvasta suojatun aineiston käytöstä tekijänoikeuksien haltijoita edustavien järjestöjen kanssa tehtävien sopimusten mukaisesti.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 29.01.29	838
Tasomuutos	150
Yhteensä	988

2016 talousarvio	20 213 000
2015 talousarvio	19 225 000
2014 tilinpäätös	4 075 000

50. Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 371 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten myöntämiseen:

- 1) kulttuuri-instituuttien tukemiseen
- 2) rauhantyön edistämiseen
- 3) Suomen Islamilainen Neuvosto (SINE) ry:n menoihin
- 4) kansalaisjärjestöjen toimintaan
- 5) Luotsikirjaston toimintaan
- 6) taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden edistämisen ja prosenttitaiteen periaatteen laajentamisen toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Hanasaaren ja Lontoon instituutin tila- ja muihin peruskorjauksesta aiheutuviin kustannuksiin	1 903 000
Rauhantyön edistämiseen	412 000
Suomen Islamilainen Neuvosto (SINE) ry	52 000
Ihmisoikeusliiton toiminnan tukeminen	90 000
Eräiden kansalaisjärjestöjen toimintaan	102 000
Luotsikirjaston toimintaan	12 000
Kärkihankkeen Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus toteuttamiseen	1 200 000
Kärkihankkeen Prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen toteuttamiseen	600 000
Yhteensä	4 371 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hanasaaren tilakustannukset (siirto momentilta 29.80.53)	1 727
Kertameno poistuminen	-50
Osaaminen ja koulutus: Prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen	600
Osaaminen ja koulutus: Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus	1 200
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-128
Säästö päätös	-100
Yhteensä	3 249

2016 talousarvio	4 371 000
2015 talousarvio	1 122 000
2014 tilinpäätös	1 160 000

51. Apurahat taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 14 507 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) valtion taiteilija-apurahoista annetun lain (734/1969) 3 §:n mukaisten 545 apurahavuotta vastaavien taiteilija-apurahojen sekä 3 §:n 2 momentin mukaisten erittäin ansioituneille taiteenharjoittajille myönnettävien valtion taiteilija-apurahojen maksamiseen

2) eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetun lain (1080/1983) mukaisiin apurahoihin ja avustuksiin.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtion taiteilija-apurahat (545 kpl)	10 964 000
Kirjailijoiden ja kääntäjien apurahat ja avustukset	3 100 000
Taiteilijaprofessoriapurahat (22 kpl)	443 000
Yhteensä	14 507 000

Taiteilija-apurahan suuruus on 1.1.2016 lukien 1 676,45 euroa/kk. Taiteilija-apurahoja tarkistetaan valtion virkamiesten palkkatarkistuksia vastaavasti Taiteen edistämiskeskuksen päätöksellä. Kirjailijoiden ja kääntäjien apurahojen kokonaismäärä on 10 % edellisenä kalenterivuonna kuntien ylläpitämiin yleisiin kirjastoihin hankittuun kirjallisuuteen käytetystä rahamäärästä.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Palkkausten tarkistukset	37
Yhteensä	37

2016 talousarvio	14 507 000
2015 talousarvio	14 470 000
2014 tilinpäätös	13 892 572

52. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen edistämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 233 322 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) taiteen ja kulttuurin edistämisen rahoittamiseen, taide- ja kulttuuripolitiikan tutkimus-, selvitys- ja tiedotustoiminnan palkkaus- ja muiden menojen maksamiseen sekä valtion laitosten kulttuuria koskeviin kokeilu- ja tutkimushankkeisiin

2) taideteosten hankkimiseen valtion ja yliopistojen kiinteistöihin sekä niiden käytössä oleviin rakennuksiin

3) Taiteen edistämiskeskukselta annetun lain mukaisiin Taiteen edistämiskeskuksen, taideneuvoston ja taidetoimikuntien myöntämiin apurahoihin ja avustuksiin sekä enintään 960 000 euroa

eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetun lain (115/1997) mukaisiin apurahoihin

4) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen teattereille ja orkestereille, enintään 3 888 000 euroa teatteri- ja orkesterilain (730/1992) 6 a §:n mukaisen valtionavustuksen maksamiseen

5) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen museoille sekä muuhun museo- ja kulttuuriperintöalan tukemiseen

6) enintään 4 887 000 euroa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisten valtionavustusten maksamiseen kirjastoille ja yleisten kirjastojen valtion aluehallinnolle kirjastotoimen alueelliseen ja muuhun kehittämiseen

7) EU:n kulttuuriohjelmien kansalliseen hallintaan

8) maailmanperintösopimuksen ja Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen mukaiseen suojelu-, tutkimus- ja valistustoimintaan sekä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevan sopimuksen kansalliseen toimeenpanoon

9) enintään 37 877 000 euroa valtionavustuksena käyttökustannuksiin Suomen Kansallisoopperan säätiolle, enintään 11 391 000 euroa valtionavustuksena käyttökustannuksiin Suomen Kansallisteatterin Osakeyhtiölle ja enintään 12 573 000 euroa valtionavustuksena käyttökustannuksiin Kansallisgallerialle

10) tekijänoikeuslain (404/1961) 55 §:ssä säädetyn tekijänoikeusneuvoston toimintamenoihin sekä tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnan ja tekijänoikeusselvitysten kuluihin

11) enintään 42 henkilön palkkaamiseen ja siitä aiheutuviin menoihin Taiteen edistämiskeskuksen määräaikaisiin taiteen edistämisen tehtäviin.

Kohdan 2 määräraha sekä kohdasta 3 myönnettävät eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetun lain (115/1997) mukaiset apurahat budjetoidaan maksuperusteisina.

Kohdassa 11 tarkoitettujen henkilöiden osalta työnantajalle maksetut sairausvakuutuksen mukaiset etuudet otetaan nettobudjetoitaessa tuloina huomioon.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Elokvien ja lastenelokuvien tuotantoon, jakeluun ja esitystekniikan kehittämiseen	24 064 000
Elokuvakulttuurin edistämiseen	2 467 000
Kirjallisuuden edistämiseen	2 655 000
Kuvataiteen edistämiseen	2 106 000
Näyttämötaiteen edistämiseen	4 080 000
Rakennustaiteen edistämiseen	367 000
Musiikin edistämiseen	4 723 000
Muotoilun edistämiseen	850 000
Tanssitaiteen edistämiseen	2 400 000
Valokuvataiteen edistämiseen	755 000
Sirkustaiteen edistämiseen	588 000
Mediataiteen edistämiseen	398 000

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Sarjakuvataiteen ja kuvitustaiteen edistämiseen	373 000
Valtion julkisten rakennusten taidehankintoihin ja valtion taidekokoelmien hoitoon	1 044 000
Muu taiteenalojen edistäminen	1 060 000
Apurahat ja palkinnot	1 340 000
Cultura-säätiölle ja kirjastotehtävän hoitamiseen	1 160 000
Kansallisgallerialle	12 573 000
Suomen elokuväsäätiölle	2 007 000
Suomen Kansallisoopperan Säätiölle	37 877 000
Suomen Kansallisteatterin Osakeyhtiölle	11 391 000
Rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin teattereille ja orkestereille	40 094 000
Kirjastotoimen valtionavustuksiin ja kehittämistoimiin	4 887 000
Rahoituslain mukaisiin valtionosuuksiin ja -avustuksiin museoille	19 380 000
Museot ja kulttuuriperintö	8 986 000
Seurantalojen korjausavustuksiin ja valistustyöhön	1 889 000
Alueelliseen taiteen edistämiseen	14 105 000
Taiteen edistämiskeskuksen valtionavustuksiin ja kehittämistoimiin	7 372 000
Saamelaisen taiteen ja kulttuurin edistämiseen	369 000
Kulttuuripolitiikan kehittämiseen	4 102 000
Kulttuurivientiin ja kansainväliseen yhteistyöhön	6 857 000
Kulttuuriin digitaalisessa ympäristössä	1 616 000
Kulttuurin kansainvälisiin suurtapahtumiin	480 000
Kulttuuri-instituuttien valtionavustuksiin	5 559 000
Ystävyyssuhteiden valtionavustuksiin	2 037 000
Eräiden kansainvälisten sopimusten toimeenpanoon	427 000
Opetus- ja kulttuuriministeriön käytettäväksi	884 000
Yhteensä	233 322 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-3 640
Yhteensä	-3 640

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	233 322 000
2015 talousarvio	236 962 000
2014 tilinpäätös	237 009 557

53. Valtionavustus tilakustannuksiin (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 25 085 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustuksen myöntämiseen taide- ja kulttuurilaitosten sekä -yhteisöjen tilakustannuksiin.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hanasaaren tilakustannukset (siirto momentille 29.80.50)	-1 727
Kansallisgallerian toimitilamuutos (siirto momentilta 29.80.59)	1 245
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-4 546
Vuokramenojen indeksikorotus	276
Yhteensä	-4 752

2016 talousarvio	25 085 000
2015 talousarvio	29 837 000
2014 tilinpäätös	28 369 019

54. Valtionavustus taide- ja kulttuurilaitosten toimitilainvestointeihin (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 5 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten myöntämiseen Svenska Teaternin ja Tampereen Työväen Teatterin peruskorjauksista aiheutuneiden lainojen lyhennyksiin ja korkojen maksuun.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kansallisteatterin lainanhoitokulujen päättyminen	-2 877
Yhteensä	-2 877

2016 talousarvio	5 300 000
2015 talousarvio	8 177 000
2014 tilinpäätös	7 209 870

55. Digitaalisen kulttuuriperinnön saatavuus ja säilyttäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansallinen digitaalinen kirjasto -ohjelman ja toimintasuunnitelman toimeenpanosta aiheutuviin kustannuksiin
- 2) keskeisten, priorisoitujen museo- ja kulttuuriperintöaineistojen suunnitelmallisesta digitoimisesta aiheutuviin kustannuksiin
- 3) museoiden sisältötuotannon tukemiseen
- 4) digitaalisessa muodossa olevien kulttuuriperintöaineistojen saatavuutta, käyttöä ja säilyttämistä parantavien järjestelmien ja palveluiden kehittämiseen sekä kirjastojen, arkistojen ja museoiden yhteisen hakupalvelun kehittämiseen ja liittämiseen osaksi Euroopan digitaalista kirjastoa
- 5) kulttuuri- ja kulttuuriperintöaineistojen digitoiminta, digitaalista saatavuutta ja pitkäaikaissäilytystä koskevan osaamisen kehittämisestä ja jakamisesta aiheutuviin kustannuksiin

6) valtion virastoille ja laitoksille kulttuuriperintöaineistojen digitoinnista ja digitaalisten kulttuuriperintöaineistojen säilyttämisestä aiheutuviin kustannuksiin

7) enintään kymmentä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

Selvitysosa: Momentin nimike on muutettu.

2016 talousarvio	2 200 000
2015 talousarvio	2 200 000
2014 tilinpäätös	2 200 000

59. Eräät avustukset Kansallisgallerialle (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 10 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Kansallisgallerian säätiön pääoman maksamiseen. Määrärahan käytön edellytyksenä on, että yksityiset rahoittajatahot osallistuvat pääomittamiseen. Valtion osuus pääomittamiseen on suhteessa (5:2) yksityisiltä rahoittajatahoilta kerättävään pääomaan.

Selvitysosa: Pääomittukseen kohdennettava määräraha on vuoden 2016 osuus Kansallisgallerian perustamisen rahoituksesta. Julkisoikeudellisen säätiön pääomittaminen on tarkoitus toteuttaa vuosina 2015—2016 siten, että valtion osuus on yhteensä enintään 20 000 000 euroa edellyttäen, että yksityisten rahoittajatahojen osuus on vähintään 8 000 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kansallisgallerian toimitilamuutos (siirto momentille 29.80.53)	-1 245
Yhteensä	-1 245

2016 talousarvio	10 000 000
2015 talousarvio	11 245 000
2014 tilinpäätös	14 670 000

(70.) Kaluston hankinta (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	150 000
2014 tilinpäätös	500 000

72. Kansallisgallerian kokoelman kartuttaminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 739 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Kansallisgallerian taidehankinnoista aiheutuvien menojen maksamiseen.

2016 talousarvio	739 000
2015 talousarvio	739 000
2014 tilinpäätös	739 000

75. *Toimitilojen ja kiinteistövarallisuuden perusparannukset ja kunnossapito* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 6 899 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kiinteistövarallisuuden perusparannuksista ja kunnossapidosta sekä pie-
nehköistä uudisrakennushankkeista aiheutuvien investointimenojen maksamiseen ja museolaivo-
jen korjaustöistä aiheutuviin kustannuksiin.

Käyttösuunnitelma (euroa)

1.	Museovirasto	799 000
2.	Suomenlinnan hoitokunta	6 100 000
Yhteensä		6 899 000

Määrärahaa saa käyttää käyttösuunnitelman kohdan 2. osalta enintään kahta henkilötyövuotta
vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

Valtuus

1) Käyttösuunnitelman kohdan 1. hankkeita koskevia sitoumuksia saa tehdä siten, että niistä vuo-
den 2016 jälkeen aiheutuvat menot ovat yhteensä enintään 300 000 euroa.

2) Käyttösuunnitelman kohdan 2. hankkeita koskevia sitoumuksia saa tehdä siten, että niistä vuo-
den 2016 jälkeen aiheutuvat menot ovat yhteensä enintään 3 000 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertameno poisto	-250
Suomenlinnan kaukolämpötunnelin peruskorjaus	4 000
Yhteensä	3 750

2016 talousarvio	6 899 000
2015 talousarvio	3 149 000
2014 tilinpäätös	3 800 000

95. *Kulttuuriympäristön suojelusta aiheutuvat menot* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 50 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muinaismuistolain (295/1963) toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja
lain nojalla suoritettavien korvausten maksamiseen.

2016 talousarvio	50 000
2015 talousarvio	50 000
2014 tilinpäätös	10 000

90. Liikuntatoimi

Selvitysosa: Liikuntatoimen tehtävänä on liikunnan edistäminen. Valtio ja kunnat luovat edellytyksiä liikunnalle. Liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa liikuntajärjestöt. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa liikuntapolitiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä liikunnan yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa.

Toimialaa ohjaavat liikuntalaki ja -asetus, hallitusohjelma, valtion talousarvio, opetus- ja kulttuuriministeriön strategiat ja linjaukset sekä toimialan kansainväliset yleissopimukset. EU:n liikuntapolitiikan vaikutus kansalliseen liikuntatoimeen on lisääntymässä. Liikunnan toimialan strateginen johtaminen ja ohjausjärjestelmät perustuvat tiedolla johtamisen periaatteelle sekä liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten jatkuvalla arvioinnilla.

Liikunnan edistämiseksi ja liikunnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteiden saavuttamiseksi liikuntapolitiikan eri tavoitealueilla toteutetaan toimenpiteitä, joille on yhteistä alan tietoperustan vahvistaminen ja osaamisen kehittäminen sekä yhdenvertaisuuden, eettisyyden ja rehellisyyden toteutuminen.

Liikuntatoimen toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet ovat:

Toiminnalliset tavoitteet	Keskeisimmät toimenpiteet
Liikunta on yhdenvertaisesti saavutettavissa	<ul style="list-style-type: none"> — Parannetaan kunnallisia liikunta- ja liikunta-paikkapalveluja koskevaa tietopohjaa ja varmistetaan ohjauksen yhdensuuntaisuus paikallistasoa koskevissa liikuntapoliittisissa toimenpiteissä. — Liikuntapaikkarakentamisen avustamisessa painotetaan ensisijaisesti laadukkaiden ja laajoille käyttäjäryhmille suunnattujen liikuntapaikkojen rakentamista ja peruskorjaamista. — Avustetaan liikunnan yhdenvertaisuutta lisääviä hankkeita. — Tuetaan maahanmuuttajien kotouttamista liikunnan avulla. — Edistetään informaatio-ohjauksella, että liikunnan edistäminen huomioidaan kuntien strategioissa.

Toiminnalliset tavoitteet	Keskeisimmät toimenpiteet
Liikunta ja urheilu lisäävät osallistumista	<ul style="list-style-type: none"> — Tuetaan liikunnan kansalaisjärjestötoimintaa. — Tuetaan paikallista seuratoimintaa ja matalan kynnyksen liikuntatoimintaa. — Tuetaan eettistä ja yhteiskuntavastuullista huippu-urheilutoimintaa ja urheilijoiden valmentautumismahdollisuuksia. — Vahvistetaan urheilu-uran ja opiskelun tai koulunkäynnin yhdistämisen toimenpiteitä. — Myönnetään tunnustuspalkintoja suomalaisille olympiavoittajille. — Vahvistetaan järjestöjen edellytyksiä hakea ja järjestää kansainvälisiä urheilun suurtapahtumia. — Tuetaan liikunnan ja urheilun eettisiä toimenpiteitä avustamalla Suomen Antidopingtoimikuntaa. — Vahvistetaan urheilun integriteettiä lisäämällä ottelutulosten manipulointia ehkäiseviä toimia. — Tuetaan liikuntajärjestöjen kansainvälisiä yhteistyö- ja vaikuttamismahdollisuuksia.
Liikunnallinen elämäntapa yleistyy	<ul style="list-style-type: none"> — Tuetaan OKM:n ja STM:n yhteisen terveyttä edistävän liikunnan strategian ja toimenpideohjelman toimeenpanoa. — Tuetaan Liikkuva koulu -ohjelmaa, työelämän liikunnallistamiseen tähtäviä toimenpiteitä ja ohjelmia sekä muita liikunnan edistämishankkeita koko elämänkulussa. — Huomioidaan liikunta-alan yrittäjyys osana luovien alojen yrittäjyyden edistämistä.
Liikunta-alan tietopohja ja osaaminen vahvistuu	<ul style="list-style-type: none"> — Tuetaan liikunnan koulutuskeskusten osaamisen ja laadun kehittämistä. — Parannetaan eri väestöryhmien osallistumismahdollisuuksia liikunta-alan vapaatavoitteiseen koulutukseen. — Tuetaan liikunta-alan tutkimus- ja tiedonvälitystoimintaa liikuntapoliittisen päätöksenteon tarpeiden näkökulmasta. — Parannetaan liikuntatieteellisen tutkimuksen laatua tekemällä yhteistyötä Suomen Akatemian kanssa. — Lisätään tiedon saavutettavuutta sekä kehitetään valtion liikuntaneuvoston liikuntapolitiikan vaikutusten arviointijärjestelmää. — Tuetaan tiedon tuotantoa liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntaa suosivan yhdyskuntasuunnittelun kehittämiseksi. — Tuetaan urheiluoikeuden professuuria. — Tuetaan Suomessa järjestettäviä liikunnan toimialan kansainvälisiä tieteellisiä kongresseja.

Eräitä liikuntatoimen tunnuslukuja

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 arvio
Kuntien liikunnan edistämisaktiivisuus, kuvaa toiminnan suunnittelua ja johtamista/Tea-viisari¹⁾			
— koko maan väestöpainotettu keskiarvo	66	67	70
OKM:n ja aluehallinnon myöntämät valtionavustukset liikuntapaikkarakentamiseen (peruskorjaus- ja uudisrakentamishankkeet)			
— Myöntöjä yhteensä (kpl)	152	172	139
— uimahallit (kpl)	5	8	8
— liikuntahallit tai -salit (kpl)	18	14	13
— palloilu- ja urheilukentät (kpl)	35	31	30
— jäähallit (kpl)	5	14	5
— lähiliikuntapaikat (kpl)	54	52	50
— muut liikuntapaikat	35	53	33
Kunnossa Kaiken Ikää -ohjelma			
Hankkeet	229	218	220
Kunnat	100	89	100
Liikkujat			
— naiset (%)	64	63	62
— miehet (%)	36	37	38
Liikkujat	140 000	140 000	140 000
Kehittämistuki liikunta- ja urheiluseuroille			
Myönnetty	309	378	450
Hakemukset	1 205	1 162	1 200
Lapsia ja nuoria	90 000	92 000	93 500
— tytöt (%)	40	40	40
— pojat (%)	60	60	60
Liikkuva koulu -ohjelma²⁾			
Koulut	172	800	1 400
Oppilaat	60 000	163 000	285 000
Urheiluakatemioiden avustaminen			
Avustetut urheiluakatemit, kpl	19	19	17
Akatemioihin kiinnittyneiden urheilijoiden määrä, I ja II-taso	n. 2 370	2 400	2 400
Dopingtestit (ADT ry)			
Kansallisen testausohjelman testit, yht	2 877	2 770	2 800
— kilpailun ulkopuoliset	1 453	1 460	1 400
— kilpailutestit	1 424	1 310	1 400
— joista veritestejä	27	81	310
Urheilijaprofiilit, verinäytteet	245	276	300

Eräitä liikuntatoimen tunnuslukuja

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2016 arvio
Vapaan sivistystyön toteutuneet suoritteet liikunnan koulutuskeskuksissa			
Valtakunnalliset	409 773	403 804	400 000
Valtionosuudella rahoitetut vuorokaudet/%	279 900/68,3	279 900/69,3	279 900/70,0
Alueelliset	89 709	86 915	85 000
Valtionosuudella rahoitetut päivät/%	53 000/59,1	53 000/61,0	53 000/62,4

¹⁾ Tea-viisarijärjestelmän tunnusluku kertoo kahden vuoden välein kunnan liikunnan edistämisestä 7 eri näkökulmasta (mm. johtaminen, seuranta ja voimavarat). Koko maan luku on kaikkien vastanneiden keskiarvo, joka on painotettu vastanneen yksikön väestöpohjalla. Vuoden 2013 luku perustuu vuoden 2012 tuloksiin.

²⁾ Vuoden 2013 tunnusluvut sisältävät ainoastaan valtakunnallisten kokeiluhankkeiden parissa tapahtuvan toiminnan. Vuoden 2014 lukuihin on lisäksi sisällytetty aluehallinnon kautta OKM:n määrärahasta avustusta saaneiden hankekoulujen toiminta. Vuoden 2016 arvio sisältää edellä mainitun lisäksi Liikkuviksi kouluiksi muutoin rekisteröityneet koulut.

30. Avustus Liikkuva koulu -ohjelmaan (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 7 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Tunti liikuntaa päivässä -hankkeen toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu käyttää Liikkuva koulu -ohjelman toteuttamiseen tavoitteena laajentaa ohjelmaa valtakunnalliseksi koskemaan kaikkia perusopetusikäisiä lapsia ja nuoria.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Osaaminen ja koulutus: Tunti liikuntaa päivässä	7 000
Yhteensä	7 000

2016 talousarvio 7 000 000

50. Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 147 622 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) liikuntalakiin (390/2015), opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin (1705/2009) ja vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin (632/1998) perustuvien valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen sekä muiden urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen tarkoitettujen avustusten maksamiseen valtionavustuslain (688/2001) mukaisesti

2) kokeilu-, kehittämis-, selvitys- ja ohjelmatoiminnan menoihin

3) enintään 1 700 000 euroa urheilijoiden valmennus- ja harjoitteluapurahojen maksamiseen

4) yhteisöjen ja valtionhallinnon kansainvälisen liikunta-alan yhteistyön, liikuntatieteellisen toiminnan, liikunnan ja huippu-urheilun eettisen ja dopinginvastaisen toiminnan, testaustoiminnan

ja dopingin vastaisen kasvatuksen tehostamisen menoihin sekä korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja tutkijoiden liikuntatieteellisten tutkimushankkeiden ja näiden kanssa yhteistyössä toteutettavien tietojärjestelmä- ja muiden hankkeiden rahoittamiseen

5) enintään 339 000 euroa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisen avustuksen maksamiseen Suomen Urheilumuseosäätiölle

6) valtion liikuntaneuvoston ja sen jaostojen menoihin

7) enintään 260 000 euroa ylimääräisistä urheilijaeläkkeistä annetun lain (1419/2014) mukaisiin eläkkeisiin

8) enintään 40 000 euroa Pro Urheilu -tunnustusten maksamiseen

9) liikunnan aluehallinnon toiminnan menoihin

10) Olympiastadionin perusparannushankkeeseen

11) enintään neljää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Kunnan liikuntatoimen valtionosuuden perusteena käytettävä yksikköhinta on 12,00 euroa asukasta kohden.

Valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuden perusteena olevien opiskelijavuorokausien enimmäismäärä on 279 900 ja alueellisten liikunnan koulutuskeskusten opiskelijapäivien enimmäismäärä on 53 000. Mainittujen määrien estämättä määrärahaa saa käyttää valtionosuuksien oikaisupäätöksistä aiheutuviin menoihin.

Alueellisten liikunnan koulutuskeskusten yksikköhinta on 16,60 euroa opiskelijapäivää kohden.

Kohdan 7 määrärahaa saa käyttää enintään 16 täyttä eläkettä vastaavan ylimääräisen urheilijaeläkkeen myöntämiseen.

Kohtien 3 ja 7 määrärahat budjetoidaan maksuperusteisina.

Kohdassa 11 tarkoitettujen henkilöiden osalta työnantajalle maksetut sairausvakuutuksen mukaiset etuudet otetaan nettobudjetoitaessa tuloina huomioon.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

<i>Liikunnan yhdenvertaiseen saavutettavuuteen</i>	29 821 000
Liikuntapaikkarakentamisen avustamiseen	28 321 000
Liikunnan yhdenvertaisuuteen	1 500 000
<i>Liikuntaan ja urheiluun osallistuminen</i>	61 356 000
Liikunnan kansalaistoimintaan	44 259 000
Huippu-urheiluun	11 560 000
Liikunnan ja urheilun suurtahtumiin	1 700 000
Liikunnan ja urheilun eettiseen toimintaan	3 380 000
Kansainväliseen yhteistyöhön	457 000

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

<i>Koko väestön liikunnan edistäminen</i>	28 170 000
Valtionosuudet kuntien liikuntatoimintaan	19 400 000
Liikunnallisen elämäntavan edistämiseen	8 770 000
<i>Liikunnan osaaminen ja tietopohja</i>	28 275 000
Liikunnan koulutuskeskuksille	18 486 000
Liikuntatieteeseen ja tutkimuksiin	3 730 000
Tutkimus- ja kehitysyhteisöille sekä koulutustoimintaan	3 929 000
Liikunnan aluehallinnon toimintaan	350 000
Valtion liikuntaneuvoston toimintaan	480 000
Opetus- ja kulttuuriministeriön käytettäväksi	1 300 000
Yhteensä	147 622 000

Määrärahan mitoituksessa käytetty valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten arvonnalisäverollinen keskimääräinen yksikköhinta on 97,07 euroa opiskelijavuorokautta kohden. Liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuksiin myönnetään 664 000 euroa momentilta 29.90.52.

Olympiastadionin perusparannushankkeen rahoitukseen on tarkoitus osoittaa enintään 11,8 milj. euroa vuosina 2016—2018. Hankkeen rahoituksen etupainotteisuudesta johtuva korkohyöty osoitetaan edunsaajalle, mikä lasketaan osaksi valtion rahoituksen kokonaissummaa ja vähentää vastaavasti momentilta 29.90.50 maksettavien hankkeeseen osoitettujen avustusten määrää.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-572
Yhteensä	-572

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	147 622 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	148 194 000
2014 tilinpäätös	147 295 011

52. Valtionosuus liikunnan koulutuskeskuksille ja rahoitus liikuntatieteellisten hankkeiden arviointikustannuksiin (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 744 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) mukaisten valtionosuuksien maksamiseen valtakunnallisille liikunnan koulutuskeskuksille
- 2) enintään 80 000 euroa Suomen Akatemialle liikuntatieteellisten tutkimusten arvioinnin hallintokustannuksiin enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuviin menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin 29.90.50 määrärahasta osoitetaan valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuksiin yhteensä enintään 16 914 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Yksityisten oppilaitosten ylläpitäjien arvonlisäverojen osuuden muutos	187
Yhteensä	187

2016 talousarvio	744 000
2015 talousarvio	557 000
2014 tilinpäätös	107 333

(54.) *Avustus Helsingin Olympiastadionin perusparannukseen (siirtomääräraha 3 v)*

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	40 000 000
2014 tilinpäätös	40 000 000

91. Nuorisotyö

Selvitysosa: Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on nuorisolain mukaan vastuu nuorisotyön ja -politiikan yleisestä kehittämisestä. Tavoitteena on edistää nuorisolain kohderyhmään kuuluvien nuorten aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista vahvistamista sekä parantaa heidän kasvu- ja elinolojaan. Yleisen kehittämisen välineenä toimii valtakunnallisen nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusrakenne. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa valtioneuvoston nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toimeenpanosta nuorisotyön alueella sekä ohjelman koordinaatiosta yhteistyössä sen toimeenpanoon osallistuvien ministeriöiden kanssa. Valtion nuorisosiain neuvottelukunta arvioi ohjelman toimeenpanoa vuosittain. Lapsi- ja nuorisopolitiikan vaikuttavuutta seurataan lasten ja nuorten elinoloja kuvaavilla indikaattoreilla.

Nuorisolaki velvoittaa kuntia huolehtimaan nuorten osallistumismahdollisuuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee kansalaisjärjestöjen toimintaa, erilaisia nuorten osallistumista ja vaikuttamista tukevia hankkeita sekä nuortenideat.fi -verkkodemokratiapalvelua, jossa nuoret voivat tehdä aloitteita.

Etsivän nuorisotyön kautta tavoitetaan yhteiskunnan palvelujärjestelmien ulkopuolella olevat nuoret ja heistä suurin osa ohjataan jatkotoimenpiteisiin. Etsivä nuorisotyö on laajentunut miltei koko maata kattavaksi. Nuorten työpajatoimintaa kehitetään, jotta se pystyisi entistä tehokkaammin vastaamaan etsivän nuorisotyön kautta tavoitettujen nuorten tarpeisiin. Nuorten työpajatoiminnan tavoitteena on parantaa nuorten elämäntaitoja ja vähentää nuorisotyöttömyyttä.

Otetaan huomioon sukupuolten tasa-arvonäkökulma, yhdenvertaisuus sekä vähemmistöt ja maahanmuuttajataustaiset nuoret ensisijaisesti integroidusti nuorisotyön tukijärjestelmissä.

Toimialan yleistä kehittämistä suuntaavat myös nuorisualan eurooppalaisen yhteistyön uudistetut puitteet (2010—2018) sekä Euroopan neuvoston suositukset.

Nuorisotyön tavoitteet ja keskeisimmät toimenpiteet ovat:

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet	Keskeisimmät toimenpiteet
Toimialan yleinen kehittäminen	— Huolehditaan uudistetun nuorisolain ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman toimeenpanosta. — Kehitetään ja vahvistetaan nuorisotoimialan ohjausta uuden nuorisolain pohjalta. — Kehitetään tiedolla johtamista 'nuorisotyön tunnuslukujen verkostomainen kehittäminen' -hankkeen johtopäätösten pohjalta. — Huolehditaan Pohjoismaisen ministerineuvoston puheenjohtajuuden velvoitteista nuorisotoimialalla.
Edistetään osallisuutta ja yhdenvertaisuutta	— Kehitetään ja tuetaan lasten ja nuorten kuulemista sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. — Edistetään kaikkien nuorten yhdenvertaisia harrastusmahdollisuuksia. — Tuetaan valtakunnallisia nuorisojärjestöjä, valtakunnallisia nuorisotyön palvelujärjestöjä ja muita nuorisotyötä tekeviä järjestöjä. — Tuetaan etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpaja-toimintaa.
Seurataan ja tuetaan arjen rakentumista	— Seurataan lakisääteisten monialaisten yhteistyöverkostojen toimintaa ja luodaan edellytyksiä verkostojen väliselle yhteistyölle.

Eräitä nuorisotoimen tehokkuutta kuvaavia tunnuslukuja

Toiminnot	2013	2014	2016
Kuntien nuorisotyö			
— nuorisotilat, lkm (Kuntaliitto)	1 100	1 100	1 100
— nuorisotyöntekijät, lkm (Kuntaliitto)	3 400	3 400	3 400
Valtakunnalliset nuorisokeskukset (10 kpl)			
— nuorisokäyttöpäivät	393 434	343 648	396 000
Nuorten harrastaminen			
— aluehallinnon kautta tuetut paikalliset harrastustoimintaryhmät, lkm	4 500	4 404	5 700
— nuoret (15—29 v.) joilla vähintään yksi harrastus, osuus ikäryhmästä ¹⁾	85 %	85 %	85 %
— nuoret (15—29 v.) jotka kuuluvat vähintään yhteen järjestöön, osuus ikäryhmästä	53 %	53 %	53 %
Nuorisotutkimus			
— tutkijat, OKM:n rahoittamat (htv)	4,7	2,4 ²⁾	4,3
— painetut kirjat ja verkkojulkaisut	16	20	21

¹⁾ Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013, ei tehty vuonna 2014

²⁾ Vakituisten tutkijoiden rekrytointiprosessi, tutkijat erityisrahoituksella

50. *Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot nuorisotyön edistämiseen* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 53 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) ja nuorisolain (72/2006) perusteella kuntien nuorisotoimen valtionosuuksiin
- 2) nuorisolakiin (72/2006) perustuviin valtionavustuksiin valtakunnallisille nuorisojärjestöille, nuorisotyön valtakunnallisille palvelujärjestöille ja nuorisotyötä tekeville järjestöille
- 3) nuorisolakiin (72/2006) perustuviin avustuksiin valtakunnallisten nuorisokeskusten toimintaan ja rakentamiseen sekä nuorisotilojen rakentamis-, peruskorjaus- ja varustamisavustuksiin
- 4) nuorisotutkimuksen avustamiseen ja apurahojen maksamiseen, nuorisotyöhön ja -politiikkaan liittyvien selvitysten laatimiseen ja nuorten tieto- ja neuvontapalvelujen, nuorten kuulemis- ja osallistumisjärjestelmien sekä nuorten verkkomedioiden ja niiden kehittämistoiminnan menoihin
- 5) yhteisöjen ja valtionhallinnon kansainvälisen nuorisoalan yhteistyön ja EU:n sekä kansainvälisten toimintaohjelmien tukemiseen
- 6) lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan, liikunnallisen, kulttuurisen ja monikulttuurisen nuorisotyön ja -toiminnan sekä nuorten ympäristökasvatuksen tukemiseen
- 7) nuorten työpajatoiminnan valtakunnalliseen tukeen, etsivään nuorisotyöhön, ehkäisevään päihde- ja huumetyöhön, sosiaaliseen nuorisotyöhön sekä muuhun nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen
- 8) valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan ja sen jaostojen, valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja nuorisotyön palvelujärjestöjen arviointi- ja avustustoimikunnan, saamelaiden nuorisoneuvoston menoihin ja saamenkielisen nuorisokulttuurin vahvistamiseen
- 9) nuorisotyön valtakunnallisten palvelu- ja kehittämiskeskusten tukemiseen
- 10) lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toimeenpanoon, arviointiin ja kehittämiseen sekä alueellisen nuorisotoimen menoihin ja nuorisotyön alueelliseen kehittämiseen
- 11) toimialan aluehallinnon ja valtion virastojen määräaikaisten nuorisotoimialan hankkeiden toteuttamiseen
- 12) enintään seitsemää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen, josta aluehallinnon nuorisotoimet voivat käyttää enintään kolme henkilötyövuotta henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin uuden nuorisolain toimeenpanoa koskevaa informaatio-ohjausta varten.

Kuntien nuorisotoimen valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä yksikköhinta on 15,00 euroa alle 29-vuotiasta asukasta kohden.

Kohdassa 12 tarkoitettujen henkilöiden osalta työnantajalle maksetut sairausvakuutuksen mukaiset etuudet otetaan nettobudjetoitaessa tuloina huomioon.

Selvitysosa: Määrärahaa vastaava tulo sisältyy momentin 12.29.88 tulokertymään arpajaislain (1047/2001) 17 §:n mukaisesti ja nuorisotyön osuus siitä muodostuu veikkaus- ja vedonlyöntipeliä tuoton käyttämisestä annetun lain (1054/2001) 1 §:n mukaisesti.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

<i>Nuorten aktiivinen kansalaisuus</i>	
Valtakunnalliset nuorisoalan järjestöt	15 500 000
Lakisääteiset kansalliset toimikunnat	900 000
<i>Nuorten sosiaalinen vahvistaminen</i>	
Etsivä nuorisotyö ja muu nuorten sosiaalinen vahvistaminen	7 000 000
<i>Nuorten kasvu- ja elinolot, paikallinen ja alueellinen nuorisotyö</i>	
Valtionosuus kuntien nuorisotoimeen	8 048 000
Kasvu- ja elinolot paikallisesti ja alueellisesti	5 150 000
<i>Nuorisotyön ja -politiikan kehittäminen</i>	
Nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskukset	6 000 000
Lasten ja nuorten kehittämisohjelman toimeenpano, kokeilu, kehittäminen, tutkimus	4 202 000
Kansainvälinen yhteistyö	1 000 000
Valtakunnalliset nuorisokeskukset	5 300 000
Yhteensä	53 100 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-262
Yhteensä	-262

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	53 100 000
2015 talousarvio	53 362 000
2014 tilinpäätös	52 786 580

51. Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 15 523 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön tukemiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan -hankkeen toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin 29.91.50 määrärahasta osoitetaan etsivän nuorisotyön tukemiseen yhteensä 6 000 000 euroa.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Työpajatoiminnan tukemiseen	11 523 000
Etsivän nuorisotyön tukemiseen	2 000 000
Kärkihankkeen Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan toteuttamiseen	2 000 000
Yhteensä	15 523 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Osaaminen ja koulutus: Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan	2 000
Tasomuutos	-7 477
Yhteensä	-5 477

2016 talousarvio	15 523 000
2015 talousarvio	21 000 000
2014 tilinpäätös	21 000 000

52. Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää inarinsaamen, koltansaamen ja pohjoissaamen kulttuuri- ja kielipesätoiminnan tukemiseen.

Selvitysosa: Saamelaisalueen ulkopuolella tapahtuvan kulttuuri- ja kielipesätoiminnan tukemiseen osoitetaan 200 000 euroa momentilta 29.91.50.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	300
Yhteensä	300

2016 talousarvio	700 000
2015 talousarvio	400 000
2014 tilinpäätös	550 000

Pääluokka 30

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala turvaa kotimaisen ruuan tuotannon ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä sekä luo edellytyksiä niihin perustuville elinkeinoille ja hyvinvoinnille.

Toimintaympäristön kuvaus

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan elinkeinot ovat tärkeitä uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntäjiä. Ravinnon, energian, erilaisten tuotteiden ja palveluiden tuottamiseen uusiutuvia luonnonvaroja kestävästi käyttävä biotalous luo merkittäviä liiketoimintamahdollisuuksia. Biotalouskeinoihin pyritään vähentämään riippuvuutta fossiilisista luonnonvaroista, ehkäisemään ekosysteemien köyhtymistä sekä edistämään talouskehitystä ja luomaan uusia työpaikkoja kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Tärkeimpiä uusiutuvia luonnonvaroja ovat metsien, maaperän, peltojen, vesistöjen ja meren biomassan, makea vesi sekä eläimet. Ekosysteemipalveluiden eli luonnon tarjoamien palveluiden merkitys osana biotaloutta on merkittävä ilmastonmuutoksen hidastajana, luonnonvarojen säilyttäjänä ja niiden tilan parantajana sekä virkistysmahdollisuuksien lisääjänä.

Biotalous ja puhtaat ratkaisut on yksi hallituksen strategisista painopisteistä. Biotalous on ominaista uusiutuvien luonnonvarojen kestävä ja monipuolinen käyttö sekä uusiutumattomien luonnonvarojen säästeliäs käyttö ja tehokas kierrätys. Tehostamalla maataloudesta, elintarviketeollisuuden prosesseista ja yhdyskuntien jätteistä peräisin olevien ravinteiden talteenottoa ja järjestämällä tarkoituksenmukainen kustannustehokas kierrätys sekä edistämällä sektorirajat ylittäviä teollisia prosesseja luodaan uusia taloudellisia mahdollisuuksia, parannetaan ravinneomavaraisuutta sekä vähennetään ravinteiden huuhtoutumista vesistöihin. Maa- ja metsätalousministeriön tehtävänä on varmistaa, että lainsäädäntö ja muut ohjaukeinot tukevat biotalouden uusien ratkaisujen syntyä ja edistävät biomassojen kestävä käyttöä. Suomen runsaat biomassavarannot jatkojalostetaan kotimaassa, maataloudessa ravinteet kierrätetään tehokkaasti ja huolehditaan elintarvikkeiden ja ruuan huoltovarmuudesta.

Luonnonvarojen määrä, saatavuus ja laatu, ilmastonmuutos, energian tuotantotavat ja puhtaan veden riittävyys sekä maaseudun elinkeino- ja väestörakenteen muutos vaikuttavat olennaisesti ministeriön toimialaan. Keskeisiä haasteita ovat vesistöjen ravinnekuormituksen vähentäminen sekä ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen. Maa- ja metsätalousministeriö koordinoi Suomen ilmastonmuutokseen sopeutumista kansallisesti. Haasteisiin vastaaminen edellyttää ratkaisuja, jotka vaikuttavat maataloustuotantoon ja koko ruokaketjun tuotantotekniikoihin ja -tapoihin, maankäyttöön ja energian kulutukseen. Aktiivisilla, toteuttamiskelpoisilla ja

kustannustehokkailla toimenpiteillä voidaan luoda uusia mahdollisuuksia kannattavalle liiketoiminnalle ja elinkeinojen kehittymiselle.

Ministeriön toimialan menestyminen perustuu korkeatasoiseen ja laaja-alaiseen osaamiseen sekä innovaatioiden nopeaan hyödyntämiseen uusiutuvien luonnonvarojen kestävässä käytössä, uusiutuvan energian tarjoamisessa mahdollisuuksissa sekä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa ja sen hillitsemisessä. Hallinnonalan tutkimus tuottaa ennakoivasti tietoa, osaamista ja innovaatioita päätöksenteon tueksi, elinkeinojen kilpailukyvyyn kehittämiseksi ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet. Luku- ja perusteluissa on kuvattu yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita tukevia politiikkasektorin tavoitteita sekä niiden kehitystä kuvaavia tunnuslukuja.

- Maaseutu on elinvoimainen paikka yrittää ja asua
- Edellytykset biotalouteen ja ruokaan perustuvien liiketoimintojen kilpailukykyiselle kasvulle ovat hyvät
- Uusiutuvia luonnonvaroja käytetään kestävästi samalla sovittaen yhteen luonnonvarojen käytön ja suojelun tarpeet
- Ihmisten, eläinten ja kasvien terveys, hyvinvointi ja turvallisuus on varmistettu vastuullisella toiminnalla
- Luonnonvara-, kiinteistö- ja paikkatiedot palvelevat laajasti yhteiskunnan tarpeita tukien kilpailukykyä.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet ja voimavarojen hallinta

— Toiminta on tuloksellista ja voimavarat suunnataan tehokkaasti yhteiskunnallisen vaikuttavuuden saavuttamiseksi. Huolehditaan siitä, että tehtävät ovat tasapainossa voimavarojen kanssa.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Maa- ja metsätalousministeriö jatkaa hallituksen sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista ja sisällyttämistä lainvalmisteluun, toiminnan ja talouden ohjaukseen sekä muihin tasa-arvon kannalta merkittäviin toimintoihin. Maa- ja metsätalousministeriön pääluokan menoista noin 90 % on siirtomenoja, joilla tuetaan eri politiikkasektoreiden vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista. Pääsääntöisesti tukien myöntämisperusteena ei ole niiden vaikutus sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
30.10.40 <i>Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset</i> (siirtomääräraha 3 v)		
— myöntämisvaltuus	66,0	66,0 ¹⁾
30.10.41 <i>Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuki</i> (arviomääräraha)		
— korkotukivaltuus	250,0	250,0

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
30.10.64 <i>EU:n ja valtion rahoitusosuus alueelliseen ja paikalliseen maa-seudun kehittämiseen</i> (arviomääräraha)		
— myöntämisvaltuus	176,9	127,8
30.20.40 <i>Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki</i> (siirtomääräraha 2 v)		
— myöntämisvaltuus	30,0	30,0
30.20.43 <i>Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit</i> (siirtomääräraha 3 v)		
— myöntämisvaltuudet	1 039,0	20,0
30.40.44 <i>Tuki puuntuotannon kestävyys turvaamiseen</i> (arviomääräraha)		
— myöntämisvaltuus	35,0	58,0

¹⁾ Mikäli ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvaa myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämisspäätöksiä vuonna 2016.

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 € %	
01. Hallinto ja tutkimus	72 575	147 965	135 626	-12 339	-8
01. Maa- ja metsätalous- ministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	29 843	23 818	24 550	732	3
(02.) Maa- ja metsätalous- ministeriön tietopalvelu- keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 153	—	—	—	0
(04.) Lautakuntien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	—	—	—	—	0
05. Luonnonvarakeskuksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	—	90 442	79 139	-11 303	-12
(21.) Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)	669	669	—	-669	-100
22. Tutkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 795	1 593	1 343	-250	-16
(23.) Hallinnolliset järjestelyt (siirtomääräraha 2 v)	—	—	—	—	0
29. Maa- ja metsätalous- ministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	29 001	27 729	27 238	-491	-2
66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomää- räraha 2 v)	4 114	3 714	3 356	-358	-10

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
10. Maaseudun kehittäminen	355 177	410 495	318 304	-92 191	-22
40. Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset (siirtomääräraha 3 v)	—	22 000	54 800	32 800	149
41. Maaseutuelinkeino-toiminnan korkotuki (arviomääräraha)	12 517	32 800	29 000	-3 800	-12
42. Luopumistuet ja -eläkkeet (siirtomääräraha 2 v)	84 390	76 630	72 630	-4 000	-5
43. Eläinten hyvinvointikorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	55 399	64 933	67 767	2 834	4
(44.) Maatalouden toiminta-edellytysten turvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	20 000	—	—	—	0
50. Valtionapu maaseudun elinkeinojen kehittämiseen (siirtomääräraha 3 v)	7 068	6 568	4 573	-1 995	-30
51. Porotalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	1 764	1 764	1 696	-68	-4
54. Hevostalouden edistäminen totopeleistä valtion osuutena kertyvillä varoilla (siirtomääräraha 2 v)	952	912	872	-40	-4
55. Valtionapu 4H-toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	4 220	4 170	3 313	-857	-21
(61.) EU:n osallistuminen maaseudun kehittämiseen (arviomääräraha)	84 595	70 500	—	-70 500	-100
(62.) Valtion rahoitusosuus EU:n osaksi rahoittamasta maaseudun kehittämisestä (arviomääräraha)	81 634	73 400	—	-73 400	-100
63. Maaseudun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 273	1 698	1 023	-675	-40
64. EU:n ja valtion rahoitusosuus alueelliseen ja paikalliseen maaseudun kehittämiseen (arviomääräraha)	365	55 120	82 630	27 510	50
20. Maa- ja elintarviketalous	1 880 274	1 833 288	1 862 007	28 719	2
(01.) Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	32 268	—	—	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
02. Elintarviketurvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	41 521	41 757	41 346	-411	-1
03. Maaseutuviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	27 021	25 307	23 561	-1 746	-7
20. Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhojien torjunta (arviomääräraha)	5 795	6 278	6 028	-250	-4
40. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v)	498 800	325 400	321 700	-3 700	-1
41. EU-tulotuki ja EU-markkinatuki (arviomääräraha)	517 231	531 000	597 000	66 000	12
(42.) Eräät korvaukset (siirtomääräraha 3 v)	3 722	230	—	-230	-100
43. Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit (siirtomääräraha 3 v)	310 236	338 334	300 043	-38 291	-11
44. Luonnonhaittakorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	422 673	551 888	546 888	-5 000	-1
46. EU:n osarahoittama ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	6 605	3 605	3 405	-200	-6
47. Kansallinen ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	8 524	3 509	2 169	-1 340	-38
60. Siirto interventiorahastoon (kiinteä määräraha)	354	400	350	-50	-12
61. Siirto Maatilatalouden kehittämisrahastoon (siirtomääräraha 3 v)	—	—	14 000	14 000	0
62. Eräät valtionavut (siirtomääräraha 2 v)	5 524	5 580	5 517	-63	-1
40. Luonnonvaratalous	225 324	211 787	194 933	-16 854	-8
(01.) Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 104	—	—	—	0
20. Kalakannan hoitovelvoitteet (siirtomääräraha 3 v)	2 500	2 900	3 000	100	3
21. Vesivarojen käytön ja hoidon menot (siirtomääräraha 3 v)	15 754	12 752	13 519	767	6

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
22. Luonnonvara- ja bio- talouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 540	9 010	16 880	7 870	87
31. Vesi- ja kalatalous- hankkeiden tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	13 639	12 679	7 136	-5 543	-44
40. Eräät luonnonvaratalouden korvaukset (arviomäärä- raha)	1 261	1 245	1 245	—	0
41. Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	3 400	3 400	3 400	—	0
42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)	9 080	4 300	8 000	3 700	86
44. Tuki puuntuotannon kestävyyden turvaamiseen (arviomääräraha)	59 109	51 230	55 230	4 000	8
45. Metsäluonnon hoidon edistäminen (siirtomäärä- raha 3 v)	6 135	6 027	3 027	-3 000	-50
46. Valtionapu Suomen metsä- keskukselle (siirtomäärä- raha 2 v)	44 043	42 720	40 800	-1 920	-4
(47.) Pienpuun energiatuki (siirtomääräraha 2 v)	20 000	7 000	—	-7 000	-100
(48.) Poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomäärä- raha 3 v)	841	100	—	-100	-100
50. Riistatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	10 240	10 213	10 130	-83	-1
51. Kalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	9 406	9 577	10 400	823	9
53. Eräät luonnonvaratalouden valtionavut (siirtomääräraha 2 v)	1 114	1 443	1 279	-164	-11
62. Elinkeinokalatalouden edistäminen (siirtomäärä- raha 3 v)	9 390	36 384	20 837	-15 547	-43
(77.) Kalataloudelliset rakentamis- ja kunnostus- hankkeet (siirtomääräraha 3 v)	757	757	—	-757	-100

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
83. Lainat puuntuotannon kestävyyden turvaamiseen (siirtomääräraha 3 v)	10	50	50	—	0
(60.) Metsätalous	44 141	—	—	—	0
(01.) Metsäntutkimuslaitoksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	44 141	—	—	—	0
63. Metsähallitus	6 387	6 250	5 754	-496	-8
50. Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)	6 387	6 250	5 754	-496	-8
70. Maanmittaus ja tieto- varannot	60 962	52 506	50 630	-1 876	-4
01. Maanmittauslaitoksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	50 463	47 506	46 630	-876	-2
(02.) Geodeettisen laitoksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	5 499	—	—	—	0
40. Kiinteistötoimitusten tukemisesta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	5 000	5 000	4 000	-1 000	-20
Yhteensä	2 644 840	2 662 291	2 567 254	-95 037	-4

Henkilöstön kokonais-
määrä¹⁾

4 787   4 904   4 455

¹⁾ Valtionhallinnon tuottavuusohjelma on voimassa vuoden 2015 loppuun asti. Vuodesta 2016 lukien talousarviossa on ilmoitettu arvioitu henkilöstömäärä henkilötyövuosina. Vuoden 2014 talousarviossa hallinnonalan henkilöstön enimmäismäärä eli henkilöstökiintiö oli 5 030 henkilötyövuotta. Valtiokonttorin TAHTI-tietojen mukaan vastaava toteutuma oli 4 787 henkilötyövuotta. Vuoden 2015 talousarviossa henkilöstökiintiö on 4 904 henkilötyövuotta. Lisäksi hallinnonalan tehtäviä hoitaa toisten pääluokkien henkilöstömäärissä yhteensä noin 1 040 htv: TEM: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset noin 830 htv EU:n maatalous-, maaseutu-, kasvinterveys- ja kalastuspolitiikan toimeenpanotehtävissä sekä vesivarojen käyttö- ja hoitotehtävissä ja Turvallisuus- ja kemikaalivirasto noin 22 htv kasvinsuojeluaineiden riskinarvioinnin, hyväksymisen ja rekisteröinnin tehtävissä, YM: noin 25 htv vesivarojen käyttö- ja hoitotehtävissä SYKE:ssä, VM: Aluehallintovirastot: noin 57 htv eläinlääkintähuollon ja elintarvikevalvonnan tehtävissä ja noin 100 htv Tullissa tarkastustehtävissä sekä UM: 6 erityisasiantuntijaa.

01. Hallinto ja tutkimus

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tehtäviä hoitavat pääluokassa 30 budjetoituihin varoihin maa- ja metsätalousministeriö, Luonnonvarakeskus, Elintarviketurvallisuusvirasto, Maaseutuvirasto ja Maanmittauslaitos. Lisäksi tehtävien hoitamiseksi on kaksi talousarvion ulkopuolista rahastoa (Maatilatalouden kehittämisrahasto ja Maatalouden interventio-rahasto) sekä valtion liikelaitoksena toimiva Metsähallitus. Lisäksi valtionapua saavat organisaatiot Suomen metsäkeskus ja Suomen riistakeskus vastaavat eräistä julkisoikeudellisista tehtävistä.

Tässä luvussa on budjetoitu maa- ja metsätalousministeriön ja hallinnonalan merkittävimmän tutkimuslaitoksen Luonnonvarakeskuksen menot. Hallinnonalan tutkimus- ja asiantuntijatehtäviä on myös Maanmittauslaitoksessa (luku 30.70) ja Elintarviketurvallisuusvirastossa (luku 30.20).

Maa- ja metsätalousministeriö varmistaa ohjauksellaan, että hallinnonalan virastojen ja laitosten sekä julkisoikeudellisia tehtäviä hoitavien valtionapuorganisaatioiden toiminta tukee pääluokkaperusteluissa esitettyjä toimialan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden, toiminnallisen tuloksellisuuden ja voimavarojen hallinnan tavoitteita.

Toiminnallisen tuloksellisuuden osalta pääluokkaperustelun tavoite tarkoittaa, että

— Tukijärjestelmät ovat yksinkertaiset, hallinnollinen taakka on keveä ja lainsäädännön laatu on hyvä

— Hallintomme on avoin, palveleva, tehokas ja verkostoitunut

— Hallinnonala hyödyntää digitaalista teknologiaa, yhteisiä tietolähteitä ja integroituja tietovirtoja oman toiminnan tuottavuuden sekä koko toimialan kilpailukykyyn edistämiseksi

— Valtion ja hallinnonalan konsernipalveluja hyödynnetään täysimääräisesti.

Voimavarojen hallinnan osalta pääluokkaperustelun tavoite tarkoittaa, että

— Tehtävät ja toiminta on sopeutettu määrärahojen puitteisiin

— Toimitilahallinta ja hankintatoimi sekä toimipaikkaverkko ovat tehokkaita

— EU:n ja muu ulkopuolinen rahoitus on tehokkaasti hyödynnetty

— Hallinnon rakenteet tukevat tuottavuuden kasvua, ohjaamista ja johtamista

— Henkilöstö on osaavaa ja voi hyvin.

Hallinnonalan tutkimus- ja kehittämistoiminta vastaa ennakoivasti yhteiskunnan tietotarpeisiin ja vahvistaa kansallista innovaatiojärjestelmää. Tutkimuksen painopisteitä ovat

— Maaseudun elinkeinojen kannustava toimintaympäristö

— Uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämisen lisääminen kestävästi ja vastuullisesti

— Suomen vahva ruokapolitiikka globaaleilla markkinoilla

— Tietovarantojen avoimuus ja tehokas hyödyntäminen.

Maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvia toimeenpanotehtäviä hoidetaan valtion aluehallinnossa (elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa ja aluehallintovirastoissa), joiden määrärahoja ei ole budjetoitu tässä pääluokassa.

Maatalous- ja maaseutupolitiikan, kalastuspolitiikan, kasvinterveyden sekä maa- ja metsätalousministeriön toimialan vesitalouden toimeenpanotehtäviä valtion aluehallinnossa hoitavat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Niiden toimintamenot on budjetoitu työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa (32.01.02). Maa- ja metsätalousministeriön toimialan tehtävissä arvioidaan tarvittavan vuosina 2015 ja 2016 vähintään sama määrä voimavaroja kuin vuonna 2014. Tällöin voidaan turvata viljelijätukien maksatusten edellyttämät valvonnat.

Maa- ja metsätalousministeriön toimialan henkilötyövuodet ja kustannukset tehtävittäin ELY-keskusten toimintamenomomentilla (32.01.02) (sisältää tukitoiminnot)

Tehtävä	Toteutuma 2013		Toteutuma 2014		Tarve 2015 ja 2016 ¹⁾	
	htv	milj. euroa	htv	milj. euroa	htv	milj. euroa
Maaseudun kehittäminen	113,3	7,849	108,6	7,683	180	12,400
Maa- ja elintarviketalous	487,4	30,629	477,6	30,663	400	25,900
Luonnonvaratalous	274,2	18,546	248,3	17,008	250	17,000
Yhteensä	874,9	57,024	834,5	55,354	830	55,300
MMM:n tehtävien osuus ELY-keskusten (32.01.02) voimavaroista, %	28		33		..	

¹⁾ Tarve vuosina 2015 ja 2016 säilyy vuoden 2014 toteutuman tasolla. Muutokset tehtävien välillä johtuvat teknisistä muutoksista.

Maaseutuhallinnon tehtäviä hoidetaan valtion aluehallinnon lisäksi myös kunnissa.

Maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvia eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä elintarviketurvallisuuden valvonnan tehtäviä aluehallinnossa hoitavat aluehallintovirastot, missä vuosina 2013—2014 toimi noin 50 henkilötyövuotta vastaava henkilöstö näissä tehtävissä. Aluehallintovirastojen toimintamenot on budjetoitu valtiovarainministeriön pääluokassa (momentti 28.40.01). Turvallisuus- ja kemikaalivirasto työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa (momentti 32.40.05) vastaa kasvinsuojelulainsäädännön toimeenpanosta.

Vesitalouden tehtäviin käytetään edelleen ympäristöministeriön pääluokassa budjetoituja ympäristöhallinnon voimavaroja Suomen ympäristökeskuksessa (momentti 35.01.04). Lisäksi Tulli suorittaa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan edellyttämiä tarkastustehtäviä sekä elintarvikeketjun valvontaviranomaisen tehtäviä valtiovarainministeriön pääluokassa (momentti 28.10.02).

01. Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 24 550 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös hankelupalautakunnan menojen ja kansainväliseen toimintaan liittyvien valtionapujen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi alueiden kehittämisen ja rakennerahastohankkeiden rahoittamisesta annetun lain ja siihen liittyvien muiden lakien muuttamisesta.

Maa- ja metsätalousministeriö tukee pääluokkaperusteluissa esitettyjen maa- ja metsätalousministeriön *toimialan vaikuttavuustavoitteiden* saavuttamista.

Toiminnallinen tuloksellisuus ja voimavarojen hallinta

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa toiminnalleen vuoden 2016 talousarvioesityksen valmisteeseen liittyen alustavasti luvun 30.01 selvitysosassa todetut toiminnallisen tuloksellisuuden ja voimavarojen hallinnan tavoitteet. Taulukossa on maa- ja metsätalousministeriön koko toiminnan kustannukset, tuotot ja henkilötyövuodet.

Maa- ja metsätalousministeriön päätoimintojen kustannukset, tuotot ja henkilötyövuodet

	2014 toteutuma			2015 arvio			2016 arvio		
	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv
Lainsäädäntötehtävät	13 006	259	122	10 572	119	112	10 296	119	112
Hallinnonalan ohjaus, toiminta- ja talous- suunnittelu	4 031	80	35	3 277	37	32	3 192	37	32
Yhteiskuntapolitiikan strategiat ja seuranta	5 843	116	42	4 750	53	39	4 626	53	39
EU- ja kansainväliset asiat	9 713	194	44	7 895	88	42	7 689	88	42
MMM:n erityistehtävät	6 923	2 577	40	8 728	2 463	43	8 606	2 463	46
Yhteensä¹⁾	39 516	3 226	283	35 222	2 760	268	34 409	2 760	271

¹⁾ Momentin 30.01.01 henkilötyövuosikiintiöt: 278 htv TA 2014, 260 htv TA 2015 ja arvio henkilöstön määrästä 263 htv TAE 2016.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	31 355	26 578	27 310
Bruttotulot	3 226	2 760	2 760
Nettomenot	28 129	23 818	24 550
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	5 931		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	7 645		

Määrärahaa käytetään 1 100 000 euroa Maanmittauslaitokselta hankittaviin IT-palveluihin.

Tuottavuussäästöjen tilapäiseen käyttöön tarkoitettua määrärahaa käytetään hallinnonalan yhteisen teknologia-alustan uusimisen sekä suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen sähköisen vahinkoilmoitus- ja korvauspalvelun kehittämisen menoihin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä ja saaristoasiain neuvottelukunta (siirto momentilta 32.01.01) (3 htv)	225
Poliittinen toiminta (HO 2015)	-65
Siirto momentille 23.01.02	-75
Siirto momentilta 30.01.(21) (2 htv)	658
Tuottavuussäästöjen kertaluonteisen käytön poisto (-1 htv)	-40
Tuottavuussäästöjen tilapäinen käyttö (2 htv)	1 245
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01 (-3 htv)	-1 032
Palkkaliukumasäästö	-170
Palkkausten tarkistukset	139
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-155
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen (siirron palautus momentilta 28.20.01)	2
Yhteensä	732

2016 talousarvio	24 550 000
2015 talousarvio	23 818 000
2014 tilinpäätös	29 843 000

05. Luonnonvarakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 79 139 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) maksullisen toiminnan hintojen alentamiseen valiotaimituotannon osalta enintään 80 000 euroa
- 2) sijoitusmenoiksi luettaviin talonrakennus-, maa- ja vesirakennustöihin sekä kalanviljelylaitosten ja tutkimusasemien perusparannuksiin
- 3) kasvinuojeluaineiden tarkastus- ja testaustoiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 4) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen
- 5) virastojen ja laitosten osallistumisesta kehitysyhteistyöhön annetussa laissa (382/1989) tarkoitettujen hankkeiden toteuttamiseksi määrärahan siirtoon ulkomaille vähäisten rahoitusennakoiden maksamiseen kehitysyhteistyön kohdemaille edellyttäen, että vastaava meno veloitetaan momentin 24.30.66 määrärahasta.

Selvitysosa: Luonnonvarakeskuksen *tehtävänä* on toimialallaan:

- 1) harjoittaa tieteellistä tutkimus- ja kehittämistoimintaa
- 2) tuottaa tietoa ja asiantuntijapalveluita yhteiskunnallisen päätöksenteon sekä viranomaistoiminnan tueksi
- 3) harjoittaa tiedon ja teknologian siirtoa

- 4) tuottaa toimialaansa kuuluvia tilastoja, jollei tehtävä kuulu muulle viranomaiselle
- 5) ylläpitää toiminnassaan tarvittavia rekistereitä
- 6) hoitaa geenivarojen monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyviä tehtäviä
- 7) edistää kansainvälistä yhteistyötä
- 8) hoitaa muut sille laissa tai sen nojalla säädettyt tehtävät
- 9) hoitaa maa- ja metsätalousministeriön sille erikseen määräämät tehtävät.

Luonnonvarakeskus tukee pääluokkaperusteluissa esitettyjen maa- ja metsätalousministeriön *toimialan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden* sekä luvun 30.01 selvitysosassa esitettyjen tutkimuksen painopisteiden saavuttamista.

Toiminnallinen tuloksellisuus ja voimavarojen hallinta

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa Luonnonvarakeskukselle vuoden 2016 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen luvun 30.01 selvitysosassa todettujen toiminnallisen tuloksellisuuden ja voimavarojen hallinnan tavoitteiden lisäksi seuraavat alustavat tulostavoitteet:

Toiminnallinen tehokkuus

- Vahvistetaan asiakas- ja sidosryhmäyhteistyötä sekä toiminnan kansainvälistä ulottuvuutta.
- Hyödynnetään Lynet-yhteistyön (Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymä) ja yliopistoyhteistyön mahdollisuudet toiminnan tehostamisessa.
- Uudistetaan luonnonvara- ja muita seurantoja niiden tehokkuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseksi.

Luonnonvarakeskuksen päätoimintojen kustannukset, tuotot ja henkilötövuodet

	2014 toteutuma ¹⁾			2015 arvio			2016 arvio		
	Kust. ²⁾ 1 000 €	Tuotot ³⁾ 1 000 €	Htv ⁴⁾	Kust. ²⁾ 1 000 €	Tuotot ³⁾ 1 000 €	Htv ⁴⁾	Kust. ²⁾ 1 000 €	Tuotot ³⁾ 1 000 €	Htv ⁴⁾
Tutkimus- ja kehittämis- tehtävät	90 344	24 361	1 075	87 000	26 160	1 033	79 264	25 137	859
Viranomais- ja asian- tuntijatehtävät	37 905	7 667	428	35 000	6 500	395	30 136	6 023	295
Tilastoviranomaistehtävät	4 280	90	45	4 100	100	42	4 100	100	42
Asiakasrahoitteinen toiminta	10 896	10 653	117	9 320	9 240	100	9 500	9 740	104
Yhteensä	143 425	42 771	1 665	135 420	42 000	1 570	123 000	41 000	1 300

¹⁾ Tiedot on koottu lopettaneiden laitosten tilinpäätöstiedoista.

²⁾ Kustannuslaskennassa tukitoimintoihin kohdistuneet tuotot on huomioitu kustannuksia pienentävänä tekijänä n. 3 milj. euroa vuodessa.

³⁾ Vain suoraan ydintoimintoihin kohdistuneet tuotot.

⁴⁾ Momentin 30.01.05 henkilötövuosikiintiö: 1 602 htv TA 2015 ja arvio henkilöstön määrästä 1 300 htv TAE 2016.

Luonnonvarakeskuksen tunnusluvut

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Ydintoimintojen kokonaiskustannukset 1 000 €/			
kokonaishtv	86	88	98
Ydintoimintojen kokonaiskustannukset 1 000 €/julkaisu	63	55	52
Referoidut tieteelliset julkaisut/tutkijahtv	0,8	1,0	1,0
Muut tieteelliset julkaisut/tutkijahtv	0,4	0,4	0,4
Muut julkaisut/tutkijahtv	1,9	2,0	2,0
Tilastot/tilastohtv		1,0	1,03
Tilastojulkistukset/tilastohtv		3,28	3,33
Referoidut tieteelliset julkaisut (kpl)	615	700	700
Muut tieteelliset julkaisut (kpl)	276	280	280
Muut julkaisut (sis. ammattiyleisölle ja suurelle yleisölle suunnatut julkaisut) (kpl)	1 393	1 400	1 400
Tilastotiedon verkkolatausmäärät (kpl)	113 703 ¹⁾	116 000	127 000
Suora tiedonkeruu rekistereistä (%)	.. ²⁾	70	77
Sähköisen tiedonkeruun käyttö (% vastanneista)	..	60	62

¹⁾ Vuoden 2014 tiedot perustuvat maataloustilastojen raportointiin. Luken yhdistetystä tilastoverkkopalvelusta saadaan yhteismitalliset lataustiedot 1.6.2015 lähtien.

²⁾ Eri tiedonkeruista ei ole saatavilla vertailukelpoista tietoa vuodelta 2014.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	134 199	122 534
Bruttotulot	43 757	43 395
Nettomenot	90 442	79 139

Bruttotulot ovat yhteensä 43 395 000 euroa, tästä on yhteisrahoitteisen toiminnan tuloja 29 500 000 euroa, maksullisen toiminnan tuloja 8 805 000 euroa, EU-maataloustukia 1 100 000 euroa sekä muita tuloja 3 990 000 euroa.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
--	-------------------	------------------------------------	----------------

*Julkisoikeudelliset suoritteet***Maksullisen toiminnan tuotot**

— suoritteiden myyntituotot	118	100	100
— muut tuotot	-	-	-
Tuotot yhteensä	118	100	100

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	56	60	60
— osuus yhteiskustannuksista	39	40	40
Kustannukset yhteensä	95	100	100
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	23	-	-
Kustannusvastaavuus, %	124	100	100
<i>Muut suoritteet</i>			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	10 479	9 120	9 535
— muut tuotot	56	20	20
Tuotot yhteensä	10 535	9 140	9 555
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	6 305	5 160	5 215
— osuus yhteiskustannuksista	4 496	4 060	4 100
Kustannukset yhteensä	10 801	9 220	9 315
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-266	-80	240
Kustannusvastaavuus, %	98	99	103
Hintatuki	80	80	80
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen	-186	-	320

Kotimaisen marjakasvien tuotannon turvaamiseksi sekä ilmastonmuutoksen ja ulkomaisten kasvintuhojien riskien hallitsemiseksi tarvitaan puhdasta taimiaineistoa. Varmennetun valiotaimiaineiston tuotannon jatkuminen edellyttää hintatukea, joka on enintään 80 000 euroa.

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	15 036	16 000	17 570
— EU:lta saatava rahoitus	2 944	3 500	3 800
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	10 520	9 700	10 800
Tuotot yhteensä	28 500	29 200	32 170
Hankkeiden kokonaiskustannukset	58 569	57 200	58 000
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	-30 069	-28 000	-25 830
Omarahoitusosuus, %	51	49	45

Määrärahaa käytetään vähintään 168 000 euroa hevostalouden tutkimukseen, mikä on otettu huomioon määrärahaa totopelien tuotto-osuutena momentille 12.30.20 kertyvistä varoista.

Määrärahaa käytetään 400 000 euroa Maanmittauslaitokselta hankittaviin IT-palveluihin.

Määrärahaa noin 600 000 euroa käytetään kalakantojen hoitamiseksi arvokalojen sopimuskasvatukseen ja istutuksiin.

Tuloina otetaan huomioon muut kuin momentille 12.30.99 kertyvät Luonnonvarakeskuksen toiminnan tulot. Puutarhakasvien jalostusmaksuina vuonna 2016 kertyvät tulot 80 000 euroa ja pääomaluonteiset tulot on merkitty momentille 12.30.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-50
Tietoluovutusten maksuttomuus (siirto momentille 28.10.01)	-5
Tuottavuussäästön tilapäinen käyttö	200
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-1 418
Palkkaliukumasäästö	-508
Palkkausten tarkistukset	522
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-8 181
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-407
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)	-1 461
Vuokramenojen indeksikorotus	84
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-79
Yhteensä	-11 303

2016 talousarvio	79 139 000
2015 talousarvio	90 442 000

(21.) Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 30.01.01 (-2 htv)	-658
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-11
Yhteensä	-669

2015 II lisätalousarvio	—
2015 I lisätalousarvio	1 600 000
2015 talousarvio	669 000
2014 tilinpäätös	669 000

22. Tutkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 343 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää virastoilta, laitoksilta tai muilta organisaatioilta hankittavista, maa- ja metsätalousministeriön toimialan strategista ohjaamista ja kehittämistä tukevista tutkimuksista, selvityksistä sekä arvioinneista aiheutuviin palkkioihin ja muihin kulutusmenoihin sekä niihin liittyvien valtionapujen myöntämiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään 25 henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Nettobudjetoinnissa on otettu huomioon tuloina valtion virastojen ja laitosten osuudet yhteistutkimushankkeisiin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahalla hankitaan tutkimustietoa pääluokkaperusteluissa todettuja vaikuttavuustavoitteita ja toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteita tukevan päätöksenteon tueksi.

Määrärahalla rahoitetaan EU:n ERA-NET -ohjelmiin liittyviä kansallisia tutkimushankkeita ja muiden EU:n strategioiden ja toimintasuunnitelmien toimeenpanoon liittyvien tutkimushankkeiden kansallisia osuuksia. Muiden valtion virastojen ja laitosten rahoitusosuudet tästä määrärahasta rahoitettaviin maa- ja metsätalousministeriön kokonaisvastuulla oleviin yhteistutkimushankkeisiin tuloutetaan tälle momentille. Tulokertymäksi arvioidaan 30 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäksi poisto (biotalousselvitykseen liittyvä poisto)	-250
Yhteensä	-250
2016 talousarvio	1 343 000
2015 talousarvio	1 593 000
2014 tilinpäätös	2 795 000

29. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan arvontlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 27 238 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 23.01.29	-162
Valtori (siirto momentille 28.01.29)	-329
Yhteensä	-491

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	27 238 000
2015 talousarvio	27 729 000
2014 tilinpäätös	29 000 987

66. *Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 356 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maa- ja metsätalousministeriön toimialaan liittyvien jäsenmaksujen ja vapaaehtoisten rahoitusosuuksien maksamiseen muissa maissa ja Suomessa toimiville kansainvälisille organisaatioille sekä muihin kansainvälisistä sitoumuksista aiheutuviin maksuihin.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-200
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-158
Yhteensä	-358

2016 talousarvio	3 356 000
2015 talousarvio	3 714 000
2014 tilinpäätös	4 114 000

10. (30.10 ja 32.50, osa) Maaseudun kehittäminen

Selvitysosa: Tämä selvitysosa on yhteinen luvuille 30.10 ja 30.20.

Toimintaympäristö

Suomen pinta-alasta valtaosa on maaseutua. Maaseudulla asuu noin kolmannes väestöstä. Maaseutualueet toimivat sekä yritystoiminnan että pysyvän ja vapaa-ajan asumisen ympäristönä. Maaseutualueiden mahdollisuudet liittyvät yritystoiminnan monipuolistumiseen sekä biotalouden kestäväan ja monipuoliseen hyödyntämiseen. Yrittäjyyden ja asumisen mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää sitä, että eri hallinnonalojen yhteistyöllä varmistetaan maaseudun hyvä saavutettavuus sekä perusrakenteiden ja palvelujen toimivuus. Tarvitaan myös omaehtoista paikallista kehittämistä, jolla edistetään maaseudun elinvoimaisuutta.

Maaseutualueiden elinkeinorakenne vaihtelee maaseututyypeittäin ja alueittain. Harvaan asutulla maaseudulla elinkeinorakenne on yksipuolinen ja haavoittuva. Ydinmaaseudulla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla elinkeinorakenne on monipuolisempi ja työllistymisen mahdollisuudet paremmat. Mikro- ja pienyritysten määrä on kasvanut erityisesti kaupunkien läheisellä maaseudulla, mistä johtuen kaupunkien läheisen maaseudun kehitysero suhteessa harvaan asuttuun ja ydinmaaseutuun on edelleen hieman kasvanut. Kehityssuunnan arvioidaan jatkuvan. Alueellisesti tarkasteltuna maaseutualueiden tilanne on parempi Etelä- ja Länsi-Suomessa kuin Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Monet maamme tulevaisuuden haasteista korostuvat maaseudulla. Väestön väheneminen maaseudulla on tasaantunut, mutta väestörakenteen vinoutuminen jatkuu. Vanhusten osuus väestöstä kasvaa erityisesti harvaan asutuilla maaseutualueilla. Vanhushuoltosuhte (yli 64-vuotiaiden määrää yhtä 15—64-vuotiasta työkäistä kohden) on 0,47 harvaan asutulla maaseudulla, 0,38 ydinmaaseudulla ja 0,28 kaupunkien läheisellä maaseudulla, kun se kaupunkialueilla on 0,27 ja koko maassa keskimäärin 0,30. Maaseudun alhaisempi tulotaso sekä pitkät etäisyydet ja harva asutus vaikeuttavat mm. palvelujen ylläpitoa. Palveluiden turvaamiseksi tarvitaan yhteiskunnan tuen lisäksi innovaatioita ja uusyritystäjyyttä. Maaseudulla työllisyystilanne on kokonaisuudessaan varsin heikko ja pitkäaikaistyöttömien osuus suuri. Samalla monilla maaseutuyrityksillä on kuitenkin puutetta ammattitaitoisesta työvoimasta. Työvoimavaltaisilla toimialoilla, kuten puutarhataloudessa ja kasvihuonetuotannossa, on yhä enemmän ulkomaalaisia työntekijöitä.

Kotimainen maataloustuotanto on ruokaketjun perusta. Maataloutta harjoitetaan koko maassa, vaikka tuotanto on viime vuosina keskittynyt tuotanto-oloiltaan suhteellisesti edullisimmille alueille. Maatilojen määrä on vähentynyt ja tilakoko kasvanut jo vuosikymmenien ajan, mutta tuotantomäärät ovat silti säilyneet suhteellisen vakaina. Keskeisten tuotteiden tuotantomäärät vastasivat likimain kotimaista kulutusta lukuun ottamatta naudan- ja lampaanlihan, rukiin ja sokerin tuotantoa sekä valkuais- ja öljykasvien tuotantoa kotieläinsektorin ruokinnan ns. täydennysvalkuaiseksi. Valkuaisomavaraisuus on merkittävä huoltovarmuuskysymys jo nyt, mutta yhä vahvemmin tulevaisuudessa. Valkuaisen kysyntä kasvaa maailmanlaajuisesti. Lisäksi häiriöt tuotannossa esimerkiksi luonnon olosuhteista johtuen saattavat väliaikaisesti heikentää soijan riittävää tarjontaa.

Maatalouden rakennekehityksen arvioidaan jatkuvan edelleen nopeana. Maataloustukea saaneiden tilojen määrä on 2000-luvulla vähentynyt keskimäärin 2,3 % vuodessa. Vuonna 2014 tukea saavia tiloja oli 55 721. Vuoden 2014 lopussa MYEL-vakuutettuja maatalousyrittäjiä oli 66 775, mikä on noin 35 % vuotta 2000 vähemmän. Tuotanto tehostuu ja keskittyy suurempiin tuotantoyksiköihin. Keskimääräinen peltoala on kasvanut 15,0 hehtaarilla vuodesta 2000 ollen nyt noin 43,0 ha (luomutilat 50,9 ha). Vastaavasti myös kotieläintalouden tuotantoyksiköiden koko kasvaa ja tuotannossa otetaan käyttöön uutta teknologiaa. Esimerkiksi maitotilojen keskilehmäluku on noin 31,5 lehmää, kun se oli 15,2 lehmää vuonna 2000. Maidosta arviolta yli neljäsosa tuotetaan tiloilla, joilla on käytössä lypsyrobotti. Suhteellisen kilpailukyvyyn säilyttäminen edellyttää, että maatalouden rakenne- ja tuottavuuskehitys on vähintään yhtä nopeaa kuin keskeisissä kilpailijamaissa. Rakennetuilla on keskeinen merkitys investointien edistäjänä. Osa maatiloista valitsee tuotannollisen erikoistumisen sijasta toiminnan monipuolistamisen, mikä näkyy muuta yritystoimintaa harjoittavien maatilojen suhteellisen osuuden kasvuna.

Maatalouden kannattavuuden ja kilpailukyvyyn ylläpito on tärkeää, jotta kotimainen raaka-ainetuotanto säilyy, jolloin myös ruuan alkuperä tunnetaan mahdollisimman hyvin. Riittävä kannattavuus on myös edellytys tuotantoa kehittäville investoinneille ja sille, että tiloille saadaan tuotannon jatkajia. Investoinnit ja osaamisen kehittäminen parantavat tuotannon tehokkuutta ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä. Jatkossakin tarvitaan niin tuotannon peruskannattavuuden turvaavia viljelijätukia kuin pidemmän aikavälin kehitystä edistäviä rakennetukia, jotta perheviljelmiin perustuvalla monipuolisella maataloustuotannolla säilyy toimintaedellytykset.

Maatalouden taloudellinen toimintaympäristö on muuttunut vaikeammiksi ennakoitavaksi tuotteiden ja tuotantopanosten hintojen aikaisempaa suuremman vaihtelun vuoksi. Viime vuosina tuotantopanosten hinnat ovat nousseet tuotteiden hintoja nopeammin, mikä on heikentänyt tuotan-

non kannattavuutta erityisesti kotieläintaloudessa. Venäjän elintarvikkeiden tuontikiellon kaltaiset ennakoimattomat tapahtumat ovat heikentäneet edelleen kannattavuutta, erityisesti maidontuotannossa. Kilpailutilanteesta johtuen maatilojen mahdollisuudet parantaa kannattavuutta markkinaehtoisesti ovat rajalliset. Maataloustuotteiden myyntitulojen ja tuotantopanosten hintojen kehitykseen valtiovallan toimin ei voida juurikaan vaikuttaa.

Maataloustuotannon kannattavuuteen vaikuttaa myyntitulojen ja kustannusten ohella keskeisesti maatalouden EU:n rahoittamat ja kansalliset tuet. Niiden osuus maa- ja puutarhatalouden kokonaistuotosta on noin kolmannes. Kaikki merkittävät tukijärjestelmät uudistuivat vuonna 2015, joten tukijärjestelmien sisältö on nyt pääosin tiedossa lähivuosiksi, mikä helpottaa tuotannon suunnittelua. Tukikokonaisuus on rakennettu siten, että se on eri tuotantosuuntien ja alueiden kannalta mahdollisimman tasapainoinen.

Maa- ja elintarviketalouden kilpailukyky Suomen olosuhteissa perustuu tulevaisuudessa entistä enemmän kaikkien ruokaketjun toimijoiden vahvaan osaamiseen ja innovaatioiden kehittämiseen ja nopeaan käyttöönottoon. Näitä ovat mm. uudet biotalouden tuotteet, uudet tuotantoteknologiat ja uudet ympäristöystävälliset tuotantotavat. Kilpailukykyä voidaan lisätä kasvattamalla tuotannon jalostusarvoa elintarviketekjetussa, viennin kasvattamisella tai erikoistumalla esimerkiksi luomutuotantoon. Myös luonnontuoteala on kasvava sektori, joka tarjoaa erilaisia hyvinvointihyötyjä ja kaupallisia mahdollisuuksia.

Elintarvikesektori on teollisuuden aloista neljänneksi suurin. Koko ruokaketju maataloudesta elintarviketeollisuuteen ja kauppaan työllistää Suomessa noin 300 000 henkeä eli noin 12 % työllisestä työvoimasta. Elintarvikkeiden jalostus on Suomessa polarisoitunut. Muutamalla suurella yrityksellä on alalla vahva rooli, vaikka henkilöstömäärällä mitattuna alan yrityksistä 99 % luokituu alle 250 henkilöä työllistäviin pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Ruokaketjun kannalta keskeistä on, että alalla on vahvoja, innovatiivisia ja kilpailukykyisiä yrityksiä.

Ruudalla on tärkeä osa ihmisten arjessa ja se on myös osa kansallista kulttuuria ja identiteettiä. Kuluttajien valinnat ja ruokaosaaminen vaikuttavat vahvasti ruokasektoriin ja sen tulevaisuuteen. Entistä useammin kuluttajien ostopäätösten perusteena ovat oman terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ohella myös tuotantoeläinten hyvinvointi sekä tuotantoketjun aiheuttama ympäristökuormitus ja työllisyysnäkökulmat. Ruokaketju on pidentynyt ja kansainvälistynyt, ja toisaalta kiinnostus mm. lähi- ja luomuruokaan on kasvanut. Ruuan alkuperä, tuotantotavat, turvallisuus ja puhtaus kiinnostavat kuluttajia entistä enemmän. Viestinnän ja ruokakasvatuksen kautta voidaan lisätä tietoa vastuullisesta ja kestävästä ruokajärjestelmästä.

Ruokamarkkinoiden globalisoituminen tuo haasteita hallita ruokasektorin riskejä kuten tauteja, jotka leviävät elintarvikkeiden, elävien eläinten tai eläintuotteiden sekä kasvien välityksellä maista, joiden tauti- ja hygieniatilanne on heikko tai joiden tuotanto-olosuhteet ovat sellaiset, että näitä riskejä ei pystytä hallitsemaan. Valveutuneet kuluttajat edellyttävät vastuullista toimintaa sekä kaupalta, teollisuudelta että alkutuotannolta. Ruokasektorin eri osat kytkeytyvät monin tavoin toisiinsa, ja tällöin yhden osapuolen menestyminen vaikuttaa muidenkin osapuolien menestymiseen. Tätä kokonaisuutta ohjataan ruokapolitiikalla.

Maa- ja metsätalousministeriön toimialan elinkeinot ovat merkittäviä luonnonvarojen hyödyntäjiä. Tästä aiheutuvia haittavaikutuksia vähennetään eri toimenpitein. Maatalouden ravinnepäästöt maaperään ja vesistöihin ovat vähentyneet maaseutuohjelman toimenpiteiden, ympäristötietoi-

suuden ja -osaamisen lisääntymisen, kulutustottumusten muutosten sekä uusien tarkennettujen tuotantomenetelmien ja luomutuotannon lisääntymisen seurauksena. Ilmastonmuutos, luonnonvarojen määrä ja laatu, kaavoitus ja muu yhdyskuntarakenteen ohjaus sekä energian tuotantotavat vaikuttavat olennaisesti myös ruokasektorin ja maaseutualueiden kehitykseen. Tulevaisuudessa tärkeinä haasteina säilyvät ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen. Ne edellyttävät ratkaisuja, jotka vaikuttavat maankäyttöön, energian kulutukseen, ravinteiden kierrätykseen, maataloustuotantoon ja tuotantotekniikkaan. Kansallisen energia- ja ilmastostrategian tavoitteiden mukaisesti maatalousperäisten energialähteiden tuotanto ja käyttö lisääntyvät lähivuosina.

Keskeiset toimenpiteet ja keinot yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseksi

Pääluokkaperusteluissa esitettyjen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista edistetään maaseudun kehittämisen (luku 30.10) ja maa- ja elintarviketalouden (luku 30.20) politiikkasektoreiden määrärahoihin ja toimenpitein.

Maaseudun kehittämisen ensisijaisena tavoitteena on maaseutualueiden potentiaalin hyödyntäminen sekä elinvoimaisuuden lisääminen kestäväällä tavalla. Maaseudun kehittämisen tavoitteita tuetaan maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla muun muassa maaseudun yritystukien, tutkimus- ja kehittämishankkeiden sekä maaseudun neuvonnan avulla. Keskeisiä välineitä ovat Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän (YTR) työ ja Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014—2020 (jäljempänä maaseutuohjelma), jonka voimavaroja suunnataan erityisesti harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle. Maaseutuohjelman avulla edistetään maaseutualueiden kasvua, työllisyyttä ja kestäväää kehitystä sekä omalta osaltaan maatalouden ja muun ruokaketjuun perustuvan liiketoiminnan kilpailukykyä ja kasvua. Ohjelmalla pyritään maaseudun peruselinten säilymiseen, monipuolistamiseen ja paikallisen omaehtoisen toiminnan vahvistamiseen. Ohjelman toimenpiteillä pyritään parantamaan ympäristön tilaa. Maaseudulla asumisen ja yrittämisen edellytyksiin vaikutetaan tukemalla palveluita ja saavutettavuutta. Maaseutuohjelman toimenpiteitä rahoitetaan sekä luvun 30.10 määrärahoihin (mom. 30.10.40, 30.10.41, 30.10.43 ja 30.10.64 sis. teknisen avun) että luvun 30.20 määrärahoihin (mom. 30.20.43 ja 30.20.44).

Maaseutuohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, että ohjelmakauden 2014—2020 aikana luodaan yhteensä vähintään 5 000 uutta työpaikkaa, tuetaan 6 000 yrityksen aloittamista, kehittämistä ja investointeja sekä koulutetaan vähintään 20 000 henkilöä. Maatalouden rakennetuen tavoitteena on 9 000 tuettua investointia ja 2 700 tuettua sukupolvenvaihdosta. Ohjelman tuloksia seurataan vuosittain. Omaehtoista paikallista kehittämistä seurataan Leader-rahoitteisten kehittämishankkeiden määrän perusteella.

Maatalouden kilpailukyvyyn edellytyksiä tuetaan peruskannattavuutta tukevilla viljelijätuilla, maatalouden rakenne- ja tuottavuuskehitystä tukevilla rakennetuilla sekä tutkimuksen ja neuvonnan keinoin. Viljelijöiden tulotasoon ja tuotannon kannattavuuteen vaikutetaan erityisesti EU:n suorien tukien (mom. 30.20.41), luonnonhaittakorvausten (mom. 30.20.44) ja maa- ja puutarhatalouden kansallisten tukien (mom. 30.20.40) avulla. Viljelijätuista noin puolet sisältyy maaseutuohjelmaan. Tukijärjestelmäkohtaiset tavoitteet on esitetty momenttien selvityksissä.

Vuosien 2014—2016 viljelijätuet ja tukien EU-osuudet (milj. euroa)¹⁾

	2014 ²⁾	2015 arvio	2016 arvio
Eläinten hyvinvointikorvaukset	61	65	68
— valtion osuus	38	38	39
— EU:n osuus	23	27	29
Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki	502	327	322
EU-tulotuki	513	523	523
Peltoalaperusteiset ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto ja ei-tuotannolliset investoinnit yhteensä	343	249	278
— valtion osuus	199	144	161
— EU:n osuus	144	105	117
Luonnonhaittakorvaukset yhteensä	421	552	547
— valtion osuus	244	455	450
— EU:n osuus	177	97	97
Yhteensä viljelijätuet	1 840	1 716	1 738
— valtion osuus	983	964	972
— EU:n osuus	857	752	766
— EU:n osuus, %	47	44	44

¹⁾ Taulukossa on tarkasteltu vuosiin 2014—2016 kohdistuvaa tukea. Tuen maksatus voi jakautua tukivuodelle ja sitä seuraavalle vuodelle.

²⁾ Vuoden 2014 toisessa lisätalousarviossa budjetoitiin kertaluonteisesti 19,4 milj. euroa momentille 30.10.44 maatalouden toimintaedellytysten turvaamiseen Venäjän asettamista vastapakotteista johtuvien vaikeuksien korvaamiseen.

Maataloustuotteiden markkinahintoja vakiinnutetaan EU:n markkinajärjestelmään sisältyvillä markkina- ja interventiotuimien avulla. Markkinatuet ovat EU:n kokonaan rahoittamaa (mom. 30.20.41). Interventiotuiminta on lähinnä tuotteiden varastointia. Toimien rahoitusta varten on Maatalouden interventiorahasto, jonka menot rahoitetaan pääosin EU:n maatalouden tukirahaston varoista.

Maatalouden toimintaympäristön nopea muutos edellyttää uusinta tietoa ja sen nopeaa välittymistä viljelijöille mm. laajenevien tilojen tuotannon järjestämisestä, johtamisesta ja riskienhallinnasta. Neuvontajärjestöt tukevat maaseutuyritysten toimintaa lisäämällä liiketoiminta- ja markkinaosaamista, edistämällä tuottavuutta ja sukupolvenvaihdoksia ja muita omistajanvaihdoksia. Neuvontajärjestöjen valtionavustukset, joilla turvataan osaltaan neuvonnan alueellinen saatavuus ja sisällöllinen kattavuus, on budjetoitu momentille 30.10.50. Neuvontajärjestöt osallistuvat myös momentin 30.20.43 varoin maaseutuohjelman neuvontajärjestelmän toteutukseen.

Maatalouden rakennetuet edistävät rakenne- ja tuottavuuskehitystä sekä parantavat maatalouden kilpailukykyä. Aloitustukien tavoitteena on parantaa maatalousyrittäjien ikärakennetta ja turvata tuotannon jatkuvuutta. Rakennetuet suunnataan perhevilmelmille ja niiden muodostamille yhteisliittymille. Käytettävissä olevat varat kohdennetaan elinkeinon jatkuvuuden ja tuotannon kannattavuuden parantamisen kannalta keskeisiin kohteisiin. Investointien koko on viime vuosina kasvanut, mikä osaltaan lisää tuen tarvetta. Esimerkiksi investoivalla maitotilalla lehmäpaikkojen lisäys on ollut keskimäärin seuraava: 20 kpl vuosina 2004—2007, 36 kpl vuosina 2008—2011 ja 48 kpl vuosina 2012—2014. Vuosina 2012—2014 peruskorjaus- ja laajennusinvestointeja tehneillä maitotiloilla oli investoinnin jälkeen keskimäärin 79 lehmäpaikkaa.

EU-osarahoitteiset investointi- ja aloitusavustukset rahoitetaan talousarviosta (mom. 30.10.40). Kokonaan kansallisesti rahoitettavat investointiavustukset myönnetään ja maksetaan edelleen Maatilatalouden kehittämisrahaston (Makeran) varoista. Makeran taloudellista tilanne on tarkasteltu seuraavassa taulukossa. Maatalouden investointeja ja tilanpidon aloittamista edistetään myös korkotuen avulla (mom. 30.10.41).

MAKERAsta ja talousarviosta myönnettävän maatalouden rakennetuen kehittyminen tukimuodoittain vuosina 2014—2016 (milj. euroa)

	2014 tilinpäätös	2015 arvio	2016 arvio
MAKERA			
Käytettävissä olevat varat yhteensä	151,95	91,92	93,82
— omat tulot (mm. lainojen lyhennykset ja korot)	37,43	31,10	26,60
— lainojen ja avustusten peruutukset	0,08	0,10	0,10
— tulot EU:lta + sekalaiset tulot	23,71	15,00	0,00
— edelliseltä vuodelta siirtyvä määrä	90,15	45,27	52,92
— muut tulot	0,59	0,20	0,20
— siirto talousarviosta	-	0,25	14,00
LAINAT, yhteensä			
MAKERAsta (valtionlainat)	1,98	2,50	2,50
Korkotukilainat yhteensä (mom. 30.10.41) ¹⁾	244,04 ²⁾	250,00	250,00
AVUSTUKSET (MAKERAsta)	95,07	24,50	24,50
KORKOTUKILAINOJEN KORKOTUKI (mom. 30.10.41)	12,52	18,00 ³⁾	29,00

¹⁾ Vuoden 2014 talousarviossa momentti oli tunnuksella 30.20.49.

²⁾ Vuoden 2014 osalta sidottu määrä.

³⁾ Vuoden 2015 ensimmäisen lisätalousarvion mukainen luku (TA 32,8 milj. euroa).

Hallitusohjelman mukaisesti maatalouden kannattavaan kasvuun panostetaan Makeran kautta hallituskauden aikana vuosina 2016—2018. Vuodelle 2016 ehdotettujen avustusten, korkotukilainojen myöntövaltuuden ja Makerassa käytettävissä olevien varojen arvioidaan riittävän maatalouden rakennetukeen.

Luopumistukijärjestelmän (mom. 30.10.42) avulla edistetään yksikkökoon kasvua sekä maatalouden ja porotalouden sukupolvenvaihdoksia. Tavoitteena on myös alentaa maatalousyrittäjien keski-ikä. Nykyinen luopumistukijärjestelmä on käytössä vuoteen 2018 saakka.

Maa- ja elintarviketalous

	2012	2013	2014	2015—2016 tavoite
Maatalouden yrittäjätulo (euroa/FWU) ¹⁾	21 292	19 300	18 800	kasvaa
Kotimaisen tuotannon osuus (%) kulutuksesta				
— liha yht.	80	81	81	ennallaan
— maitotuotteet yht.	70	68	70	ennallaan
Täydennysvalkuaisen omavaraisuusaste (%) ²⁾	15	14	12	kasvaa
Maataloustuotannon arvo (milj. euroa) ³⁾	4 116	4 150	3 906	kasvaa
Elintarviketuotannon bruttoarvo yhteensä (milj. euroa) ⁴⁾	29 420	30 227	30 227	kasvaa
Elintarvikeviennin arvo (milj. euroa)	1 617	1 626	1 595	kasvaa

1) FWU on kokopäiväisesti työskentelevän yhden yrittäjäperheen jäsenen työpanos. Vuoden 2014 luku on arvio.

2) Sisältää rypsin, rapsin, härkäpavun ja herneen osuuden kotieläinsektorin täydennysvalkuaisesta.

3) Vuoden 2014 luku on arvio.

4) Maatalouden, elintarviketeollisuuden, ravitsemistoiminnan sekä elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupan tuotannon bruttoarvo. Vuoden 2014 luku on arvio.

Maaseutuohjelmassa on laajasti otettu käyttöön toimenpiteitä *ympäristön tilan parantamiseksi*. Toimenpiteistä merkittävin on mom. 30.20.43 rahoitettavat maatalouden ympäristökorvaukset. Maaseutuohjelman toimenpiteet on myös sovitettu yhteen suorien tukien järjestelmässä olevan viherryttämistuen kanssa. Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksen (MYTVAS 3) tulokset osoittavat, että maatalouden ravinnekuormituspotentialiaali ravinnetaseilla mitattuna on vähentynyt.

Maaseutuohjelma mahdollistaa maataloustuotannon ja ruokaketjun kestävä kehittäminen siten, että maatalouden ravinteet saadaan hyötykäyttöön ja kiertoon. Investointituet mahdollistavat lannan kierrätyksen järjestämisen prosessoimalla ja kehittämällä logistiikkaa ja uusia lannoitustuotteita. Hankkeilla edistetään kotieläintuottajien ja kasvinviljelytilojen yhteistyötä sekä kehitetään tuottajajärjestöjen kanssa yhteistyössä koko tuotantoketjun ravinteiden kierrätystä ja ekotehokkuutta.

Maatalouden ilmasto-ohjelman (Askeleita kohti ilmastoystävällistä ruokaa) toimenpiteillä pyritään vähentämään ruuan ilmastokuormitusta sekä lisäämään ruokajärjestelmän sopeutumista ilmastomuutokseen ja samalla ottamaan huomioon kuluttajien tuotannon vastuullisuuden liittyvät toiveet.

Ympäristökuormituksen vähentäminen

	1995—1999 keskim.	2000—2006 keskim.	2007—2013 keskim.	2014 arvio	2015—2016 tavoite
Valtakunnallinen typpitase, kg N/ha ¹⁾	70,7	54,5	47,2	48,8	<46,0
Valtakunnallinen fosforitase, kg P/ha	12,9	7,7	4,1	3,9	<5,0
Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöt, milj. tonnia CO ₂ /ekv ²⁾	5,86	5,74	5,78	5,7	<5,7
Maatalouden maankäyttösektorin kasvihuonekaasupäästöt, milj. tonnia CO ₂ /ekv ³⁾	6,35	6,79	6,87	6,8	<6,8

¹⁾ Typpi- ja fosforitase kuvaavat peltohehtaarille käytetyistä panoksista tulevien ja lopputuotteisiin sitoutuneiden ravinnemäärien erotusta (lukutiedot Luke).

²⁾ Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöiksi luetaan metaanipäästöt kotieläinten ruuansulatuksesta ja lannankäsittelystä sekä dityppioksidipäästöt lannankäsittelystä ja viljelymaasta, lukutiedot Tilastokeskus. Vuodet 2013 ja 2014 ovat arvioita.

³⁾ Maatalouden maankäyttösektorin (maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätaloussektori) kasvihuonepäästöjä ovat maatalousmaasta, viljelemättömästä maatalousmaasta ja kalkituksesta syntyvät hiilidioksidipäästöt, lukutiedot Tilastokeskus. Vuodet 2013 ja 2014 ovat arvioita.

EU-rahoitteisiin ruokaketjun kehittämistoimenpiteisiin (momentti 30.20.46) kuuluvat esimerkiksi hedelmä- ja vihannesorganisaatioiden toimenpideohjelmat. Kokonaan kansallisesti rahoitettavaa tukea momentilta 30.20.47 myönnetään toimenpiteisiin, joiden tavoitteina ovat muun muassa kuluttajan luottamuksen vahvistaminen, ruuan ja ruokakulttuurin arvostuksen nostaminen, ruokaketjun toimijoiden osaamisen varmistaminen, terveellisten ruokatottumusten edistäminen sekä varmistetun jäljitettävyyss- ja vastuullisuusjärjestelmän kehittäminen suomalaiseen ruokaketjuun. Momentin varoin tuetaan myös luomualan ja lähiruuan kehittämisohjelmien mukaisia toimenpiteitä sekä luomu- ja lähiruokasektoreille valtioneuvoston periaatepäätöksenä vuoteen 2020 asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Lähiruoka- ja luomuhjelmien yhteisenä tavoitteena on kasvattaa lähi- ja luomuruuan osuutta julkisista hankinnoista parantamalla hankintaosaamista ja laadullisia kriteereitä. Luomuhjelmalla pyritään nostamaan luomuviljelty peltoala 20 %:iin viljelyalasta vuoteen 2020 mennessä.

Luomu- ja lähiruoka

	2012	2013	2014	2015—2016 tavoite
Elintarvikealan mikro- ja pienyritysten — lukumäärä (kpl)	2 722	2 797	2 815	kasvaa
— tuotannon jalostusarvo (milj. euroa) ¹⁾	629,0	661,7	>661,7	nousee
Luomuviljelty peltoala (%)	8,7	9,0	9,5	kasvaa
Luomukotieläintilojen lukumäärä (kpl)	759	814	825	kasvaa
Luomuelintarvikevalmistajien lukumäärä (kpl) ¹⁾	624	621	>630	kasvaa

¹⁾ Vuoden 2014 luku on arvio.

Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu ovat tärkeitä suomalaisen ruuan vahvuuksia. Hyvän tilanteen säilymistä pidetään yllä säädösohjauksen, neuvonnan, omavalvonnan sekä riskiperusteisen viranomaisvalvonnan keinoin. Turvallisuusriskien hallinnassa painottuvat eläinten ja ihmisten

vaarallisten kasvintuhoojien leviämisen estäminen, uusien vakavien eläintautien ja vaarallisten kasvintuhoojien leviämisen estäminen Suomeen sekä kriisinhallinnan kehittäminen. Korkeatasoiset, turvalliset ja Suomeen soveltuvat tuotantopanokset varmistavat omalta osaltaan maatalouden toimintaedellytyksiä.

Tavoitteena on yhteistyössä elintarvikeketjun kanssa varmistaa elintarvikkeiden hyvä ravitsemuksellinen laatu, elintarvikkeiden turvallisuus sekä se, että elintarvikkeista annetut tiedot eivät johda kuluttajaa harhaan. Väärennösten, petosten ja harmaan talouden vastaisia toimia elintarvikeketjussa tehostetaan.

Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöllä suomalaiseseen elintarvikeketjuun luodaan sellaiset turvallisuus-, laatu- ja jäljitettävyyssjärjestelmät, joilla varmistetaan elintarviketurvallisuusriskien sekä toimijoiden ja kuluttajien taloudellisten riskien hallinta. Eläinten hyvinvointia edistetään lainsäädäntöä uudistamalla, tukijärjestelmien vaatimuksin (mom. 30.10.43) ja tehostamalla valvontaa.

Koko elintarvikeketjun kattavaa elintarvikkeiden turvallisuuteen ja laatuun liittyvää valvontaa kehitetään EU:n säädösten edellyttämällä tavalla. Valvontaa ja tutkimusta suunnataan siten, että ne tukevat pääluokkaperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita.

Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu

	2012	2013	2014	2015 arvio	2016 tavoite
Vaarallisia tai helposti leviäviä eläintauteja (kpl)	2	2	0	0	0
Vaarallisia kasvintuhoojia (uusia pysyvästi) (kpl)	1	0	1	0	0
Eläinten hyvinvointikorvauksia saaneiden tilojen osuus kotieläintiloista (%)	41	43	45	45	kasvaa
Raportoidut elintarvikeväliitteiset ruokamyrkytysepidemiät (kpl)	43	43	36	45	alle 45
— niissä sairastuneiden määrä (kpl)	1 166	573	702	1 100	alle 1 000
Salmonellan esiintyvyys (%)					
— elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa	alle 1	alle 1	alle 1	alle 1	alle 1
— elintarviketuotantoeläinten rehuissa	0	alle 0,5	0	0	0
OIVA-huoneistotarkastuksissa parhaimpien tason saavuttaneet kohteet (%)	-	82,4	85	86	yli 85
Vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus (%)					
— maatalouden tuotantopanokset (siemenet, lannoitevalmisteet, kasvinsuojeluaineet ja rehut)	yli 95	yli 95	yli 95	yli 95	yli 95
— luonnonmukainen elintarvikeketju	yli 95	yli 95	97	yli 95	yli 95
— otantaan perustuva eläinsuojeluvalvonta	75	70	77	yli 85	yli 85

Viranomaisvalvonnan kehittämisessä tavoitteena on samantasoisten ja yhdenmukaisten palveluiden turvaaminen koko maassa sekä vaikuttavuuden ja kattavuuden parantaminen riskinarvioinnin perusteella ja omavalvonnan avulla. Elintarvikevalvontatietojen julkistamista kehitetään. Elintarviketurvallisuusvirasto Evira (mom. 30.20.02) johtaa, ohjaa ja kehittää valvontaa koko elintarviketekijässä sekä tekee tieteellistä tutkimusta ja riskinarviointia valvonnan ja riskinhallinnan tueksi.

40. Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 54 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toteuttavien nuorten viljelijöiden tilanpidon aloitusavustusten ja maatalouden investointiavustusten Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) maksettavan EU:n rahoitusosuuden sekä valtion rahoitusosuuden maksamiseen

2) ohjelmakauden 2014—2020 sitoumuksista aiheutuneiden velvoitteiden maksamiseen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 1306/2013) artiklojen 52 (sääntöjenmukaisuuden tarkastaminen) sekä 54 ja 56 (yhteiset säännökset ja maaseuturahastoa koskevat erityissäännökset sääntöjenvastaisuuksista) mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Ohjelmakauteen 2014—2020 liittyviä nuorten viljelijöiden aloittamisavustuksia ja maatalouden investointiavustuksia saa vuonna 2016 myöntää siten, että niistä aiheutuu vuoden 2017 ja sitä seuraavien vuosien määrärahasta maksettavia menoja yhteensä enintään 66 000 000 euroa. Mikäli ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvaa vuoden 2015 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämisspäätöksiä vuonna 2016.

Selvitysosa: Nuoren viljelijän aloittamisavustukset ja maatalouden investointiavustukset sisältyvät Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan 2014—2020. Tukea maksetaan momentilta myönnettävien osarahoitteisten avustusten lisäksi Maatilatalouden kehittämisrahastosta myönnettävinä kansallisina avustuksina ja valtiontakauksina sekä korkotukena (mom. 30.10.41). Avustuksilla parannetaan maatalouden tuottavuutta ja kilpailukykyä, pienennetään tilanpidon aloittamiseen liittyvää taloudellista riskiä sekä osaltaan turvataan maataloustuotannon jatkumista.

Avustuspäätösten kokonaismääräksi arvioidaan 88 000 000 euroa. Tästä määrästä aloitusavustuksia arvioidaan olevan noin 14 000 000 euroa ja investointiavustuksia 74 000 000 euroa. Avustusten maksatus ajoittuu neljälle vuodelle.

Vuonna 2016 määrärahaa arvioidaan tarvittavan yhteensä 54 800 000 euroa, mistä EU:n rahoitusosuutta on 23 016 000 euroa ja kansallista osuutta 31 784 000 euroa. EU:n rahoitusosuus ohjelmakaudella 2014—2020 on 42 %.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.02.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (milj. euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	32,8	22,0	11,2	-	-	66,0
Vuoden 2016 sitoumukset	22,0	33,1	22,0	10,9	-	88,0
Menot yhteensä	54,8	55,1	33,2	10,9	-	154,0

Ohjelmakauden rahoituskehys ja määrärahan arvioitu käyttö momentilla 30.10.40 (milj. euroa)

Toimenpide	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys			Määräraha	esitys 2016
	EU	valtio	Julkinen yhteensä	budjetoitu 2015	
Aloitus- ja investointiavustukset	170,9	236,1	407,0	22,0	54,8

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tukiohjelman toteuttamiseen liittyvä muutos	32 800
Yhteensä	32 800

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	54 800 000
2015 talousarvio	22 000 000

41. Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 29 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maatalouden rakennetuista annetun lain (1476/2007), maaseutuelinkeinonjen rahoituslain (329/1999), porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista annetun lain (986/2011), porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000), maaseutuelinkeinolain (1295/1990) ja maatilalain (188/1977) mukaisista korkotukilainoista luottolaitoksille suoritettavien korkohyvitysten maksamiseen.

Valtuus

Vuonna 2016 korkotukea saa hyväksyä enintään 250 000 000 euron lainapääomalle. Mikäli vuoden 2015 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2016.

Selvitysosa: Maatalouden rakennetukilain nojalla myönnettävissä korkotukilainoissa korkotuki on vuodesta 2013 alkaen myönnettyissä lainoissa enintään 3 prosenttiyksikköä lainan korkoprosentista ja aiemmin myönnettyissä enintään 4 prosenttiyksikköä. Aikaisemman rahoituslain säädännön nojalla vuosina 1996—2012 myönnettyissä lainoissa korkotuen enimmäismäärä on enintään 4 tai 5 prosenttiyksikköä lainan myöntämisaikakohdasta riippuen. Ennen vuotta 1996 myönnettyistä maaseutuelinkeinolain mukaisista lainoista maksetaan luottolaitokselle korkotukea 50 % luottolaitoksen perimästä kokonaiskorosta. Maatilalain mukaisille lainoille maksettavan

korkohyvityksen määrä vaihtelee lainan myöntämivuodesta ja lainalajista riippuen. Myönnettyjen korkotukilainojen pääoma oli vuoden 2014 lopussa yhteensä noin 1,56 mrd. euroa. Määrärahan mitoituksessa on oletettu vuonna 2016 keskimääräiseksi korkotueksi 2,8 prosenttiyksikköä.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (milj. euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 myönnetty korkotukilainat	27,4	43,6	41,9	42,8	164,7	320,4
Vuonna 2016 myönnettävät korkotukilainat	1,6	5,1	6,8	5,9	10,2	29,6
Menot yhteensä	29,0	48,7	48,7	48,7	174,9	350,0

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hallituksen menosäästö päätös	-4 000
Tasomuutos	200
Yhteensä	-3 800

2016 talousarvio	29 000 000
2015 I lisätalousarvio	-14 800 000
2015 talousarvio	32 800 000
2014 tilinpäätös	12 516 618

42. Luopumistuet ja -eläkkeet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 72 630 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) luopumiseläkelain (16/1974) mukaisten korvausten maksamiseen
- 2) maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994) ja maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain (612/2006) mukaisten luopumistukien ja hoitokustannusten maksamiseen
- 3) vuosien 1995—1999 luopumistukijärjestelmän ja maatalouden metsätoimenpideohjelman kokonaan kansallisesti rahoitettavien neuvoston asetuksen (EY 1290/2005) artiklan 31 (sääntöjen mukaisuuden tarkastaminen) ja 33 (maaseuturahastoa koskevat erityiset säännökset), neuvoston asetuksen (EY 1260/1999) artiklan 30 (tukikelpoisuus) ja artiklan 39 (varainhoitoa koskevat oikaisut) ja neuvoston asetuksen (ETY 2082/1993) artiklan 24 (tuen vähentäminen, pidättäminen ja peruuttaminen) mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Luopumistuella edistetään yksikkökoon suurentamista ja sukupolvenvaihdoksia maa- ja porotaloudessa. Tavoitteena on myös alentaa maatalousyrittäjien keski-ikä. Uusia

luopumistukipäätöksiä voidaan tehdä vielä vuonna 2018, jonka jälkeen maatalouden varhaiseläkkeiden myöntäminen ei ole enää mahdollista Euroopan unionissa.

Vuonna 2016 maksetaan kokonaan kansallisesti rahoitettavista viidestä maatalousyrittäjien luopumistukijärjestelmästä (ajanjaksot 2000—2002, 2003—2006, 2007—2010, 2011—2014 ja 2015—2018) sekä aiempien vuosien luopumiseläke- ja -korvausjärjestelmästä aiheutuvia menoja sekä niihin liittyviä sopimusten hoitokuluja. Luopumistukijärjestelmän tuen piiriin arvioidaan vuonna 2016 tulevan noin 350 luopujaa.

Momentin määrärahaa voidaan käyttää myös ohjelmakauden 1995—1999 luopumistukijärjestelmästä ja maatalouden metsätoimenpideohjelmasta tehdyistä sitoumuksista aiheutuneiden velvoitteiden maksamiseen kokonaan kansallisesti, jos tuen saajalla on lakiin perustuva oikeus tukeen.

Luopumistukien ja -eläkkeiden toteutuminen vuonna 2016

Tukimuoto	Järjestelmän piiriin tullut sen voimassaoloaikana		Eläkkeitä maksussa v. 2016 lopussa, arvio kpl	Keskimääräinen korvaus v. 2016, arvio euroa/kk
	Tiloja	Luopujia		
Luopumiseläke			10 385	242
Luopumistuki 2000—2002	1 844	2 793	13	955
Luopumistuki 2003—2006	3 389	4 859	224	954
Luopumistuki 2007—2010	2 467	3 454	866	797
Luopumistuki 2011—2014	1 952	2 595	1 973	1 030
Luopumistuki 2015—2018 ¹⁾	343	496	490	1 077
Yhteensä	9 995	14 197	13 951	

¹⁾ Arvio vuoden 2016 lopun tilanteesta.

Vuosina 2015 ja 2016 määrärahan tarpeen arvioidaan jakautuvan seuraavasti (milj. euroa)

	2015 arvio	2016 arvio
Luopumiseläkkeet	34,95	31,81
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2000—2002	0,74	0,32
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2003—2006	6,32	3,36
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2007—2010	14,55	9,85
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2011—2014	25,29	25,30
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2015—2018	1,47	4,80
Hoitokulu ¹⁾	1,80	1,69
Yhteensä	85,12	77,13²⁾

¹⁾ Hoitokulun perusteet ovat voimassa vuosille 2015—2018.

²⁾ Vuonna 2016 menoista arvioidaan rahoitettavan 4,5 milj. euroa edelliseltä vuodelta siirtyvällä määrärahalla, minkä johdosta vuonna 2016 budjetoidaan 72,63 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hallituksen menosäästö päätös	-4 000
Yhteensä	-4 000
2016 talousarvio	72 630 000
2015 talousarvio	76 630 000
2014 tilinpäätös	84 390 000

43. Eläinten hyvinvointikorvaukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 67 767 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaa toteuttavien eläinten hyvinvointikorvausten Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) maksettavan EU:n rahoitusosuuden sekä valtion rahoitusosuuden maksamiseen
- 2) EU:n aikaisempien ohjelmakausien ja ohjelmakauden 2014—2020 sitoumuksista aiheutuneiden velvoitteiden maksamiseen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 1306/2013) artiklojen 52 (sääntöjenmukaisuuden tarkastaminen) sekä 54 ja 56 (yhteiset säännökset ja maaseuturahastoa koskevat erityissäännökset sääntöjenvastaisuuksista) sekä aikaisempien ohjelmakausien vastaavien säädösten mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Eläinten hyvinvointikorvaukset sisältyvät Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaan 2014—2020.

Eläinten hyvinvointikorvausten tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin kohentuminen. Tavoitteena on tuotantoeläinten lajinmukaisemman hoidon edistäminen ja viljelijöiden tietoisuuden lisääminen eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Eläinten hyvinvointisitoumus voidaan tehdä naudoista, sioista, lampaista, vuohista sekä siipikarjasta. Eläinten hyvinvointisitoumuksissa viljelijä sitoutuu noudattamaan toimenpiteen ehtoja valitsemiensa eläinlajien osalta. Sitoumus on 1-vuotinen, mutta se voidaan uusia vuosittain.

Eläinten hyvinvointia edistävään järjestelmään oli ohjelmakaudella 2007—2013 sitoutunut noin 6 200 kotieläintuotannon harjoittajaa (nautatiloista 41 % ja sikatiloista 76 %).

Vuonna 2016 määrärahaa arvioidaan tarvittavan yhteensä 67 767 000 euroa, mistä EU:n rahoitusosuutta on 28 462 000 euroa ja kansallista osuutta 39 305 000 euroa. EU:n rahoitusosuus ohjelmakaudella 2014—2020 on 42 %.

EU:n ohjelmakauden 2007—2013 ohjelman momentilta 30.20.43 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvien maksujen maksaminen kokonaan kansallisista varoista on mahdollista, jos tuensaajalla on lakiin perustuva oikeus tukeen.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.02.

Ohjelmakauden rahoituskehys ja määrärahan arvioitu käyttö momentilla 30.10.43 (milj. euroa)

Toimenpide	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys			Määräraha		
	EU	valtio	Julkinen yhteensä	maksettu 2014	budjetoitu 2015	esitys 2016
Eläinten hyvinvointikorvaukset	192,360	265,640	458,000	39,365	64,933	67,767

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tukiohjelmien toteuttamiseen liittyvät muutokset	2 834
Yhteensä	2 834

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	67 767 000
2015 talousarvio	64 933 000
2014 tilinpäätös	55 399 350

50. Valtionapu maaseudun elinkeinojen kehittämiseen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 573 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maaseudun neuvontajärjestöjen valtionavustuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (244/2002) mukaisesti yleisavustuksena neuvontaan ja tutkimukseen myönnettävien valtionapujen maksamiseen lähinnä valtakunnallista, koko maan kattavaa neuvontaa harjoittaville rekisteröidyille yhdistyksille ja muille yhteisöille. Erikseen haettaessa määrärahaa saadaan myöntää myös erityisavustuksena.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Valtionavulla turvataan tasokkaan sekä alueellisesti ja sisällöllisesti kattavan neuvonnan tarjonta, joka omalta osaltaan luo edellytyksiä maataloustuotannon harjoittamiselle koko Suomessa. Valtionapua saavien neuvontajärjestöjen vaikuttavuutta mitataan mm. asiakkaiden määrällä. Järjestöjen palveluja käyttää vuosittain noin 40 % maataloista.

Valtionavun käytön alustavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet maaseudun elinkeinojen edistämiseksi:

Neuvonnan keinoin

1. Luodaan edellytyksiä uusiutuviin luonnonvaroihin ja ruokaketjuun perustuvan liiketoiminnan kilpailukyvyille ja kasvulle:

— Yrityskoon kasvu edellyttää parempia yritysjohtollisia valmiuksia, strategista ja muuta liiketoiminnallista osaamista erityisesti markkinaosaamisen lisäämiseksi sekä riskienhallintaa.

— Maatalouden rakennetta ja kannattavuutta kehitetään sekä toiminnan jatkuvuutta turvataan suuntaamalla neuvontatyötä sukupolvenvaihdoksien ja investointien onnistumiseen sekä yksikkökustannusten alentamiseen. Tavoitteena on lisäksi maatalouden tuottavuuden parantaminen.

2. Edistetään uusiutuvien luonnonvarojen käytön kestävyttä mm. tuotantopanosten optimaalisella käytöllä ja kehittämällä ympäristöystävällisempiä tuotantomenetelmiä.

3. Varmistetaan ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta sekä edistetään ruokaketjun vastuullisuutta:

— Kehitetään järjestelmällistä laatutyötä ja yritysjohtamista.

— Osallistutaan eläinten hyvinvointiin liittyvään neuvontaan, parannetaan kotieläintuotannon jäljitettävyyttä ja pidetään eläinten terveysomaisuudet jalostusohjelmissa suurella painoarvolla.

— Neuvonnan avulla autetaan yrittäjiä hallitsemaan työhuippuja sekä kehittämään työturvallisempia toimintatapoja.

Määrärahan käyttöön liittyvät vuoden 2016 tavoitteet sovitaan tarkemmin tulossopimuksissa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

HO-säästön lisäys (vastaava määrärahan lisäys momenteilla 30.20.46 ja 47)	-2 740
HO-säästön vähennys (vastaava määrärahan vähennys momentilla 30.20.46)	1 100
HO-säästön vähennys (vastaava määrärahan vähennys momentilla 30.20.47)	500
Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-400
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-455
Yhteensä	-1 995

2016 talousarvio	4 573 000
2015 talousarvio	6 568 000
2014 tilinpäätös	7 068 000

51. Porotalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 696 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää seuraaviin poronhoitolain (848/1990) mukaisiin Paliskuntain yhdistykselle myönnettäviin avustuksiin:

1) valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroesteaitojen rakentamiseen ja kunnossapitoon myönnettävien valtionapujen maksamiseen

2) porotalouden edistämiseen tähtäävän neuvonta- ja kehittämistyön tukemiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Valtakunnan rajoilla olevien poroesteaitojen valtion vastuulla olevat veloitteet perustuvat valtioiden välillä solmittuihin poroaitasopimuksiin ja koskevat Suomen ja Norjan sekä Suomen ja Venäjän rajoilla olevien poroaitojen rakennus- ja kunnossapitotoimenpiteitä.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Poroaitasopimusten mukaisten valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroaitojen rakentaminen ja kunnossapito	840 000
Neuvontatyön tukeminen	803 000
Porotalouden koetoiminta	53 000
Yhteensä	1 696 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Järjestötukien säästö (HO 2015)	-68
Yhteensä	-68

2016 talousarvio	1 696 000
2015 talousarvio	1 764 000
2014 tilinpäätös	1 764 000

54. Hevostalouden edistäminen totopeleistä valtion osuutena kertyvillä varoilla (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 872 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaislain (1047/2001) 18 §:ssä tarkoitettua valtion osuudesta suoritettavien avustusten maksamiseen, totopelien tuottojen käyttämisestä hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen annetun lain (1055/2001) mukaisesti.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Totopeleistä arvioidaan valtion osuutena kertyvän 1 040 000 euroa, jota vastaava tulo on merkitty momentille 12.30.20. Kun valtion osuudesta käytetään momentilla 30.01.05 myönnettäviä määrärahoja vastaavasti Luonnonvarakeskuksen hevostalouden tutkimukseen 168 000 euroa, valtion osuudesta jää tälle momentille 872 000 euroa käytettäväksi hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-40
Yhteensä	-40

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	872 000
2015 talousarvio	912 000
2014 tilinpäätös	952 000

55. *Valtionapu 4H-toimintaan (siirtomääräraha 2 v)*

Momentille myönnetään 3 313 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maaseudun neuvontajärjestöjen valtionavustuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (244/2002) mukaisesti 4H-toiminnan tukemiseen.

Selvitysosa: 4H-toiminta edistää maaseudun elinvoimaisuutta ja vetovoimaisuutta asuin- ympäristönä tarjoamalla monipuolista harrastus- ja palvelutoimintaa, työllistämällä nuoria sekä tarjoamalla heille mahdollisuuksia yrittäjyyden kokeilemiseen omalla kotiseudulla. Erityisenä painopistealueena on nuorten ja naisten työmahdollisuuksien lisääminen ja yrittäjyyden edistäminen, jolla osaltaan vastataan nuorten kasvavan työttömyyden haasteeseen.

4H-järjestö on valtakunnan suurin nuorisojärjestö, jossa on yhteensä n. 250 valtionavustusta saavaa yhdistystä, joiden toiminta kattaa noin 90 % Suomen kunnista. Jäseniä yhdistyksissä on n. 70 000.

4H-yhdistykset toimivat työnantajina tuhansille nuorille turvaten samalla osaltaan maaseudun palvelutarjontaa. Nuoret perustavat myös omia yrityksiä 4H-toiminnan kautta.

Määrärahan käyttöön liittyvät vuoden 2016 tavoitteet sovitaan tarkemmin tulossopimuksessa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-350
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-507
Yhteensä	-857

2016 talousarvio	3 313 000
2015 talousarvio	4 170 000
2014 tilinpäätös	4 220 000

(61.) *EU:n osallistuminen maaseudun kehittämiseen (arviomääräraha)*

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 II lisätalousarvio	—
2015 I lisätalousarvio	12 000 000
2015 talousarvio	70 500 000
2014 tilinpäätös	84 595 057

(62.) *Valtion rahoitusosuus EU:n osaksi rahoittamasta maaseudun kehittämisestä (arviomääräraha)*

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 I lisätalousarvio	2 000 000
2015 talousarvio	73 400 000
2014 tilinpäätös	81 633 662

63. (32.50.62) *Maaseudun kehittäminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 023 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) maa- ja elintarviketalouden sekä maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoituksesta annetun lain (1413/2011) mukaisessa laajuudessa valtakunnallisten maaseudun sekä saariston tutkimus- ja kehittämishankkeiden toteuttamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen mukaan lukien hankkeisiin sisältyvät kulutusmenot
- 2) maa- ja elintarviketalouden sekä maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoituksesta annetun lain (1413/2011) mukaisen maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän toimintaan
- 3) julkisyhteisöjen hankkeiden toteuttamiseen tarvittavan enintään 10 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen
- 4) valtionavustuslain (688/2001) mukaisesti kylätoiminnan valtakunnalliseen kehittämiseen
- 5) saariston kehityksen edistämisestä annetun lain (494/1981) 14 §:ssä mainitun saaristoasiain neuvottelukunnan toimintaan.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi alueiden kehittämisen ja rakenerahastohankkeiden rahoittamisesta annetun lain ja siihen liittyvien muiden lakien muuttamisesta. Määrärahalla tuetaan maaseutupoliittisen toimenpideohjelman sekä kuudennen maaseutupoliittisen kokonaisohjelman sekä saaristopoliittisen toimenpideohjelman tavoitteiden toteuttamista. Määrärahaa käytetään maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän ja saaristoasiain neuvottelukunnan toimintaan ja verkostotyöhön. Määrärahalla rahoitetaan maaseutupoliittisen kokonaisohjelman ja saaristopoliittisen toimenpideohjelman mukaisia valtakunnallisia tutkimus- ja kehittämishankkeita. Määrärahaa käytetään myös kylätoiminnan tukemiseen.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtakunnalliset tutkimus- ja kehittämishankkeet	488 000
Kylätoiminnan valtionapu	400 000
Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä	67 500
Saaristoasiain neuvottelukunta	67 500
Yhteensä	1 023 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen erän poistaminen (EK)	-75
Kertaluonteisen erän poistaminen (kylätoiminta)	-600
Yhteensä	-675

2016 talousarvio	1 023 000
2015 talousarvio	1 698 000
2014 tilinpäätös	2 273 000

64. EU:n ja valtion rahoitusosuus alueelliseen ja paikalliseen maaseudun kehittämiseen (arvio-määräraha)

Momentille myönnetään 82 630 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toteuttavien hankkeiden ja sen toteutukseen liittyvän teknisen avun Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) maksettavan EU:n rahoitusosuuden sekä valtion rahoitusosuuden maksamiseen

2) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toteuttamiseen tarvittavan yhteensä enintään 223 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen sekä muiden välttämättömien kulutusmenojen maksamiseen

3) EU:n aikaisempien ohjelmakausien ja ohjelmakauden 2014—2020 sitoumuksista aiheutuneiden velvoitteiden maksamiseen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 1306/2013) artiklojen 52 (sääntöjenmukaisuuden tarkastaminen) sekä 54 ja 56 (yhteiset säännökset ja maaseuturahastoa koskevat erityissäännökset sääntöjenvastaisuuksista) sekä aikaisempien ohjelmakausien vastaavien säädösten mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2016 saa tehdä ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvia myöntämispäätöksiä 127 800 000 eurolla. Mikäli ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvia vuoden 2015 myöntämismääräyksiä on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2016.

Selvitysosa: Momentin varoin rahoitetaan ohjelmakaudella 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman mukaisia maaseudun yritystoiminnan, palvelujen, kylien ja yhteistyön kehittämiseen, koulutukseen ja tiedonvälitykseen sekä Leader-toiminnalla toteutettavaan paikalliseen kehittämiseen liittyviä toimia.

Rahoitus toteutetaan yritystukina sekä paikallisina, alueellisina, alueiden välisinä, valtakunnallisina ja kansainvälisinä hankkeina. Tekninen apu tukee koko ohjelman toimeenpanoa. Ohjelman toteuttamiseen tarvittavat henkilötyövuodet vastaavat teknisen avun lisäksi nk. valtion hallinnon oman tuotannon hankkeissa vuosittain palkattavan henkilöstön enimmäismäärää. Teknistä apua on käytettävissä 879 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen vuosina 2014—2023 ohjelmakauden 2015—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimeenpanoa varten.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.02.

Vuoden 2016 määrärahojen ja myöntämismääräyksiä arvioitu jakautuminen (euroa)

	Määräraha	Valtuus
Yhteensä, josta	82 630 000	127 800 000
— EU-osuus	37 460 000	57 850 000
— valtion osuus	45 170 000	69 950 000

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (milj. euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	69,850	69,850	69,850	28,100	12,630	250,280
Vuoden 2016 sitoumukset	12,780	24,710	31,950	38,340	20,020	127,800
Yhteensä	82,630	94,560	101,800	66,440	32,650	378,080

Ohjelmakauden rahoituskehys sekä myöntämisvaltuuden ja määrärahan arvioitu käyttö (milj. euroa)

Ohjelma	Ohjelmakauden rahoituskehys valuutena ohjelmakautena	Budjetoitu valuutta ohjelmakautena	Myöntämis- valuutus 2016	Määräraha		
				maksettu 2014	budjetoitu 2015	esitys 2016
Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma (ohjelmakausi 2014—2020) yhteensä	917,000	282,800	127,800	-	33,020	82,530
— josta tekninen apu	70,000	30,000	-	-	4,200	6,300
Ohjelmien korjaukset	-	-	-	0,365	0,100	0,100
Kaikki yhteensä	917,000	282,800	127,800	0,365	33,120	82,630

Momentit 30.10.40, 30.10.43, 30.20.43 ja 30.20.44 ovat myös osa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2014—2020, jonka toimeenpanoon tarkoitettun teknisen avun valtuus ja määräraha ovat tällä momentilla.

Takaisinperinnästä aiheutuvat erät merkitään momentille 12.30.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tukiohjelman toteuttamiseen liittyvä muutos	27 510
Yhteensä	27 510

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	82 630 000
2015 I lisätalousarvio	-22 000 000
2015 talousarvio	55 120 000
2014 tilinpäätös	365 494

20. Maa- ja elintarviketalous

Selvitysosa: Luvun 30.20 selvitysosa on sisällytetty luvun 30.10 selvitysosaan.

02. *Elintarviketurvallisuusviraston toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 41 346 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnan toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) valtionavun maksamiseen eläinten hyvinvointikeskusverkoston menojen osalta enintään 75 000 euroa
- 3) maksullisten eläintutkimusten, joilla pyritään havaitsemaan ja seuraamaan vastustettavia ja uhkaavia eläintauteja, hintojen alentamiseen enintään 576 000 eurolla
- 4) hukkakauralain (185/2002) mukaisesti hukkakauran torjuntasuunnitelmien laatimisesta aiheutuvia kustannuksia vastaavien korvausten maksamiseen
- 5) elintarvikeketjuun, eläinten terveyteen ja hyvinvointiin, kasvien terveyteen ja kasvien lisäysaineistoon liittyvien menojen hallinnointia koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 652/2014 tuella maksettaviin menoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain muuttamisesta. Esityksen tarkoituksena on Elintarviketurvallisuusviraston vastuulla olevien kasvinsuojeluaineiden täydentävien ehtojen valvonnan valvonta- ja ohjaustehtävien keskittäminen Turvallisuus- ja kemikaalivirastoon (Tukes). Elintarviketurvallisuusviraston (Evira) *tehtävänä* on elintarvikkeiden ja maa- ja metsätalouden tuotantotarvikkeiden turvallisuuden ja laadun, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kasvinterveyden valvonta ja tutkimus. Evira varmistaa elintarvikkeiden ja alkutuotannon tuotteiden sekä niiden tuotantoketjun turvallisuutta ja laatua.

Evira tukee pääluokkaperusteluissa esitettyjen maa- ja metsätalousministeriön *toimialan vaikuttavuustavoitteiden* saavuttamista seuraavasti:

- johtaa, kehittää ja valvoo elintarviketurvallisuuden, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kasvinterveyden viranomaisten vastuulla olevaa riskinhallintaa alue- ja paikallistasoilla ja suorittaa valvontaa omalla toimialallaan
- rakentaa elintarviketurvallisuutta varmistavia järjestelmiä yhdessä tuottajien ja elintarviketeollisuuden ja elintarvikekaupan kanssa
- tekee eläintauteihin ja kasvintuhoojiin sekä elintarviketurvallisuuteen liittyvää diagnostiikkaa ja analytiikkaa tautien osoittamiseksi ja vastustamiseksi sekä elintarviketurvallisuuden lisäämiseksi
- toimii oman alansa vertailulaboratoriona
- suorittaa tieteellistä tutkimusta ja riskinarviointeja sekä tekee seurantatutkimuksia

— vastaa riskiviestinnästä viranomaisten ja kuluttajien sekä elintarvikealan toimijoiden välillä.

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuoden 2016 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen Eviralle seuraavat alustavat tulostavoitteet:

— ohjataan valvontaa riskiperusteisemmaksi ja yhtenäisemmäksi. Edistetään viranomaistoiminnan avoimuutta, toimijoiden vastuullisuutta sekä tehokasta ja vaikuttavaa viranomaisvalvontaa

— jatketaan zoonoosistrategian ja elintarviketurvallisuusselonteon toimeenpanoa

— vaikutetaan aktiivisesti elintarvikeketjun tuotteiden viennin toimintaedellytysten varmistamiseen ja uusien viennin kohdemaiden avautumiseen

— kohdennetaan tutkimustoimintaa ja riskinarviointia palvelemaan lainsäädäntötyötä, valvontaa ja elinkeinon tarpeita

— kehitetään palveluita ja tietojärjestelmiä asiakaslähtöisesti. Jatketaan toimijoiden sähköistä asiointia ja valvontaviranomaisten toiminnan tehokkuutta parantavien tietovarantojen ja -järjestelmien kehittämistä.

Toiminnallinen tuloksellisuus ja voimavarojen hallinta

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa Eviralle vuoden 2016 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen luvun 30.01 selvitysosassa todetut toiminnallisen tuloksellisuuden ja voimavarojen hallinnan tavoitteet.

Elintarviketurvallisuusviraston päätoimintojen kustannukset, tuotot ja henkilötyövuodet

	2014 toteutuma			2015 arvio			2016 arvio		
	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv
Elintarviketurvallisuus	26 294	12 523	314	25 945	11 813	306	23 186	12 387	297
— tieteellinen tutkimus	1 094	369	16	1 079	348	16	643	208	11
— riskiarviointi	1 081	246	14	1 067	231	14	1 143	182	15
— laboratoriopalvelut	4 772	190	56	4 709	179	55	4 441	262	55
— valvonnan ohjaus	6 908	72	78	6 816	68	76	5 469	109	65
— valvonnan toimeenpano	12 439	11 646	150	12 274	10 987	145	11 490	11 626	151
Eläinten terveys ja hyvinvointi	22 214	3 986	220	21 918	3 761	214	23 653	3 995	216
— tieteellinen tutkimus	804	198	12	793	187	12	625	118	10
— riskiarviointi	424	37	5	418	35	5	410	61	6
— laboratoriopalvelut	10 625	851	123	10 484	803	119	10 586	742	131
— valvonnan ohjaus	7 272	67	72	7 175	63	70	8 329	41	59
— valvonnan toimeenpano	3 089	2 833	8	3 048	2 673	8	3 703	3 033	10
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	15 995	6 694	181	15 783	6 315	176	15 578	5 893	176
— tieteellinen tutkimus	17	-	-	17	-	-	21	1	-
— riskiarviointi	329	25	6	325	24	6	141	4	2
— laboratoriopalvelut	5 807	875	71	5 730	825	68	5 349	846	68
— valvonnan ohjaus	4 521	46	56	4 461	43	54	4 670	62	57
— valvonnan toimeenpano	5 321	5 748	48	5 250	5 423	47	5 397	4 980	49
Yhteensä¹⁾	64 503	23 203	715	63 646	21 889	696	62 417	22 275	689

¹⁾ Momentin 30.20.02 henkilötyövuosiikiintiöt: 750 htv TA 2014, 742 htv TA 2015 ja arvio henkilöstön määrästä 689 htv TAE 2016.

Viraston tunnusluvut

	2014 toteutuma	2015 talousarvio	2016 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus			
— Taloudellisuusindeksi	101	-	-
— Tuottavuusindeksi	100	101	101

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	64 811	64 245	63 513
Bruttotulot	23 203	22 488	22 167
Nettomenot	41 608	41 757	41 346
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 357		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 270		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
<i>Julkisoikeudelliset suoritteet</i>			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	19 073	18 839	18 683
— muut tuotot	20	-	-
Tuotot yhteensä	19 093	18 839	18 683
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	14 952	14 639	14 518
— osuus yhteiskustannuksista	3 956	4 200	4 165
Kustannukset yhteensä	18 908	18 839	18 683
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	185	-	-
Kustannusvastaavuus, %	101	100	100

Muut suoritteet

Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	2 803	2 649	2 519
— muut tuotot	7	-	-
Tuotot yhteensä	2 810	2 649	2 519
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	1 838	1 929	2 236
— osuus yhteiskustannuksista	669	720	859
Kustannukset yhteensä	2 507	2 649	3 095

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	303	-	-576
Kustannusvastaavuus, %	112	100	81
Hintatuki	-	-	576
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen	303	-	-

Vastustettavien sekä uusien uhkaavien eläintautien havaitsemiseksi ja kotoperäisten eläintautien esiintyvyyden seuraamiseksi tarvitaan näytteitä sairaista eläimistä. Eläintautitutkimuksissa seurannan kannalta riittävän näytemäärän saaminen edellyttää eläinten omistajien tai eläinlääkärien oma-aloitteellisesti lähettämiä näytteitä. Tutkimuskustannusten periminen täysimääräisinä näytteen lähettäjältä vähentäisi näytteiden määrää merkittävästi, minkä vuoksi hintatuen käyttö on perusteltua. Hintatuen määrä on enintään 576 000 euroa.

Elintarvikeketjuun, eläinten terveyteen ja hyvinvointiin, kasvien terveyteen ja kasvien lisäysaineistoon liittyvien menojen hallinnointia koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 652/2014 tuella maksettavat menot on huomioitu tuloina momentilla 12.30.04.

Määrärahaa käytetään 1 480 000 euroa Maanmittauslaitokselta hankittaviin IT-palveluihin.

Tuottavuussäästöjen tilapäiseen käyttöön tarkoitettua määrärahaa käytetään eläinlääkintähallinnon tietojärjestelmän toteuttamiseen, nautarekisterin uudistamiseen, eläintenpitäjärekisterin sähköistämiseen sekä eläinlääkkeiden e-reseptin valmisteluun.

Kasvinsuojeluaineiden täydentävien ehtojen valvonnan valvonta- ja ohjaustehtäviä siirretään vuoden 2016 alusta Turvallisuus- ja kemikaalivirastoon (Tukes). Tehtävän siirron yhteydessä Eviran toimintamenoista siirretään 35 000 euroa momentille 32.40.05.

Määrärahaa maksetaan jatkossa hukkakauralain (185/2002) mukaiset hukkakauran torjuntasuunnitelmien laatimisesta aiheutuvien kustannusten korvaukset, joita varten on vuonna 2015 osoitettu määrärahaa momentilla 30.20.42.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hukkakauran torjuntasuunnitelmat (siirto momentilta 30.20.42)	30
Kasvinsuojeluaineiden täydentävien ehtojen valvonta (siirto momentille 32.40.05)	
(-0,5 htv)	-35
Muu muutos	1
Tuottavuussäästöjen kertaluonteisen käytön poisto	-1 550
Tuottavuussäästön tilapäinen käyttö	1 950
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-639
Palkkaliukumasäästö	-116
Palkkausten tarkistukset	235
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-76

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintamenojen tuottavuussäästö	-200
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)	-14
Vuokramenojen indeksikorotus	42
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-39
Yhteensä	-411

2016 talousarvio	41 346 000
2015 talousarvio	41 757 000
2014 tilinpäätös	41 521 000

03. Maaseutuviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 23 561 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013) tarkoitettujen korvausten maksamiseen Ahvenanmaan maakunnan kunnille
- 2) vähävaraisimmille suunnattuun eurooppalaiseen apuun liittyvien siirtomenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Maaseutuviraston (Mavi) tehtävänä on EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisten toimenpiteiden, unionin osaksi rahoittamien maaseudun kehittämistoimien ja niitä täydentävien kansallisten toimenpiteiden hallinto- ja toimeenpanotehtävät.

Mavi tukee pääluokkaperusteluissa esitettyjen maa- ja metsätalousministeriön *toimialan vaikuttavuustavoitteiden* saavuttamista seuraavasti:

- tuomalla toimeenpanon näkökulman tukijärjestelmien ja säädösten valmisteluun ja vaikuttamalla hallinnollisen taakan vähentämiseen
- vastaamalla tukijärjestelmien toimeenpanosta ja maksatuksesta sekä niiden edellyttämistä tietojärjestelmistä
- ohjaamalla, kouluttamalla ja neuvomalla ELY-keskuksia ja kuntien yhteistoiminta-alueita
- toimeenpanemalla Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman (maaseutuohjelman) omalta osaltaan sekä ohjaamalla kuntien yhteistoiminta-alueita ja ELY-keskusten toimintaa.

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuoden 2016 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen Maville seuraavat alustavat tulostavoitteet:

- EU:n yhteisen maatalouspolitiikan, ohjelmakauden 2014—2020 sekä niitä täydentävien kansallisten toimenpiteiden toimeenpanossa ja kehittämisessä edistetään järjestelmien yksinkertaistamista ja tehostamista koko hallinnonalan yhteistyönä
- Mavin toiminta tukee Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmalle 2014—2020 asetettujen strategisten, määrällisten ja viestinnällisten tavoitteiden saavuttamista
- toteutetaan ohjelmakauden 2007—2013 sulkemisen toimenpiteitä aikataulusuunnitelman mukaisesti

- sähköistetään edelleen hallinnon prosesseja ja palveluja asiakaslähtöisesti
- kehitetään Mavin ja Maanmittauslaitoksen välistä yhteistyötä tietohallinnossa ja paikkatietosektorilla.

Toiminnallinen tuloksellisuus ja voimavarojen hallinta

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa Maville vuoden 2016 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen luvun 30.01 selvitysosassa todetut tuloksellisuuden ja voimavarojen hallinnan tavoitteet.

Maaseutuviraston päätoimintojen kustannukset, tuotot ja henkilötyövuodet (sisältää myös muut kuin momentti 30.20.03)

	2014 toteutuma			2015 arvio ¹⁾			2016 arvio		
	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv
Tukijärjestelmien suunnittelu ja hallinnointi	6 112	217	70	5 890	390	74	5 660	355	68
Hakemusten käsittely	697	5	9	927	90	9	887	85	9
Tukimaksujen käsittely	1 544	117	14	1 540	190	17	1 317	169	15
Tukien valvonta ja tarkastukset	3 097	182	33	3 223	202	36	2 720	191	29
Tukien takaisinperintä ja saatavien seuranta	697	5	8	635	10	9	605	10	8
Yhteistyö ja kehittäminen	3 732	1 986	28	4 216	2 496	26	3 411	1 921	24
Sisäinen tarkastus ja valvonta	363	11	4	354	9	5	347	10	5
Tietotekniikka ja -hallinto	17 366	746	48	18 648	1 050	48	18 191	950	47
Yhteensä²⁾	33 608	3 269	214	35 433	4 437	224	33 138	3 691	205

¹⁾ Kustannukset ja tuotot sisältävät vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahastosta rahoitettavan toimenpideohjelman teknisen avun osuuden, mutta ei varsinaiseen ruuan hankintaan, jakeluun ja varastointiin liittyviä kustannuksia ja tuottoja. Vuoden 2016 tiedot eivät sisällä todentamisviranomaisen tehtävää, joka rahoitetaan momentilta 30.01.01.

²⁾ Momentin 30.20.03 henkilötyövuosikiintiöt: 206 htv (198+8 todentamisviranomaisen tehtäviin) TA 2014, 204 htv (196+8 todentamisviranomaisen tehtäviin) TA 2015 ja arvio henkilöstön määrästä 185 htv TAE 2016.

Viraston tunnusluvut

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Vaikuttavuus			
Sähköinen tukihakuprosentti pinta-alaperusteisissa tuissa	60	-	75
Sähköinen tukihakuprosentti yritys-, hanke- ja rakennetuissa	-	-	60
Yritys-, hanke- ja rakennetukien sidontaprosentti	-	-	30
Yritys-, hanke- ja rakennetukien maksuprosentti sidonnoista	-	-	10
Toiminnallinen tehokkuus¹⁾			
Taloudellisuusindeksi (2011=100)	-	100	100
Tuottavuusindeksi (2011=100)	-	110	110

Viraston tunnusluvut

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Käyttäjätuen asiakastytyväisyys (asteikko 4—10)	7,9		8,1
Valvonnan asiakastytyväisyys (asteikko 4—10)	8,3		8,4

¹⁾ Talousarviossa 2014 ei asetettu tavoitetta vuodelle 2014.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	30 356	31 272	31 552
Bruttotulot	3 268	5 965	7 991
Nettomenot	27 088	25 307	23 561
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 751		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 684		

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon sekä menoissa että tuloissa 3 059 000 euroa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman teknisen avun määränä.

Määrärahasta käytetään 3 600 000 euroa Maanmittauslaitokselta hankittaviin IT-palveluihin.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon Ahvenanmaan maakunnan kunnille suoritettavat korvaukset maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013) tarkoitettujen tehtävien hoitamisesta. Korvaus määräytyy tukihakemusten lukumäärän perusteella ja sen suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Mavi toimii työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla olevan vähävaraisimmille suunnatun euroopalaisen avun rahaston (vähävaraisten rahasto) hallintoviranomaisena. Rahastosta rahoitettavan vähävaraisten avun toimenpideohjelman toimeenpanoon henkilötöiden osalta käytetään vähävaraisten rahaston teknistä apua ja varsinaiseen ruuan hankintaan, jakeluun ja varastointiin itse ohjelman rahoitusta.

Tuottavuussäästöjen tilapäiseen käyttöön tarkoitettua määrärahaa on tarkoitettu käyttää menoihin, jotka aiheutuvat tukisovelluksen uudistamisesta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tuottavuussäästöjen kertaluonteisen käytön poisto (-11 htv)	-1 600
Tuottavuussäästöjen tilapäinen käyttö (2 htv)	595
Viljelijätukien hallinnointijärjestelmän uudistaminen (kertaluonteisen lisäyksen poisto)	-600
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-24
Palkkaliukumasäästö	-62
Palkkausten tarkistukset	74

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintamenojen tuottavuussäästö	-115
Vuokramenojen indeksikorotus	9
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-23
Yhteensä	-1 746

2016 talousarvio	23 561 000
2015 talousarvio	25 307 000
2014 tilinpäätös	27 021 000

20. Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhoojien torjunta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 028 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) eläinlääkintähuoltolain (765/2009) nojalla kunnille maksettavista korvauksista aiheutuviin menoihin
- 2) eläntätilinlain (441/2013) nojalla eläntautien vastustamisesta, eläinsuojelulain (247/1996) nojalla eläinsuojelusta, sekä näihin liittyvistä korvauksista, koulutuksista ja selvityksistä aiheutuviin ja muiden eläinlääkintähuollon toteuttamisen kannalta välttämättömien menojen maksamiseen
- 3) kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain (702/2003) mukaisten korvausten maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös edellä mainittuihin menoihin liittyviin, edellisiin vuosiin kohdistuviin menoihin ja korvauksiin sekä siirtomenoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Eläinlääkintähuoltolain 23 §:n nojalla kunnille maksetaan korvauksia kunnan-eläinlääkärien eläntätilinlain (441/2013), eläimistä saatavista sivutuotteista annetun lain (517/2015), eläinsuojelulain (247/1996), eläinten kuljetuksesta annetun lain (1429/2006), eläinten lääkitsemisestä annetun lain (387/2014) sekä maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain (192/2013) perusteella suorittamista tehtävistä.

Toimijoiden maksut eläntätilinlain ja eläimistä saatavista sivutuotteista annetun lain nojalla tehdyistä maksullisista kunnaneläinlääkärien suoritteista tuloutuvat momentille 12.30.99.

Kasvintuhoojien hävittämiskustannuksista voidaan maksaa korvauksia, jos kasvintuotannolle aiheutuneet vahingot ovat poikkeuksellisen suuret ja korvaaminen on toimijan elinkeinon jatkamisen kannalta tarpeellista. Korvauksia kasvintuhoojan hävittämiskustannuksista voidaan maksaa myös metsässä kasvavien puiden osalta.

Määrärahasta on valtion osuutta 5 818 000 euroa ja EU-osuutta 210 000 euroa. Euroopan unionin rahoitusosuus eläntautien torjuntaohjelmista tuloutuu momentille 12.30.04.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kunnille maksettavat korvaukset	4 400 000
Eläintautitorjunnan ja eläinsuojelun menot	690 000
Kasvintuhoojien torjunta	938 000
Yhteensä	6 028 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos (vastaava lisäys momentilla 30.20.40)	-750
Tasomuutos	500
Yhteensä	-250

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	6 028 000
2015 talousarvio	6 278 000
2014 tilinpäätös	5 795 424

40. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 321 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain (1559/2001) mukaiseen kansalliseen tukeen (Etelä-Suomen kansallinen tuki, pohjoinen tuki, muu maa- ja puutarhatalouden tuki)

2) vuonna 2015 ja sitä aikaisempina vuosina myönnettyjen tukien maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2016 tehdyistä tukipäätöksistä saa aiheutua vuoden 2017 ja sitä seuraavien vuosien määrärahasta maksettavia pohjoisen tuen menoja enintään 30 000 000 euroa.

Selvitysosa: Maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen tavoitteena on täydentää EU:n tukijärjestelmiä (EU-tulotuet, luonnonhaittakorvaukset, ympäristökorvaus ja eläinten hyvinvointikorvaukset) sekä osaltaan turvata maa- ja puutarhatalouden toimintaedellytyksiä ja tuotannon kannattavuutta sekä maaseudun elinvoimaisuuden säilymistä.

Etelä-Suomen kansallista tukea maksetaan tukialueiden A ja B sika- ja siipikarjataloudelle sekä puutarhataloudelle komission vuonna 2013 hyväksymän tukiohjelman perusteella.

Pohjoista tukea maksetaan Keski- ja Pohjois-Suomessa (C-tukialueella) kotieläintaloudelle, puutarhataloudelle, kasvinviljelylle ja eräille muille kohteille komission vuonna 2009 hyväksymän pitkäaikaisen pohjoisen tuen tukijärjestelmän perusteella. Komission hyväksymä pohjoisen tuen enimmäismäärä on 382 000 000 euroa.

Lisäksi määrärahasta maksetaan eräitä muita kansallisia tukia.

Määrärahan kohdentamisperusteeksi esitetään maksuperuste.

Maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen arvioitu jakautuminen eri kohteisiin vuosina 2014—2016 sekä arvio menojen siirtymisestä seuraavien vuosien määrärahasta maksettavaksi (milj. euroa)

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Tuki yhteensä ao. vuoden tuotannolle	502,1	325,9	321,7
Etelä-Suomen kansallinen tuki	62,5	29,1	27,2
Pohjoinen tuki	314,7	290,2	287,9
Luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa	118,6	-	-
Muu kansallinen tuki	6,3	6,6	6,6
Edellisiin vuosiin kohdistuvia tukimenoja maksetaan ao. vuoden määrärahasta	-	-	-
Valtuus budjetissa	30,0	30,0	30,0

Valtuuksien käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (milj. euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Vuoden 2016 sitoumukset	-	30,0	-	-	-	30,0
Menot yhteensä	-	30,0	-	-	-	30,0

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hallituksen menosäästöpäätökset	-2 000
Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-2 500
Tasomuutos (vastaava vähennys momentilla 30.20.20)	750
Tasomuutos (vastaava vähennys momentilla 30.20.62)	50
Yhteensä	-3 700

2016 talousarvio	321 700 000
2015 I lisätalousarvio	-650 000
2015 talousarvio	325 400 000
2014 tilinpäätös	498 800 000

41. EU-tulotuki ja EU-markkinatuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 597 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1307/2013 mukaisten tukien maksamiseen

2) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1308/2013 mukaisten maataloustuotteiden vientituen, yksityisen varastoinnin tuen ja eräiden muiden maataloustuotteiden markkinoita ohjaavien toimenpiteiden sekä suoraan tuotteisiin kohdennettujen menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös aikaisempina vuosina myönnettyjen tukien maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena kohdan 1) mukaisten EU-tulotukien osalta ja maksatuspäätösperusteisena kohdan 2) mukaisten EU-markkinatukien osalta.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuonna 2015 uudistuneen yhteisen maatalouspolitiikan perusteella maksettavat EU-tulotuet ja EU-markkinatuet, jotka rahoitetaan kokonaan EU:n varoista. EU-tulotukien maksuaikataulujen muutosten vuoksi määrärahan tarve on tilapäisesti edellistä vuotta suurempi.

EU-tulotuet turvaavat omalta osaltaan maataloustuotannon kannattavuutta ja muiden EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteiden toteutumista. Tukien ehtona on muun muassa ympäristöön sekä eläinten ja kasvien terveyteen liittyvien vaatimusten eli ns. täydentävien ehtojen noudattaminen. Viherryttämistuen osuus on 30 % EU-tulotuesta ja nuorten viljelijöiden tuki enintään 2 % EU-tulotuesta.

Pääosa EU-tulotuista maksetaan tuotannosta irrotettuna perustukena. Lisäksi maksetaan tuotantosidonnaisia tukia 19,6 % EU-tulotuen määrästä (20 % vuonna 2015). Osa tuotantosidonnaisesta tuesta on aiemmin maksettu Etelä-Suomen kansallisena tukena.

EU-markkinatukia (vientijä sisämarkkinatukia) arvioidaan maksettavan 6 000 000 euroa.

Määrärahan kohdentamisperusteeksi esitetään maksuperustetta EU-tulotukien (päätososan kohta 1) ja maksatuspäätösperustetta EU-markkinatukien (päätososan kohta 2) osalta.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.01.

EU-tulotuki ja EU-markkinatuet vuonna 2016 käyttökohteittain (euroa)

EU-tulotuki yhteensä	591 000 000
— Perustuki	303 000 000
— Viherryttämistuki	172 500 000
— Nuorten viljelijöiden tuki	11 500 000
— Tuotantosidonnaiset tuet	104 000 000
EU-markkinatuet yhteensä	6 000 000
— Vientituki	1 000 000
— Sisämarkkinatuet	5 000 000
Yhteensä	597 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tukien maksuaikataulujen muutokset	66 000
Yhteensä	66 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	597 000 000
2015 I lisätalousarvio	-19 000 000
2015 talousarvio	531 000 000
2014 tilinpäätös	517 230 517

(42.) *Eräät korvaukset* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta. Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi siemenkauppalaan muuttamisesta ja laiksi kasvinjalostustoiminnan edistämisestä annetun lain kumoamisesta. Momentilla olleet määrärahat 30 000 euroa hukkakauralain (185/2002) mukaisesti korvattaviin hukkakauran torjuntasuunnitelmista aiheutuneisiin kuluihin siirretään momentille 30.20.02.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hukkakauran torjuntasuunnitelmat (siirto momentille 30.20.02)	-30
Tasomuutos	-200
Yhteensä	-230

2015 talousarvio	230 000
2014 tilinpäätös	3 722 400

43. *Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 300 043 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toteuttavien ympäristökorvausten, luonnonmukaisen tuotannon, neuvonnan ja ei-tuotannollisten investointien Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) maksettavan EU:n rahoitusosuuden sekä valtion rahoitusosuuden maksamiseen

2) EU:n komission vuosille 1995—1999 hyväksymän maatalouden ympäristöohjelman, vuosille 2000—2006 hyväksymän horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman mukaisten maatalouden ympäristötukien ja vuosille 2007—2013 hyväksymän ja vuodelle 2014 yhdellä vuodella jatkettavien Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman mukaisten maatalouden ympäristötukien, eläinten hyvinvointia edistävien tukien ja ei-tuotannollisten investointitukien maksamiseen

3) EU:n aikaisempien ohjelmakausien ja ohjelmakauden 2014—2020 sitoumuksista aiheutuneiden velvoitteiden maksamiseen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 1306/2013) artiklojen 52 (sääntöjenmukaisuuden tarkastaminen) sekä 54 ja 56 (yhteiset säännökset ja maaseuturahastoa koskevat erityissäännökset sääntöjenvastaisuuksista) sekä aikaisempien ohjelmakausien vastaavien säädösten mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2016 saa tehdä EU:n ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvia ympäristökorvausten sitoumuksia ja sopimuksia sekä luonnonmukaisen tuotannon sitoumuksia siten, että niistä saa ai-

heutua vuoden 2017 ja sitä seuraavien vuosien määrärahasta maksettavia menoja enintään 20 000 000 euroa.

Mikäli ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvaa vuoden 2015 kohtien 1 ja 2 mukaista valtuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä ympäristökorvauksien sitoumuksia ja sopimuksia sekä luonnonmukaisen tuotannon sitoumuksia vuonna 2016.

Selvitysosa: Määrärahatarpeeksi arvioidaan yhteensä 343 043 000 euroa. Kun siitä arvioidaan katettavan 43 000 000 euroa edelliseltä vuodelta siirtyvällä määrärahalla, vuoden 2016 määrärahatarve on 300 043 000 euroa.

Ympäristökorvaukset, luonnonmukaisen tuotannon tuki ja ei-tuotannollisten investointien tuet sisältyvät Manner-Suomen maaseudun kehittämisselvitelyohjelmaan 2014—2020. Tukien tavoitteena on maatalous- ja puutarhatuotannon harjoittaminen kestävästi siten, että tuotanto kuormittaa ympäristöä nykyistä vähemmän, luonnon monimuotoisuus ja maatalouden kulttuurimaisemien säilyminen turvataan ja tuotannon harjoittamisen edellytykset säilyvät hyvinä myös pitkällä aikavälillä. Neuvonnan tavoitteena on vastata viljelijöiden kokemaan neuvontatarpeeseen unionin yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteiden edistämiseksi ja maaseudun kehittämisselvitelyohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Neuvonnan avulla voidaan kasvattaa viljelijän osaamista maatalon hoitamisessa niin ympäristökysymyksissä kuin eläinten hyvinvointi- ja terveysasioissa, vähentää maatalojen ilmastovaikutuksia, lisätä energiatehokkuutta sekä ehkäistä ilmastomuutoksen aiheuttamia riskejä.

Ympäristökorvaukset koostuvat ympäristösitoumuksista, ympäristösopimuksista sekä geenipankkisäilytyksestä. Ympäristökorvauksen toimia kohdennetaan alueellisesti sekä tila- ja lohko-kohtaisesti. Kaikille sitoutuneille pakollinen tilakohtainen toimenpide tähtää ravinteiden tasapainoiseen käyttöön ja suunnitelmalliseen viljelyyn. Lohkokohtaisilla toimenpiteillä toteutetaan kohdennetusti vesiensuojelua ja maan rakennetta edistäviä, kasvihuonekaasupäästöjä vähentäviä ja/tai peltoluonnon monimuotoisuutta edistäviä toimenpiteitä. Osassa vesiensuojelullisia toimenpiteitä toteutetaan eri tavalla ns. kohdentamisalueella (Suomenlahteen, Saaristomereen, Selkämereen ja Perämereen laskevien jokivesistöjen valuma-alueet). Ympäristökorvauksia ja ei-tuotannollista investointitukea voidaan myöntää myös yhdistyksille kosteikkojen ja perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja hoitoon sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon myös vuosina 1995—1999 ja 2000—2006 tehdyt ympäristötuen erityistukisopimukset. Ympäristötukijärjestelmän piirissä oli ohjelmakauden 2007—2013 lopussa 94 % käytettävissä olevasta maatalousmaasta ja 90 % kaikista maataloustuotannosta saaneista viljelijöistä.

Vuonna 2016 määrärahaa arvioidaan tarvittavan yhteensä 300 043 000 euroa, mistä EU:n rahoitusosuutta on 126 018 000 euroa ja kansallista osuutta 174 025 000 euroa. EU:n rahoitusosuus ohjelmakaudella 2014—2020 on 42 %.

Ohjelmakauden rahoituskehys ja määrärahan arvioitu käyttö momentilla 30.20.43 (milj. euroa)

Toimenpide	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys			Määräraha		
	EU	valtio	Julkinen yhteensä	maksettu 2014	budjetoitu 2015	esitys 2016
Ympäristökorvaukset	666,259	920,072	1 586,331	245,698	278,318	240,027
Luonnonmukainen tuotanto	136,920	189,080	326,000	33,462	48,683	48,683
Neuvonta	14,280	19,720	34,000	-	10,333	10,333
Ei-tuotannolliset investoinnit	2,520	3,480	6,000	-	1,000	1,000
Yhteensä	819,979	1 132,352	1 952,331	279,160	338,334	300,043

EU:n ohjelmakausien 1995—1999, 2000—2006, 2007—2013 ja 2014—2020 ohjelmien tältä momentilta tehdyistä sitoumuksista aiheutuvien maksujen maksaminen kokonaan kansallisista varoista on mahdollista, jos tuensaaajalla on lakiin perustuva oikeus tukeen.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.02.

Ympäristökorvausten ja luonnonmukaisen tuotannon valtuudesta aiheutuvat menot, valtion ja EU:n osuudet yhteensä (milj. euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä	Valtuus
						vuodesta 2016 lähtien	vuodesta 2017 lähtien
Vuosia 2014—2020 koskevat toimenpiteet, josta vuonna 2016 tehtävät sitoumukset ja sopimukset ennen vuotta 2016 tehtyt sitoumukset ja sopimukset	285,910	288,710	288,710	288,710	5,000	1 157,040	
— ympäristökorvaukset	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	25,000	20,000
— luonnonmukainen tuotanto	280,910	283,710	283,710	283,710	-	1 132,040	
Vuosia 2000—2006 koskevat toimenpiteet	237,227	240,027	240,027	240,027	-	957,308	
Vuosia 1995—1999 koskevat toimenpiteet	43,683	43,683	43,683	43,683	-	174,732	
Menot yhteensä	2,200	0,500	-	-	-	2,700	
	0,600	0,500	0,400	0,300	-	1,800	
Menot yhteensä	288,710	289,710	289,110	289,010	5,000	1 161,540	20,000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tukiohjelmien toteuttamiseen liittyvät muutokset	-38 291
Yhteensä	-38 291

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	300 043 000
2015 II lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	338 334 000
2014 tilinpäätös	310 236 360

44. Luonnonhaittakorvaukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 546 888 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toteuttavien luonnonhaittakorvausten Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) maksettavan EU:n rahoitusosuuden ja valtion rahoitusosuuden sekä ohjelmaan sisältyvän kokonaan kansallisesti rahoitettavan luonnonhaittakorvauksen maksamiseen

2) EU:n komission vuosille 2007—2013 hyväksymän ja vuonna 2014 yhdellä vuodella jatkuneen Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman mukaisten luonnonhaittakorvausten maksamiseen

3) EU:n aikaisempien ohjelmakausien ja ohjelmakauden 2014—2020 sitoumuksista aiheutuneiden velvoitteiden maksamiseen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 1306/2013) artiklojen 52 (sääntöjenmukaisuuden tarkastaminen) sekä 54 ja 56 (yhteiset säännökset ja maaseuturahastoa koskevat erityissäännökset sääntöjenvastaisuuksista) sekä aikaisempien ohjelmakausien vastaavien säädösten mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Luonnonhaittakorvaukset sisältyvät Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan 2014—2020. Luonnonhaittakorvauksilla korvataan maatalousyrittäjille pysyvien epäsuotuisten luonnonolojen maataloustuotannolle aiheuttamaa luonnonhaittaa. Luonnonhaittakorvausten tavoitteena on turvata maatalouden toimintaedellytykset ja jatkuvuus sekä säilyttää maatalousmaa maatalouskäytössä. Toimenpide vaikuttaa tilalukumäärän hallittuun kehittymiseen sekä taloudellisesti elinvoimaisten maatalayksiköiden säilyttämiseen ja tätä kautta maaseudun työllisyyden ylläpitämiseen ja maaseutualueiden taloudellisen kehityksen edistämiseen. Luonnonhaittakorvausten saamiseen ei ole ikärajaa ja korvauksen hehtaarikohtainen määrä vähenee maatalon koon ylittäessä tietyt raja-arvot. Luonnonhaittakorvauksia maksetaan myös pysyville nurmille. Korvausta maksetaan korotettuna tiloille, jotka ylittävät asetetun eläintiheysrajan. Luonnonhaittakorvaukset ovat yksivuotisia.

EU:n rahoitusosuus ohjelmakaudella 2014—2020 on 42 %. Lisäksi määrärahasta maksetaan kokonaan valtion rahoittamia luonnonhaittakorvauksia.

Luonnonhaittakorvausjärjestelmän vuoden 2016 määrärahojen arvioitu jakautuminen (euroa)

Yhteensä, josta	546 888 000
— EU-osuus	97 113 000
— valtion osuus	134 108 000
— kokonaan kansallisesti rahoitettava luonnonhaittakorvaus	315 667 000

Ohjelmakauden rahoituskehys ja määrärahan käyttö momentilla 30.20.44 (milj. euroa)

Toimenpide	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys			Määräraha			
	EU	valtio	kokonaan kansallinen	Julkinen yhteensä	maksettu 2014	budjetoitu 2015	esitys 2016
Luonnonhaitta-							
korvaukset	760,200	1 049,800	1 924,000	3 734,000	420,472	551,888	546,888

EU:n ohjelmakausien 1995—1999, 2000—2006, 2007—2013 ja 2014—2020 ohjelmien tältä momentilta tehtyjen sitoumusten maksaminen on mahdollista kokonaan kansallisista varoista, jos tuensaajalla on lakiin perustuva oikeus tukeen.

Ahvenanmaan maakunnan luonnonhaittakorvauksia ei makseta valtion talousarvioon varatuista varoista.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.02.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maaseutuohjelman kansallinen rahoitus (HO 2015)	-5 000
Yhteensä	-5 000

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	546 888 000
2015 talousarvio	551 888 000
2014 tilinpäätös	422 673 000

46. EU:n osarahoittama ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 405 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) neuvoston asetuksen (EY 3/2008) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1144/2014 mukaiseen maataloustuotteiden tiedotukseen ja menekinedistämiseen
- 2) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1308/2013 mukaisesti hunajan tuotannon ja markkinoinnin kehittämiseksi laaditusta ohjelmasta aiheutuviin menoihin
- 3) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1308/2013 mukaisesti hedelmä- ja vihannestuottajaorganisaatioiden toimintaohjelmien menojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Momentilta rahoitetaan EU:n maataloustuotteiden tiedotus- ja menekinedistämishjelmien menoja. Niitä koskeva neuvoston asetus on uudistettu. Uutta asetusta (EU 1144/2014) sovelletaan 1.12.2015 alkaen. Uuden asetuksen perusteella rahoitettavat toimet rahoitetaan kokonaan EU:n maataloustukirahastosta. Pääosan vuoden 2016 menoista arvioidaan kuitenkin aiheutuvan aiemman osarahoitteen tukijärjestelmän perusteella.

Asetuksessa (EU 1308/2013) tarkoitettuun mehiläistuotannon kehittämiseen ja hunajan tuotannon ja markkinoinnin edistämiseen arvioidun määrärahan EU:n rahoitusosuus on 50 %.

Tuottajien muodostamille markkinointiyhteisöille eli tuottajaorganisaatioille maksetaan tukea toimintaohjelman toteuttamiseen. Tuottajaorganisaatioille maksettavat tuet rahoitetaan kokonaisuudessaan EU:n maataloustukirahastosta.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.01.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

	Yhteensä,	mistä EU:n osuus
Menekinedistäminen sisämarkkinoilla ja yhteisön ulkopuolella (EY 3/2008) ja (EU 1144/2014)	1 000 000	600 000
Hunajan tuotannon ja markkinoinnin edistäminen (EU 1308/2013)	205 000	103 000
Tuottajaorganisaatioiden toimintaohjelmat (EU 1308/2013)	2 200 000	2 200 000
Yhteensä	3 405 000	2 903 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

HO-säästön lisäyksen poisto (vastaava määrärahan vähennys momentilla 30.10.50)	1 000
HO-säästön lisäys (vastaava määrärahan lisäys momentilla 30.10.50)	-1 100
Tarvearvion muutos	-100
Yhteensä	-200

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	3 405 000
2015 talousarvio	3 605 000
2014 tilinpäätös	6 605 000

47. Kansallinen ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 169 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) ruokaketjun toiminnan edistämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (VNA 680/2014) mukaisesti ruokaketjun kehittämis-, tiedottamis- ja menekinedistämistoimien toteuttamiseen liittyvien hankkeiden avustuksiin

2) muihin erityisavustuksiin, jotka edistävät kotimaisen ruuan osuuden kasvattamista, sekä toteuttavat ruokapoliittisen selonteon ja elintarviketurvallisuukselonteon tavoitteita

3) enintään 15 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Määrärahasta voidaan myöntää avustusta myös julkisyhteisöille.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahalla tuetaan luomualan ja lähiruuan kehittämisohjelmien mukaisia toimenpiteitä sekä luomu- ja lähiruokasektoreille valtioneuvoston periaatepäätöksenä vuoteen 2020 asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Lisäksi määrärahalla tuetaan luonnontuotealan toimintaohjelman 2020 mukaisia toimia.

Momentin määräraha on varattu 1 000 000 euroa hallitusohjelman Biotalous ja puhtaat ratkaisut -strategiseen tavoitteeseen sisältyvän kärkihankkeen 4 (Suomalainen ruoantuotanto kannattavaksi, kauppatase ja sininen biotalous nousuun) toteuttamiseen kotimaisen ruuan kysynnän kasvattamiseksi.

Määrärahaa käytetään myös ruokapoliittisen selonteon ja elintarviketurvallisuusselonteon tavoitteita tukevien toimenpiteiden rahoittamiseen.

Ruokaketjun kansallisesti rahoitettaviin kehittämistoimenpiteisiin tarkoitetuilla varoilla voidaan tukea myös laajoja valtakunnallisia hankkeita.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Suomalainen ruoantuotanto	1 000
Hallinto/ Maa- ja metsätalous (HO 2015)	-2 000
HO-lisäyksen poisto (Vihreä talous)	-1 580
HO-säästön lisäyksen poisto (vastaava määrärahan vähennys momentilla 30.10.50)	1 740
HO-säästön lisäys (vastaava määrärahan lisäys momentilla 30.10.50)	-500
Yhteensä	-1 340
2016 talousarvio	2 169 000
2015 I lisätalousarvio	400 000
2015 talousarvio	3 509 000
2014 tilinpäätös	8 524 000

60. Siirto interventiorahastoon (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 350 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Maatalouden interventiorahastoon tarkoitettua siirtoa maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää niiden rahaston menojen maksamiseen, joita ei rahoiteta EU:n maataloustukirahastosta.

Selvitysosa: Budjettisiirrolla katetaan niitä Maatalouden interventiorahaston menoja, jotka jäävät valtion vastattavaksi. Valtion vastattavaksi arvioidaan jäävän lähinnä interventiovarastoinnista aiheutuvia menoja, joiden määrää ei voida tarkkaan arvioida. Valtion vastattaviksi menoiksi arvioidaan 350 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-50
Yhteensä	-50

2016 talousarvio	350 000
2015 talousarvio	400 000
2014 tilinpäätös	354 000

61. Siirto Maatilatalouden kehittämisrahastoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 14 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Maatilatalouden kehittämisrahastosta annetun lain (657/1966) 2 §:ssä tarkoitetun siirron maksamiseen.

Selvitysosa: Budjettisiirrolla on tarkoitus rahoittaa hallitusohjelman Biotalous ja puhtaat ratkaisut -strategiseen tavoitteeseen sisältyvän kärkihankkeen 4 (Suomalainen ruoantuotanto kannattavaksi, kauppatase ja sininen biotalous nousuun) toimenpiteitä.

Määrärahaa käytetään maatalouden kokonaan kansallisesti rahoitettavien investointiavustusten rahoittamiseen. Tämän lisäksi rahoitusta on mahdollista käyttää myös muihin hallitusohjelmaan sisältyvää ruoantuotannon kannattavuuden turvaamista koskevaa tavoitetta edistäviin toimenpiteisiin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Suomalainen ruoantuotanto	14 000
Yhteensä	14 000

2016 talousarvio	14 000 000
2015 I lisätalousarvio	250 000

62. Eräät valtionavut (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 5 517 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) tiloilla kuolleiden tuotantoeläinten hävittämisestä aiheutuneiden valtionapujen maksamiseen (VNA 96/2010)

2) valtakunnallisille eläinsuojelujärjestöille myönnettäviin valtionapuihin (VNA 166/2005)

3) valtionapujen myöntämiseen Helsingin yliopistolle käytettäväksi eläinlääkäreiden erikoistumisharjoitteluun ja eläinten hyvinvointikeskusverkoston menoihin

4) valtionapujen myöntämiseen Tampereen yliopistolle käytettäväksi eläinkokeita korvaavien vaihtoehtoisten tutkimusmenetelmien kehittämiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Tavoitteena on varmistaa, että tiloilla kuolleet tuotantoeläimet hävitetään sivutuoteasetuksen (EU:n asetus 1069/2009) vaatimusten mukaisesti.

Valtionapuja on tarkoitus myöntää eläinsuojelujärjestöille ja Helsingin yliopistolle eläinlääkäreiden erikoistumisharjoitteluun sekä eläinten hyvinvointikeskusverkostosta aiheutuviin menoihin.

Lisäksi valtionapua myönnetään Tampereen yliopistolle (FICAM, vaihtoehtomenetelmakeskus eläinkokeille) eläinkokeille vaihtoehtoisten menetelmien edistämiseen ja siihen liittyvään tutkimukseen.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tiloilla kuolleiden tuotantoeläinten hävittäminen	4 880 000
Valtionavut valtakunnallisille eläinsuojelujärjestöille	87 000
Valtionapu Helsingin yliopistolle	450 000
Valtionapu Tampereen yliopistolle, FICAM	100 000
Yhteensä	5 517 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos (vastaava lisäys momentilla 30.20.40)	-50
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-13
Yhteensä	-63

2016 talousarvio	5 517 000
2015 talousarvio	5 580 000
2014 tilinpäätös	5 523 703

40. Luonnonvaratalous

Selvitysosa:

Toimintaympäristö

Suomen monipuoliset luonnonvarat — tuottavat metsät, elinvoimaiset kala- ja riistakannat sekä puhtaat ja runsaat vesivarat tarjoavat hyvät kasvuvedellytykset uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön perustuvalla kilpailukykyisellä liiketoiminnalla ja luonnon virkistyskäytölle.

Maailmanlaajuiset ja kansalliset muutokset taloudessa, väestössä ja sen elintason kasvussa, ilmastossa, ekosysteemeissä, teknologioissa, sosiaalisissa suhteissa ja arvoissa heijastuvat luonnonvarojen käyttöön: luonnonvarojen käyttö lisääntyy, monipuolistuu ja tehostuu. Teknologian kehitys mahdollistaa aikaisemmin käyttämättömien luonnonvarojen hyödyntämisen. Myös luonnon aineettomien hyödykkeiden kuten virkistyspalvelujen merkitys kasvaa.

Luonnonvarojen käytön erilaiset arvostukset sekä ristiriidat korostuvat luonnonvarojen erilaisten käyttötarkoitusten ja suojelun kesken. Uusiutuvien luonnonvarojen käytössä yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden ja arvostuksen lisääminen on tärkeää.

Uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvan liiketoiminnan kilpailukyvyyn tulee parantua ja rakenteiden uudistua, jotta syntyy uusia investointeja, tuotantoa ja palveluja. Uudistumisen tueksi panostetaan uusia innovaatioita luovaan tutkimus- ja kehitystyöhön. Näin turvataan myös kotimaisen raaka-aineen kysyntä ja tarjonta sekä luonnonvaroihin perustuvien elinkeinojen kannattavuus.

Luonnonvara-alan uudet investointisuunnitelmat ovat positiivinen merkki uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvan talouden kasvusta.

Maa- ja metsätalousministeriön toimialan luonnonvaratalouden tehtäviä ovat metsätalous, elinkeinokalatalous, vapaa-ajankalastus ja riistatalous sekä vesitalous ja yleiset luonnonvara-asiat. Pääosa näiden tehtävien hoitamiseen tarvittavista määrärahoista, noin 195 milj. euroa, on budjetoitu tähän lukuun. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa luonnonvaratalouden tehtävissä ja Suomen ympäristökeskuksessa vesitaloustehtävissä työskentelee vakinaista henkilöstöä noin 250 henkilötyövuoden verran. Näistä aiheutuvat palkkaus- ja yleishallintomenot, yhteensä noin 17 milj. euroa, on otettu huomioon työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan momentilla 32.01.02 sekä ympäristöministeriön momentilla 35.01.04. Luonnonvaratalouden tehtäviin kuuluu myös sisäministeriön hallinnonalalla Rajavartiolaitoksen suorittama riista- ja kalatalouden valvonta.

Keskeisten toimenpiteiden tavoitteet

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuoden 2016 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen alustavasti luonnonvaratalouden politiikkasektorille seuraavat pääluokkaperusteluissa esitettyjä yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita tukevat toimenpiteiden tavoitteet:

- Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö metsiin perustuville liiketoiminnoille
- Metsäala ja sen rakenteet uudistuvat ja monipuolistuvat
- Metsät ovat aktiivisessa, taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävässä ja monipuolisessa käytössä
- Kalakantojen elinvoimaisuus, monimuotoisuus sekä niiden käytön kestävyys turvataan tietoon perustuvalla kalastuksen säätelyllä ja valvonnalla sekä muilla kalavarojen tilaa parantavilla hoitotoimenpiteillä
- Kalatalouselinkeinot ja kalatalousyrietykset uudistuvat, kasvavat ja niiden kilpailukyky paranee
- Vapaa-ajankalastukselle ja siihen liittyville hyvinvointipalveluille on hyvät edellytykset
- Rakennettujen vesistöjen käyttö ja hoito on monipuolista ja siinä otetaan huomioon tulva- ja kuivuusriskit, kalatalous, virkistyskäyttö, elinympäristöjen tila ja uusiutuvan energian tuotanto
- Veden laadun ja määrän seurannassa hyödynnetään tehokkaasti uutta tekniikkaa, innovatiivisia julkisia hankintoja ja kansalaishavaintoja
- Suomalaiseen vesiosaamiseen perustuva liiketoiminta, kansainvälinen yhteistyö ja vienti lisääntyvät
- Ilmastonmuutokseen sekä sään ja vesiolojen ääri-ilmiöihin varaudutaan
- Riistatalous vahvistuu ja sen hyvinvointivaikutukset lisääntyvät
- Riistatieto on ajantasaista ja yhteiskäyttöistä ja sitä hyödynnetään tehokkaasti riistatalouden ohjauksessa

— Alueellinen ja paikallinen osallistaminen lisääntyy suurpetopolitiikan suunnittelussa ja valmistelussa

— Suurpetojen aiheuttamat vahingot vähenevät.

Tunnusluvut

	2013 toteutuma	2014 arvio	2015 arvio	2016 tavoite
— Metsätalouden arvonlisäys, milj. euroa	2 861	2 900	2 930	nousee
— Yksityismetsien puuntuotannon sijoitustuotto, % (ilman kantohintojen vuotuista muutosta)	3,8	3,8	3,9	nousee
— Runkopuun hakkuukertymä, milj. m ³	65,3	65,2	65,3	nousee
— Metso-toimenpiteet yksityismetsissä, ha	42 681	48 177	51 700	nousee
— Kaupallisen kalastuksen tuotannon arvo, milj. euroa	57,1	60,0	55,0	nousee
— Vesiviljelyn tuotannon arvo, milj. euroa	80,5	83,0	83,0	nousee
— Kalanjalostuksen ja kalakaupan liikevaihto, milj. euroa	809,0	850,0	900,0	nousee
— Vapaa-ajankalastuksen saaliin arvo, milj. euroa	50,8	51,0	51,0	nousee
— Vapaa-ajankalastajien kalastuspäivien lukumäärä, milj. kpl	16,0	16,0	16,0	ennallaan
— Asukkaiden määrä merkittävillä tulvariskialueilla	4 857	4 945	5 000	laskee
— Vesihuoltolaitokset, joiden varmuusluokka paranee, kpl	10	6	6	4
— Riistasaaliin arvo, milj. euroa	64,8	65,0	65,0	nousee
— Metsästyspäivien lukumäärä, milj. kpl	5,0	5,5	5,5	nousee
— Suurpetojen aiheuttamat vahingot, milj. euroa	8,5	7,7	laskee	laskee

20. Kalakannan hoitovelvoitteet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) vesilain (587/2011) 3 luvun 14 ja 22 §:n sekä ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla annettujen sekä muiden vastaavien lupapäätösten lupaehtojen edellyttämien kalakannan hoitotoimenpiteiden toteuttamisesta aiheutuvien menojen sekä näihin liittyvien siirtomenojen maksamiseen
- 2) enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitussuutta koskevien menojen maksamiseen, silloin kun ne liittyvät suoraan kohdan 1) mukaisiin kalakannan hoitotoimenpiteisiin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään vesistön rakentamisen, säännöstelyn, perkausten, jäteveden päästöjen ym. luvanvaraisen toiminnan kalakannoille aiheuttamien vahinkojen kompensoimisen ja estämisen sekä kalataloudellisen tarkkailun menoihin. Vuonna 2016 kertyväksi arvioidut vesioikeudelliset kalatalousmaksut on merkitty tuloina momentille 12.30.40.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tulokertymän kasvu	100
Yhteensä	100

2016 talousarvio	3 000 000
2015 talousarvio	2 900 000
2014 tilinpäätös	2 500 000

21. Vesivarojen käytön ja hoidon menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 13 519 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) vesivarojen käytön ja hoidon kulutus- ja sijoitusmenoihin, jotka liittyvät tulvariskien hallintaan, patoturvallisuuteen, vesistöjen säännöstelyyn, vesistön käytön ja hoidon, vesihuollon ja muun vesitalouden kehittämiseen, vaikutusten seurantaan sekä valtion velvoitteisiin lain, lupapäätösten ja sopimusten perusteella

2) Inarijärven säännöstelystä aiheutuviin toimenpiteisiin sekä valtioiden välisiin sopimuksiin perustuvaan rajavesistöyhteistyöhön.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään 167 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen sekä vesialan kansallisten järjestöjen jäsenmaksujen ja vapaaehtoisten rahoitusosuuksien maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös vesialan liiketoimintaa edistävien valtioiden välisten yhteistyösopimusten toteuttamiseen.

Momentille nettoutetaan yhteistyösopuolten rahoitusosuudet hankkeista, selvityksistä tai muista toimenpiteistä, joiden toteuttaminen on elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten vastuulla sopimusten tai vesilainsäädännön mukaisten päätösten perusteella. Momentille nettoutetaan myös työnantajalle maksettavat sairaus- ja äitiyspäivärahat.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tulvariskien hallinta, patoturvallisuus ja vesistöjen säännöstely ja hydrologinen seuranta	2 800 000
Vesitalouden kehittäminen, rahoitusosuudet ja jäsenmaksut	2 266 000
Valtion vesistörakenteiden peruskorjaukset ja muut vesistötoimenpiteet	5 000 000
Valtion vesitalousluvista aiheutuvat velvoitteet	2 200 000
Valtiosopimukseen perustuva rajavesistöyhteistyö	251 000
Useiden tilojen yhteisten vesitaloudellisten toimenpiteiden suunnittelu	84 000
Maa- ja metsätalouden kuormituksen ja sen vaikutusten seuranta	918 000
Yhteensä	13 519 000

Palkkauksiin käytettävää määrärahaa on tarkoitus käyttää 151 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen työ- ja elinkeinoministeriön ja ympäristöministeriön hallinnonaloilla ja 16 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hydrologinen seuranta (siirto momentilta 32.01.02)	704
Siirto momentilta 30.40.22	200
Vesihuollon tiedonhallintahanke (v. 2015 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-150
Palkkausten tarkistukset	13
Yhteensä	767

2016 talousarvio	13 519 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	12 752 000
2014 tilinpäätös	15 754 460

22. Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 16 880 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) uusiutuvien luonnonvarojen kestävää käyttöä, biotaloutta, ympäristön hoitoa, luonnon monimuotoisuutta, ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista koskeviin kehittämis-, kokeilu-, investointi- ja vienninedistämishankkeisiin ja viestintään sekä näihin liittyvien avustusten maksamiseen
- 2) uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön liittyvien tietojärjestelmien ylläpitoon ja kehittämiseen
- 3) eräiden Suomen tekemien kalastusta koskevien sopimusten valvonnasta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 4) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään 35 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään uusiutuvien luonnonvarojen kestävää käyttöä lisääviin ja biotaloutta edistäviin kokeilu-, kehittämis-, investointi- ja vienninedistämishankkeisiin. Tavoitteena on parantaa edellytyksiä luonnonvarojen kestävään käyttöön perustuvalla kilpailukykyiselle liiketoiminnalle. Momentin määrärahalla toteutetaan kansallista biotalousstrategiaa.

Momentin määrarahasta on varattu 12 000 000 euroa hallitusohjelman Biotalous ja puhtaat ratkaisut -strategiseen tavoitteeseen sisältyvien kärkihankkeiden 2 (Puu liikkeelle ja uusia tuotteita metsästä), 3 (Kiertotalouden läpimurto, vesistöt kuntoon) ja 4 (Suomalainen ruoantuotanto kannattavaksi, kauppatase ja sininen biotalous nousuun) toteuttamiseen. Painopisteitä ovat seuraavan sukupolven metsätietojärjestelmä ja siihen liittyvät sähköiset palvelut, ravinteiden kierrätys, talteenotto ja hyödyntäminen, uudet vesiviljelyteknologiat ja vesiosaamisen vienti.

Lisäksi määrärahaa kohdennetaan uusiutuvien luonnonvarojen käyttöön ja suojeluun liittyvien tietojärjestelmien ja -varantojen yhteiskäyttöisyyden parantamiseen ja sähköisen asioinnin kehittä-

tämiseen, luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen, haitallisista vieraslajeista aiheutuvien riskien torjumiseen, geenivarojen suojeluun ja kestäväan käyttöön sekä luonnon virkistys- ja matkailukäytön edistämiseen. Määrärahalta voidaan myös toteuttaa selvityksiä, joiden avulla pyritään parantamaan luonnonvarojen tilaa ja käyttöä sekä sopeutumista ilmastonmuutokseen.

Tenojoen kalastuslupamaksutuloista vuonna 2015 valtiolle kuuluvana osuutena on otettu huomioon tällä momentilla 135 000 euroa.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Metsätiedon ja sähköisten palveluiden kehittäminen	4 000 000
Veteen perustuvien liiketoimintojen (sininen biotalous) kehittämishankkeet	2 000 000
Ravinteiden kierrätys sekä Itämeren ja vesien suojelu	6 000 000
Luonnonvara- ja biotalouden muut kokeilu- ja kehittämishankkeet	4 430 000
Tietojärjestelmien kehittäminen ja ylläpito	300 000
Kalastusta koskevien sopimusten valvonta	150 000
Yhteensä	16 880 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Kiertotalouden läpimurto	6 000
Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Puu liikkeelle	4 000
Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Suomalainen ruoantuotanto	2 000
Kertaluonteisen lisäyksen poisto	-3 500
Siirto momentille 30.40.21	-200
Siirto momentille 30.40.53	-30
Tuottavuussäästöjen kertaluonteisen käytön poisto	-400
Yhteensä	7 870

Momentin määräraha on muutettu kolmevuotiseksi siirtomäärärahaksi.

2016 talousarvio	16 880 000
2015 talousarvio	9 010 000
2014 tilinpäätös	2 539 743

31. Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 7 136 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavista sekä tulva- tai kuivuusriskiä vähentävistä toimenpiteistä ja valtion työnä toteutettavista hankkeista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) vesihuollon tukemisesta annetun lain (686/2004) mukaisiin vesihuoltotoimenpiteisiin myönnettävien avustusten ja valtion työnä toteutettavista hankkeista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korkotukilainoista annetun lain (1015/1977) mukaisten vesihuoltolaitteiden rakentamiseen ennen vuotta 2002 myönnettyjen lainojen korkohyvitysten maksamiseen

4) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitussuutta koskevien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään 15 henkilötyövuotta vastaavan hankkeista aiheutuvan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien palkkausmenojen ja muiden kulutusmenojen sekä sijoitusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavina toimenpiteinä tukea myönnetään vesistötoimenpiteille tulvariskien hallintaan ja muiden erilaisten riskien ja haittojen vähentämiseen, vesistöjen monipuolisen käytön ja hoidon edistämiseen. Kalakantojen elinvoimaisuuden parantamiseksi määrärahaa käytetään kalan kulkua, kalakantojen luontaista lisääntymistä ja monimuotoisuuden ylläpitoa edistävien hankkeiden toteuttamiseen. Avustusten perusteet on määritelty valtioneuvoston asetuksella vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavien hankkeiden avustamisesta (714/2015).

Momentin määrärahasta on varattu 1 500 000 euroa hallitusohjelman Biotalous ja puhtaat ratkaisut -strategiseen tavoitteeseen sisältyvän kärkihankkeen 5 (Luontopolitiikkaa luottamuksella ja reiluin keinoin) toimenpiteen 3 (Vaeltavien ja uhanalaisten kalakantojen elvyttäminen) toteuttamiseen kalatiestrategian merkittävimmissä kärkikohteissa.

Korkotukilainoista arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja vuoden 2016 jälkeen vuoteen 2019 asti noin 30 000 euroa.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

	Kokonais- kustannusarvio	Valtion osuus	Myönnetty aikaisemmin	Myönnetään
Tulvasuojelu- ja kunnostushankkeet	8 600 000	4 200 000	1 550 000	689 000
Vesihuoltohankkeet	10 400 000	3 200 000	2 030 000	1 170 000
Maaseudun vesihuoltotoimenpiteet	-	-	-	3 000 000
Kalataloudelliset kunnostushankkeet	-	-	-	2 257 000
Vesihuoltolaitteiden rakentamisen korkotuki	-	-	-	20 000
Yhteensä				7 136 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Luontopolitiikkaa luottamuksella	1 500
HO-säästö	-7 000
Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-800
Siirto momentilta 30.40.77	757
Yhteensä	-5 543

Momentin nimike on muutettu.

2016 talousarvio	7 136 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	12 679 000
2014 tilinpäätös	13 639 000

40. *Eräät luonnonvaratalouden korvaukset (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 1 245 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Tenojoen kalastuslupatuloista vesialueen omistajille palautettavan osuuden maksamiseen
- 2) saimaannorpan suojeluun liittyvistä vesialueiden omistajille maksettavista sopimuspalkkioista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) lupaviranomaisten ja tuomioistuinten vesiasioista antamien päätösten ja lain tai valtioiden välisten sopimusten perusteella valtion maksettavaksi määrättyjen tai sovittujen korvausten sekä päätösmaksujen maksamiseen
- 4) metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta annetun lain (263/1991) sekä metsätuhojen torjunnasta annetun lain (1087/2013) perusteella aiheutuvien korvausten ja muiden menojen maksamiseen
- 5) laajuudeltaan ja taloudelliselta merkitykseltään huomattavien metsätuhojen kartoituksesta ja tuhoalueita koskevien ilmakuvien tuottamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 6) metsälaiissa tarkoitetuista uhkasakkolain (1113/1990) mukaisista ja niihin verrattavista suorituksista aiheutuvien sellaisten menojen maksamiseen, jotka maksetaan etukäteen valtion varoista.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Tenojoen kalastuslupatuloista palautetaan vuonna 2016 vesialueiden omistajille vuonna 2015 kertyneiden kalastuslupatulojen palautettava osuus. Vuoden 2015 talousarviossa kertymäksi on arvioitu 500 000 euroa. Kun yksityisille vesialueen omistajille vesialueomistuksen mukaisessa suhteessa palautettava osuus on noin 73 %, on palautettava määräraha 365 000 euroa. Tenojoen kalastuslupamaksutuloista valtiolle kuuluva osuus on otettu huomioon momentin 30.40.22 määrärahassa. Tenojoen kalastusluvista vuonna 2016 kertyväksi arvioitu tulo on merkitty momentille 12.30.41.

Saimaannorpan suojeluun liittyvillä sopimuspalkkioilla korvataan sopimuksista aiheutuvia haittoja vesialueiden omistajille. Tavoitteena on, että vuonna 2016 kalastuksen rajoitussopimuksia olisi voimassa noin 2 000 km² alueella. Momentille 30.40.62 on varattu varoja saimaannorpan suojelusta aiheutuvien taloudellisten vahinkojen korvaamiseen Saimaan alueen ammattikalastajille.

Valtio voi joutua maksamaan korvauksia vesilain mukaisten päätösten, ennen päätöksiä vahingonkäräjien kanssa tehtyjen sopimusten tai valtioiden välisten sopimusten perusteella hankkeiden varsinaisen lupakäsittelyn jälkeen. Myös mahdolliset vesistöjen poikkeusjuoksutukset saattavat vesilain nojalla aiheuttaa valtiolle korvausvelvollisuuden.

Metsänomistajalle korvataan metsätuhojen torjunnasta annetun lain sekä metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta annetun lain perusteella kustannukset, jotka ovat aiheutuneet laajojen metsätuhojen torjunnasta aiheutuneista toimenpiteistä sekä niihin mahdollisesti liittyvistä puuston kasvunmenetyksistä.

Laajuudeltaan ja taloudelliselta merkitykseltään huomattavien metsätuhojen tapahduttua on saatava nopeasti tarvittavat tiedot tuhojen määrästä ja laajuudesta. Kartoitus voi edellyttää esimerkiksi ilmakuvien hankkimista tuhoalueilta.

Momentin määrärahoista maksetaan myös ne metsälain 20 §:n mukaiset korjaavat toimenpiteet, jotka aiheutuvat metsälain vastaisesta toiminnasta ja jotka on päätetty teettää asianomaisen kustannuksella. Toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset maksetaan ensin valtion varoista ja ne peritään takaisin asianomaiselta. Korjaavia toimenpiteitä voi aiheutua esimerkiksi hakkuun jälkeisen metsän uudistamisvelvoitteen laiminlyönnistä.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tenojoen kalastuslupamaksutulojen palautukset	365 000
Saimaannorpan suojelusopimusten palkkiot	360 000
Vesilain mukaisiin päätöksiin ja sopimuksiin perustuvat korvaukset	420 000
Metsätuhojen torjunnan korvaukset	20 000
Metsätuhojen kartoitus	50 000
Metsälain mukaiset korjaavat toimenpiteet	30 000
Yhteensä	1 245 000
2016 talousarvio	1 245 000
2015 talousarvio	1 245 000
2014 tilinpäätös	1 261 002

41. Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 6 §:n mukaisiin menoihin.

Määrärahaa saa käyttää myös edellisiin vuosiin kohdistuvien korvausten ja EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen ja enintään seitsemää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain 6 §:n mukaisia menoja ovat riistavahinkolain (105/2009) mukaisten hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen ehkäisemisestä ja korvaamisesta aiheutuvat ja hirvieläinkantojen seurannasta ja hirvieläinten tutkimuksesta aiheutuvat menot. Vastaavat tulot on merkitty momentille 12.30.42.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 6 §:n muuttamisesta, jolla varojen käyttötarkoitusta

laajennetaan kattamaan myös hirvieläinkantojen hoidosta ja riistavahinkorekisteristä aiheutuvat menot.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Vahinkojen korvaukset	1 200 000
Vahinkojen estämistoimenpiteet	300 000
Hirvieläinkantojen seuranta ja tutkimus	850 000
Riistavahinkorekisteri	150 000
Hirvieläinkantojen hoito	900 000
Yhteensä	3 400 000

2016 talousarvio	3 400 000
2015 talousarvio	3 400 000
2014 tilinpäätös	3 400 000

42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 8 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) riistavahinkolaisissa (105/2009) määriteltyjen suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta sekä suurpetojen aiheuttamien vahinkojen ehkäisemisestä ja valvonnasta aiheutuvien menojen maksamiseen

2) edellisiin vuosiin kohdistuvien korvausten ja riistavahinkolain toimeenpanosta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus käyttää vuonna 2016 toteutuvien suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen, vahinkomäärät ovat tiedossa vasta vuonna 2017. Määräraha mahdollistaa vahinkojen korvaamisen täysimääräisesti. Vahinkojen ehkäisemistoimenpiteitä ovat suurpetojen hoitosuunnitelmat, suurpetojen aiheuttamien ristiriitatilanteiden parempi hallinta ja muut vastaavat toimenpiteet.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen korvaaminen	7 000 000
Suurpetojen aiheuttamien kotieläin-, viljelys- ja mehiläisvahinkojen korvaaminen	500 000
Vahinkojen ehkäiseminen ja valvonta	500 000
Yhteensä	8 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	3 700
Yhteensä	3 700
2016 talousarvio	8 000 000
2015 I lisätalousarvio	3 700 000
2015 talousarvio	4 300 000
2014 tilinpäätös	9 080 000

44. Tuki puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 55 230 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kestävä metsätalouden rahoituksesta annetun lain (1094/1996) ja kestävä metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) nojalla myönnettävien tukien maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2016 saa tehdä kestävä metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) mukaisia tukipäätöksiä enintään 58 000 000 eurolla.

Selvitysosa: Määrärahalla edistetään metsien kestävä hoitoa ja käyttöä myöntämällä tukea yksityismetsissä tehtäviin metsänhoito- ja perusparannustöihin.

Euroopan komissio on hyväksynyt uuden kestävä metsätalouden määräaikaisen rahoituslain mukaisen tukijärjestelmän. Tukijärjestelmä on astunut voimaan 1.6.2015. Uudessa tukijärjestelmässä on vuonna 2015 karsittu tuettavia työlajeja ja tarkistettu tukiehtoja ja tukitasoja. Tukijärjestelmää tarkistetaan edelleen niin, että järjestelmän tasapainoinen toimeenpano momentin ehdotulla määrärahatasolla on mahdollinen.

Määrärahalla toteutettavien töiden suora työllisyysvaikutus on noin 2 500 henkilötyövuotta.

Määrärahan jakautuminen ja myöntämisvaltuudesta valtiolle aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	21,00	12,00	7,00	5,00	1,00	46,00
Vuoden 2016 sitoumukset	34,23	13,00	6,00	3,00	1,77	58,00
Yhteensä	55,23	25,00	13,00	8,00	2,77	104,00

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 30.40.47	4 000
Yhteensä	4 000

2016 talousarvio	55 230 000
2015 II lisätalousarvio	13 980 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	51 230 000
2014 tilinpäätös	59 109 217

45. Metsäluonnon hoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 027 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain (1094/1996) ja kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) nojalla tuen maksamiseen metsien biologisen monimuotoisuuden turvaamiseksi.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Euroopan komissio on hyväksynyt uuden kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) mukaisen tukijärjestelmän. Tukijärjestelmä on astunut voimaan 1.6.2015.

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuoden 2016 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen metsäluonnon hoidon edistämiseksi seuraavat alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

— metsäluonnon monimuotoisuuden säilymistä turvataan ympäristötuella ja metsäluonnon hoitohankkeilla 2 000 hehtaarin alueella (vuoden 2015 tavoite 3 500 hehtaaria). Tavoitemäärässä on otettu huomioon Metso-ohjelmaan kohdistettu 3 000 000 euron hallitusohjelmäsäästö. Säästö edellyttää ympäristötuen tason laskemista.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Ympäristötuki	2 027 000
Metsäluonnon hoitohankkeet	1 000 000
Yhteensä	3 027 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Metsätalous (HO 2015)	-3 000
Yhteensä	-3 000

2016 talousarvio	3 027 000
2015 talousarvio	6 027 000
2014 tilinpäätös	6 135 380

46. Valtionapu Suomen metsäkeskukselle (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 40 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) Suomen metsäkeskuksesta annetun lain (418/2011) mukaisista tehtävistä aiheutuvien menojen maksamiseen

2) muuna julkisena rahoitusosuutena Suomen metsäkeskuksen valtionaputoimintaan kuuluvissa EU-hankkeissa

3) Suomen metsäkeskuksen julkisen palvelun yksikölle kuuluvien Eläke-Tapio -lisäeläkejärjestelmän vuosimaksuista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Suomen metsäkeskus on metsien kestävää hoitoa ja käyttöä sekä niiden monimuotoisuuden säilyttämistä koskevia tehtäviä hoitava koko maan kattava kehittämis- ja toimeenpano-organisaatio. Suomen metsäkeskuksen tehtävänä on metsiin perustuvien elinkeinojen edistäminen, metsiä koskevan lainsäädännön toimeenpano ja metsätietoihin liittyvien tehtävien hoitaminen. Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja valvoo Suomen metsäkeskusta.

Suomen metsäkeskuksen toiminnan tärkein kohderyhmä ovat yksityismetsänomistajat, jotka omistavat 440 000 metsälöä, joiden yhteispinta-ala on 12,1 milj. hehtaaria (noin 60 % Suomen metsämaa-alasta). Suomen metsäkeskus valvoo metsätaloutta koskevien lakien noudattamista ja hoitaa muut sille säädetyt viranomaistehtävät, esimerkiksi käsittelee vuosittain noin 100 000 metsänkäyttöilmoitusta ja noin 50 000 rahoitushakemusta. Metsäkeskus kerää alueellista metsävaratietoa noin 1,8 milj. hehtaaria sekä neuvoo ja kouluttaa noin 50 000 metsänomistajaa ja metsäalan toimijaa vuosittain.

Metsäkeskuksen toiminnan tuottavuutta parantavia toimenpiteitä ovat toimipaikkaverkoston, sähköisen asiointin, tietojärjestelmäarkkitehtuurin, metsätiedon hyödyntämisen sekä metsänomistajien ja metsäalan toimijoiden neuvontapalveluiden kehittäminen.

Pääluokka- ja lukuperusteluissa asetettujen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteuttamiseksi maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuoden 2016 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen alustavasti Suomen metsäkeskuksen toiminnalle seuraavat tavoitteet:

Suomen metsäkeskuksen tulostavoitteet

	2014 toteutuma	2015 tulostavoite	2016 tulostavoite
1. Taloudellisuustavoitteet			
Metsälain mukaisten ilmoitusten käsittelyn ja päätöksenteon kokonaiskustannukset ilmoitusta kohden, €	16	alle 15	alle 14
Rahoituslain mukaisten hakemusten käsittelyn kokonaiskustannukset hakemusta kohden, €	76	alle 90	alle 85
Maastotarkastusten yksikkökustannukset €/ha	180	alle 175	alle 170
Alueellisen metsävaratiedon keruukustannukset €/ha	10	alle 9	alle 7
2. Suoritettavatavoitteet			
Alueellisen metsävaratiedon keruutavoite, ha	1 700 000	1 800 000	1 700 000
Metsään.fi-tiedotteiden määrä, kpl	65 000	45 000	50 000
Mukana olevien yritysten määrä metsään.fi-toimijapalvelussa	250	300	350

Suomen metsäkeskuksen tulostavoitteet

	2014 toteutuma	2015 tulostavoite	2016 tulostavoite
3. Laatuavoitteet			
Ajantasaisen metsävaratiedon kattavuus yksityismetsien pinta-alasta, %	68	75	85
Nuoren metsän hoidossa metsänhoidollisesti hyvien hankkeiden osuus pinta-alasta, %	90	vähintään 90	vähintään 90
Päätös nuoren metsän hoitohankkeista, viikkoa vireille tulosta	2,6	enintään 4	enintään 3
Sähköisten ilmoitusten ja hakemusten osuus saapuneista, %	60	70	kasvaa edelleen

Momentin määrärahalla toteutettavan toiminnan kustannusten (milj. euroa) ja henkilötyövuosien (htv) arvioitu jakautuminen tulosalueille

	2015		2016	
	kustannukset	htv	kustannukset	htv
Rahoitus- ja tarkastustoiminta	12,3	175	12,0	170
Alueellisen metsävaratiedon keruu ja ylläpito	16,6	210	15,9	200
Asiantuntijapalvelut	8,2	135	7,3	125
Muu valtionaputoiminta	5,6	21	5,6	20
Yhteensä	42,7	541	40,7	515

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hallinto/ Maa- ja metsätalous (HO 2015)	-2 000
Palkkausten tarkistukset	80
Yhteensä	-1 920

2016 talousarvio	40 800 000
2015 talousarvio	42 720 000
2014 tilinpäätös	44 043 000

(47.) *Pienpuun energiatuki* (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Metsätalous (HO 2015)	-12 000
Siirto momentille 30.40.44	-4 000
Tasomuutos	9 000
Yhteensä	-7 000

2015 II lisätalousarvio	-7 000 000
2015 talousarvio	7 000 000
2014 tilinpäätös	20 000 000

(48.) *Poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaaminen* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	100 000
2014 tilinpäätös	841 000

50. *Riistatalouden edistäminen* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 10 130 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 3 §:ssä tarkoitettujen menojen maksamiseen
- 2) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitussuutta koskevien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain 3 §:n nojalla valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha, joka vastaa vähintään sitä määrää, minkä kolmen edellisen vuoden metsästäjämäärien perusteella (306 980) arvioidaan samana vuonna kertyvän riistanhoitomaksuina. Riistanhoitomaksun suuruus on 33 euroa. Vuonna 2016 kertyväksi arvioitujen riistanhoitomaksutulot on merkitty momentille 12.30.45.

Momentin varojen käyttöä suunnataan julkisen riistakonsernin strategian perusteella.

Suomen riistakeskus on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka toimialueena on koko maa lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa. Suomen riistakeskuksen tehtävänä on edistää kestävää riistataloutta, tukea riistanhoitoyhdistysten toimintaa, huolehtia riistapolitiikan toimeenpanosta ja hoitaa sille säädetyt julkiset hallintotehtävät. Suomen riistakeskusta ohjaa ja valvoo maa- ja metsätalousministeriö.

Suomen riistakeskuksen toiminnallinen tuloksellisuus

Suomen riistakeskus tukee pääluokka- ja lukuperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita seuraavasti:

- vastaa riistaeläinlajeja ja niiden elinympäristöjä koskevien hoitosuunnitelmien ja niiden päivitysten osallistavasta valmistelusta ja ottaa toiminnassaan, ml. julkiset hallintotehtävät, huomioon vahvistettujen hoitosuunnitelmien linjaukset sekä kansallisen vieraslajistrategian toimenpiteet
- huolehtii kattavasta sidosryhmien kuulemisesta ja osallistamisesta alueellisissa riistaneuvostoissa ja valtakunnallisessa riistaneuvostossa, kehittää ja tukee suurpetoyhdyshenkilöverkoston toimintaa yhteistyössä Luonnonvarakeskuksen ja riistanhoitoyhdistysten kanssa sekä edistää vapaaehtoisuuteen perustuvien muiden riistakantaseurantojen toteuttamista ja havaintojen ja terveysnäytteiden toimittamista tutkimuslaitoksille ja kehittää yhteistyössä julkisen riistakonsernin

toimijoiden kanssa saalistilastointia sekä muita riistatietovarantoja riistahallinnon suunnittelutoiminnan perustaksi

— huolehtii, että riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen määrä vähenee mm. aktiivisin vahinkojen estämistoimenpitein sekä kohdentamalla metsästystä vahinkoa aiheuttaviin riistaeläinlajeihin

— pyrkii aktiivisin toimenpitein vähentämään riistaeläimiin kohdistuvaa laitonta tappamista

— huolehtii valtionavustusten ohjaamisesta riistanhoitoyhdistysten toimintaan valtionavustuslain 7 §:n 2 momentin mukaisella menettelyllä.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Suomen riistakeskus	6 770 000
Riistanhoitoyhdistykset	2 340 000
Metsästysmuseotoiminnan tukeminen	405 000
Riistakonsernin strategian toiminnallistaminen kuten suurpetojen laskenta ja riistakonsernin yhteisten tietojärjestelmien kehittäminen	615 000
Yhteensä	10 130 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	-83
Yhteensä	-83

2016 talousarvio	10 130 000
2015 talousarvio	10 213 000
2014 tilinpäätös	10 240 000

51. Kalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 10 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kalastuslain (379/2015) 82 §:n mukaisista käyttötarkoituksista ja kalastuslain (286/1982) mukaisten viehekalastusmaksujen palautuksista vesialueen omistajille aiheutuviin menoihin.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen sekä EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Eduskunta on hyväksynyt uuden kalastuslain (379/2015) ja eräitä siihen liittyviä lakeja. Laki tulee voimaan 1.1.2016. Kalastuslaki sisältää säädökset kalatalouden edistämismenon keräämisestä, käytöstä sekä talousarvioon ottamisesta. Vastaavasti kumotaan kalastuslaki (286/1982).

Kalastuslain (379/2015) 82 §:n mukaisen toiminnan rahoitukseen arvioidaan käytettävän 7 255 000 euroa. Vuonna 2016 kalastonhoitomaksuina kertyvät tulot on merkitty momentille 12.30.44.

Momentin määrärahasta maksetaan myös kalastuslain (286/1982) mukaiset vuonna 2015 kertyneitä viehekalastusmaksuja vastaavat palautukset vesialueen omistajille. Vesialueiden omistajille palautettavaksi määräksi arvioidaan 3 145 000 euroa, mikä saadaan, kun vuoden 2015 talousarviossa kertyväksi arvioidusta 3 295 000 euron viehekalastusmaksutuotosta vähennetään maksujen kannosta valtiolle arvioidut kulut, yhteensä 150 000 euroa.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kalastuslain 82 §:n 1—3 kohtien mukaiset käyttötarkoitukset	6 505 000
Kalastuslain 82 §:n 5 kohdan mukaisesta kalastonhoitomaksukannosta aiheutuvat menot	750 000
Vuonna 2015 kertyneistä viehekalastusmaksuista vesialueen omistajille palautettava osuus	3 145 000
Yhteensä	10 400 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto	-100
Viehekalastusmaksujen tulokertymän kasvu	97
Tasomuutos	826
Yhteensä	823

2016 talousarvio	10 400 000
2015 talousarvio	9 577 000
2014 tilinpäätös	9 406 296

53. Eräät luonnonvaratalouden valtionavut (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 279 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) metsäpuiden siemenviljelysten perustamista varten myönnettävien valtionavustusten maksamiseen
- 2) avustusten maksamiseen luonnonvara-alan yleishyödyllisille yhteisöille.

Selvitysosa: Metsäpuiden siemenviljelysten perustamiseen myönnettävillä avustuksilla varmistetaan, että metsätalouden käyttöön on saatavissa jatkuvasti ja riittävästi olosuhteisiin sopivaa ja hyvälaatuista metsänviljelyaineistoa.

Luonnonvara-alan yleishyödyllisille yhdistyksille myönnettävät avustukset kohdennetaan luonnonvaratalouden kasvua ja kilpailukykyä edistävään kehittämistoimintaan ja viestintään.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Avustukset metsäpuiden siemenviljelysten perustamiseen	600 000
Avustukset luonnonvara-alan yleishyödyllisille yhdistyksille	679 000
Yhteensä	1 279 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 30.40.22	30
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-194
Yhteensä	-164

Momentin nimike on muutettu.

2016 talousarvio	1 279 000
2015 talousarvio	1 443 000
2014 tilinpäätös	1 113 770

62. Elinkeinokalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 20 837 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) varoista osittain rahoitettavien elinkeinokalataloutta ja meripolitiikkaa koskevien toimenpiteiden EU:n rahoitusosuuden ja valtion rahoitusosuuden maksamiseen

2) kansallisesti rahoitettavista elinkeinokalatalouden edistämistoimenpiteistä ja kaupallisen kalastuksen valvonnasta sekä ammattikalastajille myönnettävistä saimaannorpan suojelusta aiheutuvien taloudellisten vahinkojen korvauksista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään 70 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Määrärahasta on varattu 8 900 000 euroa EU:n osarahoittamien hankkeiden valtion rahoitusosuutta varten.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon EU:n yhteisen kalastuspolitiikan ja yhdenmetyt meripolitiikan mukaisina menoina 19 322 000 euroa, joka on vuosille 2014—2020 Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta (EMKR) osaksi rahoitettavan toimintaohjelman rahoitusosuutta. EU:n osuus tästä on 10 422 000 euroa. EU:n ja kansalliset rahoitusosuudet on vahvistettu Euroopan komission hyväksymässä toimintaohjelmassa. Varoja voidaan käyttää kalatalouselinkeinojen investointi- ja kehittämishankkeiden, kalatalouden ympäristöhankkeiden ja meripolitiikan toteuttamiseen liittyvien hankkeiden rahoittamiseen sekä kaupallisen kalastuksen valvonnan ja tiedonkeruun toimenpiteiden rahoittamiseen.

Määrärahan EU-osuudessa on otettu huomioon myös Ahvenanmaan osuus. Ahvenanmaa osoittaa tarvittavan kansallisen julkisen rahoitusosuuden omassa talousarviossaan.

Momentille 12.30.03 on arvioitu kertyvän yhteensä 5 000 000 euroa ohjelmakauden 2014—2020 EMKR:n rahoitusosuutena.

Määrärahassa on otettu huomioon kokonaan kansallisesti rahoitettavina elinkeinokalatalouden edistämistoimenpiteinä kalastusvakuutusyhdistyksistä annetun lain (998/2012) mukaiset avus-

tukset sekä kaupallisen kalastuksen valvonnasta aiheutuvat menot, siltä osin kuin valvontatoimenpiteet eivät sisälly Euroopan meri- ja kalatalousrahaston toimintaohjelmaan. Määrärahaa voidaan käyttää maa- ja metsätalousministeriön hyväksymillä perusteilla myös muuhun elinkeinokalatalouden edellytysten parantamiseen tai muuhun kalatalousalan vähämerkityksiseen tukeen tai ns. ryhmäpoikkeusasetuksen mukaiseen tukeen komission asetusten mukaisesti. Lisäksi määrärahaa on tarkoitus käyttää saimaannorpan suojelusta aiheutuvien taloudellisten vahinkojen korvaamiseen Saimaan alueen ammattikalastajille arviolta 80 000 euroa. Vuonna 2016 kokonaan kansallisesti rahoitettaviin menoihin arvioidaan tarvittavan 1 515 000 euroa.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

	Kansallinen osuus	EU:n osuus (EMKR)	Yhteensä
Euroopan meri- ja kalatalousrahaston toimintaohjelma, yhteensä	8 900 000	10 422 000	19 322 000
Kansalliset toimenpiteet	1 515 000	-	1 515 000
Yhteensä	10 415 000	10 422 000	20 837 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

EMKR-toimintaohjelman rahoituksen muutos	-15 447
Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-100
Yhteensä	-15 547

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	20 837 000
2015 I lisätalousarvio	2 600 000
2015 talousarvio	36 384 000
2014 tilinpäätös	9 390 000

(77.) *Kalataloudelliset rakentamis- ja kunnostushankkeet* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta ja sen määräraha siirrettäväksi momentille 30.40.31.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 30.40.31	-757
Yhteensä	-757

2015 talousarvio	757 000
2014 tilinpäätös	757 000

83. *Lainat puuntuotannon kestävyys turvaamiseen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 50 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kestävä metsätalouden rahoituksesta annetun lain (1094/1996) mukaisen lainojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan tarpeeksi arvioidaan 100 000 euroa. Kun aiemmilta vuosilta siirräväksi eräksi arvioidaan 50 000 euroa, vuoden 2016 määrärahan tarve on 50 000 euroa.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	50 000
2015 talousarvio	50 000
2014 tilinpäätös	10 000

63. Metsähallitus

1. Peruspääoman muutokset

Metsähallituksen peruspääomaa voidaan alentaa 0,5 milj. eurolla.

2. Liiketoiminnan keskeiset palvelutavoitteet ja muut toimintatavoitteet

Metsähallitus ottaa liiketoimintaa harjoittaessaan huomioon metsähallituslain (1378/2004) mukaiset yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet.

Metsähallituksen liiketoimintojen kannattavuutta parannetaan edelleen.

Metsähallitus voi avustaa Suomen Metsäsäätiötä vuonna 2016 enintään 0,2 milj. eurolla.

3. Liiketoiminnan investointien ja investointisitoumusten enimmäismäärä

Metsähallituksen investoinneista saa aiheutua menoja vuonna 2016 enintään 25 milj. euroa. Lisäksi Metsähallitus saa tehdä vuonna 2016 investointeja koskevia sitoumuksia, joista saa aiheutua menoja seuraavina vuosina enintään 25 milj. euroa.

4. Liiketoiminnan lainanoton enimmäismäärä

Metsähallitus oikeutetaan ottamaan liiketoimintaansa varten valtion liikelaitoksista annetun lain (1185/2002) 5 §:n 1 momentissa tarkoitettua lainaa enintään 80 milj. euroa.

5. Liiketoiminnan takausvaltuudet

Metsähallitus saa myöntää takauksia samaan liikelaitoskonserniin kuuluvien osakeyhtiömuotoisten tytäryritysten lainojen vakuudeksi enintään 20 milj. euron arvosta.

6. Liiketoiminnan vakuuksien enimmäismäärä

Metsähallitus saa antaa toimintaansa varten tarvittavia vakuuksia ulkopuolisille enintään 2,5 milj. euron arvosta.

Selvitysosa:

Liiketoiminta

Peruspääoman määrä oli 31.12.2014 vuoden 2014 tilinpäätöksen mukaan 2 525,7 milj. euroa. Vuoden 2015 aikana sen arvioidaan vähentyvän 16,06 milj. eurolla muun muassa 15 milj. euron pääoman palautuksen johdosta ja olevan vuoden 2015 lopussa 2 509,6 milj. euroa. Vuonna 2016 Metsähallituksen peruspääoma ehdotetaan alennettavaksi 0,5 milj. eurolla. Peruspääoma pienee 0,2 milj. eurolla hallinnan siirtojen, valtionperintöjen sekä muiden vastaavien muutosten nettovaikutuksena. Tämän lisäksi esitetään siirrettäväksi 0,3 milj. euron arvosta liiketoiminnan omaisuutta julkisten hallintotehtävien taseeseen maankäytön muutosten nettovaikutuksena.

Metsähallituksen liiketoiminnan toimialana ovat metsätalous ja muu luonnonvarojen käyttö. Liiketoimintaa harjoitetaan metsähallituslaissa säädettyjen yhteiskunnallisten velvoitteiden (luonnon monimuotoisuuden, virkistyskäytön, porotalouden, saamelaiskulttuurin ja työllisyyden edistäminen) asettamissa puitteissa. Metsähallitus tarjoaa muille yrityksille tasapuoliset liiketoimintamahdollisuudet aktiivisella hankekehityksellä ja kilpailuun perustuvalla alueiden vuokrauksella.

Metsähallituksen liiketoiminnan metsämaan pinta-ala oli vuoden 2014 lopussa 3 610 000 ha, mistä metsähallituslain mukaisten yleisten yhteiskunnallisten velvoitteiden takia käyttörajoituksen piirissä olevaksi pinta-alaksi arvioitiin 541 000 hehtaaria. Hakkuiden ulkopuolella tai pöytämaahakkuiden piirissä oli tuolloin 264 000 ha ja rajoitetussa käytössä 277 000 ha. Tämä tarkoittaa sitä, että metsätalouden metsämaan pinta-alasta 15 %:lla (millä on 19,8 % metsätalouden puustosta) on eriasteisia käyttörajoitteita. Yhteiskunnallisten velvoitteiden huomioonottamisesta aiheutuva kokonaispanostuksen taso oli vuoden 2014 lopussa noin 55 milj. euroa. Vuonna 2016 yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet otetaan huomioon samoilla periaatteilla kuin vuonna 2014. Asiasta päätetään tarkemmin maa- ja metsätalousministeriön päätöksessä Metsähallituksen liiketoiminnan tavoitteista vuodelle 2016.

Ottaen huomioon eduskunnan hyväksymät vuoden 2016 palvelu- ja muut toimintatavoitteet, maa- ja metsätalousministeriö on alustavasti asettanut Metsähallituksen liiketoiminnan vuoden 2016 tulostavoitteeksi (tilikauden tulos) 120,2 milj. euroa ja liiketoimintakonsernille 120,4 milj. euroa. Tavoite vastaa 4,8 prosentin tuottoa Metsähallituksen liiketoimintaan sijoitetulle pääomalle. Tuloutustavoite vuonna 2017 on 120,0 milj. euroa. Tuloutustavoitteen saavuttamiseksi Metsähallitus jatkaa valtion toiminnan ja talouden kannalta epätarkoituksenmukaisen maan myyntiä ja parantaa liiketoiminnan kannattavuutta. Valtioneuvosto päättää tuloutuksen määrästä vuoden 2016 tilinpäätöksen vahvistamisen yhteydessä.

Alustava liiketoiminnan liikevaihtotavoite on 348,0 milj. euroa ja liiketoimintakonsernin 356,7 milj. euroa.

Metsähallitus tekee liiketoiminnan investointeja alustavan investointisuunnitelman mukaan 16,0 milj. eurolla. Näiden lisäksi investoinneissa varaudutaan siihen, että liikelaitos järjestee maainesliiketoimintaa uudelleen. Merkittävimmät investointikohteet ovat puolustusvoimien ja tutkimuksen tarpeisiin tehtävät maa- ja vesialuehankinnat, teiden ja tuulivoimapuistojen rakenteet sekä maa- ja vesirakennushankkeet. Puolustusvoimien tarpeisiin on tarkoitus hankkia alueita noin 3,4 milj. eurolla.

Metsähallituksen tytäryhtiöiden vuoden 2016 arvioitu liikevaihto on konsernin sisäiset erät huomioon ottaen 8,0 milj. euroa ja liikevoitto 0,5 milj. euroa.

Alustavan suunnitelman mukaan Metsähallitus voi antaa takauksia tytäryhtiöidensä 20,0 milj. euron lainojen vakuudeksi. Metsähallitus voi joutua liiketoiminnassaan antamaan vakuuksia ulkopuolisille, esimerkiksi pankkitakauksia kunnille erilaisten velvoitteiden kattamiseksi.

Metsähallitusta koskeva lainsäädäntö uudistetaan vastaamaan EU:n vaatimuksia. Tarkoituksena on, että uusi lainsäädäntö astuisi voimaan 1.4.2016. Uudistuksen edellyttämät muutokset vuoden 2016 talousarvioesitykseen otetaan huomioon täydentävässä talousarvioesityksessä.

Metsähallituksen liiketoiminnan tunnuslukutaulukko

	2014 toteutuma		2015 ennakoitu		2016 esitys	
	Liikelaitos	Konserni	Liikelaitos	Konserni	Liikelaitos	Konserni
Liikevaihto, milj. €	343,2	355,0	345,1	355,1	348,0	356,7
— muutos, %	-1	-4	1	0	1	0
Käyttökate, %	39	35	38	37	37	37
Liikevoitto/tappio, milj. €	128,1	125,1	128,9	127,3	127,4	127,9
Tilikauden tulos, milj. €	116,7	116,9	121,0	119,1	120,2	120,4
— liikevaihdosta, %	34	33	35	34	35	34
— peruspääomasta, %	4,6	4,6	4,8	4,7	4,8	4,8
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. €	130,0 ¹⁾		110,0		120,0 ²⁾	
Sijoitetun pääoman tuotto, % ³⁾	4,8	4,7	4,9	4,8	4,8	4,8
Investoinnit liikevaihdosta, %	4	4	5	5	4	4
Omavaraisuusaste, %	98	98	98	98	98	98
Taseen loppusumma, milj. €	2 687	2 693	2 689	2 693	2 691	2 695
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä (htv)	979	1 098	908	1 027	843	1 007

¹⁾ Valtioneuvoston vahvistama tuloutus. Vuoden 2015 tuloutuksen (110 milj. euroa) lisäksi Metsähallitus maksoi pääoman palautusta 15 milj. euroa.

²⁾ Vuoden 2015 toiminnan perusteella vuoden 2016 talousarvioesityksen (mom. 13.05.01) tuloutusarvio.

³⁾ Sijoitetun pääoman tuotto prosentissa mukana osingot tytäryhtiöiltä.

Liikelaitoksen tuloutus ja rahoitus momenteittain (milj. euroa)

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 esitys
--	-------------------	-------------------	----------------

Liikelaitoksen tuloutus tulomomenteille

13.05.01 Voiton tuloutus	130,000	110,000 ¹⁾	120,000
Yhteensä	130,000	110,000	120,000

Julkisten hallintotehtävien määräraharahoitus

30.63.50 Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät	6,387	6,250	5,754
MMM:n hallinnonala yhteensä	6,387	6,250	5,754

35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät	34,622	34,598	37,116
35.10.63 Luonnonsuojelun alueiden hankinta- ja korvausmenot ²⁾	2,000	2,000	-
YM:n hallinnonala yhteensä	36,622	36,598	37,116

Yhteensä (MMM ja YM)	43,009	42,848	42,870
-----------------------------	---------------	---------------	---------------

¹⁾ Vuoden 2015 tuloutuksen (110 milj. euroa) lisäksi Metsähallitus maksoi pääoman palautusta 15 milj. euroa.

²⁾ Metsähallituksen osuus.

Julkiset hallintotehtävät

Metsähallituksesta annetun lain (1378/2004) 6 §:n mukaisten julkisten hallintotehtävien palvelu- ja toimintatavoitteet sekä niiden rahoitus esitetään tarkemmin maa- ja metsätalousministeriön toimialan osalta momentilla 30.63.50 ja ympäristöministeriön toimialan osalta momentilla 35.10.52.

Julkisten hallintotehtävien rahoitus ja menorakenne (1 000 euroa, sisältää koko toiminnan, myös ympäristöministeriön toimialaan liittyvän osuuden)

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 esitys
Rahoitus¹⁾			
Maa- ja metsätalousministeriö (30.63.50)	7 297	6 331	5 754
Ympäristöministeriö (35.10.52)	35 499	36 286	37 116
Ympäristöministeriö (35.10.63)	992	1 000	-
Ympäristöministeriö (35.10.22)	157	187	150
Muiden ministeriöiden rahoitus	2 501	659	500
Muu rahoitus valtion talousarviosta	798	771	750
Euroopan unionin rahoitus	4 792	1 552	2 000
Tulorahoituksella maksetut menot	10 169	11 174	10 500 ²⁾
Muu rahoitus	3 170	1 954	2 000
Yhteensä	65 375	59 914	58 770
Menot			
Palkkausmenot	31 187	25 998	28 785
Muut kulutusmenot	31 682	31 069	28 985
Maa-aluehankinnat	996	1 000	-
Muut investoinnit	1 510	1 847	1 000
Yhteensä	65 375	59 914	58 770

¹⁾ Rahoituseriin 2014—2015 sisältyvät myös edellisiltä vuosilta siirtyneet erät.

²⁾ Tulorahoituksessa ei ole huomioitu kalastonhoitomaksun keräämisen siirtymistä Metsähallituksen hoidettavaksi.

Julkisten hallintotehtävien kehitystä kuvaava tunnuslukutaulukko

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 esitys
Tuotot (1 000 euroa)			
Maksullinen toiminta	10 463	11 336	10 700
Muut tuotot	4 954	3 348	2 700
Tuotot yhteensä	15 417	14 684	13 400
Kulut (1 000 euroa)			
Henkilöstökulut	31 187	25 998	28 785
Muut kulut	34 391	31 518	28 765
Kulut yhteensä	65 578	57 516	57 550
Valtion talousarviosta saatu rahoitus	47 702	40 832	43 650

Julkisten hallintotehtävien kehitystä kuvaava tunnuslukutaulukko

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 esitys
Yli-/alijäämä	-2 460	-2 000	-500 ¹⁾
Henkilöstömäärä (htv)	624	520	570
— josta virkamiehiä (htv)	68	68	68

¹⁾ Sisältää Pohjois-Suomen siemenvaraston varastonmuutoksen, tulorahoituksella katettujen investointien poistot sekä maksullisen palvelutoiminnan alijäämän. Esityksessä on huomioitu hallinnansiirtoja vastaavien poistojen sekä vuoden 2005 avaavaan taseeseen sisältyneeseen omaisuuteen kohdistuvien kertyneiden poistojen kirjaaminen julkisten hallintotehtävien muuhun omaan pääomaan.

50. Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 754 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Metsähallitusta koskevan lain 6 §:n mukaisten Metsähallituksen julkisista hallintotehtävistä maa- ja metsätalousministeriön toimialalla aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Lisäksi Metsähallitus saa käyttää edellä 1) kohdassa mainittuihin julkisiin hallintotehtäviin Metsähallitukselle kertyvät ne julkisten hallintotehtävien tulot, jotka kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön toimialaan.

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriö asettaa Metsähallituksen julkisille hallintotehtäville maa- ja metsätalousministeriön toimialan osalta seuraavat alustavat tulostavoitteet:

- tarjotaan mahdollisimman laajalti kansalaisille metsästys- ja kalastusmahdollisuuksia ekologisesti ja sosiaalisesti kestävällä tavalla ja seurataan toiminnan vaikuttavuutta
- viestitään tehokkaasti riista- ja kalakantojen hoidosta sekä valtion retkeilyalueiden ja muiden valtion alueiden käyttömahdollisuuksista edistään luonnossa virkistäytymisestä koituvia myönteisiä vaikutuksia
- varmistetaan, että asiakastyytyväisyys säilyy hyvänä
- kehitetään erävalvonnan viranomaisten yhteistyöverkoston toimintaa sekä uusia yhteistyömahdollisuuksia riistakonsernin ja kalatalouskentän toimijoiden kanssa
- luodaan edellytyksiä luontomatkailulle ja luonnon virkistyskäytölle parantamalla käytön kannalta keskeisten retkeilyalueiden palveluvarustusta, opastusta ja kulutuskestävyyttä sekä seurataan näiden alueiden taloudellista merkitystä ja muita hyötyjä.

Metsähallituksen julkisista hallintotehtävistä arvioidaan Metsähallitukselle kertyvän tuloja arviolta 5 600 000 euroa, joista metsästyksen ja kalastuksen tuloja 4 900 000 euroa ja metsäpuiden siemenen myyntituloja 700 000 euroa.

Määrälliset ja laadulliset tavoitteet Metsähallituksen julkisille hallintotehtäville

	2014 toteutuma	2015 ennakoitu	2016 esitys
Käyntimäärät: kansallispuistot, valtion retkeilyalueet, luontokeskukset	3 649 300	3 647 000	3 650 000
Luontokeskusten, maastopalveluiden ja lupa-asiakkaiden asiakastytyväisyys (asteikko 1—5)	4,04	4,05	4,04
Metsästysluvat (kpl)	50 100	50 000	50 000
Kalastusluvat (kpl)	71 151	70 000	70 000
Erävalvontatapahtumien määrä	10 611	11 000	11 000

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Luonnon virkistyskäyttö	3 714 000
Eräasiat	1 590 000
Muut tehtävät	450 000
Yhteensä	5 754 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

HO-lisäyksen poistuminen	-500
Palkkausten tarkistukset	4
Yhteensä	-496

2016 talousarvio	5 754 000
2015 talousarvio	6 250 000
2014 tilinpäätös	6 387 000

70. Maanmittaus ja tietovarannot

Selvitysosa: Tässä luvussa on budjetoitu Maanmittauslaitoksen toiminnasta aiheutuvat menot sekä kiinteistötoimitusten tukemisesta aiheutuvat menot.

Toimintaympäristö

Yleiset talouden suhdanteet vaikuttavat erityisesti maanmittaustoimituksiin ja kirjaamisasioihin niin, että niiden kysyntä seuraa suhdannekehitystä pienellä viiveellä. Maanmittauslaitoksen tuottamien IT-palveluiden kysyntään vaikuttavat erityisesti hallinnonalan asiakasvirastojen tarpeet sekä teknologiakehitykseen vastaaminen.

Asiakkaiden ja yhteiskunnan tarpeet ohjaavat yhä selvemmin palvelutuotantoa. Mobiiliteknologian käyttö yleistyy erilaisissa loppukäyttäjien sovelluksissa. Paikannusta, paikkatietoja ja navigointipalveluja käytetään yhä laajemmin elinkeinoelämän tarpeisiin, turvallisuutta lisäämässä, arkipäivän asiointitehtävissä sekä harrastustoiminnassa.

Tietotekniikka ja sen hyödyntämiseen liittyvät prosessit ja yhteistyörakenteet ovat entistä näkyvämmiin kriittinen menestystekijä. Sähköistä asiointia lisätään, siitä tulee vuorovaikutteista ja

vahaan tunnistamiseen perustuvaa ja näin pyritään kohti kansalaisen keskitettyjen palvelujen käyttöä. Tekniikan kehittyminen näkyy käytettävän teknologian jatkuvana uudistamistarpeena.

Aineistojen lisääntyvä kansainvälinen käyttö ja siihen liittyvät tekniset, sisällölliset ja juridiset vaatimukset edellyttävät osallistumista standardointiin, yhteisten tavoitteiden määrittelyyn ja muuhun yhteistyöhön.

Perustietovarantojen rooli hallinnon ja siihen liittyvien palveluiden järjestämisessä sekä tietojen yhteiskäyttö mm. tietojohdamisessa vahvistuu kansallisen palveluarkkitehtuurin (mm. palveluväylän) kehittyessä ja yhtenäistyessä. Kiinteistötietojärjestelmän ylläpidolla ja parantamisella luodaan edellytyksiä mm. toimivalle markkinataloudelle ja luonnonvarojen kestäväälle hyödyntämiselle. Maastotietojärjestelmällä on tärkeä rooli yhtenäisenä koko maan kattavana paikkatiedon pohja-aineistona.

Koko julkisen hallinnon kattava kokonaisarkkitehtuurityö edellyttää toimenpiteitä tietovarantojen sekä niihin liittyvien kuvaustietojen (metatietojen) ja tietopalveluiden kehittämisessä. Yhteistyö tietovarantojen tuottamisessa ja ylläpidossa tarvittavien muutos- ja seurantatietojen keruussa ja käytössä lisääntyy. Kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin rakentaminen ja INSPIRE-direktiivin toimeenpano etenee, mikä edellyttää aineistojen saatavuuden ja yhteiskäyttöisyyden kehittämistä.

Maastotietojärjestelmästä pyritään kehittämään maasto- ja karttatiedon perustietovaranto, jonka ylläpito perustuu viranomaisten yhteistyöhön ja yhteisiin ylläpitoprosesseihin. Tavoitteena on päästä eroon päällekkäisestä työstä, kohottaa työn tuottavuutta ja parantaa maastotietoaineistojen käytettävyyttä lisäämällä niiden yhteentoimivuutta.

Maanmittauslaitoksen organisaatiota ja tehtäviä uudistettiin vuoden 2015 alusta lukien. Maanmittauslaitoksen osaksi siirtyneen hallinnonalan tietotekniikan palvelukeskuksen toiminnan ja teknisen infrastruktuurin kehittämistä jatketaan asiakasvirastojen tarpeet ja toimintaympäristön muutokset huomioiden. Tavoitteena on, että hallinnonalan virastoilla on käytettävissään asian- tunti- ja kehittämispalveluita sähköisten palveluiden ja prosessien kehittämistä ja käyttöä varten.

Paikkatietokeskuksen toiminta muodostuu paikkatietojen yhteiskäytön ja kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin kehittämisen edistämisestä sekä koko maanmittausalaa tukevasta tutkimuksesta. Metsähovin tutkimusaseman teknisen infrastruktuurin ajanmukaistamista jatketaan uudistamalla laitekantaa. Paikantamisjärjestelmien luotettavuuden parantamiseksi Suomen paikannussatelliittien (GNSS) pysyvä tukiasema- ja seurantaverkko FinnRef uusitaan vaiheittain vuoteen 2017 mennessä.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Maanmittaus ja tietovarannot -politiikkasektorilla toimeenpannaan pääluokkaperusteluissa mainittujen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden lisäksi seuraavia tavoitteita:

— kiinteistötoimituksilla ja kirjaamistehtävillä turvataan selkeä ja luotettava kiinteistöjärjestelmä kansallisen vakuusjärjestelmän toimivuuden varmistamiseksi

— kiinteistöjä ja maastoa koskevat tiedot ovat valtakunnallisesti ajantasaisia ja riittävän laadukkaita ja tietopalvelua tuotetaan standardoiduilla palveluilla

— tietovarannot ovat hyvin hallittuja ja niitä on avattu uudelleenkäytettävässä muodossa tietoverkkojen kautta yhteiskunnassa hyödynnettäväksi

— paikkatietoa keräävillä ja ylläpitävillä on käytössään tutkimuksen tukemia palveluita, jotka edistävät paikkatiedon yhteiskäyttöä sekä kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin hyödyntämistä ja kehittymistä.

Vaikuttavuuden tunnusluvut

	2014 toteutuma	2015 talousarvio	2016 tavoite
Vaikuttavuus			
— maastotietojen vaikuttavuuden muutos, %	..	..	4
— KTJ-2019 perusparannusohjelman kannattavuusindeksi	15	26	40
— tietovarastojen hyödyntäminen, kasvu edellisestä vuodesta, %	..	3	3
— tilusjärjestelytuotanto (Mha)	9 007	9 300	8 500

01. Maanmittauslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 46 630 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) laitoksen toimintaan liittyvien jäsenmaksujen maksamiseen
- 2) Maanmittauslaitoksen omarahoitusosuutena yhteisrahoitteisissa tutkimushankkeissa
- 3) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Maanmittauslaitoksen *tehtävinä* ovat:

— maanmittaustoimitukset, kiinteistöjä koskevat kirjaamisasiat, kiinteistörekisterin ja lainhuuto- ja kiinnitysrekisterin pitäminen sekä kiinteistötietojärjestelmän hallinnosta ja kehittämisestä huolehtiminen, maastotietoja koskevien tietokantojen ylläpito ja ilmakuvapalvelut

— geodeettisten perusedellytyksien luominen maanmittaukselle ja paikkatietojen käytölle koko maassa, paikkatietojen yhteiskäytöstä huolehtiminen, tutkimukseen perustuvan tiedon tuottaminen kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuurien kehittämiseksi

— huolehtia rekisteri- ja tietohallintotehtävistä, tuottaa tietohallinnon asiantuntija- ja IT-palveluita hallinnonalan virastoille ja laitoksille sen mukaan kuin maa- ja metsätalousministeriö on määrännyt ja sopimuksissa on sovittu.

Maanmittauslaitos tukee päälukokaperusteluissa sekä luvun 30.70 selvitysosassa esitettyjen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteiden saavuttamista.

Toiminnallinen tuloksellisuus ja voimavarojen hallinta

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa Maanmittauslaitokselle vuoden 2016 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen luvun 30.01 selvitysosassa todettujen toiminnallisen tuloksellisuuden ja voimavarojen hallinnan tavoitteiden lisäksi seuraavat alustavat tulostavoitteet:

Maanmittauslaitos osallistuu hallinnonalojen yhteisen Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymän (LYNET) toimintaan. Laitos ylläpitää ja kehittää Metsähovin ja Virolahden tutkimusasemia, joiden laitteistoilla ylläpidetään valtakunnallisia paikannus- ja referenssijärjestelmiä. Paikantamisen luotettavuuden parantamiseksi Metsähovin tutkimusaseman ja -laitteistojen sekä pysyvän satelliittipaikannusverkon (GNSS) uudistustyötä jatketaan vuosien 2015—2018 aikana.

Maanmittauslaitoksen päätoimintojen kustannukset, tuotot ja henkilötyövuodet

	2015 arvio			2016 arvio		
	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv
Kiinteistötoimitukset	40 804	40 804	570	40 300	40 300	562
Tilusjärjestelytehtävät	5 587	0	65	5 400	0	64
Kirjaamistehtävät	18 205	18 205	261	17 500	17 500	257
Perustietovarantojen ylläpito	43 749	2 633	619	42 050	1 900	584
Tietopalvelu	10 325	10 869	155	9 900	10 460	152
Maanmittaus ja paikkatietosektorin tutkimus, kehittäminen ja asiantuntijapalvelut	10 880	3 391	205	9 200	3 000	199
IT-palvelutuotanto	12 632	10 886	113	12 600	10 800	111
Yhteensä	142 182	86 787	1 988	136 950	83 960	1 929

Viraston tunnusluvut

	2014 toteutuma	2015 talousarvio	2016 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus			
— kokonaistuottavuus	105,1	102,0	102,0
— työn tuottavuus	107,7	102,0	102,0
— maastotietokannan ajantasaistus, euroa/km ²	136	146	140
Tuotokset ja laadunhallinta			
— toimitustuotanto, toimituksia, kpl	19 090	18 400	18 400
— tilusjärjestelyt (uusjaot), kpl	13	6	6
— kirjaamisratkaisujen määrä, kpl	223 233	230 000	220 000
— maastotietotuotanto yhteensä, km ²	55 607	54 000	54 000
— korkeusmallia 2 metrin ruutukokoon, km ²	42 521	40 000	40 000
— lohkomisen kestoaika, kk	5,1	5,5	5,5
— lainhuutojen käsittelyaika, pv	51	34	25
— maastotietojen täydellisyys, % (jatkuva ajantasaistus)	95	95	95
— asiakkaiden kokonaistyytyväisyys	86	85	85
— referoidut tieteelliset julkaisut	115	60	60
— IT-palvelusopimusten ja -suunnitelmien toteutuma, %	102	98	98

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	123 027	128 666	129 998
Bruttotulot	73 286	81 160	83 368 ¹⁾
Nettomenot	49 741	47 506	46 630
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	36 859		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	37 581		

¹⁾ Sisältää tietohallintopalveluihin budjetoituja menoja vastaavia tuloja yhteensä 6 630 000 euroa (sovitaan tarkemmin palvelusopimuksissa: maa- ja metsätalousministeriö 1 100 000 euroa, Maaseutuvirasto 3 600 000 euroa, Elintarviketurvallisuusvirasto 1 480 000 euroa, Luonnonvarakeskus 400 000 euroa ja muut hallinnonalan virastot ja laitokset 50 000 euroa).

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
<i>Julkisoikeudelliset suoritteet</i>			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	69 405	68 700	66 600
— muut tuotot	190	200	-
Tuotot yhteensä	69 595	68 900	66 600
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	49 589	46 105	47 585
— osuus yhteiskustannuksista	20 893	22 795	19 015
Kustannukset yhteensä	70 482	68 900	66 600
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-887	-	-
Kustannusvastaavuus, %	99	100	100
<i>Muut suoritteet</i>			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	1 780	2 800	2 018
— muut tuotot	10	50	50
Tuotot yhteensä	1 790	2 850	2 068
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	1 297	1 508	1 310
— osuus yhteiskustannuksista	593	1 220	625
Kustannukset yhteensä	1 890	2 728	1 935
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-100	122	133
Kustannusvastaavuus, %	95	104	107

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hallinto/ Maa- ja metsätalous (HO 2015)	-4 000
Kertaluonteisen säästön poisto	5 000
Tuottavuussäästöjen kertaluonteisen käytön poisto	-400
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-157
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-473
Palkkaliukumasäästö	-219
Palkkausten tarkistukset	415
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-512
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-256
Toimintameno säästö (HO 2015)	-170
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)	-91
Vuokramenojen indeksikorotus	38
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-51
Yhteensä	-876

2016 talousarvio	46 630 000
2015 talousarvio	47 506 000
2014 tilinpäätös	50 463 000

40. Kiinteistötoimitusten tukemisesta aiheutuvat menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 4 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) uusjakojen tukemisesta annetun lain (1423/2014), kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977) 102 §:n mukaisten lainojen ja korkotuen rahoituksesta ja eräistä vesitilusjärjestelyistä annetun lain (31/1980) 19 §:n mukaisista lunastuksista aiheutuviin menojen maksamiseen

2) vesistöhankeiden johdosta suoritettavista tilusjärjestelyistä annetun lain (451/1988) 21 ja 22 §:n mukaisten menojen maksamiseen

3) kiinteistötoimitusmaksusta annetun lain (558/1995) 3 §:n 5 momentissa tarkoitettujen toimituksen suorittamisesta aiheutuvien kustannusten ja korvausten maksamiseen uusjakojen ja vesitilusjärjestelyjen osalta.

Määrärahaa saa käyttää enintään 10 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha käytetään peltotilusjärjestelyjen tukemiseen ja pilottiluonteisiin metsätilusjärjestelyihin. Määrärahan käytön arvioidaan jakautuvan siten, että asianosaisilta takaisinperittävä osuus määrärahasta on noin 1,9 milj. euroa ja valtion lopulliseksi menoksi jää noin 2,1 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hallinto/ Maa- ja metsätalous (HO 2015)	-1 000
Yhteensä	-1 000

584

30.70

2016 talousarvio
2015 talousarvio
2014 tilinpäätös

4 000 000
5 000 000
5 000 000

Pääluokka 31

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala palvelee yhteiskuntaa vastamalla toimivista ja turvallisista liikenne- ja viestintäyhteyksistä sekä -palveluista kestäväen kasvun tukemiseksi mahdollistamalla uusien digitaalisten palvelujen käyttöympäristön.

Toimintaympäristö

Sähköisten viestintäverkkojen ja digitaalisten palveluiden merkitys yhteiskunnan toimivuudelle on keskeinen. Toimintaympäristöä muokkaavat vahvasti nopea teknologinen kehitys, internetin hyödyntämisen uudet muodot sekä automatiikka ja robotiikka. Innovaatio- ja palvelualustoihin perustuva liiketoiminta yleistyy. Globaali kilpailu, muuttuvat käyttötottumukset sekä toiminnan luotettavuus ja turvallisuus haastavat palvelukehityksen edellyttäen uudistumista ja innovaatioita.

Liikennepolitiikka joutuu vastaamaan sekä liikenneverkon huonontuneen kunnon että digitalisaation toimialalle tuomien muutosten haasteisiin. Liikenneverkon korjausvelka on suuri, ja teiden ja ratojen kunto on heikentynyt viime vuosina nopeasti. Yhteiskunnan digitalisoituessa digitaalinen asiointi korvaa ja täydentää fyysistä liikkumista. Tiedon hyödyntäminen, edistykselliset tieto- ja viestintäteknikan ratkaisut sekä uudet langattomat teknologiat parantavat myös liikenteen sujuvuutta, turvallisuutta ja ympäristöystävällisyyttä. Asiakkaat ovat yhä tiiviimmin mukana palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Hallinnonalan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet

Hallinnonalan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet tukevat digitalisaatiota, vastaavat rakennemuutoksen ja kestäväen talouden vaatimuksiin ja huomioivat liiketoimintamallien ja kulutottumusten murroksen sekä viestinnässä että liikenteessä.

Liikenne- ja viestintäpolitiikka kytkeytyvät vahvasti toisiinsa, mistä johtuen hallinnonalan ohjauksen tulee perustua koko hallinnonalan kattaviin tavoitteisiin. Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa hallinnonalalle seuraavat yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet:

— Innovatiiviset viestintä- ja liikennepalvelut ylläpitävät hyvinvointia ja luovat kestävää kasvua sekä kansallista kilpailuetua.

— Tiedon hyödyntämisestä syntyy uutta liiketoimintaa sekä käyttäjälähtöisiä ja luotettavia palveluita.

— Liikenne- ja viestintäverkot muodostavat edellytykset yhteiskunnan kehittymiselle ja uudistumiselle.

Viestintäpolitiikka toteuttaa hallinnonalan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita huolehtimalla digitaalisten palvelumarkkinoiden kasvuympäristön edellytyksistä, tukemalla media-alan elinvoimaisuutta, edistämällä tiedon hyödyntämistä ja sen liiketoimintamahdollisuuksia, vahvistamalla luottamusta digitaalisiin palveluihin ja toimintatapoihin sekä varmistamalla viestintäyhteyksien laadun ja saatavuuden.

Viestintäverkkojen ja muun digitaalisen infrastruktuurin potentiaali erilaisille palveluille ja innovatiiviselle käytölle tulee käyttää hyväksi täysimääräisesti. Viestintäpolitiikalla tulee tukea edistyksekköiden huippulaatuisten viestintäverkkojen ja uusien tietoperusteisten digitaalisten palveluiden syntymistä sekä markkinoiden kehitystä vapauttamalla alaa kilpailulle sekä joustavoittamalla normi- ja toimilupaohjausta huolehtien samalla kuluttajan oikeuksista. Erityistä huomiota tulee kiinnittää digitaalisen tiedon hyödyntämisen edellytyksiin sekä siihen, että tietoturva ja yksityisyyden suojasta huolehditaan. Viestintäpolitiikalla vaikutetaan myös siihen, että tarjolla on monipuolisia, käyttäjien tarpeisiin vastaavia mediapalveluita. Yleisradio Oy:n julkista palvelua ja sen roolia median murroksessa arvioidaan.

Viestintäpolitiikkaa tukevia määrärahoja ovat Viestintäviraston toimintamäärärahat, valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiseen varatut määrärahat, sanomalehdistön tuki, median innovaatiotuki sekä Yleisradio Oy:n rahoitukseen tarkoitettu määräraha.

Liikennepolitiikka toteuttaa hallinnonalan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita luomalla elinkeinoelämälle edellytyksiä pärjätä globaalissa kilpailussa sekä antamalla kansalaisille mahdollisuudet toimivaan ja turvalliseen arkeen. Liikennepolitiikalla parannetaan liikenneverkon kuntoa ja mahdollistetaan liikennejärjestelmän uudistaminen digitalisaatiota hyväksi käyttämällä. Liikennepolitiikka perustuukin jatkossa yhä enenevässä määrin liikenne palveluna -toimintamallille. Tieto, digitalisaatio, joukkoistaminen, jakamistalous, palveluistuminen ja automaatio otetaan uudenlaisten liikennepalveluiden pohjaksi. Vaikuttavuustavoitteita edistetään purkamalla digitalisaation hyödyntämistä estävää sääntelyä, luomalla hyvät puitteet liikenteen palvelu- ja automaatiokokeiluille, edistämällä avoimen tiedon käyttöä liikennepalveluissa sekä panostamalla liikenneverkkojen kuntoon.

Elinkeinoelämän kilpailukyky ja investoinnit biotalouteen edellyttävät toimivaa liikennejärjestelmää ja laadukasta infrastruktuuria koko Suomessa. Tässä yhteydessä huolehditaan etenkin bioteollisuutta palvelevan vähäliikenteisen verkon kunnosta. Liikennejärjestelmää kehitetään toimintavarmaksi, turvalliseksi, ympäristöystävälliseksi, ennakoitavaksi ja esteettömäksi ja valmistelun sen soveltuvuus automaattiliikenteelle.

Uusia digitaaliseen tietoon perustuvia palveluja ja markkinoiden kehittymistä vauhditetaan laajalaisella yhteistyöllä ja monipuolisilla kokeiluilla.

Liikenneverkkoon panostetaan parantamalla erityisesti tie- ja rataverkon kuntoa astettain hallituskaudella. Korjausvelan kasvun pysäyttämiseen ja sen hallittuun vähentämiseen on käytettävissä hallituksen strategisten kärkihankkeiden rahoitusta vuosina 2016—2018 yhteensä 600 milj. euroa, josta 100 milj. euroa vuonna 2016. Kaupunkiseutuja kehitetään pitkällä aikavälillä niin,

että syntyy edellytykset mm. tehokasta joukkoliikennettä, vuokra-autoja, autojen yhteiskäyttöä, kävelyä ja pyöräilyä yhdisteleville palveluille.

Julkisin varoin rahoitettuja henkilökuljetuksia tehostetaan hallitusohjelman mukaisesti.

Liikenteen turvallisuutta edistetään vastuullisuutta korostaviin, ennalta ehkäiseviin ja riskianalyysipohjaisiin toimintamalleihin perustuvalla pitkäjänteisellä ja poikkihallinnollisella liikennejärjestelmän kehittämällä.

Liikenteen aiheuttamia haittoja vähennetään vaikuttamalla liikkumistarpeeseen sekä liikkumis- ja kuljetusvalintoihin sekä ohjaamalla liikennettä kestäviin liikennemuotoihin. Pidemmän aikavälin tavoitteet edellyttävät kestäviin, uusiutuviin polttoaineisiin ja vähäpäästöisiin ajoneuvoihin perustuvan liikennejärjestelmän kehittämistä.

Hallinnonalan muut tavoitteet

Lisäksi liikenne- ja viestintäministeriö asettaa koko hallinnonalalle seuraavat poikkileikkaavat tavoitteet:

- Vahvistetaan kilpailukykyä elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla.
- Luodaan edellytyksiä digitaalisen liiketoiminnan kasvuympäristölle.
- Kevennetään sääntelyä ja hallinnollista taakkaa.
- Edistetään innovatiivisia kokeiluja ja hankintoja.
- Parannetaan liikenne- ja viestintäalalla tarvittavaa osaamista, johtamista ja toimeenpanoa.

Tutkimus

Hallinnonalalla tutkimustoimintaa harjoittaa Ilmatieteen laitos, joka on keskeisessä roolissa yhteiskunnan ilmastomuutoksen sopeutumiseen tarvittavan perustiedon tuottamisessa. Laitos tuottaa laadukasta tietoa ilmakehästä ja meristä ja yhdistää tämän osaamisen yhteiskunnan turvallisuutta edistäviksi sääpalveluiksi ja korkeatasoiseksi tutkimustiedoksi. Ilmatieteen laitos toimii yhteistyössä viranomaisten ja elinkeinoelämän kanssa yhteiskunnan sääherkkien toimintojen ja digitaalisten palvelujen häiriöttömän toiminnan varmistamiseksi myös sään ääri-ilmiöissä.

Valtion yhtiöt

Liikenne- ja viestintäministeriön omistajaohjauksessa ovat valtion yhtiöt Finavia Oyj ja Finnпилot Pilotage Oy, joiden tavoitteena on tukea liikenteen toimialalle asetettujen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteiden toteutumista.

Määrärahat ja tuloarviot

Hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 2 932,3 milj. euroa. Poliittikalohkoille ehdotetaan määrärahoja seuraavasti: hallinto ja toimialan yhteiset menot 394,7 milj. euroa, liikenneverkko 1 708,3 milj. euroa, liikenteen viranomaispalvelut 47,9 milj. euroa, liikenteen tukeminen ja ostopalvelut 207,7 milj. euroa, viestintäpalvelut ja -verkot sekä viestinnän tukeminen 529,3 milj. euroa sekä tutkimus 44,4 milj. euroa.

Liikenteen toimialan veronluonteisista maksuista tuottoarvioiltaan suurimpia ovat meriväylien pidon kustannuksia kattava väylämaksu 44,8 milj. euroa, lentoliikenteen valvontamaksu 11,5

milj. euroa, katsastustoiminnan valvontamaksu 7,3 milj. euroa, Kerava—Lahti -oikoradan investointivero 4,2 milj. euroa, ratavero 1,1 milj. euroa ja kaupunkiraideliikenteen valvontamaksu 0,04 milj. euroa. Liikenteen toimialalta kerättävistä muista maksuista tuottoarvioltaan suurin on radanpitoon käytettävä ratamaksu 41,0 milj. euroa. Liikenteen turvallisuusviraston maksutulojen arvioidaan olevan yhteensä 81,0 milj. euroa.

Viestinnän toimialalta arvioidaan kerättävän veronluonteisina maksuina 28,6 milj. euroa, josta huutokauppatulojen ja huutokaupattujen taajuusalueiden toimilupamaksutulojen arvioidaan olevan 21,8 milj. euroa. Lisäksi Viestintäviraston arvioidaan saavan muina maksutuloina 6,8 milj. euroa.

Hallinnonalan sekalaisten tulojen arvioidaan olevan 138,5 milj. euroa.

Yhteenvetotarkastelu sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä toiminnasta

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla otetaan huomioon sukupuolivaikutukset lainsäädännön valmistelussa ja tulosoikeuksissa. Tavoitteena on tuottaa suoritteita ja julkisia palveluita, joiden käyttämisessä eri väestöryhmien kuten naisten, miesten, lasten, vanhusten ja vammaisten tarpeet otetaan huomioon. Hallinnonalan henkilöstösuunnittelun tavoitteena on oikein mitoitettu ja osaava henkilöstö, joka työskentelee hyvässä työyhteisössä, jonka työilmapiiriä seurataan ja kehitetään hyväksytyjen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien mukaisesti. Määrärahat kohdennetaan tasa-arvoneutraalisti.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2015	
		varsinainen talousarvio	2016 esitys
31.10.20	<i>Perusväylänpito (siirtomääräraha 2 v)</i>		
	— maa- ja vesirakennusvaltuus	135,0	-
31.10.35	<i>Valtionavustus länsimetron rakentamiseen (siirtomääräraha 3 v)</i>		
	— avustusten myöntämisvaltuus	240,0	-
31.10.77	<i>Väyläverkon kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)</i>		
	— maa- ja vesirakennusvaltuus	239,0	60,0
31.40.50	<i>Valtionavustus valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiseen (siirtomääräraha 3 v)</i>	5,5	-

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
01. Hallinto ja toimialan yhteiset menot	425 054	372 105	394 664	22 559	6
01. Liikenne- ja viestintäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	20 721	16 483	15 629	-854	-5
21. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	1 154	1 660	1 660	—	0
29. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)	402 151	352 984	377 375	24 391	7
(40.) Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)	1 028	978	—	-978	-100
10. Liikenneverkko	1 801 415	1 658 590	1 708 314	49 724	3
01. Liikenneviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	86 154	81 080	78 917	-2 163	-3
20. Perusväylänpito (siirtomääräraha 2 v)	1 016 938	932 909	1 065 000	132 091	14
35. Valtionavustus länsimetron rakentamiseen (siirtomääräraha 3 v)	55 744	88 713	20 400	-68 313	-77
41. Valtionavustus eräiden lentopaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon (siirtomääräraha 3 v)	1 000	1 000	1 000	—	0
50. Valtionavustus yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen (siirtomääräraha 3 v)	8 000	5 000	3 000	-2 000	-40
(70.) Jäänmurtajan hankinta (siirtomääräraha 3 v)	46 000	55 000	—	-55 000	-100
76. Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset (arviomääräraha)	21 327	34 997	34 997	—	0
77. Väyläverkon kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	472 252	340 141	343 030	2 889	1
78. Eräät väylähankkeet (siirtomääräraha 3 v)	25 000	22 000	56 000	34 000	155
79. Elinkaarirahoitushankkeet (siirtomääräraha 3 v)	69 000	97 750	105 970	8 220	8

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
20. Liikenteen viranomais- palvelut	48 213	52 589	47 866	-4 723	-9
01. Liikenteen turvallisuus-					
viraston toimintamenot					
(siirtomääräraha 2 v)	48 213	49 589	47 866	-1 723	-3
(40.) Ajoneuvojen romutus-					
palkkiokokeilu (siirtomäärä-					
raha 2 v)	—	3 000	—	-3 000	-100
30. Liikenteen tukeminen ja ostopalvelut	232 465	212 148	207 738	-4 410	-2
42. Valtionavustus					
koulutuksesta (siirtomäärä-					
raha 3 v)	841	841	841	—	0
43. Meriliikenteessä					
käytettävien alusten					
kilpailukyvyn					
parantaminen (arviomäärä-					
raha)	87 582	86 420	100 420	14 000	16
(46.) Alusinvestointien					
ympäristötuki (siirtomäärä-					
raha 3 v)	20 000	—	—	—	0
(50.) Lästimaksuista suoritettavat					
avustukset (arviomääräraha)	951	—	—	—	0
51. Luotsauksen hintatuki					
(siirtomääräraha 2 v)	4 200	4 200	4 200	—	0
63. Joukkoliikenteen palvelu-					
jen osto ja kehittäminen					
(siirtomääräraha 3 v)	102 843	103 159	84 474	-18 685	-18
64. Saariston yhteysalus-					
liikennepalvelujen ostot ja					
kehittäminen (siirtomäärä-					
raha 3 v)	10 745	12 225	12 500	275	2
66. Yhteysalusliikenne-					
palvelujen ostosopimukset					
(siirtomääräraha 3 v)	5 303	5 303	5 303	—	0
40. Viestintäpalvelut ja -verkot sekä viestinnän tukeminen	531 402	556 642	529 332	-27 310	-5
01. Viestintäviraston toiminta-					
menot (siirtomääräraha 2 v)	11 045	11 894	11 384	-510	-4
(20.) Uusien teknologioiden ja					
liiketoimintamallien					
edistäminen (siirtomäärä-					
raha 3 v)	—	300	—	-300	-100
(42.) Sanomalehdistön tuki					
(kiinteä määräraha)	500	500	—	-500	-100

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
(43.) Digitaalisten palveluiden toimintaympäristön kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	—	—	—	—	0
44. Median innovaatiotuki (siirtomääräraha 3 v)	—	20 000	10 000	-10 000	-50
50. Valtionavustus valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiseen (siirtomääräraha 3 v)	11 909	16 000	—	-16 000	-100
60. Siirto valtion televisio- ja radiorahastoon (siirtomääräraha 3 v)	507 948	507 948	507 948	—	0
50. Tutkimus	48 896	45 428	44 352	-1 076	-2
01. Ilmatieteen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	48 896	45 428	44 352	-1 076	-2
Yhteensä	3 087 444	2 897 502	2 932 266	34 764	1
Henkilöstön kokonaismäärä	2 276	2 262	2 190		

01. Hallinto ja toimialan yhteiset menot

01. Liikenne- ja viestintäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 15 629 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) lähialueyhteistyöhankkeiden menoihin
- 2) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen maksamiseen
- 3) vastikkeettomien menojen maksamiseen kansainvälisille yhteisöille.

Selvitysosa: Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa alustavasti toiminnalleen vuodelle 2016 seuraavat toiminnalliset tavoitteet, jotka tukevat hallinnonalalle asetettuja yhteisiä tavoitteita:

Tuotokset ja laadunhallinta

— Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan toiminnan ja strategian ohjausta kehitetään suuntaan, joka edistää sekä toimialan yhteiskunnallista vaikuttavuutta että hallinnonalan virastojen ja laitosten toiminnallista tuloksellisuutta, taloudellisuutta ja tuottavuutta.

— Kevennetään sääntelyä ja hallinnollista taakkaa.

Toiminnallinen tehokkuus

— Kokonaistuottavuus paranee vuosittain 2 % ja työn tuottavuus 1 % suhteessa edelliseen vuoteen.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	19 792	16 563	15 669
Bruttotulot	348	80	40
Nettomenot	19 444	16 483	15 629
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	6 958		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	8 235		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01 (-3 htv)	-777
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-9
Palkkaliukumasäästö	-75
Palkkausten tarkistukset	85
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-101
Tasomuutos	23
Yhteensä	-854

2016 talousarvio	15 629 000
2015 talousarvio	16 483 000
2014 tilinpäätös	20 721 000

21. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 660 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää hallinnonalan tuottavuuden edistämiseen tähtäävien investointien, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palvelujen hankintaan.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä aiheutuneita säästöjä vastaavat määrärahat siltä osin kuin niitä ei ole käytetty muiden määrärahojen lisäyksinä.

2016 talousarvio	1 660 000
2015 talousarvio	1 660 000
2014 tilinpäätös	1 154 000

29. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 377 375 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 23.01.29	-119
Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	234
Tasomuutos	24 276
Yhteensä	24 391

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	377 375 000
2015 talousarvio	352 984 000
2014 tilinpäätös	402 150 521

(40.) Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kiinteistö Oy Tieliikennemuseo	-350
Siirto momentille 29.80.06	-84
Siirto momentille 29.80.32	-461
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-83
Yhteensä	-978

2015 talousarvio	978 000
2014 tilinpäätös	1 028 000

10. Liikenneverkko

Selvitysosa: Valtion liikenneverkon ylläpidon ja kehittämisen lisäksi valtio antaa avustusta erikseen päätettyihin kaupunkien liikenneinvestointeihin (vuonna 2016 länsimetron rakentamiseen 20,4 milj. euroa), eräiden lentopaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon (1 milj. euroa) sekä yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen (3 milj. euroa).

Valtion omistaman liikenneverkon ylläpitoon eli perusväylänpitoon käytetään 1 116 milj. euroa bruttona ja kehittämiseen 540 milj. euroa ml. maa-alueiden hankinta. Perusväylänpidon määrärahaa 100 milj. euroa on hallituksen strategisten kärkihankkeiden korjausvelan vähentämiseen kohdennettua rahoitusta.

Vuonna 2016 käynnistetään uutena kehittämishankkeena Helsingin ratapihan toiminnallisuuden parantaminen.

Valtion liikenneverkko muodostuu maantieverkosta, rataverkosta ja vesiväylistä. Maantieverkon pituus oli 78 071 km, rataverkon pituus 5 944 km ja vesiväylien pituus 16 267 km vuoden 2014 lopussa. Vastaava väyläomaisuuden kirjanpitoarvo oli maantieverkon osalta 15,0 mrd. euroa, rataverkon osalta 4,4 mrd. euroa ja vesiväylien osalta 0,2 mrd. euroa. Liikenneverkon jälleenhankinta-arvoa ei ole tarkkaan laskettu, mutta sen arvioidaan olevan yli 50 mrd. euroa. Verkon arvoa nostaa erityisesti väylien ylläpitoon osoitettavat määrärahat sekä kehittämisinvestointien valmistuminen.

Liikenneverkon tasearvio (milj. euroa)

	v. 2014	v. 2015 (arvio)	v. 2016 (arvio)
Tie	15 012	15 060	15 130
Radat	4 355	4 650	4 950
Vesiväylät	196	196	196
Yhteensä	19 563	19 906	20 276

Maanteiden, rautateiden ja vesiväylien ns. korjausvelka on yhteensä noin 2,4 mrd. euroa. Korjausvelalla tarkoitetaan rahasummaa, joka tarvittaisiin väylien saattamiseksi nykytarpeita vastaavaan hyvään kuntoon. Hyvä kunto tarkoittaa sellaista teknis-taloudellista tasoa, jolla väylän palvelutaso on väylän liikennemäärään ja merkittävyyteen nähden riittävä ja palvelutason ylläpitäminen ei tule kohtuuttoman kalliiksi.

Liikennevirasto vastaa valtion tie-, rata- ja vesiväyläverkosta sekä ylläpitää ja kehittää liikennejärjestelmää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Liikennevirasto toteuttaa toimenpiteillään pääluokkaperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita, niiden painopisteitä ja hallinnonalan muita tavoitteita edistämällä liikenteen palvelumarkkinoiden ja asiakaslähtöisten palvelujen syntymistä erityisesti kokeiluilla, avaamalla ja hyödyntämällä tietoa sekä edistämällä digitalisaatiota liikennejärjestelmän suorituskyvyn parantamiseksi sekä automatisaation ja uusien käyttäjälähtöisten palvelujen mahdollistamiseksi. Liikennevirasto turvaa liikenne- ja viestintäyhteyksiä asiakastarpeita vastaavasti huolehtimalla liikenneverkon kunnosta sekä parantamalla liikenteen toimintavarmuutta ja turvallisuutta. Tulevina vuosina keskeisiä tehtäviä on korjausvelan kasvun pysäyttäminen ja korjausvelan hallittu vähentäminen hallitusohjelman mukaisesti. Liikenneverkon ylläpitoa ja kehittämistä tehostetaan mm. tiedon paremmalla hyödyntämisellä, uusien verkon kuntoa kartoittavien menetelmien hyödyntämisellä, kuntien ja valtion hankintayhteistyöllä sekä tietomallintamisen täysimääräisellä käyttöönotolla. Suunnittelukäytäntöä kehitetään ottamaan huomioon digitalisaation ja automatisaation vaikutukset tulevaisuuden liikennejärjestelmään ja liikennemääriin.

Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa alustavasti Liikennevirastolle vuodelle 2016 seuraavat keskeiset toiminnalliset tavoitteet.

Tulostavoite	2014	2015	2016
	toteutuma	tavoite/ ennuste	

TUOTOKSET JA LAADUNHALLINTA

Liikenne- ja viestintäyhteydet

Liikennejärjestelmä toimii kilpailukykyä ja hyvinvointia edistäen

Elinkeinoelämän tyytyväisyys kuljetusten toimivuuteen (asteikko 1—5)	..	3,8	..
Kansalaisten tyytyväisyys matkojen toimivuuteen (asteikko 1—5)	..	3,3	..

Korjausvelan kasvu pysäytetään hallitusti

Päällystetyt tiet kuntoluokissa huono ja erittäin huono, km, (vilkasliikenteinen tieverkko/muu tieverkko) enintään	940/4 566	1 140/4 820	1 000/5 400
Maantie- ja ratasillat kuntoluokissa huono ja erittäin huono, kpl, enintään	795	840	890
Rataverkon kuntoindeksi (syksyn mittaus)	97	97	97
Huonokuntoiset turvalaitteet kauppamerenkulun väylillä, %, enintään	7,2	7,8	8,5

Biotalouden toimintaedellytyksistä huolehditaan

Painorajoitettujen maantiesillat, kpl, enintään	494	490	485
Soratiet kuntoluokissa huono ja erittäin huono, km (enintään)	2 750	2 850	2 900

Liikenteen toimintavarmuus ja turvallisuus paranevat

Radanpidosta johtuvat viivästykset kaukoliikenteessä, % junista 5 min. myöhässä (enintään)	4,5	4,0	4,0
Radanpidosta johtuvat viivästykset lähiliikenteessä, % junista 3 min. myöhässä (enintään)	1,6	1,5	1,5
Jäänmurtopalveluiden odotusaika, h, tavoite enintään	1,9	3,5	3,5
Tieliikenteen henkilövahinko-onn. vähenemä perusväylänpidon toimin, kpl	19	23	15

Liikenteen aiheuttamat ympäristöhaitat vähenevät

Väylänpidon meluntorjunnan vaikutus, henkilö/vuosi	575	985	450
Pohjavesien pilaantumisriskin vähenemä väylänpidon toimin, km	15	5,7	5,0

TOIMINNALLINEN TEHOKKUUS

Tuottavuus ja kokonaistaloudellisuus

Työn tuottavuuden kasvu, %	-0,8	1	1
Kokonaistuottavuuden kasvu, %	-1,4	0,2	0,2

Liikenneviraston menot ja tulot (milj. euroa)

	2014	2015	2016
	toteutuma	varsinainen talousarvio	
Toimintamenot (01)	84,4	81,1	78,9
— Tulot toiminnasta	1,1	1,2	1,0

Liikenneviraston menot ja tulot (milj. euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
— Toimintamenot	85,5	82,3	79,9
— Hallinto	80,3	76,3	73,9
— T&K	5,2	6,0	6,0
Perusväylänpito (20)	982,6	932,9	1 065,0
Tulot	79,4	65,5	50,6
— Ratamaksu	43,4	43,8	41,0
— Muut tulot	36,0	21,7	9,6
Menot	1 062,0	998,4	1 115,6
Päivittäinen kunnossapito	377,9	382,1	396,5
— Hoito	330,5	317,8	331,4
— Käyttö	47,4	64,3	65,1
Ylläpito	400,7	345,6	372,8
— Korjaus	62,6	57,5	57,5
— Elinkaaren hallinta	325,2	273,1	298,9
— Omaisuuuden hallinta	12,9	15,0	16,5
Parantaminen	120,5	89,7	65,2
— Liikenneväylien parantamisinvestoinnit	81,1	62,2	31,4
— Liikenteen hallinnan järjestelmät	16,7	16,0	21,8
— Suunnittelu	22,7	11,5	12,0
Liikenteen palvelut	162,9	181,1	181,1
— Liikenteen ohjaus ja informaatio	68,7	79,3	74,6
— Jäänmurto	43,0	49,0	51,0
— Maantielauttaliikenne	47,1	48,3	51,0
— Merikartoitus	4,2	4,5	4,5
Korjausvelan vähentäminen	-	-	100,0
Kehittämisinvestoinnit (70, 76, 77, 78, 79)	535,4	549,9	540,0
Jäänmurtajan hankinta (70)	0,9	55,0	-
Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset (76)	21,3	35,0	35,0
Väyläverkon kehittäminen (77)	415,0	340,1	343,0
Eräät väylähankkeet (78)	30,8	22,0	56,0
Elinkaarirahoitushankkeet (79)	67,4	97,8	106,0
Nettomenot yhteensä	1 602,4	1 564,0	1 683,9
Bruttomenot yhteensä	1 682,9	1 630,7	1 735,5

Väylämaksulain mukaisen toiminnan tehtävien kehitys ja väylämaksutulot (11.19.06)

	2014 toteutuma	2015 arvio	muutos	2016 arvio	muutos
Väylämaksuilla katettava toiminta					
Ulkomaan tavaraliikenne rannikolla, milj. tonnia	94 630	95 000	0,4 %	96 000	1,1 %
Matkustajaliikenne, milj. matkustajaa	18,1	18,1	0,0 %	18,1	0,0 %
Väylämaksutuotot, 1 000 euroa	87 587	44 400	- 49,3 %	44 800	0,9 %
Muut tuotot, 1 000 euroa	132	130	-1,5 %	130	0,0 %
Kustannukset, 1 000 euroa	82 662	86 162	4,2 %	92 662	7,5 %
Kustannusvastaavuus	106,1 %	51,7 %	-54,4 %-yks.	48,5 %	-3,2 %-yks.

01. Liikenneviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 78 917 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) lähialueyhteistyöhankkeiden menoihin
- 2) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen maksamiseen.

Selvitysosa: Liikenneviraston tehtävänä on vastata liikenteen palvelutason ylläpidosta ja kehittämisestä valtion hallinnoimilla liikenneväylillä. Virasto edistää toiminnallaan koko liikennejärjestelmän toimivuutta, liikenteen turvallisuutta, alueiden tasapainoista kehitystä ja kestävää kehitystä.

Liikennevirasto kehittää toimintaansa erityisesti koko liikennejärjestelmän näkökulmasta parantamalla liikennemuotojen yhteistoimintaa ja tuottavuusedellytyksiä.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	85 445	82 280	79 877
Bruttotulot	1 057	1 200	960
Nettomenot	84 388	81 080	78 917
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	23 022		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	24 788		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtakunnalliset liikenteen telematiikka- ja tietopalvelut (siirto momentilta 32.01.02) (9 htv)			268
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)			-99
Omakustannuseräpäätteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa			-662
Palkkaliukumasäästö			-310
Palkkausten tarkistukset			349
Toimintamenojen tuottavuussäästö			-403
Toimintameno säästö (HO 2015)			-1 150
Vuokramenojen indeksikorotus			42
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö			-80
Tasomuutos			-118
Yhteensä			-2 163
2016 talousarvio			78 917 000
2015 talousarvio			81 080 000
2014 tilinpäätös			86 154 000

20. Perusväylänpito (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 065 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) väylien hoidosta, käytöstä, korjauksista, elinkaaren hallinnasta, omaisuuden hallinnasta, liikenneväylien parantamisinvestoinneista, liikenteen hallinnan järjestelmistä, suunnittelusta, liikenteen ohjauksesta ja informaatiosta, jäänmurrosta, maantielauttaliikenteestä, merikartoituksesta ja muista väylänpitäjän vastuulle kuuluvista tehtävistä aiheutuvien menojen sekä väylänpidosta aiheutuvien vahingonkorvauksien maksamiseen

2) toimintamenumäärärahan vakiosisältöisen käyttötarkoituksen mukaisesti sellaisten välttämättömien lakisääteisten velvoitteiden tekemiseen, joista voi aiheutua menoja myös tulevana varainhoitovuosina

3) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen

4) väliaikaisesti radanpidon materiaalitoimituksien maksamiseen ennen materiaalin kohdentamista sijoitusmenomomentille budjetoiduille väylien kehittämishankkeille.

Nettobudjetoinnissa otetaan huomioon ratamaksu, yhteisrahoitteisen toiminnan tulot, Saimaan kanavan lupamaksutulot, maksullisen palvelutoiminnan tulot ja omaisuuden myyntituotot lukuun ottamatta kiinteän omaisuuden myyntituloja sekä väylänpidon vahingonkorvaustulot.

Valtuus

Liikennevirasto oikeutetaan solmimaan aikaisempina vuosina myönnettyjen valtuuksien mukaisia sopimuksia siltä osin kuin valtuuksia ei ole käytetty.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoituina tuloina 41,0 milj. euron ratamaksun perusmaksu. Liikennevirasto tulouttaa lisäksi rataverolain perusteella momentille 11.19.03 yhteensä 5,34 milj. euroa rataveroa. Määrärahan mitoituksessa on myös otettu huomioon hallituksen strategisten tavoitteiden mukaisen kärkihankkeen perusväylänpito: korjausvelan vähentämisen lisärahoitus 100 milj. euroa.

Korjausvelan kasvu pysäytetään ja velkaa vähennetään hallitusti ja väylien kuntoa turvataan ottaen huomioon myös väylän merkitys asiakkaalle. Korjausvelka kasvaisi ja väylien kunto heikkenisi nopeasti ilman korjausvelkapanostusta. Väylien elinkaaritehokkuus on keskeisiä tavoitteita. Korjausvelkarahoitusta kohdennetaan myös digitaalisuuden ja automaation edistämiseen korjausvelan hallinnan kehittämiseksi ja siten uuden korjausvelan synnyn ehkäisemiseksi.

Olemassa oleva liikenneverkko pidetään kunnossa *perusväylänpidon* toimin. Perusväylänpidon määrärahoilla rahoitetaan tien- ja radanpitoa sekä vesiväylänpitoa. Maantielain mukaan tienpito käsittää maantien suunnittelun, rakentamisen, kunnossapidon ja liikenteen hallinnan. Maantien rakentamisella tarkoitetaan uuden tien tekemistä ja tien parantamista. Ratalain mukaan *radanpidolla* tarkoitetaan rautatien ja siihen liittyvän kiinteän omaisuuden suunnittelua, hankintaa, rakentamista, hallintaa ja kunnossapitoa sekä olemassa olevan rautatien parantamista. Rakentamisella tarkoitetaan uuden rautatien rakentamista ja olemassa olevan rautatien parantamista.

Väylänpito jaetaan päivittäiseen kunnossapitoon, ylläpitoon, parantamiseen sekä liikenteen palveluihin. Nämä on jaettu edelleen momentin päätösosassa mainittuihin osiin. Perusväylänpidon rahoituksesta noin 60 % on sidottu yli vuoden kestäviin indeksisidonnaisiin sopimuksiin.

Väylänpidossa priorisoidaan liikenneverkon päivittäisen liikennöitävyyden vaatimat toimet sekä tulevana vuosina korjausvelan kasvun pysäyttäminen ja sen hallittu vähentäminen. Korjausvelkatoimenpiteet kohdennetaan mm. vilkasliikenteisten seutu- ja yhdysteiden päällysteiden ja rakenteiden parantamiseen, maantie- ja ratasiltojen kuntoon, ratapihoihin ja ratojen turvalaitteisiin sekä botalouden toimintaedellytysten turvaamiseksi sekä raakapuutermiinalien kehittämiseen.

Päivittäisellä kunnossapidolla (397 milj. euroa) varmistetaan liikenneverkon päivittäinen liikennöitävyys. Liikenneverkon hoitoon käytetään 332 milj. euroa ja nämä toimet priorisoidaan koko väylänpidossa. Väylien ja niiden laitteiden toiminnan energiakulut sekä sähkö- ja ict-järjestelmien tukipalvelut ovat yhteensä 65 milj. euroa.

Ylläpitoon käytetään 381 milj. euroa. Ylläpidolla korjataan liikenneverkon ja sen erityisrakenteiden kulumisesta ja ikääntymisestä aiheutuvia vaurioita ja uusitaan toimivuudeltaan heikkeneviä rakenteita. Liikenneverkon korjausvelka on pääosin aiheutunut ylläpidon toimenpiteiden riittämättömyydestä perusväylänpidon rahoitustason laskettua ja ostovoiman heiketessä. Suurin osa ylläpidon rahoituksesta käytetään elinkaaren hallintaan eli 307 milj. euroa. Toimet ovat laajalti väyläverkon osien tai suuren yksittäisen kohteen suunnitelmallista korjausta ja uusimista, ml. hankeohjelma pääratojen routa- ja pehmeikkökorjauksille. Näillä toimilla estetään kunnan heikkenemisen haittavaikutuksia liikenteelle ja parannetaan liikenteen turvallisuutta, sujuvuutta ja täsmällisyyttä.

Parantamiseen käytetään 65 milj. euroa ja sillä pidetään väylien palvelutaso lisääntyneen liikenteen tai maankäytön muutosten edellyttämällä tasolla. Liikenneväylien parantamisinvestoinneilla (31 milj. euroa) rahoitetaan pienehköjä rakennuskohteita ja niihin liittyvä hankesuunnittelu. Näihin kuuluvat mm. raakapuutermiinalien hankeohjelma (5 milj. euroa), raskaiden ajoneuvojen mitta- ja painokorotusten hankeohjelma (10 milj. euroa). Muu parantamisen rahoitus kohdentuu liikennekeskusten käyttämien järjestelmien pienimuotoiseen uusimiseen ja suunnitteluun (pl hankesuunnittelu).

Liikennepalveluihin käytetään 181 milj. euroa. Liikennepalvelut muodostuvat liikenteen ohjauksesta ja informaatiosta (75 milj. euroa, pääosin rataliikennekeskuksen, tieliikennekeskusten ja VTS-keskusten palveluiden ostoja), jäänmurrosta (51 milj. euroa), maantielauttaliikenteestä (51 milj. euroa) ja merikartoituksesta (4,5 milj. euroa). Toimilla edistetään liikenteen, kuljetusten ja liikkumisen turvallisuutta, sujuvuutta ja ympäristöystävällisyyttä. Jäänmurron menot on mitoitettu jäänmurtajien 490 toimintapäivän mukaan ja väylämaksulain mukaisten tehtävien kustannusvastaavuuden arvioidaan olevan 48,5 % vuonna 2016. Väylämaksun tarkoituksena on kattaa kauppamerenkulun väylien rakentamisesta, hoidosta ja ylläpidosta sekä alusliikennepalvelusta ja jäänmurtajien avustustoiminnasta aiheutuvat kustannukset. Väylämaksun tilapäinen puolitus on voimassa vuonna 2016.

Perusväylänpidon menot ja tulot liikennemuodoittain vuosina 2014—2016 (milj. euroa) ¹⁾

	2014 toteutuma			2015 varsinainen talousarvio			2016 esitys		
	brutto- menot	bruttotu- lot	nettome- not	brutto- menot	bruttotu- lot	nettome- not	brutto- menot	bruttotu- lot	nettome- not
Tienpito	590	21	569	545	11	534	540	-	540
Radanpito	394	60	334	366	53	313	381	50	331
Vesiväylänpito	81	1	80	87	1	86	95	1	94
Yhteensä	1 065	82	983	998	65	933	1 016	51	965

¹⁾ Ei sisällä korjausvelan vähentämiseen osoitettua 100 milj. euron määrärahaa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Liikenneverkon korjausvelan vähentäminen	100 000
Tasomuutos	32 091
Yhteensä	132 091

2016 talousarvio	1 065 000 000
2015 I lisätalousarvio	7 793 000
2015 talousarvio	932 909 000
2014 tilinpäätös	1 016 938 000

35. Valtionavustus länsimetron rakentamiseen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 20 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuksen maksamiseen länsimetron rakentamiseen välillä Ruoholahti—Matinkylä.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Länsimetrohankkeessa jatketaan Helsingin metroa Ruoholahdesta Matinkylään. Avustus maksetaan edellisenä vuonna toteutuneiden kustannusten perusteella. Vuoden 2014 loppuun mennessä rakentamiskustannukset ovat olleet yhteensä 660 milj. euroa. Vuonna 2015 syntyvien rakentamiskustannusten arvioidaan olevan noin 300 milj. euroa. Siitä valtion avustuksen 30 % osuuteen voidaan hyväksyä vain osa, koska avustuksen enimmäismäärä 200,0 milj. euroa lokakuun 2007 MAKU-indeksiin (131,5 pistettä 2000=100) kustannustasossa tulee täyteen. Vuonna 2016 tarvittavasta määrärahasta puuttuva osa rahoitetaan aikaisempina vuosina myönnettyistä määrärahoista, joita on jäänyt käyttämättä 18,6 milj. euroa. Länsimetron rakentamisen avustamisesta on valtiolle kertynyt menoja vuosina 2011—2015 yhteensä 197,9 milj. euroa. Avustusta ennakoitaan maksettavan vuonna 2016 vielä 39,0 milj. euroa.

Länsimetron jatkohankkeessa metron rakentamista jatketaan Matinkylästä Kivenlahteen asti. Avustus maksetaan Espoon kaupungille jälkikäteen edellisenä vuonna toteutuneiden kustannusten perusteella kuitenkin siten, että ensimmäisen kerran valtionavustus maksetaan vuonna 2017 vuosina 2014—2016 toteutuneista avustuskelpoisista menoista. Länsimetron jatkohankkeen arvioidaan etenevän siten, että valtionavustusta maksetaan 83 milj. euroa vuonna 2017, 80 milj. euroa vuonna 2018, 65 milj. euroa vuonna 2019 ja 14 milj. euroa vuonna 2020. Avustuksen enim-

mäismäärä vuoden 2013 marraskuun MAKU-indeksin (136,72 pistettä 2005=100) kustannustassa on 240 000 000 euroa.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ruoholahti—Matinkylä	20 400	-	-	-	20 400
Matinkylä—Kivenlahti	-	83 000	80 000	79 000	242 000
Yhteensä	20 400	83 000	80 000	79 000	262 400

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-68 313
Yhteensä	-68 313

2016 talousarvio	20 400 000
2015 talousarvio	88 713 000
2014 tilinpäätös	55 744 000

41. Valtionavustus eräiden lentopaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 000 000 euroa.

Määrärahaa voidaan käyttää valtionavustuksen maksamiseen Finavian lentoasemaverkoston ulkopuolisten lentoasemien toiminta- ja investointimenoihin.

Selvitysosa: Avustuksen myöntäminen muuhun kuin lennonvarmistus-, turva tai vartiointitoimintaan edellyttää lisäksi komissiolle tehtävää valtiontuki-ilmoitusta ja komission hyväksyntää lentoasemia ja lentoyhtiöitä koskevien valtiontukisuuntaviivojen (EUVL 2014/C 99/03) nojalla. Tällöin toimintaan myönnettävän avustuksen enimmäismäärä ja kriteerit riippuvat komission hyväksynnästä.

2016 talousarvio	1 000 000
2015 I lisätalousarvio	1 340 000
2015 talousarvio	1 000 000
2014 tilinpäätös	1 000 000

50. Valtionavustus yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) yksityisistä teistä annetun lain (358/1962) ja asetuksen (1267/2000) mukaisten valtionavustusten maksamiseen yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen

2) tiekuntien neuvonnan ja opastamisen tukemiseen ja sitä tukevan materiaalin ja palveluiden tuottamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus käyttää yksityisten teiden kunnossapidon ja parantamisen tukemiseen. Määrärahaa käytetään tasa-arvoisen liikkumisen turvaamiseen sekä pysyvän asutuksen ja elinkeinoelämän tarvitsemien teiden avustamiseen.

Valtionavustus kohdistuu ensisijassa lauttojen käytön ja kunnossapidon tukemiseen sekä vähäisessä määrin teiden parantamiseen. Valtionavustukseen oikeutettuja teitä on noin 55 000 km, ja niiden hoitamista varten on perustettu noin 16 000 tiekuntaa.

Avustettaviin erityiskohteisiin käytettävä tuki on noin 1,8 milj. euroa. Saapuneiden avustushakemuksien pohjalta arvioidaan erityiskohteisiin kohdennettava tuki. Vuonna 2015 arvio tehtiin avustuksen enimmäismäärän, 80 prosentin, mukaisesti. Vuonna 2016 arvio tehdään 65 prosentilla. Avustustason muuttamisella haetaan kustannustehokkuutta ja varmistetaan avustustoiminnan tarkoituksenmukainen palvelutason saavuttaminen.

Avustettavia kohteita ovat vain tien liikennöitävyyden kannalta kiireellisimmät siltojen ja suurien rumpujen parantamiset tai tien vaurioitumisen korjaamiset. Tuki voi olla korkeintaan 75 % todellisista hyväksytyistä kustannuksista. Tavanomaisissa tien parantamiskohteissa tuen osuus tällä hetkellä on 50 % ja eräissä merkittävimmissä siltakohteissa enintään 75 %. Kuntien tuki kyseisiin kohteisiin on vaihdellut välillä 0—20 %. Vuonna 2016 voidaan avustaa vain yksittäisiä tienparannuskohteita.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-2 000
Yhteensä	-2 000

2016 talousarvio	3 000 000
2015 talousarvio	5 000 000
2014 tilinpäätös	8 000 000

(70.) *Jäänmurtajan hankinta* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	55 000 000
2014 tilinpäätös	46 000 000

76. *Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 34 997 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) maantielain (503/2005) mukaisten maa-alueiden ja korvausten lisäksi myös näihin liittyvien välttämättömien menojen maksamiseen
- 2) kiinteistötoimitusmaksusta annetun lain (558/1995) mukaisten kiinteistötoimitusmaksujen maksamiseen

3) maantietä tai rautatietä varten tarvittavien alueiden sekä tilusjärjestelyihin käytettävien vaihtomaiden hankkimiseen ja korvaamiseen ennen tie- tai ratasuunnitelman hyväksymistä

4) ratalain (110/2007) mukaista toimintaa varten hankittavien maa-alueiden kauppahintojen ja korvausten maksamiseen sekä lisäksi myös näihin liittyvien välttämättömien menojen maksamiseen

5) väylien ja muiden maa- ja vesirakennuskohteiden rakentamista varten tarpeellisten maa- ja vesialueiden hankintamenojen maksamiseen

6) vesilain (587/2011) mukaisten korvausten maksamiseen.

Selvitysosa: Tiealueiden hankintoihin, korvauksiin ja lunastuksiin on tarkoitus käyttää 28 440 000 euroa, rata-alueiden hankintoihin, korvauksiin ja lunastuksiin 6 540 000 euroa sekä maa- ja vesialueiden hankintoihin ja korvauksiin 17 000 euroa.

2016 talousarvio	34 997 000
2015 talousarvio	34 997 000
2014 tilinpäätös	21 326 584

77. Väyläverkon kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 343 030 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) momentille budjetoitujen väyläverkon kehittämisinvestointien toteuttamisesta aiheutuviin menoihin

2) sijoitusmenomomenteilta rahoitettavien investointihankkeiden hankesuunnittelusta aiheutuviin menoihin ennen kuin hankkeen aloittamisesta tehdään päätös valtion talousarvion yhteydessä.

Valtuus

Valtuus tehdä sitoumuksia uusiin väylähankkeisiin: Liikennevirasto oikeutetaan tekemään sopimuksia alla olevassa taulukossa yksilöityihin hankkeisiin siten, että niistä aiheutuu valtiolle menoja enintään taulukossa mainittu määrä (sitoumuksista valtiolle aiheutuvien menojen enimmäismäärä):

Uudet väylähankkeet

Sitoumuksista valtiolle aiheutuvien menojen enimmäismäärä (euroa)

Helsingin ratapihan toiminnallisuuden parantaminen	60 000 000
--	------------

Valtuus tehdä sitoumuksia aiempina varainhoitovuosina päätettyihin väylähankkeisiin:

Liikennevirasto oikeutetaan tekemään sopimuksia alla olevassa taulukossa yksilöityihin, aiemmissa talousarvioissa päätettyihin hankkeisiin siten, että niistä aiheutuu valtiolle menoja aiemmin tehdyt sitoumukset mukaan lukien enintään taulukossa mainittu määrä (sitoumuksista valtiolle aiheutuvien menojen enimmäismäärä, ml. aiempina varainhoitovuosina tehtyjen sitoumusten aiheuttamat menot):

Aiempina varainhoitovuosina päätetyt väylähankkeet

 Sitoumuksista valtiolle aiheutuvien menojen
 enimmäismäärä (euroa)

Tiehankkeet

Vt 6 Lappeenranta—Imatra	177 000 000
Kt 51 Kirkkonummi—Kivenlahti	80 000 000
Vt 5 Päiväranta—Vuorela	90 000 000
Vt 6 Joensuun kohta	47 100 000
E18 Haminan ohikulkutie	180 000 000
Vt 8 Sepänkylän ohikulkutie	57 500 000
Vt 19 Seinäjoen itäinen ohikulkutie	75 500 000
E18 Koskenkylä—Kotka erillishanke	37 000 000
Vt 8 Turku—Pori	92 500 000
Länsimetron liityntäyhteydet	19 900 000
Vt 4 Rovaniemen kohta	25 000 000
Vt 5 Mikkelin kohta	27 000 000
Mt 101 Kehä I parantaminen	32 000 000
Vt 6 Taavetti—Lappeenranta	76 000 000
Mt 148 parantaminen Keravan kohdalla	13 000 000
Vt 3 Arolammin eritasoliittymä	6 000 000
Kt 77 Viitasaari—Keitele	13 000 000
Vt 3 Tampere—Vaasa, Laihian kohta, 1. vaihe	27 000 000
Vt 22 Oulu—Kajaani—Vartius	15 000 000
Vt 8 Pyhäjoen ydinvoimalan edellyttämät tie- investoinnit	22 500 000

Ratahankkeet

Rovaniemi—Kemijärvi, sähköistys	24 000 000
Kehärata	509 000 000
Pohjanmaan rata	674 000 000
Keski-Pasila, länsiraide	40 000 000
Riihimäen kolmioraide	10 000 000
Helsinki—Riihimäki rataosan kapasiteetin lisääminen, 1. vaihe	150 000 000
Pännäinen—Pietarsaari, sähköistys	4 000 000

Vesiväylähankkeet

Pietarsaaren meriväylä	11 400 000
Uudenkaupungin meriväylä	11 000 000
Rauman meriväylä	20 000 000
Savonlinnan syväväylän siirtäminen	40 000 000

Yhteiset väylähankkeet

Äänekosken biotuotetehtaan liikenneyhteydet	158 000 000
---	-------------

Selvitysosa: Momentille budjetoidaan kaikki valtion suoralla talousarviorahoituksella toteutettavien väylähankkeiden määrärahat. Hankkeiden ulkopuoliset rahoitusosuudet otetaan huomioon momentilla 12.31.10 silloin, kun Liikennevirasto maksaa ensin ja laskuttaa ulkopuolista tahoaa sen jälkeen. Vastaavasti tämän momentin määrärahatarve jää pienemmäksi. Ulkopuolisella

rahoitusosuudella tarkoitetaan muiden tahojen osallistumista valtion vastuulle kuuluvien väylä-hankkeiden kustannuksiin.

Hanke-erittely

		Valmis	Sopimus-	Ulkopuolisen	Arvioitu	Määräraha	Rahoitus-
	Hyväksytty	liikenteelle	valtuus	osuus sopimus-	käyttö	v. 2016	tarve
			milj. €	valtuudesta	milj. €	milj. €	myöhemmin
				milj. €			milj. €
Keskeneräiset väylä-							
hankkeet							
Tiehankeet							
E18 Haminan ohikulkutie	TA 2011	2015	180,0	5,2	166,2	3,5	-
Vt 19 Seinäjoen itäinen ohikulkutie	TA 2011/ II LTA 2014	2016	75,5	2,4	63,7	8,0	3,8
Vt 8 Turku—Pori	LTA 2013/ II	2018	92,5	2,5	64,1	19,0	6,9
Vt 4 Rovaniemen kohta	TA 2014	2016	25,0	2,0	19,1	3,9	-
Vt 5 Mikkelin kohta	TA 2014	2017	27,0	3,0	14,0	7,7	2,3
Mt 101 Kehä I parantaminen	TA 2014	2018	32,0		11,4	5,0	15,6
Vt 6 Taavetti—Lappeenranta	LTA 2014	2018	76,0		7,6	39,2	29,2
Vt 3 Tampere—Vaasa, Laihian kohta, 1. vaihe	TA 2015	2017	27,0		2,0	13,0	12,0
Vt 8 Oulu—Kajaani—Vartius	TA 2015	2016	15,0		2,7	7,3	5,0
Vt 8 Pyhäjoen ydinvoimalan edellyttämät tieinvestoinnit	LTA 2015	2017	22,5		3,0	14,5	5,0
Ratahankeet							
Pohjanmaan rata	TA 2011/ III LTA 2011/ TA 2015	2017	674,0		577,3	71,5	25,2
Keski-Pasila, länsiraide	TA 2014	2020	40,0		9,0	9,0	22,0
Riihimäen kolmioraide	TA 2015	2016	10,0		4,5	5,5	-
Helsinki—Riihimäki rataosan kapasiteetin lisääminen, 1. vaihe	TA 2015	2020	150,0		2,0	30,0	118,0
Pännäinen—Pietarsaari, sähköistys	TA 2015	2017	4,0		0,5	3,0	0,5
Vesiväylähankkeet							
Rauman meriväylä	II LTA 2014	2017	20,0		1,0	10,0	9,0
Savonlinnan syväväylän siirtäminen	TA 2015	2018	40,0		4,0	15,0	21,0

Hanke-erittely

		Valmis Hyväksytty liikenteelle	Sopimus- valtuus milj. €	Ulkopuolisen rahoituksen osuus sopimus- valtuudesta milj. €	Arvioitu käyttö milj. €	Määräraha v. 2016 milj. €	Rahoitus- tarve myöhemmin milj. €
Yhteiset väylähankkeet							
Äänekosken biotuote- tehtaan liikennejärjestelyt	LTA 2015	2018	158,0		13,0	50,0	95,0
Pisara-radnan suunnittelu	TA 2012	2016		6,8	29,0	11,0	-
Muu kehittämisen hanke- suunnittelu					-	5,0	-
Keskeneräiset väylä- hankkeet yhteensä			1 668,5	21,9	994,4	331,0	370,5
Uudet väylähankkeet							
Helsingin ratapihan toiminnallisuuden parantaminen	TA 2016	2019	60,0	-	-	12,0	48,0
Uudet väylähankkeet yh- teensä			60,0	-	-	12,0	48,0
Keskeneräiset ja uudet väylähankkeet yhteensä			1 728,5	21,9	994,4	343,0	418,5

Keskeneräisten tässä talousarviossa määrärahaa saavien hankkeiden sopimusvaltuudet ilman hankesuunnittelua ovat yhteensä 1 668,5 milj. euroa, josta ulkopuolisten rahoitusosuus on 21,9 milj. euroa. Vuoden 2015 loppuun mennessä arvioidaan näiden hankkeiden määrärahojen kumulatiiviseksi käytöksi 965,5 milj. euroa. Vuonna 2016 momentin mitoituksessa on otettu huomioon määrärahoja 315,03 milj. euroa. *Uusista hankkeista* aiheutuu valtiolle menoja vuonna 2016 yhteensä 12,0 milj. euroa. *Väylähankkeiden suunnittelusta* aiheutuu menoja lisäksi yhteensä 16,0 milj. euroa.

Momentin 343,03 milj. euron määrärahasta on valtion rahoitusosuutta 339,9 milj. euroa. Vuodelle 2016 kertyy ulkopuolisia rahoitusosuuksia noin 3,1 milj. euroa, jotka on otettu huomioon momentilla 12.31.10.

Uuden hankkeen perusteluna esitetään seuraavaa:

Helsingin ratapihan toiminnallisuuden parantaminen

Hankkeen tavoitteena on vähentää lähi- ja kaukojunaliikenteen häiriöitä Helsingin alueella ja muualla Suomessa sekä lisätä ratapihan kapasiteettia. Hanke mahdollistaa junaliikenteen tarjonnan kasvattamisen, vähentää ratapihalla tapahtuvien liikenteen häiriöiden vaikutusta ja mahdollistaa laajemmat kunnossapitotyöalueet. Hankkeessa lisätään Helsingin ratapihan vaihteita ja tiivistetään opastinjärjestelmää. Hankkeen kustannusarvio on 60,0 milj. euroa (MAKU 2010: 122). Vuoden 2016 määräraha on 12,0 milj. euroa.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Keskeneräiset väylähankkeet	315 030	213 390	92 000	65 158	685 578
Uudet väylähankkeet	12 000	19 000	23 000	6 000	60 000
Menot yhteensä	327 030	232 390	115 000	71 158	745 578

Aikaisempien vuosien valtuuksia arvioidaan uusittavan noin 536,4 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Väylähankkeiden määrärahatarpeiden muutos	2 889
Yhteensä	2 889

2016 talousarvio	343 030 000
2015 I lisätalousarvio	18 716 000
2015 talousarvio	340 141 000
2014 tilinpäätös	472 252 000

78. Eräät väylähankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 56 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää väylaverkon kehittämisinvestointien toteuttamisesta aiheutuviin menoihin. Ulkopuolisten rahoittajien suorittamat ja valtion jälkikäteen maksamat rahoitusosuudet budjetoidaan maksuperusteisina.

Valtuus

Liikennevirasto oikeutetaan tekemään aikaisempina vuosina myönnettyjen valtuuksien mukaisia sopimuksia siltä osin kuin valtuuksia ei ole käytetty.

Selvitysosa: Momentille budjetoidaan ulkopuolisten tahojen rahoitusosuudet väylaverkon kehittämishankkeiden valtion menoista. Ulkopuolisten rahoittajien (esim. kunnat ja yritykset) rahoitusosuudet budjetoidaan momentille sen mukaisesti milloin valtio maksaa ne rahoittajille takaisin.

Hanke-erittely

	Hyväksytty	Valmis liikenteelle	Sopimus- valtuus milj. €	Arvioitu käyttö milj. €	Määräraha v. 2016 milj. €	Rahoitus- tarve myöhemmin milj. €
Keskeneräiset väylähankkeet						
Tiehankeet						
Vt 12 Tampereen rantaväylä	TA 2012/ LTA 2013	2017	61,0	5,0	26,0	30,0

Hanke-erittely

	Hyväksytty	Valmis liikenteelle	Sopimus- valtuus milj. €	Arvioitu käyttö milj. €	Määräraha v. 2016 milj. €	Rahoitus- tarve myöhemmin milj. €
E18 Kehä III, 2. vaihe	TA 2013/ LTA 2013	2016	110,0	39,0	30,0	21,0
Fennovoiman tieyhteys	TA 2015	2015	7,4	-	-	7,4
Yhteensä			178,4	44,0	56,0	58,4

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	56 000	58 400	-	-	114 400

Aikaisempien vuosien valtuuksia arvioidaan uusittavan noin 31,8 milj. euroa. Valtuuksien uusiminen aiheutuu hankkeiden etenemisen mukaan tehtävistä sopimuksista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	34 000
Yhteensä	34 000
2016 talousarvio	56 000 000
2015 talousarvio	22 000 000
2014 tilinpäätös	25 000 000

79. Elinkaarirahoitushankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 105 970 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää väyläverkon kehittämisinvestointien toteuttamisesta elinkaarihankkeina aiheutuviin menoihin.

Valtuus

Liikennevirasto oikeutetaan tekemään aikaisempina vuosina myönnettyjen valtuuksien mukaisia sopimuksia siltä osin kuin valtuuksia ei ole käytetty.

Selvitysosa: Momentille budjetoidaan kaikkien elinkaarihankkeiden valtion rahoitusosuu-
den edellyttämät määrärahat. Vuonna 2016 momentilta rahoitetaan kolmea elinkaarihanketta.

Hanke-erittely

	Hyväksytty	Valmis lii- kenteelle	Sopimus- valtuus milj. €	Arvioitu käyttö milj. €	Määräraha v. 2016 milj. €	Rahoitus- tarve myöhemmin milj. €
Keskeneräiset elinkaari- hankkeet						
E18 Muurla—Lohja	LTA I 2004	2008	700,0	285,2	41,6	408,2
E18 Koskenkylä—Kotka	TA 2010	2014	650,0	93,7	62,0	494,3
E18 Hamina—Vaalimaa	TA 2014	2018	660,0	5,7	2,4	652,0
Yhteensä			2 010,0	384,6	106,0	1 554,5

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	105 970	101 210	126 450	1 326 790	1 660 420

Aikaisempien vuosien valtuuksia arvioidaan uusittavan noin 243,5 milj. euroa. Valtuuksien uusiminen aiheutuu hankkeiden etenemisen mukaan tehtävistä sopimuksista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	8 220
Yhteensä	8 220

2016 talousarvio	105 970 000
2015 talousarvio	97 750 000
2014 tilinpäätös	69 000 000

20. Liikenteen viranomaispalvelut

Selvitysosa: Liikenteen viranomaispalveluilla turvataan liikennejärjestelmän toimivuutta ja turvallisuutta sekä luodaan edellytyksiä liikennejärjestelmän ja siihen liittyvien palvelujen innovatiiviseen kehittämiseen.

01. Liikenteen turvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 47 866 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen maksamiseen.

Selvitysosa: Liikenteen turvallisuusvirasto vastaa kaikkien liikennemuotojen viranomaispalveluista. Liikenteen viranomaispalvelut liittyvät liikennejärjestelmän turvallisuuteen, tietovaratointoihin, toimintavarmuuteen ja markkinoihin.

Liikenteen turvallisuusviraston tehtävänä on muun muassa:

- liikenteen verotus-, rekisteröinti- ja valvontatehtävät
- liikennejärjestelmän lupa- ja valvontatehtävät
- liikennealan koulutukseen ja tutkintojen järjestämiseen liittyvät tehtävät
- viraston toimialaan kuuluvat liikennemarkkinoihin liittyvät tehtävät
- liikenteen turvallisuuden edistämiseen ja liikenteen ympäristövaikutuksiin kuuluvat tehtävät
- liikenteen viestintä- ja valistustehtävät
- liikennejärjestelmän toimivuuden varmistaminen normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa

Liikenteen turvallisuusviraston Trafin rooli hallinnonalan painopisteiden toteuttamisessa on:

- edistää liikenteen palvelumarkkinoiden ja asiakaslähtöisten palvelujen syntymistä mahdollis- tavalla sääntelyllä, suunnitelmallisella vaikuttamisella ja kokeiluilla
- pyrkiä ohjaamaan kuluttajakysyntää liikenteen energiareformia tukevilla palveluilla
- avata ja hyödyntää tietoa uusien liiketoimintamahdollisuuksien ja liikennepalvelujen aikaan- saamiseksi
- turvata liikenne- ja viestintäyhteyksiä parantamalla liikenteen toimintavarmuutta ja turvalli- suutta

Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa alustavasti Liikenteen turvallisuusvirastolle vuodelle 2016 seuraavat keskeiset toiminnalliset tavoitteet, jotka tukevat pääluokkaperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita sekä hallinnonalalle asetettuja muita tavoitteita.

Tulostavoite	2014 toteutunut	2015 talousarvio	2016 tavoite
--------------	--------------------	---------------------	-----------------

TUOTOKSET JA LAADUNHALLINTA

Liikenteen ja viestinnän palvelu- markkinat ja palvelut

Liikennejärjestelmän sääntely on tarkoituksenmukaista ja toimialan kehityksen mahdollistavaa.

Virasto vaikuttaa suunnitelmallisesti merkittäviin asioihin liikenteen kansain- välisessä, EU- ja kansallisessa toiminta- ympäristössä. Vaikuttamisessa asioiden valmistelu tapahtuu tiiviisti sidosryhmien kanssa yhteistyötä tehden.

Nykyisen sääntelyn purkamis- ja keventämis- mahdollisuudet arvioitu ja ryhdytty toimenpiteisiin. Uusissa säädös- ja määräys- hankkeissa sääntelyn tehokkuus otettu huomioon. Vaikuttamissuunnitelma on päivitetty säännöllisesti. Suunnitelma on toteutunut ja se on arvioitu

Tulostavoite	2014 toteutunut	2015 talousarvio	2016 tavoite
Liikenteen energiareformi			
Kuluttajien kysynnän ohjaaminen puhtaampiin ajoneuvoihin			Toimenpiteet toteutettu
Tiedon hyödyntäminen ja liiketoiminta- mahdollisuudet			
Liikenteen tietoa hyödyntämällä luodaan uusia toimintatapoja, palveluja, innovaatioita ja liiketoiminta- mahdollisuuksia.			Liikenteen tiedon hyödyntämistä koskeva tiekartta on päivitetty ja tiekartta on toteutunut
Liikenne- ja viestintäyhteydet			
Liikennejärjestelmän toimintavarmuus ja turvallisuus			Liikenteen toiminta- varmuutta ja turvallisuutta on parannettu äly- ja tieto- palveluilla sekä poikki- hallinnollista yhteistyötä vahvistamalla
Palvelutaso			
Asiakastyytyväisyys, asiakkaat (asteikko 1—5)	3,6	3,6	3,6
Asiakastyytyväisyys, sidosryhmät (asteikko 1—5)	3,6	3,6	3,6
TOIMINNALLINEN TEHOKKUUS			
Viranomaistehtävät			
Viraston palveluja kehittämällä tuotetaan kustannussäästöjä.			Toiminnan tehokkuus paranee koko palveluketjussa
TUOTTAVUUS			
Työn tuottavuuden kasvu-% vähintään	-1,65	1	1
Kokonaistuottavuuden kasvu-% vähintään	-1,71	2	2
Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus, % (kolmen vuoden keskiarvo, %)	105	101...107	101...107

Liikenteen turvallisuusviraston bruttomenot ovat noin 138,8 milj. euroa. Tästä maksullisen toiminnan tuloilla katetaan 81,0 milj. euroa ja 47,9 milj. euroa nettomäärärahalla. Nettomäärärahan mitoituksessa on otettu huomioon momentille 11.19.05 budjetoitua lentoliikenteen valvontamaksua vastaavat menot 11,5 milj. euroa, katsastustoiminnan valvontamaksua vastaavat menot 7,3 milj. euroa ja kaupunkiraideliikenteen valvontamaksua vastaavat menot 40 000 euroa. Ajoneuvo-verotustehtävän menot ovat 11,16 milj. euroa. Keskeisimmät julkisoikeudelliset suoritteet tulonmuodostuksen kannalta ovat tieliikenteen ajoneuvojen rekisteröintiin ja liikenteeseen ottoon, ajokokeisiin, tutkintoihin ja ajokortteihin liittyvät suoritteet sekä erilaiset henkilöiden pätevyYTEEN liittyvät suoritteet.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	138 150	134 630	138 106
Bruttotulot	90 571	85 041	90 240
Nettomenot	47 579	49 589	47 866
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	15 051		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	15 685		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
Julkisoikeudelliset suoritteet	77 223	75 824	81 023
— Ajoneuvojen rekisteröinti	36 132	33 975	32 433
— Ajo-oikeudet ja tutkinnot	30 356	27 451	35 274
— Luvat ja valvonta	10 736	14 398	13 316
Liiketaloudelliset suoritteet (tietopalvelu)	8 977	9 217	9 217
Tuotot yhteensä	86 200	85 041	90 240
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
Julkisoikeudelliset suoritteet	73 993	75 627	80 985
— Ajoneuvojen rekisteröinti	33 801	30 675	30 819
— Ajo-oikeudet ja tutkinnot	26 769	25 611	34 144
— Luvat ja valvonta	13 423	19 341	16 022
Liiketaloudelliset suoritteet (tietopalvelu)	8 487	8 612	9 217
Kustannukset yhteensä	82 480	84 239	90 202
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)			
Julkisoikeudelliset suoritteet	3 230	197	38
— Ajoneuvojen rekisteröinti	2 331	3 300	1 614
— Ajo-oikeudet ja tutkinnot	3 587	1 840	1 130
— Luvat ja valvonta	-2 687	-4 943	-2 706
Liiketaloudelliset suoritteet (tietopalvelu)	490	605	-
Kustannusvastaavuus yhteensä	3 720	802	38
Kustannusvastaavuus, %			
Julkisoikeudelliset suoritteet	104	100	100
— Liikennevälineiden rekisteröinti	107	111	105
— Pätevyyksien rekisteröinti	113	107	103
— Tutkinnot, luvat ja valvonta	80	74	83
Liiketaloudelliset suoritteet (tietopalvelu)	106	107	-
Kustannusvastaavuus, % yhteensä	104	101	100

Veroluonteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Tuotot			
Lentoliikenteen valvontamaksu	11 045	11 100	11 451
Katsastustoiminnan valvontamaksu	4 817	7 260	7 260
Kaupunkiraideliikenteen valvontamaksu	-	-	40
Tuotot yhteensä	15 862	18 360	18 751
Kustannukset			
Lentoliikenteen valvontamaksu	11 420	11 870	11 870
Katsastustoiminnan valvontamaksu	3 466	7 329	7 260
Kaupunkiraideliikenteen valvontamaksu	-	-	40
Kustannukset yhteensä	14 886	19 199	19 170
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-)			
Lentoliikenteen valvontamaksu	-375	-770	-419
Katsastustoiminnan valvontamaksu	1 351	-69	-
Kaupunkiraideliikenteen valvontamaksu	-	-	-
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-) yhteensä	976	-839	-419
Kustannusvastaavuus, %			
Lentoliikenteen valvontamaksu	97	94	96
Katsastustoiminnan valvontamaksu	139	99	100
Kaupunkiraideliikenteen valvontamaksu	-	-	100
Kustannusvastaavuus, %	107	96	98

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kaupunkiraideliikenteen vuosimaksu	40
Merenkulun erityisasiantuntija (siirto momentille 24.01.01)	-283
Rikkidirektiivin valvonta	200
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-24
Palkkaliukumasäästö	-135
Palkkausten tarkistukset	99
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-254
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-320
Vuokramenojen indeksikorotus	15
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-48
Tasomuutos	-1 013
Yhteensä	-1 723

2016 talousarvio	47 866 000
2015 I lisätalousarvio	-243 000
2015 talousarvio	49 589 000
2014 tilinpäätös	48 213 000

(40.) *Ajoneuvojen romutuspalkkiokokeilu* (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 III lisätalousarvio	5 000 000
2015 talousarvio	3 000 000

30. Liikenteen tukeminen ja ostopalvelut

Selvitysosa: Merenkulkupolitiikan tavoitteena on turvata Suomen kauppalaivaston myönteinen kehitys, suomalaisten merenkulkijoiden työllisyys ja huoltovarmuus. Oman kauppalaivaston tarvetta korostaa Suomen syrjäinen sijainti ja ulkomaankaupan riippuvuus merikuljetuksista Itämeren yli. Jo pelkästään huoltovarmuusnäkökohdat edellyttävät riittävän suurta kotimaista tonnistoa. Kauppalaivaston määrä on viime vuosina asteittain noussut. Suomalaisten alusten osuus merikuljetuksista on vakiintunut hieman yli 30 prosentin tasolle (tuonnissa runsas 40 %, viennissä hieman yli 20 %).

Kaukoliikenteessä joukkoliikenteen peruspalvelutasoa voidaan turvata ostamalla liikennettä tai myöntämällä yksinoikeuksia julkisen palveluvelvoitteen vastineeksi silloin kun riittävät yhteydet eivät synny markkinaehtoisesti. Peruspalvelutasoa tarkastellaan liikennejärjestelmätasolla, joten riittää, että määränpäähän päästään yhtäkin liikennemuotoa käyttäen.

Joukkoliikennejärjestelmää kehitetään vahvasti palvelutasojattelun suuntaan. Palvelutaso perustuu asiakastarpeisiin, yhteiskunnallisiin tavoitteisiin sekä käytettävissä oleviin resursseihin. Neljällä suurimmalla kaupunkiseudulla tavoitteena on yksityisautoilun kanssa kilpailukykyinen joukkoliikenne erityisesti työmatkoilla. Keskisuurilla kaupunkiseuduilla pyritään houkuttelevaan joukkoliikenteen tarjontaan. Pienillä kaupunkiseuduilla ja kaupunkiseutujen läheisillä haja-asutusalueilla pyritään joukkoliikenteen peruspalvelutasoon.

Joukkoliikennelain mukaisesti joukkoliikenteen järjestämistavat muuttuivat 1.7.2014 alkaen. Muutos tapahtuu asteittain 2.12.2019 mennessä. Muutos vaikuttaa myös valtionavustuksella tuettaviin lipputyyppeihin.

Joukkoliikenteen matkustajainformaation, tietojärjestelmien sekä yhteiskäyttöisten maksujärjestelmien kehitystä edistetään. Pitkällä aikavälillä valtion rahoituksella tullaan ostamaan tai avustamaan liikennettä vain sellaisilta toimijoilta, jotka sitoutuvat joukkoliikenteen yhteiseen maksu- ja informaatiojärjestelmien kehittämistyöhön.

Saaristoliikenteen lauttojen ja yhteysalusten palvelut turvataan nykytasolla.

42. *Valtionavustus koulutuksesta* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 841 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuksen maksamiseen rautatieliikenteen ammattikoulutuksen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu rautatiealan toimijoista riippumattomalle ja laaja-alaista rautatiealan ammatillista koulutusta eri tehtäviin tarjoavalle oppilaitokselle tai osakeyhtiölle.

2016 talousarvio	841 000
2015 talousarvio	841 000
2014 tilinpäätös	841 000

43. Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantaminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 100 420 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta annetun lain (1277/2007) mukaisen tuen maksamiseen kauppa-alusluetteloon merkityille aluksille.

Selvitysosa: Aluksille maksettava tuki vastaa alkuvuonna 2016 haettavan loppuvuotta 2015 koskevan tukijakson osalta verovelvollisen merenkulkijan kauppa-alusluetteloon merkityltä edellä tarkoitettulta alukselta saamasta merityötulosta toimitettujen ennakonpidätysten ja maksettujen työnantajan sosiaaliturvamaksujen määrää sekä merimieseläkevakuutus-, työttömyysvakuutus-, tapaturmavakuutus- ja ryhmähenkivakuutusmaksujen samoin kuin vapaa-ajan ryhmähenkivakuutuksen ja vapaa-ajan lisävakuutuksen työnantajaosuuden määrää. Rajoitetusti verovelvollisten osalta tuki vastaa vain toimitetun lähdeveron ja työnantajan maksaman sosiaaliturvamaksun määrää. Loppuvuonna haettavan alkuvuotta 2016 koskevan tukijakson osalta tuki vastaa yleisesti verovelvollisten merenkulkijoiden osalta ainoastaan merenkulkijan kauppa-alusluetteloon merkityltä alukselta saamasta merityötulosta toimitettujen ennakonpidätysten sekä työnantajan merimieseläkevakuutusmaksun ja tapaturmavakuutusmaksun määrää. Muutos perustuu lakiin 298/2015 osana merimieseläkejärjestelmän uudistusta. Muutos kasvattaa lain 1277/2007 mukaisen tuen määrää vuodessa arviolta 14 milj. euroa.

Vuonna 2016 tukea maksetaan 1.7.2015—30.6.2016 välisenä aikana syntyneistä kustannuksista. Matkustaja-aluksilla, jotka saavat kuljettaa enemmän kuin 120 matkustajaa, tuki vastaa verohallinnolle toimitettujen ja maksettujen työnantajasuoritusten osalta ennakonpidätysten, työnantajan sosiaaliturvamaksujen sekä lähdeveron määrää ajalta 1.11.2015—31.10.2016.

Vuonna 2014 tukea maksettiin noin 88 milj. euroa. Kauppa-alusluettelossa arvioidaan v. 2016 olevan 114 tuen piiriin kuuluvaa alusta, joista 96 on lastialuksia ja 18 matkustaja-aluksia. Luetteloon merkittyjen alusten bruttovetoisuuden arvioidaan olevan yhteensä 1 635 000 tonnia. Vuonna 2014 tukea saaneiden hinaajien saama tuki alusta kohden oli keskimäärin 136 818 euroa ja muiden lastialusten tuki keskimäärin 410 795 euroa alusta kohden ja kaikkien lastialusten osalta tuen osuus bruttopalkoista noin 37,5 %. Tukea saaneiden koko tukijaksolla tukea hakeneiden matkustaja-alusten v. 2014 saama tuki oli keskimäärin 3 811 500 euroa alusta kohden ja osuus merityöstä maksetuista bruttopalkoista noin 32,8 %.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Merimieseläkejärjestelmän uudistaminen	14 000
Yhteensä	14 000

2016 talousarvio	100 420 000
2015 talousarvio	86 420 000
2014 tilinpäätös	87 581 721

(46.) *Alusinvestointien ympäristötuki* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	—
2014 tilinpäätös	20 000 000

51. *Luotsauksen hintatuki* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 4 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Saimaan alueen luotsaukseen luotsauslain (940/2003) mukaisen luotsauksen hintatuen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Luotsauslain mukaan Saimaan kanavalla ja Saimaan vesistöalueella peritään alennettuun yksikköhintaan perustuvaa luotsausmaksua. Alennettu yksikköhinta on enintään kaksi kolmasosaa varsinaisesta yksikköhinnasta. Tämän johdosta liiketaloudellisesti kannattamatonta Saimaan alueen lakisääteistä luotsausta varten on tarkoitus maksaa momentin mukaista hintatukea luotsauspalveluja tuottavalle yhtiölle.

Luotsausmatkat ovat Saimaan alueella huomattavasti pidemmät kuin meriliikenteessä. Yleisen luotsausmaksun ja Saimaan luotsausmaksun välistä erotusta korvataan siten, että se on enintään Saimaan alueen (ml. kanava) alijäämän suuruinen.

2016 talousarvio	4 200 000
2015 talousarvio	4 200 000
2014 tilinpäätös	4 200 000

63. *Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 84 474 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) liikenteenharjoittajille maksettaviin korvauksiin julkisia palveluhankintoja koskevien sopimusten mukaisesti siten kuin palvelusopimusasetuksessa (EY) N:o 1370/2007 säädetään
- 2) junaliikenteen palvelujen ostoihin
- 3) lentoliikenteen palvelujen ostoihin
- 4) Merenkurkun laivaliikenteen palvelujen ostoihin
- 5) alueellisen ja paikallisen liikenteen ostoihin sekä hintavelvoitteiden korvaamiseen ja lippujärjestelmän perustamis- ja käyttökustannuksiin
- 6) suurten kaupunkiseutujen joukkoliikenteen tukemiseen

7) keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikenteen tukemiseen

8) joukkoliikenteen kehittämishankkeisiin ja muihin joukkoliikenteen käyttöä edistäviin menoihin sekä liikkumisen ohjaukseen.

Määrärahaa saa myöntää avustusta joukkoliikenteen valtionavustuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1273/2013) mukaisesti kunnille ja muille yhteisöille.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu joukkoliikennelain (869/2009) mukaisiin menoihin sekä eräisiin muihin joukkoliikenteen palvelujen tuottamiseen ja joukkoliikenteen edistämiseen ja kehittämiseen sekä liikkumisen ohjaukseen osoitettaviin menoihin.

Joukkoliikennelain mukaisesti joukkoliikenteen järjestämistavat muuttuivat 1.7.2014 alkaen. Muutos tapahtuu asteittain 2.12.2019 mennessä. Joukkoliikenteen järjestämistavan muutos tarkoittaa sitä, että valtio korvaa alueellisia ostoja pääsääntöisesti liikenteenharjoittajille suoraan eikä enää avusta kuntia. Kunnat maksavat myös jatkossa osuutensa kustannuksista. Valtio saa lipputulot, jotka budjetoidaan valtion talousarvion tuloihin. Vuoden 2016 osalta momentin mitoituksessa on otettu huomioon 3 700 000 euroa lipputuloina, jotka on budjetoitu tuloarviona momentille 12.31.10.

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Joukkoliikenteen peruspalvelutaso

Junien kaukoliikenteen osto	24 230
Alueellisen ja paikallisen liikenteen ostot, hintavelvoitteet ja kehittäminen	33 654

Kilpailukykyinen joukkoliikenne

Suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetuki	9 750
Keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetuki	8 000
Junien lähiliikenteen palvelujen osto	5 940

Joukkoliikenteen erityispalvelutaso

Lentoliikenteen palvelujen osto	1 000
Merenkurkun liikenne	250

Joukkoliikenteen strateginen kehittäminen ja liikkumisen ohjaus

Kehittämishankkeet	750
Liikkumisen ohjaus	900

Yhteensä	84 474
-----------------	---------------

Joukkoliikenteen peruspalvelutaso

Joukkoliikenteen peruspalvelutason tavoitteena on turvata jokapäiväiset liikkumistarpeet ja liikkumisen tasa-arvo. Peruspalvelutasoisella liikenteellä tarkoitetaan kansalaisten ja elinkeinoelämän välttämättömiin liikkumistarpeisiin liittyvää palvelutasoa, joka toteutetaan koko maassa. Peruspalvelutaso määritellään liikennejärjestelmätasolla ja riittää, että se toteutuu yhdellä liikenne muodolla.

Junien kaukoliikenteen palveluiden osto

Kaukojunaliikenteen tukemisessa tavoitteena on pitää yllä ja nostaa junaliikenteen palvelutasoa ja joukkoliikenteen kulkutapaosuutta. Junaliikenteen ostoilla tyydytetään tarpeelliseksi arvioituja

alueellisia ja valtakunnallisia matkustustarpeita siltä osin kuin näitä palveluja ei pystytä järjestämään markkinaehtoisesti.

Valtion ja VR-Yhtymä Oy:n välinen uusi sopimus junien kaukoliikenteen ostoista kattaa vuodet 2016—2019 ja on kokonaisuudessaan 150,9 milj. euroa. Sopimuksella ostettavan liikenteen lisäksi VR-Yhtymä Oy on velvollinen hoitamaan henkilöjunaliikenteen yksinoikeutta koskevan käyttöoikeussopimuksen 3.12.2009—31.12.2019 mukaista liikennettä siten kuin liikenne- ja viestintäministeriö määrittelee.

Alueellisen ja paikallisen liikenteen ostot, hintavelvoitteet ja kehittäminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset rahoittavat maaseudun peruspalveluluonteista linja-autoilla ja takseilla harjoitettavaa joukkoliikennettä sekä siirtymäajan mukaisia seutu- ja työmatkalippuja koskevia hintavelvoitteita. Lisäksi ne hankkivat alueensa liikennettä kilpailutetuilla sopimuksilla, joiden rahoitukseen kunnat voivat osallistua. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten myöntämän tuen perusteet määritellään valtioneuvoston asetuksessa joukkoliikenneavustuksista. Joukkoliikenteen tuella kompensoidaan myös seutu-, kaupunki- ja työmatkalippujen hintavelvoitetta liikenteessä, jota liikennöidään siirtymäajan sopimuksilla. Tähän tarkoitukseen käytettävän rahoituksen edellytyksenä on, että kunta osallistuu julkisen palvelun velvoitteen kustannuksiin vähintään yhtä suurella osuudella kuin valtio.

Alueellisen ja paikallisen liikenteen kehittämistoimien painopisteenä ovat liikenteen suunnittelu ja henkilökuljetusten koordinoinnin edistäminen ja kehittäminen.

Kilpailukykyinen joukkoliikenne

Kilpailukykyisen joukkoliikenteen tukemisen tavoitteena on joukkoliikenteen palvelun parantaminen sekä kulkutapaosuuden ja matkamäärien kasvattaminen.

Helsingin seudun lähiliikenne

Valtio ostaa junien lähiliikennettä 5,9 milj. eurolla vuosittain Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän (HSL) alueen ulkopuolisilta rataosuuksilta. Lähiliikenteen ostolla mahdollistetaan korkeampi palvelutaso kuin mihin suorat lipputulot antavat mahdollisuuden. Ostoilla mahdollistetaan liikennepoliittisesti tarpeelliseksi katsottava rautateiden lähiliikenne siinä laajuudessa kuin vuosittain tarkoitukseen myönnettävä määräraha riittää. Valtion ostamassa lähiliikenteessä tehdään vuosittain noin 12 miljoonaa matkaa.

Suurten kaupunkiseutujen joukkoliikenne

Valtio avustaa 9,75 milj. euron määrärahalta Helsingin, Tampereen, Turun ja Oulun seutujen joukkoliikennettä edellyttäen, että rahoitus nostaa seutujen joukkoliikenteen palvelutasoa ja siten lisää joukkoliikenteen käyttöä ja markkinaosuutta sekä parantaa sen kilpailukykyä. Lisäksi valtio rahoituksellaan myötävaikuttaa siihen, ettei liittyminen joukkoliikenteen järjestämisestä vastaavaan viranomaiseen aiheuttaisi kunnalle kohtuutonta kustannustaakkaa. Valtionavustuksen edellytyksenä on, että valtion rahoitus on kytketty MAL-aiosopimuksessa sovittuihin kehittämistoimiin, joilla voidaan varmistaa rahoituksen vaikuttavuus ohjelman tavoitteiden mukaisesti. Kehysneuvotteluissa päätettyjen sopeutustoimien kohdistaminen suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukeen vaikuttaa myös MAL-aiosopimuksessa sovittuihin kehittämistoimien rahoittamiseen.

Valtio avustaa suuria kaupunkiseutuja enintään 50 prosentilla hyväksyttävistä kustannuksista.

Keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikenne

Valtio avustaa keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikennettä yhteensä 8 milj. euron määrärahalta edellyttäen, että ne ovat laatineet aiesopimuksen joukkoliikenteen kehittämissohjelman toteuttamisesta ja että ne osallistuvat vähintään 50 prosentilla hyväksyttävistä kustannuksista. Kehysneuvotteluissa päätettyjen sopeutustoimien kohdistaminen keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukeen vaikuttaa myös kaupunkiseutujen kanssa tehdyissä aiesopimuksissa sovitujen kehittämistoimenpiteiden rahoittamiseen. Avustuksen jakoperusteena kaupunkiseutujen kesken käytetään näiden kaupunkiseutujen asukasmääriä ja niiden omaa rahoitusosuutta joukkoliikenteeseen.

Joukkoliikenteen erityispalvelutaso

Erityispalvelutasolla tarkoitetaan maakuntien tai seutujen elinkeinoelämän ja niiden vetovoimaisuuden kehittämistavoitteiden tukemiseksi tarvittavia joukkoliikenteen palveluja. Erityispalvelutason liikkumistarpeet perustuvat alueiden elinkeinoelämän edellytysten ylläpitämiseen tai kehittämiseen, ja niiden järjestämiseen voi osallistua julkisen sektorin ohella myös paikallisia yksityisiä toimijoita ja yrityksiä.

Lentoliikenne

Lentoliikennettä voidaan ostaa paikkakunnille, joille matka-aika Helsingistä junalla on yli 3 tuntia. Säännöllisen lentoliikenteen ostolla turvataan erityisesti elinkeinoelämälle tarpeellisia yhteyksiä. Myös paikalliset ja alueelliset tahot osallistuvat kyseisten liikenteiden rahoittamiseen. Vuonna 2014 ostoliikenteessä matkusti tammi—lokakuussa vajaat 7 300 matkustajaa. Helsinki—Varkaus—Savonlinna -reitillä säännöllinen lentoliikenne päättyi vuoden 2013 lopussa. Helsinki—Savonlinna -reitillä säännöllisen lentoliikenteen sopimus on voimassa 2.2.2015—31.12.2015. Uutta kolmiolentosopimusta välille Helsinki—Varkaus—Savonlinna valmistellaan ajalle 1.1.2016—31.12.2017, jos Savonlinnan lisäksi Varkauden kaupunki varaa osaltaan tarvittavan määrärahan. Jos Varkauden kaupunki ei varaa tarkoitukseen määrärahaa, valmistellaan jatkoa Helsinki—Savonlinna -reitillä ostoliikenteelle. Helsinki—Pori -reitillä osalta valmistellaan julkisen palveluvelvoitteen asettamista. Porin kaupunki valmistelee reitin kilpailuttamista ja on varautunut tekemään ostoliikennesopimuksen sekä vastaamaan reitistä aiheutuvista kustannuksista.

Merenkurkun liikenne

Merenkurkun lauttaliikenteen ostamisen tavoitteena on turvata Merenkurkun matkustajalauttaliikenne. Vuoden 2014 alusta tuli voimaan uusi kolmivuotinen sopimus. Valtion maksuosuus on enintään 50 % liikenteen ostokustannuksista. Vuonna 2016 matkustajia arvioidaan olevan noin 170 000.

Joukkoliikenteen strateginen kehittäminen ja liikkumisen ohjaus

Kehittämishankkeet

Valtakunnallisella strategisella kehittämistoiminnalla pyritään edistämään joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä, kilpailukykyä ja houkuttelevuutta pitkällä aikavälillä. Kehittämishankkeisiin kohdistetaan 0,750 milj. euroa. Kehittämishankkeiden valtion avustuksen edellytyksenä on, että valtionavustuksen saajat osallistuvat vähintään yhtä suurella panostuksella kustannuksiin ja että kehittämishankkeiden tulokset palvelevat myös valtakunnallisia joukkoliikenteen kehittämistavoitteita.

Liikkumisen ohjaus

Määrärahaa kohdistetaan 0,9 milj. euroa liikkumisen ohjaukseen. Liikkumisen ohjauksella myötävaikutetaan joukkoliikenteen ohella myös kävelyn ja pyöräilyn kulkutapaosuuden kasvatamiseen erityisesti kaupunkiseuduilla. Keinoina on muun muassa informaatio-ohjaus, markkinointi ja palvelujen kehittämisen tukeminen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Joukkoliikenteen lipputulojen tarkistus	1 474
Säästö päätös	-15 000
Tasomuutos	-5 159
Yhteensä	-18 685

2016 talousarvio	84 474 000
2015 talousarvio	103 159 000
2014 tilinpäätös	102 843 000

64. Saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostot ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 12 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) saariston yhteysalusliikennepalveluihin ja niistä aiheutuviin kulutusmenoihin sekä selvityksiin ja tiedottamiseen
- 2) saariston yhteysalusliikenteen käyttämien laitureiden kunnostamiseen
- 3) yhteysalusliikennettä korvaavien yksityisluonteisten jääteiden kunnossapidon avustamiseen
- 4) aikaisempina vuosina ja varainhoitovuonna myönnettyistä valtuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Lisäksi määrärahaa saa myöntää avustuksia saariston kulkuyhteyksiä hoitaville liikenteenharjoittajille valtioneuvoston asetuksen (371/2001) mukaisin perustein.

Määräraha budjetoidaan avustusten osalta maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostamiseen pitkäkestoisin sopimuksin myönnettyä valtuutta saa käyttää yhteysalusliikennepalvelusopimusten solmimiseen vuonna 2016 siltä osin kuin valtuutta ei ole vielä käytetty.

Selvitysosa: Saariston kehityksen edistämisestä annetun lain (494/1981) mukaan valtion on pyrittävä huolehtimaan siitä, että saariston vakituisella väestöllä on käytettävissä kuljetuspalvelut.

Yhteysalusliikenne on Liikenneviraston vastuulla olevaa liikennettä ja se kattaa lähes kaikki Saaristomerren asutut saaret, joihin ei ole tieyhteyttä. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus hankkii yhteysalusliikennepalvelut kilpailuttamalla. Yhteysalusliikenteen matkustajamäärän vuonna 2016 arvioidaan olevan noin 169 000 henkilöä. Menot matkustajaa kohden

ovat noin 75 euroa yhteysalusreittien varrella olevaa vakinaista asukasta kohden, noin 20 000 euroa vuodessa.

Avustuksilla pyritään säilyttämään kulkumahdollisuudet sellaisten saaristoalueiden asukkaille, joilla ei ole käytettävissä yhteysalusliikennettä. Avustus kohdistuu lähinnä Sipoon, Tammisaaren sekä Turunmaan saariston henkilö- ja tavarakuljetusten järjestämiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	275
Yhteensä	275

2016 talousarvio	12 500 000
2015 talousarvio	12 225 000
2014 tilinpäätös	10 745 000

66. Yhteysalusliikennepalvelujen ostosopimukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 303 000 euroa.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Kotka—Pyhtään ja Hiittisten reittien yhteysalusliikennepalvelujen ostaminen kokonaispalveluina kilpailutettiin vuoden 2012 aikana. Palveluntuottajat vastaavat Kotka—Pyhtään ja Hiittisten reiteillä liikennöivien alusten hankinnasta ja ylläpidosta. Sopimuksen mukainen kokonaispalvelu koskee vuosia 2014—2023. Yhteysalusliikennöintipalveluista arvioidaan aiheutuvan menoja noin 5 030 000 euroa vuodessa vuosina 2014—2023. Kotka—Pyhtään ja Hiittisten reiteillä matkustajamäärän vuonna 2016 arvioidaan olevan noin 30 000 henkilöä. Menot matkustajaa kohden ovat noin 175 euroa yhteysalusreittien varrella olevaa vakinaista asukasta kohden noin 43 100 euroa vuodessa.

2016 talousarvio	5 303 000
2015 talousarvio	5 303 000
2014 tilinpäätös	5 303 000

40. Viestintäpalvelut ja -verkot sekä viestinnän tukeminen

Selvitysosa: Merkittävä osa yhteiskunnan palveluista tuotetaan ja kulutetaan viestintäpalveluja ja -verkoja hyödyntäen ja niiden merkitys lisääntyy digitalisaatiokehityksen myötä. Toimialan viranomaistoiminnot rahoitetaan pääosin toimialalta kerättävillä varoilla. Verkot ja palvelut tuotetaan pääosin markkinaehtoisesti kysyntään vastaten. Julkisia varoja käytetään varmistamaan peruspalveluiden saatavuus. Lisäksi viestintäpoliittisin toimin edistetään mediatoimialan sopeutumista murrosvaiheessa.

01. Viestintäviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 11 384 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen maksamiseen. Niiden osalta määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Viestintävirasto vastaa viestintätoimialan viranomaissääntely-, valvonta-, ohjaus-, hallinto- ja palvelutehtävistä. Viestintäviraston tehtävänä on muun muassa

— valvoa tele-, radio-, televisio- ja postitoimintaa ja myöntää televisio- ja radiotoiminnan toimilupia

— edistää sähköisen viestinnän toimivuutta, häiriöttömyyttä ja turvallisuutta sekä markkinoiden toimivuutta

— edistää tietoturva- ja yksityisyyden suojaa sähköisessä viestinnässä

— hoitaa radiotaajuuksia ja teletoimintaa sekä viestintäverkkojen ja -palvelujen numerointia ja tunnuksia koskevaa hallintoa

— selvittää radioviestinnän häiriöitä sekä verkko- ja viestintäpalveluihin kohdistuvia tietoturvaloukkauksia ja niiden uhkia

— kerätä tietoa ja tiedottaa verkko- ja viestintäpalvelujen saatavuudesta, laadusta, hinnoista ja toimivuudesta sekä tietoturvaloukkauksista ja niiden uhkista

— ohjata toimialansa teknistä toteutusta antamalla ohjeita, suosituksia ja määräyksiä sekä kordinoida telealan standardointia.

Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa alustavasti Viestintävirastolle vuodelle 2016 seuraavat keskeiset toiminnalliset tavoitteet. Viestintävirasto toteuttaa toimenpiteillään pääluokkaperusteisissa asetettuja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita, niiden painopisteitä ja hallinnonalan muita tavoitteita edistämällä sähköisten palveluiden kehittymistä ja käyttöä sekä markkinoiden läpinäkyvyyttä, lisäämällä luottamusta digitaalisiin palveluihin ja toimintatapoihin, varmistamalla viestintäverkkojen toimintavarmuutta, peruspalvelujen saatavuutta ja toimivuutta.

Tulostavoite	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite	2019 tavoite
--------------	-------------------	-----------------	-----------------	-----------------

TUOTOKSET JA LAADUNHALLINTA**Liikenteen ja viestinnän palvelut ja palvelumarkkinat**

Viestintävirasto edistää sähköisten palvelujen kehittymistä ja käyttöä

Verkkotunnusten välittäjämalli otetaan käyttöön aikataulussa. Välittäjämallin käyttöönoton pvm Fi-juuren nimipalvelun käytettävyys. Osuus ajasta, jonka fi-juuren nimipalvelut ovat käytettävissä, %

	2014	2015	2016	2019
	-	-	5.9.2016	Toimivuus ok
	100	100	100	100

Viestintävirasto edistää markkinoiden läpinäkyvyyttä

MONITORi-palvelun käyttö. Palvelun kävijämäärä/kk

	-	-	4 000	10 000
--	---	---	-------	--------

Tulostavoite	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite	2019 tavoite
MONITORI-palvelun toimivuus ja hyödyllisyys. Asiakaskysely palvelun käyttäjille (asteikko 1—5)	-	-	3,5	3,7
<i>Viestintävirasto edistää sähköisten palvelujen kehittymistä ja käyttöä</i>				
Sähköisen tunnistamisen kansallinen luottamusverkosto käynnistyy aikataulussa. Verkoston käynnistymisen pvm 1.5.2017	-	-	Valmisteilla	Toiminnassa
Elinvoimainen media-ala				
<i>Televisio- ja radiotoiminnan harjoittamisen hallinnollinen taakka kevenee</i>				
Televisio- ja radiotoimijoiden tyytyväisyys toimilupamenettelyyn on hyvällä tasolla, asiakas- ja sidosryhmäkysely (asteikko 1—5)	-	-	3,5	3,7
Luottamuksen palauttaminen internetiin				
<i>Luottamus internetiin kasvaa</i>				
Kansalaisten, yritysten ja julkisyhteisöjen tietoturvatietoisuus, luottamus viestintäpalveluihin sekä tyytyväisyys Viestintävirastoon viestinnän luottamuksellisuuden ja tietoturvan parantamisessa ovat hyvällä tasolla, asiakas- ja sidosryhmäkysely (asteikko 1—5)	-	-	3,5	3,7
Liikenne- ja viestintäyhteydet				
<i>Viestintäverkkojen toimintavarmuus paranee</i>				
Viestintäverkkojen ja -palvelujen toimintavarmuus ja käytettävyys ovat hyvällä tasolla. Pitkäkestoisten ja vakavien vikojen määrä enintään, kpl/vuosi	2	6	5	4
Hätäliikenteen radiohäiriöt selvitetään tehokkaasti. Häiriön selvittämiseen enintään kuluva aika, tuntia virka-aikana	16	16	16	16
Taajuusalueen 700 MHz vapauttaminen langattoman laajakaistan käyttöön. Siirtymän ja käyttöönoton aikataulu: Taajuussuunnittelu mahdollistaa kaikkien päälähettimien ja täytelähettimien radiolupien myöntämisen 31.12.2016 mennessä.	-	-	Toteutuu	-
<i>Viestintämarkkinoiden toimivuus kehittyy</i>				
Huippunopeiden laajakaistaliittymien määrä lisääntyy. 100 Mbit/s laajakaistaliittymien osuus kotitalouksien laajakaistaliittymistä, %	-	-	25	40
Valokuituliittymien saatavuus kotitalouksilla, %	-	-	55	70
Kilpailijoille vuokrattujen kuitutilaaja-yhteyksien määrä kasvaa. Vuokrattujen tilaaja-yhteyksien määrän kasvu, %/vuosi	39	5	5	5

Tulostavoite	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite	2019 tavoite
<i>Viestinnän peruspalvelujen saatavuus varmistetaan</i>				
Käyttäjien tyytyväisyys viestintäpalveluihin paranee. Asiakkaiden tyytyväisyys puhelin- ja laajakaistapalveluiden tarjontaan, asiakaskyselyn tulos (asteikko 1—5)	-	-	3,5	3,7
Huolehditaan tv-kuvan näkyvyydestä. Tapauskohtaisten näkyvyysongelmien ratkaiseminen, asiakaskyselyn tulos (asteikko 1—5)	-	-	3,5	3,7
TOIMINNALLINEN TEHOKKUUS				
Työn tuottavuuden kehittyminen, %	9,35	1	1	1
Kokonaistuottavuuden kehittyminen, %	6,93	2	2	2
Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus, %	97	92	94	100
Veronluonteisten suoritteiden kustannusvastaavuus, %	96	98	98	100

Tulot perustuvat valtion maksuperustelain nojalla annettuun liikenne- ja viestintäministeriön asetukseen taajuusmaksuista ja Viestintäviraston radiohallinnollisista suoritteista perittävistä muista maksuista (1222/2010), liikenne- ja viestintäministeriön asetukseen Viestintäviraston eräistä maksuista (865/2012) sekä lakiin valtion televisio- ja radiorahastosta (745/1998).

Viestintävirasto perii tietoyhteiskuntamaksua sekä televisio- ja radiotoiminnan valvontamaksua tietoyhteiskuntakaassa säädetyin perustein, postitoiminnan valvontamaksua postilaissa (415/2011) säädetyin perustein sekä sähköisen tunnistuspalvelun tarjoajilta maksua laissa vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009) säädetyin perustein.

Tietoyhteiskuntamaksu 3 800 000 euroa, postitoiminnan valvontamaksu 1 533 000 euroa, televisio- ja radiotoiminnan valvontamaksu 1 238 000 euroa sekä varmennemaksu 208 000 euroa tuloutetaan momentille 11.19.04. Näistä toiminnoista aiheutuvat menot on otettu huomioon Viestintäviraston toimintamenomomentin määrärahan mitoituksessa.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	34 409	33 050	32 900
Bruttotulot	21 654	21 156	21 516
Nettomenot	12 755	11 894	11 384
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	5 856		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 146		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Tuotot			
Taajuusmaksut ja muut radiohallinnolliset suoritteet	10 609	10 656	10 788
Verkkotunnusmaksut	3 781	3 700	3 700
Numerointimaksut	2 745	2 715	2 700
Muu maksullinen toiminta	4 451	4 070	3 778
Tuotot yhteensä	21 568	21 141	20 966
Kustannukset			
Taajuusmaksut ja muut radiohallinnolliset suoritteet	11 694	11 760	11 614
Verkkotunnusmaksut	3 376	4 115	3 992
Numerointimaksut	2 826	2 941	2 971
Muu maksullinen toiminta	4 434	4 180	3 825
Kustannukset yhteensä	22 330	22 996	22 402
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-)			
Taajuusmaksut ja muut radiohallinnolliset suoritteet	-1 085	-1 104	-826
Verkkotunnusmaksut	405	-415	-292
Numerointimaksut	-81	-226	-271
Muu maksullinen toiminta	17	-110	-47
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-) yhteensä	-744	-1 855	-1 436
Kustannusvastaavuus, %			
Taajuusmaksut ja muut radiohallinnolliset suoritteet	91	91	93
Verkkotunnusmaksut	112	90	93
Numerointimaksut	97	92	91
Muu maksullinen toiminta	100	97	99
Kustannusvastaavuus, % yhteensä	97	92	94

Veronluonteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Tuotot			
Eräät viestinnän maksut	6 412	6 781	6 779
Tuotot yhteensä	6 412	6 781	6 779
Kustannukset			
Eräät viestinnän maksut	6 668	6 909	6 930
Kustannukset yhteensä	6 668	6 909	6 930

Veronluonteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-)			
Eräät viestinnän maksut	-256	-128	-151
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-) yhteensä	-256	-128	-151
Kustannusvastaavuus, %			
Eräät viestinnän maksut	96	98	98
Kustannusvastaavuus, % yhteensä	96	98	98

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Havainnointi- ja varoituspalvelujen (HAVARO) resurssointi	100
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-13
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-61
Palkkaliukumasäästö	-39
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-58
Toimintamenoasäästö (HO 2015)	-90
Vuokramenojen indeksikorotus	12
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-11
Tasomuutos	-350
Yhteensä	-510

2016 talousarvio	11 384 000
2015 talousarvio	11 894 000
2014 tilinpäätös	11 045 000

(20.) *Uusien teknologioiden ja liiketoimintamallien edistäminen* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	300 000
------------------	---------

(42.) *Sanomalehdistön tuki* (kiinteä määräraha)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 29.01.50	-500
Yhteensä	-500

2015 talousarvio	500 000
2014 tilinpäätös	500 000

44. Median innovaatiotuki (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 10 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) avustusten myöntämiseen media-alan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeisiin
- 2) lainojen myöntämiseen media-alan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeisiin
- 3) Innovaatiokeskus Tekesin kulutusmenoihin media-alan innovaatioiden edistämistä- ja aktivointitoimintaan.

Avustuksia saa myöntää valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävien perusteiden ja Euroopan komission vähämerkityksistä tukea koskevan asetuksen (EY 1407/2013) mukaisesti yrityksille ja muille yhteisöille sekä valtion budjettitalouden piiriin kuuluvien organisaatioiden ja korkeakoulujen sekä vastaavien julkista tutkimusta tekevien budjettitalouden ulkopuolisten tutkimusorganisaatioiden tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeisiin media-alalla.

Lainoja saa myöntää valtion lainanannosta sekä valtion takauksesta ja valtion takuusta annetun lain (449/1988), valtioneuvoston asetuksilla tarkemmin säädettävien perusteiden ja Euroopan komission vähämerkityksistä tukea koskevan asetuksen (EY 1407/2013) mukaisesti yrityksille ja muille yhteisöille tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeisiin media-alalla. Lainoja voidaan myöntää riskiehtoisena. Mikäli kehitystyö epäonnistuu teknisesti tai ei johda taloudellisesti hyödynnettävään tulokseen, Tekesillä on lainansaajan hakemuksesta oikeus muuttaa lainan ehtoja valtioneuvoston asetuksella tarkemmin määriteltävällä tavalla. Lainat myönnetään pääsääntöisesti vakuutta vaatimatta. Osa rahoituksesta voidaan maksaa ennakkona.

Momentille budjetoituihin kulutusmenoihin liittyvät arvonnisäveromenot maksetaan momentilta 31.01.29.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena. Kohdan 3) osalta määräraha budjetoidaan suoriteperusteisena.

Selvitysosa: Median innovaatiotuen tarkoituksena on edistää media-alan rakennemuutosta ja tukea uusien journalististen sisältöjen, palvelujen ja ratkaisujen luomista ja kehittämistä digitaalisessa toimintaympäristössä.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vuoden 2016 osuus median innovaatiotuesta	-10 000
Yhteensä	-10 000

2016 talousarvio	10 000 000
2015 talousarvio	20 000 000

50. Valtionavustus valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiseen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille ei myönnetä määrärahaa.

Valtuus

Viestintävirasto oikeutetaan solmimaan aiempien vuosien talousarvioissa myönnetyn valtuuden mukaisia sopimuksia siltä osin kuin valtuutta ei ole käytetty.

Vuosina 2014 ja 2015 myönnettyjä määrärahoja saa käyttää myös laajakaistahankkeen hallinnollisten tehtävien kustannuksiin enintään neljää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen.

Selvitysosa: Valtion tuen edellytyksenä on, että hankekohtaisesti kunnat sitoutuvat rahoittamaan oman osuutensa julkisesta rahoitustuesta. Julkinen rahoitustuki voi olla enintään 2/3 hankkeen kustannuksista, mutta kuitenkin 12.11.2012 jälkeen käynnistyneissä hankkeissa enintään 90 %. Valtion rahoitusosuus on enintään 33 % laajakaistahankkeen tukikelpoisista kustannuksista ja kunnan rahoitusosuus 33 %. Kunnan rahoitusosuus on 8 % tai 21,78 % niissä kunnissa, joille laajakaistahankkeen rahoittaminen muutoin muodostaisi kohtuuttoman taloudellisen rasitteen kunnan taloudellinen kantokyky, laajakaistahankkeen laajuus ja tekninen toteuttamistapa, kunnan asukastiheys sekä hankkeen kunnan väestömäärään suhteutettu rakentamiskustannus huomioon ottaen. Valtion tukea myönnetään näissä tapauksissa vastaavasti korotettuna, kuitenkin enintään 58 % hankkeen tukikelpoisista kustannuksista, jos kunnan maksuosuus on 8 % ja enintään 44,22 %, jos kunnan maksuosuus on 21,78 %.

Valtioneuvosto on asettanut 4.12.2008 tehdyllä periaatepäätöksellä tavoitteeksi, että 31.12.2015 mennessä kaikkialla maassa on kysynnän mukaisesti saatavilla 100 megabitin yhteydet mahdollistava valokuitu- tai kaapeliverkko tai muu ominaisuuksiltaan näihin rinnasteinen verkko, johon liitettävällä enintään kahden kilometrin pituisella kiinteällä tai langattomalla tilaajayhteydellä ainakin 99 % vakinaisista asunnoista sekä yritysten ja julkishallinnon organisaatioiden vakinaisista toimipaikoista voidaan käyttää erittäin suuria yhteysnopeuksia vaativia viestintä- ja muita tietoyhteiskunnan palveluita. Tavoitetta ei toistaiseksi ole saavutettu. Myöntöpäätösten mukaisten verkkojen rakentaminen kuitenkin jatkuu edelleen ja Viestintävirastossa on vireillä merkittävä määrä tukihakemuksia. Tukea voidaan edelleen myöntää aiempina vuosina käyttämättä jääneiden valtuuksien mukaisesti.

Myöntämisvaltuutta arvioidaan uusittavan noin 10 milj. euroa. Valtuuden uusiminen aiheutuu laajakaistatukimyöntöpäätösten tekemisestä useana varainhoitovuonna. Hanketta rahoitetaan aikaisempina vuosina myönnettyistä määrärahoista, joita on jäänyt käyttämättä 30,8 milj. euroa.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	14 000	11 060	2 800	27 860
Vuoden 2016 sitoumukset	-	4 000	6 000	10 000
Menot yhteensä	14 000	15 060	8 800	37 860

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-16 000
Yhteensä	-16 000

2016 talousarvio	—
2015 talousarvio	16 000 000
2014 tilinpäätös	11 909 000

60. Siirto valtion televisio- ja radiorahastoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 507 948 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain 3 §:n nojalla rahastoon tehtävään siirtoon.

Selvitysosa: Valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain (745/1998) 3 §:n mukaan rahastolle suoritetaan korvaus valtion talousarvioon otettavasta määrärahasta Yleisradio Oy:stä annetun lain (1380/1993) 7 §:ssä säädetyn julkisen palvelun kustannusten kattamiseksi. Määrärahan suuruus tarkistetaan vuosittain kustannustason muutosta vastaavasti, mutta poikkeuksellisesti tarkistuksesta luovutaan vuoden 2016 osalta. Valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain 5 §:n mukaan rahaston varoista käytetään Yleisradio Oy:n toiminnan rahoittamiseen vuosittain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettu määrä. Varoja voidaan käyttää myös Yleisradio Oy:stä annetun lain 6 a §:ssä tarkoitetun ennakoarvioinnin laatimisesta aiheutuvien palkkioiden maksamiseen ja rahaston hallinnoimiseen. Rahaston varoja voidaan käyttää muutoinkin televisio- ja radiotoiminnan edistämiseen.

Rahastoon tehtävä siirto Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseksi rahoitetaan yleisradioverolla.

2016 talousarvio	507 948 000
2015 talousarvio	507 948 000
2014 tilinpäätös	507 948 000

50. Tutkimus

Selvitysosa: Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan tutkimustoiminta tukee ministeriön liikenne- ja viestintäpolitiikan toteutumista. Hallinnonalalla tutkimustoimintaa harjoittaa Ilmatieteen laitos. Laitoksen tuottamalla tiedolla edistetään turvallisuutta liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla sekä poikkihallinnollisesti. Laitos on myös keskeisessä roolissa yhteiskunnan ilmastonmuutoksen sopeutumiseen tarvittavan perustiedon tuottamisessa.

01. Ilmatieteen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 44 352 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) Etelämanner-toiminnasta aiheutuviin menoihin
- 2) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen
- 3) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen maksamiseen.

Valtuus

Ilmatieteen laitos oikeutetaan solmimaan Mars-tutkimusta koskevan METNET/MOI-hankkeen edellyttämiä sopimuksia siten, että niistä aiheutuu menoja aiemmat sitoumukset mukaan lukien enintään 3 569 000 euroa.

Valtuutta saa käyttää METNET/MOI-avaruustutkimusohjelman hallinto- ja yleiskuluihin sekä enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkausmenoihin.

Selvitysosa: Ilmatieteen laitos tuottaa luotettavaa havainto- ja tutkimustietoa ilmacehstä ja meristä. Laitos on keskeisessä roolissa yhteiskunnan ilmastonmuutokseen sopeutumiseen tarvittavan perustiedon tuottamisessa ja tukee toiminnallaan Suomen ilmastopolitiikkaa. Ilmatieteen laitoksen strategisia painopistealueita ovat ilmastonmuutos ja yhteiskunta, sää ja turvallisuus, Itämeri ja arktiset alueet sekä liikenne ja energia. Laitos tekee korkeatasoista tutkimusta näillä painopistealueilla ja tuottaa palveluita yleisen turvallisuuden edistämiseksi sekä ihmisten ja ympäristön hyvinvoinnin lisäämiseksi. Laitos osallistuu aktiivisesti kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön sekä tähtää toiminnassaan kestäväen kehityksen edistämiseen.

Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa alustavasti Ilmatieteen laitokselle vuodelle 2016 seuraavat keskeiset toiminnalliset tavoitteet, jotka tukevat pääluokkaperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita sekä hallinnonalalle asetettuja muita tavoitteita.

Tulostavoite	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite	2019 tavoite
TUOTOKSET JA LAADUNHALLINTA				
Liikenteen ja viestinnän palvelumarkkinat ja palvelut				
Lämpötilaennusteiden osuvuus, 1 vrk, %	88,4	84,5	85	84
Lämpötilaennusteiden osuvuus, 2—5 vrk, %	74,8	71,5	72	71,5
Sateen ennustettavuus etukäteen, tuntia	104,8	104	104	104
Tuulivaroitusten osuvuus,	84,2	81	79	81
Lentopaikkaennusteiden osuvuus, %	89,8	89	89	89
Sää- ja meripalveluiden toimitusvarmuus, %	99,97	98	98,5	98
Sidosryhmien tyytyväisyys Ilmatieteen laitoksen toimintaan (asteikko 1—5)	4,13	4,0	4,0	4,0
Asiakastyytyväisyys (asteikko 1—5)	4,14	4,0	4,0	4,0
Tiedon hyödyntäminen ja liiketoimintamahdollisuudet				
Ulkopuolinen tutkimusrahoitus, 1 000 euroa	14 985	12 300	14 400	14 200
Kansainvälisesti ennakkotarkastetut artikkelit, kpl	356	280	290	300
TOIMINNALLINEN TEHOKKUUS				
Hallinnonalan toiminnan tuottavuutta parannetaan.				
Liiketaloudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus, %	118	100	102	102
Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus, %	97	100	100	100
Ulkopuolisen rahoituksen osuus yhteisrahoitteisen tutkimustoiminnan kustannuksista, %	63	50	50	50
Työn tuottavuuden kehittyminen, %	1,48	1	1	1
Kokonaistuottavuuden kehittyminen, %	1,98	2	2	2

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina tuloina maksullisen palvelun tulot, EU:lta ja muilta yhteistyösopimuksilta saatavat yhteisrahoitteisten sopimustutkimusten tulot ja muut tulot. Etelämanner-toimintaan on varattu 849 000 euroa. Suomen Etelämanner-toiminta perustuu kansainväliseen sopimukseen.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	75 858	68 928	69 452
Bruttotulot	25 960	23 500	25 100
Nettomenot	49 898	45 428	44 352
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	10 496		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	9 494		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Tuotot			
Julkisoikeudelliset suoritteet	1 620	1 620	1 500
Liiketaloudelliset suoritteet	5 438	5 480	5 100
Siviili-ilmailulle annettavat suoritteet	4 053	4 100	4 100
Tuotot yhteensä	11 111	11 200	10 700
Kustannukset			
Julkisoikeudelliset suoritteet	1 675	1 620	1 500
Liiketaloudelliset suoritteet	4 603	5 480	5 000
Siviili-ilmailulle annettavat suoritteet	3 954	4 100	4 100
Kustannukset yhteensä	10 232	11 200	10 600
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-)			
Julkisoikeudelliset suoritteet	-55	-	-
Liiketaloudelliset suoritteet	835	-	100
Siviili-ilmailulle annettavat suoritteet	99	-	-
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-) yhteensä	879	-	100
Kustannusvastaavuus, %			
Julkisoikeudelliset suoritteet	97	100	100
Liiketaloudelliset suoritteet	118	100	102
Siviili-ilmailulle annettavat suoritteet	103	100	100
Kustannusvastaavuus, % yhteensä	109	100	101

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	8 696	7 000	8 500
— EU:lta saatava rahoitus	3 553	3 300	3 500
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	2 736	2 000	2 400
Tuotot yhteensä	14 985	12 300	14 400
Hankkeiden kokonaiskustannukset	23 841	24 600	28 800
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	-8 856	-12 300	-14 400
Omarahoitusosuus, %	37	50	50

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Vuonna 2016 tai sen jälkeen tehtävät sitoumukset	330	420	410	1 976	3 136

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut	1 356
Tutkimusrahoitusmuutoksesta aiheutuva palkkaliukumasäästön tarkistus	124
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-30
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-140
Palkkaliukumasäästö	-124
Palkkausten tarkistukset	217
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-1 846
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-215
Toimintameno säästö (HO 2015)	-160
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)	-330
Vuokramenojen indeksikorotus	38
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-44
Tasomuutos	78
Yhteensä	-1 076

2016 talousarvio	44 352 000
2015 talousarvio	45 428 000
2014 tilinpäätös	48 896 000

Pääluokka 32

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Hallitusohjelman mukaan Suomessa palkitaan ahkeruudesta, työstä ja toimeliaisuudesta. Kasvava talous perustuu hyvään johtamiseen, vahvaan yrittäjyyteen ja omistajuuteen sekä koko Suomen voimavarojen hyödyntämiseen. Suomen kilpailukyky rakentuu korkealle osaamiselle, kestäväälle kehitykselle sekä ennakkoluulottomalle uudistamiselle kokeiluja ja digitalisaatiota hyödyntäen. Yrittämisen, omistamisen ja investoimisen kannattavuutta on selvästi saatava kohennettua ja työllistäminen saatava houkuttelevaksi.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan toimilla tuetaan eri keinoin hallitusohjelman tavoitteiden toteutumista, ennen kaikkea huolehtimalla Suomen innovaatiotoiminnan ja yritysten toimintaympäristöstä, työ-, hyödyke- ja energiamarkkinoiden toimivuudesta, työntekijöiden työllistymisedellytyksistä sekä alueiden kehittymisestä. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää panostamista huippuosaamiseen, innovaatioihin, yrittäjyyteen, luovuuteen, aktiiviseen työvoimapolitiikkaan, työelämän kehittämiseen, toimiviin hyödykemarkkinoihin, määrätietoiseen energia- ja ilmastopolitiikkaan, alueiden elinvoimaisuuteen sekä kansainvälisyyteen.

Lisäksi markkinoiden toimintaa, vapaata kilpailua ja pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia edistetään uudistamalla keskeistä lainsäädäntöä ja purkamalla kilpailua estävää toimialakohtaista sääntelyä.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Työ- ja elinkeinoministeriö toteuttaa hallituksen työ- ja elinkeinopolitiikkaa yhdessä hallinnonalan yksiköiden ja yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Tärkeimpänä tavoitteena on kestäväällä pohjalla oleva korkea työllisyys: työllisyysaste nostetaan hallituskauden aikana 72 prosenttiin, samalla työllisten määrä kasvaa 110 000 henkilöllä.

Tavoitteeseen pääsemiseksi toimenpiteet keskittyvät kasvun, tuottavuuden, osaamisen, biotalouden, digitalisaation sekä alueiden kansainvälisen kilpailukyvyn edistämistöimiin. Työ- ja elinkeinoministeriö asettaa toimialalleen alustavasti seuraavat hallitusohjelmasta johdetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2016:

- Kilpailukyky vahvistuu parantamalla yrittäjyyden ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä.
- Tutkimus- ja innovaatiotoiminnan laatu ja vaikuttavuus paranevat; elinkeinorakenne monipuolistuu.
- Työllistämisen esteitä puretaan ja työvoimahallinto uudistuu työllistymistä tukevaksi.

— Rakennetaan digitaalisen liiketoiminnan kasvuympäristö.

— Energiaomavaraisuus kasvaa; siirrytään kustannustehokkaasti hiilettömään, puhtaaseen ja uusiutuvaan energiaan; 2020 ilmastotavoitteet on saavutettu vaalikauden aikana.

— Aluehallinto uudistuu: nykyistä yksinkertaisempi ja asiakaslähtöisempi aluehallinto.

Talousarvioesitykseen liittyvät tasa-arvoaikutukset

Työmarkkinoiden jakautumista naisten ja miesten ammatteihin ja aloihin lievennetään muun muassa työllisyyden ja yrittäjyyden edistämistoimenpiteillä. Tehokkailla työvoima- ja yrityspalveluilla rohkaistaan osaamisen uudistamiseen ja ammatilliseen liikkuvuuteen, mikä on olennaisen tärkeää erityisesti rakennemuutostilanteissa.

Työnvälityksen työttömistä työnhakijoista naisia on ollut 43 % vuosina 2012—2014. Naisten osuus eri työvoimapalveluiden aloittaneista on ollut seuraava: ammatillinen työvoimakoulutus 36 % vuonna 2014, 43 % vuonna 2013 ja 40 % vuonna 2012, kotoutumiskoulutus 59 % vuosina 2012—2014, palkkatuettu työ 47 % vuonna 2014, 48 % vuonna 2013 ja 50 % vuonna 2012 ja starttiraha 46 % vuonna 2014 ja 46 % vuosina 2012—2013. Omaehtoisen opiskelun aloittaneista naisia oli 60 % vuosina 2013—2014 ja 64 % vuonna 2012.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2015	2016
		varsinainen	esitys
		talousarvio	
32.01.41	<i>Erityisavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin</i> (siirtomääräraha 2 v)		
	— myöntämisvaltuus	-	5,0
32.20.40	<i>Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen</i> (arviomääräraha)		
	— rahoitusvaltuus	360,015	231,015
32.20.43	<i>Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin</i> (arviomääräraha)		
	— myöntämisvaltuus	9,786	-
32.20.82	<i>Lainat Finnvera Oyj:n varainhankintaan</i> (arviomääräraha)		
	— myöntämisvaltuus	200,000	500,000
32.20.83	<i>Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan</i> (arviomääräraha)		
	— myöntämisvaltuus	166,823	146,823
32.30.45	<i>Yritysten kehittämishankkeiden tukeminen</i> (arviomääräraha)		
	— myöntämisvaltuus	21,678	-
32.30.51	<i>Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut</i> (siirtomääräraha 2 v)		
	— hankintasopimusvaltuus	90,000	102,100
40.	Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä		
	— lainojen hyväksymisvaltuus (turvavarastolainat)	8,400	8,400
	— myöntämisvaltuus	0,034	0,034

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
32.50.64	<i>EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulko- rajayhteistyö- ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin (arviomääräraha)</i>		
	— myöntämisvaltuus	328,549	326,965
32.60.40	<i>Energiatuki (arviomääräraha)</i>		
	— myöntämisvaltuus	35,000	35,000

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
01. Hallinto	551 558	399 976	316 157	-83 819	-21
01. Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	55 790	40 725	34 467	-6 258	-15
02. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	215 135	213 161	190 735	-22 426	-11
20. Siviilipalvelus (arviomääräraha)	4 097	4 939	4 939	—	0
21. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	6 019	663	116	-547	-83
(22.) Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssin aiheuttamien ympäristövahinkojen estäminen (siirtomääräraha 2 v)	50 000	—	—	—	0
29. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	130 511	88 961	30 622	-58 339	-66
40. Valtionavustus yritysten kansainvälistymiseen ja yrittäjyyden edistämiseen (siirtomääräraha 3 v)	—	—	13 251	13 251	0
41. Erityisavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin (siirtomääräraha 3 v)	—	—	3 500	3 500	0
42. Cleantech- ja biotalousratkaisujen sekä innovaatioiden kaupallistamisen tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	—	—	30 000	30 000	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
60. Siirrot hallinnonalan rahastoihin (arviomääräraha)	0	20	20	—	0
66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	10 007	9 507	8 507	-1 000	-11
(87.) Osakehankinnat (siirtomääräraha 2 v)	80 000	—	—	—	0
(88.) Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n oman pääoman korottaminen (arviomääräraha)	—	42 000	—	-42 000	-100
(89.) Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)	—	—	—	—	0
20. Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka	1 426 326	1 402 626	929 345	-473 281	-34
01. Geologian tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	37 974	36 110	32 890	-3 220	-9
(02.) Teknologian tutkimuskeskus VTT:n toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	90 012	—	—	—	0
(05.) Mittatekniikan keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 934	—	—	—	0
06. Innovaatiorahoituskeskus Tekesin toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	41 124	40 372	38 448	-1 924	-5
(07.) Matkailun edistämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 037	—	—	—	0
28. Materiaalitehokkuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	500	500	500	—	0
40. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen (arviomääräraha)	386 296	367 571	328 970	-38 601	-11
41. Valtionavustus Finpron toimintaan (siirtomääräraha 3 v)	61 937	51 792	33 600	-18 192	-35
42. Innovaatiokeskittymien kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	10 600	9 800	4 800	-5 000	-51

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
43. Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin (arviomääräraha)	14 351	14 518	7 318	-7 200	-50
(44.) Valtionavustus yksittäisten yritysten hankevalmisteluun Venäjällä (siirtomääräraha 3 v)	1 400	—	—	—	0
(45.) Yritysten tutkimus- ja kehittämishankkeiden valmistelu (siirtomääräraha 3 v)	2 000	—	—	—	0
(46.) Laivanrakennuksen innovaatiotuki (siirtomääräraha 3 v)	13 200	—	—	—	0
47. Finnvera Oyj:n tappio-korvaukset (arviomääräraha)	53 255	54 338	56 735	2 397	4
48. Korko- ja muu tuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille (arviomääräraha)	7 144	11 800	20 200	8 400	71
49. Valtionavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	—	111 020	91 770	-19 250	-17
50. Avustus kansainvälisen teknologiapalkinnon maksamiseen (siirtomääräraha 2 v)	1 000	—	1 000	1 000	0
80. Lainat Suomen Vientiluotto Oy:n jälleerahoitus-toimintaan (arviomääräraha)	478 981	459 295	106 404	-352 891	-77
82. Lainat Finnvera Oyj:n varainhankintaan (arviomääräraha)	0	10	10	—	0
83. Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan (arviomääräraha)	105 580	140 500	141 700	1 200	1
87. Pääomalaina Finnvera Oyj:lle (siirtomääräraha 3 v)	5 000	5 000	5 000	—	0
88. Pääomasijoitus Suomen Teollisuussijoitus Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)	80 000	80 000	30 000	-50 000	-62
89. Pääomasijoitus Tekes Pääomasijoitus Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)	20 000	20 000	30 000	10 000	50

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
30. Työllisyys- ja yrittäjyys- politiikka	702 774	755 765	758 499	2 734	0
01. Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	159 626	153 886	161 022	7 136	5
44. Alueellinen kuljetustuki (siirtomääräraha 3 v)	5 067	5 000	5 000	—	0
45. Yritysten kehittämis- hankkeiden tukeminen (arviomääräraha)	26 298	24 980	29 018	4 038	16
(50.) Palkkaturva (arviomäärä- raha)	—	—	—	—	0
51. Julkiset työvoima- ja yritys- palvelut (siirtomääräraha 2 v)	504 475	563 899	557 459	-6 440	-1
64. Työllisyysperusteiset siirto- menot investointeihin (arviomääräraha)	7 307	8 000	6 000	-2 000	-25
40. Yritysten toiminta- ympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä	76 242	83 645	86 430	2 785	3
01. Kilpailu- ja kuluttaja- viraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	11 362	10 820	10 058	-762	-7
03. Patenti- ja rekisteri- hallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	1 140	2 016	5 841	3 825	190
(04.) Kuluttajatutkimus- keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 864	—	—	—	0
05. Turvallisuus- ja kemikaali- viraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	18 557	18 613	19 381	768	4
31. Korvaus talous- ja velka- neuvonnan järjestämisestä (siirtomääräraha 2 v)	5 011	5 731	4 731	-1 000	-17
50. Valtionavustus kuluttaja- järjestölle (kiinteä määrä- raha)	673	873	827	-46	-5
51. Eräät merimiespalvelut (arviomääräraha)	2 079	2 572	2 572	—	0
52. Palkkaturva (arviomäärä- raha)	35 546	43 000	43 000	—	0
95. Eräät oikeudenkäyntikulut ja korvaukset (arviomäärä- raha)	10	20	20	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
50. Alueiden kehittäminen ja rakennerrahastopolitiikka	439 190	444 990	252 324	-192 666	-43
40. Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen (siirtomääräraha 3 v)	—	—	10 000	10 000	0
(43.) Maakunnan kehittämisraha (siirtomääräraha 3 v)	6 066	—	—	—	0
(62.) Maaseudun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	—	—	—	—	0
64. EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin (arviomääräraha)	433 124	444 990	242 324	-202 666	-46
60. Energiapolitiikka	140 760	337 202	387 279	50 077	15
01. Energiaviraston toimet (siirtomääräraha 2 v)	8 872	8 994	8 857	-137	-2
(28.) Materiaalitehokkuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	—	—	—	—	0
40. Energiatuki (arviomääräraha)	51 178	80 908	76 402	-4 506	-6
41. LNG-terminaalien investointituki (arviomääräraha)	0	30 750	32 650	1 900	6
42. Valtiontuki sähköhuollon varmistamiseksi (arviomääräraha)	517	1 950	1 310	-640	-33
43. Kioton mekanismit (arviomääräraha)	549	600	460	-140	-23
44. Uusiutuvan energian tuotantotuki (arviomääräraha)	79 644	214 000	247 600	33 600	16
45. Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki (siirtomääräraha 3 v)	—	—	20 000	20 000	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
70. Kotouttaminen	108 860	97 073	143 655	46 582	48
03. Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	2 291	2 246	2 246	—	0
30. Valtion korvaukset kunnille (arviomääräraha)	106 569	94 827	141 409	46 582	49
Yhteensä	3 445 710	3 521 277	2 873 689	-647 588	-18
Henkilöstön kokonaismäärä	11 428	9 000	9 000		

01. Hallinto

Selvitysosa: Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa Suomen yrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan toimintaympäristöstä, työmarkkinoiden toimivuudesta ja työntekijöiden työllistymiskyvystä sekä alueiden kehittymisestä. Ministeriö johtaa ja ohjaa elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa, työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikkaa, kuluttaja- ja kilpailupolitiikkaa, alue-, energia- ja ilmastopolitiikkaa sekä työelämän kehittämistä ja maahanmuuttajien kotouttamista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) edistävät alueellista kehittämistä hoitamalla valtionhallinnon toimeenpano- ja kehittämistehtäviä alueilla. ELY-keskukset edistävät yrittäjyyttä, työmarkkinoiden toimintaa, osaamista ja kulttuuria, maaseudun elinvoimaisuutta, joukkoliikennettä ja sen kehittämistä sekä liikennejärjestelmän toimivuutta ja liikenteen turvallisuutta, hyvää ympäristöä sekä luonnon ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä alueilla sekä työvoiman maahanmuuttoa alueilla. ELY-keskukset toimivat kiinteässä yhteistyössä maakunnan liittojen ja kuntien kanssa. Paikallishallinnon viranomaisista ELY-keskusten ohjaukseen kuuluvat työ- ja elinkeinotoimistot (TE-toimistot).

ELY-keskuksia on viisitoista, joista yhdeksässä on kaikki kolme vastuualuetta: 1) elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri, 2) liikenne ja infrastruktuuri sekä 3) ympäristö ja luonnonvarat.

ELY-keskusten yleishallinnollinen ohjaus kuuluu työ- ja elinkeinoministeriölle. ELY-keskusten toiminnallisesta ohjauksesta vastaavat omilla toimialoillaan sisäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, ympäristöministeriö tai se keskushallinnon virasto, jonka tehtäväksi ohjaus on säädetty. Työ- ja elinkeinoministeriö koordinoi ELY-keskusten strategista ohjausta, joka tehdään ao. ministeriöiden yhteistyönä.

01. Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 34 467 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kuluttajatiedon julkistamispalkintoa varten
- 2) julkisten hankintojen neuvontayksikön toimintaan liittyviin avustuksiin
- 3) EU:n sisäasioiden rahastoon kuuluvasta Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastosta (AMIF) rahoitettavista hankkeista aiheutuvien siirtomenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen ministeriön toiminnalle asetetaan alustavasti seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Työ- ja elinkeinoministeriö			
Hallituksen esitykset (kpl)	42	15	20
— Luvatus istuntokauden aikana eduskunnalle (%)	76	> 80	> 80
— Muutoksia eduskunnassa säädösteknisten tai kielellisten puutteiden johdosta (%)	0,9	0	0
Valtioneuvoston asetukset (kpl)	36	30	30
Sisämarkkinalainsäädännön alaan kuuluvien direktiivien täytäntöönpanovaje (%)	0,2	< 1,0	< 1,0

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	561	468	438
Kokonaistyötyytyväisyys (1—5)	3,49	-	> 3,49

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	73 083	52 725	42 667
Bruttotulot	12 358	12 000	8 200
Nettomenot	60 725	40 725	34 467
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	12 144		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	7 209		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

ELY-keskusten yhteinen kehittämis- ja hallintoyksikkö (siirto momentille 32.01.02) (-1 htv)	-104
Eriyasisiantuntijan palkkaaminen (siirto momentilta 24.01.01)	22
HO-lisäysten päättyminen (Vihreä talous 2,6 milj. euroa, Harmaa talous 0,2 milj. euroa)	-2 800
Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä ja saaristoasiain neuvottelukunta (siirto momentille 30.01.01) (-3 htv)	-225
Poliittinen toiminta (HO 2015)	-131
Siirto momentille 23.01.02	-150
TEM Aleksanterinkatu 4-10, peruskorjaus (siirto momentille 23.01.01)	-350
Työelämä 2020 -hanke (siirto momentilta 32.30.51)	800
Työelämähanke	-1 000
Valtion tilintarkastuslautakunnan menot (siirto momentille 32.40.03)	-20
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01 (-7 htv)	-2 077
YK:n Oslon ryhmän puheenjohtajuus (siirto momentille 28.30.01)	-60
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-23
Palkkaliukumasäästö	-114
Palkkausten tarkistukset	214
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-245
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen (siirron palautus momentilta 28.20.01)	5
Yhteensä	-6 258

2016 talousarvio	34 467 000
2015 I lisätalousarvio	643 000
2015 talousarvio	40 725 000
2014 tilinpäätös	55 790 000

02. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 190 735 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) euroneuvontakeskuksista sekä Innovaatorahoituskeskus Tekesin projektiluonteisista tehtävistä aiheutuvien menojen maksamiseen mukaan lukien henkilöstön osaamisen kehittäminen
- 2) porotilalain, luontaiselinkeinolain, kolttalain ja maatilalakia edeltävän lainsäädännön mukaisesti valtion hallinnassa olevien kiinteistöjen hoitomenojen maksamiseen
- 3) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen
- 4) Yritys-Suomi -portaalin kehittämiseen ja ylläpitoon
- 5) yritysten kehittämispalvelujen kehittämisestä, edistämisestä ja ylläpidosta aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen ohjaavat ministeriöt (sisäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö,

työ- ja elinkeinoministeriö ja ympäristöministeriö) asettavat alustavasti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Ihmiset ja ympäristö			
Virta yli 3 kk työttömyyteen, enintään %	43	29	29
Virta yli 3 kk työttömyyteen alle 25-vuotiailla, enintään %	31,7	10	25
Kansalaisten tyytyväisyys matkojen toimivuuteen, vähintään (asteikko 1—5)	-	3,4	3,4
Yritykset ja elinkeinot			
Uudet yritykset (lkm)	8 358	9 000	9 300
Uudet kansainvälistyvät yritykset (lkm)	-	1 650	1 650
Elinkeinoelämän tyytyväisyys kuljetusten toimivuuteen (asteikko 1—5)	3,9	3,9	3,9
Elintarvikeviennin arvo (milj. euroa)	1 595	>1 600	>1 600
Ympäristö ja luonnonvarat			
Luonnonsuojelualueiden toteutus (ha)	11 075	7 470	5 200
Palvelujen ja joukkoliikenteen järjestämistä tukeva aluerakenne (%) (väestötiheydeltään vähintään 20 as/ha alueilla asuvan väestön osuus koko kaupunkiseudun väestöstä)	64	64	64
Maatalouden fosforitase (kg/ha)	3,9	5	5
Maatalouden typpitase (kg/ha)	48,8	46	46

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Asiakaspalvelutyytyväisyys (1—5)	4,0	-	4,0
ELY-keskusten sidosryhmien kokonaistyytyväisyys (1—5)	-	3,6	-
Ympäristösuojelun valvontatarkastukset (kpl)	2 145	2 200	1 800
Maatalouden ja elintarviketurvallisuuden valvonnat (%)	100	100	100

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	3 763	3 575	3 279
Kokonaistyytyväisyys (1—5)	3,3	> 3,4	> 3,4

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	265 854	279 161	241 935
Bruttotulot	54 347	66 000	51 200
Nettomenot	211 507	213 161	190 735
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	15 382		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	19 010		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	11 317	12 000	12 000
— muut tuotot	-37	-	-
Tuotot yhteensä	11 280	12 000	12 000
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	8 442	9 300	9 300
— osuus yhteiskustannuksista	2 860	4 000	4 000
Kustannukset yhteensä	11 302	13 300	13 300
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-22	-1 300	-1 300
Kustannusvastaavuus, %	100	90	90

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	26 158	32 000	25 000
— EU:lta saatava rahoitus	56	300	-
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	61	-	-
— yhteisrahoitteisen toiminnan muut tuotot	1 442	3 500	1 000
Tuotot yhteensä	27 717	35 800	26 000
Hankkeiden kokonaiskustannukset	29 721	42 000	30 000
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	-2 004	-6 200	-4 000
Omarahoitusosuus, %	7	15	13

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kautta ohjautuu rahoitusta seuraavilta talousarvion momenteilta: 30.10.41, 51, 64, 30.20.43, 30.40.20, 31, 51 ja 62, 31.10.20, 50 ja 76, 31.30.63 ja 64, 32.30.44, 45, 51 ja 64, 32.50.64, 32.60.40, 32.70.30, 33.20.31 ja 52, 35.10.21, 22, 61 ja 63 sekä 35.20.64.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

ELY-keskusten yhteinen kehittämis- ja hallintoyksikkö (siirto momentilta 32.01.01) (1 htv)	104
ELY-keskusten yhteinen kehittämis- ja hallintoyksikkö (siirto momentilta 32.30.01) (18 htv)	889
EU:n ohjelmakausien taitekohdan tehtävät (kertaluonteisen lisäyksen poistuminen)	-1 800
Hydrologinen seuranta (siirto momentille 30.40.21)	-704
Kirjasto-, liikunta- ja nuorisotoimen tehtävät (siirto momentilta 28.40.01)	63
Määräaikainen tasomuutos	-9 100
Sopeutustoimet	-5 000
Valtakunnalliset liikenteen telematiikka- ja tietopalvelut (siirto momentille 31.10.01) (-9 htv)	-268
Ympäristöseurantojen näytteenoton ostopalvelut (siirto momentille 35.10.22)	-1 225
Yritystoiminnan kehittämispalvelut (siirto momentille 32.30.51)	-1 350
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-390
Julkisen hallinnon atk-menosäästö, II-kohdennus (HO)	-1 355
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-1 810
Palkkaliukumasäästö	-937
Palkkausten tarkistukset	1 484
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-965
Vuokramenojen indeksikorotus	131
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-193
Yhteensä	-22 426

2016 talousarvio	190 735 000
2015 III lisätalousarvio	130 000
2015 I lisätalousarvio	1 144 000
2015 talousarvio	213 161 000
2014 tilinpäätös	215 135 000

20. Siviilipalvelus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 4 939 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) siviilipalveluksen toimeenpanosta siviilipalveluslain (1446/2007) nojalla aiheutuviin kustannuksiin lukuun ottamatta palkkauskustannuksia
- 2) ilman palveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten kustannuksiin siviilipalveluslain 46 §:n 3 momentin mukaisesti.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Siviilipalveluksen valtiollistaminen v. 2014 aiheutti muutoksia palveluspai-
kattomien asemaan, koska siviilipalveluskeskuksen tarjoamia palvelustehtäviä voivat olla vain

keskuksen omat tehtävät eivätkä enää Lapinjärven kunnan toimialaan kuuluvat tehtävät. Muutos vaikuttaa siviilipalveluskeskuksesta täysin palvelleina kotiutuvien määrään.

Ilman palveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrää pyritään vähentämään edistämällä tarjolla olevien palveluspaikkojen määrän kasvua markkinoimalla aktiivisesti siviilipalvelusta potentiaalisille palveluspaikoille. Tämän lisäksi palveluspaikan hakemisprosessia pyritään tehostamaan yksilötasolla sekä koulutusjakson aikana että koulutusjakson jälkeen. Tavoitteena on, että jokaisesta erästä jää palveluspaikattomaksi alle 10 % velvollisista.

Valtaosa velvollisista siirtyi koulutuskeskuksesta suorittamaan työpalvelustaan muihin palveluspaikkoihin.

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Siviilipalvelukseen hakeneet, henkilöä	2 250	2 200	2 200
Koulutetut, henkilöä	1 800	1 800	1 800
Koulutusjakson jälkeen ilman palveluspaikkaa, henkilöä	350	300	300
— siviilipalveluskeskuksesta täysin palvelleena kotiutuneet, henkilöä	20	20	25
2016 talousarvio			4 939 000
2015 talousarvio			4 939 000
2014 tilinpäätös			4 096 521

21. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 116 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ministeriön hallinnonalan tuottavuuden edistämiseen tähtäävien investointien, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palvelujen hankkimiseen
- 2) enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin tuottavuustoimien edistämiseksi.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä aiheutuneita säästöjä vastaavat määrärahat. Määrärahaa on tarkoitus käyttää tuottavuutta edistävien hankkeiden rahoittamiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sopeutustoimet	-3 000
Julkisen hallinnon atk-menosäästö, II-kohdennus (HO)	2 453
Yhteensä	-547

2016 talousarvio	116 000
2015 I lisätalousarvio	-125 000
2015 talousarvio	663 000
2014 tilinpäätös	6 019 000

29. *Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 30 622 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös momentilta 32.30.64 rahoitettavien valtion investointihankkeisiin liittyvien arvonlisävero-osuuksien maksamiseen sekä momenteilta 32.20.40 ja 32.20.42 maksettaviin kulutusmenoihin liittyvien arvonlisävero-osuuksien maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 23.01.29	-327
Työvoimakoulutuksen ja valmennuksen ALV-menot (siirto momentille 32.30.51)	-57 900
Valtori (siirto momentille 28.01.29)	-112
Yhteensä	-58 339

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	30 622 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	88 961 000
2014 tilinpäätös	130 510 832

40. *Valtionavustus yritysten kansainvälistymiseen ja yrittäjyyden edistämiseen (siirtomääräraha 3 v)*

Momentille myönnetään 13 251 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuslain (688/2001) ja sen perusteella annetun yleisavustuksesta ulkomaankauppaa, elinkeinopolitiikkaa sekä yritysten kansainvälistymistä edistäville yhteisöille annetun asetuksen (1301/2010) mukaisesti yleisavustuksena:

1) työ- ja elinkeinoministeriön toimintaan liittyvien elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa edistävien yhteisöjen yleisavustuksiin ja pk-yritysten palvelujen kehittämiseen ja tuottamiseen

2) kansainvälistä liiketoimintaa edistävien yhteisöjen tarjoaman perusneuvonnan, asiantuntijapalveluiden ja yritysten kehittämispalveluiden tuottamiseen.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää valtionavustuslain (688/2001) mukaisesti yleisavustuksena:

1) standardointitoimintaan

2) pohjoismaisen ympäristömerkintäjärjestelmän kansallisen tason tehtävien hoitamiseen.

Määrärahaa saa käyttää erityisavustuksena valtionavustuslain (688/2001) mukaisesti:

1) valtionapuyhteisöjen, julkisten yhteisöjen ja muiden yhteisöjen hankkeiden rahoittamiseen

2) Suomen Enterprise Europe Network -verkoston toiminnan rahoittamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös erityis- ja yleisavustuksena yritysten kansainvälistymistä sekä Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja ja matkailua edistävästä Team Finland -kasvuohjelmista aiheutuvien menojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää erityisavustuksena yritysten yhteishankkeisiin myönnettävästä kansainvälistymisavustuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1300/2010) mukaisten kansainvälisten messuosallistumisten toteuttamiseen ja maksamiseen.

Muotoilun hyödyntämisen tehostamiseen elinkeino- ja innovaatiotoiminnassa sekä yrityspalvelujen kehittämiseen voidaan palvelujen julkiseen palveluun verrattavan luonteen vuoksi myöntää yleisavustusta kustannusten täyttä määrää vastaavasti. Myös pk-yrityksille tarkoitettujen palvelujen, luovien alojen yritystoiminnan ja luovan talouden edistämiseen voidaan erityisissä tapauksissa niiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden perusteella myöntää valtionavustusta kustannusten täyttä määrää vastaavasti.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Yleisavustusta voidaan käyttää kansainvälistymispalvelujen tuottamiseen, standardointitoimintaan, pohjoismaisen ympäristömerkkijärjestelmän kansallisen tason tehtävien hoitamiseen sekä suomalaisen muotoilun edistämiseen niin kotimaassa kuin maailmalla. Luovien alojen kansainvälistymistä edistävä yleisavustus kohdennetaan suomalaisen musiikin sekä elokuva- ja audiovisuaalisen alan tunnettuuden ja menekin edistämiseen maailmalla. Kansainvälistymistä edistävien yhteisöjen ensisijaisena tehtävänä on suomalaisten yritysten ja elinkeinoelämän palveleminen niin kotimaassa kuin ulkomailla osana Team Finland -verkostoa.

Erityisavustusta voidaan käyttää valtionapuyhteisöjen, julkisten yhteisöjen ja muiden yhteisöjen hankkeisiin, joilla edistetään elinkeinopolitiikkaa sekä yritysten kansainvälistymistä. Lisäksi erityisavustusta voidaan käyttää Suomen kansallisena vastinrahoituksena Euroopan komission Enterprise Europe Network -verkoston toimintaan.

Yleis- ja erityisavustusta voidaan käyttää myös hallituksen strategisten tavoitteiden mukaisten kärkihankkeiden toteutukseen kuuluvien yritysten kansainvälistymistä sekä Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja ja matkailua edistävien Team Finland -kasvuohjelmien rahoittamiseen erityisesti puhtaiden ratkaisujen (cleantech) ja digitalisaation sektoreilla. Lisäksi määrärahaa voidaan käyttää hallituksen strategisten tavoitteiden mukaisten kärkihankkeiden toteutukseen kuuluvien erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälisten messuosallistumisten toteuttamiseen.

Vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
--	-------------------	-----------------	-----------------

Yritykset kansainvälistyvät ja verkottuvat keskenään ja niiden kansainvälisen liiketoiminnan osaaminen syvenee

— Pk-yritysten osuus kv-asiantuntijapalveluiden

käyttäjistä (%) - 75 75

— Osallistumiset kv-messuihin (kpl) - 80 80

Vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Standardisointi tukee uusien teknologioiden ja markkinoiden kehittämistä ja kaupallistamista			
— Työkohteiden lukumäärä uusilla alueilla	1 230	1 320	1 420
Kulutus ohjautuu ympäristöä säästäviin tuotteisiin ja palveluihin ja vastuullisuuteen sitoutuneiden suomalaisten yritysten määrä kasvaa	-	-	kasvaa

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Globaalit kansainvälistymispalvelut		2 119 000
Standardisointitoiminta		1 330 000
Luovien alojen ja yrittäjyyden edistäminen		1 302 000
Työllisyys ja kilpailukyky: Team Finland		8 500 000
Yhteensä		13 251 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Avustukset (siirto momentilta 32.20.41)	4 751
Työllisyys ja kilpailukyky: Team Finland	8 500
Yhteensä	13 251

2016 talousarvio 13 251 000

41. Erityisavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 500 000 euroa.

Valtuus

Vuonna 2016 uusia rahoituspäätöksiä saa tehdä enintään 5 000 000 euron arvosta.

Määrähaa ja valtuutta saa käyttää biotalouden korkealuokkaisten tutkimus- ja pilot-infrastruktuurien rakentamiseen, kehittämiseen ja ylläpitoon sekä näistä aiheutuvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Strategisesti erityisen tärkeissä pilot- ja tutkimusinfrastruktuuri-investoinneissa valtion tuki on 100 %.

Arviomääräraha sisältää korvauksen yhtiölle hankintojen ja arvonlisäverokustannuksiin muun kuin arvonlisäverolain (1501/1993) 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun liiketoiminnan muodossa harjoitetun liiketaloudellisen toiminnan osalta.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Vuoden 2016 sitoumukset	3 500	1 500	5 000
Menot yhteensä	3 500	1 500	5 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Bioruukki	3 500
Yhteensä	3 500

2016 talousarvio 3 500 000

42. *Cleantech- ja biotalousratkaisujen sekä innovaatioiden kaupallistamisen tukeminen (siirtomääräraha 3 v)*

Momentille myönnetään 30 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) tutkimuksen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistamiseen innovaatioiden kaupallistamiseksi
- 2) pk-yritysten cleantech-ratkaisujen kehittämiseen
- 3) biotalouden uusien tuotteiden, palveluiden ja liiketoimintamallien kehittämiseen
- 4) cleantech- ja biotalouden ratkaisujen pilotointiin ja demonstrointiin.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman strategisten tavoitteiden toimeenpanoa tuetaan kärkihankkeilla vuosina 2016—2018. Painopistealueiden kilpailukyky ja työllisyys, osaaminen ja koulutus sekä biotalous ja puhtaat ratkaisut rahoituksesta 30 000 000 euroa kohdennetaan cleantech- ja biotalouden ratkaisujen kehittämiseen, pilotointiin ja demonstrointiin sekä tutkimuksen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistamiseen innovaatioiden kaupallistamiseksi vuonna 2016. Biotalous ja cleantechin uusien innovaatioiden käyttöönottoa vauhditetaan kokeiluhankkeilla ja innovatiivisilla julkisilla hankinnoilla.

Tavoitteet

— Uusia työpaikkoja syntyy kestävän luonnonvarojen käytön ja cleantech-yritysten kasvun myötä.

— Biotalous- ja cleantech-ratkaisuja kehittävien pk-yritysten vienti kasvaa (2016: viennin kasvu/ Tekesin rahoitus >25, paras neljännes ylittää tavoitteen).

— Kaupallistamiseen johtaneet tutkimusideat (määrä kasvaa).

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tutkimustulosten kaupallistaminen	14 000 000
Kasvuhakuisten pk-yritysten cleantech-ratkaisut	6 000 000
Biotalous uudet tuotteet, palvelut ja liiketoimintamallit	7 000 000
Cleantech-pilotit	2 000 000
Pilaantuneiden maa-alueiden kunnostamisen demonstraatiot	1 000 000
Yhteensä	30 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Biotalous- ja cleantech-ratkaisujen vauhdittaminen	3 000
Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Uudet tuotteet, palvelut ja liiketoimintamallit	7 000
Kilpailukyky ja työllisyys: Kasvuhakuisten pk-yritysten cleantech-ratkaisujen vauhdittaminen	6 000
Osaaminen ja koulutus: Tutkimustulosten kaupallistaminen	14 000
Yhteensä	30 000

2016 talousarvio 30 000 000

60. Siirrot hallinnonalan rahastoihin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 20 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtiontakuurahastosta annetun lain (444/1998), vientitakuulain (479/1962) ja valtion vientitakuista annetun lain (422/2001) perusteella myönnettyjen takuiden aiheuttamiin korvausmenoihin
- 2) valtiontakaustoimintaa koskevien lakien (375/1963, 573/1972 ja 609/1973) nojalla valtiontakaustoiminnasta annettujen takaussitoumusten ja perusraaka-ainehuollon turvaamiseksi annetun lain (651/1985), valtion vakauttamistakauksista annetun lain (529/1993) perusteella myönnettyjen takuiden ja takausten sekä valtion pääomatakuista annetun lain (594/1992) nojalla ennen vuotta 1999 myönnettyjen takuiden aiheuttamien korvausmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

2016 talousarvio	20 000
2015 talousarvio	20 000
2014 tilinpäätös	—

66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 8 507 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen, rahoitusosuuksien ja velvoitteiden suorittamiseen
- 2) erityisohjelmien tukemisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Pohjoismainen ydinturvallisuusalan yhteistyö	340 000
Kansainvälisen Atomiennergiajärjestön (IAEA) jäsenmaksu	1 500 000
OECD:n energia-alan järjestöjen toimintaan liittyvät maksut ja rahoitusosuudet	855 000
Suomen osuus Kansainvälisen Atomiennergiajärjestön (IAEA) teknisen avun ja yhteistyön rahastoon	434 000
Euroopan energiaperuskirjan sihteeristökulut	44 000
Euroopan avaruusjärjestön (ESA) jäsenmaksu ja osuus eläkemaksuista	2 887 000
Kansainvälisen työjärjestön (ILO) jäsenmaksu	2 000 000
Kansainvälisen uusiutuvan energian järjestön (IRENA) jäsenmaksu	110 000
Muut kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja OECD:n maksuosuudet	337 000
Yhteensä	8 507 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Yritysten kansainvälistyminen ja viennin edistäminen (siirto momentille 32.20.41)	-1 000
Yhteensä	-1 000

2016 talousarvio	8 507 000
2015 talousarvio	9 507 000
2014 tilinpäätös	10 007 000

(88.) *Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n oman pääoman korottaminen* (arviomääräraha)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2015 talousarvio	42 000 000
------------------	------------

20. (32.20 ja 32.60, osa) Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka

Selvitysosa: Elinkeino- ja innovaatiopolitiikalla vahvistetaan kilpailukyvyn ja talouden kasvun edellytyksiä ja painotetaan toimenpiteitä, jotka kohdistuvat kasvun uusien lähteiden vahvistamiseen rakenteita uudistamalla ja tuottavuuden kasvun nopeuttamiseen.

Toimenpiteillä edistetään korkeaan arvonlisiin tähtäävää rakennemuutosta eli yritysten hakeutumista uusiin, kasvaviin liiketoimintoihin, työntekijöiden siirtymistä entistä vaativampiin ja korkeamman tulotason tehtäviin sekä entistä tehokkaampien toimintatapojen käyttöönottoa yrityksissä ja julkisella sektorilla.

Kilpailu pakottaa yritykset innovoimaan, muuttamaan toimintatapojaan ja hakemaan uusia markkinoita. Avoimilta markkinoilta on toisaalta saatavissa korkeampia tuottoja uusien tuotteiden ja

palvelujen kehittämisinvestoinneille. Elinkeinopolitiikalla vastataan haasteeseen arvoketjujen pilkkoutumisesta ja talouden globalisaatiosta, jotka muuttavat yritysten toimintaympäristöä.

Keskeistä on yritysten, yrittäjyyden ja omistajuuden vahvistaminen ja edellä mainittuja tukeva veropolitiikka sekä työpanoksen kasvattamiseen tähtäävät toimet. Poliittikkatoimilla parannetaan yritysten kyvykkyyttä vastata kilpailun haasteisiin, kuten kykyä hyödyntää globaalien arvoverkostojen luomia mahdollisuuksia; muun muassa biotalous ja puhtaat ratkaisut-, luovien alojen-, elintarvike- ja terveysteknologiastrategiat sekä digitaalisen liiketoiminnan edistämiseen tähtäävät hankkeet.

Julkisen rahoituksen välineillä on tärkeä tehtävä rahoitusmarkkinoiden toiminnassa olevien puutteiden korjaamisessa. Julkisen yritysrahoituksen yleiseksi periaatteeksi on otettu markkinaehtoisuus ja yksityisen rahoituksen täydentäminen ja katalysointi. Julkisen rahoituksen välineitä tarvitaan erityisesti aloittavien, uusissa liiketoiminnoissa olevien yritysten rahoittamisessa.

Teollisen rakennemuutoksen uudistumishaasteeseen vastataan investoimalla yritysten kasvuun, kansainvälistymiseen ja uudistuvaan liiketoimintaan erityisesti uusilla kasvualoilla, kuten cleantech-, bio- ja luonnonvaratalous, arktinen liiketoiminta sekä digitalisaation luomat mahdollisuudet.

Kasvuyritysten menestys kertoo talouden muutosvalmiuden, dynamiikan, onnistumisesta. Kasvuyritysten kansainvälistymisen ja muiden toimintaedellytysten parantaminen on keskeinen rakennemuutoksen edistämistoimi.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti elinkeino- ja innovaatiopolitiikan tulosalueelle yhteistyössä konsernin muiden tulosalueiden kanssa seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2016:

	2014 toteutuma/ arvio	2015 tavoite	2016 tavoite
Elinkeinoelämä uudistuu			
— Yritysten t&k-toiminta kasvaa	vähentynyt	kasvaa	kasvaa
Elinkeinorakenne ja yritys rakenne monipuolistuvat			
— Pk-yritysten osuus yritysten kokonaisliikevaihdosta kasvaa		kasvaa	kasvaa
Elinkeinoelämä kansainvälistyy			
— Pk-yritysten viennin osuus tavaraviennistä kasvaa	kasvanut	kasvaa	kasvaa
Yksityinen kasvurahoitus lisääntyy			
— Yrityksiin tehtyjen yksityisten riskisijoitusten määrä kasvaa	kasvanut	kasvaa	kasvaa

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan toteuttamiseen osallistuvat ministeriön lisäksi Geologian tutkimuskeskus, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, Innovaatorahoituskeskus Tekes, Finnvera Oyj, Suomen Vientiluotto Oy, Suomen Teollisuussijoitus Oy, Finpro sekä useat valtionapuyhteisöt.

01. Geologian tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 32 890 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kansainvälisten jäsenmaksujen maksamiseen
- 2) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Geologian tutkimuskeskuksen (GTK) tehtävänä on tuottaa ja levittää geologista tietoa, joka edistää maankamaran luonnonvarojen kestävää käyttöä. Tutkimuskeskuksen tavoitteena on tiedon, osaamisen ja innovaatioiden avulla tukea elinkeinoelämän ja alueiden kilpailukykyä sekä kustannustehokasta yhteiskuntasuunnittelua. Tutkimuskeskusta kehitetään kansallisen geotietokeskuksena sekä eurooppalaisena huipputasajana mineraalivarojen kestävä käytön tutkimuksessa.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti Geologian tutkimuskeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Vaikuttavuus

- 1) Innovaatiot ja geotieto vahvistavat kärkialueita
- 2) Maankamaran raaka-aineisiin pohjautuvan elinkeinotoiminnan investointihalukkuus vahvistuu
- 3) Geotiedon hyödynnettävyys vähentää tiedonkeruun päällekkäisyyttä sekä parantaa tosiasiapohjaisen päätöksenteon edellytyksiä ja yhteiskunnan systeemistä tehokkuutta.

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Tulosalueiden osuus kustannuksista, %			
— mineraalivarat ja raaka-ainehuolto	57,8	57	57
— energiahuolto ja ympäristö	21,4	22	21
— maankäyttö ja rakentaminen	20,8	21	22
Yhteisrahoitteinen toiminta			
— kustannusvastaavuus, %	59,0	50	50
Maksullinen toiminta			
— ylijäämä, % tuotoista	7,6	7	7

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittämien

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	560	555	535
Kokonaistyötyytyväisyys (1—5)	-	3,5	3,5

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	49 510	45 110	41 890
Bruttotulot	12 536	9 000	9 000
Nettomenot	36 974	36 110	32 890
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 553		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 553		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	8 073	6 500	6 500
— muut tuotot	84	-	-
Tuotot yhteensä	8 157	6 500	6 500
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	5 553	4 600	4 600
— osuus yhteiskustannuksista	1 983	1 445	1 445
Kustannukset yhteensä	7 536	6 045	6 045
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	621	455	455
Kustannusvastaavuus, %	108	108	108

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-24
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-565
Palkkaliukumasäästö	-169
Palkkausten tarkistukset	202
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-1 098
Säästöpäätös	-1 000
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-168
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-200
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)	-196
Vuokramenojen indeksikorotus	31
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-33
Yhteensä	-3 220

2016 talousarvio	32 890 000
2015 talousarvio	36 110 000
2014 tilinpäätös	37 974 000

06. Innovaatorahoituskeskus Tekesin toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 38 448 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös hanke- ja ohjelmatoiminnan, aktivoiminnan tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden parantamiseen sekä ennakointitoimintaan ja kansainvälistymisen edistämiseen.

Selvitysosa: Innovaatorahoituskeskus Tekes edistää teollisuuden ja palvelujen kehittämistä teknologian, innovaatioiden ja kasvurahoituksen keinoin. Tämä uudistaa elinkeinoja, kasvattaa jalostusarvoa, tuottavuutta ja työelämän laatua, lisää vientiä sekä luo työllisyyttä ja hyvinvointia. Tulokset saavutetaan asiakkaiden tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalla, johon Tekes kannustaa rahoituksellaan ja siihen liittyvillä palveluilla. Asiakkaita ovat ilman toimialarajoituksia kaiken kokoiset yritykset sekä tutkimus- ja julkiset organisaatiot.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti Tekesille seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus			
Rahoitus- ja asiakkuustyön kokonaiskustannus/myönnetty rahoitus, %	4,4	< 5,0	< 5,0
Asiakaspalautteen yleisarvio Tekesin toiminnasta (1—5)	4,3	> 4	> 4

Tuotokset ja laadunhallinta

Suoritteet

Pk-yritysten osuus yritysrahoituksesta, %	63	> 60	> 60
---	----	------	------

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	285,6	290	290
Kokonaistyötyytyväisyys (1—5)	3,7	3,5	> 3,5

Tekesin tulostavoitteiden saavuttamiseen osallistuu Tekesin lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten Tekes-tehtäviä hoitava henkilöstö, joiden osalta resurssit on budjetoitu momentille 32.01.02. Tulostavoitteiden saavuttamiseen käytetään toimintamenojen lisäksi Tekesin hallintoimien muiden momenttien (32.20.40, 32.20.42, 32.20.83 ja 32.20.89) määrärahoja ja valtuuksia. Momenttiensa myöntövaltuuksilla Tekes rahoittaa riskipitoisia tutkimus- ja kehittämis- ja innovaatiotoiminnan projekteja, jotka toteutetaan pääosin vuosina 2016—2019.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Hanke- ja ohjelmatoiminta	5 997 000
Toimintamenot	32 451 000
Yhteensä	38 448 000

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	41 440	40 672	38 548
Bruttotulot	411	300	100
Nettomenot	41 029	40 372	38 448
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	18 288		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	18 383		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tietoluovutusten maksuttomuus (siirto momentille 28.10.01)			-7
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)			-12
Palkkaliukumasäästö			-100
Palkkausten tarkistukset			155
Toimintamenojen tuottavuussäästö			-200
Toimintameno säästö (HO 2015)			-1 740
Vuokramenojen indeksikorotus			20
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö			-40
Yhteensä			-1 924

2016 talousarvio	38 448 000
2015 I lisätalousarvio	200 000
2015 talousarvio	40 372 000
2014 tilinpäätös	41 124 000

28. (32.60.28) Materiaalitehokkuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) materiaalitehokkuutta edistävään selvitys-, kokeilu-, menetelmäkehitys- ja informaatiotoimintaan
- 2) EU:n rahoittamien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien hankkeiden osarahoitukseen
- 3) enintään 130 000 euroa yritysten materiaalikatselemusten kehittämisen yhteydessä suoritettaviin avustusluonteisiin vähämerkityksisiin kustannusosuuksiin, jotka liittyvät yritysten materiaalikatselemuskokeiluihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätöserusteisena.

Selvitysosa: Materiaalitehokkuus on luonnonvarojen säästeliästä käyttöä, tehokasta sivuvirtojen hallintaa, jätteen määrän vähentämistä ja materiaalien kierrätystä sekä haitallisten ympäristövaikutusten vähentämistä. Määrärahaa käytetään kansallisen materiaalitehokkuusohjelman toimeenpanoon liittyviin hankkeisiin, joilla edistetään materiaalitehokkuutta parantavien ratkai-

sujen kehittymistä siten, että yritysten kilpailukyky paranee ja haitalliset ympäristövaikutukset vähenevät. Määrärahaa käytetään myös yritysten materiaalikatselmuskokeiluihin.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Materiaalien tehokkaampi käyttö lisää energiatehokkuutta ja kilpailukykyä sekä edistää kestäviin tuotanto- ja kulutustapoihin siirtymistä.

2016 talousarvio	500 000
2015 talousarvio	500 000
2014 tilinpäätös	500 000

40. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 328 970 000 euroa.

Valtuus

Vuonna 2016 uusia rahoituspäätöksiä saa tehdä enintään 231 015 000 euron arvosta.

Mikäli vuoden 2015 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämisspäätöksiä vuonna 2016 enintään 50 000 000 eurolla.

Määrärahaa ja valtuutta saa käyttää:

1) valtioneuvoston tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoitusta koskevan asetuksen (1444/2014) ja Euroopan komission vähämerkityksistä tukea koskevan asetuksen (EY 1407/2013) mukaisesti yrityksille ja muille yhteisöille tuotteiden, tuotantomenetelmien ja palveluiden kehittämistä ja hyödyntämistä koskevaan teknologiseen, liiketoiminnalliseen ja muuhun tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan

2) kansallisiin ja Euroopan unionin rahoitusosuuksiin eurooppalaisissa yhteistyöhankkeissa

3) valtion budjettitalouden piiriin kuuluvien organisaatioiden sekä kunnallisten ja muiden budjettitalouden ulkopuolisten julkisten organisaatioiden julkisen toiminnan innovatiivisiin kehittämissäntöihin

4) työelämän kehittämishankkeisiin, jotka voivat olla myös kuntien ja kuntayhtymien, yleishyödyllisten yhteisöjen sekä valtion budjettitalouden virastojen ja laitosten työelämän kehittämishankkeita

5) valtion budjettitalouden piiriin kuuluvien organisaatioiden sekä korkeakoulujen ja vastaavien julkista tutkimusta tai tiedon levittämistä tekevien budjettitalouden ulkopuolisten tutkimus- ja tiedonlevittämisorganisaatioiden tutkimus- ja kehittämishankkeisiin, jotka edistävät teknologisen, liiketoiminnallisen sekä muun elinkeinoelämän ja yhteiskunnan kehittymisen kannalta merkittävän osaamisen syntymistä, kehittymistä ja laaja-alaista hyödyntämistä

6) valtion budjettitalouden piiriin kuuluvien organisaatioiden sekä korkeakoulujen ja vastaavien julkista tutkimusta tekevien budjettitalouden ulkopuolisten tutkimusorganisaatioiden kansallisiin ja kansainvälisiin ohjelmiin ja hankkeisiin, hankkeiden valmisteluun sekä osaamisen ja strategisten toimintaedellytysten kehittämiseen

7) valtion budjettitalouden piiriin kuuluvien organisaatioiden sekä korkeakoulujen ja vastaavien julkista tutkimusta tekevien budjettitalouden ulkopuolisten tutkimusorganisaatioiden kansainvä-

liselle organisaatiolle maksettaviin jäsen- ja ohjelmamaksuihin sekä laitetoimituksiin ja Tekesin puolesta tehtävistä matkoista muille kuin Tekesin henkilöstölle aiheutuviin matkakustannuksiin

8) julkisen toiminnan laatua ja kustannustehokkuutta kohottaviin innovaatioihin liittyvien julkisten hankintojen valmisteluun ja toteutukseen kunnissa ja kuntayhtymissä, yleishyödyllisissä yhteisöissä, valtion virastoissa ja laitoksissa sekä muissa hankintalain (348/2007) mukaisissa hankintayksiköissä

9) kansainvälisille organisaatioille innovaatioyhteistyön ja -ohjelmien jäsen- ja osallistumismaksuihin.

Avustusta voidaan maksaa myös palvelusetelinä.

Momentilta voidaan maksaa ennen vuotta 2010 momentilta 32.20.20 tehtyjen sitoumusten aiheuttamat menot.

Momentilta voidaan maksaa ennakkomaksuja pienille ja keskisuurille yrityksille, kun ennakkomaksulla vähennetään muun julkisen rahoituksen tarvetta Tekes-avustuksen siltarahoitukseen.

Momentille budjetoituihin kulutusmenoihin liittyvät arvonnlisäveromenot maksetaan momentilta 32.01.29.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Rahoitusta kohdistetaan erityisesti elinkeinorakenteiden uudistumista nopeuttaviin riskipitoisiin hankkeisiin. Rahoituksella kannustetaan yrityksiä ja muita yhteisöjä sekä valtion budjettitalouteen kuuluvia organisaatioita tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan sekä yhteisiin ohjelmiin, joiden avulla pyritään nopeuttamaan kehitystä sekä kasvattamaan jalostusarvoa ja tuottavuutta sekä edistämään työelämän kehitystä. Rahoitusta myönnettäessä otetaan huomioon Tekesin rahoituksen vaikutus hankkeen toteutukseen, hankkeen vaikuttavuus, tavoiteltava liiketoiminta sekä kehitettävän innovaation tai osaamisen uutuusarvo, tulosten hyödyntäminen, käytettävät voimavarat, taloudelliset edellytykset ja verkottuminen sekä hankkeiden välilliset vaikutukset elinkeinoelämässä ja yhteiskunnassa.

Tukea myönnetään erityisesti:

— riskipitoisiin tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeisiin ja ohjelmiin, joilla tähdätään uuden teknologian ja osaamisen luomiseen ja hyödyntämiseen sekä energiatalouden, ympäristö- ja hyvinvointiteknologioiden kehittämiseen teollisuudessa ja palveluissa

— nuorten innovatiivisten yritysten liiketoimintojen kehittämiseen

— pienille ja keskisuurille yrityksille uuden teknologian, osaamisen, teollisoikeuksien sekä innovaatiopalvelujen hankkimiseen

— innovatiivisten tuotantotapojen kehittämiseen ja kokeilemiseen pilotti- tai demonstraatiomitakaavassa sekä koetuotantoon

— kunnallisten organisaatioiden, valtion budjettitalouteen kuuluvien organisaatioiden, yritysten ja muiden yhteisöjen sellaisten innovatiivisten hankintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen, joilla tilaaja tavoittelee toimintansa tai palvelujensa laadun ja kustannustehokkuuden merkittävää parantamista ja jotka edellyttävät tarjoajilta uuden tuotteen, tuotantomenetelmän, palvelun tai muun innovatiivisen ratkaisun kehittämistä

— työelämän kehittämishankkeisiin.

Tekesin tulostavoitteiden saavuttamiseen käytetään myös momenttien 32.20.06, 32.20.42, 32.20.83 ja 32.20.89 määrärahoja ja valtuuksia.

Eurooppalaisia yhteistyöhankkeita koskevat EU-tulot on merkitty momentille 12.32.99.

Tekesin vaikuttavuustavoitteiden toteutumista seurataan ensisijaisesti riippumattomilla vaikuttavuusarvioinneilla sekä vuosittain suuntaa-antavilla seurantamittareilla.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti Tekesille seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
1. Globaalisti kilpailukykyinen elinkeinoelämä: Tuottavuus ja kansainvälinen liiketoiminta kasvavat ja elinkeinoelämä uudistuu erityisesti radikaalien innovaatioiden ja innovaatiotoiminnan laaja-alaistumisen avulla			
Alkavat ja pk-yritykset			
Tekes kannustaa suuren määrän yrityksiä merkittävään kansainväliseen kasvuun innovaatioiden avulla ja kehittymään houkutteleviksi sijoituskohteiksi yksityisille sijoittajille			
— Alkavien yritysten keräämä yksityinen pääoma/Tekesin rahoitus (paras neljännes ylittää tavoitearvon), kerroin	-	-	> 2
— Pk-yritysten viennin kasvu/Tekesin rahoitus (paras neljännes ylittää tavoitearvon), kerroin	-	-	> 25
— Rahoitettujen hankkeiden synnyttämä vuosittainen vienti/Tekesin rahoitus, kerroin	-	-	> 10
2. Suomi on yksi maailman parhaista innovaatioympäristöistä: Tekes rakentaa yhdessä kumppaneidensa kanssa Suomeen yhden maailman parhaista kansainvälisesti verkottuneista innovaatioympäristöistä, jossa kansainvälisen huipputason osaaminen, verkostot ja toimintatavat tukevat yritysten rohkeaa uudistumista ja kasvua.			
Suuret yritykset			
Tekes kannustaa suuret yritykset rohkeaan ja kansantalouden kannalta merkittävään uudistumiseen sekä osaamista ja liiketoimintamahdollisuuksia kumppaneille synnyttävään yhteistyöhön			
— Suurten yritysten T&K-alihankinnat pk-yrityksiltä ja tutkimusorganisaatioilta/Tekesin rahoitus	-	-	> 90
Julkiset tutkimusorganisaatiot			
Tekes vauhdittaa taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti hyödyllisten osaamisten, verkostojen ja tutkimustulosten synnyttämistä ja siirtymistä elinkeinoelämän hyödynnettäväksi			
— Yritysten arvio tutkimustulosten ja osaamisten kaupallisen hyödyntämisen todennäköisyydestä, %		-	> 65

Valtuuden ja määrärahan käytön arvioitu jakautuminen (1 000 euroa)

	Määräraha	Valtuus
Avustukset tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatio-toimintaan	183 560	151 015
— alkaville yrityksille		50 000
— pk-yrityksille		51 015
— suuryrityksille		50 000
Julkisen tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoitus	128 610	63 800
Euroopan avaruusjärjestön (ESA) ohjelmamaksut	16 800	16 200
Yhteensä	328 970	231 015

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	289 470	145 870	52 200	14 390	3 280	505 210
Vuoden 2016 sitoumukset	39 500	103 300	63 100	24 100	1 015	231 015
Menot yhteensä	328 970	249 170	115 300	38 490	4 295	736 225

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

INKA-ohjelma (momentille 32.20.42 tehdyn siirron tasokorjaus)	2 000
Kertaluonteisten valtuuslisäysten maksatukset	-3 150
Maksatusmäärärahojen tarkistus	-5 151
Säästö päätös (HO 2015)	-20 000
Valtuuslisäyksen (1 milj. euroa 2015 TA) maksatukset	-500
Säästö päätös	-11 800
Yhteensä	-38 601

2016 talousarvio	328 970 000
2015 talousarvio	367 571 000
2014 tilinpäätös	386 295 557

41. Valtionavustus Finpron toimintaan (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 33 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuslain (688/2001) ja yleisavustuksesta ulkomaankauppaa, elinkeinopolitiikkaa sekä yritysten kansainvälistymistä edistäville yhteisöille annetun asetuksen (1301/2010) mukaisesti yleisavustuksena Finpron toiminnan menoihin, joilla edistetään:

- 1) Yritysten kansainvälistymistä
- 2) Suomeen suuntautuvaa ulkomaista matkailua
- 3) Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja.

Finprolle voidaan sen palvelujen julkiseen palveluun verrattavan luonteen sekä sen toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden perusteella myöntää valtionavustusta kustannusten täyttä määrää vastaavasti.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Muut kuin Finpron yleisavustukseen tarkoitetut määrärahat on siirretty momentille 32.01.40.

Yleisavustusta voidaan myöntää Finpron tuottamiin toimintoihin, joilla edistetään yritysten kansainvälistymistä, Suomeen suuntautuvaa ulkomaista matkailua sekä Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja, ja Finpron alaisuudessa toimivan vientikeskusverkoston ylläpitämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Yritysten kansainvälistymisen edistämiseksi tarjotaan yrityksille kansainvälistymisneuvontaa, tunnistetaan ja jaetaan tietoa kansainvälisistä liiketoimintamahdollisuuksista sekä verkotetaan yrityksiä niin Suomessa kuin ulkomailla. Matkailun edistämiseksi vahvistetaan ja parannetaan Suomen matkailumaakuvaa, matkailutuotteiden vientiä ja kysyntää yhteismarkkinoinnilla toimijoiden kanssa sekä tuetaan tuotekehitystä. Investointien hankinnassa korostetaan osaamisintensiivisiä aloja, korkean lisäarvon tuotantoa, T&K&I-investointeja sekä investointien työllistämisaikutuksia.

Vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Yritykset kansainvälistyvät ja verkottuvat keskenään ja niiden kansainvälisen liiketoiminnan osaaminen syvenee			
— Pk-yritysten osuus Finpron kaikista asiakkaista (%)	78	> 75	> 75
— Finpron neuvontapalveluasiakkaiden lukumäärä (kpl)	1 437	1 500	1 550
Matkailutulo kasvaa			
— Ulkomaisesta matkailusta saatavat vientiin rinnastettavat tulot (ml. kuljetustulot, milj. euroa)	3 940	4 450	4 717
— Rekisteröidyt ulkomaiset yöpymiset (1 000 vrk)	5 697	5 880	6 000
Ulkomaisilla investoinneilla luodaan talouskasvua, lisätään työpaikkoja ja vahvistetaan osaamis pohjaa			
— Ulkomaisten investointien työllistävyys (työpaikkojen lukumäärä)	173	630	660
— Ulkomaisten investointien taloudellinen merkitys (milj. euroa)	299	470	480

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
— Asiakastyytyväisyys Finpron Export Finland -toimintoon	4,10	> 4,10	> 4,10
— Ulkoinen asiakastyytyväisyys Finpron Visit Finland -toimintoon (sidosryhmät)	3,40	3,60	3,70
— Asiakastyytyväisyys Finpron Invest in Finland -toimintoon	4,31	> 4,10	> 4,10

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Finpron yleisavustus (siirto momentilta 32.01.66)	1 000
Kertaluonteisen säästö päätöksen poistuminen	5 000
Kertaluonteisten kasvupanostusten poistuminen	-19 000
Muu muutos	-2 441
Muut avustukset (siirto momentille 32.01.40)	-4 751
Työllisyys ja kilpailukyky: Team Finland -verkoston vahvistaminen	2 000
Yhteensä	-18 192

Momentin nimike on muutettu.

2016 talousarvio	33 600 000
2015 I lisätalousarvio	303 000
2015 talousarvio	51 792 000
2014 tilinpäätös	61 937 000

42. Innovaatiokeskittymien kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) Innovatiiviset kaupungit -ohjelman toteutukseen, sisältäen yritysten, kuntien, kuntayhtymien, yleishyödyllisten yhteisöjen sekä valtion virastojen ja laitosten tähän liittyvät toimenpiteet

2) muihin innovaatiokeskittymiä tukeviin kehittämistoimenpiteisiin.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Kulutusmenot budjetoidaan maksatus päätösperusteisena siltä osin kuin on kyse kilpaillusta hanke-rahautuksesta. Momentille budjetoituihin kulutusmenoihin liittyvät arvonlisäveromenot maksetaan momentilta 32.01.29.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatus päätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahalla lisätään suurimpien kaupunkiseutujen ja valtion välistä yhteistyötä vetovoimaisten innovaatiokeskittymien aikaansaamiseksi Suomeen sekä luodaan vahvoja alueellisia innovaatiokeskittymiä, jotka ovat kansallisesti ja kansainvälisesti verkottuneita. Yhteistyö näkyy kansallisten linjausten ja paikallisten kehittämisstrategioiden yhdensuuntaisuutena sekä voimavarojen suuntaamisessa valituille temaattisille painopistealueille.

Tärkein toimenpide on Innovatiiviset kaupungit -ohjelma (INKA), johon on valittu viisi kansallisesti tärkeää temaattista painopistettä: Biotalous, Kestävät energiaratkaisut, Kyberturvallisuus, Tulevaisuuden terveys sekä Älykäs kaupunki ja uudistuva teollisuus. Ohjelman toteuttajiksi on hyväksytty 12 kaupunkiseutua. Hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti INKA-ohjelma päättyy vuonna 2017. Vähenevien määrärahojen vuoksi ohjelman toimenpiteitä uudelleen suunnataan kaikkein vaikuttavimpiin hankkeisiin.

INKA-ohjelmassa määrärahaa käytetään alueen eri toimijoiden yhteistyöhön lisäämiseen, yritysten aktivointiin, laajojen hankekokonaisuuksien valmisteluun sekä yritysten, korkeakoulujen, kuntien, kuntayhtymien sekä yleishyödyllisten yhteisöjen, valtionvirastojen ja laitosten tutkimus-

ja kehittämishankkeisiin. Hankkeilla edistetään kehitys- ja kokeiluympäristöjä, jotka mahdollistavat käyttäjien, yritysten ja julkisten toimijoiden yhteistyön ja ratkaisujen pilotoinnin uuden liiketoiminnan synnyttämiseksi. Tavoitteena on hyödyntää kaupunkiseutujen suuret tulevaisuusinvestoinnit innovaatioiden kokeilu- ja demonstraatioympäristöinä.

Määrärahaa saa käyttää Innovatiiviset kaupungit -ohjelman kehittämishankkeiden toteutukseen valtioneuvoston asetuksella tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoituksesta (1444/2014) säädetyin perustein.

Momentin määrärahaa voidaan käyttää myös muihin innovaatiokeskittymiä tukeviin kehittämistoimenpiteisiin.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

— Innovaatiokeskittymissä syntyy elinkeinoelämän ja julkisten toimijoiden yhteistyöhön perustuen uutta osaamislähtöistä, kansainvälisesti kilpailukykyistä liiketoimintaa.

— Kaupunkiympäristöistä luodaan vetovoimaisia kokeilu- ja kehitysalustoja innovaatiotoiminnalle.

— Innovaatiotoimijoiden verkostot kansallisiin ja globaaleihin innovaatio- ja liiketoimintaverkostoihin vahvistuvat.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

INKA-ohjelma (momentilta 32.20.40 tehdyn siirron tasokorjaus)	-2 000
Säästö päätös (HO 2015)	-3 000
Yhteensä	-5 000
2016 talousarvio	4 800 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	9 800 000
2014 tilinpäätös	10 600 000

43. Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 7 318 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yritysten yhteishankkeisiin myönnettävästä kansainvälistymisavustuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1300/2010) mukaisesti aikaisempina vuosina avustuspäätöksen saaneiden hankkeiden toteuttamiseen ja maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Vuonna 2016 momentilta ei enää myönnetä uusia avustuksia. Yritysten yhteishankkeita toteuttavat ulkomaankauppaa ja elinkeinopolitiikkaa edistävät järjestöt ja Finpro, eri toimialojen toimialaliitot sekä yritykset tai niiden yhteenliittymät.

Määrärahalla toteutetaan yritysten yhteishankkeita, joissa osallistujina on pääasiallisesti pieniä ja keskiuuria yrityksiä. Yhteishankkeisiin osallistumisen tavoitteena on yrityksen viennin käynnistäminen uusilla markkina-alueilla, uusien tuotteiden markkinoille vieminen, yritysten viennin kasvattaminen ja nykyisten liikesuhteiden säilyttäminen sekä uusien kumppanuuksien etsiminen

uusilta vientimarkkinoilta. Yhteishankkeisiin osallistuminen madaltaa yritysten kansainvälistymisen kynnystä ja nopeuttaa pk-yritysten uusille markkinoille pääsyä. Osallistujina yhteishankkeissa on kasvuyrityksiä, tuotekehitysvaiheen jälkeisessä kaupallistamisvaiheessa olevia yrityksiä, yritysten uusia, innovatiivisia verkostoja ja muita yritysryhmiä.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Pk-yritysten liiketoimintaosaaminen ja kansainvälistymisen taidot vahvistuvat			
— Cleantech-alan hankkeisiin osallistuvien yritysten lukumäärä, kpl	191	135	20
— Bio- ja luonnonvaratalouden alan hankkeisiin osallistuvien yritysten lukumäärä, kpl	90	64	5
— Digitaalisen liiketoiminnan alan hankkeisiin osallistuvien yritysten lukumäärä, kpl	33	23	5

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Yhteishankkeisiin osallistuvat yritykset (kpl)	1 469	1 035	100
Pk-yritysten osuus yhteishankkeiden avustuksista (%)	83	85	87
Toteutettujen yksittäisten yhteishankkeiden lukumäärä, (kpl)	286	210	15
Pk-yrityksille suunnattujen vientiverkostohankkeiden ja kumppanuusohjelmien määrä (kpl)	53	60	5
Osallistumiset kv.näyttelyihin	109	90	5
Käsittelyajat (kk)	1—2	1—2	1—2

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	7 318	3 445	10 763
Menot yhteensä	7 318	3 445	10 763

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusten tarkistukset	-1 425
Säästö päätös (HO 2015)	-2 000
V. 2012 III ja 2013 III lisätalousarvio, maksatukset	-750
Vihreä talous -lisäpanostuksen poistuminen	-1 225
Säästö päätös	-1 800
Yhteensä	-7 200

2016 talousarvio	7 318 000
2015 talousarvio	14 518 000
2014 tilinpäätös	14 351 319

47. Finnvera Oyj:n tappiokorvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 56 735 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Finnvera Oyj:n luotto- ja takaustoiminnasta syntyneiden tappioiden osittaiseen korvaamiseen valtioneuvoston antaman luotto- ja takaustappiositoumuksen mukaisesti.

Selvitysosa: Valtioneuvosto on antanut valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta annetun lain (445/1998) 8 §:n nojalla sitoumuksen siitä, että valtio korvaa Finnvera Oyj:n luottotappioita sitoumuksen ehtojen mukaisesti niistä luotoista ja takauksista, jotka yhtiö on myöntänyt 1.1.1999 alkaen. Tätä ennen Kera Oy:n myöntämistä luotoista ja takauksista korvataan luotto- ja takaustappiot Kera Oyj:stä annetun lain (65/1971) nojalla annettujen valtioneuvoston sitoumusten mukaisesti. Valtion luotto- ja takaustappiositoumuksiin perustuva korvausosuus Finnveran Oyj:n luottotappioista on 35—80 % riippuen tukialueesta, yritystyyppistä ja käytetystä rahoitusinstrumentista.

Finnvera Oyj korjaa yritysrahoituksessa ilmeneviä markkinapuutteita sekä suuntaa rahoitustaan edistämään yritystoiminnan alkua sekä yritysten kasvua ja kansainvälistymistä.

Luottotappiokorvaukset mahdollistavat sen, että Finnvera Oyj voi myöntää lainoja ja takauksia silloinkin, kun yrityksen vakuudet ovat riittämättömiä. Vuonna 2016 Finnvera Oyj:n arvioidaan tekevän noin 8 000 rahoituspäätöstä ja myöntävän luotto- ja takaustappiositoumuksen piirissä olevia lainoja ja takauksia yritystoimintaan noin 1,0 mrd. euroa. Asiakkaita Finnvera Oy:llä on noin 29 000, josta alle kymmenen henkilöä työllistävien yritysten osuus on noin 90 %. Finnvera Oy rahoitti vuonna 2014 yli 2 200 kasvavaa yritystä, minkä määrä arvioidaan vuonna 2016 säilyvän samalla tasolla. Finnvera Oyj myöntää rahoitusta noin 2,0 mrd. euron kokonaishankkeisiin, josta Finnvera Oyj:n osuus on hieman alle 50 % sekä pankkien ja muun rahoituksen osuus hieman yli 50 %.

Vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Aloittavien yritysten määrä, kpl	3 247	3 500	3 500
Myötävaikutetut uudet työpaikat, kpl	8 105	8 000	8 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Luotto- ja takaustappiositoumuksen muutos / pk-yrityksiä suurempien yritysten rahoituksen laajentaminen tukialueiden I ja II ulkopuolelle	5 060
Maksatusten tarkistukset / muu muutos	-4 463
Riskinoton lisäys	300
Säästöpäätösten vaikutusten muutos	1 500
Yhteensä	2 397

2016 talousarvio	56 735 000
2015 I lisätalousarvio	44 005 000
2015 talousarvio	54 338 000
2014 tilinpäätös	53 255 061

48. *Korko- ja muu tuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 20 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen korontasauksesta annetun lain (1137/1996) sekä julkisesti tuetuista vienti- ja alusluotoista sekä korontasauksesta annetun lain (1543/2011) mukaisen korkotuen maksamiseen

2) Valtiokonttorille korontasaussopimuksista aiheutuvien korko- ja valuuttariskien suojaukseen tarvittavien toimenpiteiden ja kustannusten maksamiseen

3) julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen korontasausyhtiöstä annetun lain (1136/1996) mukaisesti Suomen Vientiluotto Oy:lle maksettavan hallinnointipalkkion suorittamiseen

4) julkisesti tuetuista vienti- ja alusluotoista sekä korontasauksesta annetun lain (1543/2011) mukaisesti Suomen Vientiluotto Oy:lle maksettavan alijäämäkorvauksen suorittamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen korkotuen avulla varmistetaan, että suomalaisilla viejillä on käytössään vastaavanlainen viennin ja alustoimitusten rahoitusjärjestelmä kuin tärkeimpien kilpailijamaidemme viejillä. Tämän rahoitusjärjestelmän avulla parannetaan suomalaisten viejien mahdollisuuksia menestyä pääomatavaraviennin ja alustoimitusten tarjouskilpailuissa ja samalla autetaan viejiä, kotimaisia telakoita ja alihankkijoita työllistämään.

Julkisesti tuetuista vienti- ja alusluotoista sekä korontasauksesta annetun lain (1543/2011) nojalla Suomen Vientiluotto Oy voi tehdä korontasaussopimuksia enintään 7 000 milj. euron pääomalle sekä myöntää OECD-ehtoisia kiinteä- ja vaihtuvakorkoisia luottoja koskevia rahoituspäätöksiä enintään 7 000 milj. euron pääomalle.

Myöntämisvaltuuden käyttöastetta laskettaessa otetaan huomioon korontasaussopimusten erään-
tymätön pääoma täysimääräisenä ja tarjousten pääomasta 50 %.

Toimintaa kuvaavia tunnuslukuja

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Uusia vientiluottoja koskevia korontasaussopimuksia ja -päätöksiä (milj. euroa)	600	800	1 000
Myönnettyjen luottojen sopimuskanta vuoden lopussa (milj. euroa)	1 170	2 000	2 800

Korontasaussopimuksista valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Vientiluottojen korkotuki	10 100	19 600	29 400	36 600	95 700
Suojausmenot	10 100	11 800	11 300	9 300	42 500
Menot yhteensä	20 200	31 400	40 700	45 900	138 200

Korontasaussopimuksista sekä korko- ja valuuttariskien suojaamisesta aiheutuvien menojen lisäksi valtiolle tuloutuu korkohyvityksiä ja suojaustuloja. Vuonna 2014 valtio sai korkohyvityksiä yhteensä 19,5 milj. euroa, ja korontasaustoiminnan ylijäämä oli 12,4 milj. euroa. Korontasaustoiminnasta valtiolle tulevien korkohyvitysten ja suojaustulojen arvioidaan olevan yhteensä 19,4 milj. euroa vuonna 2015 ja 27,1 milj. euroa vuonna 2016.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lainakannan muutokset	2 800
Suojauskustannusten muutokset	5 600
Yhteensä	8 400

2016 talousarvio	20 200 000
2015 talousarvio	11 800 000
2014 tilinpäätös	7 144 492

49. Valtionavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n toimintaan (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 91 770 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yleisavustuksena yhtiölle yhtiölain mukaisena rahoituksena seuraavasti:

1) Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n strategiseen, muuhun kuin liiketaloudellisilla perusteilla tapahtuvaan toimintaan. Tämä käsittää muun muassa yhtiön oma- ja yhteisrahoitteisen tutkimus- ja kehitystyön, osaamisen kehittämisen, innovaatiotoiminnan, teknologian lisensoinnin, uusien yritysten perustamisen ja yhteisrahoitteisten tutkimushankkeiden omarahoitusosuutta koskevat menot ja kansallisen mittanormaalijärjestelmän yleisen toteuttamisen, hallinnoinnin ja kehittämisen, kansallisten mittanormaalilaboratorioiden toiminnan ohjauksen, kansallisen kalibrointipalvelun järjestämisen sekä mittatekniikan edistämisen

2) korvaukseen yhtiölle hankintojen ja toimitilavuokrien arvonlisävero-osuuteen sekä toimitilavuokrien piileviin arvonlisäverokustannuksiin muun kuin arvonlisäverolain (1501/1993) 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun liiketoiminnan muodossa harjoitetun liiketaloudellisen toiminnan osalta

3) Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom -ohjelma 2014—2018) fuusiotutkimuksen kansallisen koordinaatiotehtävän hoitamiseen

4) Metrijärjestön jäsenmaksuun.

Määrärahaa saa käyttää erityisavustuksena uusiutuvien energialähteiden koetoimintalaitteiden investointeihin ja käyttöönottoon.

Vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
Kasvaa vauhdittavat toimenpiteet kohdistuvat strategisesti tärkeille kasvualoille (biotalous, clean-tech, digitalous, terveysala) ja aineettomaan arvontuontiin			
— VTT:n rooli energian ja raaka-aineiden käytön tehostamisessa, VTT:n asiakasvaikuttavuuskysely (1—5), keskiarvo	3,8	3,6—3,9	3,6—3,9
VTT:n osaaminen vahvistuu ja uudistuu strategisen yliopisto- ja tutkimuslaitosyhteistyön avulla valituilla kärkialueilla			
— VTT:n rooli teknologian kehittäjänä ja käyttöönoton edistäjänä, VTT:n asiakasvaikuttavuuskysely (1—5), keskiarvo	3,9	> 4,0	> 4,0

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Yleisavustus			91 520
Erityisavustus Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom ohjelma 2014—2018) fuusiotutkimuksen kansallisen koordinaatiotehtävän hoitamiseen			160
Erityisavustukset jäsenmaksuihin			90
Yhteensä			91 770

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eduskunnan tekemän kertaluonteisen lisäyksen poistuminen			-2 000
Palkkaliukumasäästön loppuminen			127
Uusiutuvien energialähteiden koetoimintalaitteiden investointien loppuminen			-3 310
Palkkausten tarkistukset			103
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)			-9 053
Säästö päätös			-3 500
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)			-1 617
Yhteensä			-19 250

2016 talousarvio	91 770 000
2015 I lisätalousarvio	19 168 000
2015 talousarvio	111 020 000

50. Avustus kansainvälisen teknologiapalkinnon maksamiseen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustuksena kansainvälisen teknologiapalkinnon maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Kansainvälinen teknologiapalkinto, ns. Millennium-teknologiapalkinto, on joka toinen vuosi myönnettävä yhden miljoonan euron suuruinen palkinto, jonka tavoitteena on lisätä Suomen kuvaa korkeatasoisena teknologia- ja hyvinvointivaltiona.

Palkinto on tarkoitus antaa henkilölle, yhteisölle tai projektille tulevaisuuteen suuntautuvasta teknologiaan pohjautuvasta ja laajasti vaikuttavasta innovaatiosta, joka edistää elämisen laatua ja humaaneja yhteiskunnallisia arvoja. Palkintohankkeen toteuttajana on Tekniikan Akatemia -säätiö.

2016 talousarvio	1 000 000
2014 tilinpäätös	1 000 000

80. Lainat Suomen Vientiluotto Oy:n jälleerahoitustoimintaan (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 106 404 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Suomen Vientiluotto Oy:lle viennin jälleerahoitustoimintaa varten myönnettyjen lainojen maksamiseen
- 2) Valtiokonttorille jälleerahoitustoimintaan myönnettyistä lainoista aiheutuvien korko- ja valuuttariskien suojaukseen tarvittavien toimenpiteiden aiheuttamien koron yhteydessä tai muuten lainan saajalta perittyjen kustannusten maksamiseen.

Selvitysosa: Viennin jälleerahoitusmalli otettiin tilapäisesti käyttöön vuosiksi 2009—2011. Lisäksi vuoden 2012 ensimmäisessä lisätalousarviossa myönnettiin uusi yhden miljardin euron lainavaltuus käyttöön, kunnes uusi luottomuotoinen vienninrahoitusjärjestelmä (1543/2011) on saatu toimimaan. Tilapäisen jälleerahoitusmallin voimassaolo-aikana myönnettyjen jälleerahoitusluottojen maksatus jatkuu vuoteen 2015 asti, jonka jälkeen valtiolle koituu luottojen kuolettamiseen saakka suojaustuloja/-menoja arviolta noin vuoteen 2023 saakka.

Viennin jälleerahoitusmallin tavoitteena on varmistaa, että suomalaisilla yhtiöillä on käytössään vastaavanlainen viennin ja alustoimitusten rahoitus-järjestelmä kuin tärkeimpien kilpailijamaidemme viejillä. Tämän rahoitusjärjestelmän avulla parannetaan suomalaisten viejien mahdollisuuksia menestyä pääomatavaraviennin ja alustoimitusten tarjouskilpailuissa ja samalla autetaan viejiä, kotimaisia telakoita sekä niiden alihankkijoita työllistämään.

Vientihankkeiden jälleerahoitusmallissa Suomen Vientiluotto Oy jälleerahoittaa koti- tai ulkomaisen luotto- tai rahoituslaitoksen suomalaiseseen pääomatavaraviennin järjestämiä ostajaluottoja OECD-ehdoin. Jälleerahoitus toteutetaan Suomen Vientiluotto Oy:lle myönnettyillä lainoilla.

Lainan takaisinmaksu luottolaitokselle tapahtuu samassa aikataulussa Suomen Vientiluotto Oy:n jälleerahoituksen takaisinmaksun kanssa. Suomen Vientiluotto Oy:n rahoitusosuuden enimmäismäärä on OECD-ehtoisen vientiluoton määrä edellyttäen, että Finnvera Oyj antaa Suomen Vientiluotto Oy:n myöntämälle luotolle täyden takuun. Lisäksi edellytetään, että jälleerahoituksen saava pankki täyttää riittävät vakavaraisuutta ja taloudellista toimintakykyä koskevat vaatimukset.

Toimintaa kuvaavia tunnuslukuja

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Lainojen nostot, milj. euroa	401,8	402,1	-

Jällelrahoitustoiminnasta valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	Yhteensä
Suojausmenot	106 404	97 018	90 284	83 246	376 952
Yhteensä	106 404	97 018	90 284	83 246	376 952

Jällelrahoitustoimintaan käytettävät varat ovat takaisinmaksettavia lainoja, joista valtio saa tuloja takaisinmaksettavien pääomien ja korkojen muodossa. Jällelrahoitustoiminnasta valtiolle voi kertyä suojaustuloja tai aiheutua suojausmenoja. Talousarviovuoden aikana toteutuneiden suojaustulojen ja suojausmenojen yhteenlaskettu nettomäärä kirjataan vuoden päättyessä joko suojaustulona momentille 12.32.99 tai suojausmenona momentille 32.20.80. Jällelrahoitustoiminnan lainojen lyhennykset ja kurssierot lainoista ja johdannaisista tuloutuvat momentille 15.01.04 ja korkotulot lainoista ja johdannaisista momentille 13.01.05. Vuonna 2014 suojaustuloista aiheutui nettomenoja 8,1 milj. euroa. Vuonna 2014 lainojen lyhennykset olivat 356,3 milj. euroa ja korkotulot 86,8 milj. euroa. Suojaustuloista aiheutui nettomenoja 8,1 milj. euroa.

Jällelrahoituksen arvioidut lainan lyhennykset, korkotulot ja suojaustulot ovat yhteensä 434,0 milj. euroa vuonna 2015 ja 448,1 milj. euroa vuonna 2016. Jällelrahoitustoiminnan lainojen lyhennykset ja kurssierot lainoista ja johdannaisista tuloutuvat momentille 15.01.04 ja korkotulot lainoista ja johdannaisista momentille 13.01.05.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Jällelrahoitustoiminnan budjetointimenettelyn muutos	24 888
Maksatusten tarkistukset	-31 095
Nostojen vähentyminen	-369 300
Suojausmenojen muutos	29 127
Valuuttakurssimuutokset	-6 511
Yhteensä	-352 891

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	106 404 000
2015 talousarvio	459 295 000
2014 tilinpäätös	478 981 208

82. Lainat Finnvera Oyj:n varainhankintaan (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 10 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain (443/1998) 8 b §:ssä tarkoitettujen luottomuotoiseen vienninrahoitukseen liittyvää varainhankintaa turvaavien lainojen maksamiseen.

Valtuus

Työ- ja elinkeinoministeriö voi myöntää valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain (443/1998) 8 b §:ssä tarkoitettuja vienninrahoitukseen liittyviä lainoja Finnvera Oyj:lle enintään 500 000 000 euroa. Lainat saadaan myöntää vakuutta vaatimatta. Lainojen myöntämisen edellytyksenä on se, että rahoitusmarkkinoiden toiminnan häiriötila estää Finnvera Oyj:n valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain 8 a §:ssä tarkoitetun varainhankinnan toteuttamisen. Myönnettävien lainojen takaisinmaksuaika saa olla enintään 12 kuukautta. Myönnettävistä lainoista peritään käypää korkoa.

Selvitysosa: Suomen Vientiluotto Oy voi myöntää Finnvera Oyj:n varainhankintaan perustuvia vienti- ja alusluottoja julkisesti tuetuista vienti- ja alusluotoista sekä korontasauksesta annetun lain (1543/2011) nojalla. Valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain mukaan valtio voi taata Finnvera Oyj:n luottomuotoiseen vienninrahoitukseen liittyvää varainhankintaa. Jos rahoitusmarkkinoiden toiminta on sellaisessa häiriötilanteessa, että se estää Finnvera Oyj:tä hankkimasta markkinoilta varainhankintaan tarkoitettuja lainoja ja lainaohjelmia kohtuullisilla ehdoilla, voidaan yhtiölle myöntää valtion talousarviossa olevien määrärahojen puitteissa lyhytaikaista enintään 12 kuukauden pituista lainaa käypää korkoa vastaan. Lainat on tarkoitettu myöntää vakuutta vaatimatta.

Suomen Vientiluotto Oy:n myöntämien vienti- ja alusluottojen tavoitteena on varmistaa, että suomalaisilla yhtiöillä on käytössään vastaavanlainen kansainvälisesti kilpailukykyinen viennin ja alustoimitusten rahoitusjärjestelmä kuin tärkeimpien kilpailijamaidemme viejillä. Tämän rahoitusjärjestelmän avulla parannetaan suomalaisten viejien mahdollisuuksia menestyä pääomatavaraviennin- ja alustoimitusten tarjouskilpailuissa ja sitä kautta myös samalla autetaan viejiä, kotimaisia telakoita sekä niiden alihankkijoita työllistämään.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	10 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	10 000
2014 tilinpäätös	—

83. Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 141 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion lainanannosta sekä valtion takauksesta ja valtion takuusta annetun lain (449/1988), valtioneuvoston tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoitusta koskevan asetuksen (1444/2014) ja Euroopan unionin vähämerkityksistä tukea koskevan asetuksen (EY 1407/2013) mukaisesti yrityksille ja muille yhteisöille tuotteiden, tuotantomenetelmien ja palveluiden kehittämistä ja hyödyntämistä koskevaan teknologiseen, liiketoiminnalliseen ja muuhun tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan sekä pääosin nuoria innovatiivisia yrityksiä palvelevien yrityskiihdyttämöjen ja riskipääomarahastoa kokoavien yritysten toiminnan käynnistämiseen.

Lainoja voidaan myöntää riskiehtoisena. Mikäli hanke tai sen tulosten taloudellinen hyödyntäminen viivästyy tai epäonnistuu, Tekesillä on lainansaajan hakemuksesta oikeus muuttaa lainan ehtoja valtioneuvoston asetuksella tarkemmin määriteltävällä tavalla.

Lainat myönnetään pääsääntöisesti vakuutta vaatimatta. Osa rahoituksesta voidaan maksaa enakkona.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2016 uusia lainoja saa myöntää enintään 146 823 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2015 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2016 enintään 50 000 000 eurolla.

Selvitysosa: Lainoilla kannustetaan yrityksiä ja muita yhteisöjä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan sekä yhteisiin teknologia-, tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-ohjelmiin, joiden avulla pyritään nopeuttamaan kehitystä sekä kasvattamaan jalostusarvoa ja tuottavuutta.

Rahoitusta myönnetään erityisesti:

— yrityksille ja muille yhteisöille tutkimus- ja kehitystyöhön, jonka tavoitteena on edistää kansainvälisesti kilpailukykyisten tuotteiden, tuotantomenetelmien ja palvelujen kehittämistä ja parantamista

— riskipitoisiin tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeisiin ja ohjelmiin, joilla tähdätään uuden teknologian ja osaamisen hyödyntämiseen sekä energiatalouden, ympäristö- ja hyvinvointiteknioiden kehittämiseen teollisuudessa ja palveluissa

— alkavien innovatiivisten yritysten ja olemassa olevien yritysten uusien liiketoimintojen käynnistämiseen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja tulosten liiketaloudellisen hyödyntämisen edistämiseen

— markkinaläheisiin riskipitoisiin kehitys-, pilotointi- ja demonstrointihankkeisiin

— innovatiivisten tuotantotapojen kehittämiseen ja kokeilemiseen pilotti- ja demonstraatiomittakaavassa sekä koetuotantoon

— pienille ja keskisuurille yrityksille teknologiahankintoihin ja teollisoikeuksien sekä innovaatiopalvelujen hankkimiseen tutkimus-, tuotekehitys- ja innovaatiohankkeen osana.

Valtiokonttorin hoidossa olevien Tekesin lainojen lainakanta oli vuoden 2014 tilinpäätöksessä 721,7 milj. euroa.

Lainojen takaisinmaksuista saatavat tulot on merkitty momentille 15.01.04 ja korot momentille 13.01.05.

Vaikuttavuustavoitteet on esitetty momentin 32.20.40 yhteydessä.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	74 500	22 780	7 480	1 420	400	106 580
Vuoden 2016 sitoumukset	67 200	55 700	16 700	6 200	1 023	146 823
Menot yhteensä	141 700	78 480	24 180	7 620	1 423	253 403

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Innovaatioiden kaupallinen hyödyntäminen (2013 III LTA:n lisävaltuuden maksatusten lasku)	-2 000
Kasvutoimien (cleantech, digitaalinen arvonluonti, digitalous) lisävaltuuksien maksatukset	3 200
Yhteensä	1 200

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	141 700 000
2015 talousarvio	140 500 000
2014 tilinpäätös	105 579 892

87. Pääomalaina Finnvera Oyj:lle (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää osakeyhtiölain (624/2006) 12 luvun 1 §:ssä tarkoitetun korottoman ja vakuudettoman pääomalainan myöntämiseen Finnvera Oyj:lle käytettäväksi Aloituserahasto Vera Oy:n pääomittamiseen. Mikäli pääomittettavan yhtiön rahoitustoiminnasta syntyy tappioita, laina voidaan jättää takaisinperimättä.

Selvitysosa: Aloituserahasto Vera Oy toimii rahoitusmarkkinoita täydentävänä pääomasijoittajana. Rahaston toiminnalla täydennetään rahoitusmarkkinoita tuotekehitystoiminnan rahoittamisen ja yksityisen pääomasijoitustoiminnan välillä erityisesti yritysten siemen- ja käynnistysvaiheessa. Rahasto tekee sijoituksia aikaisen vaiheen teknologiayrityksiin sekä teknologiaintensiivisiin tai innovatiivisiin palveluyrityksiin. Tarkoituksena on, että pääomalainan takaisinmaksuaika on enintään 15 vuotta.

Kohdeyrityksillä tulee olla potentiaalia kehittyä kasvuyrityksiksi ja kansainvälistyä. Rahaston hallinnoinnista vastaa Finnveran tytäryhtiö Veraventure Oy. Määrärahan tarkoituksena on ehkäistä riskipääomasijoitusmarkkinoiden puutteita, jotka vaikeuttavat erityisesti nopeasti kasvavien, aloittavien ja laajenevien yritysten riskipääoman saamista.

Finnvera Oyj:n pääomasijoitustoiminta päättyy vuoden 2017 lopussa, kun siemen- ja käynnistysvaiheen pääomasijoitustoiminta siirtyy vaiheittain Innovaatorahoituskeskus Tekesille.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	5 000 000
2015 talousarvio	5 000 000
2014 tilinpäätös	5 000 000

88. *Pääomasijoitus Suomen Teollisuussijoitus Oy:lle* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 30 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Suomen Teollisuussijoitus Oy:n oman pääoman korottamiseen.

Selvitysosa: Määräraha suunnataan suomalaisiin kasvuyrityksiin sijoitaviin rahastoihin pääomasijoitusmarkkinan kehittämiseksi ja monipuolistamiseksi Suomessa.

Määräraha on tarkoitus käyttää suomalaisen pääomasijoitusmarkkinan kehittämiseen ja monipuolistamiseen tekemällä markkinaehtoisia sijoituksia suomalaisiin kasvuyrityksiin sijoitaviin pääomasijoitusrahastoihin. Yhtiön sijoitustoimintaa kohdistetaan erityisesti myöhäisen venture-vaiheen rahoitukseen. Keskeisimpinä sijoitustoiminnan kohteina ovat uusien hallinnointiyhtiöiden ja -tiimien perustamat rahastot, jotka sijoittavat Suomessa myöhäisempään venture-vaiheeseen. Lisäksi varoja voidaan kohdistaa kasvurahastoihin, joista esimerkkinä välirahoitusrahastot ja kooltaan pienet pk-yritysten yritysjärjestelyrahastot. Määräraha on tarkoitus kohdistaa 6—8 rahastosijoitukseen vuosien 2016—2017 aikana. Sijoitustoiminnan vaikuttavuutta seurataan vuosittain muun muassa kohdeyhtiöiden kasvun ja työpaikkakertymän muodossa.

Sijoitustoiminnan tavoitteena on monipuolistaa suomalaista pääomasijoitusmarkkinaa madaltamalla uusien toimijoiden markkinoille tulon kynnystä sekä pyrkimällä lisäämään markkinoilla erityisesti myöhemmän venture-vaiheen ja kasvurahastojen määrää. Kohderahastojen koon tulisi kasvaa siten, että suomalaisiin kasvuyrityksiin tehtävät sijoitukset saadaan riittävän suuriksi ja kansainvälisesti kilpailukykyiselle tasolle. Yhtiön sijoitukset toimivat useissa tapauksissa rahastojen ankkurisijoituksina, jotka mahdollistavat myös ulkomaisten sijoittajien mukaan tulon kohteena oleviin rahastoihin. Sijoitustoiminnan tavoitteena on olla taloudellisesti kannattavaa ja siihen kohdistuneet varat ovat sijoituksista palautuessaan käytettävissä uusiin kasvuyrityssijoituksiin.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

— Määrärahan avulla kohderahastojen arvioidaan keräävän julkisen rahoituksen lisäksi yhteensä vähintään 100—200 milj. euroa yksityistä ja kansainvälistä pääomaa, mikä mahdollistaa uuden riskisijoituspääoman kanavoitumisen suomalaisiin kasvuyrityksiin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kasvupanostusten päättyminen (uudistuva teollisuus)	-50 000
Yhteensä	-50 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	30 000 000
2015 I lisätalousarvio	25 000 000
2015 talousarvio	80 000 000
2014 tilinpäätös	80 000 000

89. *Pääomasijoitus Tekes Pääomasijoitus Oy:lle* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 30 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Tekes Pääomasijoitus Oy:n osakkeiden merkintähinnan ja muun pääoman maksamiseen. Sijoitukset yksityisten hallinnointiyhtiöiden hallinnoimiin pääomarahastoihin tehdään Tekes Pääomasijoitus Oy:n ja yksityisten sijoittajien sijoitussitoumuksin. Sijoituksissa Tekes Pääomasijoitus Oy voi tyytyä yksityisiä sijoittajia pienempiin tuottoihin tai ottaa suurempaa riskiä.

Määrärahaa saa käyttää myös tutkimustautaisiin alkavan vaiheen yrityksiin sijoittaviin rahastoihin.

Selvitysosa: Innovaatorahoituskeskus Tekes käynnisti vuonna 2014 pääomasijoitustoiminnan, josta vastaa Tekes Pääomasijoitus Oy. Toiminta on osa kasvurahoitusohjelmaa ja valtion pääomasijoitustoiminnan uudelleenjärjestelyä. Tekes Pääomasijoitus Oy tekee sijoituksia pääomarahastoihin, joissa on yksityisiä sijoittajia. Rahastojen sijoitustoiminnan painopiste on alkuvaiheen suomalaisissa kasvuhakuisissa ja kansainvälistyissä yhtiöissä.

Määrärahaa voidaan käyttää yhden tai useamman perustettavan yksityisesti hallinnoitavan rahaston pääomittamiseen. Ne voivat sijoituspolitiikkansa mukaisesti tehdä sijoituksia alkavan vaiheen yrityksiin, jotka kaupallistavat julkiseen tutkimukseen perustuvia innovaatioita.

Vuoden 2016 aikana alkavan vaiheen pääomasijoitusrahastoihin tehtävien sijoitussitoumusten määräksi arvioidaan 30 milj. euroa. Sijoitukset voivat sisältää valtiontukea.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

— 2—4 uutta rahastosijoitusta, joissa yksityisen pääoman osuus on pääsääntöisesti vähintään 50 %.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Työllisyys ja kilpailukyky: Tutkimustulosten kaupallistaminen	10 000
Yhteensä	10 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

Momentin nimike on muutettu ja määräraha on muutettu kolmevuotiseksi siirtomäärärahaksi.

2016 talousarvio	30 000 000
2015 talousarvio	20 000 000
2014 tilinpäätös	20 000 000

30. (32.30, osa) Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

Selvitysosa: Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalla tuetaan työvoiman osaamisen kehittämistä, yritysten kansainvälistymistä ja kasvua, alkavaa yritystoimintaa sekä torjutaan työttömyyttä ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalla kehitetään pk-yritysten pitkän aikavälin kilpailukykyä ja vaikutetaan myös toimintaympäristön muutoksiin, joita aiheuttavat digitalisaatio, globalisaatio, väestön ikääntyminen sekä energiapolitiikan ja ilmastonmuutoksen tuomat haasteet.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikkaa toteutetaan julkisilla työvoima- ja yrityspalveluilla ja yritysrahoituksella. Työllisyys- ja yrityspolitiikassa painoituksena on työttömyyden alentaminen sekä kasvun vauhdittaminen luomalla edellytyksiä uudelle yritystoiminnalle, yritysten uudistumiselle sekä vastaamalla yritysten työvoima- ja osaamistarpeisiin. Palveluja ja rahoitusta suunnataan erityisesti pk-yritysten kasvun, kehittymisen ja kansainvälistymisen edistämiseen. Yritysten kehittymistä, rakennemuutosten hallintaa ja työurien jatkumista tuetaan toteuttamalla yritysten tarpeiden mukaista työvoimakoulutusta ja yritystoiminnan kehittämispalveluja. Uusien yritysten syntymistä edistetään starttirahalla ja antamalla alkaville yrityksille kokonaisvaltaista tukea niiden elinkaaren alkuvaiheissa neuvonnan ja koulutuksen keinoin.

Työvoima- ja yrityspalveluilla tuetaan osaavan työvoiman saatavuutta, työnhakijoiden nopeaa työllistymistä ja yrittäjyyttä. Hallitus valmistelee vuoden 2015 loppuun mennessä ehdotukset julkisen työvoima- ja yrityspalvelun kokonaisvaltaiseksi uudistamiseksi. Uudistuksessa resurssien käyttöä kohdennetaan työnhakijoiden aktivointiin. TE-toimiston tehtäväksi määritellään yritys- ja työnantajalähtöinen työnvälitys, joka tukee nopeaa työllistymistä ja avoimien työpaikkojen mahdollisimman tehokasta täyttämistä. Työnvälityksen yhteistyötä työnantajayritysten kanssa vahvistetaan, ja työnhakijan roolia työnhaussa aktivoidaan. TE-toimistot lisäävät työtarjousten tekemistä työttömille ja ehdokasesittelyjen käyttöä. Tarjotun työn vastaanottamista ja työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumista seurataan tehokkaasti ja laiminlyönnit sanktioidaan. Asiakkaille, joiden työmarkkinavalmiuksissa on puutteita tai jotka joutuvat rakennemuutosten vuoksi tai muista syistä vaihtamaan alaa tai jotka harkitsevat yrittäjyyttä, tarjotaan ohjausta ja neuvontaa tavoitteena auttaa alan valinnassa ja lisätä heidän osaamistaan ja parantaa heidän työllistymismahdollisuuksiaan. Monikanavaista palvelumallia kehitetään ja verkkoasiointimahdollisuuksia laajennetaan. Palkkatuen käyttöä suunnataan työntekijöiden rekrytoimiseksi yrityksiin. Työvoima- ja yrityspalvelujen toteutuksessa toimitaan yhteistyössä muiden hallinnonalojen ja palvelutuottajien kanssa seudullisissa yrityspalveluissa ja monialaisessa yhteispalvelussa. Yksityisten työvoimapalveluiden roolia palvelujen tuottajana lisätään ja yhteistyötä yrittäjäjärjestöjen kanssa kehitetään.

Nuorten kiinnittymistä työmarkkinoille tuetaan laajapohjaisessa yhteistyössä toteutettavan nuorisotakuun avulla. Tavoitteena on malli, jossa nuori saa tukea monialaisen palveluperiaatteen mukaisesti. Henkilökohtaisten ohjauspalvelujen saatavuus nuorille varmistetaan. Ammatillista koulutusta vailla olevat nuoret ohjataan ensisijaisesti ammatilliseen koulutukseen, oppisopimuskoulutukseen tai muihin työssä oppimisen muotoihin. Tutkinnon suorittaneita nuoria ohjataan hakemaan avoimia työpaikkoja ja tarvittaessa heidän työllistymistään tuetaan palkkatuen ja siihen pohjautuvan Sanssi-kortin avulla. Nuorten työllistymistä tukevaa työnetsijätoimintaa kehitetään. Nuorten yrittäjyyden tukemista jatketaan valtakunnalliseksi laajennetulla Nuorten yrittäjyyspaja -toimintamallilla. Yhteistyötä nuorisotakuun toteutuksessa tiivistetään yritysten, muiden

työnantajien sekä yrittäjäjärjestöjen, alueellisten yrityspalvelujen, kolmannen sektorin sekä sosi- ja terveystyöpalvelujen kanssa.

Julkisen työvoima- ja yrityspalvelujen kokonaisuudistuksessa arvioidaan vaikeimmin työllistyvien työvoimapolkujen järjestämisvastuun ja resurssien siirtomahdollisuus kunnille. Pitkäaikaistyöttömyyden alentamiseksi tuetaan työllistymistä edistävän monialaisen yhteispolkujen toimeenpanoa vuonna 2015 voimaan tulleen lain mukaisesti. Monialaisessa yhteispolkussa lisätään ja kehitetään valtion ja kuntien yhteistyötä pitkäaikaistyöttömien palvelujen järjestämisessä ja niiden rahoittamisessa. Palkkatukea ja muita työvoimapolkuja kohdennetaan pitkäaikaistyöttömille ja muille heikossa työmarkkina-asemassa oleville. Osatyökykyisten työvoimapolkujen kehittämisestä valmistellaan ehdotus vuoden 2016 kuluessa. Pitkään työttömänä olleiden osuutta työvoimakoulutuksessa lisätään hyödyntämällä valmennuspolkuja, kokeiluja ja koulutuksen räätälöintiä. Polkujen hankintaa ulkoisilta palvelutuottajilta kehitetään polkujen työllisyysvaikutusten lisäämiseksi.

Työvoimapolkujen piirissä henkilöitä keskimäärin (htv) vuoden aikana (ei sisällä ESR-ohjelmasta rahoitettavia toimenpiteitä)

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Palkkatuettu työ			
— Valtionhallinto	897	900	750
— Kunnat ja kuntayhtymät	6 775	6 780	5 600
— Yksityinen sektori	19 174	15 350	12 780
Starttiraha	4 530	3 570	3 050
Työvoimakoulutus	24 545	19 200	16 170
Valmennukset	2 115	3 440	1 630
Yhteensä	58 036	49 240	39 980
Työkokeilut	10 877	13 500	10 500
Yhteensä	68 913	62 740	50 480

Taluarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti työllisyyden ja yrittäjyyden tulosalueelle yhteistyössä konsernin muiden tulosalueiden kanssa seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2016:

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto paranee			
— Rekrytointiongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus, enintään %	24,5	26	23
Rakenteellinen työttömyys vähenee			
— Vaikeasti työllistyvien määrä, enintään hlöä	184 524	150 000	170 000
Työttömyysjaksot lyhenevät			
— Virta yli 3 kk työttömyyteen, enintään %	43	29	29
Nuorten osallisuus lisääntyy			
— Virta yli 3 kk työttömyyteen alle 25-vuotiailla, enintään %	31,7	10	25
Yrittäjyys lisääntyy			
— Uusien yritysten määrä	8 358	9 000	9 300

01. Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 161 022 000 euroa.

Työ- ja elinkeinoministeriö päättää, kuinka suuri osa työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenoihin tarkoitetuista määrärahoista käytetään työllistymistä edistävään monialaiseen yhteispalveluun.

Selvitysosa: Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti työ- ja elinkeinotoimistoille seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Palvelukyky ja laatu			
— työnantaja-asiakkaiden positiivisten palvelukokemusten osuus (%)	64	> 69	> 69
— työnhakija-asiakkaiden positiivisten palvelukokemusten osuus (%)	61	> 65	> 65

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	2 931	2 800	2 748
Kokonaistyötyytyväisyys (1—5)	3,1	> 3,2	> 3,2

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	165 833	154 286	161 422
Bruttotulot	494	400	400
Nettomenot	165 339	153 886	161 022
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	14 407		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	8 694		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

ELY-keskusten yhteinen kehittämis- ja hallintoyksikkö (siirto momentille 32.01.02) (-18 htv)			-889
Tulkkauspalvelut hankinta (siirto momentilta 32.30.51)			700
Työllisyys ja kilpailukyky: TE-palvelujen digitalisaatio			10 000
Julkisen hallinnon atk-menosäästö, II-kohdennus (HO)			-1 088
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa			-906
Palkkaliukumasaäästö			-520
Palkkausten tarkistukset			969

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintamenojen tuottavuussäästö	-736
Toimintameno säästö (HO 2015)	-400
Vuokramenojen indeksikorotus	157
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-151
Yhteensä	7 136

2016 talousarvio	161 022 000
2015 III lisätalousarvio	400 000
2015 I lisätalousarvio	-800 000
2015 talousarvio	153 886 000
2014 tilinpäätös	159 626 000

44. Alueellinen kuljetustuki (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuslain (688/2001) nojalla annetun alueellista kuljetustukea koskevan valtioneuvoston asetuksen mukaisen kuljetustuen maksamiseen tukeen oikeutetuilla alueilla toimiville pk-yrityksille niiden valmistamien tuotteiden pitkistä kuljetusmatkoista aiheutuvien kuljetuskustannusten alentamiseksi.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Kuljetustukea maksetaan harvaan asutuilla alueilla, eli Itä- ja Pohjois-Suomen NUTS 2 -alueella, sekä Saarijärven—Viitasaaren seutukunnan alueella toimivien pienten ja keskisuurten yritysten pitkän matkan tavarankuljetuksista. Kuljetustukijärjestelmän tavoitteena on alentaa syrjäisten ja harvaan asuttujen alueiden yritystoiminnalle pitkistä kuljetusmatkoista aiheutuvia lisäkustannuksia ja siten ylläpitää ja lisätä yritystoimintaa näillä alueilla.

Kuljetustukea maksetaan noin 300 pienelle ja keskisuurelle yritykselle.

2016 talousarvio	5 000 000
2015 talousarvio	5 000 000
2014 tilinpäätös	5 067 000

45. Yritysten kehittämishankkeiden tukeminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 29 018 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi annetun lain (9/2014) ja sitä edeltäneen lain (1336/2006) mukaisten avustusten maksamiseen yritysten kansainvälistymis- ja muihin merkittäviin kehittämishankkeisiin sekä voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen pk-yritysten toimintaympäristöä parantaviin hankkeisiin.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Mikäli vuoden 2015 valtuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä enintään 10 000 000 eurolla vuonna 2016.

Selvitysosa: Perusteluina vuoden 2015 valtuuden käyttämättä jääneen osan siirtämiseksi vuodelle 2016 on, että elinkeinorakenteen ennakoivaan uudistamiseen liittyvät toimenpiteet sekä rakennemuutosten hallintaan äkillisten rakennemuutosten alueilla liittyvät toimet edellyttävät hankkeiden aktiivointia ja valmistelua, mistä johtuen osa hankkeista toteutuu vasta vuoden 2016 puolella.

Momentin mukaiset avustukset kohdistetaan erityisesti pk-yritysten kansainvälistymisvalmiuksia parantaviin hankkeisiin ja toimenpiteisiin.

Momentin valtuudella vaikutetaan merkittävästi arviolta 230 pk-yrityksen valmiuteen aloittaa tai laajentaa kansainvälistä liiketoimintaa.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	29 018	15 278	7 171	-	51 467
Menot yhteensä	29 018	15 278	7 171	-	51 467

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Julkisen talouden välittömät sopeutustoimet (HO 2015)	-2 407
Keksintötoiminnan maksatusmäärärahan kasvu	600
Kertaluontoisten valtuuden lisäysten vaikutukset maksatusmäärärahaan	4 825
Maksatusmäärärahan tarkistukset	-2 980
Pk-yritysten kansainvälistymisen ja viennin edistämisen valtuuden maksatukset	5 500
Säästö päätös	-1 500
Yhteensä	4 038

Momentin nimike on muutettu.

2016 talousarvio	29 018 000
2015 I lisätalousarvio	3 200 000
2015 talousarvio	24 980 000
2014 tilinpäätös	26 298 360

(50.) *Palkkaturva* (arviomääräraha)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan siirrettäväksi momentiksi 32.40.52.

51. *Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 557 459 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) mukaisten asiantuntija-arviointien, kokeilujen, valmennusten, työvoimakoulutuksen ja yritystoiminnan kehittämispalvelujen hankintaan, työllisyyspoliittisiin avustuksiin sekä työhön ja palveluihin hakeutuville ja palveluihin ja asiantuntija-arviointeihin osallistuville maksettaviin kustannusten korvauksiin ja työolosuhteiden järjestelytuen maksamiseen

2) koulutuksen ja majoituksen hankkimiseen Pohjoiskalotin koulutussäätiöltä

3) julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain mukaisesti valtion virastoihin ja laitoksiin palkattavan enintään 750 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön muiden palkkauskustannusten kuin lomarahahan korvaamiseen enintään 3 100 euroa kuukaudessa henkilöä kohti sekä sitä vastaavan lomarahahan maksamiseen

4) palkkatuen maksamiseen julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 7 luvun 9 §:n 1 momentin mukaisesti enintään 2 000 euroa kuukaudessa henkilöä kohti sekä enintään 65 prosentin työaikaa vastaavan lomarahahan maksamiseen

5) starttirahan ja muun kuin kohdassa 4 tarkoitetun palkkatuen maksamiseen sekä lisätukien maksamiseen kunnille julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain mukaisesti

6) julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain mukaisen vakuutusturvan kustannuksiin

7) ennen työllisyyslain (275/1987) voimaantuloa palkattujen ja edelleen samassa työsuhteessa olevien vajaakuntoisten henkilöiden palkkaamisesta aiheutuviin menoihin

8) julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain mukaisten palvelujen kehittämis- ja kokeilumenoista ja työvoimakoulutuksen tiedottamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen sekä enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen

9) työnetsintäpalkkioiden maksamiseen yksityisille palveluntuottajille.

Määrärahaa saa käyttää myös yksityisiltä järjestäjiltä hankittavista työnvälityksen ostopalveluista ja niihin liittyvästä markkinoinnista aiheutuviin menoihin.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen maksamiseen.

Siirtomenoista palkkatuki, starttiraha ja työllisyyspoliittinen avustus budjetoidaan maksuperusteisena, Valtiokonttorin tapaturmavakuutusmaksut maksatuspäätösperusteisena ja muut siirtomenot suoriteperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2016 saa työvoimakoulutuksen hankinnasta aiheutua valtiolle menoja vuoden 2016 jälkeen enintään 102 100 000 euroa.

Selvitysosa: Momentilta maksettaviin menoihin sisältyy myös arvonlisävero-osuudet, jotka aiemmin on maksettu arvonlisäveromomentilta 32.01.29.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Asiantuntija-arvioinnit	4 000 000
Kokeilut ja valmennukset	36 000 000
Työvoimakoulutuksen hankinta	
— Ammatillinen koulutus	154 000 000
— Kotoutumiskoulutus	60 480 000
Pohjoiskalotin koulutussäätiöstä hankittava koulutus	1 500 000
Yhteensä	215 980 000
Starttiraha	27 000 000
Palkkatuettu työ	
— Valtionhallinto	26 600 000
— Kunnat ja kuntayhtymät	61 570 000
— Yksityinen sektori	152 660 000
Yhteensä	240 830 000
Työllisyyspoliittinen avustus	12 637 000
Yritystoiminnan kehittämispalvelujen hankinta	10 000 000
Korvaukset	2 312 000
Vakuutusturva	900 000
Palvelujen kehittämis- ja kokeilumenot	1 300 000
Työnetsintäpalkkio yksityisille palvelujen tuottajille	1 500 000
Työllisyys ja kilpailukyky: Yksityiset työnvälityspalvelut	5 000 000
Kaikki yhteensä	552 459 000

Työvoimakoulutukseen ja valmennukseen osallistuvien toimeentulo maksetaan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan pääluokasta momenteilta 33.20.50, 51 ja 52.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
— 3 kk ammatillisen työvoimakoulutuksen jälkeen työttömäksi jääneiden osuus, enintään, %	39	36	37
— 3 kk palkkatuetun työn jälkeen työttömäksi jääneiden osuus, enintään, %	46	45	45

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Työvoimakoulutus					
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	73 656	20 519	3 500	-	97 675
Vuoden 2016 sitoumukset	-	76 600	21 400	4 100	102 100
Menot yhteensä	73 656	97 119	24 900	4 100	199 775

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Heikentynyt työllisyystilanne ja aktivointiasteen muutos	9 710
HO (2011-2015) lisäysten päätyminen	-32 500
Julkisen talouden välittömät sopeutustoimet (HO 2015)	-50 000
Momentilta maksettavien siirtomenojen ALV-kustannukset (siirto momentilta 32.01.29)	57 900
Siirto momentilta 29.30.32	7 500
Tulkkauspalvelut (siirto momentille 32.30.01)	-700
Työelämä 2020 -hanke (siirto momentille 32.01.01)	-800
Työllisyys ja kilpailukyky: Yksityiset työnvälityspalvelut	5 000
Yritystoiminnan kehittämispalvelut (siirto momentilta 32.01.02)	1 350
Säästö päätös	-5 000
Tasomuutos	1 100
Yhteensä	-6 440

2016 talousarvio	557 459 000
2015 III lisätalousarvio	21 600 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	563 899 000
2014 tilinpäätös	504 475 000

64. Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) perusteella työllisyysperusteisesta investointiavustuksesta ja työllisyystyöohjelmasta annetun valtioneuvoston asetuksen (1075/2012) mukaisten avustusten maksamiseen

2) julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) perusteella eräiden työllisyysmäärärahojen käytöstä annetun valtioneuvoston asetuksen (1345/2002) 1—2 luvun mukaisten avustusten maksamiseen.

Momentilta maksettaviin valtion työllisyystyöohjelman mukaisiin investointimenoihin liittyvät arvonlisäveromenot on budjetoitu hallinnonalan arvonlisäveromomentille 32.01.29.

Momentilta saa maksaa myös sijoitusmenoja.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Momentilta maksetaan ennen vuotta 2016 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	6 000	5 000	1 700	1 000	13 700
Menot yhteensä	6 000	5 000	1 700	1 000	13 700

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusaikataulusta aiheutuvat tarkistukset määrärahaan	-2 000
Yhteensä	-2 000

2016 talousarvio	6 000 000
2015 talousarvio	8 000 000
2014 tilinpäätös	7 307 163

40. (32.40 ja 32.30, osa) Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä
Valtuus

Luottolaitosten varoista myönnettävien eräistä korkotukilainoista annetun lain (1015/1977) 4 §:n mukainen turvavarastointilainojen korkohyvityksen enimmäismäärä on 5 prosenttia. Uusia turvavarastolainoja saa hyväksyä vuonna 2016 enintään 8 400 000 euroa.

Turvavarastolain (970/1982) 7 §:n mukaisia varastoavustuksia saa myöntää vuonna 2016 enintään 34 000 euroa.

Selvitysosa: Suomen taloudellisen menestyksen kannalta on keskeistä huolehtia siitä, että yritysten säädosympäristö on toimiva ja kilpailukykyinen. Laadukas sisämarkkinalainsäädäntö ja sen tehokas kansallinen toimeenpano ovat osa tätä tavoitetta ja keskeinen edellytys sisämarkkinoiden toimivuudelle. Kansainvälistymisen tukemiseksi on tärkeää, että kansalaisten, yritysten ja viranomaisten toimintaa sisämarkkinoilla tukevat informaatio- ja ongelmanratkaisupalvelut kehittyvät siten, että yritykset ja kansalaiset pystyvät entistä paremmin hyötymään EU:n sisämarkkinoista. Yritysten yhteiskuntavastuun edistäminen on niin ikään tärkeää yritysten kilpailukyvyntukemiseksi.

Yrityksiin kohdistuvaa sääntelyä puretaan. Osana sääntelynpurkua kauppojen aukioloaikaa vapautetaan. Hallinnonalan lupa- ja ilmoitusmenettelysäännösten karsiminen ja keventäminen toteutetaan. Ensimmäiset hallituksen esitykset tästä annetaan eduskunnalle kevälistuntokaudella 2016.

Kilpailulainsäädäntöä tarkistetaan siten, että kilpailurikkomuksesta vahinkoa kärsineiden asema paranee. EU:n direktiiviuidistuksen mukaisesti saatetaan voimaan säännökset, jotka selkeyttävät ja helpottavat korvauksen hakemista kilpailurikkomuksesta aiheutuneesta vahingosta. EU:n han-

kintadirektiivit uudistuivat vuonna 2014 tuoden hankintasääntelyyn aiempaa enemmän joustoa, lisäinformaatiota, valvontamekanismeja sekä ympäristö- ja sosiaalipoliittisia tavoitteita. EU-direktiivien voimaansaattaminen vuoden 2016 aikana edellyttää kansallisen hankintalainsäädännön kokonaisuudistusta. Hallituksen esitys annetaan eduskunnalle syksyllä 2015.

Koska EU:n valtiontukisääntely uudistettiin kokonaan vuosien 2013—2014 aikana, on tärkeä varmistaa, että suomalaiset viranomaiset ja elinkeinonharjoittajat tuntevat hyvin uudistettujen sääntöjen periaatteet ja velvoitteet. Etenkin tukien vaikuttavuutta koskevat evaluointivelvoitteet, tukien läpinäkyvyys ja avoimuusvelvoitteet sekä tukien ennakovalvonta on pantava tehokkaasti täytäntöön. Lisäksi tarvitaan tukien seurantarjestelmä. Näillä toimenpiteillä voidaan parantaa tukien oikeaa kohdentumista sekä ehkäistä kilpailun vääristymistä. EU:n valtiontukiudistuksen keskeinen lähtökohta on, että tukia ilmoitetaan jatkossa entistä vähemmän ennakolta komissiolle hyväksyttäväksi. Tästä syystä valtiontukien EU-sääntelyn mukaisuutta arvioidaan jatkossa siten, että tuen myöntäjän olisi pyydettävä asiasta jo hanketta valmisteltaessa lausunto yritystukineuvottelukunnalta. Menettelyllä varmistetaan kansallisesti tehtävien päätösten EU:n valtiontukisääntöjen mukaisuus sekä oikeusvarmuus.

Kuluttajapolitiikassa toteutetaan uuden hallituskauden myötä valmisteltavan kuluttajapoliittisen ohjelman painotuksia. Kuluttajapalveluiden turvallisuuden valvonta on tarkoitus valtiollistaa kunnista ja aluehallintovirastoista Turvallisuus- ja kemikaalivirastoon vuonna 2016.

Rajat ylittävän verkkomarkkinoinnin ja -kaupan kasvun vuoksi kuluttajansuojajärjestelmän Euroopan laajuinen toimivuus nousee yhä tärkeämpään asemaan. Tekninen turvallisuus ja luotettavuus pidetään korkealla tasolla. Keväällä 2016 on saatettava kansallisesti voimaan useita EU:n tuotedirektiivejä koskeva mukautuspaketti. Tässä yhteydessä osa tuoteturvallisuuslainsäädännöstä uudistetaan kokonaan ja annetaan horisontaaliset lait markkinavalvonnasta sekä ilmoitetuista laitoksista.

Yritysten kattava ja luotettava taloudellinen informaatio antaa eri sidosryhmille riittävät tiedot niiden taloudellisesta tilasta. Erityisesti pörssiin listattuja yhtiöitä koskeva luotettava ja ajantasainen tieto on tehokkaasti toimivien pääomamarkkinoiden välttämätön ehto. Tähän pyritään varmistamalla tilintarkastajajärjestelmäudistuksen tehokas toimeenpano ja valmistellaan uuden EU-lainsäädännön edellyttämät muutokset tilintarkastussääntelyyn. Hallinnollisia kustannuksia kevennetään pienten ja keskisuurten yritysten osalta uudistetun kirjanpitolain toimeenpanolla ja edistämällä sähköisen kirjanpidon käyttöönottoa.

Kaupparekisteriä ja sitä koskevaa sääntelyä uudistetaan vastaamaan paremmin yritysten, muiden viranomaisten ja tietoyhteiskunnan tarpeisiin.

Toimiva ja kilpailukykyinen aineettomien oikeuksien järjestelmä varmistaa yritysten innovaatioiden ja muun aineettoman omaisuuden suojan ja hyödyntämisen sekä oikeuksien tehokkaan täytäntöönpanon Suomessa ja kansainvälisesti. Tätä tavoitetta edistetään varmistamalla Patentti- ja rekisterihallituksen teollisoikeuksien myöntämiseen ja hyödyntämiseen liittyvien palvelujen saatavuus Suomessa. Tavoitteeseen liittyy myös kansainvälisesti kilpailukykyisen tuomioistuinjärjestelmän kehittäminen. Tuomioistuimen palveluiden saatavuus suomalaisille yrityksille varmistetaan valmistautumalla eurooppalaisen yhdistetyn patenttituomioistuimen paikallisjaoston perustamiseen markkinaoikeuden yhteyteen.

Toimivat työmarkkinat ja ajanmukainen - työnantajien, työntekijöiden ja yritysten tarpeet huomiioon ottava - työlainsäädäntö sekä hyvä työelämän laatu ovat yritysten kilpailuetuja. Yritysten tasapuolisista kilpailuedellytyksistä huolehditaan muun muassa työlainsäädännön keinoin. Paikallisen sopimisen edellytyksiä parantamalla sekä yritysten toimintaedellytyksiä ja kasvuhaluutta edistämällä helpotetaan tavoitetta nostaa työllistämistä. Työnantajien hallinnollista taakkaa pyritään keventämään lupa- ja ilmoitusmenettelyjä karsimalla.

Poikkeusoloihin varautumista linjaa huoltovarmuuden tavoitepäätös (857/2013), jonka toimeenpanossa painotetaan huoltovarmuuden kannalta keskeisten organisaatioiden ja verkostojen toiminnan jatkuvuuden varmistamista. Keskeisiä yhteiskunnan taloudellista toimintakykyä vaarantavia uhkia ovat sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien häiriintyminen, energiansaannin keskeytyminen, väestön terveyden ja toimintakyvyn vakava häiriintyminen sekä luonnon- ja ympäristöonnettomuudet. Tavoitepäätöksen mukaiset varmuusvarastojen sopeutukset tulee toteuttaa vuoden 2016 loppuun mennessä.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti yritysten toimintaympäristön, markkinoiden sääntelyn ja työelämän tulosalueelle yhteistyössä konsernin muiden tulosalueiden kanssa seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2016:

- Kaikkien toimijoiden toimintaolosuhteet markkinoilla ovat tasavertaiset, kilpailumahdollisuudet parantuvat ja taloudellinen huoltovarmuus on korkealla tasolla.
- Kuluttajien asema on turvallinen ja kuluttajat sekä yrittäjät luottavat markkinoiden toimivuuteen.
- Tekninen turvallisuus ja luotettavuus yhteiskunnassa sekä yrityksissä säilyy korkealla tasolla.
- Yritysten sääntelytaakan kasvu pysähtyy ja taakkaa pyritään aktiivisesti vähentämään. Teollisuudelle aiheutuvan taloudellisen rasituksen ja sen sääntelytaakan lisäämistä vältetään.
- Ajanmukaiset teollisoikeusjärjestelmät edistävät innovaatioita sekä tavaroiden ja palvelujen kaupallistamista.

01. Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 10 058 000 euroa.

Selvitysosa: Kilpailu- ja kuluttajavirasto edistää markkinoiden toimivuutta. Tavoitteena on terveen ja toimivan kilpailun turvaaminen ja talouden tehokkuuden lisääminen sekä yksityisessä että julkisessa toiminnassa sekä se, että yritykset toimivat vastuullisesti ja että kuluttajat voivat luottaa markkinoiden toimivuuteen ja häiriötilanteiden nopeaan selvittämiseen. Virasto hoitaa myös kuluttaja-asiamiehelle kuuluvat valvontatehtävät. Lisäksi virasto vaikuttaa yleisesti kilpailun toimivuuteen ja kuluttajien asemaan ja hoitaa sille kuuluvat kansainväliset tehtävät.

Virasto luo edellytyksiä talouskasvulle sekä uudelle ja terveelle yritystoiminnalle. Taloudellinen kilpailu ohjaa talouden uudistumista ja luo kannusteita innovointiin ja investointeihin. Kuluttajien luottamus toimintaympäristöön ja toimijoihin markkinoilla luovat edellytyksiä yksityisen kasvun kasvu. Kilpailu- ja kuluttajapolitiikan toimin, yhdessä muiden viranomaisten kanssa, torjutaan harmaata taloutta.

Talesarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti Kilpailu- ja kuluttajavirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Suomen kotimarkkinoiden kilpailun intensiteetti paranee			
— Kotimarkkinoiden kilpailun intensiteetti / Suomen sijoitus suhteessa muihin maihin ¹⁾	108/144	80/144	70/144
Suomalaisten luottamus EU-sisämarkkinoiden verkkokauppaa kohtaan lisääntyy			
— EU-sisämarkkinoiden verkkokauppaan luottavien suomalaisten osuus ²⁾	35 %	50 %	55 %

¹⁾ World Economic Forum (WEF), The Global Competitiveness Report. WEF:in kyselytutkimus yritysjohtajille.

²⁾ Office of the European Union, Consumer Conditions Scoreboard. Komission kyselytutkimus kuluttajille.

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Uskottavan "hard core" -kartellien vastaisen politiikan vahvistaminen			
— Sidosryhmien arvio (1—5)	3,8	> 4,0	> 4,0
Yrityskauppavalvonnalla estetään tehokkaasti keskittymisestä aiheutuva kilpailuongelma			
— Sidosryhmien arvio (asteikko 1—5)	3,7	3,7	3,7
Kuluttaja-asiamiehen toimenpitein elinkeinoharjoittajat muuttavat toimintaansa kuluttajasuojalainsäädännön mukaiseksi			
— Tapaukset, joissa yritys on muuttanut toimintaansa kuluttajasuojalainsäädännön mukaiseksi (kpl)	104	130	130

Henkilötyövuosien arvioitu jakautuminen toimialoittain

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Markkinoiden toimivuuden edistäminen	26,9	29,5	23,6
Kilpailuvalvonta	55,3	59	48,5
Kuluttajaoikeudellinen valvonta ja taloudelliset hyvitykset	31,4	28	27,6
Kuluttajainformaatio	6,0	7	5,3
Alue- ja paikallishallinnon ohjaus	3,5	6	3,1
Hallintopalvelut	22,7	21,5	19,9
Yhteensä	145,8	151	128

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	145,8	151	128
Kokonaistyötyytyväisyys (1—5)	3,2	> 3,5	> 3,5

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	12 649	11 490	10 728
Bruttotulot	702	670	670
Nettomenot	11 947	10 820	10 058

Siirtyvät erät

— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 845
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 260

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

HO lisäysten päättyminen 2015 (Harmaa talous)	-500
Kuluttajalehti (siirto momentille 32.40.50)	-240
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-4
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-2
Palkkaliukumasäästö	-40
Palkkausten tarkistukset	75
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-51
Vuokramenojen indeksikorotus	10
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-10
Yhteensä	-762

2016 talousarvio	10 058 000
2015 talousarvio	10 820 000
2014 tilinpäätös	11 362 000

03. Patentti- ja rekisterihallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 5 841 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin ja kansainväliseen toimintaan liittyviin projekteihin.

Momentille budjetoidaan hakemus-, ilmoitus- ja käsittelymenettelyistä johtuen tulot pääsääntöisesti maksuperusteella.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi tilintarkastajien vuosimaksuista ja laadunvalvonnasta, jonka mukaisesti tilintarkastusvalvonnan kulut on määrä kattaa tilintarkastajilta perittävillä valvontamaksuilla. Eduskunta on hyväksynyt tilintarkastuslain ja lain julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta. Sen mukaisesti siirretään

Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunnan (JHTT) sekä Valtion tilintarkastuslautakunnan tehtävät Patentti- ja rekisterihallituksessa toimivalle Tilintarkastusvalvonnalle 1.1.2016 lukien. Em. siirrot on otettu huomioon momentin määrärahan mitoituksessa.

Teollisoikeuksien ja yritys- ja yhteisötoiminnan asiantuntijaorganisaationa Patentti- ja rekisterihallitus (PRH) edistää ja kehittää yrittäjyyttä, innovatiivisuutta ja yhteisöllistä toimintaa Suomessa ja kansainvälisesti. PRH käsittelee teollisoikeuksia koskevat hakemukset ja yhteisöjä koskevat ilmoitukset, pitää yllä näitä koskevat rekisterit ja hoitaa näihin tehtäviin liittyviä tietopalveluita. Vuoden 2016 alusta alkaen PRH:n uutena tehtäväkokonaisuutena aloittaa tilintarkastusvalvonta, jonka tehtävät siirtyvät Keskuskauppakamarilta.

Momentilta maksetaan 705 000 euroa säätiövalvonnan ja teollisoikeusasiamiesten valvonnan kustannuksia sekä 2 260 000 euroa tilintarkastusvalvonnan kustannuksia. Vastaavan suuruiset valvontamaksut tuloutuvat momentille 11.19.09.

Talousarvioesityksessä varaudutaan eurooppalaisen yhtenäispatentin voimaantumoon vuonna 2016.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti PRH:lle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Vaikuttavuus

— PRH:n rekisterien tiedot ovat tehokkaasti yhteiskunnan käytössä ja viraston palvelut tukevat innovaatiotoimintaa ja yrittäjyyttä.

Toiminnallinen tuloksellisuus

		2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus				
Työn tuottavuus	Tuottavuuden muutos, %	+0,5	+2,0	+2,0
Taloudellisuus	Yksikkökustannusten muutos, % ¹⁾	-	+2,0	+2,0
Tuotokset ja laadunhallinta				
Käsitellyt ilmoitukset ja hakemukset (arvio)	(Yritysten ja yhteisöjen rekisteröinnit sekä teollisoikeudet)	373 911	379 000	398 000
Asiakastyytyväisyys	Asiakasarvio (1—5)	4,0	4,0	4,0
Sähköinen asiointi, %		60	70	70
Käsittelyaika keskimäärin	Kansalliset patentihakemukset (v)	2,7	2,4	2,3
	PCT-tutkimukset määräajassa %	89,6	85	85
	Kansalliset tavaramerkkihakemukset (kk)	3,8	4	3,5
	Kaupparekisteri-ilmoitukset (pv)	12	7	6
	Yhdistysrekisteri-ilmoitus (pv)	-	12	10

¹⁾ Yritys- ja yhteisölinjan tietojärjestelmän uusiminen lisää kustannuksia.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	404,7	415	418
Kokonaistyötyytyväisyys	3,7	3,7	3,7

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Omakustannusarvoon hinnoiteltavat julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	48 112	46 987	47 230
— muut tuotot	117	495	-
Tuotot yhteensä	48 229	47 482	47 230
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	39 686	40 000	43 306
— osuus yhteiskustannuksista	9 567	9 498	9 500
Kustannukset yhteensä	49 253	49 498	52 806
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-1 024	-2 016	-5 576
Kustannusvastaavuus, %	98	96	89

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	48 613	49 498	53 071
Bruttotulot	48 236	47 482	47 230
Nettomenot	377	2 016	5 841
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 585		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 348		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eurooppalaisen yhtenäispatentin voimaantulo (PRH:n tulonmenetysten kompensatio)	1 300
JHTT-lautakunta (siirto momentilta 28.01.01)	125
Säätiövalvontamaksu ja teollisoikeusasiamiesten valvonta, tarkentunut kustannusarvio	150
Tilintarkastusvalvonta	2 260
Valtion tilintarkastuslautakunnan menot (siirto momentilta 32.01.01)	20
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-21

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintamenojen tuottavuussäästö	-10
Vuokramenojen indeksikorotus	4
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-3
Yhteensä	3 825

2016 talousarvio	5 841 000
2015 I lisätalousarvio	-116 000
2015 talousarvio	2 016 000
2014 tilinpäätös	1 139 774

05. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 19 381 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan huomioon kemikaalituoterekisterin ja akkreditointipalvelujen maksut, Euroopan kemikaaliviraston komission asetuksen (EY) No 340/2008 perusteella maksamat palkkiot sekä yhteishankkeista muilta osapuolilta saatava rahoitus.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain muuttamisesta, jonka mukaisesti kasvinsuojeluaineiden täydentävien ehtojen valvonnan toimeenpano- ja ohjaustehtäviä esitetään siirrettäväksi vuoden 2016 alusta Turvallisuus- ja kemikaalivirastoon.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi kuluttajaturvallisuuslain (920/2011) muuttamisesta siten, että kuntien kuluttajaturvallisuusvalvonta valtiollistetaan Turvallisuus- ja kemikaalivirastoon 1.5.2016 alkaen. Samalla aluehallintovirastojen kuluttajaturvallisuusvalvontaa koskeva ohjaustehtävä poistetaan.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto valvoo ja edistää tuotteisiin ja palveluihin sekä kaivoksiin ja muihin tuotantolaitoksiin liittyvää teknistä turvallisuutta ja vaatimustenmukaisuutta, kuluttajaturvallisuutta, kemikaalien turvallisuutta ja laatua. Tukes edistää mineraalivarojen hallintaa sekä tuottaa pätevyyttä ja luotettavuutta osoittavia akkreditointipalveluja. Tavoitteena on henkilö-, omaisuus- ja ympäristövahinkojen sekä terveys- ja ympäristöhaittojen ehkäisy sekä vaatimusten mukaisten tuotteiden ja palvelujen vapaan liikkuvuuden varmistaminen. Toiminta kohdistuu teollisuuteen, kauppaan, alkutuotantoon, toiminnanharjoittajiin, palveluntarjoajiin, julkishallintoon ja yksityisiin kansalaisiin.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö sekä kemikaalien tuotevalvonnan osalta lisäksi muut ohjaavat ministeriöt (maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö) asettavat alustavasti Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Tuotteiden, laitteistojen ja laitosten tekninen turvallisuus ja vaatimustenmukaisuus pysyvät vähintään ennallaan ja henkilö-, ympäristö- ja omaisuusvahingot vähenevät			
— Vakavien kemikaalivuotojen lukumäärä Tukesin valvonta-kohteissa	26	< 17	< 17
— Markkinavalvonnassa vakavasti puutteellisiksi osoittautuneiden sähkölaitteiden prosenttiosuuden viiden vuoden keskiarvo	12,2	< 12,5	< 12,5

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
— Valvontakäynnit ja -tapaukset	9 495	6 900	7 000
— Luvat, ilmoitukset ja rekisteröinnit (arvio)	45 412	53 000	52 000
— Tavoiteajassa käsiteltyjen asioiden osuus, %	95	89	90
— Asiakastyytyväisyys (1—5)	3,8	3,8	3,8

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	224	250	261
Kokonaistyytyväisyys (1—5)	3,4	3,5	3,5

Maksullisen toiminnan tulot on merkitty momentille 12.32.20.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	19 856	22 446	23 186
Bruttotulot	1 546	3 833	3 805
Nettomenot	18 310	18 613	19 381
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	726		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	973		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kasvinsuojeluaineiden täydentävien ehtojen valvonta (siirto momentilta 30.20.02) (0,5 htv)			35
Kuluttajaturvallisuusvalvonta (siirto momentilta 28.40.01)			83
Kuluttajaturvallisuusvalvonta (siirto momentilta 28.90.30)			867

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-8
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-104
Palkkaliukumasäästö	-105
Palkkausten tarkistukset	93
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-91
Vuokramenojen indeksikorotus	16
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-18
Yhteensä	768

2016 talousarvio	19 381 000
2015 talousarvio	18 613 000
2014 tilinpäätös	18 557 000

31. Korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 4 731 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain (713/2000) mukaisen korvauksen maksamiseen talous- ja velkaneuvontapalvelujen tuottajille
- 2) enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan projektihenkilöstön palkkaukseen Kilpailu- ja kuluttajavirastoon
- 3) talous- ja velkaneuvojen kehittämiseen, koulutukseen ja materiaalin tuottamiseen sekä raportointijärjestelmään.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätöspohjaisena.

Selvitysosa: Talous- ja velkaneuvonnan tavoitteena on helpottaa velallisen asemaa luottoken järjestelyssä sekä tukea velallisen elämänhallinnan paranemista ja ehkäistä syrjäytymistä.

Palveluiden järjestämisestä maksettava korvaus määrätään työ- ja elinkeinoministeriön vahvistamien perusteiden mukaan siten, että se vastaa palvelun tuottamisesta aiheutuvia tarkoituksenmukaisia menoja. Korvaus maksetaan aluehallintoviraston kanssa sopimuksen tehneelle kunnalle tai muulle palveluntuottajalle. Jos kunta ei järjestä neuvontaa, aluehallintoviraston tulee järjestää neuvonta muulla tavoin, esim. ostopalveluna. Korvauksen maksatuksesta kunnille huolehtii Kilpailu- ja kuluttajavirasto ja muulle palveluntuottajalle aluehallintovirasto.

Arvio resurssien jakautumisesta

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Talous- ja velkaneuvonnan resurssit			
— Talous- ja velkaneuvojat (htv)	127	127	127
— Avustajat (htv)	26	26	26
Valtion korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämisen kuluista, %	59	66	55

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti toiminnalle seuraavan tulostavoitteen vuodelle 2016:

— Uusien asiakkaiden keskimääräinen jonotusaika on korkeintaan 60 päivää (toteutuma 2014: jonotusaikatavoitteen saavutti 80 % yksiköistä).

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poistuminen	-1 000
Yhteensä	-1 000
2016 talousarvio	4 731 000
2015 talousarvio	5 731 000
2014 tilinpäätös	5 011 000

50. Valtionavustus kuluttajajärjestölle (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 827 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustuksena Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry:n toiminnan tukemiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry on kuluttajien etujärjestö, missä ominaisuudessa se neuvoo kuluttajia sekä jakaa ja välittää kuluttajatietoa.

Vaikuttavuustavoite

— Kotitalouksien toimivuus ja tehokkuus sekä kuluttajien omat toimintaedellytykset paranevat järjestön myötävaikutuksella.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poistuminen	-200
Kuluttajalehti (siirto momentilta 32.40.01)	240
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-86
Yhteensä	-46
2016 talousarvio	827 000
2015 talousarvio	873 000
2014 tilinpäätös	673 000

51. Eräät merimiespalvelut (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 572 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) merimiespalvelulain (447/2007) nojalla merimiesten hyvinvoinnin edistämiseen tarkoitettujen palvelujen valtionosuuden maksamiseen

2) valtion varoista korvattavista merimiesten matkakustannuksista annetun lain (1068/2013) nojalla työnantajille maksettaviin merimiesten matkakustannuksiin.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Merimiespalvelutoimiston toimintaa rahoitetaan suomalaisilla aluksilla työskenteleviltä työntekijöiltä ja heidän työnantajiltaan perittävillä merimiesten palvelumaksuilla. Myös valtio osallistuu toimiston toiminnan rahoitukseen.

Merimiespalvelutoimiston tehtävänä on edistää merimiesten opinto- ja aikuiskasvatustoimintaa, järjestää ja ohjata merimiesten liikunta- ja kulttuuritoimintaa sekä muuta virkistys- ja vapaa-ajan toimintaa, edistää merimiespalvelukeskusten perustamista kotimaahan ja ulkomaille, tarjota merimiehille kirjasto- ja tietopalveluja, parantaa merimiesten tiedotustoimintaa, yhteydenpitoa ja viestintäpalveluita sekä kehittää merimiespalvelutoimintaa siten, että merimiesten mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaelämään paranevat.

Valtion varoista korvataan suomalaisella aluksella työskentelevän työntekijän kotimatkoista varustamoille syntyneitä kustannuksia. Korvattavat kustannukset käsittävät välittömät matkakustannukset, työntekijän ylläpitokustannukset matkan aikana ja matkan järjestämisestä syntyneet kustannukset.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtion osuus merimiespalvelutoimiston menoista	1 072 000
Valtion osuus työnantajille eräisiin merimiesten matkakustannuksiin	1 500 000
Yhteensä	2 572 000
2016 talousarvio	2 572 000
2015 talousarvio	2 572 000
2014 tilinpäätös	2 079 048

52. (32.30.50) Palkkaturva (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 43 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) palkkaturvalain (866/1998) ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) mukaisten menojen maksamiseen
- 2) takaisinperittyjen saatavien palautusten ja niistä kertyvien korkojen maksamiseen
- 3) palkkaturvamenettelyyn liittyviin viranomaismaksuihin ja oikeudenkäyntikuluihin sekä konkurssikustannusten maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Selvitysosa: Palkkaturvajärjestelmä turvaa työntekijän työsuhteesta johtuvien saatavien maksamisen työnantajan konkurssin ja muiden maksukyvyttömyystilanteiden varalta. Palkkatur-

vana voidaan maksaa sellaiset työsuhteesta johtuvat saatavat, jotka työnantaja olisi ollut velvollinen työntekijälle maksamaan.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Palkkaturva	42 865 000
Takaisinperittyjen saatavien palautukset ja korot	25 000
Viranomaismaksut, oikeudenkäyntikulut ja konkurssikustannukset	110 000
Yhteensä	43 000 000

Palkkaturvamenoja vastaavat tulot 42 865 000 euroa on merkitty momentille 12.32.31.

Palkkaturvapalautusten arvioidut 1 000 000 euron korot on budjetoitu momentille 12.32.99.

Palkkaturvan tunnuslukuja

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Palkkaturvaa maksettu (1 000 euroa)	35 429	43 000	43 000
Palkkaturvaa peritty takaisin työnantajilta (1 000 euroa)	7 944	6 900	6 900
Palkkaturvaa saaneiden työntekijöiden lukumäärä	8 188	9 600	9 600
Palkkaturvapäätöksen saaneiden työntekijöiden lukumäärä	2 463	2 600	2 600
Hakemusten keskimääräinen käsittelyaika (pv)	71	65	65
Hakemuksista käsitelty alle 2 kuukaudessa (%)	62	65	65

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	43 000 000
2015 talousarvio	43 000 000
2014 tilinpäätös	35 546 196

95. Eräät oikeudenkäyntikulut ja korvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 20 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ryhmäkannelain (444/2007) mukaisesta ryhmäkanteesta aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen maksamiseen
- 2) kilpailulaissa (948/2011) tarkoitetuissa oikeusprosesseissa Kilpailu- ja kuluttajaviraston vastapuolelle maksettavaksi määrättyjen oikeudenkäyntikulujen maksamiseen
- 3) sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetussa laissa (590/2013), sähkömarkkina-laissa (588/2013) ja maakaasumarkkinolaissa (508/2000) tarkoitetuissa oikeusprosesseissa Energiaviraston vastapuolelle maksettavaksi määrättyjen oikeudenkäyntikulujen maksamiseen.

Selvitysosa: Ryhmäkanneprosessin hoitaminen voi vaatia huomattaviakin resursseja, joita ei ole mahdollista ennakoida. Ryhmäkanteesta aiheutuu oikeudenkäyntikuluja valtiolle, jos kulluttaja-asiamies häviää ajamansa kanteen.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston edellytetään kilpailulain nojalla ryhtyvän toimenpiteisiin kiellettyjen kilpailunrajoitusten rankaisemiseksi esittämällä markkinaoikeudelle seuraamusmaksun määräämistä laissa säädettyjen edellytysten vallitessa. Kilpailu- ja kuluttajaviraston tehtävänä on myös puuttua yrityskauppoihin, jotka estävät kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla. Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi määrätä yrityskaupoille ehtoja tai tehdä markkinaoikeudelle esityksen yrityskaupan kieltämiseksi. Kilpailu- ja kuluttajaviraston tekemien päätösten ja esitysten käsittelyyn markkinaoikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa liittyy riski velvollisuudesta joutua korvaamaan toisen osapuolen oikeudenkäyntikuluja, jos Kilpailu- ja kuluttajavirasto häviää jutun.

Energiaviraston tehtävänä on valvoa sähkö- ja maakaasumarkkinalakien sekä EU:n sähkön ja maakaasun sisämarkkinalainsäädännön noudattamista. Energiaviraston edellytetään sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain nojalla ryhtyvän toimenpiteisiin sähkö- ja maakaasumarkkinalakien sekä EU:n sähkön ja maakaasun sisämarkkinalainsäädännön vastaisesta toiminnasta rankaisemiseksi esittämällä markkinaoikeudelle seuraamusmaksun määräämistä laissa säädettyjen edellytysten vallitessa. Energiaviraston tekemien päätösten ja esitysten käsittelyyn markkinaoikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa liittyy riski velvollisuudesta joutua korvaamaan toisen osapuolen oikeudenkäyntikuluja, jos Energiavirasto häviää jutun.

2016 talousarvio	20 000
2015 talousarvio	20 000
2014 tilinpäätös	10 000

50. (50, osa) Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka

Selvitysosa: Alueiden kehittämistoimintaa suuntaavat lain alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) lisäksi valtioneuvoston määrittelemät alueiden kehittämisen painopisteet, niitä tarkentavat ministeriöiden hallinnonalaansa varten määrittelemät alueiden kehittämisen tavoitteet ja maakuntien liittojen valmistelemat maakuntasuunnitelmiin perustuvat maakuntaohjelmat sekä niiden toimeenpanosuunnitelmat. Näitä kansallisia tavoitteita tukee EU:n rakennerahastokaudeksi 2014—2020 laadittu Suomen rakennerahasto-ohjelma "Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020".

Kansallinen alueiden kehittäminen

Alueiden kehittämisen järjestelmä perustuu vuorovaikutukseen, toimijoiden väliseen selkeään työnjakoon ja yhteisiin tavoitteisiin. Järjestelmän tarkoituksena on luoda edellytykset aluelähtöiselle, kestävään kehitykseen perustuvalla taloudellisella kasvulla, joka edistää parhaiten työllisyyttä ja ihmisten hyvinvointia.

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimii valtioneuvoston asettama alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunta, jonka tehtävänä on alueiden kehittämistä koskevien suunnitelmien ja ohjelmien valmistelun ja toimeenpanon yhteensovittaminen, ohjelmatyön kokonaisuuden seuranta sekä tuloksellisuuden arviointi ja ennakointi.

Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueiden kehittämisen painopisteistä sisältää alueiden kehittämisen strategiset linjaukset ja konkreettisemmat toimenpiteet hallinnonaloittain, kehittä-

misen voimavarat, tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden mittarit sekä erityisohjelmien tavoitteet ja vastuut.

Maakuntaohjelma ja sen joka toinen vuosi laadittava toimeenpanosuunnitelma ilmaisevat alueen kehittämistavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Nämä asiakirjat nivovat osaltaan yhteen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja aluehallintovirastojen eri sektoreiden toiminnan alueen kehittämiseksi. Maakuntaohjelmaprosessia kehitetään aluehallintoviranomaisia ohjaavien ministeriöiden, aluehallintoviranomaisten ja maakuntien liittojen yhteistyönä.

Pääosa alueellisista kehittämistoimista kanavoituu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kautta. Kullekin keskukselle sekä aluehallintovirastolle laaditaan hallituskaudeksi tulossopimus, ja sitä tarkistetaan vuosittain ottaen huomioon valtiontalouden kehykset ja talousarvio. Tulossopimus perustuu aluehallintovirastoille ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille laaditussa yhteisessä strategia-asiakirjassa asetettuihin yleisiin tavoitteisiin ja päämääriin sekä alueen maakuntaohjelmiin ja niiden toimeenpanosuunnitelmiin. Maakuntien liitot osallistuvat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä tarvittavin osin aluehallintovirastojen keskushallinnon kanssa käytyihin tulosneuvotteluihin alueen kehittämistavoitteiden huomioon ottamiseksi.

Kansallisina erityispolitiikkoina jatkavat kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikat. Valtioneuvoston hyväksymissä valtakunnallisissa alueiden kehittämisen painopisteissä linjataan hallituskauden keskeiset toimenpiteet kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikassa. Metropolipolitiikka jatkuu erityistoimenpiteenä.

Rakennemuutokset ovat osa normaalia aluetalouden kehitystä ja elinkeinorakenteen uusiutumista. Rakennemuutoksen negatiivisia vaikutuksia aluetalouteen voidaan vähentää ennakkoinnilla ja nopeilla toimilla äkillisen rakennemuutoksen tilanteessa. Rakennemuutoksen vaikutusten hallinnassa korostuu alueiden oma varautuminen ja vastuu elinkeinoelämän kehittämisessä sekä työ- ja elinkeinoministeriön konsernin eri instrumenttien samansuuntainen ja toisiaan tukeva käyttö.

Rakennerahastopolitiikka

"Kestävä kasvua ja työtä 2014—2020" Suomen rakennerahasto-ohjelma sisältää sekä Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) että Euroopan sosiaalirahaston (ESR) toimet. Ohjelmassa on viisi toimintalinjaa. Niillä tuetaan erityisesti pk-yritysten kilpailukykyä, uuden tiedon ja osaamisen tuottamista ja hyödyntämistä, työllisyyttä ja työvoiman liikkuvuutta, koulutusta, ammattitaitoa ja elinikäistä oppimista sekä sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa. Lämpileikkaavana horisontaalisena erityistavoitteena on muun muassa vähähiilisen talouden edistäminen, johon kohdistuu 25 % EAKR:n rahoituksesta. Rakennerahasto-ohjelma toteuttaa ja edistää Eurooppa 2020 -strategian tavoitteita.

Rakennerahasto-ohjelmakauden 2007—2013 ohjelmien maksatukset päättyvät ja ohjelmat suljetaan vuonna 2016.

EU:lta saatavat tulot ohjelmakausien 2007—2013 ja 2014—2020 osalta budjetoidaan momentille 12.32.50.

40. Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 10 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää alueiden kehittämisen ja rakennerahastohankkeiden rahoittamisesta annetun lain mukaisesti alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistämiseen sekä alueiden elinkeino- ja innovaatiopolitiikan aktivointiin liittyvien kehittämis- ja investointihankkeiden menojen maksamiseen:

- 1) alueiden rakennemuutosta ennakoiviin ja korjaaviin kehittämishankkeisiin
- 2) valtion ja kaupunkien välisten kasvusopimusten toteuttamiseen
- 3) useampaa kuin yhtä aluetta koskeviin tai valtakunnallisesti tärkeisiin alueiden kehittämistä koskeviin kehittämishankkeisiin
- 4) edellä mainittujen hankkeiden toteuttamiseksi tarvittavan, enintään 10 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen sekä henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien tila- ja muiden kustannusten maksamiseen
- 5) ennakoiden maksamiseen, jos se on hankkeiden toteuttamisen kannalta perusteltua.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen alueiden kehittämisen ja rakennerahastohankkeiden rahoittamisesta annetun lain muuttamiseksi.

Rahoituksen kohteena ovat alueiden rakennemuutoksen ennakoivat ja korjaavat toimenpiteet. Keskeisessä roolissa ovat elinkeinojen ja yritystoiminnan uudistuminen, kasvu ja kansainvälistyminen sekä työllisyyttä ja yritystoimintaa edistävät kokeilut. Määrärahalla tuetaan merkittävien kehittämisavausten nopeaa liikkeelle lähtöä ja käynnistetään mittaluokaltaan huomattavia kehitysprosesseja.

Sopimusmenettelyllä kehitetään metropolialueen, kaupunkien, kasvukäytävien sekä eri alueiden omiin vahvuuksiin perustuvaa kilpailukykyä. Määräraha toimii katalyyttirahana, jolla kaupunkia/alueita kannustetaan aktiiviseen kasvu- ja kilpailukyky politiikkaan. Määrärahasta tuettavia keskeisiä toimenpiteitä ovat kaupunkien elinkeinoperustan aktiivinen uudistaminen, elinkeinon elämän kytkeytyminen kansainvälisiin arvoverkkoihin, innovaatiopolitiikan ja alueellisten osakeskittymien kehittämishankkeet sekä innovaatioita edistävät julkiset hankinnat.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Työllisyys ja kilpailukyky: Metropolipolitiikka, alueelliset innovaatiot ja kokeilut	10 000
Yhteensä	10 000

2016 talousarvio 10 000 000

(62.) Maaseudun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan siirrettäväksi momentiksi 30.10.63.

64. EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesio-
politiikan ohjelmiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 242 324 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) EU:n ohjelmakauden 2007—2013 alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoitetta toteuttavien Euroopan aluekehitysrahastosta osarahoitettavien toimenpideohjelmien hankkeiden EU- ja valtion rahoitusosuuden maksamiseen sekä Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoitteen (tavoite 3) ja Eurooppalaisen naapurisuuden ja kumppanuuden välineen rajayhteistyöosion (ENPI CBC) valtion rahoitusosuuden maksamiseen

2) EU:n ohjelmakauden 2014—2020 investointi, kasvu ja työpaikka -tavoitetta toteuttavan Suomen rakennerahasto-ohjelman "Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020" Euroopan aluekehitysrahastosta osarahoitettavien hankkeiden EU- ja valtion rahoitusosuuden maksamiseen sekä Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoitteen (EAY) ja Eurooppalaisen naapurisuuden välineen rajayhteistyöosion (ENI CBC) valtion rahoitusosuuden maksamiseen

3) EU:n ohjelmakauden 2007—2013 Manner-Suomen ESR-ohjelmaa toteuttavien hankkeiden EU- ja valtion rahoitusosuuden maksamiseen sekä EU:n ohjelmakauden 2014—2020 investointi, kasvu ja työpaikka -tavoitetta toteuttavan Suomen rakennerahasto-ohjelman "Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020" Euroopan sosiaalirahastosta osarahoitettavien hankkeiden EU- ja valtion rahoitusosuuden maksamiseen

4) edellä mainittujen ohjelmien toteutukseen liittyvän teknisen avun sekä ohjelmien toteuttamisen kannalta välttämättömien kulutusmenojen maksamiseen

5) ohjelmakauden 2007—2013 Euroopan aluekehitysrahastosta ja Euroopan sosiaalirahastosta osarahoitettavien ohjelmien sekä ohjelmakauden 2014—2020 osarahoitettavan ohjelman toteuttamiseen tarvittavan yhteensä enintään 300 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen

6) EU:n ohjelmakauden 2000—2006 hankkeisiin tehdyistä sitoumuksista aiheutuvien velvoitteiden maksamiseen ja neuvoston asetuksen 1260/1999 39 artiklan (varainhoitoa koskevat oikaisut) mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen

7) EU:n ohjelmakauden 2007—2013 hankkeisiin tehdyistä sitoumuksista aiheutuvien velvoitteiden maksamiseen ja neuvoston asetuksen 1083/2006 98—102 artiklan (rahoitusoikaisut) mukaisen Suomen velvoitteiden maksamiseen

8) vähävaraisimmille suunnatun Eurooppalaisen avun rahastosta osarahoitettavan ohjelman EU- ja valtion rahoitusosuuden maksamiseen

9) ennakoiden maksamiseen, jos se on hankkeen toteuttamisen kannalta perusteltua.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2016 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä yhteensä 326 965 000 eurolla. Mikäli vuoden 2015 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vielä vuonna 2016.

Selvitysosa: Myöntämisvaltuudesta yhteensä 174 096 000 euroa on EU:n rakennerahastojen rahoitusosuutta ja 152 869 000 euroa valtion rahoitusosuutta. Määrärahasta yhteensä

20 000 000 euroa on tarkoitus käyttää ohjelmakauden 2007—2013 maksatuksiin, josta 10 400 000 euroa EU:n rakennerahastojen rahoitusosuuden maksatuksiin ja 9 600 000 euroa valtion rahoitusosuuden maksatuksiin. Määrärahasta yhteensä 222 324 000 euroa on tarkoitus käyttää ohjelmakauden 2014—2020 maksatuksiin, josta 120 626 000 euroa EU:n rakennerahastojen rahoitusosuuden maksatuksiin ja 101 698 000 euroa valtion rahoitusosuuden maksatuksiin.

Rakennerahasto-ohjelmien myöntämisvaltuudesta tehdään useampivuotiselle hankkeelle sidonta pääsääntöisesti vuosittain, jotta useita hankkeita voidaan rahoittaa yhtäaikaisesti ja näin varmistaa ohjelmavarojen täysimääräinen käyttö.

Rahoituksen käytössä sovelletaan kunkin hallinnonalan rahoittamassa toiminnassa sovellettavia kansallisia ja EU:n säännöksiä ja rahoitus kohdennetaan kullakin hallinnonalalla mainittujen säännösten ja rakennerahasto-ohjelmien puitteissa asianomaisen ministeriön määrittelemällä tavalla. Maksettavien kustannusten tukikelpoisuuden tulee lisäksi olla kansallisten ja Euroopan unionin säännösten mukaisesti etukäteen tarkastettu, lukuun ottamatta ennakoita ja työvoimapolitiittisten kustannusten maksamista siirtomenojen osalta.

Teknisen avun toimeenpanemisesta päätetään Euroopan yhteisöjen rakennerahastosäännöksissä ja kansallisissa rakennerahastosäännöksissä säädetyssä menettelyssä.

Ohjelmakauden 2014—2020 rakennerahasto-ohjelman rahoitus kohdentuu työllisyyden edistämiseen, rakenteellisen työttömyyden vähentämiseen ja työelämän laadun parantamiseen, työvoiman saatavuuden varmistamiseen, osaamisen ja uuden tiedon hyödyntämiseen, pk-yritysten kasvumahdollisuuksien parantamiseen, uusiutuvan energian ja tehokkuuden lisäämiseen sekä sosiaalisen osallisuuden edistämiseen. Ohjelmakauden 2014—2020 Euroopan alueellinen yhteistyö-tavoitteen ja Eurooppalaisen naapurisuuden välineen rajayhteistyöosion (ENI CBC) toimenpitein tuetaan raja-alueiden ja laajempien yhteistyöalueiden integroitumista, kokemusten vaihtoa, verkostojen syntymistä ja vahvistumista. Ohjelmilla pyritään vaikuttamaan muun muassa raja-alueiden kilpailukykyyn ja taloudelliseen kehitykseen.

Ohjelmakauden 2007—2013 rakennerahasto-ohjelmien rahoitus ja hankkeiden toteutus on lopunut vuonna 2015, mutta joitakin maksatuksia ajoittuu vielä vuodelle 2016.

Suomen rakennerahasto-ohjelman "Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020" jakautuminen toimintalinjoittain (ei sisällä Eurooppalaisen alueellisen yhteistyön (EAY) ja Eurooppalaisen naapurisuuden väliseen rajayhteistyöosion (ENI CBC) osuuksia)

	Osuus koko ohjelma-Valtuus v. 2016 (milj. kaudella (%))	2016 (milj. euroa)
TL 1. Pk-yritysten kilpailukyky (EAKR)	25,3	75,098
TL 2. Uuden tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR)	33,5	99,420
TL 3. Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)	18,0	53,449
TL 4. Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen (ESR)	12,6	37,527
TL 5. Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR)	7,7	22,744
TL 6. Tekninen tuki (EAKR)	1,8	6,606
TL 7. Tekninen tuki (ESR)	1,2	4,304
Yhteensä	100,0	299,148

Ohjelmakausien 2007—2013 ja 2014—2020 myöntämisvaltuuden käytöstä aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2016	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ohjelmakausi 2007—2013					
Vuoden 2015 sitoumukset	20,000	-	-	-	20,000
Yhteensä	20,000	-	-	-	20,000
Ohjelmakausi 2014—2020					
Vuoden 2014 sitoumukset	101,918	130,976	-	-	232,894
Vuoden 2015 sitoumukset	65,710	92,694	137,290	-	295,694
Vuoden 2016 sitoumukset	54,696	64,793	113,388	94,088	326,965
Yhteensä	222,324	288,463	250,678	94,088	855,553
Ohjelmakaudet yhteensä	242,324	288,463	250,678	94,088	875,553

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmaosioihin ja prioriteetteihin, EU:n rahoitusosuudet (milj. euroa)

Ohjelma/osio/prioriteetti	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys valtuutena	Budjetoitu valtuutta v. 2015 talousarvio	Myöntämis- valtuus v. 2016	Budjetoitu määrärahaa v. 2015	Määräraha v. 2016
Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)					
Tekninen tuki	23,604	3,238	3,303	2,256	2,289
Valtakunnalliset teemat	46,700	6,358	6,130	1,885	4,247
Alueosiot yhteensä	716,473	97,259	94,066	25,130	65,176
— Itä- ja Pohjois-Suomi	526,967	71,312	68,061	17,763	47,158
— Etelä- ja Länsi-Suomi	189,506	25,947	26,005	7,366	18,018
Yhteensä	786,777	106,855	103,499	29,270	71,712
Euroopan sosiaalirahasto (ESR)					
Tekninen tuki	15,381	2,110	2,152	0,634	1,491
Valtakunnalliset teemat	124,326	16,926	16,321	4,755	11,309
Alueosiot yhteensä	372,977	50,792	48,970	13,964	33,929
— Itä- ja Pohjois-Suomi	245,771	33,467	32,268	9,624	22,357
— Etelä- ja Länsi-Suomi	127,206	17,325	16,702	4,340	11,572
Yhteensä	512,684	69,828	67,443	19,353	46,729
Eurooppalaisen avun rahasto (FEAD)					
	22,541	3,093	3,154	1,000	2,185
EAKR, ESR ja FEAD yhteensä	1 322,002	179,776	174,096	49,623	120,626

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmaosioihin ja prioriteetteihin, valtion rahoitusosuudet (milj. euroa)

Ohjelma/osio/prioriteetti	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys valtuutena	Budjetoitu valtuutta v. 2015 talousarvio	Myöntämis- valtuus v. 2016	Budjetoitu määrärahaa v. 2015	Määräraha v. 2016
Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)					
Tekninen tuki	23,604	3,238	3,303	2,230	2,197
Valtakunnalliset teemat	35,025	4,769	4,598	1,368	3,059
Alueosiot yhteensä	531,454	70,234	69,184	18,860	46,026
— Itä- ja Pohjois-Suomi	390,885	49,592	51,046	13,930	33,959
— Etelä- ja Länsi-Suomi	140,569	20,642	18,138	4,930	12,067
Yhteensä	590,083	78,241	77,085	22,458	51,282
Euroopan sosiaalirahasto (ESR)					
Tekninen tuki	15,381	2,110	2,152	0,664	1,432
Valtakunnalliset teemat	93,245	12,695	12,241	3,467	8,143
Alueosiot yhteensä	275,887	37,899	36,728	9,969	24,434
— Itä- ja Pohjois-Suomi	181,794	26,761	24,201	6,815	16,100
— Etelä- ja Länsi-Suomi	94,093	11,138	12,527	3,154	8,334
Yhteensä	384,513	52,704	51,121	14,100	34,009
Eurooppalainen alueellinen yhteistyö (EAY) ja Eurooppalaisen naapuruuden välineen raja-yhteistyösio (ENI CBC)					
	120,975	17,282	24,106	4,562	16,037
Eurooppalaisen avun rahasto (FEAD)					
	3,978	0,546	0,557	0,350	0,370
EAKR, ESR, EAY, ENI CBC ja FEAD yhteensä					
	1 099,549	148,773	152,869	41,470	101,698

Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020 Suomen rakennerahasto-ohjelman ydinindikaattorit

	Tavoite (2023)
Uudet yritykset	1 200
Uudet työpaikat	12 700
Uudet T&K&I-työpaikat	1 360
Tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden vetämiin hankkeisiin osallistuvat yritykset	8 090
Vähähiilisyttä edistävien yritysten lukumäärä	2 065
ESR:n toimenpiteisiin osallistuvat	306 000
Työttömät ja työelämän ulkopuolelta tulevat alle 30-vuotiaat osallistujat	26 000
Koulutustoimenpiteissä: perusasteen suorittaneet osallistujat	28 200
Osallisuutta vahvistavissa toimenpiteissä: pitkäaikaistyöttömät	11 250

EU-tuen maksut on merkitty momentille 12.32.50 ja takaisinperinnästä aiheutuvat erät momentille 12.39.10. Maakuntien liittojen korkotuotot ja mahdolliset aikaisempina vuosina maakuntien liitoille maksettujen määrärahojen palautukset on merkitty momentille 12.32.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

EAY ja ENI CBC -ohjelmien rahoitusjakauman tarkistaminen	400
Hintamuutos (rahoitus käyvin hinnoin)	8 943
Ohjelmakauden 2007-2013 maksatukset	-229 000
Ohjelmakauden 2014-2020 maksatusten siirtyminen	22 000
Ohjelmakauden 2014-2020 suoritusvarauksen muutos (7 prosentista 6 prosenttiin)	1 662
Tekniset muutokset	29
Äkillisen rakennemuutoksen rahoitus	-6 700
Yhteensä	-202 666

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	242 324 000
2015 talousarvio	444 990 000
2014 tilinpäätös	433 124 274

60. (32.60, osa) Energiapolitiikka

Selvitysosa: Osana elinkeinopolitiikkaa energiapolitiikka nivoutuu myös ilmasto-, talous-, kuluttaja- ja ympäristöpolitiikkaan. Kansallisessa toimintaympäristössä energiapolitiikalle asetavat reunaehdot finanssipolitiikka, työllisyystavoitteet sekä ilmasto- ja ympäristövaatimukset. Kasvihuonekaasupäästöistä 80 % syntyy energian käytöstä. Kansainvälisessä toimintaympäristössä korostuvat energian saannin toimitusvarmuus, polttoaineiden maailmanmarkkinahintojen eriytyminen, energia- ja ilmastopoliittiset tavoitelinjaukset ja niistä aiheutuvat toimenpiteet Euroopan unionissa sekä ilmastomuutoksen hillitseminen.

Euroopan unioni on yksipuolisesti sitoutunut vähentämään kasvihuonekaasujaan 20 prosentilla vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä. Lisäksi EU on sitoutunut kasvattamaan uusiutuvan energian osuutta 20 prosenttiin koko unionin alueella vuoteen 2020 mennessä. Energiatohokkuudelle on asetettu EU:n yhteinen tavoite tehostaa 20 prosentilla energian käyttöä vuoteen 2020 mennessä verrattuna kehitykseen, joka toteutuisi ilman uusia toimenpiteitä. Energiatohokkuuden parantaminen on otettu yhdeksi yleiseksi Eurooppa 2020 -tavoitteeksi. Osana EU:n yhteisiä tavoitteita Suomen on vähennettävä päästökaupan ulkopuolella olevien toimintojen (muun muassa maaliikenteen, maatalouden ja talokohtaisen lämmityksen) päästöjä 16 prosenttia vuoden 2005 tasosta vuoteen 2020 mennessä ja lisättävä vastaavana ajanjaksona uusiutuvan energian käyttöä 28,5 prosentista 38 prosenttiin energian loppukulutuksesta laskettuna. Päästökaupan piiriin tulevien toimintojen päästöjen tulisi vähentyä EU:ssa keskimäärin 21 prosenttia. Lisäksi liikenteessä biopolttoaineen osuuden tulee olla kansallisen tavoitteen mukaisesti vähintään 20 prosenttia vuonna 2020 kuitenkin siten, että osa biopolttoaineista voidaan laskea tavoitteeseen kaksinkertaisena. Hallitusohjelman mukaan uusiutuvien polttoaineiden osuuden tavoite vuodelle 2030 on 40 prosenttia. Tavoitteet merkitsevät muun muassa sitä, että energiankäytön kasvu täytyy taittaa laskuun jo tällä vuosikymmenellä. Vuonna 2013 valmistuneen energia- ja ilmastostrategian päivi-

tyksen mukaan Suomi on pääsemässä vuodelle 2020 asetettuihin tavoitteisiin. Hallitusohjelman mukaan 2020 tavoitteet täytetään hallituskauden aikana.

Komissio ehdotti uudessa vuonna 2030 koskevassa ilmasto- ja energiapaketissaan jatkoa nyt vuoteen 2020 yltäville ilmasto- ja energiatavoitteille. Eurooppaneuvosto asetti vuoden 2030 tavoitteiksi kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen 40 prosentilla vuoden 1990 tasosta sekä EU-tasolla uusiutuvalla energialle 27 prosentin osuuden energian loppukulutuksesta ja energiatehokkuudelle indikaatiivisen 27 prosentin tehostamistavoitteen verrattuna kehitykseen ilman uusia toimenpiteitä. Komissio antaa uuteen ilmasto- ja energiapakettiin liittyviä lainsäädäntöehdotuksia vuosien 2015—2017 aikana. EU-tason tavoitteita uusiutuvan energian lisäämisestä ja energiatehokkuuden parantamisesta ei tulla jyvittämään jatkossakaan jäsenvaltiokohtaisiksi tavoitteiksi vaan jäsenvaltioiden edistymistä seurataan uudella hallinnointimallilla, jonka mukaisesti jäsenvaltiot laativat kansalliset suunnitelmat ja raportoivat niissä edistymisistään komissiolle. Hallitusohjelmassa uusiutuvan energian tavoitteeksi asetettiin vähintään 50 prosenttia 2020-luvulla ja omavaraisuus yli 55 prosenttiin sisältäen mm. turpeen.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti energiapolitiikan tulosalueelle yhteistyössä konsernin muiden tulosalueiden kanssa seuraavat konsernistrategian tavoitelinjauksista sekä muista tulosalueen strategioista johdetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2016:

	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 arvio	2015 arvio	2016 arvio
— Energiaomavaraisuus (%)	54	51	52	52	52
— Sähkömarkkinoiden toimivuus paranee (EU:n indeksi kuluttajatytyväisyydelle, sähkö-MPI)	75	77	76	76	76
— Uusiutuvan energian käytön osuus loppukulutuksesta (%)	35	37	36	36	36
— Energian loppukulutus/bruttokansantulo pienenee (TJ/BKT, milj. euroa)	5,8	5,8	5,8	< 5,7	< 5,7

01. Energiaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 8 857 000 euroa.

Selvitysosa: Energiaviraston tehtävänä on edistää ja valvoa sähkö- ja maakaasumarkkinoita, päästöjen vähentämistä, energiatehokkuutta sekä uusiutuvan energian käyttöä.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti Energiavirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Sähkön ja kaasun toimitusvarmuus on korkealla tasolla ja verkkopalveluiden hinnoittelu kohtuullista			
— Sähkön jakeluverkkoinvestointien määrä (milj. euroa)	-	700	700
— Sähkön myyjän vaihtoaktiivisuus vähittäismarkkinoilla (%)	10,4	10,0	10,0
Toimiva päästökauppa, uusiutuvan energian käyttö ja energiatehokkuus edistävät kustannustehokkaasti ilmasto- tavoitteiden saavuttamista			
— Uusiutuvalla energialla tuotetun sähkön osuus (%)	30,4	32	33
— Energiatehokkuusdirektiivin art.7 mukaisesti laskettu kumulatiivinen energiansäästö (TWh)	-	18	25

Toiminnallinen tehokkuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Sähkö- ja maakaasuvalvonnan toimintakulut/sähkön ja maa- kaasun kulutus yhteensä (c/kWh)	0,0035	0,0029	0,0029
Päästökaupan hallinnon toimintakulut/ päästökaupan piiriin kuuluvat laitokset (€/laitos)	3 392	3 000	3 000
Syöttötariffijärjestelmän hallinnoinnin toimintakulut per syöttö- tariffijärjestelmässä mukana olevilla laitoksilla tuotettu sähkö (€/MWh)	0,39	0,26	0,24
Asiakas- ja sidosryhmäkyselyn kokonaisarvosana (asteikko 1—5)	3,7	3,6	3,6

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilötyövuodet	69,3	69	69
Kokonaistyöttötytyväisyys (1—5)	3,8	3,7	3,7

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	10 565	10 444	10 457
Bruttotulot	1 518	1 450	1 600
Nettomenot	9 047	8 994	8 857

Siirtyvät erät

— siirtynyt edelliseltä vuodelta	497
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	322

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-4
Julkisen hallinnon atk-menosäästö, II-kohdennus (HO)	-10
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-67
Palkkaliukumasäästö	-36
Palkkausten tarkistukset	27
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-44
Vuokramenojen indeksikorotus	6
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-9
Yhteensä	-137

2016 talousarvio	8 857 000
2015 talousarvio	8 994 000
2014 tilinpäätös	8 872 000

(28.) *Materiaalitehokkuuden edistäminen* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan siirrettäväksi momentiksi 32.20.28.

40. *Energiatuki* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 76 402 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) investointeihin ja selvityksiin, jotka tukevat uusiutuvan energian tuotantoa tai käyttöä, energi-ansäästöä, energian tuotannon tai käytön tehostamista taikka niihin liittyvää uuden teknologian käyttöönottoa
- 2) liikenteen biopolttoaineiden tuotantoon tai käyttöön liittyvän teknologian pilotointi- ja demonstraatiohankkeisiin sekä selvityksiin, jotka liittyvät liikenteen biopolttoaineiden ympäristö- ja kansantaloudellisiin vaikutuksiin tai biopolttoaineisiin liittyvään uuteen teknologiaan
- 3) energian tuotannon tai käytön ympäristöhaittoja vähentävien investointien ja selvitysten tekemiseen.

Avustukset myönnetään valtionavustuslain (688/2001) ja energiatuen myöntämisen yleisistä ehdoista annetun valtioneuvoston asetuksen (1063/2012) nojalla. Liikenteen biopolttoaineiden hyödyntämiseen liittyvät selvitykset ovat kulutusmenoja, joihin ei sovelleta avustuksia koskevia säännöksiä. Innovaatorahoituskeskus Tekesin myöntämässä biopolttoaineiden tuotannon pilotlaitosten avustuksissa noudatetaan Tekesin rahoitusehtoja.

Määrärahaa saa käyttää lisäksi energiatuen myöntämisen yleisistä ehdoista annettujen valtioneuvoston asetusten (1313/2007 ja 1063/2012) nojalla aiemmin myönnettyjen tukien maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2016 saa sitoumuksia tehdä enintään 35 000 000 eurolla.

Selvitysosa: Energiatuki on osa taloudellista ohjausta, jolla energiajärjestelmää pyritään ohjaamaan tehokkaampiin ja ilmaston sekä ympäristön kannalta parhaisiin ratkaisuihin. Energiatukea tarvitaan erityisesti uuden teknologian käyttöönoton ja kaupallistumisen edistämiseen, uusiutuvaan lämmöntuotantoon, pienimuotoiseen sähköntuotantoon ja liikenteen biopolttoaineiden käytön lisäämiseen sekä energiatehokkuusinvestointien (sis. sähköajoneuvojärjestelmät, ml. veteknologia) tukemiseen. Määrärahaa voidaan käyttää EU:n strategiseen energiateknologia-suunnitelmaan sisältyvien, Suomessa toteutettavien isojen demonstraatiolaitosten tukemiseen. Myös liikenteen biopolttoaineiden ja muiden uusiutuvien energialähteiden tuotannon ja käytön edistäminen tavoitteiden mukaiselle tasolle Suomessa edellyttää energiaturvakehityksen kohdentamista uuden teknologian pilotointi- ja demonstraatiohankkeisiin sekä polttoaineiden hankinta-, tuotanto- ja käyttöketjujen vaikutusten arviointiin ja vaihtoehtoisten polttoaineiden standardointityöhön. Innovaatorahoituskeskus Tekesillä on työ- ja elinkeinoministeriön rinnalla keskeinen rooli liikenteen biopolttoaineiden kehittämissuunnitelman toteutuksessa. Tekes vastaa kehitysohjelman puitteissa teknologian pilotointiin liittyvistä hankkeista ja työ- ja elinkeinoministeriö demonstraatiolaitoksille suunnattavista avustuksista.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Uuden teknologian käyttöönotto lisääntyy energian tuotannossa ja käytössä			
Energiahuollon monipuolisuus säilyy hyvänä			
— Energiatuella myötävaikutetut investoinnit (milj. euroa)	400—450	260—325	140—175
— Myönnetty energiatuki (milj. euroa)	102	65	35
— Energiatuen vipuvaikutus (investoinnit/tukimäärä)	3,9—4,4	4—5	4—5

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	72 902	34 836	22 504	6 500	136 742
Vuoden 2016 sitoumukset	3 500	17 500	8 750	5 250	35 000
Menot yhteensä	76 402	52 336	31 254	11 750	171 742

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisten valtuuden lisäysten aiheuttamat muutokset maksatuksiin	11 000
Maksatusten tarkentuminen	-13 506
Säästö päätös	-2 000
Yhteensä	-4 506

2016 talousarvio	76 402 000
2015 I lisätalousarvio	-5 440 000
2015 talousarvio	80 908 000
2014 tilinpäätös	51 178 146

41. LNG-terminaalien investointituki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 32 650 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää nesteytetyn maakaasun (LNG) terminaalien investointiavustusten maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Momentin määrärahaa käytetään vuonna 2014 neljälle LNG-terminaalihankkeelle vuoden 2013 ensimmäisen lisätalousarvion ja vuoden 2014 talousarvion sisältämien valtuuksien puitteissa myönnettyjen investointitukien maksamiseen. Myönnettyt tuet ovat yhteensä 92 876 100 euroa ja ne on myönnetty nesteytetyn maakaasun terminaalien investointituen myöntämisen yleisistä ehdoista annetun valtioneuvoston asetuksen (707/2013) nojalla.

Vuoden 2015 alussa voimaan tulevan EU:n rikkidirektiivin johdosta meriliikenteessä siirrytään vähäpäästöisempiin polttoaineisiin. Tämä lisää erityisesti energiaintensiivisen perusteellisuuden viennin vuotuisia kustannuksia. Nesteytetty maakaasu on kustannustehokas ja ympäristön kannalta hyvä vaihtoehto verrattuna kilpaileviin polttoaineisiin laivaliikenteessä. LNG:n käyttöönotto vaatii Itämeren alueen ja Suomen LNG-terminaalien infrastruktuurin rakentamista, jotta LNG-käyttöisiin aluksiin tehdään investointeja. Lisäksi LNG-terminaalien rakentaminen edistää maakaasun toimitusvarmuutta ja polttoaineen hankinnan monipuolistamista sekä kilpailua maakaasumarkkinoilla tai muutoin polttoainemarkkinoilla.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Nesteytetylle maakaasulle saadaan rakennettua jakeluverkosto, joka palvelee myös meriliikennettä.

— Maakaasun toimitusvarmuus paranee, polttoaineiden hankinta monipuolistuu ja kilpailu polttoainemarkkinoilla lisääntyy.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	32 650	22 200	7 300	62 150
Menot yhteensä	32 650	22 200	7 300	62 150

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusten tarkentuminen	1 900
Yhteensä	1 900

2016 talousarvio	32 650 000
2015 talousarvio	30 750 000
2014 tilinpäätös	—

42. Valtiontuki sähköhuollon varmistamiseksi (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 310 000 euroa.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Pohjois-Lapin sähköhuollon varmistamiseksi tuetaan Enontekiön kunnan alueella toimivan Enontekiön Sähkö Oy:n toimintaa sekä Tunturiverkko Oy:n Utsjoen alueella tehtäviä korvausinvestointeja. Enontekiöllä tuki kohdistetaan Kilpisjärven alueen sähkönsyöttöyhteyden kunnostamiseen. Utsjoella tuella luodaan edellytykset yhdistää Utsjoen sähköosuuskunta ja Inergia Oy suuremmaksi verkkoyhtiöksi (Tunturiverkko Oy). Alueen verkostoihin vaadittavat investoinnit ovat yhtiöiden liikevaihtoon nähden suuria, jolloin tuen avulla alueiden sähkön siirtohinnan korotukset pystytään pitämään kohtuullisina.

Momentin määrärahaa käytetään vuoden 2009 ensimmäisessä lisätalousarviossa ja vuoden 2014 talousarviossa sisältämien 4 800 000 euron valtuuksien maksamiseen. Vuonna 2016 määrärahas- ta on tarkoitus käyttää 1 160 000 euroa Enontekiön Sähkö Oy:n Kilpisjärven verkostoinvestointeihin ja 150 000 euroa Utsjoen alueella tehtäviin korvausinvestointeihin.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	1 310	385	1 695
Menot yhteensä	1 310	385	1 695

Avustusta Enontekiön Sähkö Oy:lle myönnettäessä huomioidaan EU:n valtiontukisääntely. Tunturiverkon osalta kyseessä on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 106.2 mukainen komission päätöksen 2005/842/EY edellytykset täyttävä ja ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle jäävä valtiontuki.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Varmistetaan sähkönjakelun toiminta pohjoisimmassa Suomessa ilman, että siirtohinnat nousevat kohtuuttomiksi.

— Syrjäseutujen elinvoimaisuus säilyy.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusmäärärahojen tarkistus (kokonaisurakkahinnan lasku, maksuaikataulujen muutokset)	-640
Yhteensä	-640

2016 talousarvio	1 310 000
2015 talousarvio	1 950 000
2014 tilinpäätös	516 951

43. Kioton mekanismit (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 460 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) päästöyksiköiden hankkimiseen Kioton pöytäkirjan joustomekanismien avulla sopimuskaudelle 2013—2020
- 2) joustomekanismien hallinnoinnin kustannuksiin
- 3) päästöyksiköiden hankinnan edellytysten tukemiseen
- 4) valuuttakurssimuutoksista aiheutuviin menoihin.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Suomi on sitoutunut osana Euroopan unionia täyttämään Kioton pöytäkirjan mukaiset velvoitteensa. Kasvihuonekaasupäästöjen korkeat vähentämiskustannukset rasittavat kansantaloutta, minkä vuoksi valtio osallistuu päästöjen vähentämiseen käyttämällä Kioton mekanismeja. Näitä ovat yhteistoteutus (JI, Joint Implementation), puhtaan kehityksen mekanismi (CDM, Clean Development Mechanism) ja valtioiden välinen päästökauppa. JI-hankkeet ovat teollisuusmaiden ja CDM-hankkeet teollisuus- ja kehitysmaiden välisiä.

Tarve hyödyntää Kioton mekanismeja ulottuu Kioton toiselle velvoitekaudelle vuosille 2013—2020. Päästöyksiköiden hankinnan edellytysten tukeminen, ts. tietotaidon kehittäminen kohde- maissa, sekä mekanismien hallinnon kansainvälinen kehitystyö, edistävät päästömarkkinoiden toimivuutta ja kustannustehokasta päästöyksiköiden hankintaa.

Päästöyksiköiden hankinnassa otetaan huomioon eri joustomekanismien keskinäinen kustannustehokkuus sekä hankintaan liittyvien riskien hallinta. Tämä edellyttää, että määrärahaa voidaan käyttää ja päästöyksiköiden hankintasuorituksia voidaan tehdä etupainotteisesti, vaikka osa hankittavista päästöyksiköiden kustannuksista realisoituu vasta lähempänä kauden loppua.

Mekanismipolitiikan koordinoituvastuu on työ- ja elinkeinoministeriöllä. Mekanismien käytöstä tehdyn hallinnollisen työnjaon mukaisesti momentilta rahoitetaan ulkoasiainministeriön CDM-projekteista syntyvien päästöyksiköiden hankintaa sekä ympäristöministeriön JI-projekteista ja kansainvälisestä päästökaupasta hankkimia päästöyksiköitä.

Päästöyksiköiden hankinta sisältää vuosittaisia toimia, joista aiheutuvat menot katetaan määrärahaasta.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Päästöjen vähentämisestä aiheutuvat kansantaloudelliset kustannukset ja päästövähennystavoitteiden saavuttamiseen liittyvät riskit pienenevät.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019—	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Ennen vuotta 2016 tehdyt sitoumukset	460	250	250	150	1 110
Menot yhteensä	460	250	250	150	1 110

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusmäärärahojen tarkistus	-140
Yhteensä	-140

2016 talousarvio	460 000
2015 talousarvio	600 000
2014 tilinpäätös	549 171

44. Uusiutuvan energian tuotantotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 247 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantotuesta annetussa laissa (1396/2010) säädetyn

- 1) tuulivoimalla tuotetun sähkön tuotantotuen (*syöttötariffin*) maksamiseen
- 2) biokaasulla tuotetun sähkön tuotantotuen (*syöttötariffin ja sen korotuksena maksettavan lämpöpreemion*) maksamiseen
- 3) puupolttoaineella tuotetun sähkön tuotantotuen (*syöttötariffin ja sen korotuksena maksettavan lämpöpreemion*) maksamiseen
- 4) metsähakkeella tuotetun sähkön tuotantotuen (*syöttötariffin ja sen korotuksena maksettavan kaasutinpreemion*) maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantotuesta annetun lain nojalla tuetaan syöttötariffijärjestelmään hyväksytyin voimalaitoksen tuulivoimaan, biokaasuun, metsähakkeeseen ja puupolttoaineeseen perustuvaa sähkön tuotantoa. Lain nojalla tuulivoiman, biokaasusähkön ja puupolttoainesähkön tuottajille maksetaan syöttötariffijärjestelmässä tukena laissa asetetun tavoitehinnan ja sähköpörssissä toteutuneen kolmen kuukauden Suomen aluehinnan keskiarvon erotus (syöttötariffijärjestelmä) sekä metsähakesähkön tuottajille päästöoikeuden hinnan ja turpeen veron mukaan muuttuvaa tukea. Biokaasusähkön ja puupolttoainesähkön tuottajille maksetaan lisäksi syöttötariffin korotuksena lämpöpreemiota yhdistetyssä sähkön ja lämmön tuotannossa sekä metsähakesähkön tuottajille syöttötariffin korotuksena kaasutinpreemiota kaasutettaessa metsähaketta kaasuttimessa polypolttokattilan polttoaineeksi. Tukea maksetaan enintään 12 vuotta kullekin voimalaitokselle.

Euroopan unionin tavoitteena on nostaa uusiutuvan energian osuus 20 prosenttiin energian loppukulutuksesta vuoteen 2020 mennessä. Uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian käytön edistämisestä sekä direktiivien 2001/77/EY ja 2003/30/EY muuttamisesta ja myöhemmästä kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2009/28/EY on jäsenvaltiolle asetettu tavoitteet uusiutuvista energialähteistä peräisin olevan energian osuudeksi energian loppukulutuksesta vuonna 2020. Suomelle asetettu tavoite on 38 %.

Tuotantotuki ja tavoitehinnat

Tuulivoiman tavoitehinta, €/MWh (enintään 3 vuotta/voimalaitos)	105,30
— tavoitehinta 1.1.2016 lähtien, €/MWh	83,50
Biokaasusähkön tavoitehinta, €/MWh	83,50
Biokaasusähkön lämpöpreemio sähkön ja lämmön yhteistuotannossa, €/MWh	50,00
Puupolttoainesähkön tavoitehinta, €/MWh	83,50
Puupolttoainesähkön lämpöpreemio sähkön ja lämmön yhteistuotannossa, €/MWh	20,00
— enintään vuodessa/puupolttoainesähköä tuottava voimalaitos, €	750 000
Metsähakesähkön tuottajille maksettava, päästöoikeuden hinnan ja turpeen veron mukaan muuttuva tuotantotuki, enintään €/MWh, kun 3 kuukauden päästöoikeuden keskihinta enintään 10 €/t ja turpeen vero 1,90 €/MWh	18,00

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Tuuli- ja biokaasuvoimaloiden sekä metsäenergiaa käyttävien voimalaitosten kilpailukyky verrattuna muilla energialähteillä tapahtuvaan sähkön tuotantoon parantuu.

— Sähkön tuotanto monipuolistuu ja sähkön omavaraisuus parantuu.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tuulivoimalat (syöttötariffi)	157 600 000
Biokaasuvoimalat (syöttötariffi ja sen korotus)	2 800 000
Metsähakevoimalat (syöttötariffi ja sen korotus)	86 400 000
Puupolttoainevoimalat (syöttötariffi ja sen korotus)	800 000
Yhteensä	247 600 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biokaasusähkö (kapasiteetin lasku, sähkön markkinahinnan lasku)	-3 300
Muut päivitykset laskelmiin	-7 800
Puupolttoaine (tuotannon lasku)	-3 000
Sähkön markkinahinnan muutos	-10 400
Tarvearvion muutos (lähinnä alempi tuotantototeho)	-18 200
Turpeen verotason lasku 1,9 €/MWh (1.1.2016) / tasomuutos metsähakkeen tuotantotukeen	12 600
Turpeen verotason lasku 3,4 €/MWh (1.1.2015) / tasomuutos metsähakkeen tuotantotukeen	2 600
Tuulivoimakapasiteetin muutos	61 100
Yhteensä	33 600

2016 talousarvio	247 600 000
2015 talousarvio	214 000 000
2014 tilinpäätös	79 643 927

45. *Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 20 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) investointeihin, jotka tukevat uusiutuvan energian tuotantoa tai käyttöä, energiansäästöä, energian tuotannon tai käytön tehostamista taikka niihin liittyvää uuden teknologian käyttöönottoa
- 2) liikenteen biopolttoaineiden tuotantoon tai käyttöön liittyvän teknologian pilotointi- ja demonstraatiohankkeisiin, jotka liittyvät liikenteen biopolttoaineiden ympäristö- ja kansantaloudellisiin vaikutuksiin tai biopolttoaineisiin liittyvään uuteen teknologiaan
- 3) energian tuotannon tai käytön ympäristöhaittoja vähentävien investointien tekemiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman strategisten tavoitteiden toimeenpanoa tuetaan kärkihankkeilla vuosina 2016—2018. Painopistealueen biotalous ja puhtaat ratkaisut rahoituksesta 20 milj. euroa käytetään uusiutuvan energian hankkeisiin ja uuden energiateknologian hankkeisiin. Tavoitteena on kustannustehokas, hiileton, puhdas ja uusiutuva energia.

Tarkoituksena on lisätä uusiutuvan energian osuutta kestävästi niin, että se 2020-luvulla ylittää 50 % rajan. Tämä perustuu erityisesti bioenergian ja muun päästöttömän uusiutuvan energian tarjonnan lisäämiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Energia- ja ilmastostrategia 2030	20 000
Yhteensä	20 000

2016 talousarvio	20 000 000
------------------	------------

70. Kotouttaminen

Selvitysosa: Vahvistetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) toimeenpanoa tavoitteena tukea ja edistää maahanmuuttajien kotoutumista, työllistymistä ja osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Lain mukaisen valtion kotouttamisohjelman toimeenpano varmistetaan ja seurataan siinä eri hallinnonaloille asetettuja tavoitteita ja toimenpiteitä.

Maahanmuuttajien eheän kotoutumisprosessin ja palvelutarpeen mukaisten palvelujen oikea-aikaisen saatavuuden varmistamiseksi vahvistetaan maahanmuuttajien alkuvaiheen palvelua kehittämishankkeiden suositusten ja hankkeissa kehitettyjen toimintamallien mukaisesti. Palveluprosessin suunnittelussa keskeisenä lähtökohtana on prosessin sujuvan etenemisen ja tuloksellisuuden varmistaminen sekä työelämälähtöisyyden vahvistaminen.

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteyteen perustetun Kotouttamisen osaamiskeskuksen ydintehtävänä on kotoutumislain ja valtion kotouttamisohjelman toimeenpanon tukeminen sekä kotouttamisen vaikuttavuuden parantaminen. Osaamiskeskuksen toiminta tukee poikkihallinnollisesti valtion, kuntien ja järjestöjen asiantuntijoiden työtä.

Kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden kuntiin ohjautumista edistetään tehostamalla kuntakorvausjärjestelmän toimivuutta sekä tiivistämällä valtionhallinnon eri toimijoiden ja kuntien välistä yhteistyötä.

Oleskeluluvan saaneet kotoutumisen piirissä olevat pakolaiset

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat	1 346	1 500	7 500
— joista oleskeluluvan saaneita yksintulleita alaikäisiä	64	150	500
Perheenyhdistämiset	695	500	500
Kiintiöpakolaiset	1 167	1 050	750
Pakolaisia yhteensä	3 208	3 050	8 750
Pakolaisia laskennallisten kuntakorvausten piirissä	7 921	9 886	12 882
Perheryhmäkotien majoituspaikat yhteensä	144	144	220

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti kotouttamisen tulosalueelle yhteiskunnallisen vaikuttavuustavoitteen vuodelle 2016:

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Pakolaisten toteutuneet kuntasijoituspaikat, vähintään (lkm)	1 509	2 300	4 800

03. Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 246 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) kotoutumisen, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen, EU:n rahoittamien kotoutumista edistävien hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen sekä kotoutumista ja kotouttamista koskevaan tiedottamiseen

2) enintään 1 585 000 euroa Kotouttamisen osaamiskeskuksen menoihin, kuten kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurannan kehittämiseen ja toimeenpanoon, toimintatapojen ja -mallien arviointiin, hyvien käytäntöjen mallintamiseen ja juurruttamiseen sekä muihin kotouttamispolitiikan toimeenpanoa ja vaikuttavuutta edistäviin menoihin

3) järjestöille ja muille toimijoille myönnettäviin avustuksiin kotoutumisen edistämiseen, rasmin ja etnisen syrjinnän ehkäisemiseen ja seurantaan sekä eri väestöryhmien välisen vuorovaikutuksen edistämiseen sekä ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen tähtäävään etsivään työhön ja neuvontatyöhön

4) kotoutumisen edistämisestä annetun lain 22 §:n mukaiseen omaehtoiseen opiskeluun ja muihin yksilöllisesti sovittuihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin osallistuvien tapaturmakorvausten ja ryhmävastuuvakuutuksen maksamiseen sekä Valtiokonttorin näistä perimien hoitokulujen maksamiseen

5) enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

Määrärahaa saa käyttää myös siirtomenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Maahanmuuttajien palveluprosessia, kotoutumiskoulutusta ja muita maahanmuuttajille suunnattuja palveluja kehitetään maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseksi. Kotoutumiskoulutuksen vaikuttavuutta parannetaan kehittämällä koulutukseen ohjausta, kielitaidon testausta ja koulutuksen sisältöä, kuten työelämälähtöisiä kotoutumiskoulutuksen malleja.

Kotouttamisen osaamiskeskuksen tehtävänä on vahvistaa kotouttamispolitiikan toimeenpanon vaikuttavuutta. Osaamiskeskuksen toiminnassa keskeisiä tehtäväalueita ovat kotouttamisen tietoperustan vahvistaminen, tuloksellisuuden arvioinnin ja seurannan kehittäminen sekä paikallistason toimijoiden ammattitaidon ja osaamisen kehittäminen toimintatapoja ja -malleja arvioimalla, hyviä käytäntöjä juurruttamalla ja työprosesseja selkeyttämällä.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kotoutumisen ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä rasismien ja etnisen syrjinnän ehkäiseminen	661 000
Kotouttamisen osaamiskeskus (enintään)	1 585 000
Yhteensä	2 246 000
2016 talousarvio	2 246 000
2015 talousarvio	2 246 000
2014 tilinpäätös	2 291 000

30. Valtion korvaukset kunnille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 141 409 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) ja valtioneuvoston asetuksen (1393/2011) määräämin perustein valtion talousarvion rajoissa:

1) kotoutumisen edistämisestä annetun lain 2 §:n 2 tai 3 momentissa määriteltyjen henkilöiden kuntaan osoittamisesta, ohjauksesta, neuvonnasta ja muusta kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisestä maksettavien laskennallisten korvausten kustannuksiin

2) kotoutumis- ja toimeentulotuesta, tulkkauksen järjestämisestä, erityiskustannusten korvaamisesta ja palumuuton tukemisesta kunnalle aiheutuviin kustannuksiin sekä pakolaisten kuntaan muuttamisen odotusajalta kertyvien vuokrien maksamiseen

3) alaikäisten oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden sijoittamisesta perheryhmäkotiin, muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista ja muista lastensuojelun

palveluihin rinnastettavista toimenpiteistä kunnalle aiheutuneiden kustannusten korvaamiseen 21 ikävuoteen saakka ja käräjäoikeuden heille osoittaman edustajan palkkioiden maksamiseen

4) entisen Neuvostoliiton alueelta paluumuuttajina tulleiden henkilöiden, joille on myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain (301/2004) 48 §:n tai 47 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella, kotoutumis- ja toimeentulotuen sekä heille annetun sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta kunnille sekä Suomen sodissa vapaaehtoisina palvelleiden hoidosta ja huollosta aiheutuviin kustannuksiin

5) kuntaan sijoitettujen tai kunnassa asuvien ihmiskaupan uhrien kunnille sosiaali- ja terveys- sekä muiden palvelujen järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista maksettaviin korvauksiin

6) kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 9 ja 10 §:n mukaisen kunnan järjestämän alkukartoituksen kustannuksiin.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Kotoutumislain 2 §:n 2 tai 3 momentissa määritellyistä henkilöistä maksettavien korvausten piirissä olevien määrä arvioidaan kolmen edellisen vuoden aikana maahan saapuneiden oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden ja perheen yhdistämisen kautta maahan tulleiden lukumäärän sekä talousarviovuodelle esitetyn arvion perusteella. Kiintiöpakolaisten osalta maksettavien korvausten piirissä olevien lukumäärä arvioidaan neljän edellisen vuoden aikana maahan saapuneiden lukumäärän sekä talousarviovuodelle esitetyn arvion perusteella. Vuoden 2016 pakolaiskiintiö on 750 henkilöä.

Kotoutumislain 45 §:n mukaisesti kuntaan osoittamisesta, ohjauksesta, neuvonnasta ja muusta kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisestä maksettavaa laskennallista korvausta maksetaan kunnalle kolmelta vuodelta alkaen siitä, kun ensimmäinen kotikuntamerkintä on tehty. Kiintiöpakolaisten osalta korvausta maksetaan neljältä vuodelta.

Korvausta voidaan maksaa jatkuvan oleskeluluvan saavien ja kunnan asukkaaksi siirtyvien ihmiskaupan uhrien osalta pakolaisia vastaavalla tavalla. Kunnilla on mahdollisuus hakea elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta korvausta kunnassa asuvien ihmiskaupan uhrien osalta uhrin asemasta johtuvien palvelujen järjestämisestä.

Kotoutumislain mukaisen maahanmuuttajalle tehtävän alkukartoituksen tekee kunta tai työ- ja elinkeinotoimisto. Alkukartoituksesta maksetaan kunnalle 700 euron laskennallinen korvaus. Alkukartoitus arvioidaan tehtävän 2 000 henkilölle.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Paluumuuttajien kustannukset	5 056 000
— Toimeentulotuki 6 kk	1 356 000
— Toimeentulotuki 5 v	910 000
— Erityiskustannukset	1 940 000
— Heimoveteraanit	850 000
Laskennalliset korvaukset pakolaisista (12 882 henkilöä 0—6 v. 6 845 €, muut 2 300 €)	33 197 000

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Muut pakolaisista maksettavat kuntakorvaukset	101 756 000
— Toimeentulotuki (2 716 €/vuosi/hlö)	30 440 000
— Erityiskustannukset (2 265 €/vuosi/hlö)	27 870 000
— Tulkkipalvelut (1 191 €/vuosi/hlö)	14 440 000
— Korvaukset alaikäisten hullosta (13 011 €/vuosi/hlö)	29 006 000
Alkukartoituksen kustannukset (laskennallinen korvaus 700 €/vuosi/hlö)	1 400 000
Yhteensä	141 409 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Korvausten piiriin kuuluvien henkilöiden määrän kasvu	43 582
Pakolaiskiintiön nostaminen 300 henkilöllä v. 2015	3 000
Yhteensä	46 582

2016 talousarvio	141 409 000
2015 I lisätalousarvio	1 500 000
2015 talousarvio	94 827 000
2014 tilinpäätös	106 568 835

Pääluokka 33

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 12 d §:n mukaisten sosiaaliturvan yleisrahastoon kuuluvien etuuksien tilapäiseen suorittamiseen saa käyttää muun saman rahaston etuuden maksamiseen varattua määrärahaa seuraavilta momenteilta: 33.10.50, 51, 52, 53, 54, 55, 60 ja 33.20.51, 52, 56.

Selvitysosa:

Toimintaympäristö

Hyvinvointi ja vauraus luodaan työllä ja kaikkien osallisuudella. Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus nojaa talouden tasapainoiseen kehitykseen. Väestön ikärakenteen muuttumisen myötä julkisen talouden menot kasvavat. Samaan aikaan työikäisten määrä vähenee ja kansantalouden kasvumahdollisuudet heikkenevät. Euroopan integraatio syvenee ja laajenee, ihmisten liikkuvuus rajojen yli kasvaa ja maiden sisällä monikulttuurisuus lisääntyy.

Sosiaali- ja terveystalvet, eläkkeet ja muu sosiaaliturva on kyettävä tarjoamaan kaikille. Sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden ehtona on korkea työllisyysaste, terveet ja toimintakykyiset kansalaiset sekä vaikuttavat ja tehokkaat sosiaali- ja terveystalvet.

Taloustarvioesityksen lähtökohdat

Hallituksen tavoitteena on nostaa Suomen talous kestäväen kasvun ja kohenevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan rahoitus. Hyvinvointipalveluiden ja tulonsiirtojen rahoituksen turvaamiseksi toteutetaan työn kannustavuutta ja työllistämisen houkuttelevuutta parantavat uudistukset. Sosiaali- ja terveydenhuollossa painopiste on ennaltaehkäisyssä, hoitoketjujen sujuvuudessa, henkilöstön hyvinvoinnissa ja toimivissa tietojärjestelmissä. Sosiaali- ja terveystalveluiden uudistamisen tavoitteena on terveyserojen kaventaminen ja kustannusten hallinta. Uudistus toteutetaan palveluiden täydellisellä horisontaalisella ja vertikaalisella integraatiolla sekä vahvistamalla järjestäjien kantokykyä.

Pääosa, kaksi kolmannesta, sosiaalimenoista rahoitetaan työnantajien ja työntekijöiden sosiaaliturvamaksuin, kuntien verovaroin sekä asiakasmaksuin. Sosiaali- ja terveystalvisteriön pääluokan osuus sosiaalimenoista on vajaa viidennes. Pääluokan suurimmat menoerät ovat siirtomenot kotitalouksille, kunnille ja kuntayhtymille.

Strategiset tavoitteet hallituskaudelle

— Nostaa Suomen talous kestäväen kasvun ja kohenevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan rahoitus

- Työn kannustavuutta ja työllistämisen houkuttelevuutta on parannettu
- Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrä on vähentynyt
- Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on vahvistunut ja eriarvoisuutta on vähennetty
- Eri-ikäisten ihmisten vastuuta omasta terveydentilasta sekä elämäntavoista on tuettu
- Lasten ja perheiden hyvinvointi ja omat voimavarat ovat vahvistuneet
- Ikääntyneiden ihmisten kotiin saatavia palveluja ja omaishoitoa on painotettu. Omaishoitoa on vahvistettu
- Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on parantanut peruspalveluja ja tietojärjestelmiä
- Sosiaaliturvaa on uudistettu osallistavaksi ja työhön kannustavaksi
- Järjestötyö ja vapaaehtoistoiminta ovat helpottuneet ja yhteisöllisyys lisääntynyt
- Kestävää luonnonvarojen käyttöä on lisätty
- On kehitetty yhden luukun digitaaliset julkiset palvelut tukemaan kansalaisten osallisuutta ja palvelujen uudistamista
- Julkisen talouden kestävyyttä on vahvistettu rakenteellisilla uudistuksilla.

Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi suunnitelmallisesti hallituksen tasa-arvopolitiikkaa, edistää sukupuolten tasa-arvoa ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista kaikessa valtioneuvoston valmistelussa ja päätöksenteossa. Valtavirtaistamista valtioneuvostossa vahvistetaan ministeriöittäin räätälöidyn tuen avulla. Sukupuolinäkökulma sisällytetään merkittäviin hankkeisiin kuten SOTE-uudistukseen. Kolmikantaisen samapalkkaisuusohjelman jatkamista valmistellaan työmarkkinaosapuolten kanssa ja eduskunnan edellyttämä valtioneuvoston tasa-arvoselonteon väliraportti valmistellaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteuttaa soveltuvin osin lakia alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) sekä lakia alueiden kehittämisen ja rakennerahastohankkeiden rahoittamisesta (8/2014). Euroopan unionin rakennerahastovarojen kohdentamisessa neuvotellaan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan valtakunnallisiin hankkeisiin tulevat voimavarat vastuuministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, kanssa. Voimavarat suunnataan Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020 -ohjelman mukaisesti ja niiden tarkoituksenmukainen hyödyntäminen varmistetaan käyttösuunnitelmalla.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet ministeriön strategioittain

Hyvinvoinnille vahva perusta

Sosiaaliturva lisää ihmisten hyvinvointia tukemalla terveyttä ja toimintakykyä, antamalla turvaa muuttuvissa elämäntilanteissa, vahvistamalla sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja vakauttamalla yhteiskunnallisia oloja. Sosiaaliturva edistää vakaata talouden kasvua ja kilpailukykyä vahvistamalla työkykyä ja tarjoamalla työllistymis-, koulutus- ja kuntoutumismahdollisuuksia.

Verotuksen, maksujen, sosiaalietuuksien, tulonsiirtojen ja palvelujen on muodostettava kokonaisuus, joka kannustaa työntekoon ja tukee terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä. Kannustava sosiaaliturva rohkaisee ihmisiä myös itse edistämään hyvinvointia. Tavoitteena on, että

- terveys ja hyvinvointi otetaan osaksi kaikkea päätöksentekoa
- pidennetään työuria työhyvinvoinnilla
- tasapainotetaan elämän eri osa-alueet
- sosiaaliturvan rahoitus on kestävä.

Hyvinvoinnille vahva perusta -tunnusluvut

	2000 toteutunut	2011 toteutu- nut	2012 toteutunut	2013 toteutunut	2014 toteutu- nut	2015 arvio	2016 arvio
Terveystiedon edistäminen							
Terveystiedon edistäminen toteutuu kunnassa (% tavoitearvosta)							
— kuntajohdossa	..	61	..	72	73 ¹⁾	75	75
— perusterveydenhuollossa	..	..	60	..	66	67	68
— liikuntatoimessa	..	..	62	..	67	68	69
— perusopetuksessa	..	66	..	66	66	67	67
25-vuotiaan eläkkeelle siirtymisiin odote							
— miehet	58,8	60,5	60,9	60,9	61,2	61,3	61,3
— naiset	58,6	60,4	60,9	60,9	61,3	61,3	61,4
— naiset	58,9	60,5	60,8	60,8	61,1	61,3	61,3
Työkyvyttömyyseläkkeiden ikävakioiden alkavuus ²⁾ 25—62-vuotiailla (työeläkkeet), yhteensä							
— miehet	8,7	7,2	6,3	6,3	5,6	5,6	5,5
— naiset	9,1	7,1	6,2	6,0	5,3	5,3	5,2
— naiset	8,3	7,4	6,5	6,6	6,0	6,0	5,9
Sairauspäivien osuus tehdyistä työ- ja sairauspäivistä (palkansaajat), %							
— miehet	4,0	4,6	4,5	4,7	4,4	4,7	4,7
— naiset	3,6	3,9	3,8	4,0	3,5	3,8	3,9
— naiset	4,5	5,2	5,2	5,4	5,2	5,5	5,4
Työpaikkatapaturmien taajuus (palkansaajat), milj. työtuntia kohden							
	32,8	31,2	30,4	29,6	29,3 ³⁾	29,1	29,0
Vanhempainpäivärahoista isille maksettujen päivien osuus, %							
	4,2	8,3	8,7	8,8	8,3	8,4	8,5
Sosiaalimenot/bkt, %							
	24,3	28,8	30,0	31,3	32,4	33,6	34,3
Sosiaalimenojen rahoitus, %							
— verovaroin	43,1	46,1	46,8	47,4	47,5	47,6	47,7
— työnantajat	37,6	35,4	34,8	34,6	34,5	34,4	34,3
— muu	19,3	18,5	18,3	18,0	18,0	18,0	18,0

¹⁾ Arvio

²⁾ Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus kuvaa kuinka suuri osa ei-eläkkeellä olevista työeläkevakuutetuista on siirtynyt vuoden aikana työkyvyttömyyseläkkeelle (esitetään useimmiten promilleina). Ikävakioiden alkavuus kertoo työkyvyttömyyseläkkeen alkavuudessa tapahtuvista muutoksista siten, että väestön ikärakenteen muuttuminen ei vaikuta siihen.

³⁾ Ennakkotieto

Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin

Jokaisella on oikeus perustoimeentulon turvaan ja riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Ihmisarvoinen elämä on turvattava kaikissa olosuhteissa. Nämä oikeudet ja yhdenvertaisuusperiaate on kirjattu Suomen perustuslakiin. Julkisen vallan vastuu perusoikeuksista ei poista yksilön vastuuta valinnoista. Yksilön ja yhteiskunnan oikeuksien ja velvollisuuksien tasapainolla edistetään sosiaalista kestävyyttä.

Pelkän sosiaaliturvan varassa elävillä on suuri riski liukua köyhyyteen. Huolena on nuorten syrjäytyminen, lasten ja lapsiperheiden eriarvoistuminen ja syrjäytymisen siirtyminen yli sukupolvien. Väestön ikärakenteen muuttuessa vanhuksia on enemmän, dementia ja muut pitkäaikaissairaudet yleistyvät ja monisairaiden potilaiden lukumäärä kasvaa. Se merkitsee sosiaali- ja terveyspalvelumenojen nousua ja henkilöstön lisätarvetta, ellei palvelujen tuottavuus parane. Sosiaali- ja terveydenhuolto pysyy tulevaisuudessakin työvoimavaltaisena. Tuottavuutta voidaan parantaa uudistamalla palvelujen organisointia ja tuotantotapoja. Tavoitteena on, että

- vähennetään hyvinvointi- ja terveyseroja
- asiakaskeskeisyys otetaan palvelujen lähtökohdaksi
- uudistetaan palvelujen rakenteet ja toimintatavat
- vahvistetaan sosiaalista yhteenkuuluvuutta.

Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin -tunnusluvut

	2000	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	toteutunut	toteutunut	toteutunut	toteutunut	toteutunut	arvio	arvio
Terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi kokeneiden osuus (25—64 v.), %							
— miehet	38	34	31	33	32	32	31
— 0—12 vuotta koulutusta	42	40	39	37	42	42	41
— 13 vuotta tai enemmän koulutusta	29	28	26	29	25	25	25
— naiset	34	31	31	32	29	29	28
— 0—12 vuotta koulutusta	39	39	38	40	35	35	34
— 13 vuotta tai enemmän koulutusta	29	28	27	28	25	25	25
Nuorten koettu terveys: päivittäin vähintään kaksi oiretta (8.—9. lk), %							
Vastasyntyneen elinajanodote	77,7	80,4	80,5	80,9	81,1	81,3	81,6
— miehet	74,1	77,2	77,5	77,8	78,2	78,5	78,8
— naiset	81,0	83,5	83,4	83,8	84,0	84,1	84,2
Niiden 75—84-vuotiaiden osuus, jotka kykenevät liikkumaan ulkona yksin ilman vaikeuksia, % ²⁾							
— miehet	76	87	87	87	87	87	87
— naiset	72	79	77	75	75	76	76

Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin -tunnusluvut

	2000	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	toteutunut	toteutunut	toteutunut	toteutunut	toteutunut	arvio	arvio
Päivittäin tupakoivien osuus, %							
— miehet (25—64-v.)	28,3	23,4	21,0	20,3	18,1	17	16
— naiset (25—64-v.)	19,9	14,9	14,5	13,9	13,9	13	12
— pojat (8.—9. lk)	25	17	15	15	14	13	12
— tytöt (8.—9. lk)	22	14	13	12	11	10	9
Alkoholin kokonaiskulutus, l/as.	8,8	10,1	9,6	9,7	9,3	9,3	9,3
Ylipainoisten osuus (BMI 25 tai yli)							
25—64 v., %							
— miehet	58,4	65,0	63,3	64,6	64,3	64,1	63,8
— naiset	41,2	48,3	47,9	47,8	47,2	46,9	46,5
Itsemurhien takia menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 25—80 v. (100 000 asukasta kohti)							
— miehet	1 164	864	798	800	759	739	719
— naiset	367	255	279	274	265	258	252
Pienituloisten ³⁾ osuus, %							
— koko väestö	10,5	13,2	11,9	12,8	12,8	12,8	12,8
— lapset	8,8	11,1	9,4	10,9	10,9	10,9	10,9
Toimeentulotukea saaneet, lkm							
— kotitaloudet	271 686	239 212	238 726	245 765	253 400	253 400	253 400
— henkilöt	454 353	371 898	371 007	381 851	393 700	393 700	393 700
— pitkäaikaisesti tukea saaneiden osuus 25—64-vuotiaasta väestöstä, %	2,4	2,2	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2
— miehet	2,7	2,5	2,4	2,5	2,5	2,5	2,5
— naiset	2,0	1,8	1,8	1,9	1,9	1,9	1,9
Gini-kerroin (käytettävissä olevat tulot) ⁴⁾ , %	28,4	28,5	27,2	27,6	27,6	27,6	27,6
Nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole työssä tai koulutuksessa (eivätkä hoitovapaalla, eläkkeellä tai varusmies- tai siviilipalveluksessa), %	4,4	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8
— 18—24 v. pojat	5,5	5,9	5,9	6,0	6,0	6,0	6,0
— 18—24 v. tytöt	3,2	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5	3,5
Naisten säännöllisen työajan ansioiden osuus miesten vastaavista ansioista, %	80,6	83,2	83,1	83,1	83,1 ⁵⁾	83,2	83,2
Hoitoon pääsy							
— erikoissairaanhoidon yli 6 kk jonottaneita, lkm	66 000	751	938	1 390	932	900	900
— odotusaika terveyskeskuslääkärin vastaanotolle kestää yli 14 pv (% väestöstä)	..	77	81	79	..	..	..
— suun terveydenhuolto: yli 6 kuukautta jonottaneita, lkm	..	14 000	7 205	5 100	..	..	..

Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin -tunnusluvut

	2000	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	toteutunut	toteutunut	toteutunut	toteutunut	toteutunut	arvio	arvio
— psykiatrian erikoissairaanhoidoa yli 3 kk odottaneita alle 23- vuotiaita, lkm	..	73	64	55	40	40	40
Potilasvakuutuskeskuksen korvaamien potilasvahinkojen määrä	..	2 242	2 130	2 400	2 400	2 400	2 400
Vanhusten palveluja saavat 75 vuotta täyttäneistä, %							
— säännöllinen kotihoito	11,8	12,2	11,9	11,9	12,1	12,2	12,4
— miehet	8,7	9,3	8,9	9,0	9,2	9,3	9,5
— naiset	13,2	13,9	13,5	13,7	13,9	14,2	14,4
— tehostettu palveluasuminen	1,7	5,9	6,1	6,5	6,9	7,2	7,6
— miehet	1,1	3,9	4,1	4,3	4,6	4,8	5,1
— naiset	2,0	7,1	7,3	7,8	8,3	8,7	9,2
— vanhainkodit ja terveyskeskusten vuodeosasto	8,4	4,4	3,8	3,1	2,5	2,0	1,4
— miehet	5,6	3,1	2,8	2,3	1,9	1,6	1,2
— naiset	9,6	5,1	4,3	3,6	2,9	2,3	1,6
— omaishoidontuki	3,0	4,4	4,5	4,6	4,7	4,9	5,0
Vaikeavammaisten palvelu- asuminen, as./v.	1 894	4 630	4 844	5 273	5 648	6 049	6 479
Terveyskeskusten lääkärivaje, %	..	6,5	6,3	6,1	5,2	5	4,8
Ehkäisevien terveyspalvelujen henkilöstömitoitus, % kansallisesta suosituksesta							
— äitiysneuvolalääkärit	..	62	58	72	72	72	72
— lastenneuvolalääkärit	..	20	23	26	23	23	24
— koululääkärit	..	6	10	14	14	15	16
— äitiysneuvolan terveydenhoitajat	..	59	60	76	76	76	76
— lastenneuvolan terveydenhoitajat	..	34	42	42	42	43	44
— kouluterveydenhoitajat	..	75	84	88	88	88	88
Yli vuoden työttömänä olleet, lkm	86 800	57 200	61 200	73 700	90 504	106 000	119 000
— miehet	47 500	34 100	36 000	43 300	52 673	61 700	69 300
— naiset	39 300	23 100	25 100	30 400	37 831	44 300	49 700
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0—17-vuotiaat, %	0,9	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
— pojat	1,0	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5
— tytöt	0,9	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4
Asunnottomat, lkm	10 000	7 570	7 850	7 500	7 100	6 920	6 730
— miehet	8 250	5 990	5 950	5 700	5 460	5 370	5 290
— naiset	1 750	1 580	1 890	1 800	1 650	1 550	1 450

1) Arvio

2) Vuoden 2000 sarakkeessa on vuoden 2001 tieto.

3) Köyhyysrajan alittaneisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuus (käytettävissä olevat rahatulot ovat alle 60 % kaikkien kotitalouksien mediaanitulosta kulutusyksikköä kohden).

4) Gini-kerroin kuvaa muuttujan (tässä tapauksessa käytettävissä olevien rahatulosten) epätasaisuutta. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet.

5) Ennakkotieto

Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta

Elinympäristön tila vaikuttaa ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Sosiaalinen ja ekologinen kestävyys edellyttävät, että hyvä elämä voidaan turvata silloinkin, kun jaettavana ovat niukkenevat voimavarat. Jokaisen sukupolven tulisi jättää perinnöksi elinkelpoisempi ympäristö.

Ilmastonmuutos, ympäristöongelmat ja luonnonvarojen niukkeneminen saattavat aiheuttaa monenlaisia terveysuhkia, esimerkiksi pandemioita ja epidemioita. Ne eivät noudata rajoja, voivat levitä nopeasti ja niiden torjunta vaatii viranomaisten yhteistyötä ja varautumista.

Oikeudenmukainen hyvinvoinnin jakautuminen on haaste paitsi paikallisesti myös maailmanlaajuisesti. Globaalit väestörakenteen muutokset, talouden häiriöt, köyhyys ja eriarvoisuus koettelevat yhteiskuntien yhtenäisyyttä. Eriarvoistumiseen ja asuinalueiden erilaistumiseen liittyy myös turvallisuusriskejä.

Maailmanlaajuiset taloudelliset kriisit ovat osoittaneet toimivien turvaverkkojen sekä rahoitus- ja vakuutusmarkkinoiden merkityksen. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot on turvattava myös poikkeusoloissa. Tavoitteena on, että

- vahvistetaan ympäristön elinkelpoisuutta
- varmistetaan yhteiskunnan toimivuus erityistilanteissa.

Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta -tunnusluvut

	2000 toteutunut	2011 toteutunut	2012 toteutunut	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuolleet	2 256	2 453	2 355	2 267 ¹⁾	2 222	2 111	2 005
— miehet	..	1 610	1 485	1 443	1 414	1 343	1 276
— naiset	..	843	870	824	808	768	729
Vesivälitteiset epidemiat							
— epidemioiden lkm	7	5	2	4	6	5	4
— sairastuneet henkilöt	6 428	70	53	220	288	200	150
Ympäristömyrkkujen pitoisuudet äidinmaidossa (PCDD/F- ja PCB-yhdisteiden kokonaistoksisuus-ekvivalenttimäärä)	15,3	8	5,6	5,8	5,3	5,0	4,8
Työeläkevakuutusyhtiöiden, -säätiöiden ja -kassojen vaka- varaisuusaste	..	22,4	26,4	28,6	30,4	..	..
Työeläkerahastot/bkt, %	..	69,2	74,9	80,3	84,6	..	..

¹⁾ Arvio

Eräiden etuuksien kehitys (euroa/kk)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016 arvio
Lapsilisä						
— 1. lapsi	100	104	104	104	96	96
— 2. lapsi	111	115	115	115	106	106
— 3. lapsi	142	147	147	147	135	135
— yksinhuoltajakorotus	47	49	49	49	49	49
Lasten kotihoidon tuki						
— hoitoraha	316	327	337	341	343	343
— seuraavasta alle 3-v.	94	98	101	102	103	103
— muista alle kouluikäisistä	61	63	65	66	66	66
— hoitolisä	169	175	180	183	183	184
Yksityisen hoidon tuki						
— hoitoraha	161	167	171	174	174	175
— hoitolisä	135	140	144	146	147	147
Osittainen hoitoraha	90	94	96	98	98	98
Vanhempainpäiväraha						
— minimi	553	574	594	598	601	602
— keskimäärin, miehet	1 997	2 035	2 099	2 090	2 120 ¹⁾	2 163
— keskimäärin, naiset	1 427	1 467	1 516	1 545	1 565	1 593
Sairauspäiväraha						
— minimi (55 päivän jälkeen)	553	574	594	598	601	602
— keskimäärin, miehet	1 421	1 461	1 515	1 530	1 555	1 583
— keskimäärin, naiset	1 249	1 292	1 331	1 356	1 378	1 403
Työmarkkinatuki	553	674	698	702	705	706
Työttömän peruspäiväraha	553	674	698	702	705	706
Työttömien ansiopäiväraha						
— keskimäärin, miehet	1 409	1 514	1 565	1 587	..	..
— keskimäärin, naiset	1 082	1 159	1 184	1 236	..	..
Kansaneläke, yksinäinen	586	609	626	634	637	638
Takuueläke	688	714	739	743	747	748
Vanhuuseläke (keskim. omaeläke)						
— miehet	1 728	1 809	1 879	1 921	1 947	1 982
— naiset	1 133	1 195	1 252	1 290	1 317	1 351
Työkyvyttömyyseläke (keskim. omaeläke)						
— miehet	1 121	1 149	1 168	1 170	1 161	1 157
— naiset	934	962	983	989	986	988
Alkaneet vanhuuseläkkeet (keskim. omaeläke)						
— miehet	2 054	2 099	2 142	2 168	2 174	2 178
— naiset	1 478	1 508	1 557	1 581	1 583	1 607
Alkaneet työkyvyttömyyseläkkeet (keskim. omaeläke)						
— miehet	1 189	1 205	1 201	1 202	1 187	1 169
— naiset	917	950	942	948	944	933
Toimeentulotuki, perusosa, yksin asuva	419	461	477	480	486	..

1) Arvio

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014	v. 2015	v. 2016	Muutos 2015—2016	
	tilinpäätös 1000 €	varsinainen talousarvio 1000 €	esitys 1000 €	1000 €	%
01. Hallinto	89 429	79 438	93 572	14 134	18
01. Sosiaali- ja terveys- ministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	41 156	30 712	28 797	-1 915	-6
02. Työttömyysturvan muutoksenhakulauta- kunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 305	2 245	2 242	-3	0
03. Sosiaaliturvan muutoksen- hakulautakunnan toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	4 648	4 539	4 513	-26	-1
04. Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	600	590	576	-14	-2
05. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisten lasten- suojeleyksiköiden toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	548	1 031	1 016	-15	-1
06. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisen vanki- terveydenhuollon yksikön toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	—	—	16 659	16 659	0
(21.) Sosiaali- ja terveys- ministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirto- määräraha 2 v)	—	—	—	—	0
25. Sosiaali- ja terveyden- huollon kansalliset sähköiset asiakastieto- järjestelmät (siirtomäärä- raha 3 v)	16 330	17 330	17 330	—	0
29. Sosiaali- ja terveys- ministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arvio- määräraha)	19 520	18 959	18 609	-350	-2
66. Kansainväliset jäsenmaksut ja maksuosuudet (siirto- määräraha 2 v)	4 322	4 032	3 830	-202	-5
02. Valvonta	73 322	69 422	64 795	-4 627	-7
03. Säteilyturvakeskuksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	16 352	14 441	13 303	-1 138	-8

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
05. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	12 336	12 465	11 758	-707	-6
06. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	5 577	4 167	4 088	-79	-2
07. Työsuojelun aluehallinto- viranomaisten toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	27 840	27 449	26 082	-1 367	-5
20. Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyntä selvittämisen menot (arviomääräraha)	11 217	10 900	8 564	-2 336	-21
87. Osakehankinnat (siirto- määräraha 3 v)	—	—	1 000	1 000	0
03. Tutkimus- ja kehittämis- toiminta	114 776	101 261	108 770	7 509	7
04. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	68 103	60 412	56 228	-4 184	-7
31. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (siirtomäärä- raha 3 v)	—	—	23 500	23 500	0
50. Valtionapu Työterveys- laitoksen menoihin (siirto- määräraha 2 v)	36 543	33 287	25 280	-8 007	-24
63. Eräät erityishankkeet (siirto- määräraha 3 v)	10 130	7 562	3 762	-3 800	-50
10. Perhe- ja asumis- kustannusten tasaus ja eräät palvelut	2 646 889	2 648 800	3 254 480	605 680	23
50. Äitiysavustus ja valtion tuki kansainväliseen adoptioon (arviomääräraha)	9 770	11 700	11 300	-400	-3
51. Lapsilisät (arviomääräraha)	1 486 400	1 377 800	1 388 000	10 200	1
52. Eräät valtion korvattavat perhe-etuudet (arviomäärä- raha)	2 869	3 300	3 300	—	0
53. Sotilasavustus (arviomäärä- raha)	16 500	19 200	18 400	-800	-4
54. Asumistuki (arviomäärä- raha)	740 100	847 300	1 247 600	400 300	47
55. Elatustuki (arviomääräraha)	192 674	195 600	214 100	18 500	9

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
56. Vaikeavammaisten tulkkauspalvelut (arviomääräraha)	38 976	41 500	44 800	3 300	8
60. Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvarahastojen toimintakulut (siirtomääräraha 2 v)	159 600	152 400	326 980	174 580	115
20. Työttömyysturva	2 924 448	2 747 454	2 849 320	101 866	4
31. Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä (arviomääräraha)	19 809	34 054	31 784	-2 270	-7
50. Valtionosuus ansiopäivärahasta (arviomääräraha)	990 317	1 007 000	1 087 000	80 000	8
51. Valtionosuus peruspäivärahasta (arviomääräraha)	254 460	174 000	214 000	40 000	23
52. Valtionosuus työmarkkinatuesta (arviomääräraha)	1 544 712	1 418 000	1 394 000	-24 000	-2
55. Valtionosuus aikuis-koulutustuesta (arviomääräraha)	63 000	73 000	79 536	6 536	9
56. Valtionosuus vuorottelukorvauksesta (arviomääräraha)	52 150	41 400	43 000	1 600	4
30. Sairausvakuutus	1 245 874	1 226 272	1 157 800	-68 472	-6
(28.) Kansallisen yhteyspisteen ja terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston toimintakulut (siirtomääräraha 2 v)	1 272	1 272	—	-1 272	-100
60. Valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	1 244 602	1 225 000	1 157 800	-67 200	-5
40. Eläkkeet	4 465 900	4 540 000	4 254 300	-285 700	-6
50. Valtion osuus merimies-eläkekassan menoista (arviomääräraha)	59 320	61 500	59 400	-2 100	-3
51. Valtion osuus maatalousyrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	605 600	624 200	644 600	20 400	3
52. Valtion osuus yrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	72 300	100 000	122 500	22 500	23

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
53. Valtion korvaus lapsen hoidon ja opiskelun ajalta kertyvästä eläkkeestä (arviomääräraha)	1 815	3 800	5 500	1 700	45
54. Valtion osuus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen kustannuksista (arviomääräraha)	15 300	15 000	15 000	—	0
(55.) Valtion tuki homekorvauksiin (siirtomääräraha 3 v)	—	—	—	—	0
60. Valtion osuus kansaneläke-laista ja eräistä muista laeista johtuvista menoista (arviomääräraha)	3 711 565	3 735 500	3 407 300	-328 200	-9
50. Veteraanien tukeminen	263 562	252 503	231 865	-20 638	-8
30. Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (arviomääräraha)	1 228	1 450	1 450	—	0
50. Rintamalisät (arviomääräraha)	30 498	25 400	20 460	-4 940	-19
51. Sotilasvammakorvaukset (arviomääräraha)	124 373	125 902	117 904	-7 998	-6
52. Valtion korvaus sota- ja sotilasinvalidien kuntoutus- ja hoitolaitosten kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	66 207	62 500	60 000	-2 500	-4
53. Valtionapu sotainvalidien puolisoitten kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)	3 100	3 100	3 100	—	0
54. Rintama-avustus eräille ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille (siirtomääräraha 2 v)	60	55	55	—	0
55. Eräät kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	3 500	3 500	3 500	—	0
56. Rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	23 988	20 988	17 988	-3 000	-14
57. Valtionapu rintamaveteraanien kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)	10 608	9 608	7 408	-2 200	-23

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
60. Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	530 420	515 716	535 614	19 898	4
30. Valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	500	500	500	—	0
31. Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin ja eräisiin muihin menoihin (siirtomääräraha 3 v)	11 500	7 000	1 600	-5 400	-77
32. Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen (kiinteä määräraha)	31 300	21 700	15 000	-6 700	-31
33. Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkäri-koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	112 721	97 000	98 570	1 570	2
34. Valtion korvaus terveydenhuollon toimintayksiköille oikeuspsykiatrisista tutkimuksista sekä potilassiirroista aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	10 092	14 100	15 200	1 100	8
35. Valtionosuus kunnille perustoimeentulotuen kustannuksiin (arviomääräraha)	321 717	314 165	329 424	15 259	5
36. Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi (kiinteä määräraha)	480	480	480	—	0
40. Valtion rahoitus lääkäri- ja lääkintähelikopteri-toiminnan menoihin (siirtomääräraha 3 v)	32 811	29 071	28 990	-81	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
50. Valtionavustus valtakunnallista julkista terveydenhoitoa antavan lastensairaalan perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	—	15 000	25 000	10 000	67
52. Valtion rahoitus turvakoti-toiminnan menoihin (siirtomääräraha 2 v)	—	8 000	11 550	3 550	44
63. Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan (kiinteä määräraha)	3 000	2 400	3 000	600	25
64. Valtion korvaus rikosasioiden sovittelun järjestämisen kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	6 300	6 300	6 300	—	0
70. Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen	31 582	19 202	30 920	11 718	61
(01.) Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	—	—	—	—	0
20. Rokotteiden hankinta (siirtomääräraha 3 v)	22 890	11 790	23 790	12 000	102
21. Terveysvalvonta (siirtomääräraha 2 v)	930	850	780	-70	-8
22. Tartuntatautien valvonta (siirtomääräraha 2 v)	660	660	590	-70	-11
50. Terveyden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	3 130	2 930	2 930	—	0
51. Valtion korvaus työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	2 900	1 900	1 900	—	0
52. Valtionavustus UKK-instituutin toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	1 072	1 072	930	-142	-13
80. Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustoiminta	200 882	209 640	186 640	-23 000	-11
40. Valtion korvaus maatalousyrittäjien lomituspalvelujen kustannuksiin (arviomääräraha)	181 843	190 600	170 600	-20 000	-10

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
41. Valtion korvaus turkis- tuottajien lomituspalvelujen kustannuksiin (siirtomäärä- raha 2 v)	1 700	2 600	2 600	—	0
42. Valtion korvaus poron- hoitajien sijaisavun kustannuksiin (siirtomäärä- raha 2 v)	300	300	300	—	0
50. Valtion korvaus maatalous- yrittäjien ja turkistuottajien lomituspalvelujen hallinto- menoihin (kiinteä määrä- raha)	17 040	16 140	13 140	-3 000	-19
90. Raha-automaatti- avustukset	308 000	309 300	315 300	6 000	2
50. Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (arviomäärä- raha)	308 000	309 300	315 300	6 000	2
Yhteensä	12 895 083	12 719 008	13 083 376	364 368	3

Henkilöstön kokonaismäärä
(htv)¹⁾

3 635   3 512   3 489

¹⁾ Htv-määrä ei sisällä Työterveyslaitoksen osuutta. Vuonna 2016 maksullisen toiminnan osuus on 1 536 henkilötyövuotta ja yhteisrahoitteisen toiminnan osuus 383 henkilötyövuotta.

01. Hallinto

Selvitysosa: Luvun menot koostuvat sosiaali- ja terveysministeriön, työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan, sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisten valtion mielisairaaloiden, lastensuojeluyksiköiden ja vankiterveydenhuollon yksikön toimintamenoista sekä eräistä muista menoista.

Pääluokkaperusteluissa on esitetty sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan toimintapoliittiset tavoitteet. Lähtökohtana on poliittisen tason ohjaus, joka on linjattu hallitusohjelmassa.

Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa ja ohjaa sosiaaliturvan ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistä sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Ministeriö määrittelee sosiaali- ja terveyspolitiikan suuntaviivat, valmistelee keskeiset uudistukset ja ohjaa niiden toteuttamista ja yhteensovittamista. Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan ja sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan tavoitteena on tuottaa asiakkailleen kohtuullisessa ajassa oikeat, perustellut

ja yhdenmukaiset päätökset. Valtion mielisairaalat tuottavat valtakunnallisia oikeuspsykiatrian erikoisalan hoito- ja tutkimuspalveluja. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä on lastensuojelulain mukainen avo-, sijais- ja jälkihuolto. Vankiterveydenhuollon yksikön tehtävänä on vastaavasti vankien terveydenhuollon järjestäminen.

01. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 28 797 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) Kansallisen veteraanipäivän pääjuhlan järjestämiseen
- 2) lääkinnällisen pelastustoimen ja poikkeusolojen valmiudesta sekä näihin liittyvien laitteiden ja kalusteiden hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymien tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoittamiseen
- 4) tasa-arvon tietopalvelun ylläpitoon liittyviin kustannuksiin
- 5) yleissitovien työehtosopimusten kääntämiseen ruotsiksi.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö toimeenpanee hallitusohjelman ja ministeriön strategisten linjausten tavoitteet käyttäen apuna virastojen ja laitosten asiantuntemusta tulossopimuksissa sovittujen tavoitteiden mukaisesti.

Sosiaali- ja terveysministeriön talousarvio perustuu maksullisen toiminnan osalta osittain nettobudjetointiin. Toimintamenomomentille tuloutettavat tulot ovat valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määräämien perusteiden mukaisia tuloja lääkkeiden hintalautakunnan maksullisista suoritteista ja tuloja työsuojeluhallinnon maksullisista suoritteista sekä raha-automaattivastuksista annetun lain (1056/2001) 45 §:n mukaisia korvauksia Raha-automaattiyhdistyksen valvonnasta ja ohjauksesta sekä sosiaali- ja terveysministeriön peliriippuvuuden seurannan ja tutkimuksen kustannusten korvaamisesta antaman asetuksen (381/2002) nojalla rahapeliyhteisöiltä perittäviä korvauksia arpajaisiin osallistumisesta aiheutuvien ongelmien seuraamisesta ja tutkimisesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut toiminnalleen seuraavat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2016:

Toiminnallinen tehokkuus

— Kehitetään laskentatointia ja muuta seurantaa Kieku-tietojärjestelmän puitteissa.

— Maksullisen toiminnan, joka on suhteellisen vähäistä, tavoitteena on julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus ja liiketaloudellisten suoritteiden osalta kannattavuus.

Tuotokset ja laadunhallinta

— Toteutetaan ja seurataan ministeriön vastuulla olevia hallitusohjelman kärkihankkeita ja muita hankkeita, kuten Kansallisten sähköisten tietojärjestelmien kehittämishanke (KanTa ja Tikesos).

— Valmistellaan sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen järjestämistä, rahoitusta, kehittämistä ja valvontaa koskevaa lakiuudistusta.

— Lisätään tutkimus- ja kehittämislaitosten yhteistyötä.

— Jatketaan tasa-arvon valtavirtaistamista.

— Vahvistetaan lainsäädännön vaikutusten arviointia.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

— Sosiaali- ja terveysministeriön henkilöstön ja henkilöstörakenteen kehittämistä jatketaan ministeriön tuottavuuden kehittämiseksi asetetut tavoitteet huomioon ottaen siten, että ministeriön ydintehtävissä tarvittavat voimavarat ja osaaminen varmistetaan.

— Työtyytyväisyysindeksi on vähintään 3,6 (asteikolla 1—5) (v. 2015 tavoite 3,6, v. 2014 toteutuma 3,6, v. 2013 toteutuma 3,5, v. 2011 toteutuma 3,5).

— Sairauspoissaoloja on enintään 8 pv/htv (v. 2015 tavoite 8,0, v. 2014 toteutuma 9,5, v. 2013 toteutuma 8,4, v. 2012 toteutuma 8,6).

EU-projektien tuloja sekä muilta kansainvälisiltä tahoilta saatavia tuloja arvioidaan kertyvän 5 000 euroa ja näitä vastaavien bruttomenojen arvioidaan olevan 5 000 euroa.

Viraston tulosalueittaiset menot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Johto ja erillisyyksiköt	6 270	4 572	4 291
Johdon tuki			
Hallinto- ja suunnitteluosasto	15 311	6 707	6 236
Vakuutusosasto	3 674	3 569	3 355
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto	5 044	5 278	4 962
Sosiaali- ja terveystalvosasto	6 382	6 066	5 703
Työsuojeluosasto	4 421	4 520	4 250
Yhteensä	41 102	30 712	28 797

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	45 841	34 875	32 897
Bruttotulot	4 669	4 163	4 100
Nettomenot	41 172	30 712	28 797
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	8 594		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	8 578		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Adoptiolautakunnan lisääntyneet tehtävät (siirto momentille 33.02.05)	-70
Palveluvalikoimaneuvoston toimintakulut (siirto momentilta 33.30.28)	572
Poliittinen toiminta (HO 2015)	-131
Puolustusvoimien terveydenhuollon ja vankiterveydenhuollon valvonta (siirto momentille 33.02.05) (-1 htv)	-70
Siirto momentille 23.01.02	-150

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01 (-5 htv)	-1 488
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-30
Palkkaliukumasäästö	-223
Palkkausten tarkistukset	193
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-200
Toimintameno säästö (HO 2015)	-300
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen (siirron palautus momentilta 28.20.01)	2
Tasomuutos	-20
Yhteensä	-1 915

2016 talousarvio	28 797 000
2015 I lisätalousarvio	19 000
2015 talousarvio	30 712 000
2014 tilinpäätös	41 156 000

02. Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 242 000 euroa.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnalle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa.

Vaikuttavuus

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta toimii toimialansa ensimmäisenä muutoksenhakuasteena edistäen kansalaisten oikeusturvaa yhdenmukaisilla ja oikeudenmukaisilla päätöksillä. Tavoitteena on käsittelyajan lyhentäminen.

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
<i>Toiminnallinen tehokkuus</i>			
Päätösten hinta (euroa/ratkaisu)	241	237	237
Työn tuottavuus (ratkaisut/htv)	321	325	343
<i>Tuotokset ja laadunhallinta</i>			
Vireille tulleet valitusasiat	9 500	12 000	11 000
Valitusten käsittelyaika (kk)	7,1	7,4	7

Työn tuottavuus on laskettu seuraavien arvioiden mukaan: 12 000 päätöstä ja 35 henkilötyövuotta. Päätöksen hinta on laskettu 12 000 päätöksen ja 2 242 000 euron määrärahan mukaan.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan suoritteet, eli valitusten ja poistohakemusten johdosta annetut päätökset, ovat maksuttomia.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Henkilöstön osaamisesta huolehditaan. Lautakunnan johtamisjärjestelmän toimivuutta, esimiesten johtamistaitoa ja työhyvinvointia seurataan määräjain työtyytyväisyyskyselyin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Palkkaliukumasäästö	-7
Palkkausten tarkistukset	14
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-11
Vuokramenojen indeksikorotus	3
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-2
Yhteensä	-3

2016 talousarvio	2 242 000
2015 I lisätalousarvio	185 000
2015 talousarvio	2 245 000
2014 tilinpäätös	2 305 000

03. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 4 513 000 euroa.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on asettanut sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa.

Vaikuttavuus

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta toimii toimialansa ensimmäisenä muutoksenhakuasteena kaikissa Kansaneläkelaitoksen käsittelemissä asioissa, opintotukea ja työttömyysturvaa lukuun ottamatta, edistäen kansalaisten oikeusturvaa toimeentuloa koskevissa asioissa tuottamalla mahdollisimman nopeasti oikeita, yhdenmukaisia ja oikeudenmukaisia päätöksiä. Tavoitteena on käsittelyajan lyhentäminen.

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
<i>Tuottavuus ja taloudellisuus</i>			
Päätösten hinta (euroa/ratkaisu)	201	197	197
Työn tuottavuus (ratkaisut/htv)	403	400	400
<i>Tuotokset ja laadunhallinta</i>			
Vireille tulleet valitusasiat (lkm)	22 000	22 000	28 000
Valitusten käsittelyaika (kk)	7	7	6

Työn tuottavuus on laskettu arvioilla 23 000 ratkaisua ja 57,5 henkilötyövuotta. Päätöksen hinta on laskettu arvioilla 23 000 ratkaisua ja 4 513 000 euron määrärahalta.

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle tehdyistä valituksista annetut päätökset ovat maksuttomia.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Lautakunnan toimintaa tehostetaan, työprosesseja kehitetään ja parannetaan edelleen. Lisäksi henkilöstön työtä kehitetään tehtävien vaatimustason sekä työn haasteellisuuden lisäämiseksi sekä uudistetaan lautakunnan henkilöstörakennetta uusien tehtävien mukaisiksi. Henkilöstön työhyvinvointia tukevia toimenpiteitä jatketaan edelleen työpaikkaselvityksen mukaisesti.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Palkkaliukumasäästö	-28
Palkkausten tarkistukset	26
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-23
Vuokramenojen indeksikorotus	4
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-5
Yhteensä	-26

2016 talousarvio	4 513 000
2015 I lisätalousarvio	271 000
2015 talousarvio	4 539 000
2014 tilinpäätös	4 648 000

04. Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 576 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) tieteellisestä tutkimustyöstä ja yliopisto-opetuksesta aiheutuneiden menojen sekä muiden toimintamenojen maksamiseen
- 2) vaarallisten ja vaikeahoitoisten lasten ja nuorten psykiatrisen hoitoyksikön palvelujen kysynnän vaihtelusta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) maatalousavustuksia vastaavien menojen maksamiseen
- 4) sairaaloiden yleishallinnosta ja ohjauksesta Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Valtion mielisairaaloiden menot katetaan pääasiassa kuntien maksamilla korvauksilla. Kunnilta perittävät korvaukset hinnoitellaan valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määräämien liiketaloudellisten perusteiden mukaisesti. Asiakasmaksut peritään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) mukaisesti.

Valtion mielisairaaloille asetettavat tulostavoitteet määritellään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja mielisairaaloiden välisissä tulossopimuksissa vuodelle 2016.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Sairaaloiden toiminnassa painottuu oikeuspsykiatrinen erityisosaaminen, ja hoitotoimintaa tukevaa tieteellistä tutkimustyötä tehdään ja hyödynnetään jatkuvasti. Hoidon laatuun ja hoidon tulosten seurantaan kiinnitetään edelleen huomiota terapeuttisia valmiuksia lisäämällä. Hoitoa kehitetään siten, että pakkotoimia tarvittaisiin mahdollisimman vähän. Lisäksi parannetaan toiminnan mittausmenetelmiä ja seurantajärjestelmiä.

Toiminnan tuottavuutta parannetaan kehittämällä muun muassa erityistason psykiatrisen sairaanhoidon vaatimuksia vastaavaa moniammatillista työskentelyä sekä työnjohtoa. Valtion mielisairaalat toimivat tehokkaasti ja taloudellisesti huolehtien samalla toimintansa laadun kehittämistä. Maksullisen toiminnan tuotoilla katetaan kustannukset.

Valtion mielisairaaloiden rahoitusrakenne (1 000 euroa) ja henkilötyövuodet

	2014 toteutuma	htv	2015 arvio	htv	2016 arvio	htv
Toimintamääräraha	600	7	590	5	576	3
Liiketaloudelliset suoritteet	57 837	800	58 994	809	60 739	809
Ulkopuolinen rahoitus yhteensä	57	1	252	1	150	1
Yhteensä	58 494	808	59 836	815	61 465	813

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	58 494	59 836	61 465
Bruttotulot	57 796	59 246	60 889
Nettomenot	698	590	576
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	600		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	502		

Mielisairaaloiden tuottavuuden (laskutettujen hoito- ja mielentilatutkimuspäivien määrä/henkilötyövuodet) kehitys

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Niuvanniemen aikuisosastot	200,46	195,06	195,58
Niuvanniemen nuoriso-osasto	96,47	88,57	88,82
Vanhan Vaasan aikuisosastot	193,94	194,84	191,00

Mielisairaaloiden taloudellisuuden (kokonaiskustannukset/laskutetut hoito- ja mielentilatutkimuspäivät) arvioitu kehitys

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Niuvanniemen aikuisosastot	352,27	366,97	369,50
Niuvanniemen nuoriso-osasto	856,18	884,57	887,40
Vanhan Vaasan aikuisosastot	368,87	385,02	410,00

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (liiketaloudelliset suoritteet, 1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	57 412	58 842	59 877
— muut tuotot	1 082	994	1 012
Tuotot yhteensä	58 494	59 836	60 889
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	57 337	58 909	60 566
— osuus yhteiskustannuksista	459	337	323
Kustannukset yhteensä	57 796	59 246	60 889
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	698	590	-
Kustannusvastaavuus, %	101	101	100

Mielisairaaloiden arvioidaan tuottavan asiakkailleen mm. seuraavat suoritteet

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Hoitopotilaiden hoitovuorokausia	143 595	142 218	142 430
Mielentilatutkimushoitovuorokausia	5 284	5 190	5 194
Mielentilatutkimuksia	83	80	80
Alaikäisten hoitoyksikön hoitopäiviä	4 671	4 562	4 575
Alaikäisten hoitoyksikön mielentilatutkimusvuorokausia	58	110	110
Alaikäisten hoitoyksikön mielentilatutkimuksia	1	2	2

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Henkilöstön uudistumisesta ja työkykyä tuetaan kehittämällä muun muassa erityistason psykiatrisen sairaanhoidon vaatimuksiin entistä paremmin sopivia hoitomenettelyjä sekä tehostamalla työnohjausjärjestelmää ja työhyvinvointiohjelmia. Tavoitteena on vähentää sairauspäiviä ja parantaa työterveysindeksiä. Henkilöstön täydennyskoulutusta tuetaan. Sisäisen erityistason täsmäkoulutusta lisätään.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintamenojen tuottavuussäästö	-3
Toimintameno säästö (HO 2015)	-10
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-1
Yhteensä	-14

2016 talousarvio	576 000
2015 talousarvio	590 000
2014 tilinpäätös	600 000

05. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisten lastensuojeluyksiköiden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 016 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) koulukotien sekä vankilan perheosaston sisällölliseen kehittämiseen, toiminnan tukemiseen ja toimintaympäristön kehittämiseen
- 2) oppilashoitopaikka- ja koulupaikkakysynnän sekä vankilan perheosaston paikkakysynnän vuosittaisen vaihtelun tasaamiseen
- 3) alueellisten ja kansainvälisten yhteistyöverkostojen kehittämiseen
- 4) koulukotien ja vankilan perheosaston yleishallinnosta ja ohjauksesta Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle aiheutuvien kustannusten maksamiseen
- 5) koulukotioppilaille tarkoitetun kuukausirahan ja heidän vanhemmilleen tarkoitetun ateriakorvauksen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion koulukotien menot katetaan pääasiassa kuntien maksamilla korvauksilla. Koulukodeissa annettavan perusopetuksen ja muun opetustoimen piiriin kuuluvan toiminnan rahoitukseen sovelletaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) säädöksiä. Rahoitusjärjestelmä perustuu laskennallisiin yksikköhintoihin, jotka opetus- ja kulttuuriministeriö määrää ja valtioneuvosto vahvistaa ennalta seuraavaa vuotta varten. Oppilaille ja heidän vanhemmilleen maksettavat korvaukset perustuvat lastensuojelulakiin (417/2007), -asetukseen (1010/1983) ja sosiaalihuoltolakiin (710/1982).

Kunnilta perittävät korvaukset hinnoitellaan valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määräämin liikeloudellisin perustein.

Valtion koulukodeille asetettavat tavoitteet määritellään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja koulukotien välisissä tulossopimuksissa vuodelle 2016.

Vaikuttavuus

Valtion koulukotitoiminnan vaikuttavuutta lisätään hallinnollisen rakenteen konsernimaisuutta kehittämällä. Huume-, lääke- ja/tai alkoholiongelmista sekä mielenterveyden häiriöistä kärsivien lasten ja nuorten auttamiseen kiinnitetään koulukotitoiminnan kehittämisessä entistä enemmän huomiota. Voimavaroja suunnataan koulukotityön sisältöä, laatua, asiakaslähtöisyyttä ja tulok-

sellisuutta koskevaan tutkimus- ja kehittämistyöhön. Toiminnan laatua ja laatuajattelua kehitetään edelleen. Lasten ja nuorten psykososiaalista hoitoa kehitetään yhteistyössä lasten ja nuorten psykiatristen hoitoyksiköiden kanssa. Vankilan perheosastolla turvataan sijoitettujen lasten mahdollisuus turvallisiin varhaisen vuorovaikutuksen kokemuksiin sekä hyvään hoitoon ja huolenpitoon. Perheosaston työn vaikuttavuutta seurataan ja toimintaa kehitetään palvelujen ostajien eli kuntien muuttuvia tarpeita vastaavaksi.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Koulukodit toimivat tehokkaasti, taloudellisesti ja asiakassuuntautuneesti ja niiden laatu ja kustannusvaikuttavuus paranee. Maksullisen toiminnan tuotoilla katetaan kustannukset.

Valtion koulukotien rahoitusrakenne (1 000 euroa) ja henkilötövuodet

	2014 toteutuma	2015 varsinainen htv talousarvio	2016 esitys htv
Toimintamääräraha	548	5,5 1 031	5,5 1 016
Liiketaloudelliset suoritteet (sisältää opetushallituksen rahoitusosuuden)	19 275	331,6 22 857	321,0 22 852
Yhteensä	19 823	337,1 23 888	326,5 23 868

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	19 823	23 405	23 390
Bruttotulot	18 989	22 374	22 374
Nettomenot	834	1 031	1 016
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta		287	
— siirtynyt seuraavalle vuodelle		1	

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon ulkopuolisena rahoituksena saatavat maatalousavustukset.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (liiketaloudelliset suoritteet, 1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	18 037	21 474	21 474
— muut tuotot	2 722	2 352	2 352
Tuotot yhteensä	20 759	23 826	23 826
— tästä toimintamomentille nettouttamattomat tuotot	1 484	1 452	1 452

**Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (liiketaloudelliset suoritteet,
1 000 euroa)**

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	21 166	23 909	23 426
— osuus yhteiskustannuksista	427	401	401
Kustannukset yhteensä	21 593	24 310	23 827
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-834	-484	-1
Kustannusvastaavuus, %	96	98	100

Koulukotien maksullisen toiminnan tuotoilla katetaan 100 % niiden kustannuksista. Koulukotien arvioidaan tuottavan maksullisina palveluina muun muassa seuraavat palvelut asiakkailleen:

Eräitä koulukotien maksullisen toiminnan asiakassuoritteita

	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Hoitovuorokausi	38 326	40 341	40 341
Hoitovuorokausi erityisessä huolen- pidossa	5 973	5 691	5 691
Koulupäivä	27 929	23 948	23 948
Jälkihuoltovuorokausi	8 112	8 093	8 093
<i>Vankilan perheosasto</i>			
Hoitovuorokausi	3 160	3 160	3 160

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Henkilöstön jaksamista vahvistetaan säännöllisellä työnohjauksella ja tukemalla koulutukseen hakeutumista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintamenojen tuottavuussäästö	-5
Toimintameno säästö (HO 2015)	-10
Vuokramenojen indeksikorotus	1
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-1
Yhteensä	-15

2016 talousarvio	1 016 000
2015 talousarvio	1 031 000
2014 tilinpäätös	548 000

06. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisen vankiterveydenhuollon yksikön toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 16 659 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) vankiterveydenhuollon palvelujen kysynnän vaihtelusta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) ostopalveluna hankittaviin vankien terveydenhoidon palveluiden maksamiseen
- 3) vankiterveydenhuollon hallinnonalasiirrosta aiheutuvien kustannusten maksamiseen
- 4) vankiterveydenhuollon yleishallinnosta ja ohjauksesta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle aiheutuvien kustannusten maksamiseen
- 5) vankiterveydenhuollon ja sen toimintaympäristön kehittämiseen
- 6) tieteellistä tutkimustyöstä aiheutuneiden menojen maksamiseen
- 7) alueellisten ja kansainvälisten yhteistyöverkoston kehittämiseen.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen vankiterveydenhuollon järjestämisestä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla. Vankiterveydenhuollon järjestäminen ja rahoittaminen siirtyy oikeusministeriön alaisesta Rikosseuraamuslaitoksesta sosiaali- ja terveysministeriön alaisen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaiseksi hallinnoksi, Vankiterveydenhuollon yksiköksi. Hallinnonalasiirron valmistelun pohjana on käytetty oikeusministeriön erittelyä vankien terveydenhuollon kustannusrakenteesta. Vankiterveydenhuollon järjestämistä varten rikosseuraamuslaitoksen toimintamenoista, momentilta 25.40.01 siirtyy sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisuuteen perustettavalla uudelle yksikölle 16 409 000 euroa 1.1.2016 lukien. Tämän lisäksi hallinnonalasiirto aiheuttaa pysyviä lisäkustannuksia, jotka budjetoidaan uutena määrärahana, 250 000 euroa Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle vuodesta 2016 lähtien.

Rikosseuraamuslaitos säilyy hallinnonalansiirron jälkeen vankiterveydenhuollon tilojen vuokralaisena ja vastaa myös jatkossa niiden kustannuksista.

Vaikuttavuus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tarkoituksena on käynnistää hallinnonalansiirron jälkeen vankiterveydenhuollon kehittämisohjelma, jolla mm. pyritään lisäämään entisestään vankien saamien terveystalvelujen vaikuttavuutta ja laatua, tiivistämään yhteistyötä vankiloiden psykologien, sosiaali- ja päihdetyöntekijöiden kanssa ja varmistamaan hoidon jatkuvuus vangin vapautumisen jälkeen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vankiterveydenhuollon hallinnonalasiirrosta THL:lle aiheutuvat jatkuvaluonteiset kulut	250
Vankiterveydenhuolto (siirto momentilta 25.40.01)	16 409
Yhteensä	16 659

2016 talousarvio	16 659 000
2015 I lisätalousarvio	421 000

25. *Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset sähköiset asiakastietojärjestelmät* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 17 330 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten sähköisten tietojärjestelmien (KanTa, sisältäen sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset sähköiset asiakastietojärjestelmät) strategiseen suunnitteluun sekä operatiiviseen suunnitteluun ja ohjaukseen (STM, THL)

2) KanTaan liittyvien kansallisten määrittelyjen tekemiseen ja ylläpitoon (THL)

3) korvauksen maksamiseen Kansaneläkelaitokselle sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) ja sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain (61/2007) mukaisesti KanTa-palveluiden (kansallinen potilastietojen sähköinen arkistointipalvelu, reseptikeskus, kansallinen sosiaalihuollon arkistointipalvelu sekä kansalaisen omien sähköisten resepti- ja asiakastietojen katselupalvelu, potilaan tiedonhallintapalvelu ja lääkemääräysten kirjoituspalvelu) kehittämiseen (Kela)

4) valtionavustusten myöntämiseen sosiaali- ja terveydenhuollon paikallisen ja tietojärjestelmäinfrastruktuurin tehostamiseksi (STM, THL)

5) järjestelmän kehittämissyhteistyön, käyttöönoton ja levittämisen koordinointiin (THL)

6) enintään 30 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen vuodessa sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten sähköisten asiakastietojärjestelmien strategista ja operatiivista suunnittelua ja ohjausta, kansallisten määrittelyjen tekemistä ja ylläpitoa ja järjestelmän kehittämistä sekä käyttöönottoa varten enintään ohjelmakauden loppuun saakka.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten sähköisten asiakastietojärjestelmien strategisesta suunnittelusta ja ohjauksesta. Kansaneläkelaitoksen tehtävänä on sähköisen asiakastietoarkiston rakentaminen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) ja sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain (61/2007) mukaisesti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteyteen perustettu operatiivinen yksikkö koordinoi sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten sähköisten asiakastietojärjestelmien, kuten KanTa-hankkeen kansallisen määrittelytyön, ohjauksen, toimeenpanon ja kehittämisen, vastaavan työn sosiaalihuollon alueella sekä EU-tason yhteistyön (epSOS -hanke). Rahoituksen pääpaino siirtyy sosiaalihuollon sähköisen asiakastietojärjestelmän rakentamiseen tulevan lainsäädännön mukaisesti. Momentin määrärahaa on tarkoitus käyttää myös valtionavun maksamiseen kunnille ja kuntayhtymille sekä tarvittaessa muille tahoille sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmäkokonaisuuden paikallisen ja alueellisen infrastruktuurin selkiyttämiseen ja tehostamiseen.

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

<i>Sosiaali- ja terveysministeriö</i>	
Strateginen suunnittelu ja ohjaus (STM)	600
Lainsäädännön aiheuttamat muutokset sekä uusien järjestelmäpalvelujen hankinnat	6 000
<i>Terveysten ja hyvinvoinnin laitos</i>	
Toimeenpanon operatiivinen johtaminen	2 300
Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten määrittelyjen tekeminen ja ylläpito	4 430
Valtionavustukset paikallisen ja alueellisen tietojärjestelmäinfrastruktuuriin tehostamiseksi	4 000
Yhteensä	17 330

2016 talousarvio	17 330 000
2015 talousarvio	17 330 000
2014 tilinpäätös	16 330 000

29. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 18 609 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös lähialueyhteistyöhön käytettyjen ja kotimaasta hankittujen palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäveromenojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 23.01.29	-227
Valtori (siirto momentille 28.01.29)	-123
Yhteensä	-350

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	18 609 000
2015 talousarvio	18 959 000
2014 tilinpäätös	19 519 657

66. Kansainväliset jäsenmaksut ja maksuosuudet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 830 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kansainvälisten järjestöjen ja laitosten jäsenmaksujen, maksuosuuksien ja erityisohjelmien tukemisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kansainvälisten jäsenmaksujen ja maksuosuuksien arvioidun tason tarkentuminen	-202
Yhteensä	-202

2016 talousarvio	3 830 000
2015 talousarvio	4 032 000
2014 tilinpäätös	4 322 000

02. (33.02 ja 70, osa) Valvonta

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lakisääteisesti valvontaa harjoittavien laitosten toimintamenoista, työsuojelun aluehallintoviranomaisien toimintamenoista sekä oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menoista. Valvontalaitoksia ovat Säteilyturvakeskus, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus ja aluehallintovirastojen työsuojelun vastualueet. Oikeuslääkinnän tehtävät hoitaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kunnat ovat keskeisiä terveysvalvonnasta vastaavia toimijoita.

Valvontalaitosten toiminta kohdistuu sosiaali- ja terveysministeriön strategisista tavoitteista seuraaviin:

- hyvinvoinnille vahva perusta
- kaikille mahdollisuus hyvinvointiin
- elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta.

Vaikuttavuus

- oikeusturvan ja lainsäädännön noudattamisen varmistaminen
- lupa-, rekisteri- ja valvonta-asioiden asiantuntevan ja hyvän hallintotavan mukainen käsittely
- ennakkovalvonnan toimivuuden varmistaminen lainsäädännön edellyttämällä palvelutasolla.

03. Säteilyturvakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 13 303 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää enintään 1 500 000 euroa Suomen ja Venäjän välisen säteily- ja ydinturvallisuuden yhteistyöhön:

- 1) ensisijaisesti Venäjän Federaation ydinturvallisuusviranomaisen ja toiminnanharjoittajien kanssa toteutettaviin ydin- ja säteilyturvallisuutta edistäviin hankkeisiin
- 2) ydin- ja säteilyturvallisuusyhteistyöhön liittyvien valtion siirtomenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Säteilyturvakeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Tavoitteena on, että säteilylähteiden käytössä ei satu onnettomuuksia tai vakavia turvallisuuteen vaikuttavia tapahtumia ja että jokaisen työntekijän säteilyannos pysyy henkilökohtaisen annosrajan alapuolella.

Ydinlaitosten valvonnassa tavoitteena on, että laitoksilla ei satu onnettomuuksia tai vakavia turvallisuuteen vaikuttavia tapahtumia, radioaktiivisten aineiden normaalikäytön aikaiset päästöt laitoksilta ovat pieniä ja niistä lasketut vuotuiset säteilyannokset ovat alle yksi prosenttia valtioneuvoston asetuksessa (733/2008) asetetusta raja-arvosta. Ydinjätteiden käsittely, varastointi ja loppusijoitus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että jätteiden määrä pysyy mahdollisimman pienenä eikä toiminnasta aiheudu käytännöllisesti katsoen lainkaan päästöjä. Ympäristön säteilyvalvonnan tavoitteena on, että Säteilyturvakeskus on jatkuvasti tietoinen ympäristön säteilytasosta.

Säteilyturvakeskuksen toiminta perustuu tehokkaaseen valvontaan, nopean onnettomuusvalmiuden ylläpitoon sekä vaikuttamiseen olennaisten toimijoiden kautta siten, että ydin- ja säteilyturvallisuuden kannalta tärkeät kohteet turvataan. Säteilyturvakeskus suuntaa mm. valmiustoiminnan kannalta olennaista tutkimustoimintaa yhteiskunnan tarpeiden ja linjausten mukaisesti. Säteilyturvakeskus turvaa tehokkaalla riskiestinnällään eri yhteyksissä eri toimijoiden ja kansalaisten säteily- ja ydinturvallisuuteen liittyvät tietotarpeet. Säteilyturvakeskus järjestää tehokkaan valvonnan organisoitumalla joustavasti ja se pyrkii varmistamaan suunnitelmallisella osaamisen johtamisella ydin- ja säteilyturvallisuuden viranomaistoiminnan osaamisen erityisesti suurissa ydinturvallisuushankkeissa sekä säteilyn ympäristövalvonnassa. Säteilyturvakeskus pyrkii kehittämään palvelutoimintaansa osana talouden vakauttamista.

Säteilyturvakeskuksen rahoitusrakenne (1 000 euroa) ja henkilötyövuodet

	2014 toteutuma	2015		2016 esitys	htv
		htv	varsinainen talousarvio		
Budjettirahoitus	16 352	83	14 441	83	75
Maksullinen toiminta	28 539	242	39 888	301	297
Yhteisrahoitteinen toiminta	1 125	20	900	23	12
Yhteensä	46 016	345	55 229	407	384

Säteilyturvakeskuksen tulosalueittaiset kustannukset (1 000 euroa) ja henkilötyövuodet

	2014 toteutuma	2015		2016 arvio	htv ¹⁾
		htv	arvio		
Ydinenergia	23 066	117	34 799	164	160
Säteilytoiminta	5 275	31	4 651	31	31
Valmiustoiminta	2 001	12	1 864	12	12
Tutkimus ja kehitys	3 572	17	4 249	25	12
Asiantuntijapalvelut	7 121	29	5 201	28	29
Viestintä	1 317	8	1 276	9	9
Ympäristö	3 664	14	3 189	14	14
Yhteiset palvelut ²⁾	-	51	-	43	40
Yhteensä	46 016	279	55 229	326	307

¹⁾ Taulukko ei sisällä lomia ja poissaoloja. Vuonna 2016 niiden osuudeksi arvioidaan 77 htv.

²⁾ Yhteisten palveluiden kustannukset on vyörytetty muille tulosalueille.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	46 016	55 229	55 303
Bruttotulot	34 947	40 788	42 000
Nettomenot	11 069	14 441	13 303
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 042		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	9 325		

Julkisoikeudellisen ja muun maksullisen toiminnan tavoitteena on kustannusvastaavuus.

Ydinturvallisuusvalvonnan maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmat (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myyntitulot	19 573	30 638	32 510
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	19 578	30 638	32 510
Kustannusvastaavuus, %	100	100	100

Erillislakien mukaiset julkisoikeudelliset suoritteet (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myyntitulot	3 105	3 250	2 890
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	3 124	3 250	2 890
Kustannusvastaavuus, %	99	100	100

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	236	100	100
— EU:lta saatava rahoitus	742	700	400
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	147	100	100
Tuotot yhteensä	1 125	900	600
Hankkeiden kokonaiskustannukset	2 277	1 800	1 200

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	1 152	900	600
Omarahoitusosuus, %	51	50	50

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Tavoitteena on, että henkilöstön osaaminen ja ammattitaito ovat korkealla tasolla, henkilöstön koulutukseen käyttämä aika on 3—4 % kokonaistyöajasta ja henkilöstön työtyytyväisyys ja motivaatio kehittyvät myönteisesti. Tavoitteena on lisäksi, että henkilöstön omasta sairaudesta ja työtapaturmista johtuvien poissaolopäivien määrä on alle 8,5 henkilötyövuotta kohden.

Ydin- ja säteilyturvallisuuden yhteistyö Venäjän federaation kanssa on kohdistunut kuuteen eri aihepiiriin: Leningradin ydinvoimalaitos, Kuolan ydinvoimalaitos, ydinturvallisuusvalvonta, radioaktiiviset jätteet, ympäristön säteilyvalvonta ja onnettomuusvalmius sekä ydinmateriaalivalvonta. Pääosa resursseista on kohdistettu mainittujen kahden ydinvoimalaitoksen turvallisuuden kohentamiseen siten, että pääkohde on Leningradin ydinvoimalaitos, jonka sijainti ja Tshernobyl-tyyppiset reaktorit korostavat jatkuvan parantamisen tarvetta. Hankkeisiin on sisällytetty mm. koulutustoimintaa, turvallisuusanalyysijä, teknisiä turvallisuusparannuksia ja laitetoimituksia, laitteistojen tarkastustekniikan kehittämistä ja säännösten kehittämistä. Leningradin ja Kuolan laitoksen ympäristön säteilyvalvontajärjestelmät on toteutettu lähialueyhteistyön puitteissa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sektoritutkimussäästö	-100
Toimintamenojen tuottavuussäästö ja vuokramenojen indeksikorotus/säästö-kokonaisuus	-79
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-16
Julkisten tietovarantojen avaaminen (HO)	-200
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-157
Palkkaliukumäsäästö	-27
Palkkausten tarkistukset	41
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-330
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-69
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-120
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)	-58
Vuokramenojen indeksikorotus	10
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-13
Tasomuutos	-20
Yhteensä	-1 138

2016 talousarvio	13 303 000
2015 talousarvio	14 441 000
2014 tilinpäätös	16 352 000

05. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 11 758 000 euroa.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto edistää väestön terveyttä ja toimintakykyä valvonnan edellyttämän ohjauksen sekä ennakoivan ja jälkikäteisen valvonnan keinoin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle alustavasti seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen puolustusvoimien ja vankiterveydenhuollon valvonnan järjestämisestä.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tavoitteena on

— tunnistaa ja ennakoida väestön terveyteen ja hyvinvointiin sekä palvelujärjestelmään liittyvät riskit ja kohdentaa työtä tämän perusteella

— huolehtia erityisesti niiden oikeuksista, jotka eivät itse niitä pysty puolustamaan

— yhdenmukaistaa sosiaali- ja terveysalan valvonnan edellyttämä ohjaus saumattomaksi kokonaisuudeksi koko maassa

— ohjata toiminnanharjoittajia tehostamaan omavalvontaa

— toimia ja vaikuttaa aktiivisesti EU:ssa ja kansainvälisessä yhteistyössä.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto on lupa- ja valvontaviranomainen, jonka toiminnan vaikutus yhteiskunnallisiin vaikutustavoitteisiin on luonteeltaan välillistä. Yhteiskunnallisiin tavoitteisiin vaikuttaa samanaikaisesti valtiokonsernin toiminta kokonaisuutena, yhteiskunnan toimijat muutoin sekä kansainvälinen kehitys.

Toiminnallinen tehokkuus

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston talousarvio perustuu osittaiseen nettobudjettiin. Bruttobudjetoidut tulot on budjetoitu momentille 12.33.02. Toimintamenomomentille kirjatavat tulot ovat terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja valtakunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon sekä yksityisten palveluntuottajien lupia koskevien suoritteiden maksuja ja viraston suoritteista liiketaloudellisin perustein määrättäviä maksuja. Lisäksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle yksityisten palvelunantajien rekisteristä aiheutuvia ylläpitokustannuksia vastaavasti aluehallintovirastot suorittavat osan saamistaan vuosimaksuista virastolle.

Toiminnan tehokkuus

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Työn tuottavuusindeksi	100,15	100	100
Kokonaistuottavuusindeksi	100,76	100	100

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	16 812	15 935	15 258
Bruttotulot	4 091	3 470	3 500
Nettomenot	12 721	12 465	11 758
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 599		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 214		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot , maksullisen toiminnan myyntituotot	4 968	4 400	4 400
— tästä toimintamomentille nettouttamattomat tuotot	1 180	1 100	1 100
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset yhteensä	2 785	3 250	3 250
— osuus yhteiskustannuksista yhteensä	1 163	1 150	1 150
Kokonaiskustannukset yhteensä	3 948	4 400	4 400
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	1 020	-	-
Kustannusvastaavuus, %	126	100	100

*Tuotokset ja laadunhallinta***Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston käsiteltäväksi saapuvien asioiden määriä**

	2014 toteutuma	2015 ennuste	2016 ennuste	2015/2016 muutos-%
Terveydenhuollon ammatinharjoittamista koskevat päätökset	20 238	18 400	18 400	0
Valvonta-asiat	1 167	1 175	1 260	7,2
Raskauden keskeyttämistä koskevat luvat	928	970	970	0

Palvelukyky	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Ammattioikeutta koskevat laillistamispäätökset, 90 % hakemuksista käsitelty asetetussa määräajassa			
— suomalainen säännelty koulutus, 5 pv	95 % käsiteltiin 5 pv	tavoitteen mukainen	tavoitteen mukainen
— EU/ETA-maiden koulutus, 3 tai 4 kk	95 % käsiteltiin 4 kk:ssa	tavoitteen mukainen	tavoitteen mukainen
— EU/ETA-maiden ulkopuolisten maiden koulutus, 4 kk	95 % käsiteltiin 4 kk:ssa	tavoitteen mukainen	tavoitteen mukainen
Raskauden keskeyttämistä koskevat asiat, 4 työpäivän kuluessa	4 työpäivän kuluessa	tavoitteen mukainen	tavoitteen mukainen
Yksityisen terveydenhuollon lupa-asiat, käsittelyaikojen mediaani 6 kk ja 70 % lupa-asioista käsitellään 8 kk:ssa	mediaani 31 pv ja keskim. käsittelyaika 61 pv. 96 % lupa-asioista käsiteltiin 8 kk:ssa.	tavoitteen mukainen	tavoitteen mukainen
Terveydenhuollon valvonta-asiat, käsittelyaikojen mediaani 10 kk ja 90 % asioista käsitellään 27 kk:ssa	käsittelyajan mediaani 6,5 kk ja 90 % asioista käsiteltiin vajaassa 22,3 kk:ssa	tavoitteen mukainen	tavoitteen mukainen
Yksityisten sosiaalipalveluiden lupa-asiat, käsittelyaikojen mediaani 7 kk ja 70 % lupa-asioista käsitellään 7 kk:ssa	mediaani 93 pv ja 68 % asioista käsiteltiin 4,5 kk:ssa	tavoitteen mukainen	tavoitteen mukainen
Sosiaalihuollon valvonta-asiat, käsittelyaikojen mediaani 11,5 kk ja 80 % asioista käsitellään 18 kk:ssa	mediaani 22,5 pv ja 95 % asioista käsiteltiin alle 18 kk:ssa.	tavoitteen mukainen	tavoitteen mukainen
Alkoholilupa-asiat			
— alkoholin valmistuslupien käsittely, 90 pv	126 pv	tavoitteen mukainen	tavoitteen mukainen
— alkoholin tukkumyyntilupien käsittely, 90 pv	62 pv	tavoitteen mukainen	tavoitteen mukainen
— alkoholin teollisen käytön lupien käsittely, 30 pv	15 pv	tavoitteen mukainen	tavoitteen mukainen

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Valtionhallinnon heikentynyt taloustilanne vaikuttaa Valviran henkilöstövoimavarojen kehittämiseen. Resurssikehityksen rinnalla myös toimintaympäristön muutokset sekä Valviraan kohdistuvien odotusten lisääntyminen ja monimuotoistuminen edellyttävät virastolta kykyä vastata uusiin haasteisiin entistä joustavammin. Valvira on laatinut tuleville vuosille ulottuvan sopeuttamishjelman. Ohjelman tavoitteena on varmistaa Valviran toimintakyky ja parantaa valmiuksia vastata muuttuvan toimintaympäristön vaatimuksiin.

Henkilöstön osaaminen on avainasemassa kaikessa Valviran tekemisessä. Osaamista kehitetään entistä suunnitelmallisemmin hyödyntämällä tulos- ja kehityskeskusteluja sekä laatimalla toimintaa tukeva koulutus suunnitelma. Eläkkeelle siirtymiset sekä toimintatapojen ja työmenetelmien kehittäminen mm. ICT-järjestelmien avulla mahdollistavat henkilöstörakenteen ja osaamisen kehittämisen sekä resurssien uudelleen kohdentamisen tulevia vaatimuksia ja tarpeita vastaviksi.

Työhyvinvoinnista huolehtiminen luo perustaa henkilöstön toimintakyvylle. Suuri työmäärä sekä virkatehtävien suorittamiseen liittyvät vastuut ovat työhyvinvoinnin kannalta haasteellisia. Näihin haasteisiin vastaaminen edellyttää johtamiseen panostamista koko johtamisketjun pituudelta - työntekijän ja lähiesimiehen vuorovaikutuksesta aina viraston johtamiseen saakka. Työhyvinvointia seurataan säännöllisin kyselyin ja tulosten analysointiin sekä kehittämistoimenpiteiden toteuttamiseen ja niiden seurantaan panostetaan. Johto ja esimiehet kiinnittävät kasvavaa huomiota työtehtävien jakamiseen, tehtävien priorisointiin sekä henkilöstön tukemiseen vastuullisessa työssä.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Adoptiolautakunnan lisääntyneet tehtävät (siirto momentilta 33.01.01)	70
Alkoholielinkeinorekisterin uusiminen	50
Puolustusvoimien terveydenhuollon ja vankiterveydenhuollon valvonta (siirto momentilta 33.01.01) (1 htv)	70
Sosiaalihuollon valvonta (1 htv)	70
Sähköisen hallinnon ja Terhikki-rekisterin uudistamishanke (SAMPO) (v. 2015 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-825
Terveydenhuollon laitteet ja tarvikkeet (siirto momentilta 33.70.22) (1 htv)	70
YHTI-järjestelmän käyttöönotto (siirto momentilta 33.70.21) (1 htv)	70
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-7
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-107
Palkkaliukumasäästö	-79
Palkkausten tarkistukset	71
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-57
Toimintameno säästö (HO 2015)	-100
Vuokramenojen indeksikorotus	9
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-12
Yhteensä	-707

2016 talousarvio	11 758 000
2015 I lisätalousarvio	148 000
2015 talousarvio	12 465 000
2014 tilinpäätös	12 336 000

06. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 4 088 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

1) Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen hyväksymien, viraston ulkopuolella toteutettavien tutkimus-, koulutus- ja kehittämishankkeiden rahoittamiseen

2) viraston alueellistamisen aiheuttamien lisämenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus aloitti toimintansa 1.11.2009. Keskukseen kaikki virat sijoitetaan Kuopioon viimeistään vuoden 2018 loppuun mennessä. Keskuksella on tarvittaessa toimitiloja toiminnan kannalta keskeisissä kaupungeissa, kuten Helsingissä ja Lontoossa. Keskukseen alueellistamisesta aiheutuvien lisämenojen kattamiseen vuonna 2016 varataan 1 100 000 euroa. Lisämenoja aiheutuu muutto- ja matkakustannuksista, uusien toimitilojen muutostöistä, hankinnoista ja tietoliikenneyhteyksien ja muun ICT-infrastruktuurin rakentamisesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa.

Toiminnallinen tehokkuus (taloudellisuus, tuottavuus, kannattavuus, kustannusvastaavuus)
Tavoitteena on, että viraston maksullisen toiminnan suoritteet tuotetaan kustannusvastaavasti. Keskus seuraa tuottavuuden kehitystä Tilastokeskuksen määrittelemien tuottavuusindikaattorien avulla.

Toiminnan tehokkuus (indeksi 100 = vuosi 2011)

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Työn tuottavuusindeksi	99,3	>100	>100
Kokonaistuottavuusindeksi	97,2	>100	>100

Viraston henkilötövuosien määrät (htv)

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Maksullinen toiminta	185	210	210
Ei-maksullinen toiminta	33	30	30
Yhteensä	218	240	240

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma ¹⁾	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	25 479	25 117	26 088
Bruttotulot	22 050	20 950	22 000
Nettomenot	3 429	4 167	4 088
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 482		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 630		

¹⁾ Sisältää edelliseltä vuodelta siirretyn määrärahan käytön.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen rahoitusrakenne (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Budjettirahoitus	5 577	4 167	4 088
Maksullisen toiminnan tuotot yhteensä	19 902	20 950	22 000
— julkisoikeudelliset suoritteet	17 404	19 000	19 900
— liiketaloudelliset suoritteet	4	-	-
— erillislakien mukaiset suoritteet	2 020	1 950	1 950
Muut tuotot	474	-	150
Edelliseltä vuodelta siirtynyt	1 482	3 630	-
Yhteensä	26 961	28 747	26 088

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (maksuperustelain mukaiset suoritteet, 1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot yhteensä	17 408	19 000	19 900
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	11 462	12 271	12 852
— osuus yhteiskustannuksista	6 285	6 729	7 048
Kustannukset yhteensä	17 747	19 000	19 900
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-339	-	-
Kustannusvastaavuus, %	98	100	100

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (erillislakien mukaiset suoritteet, 1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot, suoritteiden myyntitulot	2 020	1 950	1 950
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	1 037	1 539	1 548
— osuus yhteiskustannuksista	544	411	402
Kustannukset yhteensä	1 581	1 950	1 950
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	439	-	-
Kustannusvastaavuus, %	128	100	100

Tuotokset ja laadunhallinta

- Parannetaan tuottavuutta uudistamalla toimintatapoja ja tehostamalla prosesseja.
- Lisätään lääkitysturvallisuusasioissa yhteistyötä terveydenhuollon toimijoiden kanssa lääke- ja lääkitysturvallisuuden parantamiseksi.
- Kehitetään viranomaisneuvontaa entistä paremmin uusien alalle pyrkivien yritysten tarpeita vastaavaksi lääkekehityksen edistämiseksi.
- Lisätään valvontaviranomaisten yhteistyötä ja toimijoiden ennakoivaa ohjaamista valvonnan kattavuuden ja vaikuttavuuden edistämiseksi.
- Tuotetaan tietoa ja moniammatillisia toimintamalleja järkevän lääkehoidon sekä lääkepoliittisen päätöksenteon tueksi.
- Kehitetään lääkeinformaatiotoimintaa asiakaskeisesti lääkeinformaatioverkoston avulla.
- Toteutetaan lääkehoitojen arviointitoimintaa verkostoyhteistyönä kotimaisten ja valittujen kansainvälisten toimijoiden kanssa.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen henkilöstön osaamista ja työkykyä ylläpidetään, tuetaan ja kehitetään.

Tunnusluvut	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Henkilöstön hyvinvointi			
— työtyytyväisyysindeksi	3,5	3,5	yli valtion keskitason
— sairauspoissaolot pv/htv vähenevät	6,9	<9	alle valtion keskitason

Määräraha on tarkoitettu 150 000 euroa tutkimushankkeiden rahoittamiseen. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina maksullisen toiminnan tuloina maksuperustelaim mukaisista julkisoikeudellisista suoritteista saadut tulot ja lääkelain (84 b §, 595/2009) tarkoitetut tulot.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen talousarvio perustuu nettobudjetointiin. Menot katetaan pääasiassa valvonta- ja palvelutoiminnasta perittävillä maksuilla. Maksullisen toiminnan palvelut tuotetaan omakustannushintaan. Suoritteista perittävät maksut ovat maksuperustelaim mukaisia. Lääkkeiden laadunvalvonnan kustannukset katetaan lääkelain (84 b §, 595/2009) mukaisella maksulla.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-8
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-8
Palkkaliukumasäästö	-12
Palkkausten tarkistukset	20
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-21
Toimintameno säästö (HO 2015)	-50

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vuokramenojen indeksikorotus	4
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-4
Yhteensä	-79

2016 talousarvio	4 088 000
2015 I lisätalousarvio	100 000
2015 talousarvio	4 167 000
2014 tilinpäätös	5 577 000

07. (33.70.01) Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 26 082 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain (44/2006) 15 ja 20 § mukaisista toimenpiteistä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut alustavasti työsuojelun aluehallintoviranomaisille seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016. Vastuualuekohtaiset tulostavoitteet määritellään ministeriön ja työsuojelun aluehallintoviranomaisten välisissä tulossopimuksissa.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Vuonna 2011 vahvistettujen Työympäristön ja työhyvinvoinnin linjausten mukaisesti työsuojelun aluehallintoviranomaiset suuntaavat toimintaansa niin, että vuoden 2010 tasoon verrattuna 1) ammattitautien määrä vähenee 10 %, 2) työpaikkatapaturmien taajuus alenee 25 % ja 3) työn aiheuttama haitallinen kuormitus työssä vähenee 20 % vuoteen 2020 mennessä.

Työsuojeluviranomaiset suuntaavat toimintaansa pääsääntöisesti riskiperusteisesti ja vaikuttavat mahdollisimman tuloksellisesti työpaikan omaan työsuojelutoimintaan. Valvonnassa varmistetaan, että työnantajat ja muut vastuutahot noudattavat työsuojelulainsäädäntöä.

Viranomaisvalvonnan vaikuttavuutta parannetaan kohdentamalla valvontaa valtakunnallisesti suurempiin kokonaisuuksiin ja suunnittelemalla yhtenäisiä valvontakäytäntöjä. Viestintä ja sidosryhmäyhteistyö otetaan tehokkaammin valvonnan tueksi. Tasalaatuinen valvonta varmistetaan yhteneväisillä valvontakäytännöillä. Voimavarojen suuntaamista ja käyttöä toiminnan painopistealueille seurataan. Toimintojen tuottavuuden parantamiseksi toimintatapoja tehostetaan.

Asiakasaloitteisen toiminnan osalta työsuojeluvalvontaan liittyvään asiakaskysyntään vastataan kaikilta osin sovittuja määräaikoja noudattaen.

Tarkastustoiminnalle asetetaan seuraavat määrätavoitteet:

Vuonna 2014 suoritettiin 26 644, vuonna 2015 arvioidaan suoritettavan 30 000 ja vuonna 2016 30 000 tarkastusta.

Työsuojelun aluehallinnon kokonaiskustannukset (1 000 €) ja henkilötyövuodet

Tulosalue	2014		2015		2016		htv		
	toteutunut	%-osuus	htv	tavoite	%-osuus	htv		tavoite	%-osuus
Viranomaisaloitteinen toiminta	19 501	72	308	17 599	64	294	16 695	64	275
Asiakasaloitteinen toiminta	4 023	12	64	5 500	20	92	5 215	20	86
Hallinto- ja tukitoiminnot	5 024	16	78	4 400	16	73	4 172	16	69
Yhteensä	28 548	100	450	27 449	100	459	26 082	100	429

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014	2015	2016
	toteutuma	varsinainen talousarvio	esitys
Bruttomenot	28 714	27 579	26 212
Bruttotulot	166	130	130
Nettomenot	28 548	27 449	26 082
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	6 185		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	5 477		

Toiminnallinen tehokkuus

Yhteiset valtakunnalliset tehtävät mukaan lukien työsuojelun vastuualueiden tukipalveluyksikön tehtävät on tasattu ja organisoitu työsuojelun vastuualueiden kesken niin, että ne tukevat tehokkaasti valvontatoimintaa. Työsuojelun vastuualueilla on käytössä yleinen valtakunnallinen puhe- linneuvonta.

Tuotokset ja laadunhallinta

Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toiminnan suunnittelun ja kohdentamisen menetelmiä kehitetään ja niiden toimivuutta seurataan. Toiminnan laatua ja tuottavuutta parannetaan, valvontamenetelmiä kehitetään ja toiminnan eri osa-alueiden arviointia jatketaan. Toiminta on asiakaslähtöistä. Valvonnan menetelmät valitaan kohteen valvonnan kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Työsuojelun vastuualueilla varmistetaan osaamisen ja henkilöstövoimavarojen tarkoituksenmukainen sijoittuminen. Erityisosaamista kehitetään ja hyödynnetään tehokkaammin valtakunnallisesti. Työsuojelun vastuualueilla on käytössä uudistettu koulutusjärjestelmä. Henkilöstön osaamisen kehittämistä ja ammattitaidon ylläpitämistä tuetaan ja työhyvinvoinnista huolehditaan.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Harmaan talouden ma. lisäresurssin poisto	-1 300
Palkkaliukumasäästö	-157
Palkkausten tarkistukset	210
Toimintameno säästö (HO 2015)	-120
Yhteensä	-1 367

2016 talousarvio	26 082 000
2015 talousarvio	27 449 000
2014 tilinpäätös	27 840 000

20. Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 8 564 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 12 §:n mukaisen oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menojen maksamiseen
- 2) oikeuslääkeopillisista tutkimuksista suoritettavista korvauksista annetun asetuksen (862/2004) mukaisten palkkioiden ja korvausten maksamiseen
- 3) yliopistoilta ostopalveluna tehtävän oikeuslääketieteen erikoislääkärikoulutuksen menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen tavoitteena on kansalaisen oikeusturvan ja kuolinsyyn oikeellisuuden varmistaminen. Tavoitteena on, että oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten määrä on enintään 20 % kaikista vainajista. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää toimenpiteitä ja yhteistyön lisäämistä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja poliisitoimen välillä oikeuslääketieteellisessä kuolemansyyn selvittämistoiminnassa.

Toiminnan laajuus 2014—2016

	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Menot, euroa	11 217 000	10 900 000	8 564 000
Oikeustieteellisten avausten määrä, kpl	9 620	9 500	9 200

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Helsingin yliopiston erillisyksikön, entisen Hjelt-säätiön osuuden siirtäminen THL:n hoidettavaksi (siirto momentille 33.03.04)	-3 736
Kustannustason nousun huomioiminen	1 400
Yhteensä	-2 336

2016 talousarvio	8 564 000
2015 talousarvio	10 900 000
2014 tilinpäätös	11 216 862

87. Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää perustettavan STUK International Oy:n osakepääoman ja muun oman pääoman maksamiseen.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen uuden 4 a §:n lisäämisestä Säteilyturvakeskuksesta annettuun lakiin. Esityksessä ehdotetaan Säteilytur-

vakeskukselle oikeutta siirtää Säteilyturvakeskuksen kansainvälisten säteily- ja ydinturvallisuutta koskevien asiantuntijapalveluiden hallinta perustettavalle uudelle osakeyhtiölle vuoden 2016 aikana.

STUK International Oy on valtion kokonaan omistama erityistehtävayhtiö, joka toimii sosiaali- ja terveysministeriön omistajaohjauksessa.

Määrärahaa on tarkoitus käyttää perustettavan osakeyhtiön osakepääoman ja muun oman pääoman maksamiseen. Osakeyhtiön pääomitus on tarkoitus muodostaa tarkoituksenmukaisessa ja riittävässä suhteessa toiminnan laajuuteen. Riittävällä osakepääomalla turvataan aloittavan yhtiön vakavaraisuus ja alkuvaiheen maksuvalmius.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio

1 000 000

03. Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat pääosin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tutkimus-, kehittämis-, tilasto-, rekisteri- ja asiantuntijatoiminnasta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenoista, valtionavusta Työterveyslaitoksen menoihin sekä hallitusohjelman strategisen tavoitteen hyvinvointi ja terveys toimeenpanoa tukevien kärkihankkeiden toimeenpanosta.

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa toimialansa tutkimus- ja kehittämispolitiikasta. Sen tavoitteena on tuottaa sellaista tutkimustietoa, joka on systemaattisesti hyödynnettävissä sosiaali- ja terveyspolitiikan erilaisissa kehittämistoimenpiteissä, kuten lainsäädännön valmistelussa ja toimeenpanossa, erilaisissa ohjelmissa ja projekteissa sekä muussa ministeriön päätöksenteossa.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tutkimus- ja kehittämistoiminta on johtamisen väline ja edellytys strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tutkimus- ja kehittämispolitiikka on strategista päätöksentekoa, lainsäädännön ja budjetin valmistelua ja niiden toimeenpanoa sekä informaatio-ohjausta tukeva investointi. Hallinnonalan tutkimuslaitoksilla on myös tutkimus- ja kehittämistoiminnan tulosten käytäntöön viemiseen liittyvää toimintaa, kuten asiantuntijapalveluja, tiedonvälitystä ja koulutusta. Lisäksi niillä on lakisäätöisiä tai ministeriön kanssa sovittuja erityistehtäviä, esimerkiksi valvontaan, tilastointiin ja erityisiin vaaratilanteisiin varautumiseen liittyviä tehtäviä.

Vaikuttavuus

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tutkimus- ja kehittämistoiminnan pohjana on ministeriön Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 -asiakirja sekä hallitusohjelman painotukset. Strategian mukaisesti hallinnonalan tutkimus- ja kehittämistoiminnan, tietotuotannon sekä tiedonvälityksen keskeiset linjaukset ovat:

- hyvinvoinnille vahva perusta
- kaikille mahdollisuus hyvinvointiin

— elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta.

Hallitusohjelmassa painotetaan terveyden edistämistä, varhaista tukea ja ennaltaehkäisevää työtä.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Terveyden edistämisen osa-alueella kiinnitetään huomiota kansantautien vaaratekijöiden vähentämiseen, tapaturmien ehkäisemiseen ja terveyttä tukevien olosuhteiden luomiseen. Erityisesti tavoitteena on tupakoinnin, alkoholin käytön ja ylipainoisuuden hallinta (mom. 33.03.04 ja mom. 33.03.50).

Työelämän hyvinvointi on tärkeä tavoite, johon pyritään työn mielekkyyttä lisäämällä fyysinen ja psyykinen terveys ja turvallisuus varmistuen. Myös työelämän tasa-arvon varmistaminen ja työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä kohteita (mom. 33.03.50).

Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi ehkäisevä näkökulma on ensisijainen toimintamalli. Lasten, nuorten ja perheiden ongelmiin puututaan uusilla malleilla, pitkäaikaistyöttömyys torjutaan ja suurimmassa köyhyysriskissä olevien toimeentulo turvataan (mom. 33.03.04 ja mom. 33.03.50).

Toimiva palvelujärjestelmä ja osaava ja riittävä työvoima luovat pohjan laadukkaalle palveluille. Erityisenä haasteena on peruspalveluiden ja ikääntyvän väestön palvelujen turvaaminen. Apuna tulee olla uuden teknologian laajamittainen hyväksikäyttö ja kehittäminen (mom. 33.03.04).

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tuottavuustoimenpiteitä kohdistetaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Työterveyslaitoksen tutkimustoiminnan tehostamiseen.

04. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 56 228 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) toimintaan liittyvien kansainvälisten ja kotimaisten järjestöjen jäsenmaksuista, yhteisrahoitteisten hankkeiden rahoitusosuuksista, ulkomailla toteutettavien projektien, täydennyskoulutuksen avustuksen ja yhteistyöstä aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) EU:n hyväksymien hankkeiden rahoitukseen liittyvien menojen maksamiseen
- 3) Alkoholitutkimussäätiön, Käypä hoito -suositusten laadintaan, syöpärekisterin tekniseen ylläpitoon Suomen Syöpäyhdistys ry:lle, näkövammarekisterin tekniseen ylläpitoon Näkövammaisten Keskusliitto ry:lle sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon kehittämishankkeisiin liittyvien valtionavustusten maksamiseen
- 4) Alkoholitutkimussäätiön toiminnasta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle aiheutuvien menojen maksamiseen
- 5) koulutusneuvolatoiminnasta kunnille maksettavien korvausten maksamiseen
- 6) nettobudjetoidun yhteisrahoitteisen toiminnan tuloihin välittömästi liittyvien apurahojen maksamiseen
- 7) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen itse toteuttamiin terveyden edistämisen hankkeisiin

8) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen itse toteuttamiin tartuntatautien ehkäisyyn ja valvontaan liittyviin hankkeisiin.

Selvitysosa: Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävänä on väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, sairauksien ja sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen. Laitos toteuttaa tehtävänsä tutkimuksen, seurannan ja arvioinnin, kehittämistyön, asiantuntijavaikuttamisen ja viranomaistehtävien sekä kansainvälisen yhteistyön avulla. Lisäksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toimii alansa tilastoviranomaisena sekä huolehtii tehtäväalueensa tietoperustasta ja sen hyödyntämisestä.

THL:n toiminnan kokonaiskustannuksista noin 75 % aiheutuu lakisääteisten viranomaistehtävien ja niihin suoraan liittyvien asiantuntijatehtävien suorittamisesta. THL:n harjoittama tutkimus- ja kehittämistoiminta tuottaa edellä mainituissa tehtävissä välittömästi tarvittavaa osaamis- ja tietopohjaa.

Laitoksen toiminnan perusta on laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta sekä sosiaali- ja terveysministeriön strategia Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Näistä johdetuissa laitoksen strategian päälinjauksissa asetetaan tavoitteiksi, että uudistumme kumppaneitamme ja asiakkaitamme varten, otamme tietoaineistomme tehokäyttöön, vahvistamme ennakointikykyämme, priorisoinnit ohjaavat voimavarojemme kohdentamista ja rakennamme yhdessä työyhteisöämme.

Laitoksen toiminnassa korostuu asiantuntijalaitoksen rooli tiedon käytön edistämässä päätöksenteon kaikilla tasoilla. Tätä tukee laitoksen toiminta tietovarantojen kehittämiseksi ja niiden käytön helpottamiseksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen voimavarojen supistuminen edellyttää laitokselta strategista uudistumista.

Hallinnollisesti itsenäinen Alkoholitutkimussäätiö edistää ja tukee alkoholi- ja muuta päihdetutkimusta jakamalla apurahoja ja tekemällä tai teettämällä tutkimusta sekä harjoittamalla tutkimukseen liittyvää julkaisutoimintaa.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Voimavarojen supistuessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tarkistaa toimintansa painopisteet turvaten lakisääteiset toiminnot ja päätöksenteossa tarvittavan tietopohjan. Leikkaukset kohdistetaan strategian mukaisesti. Ydintoiminnot toimivat tehokkaasti, taloudellisesti ja asiakassuuntauneesti ja niiden laatu ja kustannusvaikuttavuus paranee. Laitoksen tuottavuus kasvaa ja maksullisen toiminnan ylijäämä käytetään tuotekehitykseen ja investointeihin. Laitoksen tieto- ja tilastotuotanto sekä verkkopalvelut ja portaalit ovat yhdessä toimiva kokonaisuus. Laitoksen organisaatio toimii kokonaisuutena ja organisaatorakenne tukee laitoksen strategian linjauksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen hallinto- ja toimintatavat edistävät sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistumista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen rahoitusrakenne on tarkoituksenmukainen.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kehittää ja uudistaa osaamispääomaansa. Laitoksen henkilöstön toimintavalmiutta ja osaamista kehitetään laitoksen strategian mukaisesti. Johtaminen on korkeatasoista ja kannustavaa. Henkilöstön kokemaa työhyvinvointia kasvaa edelleen ja työnantajakuva paranee. Henkilöstösuunnittelu on pitkäjänteistä.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoituina tuloina yhteisrahoitteisten sopimustutkimusten ja muiden yhteishankkeiden maksuosuudet, maksullisen palvelutoiminnan ja erillisiin sopimuksiin perustuvien tilaustutkimusten tulot, muut maksullisen toiminnan myyntitulot, kuten rojaltit ja vastaavat sekä tekijänoikeustulot ja saadut lahjoitusvarat ja sponsoritulot.

Määrärahasta on varattu 350 000 euroa Alkoholitutkimussäätiölle suoritettavan valtionavustuksen maksamiseen.

Tulot harvinaisten rokotteiden myynnistä ja välitystoiminnasta on merkitty momentille 12.33.03.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	90 596	86 412	82 228
Bruttotulot	26 017	26 000	26 000
Nettomenot	64 579	60 412	56 228
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	6 546		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	10 070		

THL:n maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot,			
— suoritteiden myyntituotot	6 399	6 300	6 300
Tuotot yhteensä	6 399	6 300	6 300
— tästä toimintamomentille nettouttamattomat tuotot	23	150	150
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	4 600	4 350	4 350
— osuus yhteiskustannuksista	1 771	1 800	1 800
Kustannukset yhteensä	6 371	6 150	6 150
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	28	150	150
Kustannusvastaavuus, %	100	102	102

THL:n yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	25 467	25 000	25 000
— EU:lta saatava rahoitus	2 991	2 800	2 800
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	819	700	700
— yhteisrahoitteisen toiminnan muut tuotot	4 452	4 000	4 000
Tuotot yhteensä	33 729	32 500	32 500
Hankkeiden kokonaiskustannukset	39 355	38 200	38 200
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	-5 626	-5 700	-5 700
Omarahoitusosuus, %	14	15	15

THL:n toiminnan kokonaiskustannukset (1 000 euroa) ja htv:t osastoittain¹⁾

	2015 arvio	htv	2016 tavoite	htv
Hyvinvointi	12 522	152	11 490	132
Terveys	16 521	200	15 096	176
Infektioaudit	8 152	100	7 450	93
Terveysturvajelu	9 729	113	8 891	105
Järjestelmät	9 608	125	8 781	106
Valtionpalvelut	5 863	69	8 570	92
Tietopalvelut	24 017	156	21 950	145
Yhteensä	86 412	915	82 228	849

¹⁾ Organisaatio on muuttunut vuoden 2015 alusta. Yhteiset palvelut ja muut tukitoiminnot on jaettu toimialoille htv-suhteessa. Menot sisältävät myös rokoteohjelman mukaiset rokotehankinnat ja oikeuslääkintätoimen momentin käytön. Nämä menot eivät vähennä THL:n toimintamomenttia.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Helsingin yliopiston erillisyyksikön, entisen Hjelt-säätiön osuuden siirtäminen THL:n hoidettavaksi (siirto momentilta 33.02.20)	3 736
Rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelutehtävät (siirto momentilta 28.40.01) (2 htv)	170
Sektoritutkimussäästö	-2 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-90
Julkisten tietovarantojen avaaminen (HO)	-400
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-1 044
Palkkaliukumasäästö	-358
Palkkausten tarkistukset	397
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-3 290
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-272
Toimintameno säästö (HO 2015)	-450
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)	-582

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vuokramenojen indeksikorotus	52
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-53
Yhteensä	-4 184

2016 talousarvio	56 228 000
2015 talousarvio	60 412 000
2014 tilinpäätös	68 103 000

31. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 23 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaprosessien uudistamiseen hallituksen strategisten tavoitteiden mukaisesti mm. palvelusetelikokeilulla ja perustulokokeilulla sekä asiakkaan osallistumista tukevilla toimenpiteillä
- 2) selvityksen tekemiseen asumisperusteisen sosiaaliturvan kohdentumisesta kotimaisissa ja kansainvälisissä tilanteissa sekä tästä aiheutuviin toimenpiteisiin
- 3) terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen ja eriarvoisuuden vähentämiseen muuttamalla arkiympäristöjä hyvinvointia ja terveyttä tukevia elämäntapoja mahdollistaviksi
- 4) lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman toteuttamiseen mm. luomalla alueelliset osaamisyksiköt ja tukikeskukset erityisen tuen ja avun tarpeessa oleville, vaikeasti oireileville lapsille ja nuorille
- 5) ikäihmisten hoidon ja kaiken ikäisten omaishoidon uuden toimintamallin kehittämiseen mm. kuntakokeiluilla ja avustuksilla
- 6) osatyökykyisten henkilöiden työelämään pääsyn tukemiseen
- 7) hankkeiden toimeenpanosta aiheutuvien toimintamenojen, toimeenpanoa tukevien tutkimus-, kehittämis- ja kokeiluhankkeiden sekä käynnistämisyhteistyön maksamiseen sekä toimeenpanoon liittyvien valtionavustusten ja rahoitusavustusten maksamiseen kunnille, kuntayhtymille, kansaneläkelaitokselle ja yleishyödyllisille yhteisöille
- 8) hankkeiden valvontaan ja tarkastukseen
- 9) enintään kuutta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen vuodessa valmistelu-, toimeenpano- ja hallinnointitehtäviin.

Selvitysosa: Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman strategisen tavoitteen hyvinvointi ja terveys toimeenpanoa tuetaan viidellä kärkihankkeella vuosina 2016—2018. Hyvinvointi ja terveys -kärkihankkeiden toteuttamiseen osoitetaan yhteensä 130 milj. euroa, josta 23,5 milj. euroa kohdistuu vuodelle 2016. Kärkihankkeet sisältävät muun muassa palveluseteli- ja perustulokokeilut sekä asumisperusteisen sosiaaliturvan kohdentumisen arvioinnin.

Kärkihankkeiden tavoitteet ovat seuraavat:

— Palvelut asiakaslähtöisiksi: asiakaslähtöiset, omatoimisuutta tukevat toimintaprosessit sosiaali- ja terveydenhuollossa ja tarkoituksenmukainen sosiaaliturva

— Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta: lisätään terveitä elämäntapoja, kuten liikuntaa, ja vahvistetaan mielenterveyttä jokaisen suomalaisen arjessa sekä loivennetaan hyvinvointi- ja terveyseroja

— Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma: nykyistä lapsi- ja perhelähtöisemmät, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut

— Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaiken ikäisten omaishoitoa: iäkkäille sekä omais- ja perhehoitajille nykyistä yhdenvertaisemmat, paremmin koordinoitujen ja kustannuksia alentavien palvelujen

— Osatyökykyisille väyliä työhön: lisätään merkittävästi osatyökykyisten työssä pysymistä ja työllistymistä avoimille työmarkkinoille.

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Palvelut asiakaslähtöisiksi	3 500
Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta	1 500
Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma	7 000
Kehitetään ikäihmisten hoitoa ja vahvistetaan kaiken ikäisten omaishoitoa	9 500
Osatyökykyisille väyliä työhön	2 000
Yhteensä	23 500

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hyvinvointi ja terveys: Ikäihmisten hoito ja kaiken ikäisten omaishoito	9 500
Hyvinvointi ja terveys: Lapsi- ja perhepalvelut	7 000
Hyvinvointi ja terveys: Osatyökykyisille väyliä työhön	2 000
Hyvinvointi ja terveys: Palvelut asiakaslähtöisiksi	3 500
Hyvinvointi ja terveys: Terveys, hyvinvointi, eriarvoisuus	1 500
Yhteensä	23 500

2016 talousarvio 23 500 000

50. Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 25 280 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain (159/1978) 3 §:n nojalla Työterveyslaitoksen toiminnasta aiheutuviin menoihin suoritettavan valtionavun maksamiseen

2) EU:n hyväksymien tutkimushankkeiden rahoittamiseen.

Määrärahasta saa käyttää enintään 350 000 euroa työterveydenhuollon koulutuksesta ja työterveyshenkilöstön kehittämiseen liittyvien hankkeiden toteuttamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Työterveyslaitokselle suoritetaan sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamiin menoihin valtionapua 80 % kustannuksista kuitenkin siten, että Senaatti-kiinteistöille maksettavan toimitilan vuokraa ja arvonlisäveroa vastaava osuus myönnetään edellä mainitun lain 3 §:n 2 momentin nojalla lisättyä valtionapuna.

Valtionavusta arvioidaan kohdistuvan palkkausmenoihin 15 700 000 euroa ja muihin menoihin 9 230 000 euroa ja työterveydenhuollon koulutuksesta ja työterveyshenkilöstön kehittämiseen liittyvien hankkeiden toteuttamisesta aiheutuviin menoihin 350 000 euroa.

Työterveyslaitos on itsenäinen, sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimiva julkisoikeudellinen yhteisö. Työterveyslaitos on tutkimus- ja asiantuntijalaitos, joka edistää työn terveellisyttä ja turvallisuutta osana hyvää elämää.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Työterveyslaitokselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2016. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa. Tavoitteet toteuttavat sosiaali- ja terveysministeriön strategiaa.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Hyvinvoinnille vahva perusta -linjauksen toteuttamiseksi Työterveyslaitos kehittää, markkinoi ja tarjoaa ratkaisuja:

- työurien pidentämiseen, työelämän vetovoimaan, työssä jaksamiseen ja tuottavuuteen
- työn, työolojen ja työelämän laadun kehittämiseen
- työhyvinvoinnin arviointiin, kehittämiseen ja johtamiseen työpaikoilla, myös pientyöpaikkojen tarpeet huomioon ottaen
- johtamisen ja työhyvinvoinnin kehittämisen valtakunnallisille ja alueellisille verkostoille
- työterveyshuollon, kuntoutuksen ja työpaikkojen yhteistyöhön työhyvinvoinnin parantamisessa ja sairauspoissaolojen hallinnassa.

Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin -linjauksen toteuttamiseksi Työterveyslaitos kehittää, markkinoi ja tarjoaa ratkaisuja:

- työterveyshuollon palvelujen sisällön, laadun, saatavuuden ja kustannustehokkuuden parantamiseen ja yhteentoimivuuden parantamiseen osana sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutusta
- nuorten, osatyökykyisten ja työttömien työllistymisedellytysten parantamiseen
- työterveyshuollon henkilöstön osaamisen kehittämiseen
- työterveysyhteistyöhön työpaikoilla
- sosiaali- ja terveysalan johtamiseen ja henkilöstön työhyvinvoinnin edistämiseen.

Elinympäristö tukemaan hyvinvointia -linjauksen toteuttamiseksi Työterveyslaitos kehittää, markkinoi ja tarjoaa ratkaisuja:

- toimivan ja hyvinvointia edistävän sisäilmaympäristön varmistamiseen toimitilojen korjaus- ja uudisrakentamisessa

- työtapaturmien ja työstä johtuvan sairastumisen vähentämiseen
- nanoteknologian turvallisen käytön varmistamiseen erilaisissa työympäristöissä ja sen turvallisuuden edistämiseen teollisissa prosesseissa
- ICT-teknologioiden käytettävyyden edistämiseen työympäristöissä
- ympäristöyliherkkyyksien hallintaan
- kemiallisten riskien hallintaan kriisitilanteissa (C-laboratoriovalmiuden ylläpito).

Henkisten voimavarojen hallinta

Työterveyslaitos sopeuttaa henkilövoimavarojaan ottaen huomioon toiminnan rahoitusmahdollisuudet. Työterveyslaitos toteuttaa tutkimus- ja kehittämishankkeita sosiaali- ja terveysalan asiantuntijalaitosten yhteenliittymän (SOTERKO) kanssa yhteistyössä ja tehostaa kumppanuus- ja asiakasyhteistyötään osaamisen laadun ja hyödyntämisen parantamiseksi.

Tuotokset ja laadunhallinta

Työterveyslaitoksen määrälliset suoritteet

	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
Tieteelliset julkaisut	408	400	300
Yleistajuiset julkaisut	366	450	300
Verkkosivuilla kävijöiden lkm/kk	141 000	140 000	150 000
Asiantuntijapalvelutyöpäivät	48 200	56 000	49 000
Työympäristön mittaukset ja analyysit	67 000	56 000	49 000
Ammattitauti- ja työkyvyn arviointitutkimukset	1 681	1 800	1 600
Koulutettavapäivät	22 089	24 000	21 000

Työterveyslaitoksen kokonaismenoihin, joiden arvioidaan olevan 54 910 000 euroa, myönnetään valtionapua 25 280 000 euroa. Toiminnan laajuus tulosalueittain arvioidaan vuonna 2016 seuraavaksi:

Työterveyslaitoksen toiminnan laajuus tulosalueittain vuosina 2014—2016 (1 000 euroa)

	Menot			Oma rahoitus			Valtionapu		
	2014 tot.	2015 arvio	2016 arvio	2014 tot.	2015 arvio	2016 arvio	2014 tot.	2015 arvio	2016 arvio
Osaamiskeskus									
Tiedolla vaikuttaminen	8 631	8 739	6 701	1 485	1 845	1 645	7 146	6 894	5 056
Ratkaisujen kehittäminen	21 422	20 469	17 354	9 108	8 500	8 000	12 314	11 969	9 354
Asiakasratkaisut	20 369	20 687	18 625	18 451	18 500	18 625	1 918	2 187	-
Osaamiskeskukset	15 845	13 269	12 230	1 049	1 032	1 360	14 796	12 237	10 870
Yhteensä	66 267	63 164	54 910	30 093	29 877	29 630	36 174	33 287	25 280
Rahoitusosuus %				45	47	54	55	53	46

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sektoritutkimussäästö	-1 000
Sopeutustoimi (HO 2015)	-5 000
Palkkausten tarkistukset	150
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-1 825
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)	-332
Yhteensä	-8 007

2016 talousarvio	25 280 000
2015 talousarvio	33 287 000
2014 tilinpäätös	36 543 000

63. Eräät erityishankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 762 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kehittämiseen tietoteknologian avulla ja tietoteknologian hyödyntämisen edellyttämän infrastruktuurin rakentamiseen
- 2) hankkeen läpiviemisen edellyttämään koulutus- ja kehittämistoimintaan sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön erikseen määräämin perusteiden
- 3) valtionavustusten ja rahoitusavustusten maksamiseen
- 4) sosiaali- ja terveysministeriön strategista ja toiminnallista suunnittelua ja päätöksentekoa tukevien tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoittamiseen
- 5) ministeriön toimialaan liittyvien ohjelmien ja kokeilujen toimeenpanosta aiheutuvien toimintamenojen ja rahoitusavustusten maksamiseen
- 6) EU:n hyväksymien puite- ja aihealueittaisten ohjelmien mukaisten hankkeiden rahoittamiseen
- 7) hankkeen tarkastuksesta ja valvonnasta aiheutuviin menoihin
- 8) sosiaali- ja terveydenhuollon nuorten palvelujen toimintaprosessien uudistamiseen nuorisotakuun mukaisesti.

Määrärahaa saa käyttää enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen ja siitä aiheutuvien muiden menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahalla tuetaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden verkottumista ja yhteentoimivien tietojärjestelmien kehittämistä ennen muuta toteuttamalla kansallisen tason palveluja, jotka tukevat hallinnonalan tietohallintopalvelujen yhdenmukaista kehitystä. Tavoitteena on tietoteknologian hyväksikäyttöä tehostamalla parantaa myös palvelujen tasavertaista saatavuutta ja laatua sekä tukea omatoimisuutta, kotona asumista ja itsenäistä suoriutumista. Tavoitteena on myös varmistaa, että uuden tietoteknologian käyttöönotto toteutuu tasapuolisesti koko maassa, mm. toteuttamalla kansalaisten terveysverkkopalvelu.

Määrärahan käytöstä arvioidaan siirtomenojen osuudeksi noin kolme viidesosaa ja kulutusmenojen osuudeksi kaksi viidesosaa. Vaihtelu osuuksissa aiheutuu käynnissä olevien hankkeiden sisällöstä ja toteutustavasta, sekä niille asetetuista tavoitteista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollon kehittäminen	-100
Eduskunnan kertaluonteisen lisäyksen poisto	-1 950
Osaaminen ja koulutus: Nuorisotakuu	1 500
Osatyökykyisten toimenpideohjelma	-200
Sektoritutkimuksen säästöjen kohdentaminen	-500
Työpankkikokeilun päätyminen	-2 500
Tasomuutos	-50
Yhteensä	-3 800

2016 talousarvio	3 762 000
2015 talousarvio	7 562 000
2014 tilinpäätös	10 130 000

10. Perhe- ja asumiskustannusten tasaus ja eräät palvelut

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat lähinnä äitiysavustuksesta, lapsilisistä, sotilasavustuksesta, yleisestä asumistuesta, elatustuesta ja tulkkauspalvelujen järjestämisestä sekä Kansaneläkelaitoksen toimintakuluista.

Äitiysavustuksen, adoptiotuen ja lapsilisien tarkoituksena on tasata lasten syntymästä ja elatuksesta sekä kansainvälisestä adoptiosta aiheutuvia kustannuksia lapsiperheiden ja muiden kotitalouksien välillä. Kyseiset etuudet suoritetaan lapsiperheille lapsikohtaisina perheen tuloista tai varallisuudesta riippumatta.

Äitiysavustuksen perhe voi ottaa joko rahana tai äitiyspakkauksena ja se suoritetaan korotettuna perheelle, johon syntyy tai adoptoidaan samanaikaisesti useampi lapsi. Äitiysavustuksen suuruudesta päättää valtioneuvosto.

Lapsilisiä maksetaan alle 17-vuotiaista lapsista. Lapsilisen suuruudesta säädetään lapsilisälaisissa. Lapsilisät on porrastettu siten, että niiden määrä lasta kohti suurenee perheen lapsiluvun kasvassa. Yksinhuoltajalle lapsilisä maksetaan korotettuna.

Lasten kotihoidon tukea maksetaan ulkomaille ETY-asetuksen 883/2004 mukaisissa tilanteissa. Tavoitteena on estää työntekijän ja hänen perheensä jääminen sosiaaliturvan ulkopuolelle liikkumisvapauden käyttämisen seurauksena.

Sotilasavustusta maksetaan asevelvollisuuslain tai siviilipalveluslain nojalla palveluksessa olevan asevelvollisen omaiselle edellyttäen, että palvelus on heikentänyt omaisen toimeentulon mahdollisuuksia ja että hän on avustuksen tarpeessa. Asevelvollisen omaiselle suoritettava avustus koostuu perusavustuksesta, asumisavustuksesta sekä erityisavustuksesta. Asevelvolliselle it-

selleen sotilasavustuksena maksetaan opintolainojen korot, jotka erääntyvät maksettaviksi palvelusaikana sekä erityisestä syystä asumisavustus hänen käytössään olevasta asunnosta aiheutuviin menoihin.

Yleinen asumistuki perustuu kokonaisvuokraan ja lineaarisen omavastuun määrittelyyn. Asumistuella edistetään kohtuullisen asumistason saavuttamista ja säilyttämistä alentamalla tuen tarpeessa olevien lapsiperheiden ja muiden ruokakuntien asumismenoja.

Elatustuen tavoitteena on turvata lapsen oikeus riittävään elatukseen tilanteissa, joissa lapsen yksityisoikeudellinen elatus ei tule turvatuksi. Elatustuen suuruudesta ja saamisedellytyksistä säädetään elatustukilaissa (580/2008).

Tulkkauspalvelujen järjestämisen tavoitteena on tarjota vaikeasti kuulovammaisille, kuulo- ja näkövammaisille ja puhevammaisille henkilöille heidän tarvitsemansa tulkkauspalvelut. Järjestäminen koskee työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistuksen tai muun sellaisen syyn vuoksi suoritettavaa tulkkausta.

Edellä mainitut etuudet ovat saajalleen verovapaita. Luvun menot maksetaan kokonaisuudessaan valtion varoista.

Toiminnan laajuus 2014—2016

	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Äitiysavustus			
Äitiysavustusten (lasten) lukumäärä	58 189	60 000	60 000
Äitiysavustuksen määrä euroa	140	140	140
Kansainvälinen adoptio			
Adoptiokorvausten (lasten) lukumäärä	140	235	235
Lapsilisät			
Lapsia keskimäärin	1 011 419	1 013 300	1 010 000
Yksinhuoltajien lapsia keskimäärin	151 907	154 300	159 600
Lapsilisää saavia perheitä keskimäärin	555 433	557 500	555 500
Lapsilisien määrät euroa/kk			
1. lapsi	104,19	95,75	95,75
2. lapsi	115,13	105,80	105,80
3. lapsi	146,91	135,01	135,01
4. lapsi	168,27	154,64	154,64
5. jne. lapsi	189,63	174,27	174,27
Yksinhuoltajille maksettava korotus euroa/kk	48,55	48,55	48,55
Ulkomailla asuville korvattava lasten kotihoidon tuki			
Tukea saavia perheitä keskimäärin kuukausittain	408	450	450
Sotilasavustus			
Avustuksen piirissä olevien henkilöiden lukumäärä	11 121	11 200	11 000
Avustusta saavien kotitalouksien lukumäärä	9 512	9 400	9 200

Toiminnan laajuus 2014—2016

	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Avustuksen määrä keskimäärin euroa/kk (kotitalous)	310	347	359
Yleinen asumistuki			
Asumistuen saajien lukumäärä (ruokakuntia)	206 092	235 500	242 300
Tukea saavia lapsiperheitä, joista	64 380	64 500	71 000
— yksinhuoltajia	44 030	44 100	47 500
Työttömiä ruokakuntia ¹⁾	116 384	120 200	127 400
Keskimääräinen tuki euroa/kk	291	340	350
Vuokra-asunnossa asuvat asumistuen saajat			
— keskivuokra euroa/m ² /kk	10,8	11,2	11,6
— keskipinta-ala m ²	52,9	53,0	53,0
Vuokra-asunnossa asuvien asumistuen saajien asumis- meno-osuus asumistukituloista (%)			
— ilman asumistukea	63,1	63,2	60,2
— asumistuen jälkeen	30,8	30,8	26,1
— asumistuen osuus keskimääräisestä vuokrasta (%)	51,2	51,3	54,9
Elatustuki			
Elatustukea saaneet lapset (tilanne 31.12.), joille elatustuki maksettu	104 783	110 800	114 600
— täysimääräisenä	80 688	87 300	92 000
— elatusapua täydentävänä tai muutoin alennettuna	24 095	23 500	22 600
Täysi elatustuki euroa/kk	151,85	155,17	156,09
Elatusvelvolliset 31.12.	41 000	40 000	40 000
Maksettu elatustukea vuoden aikana yhteensä (milj. euroa)	194,2	207,8	214,1
Tulkkaukspalvelut			
Tulkkaukspalveluun oikeutettuja	5 539	5 670	5 900
Todelliset saajat (palvelua käyttäneet)	3 387	3 420	3 440
Tulkkaukspalvelun menot (milj. euroa)	38,9	42,3	44,8

¹⁾ Tuensaaja tai ainakin toinen puolisoista työtön.

50. Äitiysavustus ja valtion tuki kansainväliseen adoptioon (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 11 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) äitiysavustuslain (477/1993) mukaisten äitiysavustusten suorittamiseen, äitiyspakkauksiin liittyvien arvonlisäverojen ja yleiskulujen maksamiseen

2) tuen maksamiseen kansainvälisestä adoptiosta aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Äitiysavustuksen rahamäärä vuonna 2016 on 140 euroa. Äitiysavustus suoritetaan korotettuna perheelle, johon syntyy tai adoptoidaan samanaikaisesti useampi lapsi.

Äitiysavustus suoritetaan vuonna 2016 arviolta 60 000 lapsesta. Äitiysavustuksen ottaa noin 65 % siihen oikeutetuista äideistä äitiyspakkauksena ja osin rahana muiden nostaessa avustuksen rahana.

Kansainvälisestä adoptiosta aiheutuvista kustannuksista osa korvataan adoptiovanhemmalle valtion varoista. Tuen suuruus on 1 900, 3 000, 3 800 tai 4 500 euroa lapsen lähtömaan mukaan. Jos samalla kertaa nimetään tai sijoitetaan useampia lapsia samaan perheeseen, toisesta tai sitä useammasta lapsesta maksetaan kustakin 30 % edellä mainituista tuista. Vuonna 2016 tuen saajia arvioidaan olevan 200.

Määräraha arvioidaan käytettävän 10 500 000 euroa äitiysavustusten ja 800 000 euroa kansainvälisestä adoptiosta aiheutuvien kustannusten maksamiseen/korvaamiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	-400
Yhteensä	-400
2016 talousarvio	11 300 000
2015 talousarvio	11 700 000
2014 tilinpäätös	9 770 000

51. Lapsilisät (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 388 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lapsilisälain (796/1992) mukaisten lapsilisien maksamiseen.

Selvitysosa: Momentilta arvioidaan maksettavan lapsilisiä vuonna 2016 keskimäärin 1 010 000 lapsesta. Yksinhuoltajien lapsia näistä on noin 159 600. Lapsilisää saavia perheitä arvioidaan vuonna 2016 olevan noin 555 500. Yksinhuoltajalle lapsilisiä maksetaan korotettuna.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi lapsilisälain muuttamisesta siten, että lapsilisien indeksisidonnaisuus poistetaan.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	10 200
Yhteensä	10 200
2016 talousarvio	1 388 000 000
2015 talousarvio	1 377 800 000
2014 tilinpäätös	1 486 400 000

52. Eräät valtion korvattavat perhe-etuudet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 3 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 9 §:n mukaisten korvausten maksamiseen.

Selvitysosa: Lasten kotihoidon tukea arvioidaan maksettavan ulkomaille vuonna 2016 kuukausittain keskimäärin 450 perheelle.

2016 talousarvio	3 300 000
2015 talousarvio	3 300 000
2014 tilinpäätös	2 868 804

53. Sotilasavustus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 18 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sotilasavustuslain (781/1993) mukaisten sotilasavustusten maksamiseen.

Selvitysosa: Sotilasavustuksen piirissä arvioidaan vuonna 2016 olevan 11 000 henkilöä. Avustuksen saajista on varusmiesten ja siviilipalvelusmiesten omaisia noin 5,5 % vuosittain. Perusavustusten määrä omaisille on vuositasolla yhteensä noin 1 400 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	-800
Yhteensä	-800

2016 talousarvio	18 400 000
2015 talousarvio	19 200 000
2014 tilinpäätös	16 500 000

54. Asumistuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 247 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaisten asumistukien maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa perusteena on yleisestä asumistuesta annetun lain mukainen asumistuen tarve. Asumistuen tarpeeseen vaikuttavat tuensaajien lukumäärässä sekä tuensaajien asumismenoissa ja tuloissa tapahtuvat muutokset. Asumistuki on mitoitettu vuoden 2015 alussa voimaan tulleen lain edellyttämien kustannusten mukaisiksi.

Yleisen asumistuen osalta määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon rakennepoliittisen ohjelman mukainen, vuosien 2015—2018 kehyspäätöksessä sovittu ansiotulojen suojaosa, joka on tullut voimaan 1.9.2015. Asumistuki uudistuksen ja suojaosan vaikutus asumistukimenoihin toteutuu kokonaisuudessaan vuonna 2016 kun uudistettua tukea maksetaan koko vuodelta. Yleistä asumistukea saavia arvioidaan olevan vuoden 2015 lopussa 237 000 ja vuoden 2016 lopussa 240 200 ilman eläkkeensaajan asumistuesta siirtyviä. Keskimääräisen tuen arvioidaan olevan

yleisessä asumistuessa vuonna 2015 343 euroa ja vuonna 2016 352 euroa. Keskimääräisen tuen kasvu vuonna 2016 vuoteen 2015 verrattuna johtuu siitä, että uudistettua asumistukea maksetaan koko vuodelta. Tuensaajien lukumäärä on kasvanut voimakkaasti v. 2015 työttömyyden ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden kasvun vuoksi. Tämä heijastuu myös vuoteen 2016. Tuensaajien lukumäärää ja keskimääräistä tukea koskevissa laskelmissa ei ole vielä mukana eläkkeensaajan asumistukea saavien siirtymisen vaikutusta yleiseen asumistukeen.

Määrärahan mitoituksessa on tällä momentilla otettu huomioon lisäyksenä 193 000 000 euroa eläkkeensaajan asumistuen ja yleisen asumistuen yhdistämisestä johtuen. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vähennyksenä 4 000 000 euroa takuueläkkeeseen v. 2016 tehtävän korotuksen seurauksena. Omaisuuskriteerit otetaan jatkossa huomioon myös yleisessä asumistuesssa. Yhdistämisestä aiheutuvien vaikutusten loiventaminen lisää kustannuksia 12 500 000 euroa vuonna 2016 ja vuositasolla 37 500 000 euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamiseksi. Asumistuen perusteita tarkistetaan siten, että asumistukimenot alenevat toimeentulotuen kasvu huomioon ottaen 25 000 000 vuonna 2017. Määrärahan mitoituksessa on tästä johtuen otettu huomioon vähennyksenä 21 000 000 euroa vuonna 2016.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ansiotulojen suojaosa	45 000
Asumistuen perusteiden tarkistaminen (HO 2015)	-21 000
Asumistukiudistuksen vaikutus vuodelle 2016	32 000
Asumistukiudistuksessa eläkkeensaajan asumistuesta siirtyvät	5 000
Eläkkeensaajan asumistuen ja yleisen asumistuen yhdistäminen (HO 2015)	193 000
KEL-indeksitarkistus 2016	-1 000
Takuueläkkeen korotuksen vaikutus asumistukimenoihin (HO)	-4 000
Tarvearvion muutos	138 800
Yhdistämisestä aiheutuvien vaikutusten loiventaminen	12 500
Yhteensä	400 300

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	1 247 600 000
2015 talousarvio	847 300 000
2014 tilinpäätös	740 100 000

55. Elatustuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 214 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää elatustukilain (580/2008) mukaisten elatustukien maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuoden aikana yhteensä maksettu elatustuki. Elatustuen takautumissaatavat ja takaisinperintäsaatavat tuloutetaan momentille 12.33.98. Näitä arvioidaan olevan noin 66 300 000 euroa. Elatustuen saajia arvioidaan olevan vuoden 2016 lopussa noin 114 600. Määrärahat eivät koske Ahvenanmaan maakuntaa, jonka kanssa Kansaneläkelaitos tekee erillissopimuksen elatustuen maksamisesta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

KHI-indeksitarkistus 2016	-900
Tarvearvion muutos	19 400
Yhteensä	18 500

2016 talousarvio	214 100 000
2015 II lisätalousarvio	12 200 000
2015 talousarvio	195 600 000
2014 tilinpäätös	192 673 967

56. Vaikeavammaisten tulkkauspalvelut (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 44 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista annetun lain (133/2010) mukaiseen tulkkauspalvelujen järjestämiseen.

Selvitysosa: Vaikeavammaisten tulkkauspalvelujen järjestämisestä vastaa Kansaneläkelaitos. Tulkkauspalveluun oikeutettuja henkilöitä arvioidaan vuonna 2016 olevan noin 5 900.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	3 300
Yhteensä	3 300

2016 talousarvio	44 800 000
2015 talousarvio	41 500 000
2014 tilinpäätös	38 976 084

60. Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvarahastojen toimintakulut (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 326 980 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 12 d §:n mukaisten sosiaaliturvan yleisrahastosta maksettavien etuuksien toimeenpanosta Kansaneläkelaitokselle aiheutuviin toimintakuluihin

2) sairausvakuutuslain (1224/2004) 18 luvun 10 §:n mukaisten sairausvakuutusrahastosta maksettavien etuuksien toimeenpanosta Kansaneläkelaitokselle aiheutuvien toimintakulujen valtion osuuden maksamiseen

3) kansaneläkelain (568/2007) 98 §:n, takueläkkeestä annetun lain (703/2010) 36 §:n, vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 53 §:n, eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 57 §:n, rintamasotilaseläkelain (119/1977) 15 §:n ja ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetun lain (988/1988) 9 §:n mukaisten kansaneläkerahastosta maksettavien etuuksien toimeenpanosta Kansaneläkelaitokselle aiheutuviin toimintakuluihin

4) rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain (1201/2013) 27 §:n mukaisen yhteyspisteen toimintakuluihin.

Selvitysosa: Sosiaaliturvarahastojen osuudet Kansaneläkelaitoksen toimintakuluista määräytyvät Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 12 f §:n mukaisesti etuuksien toimeenpanosta aiheutuvien toimintakulujen suhteessa. Sosiaaliturvan yleisrahaston osuus Kansaneläkelaitoksen toimintakuluista on arviolta 35,84 %, sairausvakuutusrahaston osuus 47,0 % ja kansaneläkerahaston osuus 17,16 % vuonna 2016. Valtio rahoittaa noin kolmanneksen sairausvakuutusrahaston toimintakuluista.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Sosiaaliturvan yleisrahaston toimintakulut	172 300 000
Sairausvakuutusrahaston toimintakulut	72 480 000
Kansaneläkerahaston toimintakulut	81 300 000
Yhteyspisteen toimintakulut	700 000
EU:n sähköinen tiedonvaihto	200 000
Yhteensä	326 980 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Asumistukien yhdistämisestä aiheutuvat toimeenpanokulut	2 500
Kelan toimintakulut (siirto momentilta 33.30.60)	72 500
Kelan toimintakulut (siirto momentilta 33.40.60)	81 300
Kelan toimintamenoasäästö	-2 700
Tarvearvion muutos	14 400
Toimeentulotuen maksatus (siirto Kelalle)	5 900
Yhteyspisteen toimintakulut (siirto momentilta 33.30.28)	700
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-20
Yhteensä	174 580

Momentin nimike on muutettu ja määräraha on muutettu kaksivuotiseksi siirtomäärärahaksi.

2016 talousarvio	326 980 000
2015 talousarvio	152 400 000
2014 tilinpäätös	159 600 000

20. Työttömyysturva

Selvitysosa: Työttömäksi jääneen toimeentulon turvaavat työttömyysturvalain perusteella maksettava työttömyyspäiväraha sekä työmarkkinatuki. Työttömyyspäivärahaa maksetaan joko peruspäivärahana tai ansiopäivärahana. Päivärahan edellytyksenä on työssäoloehdon täyttäminen, joka edellyttää 26 viikon työhistoriaa. Myös Suomesta toiseen EU- tai ETA -maahan työnhakijaksi lähtevä työtön voi saada työttömyyspäivärahaa kolmen kuukauden ajan. Työmarkkinatuki turvaa niiden Suomessa asuvien työttömien toimeentulon, jotka eivät työssäoloehdon puuttumisen vuoksi ole oikeutettuja päivärahaan tai joiden oikeus päivärahaan on päättynyt.

Työttömyysturvan tavoitteena on kohtuullisen taloudellisen toimeentulon takaaminen kaikille työttömille. Kohtuullinen toimeentulo määritellään vähimmäistoimeentulona ja suhteessa aikaisempiin tuloihin.

Työttömyysturvaa on kehitetty siten, että se tukee aktiivivaihtoehtoja ja työurien pidentämistä. Työttömyysetuutta maksetaan paitsi työttömyyden myös työllistymistä edistävien palvelujen ajalta. Tällöin hakijalle maksetaan sitä työttömyysetuutta, johon hänellä työttömänä ollessaan olisi oikeus. Työttömiä, irtisanottuja ja lomautettuja kannustetaan osallistumaan koulutukseen tai muihin työllistymistä tukeviin toimiin, jotta mahdollisuudet nopeaan uudelleen työllistymiseen paranevat. Ansio-osaa maksetaan korotettuna työllistymistä edistävien toimien ajalta sekä pitkän työuran päätyttyä. Työllistymistä edistävien toimien ajalta maksetaan lisäksi kulukorvausta. Työllistymisen edistämiseksi työttömyysturvassa on otettu käyttöön 300 euron suojaosa.

Maahanmuuttajalla on oikeus työmarkkinatukeen kotoutumistukena edellyttäen, että hänellä on voimassa oleva kotoutumissuunnitelma. Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on henkilön työkyvyn säilyttäminen tai palauttaminen. Kunta järjestää pitkään työttömänä olleille työmarkkinatukea ja toimeentulotukea saaville henkilöille kuntouttavaa työtoimintaa työllistymisen edistämiseksi.

Työelämän muutoksiin vastaamiseksi ammattitaitoa on pidettävä yllä ja tarvittaessa on varauduttava sen muokkaamiseksi uusiin tehtäviin sopivaksi. Työssä oleville maksettavan aikuiskoulutustuen tavoitteena on edistää työssä olevien työelämän tarpeista lähtevää osaamista ja elinikäistä oppimista, jolla samalla ennaltaehkäistään työttömyyttä.

Ikääntyvän työvoiman työssä pysymistä on edistetty nostamalla lisäpäiväoikeuden ikäraja 61 vuoteen vuonna 1957 tai sen jälkeen syntyneillä.

Vuorottelukorvausta maksetaan työntekijälle, joka siirtyy vuorotteluvapaalle työnantajan palkassa työttömän henkilön vastaavaksi ajaksi. Vuorottelukorvausta on kehitetty siten, että vuorotteluvapaan työhistoriaedellytys nousi nykyisestä kymmenestä vuodesta 16 vuoteen ja työttömältä edellytetään pääsääntöisesti kolmen kuukauden työttömyyttä.

Vuorottelukorvauksen ehtoja tiukennetaan edelleen 1.1.2016 lukien.

Toiminnan laajuus 2013—2016

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Työttömyysaste (%)	8,2	8,7	9,6	9,4
Kuntouttava työtoiminta				
Toimintaan osallistuvat henkilöt keskimäärin vuodessa	17 000	19 000	21 000	35 000
Toimintapäiviä keskimäärin vuodessa/osallistuja	105	120	125	90
Ansiopäiväraha				
Saajia keskimäärin kuukaudessa	136 976	153 938	170 000	164 000

Toiminnan laajuus 2013—2016

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Korvauspäiviä yht. milj. kpl	35,3	39,7	43,7	42,4
— työttömyysajalta	31,7	35,8	39,8	38,6
— työllistymistä edistävien palvelujen ajalta yht.	3,7	4,0	3,9	3,8
Keskimääräinen päiväraha (€/pv)	66,5	68,1	66,5	66,6
Peruspäiväraha				
Saajia keskimäärin kuukaudessa	29 000	34 444	40 200	43 000
Korvauspäiviä yht. milj. kpl	7,5	8,8	10,8	11,1
— työttömyysajalta	6,4	7,6	9,5	9,7
— työllistymistä edistävien palvelujen ajalta	1,1	1,2	1,3	1,4
Keskimääräinen päiväraha (€/pv)	33,59	33,76	33,90	33,70
Työmarkkinatuki				
Saajia keskimäärin kuukaudessa	156 700	175 382	190 000	198 000
Korvauspäiviä yht. milj. kpl	40,6	45,6	49,6	51,3
— työttömyysajalta	29,7	33,6	35,0	36,1
— työllistymistä edistävien palvelujen ajalta	10,9	12,0	14,6	15,2
Keskimääräinen työmarkkinatuki (€/pv)	35,18	35,81	35,7	35,7
Aikuiskoulutustuki				
Saajia keskimäärin kuukaudessa	6 450	7 860	8 990	9 885
Keskimäärin maksettu etuus (€/kk)	1 470	1 519	1 530	1 550
Vuorottelukorvaus				
Saajia keskimäärin kuukaudessa	8 525	8 866	8 200	6 500
Korvauspäiviä ansioturvassa, milj. kpl	2,0	2,1	2,1	1,7
Korvauspäiviä perusturvassa, milj. kpl	0,03	0,04	0,04	0,04
Keskimääräinen korvaus ansioturvassa (€/pv)	57,5	58,0	59,8	60,5
Keskimääräinen korvaus perusturvassa (€/pv)	22,9	23,5	23,6	23,7

31. Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 31 784 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) mukaisen valtion korvauksen maksamiseen kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä.

Määräraha budjetoidaan suoriteperusteisena.

Selvitysosa: Kunnalle maksettava korvaus on 10,09 euroa toimintapäivää ja toimintaan osallistujaa kohti. Toiminnan piirissä ovat pitkään työttömänä olleet työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavat henkilöt, joille kunta järjestää työllistymisen edistämiseksi kuntouttavaa työtoimintaa. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvia arvioidaan olevan vuonna 2016 noin 35 000 henkilöä ja toimintapäiviä arvioidaan olevan keskimäärin 90 osallistujaa kohti. Valtion korvausta maksetaan jokaisesta kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvasta niiltä päiviltä, joina henkilö osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan, kuitenkin enintään neljältä päivältä viikossa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	-2 270
Yhteensä	-2 270

2016 talousarvio	31 784 000
2015 talousarvio	34 054 000
2014 tilinpäätös	19 808 753

50. Valtionosuus ansiopäivärahasta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 087 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) työttömyysturvalain (1290/2002) mukaisen ansiopäivärahan rahoittamiseen siten kuin työttömyysetuuksien rahoittamisesta annetussa laissa (555/1998) ja työttömyyskassalain (603/1984) on säädetty valtion osuudesta

2) julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) tarkoitettujen kulukorvausten rahoittamiseen työttömyysturvalain mukaisesti

3) työttömyyskassojen hallintokuluosuuden maksamiseen työttömyyskassalain (603/1984) mukaisesti.

Selvitysosa: Ansiopäivärahaa maksetaan sekä työttömyyden että työllistymistä edistävien palvelujen ajalta. Ansiopäivärahan rahoittavat Työttömyysvakuutusrahasto, työttömyyskassat ja valtio. Palkansaajien päivärahoista työttömyyskassojen osuus on pääsääntöisesti 5,5 % kuitenkin siten, että ansioturvan korotusosat ja muutosturvalisät Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa kokonaan. Valtio rahoittaa peruspäivärahaa vastaavan osuuden ja rahasto loppuosan. Valtio ei osallistu lomautusajalta eikä ns. lisäpäiviltä maksettavien päivärahojen eikä myöskään lapsikorotusten rahoitukseen. Yrittäjien päivärahoista valtio rahoittaa peruspäivärahaa vastaavan osuuden ja lapsikorotukset, yrittäjäkassat rahoittavat loppuosan. Valtio rahoittaa työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavat kulukorvaukset.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtionosuus maksetuista päivärahoista	
— työttömyysajalta	912 000 000
— työllistymistä edeltävien palvelujen ajalta	115 000 000
Kulukorvaukset	50 000 000
Valtionosuus hallintokuluihin	10 000 000
Yhteensä	1 087 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

KEL-indeksitarkistus 2016	-4 400
Tarvearvion muutos	84 400
Yhteensä	80 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	1 087 000 000
2015 II lisätalousarvio	50 000 000
2015 I lisätalousarvio	43 000 000
2015 talousarvio	1 007 000 000
2014 tilinpäätös	990 316 718

51. Valtionosuus peruspäivärahasta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 214 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää työttömyysturvalain (1290/2002) mukaisen peruspäivärahan, siihen liittyvän lapsikorotuksen ja julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) mukaisen lakisääteisten kulukorvausten rahoittamiseen siten kuin työttömyysturvalaissa on säädetty valtion osuudesta.

Määrärahaa saa käyttää myös valtioiden välisten kustannusten korvaamiseen kolmelta ensimmäiseltä kuukaudelta toiseen EU-jäsenvaltioon tilanteessa, jossa henkilö ei täytä kansallisen lainsäädännön työttömyysetuuksien edellytyksiä.

Selvitysosa: Peruspäivärahaa maksetaan sekä työttömyyden että työllistymistä edistävien palvelujen ajalta. Peruspäiväraha, siihen liittyvä lapsikorotus, palvelujen ajalta maksettavat korotusosat ja muutosturvalisät rahoitetaan valtion varoista ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun tuotosta. Valtio rahoittaa työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavat kulukorvaukset. Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa työttömyysajalta maksetut korotusosat. Työttömyysvakuutusmaksu, joka peritään työttömyyskassoihin kuulumattomilta henkilöiltä, tilitetään Kansaneläkelaitokselle.

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Valtionosuus maksetuista päivärahoista	
— työttömyysajalta	318 100 000
— työllistymistä edeltävien palvelujen ajalta	49 700 000
Kulukorvaukset	12 200 000
Palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun osuus	-166 000 000
Yhteensä	214 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

KEL-indeksitarkistus 2016	-1 600
Tarvearvion muutos	41 600
Yhteensä	40 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	214 000 000
2015 I lisätalousarvio	46 000 000
2015 talousarvio	174 000 000
2014 tilinpäätös	254 460 000

52. Valtionosuus työmarkkinatuesta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 394 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) työttömyysturvalain (1290/2002) sekä kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) perusteella maksettavan työmarkkinatuen, siihen liittyvän lapsikorotuksen ja työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavien korotusosien maksamiseen siten kuin työttömyysturvalaisissa on säädetty valtion osuudesta

2) julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) mukaisten lakisääteisten kulukorvausten rahoittamiseen työttömyysturvalain mukaisesti.

Selvitysosa: Kunnat ja valtio rahoittavat puoliksi työttömyyden perusteella vähintään 300 päivää työmarkkinatukea saaneiden henkilöiden työttömyysaikaisen työmarkkinatuen. Kuntien rahoitusosuus on 70 prosenttia yli 1 000 päivää saaneiden osalta. Muun työmarkkinatuen valtio rahoittaa kokonaan. Lisäksi valtio huolehtii Kansaneläkelaitoksen maksuvalmiudesta työmarkkinatuen osalta (maksuvalmiussuoritus).

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Työmarkkinatuet	
— työttömyysajalta	1 183 000 000
— kuntien rahoitusosuus	-430 000 000
— työllistymistä edistävien palvelujen ajalta	521 000 000
— kulukorvaukset	94 000 000
— korotusosa	34 000 000
Yhteensä	1 402 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

KEL-indeksitarkistus 2016	-5 300
Tarvearvion muutos	-18 700
Yhteensä	-24 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	1 394 000 000
2015 talousarvio	1 418 000 000
2014 tilinpäätös	1 544 712 119

55. Valtionosuus aikuiskoulutustuesta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 79 536 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää aikuiskoulutustuesta annetun lain (1276/2000) mukaisen valtionosuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Palkansaajan aikuiskoulutustuki muodostuu peruspäivärahan suuruudesta perusosasta ja ansio-osasta. Yrittäjän aikuiskoulutustuki maksetaan perusosan suuruisena. Valtio rahoittaa peruspäivärahaa vastaavan osuuden. Jos aikuiskoulutustuki maksetaan soviteltuna val-

tio rahoittaa määrän, joka vastaa perusosan suhteellista osuutta täydestä aikuiskoulutustuesta. Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa ansio-osan sekä Koulutusrahaston hallintokustannukset.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

KEL-indeksitarkistus 2016	-320
Tarvearvion muutos	6 856
Yhteensä	6 536

2016 talousarvio	79 536 000
2015 talousarvio	73 000 000
2014 tilinpäätös	63 000 000

56. Valtionosuus vuorottelukorvauksesta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 43 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vuorotteluvapaalain (1305/2002) mukaisen vuorottelukorvauksen valtion osuuden maksamiseen siten, kuin työttömyysetuuksien rahoituksesta annetussa laissa (555/1998) ja työttömyysturvalaissa (1290/2002) säädetään valtionosuudesta.

Selvitysosa: Vuorottelukorvausmenot rahoitetaan samoin kuin vastaavat työttömyysetuudet. Valtionosuus kassan jäsenille maksettavista korvauksista vastaa peruspäivärahan osuutta täydestä ansiopäivärahasta. Kasaan kuulumattomien henkilöiden vuorottelukorvaukset valtio rahoittaa kokonaan.

Vuorotteluvapaan työhistoriaedellytys on 16 vuotta, käyttö on sidottu lakisääteiseen vanhuuseläkeikään siten, että yläikäraja on vanhuuseläkkeen alaikäraja vähennettynä kolmella vuodella ja vuorotteluvapaan kesto on 100—360 kalenteripäivää. Vuorottelusijaiseksi palkattavalta työttömältä edellytetään, että hän on ollut työttömänä työnhakijana yhdenjaksoisesti tai osissa vähintään 90 kalenteripäivää vuorotteluvapaan alkamista edeltäneen 14 kuukauden aikana.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi vuorotteluvapaalain muuttamisesta siten, että järjestelmän kustannukset pienenevät vuositasolla kaikkiaan 50 000 000 euroa. Vuorotteluvapaajärjestelmän ehtoja tiukennetaan muuttamalla se syyperusteiseksi ja/tai muuttamalla työhistoriaehto. Muutokset vaikuttavat järjestelmän kustannuksiin asteittain. Valtion osuus kustannuksista on noin 40 prosenttia. Määrärahan mitoituksessa on vuodelle 2016 otettu huomioon vähennyksenä 4 000 000 euroa lähtien siitä, että kustannusten aleneminen on vuonna 2016 arviolta 10 000 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

KEL-indeksitarkistus 2016	-120
Säästö vuorottelukorvauksesta (HO 2015)	-4 000
Tarvearvion muutos	5 720
Yhteensä	1 600

2016 talousarvio	43 000 000
2015 II lisätalousarvio	10 600 000
2015 talousarvio	41 400 000
2014 tilinpäätös	52 150 000

30. Sairausvakuutus

Selvitysosa: Sairausvakuutus täydentää julkista terveydenhuoltoa korvaamalla väestölle osan avohoidon lääke- ja matkakustannuksista sekä turvaamalla väestölle mahdollisuuden hankkia terveystalv palveluja yksityiseltä sektorilta kohtuullisin kustannuksin. Lisäksi turvataan riittävä toimeentulo tasaamalla lyhytaikaisesta sairaudesta sekä vanhempainvapaasta aiheutuvaa työtulojen menetystä.

Sairausvakuutuksen rahoitus on jaettu sairaanhoitovakuutukseen ja työtulovakuutukseen.

Sairanhoitovakuutuksesta korvataan osa avohoidon lääkemennoista, matkakuluista, ylioppilaiden perusterveydenhuollon kustannuksista sekä Kansaneläkelaitoksen järjestämän kuntoutuksen kustannuksia. Sairanhoitovakuutuksesta korvataan myös osa yksityisen terveydenhuollon lääkärin- ja hammaslääkärin palkkioista sekä lääkärin määräämistä tutkimuksista ja hoidoista.

Työtulovakuutuksesta maksetaan sairauspäivärahaa, kuntoutusrahaa, erityishoitorahaa sekä äitiys-, isyys-, vanhempain- ja erityisäitiysrahaa. Lisäksi työtulovakuutuksesta korvataan osa työnantajien ja yrittäjien järjestämän työterveyshuollon kustannuksista sekä vanhempainloma-ajalta kertyvistä vuosilomakustannuksista.

Toiminnan laajuus 2013—2016

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Päivärahat				
Sairauspäivärahan saajat	308 391	304 573	303 000	302 000
Vanhempainpäivärahan saajat	160 164	158 434	159 000	159 300
Keskimääräinen sairauspäiväraha (€/pv)	56,62	57,42	58,32	59,39
Keskimääräinen vanhempainpäiväraha (€/pv)	62,70	63,62	64,55	65,77
Sairaus- ja vanhempainpäivärahan vähimmäistaso (€/pv)	23,77	23,92	24,02	23,92
Lääkkeet				
Lääkkeiden omavastuukerrat (1 000 kpl)	29 600	30 000	30 500	27 500
Sairausvakuutuksen korvaama osuus peruskorvatuista lääkkeistä (%)	42,0	34,7 ¹⁾	35,0	40,0

Toiminnan laajuus 2013—2016

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Lääkkeiden lisäkorvausraja (€)	670,00	610,00	616,62	613,98
Lääkkeiden lisäkorvausta saaneet henkilöt	177 542	176 400	165 000	166 000

Sairaanhoitokorvaukset

Vuonna 2014 sairausvakuutus korvasi kustannuksista lääkärinpalkkioiden osalta 21,0 %, hammaslääkärinpalkkioista 31,0 %, tutkimuksen ja hoidon osalta 21,3 % sekä matkojen osalta 88,6 %.

¹⁾ 1.2.2013 alkaen.

(28.) *Kansallisen yhteispisteen ja terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston toimintakulut* (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kansallisen yhteispisteen toimintakulut (siirto momentille 33.10.60)	-700
Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston toimintakulut (siirto momentille 33.01.01)	-572
Yhteensä	-1 272

2015 talousarvio	1 272 000
2014 tilinpäätös	1 272 000

60. *Valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 157 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sairausvakuutuslain (1224/2004) sekä Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) mukaisten valtion osuuksien maksamiseen
- 2) maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamisesta valtion varoista annetun lain (859/1984) mukaisen valtion osuuden maksamiseen
- 3) rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain (1201/2013) mukaisten korvausten maksamiseen.

Kansaneläkelaitos saa käyttää Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaiseen harkinnanvaraiseen yksilökohtaiseen kuntoutukseen enintään 56 400 000 euroa ja saman lain mukaisen yksilökohtaisen kuntoutuksen kehittämishankkeisiin, sairauksien ehkäisemiseen sekä kuntoutusta, sairauksien ehkäisyä ja sairausvakuutusta koskeviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin enintään 9 200 000 euroa.

Määrärahan mitoitus perustuu harkinnanvaraisen kuntoutuksen yksilökohtaisen kuntoutuksen osalta suoriteperusteeseen.

Selvitysosa: Sairausvakuutus on jaettu sairaanhoitovakuutukseen ja työtulovakuutukseen. Valtio rahoittaa sairaanhoitovakuutuksen menoista EU-maihin maksettavat sairaanhoitokorvaukset, ulkomailla asuvien sairaanhoidosta kunnille aiheutuvat kustannukset ja osan Kansaneläkelaitoksen toimintakuluista. Muutoin sairaanhoitovakuutuksen menot rahoitetaan vakuutettujen ja valtion yhtä suurella osuudella.

Työtulovakuutus rahoitetaan työnantajien, palkansaajien, yrittäjien ja valtion osuuksilla. Valtio rahoittaa työtulovakuutuksen menoista vähimmäismääräiset sairaus- ja vanhempainpäivärahat sekä vähimmäismääräiset kuntoutusrahat. Lisäksi valtio rahoittaa 0,1 %-osuuden vanhempainpäivärahamenoista sekä osuuden yrittäjien ja maatalousyrittäjien työterveyshuollon menoista. Lisäksi valtio turvaa sairausvakuutusrahaston maksuvalmiuden.

Kansaneläkelaitoksen harkinnanvarainen kuntoutus jakaantuu yksilökohtaiseen kuntoutukseen, yksilökohtaisen kuntoutuksen kehittämishankkeisiin, sairauksien ehkäisemiseen sekä kuntoutusta, sairauksien ehkäisyä ja sairausvakuutusta koskeviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin.

Sairauspäivärahan määräytymisen tulorajoja ja korvausastetta muutetaan, vanhempainpäivärahan 30 päivän ajalta maksettavaa korotettua päivärahaa alennetaan ja vanhempainlomakausilta karttuvaa loma-oikeutta rajataan. Muutokset alentavat työtulovakuutuksen kustannuksia vuositasolla yhteensä 65 000 000 euroa ja 22 500 000 euroa vuonna 2016, mutta eivät vaikuta valtion osuuteen.

Vuonna 2016 sairaanhoitovakuutuksen rahoittamiseksi sairaanhoitomaksuina kaikilta vakuutetuilta peritään 1,28 % tuloista paitsi eläke- ja etuustulojen osalta kuitenkin 1,45 %. Työtulovakuutuksen rahoittamiseksi palkansaajilta peritään sairausvakuutuksen päivärahamaksua 0,82 %, yrittäjiltä sairausvakuutuksen päivärahamaksua 0,94 % ja työnantajilta sairausvakuutusmaksua 2,12 %.

Kuntoutuspsykoterapian korvaustasosta annettua valtioneuvoston asetusta (1258/2010) muutetaan siten, että aikuisten kuntoutuspsykoterapian korvaustasoa korotetaan nuorten kuntoutuspsykoterapian korvaustasolle 1.1.2016 lukien. Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 5 300 000 euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen sairausvakuutuslain muuttamisesta 1.1.2016 lukien siten, että matkakorvauksia alennetaan 25 000 000 eurolla. Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon 11 000 000 euroa.

Lääkäripalkkioista ja hammaslääkäripalkkioista maksettavia korvauksia alennetaan yhteensä 78 000 000 euroa. Harkinnanvaraisen kuntoutuksen menoja alennetaan 20 600 000 euroa hallituksen säästöpäätöksen toteuttamiseksi. Näistä johtuen määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon yhteensä 44 000 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon 26 000 000 euroa sairausvakuutuslain ja lääkelain 57 §:n muuttamisesta muun muassa siten, että lääkekustannusten osalta otetaan käyttöön alkuomavastuu ja lääkkeiden peruskorvausta korotetaan 40 prosenttiin. Hallitus antaa eduskunnalle lisäksi talousarvioesitykseen liittyvän esityksen lääkekorvausmenojen vähentämisestä 50 000 000 eurolla vuonna 2016. Tästä johtuen määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon 22 500 000 euroa. Lisäksi sairausvakuutuksen rahoitusta koskevia pykälämuu-

tetaan väliaikaisesti vuodelle 2016 siten, että työtulovakuutuksen vakuutusmaksutuotoilla rahoitetaan harkinnanvaraisen kuntoutuksen menoja 4 500 000 eurolla.

Määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä otettu huomioon 5 600 000 euroa Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista annetun lain ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisen johdosta lääkinnällisen kuntoutuksen saantiedellytysten lieventämisestä.

Erityiskorvattavien lääkkeiden luetteloon tehtävistä muutoksista aiheutuva kustannusten lisäys on vuositasolla enintään 8 400 000 euroa.

Hallituksen esitykset huomioon ottaen sairausvakuutuksen menot ja valtionosuudet vuonna 2016 ovat arviolta seuraavat (milj. euroa)

Menot

<i>Työtulovakuutus</i>	
Sairauspäivärahat	860
Vanhempainpäivärahat	1 159
Mata-päivärahat	6
Kuntoutusrahat	92
Työterveyshuolto	353
Yrittäjien lisäpäivät	7
Rahaston 8 % osuus	5
Yhteensä	2 482

Sairaanhoitovakuutus

Lääkekorvaukset	1 306
Matkat	281
Sairaanhoitokorvaukset EU-maihin	56
Lääkäripalkkiot	53
Hammaslääkäripalkkiot	58
Muut sairaanhoitokorvaukset	79
Kuntoutuspalvelut	349
Rahaston 8 % osuus	4

Yhteensä 2 186

Menot yhteensä 4 668

Tulot

Työtulovakuutuksen tuotot

Vakuutettujen maksut	698
Työnantajamaksut	1 711
Yrittäjien lisäpäivät	6
Valtion rahoitusosuus	138
Vuoden 2015 yli-/alijäämä	-
Yhteensä	2 553

Sairaanhoitovakuutuksen tuotot

Palkansaajien ja yrittäjien maksut	840
Etuudensaajien maksut	403

Hallituksen esitykset huomioon ottaen sairausvakuutuksen menot ja valtionosuudet vuonna 2016 ovat arviolta seuraavat (milj. euroa)

Valtion rahoitusosuus	1 020
Vuoden 2015 yli-/alijäämä	-
Yhteensä	2 263
Tulot yhteensä	4 816
Valtion osuudet yhteensä	1 158
<i>Työtulovakuutus</i>	
Vanhempainpäivärahat	1
Vähimmäispäivärahat	135
Osuus yrittäjien ja maatalousyrittäjien työterveyshuollosta	2
<i>Sairaanhoidovakuutus</i>	
Osuus sairaanhoidosta	972
Sairaanhoidokorvaukset EU-maihin	48

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kelan toimintakulut (siirto momentille 33.10.60)	-72 500
KEL-indeksitarkistus 2016	-100
Kuntoutuspsykoterapiakorvauksen korottaminen	5 300
Lääkekorvaussäästö (HO 2015)	-22 500
Lääkekorvaussäästöt	-26 000
Säästö hammaslääkärikorvauksista (HO 2015)	-18 000
Säästö harkinnanvaraisen kuntoutuksen menoista (HO 2015)	-9 000
Säästö lääkärikorvauksista (HO 2015)	-17 000
Säästö matkakorvauksista (HO 2015)	-11 000
Tarvearvion muutos	104 900
Vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen vammaisetuuskytkennän poistaminen	5 600
Vuoden 2015 säästöpäätökset	-6 900
Yhteensä	-67 200

2016 talousarvio	1 157 800 000
2015 talousarvio	1 225 000 000
2014 tilinpäätös	1 244 602 358

40. Eläkkeet

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat valtion osuuksista eläkejärjestelmien sekä osuudesta maatalousyrittäjien ja apurahansaajien tapaturmavakuutuksen ja sairauspäivärahan omavastuun rahoittamiseen sekä vammaisetuuksien rahoittamisesta.

Eläketurva muodostuu työeläkkeestä sekä sitä täydentävästä kansaneläkkeestä. Työeläkkeen tehtävänä on turvata kohtuullinen toimeentulo ja kansaneläkkeen tehtävänä on turvata vähimmäistoimeentulo vanhuuden, työkyvyttömyyden, työttömyyden ja perheenhuoltajan kuoleman varalta. Eläkkeensaajia oli 31.12.2014 yhteensä 1 525 317 joista vanhuuseläkkeellä 1 237 541, perhe-eläkkeellä 277 990 työkyvyttömyyseläkkeellä 232 475, työttömyyseläkkeellä 380, osa-aika-eläk-

keellä 16 057 sekä muilla eläkkeillä 16 811. Henkilön on mahdollista saada samanaikaisesti usean lajin mukaista eläkettä.

Vuosina 2012—2014 maksetut eläkkeet (milj. euroa)

	2012	2013	2014
Yksityinen sektori	13 829	14 715	15 410
Kunnalliset eläkkeet	3 858	4 142	4 375
Valtion eläkkeet	4 009	4 194	4 327
Muut julkiset yhteensä	292	312	329
<i>Työeläkkeet yhteensä</i>	<i>21 988</i>	<i>23 363</i>	<i>24 441</i>
Solita-eläkkeet	522	528	513
Kelan eläkkeet	2 595	2 615	2 560
<i>Lakisääteiset eläkkeet yhteensä</i>	<i>25 105</i>	<i>26 506</i>	<i>27 514</i>
Keskimääräinen kokonaiseläke (oma eläke) euroa/kk	1 333	1 394	1 436

Työeläkkeet rahoitetaan työnantajien ja vakuutettujen vakuutusmaksuilla. Työeläkkeet ovat talararvion ulkopuolella lukuun ottamatta valtion eläkkeitä, joiden rahoitus kuuluu valtiovarainministeriön pääluokkaan. Valtio osallistuu merimieseläkkeiden, yrittäjäeläkkeiden, maatalousyrittäjäeläkkeiden ja lapsen hoidon ja opiskelun ajalta kertyvän eläkkeen rahoitukseen. Kansaneläkkeet, yleiset perhe-eläkkeet ja takuueläkkeet rahoitetaan valtion varoista.

Toiminnan laajuus 2013—2016

Eläkkeen saajia	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Merimieseläkkeen saajia	8 834	8 536	8 553	8 630
Maatalousyrittäjäeläkkeen saajia	169 704	159 285	153 626	147 700
Yrittäjäeläkkeen saajia	216 029	226 670	232 818	240 179
Tapaturmavakuutustapahtumia, maatalousyrittäjät	4 544	4 494	4 374	4 239
Sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan päivärahatapauksia, maatalousyrittäjät ja apurahansaajat	11 802	11 362	10 947	10 532
Lapseneläkkeen saajia	19 088	18 304	18 300	18 200
Leskeneläkkeen saajia	5 883	5 650	5 600	5 600
Kansaneläkkeen saajia	641 014	629 208	623 500	619 000
Takuueläkkeen saajia	102 864	101 521	100 200	112 000

Toiminnan laajuus 2013—2016

Vakuutettujen lukumäärä	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
MEL-vakuutettuja	8 612	8 645	8 553	8 630
MYEL-vakuutettuja	70 488	67 866	65 214	62 661
YEL-vakuutettuja	240 291	240 300	240 500	240 700
MYEL-vakuutettuja apurahansaajia	2 776	2 876	2 876	2 876
Tapaturmavakuutettuja maatalousyrittäjiä	90 115	88 443	86 255	83 894

Toiminnan laajuus 2013—2016

Keskimääräisiä eläkkeitä	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Keskimääräinen merimieseläke (€/kk)	1 318	1 341	1 390	1 420
Keskimääräinen maatalousyrittäjäeläke (€/kk)	373	400	423	455
Keskimääräinen yrittäjäeläke (€/kk)	980	1 020	1 052	1 090
Keskimääräinen tapaturmaeläke (€/kk), maatalousyrittäjät	608	616	621	637
Keskimääräinen leskeneläke (€/kk)	174	178	178	179
Keskimääräinen kansaneläke (€/kk)	293	303	295	297
Keskimääräinen takuueläke (€/kk)	122	128	130	140

Toiminnan laajuus 2013—2016, eläkkeen saajan asumistuki ja vammaisetuudet

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Eläkkeensaajan asumistuki, saajat	184 820	191 401	194 700	197 100
Maksetut eläkkeensaajan asumistuet, milj.	465,6	497,9	527,3	230,0
Eläkettä saavan hoitotuki, saajat	232 418	232 919	228 100	225 700
Vammaistuki, saajat	45 420	46 214	51 600	54 000
Ruokavaliokorvaukset, saajat	32 447	33 514	34 700	-
Maksetut vammaisetuudet, milj.	593,7	612,8	616,1	601,8

Yksityisen työnantajan työsuhteessa olevat merimiehet on vakuutettu merimiesten eläkelain (MEL) mukaisesti. Itsenäisten liikkeen- ja ammatinharjoittajien sekä osan yrityksen omistajista on vakuutettava ansiotoimintansa yrittäjän eläkelain (YEL) mukaisesti ja maanviljelijöiden, kalastajien, apurahansaajien ja poronhoitajien maatalousyrittäjän eläkelain (MYEL) mukaisesti. Valtio osallistuu näiden rahoitukseen. Valtio korvaa alle kolmivuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta karttavat eläkkeet.

Työtapaturmasta ja ammattitaudista suoritetaan korvauksia tapaturmavakuutuslainsäädännön mukaisesti työntekijöille ja maatalousyrittäjille. Korvauksia maksetaan muun muassa sairaanhoidosta ja ansionmenetyksestä. Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaki koskee niitä henkilöitä, joille MYEL-vakuutus on pakollinen. Tapaturmavakuutus rahoitetaan työnantajien tapaturmavakuutusmaksuin, mutta valtio osallistuu maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen rahoitukseen.

Omaeläkkeen lisäksi eläkettä voidaan maksaa perhehuoltajan kuoltua. Yleisen perhe-eläkkeen tavoitteena on turvata vähimmäistoimeentulo perhehuoltajan kuoltua. Perhe-eläkettä maksetaan leskelle ja alaikäiselle lapselle. Leskeneläkettä yhteensovitetään laskennallisen omaeläkkeen kanssa.

Kansaneläkkeen tavoitteena on turvata vähimmäistoimeentulo niille eläkkeensaajille, jotka eivät saa muuta eläkettä tai joiden muu eläketurva on vähäinen. Kansaneläkkeen määrä pienenee työeläketulojen kasvaessa, eikä kansaneläkettä jää maksettavaksi työeläkkeiden ylitettyä tietyn määrän. Eläkkeeseen voi kuulua myös eläkettä saavan hoitotuki, asumistuki ja lapsikorotus. Kansaneläkejärjestelmästä maksetaan myös työkyvyttömyyseläkettä, kuntoutustukea ja yksilöllistä varhaiseläkettä, jos henkilö ei saa muuta eläkettä tai eläke on pieni.

Valtio rahoittaa vammaisetuudet kokonaisuudessaan. Vammaisetuuksien tarkoituksena on tukea vammaisten ja pitkäaikaisesti sairaiden henkilöiden itsenäistä selviytymistä ja elämänlaatua. Vammaisetuuksia ovat eläkettä saavan hoitotuki, alle 16-vuotiaan vammaistuki ja 16 vuotta täytäneen vammaistuki.

50. Valtion osuus merimieseläkekassan menoista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 59 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää merimieseläkelain (1290/2006) 152 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion osuus merimieseläkemenosta on 31 %.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Merimieseläkelain uudistaminen	-4 000
Tarvearvion muutos	2 000
TyEL-indeksitarkistus 2016	-100
Yhteensä	-2 100

2016 talousarvio	59 400 000
2015 talousarvio	61 500 000
2014 tilinpäätös	59 319 838

51. Valtion osuus maatalousyrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 644 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) 135 §:n ja 135 a §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen

2) sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain (1317/1990) 41 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Valtio korvaa maatalousyrittäjien eläkkeiden aiheuttamat kustannukset siltä osin kuin vakuutusmaksut ja sijoitusten tuotto eivät niihin riitä, ryhmähenkivakuutuksen korvausmenoista valtion osuus on kuitenkin 1/3. Valtion osuuden etuusmenoista arvioidaan vuonna 2016 olevan 78,6 %.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	21 400
TyEL-indeksitarkistus 2016	-1 000
Yhteensä	20 400

2016 talousarvio	644 600 000
2015 talousarvio	624 200 000
2014 tilinpäätös	605 600 000

52. Valtion osuus yrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 122 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yrittäjän eläkelain (1272/2006) 140 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Valtio korvaa yrittäjäeläkkeiden aiheuttamat kustannukset siltä osin kuin vakuutusmaksurahasto ei niihin riitä.

Yrittäjien maksuprosentin on vuonna 2016 oletettu olevan 23,6 % alle 53-vuotiaiden osalta ja 25,1 % 53-vuotiaiden ja sitä vanhempien osalta, jolloin vakuutusmaksutulo olisi 1 048 700 000 euroa. Kokonaiseläkemenoksi arvioidaan 1 135 500 000 euroa. Valtion osuuteen vaikuttavat lisäksi YEL 10 §:n 2 momentissa tarkoitettavat avoimet maksut, joiden määräksi on arvioitu 86 800 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	23 900
TyEL-indeksitarkistus 2016	-1 400
Yhteensä	22 500

2016 talousarvio	122 500 000
2015 talousarvio	100 000 000
2014 tilinpäätös	72 300 000

53. Valtion korvaus lapsen hoidon ja opiskelun ajalta kertyvästä eläkkeestä (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 5 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmevuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain (644/2003) 8 §:n mukaiseen valtion korvaukseen.

Selvitysosa: Alle kolmevuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta myönnetyn eläkkeen aiheuttamat kustannukset korvataan kokonaan valtion varoista.

Valtion korvaus maksetaan vuoden viiveellä. Talousarvioon varattava määräraha koskee vuoteen 2015 kohdistuvia korvauksia.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	1 700
Yhteensä	1 700

2016 talousarvio	5 500 000
2015 talousarvio	3 800 000
2014 tilinpäätös	1 815 064

54. *Valtion osuus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen kustannuksista (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 15 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) 15 §:n ja 16 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen
- 2) sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille annetun lain (118/1991) 10 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion välitön osuus kokonaiskustannuksista on 29,5 % ja maatalousyrittäjien osuus on 33,5 %. Perusturvaosuus rahoitetaan Kansaneläkelaitoksen ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen kautta. Kansaneläkelaitoksen osuus on kokonaiskustannuksista 27,6 % ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen 9,4 %.

Sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille aiheutuvat kustannukset maksetaan kokonaan valtion varoista. Momentilta maksetaan myös apurahansaajille maksettavat tapaturmavakuutuksen mukaiset korvaukset ja sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta aiheutuvat kustannukset.

Määrärahassa on otettu huomioon maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain uudistaminen.

2016 talousarvio	15 000 000
2015 talousarvio	15 000 000
2014 tilinpäätös	15 300 000

60. *Valtion osuus kansaneläkelaista ja eräistä muista laeista johtuvista menoista (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 3 407 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansaneläkelain (568/2007) 101—103 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen
- 2) vammaisetuksista annetun lain (570/2007) 53 §:n mukaisten etuuksien maksamiseen
- 3) eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 57 §:n mukaisten etuuksien maksamiseen
- 4) maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) 16 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen
- 5) eräiden pitkäaikaisesti työttömien henkilöiden eläketuesta annetun lain (39/2005) mukaisten vuosien 2005—2009 etuuksien maksatuksen oikaisuun
- 6) takueläkelain (703/2010) 36 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen
- 7) maahanmuuttajien erityistuesta annetun lain (1192/2002) mukaisten etuuksien maksatuksen oikaisuun.

Selvitysosa: Valtio rahoittaa kansaneläkkeet, takuueläkkeet, perhe-eläkkeet, eläkkeensaajan asumistuet ja vammaisetuudet kokonaisuudessaan. Lisäksi valtio turvaa kansaneläkerahaston rahoitusomaisuuden vähimmäismäärän sekä maksuvalmiuden.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen eläkkeensaajan asumistuen lakkauttamisesta 1.1.2016 lukien siten, että eläkkeensaajat saavat jatkossa yleistä asumistukea. Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu tällä momentilla huomioon 224 000 000 euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen takuueläkelain ja vammaisetuuksista annetun lain muuttamisesta siten, että takuueläkettä korotetaan ja ruokavaliokorvaus lakkautetaan. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon lisäyksenä 30 000 000 euroa takuueläkkeen korottamisen johdosta ja vähennyksenä 10 000 000 euroa ruokavaliokorvauksen lakkauttamisen vuoksi.

Kun hallituksen esitykset on otettu huomioon kansaneläkevakuutuksen valtion osuudet, muut menot ja tulot vuonna 2016 ovat arviolta seuraavat (milj. euroa)

Menot	
Kansaneläkemenot	2 286
Takuueläke	192
Vammaisetuudet	600
Eläkkeensaajan asumistuki	330
Yhteensä	3 408

Tulot	
Omaisuuksien tuotot	1
Valtion osuudet etuuksista	3 407
Rahoitusomaisuuden vähimmäismäärän turvaaminen (valtio)	-
Yhteensä	3 408

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläkkeensaajan asumistuki ja yleinen asumistuki yhdistetään (HO 2015)	-224 000
Kelan toimintakulut (siirto momentille 33.10.60)	-81 300
KEL-indeksitarkistus 2016	-13 200
Ruokavaliokorvauksen poisto (HO 2015)	-10 000
Takuueläkkeen tasokorotus (HO 2015)	30 000
Tarvearvion muutos	-29 700
Yhteensä	-328 200

2016 talousarvio	3 407 300 000
2015 talousarvio	3 735 500 000
2014 tilinpäätös	3 711 564 991

50. Veteraanien tukeminen

Selvitysosa: Luvun menot muodostuvat lähinnä sotainvalideille, sotilasinvalidille ja heidän puolisoilleen sekä rintamaveteraaneille maksettavista etuuksista ja kuntoutuksesta. Lisäksi sairaskodeissa toteutettavaan kuntoutukseen ja laitoshuoltoon käytetään Raha-automaattiyhdistyksen tuottovaroja. Määrärahaa saa käyttää myös kuntoutushoitokustannusten ja sairaanhoitokulujen asiantuntijapalkkioiden maksamiseen. Sotilasvammalaki koskee sekä Suomen sodissa vuosina 1939—1945 vammautuneita (sotainvalidit) että varusmiespalveluksessa ennen vuotta 1991 loukkaantuneita tai vammautuneita henkilöitä (sotilasinvalidit). Ilmaisu ”sotainvalidi” pitää sisällään myös sotilasinvalidit, jotka ovat sotilasvammalain mukaan oikeutettuja samoihin etuuksiin ja palveluihin kuin sotainvalidit heille määritellyn työkyvyttömyysasteen (haitta-asteprosentin) mukaisesti.

Sotilasvammakorvausten tavoitteena on korvata sodassa tai asepalveluksessa saatujen vammojen ja sairauksien aiheuttama haitta sekä turvata mahdollisuus itsenäiseen selviytymiseen. Tavoitteena on myös turvata toimeentulo niille sotainvalideille, jotka eivät muutoin saa riittävää toimeentuloa. Kuntoutustoiminnan tavoitteena on tukea itsenäistä selviytymistä ja siten lisätä sotainvalidien ja heidän puolisoitten mahdollisuuksia asua kotona mahdollisimman pitkään.

Edunsaajien määrät vuosina 2014—2016

	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Sotainvalidien määrä vuoden lopussa	3 300	2 770	2 200
Sotilasinvalidien määrä vuoden lopussa	2 200	2 050	1 800
Rintamaveteraanien määrä	23 300	20 000	17 600
Sotainvalidien omaisten määrä (= huoltoeläkkeensaajat)	6 900	5 400	4 200
Eräissä sotiin liittyvissä tehtävissä palvelleiden määrä	4 200	3 800	3 400
Kuntoutukseen oikeutettujen puolisoitten ja leskien määrä	4 000	3 500	3 100

30. Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 450 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää siirtoväen huollon järjestämisestä annetun lain (864/1949) 2 §:n nojalla kunnille suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksiin sijoitettujen sotasiirtolaisten määrän arvioidaan vuonna 2016 olevan 36. Määräraha jakautuu sekä korvausennakoiden että loppuerien maksamiseen.

2016 talousarvio	1 450 000
2015 talousarvio	1 450 000
2014 tilinpäätös	1 227 975

50. Rintamalisät (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 20 460 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) rintamasotilaseläkelain (119/1977) mukaisen rintamalisän maksamiseen
- 2) ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetun lain (988/1988) mukaisen rintamalisän maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

KEL-indeksitarkistus 2016	-100
Tarvearvion muutos	-4 840
Yhteensä	-4 940
2016 talousarvio	20 460 000
2015 talousarvio	25 400 000
2014 tilinpäätös	30 497 803

51. Sotilasvammakorvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 117 904 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sotilasvammalain (404/1948) ja muiden siihen liittyvien lakien sekä arpajaislain (1047/2001) 22 §:n 2 momentin nojalla suoritettavien korvausten maksamiseen
- 2) sotainvalidien kuntoutukseen ja laitoshoitoon
- 3) kuntoutus- ja sairaanhoitokulujen asiantuntijapalkkioiden maksamiseen
- 4) kunnallisten avopalvelujen kustannusten korvaamiseen Ruotsissa asuville vähintään 15 prosentin sotainvalideille myös muiden kuin ateriapalvelujen osalta.

Selvitysosa: Pääosa sotilasvammakorvauksista muodostuu elinkoroista ja täydennyskoroista, sotainvalidien leskille ja lapsille maksettavista huoltoeläkkeistä sekä sairaanhoito- ja kuntoutuskustannuksista.

Elinkoron ja huoltoeläkkeiden saajia arvioidaan vuoden 2016 lopussa olevan noin 8 200, joista elinkoron saajia on 4 000.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen sotilasvammalain 6 e §:n muuttamisesta. Esityksellä laajennetaan kotiin vietävät avopalvelut ja yhden päivittäisen aterian kohtuullisten kustannusten korvaus Ruotsissa asuville 15 %:n työkyvyttömyysasteen omaaville sotainvalideille.

Valtiokonttorin kustantamia ateriapalveluja käytti Ruotsissa 50 henkilöä vuonna 2014.

Sotilasvammalain 6 d § mahdollistaa sen, että kunnille ja kuntayhtymille korvattavia avohuolto-kustannuksia voidaan rahoittaa raha-automaattitoiminnan tuottovaroista. Raha-automaattiyhdistys ry tilittää tähän liittyen 30 000 000 euroa momentille 12.33.90.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Etuuden saajien vähenemisestä aiheutuva tasomuutos	-10 000
Kunnallisten avopalvelujen lisämenot haitta-asteen laskemisesta 20 %:sta 15 %:iin	5 000
Tarvearvion muutos	-2 998
Yhteensä	-7 998

2016 talousarvio	117 904 000
2015 talousarvio	125 902 000
2014 tilinpäätös	124 373 010

52. Valtion korvaus sota- ja sotilasinvalidien kuntoutus- ja hoitolaitosten kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 60 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) arpajaislain (1047/2001) 22 §:n 2 momentin ja sotilasvammalain (404/1948) 6 d §:n nojalla sota- ja sotilasinvalidien kuntoutus- ja hoitolaitosten laitoshuollon kustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen

2) neuvontapalvelutoimintaan suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen.

Selvitysosa: Sota- ja sotilasinvalidien kuntoutus- ja hoitolaitoksina toimii vuonna 2016 arviolta 22 laitosta eripuolilla Suomea. Sotainvalidien ohella laitoksissa kuntoutetaan ja/tai hoidetaan myös muita asiakasryhmiä. Sotainvalidien ja heidän aviopuolisoiden kesken jaettu kuntoutuspäiviä sekä sotainvalidien hoitopäiviä arvioidaan vuonna 2016 olevan näissä laitoksissa vielä yhteensä noin 184 700. Kuntoutus- ja hoitolaitoksille maksetaan korvaus toteutuneiden hoitopäivien/käyntikertojen perusteella. Kilpailutuksella sekä laitosauditoinneilla hillitään hoitopäivä- ja käyntikertahintojen nousua sekä huolehditaan kuntoutus- ja hoitopalvelujen laatuun liittyvistä tavoitteista. Hankintasopimuksessa on sovittu kuntoutus- ja hoitolaitosten hoitopäivähinnat. Korvausta käytetään myös sotainvalidien neuvontapalvelutoimintaan.

Sotainvalidien hoitopäivät/-kerrat sotainvalidien laitoksissa 2014—2016

	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Hoitopäivät yhteensä (ei sisällä avokuntoutuskertoja)	250 300	214 900	184 700
— laitoshoido	174 300	151 800	132 300
— intervallihoito	37 200	32 600	28 600
— päiväsairaala	8 400	6 500	5 000
— laituskuntoutus	29 600	23 400	18 400
— päiväkuntoutus	800	600	400
— avokuntoutuskerrat	2 700	2 500	2 400

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos sotainvalidien ja veteraanien vähentymisestä johtuen	-2 500
Yhteensä	-2 500

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	60 000 000
2015 talousarvio	62 500 000
2014 tilinpäätös	66 207 000

53. Valtionapu sotainvalidien puolisoiden kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) sotainvalidien puolisoiden ja vaikeavammaista sotainvalidia hoitaneiden leskien sekä sotalleskien kuntoutustoimintamenojen maksamiseen valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaan

2) kuntoutuskustannuksiin liittyvien asiantuntijapalkkioiden maksamiseen.

Selvitysosa: Puolisokuntoutukseen oikeutettujen sotainvalidien puolisoiden ja leskien määrän arvioidaan vuonna 2016 olevan 3 100. Kuntoutusjakson pituus on 2 viikkoa kuntoutettavaa kohti.

Kilpailutuksella sekä laitosauditoinneilla hillitään kuntoutuslaitosten hoitopäivähintojen nousua sekä huolehditaan kuntoutuspalvelujen laatuun liittyvistä tavoitteista.

2016 talousarvio	3 100 000
2015 talousarvio	3 100 000
2014 tilinpäätös	3 100 000

54. Rintama-avustus eräille ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 55 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaan rintama-avustuksen maksamiseen eräille vaikeissa olosuhteissa Virossa ja muualla entisen Neuvostoliiton alueella eläville, Suomen puolustusvoimissa vuosien 1939—1945 sotiin osallistuneille ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille

2) rintama-avustuksen myöntämiseen myös Suomessa pysyvästi asuville vapaaehtoisille rintamasotilaille.

Selvitysosa: Tavoitteena on tukea vaatimattomissa taloudellisissa oloissa elävien veteraanien toimeentuloa.

Toiminnan laajuus 2014—2016

	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Avustusta saavien lukumäärä	100	80	80
Avustus euroa/henkilö	540	540	540
2016 talousarvio			55 000
2015 talousarvio			55 000
2014 tilinpäätös			60 000

55. Eräät kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) arpajaislain (1047/2001) 22 §:n 2 momentin ja eräissä Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutuksesta annetun lain (1039/1997) nojalla kuntoutuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen

2) kuntoutuskustannuksiin liittyvien asiantuntijapalkkioiden maksamiseen.

Selvitysosa: Kuntoutusta järjestetään laitos- ja avokuntoutuksena pääsääntöisesti samoissa kuntoutuslaitoksissa kuin veteraanikuntoutustakin. Kilpailutuksella sekä laitosauditoinneilla hilitään hoitopäivähintojen nousua sekä huolehditaan kuntoutuksen laatuun liittyvistä tavoitteista. Eräissä Suomen sotiin liittyvissä tehtävissä palvelleiden henkilöiden lukumäärän arvioidaan olevan 3 400 vuonna 2016. Kuntoutettavien määrän arvioidaan olevan 2 700 henkilöä.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	3 500 000
2015 talousarvio	3 500 000
2014 tilinpäätös	3 500 000

56. Rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 17 988 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) arpajaislain (1047/2001) 22 §:n 2 momentin ja rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain (1184/1988) nojalla rintamaveteraanien kuntoutuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen

2) rintamaveteraanikuntoutuksen tutkimus- ja kehittämishankkeiden sekä matkakulujen maksamiseen

3) kuntoutuskustannusten asiantuntijapalkkioiden maksamiseen

4) kotiin vietävien avopalvelujen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos rintamaveteraanien vähentymisestä johtuen	-3 000
Yhteensä	-3 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	17 988 000
2015 talousarvio	20 988 000
2014 tilinpäätös	23 988 000

57. *Valtionapu rintamaveteraanien kuntoutustoimintaan* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 7 408 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain (1184/1988) nojalla rintamaveteraanien kuntoutuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) rintamaveteraanikuntoutuksen tutkimus- ja kehittämismenojen maksamiseen
- 3) kuntoutushoitokustannusten asiantuntijapalkkioiden maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon ennakoitu palvelutarve sekä Raha-automaattiyhdistyksen tuotto momentille 33.50.56.

Kilpailutuksella sekä laitosauditoinneilla hillitään kuntoutuslaitosten hoitopäivähintojen nousua sekä huolehditaan kuntoutuspalvelujen laadusta.

Rintamaveteraanien lukumäärän arvioidaan olevan 17 600 vuonna 2016.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos rintamaveteraanien vähentymisestä johtuen	-2 200
Yhteensä	-2 200

2016 talousarvio	7 408 000
2015 talousarvio	9 608 000
2014 tilinpäätös	10 608 000

60. Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat pääosin perustoimeentulotuen valtionosuudesta, valtion korvauksesta terveydenhuoltolain mukaisiin lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin ja valtion rahoituksesta yliopistotasoiseen terveyden tutkimukseen, valtionavustuksesta kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin sekä valtion korvauksesta rikosasioiden sovitteluun.

Vuoden 2010 alusta lukien sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudet ovat sisältyneet valtiovarainministeriön pääluokassa kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentille 28.90.30.

Keskeiset uudistukset

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamiseksi. Muutos liittyy päivähoito-oikeuden rajaamiseen puolipäiväiseksi eräissä hallitusohjelmassa mainituissa tapauksissa. Muutoksella rajataan oikeutta yksityisen hoidon tukeen vastaavissa tilanteissa.

Sosiaali- ja terveystalvelujen asiakasmaksuja korotetaan hallitusohjelman mukaisesti siten, että maksutuotto kasvaa 150 milj. eurolla vuodesta 2016 lähtien. Muutos toteutetaan asiakasmaksuasetusta muuttamalla. Hallitus antaa lisäksi syksyllä 2015 eduskunnalle palveluasumisen maksuja koskevan esityksen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) uudistamisesta.

Ehkäisevän toiminnan tavoitteena on terveyttä, sosiaalista turvallisuutta, elämänhallintaa ja itsestä selviytymistä tukevien olosuhteiden ja ympäristön luominen, ihmisten työ- ja toimintakyvyn edistäminen, elämänlaadun parantaminen, sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ennaltaehkäisy, väestöryhmien välisten terveyserojen vähentäminen sekä ympäristöterveydenhuollon toimintaedellytysten parantaminen. Tavoitteisiin pyritään muun ohella laatimalla kuntien paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuvat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet, laatimalla määräajoin hyvinvointikertomus, kehittämällä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminnan tietopohjaa, rakenteita ja johtamista, parantamalla ehkäiseviä palveluja ja varhaista tukea sekä vakiinnuttamalla hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen osaksi hallintokuntien yhteistyötä ja kaikkea päätöksentekoa. Suunnittelussa ja päätöksenteossa hyödynnetään sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointia.

Sosiaali- ja terveystalvelujen tavoitteena on julkisen vallan järjestämisvastuulla olevien, pääosin verovaroin kustannettavien sosiaali- ja terveystalvelujen toimivuuden, saatavuuden ja kattavuuden sekä perustoimeentulon turvaaminen koko maassa. Palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt seuraavat kehittämis- ja lainsäädäntöhankkeet, jotka tukevat osaltaan kuntia tuottamaan asetettujen tavoitteiden mukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon ehkäisevän toiminnan toimenpiteet ja sosiaali- ja terveystalvelut asukkailleen:

- Terveys 2015 -kansanterveysohjelma linjaa kansallista terveystalvelitiikkaa pitkällä tähtäimellä.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, rahoitusta, kehittämistä ja valvontaa koskeva lakiuudistus.

— Sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelujen kehittäminen terveydenhuoltolain ja uuden sosiaalihuoltolain pohjalta. Uudistuksella vahvistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon yleislakien asemaa, siirretään painopistettä erityispalveluista yleispalveluihin, vahvistetaan asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja varhaisen tuen saamista sekä tiivistetään viranomaisten yhteistyötä.

— Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistuksessa tarkennetaan vaiheittain yleislain uudistamisen jälkeen myös erityislainsäädäntöä. Uudistuksella kehitetään palvelujärjestelmää siten, että se edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja turvaa riittävien, laadukkaiden ja tarpeenmukaisten sosiaalipalvelujen saamisen koko maassa.

— Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen potilas- ja asiakastietojen sähköinen tietojärjestelmähanke, joka tukee palveluiden laadukasta ja kustannustehokasta tuottamista sekä kansallisen toimintamahdollisuuksia.

— Kotihoidon tuen ja lasten hoitojärjestelmän joustavuuden edistäminen.

— Vanhuspalvelulain toimeenpano 1.1.2015 voimaan tulleen muutoksen osalta. Muutoksen tavoitteena on muuttaa iäkkäiden palveluiden palvelurakennetta siten, että kasvavasta iäkkäiden ja palveluja tarvitsevien määrästä nykyistä suurempi osa käyttää sosiaali- ja terveydenhuollon avopalveluja, kuten kotihoitoa ja omaishoidon tukea, ja yhä pienempi osa tarvitsee laitoshoidoa.

— Terveydenhuoltolain toimeenpanon jatkaminen ja arvioinnin toteuttaminen.

— Alkoholiohjelman jatkaminen.

Järjestelmäkuvaukset

Toimeentulotuki muodostuu perustoimeentulotuesta, täydentävästä toimeentulotuesta, ehkäisevästä toimeentulotuesta sekä kuntouttavan työtoiminnan toimintarahasta ja matkakorvauksista. Perustoimeentulotuki sisältää perusosan ja muut perusmenot, joihin kuuluu asumistukilain 6 §:ssä tarkoitetut asumismenot, taloussähköstä aiheutuvat menot, kotivakuutusmaksu sekä vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot. Perustoimeentulotukeen momentilta 33.60.35 maksettava valtionosuus määräytyy kustannusperusteisesti ja on määrältään 50 % nettokustannuksista. Muun toimeentulotuen valtionosuus sisältyy momentilta 28.90.30 maksettavaan laskennallisesti määräytyvään kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen.

Terveydenhuollon toimintayksiköille maksetaan terveydenhuoltolain perusteella valtion korvauksista niihin kustannuksiin, jotka aiheutuvat yliopistotasoisesta terveyden tutkimuksesta (33.60.32) ja lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta (33.60.33). Terveyden tutkimuksen rahoitus perustuu sosiaali- ja terveysministeriön määrittelemien tutkimustoiminnan painoalueiden ja tavoitteiden toteutumiseen, tutkimuksen laatuun, määrään ja tuloksellisuuteen. Koulutustoiminnan korvaus perustuu yliopistosairaaloiden osalta tutkintojen ja aloittaneiden uusien opiskelijoiden lukumääriin ja tutkinnolle määrättyyn korvaukseen ja muiden terveydenhuollon toimintayksiköiden osalta kuukausikorvaukseen. Lääkäri- ja hammaslääkärikoulutukseen suoritettavan korvauksen suuruudesta säädetään vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Terveyden tutkimuksen painoalueet ja tavoitteet vahvistetaan nelivuotiskausittain sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella, seuraavan kerran vuosia 2016—2019 koskien.

Valtionavustuksella kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin (33.60.31) tuetaan sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman toimeenpanoa sekä edistetään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen valmistelua ja toteuttamista.

Kuntien järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon eräitä laajuustietoja

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Kunnallinen toimeentuloturva				
Toimeentulotuki, kotitalouksia vuoden aikana	239 212	250 000	250 000	250 000
Perustoimeentulotuki, kotitalouksia vuoden aikana ¹⁾	222 451	235 000	235 000	235 000
Täydentävä toimeentulotuki, kotitalouksia vuoden aikana	94 816	99 000	99 000	99 000
Toimeentulotuki, saajia vuoden aikana	371 898	390 000	390 000	390 000
Perustoimeentulotuki, saajia vuoden aikana	344 686	350 000	350 000	350 000
Täydentävä toimeentulotuki, saajia vuoden aikana	170 416	176 000	176 000	176 000
Ehkäisevä toimeentulotuki, kotitalouksia vuoden aikana	24 511	27 000	27 000	27 000
Sosiaalipalvelut				
Kodinhoitoapu, kotitalouksia vuoden aikana	132 705	134 500	138 000	142 000
Tukipalvelut, saajia vuoden aikana	130 863	133 000	136 000	140 000
Vanhainkodit, asukkaiden määrä 31.12. ²⁾	10 200	9 500	9 000	8 500
Omaishoidontuki, saajia vuoden aikana	40 596	42 500	44 500	46 500
Vanhusten palveluasuminen, asukkaiden määrä 31.12.	40 546	42 000	46 000	51 000
Vammaisten palveluasuminen, asiakkaita keskimäärin ³⁾	12 310	14 000	14 500	15 000
Kehitysvammaisten laitoshuolto, asukkaiden määrä 31.12.	1 464	1 350	1 200	1 100
Vaikeavammaisten kuljetuspalvelut, saajia vuoden aikana	102 010	104 500	107 000	110 500
Kansanterveysyö⁴⁾				
Hoitopäivät (milj.)	4,97	4,80	4,60	4,50
Avohoitokäynnit (milj.)				
— Lääkärin luona	6,78	6,50	6,40	6,30
— Muun ammattihenkilön luona	17,00	16,80	16,70	16,50
— Hammashuollon käynnit	5,00	5,00	5,00	4,90
— Kotisairaanhoidon käynnit	4,02	5,80	6,00	6,10
Somaattinen erikoissairaanhoito				
Hoitopäiviä (milj.)	3,27	3,15	3,05	2,95
Päätyneet hoitokaksot (milj.)	0,96	0,96	0,95	0,94
Keskimääräinen hoitoaika (päiviä)	3,40	3,29	3,22	3,14
Avohoitokäynnit (milj.)	6,55	6,81	7,01	7,20
Psykiatrinen erikoissairaanhoito				
Hoitopäiviä (milj.)	1,26	1,26	1,26	1,26
Päätyneet hoitokaksot	0,04	0,04	0,03	0,03
Keskimääräinen hoitoaika (päiviä)	36,00	36,00	36,00	36,00
Avohoitokäynnit (milj.)	1,80	1,90	1,90	2,00

1) Menojen rahoitus momentilta 33.60.35.

2) Mukana myös alle 65-vuotiaat asiakkaat.

3) Lukuun on laskettu mukaan vammaisten ryhmämuotoiset asumispalvelut sekä vammaisten palvelu- ja tukiasunnot.

4) Vuonna 2012 on otettu käyttöön uusi tilastointitapa ja AvoHILMO perusterveydenhuollossa.

Lääkäri- ja hammaslääkärikoulutus ja terveystieteellinen tutkimustoiminta

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Lääkäri- ja hammaslääkäritutkinnot ja uudet opiskelijat (3 v. keskiarvo)	1 165,7	1 196,2	1 283,5	1 305,2
Tutkintokorvaus, euroa	62 700	62 700	51 200	50 500
Koulutuksen kuukausikorvaus, euroa	1 380	1 380	1 070	1 050

Mielentilatutkimustoiminta

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Mielentilatutkimusten lukumäärät yhteensä	101	110	120	120
— valtion yksiköt	79	85	90	90
— kunnalliset sairaalat	18	21	20	20
— vankeinhoitolaitoksen sairaalat	4	4	10	10

30. *Valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sosiaali- ja terveysministeriön nimeämän ja valtuuttaman valtakunnallisen toimijan valtakunnallisen valmiuden ylläpidosta ja koulutuksesta aiheutuvien kustannusten maksamiseen
- 2) valtakunnalliselle toimijalle, järjestöille, säätiöille tai yhdistyksille vakavien onnettomuustilanteiden hoitamisesta Suomessa tai ulkomailla aiheutuvien ylimääräisten kustannusten korvaamiseen
- 3) sosiaali- ja terveysministeriön nimeämälle ja valtuuttamalle valtakunnalliselle toimijalle vakavien myrkytystilanteiden hoitamisesta ja niihin varautumisesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen.

Selvitysosa: Suuremmissa onnettomuus- ja erityistilanteissa yksittäisen kunnan tai alueen voimavarat ja osaaminen eivät riitä tilanteen hallintaan eikä johtamiseen. Viime vuosina vakavissa onnettomuuksissa ja tapahtumissa Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri ja Vantaan kaupungin sosiaali- ja kriisipäivystys ovat osallistuneet merkittäväillä resursseilla toimintaan, jotka ylittävät niiden omien toiminta-alueiden rajat. Määrärahasta on tarkoitus korvata erityisesti sellaisia kustannuksia, joita ei ole otettu toimijoiden perusrahoituksen mitoituksessa huomioon.

2016 talousarvio	500 000
2015 talousarvio	500 000
2014 tilinpäätös	500 000

31. *Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin ja eräisiin muihin menoihin* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) eräiden sosiaali- ja terveydenhuollon lakien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain (733/1992) ja sen nojalla annettujen asetusten mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon perustamis- ja kehittämishankkeisiin suoritettavan valtionavustuksen maksamiseen
- 2) sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman toimeenpanoon
- 3) kehittämishankkeiden valvontaan ja tarkastukseen
- 4) kehittämishankkeiden valtionavustusten hallinnointiin liittyvistä valtakunnallisista tehtävistä suoritettavien korvausten maksamiseen
- 5) enintään 600 000 euroa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen valmistelusta ja toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Määrärahaa saa käyttää enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen ja siitä aiheutuvien muiden menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtionavustuksella tuettavien hankkeiden painoalueet määritellään sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämisohjelmassa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lisäsäästön uudelleenkohdennus (sosiaalialan osaamiskeskukset) (siirto momentille 33.60.63)	-1 000
SOTE-uudistuksen toimeenpanoon myönnetyn kertaluonteisen määrärahan vähennys	-5 000
SOTE-uudistuksen valmistelu ja toimeenpano	600
Yhteensä	-5 400

2016 talousarvio	1 600 000
2015 talousarvio	7 000 000
2014 tilinpäätös	11 500 000

32. *Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 15 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää terveydenhuoltolain (1326/2010) 61—63 §:n mukaisen tutkimustoiminnan valtion rahoituksen maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu käyttämään yliopistotasoisesta terveyden tutkimuksen rahoitukseen. Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee tutkimuksen painoalueet ja tavoitteet nelivuotiskausittain ja myöntää tutkimusrahoitusta erityisvastuualueiden tutkimustoimikunnille, jot-

ka päättävät tutkimusrahoituksen osoittamisesta tutkimushankkeille erityisvastuualueellaan hakemusten perusteella.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto	-1 700
Sopeutustoimi (HO 2015)	-5 000
Yhteensä	-6 700

2016 talousarvio	15 000 000
2015 talousarvio	21 700 000
2014 tilinpäätös	31 299 800

33. *Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 98 570 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) terveydenhuoltolain (1326/2010) 59 ja 60 §:n mukaisen valtion korvauksen maksamiseen lääkäri- ja hammaslääkärikoulutukseen
- 2) enintään 1 000 000 euron lisäkorvauksen maksamiseen Pohjois-Savon sairaanhoitopiirille hammaslääkärin peruskoulutuksesta aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitus käyttää 65 990 000 euroa lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksen korvausten maksamiseen yliopistollista sairaalaa ylläpitäville kuntayhtymille, 31 430 000 euroa muille terveydenhuollon toimintayksiköille, Pirkanmaan sairaanhoitopiirille enintään 75 000 euroa ja enintään 1 075 000 euroa Pohjois-Savon sairaanhoitopiirille.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Koulutusmäärien kasvu	1 570
Yhteensä	1 570

2016 talousarvio	98 570 000
2015 talousarvio	97 000 000
2014 tilinpäätös	112 720 651

34. *Valtion korvaus terveydenhuollon toimintayksiköille oikeuspsykiatrisista tutkimuksista sekä potilassiirroista aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 15 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) mielenterveyslain (1116/1990) 32 §:n mukaisten valtion korvausten maksamiseen
- 2) mielenterveyslain 22 t §:n mukaisten hoitoseuraamukseen tuomittujen henkilöiden tahdosta riippumattoman hoidon edellytysten selvittämisen kustannusten korvaamiseen

3) lapsen kohdistuneen seksuaalirikoksen ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä annetun lain (1009/2008) mukaisten valtion korvausten maksamiseen

4) kohdissa 1—3 tarkoitettuihin korvauksiin sisältyvien kulutusmenojen maksamiseen

5) Suomen ja Ruotsin välillä solmitun sopimuksen mukaisista potilassiirroista kunnille ja kuntayhtymille sekä Ruotsin valtiolle aiheutuviin kustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen

6) pohjoismaisen sosiaalipalvelusopimuksen mukaisten potilassiirtojen tukemiseen kertaluonteisena 25 000 euroa siirrettyä potilasta kohden maksettavana korvauksena kunnille ja kuntayhtymille.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on mielentilatutkimuksista aiheutuviin kustannuksiin maksettavina korvauksina ja hoitoseuraamukseen tuomittujen tahdosta riippumattoman hoidon edellytysten selvittämisen kustannuksina otettu huomioon 5 560 000 euroa, lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisista tutkimuksista maksettavina korvauksina 9 500 000 euroa ja potilassiirroista aiheutuvien kustannusten korvauksina 140 000 euroa, josta 25 000 euroa on kertaluonteisia korvauksia potilassiirtojen tukemiseksi.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	1 100
Yhteensä	1 100
2016 talousarvio	15 200 000
2015 talousarvio	14 100 000
2014 tilinpäätös	10 091 626

35. Valtionosuus kunnille perustoimeentulotuen kustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 329 424 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaisen valtionosuuden maksamiseen perustoimeentulotuen kustannuksiin.

Selvitysosa: Perustoimeentulotukea saavia kotitalouksia arvioidaan vuonna 2015 olevan noin 235 000.

Toimeentulotuen perusosan suuruus määritellään toimeentulotukilain (1412/1997) 9 §:ssä, jonka mukaan perusosan määriä tarkistetaan siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään. Perusosan suuruus vuonna 2015 on yksinasuvan aikuisen osalta 485,50 euroa kuukaudessa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Asumistuen perusteiden tarkistus (HO 2015)	3 000
Eläkkeensaajien asumistuen ja yleisen asumistuen yhdistäminen (HO 2015)	1 000
Indeksitarkistus	-1 423
Tarvearvion muutos	12 682
Yhteensä	15 259

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	329 424 000
2015 talousarvio	314 165 000
2014 tilinpäätös	321 716 654

36. *Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen turvaamiseksi* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 480 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuksen maksamiseksi saamelaiskäräjien kautta saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitetuille saamelaisten kotiseutualueen kunnille saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen turvaamiseksi.

Selvitysosa: Toiminnan tavoitteena on turvata saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuus.

2016 talousarvio	480 000
2015 talousarvio	480 000
2014 tilinpäätös	480 000

40. *Valtion rahoitus lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan menoihin* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 28 990 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan hallinnointiyksikön FinnHEMS Oy:n hallinnointi- ja lentotoiminnan menojen maksamiseen. FinnHEMS Oy:n lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan hallinnointi- ja lentotoiminnan kustannukset voivat sisältää kustannuksia, jotka aiheutuvat lentotoiminnan hankinnasta ja hankintasopimuksen voimassaoloajan kestävästä lentotoiminnan valvonnasta, helikopterin ohjaamomiehistöstä mukaan luettuna lentoavustaja, helikopteritoiminnan tukikohdista ja niiden ylläpidosta mukaan luettuna lentotoimintaan kiinteästi liittyvät maayksiköt, sekä muista helikopteritoiminnan edellyttämistä asioista, jotka eivät kuulu yliopistollisten sairaanhoitopiirien vastuulle.

Selvitysosa: Lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan hallinnoinnista vastaa yliopistollisten sairaaloiden yhdessä perustama FinnHEMS Oy. FinnHEMS Oy on verotusasemaltaan yleishyödyllinen, voittoa tavoittelematon, yliopistosairaaloiden taustalla olevien kuntayhtymien omistama osakeyhtiö, joka vastaa suomalaisen lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan tuottamisesta. Yliopistolliset sairaanhoitopiirit vastaavat alueellaan tarvittavan lääkäri- tai lääkintähelikopterin lääkinnällisestä toiminnasta.

Suurin menoerä toiminnassa on varsinainen lentotoiminta, joka tapahtuu kilpailutetun lentotoiminnan ostopalvelun ja siitä solmittujen sopimusten perusteella. Lentotoiminta sisältää helikopterin ja ohjaamomiehistön. Lisäksi ylläpidettävään palveluun kuuluvat lähialueitehtävissä käytettävät ja lentotoiminnan tilapäisesti sääolosuhteista tai teknisistä syistä korvaavat maayksiköt eli ambulanssit, helikoptereiden tarvitsemat tukikohdat ja niiden ylläpito sekä toiminnan hallinnointiin kuuluvat kulut.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-81
Yhteensä	-81

2016 talousarvio	28 990 000
2015 talousarvio	29 071 000
2014 tilinpäätös	32 811 000

50. *Valtionavustus valtakunnallista julkista terveydenhoitoa antavan lastensairaalan perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)*

Momentille myönnetään 25 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuksen myöntämiseen valtakunnallista julkista terveydenhoitoa antavaa lastensairaala rakennuttavalle säätiölle.

Selvitysosa: Määrärahaa voidaan käyttää uuden lastensairaalan rakennuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Lastensairaalan rakentamisesta vastaa Stiftelsen Nya Barnsjukhusets Stöd -niminen säätiö Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) laatiman hankesuunnitelman pohjalta. Säätiö on verotusasemaltaan yleishyödyllinen, voittoa tavoittelematon toimija. Se kilpailuttaa lastensairaalan rakentamisen hankintalainsäädännön mukaisesti. Valmistuessaan lastensairaalassa toimii yksi vuokralainen, joka on julkista terveydenhuoltoa harjoittava toimija, nykyisin HUS.

Lastensairaala palvelee valmistuessaan lainsäädännössä säädetyn, julkisen terveydenhuollon palveluvelvoitteen toteuttamista. Rakennuksen on määrää palvella oman alueensa lisäksi lasten ja nuorten valtakunnallisen erikoissairaanhoidon tarpeita.

Sosiaali- ja terveysministeriö tekee valtionavustuspäätöksen säätiölle annettavaa valtionavustusta koskien. Myönnettävään valtionavustukseen sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001).

Uuden lastensairaalan rakentamisen kokonaiskustannusarvio on yhteensä 160 000 000 euroa, josta 40 000 000 euroa rahoitetaan valtionavustuksella, 40 000 000 euroa HUS:n avustuksella, 30 000 000 euroa kansalaiskeräyksellä ja 50 000 000 euroa vieraalla pääomalla.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	10 000
Yhteensä	10 000

2016 talousarvio	25 000 000
2015 talousarvio	15 000 000

52. *Valtion rahoitus turvakotitoiminnan menoihin* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 11 550 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle annetun lain (1354/2014) mukaisen korvauksen maksamiseen turvakotipalvelua tuottaville toimijoille
- 2) enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen vuodessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle turvakotitoiminnan ohjaus-, ylläpitämis-, laadunvalvonta-, kehittämis- ja hallinnointitehtäviin.

Selvitysosa: Turvakoti on ympärivuorokautinen, asiakkaalle maksuton kriisityön yksikkö, johon lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeva henkilö tai perhe voi mennä oma-aloitteisesti tai viranomaisen tai muun tahon ohjaamana. Turvakotipalvelu on turvakodin tarjoamaa välitöntä kriisiapua, ympärivuorokautista turvattua asumista sekä akuuttiin tilanteeseen liittyvää psykososiaalista tukea, neuvontaa ja ohjausta lähisuhdeväkivaltaa kokeneelle tai sen uhan alla elävälle henkilölle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos huolehtii turvakotipalvelujen valtakunnallisesta saatavuudesta siten, että eri puolilla Suomea on tarjolla ja saatavilla palveluja tarpeeseen nähden riittävästi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa turvakotipalvelujen kokonaisuuden koordinoinnista valtakunnallisesti yhteistyössä sopimuksen tehneiden turvakotien kanssa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos valitsee turvakotipalvelun tuottajaksi toimijat, joilla on yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011) tarkoitettu voimassa oleva toimilupa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	3 300
Turvakotitoiminnan järjestämisen edellyttämät lisäresurssit THL:lle	250
Yhteensä	3 550

2016 talousarvio	11 550 000
2015 I lisätalousarvio	3 550 000
2015 talousarvio	8 000 000

63. *Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain (1230/2001) mukaisen valtionavustuksen maksamiseen sosiaalialan osaamiskeskuksille.

Selvitysosa: Koko maan kattavat alueelliset osaamiskeskukset ovat Etelä-Suomen, Häme-Satakunnan, Itä-Suomen, Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen, Pohjanmaan maakuntien, Pohjois-Suomen ja Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukset. Lisäksi erityisesti ruotsinkielisten kuntien tarpeista lähtien on muodostettu Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området, jonka toimialue käsittää koko maan. Kullekin osaamiskeskukselle kohdentuvan valtionavustuksen perusteet on määritelty valtioneuvoston asetuksessa sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta (1411/2001).

Toiminnan tavoitteena on laadukkaiden sosiaalipalvelujen turvaaminen alueellisesti yhteistyössä kuntien sekä järjestetyn tutkimus-, kehittämis- ja koulutustoiminnan kanssa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto	-400
Lisäsäästön uudelleenkohdennus (siirto momentilta 33.60.31)	1 000
Yhteensä	600

2016 talousarvio	3 000 000
2015 talousarvio	2 400 000
2014 tilinpäätös	3 000 000

64. Valtion korvaus rikosasioiden sovittelun järjestämisen kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 6 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain (1015/2005) mukaisen valtion korvauksen maksamiseen sovittelun järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi.

Selvitysosa: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa sovittelutoiminnan järjestämisestä. Valtion korvauksen arvioidaan kattavan sovittelutoimintaan osallistuvan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvat sekä muut toiminnan kannalta tarpeelliset menot. Korvaus maksetaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa sopimuksen tehneelle kunnalle tai muulle palvelun tuottajalle ja sen maksatuksesta sekä käytön valvonnasta huolehtii Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Korvauksen perusteet määritellään valtioneuvoston asetuksella rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta.

Toiminnan tavoitteena on erityisesti nuorten rikosketjun varhainen katkaiseminen.

2016 talousarvio	6 300 000
2015 talousarvio	6 300 000
2014 tilinpäätös	6 300 000

70. (33.70, osa) Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat terveysvalvonnan, tartuntatautien valvonnan, rokotteiden hankinnan ja pandemiavarautumisen erityismenoista, terveyden edistämisen menoista, työterveyshuollon erikoislääkäriskoulutuksen menoista sekä UKK-instituutin valtionavustuksesta. Terveyden ja toimintakyvyn edistämistä ja terveysvalvontaa toteutetaan osin myös momenttien 33.02.03, 33.02.05, 33.03.04 ja 33.03.50 määrärahoilla. Kunnat ovat keskeisiä terveysvalvonnasta vastaavia toimijoita.

Terveyden ja toimintakyvyn edistämisen toimenpiteet

Terveyttä edistetään ja kansantauteja vähennetään yhteiskuntapolitiikan eri keinoin. Ihmisten omatoimisuutta terveytensä ja hyvinvointinsa ylläpitäjinä ja edistäjinä tuetaan huolehtimalla, että

ympäristö ja olosuhteet tukevat terveellisiä valintoja. Kansainvälinen toiminta vaikuttaa yhä enemmän ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin sekä elämäntapoihin ja terveystottumuksiin. Terveyden edistämisen toiminnan perustana on Terveys 2015 -kansanterveysohjelma.

Terveysvalvonta (33.70.21) keskittyy erityisesti talousveden laadun valvonnan tehostamiseen, ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmien kehittämiseen sekä EU:n uuden kemikaalilainsäädännön (REACH-asetus) toimeenpanoon ja rakennusten kosteus- ja homevaurioiden selvittämisen kehittämiseen.

Tavoitteet:

- Elinympäristöstä ihmisille aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisy ja poistaminen.
- Turvata säädösten edellyttämien ympäristön terveydellisten laatuvaatimusten toteutuminen, valvontamenettelyjen toimivuus, ajanmukaisuus, tuloksellisuus sekä valvonnan johdon tehokkuus.
- Vähentää talousvesistä aiheutuvia epidemioita.
- Ehkäistä geeni-, bio- ja nanoteknologiaan liittyviä terveyshaittoja.

Rokotteiden hankinnan ja tartuntatautien torjunnan (33.70.20 ja 33.70.22) painopisteinä ovat rokotusohjelman kehittäminen sekä sen toteutumisen ja vaikuttavuuden seuranta, hoitoon liittyvien infektioiden ja mikrobilääkeresistanssin torjunta, HIV-infektioiden ja muiden veri- tai sukupuoliteitse leviävien tartuntojen ehkäiseminen, varautuminen vakaviin epidemioihin ja kansainvälisenä yhteistyönä toteutettavan torjuntatyön vahvistaminen.

Tavoitteet:

- Rokotuksin ehkäistävien tautien matala esiintyvyys, influenssarokotusten kattavuuden parantaminen yli 65-vuotiailla ja yleisen rokotuskattavuuden ylläpito (esimerkkinä hinkuyskän esiintyvyys, yli 65-vuotiaiden influenssarokotusten kattavuus).
- Tartuntatautien leviämisen ehkäisy ja epidemioiden selvittäminen (esimerkkinä kampylobakteeri, epidemioiden epäilyilmoitusten lukumäärät).
- Suomen kansainvälisesti verrattuna hyvän tartuntatautilanteen säilyttäminen (esimerkkinä tuberkuloosi, MRSA/resistentti stafylokokki-sairaalainfektio).
- WHO- ja EU-järjestelmiin yhteensopivan, nopean reagoinnin mahdollistavan seuranta- ja torjuntajärjestelmän edelleen kehittäminen (systeemikehitys).
- HIV-infektion ja muiden veri- tai sukupuoliteitse leviävien tartuntojen leviämisen aiheuttaman terveyspalvelujen tarpeen kasvun ehkäisy (uusien HIV-tapausten lukumäärä).
- Pandemiavalmiuden ja alueellisen epidemiologisen toiminnan kehittäminen.

Terveyden edistämisen (33.70.50) tavoitteena on ylläpitää ja kohentaa väestön terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä, vähentää elinympäristön vaaratekijöitä sekä kaventaa väestöryhmien välisiä terveyseroja. Terveyden edistämistä toteutetaan tehokkaimmin laajoin, samanaikaisin ja usean eri toimijan yhteisin toimin.

Määrärahalta tuettavien hankkeiden tulee tukea Terveys 2015 -kansanterveysohjelman ja muiden valtakunnallisten terveyden edistämisen ohjelmien toimeenpanoa.

Tavoitteet:

— Tehostaa terveyden edistämisen toiminnan kehittämistä ja olemassa olevien käytäntöjen soveltamista sekä eri toimijoiden yhteistyötä uudistuvissa palvelurakenteissa.

— Tukea erityisesti hankkeita, jotka ottavat huomioon ja pyrkivät kaventamaan sosioekonomisten väestöryhmien välisiä terveyseroja, mukaan luettuna sukupuolten väliset terveyserot.

— Tukea lasten ja nuorten tupakoimattomuutta edistävää työtä, ottaen huomioon erot eri koulutusasteilla. Kehittää tupakoinnin lopettamisen lyhytneuvontaa ja vieroitustoimintaa terveystalvetoimintajärjestelmässä.

— Ehkäistä ja vähentää lasten, nuorten ja lapsiperheiden alkoholin ja muiden päihteiden käyttöä. Tehostaa alkoholin suurkuluttajien mini-intervention käyttöönottoa perusterveydenhuollossa. Tukea päihteiden käyttöön liittyvien ongelmien ehkäisyä.

— Ehkäistä ja vähentää väestön ylipainoa ja sairauksia ruokavalion ja fyysisen aktiivisuuden avulla. Keskeisiä kohderyhmiä ovat lapset, nuoret ja lapsiperheet. Lisätä terveytensä kannalta riittävästi liikkuvien määrää. Tukea väestön terveellisiä ravitsemustottumuksia. Tukea ikääntyneiden, erityisesti toimintakyvyltään heikentyneiden, arkiliikkumista ja lihasvoimaa ylläpitävää liikkumista.

— Tukea ympäristön ja palvelujen esteettömyyttä ja siten kansalaisten yhdenvertaisuutta.

— Edistää kansalaisten osallisuutta lisääviä toimintatapoja ja sitä kautta terveellisen yhteiskunnan kehittämistä.

— Edistää ja tehostaa tapaturmien ehkäisyä. Tukea erityisesti iäkkäiden kaatumisten, liikuntatapaturmien sekä lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn toimintamallien kehittämistä ja levittämistä.

— Tukea lasten ja nuorten psykososiaalista kehitystä ja mielenterveyttä. Aikuisilla keskeisenä tavoitteena on mielenterveysongelmien ehkäisy sekä vanhemmuuden ja vanhempien parisuhteen tukeminen. Ikääntyvillä tavoitteena on vahvistaa mielenterveyttä edistävien menetelmien käyttöä osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita.

— Tehostaa nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämistä sekä seksuaaliväkivaltan integroimista kiinteäksi osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita.

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen (33.70.51) määrärahaa käytetään työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen. Työterveyslaitos käyttää varoja oman ja yliopistojen koulutuksen kehittämiseen sekä maksaa korvausta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain tarkoittamille palvelujen tuottajille sekä työnantajan ylläpitämille työterveyshuoltoasemille.

Tavoitteet:

— Varmistaa, että työterveyshuollossa päätoimisesti työskentelevät lääkärit ovat työterveyshuollon erikoislääkäreitä kuten asetuksessa (1484/2001) säädetään.

— Turvata työterveyslääkärien eläkkeelle siirtymisestä johtuva koulutuksen määrällinen tarve.

— Nostaa työterveyslääkärien koulutustaso vastaamaan työelämän tarpeita siten, että työterveyshuollon toimenpitein tuetaan työntekijöiden työssä jaksamista ja jatkamista sekä turvataan työterveyshuoltolain toimeenpano.

Terveyden ja toimintakyvyn edistämisen tunnusluvut 2013—2016

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Terveysvalvonta				
Vesivälitteiset epidemiat				
— epidemioiden lukumäärä	4	2	4	4
— sairastuneet henkilöt	220	155	100	100
Tartuntatautiin torjunta ja rokotteiden hankinta				
Influenssarokotusten kattavuus yli 65-vuotiailla, %	40	40	40	40
Hinkuyskätapaukset, lkm	192	300	300	250
Kampylobakteerilöydökset, lkm	4 068	4 200	4 200	4 500
Epidemioiden epäilyilmoitukset	73	80	80	80
Tuberkuloositapaukset, lkm	269	270	270	270
MRSA/resistentti stafylokokkilöydökset, lkm	1 289	1 300	1 300	1 300
HIV ilmoitetut tapaukset, lkm	156	160	160	170
Hepatiitti C-virustartunnat, lkm	1 174	1 200	1 200	1 200
Hepatiitti B-virustartunnat, lkm	18	20	20	20
Tippuritartunnat, lkm	268	280	280	280
Kuppatartunnat, lkm	157	160	160	180
Klamydiatartunnat, lkm	13 216	13 200	13 200	13 200
Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutus				
Työterveyshuollon erikoislääkäritutkintojen lukumäärä	44	46	45	29

Terveyden edistämisen määrärahan jakautuminen painopistealueisiin, euroa/vuosi

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Painopistealueet				
Tupakan, alkoholin ja huumeiden käytön ehkäisy ja vähentäminen	900 000	360 000	250 000	250 000
Toimintakyvyn edistäminen ja liikunnan lisääminen	530 000	300 000	457 000	450 000
Terveellisen ravitsemuksen edistäminen	650 000	340 000	270 000	300 000
Mielenterveyden edistäminen ja väkivallan ehkäiseminen	670 000	400 000	378 600	400 000
Seksuaaliterveyden edistäminen	275 000	275 000	502 000	300 000

Terveyden edistämisen määrärahan jakautuminen painopistealueisiin, euroa/vuosi

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Ympäristön turvallisuuden ja esteettömyyden tukeminen sekä koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäiseminen	120 000	420 000	465 000	500 000
Terveyden edistämisen rakenteiden, laadun, menetelmien ja yhteistyön kehittäminen	635 000	1 310 000	588 000	730 000
Yhteensä	3 780 000	3 405 000	2 910 600	2 930 000

(01.) Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti 33.70.01 ehdotetaan siirrettäväksi momentiksi 33.02.07.

20. Rokotteiden hankinta (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 23 790 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) tartuntatautilain (583/1986) 25 §:n perusteella maksutta toimitettavien rokotustilaisuuksissa tarvittavien rokotteiden hankkimisesta ja edelleen toimittamisesta ja käytön ohjeistamisesta molemmilla kotimaisilla kielillä, kansallisen rokotusohjelman rokotusten epidemiologisten ja immunologisten vaikutusten, kattavuuden ja turvallisuuden selvittämisestä sekä niiden seurantajärjestelmien kehittämisestä, velvoitevarastoinnista, rokotejakelujärjestelmästä sekä muiden yleisen rokotusohjelman toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja korvausten maksamiseen

2) Suomen lääkevahinkokorvausosuuskunnan jäsenmaksuun

3) rokotteiden hankkimisesta ja edelleen toimittamisesta välitystoimintaan aiheutuvien menojen maksamiseen

4) rokotteiden hankintapäätösprosessiin liittyviin kustannuksiin.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen kansallisen rokotusohjelman rokotusten epidemiologisten ja immunologisten vaikutusten, kattavuuden ja turvallisuuden selvittämiseksi sekä niiden seurantajärjestelmien kehittämiseksi.

Selvitysosa: Rokotusohjelman toteuttamisesta arvioidaan aiheutuvan menoja yhteensä 23 790 000 euroa. Summa on arvioitu tulevien tilausten mukaan. Määrärahaan sisältyy pandemiarokotteen vuosivarausmaksu 2 500 000 euroa. Rokotteiden välitystoimintaan ja muuhun rokotteiden hankintaan, huoltoon ja välitykseen on arvioitu käytettävän 211 000 euroa.

Rokotteiden välitystoiminnan aiheuttamat muut menot on merkitty momentille 33.03.04. Tulot rokotteiden myynnistä ja välitystoiminnasta on merkitty momentille 12.33.03.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen säästön palautus	9 000
Sopeutustoimi; kertaluonteisen leikkauksen palautus	3 000
Yhteensä	12 000

2016 talousarvio	23 790 000
2015 talousarvio	11 790 000
2014 tilinpäätös	22 890 000

21. Terveysvalvonta (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 780 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) terveydensuojelulain (763/1994), geeniteknikkalain (377/1995), kemikaalilain (744/1989), säteilylain (592/1991) ja kosmetiikkalain (22/2005) edellyttämästä terveysturvallisuudesta, terveysturvallisuustutkimuksesta ja henkilöstön jatko- ja täydennyskoulutuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen

2) bio- ja nanoteknologian riskinhallintaan liittyvästä koulutuksesta ja tutkimuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen

3) edellä mainittuihin tarkoituksiin myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

YHTI-järjestelmän käyttöönotto (siirto momentille 33.02.05)	-70
Yhteensä	-70

2016 talousarvio	780 000
2015 talousarvio	850 000
2014 tilinpäätös	930 000

22. Tartuntatautien valvonta (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 590 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) tartuntatautilain (583/1986) edellyttämän ehkäisyn ja valistustoiminnan, yllättävien epidemioiden selvittämisen ja seurannan sekä näiden edellyttämän kansainvälisen yhteistyön aiheuttamien menojen maksamiseen

2) edellä mainittuihin tarkoituksiin myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen ja sosiaali- ja terveysministeriölle aiheutuvien muiden toimintamenojen maksamiseen.

*Selvitysosa:***Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)**

Terveystenhuollon laitteet ja tarvikkeet (siirto momentille 33.02.05) (-1 htv)	-70
Yhteensä	-70

2016 talousarvio	590 000
2015 talousarvio	660 000
2014 tilinpäätös	660 000

50. Terveysten edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 930 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää terveyden edistämisen määrärahasta annetun lain (333/2009) 1 §:n mukaisten menojen maksamiseen.

Määrärahasta voidaan myöntää valtionavustuksia järjestöille, säätiöille, kunnille ja muille toimijoille. Määrärahasta voidaan myös tehdä sopimuksia valtionhallinnon laitosten kanssa terveyden edistämisen hankkeista. Määrärahaa saa käyttää myös määrärahan hallinnointiin liittyvien menojen maksamiseen.

2016 talousarvio	2 930 000
2015 talousarvio	2 930 000
2014 tilinpäätös	3 130 000

51. Valtion korvaus työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain (159/1978) 3 a §:n mukaiseen työterveyshuollon erikoislääkärin koulutuksesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen.

Selvitysosa: Työterveyslaitokselle maksetaan valtion varoista korvausta työterveyshuoltoon erikoistuvien lääkärin koulutuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin. Työterveyslaitos voi maksaa korvausta yliopistoille, yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain (152/1990) tarkoittamille palvelujen tuottajille sekä työterveyshuoltolain tarkoittamille palvelujen tuottajille (työntekijän ylläpitämät terveysasemat). Lisäksi Työterveyslaitos voi käyttää määrärahaa itse antamansa työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksiin.

Tavoitteena on turvata työterveyslääkärin eläkkeelle siirtymisestä johtuva koulutuksen määrällinen tarve ja nostaa työterveyslääkärin koulutustaso vastaamaan työelämän tarpeita siten, että työterveyshuollon toimenpitein tuetaan työntekijöiden työssä jaksamista ja jatkamista sekä turvataan työterveyshuoltolain toimeenpano. Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen aiheuttamiin kustannuksiin kohdennetut voimavarat ovat lisänneet tutkintojen lukumäärää selvästi jo vuodesta 2005 lähtien. Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen sisältöä on kyetty kehittämään.

Määrärahan mitoitus perustuu siihen, että tutkintokohtaisen korvauksen suuruus on noin 65 000 euroa ja että vuonna 2016 suoritetaan 44 tutkintoa. Vuonna 2014 tutkintoja suoritettiin 47 ja vuonna 2015 arvioidaan suoritettavan 45 tutkintoa.

2016 talousarvio	1 900 000
2015 talousarvio	1 900 000
2014 tilinpäätös	2 900 000

52. Valtionavustus UKK-instituutin toimintaan (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 930 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuksen myöntämiseen Urho Kekkosen kuntoinstituuttisäätiön ylläpitämälle UKK-instituutille (laki valtionavusta Urho Kekkosen kuntoinstituuttisäätiön toimintaan 1284/2010, 2 §).

Selvitysosa: Avustus on tarkoitettu UKK-instituutin toimintaan, jonka tarkoituksena on yksilön ja väestön terveyden, toimintakyvyn ja omatoimisen terveydenhoidon sekä terveyttä edistävän liikunnan edistäminen, kehittäminen ja tutkimus.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Järjestötukien säästö (HO 2015)	-142
Yhteensä	-142

2016 talousarvio	930 000
2015 talousarvio	1 072 000
2014 tilinpäätös	1 072 000

80. Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustoiminta

Selvitysosa: Lomitustoiminnan tarkoituksena on edistää maatalousyrittäjien ja poronhoitajien sekä turkistuottajien työssä jaksamista, terveyttä ja toimintakykyä. Maatalousyrittäjien lomituspalvelujen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset korvataan valtion varoista kustannusperusteisesti. Turkistuottajien lomituspalveluista aiheutuvat kustannukset korvataan valtion talousarviossa tarkoitukseen osoitetun siirtomäärärahan rajoissa.

Maatalousyrittäjillä on oikeus 26 päivän vuosilomaan. Vuosiloma kuuluu vain kotieläintaloutta harjoittaville maatalousyrittäjille. Sijaisapua voi saada myös kasvinviljelyn harjoittaja. Sijaisapua annetaan maatalousyrittäjälle, joka on sairauden tai muun tilapäisen syyn vuoksi estynyt hoitamasta maatalousyrityksen hoitoon kuuluvia välttämättömiä tehtäviä. Vuosiloma on maksuton, mutta sijaisavusta peritään maksu. Maatalousyrittäjä voi lisäksi tietyin edellytyksin ostaa lomitaja-apua tuettuun hintaan enintään 120 tuntia vuodessa.

Turkistuottajalle voidaan järjestää tarkoitukseen varatun määrärahan rajoissa vuosilomalomitusta enintään 18 päivää ja maksullista lisävapaata enintään 120 tuntia vuonna 2016.

Laissa poronhoitajien sijaisavusta säädetään poronhoitajien mahdollisuudesta saada sijaisapua työkyvyttömyyden perusteella enintään 150 tuntia vuodessa.

Lomituspalvelujen yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Vastuu lomituspalvelujen toimeenpanosta on Maatalousyrittäjien eläkelaitoksella (Mela). Lomituspalvelujen järjestämisestä vastaavina paikallisyksikköinä toimivat kunnat Melan kanssa tekemiensä toimeksiantosopimusten perusteella. Melalle ja paikallisyksiköille suoritetaan valtion varoista laskennallinen korvaus lomituspalvelujen hallintokustannuksiin.

Toiminnan laajuus

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Maatalousyrittäjät				
1. Vuosilomatoiminta				
Palvelujen käyttäjien lukumäärä	21 909	20 811	19 980	19 180
Lomituspäivien lukumäärä	560 337	530 206	511 650	493 740
Lomituspäiviä/käyttäjä	25,58	25,48	25,61	25,74
Lomitustuntien lukumäärä	3 649 585	3 441 190	3 320 600	3 204 370
Lomituspäivien keskim. kesto tunteina	6,51	6,49	6,49	6,49
2. Sijaisaputoiminta				
Palvelujen käyttäjien lukumäärä	8 879	8 398	8 060	7 740
Lomituspäivien lukumäärä	398 913	359 767	345 290	331 582
Lomituspäiviä/käyttäjä	44,93	42,84	42,84	42,84
Lomitustuntien lukumäärä	2 764 852	2 479 139	2 379 050	2 284 597
Lomituspäivän keskim. kesto tunteina	6,93	6,89	6,89	6,89
3. Tuettu maksullinen lomittaja-apu				
Palvelujen käyttäjät	11 381	10 939	10 940	10 940
Lomituspäivät	102 752	101 185	100 180	100 180
Lomituspäiviä/käyttäjä	9,03	9,25	9,25	9,25
Lomitustunnit	682 353	668 951	668 800	668 800
Lomituspäivien keskim. kesto tunteina	6,64	6,61	6,61	6,61
Turkistuottajat				
1. Vuosiloma				
Palvelujen käyttäjien lukumäärä	669	670	670	670
Lomituspäivät	11 481	12 060	12 060	12 060
Lomituspäiviä/käyttäjä	17,16	18,00	18,00	18,00
Lomitustunnit	79 763	84 420	84 420	84 420
Lomituspäivien keskim. kesto tunteina	6,95	7,00	7,00	7,00
2. Lisävapaa				
Palvelujen käyttäjät	415	469	497	527
Lomitustunnit	45 601	56 280	59 640	63 240
Lomitustunteja/käyttäjä	110	120	120	120

Toiminnan laajuus

	2013 toteutunut	2014 toteutunut	2015 arvio	2016 arvio
Poronhoitajien sijaisapu				
Sijaisavun myöntämispäätöksiä	-	196	220	220
Lomitustunnit	-	13 066	17 600	17 300
Lomitustunteja/päätös	-	67	80	78
Käyttäjia	-	115	135	135
Lomitustunteja/käyttäjä	-	114	130	128

40. Valtion korvaus maatalousyrittäjien lomituspalvelujen kustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 170 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) maatalousyrittäjien lomituspalvelulain (1231/1996) 35 §:ssä tarkoitettuihin lomituspalvelujen käyttökustannuksiin lain 37 §:n nojalla kunnille suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen

2) enintään 182 000 euroa maatalouslomittajien oppisopimuskoulutuksesta paikallisyksiköille aiheutuneiden nettokustannusten korvaamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoitus perustuu vuoden 2014 kustannuksia kuvaaviin alustaviin toteutumatietoihin ja niiden perusteella tehtyihin arvioihin toiminnan laajuuden ja kustannusten kehityksestä vuosina 2015 ja 2016.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen maatalousyrittäjien lomituspalveluista annetun lain muuttamiseksi. Esityksellä saatetaan lomituspalvelujen sopusointuun EU:n valtiontukea koskevien säädösten kanssa sekä vähennetään lomituspalvelujen kustannuksia 20 000 000 euroa vuonna 2016.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sopeutustoimi (HO 2015)	-17 000
Tarvearvion muutos	-3 000
Yhteensä	-20 000

2016 talousarvio	170 600 000
2015 talousarvio	190 600 000
2014 tilinpäätös	181 842 526

41. Valtion korvaus turkistuottajien lomituspalvelujen kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää turkistuottajien lomituspalvelulain (1264/2009) 25 §:n mukaiseen turkistuottajien lomituspalvelujen käyttökustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen lomituksen paikallisyksiköille.

Selvitysosa: Turkistuottajille järjestetään maksutonta vuosilomaa ja maksullista lisävapaa-ta tarkoitukseen varatun määrärahan rajoissa. Lomituspalvelujen enimmäismäärät vahvistetaan vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

2016 talousarvio	2 600 000
2015 talousarvio	2 600 000
2014 tilinpäätös	1 700 000

42. *Valtion korvaus poronhoitajien sijaisavun kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)*

Momentille myönnetään 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää poronhoitajien sijaisavusta annetun lain (1238/2014) 16 §:n mukaiseen sijaisavun kustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen.

Selvitysosa: Poronhoitajille järjestetään maksullista sijaisapua työkyvyttömyyden aikana enintään 150 tuntia ja 90 päivää kalenterivuoden aikana. Lomituspalvelujen enimmäismäärä vahvistetaan vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

2016 talousarvio	300 000
2015 talousarvio	300 000
2014 tilinpäätös	300 000

50. *Valtion korvaus maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalvelujen hallintomenoihin (kiinteä määräraha)*

Momentille myönnetään 13 140 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 31 ja 32 §:n nojalla Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle ja kunnille lomituspalvelujen hallinnon järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen

2) enintään 94 000 euroa lain 12 §:n 3 momentin mukaisen harkinnanvaraisen lisäkorvauksen maksamiseen paikallisyksiköille

3) turkistuottajien lomituspalveluista annetun lain 24 §:n ja poronhoitajien sijaisavusta annetun lain nojalla palvelujen hallinnoinnista aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Määrärahasta arvioidaan käytettävän kuntien lomituspalvelujen kustannuksiin 11 821 000 euroa, mihin sisältyvät turkistuottajien lomituspalveluista kunnille aiheutuvat kustannukset sekä eräille kunnille maksettava harkinnanvarainen lisäkorvaus. Maataloustuottajien eläkelaitokselle lomituspalvelujen hallinnosta aiheutuviin kustannuksiin arvioidaan käytettävän 1 319 000 euroa, mihin sisältyvät turkistuottajien lomituspalvelujen hallinnosta eläkelaitokselle aiheutuvat kustannukset.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sopeutustoimi (HO 2015)	-3 000
Yhteensä	-3 000

2016 talousarvio	13 140 000
2015 talousarvio	16 140 000
2014 tilinpäätös	17 039 705

90. Raha-automaattivastukset

Selvitysosa: Valtioneuvosto on antanut arpajaislain (1047/2001) nojalla Raha-automaattiyhdistykselle rahapeliluvan yksinoikeudella raha-automaattien käytettävänä pitämiseen, kasinopelien toimeenpanemiseen sekä pelikasinotoimintaan. Rahapelitoiminnasta saatavat varat käytetään terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen myönnettävinä avustuksina oikeuskelloisille yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille. Varat myönnetään harkinnanvaraisina avustuksina hakemusten perusteella.

Raha-automaattiyhdistys käsittelee avustushakemukset, laatii avustusehdotuksen ja hallinnoi avustusten maksatusta, valvoo niiden käyttöä ja tekee avustetun toiminnan tuloksellisuusseurantaan raha-automaattivastuksista säädetyn lain (1056/2001) ja eräistä raha-automaattivastuksiin sovellettavista määräajoista ja tilintarkastajan raportin muodosta säädetyn sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (453/2013) mukaisesti. Avustuksista päättää Raha-automaattiyhdistyksen hallituksen ehdotuksen pohjalta sosiaali- ja terveysministeriö pääsääntöisesti kerran vuodessa.

Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta myönnettiin vuonna 2015 avustuksia 309,3 milj. euroa yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. Kun lisäksi arpajaislain 22 §:n 2 momentin nojalla osoitettiin Valtiokonttorin käytettäväksi 62,5 milj. euroa sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin, 21,0 milj. euroa rintamaveteraanien kuntoutukseen sekä 3,5 milj. euroa eräissä Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutukseen, Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käyttö oli yhteensä 426,3 milj. euroa. Vuoden 2014 tuotosta jätettiin jakamatta 35,1 milj. euroa.

Raha-automaattiyhdistyksen tuottoa on tarkoitus käyttää vuonna 2016 yhteensä 426,8 milj. euroa. Tästä määrästä jaettaisiin avustuksina 315,3 milj. euroa momentilta 33.90.50. Lisäksi osoitetaan Valtiokonttorin käyttöön yhteensä 111,5 milj. euroa sotilasvammakorvauksiin, korvauksia sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin, eräisiin kuntoutustoiminnan menoihin sekä rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menoihin. Vastaava tulo 426 788 000 euroa on merkitty momentille 12.33.90.

Luvun nimike on muutettu.

50. Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (arvio-määräraha)

Momentille myönnetään 315 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaislain (1047/2001) 17 §:n 2 momentissa ja 22 §:n 1 ja 3 momentissa mainittuihin tarkoituksiin.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti sopinut Raha-automaattiyhdistyksen kanssa seuraavista tulostavoitteista avustustoiminnalle vuodelle 2016:

1. Järjestöjen toimintaedellytysten ja perusrahoituksen turvaaminen: Avustuksilla tuetaan järjestöjen toimintoja ja hankkeita kansalaistoiminnan, vaikuttamistoiminnan, oikeuksien- ja edunvalvonnan, asiantuntijuuden ja kehittämistoiminnan sekä vapaaehtois- ja vertaistoiminnan jatkuvuuden ja kehittymisen varmistamiseksi.

2. Terveiden ja toimintakyvyn edistäminen: Avustuksia myönnetään toimintoihin ja kehittämiss-hankkeisiin, joiden tavoitteena on terveyden edistäminen sekä ihmisten ja heidän lähiyhteisöjen-sä omaehtoisen suoriutumisen ja jaksamisen tukeminen.
3. Yhteisöllisyyden ja osallistumismahdollisuuksien edistäminen: Avustuksia myönnetään toi-mintoihin ja kehittämishankkeisiin, joilla pyritään edistämään ihmisten mahdollisuuksia sosiaa-liseen kanssakäymiseen sekä osallistumismahdollisuuksia monipuolisesti kansalaisyhteiskunnan eri toimintoihin.
4. Erillisryhmien asumisen tukeminen: Avustamisen tavoitteena on edistää erityisryhmien asu-mismahdollisuuksia ja -valmiuksia sekä vähentää asunnottomuutta. Asumisen edistämiseen kes-kittyvien toiminnallisten avustusten painoarvoa lisätään linjauskauden aikana suhteessa inves-tointiavustuksiin.
5. Kriisiauttaminen ja arjen turvallisuuden edistäminen: Avustuksilla tuetaan toimintoja ja kehit-tämishankkeita, joiden tavoitteena on auttaa ja tukea ihmisiä elämän erilaisissa kriisitilanteissa sekä ehkäistä arjen turvallisuutta uhkaavien ongelmien ja tapaturmien syntyä.
6. Työelämäosallisuuden vahvistaminen: Avustuksia myönnetään toimintoihin ja kehittämiss-hankkeisiin, joiden tavoitteena on edistää ihmisten työelämävalmiuksia sekä mahdollisuuksia osallistua työelämään.

Avustustoiminnan linjausten mukaisesti vuosille 2016—2019 käynnistyy viisi teemaa, joihin RAY suuntaa avustuksia eril-lisellä teemarahoituksella. Teemat ovat edellä esiteltyihin tavoiteal-u-eisiin nähden osittain läpileikkaavia ja yhdistävät useampien tavoiteal-u-eiden toimintoja. Vuonna 2016 teemarahoitusta koh-dennetaan hankkeisiin, joilla *edistetään kuntien ja järjestöjen yhteistyötä*.

Elinkeinotoimintaan verrattavaan, korvausta vastaan tapahtuvaan palvelutoimintaan ei avustuk-sia myönnetä kilpailun vääristymisen ehkäisemiseksi. Avustukset kohdennetaan raha-automaat-tiavustuksista annetun lain mukaisesti järjestötoimintaan, joka toteutetaan ostopalvelu- ja kilpai-luttamisjärjestelmien ulkopuolella.

Palveluihin liittyvässä kehittämistoiminnassa edistetään soveltuvilta osin järjestöjen ja kuntien välistä yhteistoimintaa. Avustusten suuntaamisessa huomioidaan myös hallitusohjelman toteut-tamiseen mahdollisesti sisältyvät kehittämis- tms. ohjelmat siltä osin kuin ne soveltuvat Raha-au-tomaattiyhdistyksen avustustoiminnan linjausten raamittamaan avustusjärjestelmään ja kansa-laisjärjestöjen toimintaan sekä ovat sosiaali- ja terveysministeriön ja Raha-automaattiyhdistyksen välisen tulossopimuksen linjausten mukaisia.

Avustusmäärärahan käyttö vuosina 2015—2016

Vuodesta 2016 alkaen avustusmäärärahan käyttösuunnitelma tehdään avustustoiminnan linjaus-ten (2016—2019) kuuden tavoitealueen mukaisella jaottelulla.

Avustustoiminnan linjausten tavoitealueiden mukainen esitys 2015—2016 (milj. euroa)

	2015	2016
Järjestöjen toimintaedellytysten ja perusrahoituksen turvaaminen	123	125
Terveysten ja toimintakyvyn edistäminen	66	71
Yhteisöllisyyden ja osallistumismahdollisuuksien edistäminen	49	52
Eriyisryhmien asumisen tukeminen	33	25
Kriisiauttaminen ja arjen turvallisuuden edistäminen	22	24
Työelämäosallisuuden vahvistaminen	16	18
Yhteensä	309	315

Avustusmäärärahan käyttö avustuslajeittain vuosina 2014—2016 (milj. euroa)

	2014	2015	2016
Yleisavustukset	59	61	65
Kohdennetut toiminta-avustukset	143	147	147
Investointiavustukset	28	31	25
Projektiavustukset	78	70	78
Yhteensä	308	309	315

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

RAY:n tarkentunut tuottoarvio momentilla 12.33.90	6 000
Yhteensä	6 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	315 300 000
2015 talousarvio	309 300 000
2014 tilinpäätös	308 000 000

Pääluokka 35

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Ympäristöministeriö rakentaa kestäväää elinympäristöä ja vihreää kasvua. Toiminnan strategiset painopisteet ovat vähähiilinen ja energiatehokas Suomi, luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimiva kiertotalous, hyvä ympäristön tila, monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut sekä hyvinvointia ja kilpailukykyä tukevat asumisolot. Hallinnonala tekee läheistä yhteistyötä muiden hallinnonalojen ja sidosryhmien kanssa.

Ilmastomuutoksen hillintä ja muutokseen sopeutuminen EU:n vuosiin 2020—2050 ulottuvien ilmasto- ja energiavoitteiden saavuttamiseksi edellyttävät tehokkaita toimia. Suomi vaikuttaa riittävän sitovan ja kattavan kansainvälisen ilmastopöimöksen aikaansaamiseksi ja toimeenpanemiseksi. Suomi osallistuu EU:n vuoteen 2030 ulottuvan ilmasto- ja energiapöimötin jatkovalmisteluun ja toimeenpanoon. Tavoitteena on saavuttaa Suomen vuodelle 2020 asetetut ilmastotavoitteet etupainotteisesti. Ilmastolain toimeenpanolla edistetään ilmastopöimötiikan ennakoitavuutta ja päästövähennystoimien toteuttamista kustannustehokkaasti. Kunnianhimoisilla ilmastotavoitteilla luodaan uudenlaista kasvua ja markkinoita vähähiilisille teknologioille ja ratkaisuille.

Kansallisessa ilmasto- ja energiapöimötiikassa on tavoitteena muun muassa eheyttää yhdyskuntarakennetta, vähentää rakennuksista ja asumisesta aiheutuvaa energian käyttöä ja päästöjä sekä lisätä uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä. Kaupunkiseutujen rakenteen eheytyämistä edistetään yhteen sovittamalla maankäyttöä, asumista, palveluja ja liikennettä huomioiden samalla elinympäristön laatu, sosiaaliset vaikutukset ja kustannustehokkuus.

Rakennusten tehostetulla energian käytöllä, uusiutuvan energian käyttöönötolla ja energiatehokkaalla rakentamisella tavoitellaan mittavia energiasäästöjä ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Rakennusten energiamääräyksiä uusittaessa lähes nollaenergiarakentamisen sisällön määrittäminen ja vaikutusten arviointi edellyttävät laaja-alaista yhteistyötä ja valmistelua.

Ilmastomuutos ja luonnonvarojen rajallisuus muuttavat tuotanto- ja kulutusrakenteita. Lähtökohtana on luonnonvarojen hyödyntäminen materiaali- ja energiatehokkaasti ja pyrkimys materiaalien suljettuun kiertoon, joka vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja jätettä eikä vaarana luonnon ekosysteemipalveluja. Tarvitaan rakenteellisiä muutoksia, ohjauskeinoja sekä kokeiluja, joilla edistetään vihreää taloutta, erityisesti kierto- ja biotaloutta.

Luonnon monimuotoisuuden, vesiensuojelun ja luonnonvarojen kestävään käytön huomioonottamista päätöksenteossa edistetään laaja-alaisella yhteistyöllä. Vesien ja Itämeren hyvä tila edellyt-

tää rehevöitymisen ja haitallisista aineista johtuvien riskien vähentämistä sekä vesiluonnon monimuotoisuuden suojelua kansainvälisten sopimusten ja EU:n tavoitteiden mukaisesti. Vaarallisten kemikaalien kulkeutumisen ja ympäristökuormituksen vähentäminen edellyttää valtioiden rajat ylittävää yhteistyötä. Toiminta valuma-alueilla ja merillä vaikuttaa Itämeren sekä sisä- ja pohjavesien tilaan. Meriliikenteen ja erityisesti öljykuljetusten määrän kasvu Suomenlahdella lisää alusöljy- ja kemikaalionnettomuuksien riskiä ja torjuntavalmiuden tarvetta.

Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen pyritään pysäyttämään vuoteen 2020 mennessä muun muassa turvaamalla ekosysteemejä, lajeja ja perinnöllistä monimuotoisuutta, vähentämällä luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvia paineita ja tukemalla luonnonvarojen kestävää käyttöä.

Suurissa kasvukeskuksissa, erityisesti pääkaupunkiseudulla, asuntojen riittämätön tarjonta nostaa vuokra- ja hintatason korkeaksi. Keskusten asutokysyntä kasvaa edelleen nopeasti myös jatkossa työpaikkojen keskittyessä voimakkaasti näille seuduille. Kohtuullisilla asumiskustannuksilla on keskeinen merkitys elinkeinoelämän toimintaedellytysten sekä alueiden ja kansalaisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Valtion sekä kasvukeskusten kaupunkien ja kuntien yhteistyöllä lisätään asuntotonttien ja asuntojen tarjontaa. Valtion tukea suunnataan pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseen ja heikoimpien ryhmien asuntotilanteen parantamiseen. Ikääntyneiden asumisoloja parannetaan ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toimenpiteillä.

Laadukkaan elinympäristön tuottamiseen tarvitaan päteviä suunnittelijoita ja ammattitaitoista rakennustyön toteutusta. Rakenteellinen turvallisuus varmistetaan viranomaisten, rakennusalan toimijoiden ja käyttäjien yhteistyöllä. Rakennusten käyttöturvallisuus ja esteettömyys korostuvat väestön ikääntyessä. Kosteusvaurioiden vähentämiseksi otetaan käyttöön uusia toimintamalleja.

Ympäristölupa- ja arviointimenettelyiden kokonaisuuden tehostamista jatketaan. Samalla edesautetaan hankkeiden ympäristöä koskevien lupa- ja arviointimenettelyjen sujuvaa etenemistä ja turvataan ympäristönsuojelun korkea taso sekä kansalaisten osallistumismahdollisuudet ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.

Kansallinen kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumus asettaa pitkän aikavälin (2050) kestävä kehityksen tavoitteet sekä kannustaa eri hallinnonaloja ja hallinnon ulkopuolisia toimijatahoja sitoutumaan toimeenpanoon.

Ympäristöministeriön hallinnonalalla sukupuolten tasa-arvoa edistetään toimialalla säädös- ja informaatio-ohjauksen keinoin muun muassa rakennettua ympäristöä koskevassa ohjauksessa ja päätöksenteossa. Talousarvion määrärahoilla ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Hallinnonalan omassa toiminnassa ja johtamisessa korostetaan toimintatapoja, jotka tukevat yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Ympäristöministeriö asettaa seuraavat tavoitteet toimialan yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle:

Vähähiilinen ja energiatehokas Suomi

— Suomen kasvihuonekaasupäästöt vähenevät.

— Rakentamisen ja alueidenkäytön ratkaisut tukevat vähähiilisyyttä ja energiatehokkuutta.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimiva kiertotalous

— Vihreä kasvu etenee.

— Kierrätys, ml. ravinteiden kierrätys, lisääntyy.

Hyvä ympäristön tila

— Veden ja ilman laatu paranee.

— Rakennetun ympäristön kehitys parantaa ihmisen hyvinvointia.

Monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut

— Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalveluiden toimivuus turvataan.

Hyvinvointia ja kilpailukykyä tukevat asumisolot

— Tuloihin nähden kohtuuhintainen asuntotarjonta kasvukeskuksissa lisääntyy pieni- ja keskituloisille kotitalouksille.

— Kaupunkiseutujen, etenkin metropolialueen maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevat ratkaisut tukevat ihmisten arjen sujuvuutta ja vahvistavat seutujen kilpailukykyä.

Tuottavuuden parantaminen

Julkisen sektorin tuottavuuden lisääminen on osa hallituksen talouspoliittista strategiaa. Toiminnan vaikuttavuus ja palvelukyky pyritään säilyttämään voimavarojen vähenemisestä huolimatta.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
35.10.61	<i>Vesien- ja ympäristönhoidon edistäminen</i> (siirtomääräraha 3 v) — sopimusvaltuus	-	5
35.10.63	<i>Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot</i> (siirtomääräraha 3 v) — myöntämisvaltuus	10	10
35.10.70	<i>Alusinvestoinnit</i> (siirtomääräraha 3 v) — sopimusvaltuus	11	-

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
01. Ympäristöhallinnon toimintamenot	80 362	72 933	67 209	-5 724	-8
01. Ympäristöministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	37 008	31 102	28 491	-2 611	-8
04. Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	30 655	32 061	30 014	-2 047	-6

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
(21.) Ympäristöministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	1 490	1 197	—	-1 197	-100
29. Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	9 049	6 473	6 970	497	8
65. Avustukset järjestöille ja ympäristöhoitoon (siirtomääräraha 3 v)	2 160	2 100	1 734	-366	-17
10. Ympäristön- ja luonnonsuojelu	153 211	125 160	103 543	-21 617	-17
20. Ympäristövahinkojen torjunta (arviomääräraha)	10 893	5 400	5 900	500	9
21. Eräät luonnonsuojelun menot (siirtomääräraha 3 v)	2 840	2 440	2 440	—	0
22. Eräät ympäristömenot (siirtomääräraha 3 v)	17 160	13 760	15 825	2 065	15
52. Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)	34 622	34 598	37 616	3 018	9
60. Siirto öljysuojarahastoon (siirtomääräraha 3 v)	3 000	3 000	3 000	—	0
61. Vesien- ja ympäristöhoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	12 342	10 242	5 842	-4 400	-43
63. Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot (siirtomääräraha 3 v)	53 530	48 830	18 480	-30 350	-62
64. EU:n ympäristörahaston osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)	3 000	3 000	4 500	1 500	50
65. Öljyjättemaksulla rahoitettava öljyjätehuolto (siirtomääräraha 3 v)	1 000	1 000	1 000	—	0
66. Kansainvälisen yhteistyön jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	1 324	1 440	1 440	—	0
70. Alusinvestoinnit (siirtomääräraha 3 v)	13 500	1 450	7 500	6 050	417
20. Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen	49 869	5 793	28 006	22 213	383
01. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 019	4 943	4 956	13	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
(37.) Avustukset kaavoitukseen ja maankäytön ohjaukseen (siirtomääräraha 3 v)	500	—	—	—	0
55. Avustukset korjaustoimintaan (siirtomääräraha 3 v)	43 000	—	22 200	22 200	0
60. Siirto valtion asuntorahastoon	0	0	—	—	0
64. Avustukset rakennusperinnön hoitoon (siirtomääräraha 3 v)	1 350	850	850	—	0
Yhteensä	283 442	203 886	198 758	-5 128	-3
Henkilöstön kokonaismäärä	972	903	846		

01. Ympäristöhallinnon toimintamenot

Selvitysosa: Ympäristöhallinto rakentaa kestävästä elinympäristöstä ja tukee vihreää kasvua. Tavoitteena on parempi ympäristö tuleville sukupolville. Ympäristöstä, ympäristön tilan kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä tuotetaan tietoa, arvioidaan vaihtoehtoisia kehityssuuntia ja kehitetään ratkaisuja kestävästä kehityksestä ja kansalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Toimintaa ja voimavaroja suunnataan strategisten linjausten mukaisesti vastaamaan toimintaympäristön tarpeita. Säästöjen ja toimenpiteiden vaikutusten arviointia kehitetään.

Ympäristöhallinnon henkilöstövoimavaroja johdetaan ja osaamista kehitetään suunnitelmallisesti tavoitteena säilyttää ympäristöhallinnon palvelukyky ja turvata henkilöstön motivaatio ja kehittymismahdollisuudet.

Ministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen tavoitteet ja voimavarat esitetään tässä luvussa. Asunon rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toimintatavoitteet ja voimavarat on budjetoitu lukuun 35.20 Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen ja Metsähallituksen luontopalvelujen lukuun 35.10 Ympäristön- ja luonnonsuojelu.

Ympäristöministeriö osallistuu valtion aluehallinnon strategiseen ohjaukseen yhteistyössä sitä ohjaavien muiden ministeriöiden kanssa sekä huolehtii virastojen ympäristötehtävien toiminnallisesta ohjauksesta.

Aluehallintovirastojen ympäristölupatehtävien tulostavoitteet ja toimintamenot on budjetoitu valtiovarainministeriön pääluokkaan momentille 28.40.01.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot on budjetoitu työ- ja elinkeinoministeriön pääluokkaan momentille 32.01.02. Ympäristöministeriö asettaa elinkeino-, liikenne- ja

ympäristökeskuksille seuraavat alustavat tulostavoitteet tukemaan pääluokkaperusteluissa esitettyjä toimialan vaikuttavuustavoitteita:

Vähähiilinen ja energiatehokas Suomi

— Osallistutaan valtioneuvoston ilmasto- ja energiapoliittisessa selonteossa edellytettyjen alueellisten toimenpidestrategioiden valmisteluun ja toimeenpanoon sekä ilmastonmuutoksen sopeutumisstrategian mukaisiin alueellisiin toimiin.

— Tuulivoimarakentamista ohjataan ympäristön, kansalaisten ja kokonaistaloudellisuuden kannalta optimaalisille paikoille.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimivat kierrätysmarkkinat

— Kehitetään alueen jätehuoltoa ja sitä ohjaavaa alueellista jätesuunnitelmaa. Tehostetaan toimia jätealan uudistuneen lainsäädännön toimeenpanossa ja sen tavoitteiden toteuttamisessa.

Hyvä ympäristön tila

— Huolehditaan uuden ympäristönsuojelulain toimeenpanosta ja tehostetaan vesilain, jätelain, kemikaalilain ja nitraattiasetuksen toimeenpanon valvontaa ja raportointia. Tuetaan aluehallintovirastoja lupa-asioiden käsittelyssä sekä osallistutaan ympäristölupamääräysten perustana olevien parhaan käyttökelpoisen tekniikan velvoitteiden valmisteluun. Tehdään riskinarvioinnin perusteella valvontatarkastuksia, joista valvontasuunnitelmien mukaisten määräaikaistarkastusten osuus on vähintään puolet.

— Toteutetaan vuoteen 2021 ulottuvia vesienhoitosuunnitelmia ja valmistellaan toimeenpano-ohjelmat. Raportoidaan vuoteen 2015 ulottuvien vesienhoitosuunnitelmien toteutuminen.

— Edistetään valtion avustuksilla vesien- ja merenhoidon suunnitelmien ja ohjelmien toimeenpanon hankkeita.

— Lisätään tietoa pohjavesiin kohdistuvista riskeistä ja toteutetaan pohjavesialueiden määrittäminen ja luokittelu.

— Toimeenpannaan merenhoitosuunnitelman seuranta- ja toimenpideohjelmaa, tarkistetaan merenhoitosuunnitelman ensimmäistä osaa ja edistetään ravinteiden kierrätystä.

— Vaikutuksiltaan merkittäviä yleis- ja asemakaavoja ohjataan yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi, liikennetarpeen vähentämiseksi sekä palvelurakenteen kehittämiseksi. Parannetaan kaupunkiseutukokonaisuuksien suunnittelua ja hillitään kaupunkiseuduilla taajamien lievealueiden hajarakentamista.

— Alueidenkäytön ja rakentamisen ohjauksessa huomioidaan elinympäristön turvallisuus ja terveellisyys sekä kulttuuriympäristön arvot. Tällä parannetaan ihmisten hyvinvointia ja alueiden vetovoimaa.

— Ohjataan alueidenkäyttöä siten, että viherrakenteen ja -ympäristön laatu sekä elinympäristön viihtyisyys paranevat.

— Toteutetaan kulttuuriympäristöstrategiaa ja edistetään kulttuuriympäristön hyvää hoitoa.

Monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut

— Vaikutetaan luonnon monimuotoisuuden kadon pysäyttämiseen erityisesti luontotyyppien ja uhanalaisten lajien suojelun monipuolisella keinovalikoimalla sekä edistämällä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa (METSO) ja soidensuojelua.

— Yhdenmukaistetaan ja tehostetaan toimintatapoja Natura 2000 -verkoston suojelun toimeenpanon ja turvaamistoimien osalta ja vastataan sitä koskevien yleissuunnitelmien päivittämisestä.

— Edistetään luonnonvarojen ekologisesti kestäväää käyttöä. Aloitetaan perinnebiotooppien inventointi.

Tunnuslukuja

Indikaattori	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 tavoite	2016 tavoite
METSO-alueiden suojelu, ha	7 611	7 913	7 500	2 900
Ympäristönsuojelun valvontatarkastukset, kpl	2 500	2 145	2 200	1 800
Valtion jätehuoltotyönä toteutetut pilaantuneiden alueiden kunnostukset, kpl	15	9	12	8
Väestötiheydeltään vähintään 20 as/ha alueilla asuvan väestön osuus koko kaupunkiseudun väestöstä, %	63,9	64,0	64,1	64,1

01. Ympäristöministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 28 491 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös korvauksiin, joita suoritetaan Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle seuraavista EU-asetuksiin ja EU-direktiiveihin perustuvista markkinavalvontatehtävistä:

- 1) sähkö- ja elektroniikkalaitteissa, pakkauksissa sekä paristoissa ja akuissa käytettävien vaarallisten aineiden käytön rajoittaminen ja pakkausten perusvaatimukset, raskasmetallipitoisuudet ja merkinnät
- 2) otsonikerrosta heikentäviä aineita sekä fluorattuja kasvihuonekaasuja koskevien Euroopan yhteisöjen asetusten edellyttämä laitteiden huoltajien pätevyyden toteaminen ja rekisteröiminen
- 3) rakennustuotteet
- 4) rakennustuotteiden ekosuunnittelu ja energiamerkintä.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää korvauksiin Motiva Services Oy:lle Euroopan unionin ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmän mukaisten tehtävien hoidosta, Tukesille korvauksiin CE-merkitsemättömien tuotteiden markkinavalvonnasta sekä valtionavustusten maksamiseen yliopistoille, korkeakouluille ja muille vastaaville tutkimustoimintaa harjoittaville yhteisöille tutkimustoimintaan.

Selvitysosa: Ympäristöministeriön keskeiset tavoitteet vuodelle 2016:

Vähähiilinen ja energiatehokas Suomi

— Saadaan aikaan riittävän kattava ja sitova kansainvälinen sopimus ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä vaikutetaan EU:ssa vuodelle 2030 asetetun vähintään 40 %:n päästövähennystavoitteen toimeenpanoon. Vahvistetaan arktisten alueiden ilmastonmuutoksensymptomien näkyvyyttä ja vaikuttavuutta.

— Parannetaan uudisrakentamisen sekä olemassa olevan rakennuskannan laatua, sisäilmastoa ja energiatehokkuutta eri ohjausvälineillä.

— Tuulivoimarakentamista edistetään kehittämällä ohjauskeinoja ja hyvää suunnittelua.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimivat kierrätysmarkkinat

— Kehitetään vihreää taloutta muun muassa vaikuttamalla EU:n kiertotalous- ja jätelainsäädäntöaloitteiden valmisteluun, arvioimalla eri politiikkatoimien mahdollisuuksia ja vaikuttavuutta, ja niiden toimeenpanoon sekä edistämällä uusia käytännönläheisiä toimintamalleja ja kehittämis- ja kokeiluhankkeita.

— Edistetään haitallisten aineiden ja kemikaalien hallintaa kestävän kierrätystalouden turvaamiseksi.

— Valmistellaan jätelain (646/2011) muutosta ja lain nojalla annettavia asetuksia, sekä jatketaan jätelainsäädännön tuottajavastuusäädösten toimivuuden arviointia ja viimeistellään valtakunnallinen jätesuunnitelma.

Hyvä ympäristön tila

— Ohjataan uuden ympäristönsuojelulain toimeenpanoa ja varmistetaan EY:n teollisuuspäästödirektiivin täytäntöönpano osana ympäristölupien päätöksentekoa.

— Valmistellaan uuden kansallisen pilaantuneiden maa-alueiden riskinhallintaohjelman toimeenpanon edellyttämät säädökset ja ohjeistukset. Tehostetaan ympäristövahinkojen torjunnan alueellista ja valtakunnallista suunnittelua ja koordinointia.

— Käynnistetään valtakunnallisen öljyntorjuntaohjelman laatiminen.

— Valmistellaan kansallista ilmansuojeluohjelmaa.

— Haitallisten ja vaarallisten aineiden seuranta tehostetaan lisääntyneiden vaatimusten takia.

— Käynnistetään merenhoidon toimenpideohjelman toteutus ja merenhoitosuunnitelman ensimmäisen osan päivitys.

— Valmistellaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamista ja kaavajärjestelmän kehittämistä.

— Maankäytön ja rakentamisen ohjausta uudistetaan.

— Valmistellaan kuntien rakennusvalvontayksiköiden määrää ja kokoa koskeva lakiesitys viranomaisohjauksen tehostamiseksi. Sähköinen asiointi sujuvoittaa rakentamisen lupamenettelyitä.

— Uudistetaan rakentamismääräyskokoelmaa ja edistetään rakentamismääräysten ennakoivaa ja yhtenäistä tulkintaa.

— Tehostetaan ja sujuvoitetaan ympäristöön kohdistuvia lupa- ja arviointimenettelyitä. Valmistellaan EU:n YVA-direktiivin muutos osaksi kansallista lainsäädäntöä.

— Edistetään digitalisaatiota koko ympäristöhallinnon toimialueella.

— Toteutetaan valtioneuvoston hyväksymiä vesienhoitosuunnitelmia vuoteen 2021.

Monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut

— Huolehditaan luonnon monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen ja EU:n biodiversiteettistrategian kansallisesta toimeenpanosta toteuttamalla Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön kansallista strategiaa ja toimintaohjelmaa.

— Jatketaan luonnonsuojelualueiden perustamissäädösten valmistelua.

— Parannetaan lajien ja luontotyyppien suojelun tasoa ja kohdennetaan suojelutoimia uhanalaisimpiin lajeihin ja kohteisiin. Toteutetaan soidensuojelua täydentäviä toimia valtakunnallisesti arvokkaan suoluonnon turvaamiseksi ja jatketaan METSO-ohjelman toteuttamista.

— Edistetään ekosysteemipalvelujen kestävästä käytöstä kehittämällä erityisesti luonnon virkistyskäyttöä sekä luonto- ja maatilamatkailua ja luontoyrittäjyyttä.

Hyvinvointia ja kilpailukykyä tukevat asumisolot

— Edistetään ikääntyneiden ja muiden erityistä tukea tarvitsevien ryhmien kotona asumista ja ehkäistään asunnottomuutta.

— Kaupunkiseutujen maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelujen ja elinkeinojen suunnittelu-yhteistyöllä eheytetään kaupunkiseutujen yhdyskuntarakennetta ja vähennetään liikennetarpeita ja parannetaan elinympäristön laatua sekä edistetään asuntorakentamista erityisesti Helsingin seudulla.

Tutkimus-, ennakointi-, arviointi ja selvitystoiminta (TEAS)

Tuotetaan hallinnolle tietoa, joka palvelee toiminnan ennakointia, ympäristöpolitiikan ja -lainsäädännön valmistelua, kehittämistä ja toimeenpanoa, kansainvälistä yhteistyötä sekä päätöksentekoa ja päätösten vaikutusten arviointia.

Vuoden 2016 kohteita ovat uudistetun ympäristönsuojelulain ja uuden jätelainsäädännön toimeenpano, kustannustehokas ja kestävä ilmastopolitiikka, luonnonvarojen kestävä käytön ja materiaalihokkuuden edistäminen, vesien- ja merenhoitosuunnitelmien, luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön toimintaohjelman ja METSO-ohjelman toimeenpano, maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarvioinnin jatkotoimenpiteet, rakennetun ympäristön laatu ja kestävyys (mm. ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma ja energiatehokkuus), kaupunkiseutujen yhdyskunta- ja palvelurakenne, maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittaminen kaupunkiseuduilla ml. metropolipolitiikka, asuntopolitiikka, kulttuuriympäristö, suunnitelmallinen kiinteistönpito ja korjausrakentaminen sekä kokonais- ja kohdealuearkkitehtuurityö.

Markkinavalvontatehtävät

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) hoitaa ympäristöministeriön toimeksiannosta vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain (387/2013) ja akuista ja paristoista annetun valtioneuvoston asetuksen (520/2014) markkinavalvontaa. Tukes hoitaa myös otsonikerrosta heikentävistä aineista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1005/2009 ja fluoratuista kasviuonekaasuista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 517/2014 edellyttämät pätevyystodistukset ja niiden rekisteröinnin valtioneuvoston asetuksen (452/2009) mukaisesti. Pätevyystodistusten käsittelytuotot tuloutetaan momentille 12.35.99. Markkinavalvonta laajeni 10.7.2014 alkaen myös pakkausten perusvaatimuksia, raskasmetallipitoisuuksia ja merkintöjä koskevien Euroopan unionin direktiiviin pohjautuvien tuotevaatimusten valvontaan pakkauksista ja pakkausjätteistä annetun valtioneuvoston asetuksen (518/2014) mukaisesti.

EU:n rakennustuoteasetukseen (EU) N:o 305/2011 perustuvaa rakennustuotteiden markkinavalvontaa hoitaa Tukes maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 181 §:n nojalla. 1.7.2013 voimaan tulleessa rakennustuoteasetuksessa säädetään velvoitteet CE-merkittyjen rakennustuotteiden markkinavalvonnalle. Rakennustuotteiden CE-merkinnän tultua pakolliseksi 1.7.2013 ja harmonisoidujen tuotestandardien määrän lisääntyessä on sekä neuvonta- ja valvontatarve kasvanut merkittävästi. 1.1.2015 voimaan tulleen maankäyttö- ja rakennuslain 181 §:n muutoksen nojalla

Tukes hoitaa myös eräiden rakennustuotteiden tuotehyväksynnästä annetun lain (954/2012) mukaisen markkinavalvonnan. Energiamerkintädirektiivin (2010/30/EU) ja Eco-design direktiivin (2009/125/EY) täytäntöönpanosäädösten asianmukaisen soveltamisen markkinavalvonta perustuu lakiin tuotteiden ekologiselle suunnittelulle ja energiamerkinnälle asetettavista vaatimuksista (1005/2008), jonka mukaisesti Tukes vastaa markkinavalvonnasta.

EU-ympäristömerkistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (66/2010/EY) 4 artiklan toimeenpanon kansalliseksi toimivaltaiseksi elimeksi on laissa EU-ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä (86/2011) nimetty Motiva Services Oy, jolle korvataan ympäristömerkkiin liittyvistä tehtävistä aiheutuvia menoja.

Työajan jakautuminen tehtäväalueille (htv)

Tehtäväalue	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Ympäristönsuojelu	57	55	54
Luontoympäristö	50	50	48
Rakennettu ympäristö	88	88	85
Kansainväliset ja EU-asiat	19	19	19
Viestintä	13	11	10
Johto ja hallinto	57	39	34
Yhteensä	284	262	250

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	36 317	31 902	29 291
Bruttotulot	762	800	800
Nettomenot	35 555	31 102	28 491
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	10 222		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	11 675		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kestävän kehityksen pääsihteeristö (siirto momentille 23.01.01) (-1 htv)	-100
Kosteus- ja hometalkoot	-700
Poliittinen toiminta (HO 2015)	-65
Siirto momentille 23.01.02	-75
Siirto momentille 35.01.04	-500
Siirto momentilta 35.01.21	11
Tukes korvaukset	60
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01 (-3 htv)	-770
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-11
Palkkaliukumäsäästö	-83
Palkkausten tarkistukset	130
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-170

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintamenoäästö (HO 2015)	-340
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen (siirron palautus momentilta 28.20.01)	2
Yhteensä	-2 611

2016 talousarvio	28 491 000
2015 talousarvio	31 102 000
2014 tilinpäätös	37 008 000

04. Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 30 014 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitussuutta koskevien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Suomen ympäristökeskus (SYKE) kehittää ratkaisuja kestävästä kehityksestä edistämiseksi erityisesti valtioneuvoston, muun julkisen hallinnon ja elinkeinoelämän käyttöön. Ratkaisujen pohjaksi SYKE tuottaa tietoa ympäristöstä, sen tilan kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä arvioi vaihtoehtoisia kehityssuuntia. SYKE huolehtii myös useista EY-lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten edellyttämistä raportoinneista sekä hoitaa eräitä ympäristövalvonnan ja muita viranomaistehtäviä.

SYKE hoitaa myös maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvia vesivarojen käytön ja hoidon tehtäviä. Toimintamäärärahalla palkattua henkilöstöä arvioidaan käytettävän näihin tehtäviin noin 24 henkilötyövuotta ja muulla rahoituksella palkatun henkilöstön työpanoksesta noin 16 henkilötyövuotta. Tutkimuslaitosuudistukseen sopeutuminen vaikuttaa tehtävien hoitamiseen käytettäviin voimavaroihin vuosina 2015—2017. Muutokset tarkennetaan yhteisen suunnittelun kautta.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Suomen ympäristökeskuksen toiminta vaikuttaa kestävästä kehityksestä tietämyksen uudistamiseen ja uuden tiedon välittämisen kautta. Tiedon keskeisiä käyttäjiä ovat valtioneuvosto, aluehallinto, kunnat, maakuntien liitot, liike-elämä, tiedotusvälineet, kansalaisjärjestöt sekä yksityiset kansalaiset.

Vaikuttavuustavoitteet ovat:

— Biotalouden ja kiertotalouden kasvu on kestävästä ilmastonmuutoksen hillinnän, vesi- ja muiden luonnonvarojen käytön, vesistöjen ja Itämeren kuormittumisen sekä ekosysteemien turvaamisen kannalta.

— Elinympäristöt ovat monimuotoisia, terveellisiä sekä hyvinvointia edistäviä ja niiden merkitys osana ennaltaehkäisevää kansanterveysystyötä tiedostetaan.

— Ympäristöä koskevaa tietoa tuotetaan, jaetaan ja käytetään tehokkaasti, digitalisaation myötä kansalaisten osallistumisen edellytykset elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon paranevat ja ympäristötiedon tuottamiseen, jalostamiseen ja jakeluun kehittyä uutta yritystoimintaa.

— Ympäristösääntelyn ongelmakohdat on tunnistettu ja niitä on poistettu kokeilemalla uusia toimintamalleja, käyttämällä hyväksi osallistavaa sääntelyn kehittämistä sekä sääntelyn ja kokeilujen johdonmukaista arviointia.

— Eri toimijoiden yhteistyöhön perustuvat kokeilut tuottavat innovaatioita ja ratkaisumalleja, joiden avulla suomalaisen yhteiskunnan ekologista, taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä voidaan vahvistaa ja joita voidaan hyödyntää myös kansainvälisesti.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Tuotokset ja laadunhallinta

Ympäristöministeriö asettaa Suomen ympäristökeskuksen toiminnalliselle tuloksellisuudelle seuraavat tulostavoitteet:

— SYKE ottaa tutkimus- ja kehittämistoiminnassaan erityisesti huomioon seuraavat kysymykset:

— biotalous ja ja kiertotalous

— ympäristön seurannan tehostaminen yhdistämällä eri tahojen tuottamia tietoja mm. kaukokartoituksen ja mallien avulla tuotettuun tietoon

— luonnonvaroja, ympäristön tilaa, päästöjä sekä muita paineita ja riskejä kuvaavien SYKEN keskeisten tietovarastojen ja -järjestelmien sekä paikkatietopalvelujen kehittäminen ja käytävyyden parantaminen

— arktisen alueen ympäristökysymykset

— ikääntymisen ja väestörakenteen muutoksen vaikutukset palvelurakenteisiin, asumiseen ja liikkumiseen sekä kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen.

— SYKE osallistuu aktiivisesti Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymän (LYNET) ja Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuslaitoksen (SOTERKO) kehittämiseen tutkimuslaitosuu-
distuksen linjausten mukaisesti.

— SYKE osallistuu ympäristöä koskevan sääntelyn uudistamiseen sekä tutkimus- ja kehittämissuhteiden kautta että tukemalla EU-sääntelyyn vaikuttamista asiantuntijaroolissa.

— SYKE osallistuu EU:n Horisontti 2020 -ohjelman, LIFE-ympäristörahan ja muiden EU:n rahoitusinstrumenttien hakuun.

— SYKEN ja Motivan yhteinen palvelukeskus (FISU) tukee kuntia ja kaupunkeja resurssitehokkuuden lisäämisessä.

— Vesitilannepalveluja kehitetään tukemaan monipuolisesti sekä vesivarojen käyttöä että vesiensuojelua ja ilmastonmuutokseen sopeutumista. SYKEN ja Ilmatieteen laitoksen yhteinen Tulvakeskus-palvelu tuottaa ajantasaiset sää- ja vesitilannetiedot ja -varoitukset viranomaisille ja kansalaisille.

— Tutkimusala Arandaa hyödynnetään kustannustehokkaasti ja laajapohjaisesti yhdessä SMHI:n (Svenska Meteorologiska Institutet), Luonnonvarakeskuksen ja muiden Itämeritutkimusta ja -seurantaa tekevien tahojen kanssa.

— SYKEN laboratorioiden ympäristömittausten laatua ja luotettavuutta kehitetään edelleen, SYKE osallistuu aktiivisesti kansainväliseen metrologiatutkimukseen ja kehitystyöhön sekä tiivistää laboratorioyhteistyötä muiden LYNET-laitosten sekä yhteistyölaitosten kanssa.

— SYKEN toimintaa sopeutetaan edelleen tutkimuslaitosuudistuksen linjausten mukaisesti.

Taloudellisuus

Maksuperustelain mukaisen maksullisen toiminnan tuloja arvioidaan kertyvän 4 milj. euroa, josta vientitoiminnan osuudeksi arvioidaan lähes puolet. Muulta valtionhallinnolta arvioidaan saatavan rahoitusta 11,5 milj. euroa. Talousarvion ulkopuolinen rahoitus arvioidaan 7 milj. euroksi, josta EU:n osuus on noin 4,5 milj. euroa. Entistä voimakkaampi kansainvälinen verkostoituminen vahvistaa SYKEN kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla.

Tuottavuus

Tuottavuutta parannetaan kehittämällä verkostoyhteistyötä, toimintaprosesseja ja tietojärjestelmiä sekä laajentamalla sähköisiä verkkopalveluja kansallisesti ja kansainvälisesti. Tuottavuutta nostetaan myös tukitoiminnoissa. Merentutkimuksessa yhteistyötä jatketaan erityisesti Ilmatieteen laitoksen ja Ruotsin hydrometeorologisen laitoksen (SMHI) kanssa synergia- ja tuottavuus-hyötyjen saavuttamiseksi. Työnjakoa Ilmatieteen laitoksen kanssa selvennetään. Merentutkimuksen kansallista koordinaatiota ja tutkimusinfrastruktuuria edistetään kansallisten tutkimusinfrastruktuurilinjausten mukaisesti.

Koko ympäristöhallinnon tuottavuutta parannetaan muun muassa kehittämällä ympäristön seuranta- ja tietojärjestelmiä sekä lisäämällä seurantaan perustuvan raportoinnin automatisointia ja tietovarantoihin liittyvää yhteistyötä.

Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymän (LYNET) puitteissa tuottavuutta parannetaan monipuolistamalla tutkimusyhteistyön toimintamalleja, kehittämällä yhdessä seurantamenetelmiä ja ottamalla niitä käyttöön, hyödyntämällä seurannassa uusia yhteistyömalleja sekä lisäämällä edelleen toimitila-, laboratorio- ja tutkimusinfrastruktuuria.

Suomen ympäristökeskuksen henkilötyövuosien ja kustannusten arvioitu jakautuminen tehtäväalueittain vuosina 2014—2016

Tehtäväalue	2014 toteutuma kustannukset milj. €		2015 arvio kustannukset milj. €		2016 tavoite kustannukset milj. €	
	htv	htv	htv	htv	htv	htv
Tutkimus-, kehitys- ja kokeilutoiminta	30,3	343	26,8	299	25,4	283
Asiantuntijapalvelut ja viranomaistoiminta	18,9	165	18,4	153	17,5	145
Ympäristönseuranta ja tietovarannot	14,4	102	13,2	121	11,5	100
Hallinnonalan palvelut ¹⁾	2,2	26	1,2	14	1,1	13
Yhteensä	65,8	636	59,6	587	55,5	541
Toimintameno-rahoitukseen perustuvan henkilötyön määrä		362		340		322

¹⁾ Seurantakohdeuudistuksen takia vuosien 2014 ja 2015 tiedot eivät ole täysin vertailtavat tietovarantojen kustannusten osalta. Vuonna 2014 osa tietovarantojen kustannuksista ja henkilötyövuosista on sisällytetty hallinnonalan palveluihin. Vuonna 2015 hallinnonalan palvelut ovat yhteinen viestintä ja koulutuspalvelut.

SYKEN kokonaishenkilömäärän arvioidaan olevan noin 541 henkilötyövuotta. Toimintamomentin suoralla budjettirahoituksella palkatun henkilöstön määrä on 322 htv. Henkilöstön määrässä on otettu huomioon siirrot Valtoriin (9 htv) ja TULA-vähennykset (15—20 htv). Henkilöstövoimavaroja kohdennetaan strategisten tavoitteiden mukaisesti ottaen huomioon tuottavuushankkeiden vaikutukset. Tutkimus- ja asiantuntijatehtävien alueellistamista SYKEN alueellisiin toimipaikkoihin jatketaan.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	55 969	58 061	54 014
Bruttotulot	24 586	26 000	24 000
Nettomenot	31 383	32 061	30 014
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 839		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 111		

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	12 836	13 000	11 500
— EU:lta saatava rahoitus	4 047	5 000	4 500
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	2 315	4 000	2 500
Tuotot yhteensä	19 198	22 000	18 500
Hankkeiden kokonaiskustannukset	34 439	39 000	35 000
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	-15 241	-17 000	-16 500
Omarahoitusosuus, %	44	44	47

Yhteisrahoitteisten hankkeiden kustannusvastaavuus vaihtelee hanketyypeittäin ja määräytyy eri rahoittajatahojen rahoitusehtojen mukaan.

Määräraha on tarkoitettu käyttämään 2 100 000 euroa ympäristöhallinnon yhteisiin ydintoiminnan edellyttämiin ict-palveluihin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Rakenteelliset muutokset (HO 2015)	-600
Siirto momentilta 35.01.01	500
VNHY:n perustamisesta aiheutuva siirto momentille 23.01.01	-24
Ympäristötiedon hankinnan, varastoinnin ja jakelun kehittämishanke Envibase (v. 2015 rahoitus) (momentille 35.01.21 tehdyn siirron palautus momentille 28.70.20)	-2 610

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ympäristötiedon hankinnan, varastoinnin ja jakelun kehittämishanke Envibase (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	2 270
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-18
Omakustannuseriaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-101
Palkkaliukumasäästö	-169
Palkkausten tarkistukset	157
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-1 307
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-139
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirto momentille 23.01.22)	-233
Vuokramenojen indeksikorotus	23
Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-28
Tasomuutos	232
Yhteensä	-2 047
2016 talousarvio	30 014 000
2015 talousarvio	32 061 000
2014 tilinpäätös	30 655 000

(21.) Ympäristöministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 35.01.01	-11
Tasomuutos	-1 186
Yhteensä	-1 197
2015 talousarvio	1 197 000
2014 tilinpäätös	1 490 000

29. Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 970 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 23.01.29	-125
Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	25
Tasomuutos	597
Yhteensä	497

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	6 970 000
2015 talousarvio	6 473 000
2014 tilinpäätös	9 049 043

65. *Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 734 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) avustuksiin valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöille
- 2) valistus- ja neuvontatoiminnan tukemiseen valtakunnallisille asunto- ja rakennusalan järjestöille
- 3) saariston kehityksen edistämisestä annetun lain (494/1981) 12 §:n mukaisiin avustuksiin saariston ympäristönhoitoa edistäviin hankkeisiin
- 4) saaristoalueiden ja tunturialueiden jätahuoltoja edistävän toiminnan tukemiseen
- 5) kestävästä kehityksestä, kulttuuriympäristön vaalimisesta sekä muuta ympäristökasvatusta ja -valistusta edistävien valtakunnallisesti ja alueellisesti merkittävien projektiluonteisten hankkeiden tukemiseen.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaisissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Järjestötukien säästö (HO 2015)	-266
Tasomuutos	-100
Yhteensä	-366

2016 talousarvio	1 734 000
2015 talousarvio	2 100 000
2014 tilinpäätös	2 160 000

10. Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Selvitysosa: Lukuun on budjetoitu ympäristön- ja luonnonsuojelua edistävään toimintaan hallinnonalalla ja ympäristötehtäviä aluehallinnossa hoitavissa virastoissa pääosin käytettävät määrärahat.

Vähähiilinen ja energiatehokas Suomi

Ilmastonmuutoksen hillintä ja muutokseen sopeutuminen EU:n vuosiin 2020—2050 ulottuvien ilmasto- ja energiatarvoitteiden saavuttamiseksi edellyttävät tehokkaita toimia. Vaikutetaan aktiivisesti riittävän sitovan ja kattavan kansainvälisen ilmastopöytäkirjan aikaansaamiseksi ja toimeenpanemiseksi. Osallistutaan EU:n vuoteen 2030 ulottuvan ilmasto- ja energiapaketin jatkovalmisteluun ja toimeenpanoon tavoitteena mm. EU:n päästökauppajärjestelmän toimivuus sekä

riittävä kustannustehokkuus ja joustavuus päästökaupan ulkopuolisen sektorin taakanjaossa. Tavoitteena on saavuttaa etupainotteisesti Suomen vuoden 2020 ilmastotavoitteet.

Käynnistetään yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa ilmastolain toimeenpano tavoitteena parantaa ilmastopolitiikan pitkäjänteisyyttä, suunnitelmallisuutta ja valmistelun avoimuutta sekä toimien kustannustehokkuutta.

Ilmastotoimien kustannustehokkuus sekä EU- ja kansainvälinen vaikuttaminen edellyttävät, että päästöjen vähentäminen perustuu tutkittuun tietoon. Asetetaan kansallinen ilmastopaneeli tukemaan suunnittelua ja päätöksentekoa.

Kehitetään yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tapoja edesauttaa vähähiilisiä ja energiatehokkaita ratkaisuja sekä innovaatioita julkisella sektorilla, mukaan lukien kunnissa ja alueilla, sekä kuluttajavalinnoissa.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimiva kiertotalous

Tavoitteena on luonnonvarojen hyödyntäminen materiaali- ja energiatehokkaasti ja pyrkimys materiaalien suljettuun kiertoon, joka vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja jätettä eikä vaaranna luonnon ekosysteemipalveluja.

Rakenteellisilla muutoksilla, ohjauskeinoilla sekä kokeiluilla edistetään vihreää kierto- ja biotaloutta sekä kysyntälähtöisiä ratkaisuja. Innovatiivisten ja kestävien julkisten hankintojen avulla parannetaan ympäristöä, julkisen sektorin resurssitehokkuutta sekä kehitetään suomalaista cleantech-liiketoimintaa. Kehitetään tapoja vähentää jätteiden syntyä koko tuotanto- ja kulutusketjun aikana. Uudistetaan valtakunnallinen jättesuunnitelma. Vaikutetaan ja osallistutaan aktiivisesti EU:n uuden kiertotalouspaketin valmisteluun.

Kierrätetään ravinteita tehokkaasti ravinnepäästöjen vähentämiseksi, fosforivarojen säästämiseksi sekä bio- ja kiertotalouden ja vesien hyvän tilan edistämiseksi.

Vihreän talouden ratkaisuja kehitetään ja kokeillaan uuden liiketoiminnan ja palveluntuotannon luomiseksi sekä niitä ohjaavan lainsäädännön ja muun ohjauksen tehostamiseksi ja sujuvoittamiseksi yhteistyössä avaintoimijoiden kanssa.

Hyvä ympäristön tila

Tavoitteena on erityisesti parantaa Itämeren, sisävesien ja pohjavesien tilaa, vähentää pilaantuneesta maaperästä aiheutuvia ympäristöriskejä ja ehkäistä öljy- ja kemikaalivahingoista aiheutuvia ympäristövaurioita. Toimenpiteitä Itämeren sekä sisävesien tilan parantamiseksi ja niiden kohdistuvien ympäristöuhkien ehkäisemiseksi ja torjumiseksi toteutetaan eri hallinnonaloilla laaja-alaisena yhteistyönä.

Itämeren suojelutoimissa keskeisellä sijalla ovat ravinteiden kierrätyksen tehostaminen, merenhoitosuunnitelman toimenpideohjelman (2016—2021) ja merenhoidon seurantaohjelman (2014—2020) toteuttaminen. Yhteistyötä jatketaan muiden Itämerivaltioiden kanssa Itämeren suojelukomission (HELCOM) toimenpideohjelman ja EU:n Itämeren alueen strategian toimeenpanemiseksi samoin kuin yhteistyötä Pietarin ja muun Luoteis-Venäjän kanssa Itämeren kuormituksen vähentämiseksi. Vedenalaisen luonnon monimuotoisuuden inventointien tietoja käytetään sekä edistämään Itämeren luontotyyprien, lajien ja merialueiden suojelua että tukemaan meren

ja sen luonnonvarojen kestävää käyttöä. Vesienhoidon tavoitteena on saavuttaa vesien hyvä tila vähentämällä vesiin kohdistuvia paineita. Liiallista ravinne- ja haitallisten aineiden kuormitusta vähennetään valuma-alueilla sekä tehdään vesien kunnostusta ja muita toimenpiteitä vesienhoitosuunnitelmien vuoteen 2021 laadittujen toimenpideohjelmien mukaisesti.

Öljy- ja kemikaalivahinkoja ehkäistään ja rajoitetaan turvaamalla riittävä torjuntavalmius. Öljyjättemaksuilla tuetaan valtakunnallisesti kattavan öljyjätehuoltojärjestelmän ylläpitoa ja öljyn pilaamien alueiden kunnostusta.

Pilaantuneiden maa-alueiden riskikohteiden tutkimista ja kunnostamista edistetään valtakunnallisen tutkimus- ja kunnostusohjelman mukaisesti. Kiireellisiä isännättömiä kohteita kunnostetaan uudistuvan valtion jätehuoltojärjestelmän sekä öljysuojarahaston JASKA-hankkeen kautta.

Jatketaan merkittäviä ympäristö- ja kemikaaliturvallisuusriskejä aiheuttavaan yritystoimintaan liittyvien toissijaisten ympäristövastuujärjestelmien kehittämistä.

Ilman epäpuhtauksista aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja vähennetään. Osallistutaan EU:ssa päästökattodirektiivin uudistamiseen sekä vaikutetaan Suomelle asetettaviin päästövähennysvelvoitteisiin ja pienten ja keskisuurten energiantuotantolaitosten direktiiviehdotuksen valmisteluun. Kansallisen ilmansuojeluohjelman valmistelua jatketaan.

Ympäristölupa- ja arviointimenettelyiden kokonaisuutta tehostetaan. Tavoitteena on, että investointihankkeiden ympäristöä koskevat lupa- ja arviointimenettelyt etenevät sujuvasti.

Monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategian toimintaohjelman toteutusta jatketaan. Luonnonsuojelualueverkostoa täydennetään jatkamalla yksityisomistuksessa olevien luonnonsuojeluun varattujen alueiden hankintaa ja korvausmenettelyjä käytettävissä olevien aimpaa niukempien määrärahojen puitteissa. Soidensuojelussa edetään tehtävien päätösten mukaisesti. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) toteutusta jatketaan määrärahan sallimissa puitteissa yhteistyössä metsäviranomaisten ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Luonnonsuojelualueilla jatketaan metsien ja soiden ennallistamista, perinnebiotooppien, lehtojen ja lintuvesien kunnostusta ja hoitoa sekä luontotyyppejen inventointia ja lajistokartoituksia. Natura 2000 -tietokanta ja verkoston yleissuunnitelmat päivitetään sekä verkostoa täydennetään. Suojelualueverkoston toimivuuden ja edustavuuden kokonaistarkastelu aloitetaan. Luontotyyppejen toinen uhanalaisuustarkastelu käynnistetään. Luonnonsuojelulain maisemanhoitoalueiden valmistelua jatketaan. Aloitetaan valtakunnallinen perinnebiotooppien inventointi.

Uhanalaisten lajien suojelun toimintaohjelman suuntaviivojen mukaan tärkeät lajistokeskittymät kartoitetaan suojelutoimien kustannustehokkaaksi kohdentamiseksi. Kiireellisesti suojeltavien lajien esiintymiä turvataan ja eliötyöryhmyötä jatketaan.

Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien toiminnalliset tavoitteet on asetettu momentin 35.10.52 perusteluissa.

20. Ympäristövahinkojen torjunta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 5 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) öljy- ja muiden ympäristövahinkojen torjunnan järjestämisestä, alusten torjuntavalmiuden ylläpidosta, torjuntakaluston hankinnoista ja torjuntatoimenpiteistä sekä ympäristövahingon torjuntaan välittömästi liittyvistä tutkimuksista aiheutuviin menoihin
- 2) ympäristövahinkojen torjunnan kansainvälisestä yhteistyöstä, koulutus- ja kehittämistoiminnasta ja oikeudenkäynneistä aiheutuviin menoihin, öljyntorjuntavarastojen vuokriin ja sivutoimisten varastonhoitajien ja torjuntatöihin osallistuvien palkkioihin
- 3) menoihin, jotka aiheutuvat toimivaltaiselle viranomaiselle siitä, että laittomasti tehtyjä kansainvälisiä jätesiiroja joudutaan palauttamaan, eikä kaikkia kustannuksia aina saada heti perityksi aiheuttajalta.

Torjuntakaluston hankintamenot budjetoidaan sitoumusperusteisina.

Selvitysosa: Menot, jotka aiheutuvat laittomien kansainvälisten jätesiirojen palauttamisesta toimivaltaiselle viranomaiselle, peritään takaisin jätteen viejältä ja tuloutetaan momentille 12.35.99.

Korvaukset öljysuojarahastosta ja vahinkojen aiheuttajilta tuloutetaan momentille 12.35.10.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	500
Yhteensä	500
2016 talousarvio	5 900 000
2015 talousarvio	5 400 000
2014 tilinpäätös	10 893 038

21. Eräät luonnonsuojelun menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 440 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) yksityisten luonnonsuojelualueiden ja muiden luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden sekä maisema-alueiden inventointiin, merkintään ja hoitoon
- 2) Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaa (METSU) tukeviin toimenpiteisiin, jotka koskevat erityisesti viestintää, inventointeja, yhteistyötä, kohdentamista ja seurantaa
- 3) uhanalaisten eliölaajien seurantaan, suojeluun ja hoitoon, sekä niihin liittyvien työryhmien toimintaan, rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen ehkäisemiseen sekä vahingoittuneiden luonnonvaraisten eläinten ja EU:n CITES-asetuksen edellyttämän eläinten hoidon järjestämiseen
- 4) luonnonsuojelusuunnitteluun, maa-aineslain soveltamiseen sekä pohjavesien suojeluun liittyvään suunnitteluun ja kunnostamiseen

5) enintään 20 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin, edellä olevien perustelujen mukaisiin tehtäviin.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitussuutta koskevien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahalla inventoidaan ja hoidetaan yksityisiä luonnonsuojelualueita erityisesti siltä osin kuin hoito ei kuulu Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaan (METSÖ). Luonnonsuojelulain mukaisten luontotyyppien inventointeja jatketaan. Valmistellaan ja toteutetaan luonnonsuojelulain mukaisia uhanalaisten lajien suojeleohjelmia, hoidetaan uhanalaisten lajien esiintymispaikkoja ja seurataan uhanalaisuuden muutoksia. Luonnon monimuotoisuutta edistäviä hoitosuunnitelmia ja -toimenpiteitä tehdään arvokkailla perinnebiotoopeilla. Näiden suunnitelmien ja toimenpiteiden kohdentamisen tueksi käynnistetään valtakunnallinen perinnebiotooppien inventointi. Luonnonsuojelulain mukaisten maisemanhoitoalueiden valmistelua edistetään. Maa-ainesten kestävään käyttöön ja pohjavesien suojeleluun liittyviä hankkeita jatketaan. Maa-ainesten ottoalueiden kunnostusta ennen maa-aineslain voimaantuloa syntyneillä alueilla tehdään mahdollisuuksien mukaan.

2016 talousarvio	2 440 000
2015 talousarvio	2 440 000
2014 tilinpäätös	2 840 000

22. Eräät ympäristömenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 15 825 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ympäristön kunnostuksen, vesienhoidon sekä pohjaveden suojelelu kulutusmenoluonteisiin menoihin, jotka liittyvät toiminnan kehittämiseen ja hankkeiden valmisteluun sekä valtion hankkeista johtuviin tarkkailu- ja muihin velvoitteisiin
- 2) vesiseurannan kehittämiseen ja seurantaverkon ylläpitämiseen
- 3) ympäristötehtävien näytteenoton, laboratoriopalveluiden ja muiden ostopalvelujen hankintaan
- 4) ympäristötehtäviin liittyviin yhteisiin kehittämishankkeisiin ja koulutuksen järjestämiseen
- 5) vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointeihin
- 6) ravinnekierrätyksen edistämiseen Itämeren kuormituksen vähentämiseksi sekä Saaristomeren ja Selkämeren valuma-alueiden maatalouden vesiensuojelelu tehostamiseen
- 7) merenhoidon suunnittelun edistämiseen ja yhteensovittamiseen
- 8) päästövähennystavoitteisiin ja kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin liittyviin selvityksiin, ilmastopolitiikan kehittämiseen sekä vihreää bio- ja kiertotaloutta edistäviin kehittämis- ja kokeiluhankkeisiin
- 9) enintään 53 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen kohtien 1—4 tehtäviin, enintään 15 henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen kohdan 4 tehtäviin sekä enintään 23 henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen kohtien 5—8 tehtäviin.

Määrärahaa saa käyttää myös avustuksiin kehittämis- ja kokeiluhankkeisiin edellä tarkoitettujen käyttötarkoitusten edistämiseksi.

Määrärahaa saa käyttää myös kierrätystä edistävän sääntelyn ja ratkaisujen valmistelusta, ravinteiden kierrätyksen lisäämisestä sekä Itämeren ja vesien suojelemisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Momentille nettoutetaan työnantajalle maksettavat sairaus- ja äitiyspäivärahat.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Ympäristönsuojelun menot	8 725 000
Ympäristötehtävien ohjaus ja kehittäminen	2 000 000
Itämeren suojelu	4 640 000
Vihreän talouden kehittäminen ja kokeiluhankkeet	460 000
Yhteensä	15 825 000

Määrärahasta 3 700 000 euroa on tarkoitus käyttää ympäristön- ja vesienhoitoon sekä pohjavesien suojeluun liittyviin hankkeisiin sekä kunnostushankkeiden valmisteluun ja yhteiseen kehittämistoimintaan, velvoitteiden hoitoon sekä vesiseurantaverkoston ylläpitoon ja hoitoon. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten laboratorio- ja muiden ympäristötehtävien ostopalvelujen hankintaan käytetään 4 225 000 euroa, josta 1 225 000 euroa on siirtoa momentilta 32.01.02.

Määrärahaa voidaan käyttää hallituksen strategisten tavoitteiden mukaisten kärkihankkeiden toteuttamiseen. Ravinteiden kierrätysohjelmaa jatketaan Itämeren kuormituksen vähentämiseksi ja Saaristomeren tilan parantamiseksi. Määrärahaa kohdennetaan erityisesti Saaristomeren ja Selkämeren valuma-alueille kehittämishankkeisiin ja suojelutoimenpiteisiin. Toteutetaan Itämeren ja vesientilaa parantavia eri hallinnonalojen ja toimijoiden yhteisiä hankkeita merenhoidon toimenpideohjelman ja alueellisten vesienhoitosuunnitelmien mukaisesti. Itämeren suojelun määrärahaa käytetään myös vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointeihin aiempaa rajatummilla, luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkailla alueilla. Merenhoidon suunnittelulla toteutetaan myös HELCOM:n Itämeren toimintaohjelmaa.

Hallituksen kärkihankkeen toimenpiteenä valmistellaan materiaalien, ravinteiden ja jätteiden kierrätystä edistävää sääntelyä. Erityisesti kunnan jätehuollon yksinoikeuden rajaamiseksi, jätteiden maarakentamiskäytön laajentamiseksi, maa-ainesjätteiden hyödyntämiseksi ja yhdyskuntajätteiden kierrätysasteen nostamiseksi vähintään 50 prosenttiin valmistellaan vaikutusarviointeja ja selvityksiä kustannustehokkaista toimenpiteistä. Hallituksen kärkihankkeena kokeillaan ja kehitetään uusia kierto- ja jakamistaloutta edistäviä ratkaisuja. Määrärahaa käytetään erityisesti jätteiden ja sivuvirtojen erilliskeräyksen ja kierrätyksen sekä tuotanto- ja kulutustapojen uusien, älykkäiden ja sujuvien lainsäädäntö- ja hallintokäytäntöjen tukemien ratkaisujen kokeiluihin.

Määrärahaa käytetään myös vihreää taloutta edistäviin kehitys- ja kokeiluhankkeisiin, kansainvälisten ilmastoneuvottelujen ja päästövähennysten sekä ilmastopolitiikan kehittämisen edellyttämiin selvityksiin sekä ilmastopaneelin ja biodiversiteettipaneelin (IPBES) toimintaan. Määrä-

rahaa on tarkoitus käyttää myös ympäristötehtävien ohjauksen ja hoidon vahvistamiseen sekä ympäristöhallinnon yhteisiin kehittämishankkeisiin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Kierrätystä edistävä sääntely ja ratkaisut	800
Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Ravinteiden kierrätys ja Itämeren ja vesien suojeleminen	2 500
Vihreän talouden kehittäminen ja kokeiluhankkeet	-660
Ympäristöseurantojen näytteenoton ostopalvelut (siirto momentilta 32.01.02)	1 225
Tasomuutos	-1 800
Yhteensä	2 065

2016 talousarvio	15 825 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	13 760 000
2014 tilinpäätös	17 160 000

52. Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 37 616 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ympäristöministeriön ohjauksessa toteutettavaan Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin seuraavasti:

1) Metsähallituksen hallinnassa olevien kansallispuistojen, muiden luonnonsuojelualueiden ja -kohteiden, erämaa-alueiden sekä arvokkaiden kulttuurikohteiden hoidon ja opastustoiminnan menoihin sekä yksityisten suojelualueiden hoitomenoihin

2) luonnonsuojelualueilla ja -kohteilla niiden suojelutarkoitusta palvelevaan rakentamiseen sekä olemassa olevien rakennusten, rakennelmien, teiden ja tieosuuksien perusparantamis-, korjaus-, kunnossapito- ja purkumenojen maksamiseen samoin kuin luonnonsuojelualueilla sijaitsevien tai niitä varten tarvittavien rakennusten ostamiseen

3) sellaisten koneiden, laitteiden ja kaluston hankkimiseen, joiden hankintahinta on yli 10 000 euroa ja taloudellinen käyttöaika yli kolme vuotta.

Lisäksi Metsähallitus saa käyttää näihin julkisiin hallintotehtäviin Metsähallitukselle kertyvät sellaiset julkisten hallintotehtävien tulot, jotka kuuluvat ympäristöministeriön toimialaan.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kansallispuiston perustamisesta Suomen 100-vuotisjuhlavuonna 2017 aiheutuvien menojen maksamiseen.

Toiminnan tavoitteet ympäristöministeriön toimialan osalta ovat:

- Lajien ja luontotyyppien suojelutaso paranee.
- Natura 2000- ja luonnonsuojelualueverkoston tila paranee.
- Kulttuurihistoriallisen kiinteistövarallisuuden arvot säilyvät ja tila paranee.

— Luonnossa virkistäytyminen lisää hyvinvointia ja luonnon arvostusta, jota tuetaan aktiivisella viestinnällä.

— Kartoitetaan itsenäisyyden juhluvuoden 2017 kansallispuiston opastus- ja virkistyspalveluiden tarve, laaditaan sen pohjalta kansallispuistotasoisten palveluiden toteuttamisohjelma ja aikataulu sekä aloitetaan akuuteimpien puutteiden korjaaminen.

Selvitysosa: Ympäristöministeriö asettaa Metsähallituksen toiminnalliselle tuloksellisuudelle seuraavat alustavat tulostavoitteet:

Määrälliset tavoitteet

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 tavoite
NATA-arvioitujen Natura-alueiden lukumäärä	37	30	40	30
Ennallistaminen (ha)	2 212	1 627	860	800
Lajiesiintymätarkistukset (kpl)	-	-	1 800	1 900
Käyntimäärät: kansallispuistot, valtion retkeilyalueet, luontokeskukset	3 642 600	3 649 300	3 647 000	3 650 000
Luontokeskusten, maastopalveluiden ja lupa-asiakkaiden asiakastytyvyisyys	4,04	4,04	4,05	4,04

Metsähallitus

— toteuttaa Natura 2000- ja muilla suojelualueilla hoito-, ennallistamis- ja muita suojelutoimia tavoitteena alueiden tilan ja kytkeytyneisyyden sekä ekosysteemipalveluiden toiminnan parantaminen. Metsähallitus myös seuraa tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta sekä vastaa koko suojelualueverkon tilan seurannasta

— parantaa uhanalaisten ja luontodirektiivin lajien ja luontotyyppien sekä lintudirektiivin lajien suojelutasoa täydentämällä niitä koskevaa tietopohjaa ja kohdentamalla sen perusteella suojelutoimet mahdollisimman tehokkaasti

— luo edellytyksiä luontomatkailulle ja luonnon virkistyskäytölle parantamalla käytön kannalta keskeisten luonnonsuojelualueiden palveluvarustusta, opastusta ja kulutuskestävyyttä sekä seuraa näiden alueiden taloudellista merkitystä ja muita hyötyjä

— osallistuu metsien ja vesialueiden virkistys- ja matkailukäytöstä laadittavan selvityksen valmisteluun

— viestii luonnon monimuotoisuuden suojelusta ja käyttömahdollisuuksista edistäen luonnossa virkistäytymisestä koituvia myönteisiä vaikutuksia

— osallistuu merenhoidon suunnitteluun ja toimeenpanoon ja kehittää sisävesien monimuotoisuuden suojelua

— vastaa luonnonsuojelualueiden tietojärjestelmien kehittämisestä ja teknisestä ylläpidosta

— ylläpitää ja hoitaa kulttuurihistoriallista kiinteistövarallisuutta valtion kiinteistöstrategian periaatteiden mukaisesti

— aloittaa luonnonsuojelualueiden kiinteistönmuodostamista ja hoidon ja käytön suunnitelua koskevan kolmevuotisen projektin 8 000 000 euron määrärahan turvin.

Metsähallituksen ympäristöministeriön toimialaan kuuluvista julkisista hallintotehtävistä arvioidaan Metsähallitukselle kertyvän tuloja arviolta 4 900 000 euroa, josta noin 200 000 euroa on tarpeettomien kiinteistöjen myyntituottoja.

Muut tunnusluvut

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 esitys
Kansallispuistojen hoito (kpl)	37	37	39	39
Muiden luonnonsuojelualueiden hoito (kpl)	536	665	735	870
Kansallispuistojen hoito (ha)	981 000	984 000	988 000	988 000
Muiden luonnonsuojelualueiden hoito (ha)	703 000	763 000	990 000	1 070 000
Muiden luonnonsuojelukohteiden hoito (ha)	1 050 000	1 002 000	790 000	720 000
Erämaa-alueiden (12 kpl) hoito (ha)	1 490 000	1 489 000	1 489 000	1 489 000
Erityisesti suojeltavien lajien esiintymien suojelu (kpl)	4 211	4 211	4 250	4 250
Muiden uhanalaisten ja luontodirektiivilajien esiintymien suojelu (kpl)	-	18 160	30 000	30 000
Muinaisjäännösten lkm (kpl, Museoviraston rekisteri)	2 380	2 273	2 273	2 273
Suojeltujen rakennusten lukumäärä (kpl)	312	334	340	340
Luontokeskusten ja muiden asiakaspisteiden määrä (kpl)	30	30	29	28

Hallitusohjelman toimenpiteiden mukaan luonnonsuojelualueiksi jo varattujen alueiden suojelutoimet, kuten maanmittaustoimitukset, hoito- ja käyttösuunnitelmat viedään loppuun 8 000 000 euron kertaluonteisella määrärahalta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Perustetaan kansallispuisto	500
Kertaluonteinen siirto momentilta 35.10.63 (HO 2015)	8 000
Kulttuurihistoriallisen kiinteistövarallisuuden hoito	-350
Luonto- ja kulttuurikohteiden infran kertaluonteisen lisäyksen poisto	-5 000
Nuorten työllistäminen	-500
Paikkatietojärjestelmien ylläpito ja jatkokehittäminen (siirto momentilta 35.10.63)	350
Palkkausten tarkistukset	18
Yhteensä	3 018

2016 talousarvio	37 616 000
2015 talousarvio	34 598 000
2014 tilinpäätös	34 622 000

60. Siirto öljysuojarahastoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää öljyjättemaksusta annetun lain (894/1986) 7 §:n nojalla öljysuojarahastoon tehtävän siirron maksamiseen.

vaamiseen. Erityisesti heikentyneiden rannikkovesien ja jokien tilaa parannetaan. Julkisen sektorin kumppanuuksia vahvistetaan yksityisen sektorin ja vapaaehtoisjärjestöjen kesken. Samalla tuetaan vesiteknologian vientimahdollisuuksia ja yritysten kilpailukykyä lisäämällä suomalaista vesiosaamista, uusien teknologioiden käyttöönottoa ja hyviä käytäntöjä. Määrärahaa voidaan käyttää hallituksen strategisten tavoitteiden mukaisten kärkihankkeiden toteuttamiseen edistämällä vesientilaa parantavia käytännön hankkeita, joita tehdään käyttäen uusia ja vaikuttavia keinoja ja toimintatapoja vähentää ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormitusta vesiin.

Määrärahasta käytetään 2 660 000 euroa pilaantuneiden alueiden kunnostamiseen joko avustuksina tai valtion jätehuoltotoina ympäristö- tai terveysriskien kannalta merkittävässä kohteissa, jotka ELY-keskukset ovat priorisoineet. Määrärahaa voidaan käyttää myös ympäristövahinkojen ehkäisyyn kannalta välttämättömien toimien rahoittamiseen. Hallituksen kärkihankkeena toteutetaan myös kansallinen pilaantuneiden maa-alueiden kunnostuksen ja maa-aineskierrätyksen kokeiluohjelma kriittisimpien riskialueiden tutkimiseksi, vedenoton kannalta tärkeiden pohjavesialueiden suojelemiseksi, maa-ainesten hyötykäytön lisäämiseksi ja kotimaisten puhtaiden teknologioiden kehityksen (kestävät kunnostusmenetelmät) vauhdittamiseksi.

Momentin määrärahoista maksettavaan arvonlisäveroon on varattu 322 000 euroa. Arvonlisäveron käyttöä seurataan ja tarvittaessa tehdään muutokset määrärahan mitoitukseen.

Momentin määrärahalla edistettäviä hankkeita rahoitetaan vähäisessä määrin lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön pääluokkaan budjetoidusta momentin 32.01.02 määrärahoista lähinnä työmaiden työnjohton palkkaus- ja muina kulutusmenoina.

Määrärahan arvioitu käyttö

	Myönnetään €
1. Pinta- ja pohjavesien tilan parantaminen	2 860 000
2. Pilaantuneiden alueiden kunnostus	2 660 000
3. Arvonlisävero	322 000
Yhteensä	5 842 000

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Vuoden 2016 sitoumukset	-	2 500	2 500	5 000
Menot yhteensä	-	2 500	2 500	5 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Pilaantuneiden maa-alueiden kokeiluohjelma	1 300
--	-------

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Ravinteiden kierrätys ja Itämeren ja vesien suojeleminen	1 500
Tasomuutos	-7 200
Yhteensä	-4 400

2016 talousarvio	5 842 000
2015 talousarvio	10 242 000
2014 tilinpäätös	12 342 000

63. Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 18 480 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) maa- ja vesialueiden sekä rakennusten ostamiseen ja lunastamiseen luonnonsuojelutarkoituksia varten sekä erämaa-alueisiin liitettävien alueiden ostamiseen
- 2) korvausten maksamiseen maanomistajille tai erityisen oikeuden haltijoille luonnonsuojelulain 24, 25, 29 ja 47 §:n mukaisten päätösten tai sopimusten aiheuttamista taloudellisista menetyksistä
- 3) Natura 2000 -verkoston toteuttamisesta aiheutuviin luonnonsuojelulain 53 §:n, maankäyttö- ja rakennuslain 197 §:n sekä yksityistielain 7 a §:n mukaan valtiolle määrättyihin korvauksiin
- 4) maa-aineslain 8 ja 26 §:n mukaisesti suojelusta aiheutuviin korvauksiin
- 5) luonnonsuojelulain 55 §:n 2 momentin mukaisiin haitankorvauksiin
- 6) valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin hankittavien alueiden tai yksityisiksi suojelualueiksi perustettavien alueiden arvioinnista, maanmittaustoimituksista ja hankintatehtävistä sekä yksityisten suojelualueiden merkinnästä aiheutuviin menoihin ja lisäksi ympäristöministeriön hallinnassa olevien alueiden kiinteistönhoidon menoihin ja mahdollisiin korvaustoimitusten kuluihin
- 7) enintään 120 000 euroa erikseen tehtävien yhteistoimintasopimusten perusteella maksettaviin palkkioihin, joilla edistetään maanomistajien tekemien Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSU) mukaisten tarjousten käsittelyä
- 8) koron maksamiseen jaksotetuille kauppahinnan ja korvausten maksuerille, jolloin koron suuruus on kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 95 §:n 1 momentin mukainen
- 9) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten maksamiin korvauksiin rauhoitettujen harvinaisten eläinten aiheuttamista vahingoista
- 10) kunnille ja kuntien virkistysalueiden hankintaa varten perustamille yhteisöille seudullisesti ja valtakunnallisesti merkittävien virkistysaluehankintojen tukemiseen valtionavustuslain nojalla. Hankintojen tulee edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua
- 11) metsätuhojen torjunnasta annetun lain perusteella luonnonsuojelualueelta tai luonnonsuojelutarkoitukseen hankitulta valtion alueelta levinneiden metsätuhojen aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta ja vahinkojen arvioinnista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Valtioneuvoston vahvistamien luonnonsuojeluohjelmien, Natura 2000 -verkoston ja Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) toteuttamiseksi saa tehdä vuonna 2016 sopimuksia ja antaa sitoumuksia, joista aiheutuu menoja vuoden 2016 jälkeisille vuosille yhteensä enintään 10 000 000 euroa.

Selvitysosa: Hankkimalla maata valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin sekä korvausmenetelyllä toimeenpannaan pääasiassa valtioneuvoston vahvistamia luonnonsuojeluohjelmia, Natura 2000 -verkostoa, erityisesti suojeltavien lajien suojelua ja kaavojen suojelualuevarauksia. Lisäksi toteutetaan METSO-ohjelmaa. Määrärahaa käytetään myös vuonna 2015 käynnistyvän soidensojeluntäydennysohjelman toimeenpanoon. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ohella Metsähallitus jatkaa suojelualuehankintoja. Vuosina 1971—2014 on valtion omistukseen hankittu alueita luonnonsuojelutarkoituksiin yhteensä noin 403 000 hehtaaria ja perustettu yksityisiä suojelualueita korvausta vastaan kaikkiaan 177 000 hehtaaria.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman mukaisten metsäalueiden hankintaan ja korvauksiin käytetään 8 000 000 euroa. Virkistysalueiden hankinnan tukemiseen varataan 100 000 euroa. Määrärahasta 2 000 000 euroa voidaan tarvittaessa osoittaa Metsähallituksen käyttöön.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Vuoden 2016 sitoumukset	-	5 000	3 000	2 000	10 000
Menot yhteensä	-	5 000	3 000	2 000	10 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteinen siirto momentille 35.10.52 (HO 2015)	-8 000
Luonnonsuojelualuiden hankinta- ja korvausmenojen säästö päätös (HO 2015)	-12 000
Paikkatietojärjestelmien ylläpito ja jatkokehittäminen (siirto momentille 35.10.52)	-350
Tasomuutos	-10 000
Yhteensä	-30 350

2016 talousarvio	18 480 000
2015 talousarvio	48 830 000
2014 tilinpäätös	53 530 000

64. EU:n ympäristörahasen osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää EU:n komission hyväksymien LIFE-ympäristörahasesta rahoituskauden 2007—2013 ja uuden kauden 2014—2020 osarahoitettavien hankkeiden sekä muiden pilotti-hankkeiden EU-rahoitusosuuksien maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää noin 60 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen projekti-tehtäviin.

Momentille nettoutetaan työnantajalle maksettavat sairaus- ja äitiyspäivärahat.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään valtionhallinnon organisaatioiden toteuttamiin LIFE+-ohjelman 2007—2013 ja 2014—2020 ohjelmakauden hankkeiden EU-osarahoitukseen.

EU:n suorittama rahoitusosuus LIFE-hankkeisiin ja pilottihankkeisiin tuloutetaan momentille 12.35.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	1 500
Yhteensä	1 500

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	4 500 000
2015 talousarvio	3 000 000
2014 tilinpäätös	3 000 000

65. Öljyjättemaksulla rahoitettava öljyjätehuolto (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää öljyjättemaksusta annetun lain 7 §:n nojalla öljyjätteistä ja niiden keräilystä, kuljetuksesta, varastoinnista ja käsittelystä aiheutuvien korvausten maksamiseen öljyjättemaksuina kertyvien varojen käytöstä öljyjätehuoltoon annetussa valtioneuvoston päätöksessä (1191/1997) tarkemmin säädetyin perustein.

Selvitysosa: Määräraha yhdessä momentin 35.10.60 määrärahan kanssa vastaa öljyjättemaksujen kertymää momentille 11.19.08.

2016 talousarvio	1 000 000
2015 talousarvio	1 000 000
2014 tilinpäätös	1 000 000

66. Kansainvälisen yhteistyön jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 440 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ympäristöministeriön toimialaan liittyvien kansainvälisten järjestöjen ja sopimusten jäsenmaksujen ja rahoitusosuuksien maksamiseen sekä muihin kansainvälisten sitoumusten aiheuttamiin maksuihin ulkomaille.

*Selvitysosa:***Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)**

Ilmasto ja ilmakehä	300 000
Ekosysteemipalvelut ja luonnon monimuotoisuus	500 000
Itämeri, vesistöt ja vesivarat	410 000
Materiaalitehokkuus ja kemikaalit	160 000
Asuminen ja rakennettu ympäristö	7 000
Muut maksut ulkomaille	63 000
Yhteensä	1 440 000

2016 talousarvio	1 440 000
2015 talousarvio	1 440 000
2014 tilinpäätös	1 324 000

70. Alusinvestoinnit (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 7 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää merentutkimusalue Arandan peruskorjaukseen sekä jääolosuhteissa toimivan öljyntorjuntalaitteiston ja muun avomeriöljyntorjuntakaluston hankinnoista aiheutuviin menoihin.

Valtuus

Mikäli vuodelle 2015 myönnettyä merentutkimusalue Arandan peruskorjaukseen liittyvää valtuutta solmia sopimuksia ja antaa sitoumuksia on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä päätöksiä vuonna 2016.

Selvitysosa: Merentutkimusalue Arandan peruskorjauksen suunnittelu on aloitettu vuonna 2015 ja se jatkuu vuonna 2016. Peruskorjaus on tarkoitus toteuttaa vuosina 2016—2018 ja sen kokonaiskustannusarvio on 11 600 000 euroa. Korjaus- ja muutostöissä pyritään käyttökustannuksien pienentämiseen. Peruskorjauksessa huomioidaan myös aluksella työskentelevien tutkijoiden työturvallisuuden sekä tutkimustyön laadun varmistaminen.

Korvauksia jääolosuhteiden öljyntorjuntalaitteiden ja puuttuvan avomeritorjuntakaluston hankinnasta arvioidaan saatavan öljysuojarahastosta 1 500 000 euroa. Korvaukset tuloutetaan momentille 12.35.10.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2016	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2016 lähtien
Vuoden 2015 sitoumukset	4 000	4 000	3 000	11 000
Yhteensä	4 000	4 000	3 000	11 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Merentutkimusalue Arandan peruskorjauksen suunnittelu	-600
Merentutkimusalue Arandan peruskorjaus	4 000
Merentutkimusalueiden Aranda ja Muikko peruskunnostus	-850
Öljyntorjuntalaitteiston ja avomeriöljyntorjuntakaluston hankinta	3 500
Yhteensä	6 050

2016 talousarvio	7 500 000
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	1 450 000
2014 tilinpäätös	13 500 000

20. Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen*Selvitysosa:**Vähähiilinen ja energiatehokas Suomi*

Kaavoituksella edistetään eheää ja liikennetarvetta vähentävää yhdyskuntarakennetta sekä luodaan edellytyksiä elinympäristön laatua parantavalle täydennysrakentamiselle. Erityisesti asuinalueiden sijoittamisella vaikutetaan yhdyskuntarakenteeseen ja sillä on oleellinen merkitys kilpailukyvyn kannalta. Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarvioinnin perusteella korostetaan erityisesti kaupunkiseutukokonaisuuksien suunnittelun kehittämistä ja yhdyskuntarakenteen ohjausta.

Maakunta-, yleis- ja asemakaavan tehtäviä selkeytetään niiden käyttämiseksi nykyistä tarkoituksenmukaisemmin. Kasvavien kaupunkiseutujen ja maaseudun suunnittelutarpeet ovat entistä eriytyneempiä. Mahdollisuuksia kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen ohjauksen ja laadukkaana täydennysrakentamisen parantamiseksi selvitetään. Asuin- ja työpaikka-alueiden elinympäristön laatua edistävällä täydennysrakentamisella hyödynnetään olemassa olevaa infrastruktuuria, vähennetään liikennetarvetta ja tuetaan joukkoliikenteen ja muiden palvelujen järjestämistä. Kirkonkylien, kylien ja maaseudun maankäytön ohjausta kehitetään huomioiden kasvualueista poikkeava kehittämistarve, luonnonvaratalouden uudet kehityssuunnat ja pyrkimys paikalliseen energiantuotantoon. Kuntien rakenneuudistus tuo tarvetta maaseutualueiden palveluja tukevaan suunnitteluun.

Kulttuuriympäristön suunnitelmallisen hoidon ja käytön mahdollisuudet ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja siihen sopeutumisessa tunnistetaan ja tuetaan tähän liittyviä toimenpiteitä.

Tuulivoimarakentamisen suunnittelua ohjataan eri lakien mukaisilla menettelyillä ja sen laatua on tarpeen yhdenmukaistaa. Tuulivoimarakentamisen ohjauskeinoja kehitetään edelleen ilmasto- ja energiastrategian tavoitteiden saavuttamiseksi.

Annetaan lähes nollaenergiarakentamiseen siirtymistä uudisrakentamisessa koskeva hallituksen esitys eduskunnalle. Samassa yhteydessä varmistetaan se, että uusiutuvan energian käyttöön kannustavan RES-direktiivin velvoite uusiutuvan energian käyttämisestä rakennuksissa tulee toi-

meenpantua. Luodaan mahdollisuuksia ja kannustetaan nykyisiä vähimmäisvaatimuksia energiatehokkaampaan rakentamiseen uudis- ja korjausrakentamisessa. Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin (EPBD) ja energiatehokkuusdirektiivin (EED) uudistamistyö on käynnissä. Uusien rakennustuoteryhmien energiamerkintää ja energiaa käyttävien tuotteiden ekologisen suunnittelun vaatimuksien toimeenpanosta ja ohjauksesta huolehditaan.

Edistetään suunnitelmallista kiinteistönpitoa ja kiinteistöjen hyvää ylläpitoa sekä korjausrakentamisen hyviä käytäntöjä portaaliratkaisuin ja korjausneuvontaverkostoa vahvistamalla. Jatketaan rakentamismääräysten uusimista ottaen huomioon myös EU-säädökset. Energiatehokkuutta parantavissa korjausrakentamistoimissa huomioidaan rakennuksen ominaispiirteitä säilyttäviä ja turvaavia ratkaisuja, jotka samalla tukevat elinympäristön laadun parantamista ja myös kulttuuriympäristön ja perinteisen rakennuskannan erityisvaatimuksien huomioon ottamista.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimiva kiertotalous

Valmistellaan toimia ympäristökuormituksen vähentämiseksi sekä materiaali- ja resurssitehokkuuden parantamiseksi uudisrakentamisessa ja korjaamisessa.

Hyvä ympäristön tila

Alueidenkäytön suunnittelulla vaikutetaan olennaisesti elinympäristön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Hyvän elinympäristön turvaamiseksi kehitetään keinoja sekä kasvavien kaupunkiseutujen että väestöltään vähenevien alueiden suunnittelun parantamiseen.

Hyvin hoidettu ja elinvoimainen kulttuuriympäristö lisää ihmisten hyvinvointia ja sillä on tärkeä merkitys viihtyisän asuinympäristön luomisessa. Kulttuuriympäristöjen arvo ja myönteiset vaikutukset yhdyskuntien ja elinkeinoelämän kehittämisessä tunnustetaan ja niitä osataan hyödyntää hyvän elinympäristön luomisessa ja vahvistamisessa. Kehitetään valtion kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kiinteistövarallisuuden hoidon ja suojelun menettelyjä. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt ja valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet huomioidaan alueiden käytössä ja rakentamisessa, samoin maaseudun kylät, kirkonkylät ja niiden elinvoiman turvaaminen. Tuetaan taantuvien alueiden elinvoimaisuutta muun muassa edistämällä vajaakäytössä olevien tilojen käyttöä.

Alueiden käytön suunnittelu tukee vihreän infrastruktuurin ylläpitämistä ja vahvistamista. Viherrakennetta tarkastellaan kokonaisuutena. Luonnossa liikkumismahdollisuuksia ja lähivirkistysmahdollisuuksia parannetaan niin, että luonto on kaikenikäisten saavutettavissa.

Melulle altistuneiden määrää arvioidaan ympäristömeludirektiivin melukartoitusten ja valtioneuvoston meluntorjunnasta tekemän periaatepäätöksen perusteella ja kehitetään mahdollisimman kustannustehokkaita meluntorjuntaratkaisuja.

Merialueeseen kohdistuu yhä enemmän erilaisia käyttöpaineita, joiden yhteen sovittamisesta on huolehdittava. EU:n merialuedirektiivin edellyttämällä merialuesuunnittelulla vaikutetaan merialueen taloudellisen kasvun kestävytyteen ja meriympäristön suojeluun.

Toteutetaan eduskunnan edellyttämiä toimenpiteitä rakennusten kosteus- ja homeongelmien poistamiseksi.

Monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut

Viherrakenteeseen ja ekosysteemipalveluihin liittyvät kysymykset nostetaan selkeämmin esille alueidenkäytön suunnittelussa.

Hyvinvointia ja kilpailukykyä tukevat asumisolot

Toimivat asuntomarkkinat edistävät kasvuseutujen hallitun yhdyskuntarakenteen syntymistä ja luovat edellytyksiä seutujen yleiselle taloudelliselle toimintakyvylle ja erilaisten palvelujen tehokkaalle järjestämiselle. Kysyntään nähden riittävä asuntotarjonta on avainasemassa kasvavien kasvukeskusten asumisen kohtuuhintaisuuden toteutumisessa ja seudun kilpailukyyn parantamisessa.

Kaupunkiseutujen eheytyminen vähentää autoilun tarvetta, lisää arjen sujuvuutta ja parantaa palvelujen edellytyksiä ja saavutettavuutta. Alueita kehitetään kokonaisvaltaisesti siten, että maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelujen ja elinkeinojen suunnitelmat sekä toteutus sovitetaan yhteen yli kuntarajojen. Kuntien välinen yhteistyö edistää selviytymistä kiristyvän kuntatalouden haasteista.

Talouden yleinen epävarmuus ja heikko talouskehitys ovat jatkuneet jo pitkään. Asuntojen uudisrakentaminen on vähentynyt viime vuosien hitaasta talouskasvusta johtuen. Vuonna 2015 asuntotuotannon odotetaan kääntyvän lievään nousuun ja asuntoaloitusten määräksi arvioidaan 26 000—27 000. Vuonna 2016 asuntotuotannon odotetaan pysyvän samalla tasolla. Vaikka korkotaso on edelleen erittäin matala, ovat työttömyyden kasvu ja yleisen ostovoiman heikentyminen jo valmiiksi asuntojen korkean hintatason kanssa hillinneet erityisesti suurempien omistusasuntojen kysyntää. Asuntorakentaminen keskittyykin aiempaa voimakkaammin vuokra-asuntorakentamiseen.

Kaupungistumisen jatkuessa uusia asuntoja tarvitaan erityisesti isoilla kasvuseuduilla, erityisesti Helsingin seudulla. Varsinkin kohtuuhintaisia asumisratkaisuja tarvitaan pääkaupunkiseudulla, jossa asuntomarkkinatilanne on koko maassa selvästi haastavin. Kaupungistumisen lisäksi väestön ikääntyminen, palvelusektorin kasvava työvoimatarve ja lisääntynyt maahanmuutto nostavat asuntojen kysyntää kasvukeskuksissa myös jatkossa.

Asuntomarkkinoiden toimivuuden ja kohtuuhintaisen asumisen ensisijainen edellytys on riittävä, nopeasti käyttöön saatavissa oleva tonttivaranto. Kaavoitettua tonttivarantoa on tarve lisätä tukeutuen jo olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen, jolloin joukkoliikenteen ja palveluiden tehokkaan järjestämisen edellytykset voivat toteutua.

Suurimmilla kaupunkiseuduilla toteutetaan uudistettuja aiesopimuksia tavoitteena eheät, toimivat ja kilpailukykyiset kaupunkiseudut. MAL-aiesopimusmenettelyllä tiivistetään sekä kuntien keskinäistä että kuntien ja valtion eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä seudullisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Valtion tukeman asuntotuotannon painopiste on suurimmissa kasvukeskuksissa, aivan erityisesti Helsingin seudulla.

Ympäristöministeriö koordinoi metropolipolitiikkaa, jolla kehitetään metropolialuetta kokonaisuutena painottamalla eri toimijoiden yhteistyömuotoja ja kansallisten politiikkatoimenpiteiden aluelähtöistä räätälöintiä. Metropolipolitiikan ja sen välineiden toimivuutta arvioidaan ja selvitetään myös alueen yhdyskuntarakenteen vaikutuksia kilpailukykyyn ja tuottavuuden nousuun hyödyntäen alan kansainvälisiä tutkimustuloksia.

Ikääntyneen väestön asuinoloja edistetään edelleen käynnissä olevan kehittämisohjelman puitteissa. Erityistä tukea asumisessaan tarvitsevien väestöryhmien asuntojen määrää kasvatetaan mm. muistisairaiden vanhusten määrän nousun ja laitospaikkojen vähentämistavoitteen vuoksi. Erityisryhmien avustukset kohdennetaan ensisijaisesti heikoimpien ryhmien asuinolojen parantamiseen. Asunnottomuustyötä jatketaan. Sen keskiössä ovat hajautettuihin asumisratkaisuihin sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseen panostaminen. Asumisneuvontaa kehitetään. Asumisen tukitoimissa korostuu monialainen liikkuva, kotiin vietävä tuki. Kehitysvammaisten asuimistilannetta parannetaan tavoitteena vähentää kehitysvammaisten laitospaikkojen määrää. Myös mielenterveyskuntoutujien asumista kehitetään.

Valtion tuotantotuen perusteena ovat asuntojen pitkäaikainen käyttötarve sekä hankkeiden taloudellinen kestävyys. Tuettu asuntotuotanto kohdistetaan pääasiallisesti suurilla kaupunkiseuduilla alueille, joilla tarve kohtuuhintaisista asumisratkaisuista on suurin. Helsingin seudun asuntotuotannossa valtion tukemaa normaalia vuokra-asuntotuotantoa tuetaan käynnistysavustuksin.

Asuntotuotannon alue- ja tyyppijakauma

	2013	2014	2015 arvio	2016 arvio
ARA-tuotanto (osapäätökset):				
Kasvukeskukset	5 000	5 000	6 500	6 500
Muu maa	1 300	1 500	1 000	1 000
Erityisryhmille tarkoitettut asunnot ARA-tuotannossa	3 000	2 900	4 000	4 000
Pienten asuntojen osuus ARA-tuotannossa (normaalit vuokra- ja asumisoikeustalot), %	66	54	60	60
Asuntojen hintojen muutos, %	2,1	0,6	0	2
Vapaaarahoitteisten vuokrien muutos, %	3,8	3,3	3	3
Aravavuokrien muutos, %	3,8	3,0	3	3

Helsingin seudun aiesopimuksen toteutuminen aiesopimuskunnissa

Tavoite	Pitkän aikavälin tavoite/v	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Uudet kaavat (asuntoa)	13 000	11 900	13 000	13 000	13 000
Koko asuntotuotanto (alkava)	12 500	10 900	10 700	11 700	11 700
Valtion tukema vuokra-asuntotuotanto (alkava)	2 500	1 540	2 000	2 850	2 500

Asunnottomien määrä

	2013	2014	2015 arvio	2016 arvio
Yhden hengen taloudet yhteensä	7 500	7 100	7 000	7 000
Perheet yhteensä	420	430	450	450
Pitkäaikaisesti asunnottomat yhteensä	2 545	2 440	2 400	2 300

Valtion tukema asuntujen uustuotanto, perusparantaminen ja asuntujen hankinta sekä muu asuntotuotanto vuonna 2014 ja arvio vuosista 2015—2016

	2014 toteutuma asuntoa	2015 arvio asuntoa	2016 arvio ja valtuudet asuntoa
Aloitettut uudet asunnot yhteensä	25 000	25 500	27 000
— asuntolainojen korkotuki	6 558	7 500	7 500
— täytetakauksellinen välimalli	822	2 000	2 000
— vapaarahoitteiset ym. asunnot	17 620	16 000	17 500
Korjaustoiminnan korkotukilainoitus	13 700	4 500	4 500
Perusparannuksen takauslainoitus	-	8 000	8 000
Asuntojen hankinta			
— asuntosäästöpalkkiojärjestelmä	1 500	1 500	1 500
— korkotukilainoitus, sosiaaliset vuokra-asunnot	500	500	500
Kotitalouksien asuntolainojen valtioneuvoston takaus ¹⁾	14 650	15 000	15 000

¹⁾ Kohdistuu pääosin hankintoihin, mutta myös korjauksiin ja rakentamiseen.

Valtion asuntorahaston riskien hallinta

Valtion tukema asuntotuotanto lisää valtion takausvastuiden määrää. Uuden tuetun tuotannon kohdentaminen pääosin suurille kaupunkiseuduille pienentää kuitenkin lainoihin liittyviä takausriskejä. Myös valtion aiemmin myöntämät aravalainat painottuvat suuriin kasvukeskuksiin.

Lainoihin liittyviä riskejä seurataan Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen ja Valtiokonttorin yhteisessä riskityöryhmässä. Vanhojen aravalainojen maksuviiveet ovat olleet viimeisen vuoden aikana selvässä kasvussa. Tästä huolimatta Valtiokonttorin riskimallin mukaan aravalainapääomista noin 94 % on pieniriskisissä tai lähes riskittömissä kunnissa. Maksuongelmat keskittyvät pääosin väestöltään väheneville alueille ja johtuvat lähinnä tyhjilleen jääneiden asuntojen aiheuttamista taloudellisista rasitteista yhteisöille.

Ongelmiin ajautuneiden yhteisöjen taloudellista tilannetta helpotetaan lainoihin liittyvien erilaisien tuki- ja huojennustoimenpiteiden avulla sekä yksittäisten kohteiden vapauttamisella niihin kohdistuvista rajoituksista. Toimenpiteissä painotetaan kustannustehokkuutta. Lisäksi aravalainojen ennaaikaista takaisinmaksua korvaavalla lainarahoituksella helpotetaan valtion myöntämällä täytetakauksella. Aravalainojen ylimääräiset lyhennykset ovat olleet kahden viimeisen vuoden aikana yhteensä noin 401 milj. euroa.

Asuinrakennusten perusparantamisen tukemisessa tuki kohdennetaan kohteisiin, joiden käyttö on jatkossakin pitkäaikaista. Valtion takaamien omistusasuntolainojen maksuviiveet ovat suhteessa lainakantaan erittäin vähäisiä ja takauksista aiheutuneiden takauskorvausten odotetaan pysyvän pieninä.

	2013	2014	2015 arvio	2016 arvio
Aravalainakanta (milj. euroa, tilanne 31.3.)	6 900	6 380	6 100	5 700
Vuokra- ja asumisoikeustalojen korkotukilainojen takaukset (milj. euroa, tilanne 31.12.)	8 300	9 430	11 000	12 000
Omistusasuntolainojen valtiontakausten vastuu (milj. euroa, tilanne 31.12.)	2 000	2 020	2 200	2 300
Maksuviiveellisten (270 päivää) aravalainojen osuus aravalainakannasta (tilanne 31.3.), %	0,29	0,5	0,9	1,0
Omistusasuntolainojen valtiontakauksista maksetut takauskorvaukset (1 000 euroa)	700	190	400	400
Arava-rajoituksista vapauttamispäätökset (asuntoja)	3 300	2 500	3 000	3 000

Asumisen tuen kehitys vuosina 2014—2016 (milj. euroa)

	2014 toteutunut	2015 talousarvio	2016 esitys
Talousarviosta maksettavat tuet			
— Asuntojen korjaus- ja energia-avustukset 35.20.55	43	-	22,2
Asuntolainojen korkojen verovähennysoikeudesta saatava tuki (arvio)	280	240	230
Yleinen asumistuki	742	918	1 045
Eläkkeensaajan asumistuki	498	527	553
Opiskelijoiden asumislisä	266	272	273
Valtion asuntorahastosta maksettavat tuet			
Korkotuet			
— asuntolainojen korkotuki	8,7	13,0	13,2
Avustusten myöntämisvaltuudet			
— korkotukilainoituksen käynnistysavustus	10,0	10,0	10,0
— takauslainojen käynnistysavustus	-	3,0	-
— avustukset erityisryhmille	120,0	120,0	122,2
— tervehdyttämisavustukset vuokra- ja asumisoikeustaloille	0,4	2,6	2,6
— purkuavustukset	0,3	2,0	2,0
— avustus kunnallistekniikan rakentamiseen	15,0	15,0	15,0
— asuinaluekohtainen avustus kasvukeskusten kunnille	4,0	4,0	-
— aravatalojen purkuakordit	0,4	3,5	3,0 ¹⁾
— aravatalojen rajoitusakordit	1,0	1,5	2,0
— asumisneuvontatoiminta	0,5	0,9	0,9
— perusparantamisen käynnistysavustus	139,8	-	-
— korjausavustukset	4,1	40,0	2,8
— käyttötarkoituksen muutosavustus	-	2,0	-
Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskuksen tutkimus- ja kehittämisrahoitus	0,7	0,7	0,7
Asuntotuotannon korkotukilainojen hyväksymisvaltuus	1 015	1 170	1 170

Asumisen tuen kehitys vuosina 2014—2016 (milj. euroa)

	2014 toteutunut	2015 talousarvio	2016 esitys
Valtion takausvaltuus täytetakauksellisen välimallin vuokratalojen rakentamislainoille	121	285	285
Valtion takausvaltuus asunto-osakeyhtiöiden peruskorjauslainoille	-	100	100
Kokonaistakausvaltuuden muutos omistusasuntolainoille	100	200	-

¹⁾ Purku- ja rajoitusakordit on yhdistetty vuonna 2016 siten että yhteisvaltuus on enintään 5 milj. euroa.

01. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 4 956 000 euroa.

Selvitysosa: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus edistää kestäväää ja kohtuuhintaista asumista tukien toimeenpanolla, ohjauksella ja valvonnalla sekä niihin kytkeytyvällä kehittämis-toiminnalla. Virasto hoitaa valtion asuntorahastosta ja valtion talousarviosta rahoitettavia asuntojen korkotukilainoitukseen sekä valtion takauksiin ja avustuksiin liittyviä tehtäviä sekä rahoittaa asumisen tutkimus- ja kehittämishankkeita. Lisäksi se ohjaa ja valvoo yleishyödyllisten asuntoyhteisöjen toimintaa ja valvoo ARA-vuokra-asuntojen vuokrien määrittystä, hoitaa lainoihin ja takauksiin liittyvää riskienhallintaa sekä vastaa asumisen ja asuntomarkkinoiden informaatiopalveluista.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toiminnassa korostuvat kohtuuhintaista vuokra-asuntotuotantoa, erityisryhmien asumista ja asuntokannan kehittämistä koskevat tehtävät. Erityisesti se ottaa huomioon vanhenevan väestön asumistarpeet, energiatehokkuuden parantamisen, ja asuinalueiden kehittämisen. Virasto vastaa energiatodistusmenettelyn valvonnasta ja huolehtii energiatodistustietojärjestelmän ylläpidosta.

Ympäristöministeriö asettaa Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toiminnalliselle tulok-sellisuudelle seuraavat alustavat tulostavoitteet vuonna 2016:

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

— painottaa toiminnassaan kohtuuhintaisten normaalin vuokra-asuntotuotannon edistämistä erityisesti Helsingin seudun ja muiden aiesopimuskuntien osalta ja kehittää tukien toimeenpanoa

— painottaa hankkeiden toteutumista kilpailumenettelyin siten, ettei hankkeiden kustannusten nousu ylitä kohtuullista tasoa

— kohdentaa erityisryhmien investointiavustukset kaikkein heikoimmille ryhmille kohteiden pitkäaikaisen tarpeen perusteella ja tukee osaltaan ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman, kehitysvammaisten asumista koskevan periaatepäätöksen ja pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman toteuttamista

— edistää rakennusten energiatehokkuuden parantamista ja eheää yhdyskuntarakennetta

— vastaa vuokrien määrittämisen valvonnasta ja varmistaa ohjaus- ja valvontatoiminnalla asuntotuotannon tukien kohdentumisen asukkaille

— edistää ja etsii keinoja asuntomarkkinoiden jakautumisen seurauksena syntyvien vuokratulo-yhtiöiden taloudellisten ongelmien ratkaisemiseksi ja asuntokannan sopeuttamiseen yhdessä kiinteistönomistajien ja kuntien kanssa kehittämällä kokonaisvaltaista, ennakoivaa, kestävästä asu- misen ja asuntokannan suunnittelua

— painottaa kehittämistoiminnassa erityisesti tulosten vaikuttavuutta käytännössä. Etsii tutki- mus- ja kehittämistoiminnassa uusia, kestäviä, innovatiivisia ja laajasti vaikuttavia keinoja ja me- netelmiä kohtuuhintaisen asumisen ja elinkaaritehokkaan rakentamisen, peruskorjaamisen ja täy- dennysrakentamisen kehittämiseen.

Keskeisten suoritteiden kehitys

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio
Korkotukilainaksi hyväksyminen, päätöksiä kpl	245	450	300	300
ARAN myöntämät avustukset, maksatuksia kpl	596	893	1 300	900
Kuntien myöntämät avustukset, maksatuksia kpl	5 822	3 851	3 800	3 700
Avustukset hissien rakentamiseen, päätöksiä kpl	70	152	170	70
Avustukset asuinalueiden kehittämiseen, päätöksiä kpl	53	47	50	50
Luovutuksensaajan nimeämiset	35	29	40	40
Rajoituksista vapauttamiset, päätöksiä kpl	242	178	200	200
Kehittämisrahalla tehdyt hankintapäätökset	27	35	25	25
Kuntien vuokratulojen ja yleishyödyllisten yhteisöjen ohjaus- ja valvontakäynnit	22	19	18	18
Riskienhallintaan kohdistetut ohjauskäynnit	11	11	12	12
Korjaus- ja energia-avustusten tarkastuskäynnit kunnissa, kpl	5	1	5	5

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2014 toteutuma	2015 varsinainen talousarvio	2016 esitys
Bruttomenot	5 002	5 039	5 148
Bruttotulot	155	96	192
Nettomenot	4 847	4 943	4 956
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 489		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 661		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-11
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-11
Palkkaliukumasäästö	-16
Palkkausten tarkistukset	28
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-25
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-50
Vuokramenojen indeksikorotus	5

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vuokramenojen indeksikorotusta vastaava säästö	-5
Tasomuutos	98
Yhteensä	13

2016 talousarvio	4 956 000
2015 talousarvio	4 943 000
2014 tilinpäätös	5 019 000

55. Avustukset korjaustoimintaan (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 22 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää asuntojen korjaus-, energia- ja terveystaitta-avustuksista annetun lain (1184/2005) mukaisiin avustuksiin.

Selvitysosa: Avustuksia myönnetään vanhusten ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjaamiseen, hissien rakentamiseen ja liikkumisesteiden poistamiseen asuinrakennuksissa. Lisäksi myönnetään avustuksia kuntotutkimuksiin kosteusvaurioituneissa, terveystaittoja aiheuttavissa rakennuksissa. Muita lain (1184/2005) mukaisia korjausavustuksia ei myönnetä. Energia-avustuksia myönnetään pienituloisille avustuksensaajaruokakunnille toimenpiteiden kohdistuessa enintään kaksi asuinhuoneistoa käsittävään asuinrakennukseen. Muita energia-avustuksia ei myönnetä.

Korjaus-, energia- ja terveystaitta-avustuksista annetun lain nojalla vuoden 2014 ensimmäisen lisätalousarvion perusteella ja vuonna 2015 myönnetty avustukset sekä vuonna 2016 enintään 2 800 000 euroa myönnytyistä avustuksista maksetaan valtion asuntorahaston varoista.

2016 talousarvio	22 200 000
2014 tilinpäätös	43 000 000

60. Siirto valtion asuntorahastoon

Momentille ei myönnetä määrärahaa.

Korkotukilainat ja valtioneuvokset

Vuonna 2016 saa valtion asuntorahaston varoista tuettaviksi korkotukilainoiksi hyväksyä vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) mukaisia lainoja yhteensä enintään 1 170 000 000 euroa.

Vuonna 2016 saa vuokra-asuntojen rakentamislainojen valtioneuvoksesta annetun lain (856/2008) mukaisia lainoja hyväksyä takauslainoiksi siten, että niistä valtiolle aiheutuvien takausvastuiden määrä on yhteensä enintään 285 000 000 euroa.

Vuonna 2016 saa asunto-osakeyhtiöalojen perusparannuslainojen valtioneuvoksesta annetun lain mukaisia lainoja hyväksyä takauslainoiksi siten, että niistä valtiolle aiheutuvien takausvastuiden määrä on yhteensä enintään 100 000 000 euroa.

Vuonna 2016 saa valtioneuvoksesta aravalainan takaisinmaksamiseksi annetun lain (868/2008) mukaisia lainoja hyväksyä takauslainoiksi siten, että niistä valtiolle aiheutuvien takausvastuiden määrä on yhteensä enintään 1 000 000 000 euroa.

Omistusasuntolainojen valtiontakauksista annetun lain (204/1996) mukaisten valtionvastuiden kokonaismäärä saa vapaarahoitteisissa ja asp-lainoissa olla yhteensä enintään 2 500 000 000 euroa vuoden 2016 lopussa. Lisäksi vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain mukaisiin lainoihin tulee lainojen hyväksymisvaltuuden mukainen valtionvastuu.

Valtion asuntorahaston varoista maksetaan vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain, vuokra-asuntolainojen korkotuesta annetun lain (867/1980), asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (1205/1993), korkotuesta vuokra-asuntojen rakentamislainoille vuosina 2009 ja 2010 rakennusalan työllisyyden edistämiseksi annetun lain, vuokra-asuntojen rakentamisen lyhyestä korkotuesta annetun lain, omistusasuntolainojen korkotuesta annetun lain, asunto-osakeyhtiötalolainojen korkotuesta annetun lain ja oman asunnon hankintaan myönnettävien lainojen korkotuesta annetun lain (639/1982) mukaiset korkotuet, korkohyvitykset ja luottovarauskorvaukset. Lisäksi asuntorahaston varoista katetaan vuokra-asuntolainojen korkotuesta annetun lain 9 ja 9 a §:ssä, asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain 10 §:ssä, vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetussa laissa, vuokratalojen rakentamislainojen valtiontakauksesta annetussa laissa, korkotuesta vuokra-asuntojen rakentamislainoille vuosina 2009 ja 2010 rakennusalan työllisyyden edistämiseksi annetussa laissa, vuokra-asuntojen rakentamisen lyhyestä korkotuesta annetussa laissa, valtiontakauksesta aravalainan takaisin maksamiseksi annetussa laissa, omistusasuntolainojen valtiontakauksista annetussa laissa sekä asunto-osakeyhtiötalojen perusparannuslainojen valtiontakauksesta annetussa laissa tarkoitetut valtionvastuut.

Lykkäykset, velkajärjestelyt ja akordit

Henkilökohtaisen aravalainan saajasta itsestään riippumattomista syistä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi voidaan vuonna 2016 aravalain 46 §:n ja arava-asetuksen (1587/1993) 28 §:n nojalla myöntää yhteensä enintään 15 000 euroa lykkäystä lainan korkojen, lyhennysten tai molempien maksamisesta.

Valtiokonttorilla on oikeus yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) 78 §:ssä tarkoitetun vapaaehtoisen velkajärjestelyn yhteydessä ja yrityksen saneerauksesta annetun lain (47/1993) 97 §:ssä tarkoitetun vapaaehtoisen velkasaneerauksen yhteydessä luopua osasta valtion varoista myönnetyn asuntorahastoon takaisin maksettavan asuntolainan pääomaa ja korkoa.

Valtiokonttorilla on oikeus pakkohuutokaupan sijaan aravavuokra-asunnon tai arava-vuokratalon vapaaehtoiseen myyntiin ja oikeus luopua osasta valtion asuntolainan pääomaa, jos valtiolle syntyvien luottotappioiden arvioidaan vapaaehtoisella kaupalla jäävän pienemmiksi kuin pakkohuutokaupalla.

Purettaessa pysyvästi tyhjilleen jääneitä aravavuokrataloja väestöltään vähenevillä alueilla tai, mikäli on välttämätöntä suurempien luottotappioiden estämiseksi asuntotarpeeltaan supistuvilla alueilla, saa vuonna 2016 valtion vastuulle aravarajoituslain (1190/1993) 17 a §:n ja 16 a §:n mukaisesti jättää aravalainapääomia yhteensä enintään 5 000 000 euroa, kuitenkin siten, että aravarajoituslain 16 a §:n mukaisten rajoitusakordien määrä on yhteensä enintään 2 000 000 euroa.

Avustukset

Vuonna 2016 saa valtion asuntorahaston varoista myöntää avustuksista erityisryhmien asuntoolojen parantamiseksi annetun lain (1281/2004) mukaisia avustuksia yhteensä enintään 122 200 000 euroa.

Vuonna 2016 saa valtion asuntorahaston varoista myöntää korjaus-, energia- ja terveyshaittakorvauksista annetun lain (1184/2005) mukaisia avustuksia yhteensä enintään 2 800 000 euroa.

Vuonna 2016 saa valtion asuntorahaston varoista valtionavustuslain (688/2001) nojalla myöntää määräaikaista käynnistysavustuksia yhteensä enintään 10 000 000 euroa valtion ja Helsingin seudun kuntien väliseen aiesopimukseen sitoutuneissa kunnissa niille, jotka rakennuttavat vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) mukaisia vuokra-asuntoja muille kuin erityisryhmille. Käynnistysavustuksen suuruus on 10 000 euroa edellä tarkoitettua asuntoa kohden. Avustuksen myöntää Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.

Vuonna 2016 saa valtion asuntorahaston varoista myöntää vuokra- ja asumisoikeustaloyhteisöjen talouden tervehdyttämistä avustuksista annetun lain (1030/2008) mukaisia avustuksia yhteensä enintään 2 600 000 euroa, josta Valtiokonttori saa käyttää enintään 200 000 euroa taloudellisissa vaikeuksissa olevien asuntoyhteisöjen talouden tervehdyttämistä ja kunnossapidon suunnittelua edistävästä selvityksistä ja toimenpiteistä aiheutuviin kustannuksiin.

Vuonna 2016 saa valtion asuntorahaston varoista valtionavustuslain nojalla myöntää asuntojen purkuavustuksia yhteensä enintään 2 000 000 euroa siten kuin aravavuokratulojen purkamiskustannuksiin myönnettävästä avustuksesta annetulla valtioneuvoston asetuksella (79/2006) on tarkemmin säädetty.

Vuonna 2016 saa valtion asuntorahaston varoista valtionavustuslain nojalla myöntää määräaikaista hankekohtaisia avustuksia yhteensä enintään 15 000 000 euroa siten kuin asuntoalueiden kunnallistekniikan rakentamiseen vuosina 2016—2019 myönnettävistä valtionavustuksista annettavalla valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Lisäksi saa tehdä ehdollisia ennakkopäätöksiä mainittuun tarkoitukseen vuosina 2017—2019 myönnettävistä avustuksista siten, että vuodesta 2016 lukien avustusten ja ehdollisten ennakkopäätösten yhteismäärä on enintään 60 000 000 euroa.

Vuonna 2016 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus saa valtion asuntorahaston varoista valtionavustuslain nojalla myöntää yhteensä enintään 900 000 euroa asumisneuvojatoimintaan. Avustuksen määrä on enintään 35 prosenttia kustannuksista. Avustusta ei voida myöntää, jos avustuksen saajalle on myönnetty muuta avustusta samoihin kustannuksiin.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Vuonna 2016 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus saa käyttää valtion asuntorahaston varoista enintään 700 000 euroa asumisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoittamiseen ympäristöministeriön vahvistaman käyttösuunnitelman mukaisesti.

Varainhankintavaltuudet

Asuntorahastolla saa kerrallaan olla lainaa yhteensä enintään 300 000 000 euroa.

Selvitysosa: ARA-asuntojen asukasvalintaa muutetaan toimeentulotuki- ja asumistukiasiakkaita sekä vaikeasti työllistyviä suosivaksi palauttamalla asukasvalintaan tulorajat ja tarvittavat säädösmuutokset. Tämän johdosta asukkaiden valinnasta arava- ja korkotukivuokra-asuntoihin annettua valtioneuvoston asetusta (166/2008) muutetaan syysistuntokaudella 2015 ja aloitetaan aravarajoituslain (1190/1993) ja vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) muutosten valmistelu.

ARA-asunnoissa yleishyödyllisyyden vaatimusta kiristetään ja tehostetaan ARA-asuntojen tarjoamista edullisella vuokralla. Tämän johdosta annetaan hallituksen esitykset aravalain (1189/1993), aravarajoituslain (1190/1993), vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) muuttamisesta. Lisäksi arava-asetusta (1587/1993), vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annettua valtioneuvoston asetusta (666/2001)

ja yleishyödyllisten asuntoyhteisöjen tuoton tuloutuksesta annetun valtioneuvoston päätöstä (1203/1999) muutetaan.

Erityisryhmien investointiavustusten kohdentumista suurimmassa tuen tarpeessa oleville ryhmille parannetaan siten, että tavallisten opiskelija-, nuoriso- ja senioriasuntojen avustamisesta luovutaan. Tämän johdosta avustuksista erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi annettua lakia (1281/2004) muutetaan syysistuntokaudella 2015.

Asumisoikeusasuntojen valtuutta on tarkoitus alentaa kolmanneksella syksyllä 2015 annettavassa käyttösuunnitelmassa, jonka valtioneuvosto vahvistaa vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) mukaisesti.

Työvoiman saatavuuden ja elinkeinoelämän kilpailukyvyn turvaamiseksi korkotuettua normaalia vuokra-asuntotarjontaa edistetään korkotukimallin vuokra-asuntojen käynnistysavustuksella. Avustus kohdennetaan Helsingin seudulle ottaen huomioon seudun muusta maasta poikkeava kustannus- ja kysyntätilanne. Tällä seudulla asuntomarkkinat eivät tarjoa tyydyttävässä määrin pieni- ja keskituloisille kotitalouksille kohtuuhintaisia asuntoja, mikä uhkaa seudun talouden kasvua sekä yhteiskunnan yleistä etua. Käynnistysavustuksella voidaan parantaa pienten ja keski suurten toimijoiden edellytyksiä rakentaa kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja vähentämällä kohteen oman pääoman tarvetta. Tuki on osa Helsingin seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen uutta aiesopimusta.

Osana valmisteltavia uusia valtion ja kasvukeskuskuntien välille solmittavia maankäytön, asumisen ja liikenteen aiesopimuksia niiden kaavoitustavoitteiden saavuttamista tuetaan 30 prosentin suuruisilla kunnallistekniikka-avustuksilla vuosina 2016—2019, joihin varataan vuosittain 15 milj. euroa. Avustukset sidotaan kohtuuhintaisen asuntotuotannon toteutumiseen, kuntien välisen yhteistyön edistämiseen ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen. Avustus kohdistuu kasvukeskuksiin painopisteenä erityisesti Helsingin seutu.

Asumisneuvojatoiminnan avustamista jatketaan erityistä tukea asumisessaan tarvitsevien tukemiseksi. Toiminnalla voidaan vähentää vuokraveloista ja hädöistä aiheutuvia kustannuksia. Asumisneuvonta on yhä enemmän vaikeiden sosiaalisten ongelmien parissa työskentelemistä. Toimintaa on tarpeellista kehittää yhtäältä ympäristöministeriön hallinnonalalla liittyen kiinteistötalouden ylläpitoon ja toisaalta kokonaisvaltaisesti, laajempaan asuinaluekohtaisesti vaikuttavampaan sosiaalipalveluna, joka kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle. Asumisneuvonnan tukemisen tavoitteena on vakiinnuttaa kuntien vapaaehtoiseksi pysyväksi toiminnaksi. Avustuksen määrää on enintään 35 prosenttia.

Vuonna 2016 valtion asuntorahasto on velaton. Asuntorahastosta maksettavien velvoitteiden ja rahastoon kertyvien tulojen ajoittumisen välisten erojen tasaamiseksi ja rahaston maksuvalmiuden varmistamiseksi rahastolla on tarvittaessa oltava edellytys lyhytaikaiseen varainhankintaan.

Asuntorahaston rahoitusrakenteen arvioidaan muodostuvan vuonna 2016 seuraavaksi:

Asuntorahaston rahoitusrakenne vuonna 2016 (milj. euroa)

Arvioitu saldo 1.1.2016	480
Tulot	
— Tulot asuntolainoista	530
— Tulot takausmaksuista	10
Menot	
— Korkotuki- ja avustusmenot	200
— Siirto talousarvioon	47
Arvioitu saldo 31.12.2016	773

2016 talousarvio	—
2015 I lisätalousarvio	—
2015 talousarvio	—
2014 tilinpäätös	—

64. Avustukset rakennusperinnön hoitoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 850 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) avustuksiin yksityisille omistajille ja rakennusperinnön hoitoa edistäville yhteisöille kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden ja niiden välittömän ympäristön kunnossapitoon, suojeluun ja parantamiseen

2) rakennusperinnön suojelusta annetun lain (498/2010) 13 §:n nojalla suoritettaviin korvauksiin ja suojelun toteuttamisesta valtiolle aiheutuviin menoihin

3) maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 57 §:n 3 momentin mukaisiin avustuksiin kunnille.

Avustusta rakennusperinnön hoitoon saa myöntää enintään 50 % toimenpiteiden kustannuksista.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään pääasiassa yksityisten omistajien avustamiseen arvokkaan rakennusperinnön säilymisen turvaamiseksi suojeluarvojen mukaisella tavalla.

2016 talousarvio	850 000
2015 talousarvio	850 000
2014 tilinpäätös	1 350 000

Pääluokka 36

VALTIONVELAN KOROT

Selvitysosa: Valtion velanhoidossa tavoitteena on velasta aiheutuvien kustannusten minimointi kuitenkin niin, että siitä aiheutuvat riskit kuten luottoriski, korkoriski, valuuttakurssiriski ja jälleärahoitusriski pidetään hyväksyttävällä tasolla.

Lainanotto toteutetaan pääasiassa pitkäaikaisia euromääräisiä kiinteäkorkoisia sarjaobligatioita hyväksi käyttäen. Tämä turvaa vallitsevissa rahoitusmarkkinaolosuhteissa rahoituksen saatavuuden ja valtion maksuvalmiuden mahdollisimman edullisin kustannuksin.

Markkinoilla tyypillisesti vallitsevasta korkorakenteesta seuraa, että pitkäaikainen kiinteäkorkoinen varainhankinta on lyhytaikaisiin korkoihin sidottua velanottoa kalliimpaa. Korkoriskin hallinnan tarkoituksena on muuttaa velan korkokustannusten herkkyyttä yleisen korkotason muutoksille siten, että korkokustannukset olisivat pitkällä aikavälillä mahdollisimman matalat mutta kuitenkin niin, että korkotason mahdollinen odottamaton nousu ei lisää korkomenoja kestävämmällä tavalla. Euroalueen yleisen korkotason nousu yhdellä prosenttiyksiköllä lisäisi velan korkokustannuksia noin 280 milj. eurolla vuonna 2016.

Valtiovarainministeriö on määritellyt budjettivelan tavoitteellisen korkoriskiaseman ns. vertailusalkun avulla. Vertailusalkku määrittää tilastolliseen analyysiin perustuvan velan optimaalisen korkorakenteen, joka valitulla riskitasolla minimoi kustannukset pitkällä aikavälillä. Budjettivelan korkoriskiasemaa suhteessa valittuun vertailusalkkuun säädellään valtiovarainministeriön asettamien riskirajojen puitteissa pääsääntöisesti johdannaissopimuksilla.

Velanhoidon toimenpiteet toteutetaan pääosin markkinaolosuhteiden mukaisesti ja siten toteutuma saattaa poiketa käytetyistä laskentaolettamuksista markkinaolosuhteiden niin edellyttäessä.

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016	
				1000 €	%
01. Valtionvelan korko	1 696 227	1 729 000	1 536 000	-193 000	-11
90. Valtionvelan korko (arvio- määräraha)	1 696 227	1 729 000	1 536 000	-193 000	-11

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2014—2016

	v. 2014 tilinpäätös 1000 €	v. 2015 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2016 esitys 1000 €	Muutos 2015—2016 1000 €	%
09. Muut menot valtionvelasta	17 028	37 100	37 100	—	0
20. Palkkiot ja muut menot v altionvelasta (arviomäärä- raha)	17 028	37 100	37 100	—	0
Yhteensä	1 713 255	1 766 100	1 573 100	-193 000	-11

01. Valtionvelan korko

90. *Valtionvelan korko* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 536 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionvelan korkojen, vanhentuneiden korkojen ja myös lyhytaikaisesta tilapäisrahoituksesta aiheutuvien korkojen sekä velkasalkun riskiaseman säätelämiseksi tehtyjen johdannaissopimusten menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Euromääräinen velka oli vuoden 2014 lopussa 95 129 milj. euroa ja sen keskimääräinen nimelliskorko 1,73 %. Vuonna 2016 otettaville lainoille on käytetty laskentaoletuksena 0,1 % lyhyttä korkoa alle 3 vuoden korkojaksoille ja 0,7 % pitkää korkoa yli 3 vuoden korkojaksoille.

Bruttomääräisistä menoista vähennettäviä tuloja ovat valtionlainoista saatavat korkotulot sekä valtionlainojen koronmaksua suojaavista johdannaisista kertyvät tulot.

Määrärahan arvioitu käyttö (milj. euroa)

Tuotto-obligaatiolainat	1
Sarjaobligaatiolainat	1 517
Muut obligaatiolainat	7
Muut joukkovelkakirjalainat	1
Velkasitomuslainat	3
Velkakirjalainat ja muut lainat	7
Yhteensä	1 536

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Korkomenoarvion tarkentuminen	-193 000
Yhteensä	-193 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	1 536 000 000
2015 II lisätalousarvio	-173 000 000
2015 talousarvio	1 729 000 000
2014 tilinpäätös	1 696 226 643

09. Muut menot valtionvelasta

20. Palkkiot ja muut menot valtionvelasta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 37 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) valtion lainanoton ja velanhallinnan valmistelusta, lainojen ottamisesta ja liikkeeseenlaskusta, lainojen takaisinmaksusta ja johdannaissopimuksista aiheutuvien menojen, asiantuntija- ym. palkkioiden sekä muiden lainanoton ja velanhallinnan toteuttamiseen liittyvien menojen maksamiseen

2) selvitys- ja maksujärjestelmien käyttökustannuksiin sekä lyhytaikaisen tilapäisrahoituksen hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen sekä tuotto-obligaatioiden liikkeeseenlaskuista aiheutuviin mainonta- ja markkinointikuluihin.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon olemassa olevasta velkakanasta sekä vuosien 2015—2016 lainanotosta ja velanhoidollisista toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Liikkeeseenlasku-, myynti- ja markkinointikustannukset	21 400 000
Lunastus- ja asiamiespalkkiot	500 000
Saatujen käteisvakuuksien menot	14 000 000
Muut menot	1 200 000
Yhteensä	37 100 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2016 talousarvio	37 100 000
2015 talousarvio	37 100 000
2014 tilinpäätös	17 027 907

Taloudellinen katsaus

---

¹ Hallitus ei ole käsitellyt liitettä. Se on tarkoitettu talousarvioesityksen tausta-aineistoksi.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Taloudellinen katsaus

Syksy 2015

Valtiovarainministeriön julkaisu – 32a/2015

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

PL 28 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 16001 (vaihde)

Internet: www.vm.fi

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö/Tietotuki- ja julkaisuyksikkö/Anitta Türkkän

Helsinki 2015

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisu-aika	Valtiovarainministeriö, syyskuu 2015	
Tekijät	Valtiovarainministeriö	
Julkaisun nimi	Taloudellinen katsaus, syyskuu 2015	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 32a/2015	
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Julkaisun kieliversiot: ruotsi: Ekonomisk översikt, hösten 2015 (32b/2015) englanti: Economic Survey, Autumn 2015 (32c/2015)	
Asiasanat		
Julkaisun myynti/jakaja	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vm.fi/julkaisut .	
Painopaikka ja -aika	Helsinki 2015	
ISBN 978-952-251-710-4 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sivuja 96	Kieli Suomi
Tiivistelmä <p>Suomen talouden tilanne on vakava. BKT:n kasvu on lähellä nollaa. Työttömyys kasvaa ja työttömyysjaksot pitelevät. Taantuman jälkeenkin kasvu jää kituliaaksi. Kansainvälisen talouden kehityksestä on aivan viime aikoina saatu jälleen huolestuttavia uutisia. Kiinan talouden kasvunäkymät ovat edelleen heikentyneet ja Venäjän talous jatkaa supistumistaan. Myös kehittyvien talouksien nopein kasvuvaihe on ohitettu ennustejaksolla. Toisaalta monien Suomelle tärkeiden kauppakumppaneiden taloudet ovat kehittyneet suotuisasti. Yhdysvaltojen talouden ennustetaan kasvavan lähes kolme prosenttia vuodessa ja Isossa-Britanniassa kasvu on laaja-alaista. Euroalueellakin maltillinen talouskasvu on käynnistynyt.</p> <p>Vuonna 2015 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 0,2 %. Ennusteessa oletetaan hyvin maltillista suhdanteiden paranemista vuoden 2015 viimeisellä vuosipuoliskolla. Tavaroiden ja palvelujen vienti kasvaa 0,9 % ja vastaavasti tuonti laskee vain 0,2 %. Nettoviennin kontribuutio on siis positiivinen. Kysyntäeristä yksityinen kulutus on ainoa, joka tänä vuonna lisääntyy prosentoin. Yksityiset investoinnit alenevat neljättä vuotta peräkkäin ja kuluvana vuonna ne supistuvat 2 %. Työllisten määrä arvioidaan 0,7 % edellisvuotta alemmaksi ja työttömyysasteen vuosikeskiarvoksi ennustetaan 9,6 %. Erityisen huolestuttavaa on pitkäaikais- ja rakennetyöttömien määrän nopea nousu. Ansiotaso nousee ennusteperiodin aikana hitaasti. Kuluvana vuonna ansiotasoindeksi nousee 1,1 % ja seuraavina kahtena vuotena ansiotason ennustetaan nousevan 1,2 %.</p> <p>Vuoden 2016 kasvuksi ennustetaan 1,3 %. Kasvun taustalla on investointien suotuisa kehitys. Nettoviennin vaikutus talouskasvuun kääntyy negatiiviseksi. Huolimatta viennin asteittaisesta noususta tuonti lisääntyy vientiä enemmän johtuen kotimaisen kysynnän virkoamisesta. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu hieman kuluvasta vuodesta johtuen vaatimattomasta reaalityöjen kehityksestä. Työttömyysasteeksi ennustetaan 9,4 %. Kuluttajahintojen nousu kiihtyy, mutta pysyy maltillisena ollen noin prosentoin.</p> <p>Vuoden 2017 talouskasvuksi ennustetaan 1,4 %. Kotimainen kysyntä on talouskasvun taustalla, sillä nettoviennin vaikutus jää edelleen negatiiviseksi. Ennustehorisontin aikana Suomen talous kasvaa hiukan potentiaalista tuotantoa nopeammin, joten negatiivinen tuotantokuilu supistuu.</p> <p>Julkinen talous pysyy alijäämäisenä vuosikymmenen loppuun saakka, joskin mittavat sopeutustoimet pienentävät sitä. Julkinen velka ylittää tänä vuonna 60 prosentin rajan eikä velkasuhde ole taittumassa lähivuosina joskin velkasuhteen kasvu hidastuu.</p>		

Presentationsblad

Utgivare och datum	Finansministeriet, September 2015	
Författare	Finansministeriet	
Publikationens titel	Taloudellinen katsaus, syksy 2015	
Publikationsserie och nummer	Finansministeriets publikationer 32a/2015	
Publikationens andra versioner	Publikationens språkversioner: svenska: Ekonomisk översikt, hösten 2015 (32b/2015) engelska: Economic Survey, Autumn 2015 (32c/2015)	
Beställningar/distribution	Publikationen finns i PDF-format på www.vm.fi/julkaisut .	
Tryckeri/tryckningsort och -år	Helsingfors 2015	
ISBN 978-952-251-710-4 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sidor 96	Språk Finska
Sammandrag <p>Finlands ekonomiska läge är allvarligt. BNP tillväxt är nära nolla. Arbetslösheten växer och arbetslöshetsperioderna blir längre. Även efter recessionen blir tillväxten svag. Den allra senaste tiden har det åter kommit oroväckande nyheter om den internationella ekonomins utveckling. Kinas utsikter för ekonomisk tillväxt har försämrats ytterligare och Rysslands ekonomi fortsätter att krympa. Den snabbaste tillväxtfasen i ekonomierna stadda i utveckling är också förbi under prognosperioden. Å andra sidan har ekonomierna utvecklats gynnsamt i många partnerländer som är viktiga för Finland. Förenta staternas ekonomi förutspås växa i en takt av nästan 3 % under ett par år framöver och i Storbritannien förekommer tillväxt på bred basis. Även i euroområdet har en försiktig ekonomisk tillväxt kommit i gång.</p> <p>År 2015 förväntas Finlands BNP växa med 0,2 %. I prognosen antas konjunkturerna förbättras mycket försiktigt under det sista halvåret 2015. Exporten av varor och tjänster ökar med 0,9 % medan importen minskar endast med 0,2 %. Nettoexportens kontribution är alltså klart positiv. Av efterfrågeposterna är den privata konsumtionen den enda som ökar i år med 1 %. De privata investeringarna minskar för fjärde året i följd och i år krymper de med 2 %. Antalet sysselsatta beräknas vara 0,7 % färre än föregående år och arbetslöshetsgradens årsmedeltal förutspås bli 9,6 %. Det är särskilt oroväckande att långtidsarbetslösheten och den strukturella arbetslösheten stiger i snabb takt. Inkomstnivån stiger långsamt under prognosperioden. I år stiger inkomstnivåindex med 1,1 % och de följande två åren förutspås inkomstnivån stiga med 1,2 %.</p> <p>Tillväxten förutspås bli 1,3 % 2016. Bakom tillväxten ligger i mycket hög grad investeringarnas gynnsamma utveckling. Nettoexportens inverkan på den ekonomiska tillväxten vrider sig negativ. Trots att exporten stegvis ökar så växer importen mera än exporten eftersom den inhemska efterfrågan återhämtar sig. Den privata konsumtionen ökar något långsammare än i år till följd av att realinkomsterna utvecklas anspråkslöst. Arbetslöshetsgraden förutspås bli 9,4 %. Konsumentpriserna börjar stiga snabbare, men prisökningen förblir återhållsam, cirka 1 %.</p> <p>År 2017 förutspås den ekonomiska tillväxten bli 1,4 %. Bakom den ekonomiska tillväxten ligger den inhemska efterfrågan, eftersom nettoexportens inverkan fortfarande är negativ. Under prognoshorisonten växer Finlands ekonomi något snabbare än den potentiella produktionen, så det negativa produktionsgapet krymper.</p> <p>De offentliga finanserna fortsätter att uppvisa underskott till slutet av åriondet, även om det krymps av omfattande anpassningsåtgärder. Den offentliga skulden överskrider i år gränsen 60 % och skuldförhållandet vänder inte de närmaste åren även om skuldförhållandet börjar växa långsammare.</p>		

Description page

Publisher and date	Ministry of Finance, September 2015	
Author(s)	Ministry of Finance	
Title of publication	Taloudellinen katsaus, syksy 2015	
Publication series and number	Ministry of Finance publications 32a/2015	
Parts of publication/ other versions released	The publication 's language versions: Swedish: Ekonomisk översikt, hösten 2015 (32b/2015) English: Economic Survey, Autumn 2015 (32c/2015)	
Distribution and sale	The publication can be accessed in pdf-format at www.vm.fi/julkaisut .	
Printed by	Helsinki 2015	
ISBN 978-952-251-710-4 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	No. of pages 96	Language Finnish

Abstract

The Finnish economy is in a serious situation. GDP growth is close to zero. Unemployment is rising and unemployment spells are becoming longer. Even once the recession is over, growth will be painfully slow. Recent news about the global economic outlook has again highlighted cause for concern. Growth prospects in China are continuing to deteriorate, and the Russian economy remains on a downward course. During the outlook period the most robust period of growth in emerging economies will also peak and turn down. On the other hand, many of Finland's major trade partners have seen healthy economic development. It is predicted that the US economy will reach growth of almost 3%, and in the UK economic growth is broadly based. The euro area, too, is back on a track of moderate growth.

In 2015, Finland's GDP is forecast to show growth of 0.2%. The forecast predicts a very moderate cyclical improvement in the latter half of 2015. Exports of goods and services will increase by 0.9%, while imports will fall by just 0.2%. The contribution of net exports will therefore be clearly positive. The only demand item expected to show growth in 2015 is private consumption, which will be up one per cent. Private investment will decline for the fourth year in succession, this year by 2%. It is estimated that the number of persons employed will be 0.7% lower than last year, and the annual average unemployment rate is predicted to come in at 9.6%. The sharp rise in long-term and structural unemployment is a particular cause for concern. Earnings levels will rise slowly over the forecast horizon. In 2015 the index of wage and salary earnings will rise by 1.1% and over the next two years by 1.2%.

The annual growth forecast for 2016 is 1.3%. This growth will be driven by favourable investment trends. The effect of net exports on economic growth will turn negative. Despite the gradual rebound of exports, imports will show stronger growth than exports on the back of recovering domestic demand. Because of the modest development of real incomes, private consumption growth will slow somewhat from 2015. The projected unemployment rate is 9.4%. Consumer prices will accelerate, but inflation will still remain moderate at around one per cent.

The projected 2017 GDP growth rate is 1.4%. Growth will be driven by domestic demand, as the net contribution of exports will remain negative. Over the forecast horizon the Finnish economy will grow slightly faster than potential output, and therefore the negative output gap will shrink.

General government will continue to run a deficit until the end of the decade, although substantial adjustment will help to reduce the amount of deficit. Finland's public debt will exceed the 60% limit in 2015, and the debt ratio will continue to rise in the next few years, albeit at a slowing rate.

Esipuhe

Syksyn 2015 Taloudellinen katsaus on eripainos hallituksen vuoden 2016 talousarvioesityksen liitteestä. Katsauksessa esitetään vuosien 2015–2017 taloudellista kehitystä koskeva ennuste. Lyhyen ajan talousennusteen ohella se sisältää myös vuoteen 2019 ulottuvan talouden keskipitkän ajan kehitysarvion.

Katsauksessa esitetyt ennuste ja kehitysarvio on laadittu kansantalousosastolla riippumattomasti perustuen lakiin talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista (869/2012).

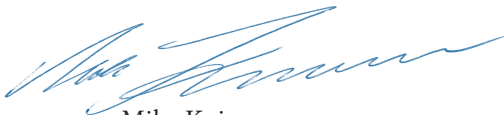
Katsauksen tarkastelujen pohjana ovat Tilastokeskuksen heinäkuussa 2015 julkaisemat, vuotta 2014 koskevat kansantalouden tilinpidon ennakkotiedot sekä muut julkiset tilastot, jotka on saatu käyttöön 7.9.2015 mennessä. Suhdanne-ennusteessa ja keskipitkän ajan ennusteessa on otettu huomioon myös hallituksen talousarvioesitys vuodelle 2016.

Helsingissä syyskuussa 2015

Valtiovarainministeriön kansantalousosasto

Markus Sovala
Osastopäällikkö, ylijohdaja

Mika Kuismanen
Finanssineuvos,
suhdanneyksikön päällikkö

Mikko Spolander
Finanssineuvos,
vakaussyksikön päällikkö
(julkisen talouden osalta)

Toteutunutta kehitystä koskevien tietojen lähde: Tilastokeskus ellei muuta mainittu.

TAULUKOISSA KÄYTETYT SYMBOLIT JA LYHENTEET

-	Ei mitään ilmoitettavana
0	Suure pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä
..	Tietoa ei ole saatu
.	Loogisesti mahdoton esitettäväksi
**	Ennuste
CPB	CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis
HWWI	Hamburgisches WeltWirtschafts Institut
IMF	Kansainvälinen valuuttarahasto
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
VM	Valtiovarainministeriö

Kukin taulukoiden luvuista on pyöristetty erikseen.

Sisällys

1	Talousnäkymät	25
1.1	Kansainvälinen talous	25
1.1.1	Maailmankauppa pysyy vaatimattomana	26
1.1.2	Inflaatio pysyy erittäin maltillisena	27
1.1.3	Riskit painottuvat edelleen alasuuntaan	28
1.2	Ulkomaankauppa	33
1.3	Kotimainen kysyntä	36
1.3.1	Yksityinen kulutus	36
1.3.2	Julkinen kulutus	39
1.3.3	Yksityiset investoinnit	41
1.3.4	Julkiset investoinnit	47
1.4	Kotimainen tuotanto	47
1.4.1	BKT	47
1.4.2	Jalostus	50
1.4.3	Palvelut	52
1.5	Työvoima	54
1.6	Tulot, kustannukset ja hinnat	56
1.6.1	Kansantulo	56
1.6.2	Palkat	58
1.6.3	Kuluttajahinnat	58
2	Talouspolitiikka ja julkinen talous	61
2.1	Julkisyhteisöt yhteensä	61
2.1.1	Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista	67
2.1.2	Julkisyhteisöjen velka	68

2.2	Valtiontalous	70
2.2.1	Valtiontalouden menot	72
2.2.2	Valtiontalouden tulot	75
2.2.3	Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito	79
2.3	Paikallishallinto	80
2.4	Sosiaaliturvarahastot	85
2.4.1	Työeläkerahastot	85
2.4.2	Muut sosiaaliturvarahastot	87
2.5	Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä	89

Liite:	Liitetaulukot	91
---------------	---------------------	----

Kehikot:

Laskelmia luottamuksen heikkenemisen vaikutuksista	17
Epävarmuus talouden vakautumisesta jatkuu Kreikassa	31
Kaupungistuminen lisää talouskasvun mahdollisuuksia	45
Joutuminen julkisen talouden EU-menettelyihin edelleen mahdollista ennusteperiodilla	64
Vuoden 2016 budjetti ja valtiontalouden kehukset	73

Yhteenveto

Talouden suhdannenäkymät 2015-2017

Tilastokeskuksen alustavien tietojen perusteella Suomen kansantalous supistui viime vuonna 0,4 %. Viimeisin tieto kuluvan vuoden toisen neljänneksen kehityksestä oli heikko, sillä talous kasvoi toisella neljänneksellä vain 0,2 % edellisestä neljänneksestä. Ennusteen mukaan Suomen talous kasvaa kuluvana vuonna 0,2 % edelliseen vuoteen verrattuna. Seuraavina kahtena vuotena Suomen talouden ennustetaan kasvavan alle puoli-toista prosenttia vuosittain.

Suomen talous on erittäin vaikeassa tilanteessa. Ennusteen mukaan teollisuustuotannon taso tulee olemaan v. 2017 noin neljänneksen alemmalla tasolla kuin kymmenen vuotta sitten. Viennin kehitys on ollut vaisua myös kuluvan vuoden alkupuolella ja markkina-osuuksien menettäminen kansainvälisessä kaupassa jatkunee myös lähitulevaisuudessa. Talouskasvu jääneekin seuraavina parina vuotena kilpailijamaitamme hitaammaksi ja työttömyysaste jää varsin korkealle tasolle. Keskipitkällä aikavälillä talouden käytettävissä oleviin resursseihin perustuva potentiaalisen tuotannon kasvu jää alle yhden prosentin.

Kansainvälisen talouden kehityksestä on aivan viime aikoina saatu jälleen huolestuttavia uutisia. Kiinan talouden kasvunäkymät ovat edelleen heikentyneet ja kasvuvauhti taantuu 6,5 prosenttiin. Kiinan osakemarkkinoiden kehityksestä ei kuitenkaan pidä tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä, sillä paikallisen markkinan rakenne ja toiminta eroavat huomattavasti länsimaisista markkinoista. Venäjän talous jatkaa supistumistaan ja seuraavien parin vuoden ajanakaan talous ei kasva. Tämä heijastuu Venäjän tuonnin voimakkaana alenemisena. Venäjän osuus Suomen viennistä on jo painunut viiden ja puolen prosentin tasolle. Kehittyvien talouksien nopein kasvuvaihe on myös ohitettu ennustejaksolla.

Toisaalta monien Suomelle tärkeiden kauppakumppaneiden taloudet ovat kehittyneet suotuisasti. Yhdysvaltojen talouden ennustetaan jatkavan hyvää kehitystään ja kasvavan lähes kolmen prosentin vauhtia seuraavien parin vuoden aikana. Myös Isossa-Britanniassa kasvu on laaja-alaista ja taloustilanteen arvioidaan jatkuvan hyvänä koko ennusteperiodin ajan. Euroalueellakin maltillinen talouskasvu on käynnistynyt ja kasvua kertyy noin pari prosenttia vuodessa ensi ja seuraavan vuoden aikana. Suomen viennille tärkeän Saksan kasvu pysynee noin puolestoista prosentissa ja Ruotsin talouskehitys jatkuu selvästi euroaluetta nopeampana.

Keskuspankkien harjoittama rahapolitiikka on edelleen kasvua tukevaa. Lyhyet korot pysyvät hyvin alhaisina ja kolmen kuukauden euriborkoron vuosikeskiarvoksi vuodelle 2017 ennustetaan 0,2 %. Kymmenen vuoden korkotaso pysyy myös alhaisena, ollen 1,2 % ennustehorisontin viimeisenä vuotena. Euron dollarikurssin arvioidaan heikkenevän noin 10 % vuoteen 2017 mennessä, mikä tukee viennin hintakilpailukykyä dollaria maksuvaluuttana käytävillä markkinoilla. Suomen viennissä sopimusvaluuttana käytetään noin 80 prosenttisesti euroja ja dollareita. Energian, erityisesti öljyn, hinnan aleneminen edesauttaa energiaintensiivisen talouden, kuten Suomen, kasvunäkymiä. Viimeaikaisesta öljyn hinnan voimakkaasta alenemisesta huolimatta öljyn hinnan ennustetaan kääntyvän maltilliseen nousuun seuraavien parin vuoden aikana. Öljyn hinta jää kuitenkin selvästi menneitä vuosia alhaisemmaksi, noin 60 euroon tynnyriltä.

Tänä vuonna Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 0,2 %. Alustavien tietojen mukaan vuoden ensimmäisen vuosipuoliskon aikana talous ei ole kasvanut viime vuoden vastaavasta ajankohdasta. Ennusteessa oletetaan hyvin maltillista suhdanteiden paranemista vuoden 2015 viimeisellä vuosipuoliskolla. Tavaroiden ja palvelujen vienti kasvaa 0,9 % ja vastaavasti tuonti laskee 0,2 %. Nettoviennin kontribuutio on siis hivenen positiivinen. Viennin hitaan kasvun taustalla ovat etupäässä Suomen heikko kustannuskilpailukyky ja heikentynyt vientikysyntä. Kotimaisista kysyntäeristä yksityinen kulutus on ainoa, joka tänä vuonna lisääntyy. Heikentyvästä työllisyystilanteesta huolimatta kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot kasvavat prosentilla ja koska kuluttajahinnat laskevat tänä vuonna 0,1 %, niin myös yksityinen kulutus lisääntyy prosentin. Yksityisten investointien kohdalla kasvua on ainoastaan maa- ja vesirakennusinvestoinneissa. Sen sijaan kone- ja laiteinvestoinnit eivät enää supistu tänä vuonna. T&K-investoinnit vähenevät noin viisi prosenttia edellisestä vuodesta. Yksityiset investoinnit alenevat neljättä vuotta peräkkäin ja kuluvana vuonna ne supistuvat 2 %. Teollisuustuotannon lasku jatkuu jo viidettä vuotta peräkkäin ja palvelutuotanto lisääntyy 0,6 %. Teollisuustuotannon taso tulee olemaan v. 2017 noin neljänneksen alemmalla tasolla kuin kymmenen vuotta sitten. Työllisyyskehitys on ollut alkuvuodesta heikkoa. Työllisten määrä arvioidaan 0,7 % edellisvuotta alemmaksi ja työttömyysasteen vuosikeskiarvoksi ennustetaan 9,6 %. Erityisen huolestuttavaa on pitkäaikais- ja rakennetyöttömien määrän nopea nousu. Ansiotaso nousee ennusteperiodin aikana hitaasti. Kuluvana vuonna ansiotasoindeksi nousee 1,1 % ja seuraavina kahtena vuotena ansiotason ennustetaan nousevan 1,2 %.

Vuoden 2016 kasvuksi ennustetaan 1,3 %. Kasvun taustalla on hyvin pitkälti investointien suotuisa kehitys. Tehdasteollisuuden rakennusinvestoinnit lisääntyvät ensi vuonna merkittävästi johtuen jo päätetyistä hankkeista. Myös kone- ja laiteinvestoinnit lisääntyvät ja siten yksityisten investointien ennustetaan lisääntyvän yli 6 %. Investointien ennustaminen on kuitenkin useastakin syystä hankalaa ja niiden ajoittumiseen liittyy riskitekijöitä. Osittain tästä syytä vuoden 2016 kasvuennusteeseen liittyy alasuuntainen riski. Nettoviennin vaikutus talouskasvuun kääntyy negatiiviseksi. Huolimatta viennin asteittaisesta noususta tuonti lisääntyy vientiä enemmän johtuen kotimaisen kysynnän virkoamisesta. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu hieman kuluvasta vuodesta johtuen vaatimattomasta reaalityulojen kehityksestä. Teollisuustuotannon ennustetaan lisääntyvän 2½ %, mutta kasvuvauhti on historiaan nähden erittäin vaatimatonta ja lähtötaso matala. Teollisuustuotannon vanave-

dessä palveluiden tuotanto kasvaa vajaan prosentin. Työmarkkinoilla työllisten lukumäärä kääntyy hienoiseen nousuun suhdannetilanteen lievän kohenemisen myötä. Työllisyysaste paranee 0,3 prosentilla ja työttömyysasteeksi ennustetaan 9,4 %. Kuluttajahintojen nousu kiihtyy, mutta pysyy maltillisena ollen noin prosentin.

Vuoden 2017 talouskasvuksi ennustetaan 1,4 %. Kotimainen kysyntä on talouskasvun taustalla, sillä nettoviennin vaikutus jää edelleen negatiiviseksi. Ennustekuvan mukaan vuosien 2015–2017 kumulatiivinen kasvu jää vain 2,5 prosenttiin ja BKT:n määrä jää yhä 3,6 % pienemmäksi kuin v. 2008. Suomen taloudellinen tilanne on siis edelleen hyvin heikko ja suurien haasteiden edessä. Ennustehorisontin aikana Suomen talous kasvaa hiukan potentiaalista tuotantoa nopeammin, joten negatiivinen tuotantokuilu supistuu.

Kuluvalla vuosikymmenellä Suomen julkinen talous on muuttunut pysyvästi alijäämäiseksi pitkittyneen heikon suhdannetilanteen sekä pidempiaikaisten rakenneongelmien vuoksi. Viime vuonna alijäämä ylitti jo 3 prosentin viitearvon. Julkinen talous pysyy alijäämäisenä vuosikymmenen loppuun saakka, joskin mittavat sopeutustoimet pienentävät sitä.

Valtiontalous pysyy alijäämäisenä tiukasta menokurista huolimatta, sillä ennakoitu hidaskasvu ei tuota riittävästi verotuloja. Paikallishallinnon alijäämän arvioidaan pysyvän vajaan prosentin suhteessa BKT:hen. Työeläkelaitosten rahoitusasema on noin prosentin ylijäämäinen. Muiden sosiaaliturvarahastojen jäämä kohenee vähitellen lähelle tasapainoa. Julkinen velka ylittää tänä vuonna 60 prosentin rajan eikä velkasuhde ole taitumassa lähivuosina joskin velkasuhteen kasvu hidastuu.

Ennusteen riskit kansainvälisen talouden puolelta ovat negatiiviset. Kiinassa yksityisen sektorin nopea velkaantuminen on jatkunut. Korkea ja kasvava velkataso yhdistettynä hidastuvaan kasvuun saattaa synnyttää shokkeja, jotka Kiinan markkinoiden koon ja globaalien arvoverkkojen vuoksi voivat vaikuttaa laajalti. Euroalueella talouksien toipuminen velka- ja finanssikriisistä saattaa olla vielä ennustettuakin hankalampaa. Yksityisen sektorin vähäinen luottojen kysyntä voi leikata kulutusta tai investointeja ennustettua enemmän. Geopoliittiset jännitteet mm. Venäjällä ja Lähi-idässä omalta osaltaan edelleen varjostavat kasvunäkymiä. Venäjän taloustilanne pysyy hankalana, eikä ole selvää, miten maa sopeutuu taantuman jälkeiseen hitaaseen kasvuun.

Rahoitusmarkkinoilla hermostuneisuus on myös lisääntynyt. Kasvua tukevan kevyen rahapolitiikan johdosta alhaiset korkotasot ovat lisänneet halukkuutta riskinottoon ja sijoitusvirtoja on ohjautunut asunto- ja osakemarkkinoille. Useilla markkinoilla hinnat ovat nousseet nopeasti ja siten riski suuriin korjausliikkeisiin on noussut. Yksi viime vuosien opetuksista on ollut se, että rahoitusmarkkinoiden kehitys voi vaikuttaa reaalityöelämään nopeasti ja voimakkaasti.

Kotimaiset riskit liittyvät reaalityöelämän kehitykseen ja työmarkkinoihin. Suomen talouskasvu jää lyhyellä aikavälillä kilpailijamaita alhaisemmaksi. Kilpailukyky on edelleen kilpailijamaita heikompi ja markkinaosuuksien menettäminen jatkuu. Huolimatta laajoista sopeutustoimista ennustetun kaltainen talouskehitys ei tule kohentamaan julkisen talouden tilaa Suomessa.

Talouspolitiikan puolella avoimen sektorin tuotantopotentiaalin nostamiseen tähtäävät uudistukset tulisi asettaa ensisijaisiksi. Avoimen sektorin kustannuskilpailukykyyn kannalta olennaisia ovat tuotannon tekijöiden hinnat ja niiden mahdollisimman kitkaton saa-

tavuus. Verojärjestelmän kannustavuuteen ja työmarkkinoiden toiminnan tehokkuuteen vaikuttamisen tulisi olla edellä mainituistakin tekijöistä johtuen uudistusten kärkipäässä. Työllisyystilanteen paraneminen ei tule tapahtumaan pelkästään suhdanteen virkoamisen myötä, vaan alueellisiin ja ammatillisiin yhteensopivuusongelmiin tulee pureutua. Erittäin huolestuttavaa on se, että 25 – 54-vuotiaiden työllisyys on selvästi heikentynyt.

Ennakoitavalla talouspolitiikalla ja julkisen talouden haasteisiin vastaavan strategian määrätietoisella toimeenpanolla luodaan tulevaisuudenuskoa vaikeina aikoina ja lisätään talouspolitiikan uskottavuutta sekä kotimaisten että ulkomaisten toimijoiden keskuudessa.

Taulukko 1. Keskeiset ennusteluvut

	2014 mrd. euroa	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
		määrän muutos, prosenttia					
Bruttokansantuote markkinahintaan	205	-1,4	-1,1	-0,4	0,2	1,3	1,4
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	79	1,6	0,0	0,0	-0,2	3,4	3,5
Kokonaistarjonta	285	-0,6	-0,8	-0,3	0,1	1,9	2,0
Tavaroiden ja palvelujen vienti	78	1,2	1,1	-0,7	0,9	3,0	3,3
Kulutus	165	0,4	0,0	0,3	0,8	0,5	0,6
Yksityinen	114	0,3	-0,3	0,5	1,0	0,8	0,8
Julkinen	51	0,5	0,8	-0,2	0,2	-0,2	0,3
Investoinnit	42	-2,2	-5,2	-3,3	-1,3	5,4	4,2
Yksityiset	33	-3,2	-7,1	-3,9	-2,0	6,4	5,3
Julkiset	8	2,6	3,5	-0,9	1,4	1,6	-0,3
Kokonaiskysyntä	285	-0,6	-0,5	-0,2	-0,2	1,9	2,0
Kotimainen kysyntä	208	-1,2	-1,1	0,0	-0,6	1,4	1,4
		2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
Bruttokansantuote, mrd. euroa		200	203	205	206	212	218
Palvelut, määrän muutos, %		0,6	-1,8	-0,1	0,6	0,8	1,4
Koko teollisuus, määrän muutos, %		-8,5	-0,6	-0,3	-1,5	2,7	3,4
Työn tuottavuus, muutos, %		-2,1	0,0	0,3	0,8	0,9	1,5
Työlliset, muutos, %		0,4	-1,1	-0,4	-0,7	0,3	0,5
Työllisyysaste, %		69,0	68,5	68,3	67,9	68,2	68,4
Työttömyysaste, %		7,7	8,2	8,7	9,6	9,4	9,1
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %		2,8	1,5	1,0	-0,1	1,1	1,5
Ansiotasoindeksi, muutos, %		3,2	2,1	1,4	1,1	1,2	1,2
Vaihtotase, mrd. euroa		-3,9	-3,6	-3,8	-2,4	-2,8	-2,8
Vaihtotase, suhteessa BKT:een, %		-1,9	-1,8	-1,9	-1,2	-1,3	-1,3
Lyhyet korot (euribor 3 kk), %		0,6	0,2	0,2	0,0	0,1	0,2
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %		1,9	1,9	1,4	0,7	1,0	1,5
Julkisyhteisöjen menot, suhteessa BKT:een, %		56,1	57,6	58,3	58,8	58,2	57,6
Veroaste, suhteessa BKT:een, %		42,7	43,8	43,9	44,5	44,2	43,9
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %		-2,1	-2,5	-3,3	-3,4	-2,8	-2,4
Valtion rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %		-3,6	-3,6	-3,9	-3,1	-2,8	-2,6
Julkisyhteisöjen bruttovelka, suhteessa BKT:een, %		52,9	55,6	59,3	62,6	64,3	65,8
Valtionvelka, suhteessa BKT:een, %		42,0	44,3	46,4	48,7	49,9	51,2

Laskelmia luottamuksen heikkenemisen vaikutuksista

VM:n kansantalousosaston makromallilla (KOOMA) on tarkasteltu kotitalouksien ja yritysten luottamuksen tilapäisen heikkenemisen kokonaistaloudellisia vaikutuksia. Tarkasteluajanjakso ulottuu vuodesta 2015 vuoteen 2019. Tulokset on raportoitu suhteessa talouden tasapainouuraan, joka voi olla tässä julkaisussa esitetty VM:n kansantalousosaston arvio talouskehityksestä.

Yritysten ja kotitalouksien näkemystä talouden tilasta selvitetään useilla eri kyselytutkimuksilla. Näillä niin kutsutuilla luottamusindikaattoreilla tutkitaan, miten talouden toimijat arvioivat nykyistä tilannetta ja minkälaisia odotuksia niillä on tulevasta. Mikäli eteenpäinkatsovien yritysten ja kotitalouksien tulevaisuudenusko horjuu, vaikuttaa se kielteisesti nyt tehtäviin investointi- ja kulutus päätöksiin.

Tänä vuonna eräissä luottamusindikaattoreissa on nähty lievää paranemista, mutta on liian aikaista sanoa onko tapahtunut kestävä käänne parempaan. Palvelualan luottamus on parantunut vuodenvaihteesta ja varsinkin rakentamisen luottamus on alkanut vahvistua. Myös kuluttajien luottamus on noussut alkuvuonna. Teollisuuden uudet tilaukset ovat kasvaneet vuoden toisella neljänneksellä ja investointikyselyn perusteella voidaan pitkistä aikaa odottaa tuntuva kasvua tehdasteollisuuden kiinteisiin investointeihin. Näistä merkeistä huolimatta teollisuuden yleinen luottamus on yhä heikko. Tulevaisuudenusko hakee suuntaa ja huonot uutiset sekä epäonnistumiset voivat horjuttaa sitä.

Mallissa ei ole sellaista muuttujaa, joka suoraan kuvaisi taloudenpitäjän luottamusta. Sen muutosta voidaan kuitenkin kuvata esim. kuluttajan tai investointien preferenssisokilla.

Kuluttajan preferenssisokki muuttaa kuluttajan kokemaa hyötyä kulutuksesta suhteessa vapaa-aikaan. Jos preferenssisokki on positiivinen, niin taloudenpitäjä haluaa kuluttaa enemmän. Investointien preferenssisokki vaikuttaa investointien sopeutumiskustannusfunktioon, joka kuvaa kuinka paljon kustannuksia liittyy pääoman tason muuttamiseen. Investointien sopeutumiskustannukset nousevat, kun esimerkiksi rahoituksen saatavuus heikkenee tai investointien aloittaminen tulee epävarmemmaksi.

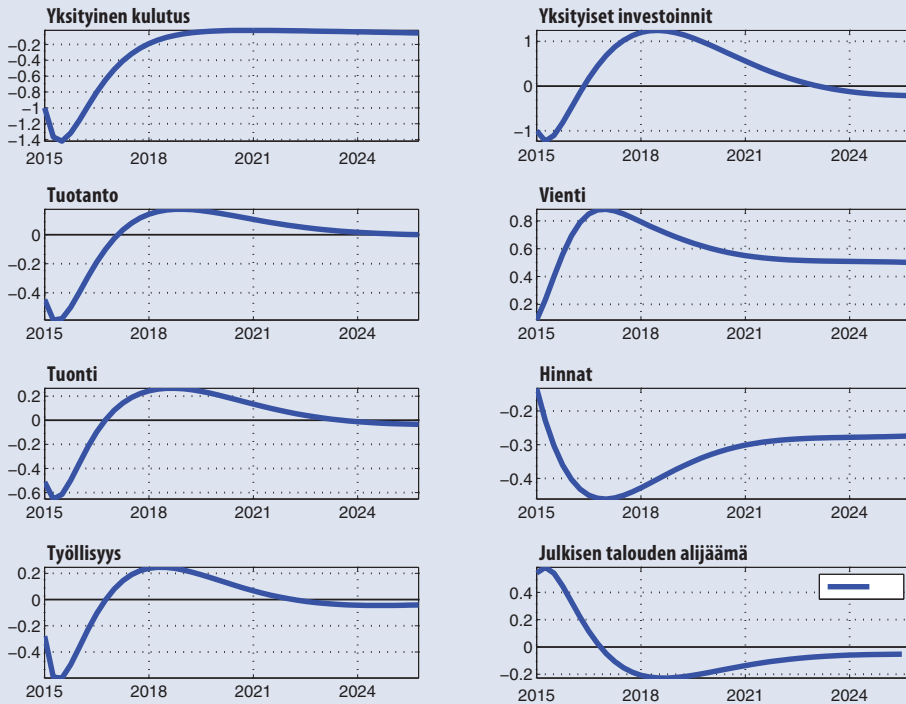
Jos mallilla tarkastellaan tässä julkaisussa esitettyjä kulutus- ja investointien nusteita, niin havaitaan, että kulutuksen vuoden 2015 alun kasvua selittämään tarvitaan positiivinen kulutuksen preferenssisokki. Lisäksi kulutuksen preferenssisokin oletetaan pysyvän positiivisena koko ennustejaksolla. Investointien preferenssisokki (sopeutumiskustannus) näyttäisi olevan negatiivinen vuosina 2014 ja 2015, mutta investointien piristyminen ennustejaksolla edellyttää myös investointien preferenssisokin palautumista kohti normaalia.

Laskelmassa oletetaan, että talouden toimijoiden luottamus tulevaan horjuu tilapäisesti. Teknisesti laskelma toteutetaan alentamalla sekä kulutuksen että investointien preferenssisokkia siten, että kulutus sekä investoinnit vähenevät yhdellä vuosineljänneksellä yhden prosentin suhteessa perusuraan. Kumpikin sokki poistuu taloudesta muutaman vuoden aikana ja talous palaa siten takaisin perusuralleen.

Kulutuksen ja investointien alenemisen seurauksena myös tarjonta vähenee. Sekä BKT että tuonti alenevat. BKT:n kasvun hidastuminen näkyy myös työllisyyden alentumisena ja palkkojen nousuvauhdin hidastumisena. Nämä yhdessä vähentävät kotitalouksien ostovoimaa ja alentavat kulutusta vielä ensimmäisen vuosineljänneksen jälkeen. Kysynnän alhaisuus ja palkat näkyvät myös hintatason laskuna. Laskelmassa tuotannon palautumista edesauttaa palkkojen ja yritysten kustannusten aleneminen verrattuna perusuraan, minkä seurauksena vienti piristyy vientihintojen alenemisen ansiosta. Tämä mallin piirre korostaa, että viennillä on suuri merkitys Suomen kaltaisen pienen avotalouden talouskehitykselle.

Laskelma osoittaa, että taloudenpitäjien luottamuksella on merkitystä kasvulle myös lyhyellä aikavälillä. Jos taloudenpitäjien usko tulevaan heikkenee, on sillä selvä kulutuksen ja investointien kasvua hidastava vaikutus, mikä näkyy myös BKT:n ja työllisyyden heikkenemisenä. Ennakoitavalla talouspolitiikalla ja julkisen talouden haasteisiin määrätietoisesti vastaamalla luodaan tulevaisuudenuskoa vaikeina aikoina ja lisätään kotimaisten toimijoiden luottamusta.

Taloudenpitäjien luottamus heikkenee

Keskipitkän aikavälin näkymät

Suomen bruttokansantuote supistui viime vuonna kolmatta vuotta peräkkäin. Samanaikaisesti on jatkunut teollisuuden ja koko talouden rakennemuutos, mikä on vaikuttanut myös talouden pidemmän ajan kasvunäkymiin. Talouden odotetaan kääntyvän tänä vuonna hienoiseen kasvuun ja kasvun siitä hieman kiihtyvän. Kasvun odotetaan kuitenkin olevan historiaan nähden hidasta myös keskipitkällä aikavälillä.

Keskipitkän aikavälin talousnäkymiä voidaan tarkastella potentiaalisen tuotannon kautta, jonka ajatellaan määrittävän talouden kasvuedellytykset keskipitkällä aikavälillä. Valtiovarainministeriön kansantalousosasto käyttää potentiaalisen tuotannon arvioinnissa EU:n komission ja jäsenmaiden yhdessä kehittämää tuotantofunktiomenetelmää, jossa potentiaalisen tuotannon kasvu jaetaan arvioihin potentiaalisen työpanoksen, pääoman ja kokonaistuottavuuden kehityksestä. Potentiaalinen tuotanto on havaitsematon muuttuja ja sen arviointi on haasteellista etenkin voimakkaan suhdannesyklin sekä tuotantorakenteen nopean muutoksen aikana.

Työikäisen väestön supistuminen vähentää työpanosta lähivuodet, mutta työvoimaisuusarvioita hieman kohoavan etenkin vanhemmissa ikäryhmissä. Toinen työpanoksen kasvua määrittävä tekijä on rakenteellinen työttömyysaste. Se on työttömyyden taso, jonka alapuolella oltaessa työmarkkinoille alkaa muodostua palkkاپaineita. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että työttömyys on rakenteellisen tasonsa yläpuolella silloin, kun reaaliset yksikkötyökustannukset laskevat eli palkat nousevat hitaammin kuin tuottavuus ja inflaatio yhteensä. EU:n yhteistä menetelmää käyttäen Suomen rakenteellisen työttömyysasteen on arvioitu olevan kahdeksan prosentin tuntumassa. Keskipitkän aikavälin ennusteissa työttömyyden arvioidaan lähenevän tätä tasoa tuotantokuilun sulkeutuessa. Työpanoksen kontribuutio potentiaalisen tuotannon kasvuun jää keskimäärin hieman negatiiviseksi keskipitkällä aikavälillä.

Kokonaistuottavuuden kasvu on ollut keskeinen talouskasvun lähde viimeiset vuosikymmenet. Viime vuosina kokonaistuottavuus on kehittynyt vaatimattomasti. Heikon kehityksen taustalla ovat olleet suhdannetekijät, mutta myös rakenteelliset tekijät. Korkean tuottavuuden toimialojen tuotanto on supistunut merkittävästi ja koko talouden rakenne palveluvaltaistunut. Kokonaistuottavuuden trendiä voidaan suodattaa havaitusta tuottavuudesta käyttämällä hyväksi kapasiteetin käyttöastetta ja muita suhdanneindikaattoreita. Kokonaistuottavuuden trendikasvu on ollut nollan tuntumassa viime vuosina ja kasvun arvioidaan olevan myös keskipitkällä aikavälillä huomattavasti hitaampaa kuin mihin 2000-luvun alkupuolella totuttiin.

Tuotantopotentiaaliin vaikuttaa myös pääomakanta. Useita vuosia jatkunut matala investointiaste on hidastanut pääomakannan kasvua ja siten heikentänyt tulevaa talouden kasvupotentiaalia. Investointiasteen kohoaminen ennustejaksolla vahvistaa talouden kasvupotentiaalia. Kokonaisuutena talouden kasvupotentiaalinen ennakoitaan kohoavan vain 0,8 prosenttiin vuodessa vuoteen 2019 mennessä.

Havaitun ja potentiaalisen tuotannon ero eli tuotantokuilu on negatiivinen, kun havaittu tuotanto on potentiaalisen tuotannon alapuolella. Tällöin taloudessa on vapaata kapasiteettia ja tuotanto voi kasvaa potentiaalista tuotantoa nopeammin ilman hintapaineita. Tuotantokuilun arvioidaan olevan liki miinus kolme prosenttia suhteessa potentiaaliseen

tuotantoon v. 2015. Talouden arvioidaan kasvavan vuosina 2015–2019 keskimäärin prosentin vuosivauhtia. EU:n yhteisen menetelmän mukaisesti arvioidun potentiaalisen tuotannon kasvu Suomessa on tätä hitaampaa, keskimäärin puoli prosenttia vuodessa. BKT:n kasvaessa potentiaaliaan nopeammin tuotantokuilu pienenee ja kehitysarviossa se sulkeutuu v. 2019. Tuotantokuilun sulkeutuessa työttömyys lähenee rakenteellista tasoaan, työvoimaosuus on trenditasollaan ja kokonaistuottavuuden kasvu vastaa trendikasvua, kun vapaa tuotantokapasiteetti on saatu käyttöön.

Suomen julkinen talous on ollut vuodesta 2009 lähtien syvästi alijäämäinen. Vaikka talouden kasvu elpyy ja tuotantokuilu umpeutuu, kasvu ei riitä kuroma julkisen talouden alijäämää umpeen. Samaan aikaan väestön ikääntyminen heikentää julkista taloutta. Siten julkisen talouden tulot eivät enää riitä ylläpitämään kaikkia nopeamman talouskasvun varaan rakennettuja julkisen sektorin rakenteita ja tehtäviä.

Potentiaalisen tuotannon hidaskasvu heikentää julkista taloutta, koska talouskasvun ja sitä kautta verokertymien kasvun arvioidaan olevan tulevinakin vuosina vaimeaa. Julkinen talous pysyy sopeutustoimista huolimatta rakenteellisesti alijäämäisenä. Julkinen velka suhteessa BKT:hen ylittää 60 prosentin rajan jo tänä vuonna. Sopeutustoimien ansiosta velkasuhteen kasvu suhteessa BKT:hen hidastuu kuitenkin vuoteen 2019 mennessä.

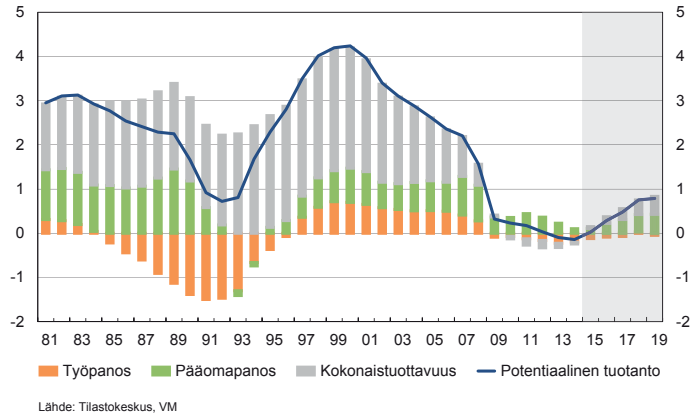
Taulukko 2. Keskeisiä lukuja keskipitkällä aikavälillä

	2013	2014	2015**	2016**	2017**	2018**	2019**
BKT markkinahintaan, määrän muutos,%	-1,1	-0,4	0,2	1,3	1,4	1,3	1,2
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	1,5	1,0	-0,1	1,1	1,5	1,8	2,0
Työttömyysaste, %	8,2	8,7	9,6	9,4	9,1	8,7	8,3
Työllisyysaste, %	68,5	68,3	67,9	68,2	68,4	68,9	69,3
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % BKT:sta	-2,5	-3,3	-3,4	-2,8	-2,4	-1,9	-1,4
Valtio	-3,6	-3,9	-3,1	-2,8	-2,6	-2,2	-1,7
Kunnat	-0,7	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Sosiaaliturvarahastot	1,8	1,3	0,5	0,8	0,9	1,1	1,2
Rakenteellinen jäämä, % BKT:sta	-1,0	-1,7	-1,8	-1,8	-1,9	-1,7	-1,4
Julkisyhteisöjen bruttovelka, % BKT:sta	55,6	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4	66,6
Valtionvelka, % BKT:sta	44,3	46,4	48,7	49,9	51,2	51,9	52,1
Tuotantokuilu, % potentiaalisesta tuotannosta ¹⁾	-2,7	-2,9	-2,7	-1,8	-0,9	-0,4	0,0

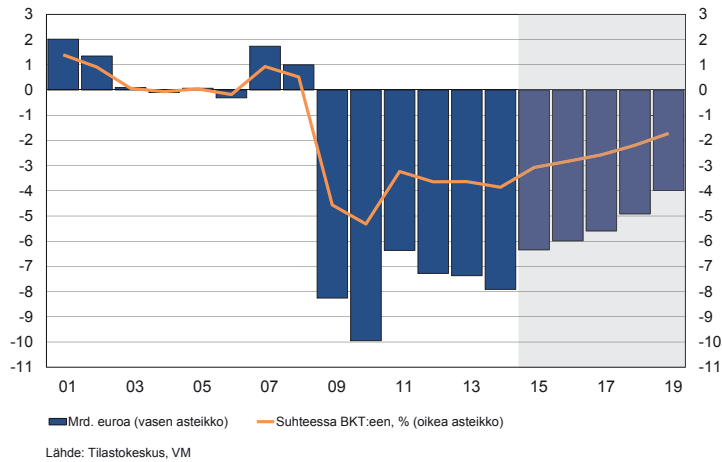
¹⁾ Arvioitu EU:n yhteisellä menetelmällä.

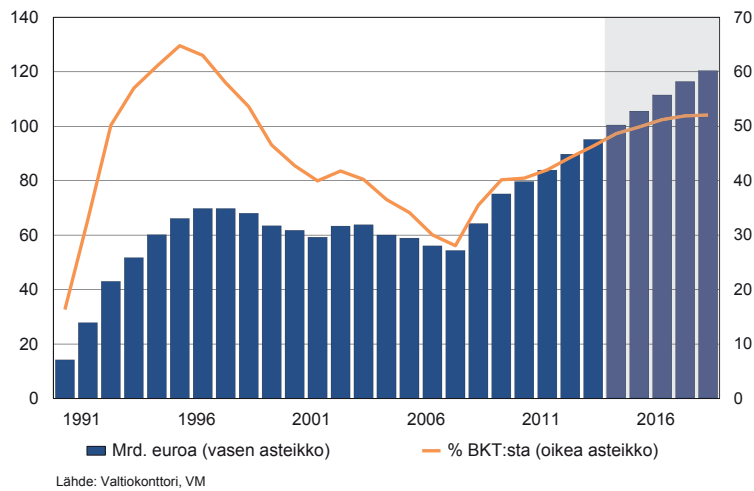
Potentiaalisen tuotannon kasvu ja sen osatekijät EU menetelmän mukaan, %

Valtion rahoitusjäämä

Valtionvelka

Finanssipolitiikan linja

Suomen talouden tilanne on vakava. Bruttokansantuote on supistunut kolme vuotta peräkkäin. Työttömyys kasvaa ja työttömyysjaksot pitenevät. Taantuman jälkeenkin kasvu jää kituliaaksi.

Taantuman jäljiltä julkinen talous on syvästi alijäämäinen. Julkisen talouden alijäämä ylitti 3 prosentin viitearvon suhteessa BKT:hen v. 2014 eikä alijäämä pienene alle viitearvon tänä vuonna. Talouden matalasuhdanteen tasoituttuakin julkisen talouden rahoitus uhkaa lukkiutua rakenteelliseen epätasapainoon.

Valtion ja kuntien alijäämien myötä julkisen talouden velka on kasvanut nopeasti. Velka ylittää 60 % BKT:sta kuluvana vuonna eikä velkaantumisen näytä taittuvan lähivuosina.

Samalla väestön ikärakenteen muutos etenee ja leikkaa talouden käytettävissä olevaa työpanosta lähes kahden vuosikymmenen ajan. Tänä aikana vain kokonaistuottavuuden kasvu kasvattaa talouden kokonaistuotantoa. Tältä pohjalta talouden kasvupotentiaalin voi arvioida asettuvan 1 - 1½ prosenttiin pitkällä aikavälillä.

Julkisen talouden menot rahoitetaan talouden tuotannosta syntyvistä tuloista. Talouden tuotannon kasvu asettaa ylärajan julkisten menojen kasvulle pitkällä aikavälillä.

Väestön ikärakenteen muutos kasvattaa julkisia ikäsidonnaisia eläke-, terveys- ja hoivamenoja nopeasti. Tämä tarkoittaa, että julkisen talouden tulot eivät riitä rahoittamaan nykyperustein määräytyviä julkisia menoja. Valtiovarainministeriö arvioi, että tulojen ja menojen välinen rakenteellinen epätasapaino – kestävyysvaje – on nyt noin kolme ja puoli prosenttia suhteessa BKT:hen.

Julkinen valta voi pienentää julkisen talouden rakenteellista epätasapainoa kolmella tavalla: 1) sopeutustoimilla, jotka lisäävät julkisen talouden tuloja ja pienentävät menoja välittömästi, 2) taloudellisen toiminnan institutionaalisiin puitteisiin kohdistuvilla uudistuksilla, jotka kohentavat talouden työpanoksen ja tuottavuuden kasvun edellytyksiä pidemällä aikavälillä ja 3) sosiaalietuusjärjestelmiin kohdistuvilla uudistuksilla, jotka hillitsevät järjestelmistä maksettavien etuuksien kasvua.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen talouspolitiikka tähtää siihen, että julkisen talouden velkaantuminen taittuu suhteessa BKT:hen vaalikauden loppuun mennessä eikä lisävelkaa oteta enää vuoden 2021 jälkeen. Lisäksi hallitus sitoutuu kestävyysvajeen kattamiseen tarvittavien säästöjä ja rakenteellisia uudistuksia koskevien päätösten tekemiseen hallituskauden aikana.

Hallitus täsmentää tavoitteenasetteluaan Julkisen talouden suunnitelmassa. Hallitus pyrkii toimillaan pienentämään valtiontalouden alijäämän korkeintaan 0,5 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2019 mennessä. Lisäksi hallitus pyrkii ohjamaan kuntien taloudenpitoa asettamansa menorajoitteen avulla niin, että yhdessä kuntien omien toimien kanssa myös paikallishallinnon alijäämä voi pienentyä korkeintaan 0,5 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2019 mennessä. Näiden tavoitteiden täytyessä täyttyvät myös EU:n säännösten perusteella julkiselle taloudenpidolle asetetut vähimmäistavoitteet.

Hallitus esittää toimet tavoitteisiin pääsemiseksi ohjelmassaan ja täsmentää niitä Julkisen talouden suunnitelmassa. Valtiovarainministeriön kokonaistaloudellinen ennuste sisältää toimista ne, jotka ovat täsmentyneet siinä määrin, että niiden vaikutus julkiseen talouteen voidaan arvioida luotettavasti. Ennusteen perusteella rahoitusasema- ja velkasuhdetavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että hallitusohjelmaan sisältyvät toistaiseksi täsmentymättömät tai ehdolliset ja siksi ennusteessa huomiotta jätetyt toimet toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti.

Hallitusohjelmassa julkista taloutta nopeasti vahvistava sopeutuskokonaisuus koostuu julkisia menoja vähentävistä toimista ja määrärahojen uudelleenkohdennuksista niin, että toimet yhdessä vahvistavat julkista taloutta noin 4 mrd. eurolla vuoden 2019 tasossa.

Työllisyyden ja talouden kasvun edellytyksiä hallitus pyrkii vahvistamaan verotuksen keinoin sekä talouden kilpailukykyä ja tuottavuuden kasvua kohentavin toimin.

Hallituksen veropolitiikkaa ohjaa linjaus estää kokonaisveroasteen nousu. Verotuksen rakennetta hallitus on muuttamassa siten, että verotuksen painopiste siirtyy työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin. Tavoite on, että näiden muutosten vaikutus julkiseen talouteen on neutraali vuoden 2019 tasolla.

Yhteisymmärrystä kattavasta yhteiskuntasopimuksesta talouden kilpailukyvyn kohentamiseksi ei syntynyt. Hallitus kuitenkin jatkaa työtä yhteiskuntasopimukselle asettamiensa tavoitteiden saavuttamiseksi toisin keinoin. Hallitus tiedotti 8.9.2015 poikkeuksellisista toimista yksikkötyökustannusten alentamiseksi viidellä prosentilla sekä toimista työntekijöiden muutosturvan vahvistamiseksi. Pääministeri Sipilä tuo hallituksen esittelemät toimenpiteet kilpailukyvyn parantamiseksi eduskuntaan valtioneuvoston tiedonantona syyskuun 2015 loppuun mennessä. Tavoitteena on, että tarvittavat lakimuutokset on tehty viimeistään kesäkuussa 2016. Jos näiden toimien voidaan luotettavasti arvioida kohentavan julkista taloutta vuoteen 2019 mennessä määrällä, joka vastaa 0,5 % BKT:sta, hallitus on varautunut luopumaan 1,5 mrd. euron suuruisista säästöistä ja veronkorotuksista, jotka se ohjelmassaan esitti toteutettavaksi tilanteessa, jossa yhteisymmärrystä kattavasta yhteiskuntasopimuksesta ei synny.

Lisäksi hallitus on päättänyt kohdistaa 1 mrd. euroa terveyttä ja hyvinvointia, työllisyyttä, kilpailukykyä ja kasvua, koulutusta ja osaamista, biotaloutta ja puhtaita teknologioita sekä toimintatapojen muuttumista edistäviin hankkeisiin sekä 600 milj. euroa liikenneväylien korjaamiseen. Määrärahat ovat kertaluonteisia ja ne jaksotetaan vuosille 2016–2018. Kohdennukset rahoitetaan niin, että kokonaisuuden vaikutus julkiseen talouteen on neutraali sekä budjettitalouden että kansantalouden tilinpidon käsittein mitattuna.

Nopeavaikutteisilla toimilla, joilla hallitus rajoittaa julkisen talouden velkaantumista, se pyrkii luomaan pelivaraa toteuttaa julkisen talouden kestävyuden turvaamiseksi tarvittavat pidemmällä ajalla vaikuttavat toimet.

Pidemmällä aikavälillä vaikuttavista toimista keskeisimpiä ovat kuntien kustannusten vähentäminen karsimalla kuntien lakisääteisiä tehtäviä sekä niiden toteuttamista ohjaavia velvoitteita sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- ja rahoitusrakenneuudistus, ml. alue- ja keskushallinnon uudistus. Julkiseen hallintoon ja palvelutuotantoon kohdistuvilla toimilla hallitus tavoittelee yhteensä noin 4 mrd. euron säästöjä pitkällä aikavälillä. Lisäksi hallitus toteuttaa eläkeuudistuksen työmarkkinoiden keskusjärjestöjen sopimuksen mukaisesti.

1 Talousnäkymät

1.1 Kansainvälinen talous

Kehittyvien talouksien ja investointien vaimea kasvu hidastaa maailmantaloutta

Yhdysvalloissa kasvu kiihtyy uudelleen alkuvuoden tilapäisen notkahduksen jälkeen. Hidastuneen aktiviteetin taustalla olivat muun muassa hankala talvi sekä työtaistelu satamissa, jotka hetkellisesti alensivat kysyntää ja hidastivat tavaravirtoja. Muun muassa Yhdysvaltain yksityisen kulutuksen painoarvon ja globaalien arvoketjujen vuoksi tilapäisten tekijöiden vaikutukset tuntuivat myös monissa muissa talouksissa. Yhdysvaltain kasvu säilyy totuttua hitaampana.

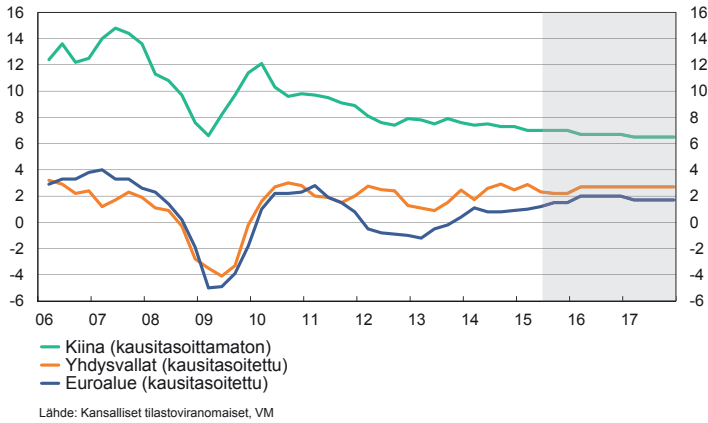
Kiinan poikkeuksellisen pitkään vahvana pysynyt talouskasvu tulee hidastumaan. Teollisuuden, rakentamisen ja viennin kasvu ovat jo hidastuneet merkittävästi. Talous on siirtymässä vienti- ja investointivetoisesta kotimaiseen kulutukseen ja palveluihin tukeutuvaan malliin. Jos maan politiikka onnistuu, kasvu hidastuu hallitusti, aluksi noin kuuheen prosenttiin. Kiinan kasvun hidastuminen ja rakennemuutos heijastuvat myös moniin muihin talouksiin ja erityisesti raaka-aineiden tuottajiin. Brasilian ja monen muun kehittyvän talouden kasvu on ennustejaksolla vähäisempää, kuin mihin viime vuosina totuttiin. Venäjä pysyy taantumassa.

Etenkin teollisuusmaissa yksityiset investoinnit ovat edelleen merkittävästi alemmalla tasolla kuin ennen kriisiä, ja euroalueella ne ovat jatkaneet supistumistaan. Investointien kasvu pysyy vaimeana ennustejaksolla. Niiden jarruna on vähäinen nykyinen ja etenkin odotettu kysyntä, epävarmuus ja korkeasta velkaantuneisuudesta koitunut taseiden sopeutus. Kriisin runtelemissa maissa myös rahoituksen hinta ja saatavuus edelleen rajoittavat investointeja.

Euroalueella kasvun haurauden taustalla on toipuminen velkakriisin vaikutuksista, eikä kasvu pääse kunnolla vauhtiin edes epätavallisen rahapolitiikan avulla. Kasvu hidastaa useiden jäsenvaltioiden heikko kilpailukyky, joka vaimentaa tarjonnan mahdollisuuksia. Euroopassa merkittäviä valopilkkuja ovat mm. Iso-Britannia ja Espanja, joissa vahva kasvu on käynnistynyt julkisen sektorin mittavasta sopeutuksesta huolimatta. Kasvun palautumiseen vaikuttavat osaltaan aiemmin tehdyt rakenneuudistukset.

Euroopassa kulutuksen kasvun kiihtymistä estää korkeana pysyttelevä työttömyys. Kulutuksen kasvu on tosin vaimeaa myös Saksassa, jossa työllisyys on ennätysellisen hyvää. Saksan vaihtotaseen ylijäämä pysyy korkeana ja jopa kasvaa, mikä osaltaan kertoo vähäisestä kotimaisesta kysynnästä. Euroopassa julkisen velan korkea taso rajoittaa pitkään hallitusten mahdollisuuksia reagoida mahdollisiin tuleviin shokkeihin.

Bruttokansantuote määrän muutos, %

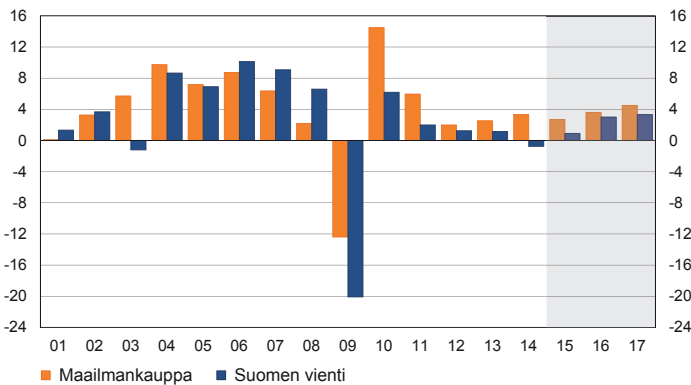

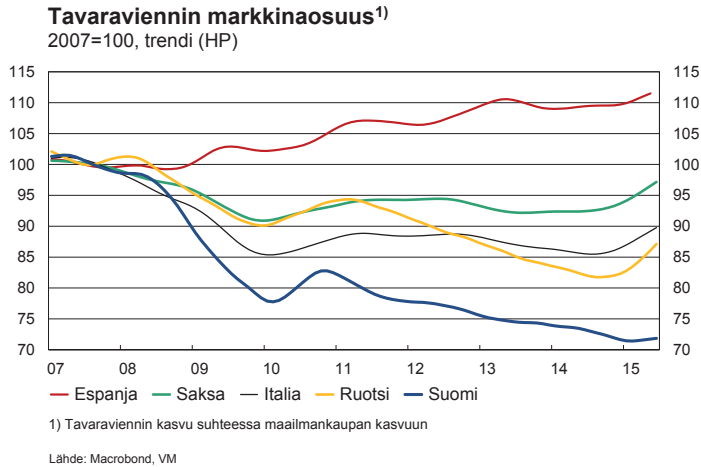
1.1.1 Maailmankauppa pysyy vaatimattomana

Maailmankaupan kasvu on hidastunut mm. Kiinan teollisuuden hidastumisen ja teollisuusmaiden vähäisten investointien vuoksi. Kaupan kasvu tulee säilymään poikkeuksellisen vaatimattomana. Ennen kriisiä kauppa kasvoi noin kaksinkertaista vauhtia suhteessa tuotantoon. Nyt tuotannon ja kaupan kasvuvauhdit pysyvät kutakuinkin samalla tasolla.

Suomen markkinaosuus maailmankaupassa on supistunut, mutta lasku on hidastumassa, ja esimerkiksi euroalueella Suomi on uudelleen saavuttanut kriisiä edeltäneen markkinaosuutensa. Sen sijaan Suomen osuus mm. Ruotsin ja Venäjän markkinoilla laskee edelleen. Maailmankaupasta ei koidu Suomeen vahvaa kysyntää.

Maailmankauppa määrän muutos, %

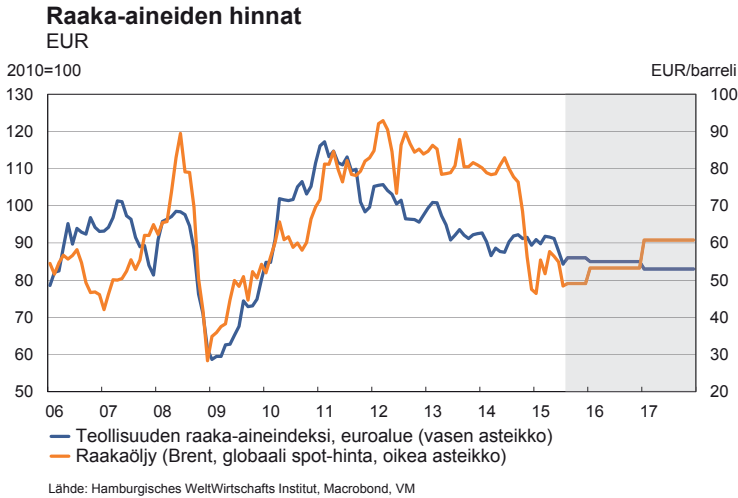
1.1.2 Inflaatio pysyy erittäin maltillisena

Raakaöljyn hinta on laskenut jyrkästi ennen kaikkea kehittyvien talouksien heikentyneiden näkymien, Yhdysvaltain kasvavan tuotannon sekä OPEC:n korkeana pysyneen tarjonnan vuoksi. Sopu Iranin ydinkiihosta tulee edelleen laajentamaan raakaöljyn tarjontaa. Hinnan odotetaan nousevan vain hyvin maltillisesti. Kun kaikissa tuotteissa ja palveluissa on välituotteena energiaa, menee öljyn hintashokki hintoihin läpi talouden.

Myös teollisuuden raaka-aineiden hinnat ovat laskeneet nopeasti, kun kehittyvien talouksien kysynnän kasvu on aiempaa hitaampaa ja tarjonta edelleen laajaa. Raaka-aineiden hinnat ovat ilmeisesti saavuttamassa pohjansa.

Tuonti- ja tuottajahinnat laskevat useissa maissa. Myös inflaatio-odotukset ovat erittäin alhaiset. Näin teollisuusmaiden keskuspankeilla säilyy mahdollisuus epätavallisen rahapolitiikan jatkamiseen. Kreikassa deflaation välttäminen on vaikeaa, mutta muuten euron heikkeneminen vähentää deflaation riskiä euroalueella. Varsinaisen deflaatiokierteen uhkaa ei ole näköpiirissä.

Kriisimaissa pankkilainojen korot ovat edelleen merkittävästi korkeammat kuin parhaan luottoluokituksen maissa, mikä hidastaa sekä kulutusta että investointeja. Korokojen normalisoituminen alkaa Yhdysvalloissa tänä vuonna. Euroalueen korot tulevat nousemaan ennusteperiodilla erittäin hitaasti.

1.1.3 Riskit painottuvat edelleen alasuuntaan

Kiinassa erityisesti yksityisen sektorin nopea velkaantuminen on jatkunut. Korkea ja kasvava velkataso yhdistettynä hidastuvaan kasvuun ja talouden rakennemuutokseen saattaa synnyttää shokkeja, jotka Kiinan markkinoiden koon ja globaalien arvoketjujen vuoksi voivat vaikuttaa laajalti erityisesti raaka-aineiden ja investointitavaroiden tarjontaan. Pidemmällä aikavälillä ei myöskään ole selvää miten Kiina onnistuu muuttamaan talousmallin, jossa teollisuuden, investointien ja viennin merkitystä korvataan kotimaisella kulutuksella ja palveluilla.

Euroalueella vallitsevat edelleen alasuuntaan painottuvat riskit, kun talouksien toipuminen velka- ja finanssikiirisistä saattaa olla ennustettuakin hankalampaa. Yksityisen sektorin vähäinen luottojen kysyntä saattaa leikata kulutusta tai investointeja. Ei ole selvää, miten vakavasti velkaantuneet jäsenmaat tulevat hoitamaan julkisen sektorin taseidensa sopeutuksen.

Investointinäkymissä on negatiivisen kierteen vaara. Kun investointien jarruna on vähäiseksi odotettu kysyntä, myös investointien kysyntä voi pysyä ennustettua vaimeampana.

Geopoliittiset jännitteet mm. Venäjällä ja Lähi-idässä varjostavat edelleen kasvunäkymiä. Luottamus ei kuitenkaan ole heikentynyt samassa määrin kuin esimerkiksi eräissä aiemmissa poliittisissa ja valuuttakriiseissä.

Venäjän taloustilanne pysyy hankalana. Taantumien jälkeen kasvu tulee olemaan merkittävästi aiempaa hitaampaa, eikä ole selvää miten maa sopeutuu tähän. Jatkuessaan Ukrainan kriisi pitää epävarmuutta koholla ja saattaa lisätä pääomavirtoja Venäjältä, alentaa investointeja ja syventää Venäjän taantumaa. Geopoliittiset riskit saattavat heijastua luottamukseen ja hidastaa kasvua EU:ssa.

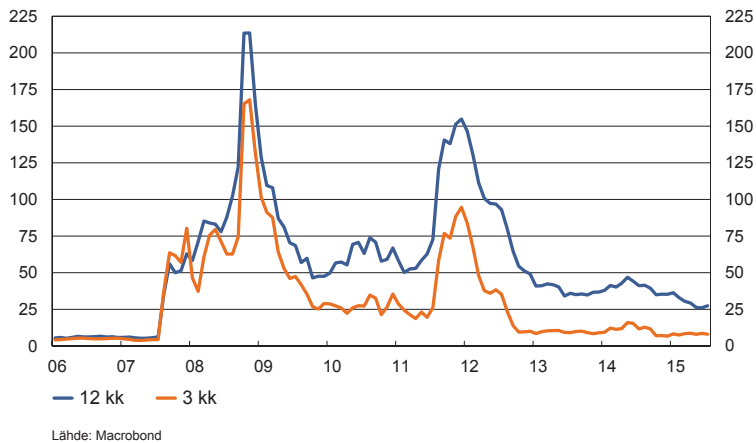

Erittäin alhaiset korot teollisuusmaissa sekä lisääntynyt halukkuus riskinottoon ovat ohjanneet sijoitusvirtoja mm. asunto- ja osakemarkkinoille, mikä on voinut johtaa yliarvostuksiin hinnoittelussa. Epätavallisen rahapolitiikan loppuminen ennustejaksolla, korkojen alkava nousu sekä Yhdysvaltain dollarin vahvistuminen voivat aiheuttaa vahvoja reaktioita rahoitusmarkkinoilla. Etenkin monissa kehittyvissä talouksissa on otettu dollarimääräistä velkaa, mistä voi syntyä voimakkaita pääomaliikkeitä.

Positiivisena riskinä öljyn hinnan lasku saattaa kohentaa öljyä tuovien maiden kysyntää ennustettua enemmän.

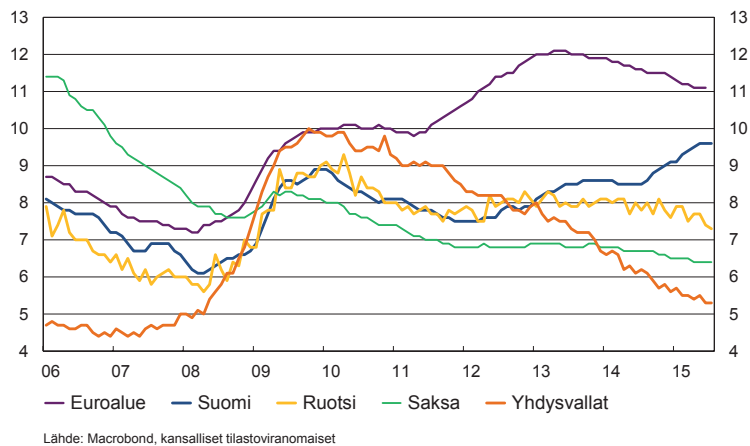
Riskit pankkijärjestelmässä

vakuudellisen Euriborin ja vakuudettoman Eonia-koronvaihtosopimuksen tuottoero, peruspistettä

Työttömyysaste

kausitasoitettu, %

Taulukko 3. Bruttokansantuote

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	määrän muutos, prosenttia					
Maailma (PPP)	3,2	3,2	3,2	3,0	3,6	4,0
Euroalue	-0,5	-0,5	1,0	1,5	2,0	1,7
EU	-0,7	1,0	1,4	1,6	2,0	2,0
Saksa	0,6	0,4	1,6	1,5	1,5	1,5
Ranska	0,2	0,7	0,2	0,7	1,2	1,7
Ruotsi	1,3	1,6	2,0	2,2	2,7	2,5
Iso-Britannia	0,7	1,7	3,0	2,7	2,7	2,5
Yhdysvallat	2,3	2,2	2,4	2,2	2,7	2,7
Japani	1,7	1,6	-0,1	0,7	1,5	1,0
Kiina	7,8	7,7	7,5	7,0	6,7	6,5
Venäjä	3,4	1,3	0,0	-5,0	-2,0	0,0

Lähde: Eurostat, kansalliset tilastoviranomaiset, IMF, VM

Taulukko 4. Taustaoletukset

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
Maailmankaupan kasvu, %	2,1	2,7	3,3	2,7	3,6	4,5
EUR/USD	1,29	1,33	1,33	1,12	1,07	1,02
Teollisuuden raaka-ainehinnat, EA, € (2010=100)	100,7	94,8	90,0	86	85	83
Raakaöljy (Brent), €/barreli	87,1	82,0	74,5	49,1	53	61
3 kk euribor, %	0,6	0,2	0,2	0,0	0,1	0,2
Valtion obligaatiot (10 v), %	1,9	1,9	1,4	0,7	1,0	1,5
Viennin markkinaosuus (2000=100) ¹⁾	82	79	76	73	73	72
Tuontihinnat, %	2,1	-1,4	-1,6	-0,9	1,0	1,6

¹⁾ Viennin kasvun suhde maailmankaupan kasvuun

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset, CPB, HWWI, Reuters, VM

Epävarmuus talouden vakautumisesta jatkuu Kreikassa

Kreikan tilanteeseen liittyvä epävarmuus on ollut keskeinen euroalueen epävakautta lisäävä tekijä kuluneen vuoden aikana. Poliittinen kriisi Kreikassa johti maalle hyväksytyin rahoitustukiohjelman hallitsemattomaan päättymiseen kesäkuun lopussa. Kreikka keskeytti ohjelmassa edellytetyt talousuudistukset ja sitä uhkasi maksukyvyttömyys. Kreikka ei kyennyt maksamaan IMF:lle erääntyviä lainojaan kesäkuussa. Maan pankkijärjestelmä ajautui akuuttiin kriisiin.

Ohjelman loppuunsaattamista koskeneet neuvottelut olivat erittäin vaikeat ja lopulta kariutuivat 26.6.2015. Tilanne kärjistyi, kun Kreikka yllättäen ilmoitti pitävänsä kansanäänestyksen rahoitustukiohjelmasta. Kesän aikana pidettiin 17 euromaiden valtiovarainministereiden tai päämiesten kokousta, joissa käsiteltiin toimia tilanteen vakauttamiseksi. Vaihtoehtoina olivat talousuudistusten jatkuminen, joka mahdollistaisi rahoitustuen jatkamisen, tai Kreikan väliaikainen ero eurosta.

Kreikka joutui turvautumaan pääomanliikkeiden rajoituksiin pitkään jatkuneen talletuspaon hillitsemiseksi. Pankeista oli nostettu lähes 50 mrd. euron edestä talletuksia. Kreikan keskuspankki oli myöntänyt kreikkalaisille pankeille hätärahoitusta (ns. Emergency Liquidity Assistance, ELA) likviditeetin turvaamiseksi n. 90 mrd. euron verran. Maanantaina 29.6.2015 Kreikan pankit ja pörssi pysyivät kiinni. Pankit aukesivat uudestaan vasta maanantaina 20.7.2015 ja pörssi maanantaina 3.8.2015.

Kreikan tilanteesta aiheutui mm. seuraavia vaikutuksia:

- 1) Kreikan kärjistynyt tilanne aiheutti rahoitusmarkkinoilla hermostuneisuutta kevään ja kesän aikana. Kreikka nähtiin valtionlainamarkkinoilla kuitenkin pitkälti erillistapauksena. Muissa velkakriisistä toipuissa maissa tartuntavaikutukset olivat vähäisiä.
- 2) Tilanne johti merkittävään talouden epävarmuuteen Kreikassa ja sen naapurimaissa. Vuoden 2014 alkupuoliskolla alkanut myönteinen kehitys kääntyi ja yritykset, pankit ja julkinen talous kärsivät merkittävästi.
- 3) Tilanne johti kasvavaan epävarmuuteen euroalueella. Kreikan rahoitustukiohjelman päätyminen ja poliittinen epävarmuus aiheuttivat myös keskustelua euroalueen tulevaisuudesta ja yhtenäisyydestä. Poliittiseen keskusteluun nousi yhtenä vaihtoehtona Kreikan mahdollinen väliaikainen eroaminen euroalueesta. Sen seuraukset olisivat olleet kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla ennakoimattomia.
- 4) Kreikan ajautumisella maksukyvyttömyyteen olisi voinut olla vaikeasti ennakoitavia vaikutuksia muulle euroalueelle. Maksukyvyttömyydestä olisi voinut olla Suomen valtiolle enimmillään noin 3-4 mrd. euroa suuruusluokkaa olevat pitkänaikavälin suorat kustannukset. Lyhyellä aikavälillä siitä olisi seurannut epäsuoria vaikutuksia ja keskuspankkien kautta tulevien vastuiden realisoitumista. Epäsuorien haittavaikutusten määrää on vaikea arvioida.

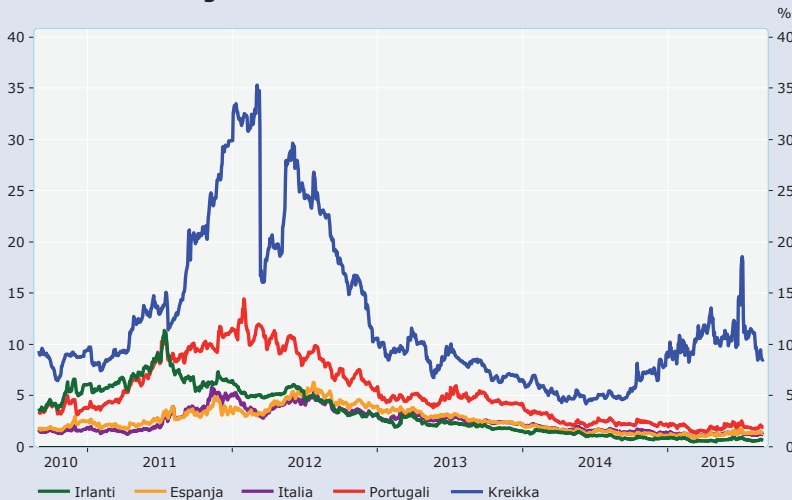
Kreikalta jäi saamatta maksuja kesäkuussa päättyneestä toisesta lainaohjelmasta noin 38 mrd. euroa (ml. euromaiden ja IMF:n maksuerät). Kreikan rahoitustilanne oli vaikea, joten sen oli lopulta sitouduttava jatkamaan talouden uudistuksia. Kreikan sitouduttua uudistuspolitiikan jatkamiseen euroryhmä hyväksyi 14.8.2015 enintään 86 mrd. euron uuden rahoitusohjelman Euroopan vakausmekanismista. Kreikan talous ja rahoitusjärjestelmä olivat epävarmuuden vuoksi viime kuukausina pitkään lamaantuneet, mikä näkyi ohjelman mitoituksessa. Kreikka onnistui lopulta välttämään maksukyvyttömyyden. Ensimmäinen maksuerä, 13 mrd. euroa, maksettiin 20.8.2015. Kreikalla on euromaiden ja IMF:n lainoja tämän jälkeen yhteensä noin 216 mrd. euroa.

Keskeinen kysymys ohjelmaa hyväksyessä koski Kreikan velkakestävyyttä, jonka saavuttaminen on edellytys ohjelman myöntämiselle. Vielä vuoden 2014 syksyllä Kreikka oli ohjelmassa asetettuja velkakestävyystavoitteita edellä. Velkakestävyysanalyysin taloudellisia oletuksia ja ennusteita jouduttiin tämän vuoden tapahtumien perusteella tarkistamaan huonompaan suuntaan sekä talouskasvun että perusjäämän osalta. Taustalla oli suurelta osin voimakas epäluottamus Kreikan sitoutumisesta taloutensa uudistamiseen. Kesän aikana asetetut pääomaliikkeiden rajoitukset ja pankkien kasvaneet pääomitarpeet heikensivät tilannetta entisestään. EU-instituutioiden perusskenaarion mukaan (jossa Kreikka toteuttaa uudessa ohjelmassa edellytetyt uudistukset) Kreikan julkinen velka nousisi 200 %/BKT tasolle v. 2016, josta se laskisi 122 %/BKT tasolle vuoteen 2030 mentäessä. Kreikan velkakestävyyttä parantaa merkittävästi rahoituskilainojen erittäin alhaiset korot ja pitkät takaisinmaksuajat. Euro maiden myöntämässä lainoissa (joka vastaa 65 % maan kokonaisvelasta) Kreikan korkotaso vastaa parhaan luottoluokituksen omaavien maiden korkoa. Tämän Kreikan rahoituskustannuksia alentava vaikutus on vuositasolla jopa 9 mrd. euroa.

Euroalueen vakaus on talouden kasvun edellytys Suomelle. Euroalueen yhteisten sääntöjen ja sovittujen ehtojen noudattaminen on välttämätöntä koko euroalueen yhtenäisyyden kannalta. Rahoitustuen saaminen edellyttää aina sovittujen uudistusten toteuttamista. Uusi rahoitustukiohjelma oli perusteltu Suomen kansallisen edun ja vastuiden näkökulmasta verrattuna vaihtoehtoon, jossa seurauksena olisi maksukyvyttömyydestä aiheutuvat alaskirjaukset sekä kasvava epävarmuus euroalueella. Rahoitustuen myöntäminen Euroopan vakausmekanismista merkitsee sitä, että rahoitustuki ei lisää Suomen valtion taloudellisia vastuita, eikä sillä ole vaikutuksia valtion velkaan tai menoihin.

Elokuussa tehdyt ratkaisut luovat pohjaa luottamuksen palautumiselle ja Kreikan talouden vakautumiselle. Tilanne on kuitenkin epävarma ainakin siihen saakka, kun Kreikassa on pidetty uudet vaalit, maan poliittinen tilanne vakiintunut ja talouden uudistamisohjelman voi jatkaa.

10 vuoden obligaatiokoron erotus Saksaan

1.2 Ulkomaankauppa

Vienti kasvaa euroalueen näkymien parantuessa

Tilastokeskuksen heinäkuussa 2015 julkaiseman kansantalouden tilipidon mukaan vienti supistui 0,7 % v. 2014. Tavaroiden ja palvelusten vienti on hivenen piristynyt vuoden 2015 alkupuoliskolla. Viennin hitaan kasvun taustalla on useita seikkoja, joista merkittävimmät liittyvät vientiteollisuuden rakenteeseen, Suomen huonoon kustannuskilpailukykyyn sekä heikentyneeseen vientikysyntään. Viennin ennustetaan kääntyvän maltilliseen kasvuun. Kehityksen taustalla on Suomen tärkeimpien vientimaiden talouskasvun vahvistuminen, vaikka maailmankaupassa on meneillään hitaamman kasvun vaihe.

Viennin ennustetaan kasvavan 0,9 % v. 2015. Vuonna 2015 talouskasvu on euroalueella edellisvuotta nopeampaa. Euron heikentyminen Yhdysvaltojen dollaria vasten parantaa lyhyellä aikavälillä Suomen vientimahdollisuuksia. Valuutan heikkeneminen tukee Suomen vientiä, mutta valuuttakurssilla on myös epäsuoria vaikutuksia, esimerkiksi vientikysynnän paraneminen euroalueella. Lisäksi öljyn hinnan pysyminen alhaisella tasolla ylläpitää kysyntää maailmalla ja lisää Suomen vientimahdollisuuksia. Venäjän talouskehitykseen liittyvät ongelmat taas alentavat viennin kasvua edelleen.

Kilpailukykyä voidaan mitata usealla eri tavalla. Esimerkiksi reaalisella kauppapainoisella valuuttakurssilla mitattuna Suomen kilpailukyky heikkeni v. 2014, mutta on parantunut alkuvuonna selvästi. Yksikkötyökustannuksilla mitattuna Suomen kilpailukyky parani viime vuonna euroalueen keskiarvoon verrattuna hivenen. Ruotsiin ja Saksaan verrattuna paraneminen oli kuitenkin selvempää, sillä näissä maissa palkkojen nousu on ollut kovempaa kuin Suomessa. Ennustejaksolla yksikkötyökustannuksilla mitattu kilpailukyky paranee edelleen palkkojen kasvaessa maltillisesti ja työn tuottavuuden kääntyessä nousuun. Paraneminen ei kuitenkaan riitä kuroma umpeen useiden vuosien aikana syntynyttä eroa kilpailijoihimme yksikkötyökustannusten tasossa.

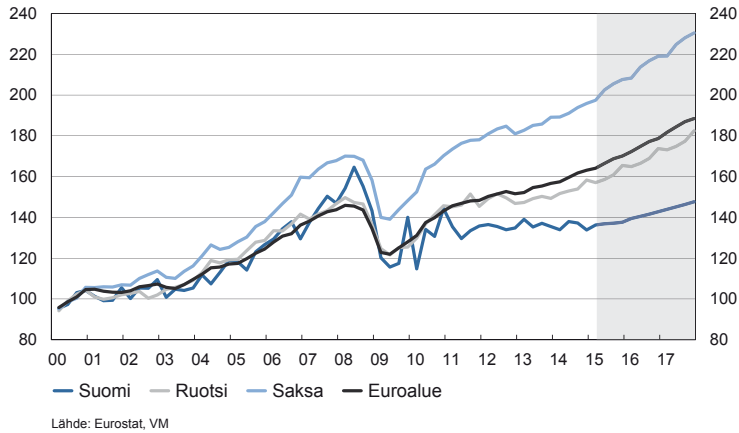
Vuonna 2016 viennin kasvu ylittää kolmeen prosenttiin ja v. 2017 viennin kasvu kiihtyy 3,3 prosenttiin maailmankaupan kasvun vetämänä. Suomen vientiosuuden menetys jatkuu yhä, sillä kehittyvien talouksien kasvuvauhdit ovat edelleen suurempia kuin Euroopassa. Euroalueen talouskasvun kiihtyminen parantaa kuitenkin suomalaisten vientiyri- tysten mahdollisuuksia pitää kiinni markkinaosuuksistaan.

Taulukko 5. Ulkomaankauppa

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	määrän muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	1,2	1,1	-0,7	0,9	3,0	3,3
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	1,6	0,0	0,0	-0,2	3,4	3,5
	hinnan muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	1,1	-1,0	-0,7	-0,3	1,0	1,7
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	2,1	-1,4	-1,6	-0,9	1,0	1,6

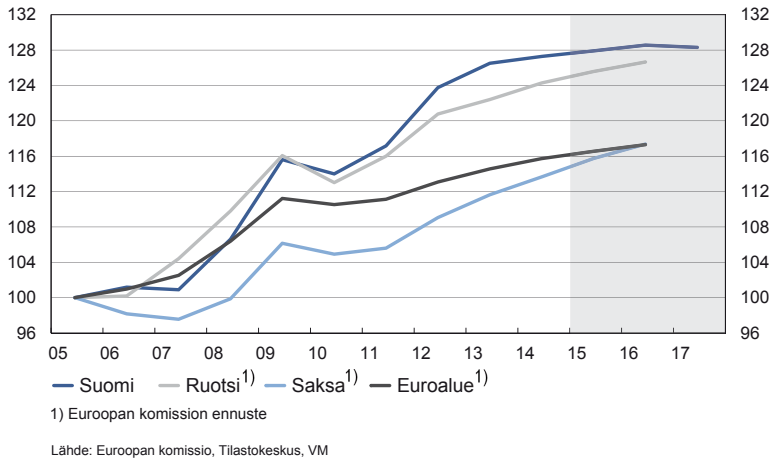
Tavaroiden ja palvelujen vienti

volyymi 2000=100, kausitasoitettu

Yksikkötyökustannukset

2005=100, nimelliset

Heinäkuun kansantalouden tilipidon mukaan tuonnin määrä pysyi edellisvuoden tasolla v. 2014. Tuonnissa alkuvuoden kehitys on ollut vaisua. Neljännesvuositilipidon mukaan tuonnin määrä supistui vuoden 2015 ensimmäisellä puoliskolla 4 %.

Vuonna 2015 tuonti supistuu hivenen, vaikka vienti ja yksityinen kulutus kasvavat. Investointien ja viennin kasvun nopeutuminen lisää tuontipanosten käyttöä vuosina 2016 ja 2017. Nettoviennin vaikutus BKT:n kasvuun on positiivinen v. 2015, mutta kääntyy ennustejaksolla pieneksi negatiiviseksi kotimaisen kysynnän kasvun lisääntyessä.

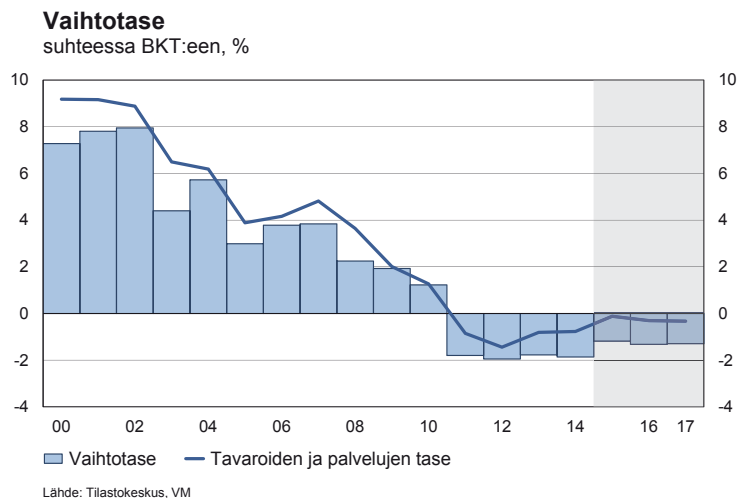
Vaihtotase pysyy edelleen alijäämäisenä

Vaihtotaseen alijäämä v. 2014 oli 3,8 mrd. euroa eli lähes kaksi prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Alijäämä on pienentynyt vuoden 2015 alkupuoliskolla hyvinkin nopeasti. Ennustejaksolla kauppataase ja vaihtotaseen alijäämät supistuvat noin miljardilla. Tästä huolimatta vaihtotase on 2,8 mrd. euroa eli 1,3 % alijäämäinen suhteessa bruttokansantuotteeseen v. 2017. Kauppataase on ollut pitkään jo positiivinen ja palveluiden taseen alijäämäkin on alentunut alkuvuoden aikana.

Vaihtosuhteen paraneminen on seurausta öljyn hinnan voimakkaasta laskusta. Vienti- hintojen lasku on jo pysähtynyt, sen sijaan tuontihinnat laskevat edelleen v. 2015.

Vienti- ja tuontihintojen erilaista kehitystä selittää mm. energian hinnan kehitys. Raaka- öljyn maailmanmarkkinahinnat ovat laskeneet enemmän kuin jalostettujen polttoaineiden. Energiatuotteiden osuus viennistä onkin noussut jo yli kuuteen prosenttiin. Lisäksi raaka- aineiden vientihinnat esimerkiksi kaivostoiminnassa, kemianteollisuudessa sekä metsäte- ollisuudessa ovat kehittyneet paremmin kuin tuontihinnat. Raaka-aineiden suurempi osuus viennissä kuin tuonnissa korostaa eroja hintojen muutoksissa vaihtosuhdetta parantaen. Kulutus- ja investointihyödykkeissä vaihtosuhtevaikutus on jäänyt pienemmäksi. Näin ollen vaihtosuhteen vahvistuminen on hyvästä markkina- asemasta tietyillä toimialoilla.

Vuosina 2016 ja 2017 ulkomaankauppahintojen ennustetaan kääntyvät lievään nousuun. Tuontihintojen nousu jää kuitenkin hitaaksi, sillä maailmankaupan hidas kasvu pitää kilpailijamaiden vientihintojen kehityksen maltillisena ja öljyn hinta nousee vain hieman ennustejaksolla. Valuuttakurssin heikkeneminen näkyy ensin tuontihintojen nousuna ja pienellä viiveellä vientihinnoissa.

Taulukko 6. Vaihtotase

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa					
Tavaroiden ja palvelujen tase	-2,9	-1,6	-1,6	-0,2	-0,7	-0,7
Tuotannon tekijäkorvaukset ja tulonsiirrot, netto	-1,0	-2,0	-2,2	-2,2	-2,1	-2,1
Vaihtotase	-3,9	-3,6	-3,8	-2,4	-2,8	-2,8
Vaihtotase, suhteessa BKT:een, %	-1,9	-1,8	-1,9	-1,2	-1,3	-1,3

1.3 Kotimainen kysyntä

1.3.1 Yksityinen kulutus

Yksityisen kulutuksen kasvua tukee maltillinen hintakehitys

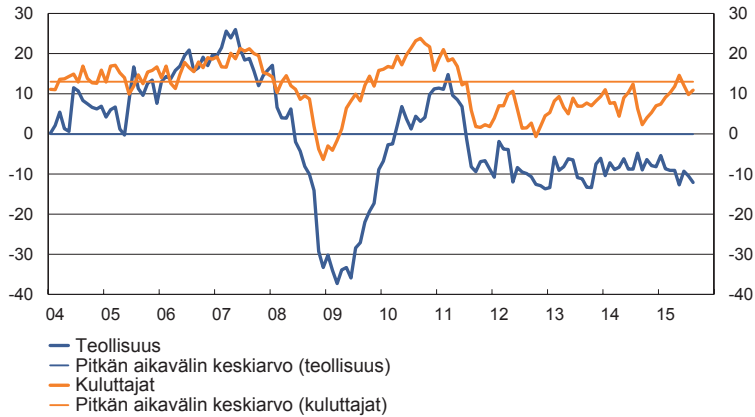
Viime vuonna Suomen kokonaistuotannon supistuminen jatkui. Yksityisen kulutuksen kasvu ei riittänyt korvaamaan viennin ja investointien vähenemisen vaikutusta taloudelliseen aktiviteettiin. Yksityinen kulutus lisääntyi 0,5 % huolimatta siitä, että samanaikaisesti kotitalouksien reaalitytulot alenivat prosenttiin. Kotitalouksien ostovoima on tällä hetkellä kolmen vuoden takaisella tasollaan ja viime vuosina yksityisen kulutuksen kasvu onkin ollut kotitalouksien luottamuksen varassa.

Tänä vuonna työllisyystilanne heikkenee edelleen. Tämän seurauksena kotitalouksien palkkasumman kasvu jää vain 0,5 prosenttiin. Työttömyyssidonnaisten tulonsiirtojen lisääntyminen vaimentaa osaltaan työttömyyden nousun vaikutuksia kotitalouksien tuloihin. Sosiaaliset tulonsiirrot kotitalouksille kasvavat 4 % mm. työttömyyden nousun seurauksena. Heikosta työllisyystilanteesta ja verotuksen kiristymisestä huolimatta kotitalouksien käytettävissä olevien reaalityulojen kasvu nopeutuu tänä vuonna yhteen prosenttiin. Tämä selittyy poikkeuksellisen maltillisella hintakehityksellä, joka on seurausta öljyn maailmanmarkkinahinnan laskusta. Yksityisen kulutuksen hinta säilyy viimevuotisella tasollaan. Yksityisen kulutuksen kasvu yltää tänä vuonna yhteen prosenttiin.

Viime vuosina yksityistä kulutuskysyntää on tukenut kotitalouksien velkaantuminen. Tänä vuonna yksityisen kulutuksen kasvua vauhdittaa pankkien tarjoamat asuntolainojen lyhennysvapaat. Helmikuusta alkaen pankit ovat markkinoineet asuntovelallisille väliaikaista mahdollisuutta turvautua 6-12 kuukauden mittaisiin lyhennysvapaisiin ilman kuluja. Tammi-kesäkuussa vanhoja asuntoluottoja järjesteltiin uudelleen lähes 12 mrd. euron edestä kun tavanomainen määrä on viime vuosina ollut noin 2,4 mrd. euroa koko vuoden aikana. Lyhennysvapaat tukevat yksityisen kulutuksen kasvua tänä vuonna, mutta ilmiön varjopuolena on se, että se lisää samalla kotitalouksien velkataakkaa, mikä on puolestaan voimistaa korkotason nousun vaikutusta korkomenoihin lähivuosina.

Teollisuuden ja kuluttajien luottamus saldo, kausitasoitettu

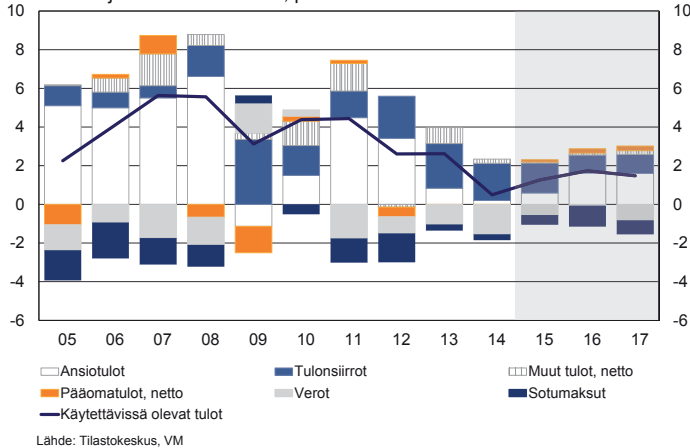
Lähde: Euroopan komissio

Yksityisen kulutuksen kasvumahdollisuuksia kuluvan vuoden osalta varjostavat työttömyyden nousu ja alkukevään jälkeen kuluttajien luottamuksessa tapahtunut käänne varovaisempaan suuntaan. Näistä tekijöistä huolimatta vuonna 2015 kulutuksen kasvu on vahvinta kestokulutushyödykkeiden osalta. Kuluttajabarometrin mukaan ajankohta koetaan edelleen suotuisaksi kestokulutushyödykkeiden hankinnan kannalta. Tänä vuonna esim. henkilöautojen kysyntää vauhdittaa valtion ja autojen maahantuojien maksama romutus-palkkiokokeilu. Tällä hetkellä Suomessa on EU-maista toiseksi vanhin autokanta. Nykyisen ajoneuvokannan ikääntyminen on lisännyt patoutunutta kysyntää.

Kotitalouksien reaalitulojen kasvu hidastuu

Ostovoiman kannalta merkittävimmän yksittäisen tuloerän muodostavat palkat, joita kotitaloudet saivat viime vuonna 82 mrd. euroa. Maltillisten sopimuskorotusten vuoksi ansiotason nousu jää ennustejakson aikana hieman yli prosenttiin vuodessa. Maltilliset palkkaratkaisut tukevat vienti- ja investointikysynnän elpymisen myötä kohenevaa työvoiman kysyntää. Työllisyystilanteen parantuessa palkkasumman kasvu nopeutuu kulu- van vuoden 0,5 prosentista hieman yli 1½ prosenttiin vuoteen 2017 mennessä. Kotitalouksien saamat sosiaaliset tulonsiirrot olivat viime vuonna lähes 42 mrd. euroa ja niiden ennakoidaan lisääntyvän keskimäärin lähes 2½ % vuosina 2016–2017. Menoja kasvattaa väestön ikärakenteen muutos, jonka seurauksena eläkeläisten lukumäärä lisääntyy 1½ prosentilla vuodessa ennustejakson aikana. Eläkkeiden osuus tulonsiirroista on noin 65 %. Julkisen talouden menoihin kohdistuvat sopeuttamistoimet hillitsevät tulonsiirtojen kasvua. Vuosina 2016–2017 tulonsiirtoja kotitalouksille vähennetään mm. eräitä indeksitarkistuksia jäädyttämällä molempina vuosina 0,3 mrd. eurolla.

Kotitalouksien käytettävissä olevat nimellistulot muutos ja kasvuvaikutukset, prosenttia

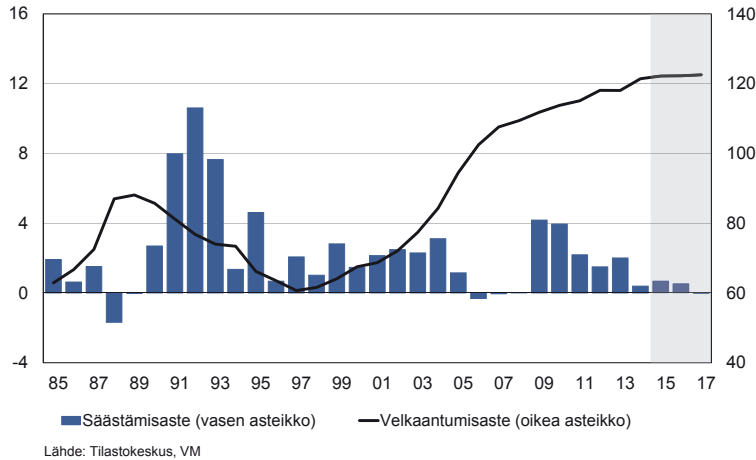
Ennustejakson aikana keskimääräisen palkansaajan veroaste kiristyy hieman. Vuonna 2016 vakuutetun työttömyysvakuutusmaksu nousee 0,5 prosenttiyksiköllä ja seuraavana vuonna puolestaan työeläkemaksuja korotetaan 0,25 prosenttiyksiköllä. Valtion verotuksessa toteutettavien asteikkotarkistusten ja työtulovähennyksen muutosten seurauksena keskimääräisen palkansaajan veroaste laskee hieman ensi vuonna, mutta kiristyy v. 2017.

Työllisyystilanteen kohenemisesta huolimatta kotitalouksien reaalityulojen kasvu hidastuu ennustejakson loppua kohden inflaation nopeutumisen, tulonsiirtoihin kohdistuvien säästöjen ja verotuksen kiristymisen vuoksi. Yksityisen kulutuksen kasvu jää 0,8 prosenttiin vuosina 2016–2017. Tämä edellyttää sitä, että kuluttajien luottamus kehittyy myönteisesti, mikä näkyy säästämisasteen laskuna ennustejakson aikana. Lisäksi väestön ikärakenteen muutos voi eläkkeelle jäävien ikäluokkien tapauksessa vähentää säästämistä, jos kulutustottumukset eivät muutu samassa suhteessa kuin eläköityvien käytettävissä olevat tulot.

Yksityisen kulutuksen kehitykseen liittyy erisuuntaisia riskejä. Kuluvan vuoden osalta kulutuksen kasvu voisi muodostua jopa ennakoitua vahvemmaksi edellyttäen, että keväästä lähtien lisääntynyt kuluttajien kokemus epävarmuus helpottaisi. Vuosien 2016–2017 osalta yksityisen kulutuksen kannalta merkittävin riski liittyy työmarkkinoiden kehitykseen. Jos työllisyydessä ei tapahdu käännettä myönteisempään suuntaan, niin edellytykset yksityisen kulutuksen kasvun jatkumiselle jäävät vähäisiksi.

Suomalaisten kotitalouksien velkaantuminen on pitkään jatkuneesta yhtäjaksoisesta noususta huolimatta edelleen eurooppalaisessa vertailussa lähellä keskitasoa. Vaikka velkaantumiseen ei liitykään välittömiä riskejä esim. pankkijärjestelmän vakauden näkökulmasta, niin korkotason nousun vaikutukset muodostuvat kuitenkin velkaantuneitten kotitalouksien kohdalla merkittäviksi. Nykyinen korkotaso on niin matala, että pienetkin muutokset siinä kasvattaisivat velanhoitomenoja tuntuvasti. Korkojen nousun vaikutukset heijastuvat myös omaisuustuloihin, mutta niihin liittyvät myönteiset vaikutukset välittyisivät todennäköisesti kulutusikäytymiseen hitaammin kuin korkomenojen kasvuun liittyvät kielteiset seuraukset.

Kotitalouksien säästäminen ja velkaantuminen osuus käytettävissä olevista tuloista, prosenttia

1.3.2 Julkinen kulutus

Julkinen kulutus koostuu valtion, kuntien ja sosiaaliturvarahastojen kulutusmenoista ja on suuruudeltaan runsas 50 mrd. euroa eli neljännes BKT:sta ja runsas 40 % kaikista julkisyhteisöjen menoista. Julkisen kulutuksen suurimmat erät ovat palkat ja työnantajan sosiaaliturvamaksut sekä välituotekäyttö eli tuotantopanoksina käytettyjen tavaroiden ja palveluiden arvo. Julkisen kulutuksen määrä supistui viime vuonna hieman ja myös lähivuosina julkinen kulutus pysyy suunnilleen ennallaan sopeutustoimien vuoksi.

Valtion kulutus on runsas neljännes julkisesta kulutuksen arvosta. Valtion henkilöstön määrä on vähenemässä, mikä pienentää kulutusta, mutta välituotepanosten käytön oletetaan hieman lisääntyvän. Myös palkkakehitys on hyvin maltillista, jolloin kulutuksen arvon kasvukin jää vähäiseksi. Valtion henkilöstöstä runsas neljännes työskentelee budjettitalouden ulkopuolisissa yksiköissä, joista suurimpia ovat yliopistot.

Paikallishallinnon kulutus muodostaa kaksi kolmasosaa julkisesta kulutuksesta. Paikallishallinnon kulutus kasvaa lähivuosina hyvin maltillisesti. Kulutuksen kasvua hidastaa kuluvana vuonna kuntien omat säästötoimet. Myös paikallishallinnon kulutuksen hinta kasvaa lähivuosina hyvin maltillisesti. Paikallishallinnon kulutusta kasvattaa väestön ikärakenteen muutoksesta johtuva ikäsidonnaisten menojen kasvu. Terveysturva- ja hoitojen kehittyminen lisää myös tekniikan ja hoitojen kehittyminen.

Sosiaaliturvarahastojen kulutusmenot koostuvat lähinnä palkkamenoista ja Kelan maksamista luontoismuotoisista sosiaaliavustuksista, joita ovat lääkekorvaukset sekä matka- ja kuntoutustuet. Hallitusohjelmassa linjatut säästöt supistavat merkittävästi luontoismuotoisia menoja vuosina 2016–2017.

Taulukko 7. Kulutus

	2014 osuus, %	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
Yksityinen kulutus	100,0	0,3	-0,3	0,5	1,0	0,8	0,8
Kotitaloudet	95,1	0,4	-0,3	0,4	1,0	0,8	0,8
Kestokulutustavarat	8,0	-0,5	-0,5	1,7	2,8	1,0	1,6
Puolikestävät kulutustavarat	8,1	1,0	0,6	-0,7	0,3	1,0	0,7
Lyhytikäiset tavarat	27,5	-0,3	-0,7	-0,4	-0,1	0,5	0,2
Palvelut	51,3	0,9	-0,6	0,1	1,1	0,9	0,9
Voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus	4,9	-0,4	-0,7	3,2	0,5	1,0	1,0
Julkinen kulutus	100,0	0,5	0,8	-0,2	0,2	-0,2	0,3
Valtionhallinto	27,0	-0,3	4,2	-1,4	-0,4	0,1	0,4
Paikallishallinto	65,9	0,9	-0,4	0,4	0,4	0,3	0,5
Sosiaaliturvarahastot	7,0	0,1	-0,1	-0,8	0,5	-5,7	-1,6
Kulutus yhteensä		0,4	0,0	0,3	0,8	0,5	0,6
Julkisyhteisöjen yksilölliset kulutusmenot		0,6	-0,3	0,0	0,3	-0,4	0,4
Yksilölliset kulutusmenot yhteensä		0,3	-0,3	0,3	0,5	0,8	0,9
Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo		2,6	2,6	0,5	1,3	1,7	1,5
Yksityisen kulutuksen hinta		2,8	2,3	1,6	0,0	1,1	1,3
Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitylo		-0,2	0,3	-1,0	1,2	0,6	0,2
		prosenttia					
Kulutuksen osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)		79,0	79,7	80,2	80,6	79,9	79,2
Kotitalouksien säästämisaste		1,5	2,0	0,4	0,7	0,5	0,0
Kotitalouksien velkaantumisaste ¹⁾		118,1	118,0	121,4	122,2	122,3	122,5

¹⁾ Kotitalouksien velat vuoden lopussa suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin.

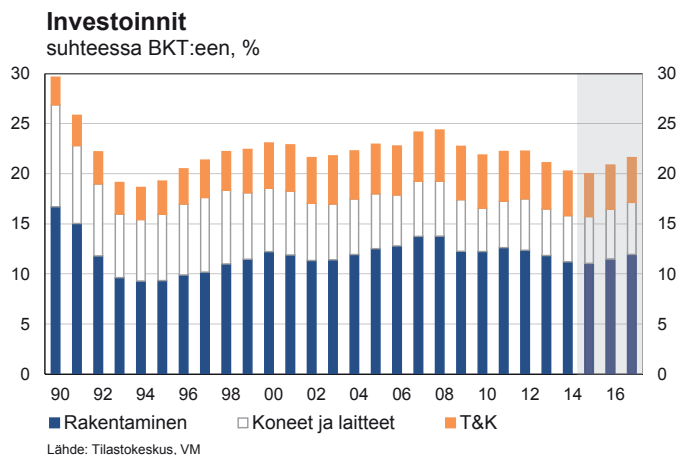
1.3.3 Yksityiset investoinnit

Yksityiset investoinnit talouskehityksen valopilkuna

Vuonna 2014 koko kansantalouden investoinnit supistuivat Tilastokeskuksen tarkentuneiden tietojen mukaan 3,3 % ja yksityiset investoinnit 3,9 %, mikä on paljon vähemmän kuin vielä maaliskuussa ennakoitiin. Erityisesti kone- ja laiteinvestointien ennakkotieto muuttui, lähes kymmenen prosentin laskusta 0,2 prosentin laskuun.

Vuonna 2015 koko kansantalouden investointien ennustetaan vähenevän 1,3 % ja yksityisten investointien 2 %. Investoinnit ovat kuitenkin kääntyneet jo pieneen kasvuun kuluvan vuoden alusta. Vuosina 2016 ja 2017 investointiennuste näyttää myönteiseltä ja yksityisten investointien vuosikasvuksi arvioidaan 5-6 %. Suuria investointihankkeita, mm. Äänekosken biotuotetehtaan rakentaminen, on jo aloitettu ja ne tulevat suuremmalla painollaan näkyviin ensi ja seuraavana vuonna. Myös Elinkeinoelämän keskusliiton kesäkuussa 2015 julkaisema investointitiedustelu lupaa voimakasta nousua investointeihin, erityisesti metsäteollisuuteen, kemianteollisuuteen sekä rakennusaineteollisuuteen. Myös teknologiateollisuus arvioi lisäävänsä investointejaan tänä vuonna. Lisäksi rakentamisessa liikevaihto- ja myyntitiedot osoittavat selkeää nousua.

Investointiennusteeseen liittyy positiivinen riski, jos talouskehitys kääntyy myönteiseksi. Negatiiviset riskit liittyvät investointien ajoitukseen ja niiden kirjauksiin kansantalouden tilinpitoon. Alisuuntaisia riskejä lisäävät ennen kaikkea mahdollisesti epävakana jatkuva talouskehitys sekä pidemmällä ajalla Suomen viennin näkymät. Investointihankkeisiin sisältyy aina riski niiden myöhentymisestä ja rahoittajien riski- ja tuottoarvioiden muuttumisesta. Kuitenkin osa investoineista näyttäisi jo lähteneen liikkeelle. Rakennusinvestointien tilanne näyttää vakaalta ja paraneva kehitys vaikuttaa jo osin olevan käynnissä.

Kiinteät yksityiset investoinnit suhteessa bruttokansantuotteeseen saavuttavat lähes matalimman tasonsa tänä vuonna verrattuna viimeiseen 25 vuoteen. Vuosina 2016 ja 2017 investoinnit kasvavat BKT:ta nopeammin ja kirivät jonkin verran suhdelukua paremmaksi. Hyvästä kehityksestä huolimatta yksityisten investointien suhdeluku on ennusteen mukaan edelleen v. 2017 noin prosenttiyksikön pienempi kuin vuosien 2004–2014 keskiarvo, ollen 17,5 % v. 2017 suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Asuntoinvestoinnit lisääntyvät hitaasti

Asuntoinvestoinnit ovat 35 prosentillaan suurin yksityisten investointien alaryhmistä. Näistä asunnoista noin kolmannes on valtion tukemia. Asuntoja aloitettiin rakentamaan viime vuonna noin 25 900 kappaletta.

Asuntoinvestointien ennustetaan kääntyvän kasvuun uudelleen kuluvan vuoden kolmannella neljänneksellä, mutta ne supistuvat edelleen hieman viime vuoden tasosta. Vapaa-rahoitteisten asuntojen rakentaminen on vaisua ja kasvu tulee kuluvana vuonna pääosin valtion tukemista ARA-asunnoista. Myönteistä on kuitenkin se, että valmiina olevien ja vielä myymättömien asuntojen määrä on jatkanut laskuaan myös toisella vuosineljänneksellä.

Ensi ja seuraavana vuonna asuntoinvestoinnit kasvavat ennusteen mukaan yli 4 %. Ensi vuonna asuntoja arvioidaan rakennettavan noin tuhat kappaletta kuluvaa vuotta enemmän ja vastaava kasvu oletetaan myös v. 2017. Pääkaupunkiseudulla on meneillään suuria kerrostalohankkeita, jotka jatkuvat ennustejakson jälkeenkin. Suurimpia kaupunkeja lukuun ottamatta asuntoinvestoinnit jäävät kuitenkin muualla maassa melko mataliksi.

Asuntojen korjaamisen arvioidaan jatkuvan hidastuvalla vauhdilla, koska korjaamiseen suunnatun elvytysrahoituksen vaikutus poistuu vähitellen. Toisaalta asuntokannan ikä ja kunto vaativat monia korjauksia. Vuosina 2015–2017 asuinrakennusten korjausinvestointien ennakoitaan kasvavan noin 2-3 % vuodessa. Asuntoyhteisöjen tekemät korjaukset näkyvät myös niiden nopeana lainakannan kasvuna. Kolmannes koko yrityslainakannasta on asuntoyhteisöjen velkaa ja sen kasvuvauhti oli keväällä 2015 noin 10 %.

Tehdas- ja varastokiinteistöjen rakentaminen vauhdittuu

Tehdasteollisuuden rakennusinvestoinnit vauhdittuvat tänä ja ensi vuonna merkittävästi. Keskeisimpänä tekijänä on Äänekosken biotuotetehdas, joka on metsäteollisuuden kautta aikain suurin yksittäinen investointihanke. Sen osuus koko muusta talonrakentamisesta on suuruusluokaltaan noin 4 %. Tämä ja muut pienemmät hankkeet kääntävät muun talonrakentamisen kasvuun ja ensi vuonna sen investoinnit nousevat jo 7 % tästä vuodesta. Ennusteperiodin viimeisenä vuonna kasvu hidastuu hieman vuodesta 2016. Myös vuonna 2017 voi käynnistyä suuria rakennushankkeita kuten Kuopion sellutehdas sekä Pyhäjoen ydinvoimala, mutta niihin liittyvien rakentamispäätösten puuttumisen takia, niitä ei ole huomioitu ennusteessa.

Sairaaloiden ja muiden julkisten palvelurakennusten aloitukset näyttävät uudelleen lisääntyneen. Myös liikerakennushankkeiden aloitukset ovat kääntyneet kevään mittaan kasvuun. Eniten vähenevät tällä hetkellä maatalouden rakennusinvestoinnit.

Maa- ja vesirakennusinvestointien kysyntää vauhdittaa halpa öljy ja valtion toimet

Uusimpien kansantalouden tilinpidon tietojen mukaan maa- ja vesirakennusinvestoinnit ovat olleet 2-4 prosentin kasvussa jo kahden vuoden ajan. Alkuvuoden (tammi-toukokuu) rakentamisen parhaimmat kasvuluvut, yli 12 %, näyttäisivät toteutuneen maa- ja vesirakentamisen määrässä. Öljyn hinnan puolittuminen viime vuoden keskiarvoon verrattuna on alentanut maa- ja vesirakentamisen kustannuksia ja lisännyt kysyntää.

Investointeja on käynnistymässä mm. energiahuoltoverkossa, vesihuollossa, rataverkossa, metrossa ja lentokentillä. Tämän vuoden ennuste lupaa kasvun jatkuvan ja sitä voimistuvampaa ensi ja sitä seuraavalle vuodelle, kun myös hallituksen 600 milj. euron perusväylänpitoon suunnatun infrapaketin vaikutukset tulevat näkyviin. Myös talonrakentamisen vauhdittuminen lisää maa- ja vesirakennusinvestointeja.

Isoja kone- ja laiteinvestointeja tulossa

Investointiennusteen suurimmat neljännesvuosikasvut liittyvät kone-, laite-, kuljetusväline- ja asejärjestelmäinvestointeihin. Tämä johtuu siitä, että edellä mainitun suuren biotuotetehtaan kone- ja laiteinvestoinnit ovat arviolta 720 milj. euroa eli 7,5 % koko investointierän arvosta. Tällä erittäin suurella investoinnilla on myös kerrannaisvaikutuksia niiden yritysten investointeihin, jotka pääsevät toimittamaan investointihyödykkeitä hankkeeseen. On arvioitu, että hankkeen kotimaisuusaste päälaitteiden hankinnan osalta on 70 %.

Ensimmäisen vuosipuoliskon aikana uusien kuljetusvälineiden rekisteröinnit ovat jääneet jonkin verran viime vuoden tasosta. Heikoimmin ovat kehittyneet perävaunujen rekisteröinnit ja myös uusia linja-autoja on rekisteröity paljon viime vuotta vähemmän.

Kone- ja laiteinvestoinnit kasvavat kuluvana vuonna jo neljänneksestä neljännekseen, mutta vuositasolla jäädyään vielä viime vuoden tasolle. Ensi ja sitä seuraavana vuonna kasvu vauhdittuu 6-7 prosenttiin vuodessa.

Tutkimus- ja kehittämisinvestoinnit: hitaasti parempaa

T&k-investoinnit ovat vähentyneet jo neljä vuotta peräkkäin 4-5 prosentin vuosivauhtia. Investointiedustelu lupaa tälle vuodelle pientä kasvua tutkimus- ja kehityshankkeisiin, mutta ennusteessa tämä ei vielä näy.

Ennusteessa odotetaan myös t&k-investointien kääntyvän vähitellen kasvuun, mutta vielä tänä vuonna nähdään vuositasolla iso pudotus. Lähivuosina t&k-investointeja aikoivat toteuttaa erityisesti metsäteollisuus ja kemianteollisuus. Ennusteessa on 2-4 prosentin kasvua vuosille 2016 ja 2017. T&k-investoinnit suhteessa bruttokansantuotteeseen nousevat 4,5 prosenttiin v. 2017.

Taulukko 8. Kiinteät investoinnit pääomatavaratyypeittäin

	2014 osuus, %	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
		määrän muutos, prosenttia					
Talorakennukset	45,2	-5,6	-6,1	-5,8	-1,1	5,4	4,2
Asuinrakennukset	27,4	-3,5	-5,2	-5,9	-0,5	4,3	4,4
Muut talorakennukset	17,8	-8,6	-7,4	-5,6	-2,0	7,0	4,0
Maa- ja vesirakennukset	10,2	-5,4	4,2	1,8	2,7	3,5	3,9
Koneet ja laitteet	22,7	10,2	-8,6	-0,2	0,0	7,2	5,7
T & K-investoinnit*	21,9	-5,3	-3,8	-3,6	-5,0	4,4	2,5
Yhteensä	100,0	-2,2	-5,2	-3,3	-1,3	5,4	4,2
Yksityiset	79,9	-3,2	-7,1	-3,9	-2,0	6,4	5,3
Julkiset	20,1	2,6	3,5	-0,9	1,4	1,6	-0,3
		prosenttia					
Investointien osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)							
Kiinteät investoinnit		22,3	21,1	20,3	20,0	20,9	21,6
Yksityiset		18,3	17,0	16,2	15,9	16,7	17,5
Julkiset		4,0	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1

* Sisältää henkiset omaisuustuotteet ja kasvatettavat varat

Kaupungistuminen lisää talouskasvun mahdollisuuksia

Kaupungistuminen on pitkän aikavälin trendi. 1900-luvun alussa kaupungeissa asui alle kymmenen prosenttia maapallon väestöstä ja tällä hetkellä noin puolet väestöstä. Euroopassa kaupungistumisaste on jo yli 70 % ja sen ennustetaan edelleen nousevan. Kaupungistumisen taustalla on laajasti katsoen ollut aina teknologinen kehitys ja sen tuomat taloudelliset hyödyt. Viimeaikaisessa taloustieteellisessä tutkimuksessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa kaupungistuminen on saanut jälleen runsaasti huomiota. Julkisten investointien ja asuntoinvestointien maantieteellinen kohdentaminen on herättänyt keskustelua. Tutkimusten mukaan kaupunkirakenne näyttäisi olevan suotuisa innovaatioiden ja inhimillisen pääoman kannalta ja siten kaupungistuminen hyödyttää koko kansantaloutta.

Hsieh ja Moretti (2015) ovat tutkineet mikä on ollut kaupungistumisen vaikutus kansantalouden kasvuun Yhdysvalloissa. Tutkijat hyödyntävät aineistoa 220 kaupunkialueesta vuosilta 1964–2009. Kaupunkialueiden työn tuottavuus on muita alueita korkeampi, mutta siitä seuraavat kokonaistaloudelliset hyödyt riippuvat pitkälti julkisen sektorin toiminnasta. Työn tuottavuus ja työn kysyntä kasvoivat nopeimmin New Yorkissa, San Franciscossa ja San Josessa, mutta kokonaistaloudelliset hyödyt jäivät vähäisiksi, koska asuntotuotanto ei vastannut kysynnän kasvuun. Näiden kaupunkien kohdalla nopea tuottavuuden kasvu johti palkkatason ja asuntohintojen nousuun eikä työllisten lisääntymiseen. Niissä kaupungeissa, joissa oli lievemmat asuntotuotannon rajoitteet, työllisten määrä nousi selvästi ja hintavaikutukset jäivät pieniksi. Tutkijat estimoivat, että jos kolmen edellä mainitun kaupungin kohdalla asuntotuotannon sääntely olisi ollut ”mediaanikaupungin” tasolla, niin Yhdysvaltojen BKT olisi 9,5 % korkeammalla tasolla.

Dougal, Parsons and Titman (2014) ovat tutkineet yritysten kasvuhistoriaa. Kaupunkialueella toimivat yritykset kasvavat nopeimmin ja niiden investointiasteet ovat muulla sijaitsevia yrityksiä korkeampia. Investointien nopeampaa kasvua selittää nimenomaan läheisyys muihin yrityksiin, väestön tiheys ja kasvuvauhti sekä muita alueita korkeampi koulutustaso. Davisin ja Dingelin (2014) tutkimuksen mukaan isoissa kaupungeissa yritystoiminta kohdentuu korkean koulutusasteen ja tuottavuuden aloille. Näillä aloilla myös työllisyysjousto on korkeampi ja varsinkin suurissa kaupungeissa työllisyysasteet ovat kaikilla toimialoilla korkeammat.

Myös Glaeser ja Gyourko (2008) ovat tutkineet USA:n asuntomarkkinoita ja USA:n asuntopolitiikan uudistamista. He ovat havainneet tutkimuksissaan asuntomarkkinoiden keskeiseksi ongelmaksi tiettyjen kaupunkien ja erään alueen (Kalifornian) matalat kaavoitustasot. Heidän mukaansa kasvuseudun asuntokannan tulisi kasvaa 3-4 % vuodessa, jotta asuntotarjonta ei muodostuisi kasvun esteeksi. Tutkijat katsovat, että kaavoituksen riittämättömyyttä voidaan hoitaa kannustamalla paikallishallintoa hyvään politiikkaan, esimerkiksi suorilla tuilla. Sen sijaan he eivät usko näiden kaupunkien muuttavan käyttäytymistään ellei keskushallinto maksa kaupungeille tukea kaavoituksen johdosta. Tällaisen tuen tulisi olla tutkijoiden mukaan melko suuri (USA:ssa \$ 30 000/asunto), jotta sillä olisi vaikutusta kuntien toimintaan. Tuki tulisi sitoa suoraan uudisrakentamiseen, jotta asuntokanta kasvaisi.

Oswald (1999) tutki asuntomarkkinoiden ja työttömyyden yhteyttä. Hänen mukaansa työttömyys on korkeinta niissä maissa, joissa on vähiten vuokra-asuntoja ja päinvastoin. Hänen mukaansa kaiken tyyppisen asuntotarjonnan lisääntyminen kireillä asuntomarkkinoilla on hyväksi, mutta erityisesti vuokra-asuntojen lisääntymisellä on tuottavuutta parantavaa vaikutusta helpottaessaan työvoiman liikkuvuutta.

Suomen kaupungistumisaste, hieman yli 60 %, on läntisten teollisuusmaiden joukossa keskimääräistä alhaisempi. Meillä kaupungistuminen kuitenkin alkoi varsin myöhään, mutta sen ennustetaan jatkuvan seuraavien vuosikymmenten aikana varsin nopeana. Jo nyt on pääkaupunkiseudulla havaittavissa se, että riittämätön infrastruktuuri ja asuntotuotanto voivat nousta taloudellisen kehityksen esteeksi. On selvää, että ainakin pääkaupunkiseudulla kohtuuhintai-

sen asuntotuotannon puute on yksi työllistymisen esteistä. On myös huomattava, että tässä ei ole pelkästään kyse pääkaupunkiseudusta, vaan tulevaisuudessa myös Suomen muut nopeasti kasvavat kaupunkialueet ovat todennäköisesti saman ongelman edessä. Riittämätön asuntotuotanto kasvukeskuksissa johtaa potentiaalia alempaan taloudelliseen aktiviteettiin.

Toinen tärkeä tekijä on kasvukeskusten infrastruktuurihankkeet. Helsingin seudun kaavoitusta on yritetty vauhdittaa maankäytön, asumisen ja liikenteen aiesopimuksilla sekä sitomalla isojen liikennehankkeiden rahoitusta asuntokaavoitukseen. Valtion edellyttämä 25 prosentin lisäys asuntokaavoituksessa nostaisi pääkaupunkiseudun kuntien asuntotarjonnan kasvuvauhdiksi 2 - 2,7 %, Helsingin asuntokannan kasvaessa hitaimmin ja Espoon nopeimmin. Pellervon taloustutkimuksen (PTT) selvityksen (2015) mukaan tämänhetkisillä rata- ja metrohankkeilla tavoitellaan 34 asuntoa miljoonaa investointiin käytettyä euroa kohden. Jos kaavoitustavoitetta pystyttäisiin vielä hieman kiristämään, sillä olisi onnistuessaan pidemmällä ajalla myönteisiä vaikutuksia sekä asuntojen hinta- että vuokratasoihin sekä työllisyyteen. Tällöin asuntorakentamisen seurauksena verotulot kasvavat ja samalla mahdollisuus tehokkaan joukkoliikenteen käyttämiseen lisääntyy.

Davis D.R. & Dingel, J.I. (2014), The comparative advantage of cities, NBER Working Paper 20602.

Dougal C., Parsons C.A. & Titman S. (2014), Urban vibrancy and corporate growth, NBER Working Paper 20350.

Glaeser E L & Gyourko J. (2008), Rethinking Federal Housing Policy, The American Enterprise Institute for Public Policy Research, AEI Press; Washington D.C.

Holm P., Hietala, J & Härmälä V. (2015), Liikenneverkko ja kansantalous – Suomi-Ruotsi vertailua, PTT raportteja 249.

Hsieh C-T. & Moretti E. (2015), Why do cities matter? Local growth and aggregate growth, NBER Working Paper 21154.

Oswald A. (1999), The Housing Market and Europe's Unemployment: A Non-Technical Paper. <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/ajoswald/homesnt.pdf>

1.3.4 Julkiset investoinnit

Julkiset investoinnit kääntyivät hienoiseen laskuun v. 2014 kolmen selkeän kasvuvuoden jälkeen. Kaikkiaan julkisten investointien määrän arvioidaan säilyvän lähivuosina suunnitteen viime vuoden suhteellisen korkealla tasolla.

Valtion investointeja pitää yllä yhteensä 600 milj. euron panostus perusväylänpitoon vuosina 2016–2018. Toisaalta sopeutustoimet vähentävät investointeja uusiin väylähankkeisiin sekä muihin investointikohteisiin, minkä vuoksi kokonaisinvestoinnit eivät ole merkittävästi lisääntymässä. Infrainvestoinnit ovat alle kolmanneksen kaikista kansantalouden tilinpidon mukaisista valtion investoinneista.

Paikallishallinnon investointimenot ovat kasvaneet kuluvalle vuosikymmenellä voimakkaasti. Viime vuonna investointien kasvu kuitenkin hidastui. Investointien määrän kasvun arvioidaan kuluvalle vuonna edelleen hiipuvan ja kääntyvän keskipitkän aikavälin loppua kohden pieneen laskuun. Investointien tasoa pitävät kuitenkin tulevana vuosina edelleen korkealla mm. mittavat sairaalainvestoinnit, korjausvelka sekä kasvukeskusten suuret investointihankkeet.

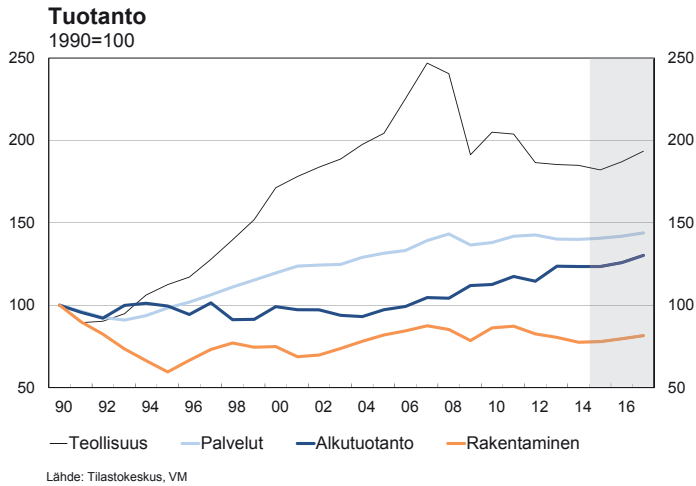
1.4 Kotimainen tuotanto

1.4.1 BKT

Taloukasvu käynnistyy hitaasti

Suomen talous on tukevasti taantumassa. Arvonlisäys on pysytellyt lähes nykytasollaan jo kahdentoista vuosineljänneksen ajan ja työttömyys on lisääntynyt 7 perättäistä vuosineljännestä. Heikon kehityksen taustalla on erityisesti rakennustuotannon lasku sekä muidenkin päätoimialojen supistuminen. Viime vuonna kokonaisarvonlisäys väheni 0,4 %. Lasku oli laaja-alaista, sillä sekä jalostustoiminta että julkinen palvelutuotanto supistui. Kasvua oli metalliteollisuudessa sekä muutamilla yksityisillä palvelutuotannon toimialoilla. Alkuvuonna kokonaistuotanto lisääntyi viime vuoden lopusta vain niukasti, lähinnä kiinteistö- ja rahoituspalveluissa sekä rakennustoiminnassa.

Kevään jälkeen suhdannekuva ei ole muuttunut. Päätoimialojen suhdannenäkymät ovat kevään jälkeen uudestaan heikentyneet rakentamista lukuun ottamatta. Alustavat tiedot viittaavat tuotannon pysyneen ennallaan tammi-maaliskuun kasvun jälkeen keväällä ja ennakoivat indikaattorit enteilevät tuotannon kasvun olevan vaimeaa vuoden toisella puoliskolla. Kysynnän puute vaivaa yrityksiä yleisesti niin teollisuuden, rakentamisen kuin palveluidenkin toimialoilla. Etenkin teollisuudessa yrityksillä on yleisesti liikaa tuotantokapasiteettia suhteessa tuotteiden kysyntään ja tilauskanta on keskimääräistä heikompi. Palveluissa vastaavasti kannattavuus heikkenee edelleen, sillä myyntihinnat laskevat samalla kun tuotantokustannukset nousevat. Rakentamisessa on kesän aikana tapahtunut käänne parempaan, sillä suhdannenäkymät ovat kohentuneet, kun tilauskanta on palautunut heikosta normaaliksi. Työvoiman yhteensopivuusongelmien lisääntyminen näkyy varsinkin rakennustoiminnassa ammattimaisen työvoiman saatavuuden vaikeutu-

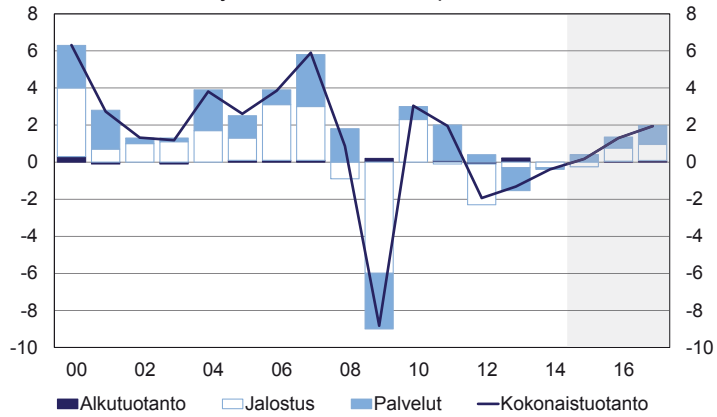
misena. Edellä mainittujen suhdanneluontoisten kasvun esteiden lisäksi Suomen taloutta vaivaavat rakennemuutoksesta johtuva kapasiteetin vähentyminen, erityisesti metsä- ja elektroniikkateollisuudessa.

Kuluvan vuoden ensimmäinen puolisko on kehittynyt heikosti. Kesällä tuotanto-odotusten koheneminen on ollut epäyhtenäistä ja vaimeaa, mutta vähitellen voimistuva kansainvälinen kysyntä lisää vientiin suuntautuvaa teollista tuotantoa ja sitä avustavaa palvelutuotantoa. Heikon alkuvuoden seurauksena arvonlisäys kasvaa tänä vuonna 0,2 %. Ensi vuonna kasvupohja laajenee useampien toimialojen lisäessä tuotantoa ja kokonaistuotanto lisääntyy runsaan prosentin. Vuonna 2017 kasvu on julkista palvelutuotantoa lukuun ottamatta laaja-alaista ja saavuttaa lähes kahden prosentin vauhdin, vaikka tuotannon taso jää vielä 4 % vuoden 2008 huipputasoa pienemmäksi. Runsaan kahden vuoden ennustejaksolla yrityksiä palveleva tuotanto lisääntyy kuluttajia palvelevaa tuotantoa nopeammin kotitalouksien ostovoiman vaimean kehityksen vuoksi.

Ennustejaksolla talouskehitykseen liittyy riskejä sekä odotettua heikommasta että paremmasta kehityksestä. Yhtäältä kansainvälinen geopoliittinen tilanne voi kärjistyessään heikentää vientikysyntää, jolloin varsinkin vientiteollisuuden tuotanto jäisi ennakoitua vähäisemmäksi. Toisaalta, mikäli vienti- ja kotimarkkinayritysten kilpailukyky kyettäisiin nopeasti kohentamaan, tuotantoedellytykset parantuisivat ja talous kasvaisi ennustettua nopeammin.

Kokonaistuotanto toimialoittain

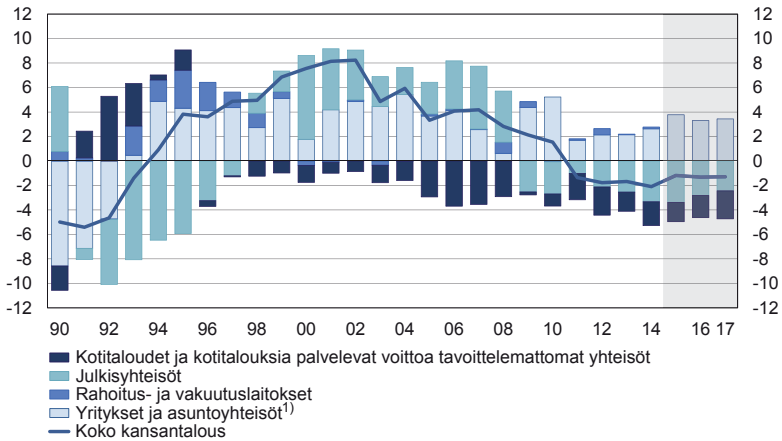
määrän muutos ja kasvuvaikutukset, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

Nettoluotonanto sektoreittain

suhteessa BKT:een, %

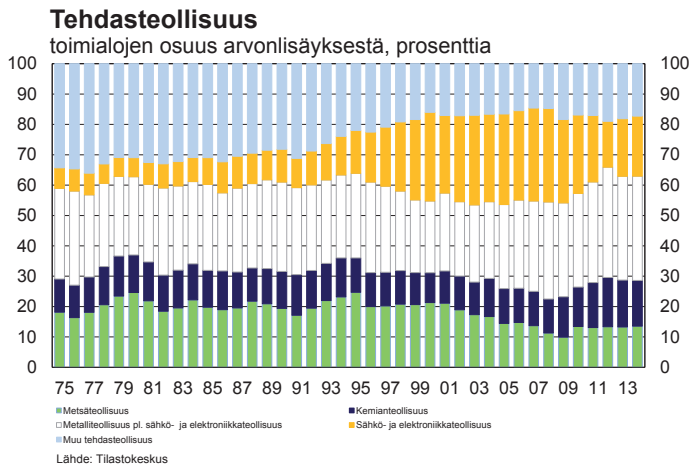
1) Sisältää rahoitussektorin vuosina 2015-2017

Lähde: Tilastokeskus, VM

1.4.2 Jalostus

Teollisuustuotanto harvojen toimialojen varassa

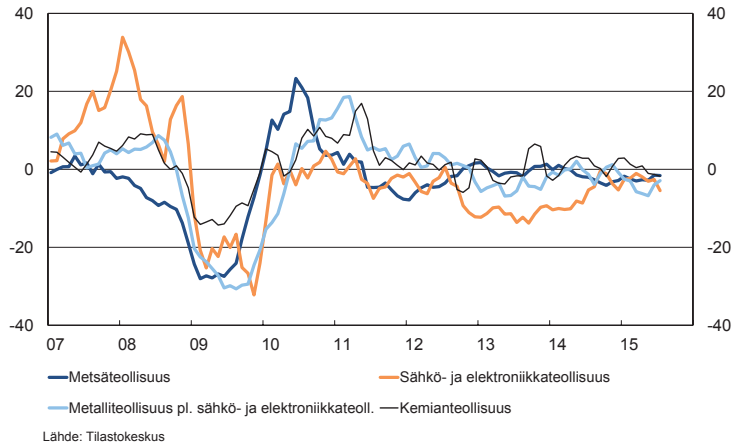
Teollisuuden osuus kokonaistuotannosta on historiallisen alhainen, 20,3 %. Teollisuuden tuotanto supistui viime vuonna 0,3 % ja laskua kertyi neljäntenä peräkkäisenä vuotena. Kuluva vuosi alkoi yhtä huonosti kuin edellinen loppui, sillä tuotanto supistui tammi-maaliskuussa jyrkästi. Tuotannon lasku oli laaja-alaista ja kaikkien päätoimialojen tuotanto jäi viime vuoden loppua pienemmäksi. Erityisen heikoksi muodostui kemianteollisuuden, metsäteollisuuden sekä energiahuollon tuotanto. Toisella vuosineljänneksellä tuotanto kääntyi hienoiseen kasvuun samojen toimialojen voimin.

Teollisuuden tuotantonäkymät ovat vaihtelevat. Vientikysyntä on keskimääräistä heikompaa, kilpailukyvyssä on monella toimialalla haasteita ja kilpailu markkinaosuuksista on kovaa. Yritysten suhdannenäkymät ovat kuitenkin maltillisesti kohentuneet keväästä ja tuotannon odotetaan lisääntyvän hiukan vuoden lopulla. Suhdannenäkymät ovat myönteisimmät teknologiateollisuudessa, jossa tilaukset lisääntyivät alkuvuonna mm. laivati-lausten ansiosta, sekä rakennustuoteteollisuudessa. Muilla toimialoilla lähiajan näkymät ovat vaisut, joten kokonaisuudessaan teollisuustuotanto tulee supistumaan tänä vuonna puolitoista prosenttia.

Käänteestä huolimatta kasvuvauhti uhkaa jäädä historiaan nähden vaatimattomaksi, koska aiemmin merkittävät päätoimialat, metsä- ja elektroniikkateollisuus, ovat supistaneet tuotantokapasiteettiaan Suomessa. Lisäksi vientiyriyten maailmanmarkkinaosuus jatkaa laskuaan. Siten teollisuustuotanto lisääntyy ensi vuonna noin 2½ % ja seuraavanakin vuonna vain päälle kolme prosenttia. Telakkateollisuudesta ja metsäteollisuudesta viime kuukausina kuullut hyvät uutiset kohentavat näiden toimialojen tuotantoa, mutta ne eivät vielä riitä merkittävästi lisäämään koko teollisuuden tuotantomääriä ja vaikuttavat merkittävämmiin teollisuustuotantoon vuoden 2017 jälkeen.

Teollisuustuotannon volyyymi-indeksi toimialoittain
3 kk:n liukuvan ka:n muutos vuodentakaiseen, %

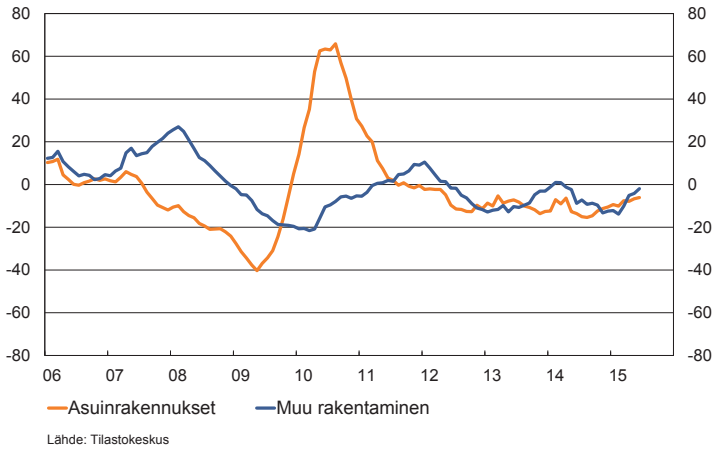
Uudisrakentaminen kohentuu

Rakentamisen arvonlisäys supistui 3,7 % viime vuonna, jo kolmatta vuotta peräkkäin. Tuotannon lasku päättyi tämän vuoden ensimmäisellä puoliskolla ja tuotanto oli vuoden toisella neljänneksellä jo viime vuoden vastaavan tasolla.

Rakentamisen tuotantonäkymät ovatkin kohentuneet merkittävästi. Vaikka myönnettyjen rakennuslupien määrä ei ole vielä kääntynyt kasvuun, rakennusyritysten tilauskanta on kohentunut ja kapasiteetin käyttöaste parantunut. Kysyntä on kohentunut ja myymättömien asuntojen määrä pienentynyt. Suhdannekäänteeseen seurauksena rakentamisen arvonlisäys lisääntyy tänä vuonna vajaan prosentin.

Muutamien suurien varasto- ja liikerakentamisurakoiden sekä vakaasti lisääntyvän korjausrakentamisen avulla rakentamisen arvonlisäys nopeutuu ensi vuonna parin prosentin kasvuun. Vuonna 2017 rakentamisen tuotannon runsaan 2 prosentin kasvua ylläpitävät myös asuinrakentaminen ja julkiset investoinnit.

Uudisrakentamisen volyyymi-indeksi muutos vuodentakaiseen, prosenttia

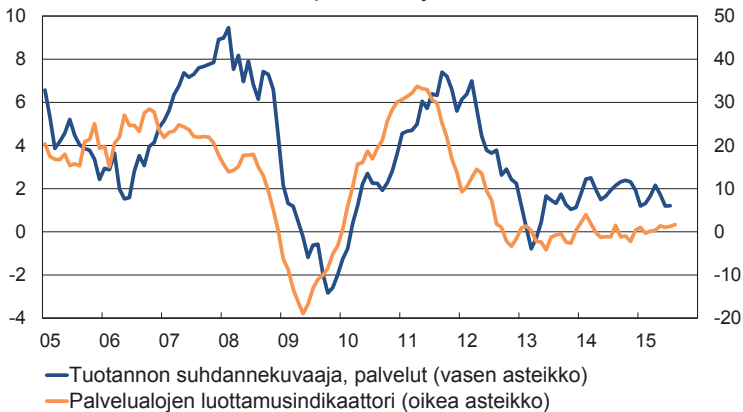
1.4.3 Palvelut

Yksityiset palvelut lisääntyvät

Palvelujen osuus koko talouden arvonlisäyksestä jatkoi viime vuonna nousuaan ja se on kohonnut jo yli 70 prosenttiin eli lähelle euroalueen keskimääräistä 73 prosenttia. Viime vuonna palvelutuotanto tosin väheni 0,1 %. Tuotanto laski etenkin kaupan alalla ja julkisessa palvelutuotannossa. Kasvu taas oli vahvaa rahoitus- ja vakuutuspalveluissa sekä tietojenkäsittelypalveluissa. Tämän vuoden tammi-maaliskuussa palvelutuotanto lisääntyi hieman, mutta huhti-kesäkuussa tuotanto jäi alkuvuoden tasolle.

Palvelutuotanto

muutos vuodentakaiseen, prosenttia ja saldoluku, 3 kk

Palveluiden kehitys riippuu jalostustoiminnasta ja kulutuskysynnästä. Suurin osa palvelutuotannosta käytetään yritystoiminnassa, joten sen täytyy elpyä ennen kuin palvelutuotannon kasvuedellytykset kohentuvat. Suhdannetiedustelujen mukaan palveluiden suhdannenäkymät heikkenivät kesällä, joten nopeaa toipumista ei ole odotettavissa. Toisaalta, myyntiodotukset ovat lievästi positiiviset ja kysynnän puute on aiempaa harvempien palveluyritysten kasvun este. Heikoimmat suhdannenäkymät ovat kuluttajia ja teollisuutta palvelevalla kaupan alalla sekä yrityksiä palvelevalla liikenteen toimialalla. Yksityistä kulutusta palvelevien toimialojen tuotantonäkymät ovat erityisen vaatimattomat, sillä ostovoima jää heikoksi ensi ja seuraavana vuonna. Myös majoitus- ja ravintola-alalla kysyntä on niukkaa. Toisaalta tieto- ja viestintätoimialan liikevaihto on selvässä kasvussa ja myyntiodotukset ovat edelleen positiivisia. Samoin rahoitus- ja vakuutuspalveluiden suhdannenäkymät ja myyntiodotukset ovat nousussa.

Palvelutuotannon kasvu jää jalostustoiminnan heikkouden vuoksi vaimeaksi, joten tänä vuonna koko palvelutuotanto lisääntyy n. ½ %. Ensi vuonna yritystoiminnan vilkastuminen vauhdittaa palvelutuotannon kasvun lähes prosenttiin ja seuravana vuonna puoleentoista prosenttiin. Tuotannon taso ylittää vuoden 2017 finanssikriisiä edeltäneen tasonsa toisin kuin muilla päätoimialoilla.

Taulukko 9. Tuotanto toimialoittain

	2014 osuus, % ¹⁾	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**	Keski- määrin 2014/ 2004
Teollisuus	20,3	-8,5	-0,6	-0,3	-1,5	2,4	3,4	-0,7
Tehdasteollisuus	16,7	-11,5	0,4	-0,8	-1,8	2,8	3,7	-1,0
Rakentaminen	6,2	-5,3	-2,6	-3,7	0,7	2,1	2,4	-0,1
Maa- ja metsätalous	2,8	-2,5	8,0	-0,2	-0,1	1,9	3,5	2,9
Teollisuus ja rakentaminen	26,5	-7,8	-1,1	-1,1	-1,0	2,7	3,2	-0,5
Palvelut	70,6	0,6	-1,8	-0,1	0,6	0,8	1,4	0,8
Tuotanto yhteensä perushintaan	100,0	-1,9	-1,3	-0,4	0,2	1,3	1,9	0,5
Bruttokansantuote markkinahintaan		-1,4	-1,1	-0,4	0,2	1,3	1,4	0,6
Kansantalouden työn tuottavuus		-2,1	0,0	0,3	0,8	0,9	1,5	0,4

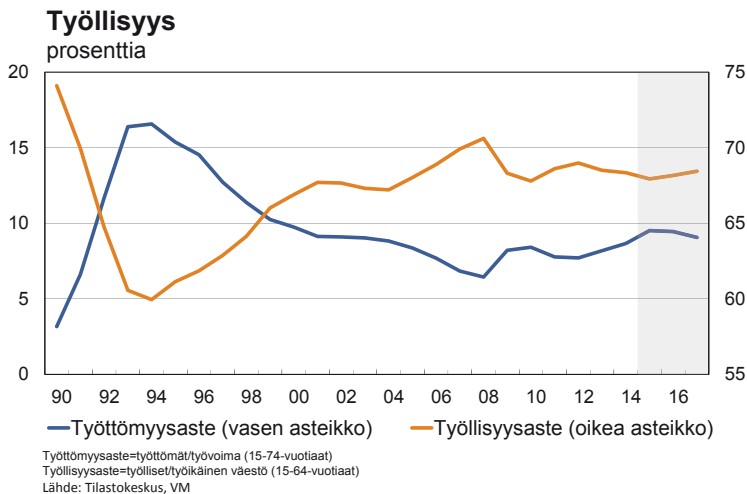
¹⁾ Osuus käypähintaisesta tuotannosta perushintaan.

1.5 Työvoima

Työttömyys lisääntyy selvästi tänä vuonna

Työllisyyskehitys on ollut alkuvuonna aiemmin ennakoitua heikompaa. Työllisiä oli tammi-heinäkuussa 0,7 % vähemmän kuin vastaavana aikana viime vuonna. Talouskasvun puute huonontaa kuluvan vuoden työllisyysnäkymiä ja työllisten määrän ennustetaan siten jäävän 0,7 % viime vuotta alemmalle tasolle, vaikka työllisyys kääntyykin lievästi kasvuun loppuvuodesta.

Työttömyys on jatkanut kasvuaan jopa ennakoitua voimakkaammin sekä Tilastokeskuksen otospohjaisen työvoimatutkimuksen että Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan. Työttömyysasteen trendi oli heinäkuussa 9,6 %. Vuoden jälkipuoliskolla työttömien määrän arvioidaan pysyttelevän (kausitasoitettuna) kesä-heinäkuun tasolla, mistä johtuen ennuste koko kuluvan vuoden työttömyysasteelle on 9,6 %.

Bruttokansantuotteen kasvu vuosina 2016 ja 2017 kääntää myös työllisyyden maltilliseen nousuun ja työttömyyden hitaaseen laskuun. Työttömyys pysyy kuitenkin korkeana koko ennustejaksolla. Vuonna 2016 työllisyyden ennustetaan paranevan 0,3 % ja v. 2017 0,5 %. Työttömyysaste laskee ennusteen mukaan 9,4 prosenttiin v. 2016 ja 9,1 prosenttiin v. 2017.

Eriyisen huolestuttavaa työllisyystilanteessa on pitkäaikais- ja rakennetyöttömien määrän jatkuva kasvu. Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli heinäkuussa 113 000, mikä on yli 20 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Rakennetyöttömien määrä oli TEM:n työnvälitystilaston mukaan heinäkuussa 220 000, eli noin 26 000 henkilöä enemmän kuin vuotta aiemmin. Suhdannetilanteen parantuessakin suuri rakennetyöttömyys tulee hidastamaan työttömyyden vähenemistä.

Rakennetyöttömyyden purkaminen onkin yksi uuden hallituksen tärkeimmistä haasteista. Työttömyysjaksot tulisi pyrkiä katkaisemaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja työttömien kannustimia aktiiviseen työnhakuun tulisi lisätä. Pelkkää työttömyysjakson katkaisua työvoimapolitiikan toimenpiteillä ei voida kuitenkaan pitää onnistumisena, jos toimenpiteiltä päädytään uudestaan työttömyyteen tai toistuviin palvelujaksoihin.

Työllisyystilanteen kohentumisen esteenä ovat heikon suhdannekehityksen lisäksi erilaiset alueelliset ja ammatilliset yhteensopivuusongelmat työttömien työnhakijoiden ja avointen työpaikkojen välillä. Rakennemuutos on vienyt paljon työpaikkoja perinteisiltä teollisuustoimialoilta ja näiden työttömien on usein hankalaa työllistyä muille toimialoille. Myös rakentamisessa on viitteitä kohtaanto-ongelmista, sillä sekä alan työttömyys että avoimet työpaikat ovat työnvälitystilaston mukaan kasvaneet nopeasti tänä vuonna.

Kuluvana vuonna työttömyyden kasvu on levinnyt entistä tasaisemmin kaikkiin maakuntiin ja ammattiryhmiin. Samoin työttömyys on kasvanut entistä tasaisemmin eri koulutusasteilla; korkeasti koulutettujen työttömyys on lisääntynyt jopa hieman muita nopeammin viime kuukausina.

Sekä työllisyysastetta että työvoiman osallistumisastetta tarkasteltaessa huolestuttavaa on se, että erityisesti 25–54-vuotiaiden työllisyys on heikentynyt viime aikoina. Pitkäaikaistyöttömyyden kasvu on myös ollut nopeinta tässä ikäryhmässä. Positiivisena voidaan pitää vanhemmissa ikäryhmissä tapahtunutta työllisyys- ja osallistumisasteen nousua, sillä näiden ikäluokkien suhteellinen osuus väestöstä kasvaa. Ennustejaksolla vanhimpien ikäryhmien työllisyys kasvaakin nopeammin kuin nuorempien.

Työllisyysasteen nostamisessa keskeistä on työmarkkinoiden rakenneuudistusten ohella pyrkiä ehkäisemään työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä ja edistää työssä jaksamista. Osa-aikatyöllisten määrä on Suomessa suhteellisen pieni kansainvälisesti vertailtuna, joten työllisyysasteen merkittävä nostaminen vaatii osa-aikatyön lisäämistä.

Taulukko 10. Työvoimatase

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	1000 henkeä keskimäärin vuodessa					
Työikäinen väestö 15-74-vuotiaat	4 075	4 087	4 096	4 107	4 114	4 121
muutos	16	12	9	12	7	7
Työikäinen väestö 15-64-vuotiaat	3 524	3 508	3 491	3 477	3 465	3 454
muutos	-15	-16	-17	-15	-12	-11
Työlliset (15-74-vuotiaat)	2 483	2 457	2 447	2 430	2 437	2 449
siitä 15-64-vuotiaat	2 431	2 403	2 386	2 362	2 362	2 364
Työttömät (15-74-vuotiaat)	207	219	232	257	254	244
	prosenttia					
Työllisyysaste (15-64-vuotiaat)	69,0	68,5	68,3	67,9	68,2	68,4
Työttömyysaste (15-74-vuotiaat)	7,7	8,2	8,7	9,6	9,4	9,1
	1000 henkeä vuoden aikana					
Maahanmuutto, netto	16,8	17,0	17,5	17,4	17,4	17,3

Työnvälitystilaston tilastoima rekisteröityneiden työttömien työnhakijoiden lukumäärä ja Tilastokeskuksen otospohjainen työttömyys antavat osin erilaisen kuvan työttömyyden tasosta ja kehityksestä. TEM:n ilmoittama työttömien työnhakijoiden lukumäärä on selvästi suurempi kuin Tilastokeskuksen tilastoima työttömyys.

Tällä hetkellä eroa Tilastokeskuksen ja TEM:n ilmoittamien työttömyyslukujen välillä lisää erityisesti se, että osa työttömistä on luopunut aktiivisesta työhausta heikon suhdannetilanteen takia. Tilastokeskuksen työttömyyskäsite edellyttää aktiivista työnhakua ja ei-aktiiviset työttömät luokitellaan työvoimatutkimuksessa ”piilotyöttömiksi”. Eroja työttömien lukumäärissä selittävät myös tilastointimenetelmien ja lainsäädännön muutokset.

1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat

1.6.1 Kansantulo

Kansantulolla tarkoitetaan kotimaan ensituloa eli palkansaajakorvauksia, tuotannon- ja tuonnin veroja vähennettynä tukipalkkioilla, toimintaylijäämää sekä omaisuustuloa. Viime vuonna kansantulo oli ensimmäistä kertaa vuosikymmeneen bruttokansantuotetta pienempi. Tämä tarkoittaa sitä, että Suomesta maksettiin ulkomaille palkkoja ja omaisuustuloja enemmän kuin niitä ulkomailta saatiin. Suomeen jää siis vähemmän tuloja käytettäväksi esimerkiksi kulutukseen.

Viime vuonna nimellinen nettokansantulo kasvoi yhden prosentin. Kansantulo lisääntyi samaa tahtia kuin kahtena edellisellä vuonna, mutta syynä olivat hyvin eri tekijät. Aiempi vuosina kansantulon kasvua on tukenut palkansaajakorvausten lisääntyminen, mutta viime vuonna tämä kehitys katkesi. Syynä oli sekä työllisyystilanteen heikentyminen että aiempaa pienemmät palkankorotukset. Aiempien vuosien kehityksestä poiketen kansantulon kasvua piti sen sijaan yllä omaisuus- ja yrittäjätulojen kehitys. Omaisuus- ja yrittäjätulot kasvoivat vajaalla neljällä prosentilla, sillä yritysten kannattavuus parani kulujen karsimisen että yhteisöverokannan alentamisen ansiosta. Näin ollen yritysten voittoja kansantalouden tilinpidossa kuvaava toimintaylijäämä kasvoi kuusi prosenttia.

Tänä vuonna kansantulo kasvaa 0,8 % eli hieman viime vuotta hitaammin. Työmarkkinoiden heikkouden ja maltillisten palkkasopimusten seurauksena kansantaloudessa maksettujen palkkojen nousu jää alhaiseksi myös tänä vuonna. Samaan aikaan työnantajan sosiaaliturvamaksut nousevat palkkoja nopeammin maksukorotusten takia. Vaikean taloudellisen toimintaympäristön arvioidaan rajoittavan toimintaylijäämän kasvua, jolloin omaisuus- ja yrittäjätulojen kasvu hidastuu viime vuoteen nähden. Välillisten verojen korotukset lisäävät tuotannosta ja tuonnista kerättyjä veroja.

Vuosina 2016 ja 2017 kansantulon kasvu kiihtyy yli kahteen prosenttiin. Yleisen taloudellisen aktiviteetin paraneminen näkyy yritysten toimintaylijäämän lisääntymisenä ennustejaksolla. Palkansaajien ansiotason nousu arvioidaan edelleen maltilliseksi, mutta työmarkkinoiden elpyminen ja työllisyyden paraneminen tukevat palkansaajakorvausten kasvua. Palkansaajakorvauksia nostavat myös sovitut korotukset työnantajien sosiaaliturvamaksuihin.

Taulukko 11. Käytettävissä oleva tulo

	2014	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**	Keskimäärin
	osuus, %	muutos, prosenttia						
Palkansaajakorvaukset	61,1	3,6	0,9	0,2	0,6	1,7	1,7	3,2
Palkat ja palkkiot	49,6	3,5	0,9	0,3	0,5	1,5	1,7	3,3
Työnantajan sosiaaliturvamaksut	11,5	4,1	1,0	-0,2	1,2	2,8	1,8	2,6
Omaisuus- ja yrittäjätulot, netto	22,8	-7,6	-0,8	3,6	1,4	3,9	4,7	-1,2
Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot	16,1	3,8	4,8	0,5	0,6	1,8	2,4	3,5
Kansantulo	100,0	0,9	1,1	1,0	0,8	2,2	2,5	2,1
Käytettävissä oleva tulo		1,0	0,7	1,1	0,8	2,3	2,6	2,1
Bruttokansantulo, mrd. euroa		200,8	203,5	205,0	206,3	211,5	217,6	

Taulukko 12. Palkansaajien ansiotasoindeksi ja työkustannukset tuoteyksikköä kohti

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**	Keskimäärin
	muutos, prosenttia						
Sopimuspalkkaindeksi	2,9	1,4	0,7	0,5	0,5	0,5	2,3
Palkkojen liukuminen yms. tekijät	0,3	0,6	0,7	0,6	0,7	0,7	0,8
Ansiotasoindeksi	3,2	2,1	1,4	1,1	1,2	1,2	3,2
Reaalinen ansiotasoa ¹⁾	0,4	0,6	0,4	1,2	0,0	-0,2	1,3
Keskiansiot ²⁾	3,3	1,6	1,3	1,1	1,1	1,3	3,1
Työkustannukset tuoteyksikköä kohti ³⁾							
koko kansantaloudessa	5,6	2,2	0,6	0,5	0,5	-0,2	2,7

¹⁾ Ansiotasoindeksi jaettuna kuluttajahintaindeksillä.

²⁾ Laskettu jakamalla koko kansantalouden palkkasumma palkansaajien tehdyillä työtunneilla. Lukuihin vaikuttavat kansantalouden rakennemuutokset.

³⁾ Palkansaajakorvaukset jaettuna bruttoarvonlisäyksen volyymin perushintaan.

Palkansaajakorvausten osuus kansantulosta laski viime vuonna 61 prosenttiin. Laskusta huolimatta palkansaajakorvausten osuus kansantulosta on edelleen korkealla tasolla. Finanssikriisin jälkeen funktionaalinen tulonjako muuttui palkansaajakorvausten osuuden noustessa ja vastaa nyt 1990-luvun laman jälkeistä korkeaa tasoa. 1990-luvun laman vaikeimpina vuosina palkansaajakorvausten osuus kävi korkeimmillaan jopa 74 prosentissa. Ennustejakson lopulla palkansaajakorvausten osuus laskee 60 prosenttiin, joten funktionaalinen tulonjako muuttuu hieman. Tuotannon ja tuonnin verojen osuus kansantulosta vähennettynä tukipalkkioilla pysyy nykytasollaan.

1.6.2 Palkat

Nimelliset ansiot nousivat ansiotasoindeksillä mitattuna 1,4 % viime vuonna. Sopimuspalkkojen nousu oli 0,7 % ja muut tekijät nostivat ansiotasoindeksiä 0,7 %.

Vuonna 2015 ansiotaso kehittyi työmarkkinaosapuolten vuoden 2013 syksyllä neuvotteleman työmarkkinaratkaisun mukaisesti; työllisyys- ja kasvusopimus nostaa sopimuspalkkoja keskimäärin 0,5 %. Viimeisimmän, kesäkuussa 2015 neuvotellun työmarkkinaratkaisun arvioidaan nostavan sopimuspalkkoja myös keskimäärin 0,5 % v. 2016.

Ansiokehityssennusteessa oletetaan muiden tekijöiden kuin sopimuspalkkojen kohottavan ansioita reilut puoli prosenttia vuodessa. Nimellisten ansioiden arvioidaan näin ollen kasvavan 1,1 % v. 2015. Maltillisen ansioiden nousun oletetaan jatkuvan vuosina 2016 ja 2017 ansiotason kasvaessa 1,2 % kumpanakin vuonna. Tämä ansiotason nousu on huomattavasti 2000-luvun keskimääräistä vauhtia hitaampaa, mikä on sopusoinnussa hitaan talouskasvun ja vaisun työllisyyskehityksen kanssa.

1.6.3 Kuluttajahinnat

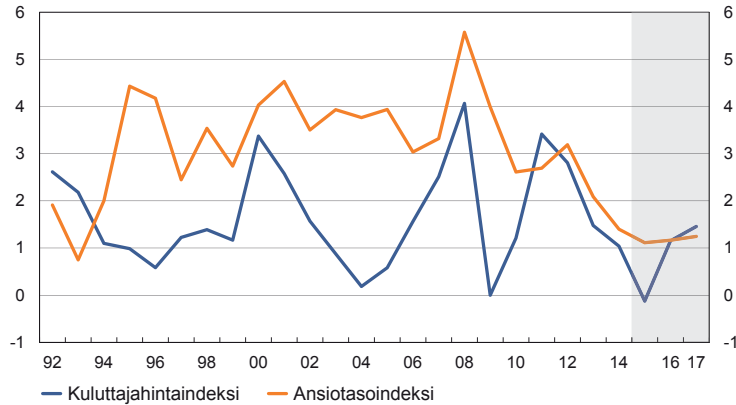
Kuluttajahinnat laskevat tilapäisesti

Inflaatio on ennustejaksolla tavanomaista hitaampaa, ja inflaatiopaineet ovat useasta tekijästä johtuen pieniä. Kansantalouden käytössä on runsaasti vapaita resursseja, sillä työttömyys on korkealla tasolla ja yrityksillä on huomattavasti vapaata kapasiteettia jäljellä. Näin ollen tuotantokuilu on edelleen selvästi negatiivinen. Myös kuluttajien inflaatio-odotukset ovat varsin maltilliset. Ennuste nojaa ulkoisiin oletuksiin tuontihintojen sekä öljyn hinnan lievästä noususta, alhaisesta korkotasosta, hieman heikkenevästä euron valuuttakurssista sekä maltillisista palkankorotuksista.

Tänä vuonna kuluttajahinnat laskevat tilapäisesti. Kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna hinnat laskevat 0,1 %. Vuoden alussa inflaatio pysähtyi ja tammi-kesäkuussa hintataso aleni -0,1 %. Edellisen kerran kuluttajahinnat ovat laskeneet Suomessa kansainvälisen finanssikriisin jälkimainingeissa v. 2009. Kuluttajahinnat ovat laskeneet raakaöljyn maailmanmarkkinahinnan tuntuvan alenemisen seurauksena. Myös muut tekijät ovat vaikuttaneet vaatimattomaan hintakehitykseen, mutta öljyllä on ollut suurin yksittäinen hintoja laskeva vaikutus alkuvuonna. Öljyn ja muiden raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat ovat laskeneet globaalien talouskasvun haurauden ja kehittyvien talouksien heikentyneen kysynnän seurauksena. Vaikka euro on heikentynyt suhteessa dollariin, oli kesäkuussa euromääräinen öljyn hinta laskenut runsaat 30 % viime vuodesta. Tämän seurauksena myös kotimaassa energian kuluttajahinta on alentunut tuntuvasti. Kesäkuun jälkeen öljyn maailmanmarkkinahinta on lähtenyt uudelleen laskuun mm. Iranin ydinvoimaa koskevan sovun ansiosta, joten loppuvuoden osalta energian hintaan ei kohdistu suurta nousupainetta. Ennusteessa oletetaan öljyn keskimääräiseksi hinnaksi v. 2015 noin 55 dollaria tynnyriä kohden.

Kuluttajahinta- ja ansiotasoindeksi

muutos edellisestä vuodesta, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

Inflaatiota ovat hidastaneet myös muut tekijät kuin energian hinta. Tavaroiden ja elintarvikkeiden hinnat ovat laskeneet alkuvuonna. Tavaroiden hinnan laskuun on vaikuttanut heikko kysyntä sekä alentuneet tuontihinnat. Syynä ovat mahdollisesti myös toisen kierroksen vaikutukset öljyn hinnan laskusta. Elintarvikkeiden hinnat ovat laskeneet vuoden alusta lähtien, sillä vähittäiskaupan kiristyneen kilpailutilanteen ansiosta alan toimijat ovat ilmoittaneet valikoitujen elintarvikkeiden hintojen alennuksista¹. Ainoa merkittävä kuluttajahintakorin pääryhmä, jossa hinnat ovat nousseet, on palvelut. Palveluiden hinta on noussut alkuvuonna vajaan kahden prosentin tahtia, mikä sekin on selvästi maltillisempaa kuin aiempina vuosina. Syynä aiempaa hitaampaan tahtiin ovat maltilliset palkankorotukset ja heikko kulutuskysyntä.

Inflaatiopaineet ovat tavallista pienemmät myös seuraavina vuosina. Inflaatio nopeutuu ennustejaksolla asteittain talouskasvun käynnistyessä ja tuotantokuilun kaventuessa. Kaventumisesta huolimatta tuotantokuilu on suuri ja työttömyys alenee vain verkkaisesti, minkä takia inflaatio jää tavallista hitaammaksi. Kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattu inflaatio vauhdittuu ensi vuonna vain runsaaseen prosenttiin energian ja palveluiden hintojen kohotessa. Sen sijaan pohjainflaatio, josta on poistettu energian ja tuoreelintarvikkeiden vaikutus, jää edelleen alle prosenttiin. Vuonna 2017 inflaatio on 1,5 %. Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi² nousee ennusteen lopulla hieman tätä hitaammin, sillä korkotason lievä nousu ei suoraan näy indeksissä.

¹ Esimerkiksi pelkästään maitotuotteiden hinnan laskun vaikutus inflaatioon oli kesäkuussa -0,1 prosenttiyksikköä.

² Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi (YKHI) on kattavuudeltaan kansallista kuluttajahintaindeksiä suppeampi. Esimerkiksi korot ja suurin osa omistusasumisen kustannuksista puuttuvat YKHI:stä.

Taulukko 13. Hintaindeksejä

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**	Keskimäärin 2014/2004
	muutos, prosenttia						
Vientihinnat ¹⁾	1,1	-1,0	-0,7	-0,3	1,0	1,7	0,6
Tuontihinnat ¹⁾	2,1	-1,4	-1,6	-0,9	1,0	1,6	1,7
Kuluttajahintaindeksi	2,8	1,5	1,0	-0,1	1,1	1,5	1,9
Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi	3,2	2,2	1,2	0,0	1,1	1,3	2,1
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	3,1	0,2	-1,3	-2,5	1,4	2,2	2,5
Rakennuskustannusindeksi	2,4	1,0	1,0	0,5	1,3	2,0	2,5

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan

Tänä vuonna veronkorotukset nostavat hintatasoa. Viime vuoden tapaan myös tämän vuoden alussa korotettiin useita välillisiä veroja mm. tupakkaveroa, sähköveroa ja ajoneuvoveroa. Vuonna 2015 välillisten verojen korotuksen arvioidaan nostavan kansallista kuluttajahintaindeksiä noin 0,3 prosenttiyksikköä. Ensi ja seuraavana vuonna muutokset auto-, ajoneuvo- ja tupakkaverossa kohottavat kansallista kuluttajahintaindeksiä arviolta 0,2 prosenttiyksikköä vuosittain.

Myöskään euroalueella hinnat eivät ole nousseet alkuvuonna. Kuitenkin viime kuukausina hintojen lasku on päättynyt ja pohjainflaatio on ollut lähes prosentin. Euroalueen kuluttajahintakorin pääerissä vain energian hinta on laskenut, toisin kuin Suomessa, jossa on nähty laaja-alaisempaa laskua. Euroopan keskuspankin ennusteen mukaan vuosina 2016 ja 2017 inflaatio vauhdittuu 1,5 ja 1,8 prosenttiin. Näin ollen Suomen hintatason nousu jää, pitkästä ajasta euroaluetta hitaammaksi. Kansainvälisessä hintavertailussa Suomen yksityisen kulutuksen hintataso on euroalueen korkein.

2 Talouspolitiikka ja julkinen talous

2.1 Julkisyhteisöt yhteensä

Kuluvalla vuosikymmenellä Suomen julkinen talous on muuttunut pysyvästi alijäämäiseksi pitkään jatkuneen heikon suhdannetilanteen sekä pidempiaikaisten rakenneongelmien vuoksi. Viime vuonna alijäämä oli 7 mrd. euroa, mikä on 3,3 % BKT:sta. Julkinen talous pysyy alijäämäisenä vuosikymmenen loppuun saakka, joskin mittavat sopeutustoimet pienentävät alijäämää. Julkisyhteisöjen rahoitusasemaa kuormittaa jatkuvasti väestön ikääntymisestä aiheutuva menojen kasvu. Julkinen velkasuhde kasvaa ennustejaksolla.

Suomen julkinen talous koostuu valtiosta, kunnista ja sosiaaliturvarahastoista, jotka jakautuvat vielä lakisääteistä työeläkevakuutusta hoitaviin työeläkerahastoihin ja muihin sosiaaliturvarahastoihin. Julkisen talouden sektoreista valtion rahoitusasema joustaa selvästi eniten suhdannevaihtelun mukaan etenkin verotulojen suuren suhdanneherkkyyden vuoksi.

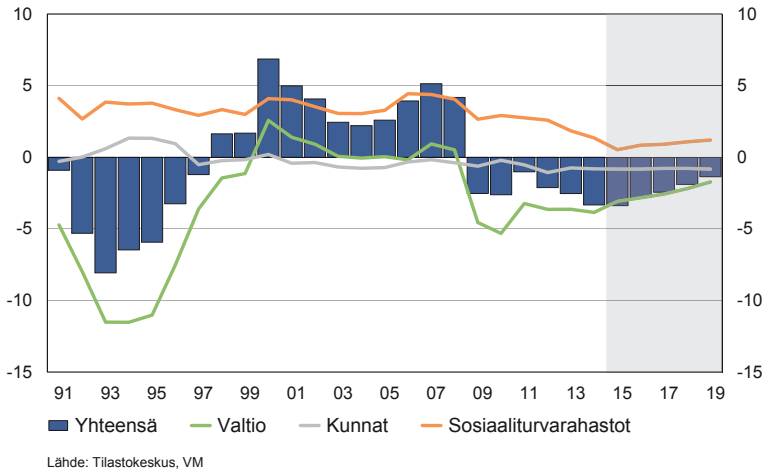
Valtiontalouden alijäämä kasvoi viime vuonna vajaaseen 8 mrd. euroon. Valtion verotulot kasvoivat hyvin vaimeasti. Menoja kasvattivat erityisesti tulonsiirrot muille sektoreille. Valtiontalouden alijäämän odotetaan supistuvan maltillisesti ennusteperiodilla.

Paikallishallinnon alijäämä kasvoi viime vuonna hieman. Paikallishallinnon alijäämän arvioidaan pysyvän 0,8 prosentissa suhteessa BKT:hen koko ennusteperiodin. Hallitusohjelman mukaiset sopeutustoimet vahvistavat kuntataloutta lähivuosina, mutta siltä osin kuin toimet ovat täsmentyneet, ne eivät riitä kattamaan väestön ikärakenteen muutoksesta aiheutuvia menopaineita.

Työeläkelaitosten ylijäämä on supistunut viime vuosina, kun eläkemenot ovat kasvaneet ripeästi ja alhainen korkotaso on leikannut omaisuustuloja. Työeläkelaitosten rahoitusaseman arvioidaan pysyvän noin prosentin ylijäämäisenä ennusteperiodilla. Muut sosiaaliturvarahastot muuttuivat viime vuonna alijäämäiseksi kasvaneiden työttömyysmenojen vuoksi. Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa parantaa ennusteperiodilla työttömyysvakuutusmaksujen nosto sekä hiljalleen paraneva työttömyystilanne.

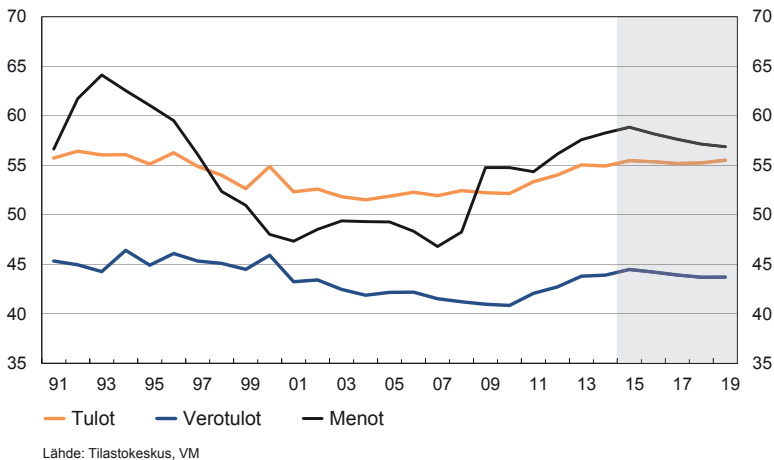
Menoaste on noussut viime vuosina rivakasti. Menoastetta ovat kasvattaneet työttömyydestä aiheutuvat menot sekä ikäsidonnaiset menot. Myös bruttokansantuotteen matala kasvu vaikuttaa suhdelukuun tuntuvasti. Ennusteperiodilla menoasteen arvioidaan laskevan hiljalleen sopeutustoimien sekä paranevan työttömyystilanteen ansiosta. Veronkorotukset ovat viime vuosina kasvattaneet veroastetta eli verojen ja veroluonteisten maksujen suhdetta BKT:hen. Ennusteperiodilla veroaste pysyy suhteellisen vakaana n. 44 prosentissa suhteessa BKT:hen.

Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä suhteessa BKT:een, %

Julkisen talouden alijäämä ylitti EU:n perussopimuksen 3 prosentin viitearvon v. 2014, ja viitearvo ylittyy myös kuluvana vuonna. Valtionvarainministeriön syyskuun ennusteen mukaan hallituksen vuodelle 2016 päättämät sopeutustoimet, kun ne toteutuvat täysimääräisinä, riittävät pienentämään julkisyhteisöjen alijäämän alle 3 prosentin v. 2016. Näin ollen Suomi täyttää alijäämää koskevan kriteerin, kuten Euroopan komissio arvioi kesäkuussa. Vaikka velka ylittää 60 prosentin rajan tänä vuonna, ja velkakriteeri rikkoutuu vuodesta 2016 eteenpäin, velkakriteerin rikkominen ei yksinään johda vielä liiallisen alijäämän menettelyn käynnistämiseen. Myös Euroopan komissio arvioi kesäkuussa, että liiallisen alijäämän menettelyn käynnistäminen ei ole perusteltua alijäämä- tai velkakriteerin perusteella.

Julkisyhteisöjen tulot, verotulot ja menot suhteessa BKT:een, %

Suomea koskevat vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osan vaatimukset. Suomen julkisen talouden keskipitkän aikavälin tavoite on edelleen -0,5 % BKT:sta rakenteellinen rahoitusasema. Suomi täytti laajasti ottaen ennaltaehkäisevän osan vaatimukset v. 2014. Ennusteen perusteella Suomi noudattaa laajasti ottaen ennaltaehkäisevän osan vaatimuksia myös v. 2015. Vuonna 2016 poikkeama vaaditusta sopeutuksesta kohti keskipitkän aikavälin tavoitetta ei tämänhetkisen kokonaisarvion mukaan ole muodostumassa merkittäväksi. Merkittävän poikkeaman mahdollisuutta ei kuitenkaan voida vielä täysin sulkea pois. EU:n julkisen talouden sääntöjen noudattamista on arvioitu tarkemmin jäljempänä kehikossa.

Taulukko 14. Julkisyhteisöt ¹⁾

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	31,2	32,9	33,8	34,8	34,8	35,7
Tuotannon ja tuonnin verot	28,1	29,3	29,5	29,6	30,2	30,6
Sosiaalivakuutusmaksut	25,5	25,9	26,3	26,8	27,8	28,5
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä ²⁾	85,4	88,8	90,1	91,8	93,6	95,6
Muut tulot ³⁾	23,1	23,5	23,1	23,3	24,3	25,3
siitä korkotulot	2,5	2,5	2,2	2,0	2,1	2,4
Tulot yhteensä	107,9	111,7	112,7	114,5	117,2	120,1
Kulutusmenot	48,7	50,3	50,9	51,5	52,0	53,0
Tukipalkkiot	2,7	2,7	2,8	2,7	2,6	2,6
Sosiaalietuudet ja -avustukset	36,1	38,4	40,3	41,8	42,8	43,8
Muut tulonsiirrot	5,6	6,0	6,0	5,8	5,6	5,3
Tukipalkkiot ja tulonsiirrot yhteensä	44,4	47,1	49,1	50,4	51,0	51,7
Pääomamenot ⁴⁾	8,6	8,9	9,1	9,1	9,3	9,7
Muut menot	10,6	10,4	10,5	10,5	10,8	11,1
siitä korkomenot	2,8	2,6	2,5	2,4	2,4	2,4
Menot	112,2	116,8	119,5	121,5	123,1	125,4
Nettoluotonanto (+)/nettoluotonotto (-)	-4,2	-5,1	-6,8	-7,0	-6,0	-5,3
Valtionhallinto	-7,3	-7,4	-7,9	-6,3	-6,0	-5,6
Paikallishallinto	-2,1	-1,5	-1,7	-1,7	-1,8	-1,7
Työeläkelaitokset	4,8	3,7	3,4	2,1	2,3	2,3
Muut sosiaaliturvarahastot	0,4	0,0	-0,7	-1,1	-0,5	-0,3
Perusjäämä ⁵⁾	-3,8	-5,0	-6,4	-6,4	-5,6	-5,1

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Sisältää pääomaverot

³⁾ Ml. pääomansiirrot ja pääoman kuluminen

⁴⁾ Pääoman bruttomuodostus ja pääomansiirrot.

⁵⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Joutuminen julkisen talouden EU-menettelyihin edelleen mahdollista ennusteperiodilla

Keväällä 2015 osoittautui, että vuoden 2014 toteutunut julkisyhteisöjen alijäämä oli selvästi odotettua heikompi ja ylitti perussopimuksen 3 prosentin viitearvon.¹ Keväällä ennustettiin, että alijäämä ylittäisi 3 prosentin rajan myös kuluvana vuonna ja laskisi alle 3 prosentin vasta v. 2018. Saman ennusteen mukaan julkinen velka ylittäisi perussopimuksen 60 prosentin viitearvon v. 2015 eikä kriteerin ylitys olisi enää selitettävissä muilla merkityksellisillä tekijöillä (solidaarisuusoperaatiot ja suhdannetilanne) vuodesta 2016 eteenpäin. Näistä syistä komissio valmisteli toukokuussa ns. artikkelin 126 kohdan 3 mukaisen raportin koskien Suomea, jonka johtopäätös oli, että Suomi ei täytä alijäämä- ja velkakriteeriä.²

Uuden hallituksen esiteltyä ohjelmansa toukokuun lopulla komissio teki uuden analyysin Suomen tilanteesta. Analyysissä todettiin, että hallitusohjelman säästötoimien toimeenpano täysimittaisesti v. 2016 riittää painamaan alijäämän kestävästi alle 3 prosentin rajan.³ Alijäämä-kriteeri todettiin näin ollen täytetyksi, joten liiallisen alijäämän menettelyn käynnistämistä ei pidetty tarpeellisenä. Alijäämä- ja velkakriteerin täyttymistä arvioidaan uudelleen syksyn Julkisen talouden suunnitelman (vakausohjelman) valossa.

Valtiovaraministeriön kansantalousosaston ennuste sisältää toimista ne, jotka ovat täsmentyneet siinä määrin, että niiden vaikutus julkiseen talouteen voidaan arvioida luotettavasti. Ennusteen perusteella julkisen talouden alijäämä on v. 2016 painumassa 3 prosentin rajan alapuolelle ja pysymässä siellä. Näin ollen Suomi täyttää alijäämää koskevan kriteerin, kuten Euroopan komissio arvioi kesäkuussa. Vaikka velka myös tässä ennusteessa ylittää 60 prosentin rajan tänä vuonna ja velkakriteeri rikkoutuu vuodesta 2016 eteenpäin, tämä ei yksinään johda vielä menettelyn käynnistämiseen. Näin ollen liiallisen alijäämän menettelyn käynnistäminen ei ole edelleenkaan ajankohtaista.

Koska Suomi on edelleen vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osan piirissä, siihen kohdistuvat tämän mukaiset vaatimukset. Keskipitkän aikavälin tavoite on edelleen kevään 2013 vakausohjelmassa asetettu -0,5 % BKT:sta rakenteellinen rahoitusasema. Keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamista arvioidaan kahden pilarin, rakenteellisen jäämän ja menosäännon, avulla.

Vuoden 2014 osalta komissio totesi Suomen – samoin kuin kaikkien muidenkin maiden – täyttäneen ennaltaehkäisevän osan vaatimukset. Tänä vuonna Suomelta edellytetään neuvoston heinäkuussa 2015 hyväksymien maakohtaisten suositusten mukaan 0,1 % BKT:sta ja v. 2016 0,5 % BKT:sta rakenteellista sopeutusta kohti keskipitkän aikavälin tavoitetta. Vuodesta 2017 eteenpäin sopeutusvaatimus kohonnee 0,6 prosenttiin BKT:sta vuodessa.⁴ Jos sopeutusvaatimukset toteutettaisiin täysimittaisesti, keskipitkän aikavälin tavoite saavutettaisiin viimeistään v. 2018.

¹ EU-menettelyjä ja niihin liittyvää käsitteistöä on avattu VM:n nettisivuilla: www.vm.fi

² http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/30_edps/126-03_commission/2015-05-13_fi_126-3_en.pdf

³ http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2015/26_fi_scp_addendum_en.pdf

⁴ Vuosittaiset sopeutusvaatimukset määritellään komission tammikuun tiedonannossa esitellyn matriisin mukaan ja jätetään aina seuraavaksi vuodeksi edellisenä keväänä komission ennusteen perusteella.

Luvussa 2 esitetyn ennusteen mukaan rakenteellisen jäämän muutos v. 2015 on -0,1 % BKT:sta, mikä tarkoittaa, että rakenteellista jäämää koskevassa pilarissa on poikkeama mutta se ei ole merkittävä. Johtuen negatiivisesta kasvusta v. 2014 ja siitä seuraavista poikkeuksellisista olosuhteista kumulatiivinen poikkeama vuosina 2014–2015 ei ole merkittävä. Menosääntö täyttyy sekä v. 2015 että kumulatiivisesti vuosina 2014–2015. Näin ollen ennusteen perusteella Suomi noudattaa laajasti ottaen ennaltaehkäisevän osan vaatimuksia v. 2015.

Vuonna 2016 rakenteellinen jäämä pysyy ennusteen mukaan vuoden 2015 tasolla ja näin ollen poikkeama vaaditusta sopeutuksesta on vähän alle 0,5 % BKT:sta (taulukko). Poikkeama joko yksinään tai kumulatiivisesti vuosina 2015–2016 saattaa toteutuessaan muodostua merkittäväksi. Menosääntö täyttyy sekä v. 2016 että kumulatiivisesti vuosina 2015–2016. Näin ollen rakenteellisen jäämän muutos ja menosääntö antavat mahdollisesti erilaisen kuvan ennaltaehkäisevän osan vaatimusten noudattamisesta, mikä tarkoittaa, että ennaltaehkäisevän osan vaatimuksista tehdään kokonaisarvio. Menosääntö näyttäisi tässä taloustilanteessa olevan rakenteellisen jäämän muutosta luotettavampi finanssipolitiikan virityksen mittari.⁵ Näin ollen myöskään ensi vuonna poikkeama ei tämänhetkisen kokonaisarvion mukaan ole muodostumassa merkittäväksi. Suomi on lisäksi hakemassa sekä rakenneuudistus- että investointilausekkeen hyödyntämistä v. 2016.⁶ Arvio kuitenkin tarkentuu aineistopäivitysten myötä.

Luvussa 2 esitetyn ennusteen mukaan keskipitkän aikavälin tavoitetta ei olla saavuttamassa v. 2019. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että hallitusohjelmaan sisältyvät toistaiseksi täsmennyttömät tai ehdolliset ja siksi ennusteessa huomiotta jätetyt toimet toteutetaan siten, että päästään hallitusohjelman mukaiseen sopeutuksen määrään.

Rakenteellinen jäämä ja sen muutos suhteessa vaadittuun sopeutukseen

	2014	2015**	2016**	2017**
Rakenteellinen jäämä	-1,7	-1,8	-1,8	-1,9
Rakenteellisen jäämän muutos	-0,7	-0,1	0,0	-0,1
Vaadittu sopeutus	0,0	0,1	0,5	0,6
Poikkeama	0,7	0,2	0,5	0,7

⁵ Menosääntö näyttäisi toimivan rakenteellisen jäämän muutosta vakaammin hitaan kasvun, matalan inflaation ja alhaisten korkojen oloissa.

⁶ Jäsenvaltioita on kehoitettu ilmoittamaan vakausohjelmassaan, mikäli ne haluavat hyödyntää komission tammikuussa 2015 esittelemiä rakenneuudistus- ja investointilausekkeitä. Suomi hakee näiden lausekkeiden hyödyntämistä v. 2016. Rakenneuudistuslausekkeen salliman joustavuuden käyttö on perusteltua syksyllä 2014 sovitun eläkeuudistuksen perusteella, jolla on todennettavissa oleva vaikutus julkisen talouden pitkän aikavälin kestävytyteen. Suomi täyttää myös vaatimukset investointilausekkeen hyödyntämiseksi. Ohjelmakauden 2007–2013 tietojen perusteella Suomen julkisen sektorin rahoitusosuus yhteisrahoitteisissa investointihankkeissa oli keskimäärin noin 0,1 % suhteessa BKT:n per vuosi. Koska vuoden 2016 kotimaista rahoitusosuutta ei tässä vaiheessa tiedetä, voidaan tätä keskiarvoa käyttää suuntaa-antavana arviona investointilausekkeen perusteella sallittavalle poikkeamalle.

Taulukko 15. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	42,7	43,8	43,9	44,5	44,2	43,9
Julkisyhteisöjen menot ¹⁾	56,1	57,6	58,3	58,8	58,2	57,6
Nettoluotonanto	-2,1	-2,5	-3,3	-3,4	-2,8	-2,4
Valtionhallinto	-3,6	-3,6	-3,9	-3,1	-2,8	-2,6
Paikallishallinto	-1,1	-0,7	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Työeläkelaitokset	2,4	1,8	1,7	1,0	1,1	1,1
Muut sosiaaliturvarahastot	0,2	0,0	-0,3	-0,5	-0,3	-0,2
Perusjäämä ²⁾	-1,9	-2,5	-3,1	-3,1	-2,6	-2,4
Julkisyhteisöjen velka	52,9	55,6	59,3	62,6	64,3	65,8
Valtionvelka	42,0	44,3	46,4	48,7	49,9	51,2
Julkisyhteisöjen työllisyys, 1000 henkeä	630	633	627	624	620	617
Valtio	139	142	138	135	133	132
Paikallishallinto	480	480	478	478	476	475
Sosiaaliturvarahastot	11	11	11	11	11	11

¹⁾ EU-harmonisoitu.

²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Taulukko 16. Eräiden EU-maiden rahoitusjäämät ja velkasuhteet

	2014	2015**	2016**	2014	2015**	2016**
	Rahoitusjäämä			Velka		
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
*Suomi	-3,3	-3,4	-2,8	59,3	62,6	64,3
Suomi	-3,2	-3,3	-3,2	59,3	62,6	64,8
Iso-Britannia	-5,7	-4,5	-3,1	89,4	89,9	90,1
Ruotsi	-1,9	-1,5	-1,0	43,9	44,2	43,4
Tanska	1,2	-1,5	-2,6	45,2	39,5	39,2
Irlanti	-4,1	-2,8	-2,9	109,7	107,1	103,8
Espanja	-5,8	-4,5	-3,5	97,7	100,4	101,4
Alankomaat	-2,3	-1,7	-1,2	68,8	69,9	68,9
Luxemburg	0,6	0,0	0,3	23,6	24,9	25,3
Portugali	-4,5	-3,1	-2,8	130,2	124,4	123,0
Itävalta	-2,4	-2,0	-2,0	84,5	87,0	85,8
Saksa	0,7	0,6	0,5	74,7	71,5	68,2
Ranska	-4,0	-3,8	-3,5	95,0	96,4	97,0
Belgia	-3,2	-2,6	-2,4	106,5	106,5	106,4
Italia	-3,0	-2,6	-2,0	132,1	133,1	130,6
Kreikka	-3,5	-2,1	-2,2	177,1	180,2	173,5

Lähde: EU-komission ennuste kevät 2015, *Suomi: VM syyskuu 2015.

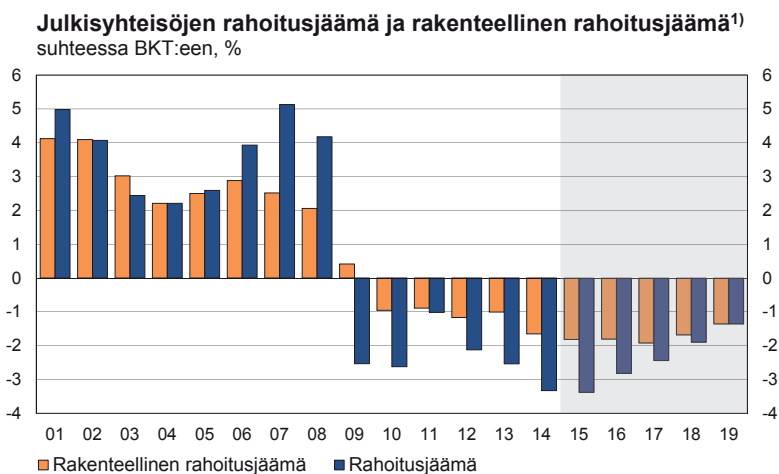
2.1.1 Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista

Koko julkisen talouden osalta finanssipolitiikka on kiristävää v. 2015. Hallituksen päättämät sopeustustoimet kiristävät finanssipolitiikkaa valtion osalta n. 3 mrd. euroa. Vuonna 2015 veroasteen arvioidaan nousevan 44,5 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Veroaste alenee maltillisesti vuosina 2016–2019, sillä keskeisimmät veropohjat kuten palkkasumma ja yksityinen kulutus kasvavat BKT:tä hitaammin. Menoaste kääntyy loivaan laskuun v. 2016 säästötoimenpiteiden ja suhdanneluontoisten menojen alentumisen ansiosta.

Finanssipolitiikan viritystä voidaan tarkastella myös EU:n yhteisellä menetelmällä arvioidun rakenteellisen jäämän muutoksen avulla. Rakenteellinen jäämä arvioidaan poistamalla julkisen sektorin jäämästä suhdanteen vaikutus. Jäljelle jäävä osa kuvaa harjoitetun politiikan ja muiden kuin suhdanneluonteisten tekijöiden vaikutusta jäämään. Muutokset rakenteellisessa jäämässä kuvaavat siten muutoksia finanssipolitiikan kokonaisvirityksessä. Rakenteellisen jäämän vahvistuminen merkitsee kiristävää finanssipolitiikkaa, kun taas rakenteellisen jäämän heikkeneminen merkitsee, että finanssipolitiikka on elvyttävää.

Finanssipolitiikan virityksen tarkastelu rakenteellisen jäämän muutosten kautta ei anna täysin yhteneväistä kuvaa yksittäisistä tulo- ja menoimista johdetun tarkastelun kanssa. Rakenteellisen jäämän arvioidaan pysyvän tänä vuonna viime vuoden tasolla. Toisin kuin yksittäisten toimien perusteella voidaan arvioida, rakenteellinen jäämä pysyy kutakuinkin vakiona vuosina 2015–2017 ja kohenee maltillisesti vuosina 2018–2019.

Ero rakenteellisen jäämän muutoksella mitatun ja yksittäisten finanssipoliittisten toimien yhteisvaikutuksen avulla lasketun finanssipolitiikan virityksen välillä selittyy useilla, lähinnä rakenteellisen jäämän mittaamiseen liittyvillä tekijöillä. Esimerkiksi ikäsidonnaisen menojen kasvu heikentää rakenteellista jäämää, vaikka uusia menoja lisääviä päätöksiä ei tehtäisikään.

1) Laskelmat perustuvat EU-komission tuotantofunktiolähestymistapaan

Lähde: Tilastokeskus, VM

2.1.2 Julkisyhteisöjen velka

Julkisyhteisöjen velka kasvoi viime vuonna 9 mrd. euroa. Kuudessa vuodessa julkinen velka on liki kaksinkertaistunut. Kun kokonaistuotannon kasvu on samaan aikaan ollut varsin heikkoa, myös velan suhde BKT:hen on lähes kaksinkertaistunut. Tänä vuonna velkasuhde ylittää jo 60 prosentin viitearvon eikä käännettä ole näkyvissä lähivuosinakaan.

Valtion budjetin nettolainanoton tarve ja siitä johdettu valtionvelan ennuste muodostavat pohjan julkisen velan ennusteen laadinnalle. Noin neljä viidesosaa julkisesta velasta on valtion budjettitalouden velkaa. Tämän lisäksi kansantalouden tilinpidossa valtioon kuuluvien muiden, budjettitalouteen kuulumattomien yksiköiden velka otetaan huomioon ennusteessa. Julkiseen velkaan vaikuttaa myös kuntien alijäämät ja niistä johdettu paikallishallinnon velanottotarve. Sosiaaliturvarahastoilla ei tähän saakka ole ollut velkaa, mutta viime vuonna Työttömyysvakuutusrahasto joutui ottamaan lainaa kasvaneiden työttömyys-etuuksien vuoksi ja lainanotto jatkuu tänä vuonna.

Julkiseen velkaan luetaan kuuluvaksi myös eräitä muita eriä, kuten Euroopan rahoitusvakaussvälineen myöntämät lainat avunsaajamaille, valtion velkasalkun hallinnassa käytettyihin johdannaissojimuksiin liittyvät vakuudet, valtion elinkaarihankkeisiin liittyvät velat, ydinjätehuoltorahaston pääoma ja kierrossa olevat kolikot. Julkisesta velasta sulautetaan pois eri julkisyhteisöjen väliset velat. Suurin sisäinen velkaerä on työeläkelaitosten sijoitukset valtion velkapapereihin.

Julkisyhteisöjen velka suhteessa BKT:hen kasvoi 3,7 prosenttiyksikköä v. 2014. Oheisessa taulukossa eritellään julkisyhteisöjen velkasuhteen muutokseen vaikuttaneet tekijät. Taulukon avulla pyritään selvittämään julkisyhteisöjen rahoitusaseman ja velkasuhteen muutoksen välistä yhteyttä kansantalouden tilinpidossa. Taulukossa plus-merkki tarkoittaa, että tekijä vaikuttaa velkasuhdetta kasvattavasti ja miinus-merkki, että tekijä vaikuttaa velkasuhdetta vähentävästi.

Taulukko 17. Julkisyhteisöjen velkasuhteen muutos ja siihen vaikuttavat tekijät

	2013	2014	2015**	2016**	2017**	2018**	2019**
Velkasuhde, % BKT:sta	55,6	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4	66,6
Velkasuhteen muutos	2,7	3,7	3,3	1,7	1,5	0,6	0,2
Velkasuhteen muutokseen vaikuttavat tekijät							
Perusrahoitusasema	1,3	2,1	2,2	1,7	1,3	0,8	0,1
Korkomenot	1,3	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2
BKT:n määrän muutos	0,6	0,2	-0,1	-0,8	-0,9	-0,8	-0,8
BKT:n hinnan muutos	-1,5	-1,0	-0,3	-0,8	-1,0	-1,2	-1,3
Rahoitusvarojen hankinta (netto)	1,8	1,7	1,0	1,1	1,1	1,1	1,0
Muut tekijät ¹⁾	-0,8	-0,5	-0,8	-0,7	-0,1	-0,3	-0,1

¹⁾ Muut tekijät sisältävät valtion yksityistämistulojen, lainanannon sekä tulojen ja menojen arvostukseen ja ajoittamiseen liittyvien tekijöiden vaikutuksen.

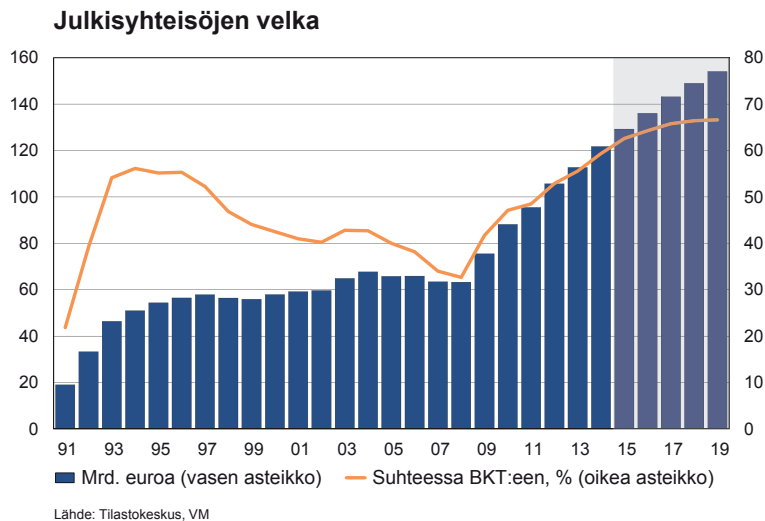
Plus-merkkinen vaikutus korottaa ja miinus-merkkinen vaikutus alentaa velkasuhdetta.

Julkisyhteisöjen perusrahoitusasema (tulot miinus menot pl. korkomenot) oli alijäämäinen viime vuonna, mikä lisäsi velan kasvua 2,1 prosenttiyksikköä. Korkomenot nostivat velkasuhdetta 1,2 prosenttiyksikköä. Kun velka suhteutetaan BKT:hen, BKT:n arvon kasvu alentaa velkasuhdetta. Vuonna 2013 BKT:n määrän supistuminen kasvatti velkasuhdetta hieman, mutta BKT:n hinnan nousu alensi sitä 1,0 prosenttiyksikköä.

Julkisyhteisöihin kuuluvien työeläkelaitosten rahoitusasema on ylijäämäinen. Vuonna 2014 ylijäämä oli 1,7 % suhteessa BKT:hen (taulukossa rivi rahoitusvarojen nettohankinta). Koska työeläkelaitosten ylijäämä luetaan mukaan julkisyhteisöjen rahoitusasemaan, mutta sillä ei lyhennetä julkisyhteisöjen velkaa, työeläkelaitosten ylijäämä täytyy poistaa velkasuhteen muutokseen vaikuttavien tekijöiden joukosta.

Näiden tekijöiden lisäksi valtion lainananto sekä tulojen ja menojen arvostukseen ja ajoittumiseen liittyvät tekijät pienensivät julkisyhteisöjen velkasuhdetta 0,5 prosenttiyksikköä v. 2014.

2.2 Valtionalous

Valtionalouden alijäämä on pysynyt huomattavan suurena jo vuodesta 2009. Vuonna 2014 kansantalouden tilinpidon mukainen alijäämä kasvoi liki 8 mrd. euroon. Tulot kasvoivat vain 1 prosentin samalla kun menot kasvoivat paljon nopeammin. Menoja kasvativat eniten tulonsiirrot muille sektoreille.

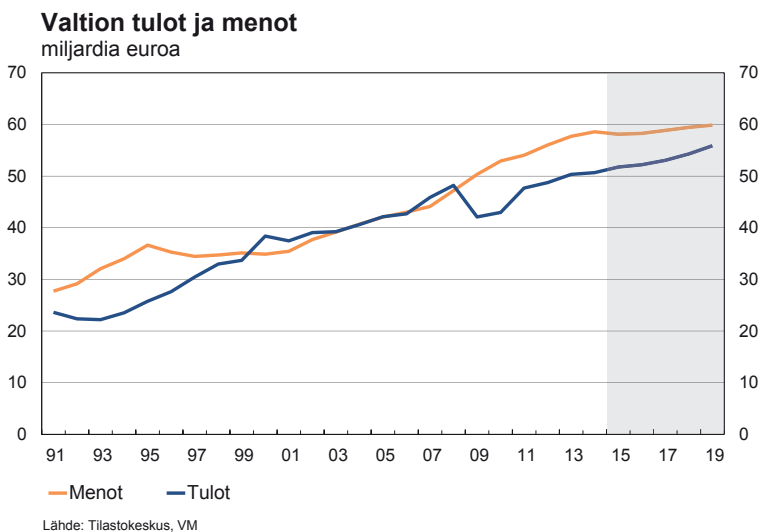
Kuluvana vuonna BKT kasvaa 0,2 %. Veropohjien heikko kasvu ei tue verotulojen kasvua. Samalla nouseva työttömyys kasvattaa työttömyysmenoja. Edellisten hallitusten päättämät menosopeutustoimet pienentävät kuitenkin valtionalouden alijäämää huomattavasti. Alijäämää pienentää myös kertaluonteinen 500 milj. euron siirto Valtion eläkerahastosta.

Ensi vuonna alijäämän supistuminen jatkuu, kun pääministeri Juha Sipilän hallituksen päättämiä sopeutustoimia aletaan panna toimeen. Lisäksi hiljalleen viriävä talouskasvu vauhdittaa verotulojen kasvua.

Keskipitkällä aikavälillä menot kasvat historiaan nähden hyvin maltillisesti. Kasvua hillitsevät erityisesti menoihin kohdistuvat sopeutustoimet. Samalla tulot kasvavat suhteellisen vakaasti. Sopeutustoimista huolimatta valtionalouden tila pysyy heikohkona ja alijäämän arvioidaan olevan vajaa 4 mrd. euroa v. 2019.

Valtionvelka oli viime vuoden lopussa 95 mrd. euroa. Koska budjetit ovat ennusteperiodilla alijäämäisiä, valtion velkaantuminen jatkuu. Ennusteperiodilla valtionvelka kasvaa n. 25 mrd. euroa. Velan kasvu suhteessa kokonaistuotantoon kuitenkin hidastuu vuoteen 2019 mennessä.

Valtion myöntämät takaukset eivät ole menoja eivätkä ne näy valtion budjetissa eivätkä kansantalouden tilinpidossa. Valtion myöntämien takausten määrä on kasvanut nopeasti viime vuosien aikana. Kaikkiaan valtion takauskanta oli 43 mrd. euroa kuluvan vuoden toisen neljänneksen lopussa.

Taulukko 18. Valtionhallinto ¹⁾

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	11,8	12,2	12,6	13,0	13,2	13,6
Tuotannon ja tuonnin verot	28,1	29,3	29,5	29,6	30,2	30,6
Verot yhteensä ²⁾	40,5	42,2	42,6	43,3	44,1	45,0
Muut tulot ³⁾	8,5	8,7	8,6	9,1	8,9	9,0
siitä korkotulot	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4
Tulot yhteensä	49,0	50,8	51,2	52,4	53,0	54,0
Kulutusmenot	12,9	13,7	13,8	13,8	14,0	14,3
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	36,1	37,5	38,1	37,9	37,9	38,1
Siitä muille julkisyhteisöille	24,5	25,5	25,9	25,8	26,2	26,6
Korkomenot	2,7	2,4	2,5	2,4	2,3	2,3
Pääomamenot ⁴⁾	4,6	4,5	4,8	4,7	4,8	5,1
Menot yhteensä	56,3	58,2	59,1	58,7	59,1	59,8
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-7,3	-7,4	-7,9	-6,3	-6,1	-5,8
Perusjäämä ⁵⁾	-5,1	-5,4	-5,8	-4,3	-4,1	-3,8

¹⁾ Kansantalouden tilipidon mukaan

²⁾ Sisältää pääomaverot

³⁾ Ml.pääomansiirrot ilman pääomaveroja ja kiinteän pääoman kuluminen.

⁴⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.

⁵⁾ Nettoluotonanto ilman korkomenoja.

2.2.1 Valtiontalouden menot

Kansantalouden tilinpidon mukaiset valtiontalouden menot kasvoivat viime vuonna 1,5 % eli n. 0,9 mrd. euroa. Valtion menot suhteessa BKT:hen ovat olleet viime vuosina n. 28 %. Kymmenessä vuodessa nimelliset kokonaismenot ovat kasvaneet 18 mrd. euroa eli 44 %.

Valtion menojen arvioidaan kasvavan tänä vuonna ja lähivuosina varsin hitaasti edellisen ja nykyisen hallituksen sopeutustoimien vuoksi. Vuoteen 2015 kohdistuvat budjetin menopuolen sopeutustoimet ovat suuremmat kuin viime vuonna ja kokonaismenojen arvioidaan supistuvan ensimmäistä kertaa sitten vuoden 2000. Menojen ei ennusteta juurikaan kasvavan koko vaalikaudella ja suhteessa BKT:hen ne alenevat pari prosenttiyksikköä. Sopeutustoimien lisäksi myös budjetin kehysmenojen aiempaa pienemmät hintatarkistukset rajoittavat menojen kasvua.

Valtion kaikista menoista yli puolet, 31 mrd. euroa on siirtomenoja, erityisesti kunnille ja sosiaaliturvarahastoille, mutta myös voittoa tavoittelemattomille yhteisöille sekä EU-maksuja ja kehitysapua ulkomaille. Lähes neljännes menoista, 14 mrd. euroa suuntautuu kulutukseen eli työvoimakustannuksiin ja tuotantopanosten hankintoihin. Muita suurimpia menokohteita ovat maksetut tukipalkkiot sekä omaisuus- ja investointimenot.

Korkomenot ovat pysyneet pitkään varsin maltillisina alhaisen yleisen korkotason ja hyvän luottoluokituksen ansiosta, vaikka valtionvelka on kohonnut tuntuvasti jo seitsemän vuotta peräkkäin. Tilinpidon mukaisten korkomenojen osuus kokonaismenoista oli viime vuonna 4,2 %, kun vastaava luku oli v. 1997 korkeimmillaan yli 16 %. Velka kasvaa edelleen joka vuosi keskipitkällä aikavälillä ja vaalikauden lopulla korkomenojen ennakoidaan kasvavan jo tuntuvammin korkotason vähitellen noustessa.

Vuoden 2016 budjetti ja valtiontalouden kehukset

Vuoden 2016 talousarvioesitys pohjautuu huhtikuun 2015 ns. tekniseen kehukseen sekä pääministeri Sipilän hallituksen ohjelmaan toukokuulta 2015. Valtion budjettitalouden menot ovat vuonna 2016 yhteensä noin 54,1 mrd. euroa. Menot alenevat noin 0,3 mrd. eurolla verrattuna vuodelle 2015 budjetoituun (ml. lisätalousarvioesitykset). Talousarvioesityksessä on otettu huomioon hallitusohjelmassa linjatut menosäästöt ja maksutulojen korotukset, joiden vaikutus valtion budjettiin on nettomääräisesti noin 0,8 mrd. euroa vuonna 2016. Toisaalta menojen tasoa korottavat hallituksen päättämät panostukset vaalikauden kärkihankkeisiin (noin 0,3 mrd. euroa). Menoja vuoteen 2015 verrattuna lisäävät myös eräät muut tekijät, kuten turvapaikanhakijoista aiheutuvien menojen kasvu, kuntien ja valtion välisen kustannustenjaon tarkistuksen lisämenot, valtion eläkemenojen kasvu sekä ajoitusmuutosten ja lisäpanostusten myötä kasvavat puolustusvoimien materiaalihankinnat. Valtionvelan korkomenot ovat noin 1,6 mrd. euroa, mikä on kuluva vuoden tasoa.

Vuonna 2016 budjettitalouden tulojen (pl. lainanotto) arvioidaan olevan noin 49,1 mrd. euroa ja verotulojen noin 40,8 mrd. euroa. Budjettitalouden tulot ovat samaa tasoa kuin mitä on budjetoitu vuodelle 2015 (ml. lisätalousarvioesitykset). Tuloarvioissa on huomioitu pääministeri Sipilän hallitusohjelmassa päätetyt veroperustemuutokset, joilla tähdätään kasvun, yrittäjyyden ja työllisyyden vahvistamiseen. Hallitusohjelman mukaisesti verotuksen painopistettä siirretään työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin. Pieni- ja keskituloisten verotusta kevennetään kasvattamalla työtulovähennystä. Tupakkaveroa, jäteveroa sekä lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden verotusta korotetaan. Kehyskaudella ansiotuloverotukseen tehdään vuosittain ansiotason nousua ja/tai inflaatiota vastaavat tarkistukset. Ajoneuvoveroa korotetaan ja rekisteröidyille veneille ja moottoriajoneuvoille otetaan käyttöön uusi vuotuinen vero. Autoverotusta kevennetään. Hallituksen esittämät uudet verotuloja koskevat muutokset alentavat nettomääräisesti budjettitalouden tuloja 0,1 mrd. euroa vuonna 2016.

Valtion budjettitalouden tulot, menot ja tasapaino, mrd. euroa

	2015 LTAE3	2016 TAE	2017**	2018**	2019**
Tulot	49,1	49,1	49,4	50,8	51,7
Menot	54,4	54,1	55,2	55,7	55,7
Tasapaino	-5,3	-5,0	-5,9	-4,9	-4,0

Vaalikauden kehys vuosille 2016–2019

Hallitus jatkaa valtiontalouden menokehysmenettelyä. Menosäännöllä varmistetaan valtiontalouden vastuullinen, pitkäjänteinen ja taloudellista vakautta edistävä menopolitiikka. Kehys kattaa noin 80 % talousarviomenoista. Kehyksen ulkopuolelle jäävät suhdanteiden ja rahoitusautomaatiikan mukaisesti muuttuvat menot, kuten työttömyysturvamenot, palkkaturva, asumistuki sekä valtion osuus toimeentulotukimenoista. Mainitut menot luetaan kuitenkin kehuksen piiriin niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta. Lisäksi kehuksen ulkopuolelle jäävät mm. valtionvelan korkomenot, arvonlisäveromenot, finanssisijoitukset sekä menot, joissa valtio toimii teknisenä ulkopuoliselta saatavan rahoitusosuuden välittäjänä.

Hallitusohjelman liitteenä on valtion budjettitalouden menojen kehitystä ohjaava koko vaalikauden kattava menosääntö. Hallitus on vahvistanut reaalisen valtiontalouden kehyyksen vuosille 2016–2019 julkisen talouden suunnitelmassaan 28.9.2015. Vaalikauden kehyyksen pohjana on edellisen hallituksen 2.4.2015 päättämä ns. teknisen kehyspäättöksen mukainen menotaso, johon verrattuna kehyyksen piiriin kuuluvat valtion menot alenevat noin 1,3 mrd. eurolla vuoden 2019 tasolla. Valtiontalouden menokehys on asetettu ottaen huomioon vaalikauden aikana kehyspäättöksissä sovitut menosäästöt.

Budjettitalouden menot vuosille 2016–2019 ovat kevään 2015 ns. tekniseen kehyspäättökseen verrattuna laskeneet noin 0,3 mrd. euroa vuonna 2016, kasvaneet noin 0,1–0,3 mrd. euroa vuosina 2017–2018 ja vähentyneet noin 0,4 mrd. euroa vuonna 2019. Hallituksen säästöpäätökset alentavat menotasoa. Toisaalta kärkihankepanostukset lisäävät menoja vuosina 2016–2018, minkä lisäksi mm. suhdanneluonteiset menot ja kunnille maksettavat verotulomuutosten kompensatiot ovat kasvaneet. Kehyskauden 2016–2019 aikana hallinnonalojen menot alenevat reaalisesti keskimäärin noin 0,1 % vuosittain, kun rakenteelliset muutokset on otettu huomioon. Nimellisesti hallinnonalojen menot kasvavat keskimäärin noin 0,6 % vuosittain.

Kehyskaudella tulojen arvioidaan kasvavan keskimäärin vajaat 1½ % vuodessa. Verotulojen arvioidaan kasvavan keskimäärin noin 2½ % vuodessa kehyskaudella. Valtion budjettitalouden tuloarvioiden lähtökohtana on arvio kansantalouden keskipitkän aikavälin kehityksestä. Talouskasvun arvioidaan olevan vaatimatonta, mistä johtuen veropohjatkin kasvavat hitaasti. Budjettitalouden tulot ovat kevään 2015 ns. tekniseen kehyspäättökseen verrattuna nousseet vuosina 2016–2018 ja mutta laskeneet vuoden 2019 osalta. Talousnäkymien heikentyminen on alentanut tuloarvioita, mutta etenkin hallituksen päättämiin kärkihankkeisiin kytkeytyvä lisärahoitus osinko- ja osakemyyntituloilla kasvattaa tuloarvioita vuosina 2016–2018.

Valtion budjettitalouden tasapainon muutokseen vaikuttaneita tekijöitä verrattuna kevään 2015 tekniseen Julkisen talouden suunnitelmaan / kehyspäättökseen, mrd. euroa

	2016**	2017**	2018**	2019**
Tasapainoarvio, Julkisen talouden suunnitelma 2.4.2015	-6,0	-6,2	-5,6	-5,3
Hallitusohjelman (liite 6) valtiontalouden menoihin kohdistuvat säästötoimet ja lisäykset (netto) pl. finanssisijoitukset	0,7	1,0	1,2	1,5
Hallituksen panostukset ns. kärkihankkeisiin pl. finanssisijoitukset	-0,3	-0,6	-0,5	
Muutos finanssisijoitusmenoissa (mm. kyt-lainat, kärkihankkeet)	-0,2	-0,2	-0,3	-0,2
Kuntien verotulomenetysten kompensatio valtionosuuksissa	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3
Suhdanneluonteisten menojen kasvu	0,0	0,0	-0,2	-0,2
Valtionvelan korkomenoarvion muutos	0,0	0,0	-0,1	-0,3
Muu muutos (netto), mm. menojen hintakorjauksen tarkentuminen alaspäin indeksijäädystysten myötä	0,1	-0,2	0,2	1,0
Uudet veroperustemuutokset (netto, sisältää ansiotuloverotuksen ati-tarkistuksen 2016)	-0,1	-0,2	-0,4	0,0
Sekalaisten tulojen ja korko- ja osinkotulojen arvioiden muutos (ml. hallitusohjelman valtiontalouden maksuihin ym. kohdistuvat säästötoimet sekä kärkihankkeiden rahoitus)	0,8	0,4	0,8	0,2
Muut tuloarvioon vaikuttaneet tekijät (ml. kertymätiedot ja uusi suhdanne-ennuste)	0,0	-0,1	-0,2	-0,4
MUUTOS YHTEENSÄ	1,0	0,3	0,7	1,3
Tasapainoarvio, TAE2016 ja JTS 2016–2019 28.9.2015	-5,0	-5,9	-4,9	-4,0

2.2.2 Valtiontalouden tulot

Verotulojen kehitys määräytyy pitkälti yleisen talouskehityksen ja sen rakenteen perusteella. Lisäksi hallitus pystyy päätöksillään vaikuttamaan verotuksen kertymään ja rakenteeseen. Valtion tuloista suurin osa on verotuloja. Merkittävimmät verotuloerät ovat kotitalouksien maksamat ansio- ja pääomatuloverot, arvonlisävero sekä yrityksen maksama yhteisövero.

Talous ei ole kasvanut kolmeen vuoteen. Tästä huolimatta verotulot ovat kasvaneet keskimäärin kohtuullisesti. Kasvua ovat tukeneet useat veroperustemuutokset. Merkittävimmät veronkorotukset on tehty välilliseen verotukseen. Viime vuonna merkittävin veroperustemuutos oli yhteisöverokannan alentaminen, joka vaikutti alentavasti yhteisöveron tuottoon.

Talouden kehitys jatkuu tulevina vuosina heikkona ja verotulot kasvavat vain vähän. Tulevan vuoden alusta astui voimaan edellisen hallituksen päättämiä useita veroperustemuutoksia, jotka kohdistuivat pääosin välilliseen verotukseen. Kansantalouden tilinpidon mukaisten verotulojen arvioidaan kasvavan n. 1½ % tänä vuonna.

Ensi vuonna monet veropohjat kasvavat nopeammin kuin tänä vuonna, mutta historiaan nähden vielä hyvin vaimeasti. Veroperustemuutokset ovat nettomääräisesti verotusta keventäviä ensi vuonna. Suurin näistä on työtulovähennyksen korottaminen.

Keskipitkällä aikavälillä verotulojen kasvu vauhdittuu hiljalleen. Tätä selittävät osaltaan nopeampi talouskasvu sekä osaltaan myös kiristävät veroperustemuutokset.

Valtion muissa tuloissa merkittäviä eriä ovat omaisuustulot sekä Valtion Eläkerahastolta saadut siirrot. Valtion muiden tulojen osuus kokonaistuloista on kuitenkin huomattavasti pienempi kuin verotulojen.

Taulukko 19. Eräiden veronalaisiin tuloihin ja veropohjaan vaikuttavien tulo- ja kysyntäerien kehitysarviot 2013- 2019, vuosimuutos, %

	2013	2014	2015**	2016**	2019/2016**
	muutos, prosenttia vuodessa				
Veronalaiset ansio- ja pääomatulot	3,1	2,3	2,2	1,8	2
Palkkatulot	0,8	0,8	0,5	1,5	2
Eläkkeet ja muut sosiaalietuudet	6,6	4,9	4,3	1,9	2 1/2
Pääomatulot	12,6	2,2	8,3	2,6	2 1/2
Ansio- ja pääomaindeksi	2,2	1,4	1,1	1,2	1 1/2
Toimintaylijäämä	0,2	6,1	1,2	3,4	4
Kotitalouksien kulutusmenojen arvo	-0,4	0,3	0,0	1,4	2
Arvonlisäveron pohja	0,7	0,1	0,1	1,8	2 1/2
Bensiinin kulutus	-2	-2,5	-1 1/2	-1 1/2	-1 1/2
Dieselöljyn kulutus	-0,8	-1,2	1 1/2	1 1/2	1
Sähkön kulutus	2,6	-1 1/4	1	1 1/2	1 3/8
Verollisen alkoholin kulutus	-4,3	0	-3 1/2	-1	-1
Verotettavat uudet henkilöautot	-7,2	0,8	2,9	1,9	2
Kuluttajahintaindeksi	1,5	1,0	-0,1	1,1	1 1/2

Valtion Eläkerahastolta saadut siirrot määräytyvät siten, että ne kattavat vuosittain 40 % valtion eläkemenosta. Edellisten hallitusten päätösten mukaisesti kuluvana vuonna Valtion Eläkerahastosta siirretään 500 milj. euroa kertaluonteisesti valtion budjettiin. Valtion saamiensa omaisuustulojen arvioidaan supistuvan kuluvana vuonna korkotulojen alenemisen ja pienempien osinkotulojen vuoksi.

Ansio- ja pääomatuloverot

Ansio- ja pääomatuloverokertymä muodostuu progressiivisen ansiotuloveron, lievästi progressiivisen pääomatuloveron sekä rajoitetusti verovelvollisten maksaman lähdeveron tuotosta. Näistä kertymältään merkittävin on ansiotulovero. Ansiotuloveron veropohjasta vajaan 70 % koostuu palkkatuloista, runsas neljännes veronalaisista sosiaalietuuksista ja vajaan viisi prosenttia muista tuloista, esim. jaettujen yritystulojen ansiotulo-osuuksista. Valtio on pääomatuloveron ainoa veronsaaja, kun taas ansiotuloverokertymä jaetaan valtion, kuntien ja seurakuntien kesken.

Kuluvana vuonna palkkatulot ja muut veronalaiset ansiotulot kasvavat hyvin vähän, mutta pääomatulot kohtuullisesti. Kuluvana vuonna ansio- ja pääomatuloverotukseen ei kohdistu merkittäviä veroperustemuutoksia.

Vuonna 2016 työn verotus kevenee, kun työtulovähennystä korotetaan. Lisäksi ansiotuloveroperusteita lievennetään ansiotasoindeksin muutosta vastaavasti. Kun samalla ansio- ja pääomatuloveron veropohjat kasvavat vaimeasti, verokertymä ei kasva lainkaan.

Ansio- ja pääomatuloveron tuoton arvioidaan kasvavan keskipitkällä aikavälillä keskimäärin n. 3 % vuodessa. Työllisyys kohenee hiljalleen ja palkkatulojen kasvu nopeutuu. Lisäksi eläketulot kasvavat, kun eläkeläisten määrä kasvaa. Ansio- ja pääomatuloveroenusteissa on vuosille 2017–2019 teknisenä taustaoletuksena veroperusteisiin vuosittain tehtävä indeksitarkistus, jolla varmistetaan, että työn verotus ei kiristy yleisen ansiotason tai kuluttajahintojen nousun seurauksena.

Taulukko 20. Eräiden veropohjaerien muutoksen vaikutus verotuottoon

Verolaji	Veropohja / kysyntäerä	Muutos	Verotuoton muutos, milj. euroa
Ansiotuloverot	Palkkatulot	1%-yks.	378, josta valtio 128 ja kunnat 169
	Eläketulot	1%-yks.	117 josta valtio 30 ja kunnat 76
Pääomatulovero	Pääomatulot	1%-yks.	32
Yhteisövero	Toimintaylijäämä	1%-yks.	40, josta valtio 28, kunnat 12
ALV	Yksityisen kulutuksen arvo	1%-yks.	118
Autovero	Uusien henkilöautojen myynti, kpl	1000 kpl	7
Energiaverot	Sähkön kulutus*	1 %	10
	Bensiinin kulutus	1 %	13
	Dieselin kulutus	1 %	14
Alkoholijuomaverot	Alkoholin kulutus	1 %	14
Tupakkaverot	Savukkeiden kulutus	1 %	7

*muut kuin teollisuus ja kasvihuoneet

Yhteisövero

Yritykset maksavat tuloksestaan yhteisöveroa, jonka tuotto jaetaan vuodesta 2016 alkaen vain valtion ja kuntien kesken. Seurakunnille jaettava yhteisöveron osuus korvataan indeksiin sidotulla määrärahalla. Yhteisöverokantaa on edellisten hallitusten aikana alennettu yhteensä 6 prosenttiyksikköä, mikä on alentanut yhteisöveron tuottoa huomattavasti.

Kuluvana vuonna yhteisöveron tuotto on kohtuullista heikosta talouskasvusta huolimatta. Kasvun arvioidaan johtuvan yhteisöjen verovuoden 2014 verotettavan tulon nopeasta kasvusta ja sen verotuottoja lisäävän vaikutuksen kohdistumisesta pääosin v. 2015 kertyneisiin ennakontäydennysmaksuihin. Ennakkotietojen perusteella kasvun taustalla näyttäisi olevan myös kertaluonteisia suorituksia, jotka saattavat osittain liittyä yhteisöverokannan alentamiseen vuoden 2014 alusta. Vuoden 2015 yhteisöveron tuottoon vaikuttavat veroperustemuutokset ovat verotuottoa vähentäviä. Tärkeimmät niistä ovat tuotannollisten investointien korotettujen poistojen jatkaminen vuosille 2015–2016 ja edustuskulujen vähennysoikeuden palautus.

Ensi vuonna toimintaylijäämä kasvaa nopeammin, mikä lisää yhteisöveron tuottoa. Lisäksi valtion yhteisöverokertymä kasvaa veron maksuunpanoa nopeammin erityisesti sen vuoksi, että v. 2016 kuntien ja seurakuntien määräaikaisten yhteisövero-osuuksien korotukset päättyvät ja seurakuntien yhteisövero-osuus siirtyy valtiolle.

Vuosina 2017–2019 yhteisöveron tuoton odotetaan seuraavan toimintaylijäämän muutoksia ja veron tuotto kasvaa keskimäärin n. 4 % vuodessa. Toimintaylijäämää hieman nopeampi kasvu aiheutuu määräaikaisten tuotannollisten investointien korotettujen poistojen päättymisestä vuoden 2016 lopussa.

Välilliset verot

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen veronkorotukset painottuvat välilliseen verotukseen. Myös edelliset hallitukset ovat kiristäneet välillistä verotusta viime vuosina.

Autoverotuksessa on tapahtunut monia muutoksia. Kuluvan vuoden alusta taksien verotuki puolitettiin ja muuttoautojen verotuki poistettiin. Lisäksi hallitus on päättänyt keventää autoverotusta asteittain vuoteen 2019 saakka. Autoveron alentamisen lisäksi veron tuottoa pienentävät myös kotitalouksien kulutuksen heikohko kasvu sekä uusien autojen alenevat hiilidioksidipäästöt.

Ajoneuvovero on aikaan sidottu vero, joka kannetaan juoksevasti 12 kuukauden jaksoissa henkilö-, paketti- ja kuorma-autoilta. Ajoneuvoveron verotuotto on suhteellisen vakaa. Ajoneuvoveroa korotetaan v. 2017. Lisäksi rekisteröidyille veneille ja moottoriajoneuvoille otetaan käyttöön uusi vuotuinen vero.

Verotuoton kannalta arvonlisävero on välillisistä veroista merkittävin. Yksityisen kulutuksen arvo kasvaa ennusteperiodilla hyvin maltillisesti, mikä rajoittaa arvonlisäveron tuottoa. Kansantalouden tilinpidon mukaisen arvonlisäverontuoton arvioidaan kasvavan keskimäärin n. 2,5 % vuosina 2016–2019. Arvonlisäveron kantoon tehdään ennustejaksolla kaksi veroperustemuutosta, joista aiheutuu kertaluonteiset verontilitysten siirtymät vuodenvaihteen yli. Perustemuutokset liittyvät pienyritysten mahdollisuuteen siirtyä maksu-

perusteiseen arvonlisäverojen tilitykseen v. 2017, sekä maahantuonnin arvonlisäverotuksen siirtymiseen Tullilta Verohallintoon v. 2018.

Energiaveroja on nostettu viime vuosina huomattavasti. Vuoden alusta voimaanastuneita veroperustemuutoksia ovat fossiilisten lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden hiilidioksidiveron korotukset, kaivosteollisuuden poistaminen alemman sähköverokannan piiristä sekä maakaasun verotuen lakkauttaminen. Lisäksi turpeen verotusta alennettiin ja sähköveroa korotettiin. Perustemuutosten vuoksi energiaverot kasvavat huomattavasti kuluvana vuonna. Ensi vuoden alusta korotetaan jäteveroa sekä lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden hiilidioksidiveroa.

Muiden valmisteverojen tuotto on tavallisesti hyvin tasaista, jollei niihin tehdä perustemuutoksia. Tupakkaveroa korotettiin jälleen vuoden alusta. Edellinen korotus toteutettiin viime vuoden alussa. Tupakkaveroa korotetaan lisää asteittain vuoden 2016 alusta aina vuoteen 2019 saakka.

Taulukko 21. Valtion budjettitalouden tulojen arviot, mrd, euroa

	2014 tilin- päätös	2015 ml. LTAE:t	2016**	2017**	2018**	2019**	2015/2019** keskim.vuosi- muutos, %
Verotuloarviot yhteensä	39,3	39,9	40,8	41,5	42,4	43,9	2
Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot ¹⁾	12,3	12,6	12,9	13,3	13,7	14,4	3
Liikevaihtoon perustuvat verot	17,5	17,6	17,8	18,0	18,4	19,2	2
Valmisteverot	6,6	6,9	7,1	7,1	7,2	7,2	2
Muut verotulot	2,9	2,8	3,0	3,1	3,1	3,1	1
Sekalaiset tulot	5,2	6,0	5,3	5,3	5,4	5,5	1 1/2
Korkotulot ja voitontuloutukset	2,6	2,8	2,5	2,1	2,6	2,0	-4
Tuloarviot yhteensä	47,7	49,1	49,1	49,4	50,8	51,7	2

¹⁾ MI Yle-vero vuodesta 2013 lähtien (keskimäärin 500 milj, euroa vuosittain),

Taulukko 22. Keskeisten perustemuutosten verotuottovaikutuksia julkisyhteisöjen verotuloihin

	2014	2015	2016**	2017**	2018**	2019**
	miljoonaa euroa					
Ansiotuloverot	-5	-184	-507	-309	-137	-212
Keskimääräinen kunnallisveroprosentin nousu	350	101	0	0	0	0
Pääomatulovero	57	100	51	11	0	0
Yhteisövero	-935	-85	122	63	-8	0
Muut välittömät verot	141	-122	25	9	-64	-40
Arvonlisävero	155	21	0	-149	-200	0
Energiavero	151	267	103	28	-12	49
Muut välilliset verot	222	156	119	113	68	68
Sosiaaliturvamaksut	621	375	706	209	-5	5

2.2.3 Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito

Viime vuonna valtion budjettitalouden tilinpidon alijäämä oli 6,6 mrd. euroa ja vastaava kansantalouden tilinpidon mukainen alijäämä 7,9 mrd. euroa. Vuosina 2010–2013 kansantalouden tilinpidon alijäämä oli pienempi kuin budjettitalouden. Täten budjettitalouden ja kansantalouden tilinpidon rahoitusasema voivat poiketa toisistaan suurestikin ja poikkeama voi mennä eri vuosina eri suuntaan.

Kenties merkittävin ero budjetin nettorahoitustarpeen ja tilinpidon nettoluotonannon välille syntyy finanssisijoituksista. Valtion budjettiin kirjataan menoina erilaiset finanssisijoitukset, kuten valtion myöntämät lainat ja osakehankinnat. Vastaavasti tulopuolelle kirjataan takaisinmaksetut lainat, osakemyynnit jne. Tilinpidossa nämä käsitellään rahoitustaloustoimina, jotka eivät vaikuta nettoluotonotolla mitattuun valtiontalouden rahoitusasemaan. Erityisesti erilaisiin pääomituksiin sisältyy usein vaikeita tulkintakysymyksiä. Jotkut pääomitukset ovat maksettuja pääomasiirtoja, jotka heikentävät tilinpidon rahoitusasema kun taas toiset tulkitaan finanssisijoituksiksi, joilla ei ole vaikutusta tilinpidon jäämään.

Tilinpidon korkomenot olivat viime vuonna 0,7 mrd. euroa suuremmat kuin budjetin korkomenot, mikä johtuu lähinnä siitä, että tilinpidon maksetut korot eivät sisällä korkoihin liittyvien johdannaissopimusten (swapit ja futuurit) korkomenoja pienentävää vaikutusta, toisin kuin valtion budjetissa. Johdannaisten käytöllä Valtiokonttori on onnistunut pienentämään budjetista maksettavia todellisia korkomenoja suurestikin. Tilinpidossa johdannaissopimukset käsitellään rahoitustaloustoimina, joilla ei ole vaikutusta rahoitusasemaan.

Kansantalouden tilinpidon valtio-käsite on laajempi kuin budjettitalous. Tilinpitovaltion kuuluvat budjettitalouden lisäksi mm. valtion rahastot (pl. Valtion Eläkerahasto), yliopistot, kiinteistöyhtiöitä, Yle Oy, VTT Oy ja Solidium Oy.

Yksi merkittävä ero muodostuu budjetin siirtomäärärahojen käytöstä. Siirtomäärärahat ovat kaksi- tai kolmevuotisia määrärahoja, jotka budjetoidaan yhden vuoden talousarvioon. Kansantalouden tilinpitoon siirtomäärärahat kirjautuvat niiden käytön mukaan. Siirrettyjen määrärahojen nettovaikutus voi vaihdella suuresti vuosittain.

Jokainen EU-maa raportoi kaksi kertaa vuodessa Eurostatille budjetin ja tilinpidon välisten lukujen eroavuuksia alijäämä- ja velkaraportoinnin yhteydessä. Seuraava raportointikierron on syyskuun lopussa. Näissä raporteissa tarkastellaan valtion lisäksi muidenkin julkisen talouden alasektoreiden budjettien ja tilinpidon välisiä eroavuuksia. Suomen luvut tullevat olemaan erityisen mielenkiinnon kohteena, koska alijäämän viitearvo on ylittynyt ja velan viitearvo ylittymässä.

Taulukko 23. Budjettitalouden rahoitusasema ja valtionhallinnon nettoluotonanto¹⁾, mrd. euroa

	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa				
Budjettitalouden ylijäämä (+) / alijäämä (-)²⁾	-8,4	-6,6	-5,3	-5,0	-5,9
Yksityistämistulot (nettotulot osakemyynnistä)	0,1	-0,1	-1,2	-0,9	-0,5
Finanssisijoitukset, netto	0,3	-0,7	-0,1	-0,7	-0,6
Budjetin ulkopuolisten yksiköiden tuloylijäämä	-0,6	-1,1	-0,2	-0,2	-0,2
Kassa-/suoriteperusteiden korjaus	0,1	0,4	0,0	0,0	0,0
Muut erät ³⁾	1,2	0,1	0,4	0,8	1,6
Valtionhallinnon nettoluotonanto (+) / -otto (-)	-7,4	-7,9	-6,3	-6,0	-5,6

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

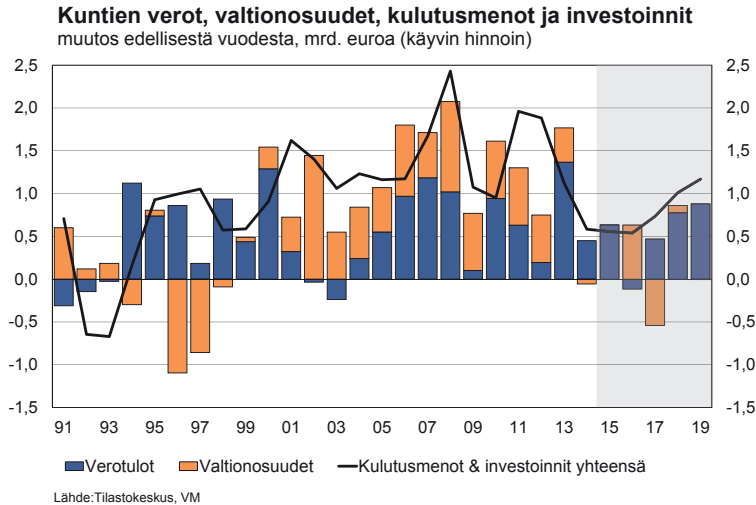
²⁾ Sisältää velanhallintamenot.

³⁾ Sisältää mm. velkojen peruutukset, suorien ulkomaisten sijoitusten uudelleensijoitetut voitot, budjetin siirtomäärärahojen ajoittumisen vaikutus.

2.3 Paikallishallinto

Paikallishallinnon kansantalouden tilinpidon mukainen rahoitusasema oli viime vuonna 0,8 % alijäämäinen suhteessa BKT:hen. Alijäämä kasvoi hieman edellisvuodesta. Kulutusmenojen vuotuinen kasvu jäi kahden viime vuosikymmenen kehitykseen nähden hyvin alhaiseksi. Kulutusmenojen kasvua hidastivat kuntien omat sopeutustoimet sekä hyvin alhainen kustannusten nousu. Kunnallisvero- ja kiinteistöveroprosenttien korotukset pitivät verotulojen kasvun suhdannetilanteeseen nähden kohtalaisena. Paikallishallinnon rahoitusasemaa kuitenkin heikensi osana valtionalouden sopeutustoimia toteutettu valtionosuusleikkaus. Investoinnit jatkoivat kasvuaan, mutta kasvu hidastui selvästi edellisvuosista.

Paikallishallinnon alijäämä pysyy kuluvana vuonna viime vuoden tasolla. Kulutusmenojen kasvu on edelleen hidasta, sillä kustannusten kasvu jatkuu hyvin maltillisena. Kunnat jatkavat myös omia sopeutustoimiaan, mutta säästötoimien arvioidaan jäävän jonkin verran viime vuotta pienemmiksi. Keskimääräinen kunnallisveroprosentti nousi vuoden alussa kymmenyksellä 19,84 prosenttiin. Useat kunnat korottivat myös kiinteistöveroprosenttejaan. Lakisääteisistä ala- ja ylärajojen nostosta johtuva kiinteistöveron tuoton kasvu ei kuitenkaan vahvista kuntataloutta, sillä se vähennetään kuntien valtionosuuksista. Valtion kuntatalouteen vaikuttavien toimenpiteiden yhteisvaikutus on kuntataloutta heikentävä. Suurin yksittäinen kuntatalouteen vaikuttava toimenpide on osana valtionalouden sopeutustoimia toteutettu noin 190 milj. euron valtionosuusleikkaus.

Paikallishallinnon velkaantuminen jatkuu

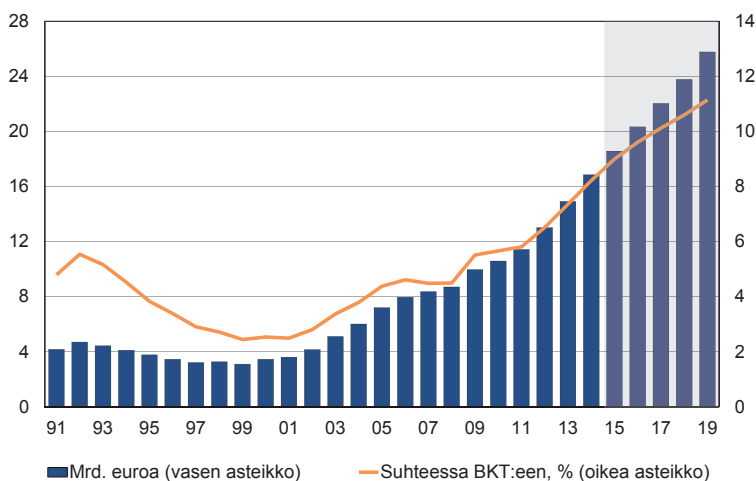
Paikallishallinnon rahoitusasema pysyy tulevina vuosina selvästi alijäämäisenä. Paikallishallinnon velka nousee vuoteen 2019 mennessä jo yli 25 mrd. euroon. Vuosien 2016-2019 kehitysarvio on tehty painelaskelmana, jossa vain jo täsmennetyt ja Julkisen talouden suunnitelmaan sisällytetyt kuntatalouteen vaikuttavat toimenpiteet on huomioitu. Arvio ei sisällä kuntien ja kuntayhtymien omia sopeutustoimia vuosille 2016–2019. Kunnallisveroprosentit on pidetty vuoden 2015 tasolla.

Kuntien verotulot kasvavat vuosina 2016-2019 maltillisesti. Määräaikaisen korotetun yhteisöveron jako-osuuden poistuminen supistaa verotuloja v. 2016. Kuntien verotulot vahvistuvat kuitenkin jälleen tarkastelujakson loppupuolella työllisyystilanteen parantuessa. Laskelmassa on huomioitu hallitusohjelman mukainen kiinteistöveron korotus (100 milj. euroa vuoden 2019 tasolla).

Lakisääteinen valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, jossa perushinnat sekä rahoitus tarkistetaan vastaamaan toteutuneita kustannuksia, kasvattaa kuntien valtionosuuksia v. 2016. Perustoimeentulotuen maksatuksen siirto Kelalle puolestaan alentaa kuntien valtiolta saamia siirtoja v. 2017. Paikallishallinnon nettoluotonantoon siirrolla ei juuri ole vaikutusta, sillä kuntien maksamat sosiaaliavustukset supistuvat vastaavasti.

Hallitusohjelman sisältämät kuntatalouteen vaikuttavat sopeutustoimet hidastavat paikallishallinnon kulutusmenojen kasvua vuosina 2016-2019. Kehitysarviossa huomioidut hallitusohjelman toimet vahvistavat kuntataloutta yhteensä vajaalla 500 milj. eurolla vuoden 2019 tasolla. Suuri osa hallitusohjelmassa eritellyistä suorista sopeutustoimista on täsmennyntynyt siinä määrin, että ne on voitu ottaa huomioon kuntatalouden kehitysarviossa. Täsmentymättä ovat edelleen erikoissairaanhoidon kannustinjärjestelmä, toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistus ja sosiaali- ja terveystalouden suunnitteluvaihtoehtojen vähentäminen. Myöskään valmisteilla olevaa toimenpideohjelmaa, jolla pyritään vähentämään kuntien tehtäviä ja velvoitteita yhdellä miljardilla eurolla, ei ole vielä otettu huomioon. Lisäksi kehitysarviossa ei ole ennakoitu sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksen vaikutuksia.

Paikallishallinnon velka

Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 24. Paikallishallinto¹⁾

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	19,4	20,7	21,2	21,8	21,7	22,2
Siitä kunnallisvero	16,9	17,9	18,2	18,6	18,7	19,1
Yhteisövero	1,2	1,5	1,4	1,6	1,3	1,3
Kiinteistövero	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7
Muut tulot ²⁾	17,9	18,4	18,4	18,4	19,2	18,9
Siitä korkotulot	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Siitä tulonsiirrot valtiolta	13,5	13,9	13,8	13,8	14,5	14,1
Tulot yhteensä	37,2	39,1	39,6	40,2	40,9	41,1
Kulutusmenot	32,2	33,1	33,6	34,1	34,6	35,4
Siitä palkansaajakorvaukset	21,4	21,7	21,7	21,7	22,0	22,2
Tulonsiirrot	3,0	3,1	3,1	3,3	3,4	2,7
Siitä sosiaalietuudet ja -avustukset	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	0,7
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	1,5	1,6	1,6	1,8	1,9	1,9
Korkomenot	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2
Pääomamenot ³⁾	4,1	4,5	4,6	4,5	4,6	4,7
Menot yhteensä	39,4	40,6	41,2	41,9	42,6	42,7
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-2,1	-1,5	-1,7	-1,7	-1,8	-1,7
Perusjäämä ⁴⁾	-2,2	-1,6	-1,8	-1,8	-1,9	-1,8

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Ml. saadut pääomansiirrot ja kiinteän pääoman kuluminen

³⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.

⁴⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Kuntatalouteen kohdistuu tulevana vuosikymmeninä suuria menopaineita. Väestön ikääntyminen lisää terveys- ja hoivapalvelujen sekä investointien tarvetta. Samalla yksittäisten terveydenhuoltotoimenpiteiden kustannukset kasvavat hoitojen kehittyessä. Paikallishallinnon velka suhteessa BKT:hen kasvaa tulevana vuosikymmeninä jyrkästi, jos menopaineita ei hillitä tai niihin ei varauduta ennalta. Kehitysarviossa huomioidut suorat sopeutustoimet hidastavat paikallishallinnon velkasuhteen kasvua vuosina 2016–2019, mutta velkaantuminen jatkuu silti nopeana. Kuntatalouden vakauden kannalta on tärkeää, että hallitusohjelmassa kaavailut kuntataloutta vahvistavat toimet saadaan täsmennettyä ja toteutettua täysimääräisenä ja että tavoiteltu säästövaikutus saavutetaan. Erityisen tärkeää on toteuttaa mm. sosiaali- ja terveydenhuollossa rakenteellisia uudistuksia, jotka rajoittavat tulevia menopaineita. Myös kuntien tulee jatkaa omia kuntataloutta vahvistavia toimiaan.

Kuntien kirjanpito ja kansantalouden tilinpito

Kansantalouden tilinpidon nettoluotonantoa lähinnä kuntien kirjanpidossa on toiminnan ja investointien rahavirta. Kansantalouden tilinpidon ja kuntien kirjanpidon välillä on kuitenkin eroja mm. sektorirajauksen, käsitteiden ja kirjausten ajoituksen osalta. Toiminnan ja investointien rahavirran ja nettoluotonannon erottavia tekijöitä eritellään oheisessa taulukossa.

Tärkein ero syntyy erilaisista sektorirajauksista. Kuntien kirjanpito tarkastelee kuntien talous- ja toimintatilaston mukaista kuntataloutta eli kuntia ja kuntayhtymiä sekä niiden liikelaitoksia. Kuntien talous- ja toimintatilaston kuvaamaan kuntatalouteen ei sisälly kuntien toiminta, joka toteutetaan itsenäisen oikeushenkilön avulla kuten osakeyhtiömuotoisesti. Kansantalouden tilinpidon paikallishallintosektoriin sen sijaan kuuluu sellaisia kuntien omistamia yhtiöitä, jotka katsotaan pääasiallisesti emoyhteisöään palveleviksi yksiköiksi. Esimerkiksi Espoon ja Helsingin kaupunkien omistama Länsimetro Oy kuuluu kansantalouden tilinpidon paikallishallintosektoriin, mutta ei ole kuntien talous- ja toimintatilaston kuvaaman kuntatalouden piirissä.

Kansantalouden tilinpidossa paikallishallintosektori käsittää kuntien ja kuntayhtymien markkinattoman toiminnan, joka rahoitetaan pääosin verovaroin ja pakollisin maksuin. Toimintonsa pääosin muilta sektoreilta saaduilla myyntituotoillaan rahoittavat liikelaitokset kuten vesi-, jäte- ja energiahuolto sekä satamatoiminta luokitellaan siksi kansantalouden tilinpidossa paikallishallintosektorin ulkopuolelle yrityssektoriin. Myös kuntayhtymä Helsingin Seudun Ympäristöpalvelut on luokiteltu yrityssektoriin.

Investointimenojen käsite on erilainen kuntataloustilastossa ja kansantalouden tilinpidossa. Kansantalouden tilinpidossa osakkeiden ja osuuksien hankinnat ja myynnit katsotaan rahoitustapahtumiksi eikä niitä kirjata paikallishallinnon investointimenoihin. Kuntataloustilastossa puolestaan osakehankinnat katsotaan käyttöomaisuusinvestoinneiksi.

Myös omaisuusmenoissa ja –tuloissa on käsite-eroja. Varojen ja velkojen arvomuutokset eivät ole kansantalouden tilinpidossa tuloa tai menoja. Siksi kuntien ja kuntayhtymien tuloslaskelman muut rahoitustuotot ja -kulut eivät (osinkoja ja korkoja lukuun ottamatta) sisälly kansantalouden tilinpidon nettoluotonantoon.

Taulukko 25. Kuntien kirjanpidon rahoitusasema ja paikallishallinnon nettoluotonanto

	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa				
Kuntien ja kuntayhtymien toiminnan ja investointien rahavirta	-1,1	-0,1	-1,6	-1,6	-1,5
Muiden kuin kuntien ja kuntayhtymien nettoluotonantovaikutus ¹⁾	-0,3	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2
Kuntien ja kuntayhtymien paikallishallintosektorin ulkopuolelle luokiteltavan toiminnan vaikutus	0,1	-2,9	0,1	0,0	0,1
Osakkeiden hankinnat ja myynnit	0,1	2,1	0,1	0,1	0,1
Omaisuusmenojen ja -tulojen käsite-erot	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Ajoituserot	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Muut erot ²⁾	-0,2	-0,3	0,0	0,0	-0,1
Paikallishallinnon nettoluotonanto (+)/-otto (-)	-1,5	-1,7	-1,7	-1,8	-1,7

¹⁾ Paikallishallintoon luokitellut, kuntataloustilaston ulkopuoliset yhtiöt sekä Ahvenanmaan maakuntahallinto, Kuntaliitto, Kuntatyönantajat ja Kuntien takauskeskus.

²⁾ Sisältää mm. eroja pääomansiirroissa ja investointiavustuksissa.

Lähde: Tilastokeskus, VM

Kansantalouden tilinpidon ja kuntien kirjanpidon välillä on lisäksi eroja kirjausten ajoituksessa. Kuntien kirjanpidon verotulot kuvaavat kalenterivuoden aikana kertyneitä verotuloja. Kansantalouden tilinpidossa vuoden verotuloiksi luetaan verottajan tilitystietojen mukainen kertymä helmikuusta seuraavan vuoden tammikuun loppuun. Näin pyritään huomioimaan ajoitusero maksetun ennakonperinnän ja tilityksen välillä.

Vuonna 2014 toteutetut kunnallisten liikelaitosten yhtiöittämiset aiheuttivat suuren eron toiminnan ja investointien rahavirran ja nettoluotonannon välille. Yhtiöittämisillä ei ollut vaikutusta nettoluotonantoon, mutta toiminnan ja investointien rahavirta vahvistui kertaluonteisesti. Yhtiöitettyjen liikelaitosten varojen myynti lisäsi paikallishallintosektorin ulkopuolella olevien yhtiöiden osakkeiden myyntituloja. Liikelaitosten yhtiöittämiset myös kasvattivat voimakkaasti kuntien osakehankintoja, jotka eivät näy kansantalouden tilinpidon investointimenoissa.

2.4 Sosiaaliturvarahastot

2.4.1 Työeläkerahastot

Työeläkerahastojen ylijäämä supistui viime vuonna 1,7 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Vuoteen 2008 verrattuna työeläkerahastojen ylijäämästä on sulanut pois reilusti yli kaksi prosenttiyksikköä. Työeläkemenot ovat kasvaneet nopeasti viime vuosina eläkeläisten määrän kasvaessa sekä eläkkeiden keskimääräisen tason noustessa, kun alkavat eläkkeet ovat jo maksussa olevia eläkkeitä suurempia. Heikentynyt työllisyystilanne ja hidastunut ansiotason nousu ovat puolestaan vaimentaneet maksutulojen kasvua, vaikka eläkemaksuja on nostettu nopeaan tahtiin viime vuosina. Alhainen korkotaso on puolestaan vähentänyt eläkerahastojen omaisuustuloja. Tästä huolimatta varallisuushintojen kohoaminen etenkin osakekurssien vetämänä kasvatti eläkevarallisuuden arvon jo yli 170 mrd. euroon vuoden 2014 lopussa.

Eläkeläisten määrän kasvu sekä alkavien eläkkeiden keskimääräisen tason nousu pitävät yllä työeläkemenojen kasvua koko ennustejakson. Kevään 2014 kehysriihessä päätetty työeläkkeiden indeksikorotuksen jäädyttäminen 0,4 prosenttiin v. 2015 hidastaa eläkemenojen kasvua. Hidastunut inflaatio ja maltilliseksi oletettu ansiotason nousu pitävät eläkkeiden vuosittaiset indeksikorotukset keskimäärin vain reilussa prosentissa vuosina 2016–2019. Työeläkemenot kasvavat keskimäärin neljä prosenttia vuodessa ennustejakson aikana. Eläkemenojen suhde BKT:hen kohoaa v. 2019 yli 14 prosenttiin, kun vielä v. 2008 suhde oli 10 %.

Osana perättäisten korotusten sarjaa työeläkemaksu nousi jälleen 0,4 prosenttiyksikköä vuoden 2015 alussa. Korotus jakautui vallitsevan käytännön mukaisesti puoliksi työnantajien ja palkansaajien kesken. Vuoden 2017 eläkeuudistussopimuksen yhteydessä työmarkkinajärjestöt sopivat myös työeläkemaksun tasosta. Aiemmin vuodelle 2016 sovittu 0,4 prosenttiyksikön suuruinen korotus päätettiin siirtää vuodelle 2017 ja työeläkemaksu päätettiin jäädyttää tälle 24,4 prosentin tasolle vuosiksi 2017–2019. Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmien mukaan eläkeuudistuksen toteutuessa tämä maksutaso on riittävä eläkkeiden rahoitukseen myös vuoden 2019 jälkeen.

Eläkemaksutason jäädyttäminen vuoden 2017 tasolle supistaa eläkerahastojen ylijäämää keskipitkällä aikavälillä, sillä eläkeuudistuksen eläkemenoa alentava vaikutus alkaa näkyä vasta 2020-luvulta alkaen. Ennen sitä eläkemenot jatkavat reipasta kasvuaan. Maltilliset palkankorotukset ja työllisyyden hidas kasvu pitävät palkkasumman kasvun vaiheena, mikä näkyy suoraan eläkemaksutulojen kehityksessä. Eläkerahastojen saamien korko- ja osinkotuottojen odotetaan kääntyvän maltilliseen kasvuun vuodesta 2016 lähtien korkojen nousun myötä.

Kuluvana vuonna työeläkerahastojen ylijäämä laskee 1,0 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Osasy heikkenemiseen on valtion eläkerahaston ylimääräinen kertaluontoinen 500 milj. euron tuloutus valtiolle. Vuosina 2016–2019 työeläkerahastojen ylijäämä suhteessa BKT:hen pysyy prosentin tuntumassa.

Taulukko 26. Sosiaaliturvarahastot ¹⁾

	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
	miljardia euroa					
Sijoitustulot	3,8	3,7	3,5	3,3	3,6	4,0
Sosiaaliturvamaksut	25,5	25,9	26,3	26,8	27,8	28,4
Siitä työnantajien maksut	17,7	17,9	17,9	18,1	18,6	19,0
Vakuutettujen maksut	7,8	8,0	8,4	8,6	9,1	9,5
Tulon- ja pääomansiirrot julkisyhteisöiltä	12,3	12,9	13,5	13,7	13,5	14,3
Muut tulot	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
Tulot yhteensä	42,0	43,0	43,8	44,4	45,5	47,4
Kulutusmenot	3,6	3,5	3,6	3,6	3,5	3,5
Sosiaalietuudet ja -avustukset	30,6	32,8	34,5	35,9	36,8	38,4
Muut menot	2,7	2,9	3,0	3,8	3,4	3,5
Menot yhteensä	36,9	39,2	41,1	43,3	43,7	45,4
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	5,2	3,7	2,8	1,1	1,8	2,0
Työeläkelaitokset	4,8	3,7	3,4	2,1	2,3	2,3
Muut sosiaaliturvarahastot	0,4	0,0	-0,7	-1,1	-0,5	-0,3
Perusjäämä ²⁾	3,5	2,0	1,2	-0,3	0,3	0,2

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

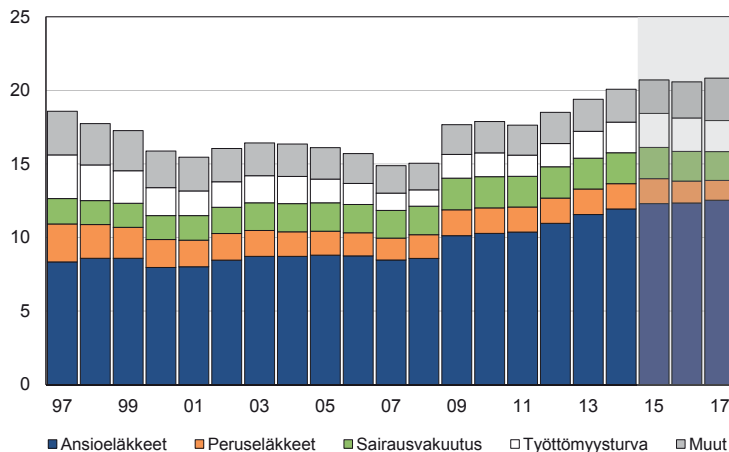
2.4.2 Muut sosiaaliturvarahastot

Muut sosiaaliturvarahastot muodostuvat pääasiassa perusturvasta vastaavasta Kansaneläkelaitoksesta sekä ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta vastaavasta Työttömyysvakuutusrahastosta. Muiden sosiaaliturvarahastojen menot kasvoivat 5,9 % v. 2014. Menojen toista vuotta nopeana jatkuneen kasvun taustalla olivat sekä ansiosidonnaisen työttömyysturvan että työttömyyden perusturvan menojen kasvu 15 prosentilla. Sairasvakuutusmenot kasvoivat viime vuonna 2,1 % eli viime vuosien keskiarvovauhtia. Työttömyysmenojen kasvun vuoksi muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema painui viime vuonna 0,3 % alijäämäiseksi suhteessa BKT:hen, vaikka valtion ja kuntien tulonsiirrot muille sosiaaliturvarahastoille kasvoivat liki 460 milj. euroa edellisestä vuodesta.

Muut sosiaaliturvarahastot pysyvät myös kuluvana vuonna selvästi alijäämäisinä, sillä työttömyysmenot kasvavat tänäkin vuonna nopeasti, reilut 10 %. Työttömyysmenojen kasvua leikkaa kuluvan vuoden alusta alkaen tehty 50 milj. euron säästö ansiosidonnaisissa työttömyysmenoissa. Pääministeri Sipilän hallitus on puolestaan linjannut, että ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan ja vuorotteluvapaaseen tehdään vaalikauden aikana yhteensä 250 milj. euron säästö. Samalla työllisyystilanteen vähittäisen paranemisen odotetaan kääntävän työttömyysmenot laskuun.

Työllisyys- ja kasvusopimuksen kolmannen vuoden palkankorotusten sopimisen yhteydessä työmarkkinakeskusjärjestöt esittivät, että työttömyysvakuutusmaksuun tehdään v. 2016 reipas yhden prosenttiyksikön korotus, joka jakautuu puoliksi työnantajien ja palkansaajien kesken. Ennusteissa korotuksen on oletettu jäävän voimaan toistaiseksi ja sen ansiosta muiden sosiaaliturvarahastojen talous palaa lähelle tasapainoa ennustejaksolla. Ilman työttömyysvakuutusmaksuun suunniteltua korotusta Työttömyysvakuutusrahasto olisi lähitulevaisuudessa velkaantunut yli lakisääteisen rajansa, sillä ansiosidonnaiset työttömyysmenot ovat tänä vuonna jo 50 % suuremmat kuin v. 2012.

Sosiaalietuudet, -avustukset ja sairaanhoitokorvaukset
suhteessa BKT:een, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

Sairasvakuutusmenoissa säästetään kuluva vuodesta alkaen yhteensä 51 milj. euroa. Lisäksi hallitusohjelman mukaan sairaskuutusmenoihin tehdään vuosista 2016 ja 2017 alkaen yhteensä yli 300 milj. euron säästöt. Säästöjä kohdistetaan myös yleiseen ja eläkeläisten asumistukeen sekä opintotukeen, yhteensä liki 200 milj. euroa vuoteen 2019 mennessä. Ainoana menojä lisäävänä toimenä takuueläkkeiden korottamiseen käytetään 30 milj. euroa vuodesta 2016 lähtien.

Kansaneläkeindeksiin sidottuja sosiaalietuja ja -avustuksia korotettiin kuluvan vuoden alussa 0,4 prosentilla, mikä oli 0,7 prosenttiyksikköä vähemmän kuin tavanomainen inflaatiotarkistus olisi ollut. Indeksintäydösten perusteella kansaneläkeindeksiin on v. 2016 tulossa pieni tarkistus alaspäin, sillä kuluttajahinnat laskevat kuluvana vuonna. Hallituksen syyskuun alussa tekemän kehyspäättöksen mukaisesti kansaneläkeindeksiä ei koroteta vuosina 2017–2019. Indeksijäädytykset eivät kuitenkaan koske vuoden 2017 alussa kunnilta Kelan maksettavaksi siirtyvää perustoimeentulotukea. Lisäksi lapsilisien ja opintotuen indeksidonnaisuus poistetaan. Tämänhetkisen arvion mukaan hallitusohjelmassa päätetyt toimet pienentävät muiden sosiaaliturvarahastojen menoja vuoden 2019 tasolla kaikkiaan yli miljardilla eurolla. Syntyneet säästöt näkyvät suurelta osin valtion tulonsiirtojen vähenemisenä muille sosiaaliturvarahastoille.

Taulukko 27. Sosiaalivakuutusmaksut ja eläkeindeksit

	2012	2013	2014	2015	2016**	2017**
Sosiaalivakuutusmaksut ¹⁾						
Työnantajat						
Sairausvakuutus	2,12	2,04	2,14	2,08	2,12	2,11
Työttömyysvakuutus	2,32	2,32	2,20	2,33	2,83	2,83
Työeläkevakuutus (TyEL)	17,35	17,35	17,75	18,00	18,00	18,15
Kuntien eläkevakuutus	23,60	24,00	23,79	23,65	23,21	22,96
Työntekijät						
Sairausvakuutus	2,04	2,04	2,16	2,10	2,09	2,05
Työttömyysvakuutus	0,60	0,60	0,50	0,65	1,15	1,15
Työeläkevakuutus	5,45	5,45	5,85	6,00	6,00	6,25
Eläkeläiset						
Sairausvakuutus	1,39	1,47	1,49	1,49	1,45	1,42
Eläkeindeksit						
Työeläkeindeksi	2407	2475	2509	2519	2516	2548
Kansaneläkeindeksi	1565	1609	1630	1637	1630	1630

¹⁾ Vuosikeskiarvoina. Työnantajien maksut sekä vakuutettujen työttömyys- ja työeläkemaksut prosentteina palkoista.

Luvut ovat painotettuja keskiarvoja.

2.5 Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä

Sopeutustoimista huolimatta julkisen talouden ei ennakkoida tasapainottuvan keskipitkällä aikavälillä, vaikka velkasuhteen kasvu suhteessa BKT:hen hidastuukin vuoteen 2019 mennessä. Pysyvän lisähaasteen julkisen talouden tasapainottamiselle aiheuttaa väestön ikääntyminen, mikä johtaa eläke-, terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon menojen kasvuun. Tuottavuuden kasvun hidastuminen ja työpanoksen kasvun pysähtyminen puolestaan rajoittavat talouskasvua ja sitä kautta verotulojen kasvua.

Julkisen talouden pitkän aikavälin rahoitusasemaa mitataan kestävyysvajeella, joka on tulevien julkisen talouden alijäämien nykyarvo. Kestävyysvaje kertoo, kuinka paljon julkista taloutta olisi vahvistettava keskipitkällä aikavälillä, jotta velkaantumisen pysyisi hallinnassa ilman lisätoimia pitkällä aikavälillä, kun ikäsidonnaiset menot kasvavat.

Valtiovarainministeriön kansantalousosaston arvio julkisen talouden pitkän aikavälin kestävydestä tehdään EU:n yhteiseksi sovittujen menetelmien ja laskentaperiaatteiden mukaisesti. Ikäsidonnaisten menojen arvioinnissa käytetään sosiaali- ja terveysministeriössä kehitettyä sosiaalimenojen analyysimallia (SOME-malli). Laskelman taustaoletukset (työllisyys, tuottavuus, korko, inflaatio) perustuvat EU:n talouspoliittisen komitean ikääntymistiryhmän vuoden 2015 ikääntymisraportin viime vuoden lopulla julkaistuihin oletuksiin¹.

Oletusten mukaan tuottavuus kasvaa Suomessa keskimäärin 1,4 % vuosina 2019–2060. Ikääntymisraportin oletuksista poiketaan kahdessa kohdassa: väestökehityksen arvioinnissa, jossa käytetään Tilastokeskuksen vuoden 2012 väestöennustetta sekä vuosien 2015–2019 talouskehityksen arvioinnissa, joka perustuu tässä julkaisussa esiteltävään valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennusteeseen.

Kestävyysvajeen arvioidaan olevan noin kolme ja puoli prosenttia suhteessa BKT:hen vuoden 2019 tasolla. Hallitusohjelmassa linjattujen sopeutustoimien huomioiminen on parantanut arviota julkisen talouden rakenteellisesta rahoitusasemasta vuoden 2019 tasolla noin puolitoista prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen. Viime kevään arvioon verrattuna heikentynyt ennuste makrotalouden kehityksestä on kuitenkin laskenut samaista arviota noin puoli prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen. Siten kevääseen nähden parantunut arvio vuoden 2019 julkisen talouden rakenteellisesta rahoitusasemasta on pienentänyt kestävyysvajearviota noin prosenttiyksiköllä.

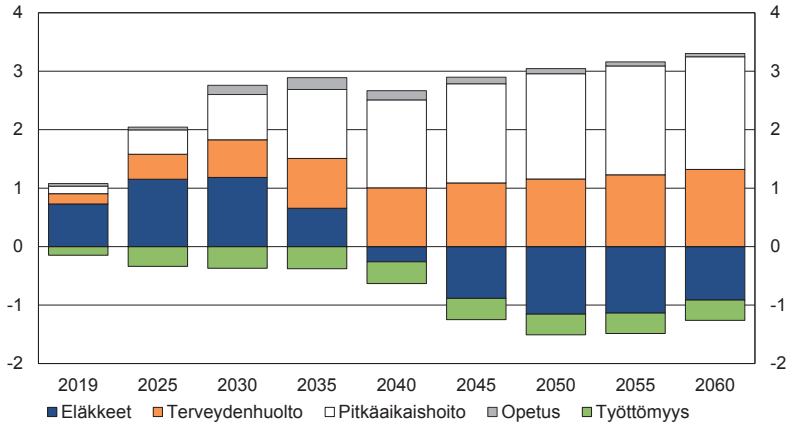
Sekä kevään arviossa että käsillä olevassa kestävyysvajearviossa on huomioitu vuoden 2017 alusta voimaan astuvaksi aiotun eläkeuudistuksen kestävyysvajetta pienentävä vaikutus, joka on suuruudeltaan noin prosenttiyksikön. Uudistuksen arvioidaan sekä nostavan työllisyysastetta että pienentävän eläkemenoja. Laskelmassa ei ole huomioitu hallitusohjelmassa linjattuja pitkän aikavälin toimia julkisen talouden kohentamiseksi.

¹ The 2015 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies, European Economy 8/2014.

Kestävyyslaskelma on luonteeltaan painelaskelma, jossa projisoidaan nykyisten sääntöjen mukaista kehitystä tulevaisuuteen väestöennusteen, ikäryhmäkohtaisten meno-osuuksien ja talouskehityksen pitkän aikavälin arvioiden avulla. Mitä pidemmälle ajassa mennään, sitä suuremmaksi laskelmaan liittyvä epävarmuus kasvaa, minkä vuoksi laskelma on herkkä käytetyille oletuksille. Kestävyysvajelaskelmat ovat tästä huolimatta hyödyllisiä, sillä ne tarjoavat johdonmukaisen tavan analysoida julkisen talouden tulevia haasteita ja ratkaisuja niiden voittamiseksi.

Ikäsidonnaisten menojen muutos

vuodesta 2014, suhteessa BKT:een, %

Kuvio on laadittu STM:n kehittämällä SOME mallilla.

Lähde: VM

Liitetaulukot

1. Ennusteiden tarkentuminen
2. Vuosien 2010-2014 budjettiprosessissa käytettyjä ennusteita ja toteutumia
3. Kysynnän ja tarjonnan tase
4. Kansantalouden rahoitustasapaino

Taulukko 1. Ennusteiden tarkentuminen¹⁾

	2014				2015**				2016**				2017**			
	tk4	tk1	tk2	tk3	tk4	tk1	tk2	tk3	tk4	tk1	tk2	tk3	tk4	tk1	tk2	tk3
BKT markkinahintaan, määrän muutos, %	0,1	-0,1	0,0	-0,4	0,9	0,5	0,3	0,2	1,3	1,4	1,4	1,3	-	1,5	1,4	1,4
Kulutus, määrän muutos, %	0,1	-0,1	0,0	0,3	0,3	0,4	0,9	0,8	0,7	0,7	0,7	0,5	-	0,8	0,7	0,6
Vienti, määrän muutos, %	1,7	-0,4	-0,7	-0,7	3,3	1,5	0,3	0,9	4,2	3,0	3,3	3,0	-	3,5	3,7	3,3
Työttömyysaste, %	8,6	8,7	8,7	8,7	8,8	8,8	9,3	9,6	8,6	8,6	9,0	9,4	-	8,3	8,7	9,1
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	1,1	1,0	1,0	1,0	0,8	0,3	0,1	-0,1	1,7	1,4	1,2	1,1	-	1,7	1,4	1,5
Valtion rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-3,2	-3,7	-3,7	-3,9	-2,5	-3,2	-3,1	-3,1	-2,3	-3,1	-2,6	-2,8	-	-2,8	-2,5	-2,6
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-2,7	-3,2	-3,2	-3,3	-2,6	-3,4	-3,2	-3,4	-2,1	-3,2	-2,5	-2,8	-	-3,1	-2,4	-2,4
Valtionvelka, suhteessa BKT:een, %	46,6	46,6	46,6	46,4	48,0	48,7	48,7	48,7	48,7	50,2	49,8	49,9	-	51,6	50,8	51,2

¹⁾ Taloudellinen katsaus / julkaisuajankohdat: 17.12.2014 (tk4), 2.4.2015 (tk1), 17.6.2015 (tk2) sekä 28.9.2015 (tk3)

Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 2. Vuosien 2010-2014 budjettiprosessissa käytettyjä ennusteita ja toteutumia

	Vuosien 2010-2014		Keskimääräiset ennustevirheet	
	Ennusteiden keskiarvo, %	Toteutumien keskiarvo, %	Ennusteen ali- tai yliarviointi ¹ %-yks.	Ennustevirheen suuruus ² %-yks.
BKT (määrä)	1,4	0,8	0,6	2,4
BKT (arvo)	3,5	2,9	0,6	2,5
Yksityinen kulutus (arvo)	3,3	3,6	-0,3	1,9
Vaihtotase, % BKT:sta	0,5	-0,7	1,2	1,6
Inflaatio	2,3	2,0	0,3	0,7
Palkkasumma	2,9	2,1	0,7	1,3
Työttömyysaste	8,5	8,2	0,3	0,7
Valtionvelka, % BKT:sta	45,6	43,7	1,9	1,9
Valtion nettoluotonanto, % BKT:sta	-3,9	-4,0	0,1	0,7
Julkisen talouden nettoluotonanto, % BKT:sta	-2,0	-2,3	0,3	1,2

Ennusteiden vertailu tehdään kansantalouden tilipidon ennakkotietoon heinäkuussa (tai maaliskuussa).

Viiden viimeisen vuoden keskiarvot on laskettu keväällä ja syksyllä tehdyistä budjettivuotta koskevista ennusteista.

¹ Ali- tai yliarviointiin indikaattori on keskimääräinen ennustevirhe.

² Virheiden itseisarvojen keskiarvo kertoo ennustevirheiden keskimääräisestä suuruudesta, virheen suunnasta riippumatta.

3. Kysynnän ja tarjonnan tase, miljoonaa euroa

	Käypiin hintoihin					
	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
Bruttokansantuote markkinahintaan	199 793	202 743	205 178	206 474	211 609	217 642
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	81 764	80 624	79 392	78 524	82 043	86 220
Kokonaistarjonta	281 557	283 367	284 570	284 998	293 652	303 862
Tavaroiden ja palvelujen vienti	78 881	78 979	77 810	78 275	81 391	85 500
Kulutus	157 790	161 622	164 523	166 335	169 027	172 309
yksityinen	109 108	111 311	113 621	114 820	117 058	119 493
julkinen	48 682	50 311	50 902	51 515	51 969	52 816
Investoinnit	44 489	42 805	41 608	41 332	44 210	47 013
yksityiset	36 537	34 415	33 225	32 792	35 439	38 118
julkiset	7 952	8 390	8 383	8 541	8 770	8 896
Kysyntäerät yhteensä	281 160	283 406	283 941	285 943	294 628	304 822
	Viitevuoden 2010 hintoihin; ei summautuvia					
	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**
Bruttokansantuote markkinahintaan	189 173	187 052	186 295	186 725	189 122	191 698
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	75 433	75 461	75 485	75 312	77 883	80 585
Kokonaistarjonta	264 662	262 585	261 848	262 116	267 019	272 228
Tavaroiden ja palvelujen vienti	74 718	75 576	75 010	75 686	77 957	80 553
Kulutus	147 682	147 731	148 174	149 295	150 065	151 025
yksityinen	102 815	102 489	103 015	104 059	104 913	105 724
julkinen	44 867	45 234	45 156	45 239	45 164	45 318
Investoinnit	41 669	39 485	38 163	37 662	39 692	41 354
yksityiset	34 246	31 800	30 544	29 936	31 847	33 535
julkiset	7 421	7 679	7 611	7 715	7 837	7 813
Kysyntäerät yhteensä	264 452	263 193	262 705	262 178	267 082	272 292

4. Kansantalouden rahoitustasapaino

	2010	2011	2012	2013	2014
	suhteessa BKT:een, %				
Bruttoinvestoinnit	21,9	22,2	22,3	21,1	20,3
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	6,5	6,6	6,5	6,2	5,9
yritykset ja rahoituslaitokset	11,8	11,9	11,8	10,8	10,3
julkisyhteisöt	3,7	3,8	4,0	4,1	4,1
Bruttosäästäminen¹	23,2	22,1	20,7	19,4	18,5
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	5,7	4,7	4,5	4,9	4,1
yritykset ja rahoituslaitokset	16,4	14,6	14,3	13,0	13,6
julkisyhteisöt	1,1	2,8	1,9	1,5	0,8
Rahoitusylijäämä	1,5	-1,4	-1,8	-1,7	-2,1
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	-1,0	-2,2	-2,3	-1,6	-1,9
yritykset ja rahoituslaitokset	5,2	1,8	2,6	2,2	2,8
julkisyhteisöt	-2,6	-1,0	-2,1	-2,5	-3,3
Tilastollinen ero	0,0	0,0	0,0	-0,2	-0,4

¹ Ml. pääomansiirrot, netto

